

KÖPRULU
46
M. Asım B

٤٦ [illegible]

فهرست كتاب شرح الشفا

فصل

الحمد لله الذی شفی قلوب عباده المؤمنین * بشفاء القرآن المبین * واوصاف الانبیاء والمرسلین * حیث ازاح عنهم
داء النفوس والصدا * وازال به عن القلب الهوی فاهتدی به من اهتدی * وسلك منهج الحق والهدی * والصلوة
والسلام الاتمان الاكملان علی من شهدت برسالته الضباب والظبا * وعلی آله واصحابه نجوم الهدی * وارباب
الصفا والوفا * بعد حمد خالق ونعت رسول خافقین * شد دعاء پادشه بر عهده من فرض عین * سایه اخص الله *
شهریار عالم پناه * دارای زمان * کزیده آل عثمان * محرز ممالك الدنیا * مظهر كلمة الله العلیا * السلطان الاعظم *
خلیفة الله فی العالم * ملیك بنی بالعدل قصرا مشیدا * فصار به ملك الامان ممهدا * سلطان الخافقین * خادم الحرمین
الشریفین * السلطان ابن السلطان السلطان الغازی محمود خان * ادام الله تعالی دولته وسلطانه * واعز انصاره
واعوانه * محیط مكرمت عثمان صولت باعث رحمت * سلیم الطبع ذی رافت حلیم بایزید عفت * سلیمان سیرت
عالی همت ابراهیم بهجت هم * محمد محمدت * خاقان امجد مصطفی شوکت * حقا که پادشاه جهان آفرین جل جلاله *
بر قانون (تؤتی الملك من تشاء) تاج پر ابتهاج سلطنت جهانی بویله بر شهریار معدلت نشانك سر سعادت مندنه نهاده *
و بروفق (تعز من تشاء) زمام نظام عراقین روم وشامی بویله بر جهانگیرك قبضهٔ اقتدارنه ایستاده ایلدیکه * شمشیر
مهیبندن اهالی شرق وغرب لرزان * وشاه صفاهان وامیر خراسان هراساندر * وعلی خلیج الروم منك مهابة *
من خوفها یتطامن التیار * اللهم انصره نصرا عزیزا * وافتح له فتحا مبینا * بو دعواقب اوددره هدی محمود * بود
مساعی اودر طریق دین مشكور * بر ارتكاب مآثر جلیلش مجبول * بر اكتساب مفاخر طبیعتش مفطور * نامداران
اقالیم سخن * وشهسواران عرصهٔ ذكا وفطن * جنابلرینه نورذ كاوش واضح ولا یحدر كه كتاب شفاء قاضی عیاض *
علیه رحمة الفیاض * بر تألیف مستطاب وتصنیف والانصابدر كه مانند دراری سبعهٔ سیاره مسمع آسمان هفت
طباقه كوشواره اولمغه شایسته در * فكیف وفیه شفاء لكل علیل * وجودیله انك بو عالم مشرف * فنعم المؤلف ونعم
المؤلف * الحق بر بنیان رصیف الاركاندر كه مثال كعبهٔ رحمان * ارباب توفیق وتحقیق (یأتین من كل فج عمیق)
مقصد امتداد اعناق همم * ومطمح انظار اصحاب كرمدر * بناء علیه بو عبد ضعیف * ابراهیم حنیف * عامله
الله بلطفه المنیف * اول كتاب زیبانك زبان تركی ایله تكلفدن ساده شرحنه قرعه انداز نیت * وتوفیق نعم الرفیق ایله
تحریرنه تشمیر ساعد همت ایلیوب * شراح شفادن بحرا الحبرین * العلامتین النحریرین * مولانا نور الدین علی القاری
* وشهاب الدین احمد الخفاجی روح الله تعالی روحهما * وشكر سعیهما * جنابلرینك شروحندن اقتباس انوار معانی *
وروحانیتلرندن استمداد واستئناس فیوضات معانی برله * بسط مقال واجمال ما آل ده موی الیهما حضراتنك

یادر فضائل وسنابل فواضلندن خوشه چین اولوب بر مقتضای مقام حسبان كلام اولان بعضی نادره پیامك
مأخذ ومحلی بیان ایله استیفای مرام (وخلاصة الوفا * فی شرح الشفا) ایله بنام ایلیوب عصر معدلت مصیر * آصف
بی نظیر * مشیر مشتری تدبیر * البحر الخضم * والطود الاشم * صاحب السیف والقلم * ساحب اذیال الفضائل
والكرم * یقبل رجلیه رجال اقلیم * یقبل فی الدست الرفیع انامله * سمی اسد الله المكرم * الصدر الاعظم حضرة
علی پاشا * یسر الله له ما اختار وماشا * وزمان فضیلت نشان محط رحال رجال الدهر * مالك ازمة الفضائل
فی العصر * خبر كل مجد ومبتداه * وبدایة كل فضل ومنتهاه * لكل زمان واحد یقتدی به * وهذا زمان وهو لاشك
واحده * كشاف المشكلات * حلال المعضلات * آن لطف حق كه عقل نه دیدست ونه شنید * شكرانه واجبست كه
درروز كارماست * شیخ الاسلام ومفتی الانام * ادام الله اجلالهما * وضاعف اقتدارهما * مادام القلم اعلی *
والصحائف تتلی * حضراتنك ایام دولت وآوان معدلتلرنده سر منزل اختتامه رسیده * وحریر تحریره كشیده اولنوب
نام نامی واسم سامیلری ایله تبرك وتیمنا موشح قیلندی * ویصعد بالندی ضوء الشموس * مصداقنجه حسن نظر كیمیا
اثرلریله منظور عالیلری بیورلدقده وسیلهٔ قرین قبول خواص وعوام * ورغبت كردهٔ انام اولسی (كالشمس فی جو
السماء) روشندر * سالك مسالك تحقیق * وصیرفیان شهربند تدقیق اولان اهل انصافدن رجاء واثق واستدعای
صادق اولدركه بر موجب (من صنف فقد استهدف) بو عبد كم بضاعه وقلیل الاستطاعه قصوری حیثیتی ایله سهام
طعنه هدف * وسعی وخدمتی تلف بیورمیوب مهما امكن صفح جمیل ایله مجامله بیوره لر * ولاجل عین الف عین تكرم
* مالی سوی حب الحبیب وسیلة * فی كل مسئول وكل مؤمل * ولذا الضحی فی الاجابة طامعا * حاشا وكلا ان یخیب
توسلی (بسم الله الرحمن الرحیم) مصنف شكر الله سعیه ورضی عنه كلام قدیمه اقتدا وحدیث نبی كریمه اقتفاء
ابتدا ایدر (اللهم صل علی محمد وآله وسلم) آیین علماء مغاربه دندر كه بین البسملة والحمدلة تصلیه وتحیه ایراد ایله دیباجهٔ
تألیفلرین محلی بیورورلر * زیرا بسملهٔ شریفه نعت الوهیت وصفات رحمانیت ورحیمیتی اشتمالله كلمهٔ توحیددن شطر
شهادتین منزله سنده اولمغله شطر اخیر انضمامندن لابد اولور مصنف علیه الرحمة دخی بو نكته یی اشعار بیورمشلردر
(قال الفقیه) وفی نسخة الشیخ الفقیه (القاضی الامام) ابو الفضل (عیاض بن موسی بن عیاض) كسر عین ایله
(الیحصبی) صاد مهمله ومثلثه ایله والفتح اخف دیار عنده حمیر قبیله سندن یحصب بن مالكه نسبتدر هذا الادخال
تلامیذ مصنفدن بعض ارباب كمال ایرادیدر اما شایستهٔ مقام قبل البسملة اتیان كلام ایدی (الحمد لله) لافادة
الدیمومیة جملهٔ اسمیه ایله ایراد بیورلدی لام برای استغراقدر (المنفرد باسمه الاسمی) بعضی نسخه ده من باب التفعل
متفرد بمعنی المتوحد در معنی متحدان ومبنی مختلفاندر واسمی من السمو افعل تفضیل ارتفاع وامتیاز معناسنه
والاضافة للتعمیم یعنی حمد محامدین شایستهٔ رب الاربابدر كه اسم اعلاسنده مشاركتدن ممتازدر (المختص)
منفرد آسا صفة لله (بالملك الاعز الاحمی) ضم میم ملك كسر ندن ابلغدر ظاهرا وباطنا وجه اعزیت اوزره استیلا
علی البلاد والعباد اختصاصیله موصوف بر پادشاه لایزالدر كه لا یحوم حوله ذل ومغلوبیة عنوان جلالت نشانیله
منعوت سلطان بی زوالدر (الذی لیس دونه منتهی) معنای بقائی مفیددر كه اول قدیم بلا ابتداء وآخر كریم بلا انتهاء
قربیت درگاهنه نهایت نایابدر (ولا وراءه مرمی) فتح میمین ایله محل رمی (حاصل معناای) جملتین جناب پرورد كار عالم
عز وجل جهت وحین ومسافه دن منزهدر كه قرب ایچون غایت وبعد ایچون نهایت متصور اوله اما حدیث شریفده
وارد اولان قرب وبعد كه * ولا مقرب لما باعدت ولا مباعد لما قربت * مضمون منیفی قرب وبعد معنویدر صوری
وحسی دكلدر * پس كمال قرب فی الحب سالكك شهود ماسوادن استغنا وفنا عن النفس وبقا یقائه درجه سنه ترقیدر
ونهایهٔ بعد ایسه غفلت عن الله دركه ماسوایی تشریك وجهی اوزره صورت نما اوله (الظاهر لا تخیلا ووهما)
سكون ها ایله ولا وهما ای ولا غلطا یعنی لا ظنا بالقوة الخیالیة وجود وكرم جودنه دالهٔ ادلهٔ باهره ایله ظاهر لعین الحقیقة
فی شهوده در مرادا یزد متعال جل عن الشبیه والمثال حضرتلرینك ظهوری برلردن ظن وكمان جهتی اوزره دكل *
بلكه بر ظهور ایله ظاهردر كه غالب علی النور در عالم دنیاده چشم بصیرت ایله ادراك اولنوب عالم عقباده عیون
ابصار له مشاهده قیلنور * والحاصل جمیع مخلوقات وكون ومكان وجود الوهیت وتحقیق وحدانیتی اوزره داله در
ففی كل شیء له شاهد * یدل علی انه واحد (الباطن تقدسا لا عدما) ضم عین وسكون دال مهملتین ایله تمیزیت اوزره
منصوبدر * یعنی باعتبار ذاته دون صفاته تنزها لا فقدا * باطندر كه عدم ظهوری نفی وجودونوری اقتضا ایتمز زیرا
قدیمیتی دلیل قطعی ایله ثابتدر * وما ثبت قدمه استحال عدمه شایان شان ذی الجلالیدر * امدی خدای كریم عز وجل
بر باطندر كه حقیقت ذاتی بر فرد ادراك ایتمز وكنه صفاتنی بر احد احاطه قیلمز * قال الغزالی كل ما خطر ببالك فالله

تعالى وراء ذلك بعضى نسخه ده عطفله والباطن مذكوردر (وسع كل شئ رحمة وعلما) هرشيئ انك رحمت وعلمى
محيطدركه اشيا ايجادا وامدادا رحمة رحماندن مستغنيه دكلدر وعلم الله جزئيات وكلياته احصاء واعدادا
شاملدر جملهٔ مذكوره (ربنا وسعت كل شئ رحمة وعلما) آيهٔ كريمه سندن مقتبسه در (واسبغ على اوليائه نعما)
كسر نون وفتح عينله جمع نعمة وفى نسخة بضم فسكون مقصور الغة فى النعمة اولورسه رسم يا ايله در (عمما) ضم مهمله
وتشديد ميمله جمع عميمة يعنى بارى تعالى عباد مؤمنينى اوزره على قدر كمالاتهم نعم واحسانى شامله وتامه اسباغ
واكمال ايلدى (وبعث فيهم رسولا من انفسهم) بضم الفاء جمع نفس (انفسهم) فتح فا ونصب سينله افعل من النفيس
لفظ رسوله صفت ويا بدل ويا حال اولور بعضى حواشئ شفاده رفع سينله مضبوط ومبتداى محذوفه خبردر هو انفسهم
من نفس بالضم (عربا وعجما) ضم وسكونله لغة فى فتحيهما تميزيت ايله منصوبلردر عرب سكان قريه وباديه دن
اعمدر * نكم عجمدن مراد ضد العرب اهل فارس وترك وهند وغيريلره دخى شاملدر واولياى حقدن مراد مؤمنين
اولديغى (لقد من الله على المؤمنين اذ بعث فيهم رسولا) آيهٔ جليله سندن مستفاددر يعنى دخى خداى ذو المنن
مؤمنينه جنس عربدن ويا بشردن عرب وعجم قبلندن اشرف واعظم اولان ذات محترمى نبى مرسل بعث ايلدى
(وازكاهم محتدا) فتح ميم وكسر فوقيه ايله اصلا وطبعا ديمكدن (ومنمى) فتح ميمين ايله مصدر ميمى دركه نمو وزياده كى
ورفعت مختار (دلجى) اوزره محتد ومنمى اسم مكان ومراد مكهٔ مشرفه اولقدر زيرا امكنه نك شرف واخلاق ونجابتده
دخلى مشاهد در امدى عيسى ويحيى عليهما السلام كهوارهٔ صبادن پيغمبران ايكن جناب مصطفى عليه التحايا
نبوة ظاهره سى حالنده اطهريتنه دليل اول حضرت غنودهٔ مهد وجود اولدن حظ شيطاندن مطهر ومن هذا
الوجه ازكى اولديغندندر (وارجحهم) نصب ايله انفس ثانى اوزره معطوفدر رجحان ميل وثقل استعمال فى الزياده
قيلندى اوزنهم ديمك اولور (عقلا وحلما) تعقل وتحمل جهتندن اوزن (واوفرهم) بمعنى الاتم والاكمل (علما وفهما)
وبالعكس فهم سرعة ادراك وعلم ويا ازالهٔ وهم درحقيقة عقل اختلافى اما اقرب معنى امضا كردهٔ قاضى ابو بكر اولان
العقل علم ضرورى بوجوب الواجبات وجواز الجائزات واستحالة المستحيلات تعريفيدر (واقواهم) اى اشدهم
وفى نسخة اوفاهم اى ازيدهم (يقينا وعزما) ريب وشكى مزيل اولان علم واهتمام جزيل جهتندن يا خود عزم
اولى العزم كه جد وصبر اوله (واشدهم بهم رأفة) زياده كى رحمت (ورحما) ضم وسكون وياضمين ايله اى رحمة
وعطفا دخى * بالمؤمنين رؤف رحيم * آيهٔ شريفه سن ايما ايدر امدى لا تخيلا ووهما كلماتندن بو مقامه كانجه تميزيله
منصوبلردر خلافا لما بعده * محصل كلام حضرت پادشاه جهان آفرين جل جلاله انلره جنسندن اصلا وطبعا
اطهر وازكى وعقلا وحلما اوزن واوفى وعلما ورشدا اتم وانمى وعزما ويقينا ازيد واقوى ومن جهة الرحمة والرأفة
آنلره اشد واحمى اولان نبى كريم وذات بسيمى ارسال ايلدى (زكاه) تشديد كاف ايله اول ذات خجسته صفاتى تقديس
وتطهير ايلدى (روحا وجسما) زكاه ضميرندن بدلاندر عند جمهور اهل السنة والفقهاء والمحدثين روح برجسم
لطيفدركه بالماهية والصفة اجسامه مخالف القدر متصرف فى البدن ودهنك زيتونه حلولى كبى حال اولور بعبارته
باناوات على الاظهر وامام غزالى موافقا للحكماء وبعض الصوفيه روح مجرد غير حال فى البدن اولوب عاشقك
معشوقه تعلق آسا روحن بدنه تعلقى تعيين ايتمشلردر * امدى روح جسم لطيف باطنى وجسم جسد كثيف
ظاهريدر امازكيهٔ روح حضرت روح جسد الكونين صلى الله عليه وسلم ارواح مطهره نك اشرف واكرمى اولديغى
جهتندندر * نكم (اول ما خلق الله روحى) حديث پرفتوحى بو معنانك مصدق اولور وارواح سائره اول حضرتك بركت
روح ونور وجودندن آفريده وخبر صحيح المعناى (لولاك لولاك لما خلقت الافلاك) حقنده شاياندر امازكيهٔ جسد
شق صدر سعادتيدر ويا روح وجسم خلق وخلقدن كنايه اولق محتملدر زيرا روح وجسم من كان من جانب الحق
اولديغى هويدادر (وحاشاه) فعل ويا حرف ويا اسمدر قال الشيخ الرضى معناه تبرئة الاسم الذى بعده عن السوء وقيل
جنبه وفى القاموس استثناء (عيبا ووصما) وصم دخى عيب وعار وعطف على المرادف فى الخطب شايعدر وتخصيص
بعد تعميم اولور ويا وصم بمعنى الكسل ونزع خافضيتله منصوب اولوب من عيب ووصم ديمك اولور يعنى عيب وعاردن
خدا حبيبنى تنزيه ايلدى (وآتاه) مدله وا كا اعطا واحسان ايلدى (حكمة) (فى القاموس العدل والحكم والنبوة والعلم
والقرآن والشرائع والكلام الحق تفسير كردهٔ بيضاوى اوزره استكمال النفس الانسانية باقتباس النظريات وكسب
الملكة التامة على الافعال الفاضلة بقدر الطاقة البشرية وقال بعض المحققين انه العلم بالاشياء كما هى والعمل به كما ينبغى
(وحكما) ضم وسكونله قضا بالاحكام دراالفاظده تطريف ظاهردر كه متجانسيننك اعداد حروفده اختلافى وآخرك
زياده لكيدر على ما فى شرح المختصر ومفعولية ثانيه ايله منصوبلردر (وفتح به) باسببيه (اعينا عميا) بضم العين

فسكون

فسكون جمع قلة واريد به الكثرة جمع عمياء بالفتح فان كل شئ فى الانسان مؤنث الا نادرا كالجنب والعمى عدم البصر عما
من شأنه البصر * يعنى سبب نبى محترم صلى الله عليه وسلم ايله خداى بيهمتا جل وعلا رؤية حقدن نابينا اولان
ديده لرى كشاده وبينا ايلدى (وقلوبا) جمع قلب ومراد عقل ويا قوهٔ مدركه ويا لحم صنوبرى الشكل اولان عضو دركه
جنب ايسرده نابتدر * بناء على مذهب المتكلمين قلب محل علم وقوهٔ مدركه اندكه قائمه درلا بالدماغ ودخى دست
قدرت مقلب القلوبده تقلبندن ناشى دله قلب تسميه اولندى قال الشاعر * وما سمى الانسان الا لنسيه * ولا القلب
الا انه يتقلب (غلفا) جمع اغلف اى ذوى غلاف (وآذانا) بمد الهمزة جمع اذن (صما) ضم وتشديد ميمله جمع صماء بالفتح
لا اصم وعين واذن ايله مراد اولنان عضوان مخصوصاندر لا حاسة ليصح الوصف بفقد الحس وعمى وصممدن مراد
عدم احساس امور شرايعدر والحاصل پيغمبر انس وجان عليه صلوة الرحمن انلرى آيات واضحه ومعجزات لايحه ايله
تشريف ايدوب ديده لرى منجلى ودللرى آگاه ومتسلى وكوشلرى اصغاى كلام حقله كوشنا ايلدى (فآمن به)
پس تصديق نبى وما جاء به ايمان (وعزره) تشديد زا ايله تعظيم وتوقير (ونصره) واعانت وتاييد ايلدى (من) فاعل
آمن اى الذى (جعل الله له فى مغنم السعادة قسما) كسر قافله حظ ونصيب يعنى غنايم سعادت ايمانيه وخير سياده
ابقائيه ده حصه ياب قيلديغى كسنه اول حضرته ايمان وتعظيم ونصرت ايلدى ومغنم مصدر بمعنى الغنيمة ويطلق
على ما يغتنم به واضافت بيانيه وسعادت خيردر واطلاق شرعده نعيم اخروى ايله فوز مراد اولنور (وكذب به وصدف
عن آياته من كتب الله عليه الشقاء) مد ايله شدة وعسر وفى الشرع خلاف السعادة (حتما) وجوبا محتما لازما لا بدله
امدى سعادت مقابلى شقاوت ايراد اولنق محله مناسب ايدى يعنى سلطان سراپردهٔ غيب جل جلاله شقاوتى انك
اوزرينه واجب ولازب قيلمغله تقدير وقضا ايلديكى كسنه اول حضرته كافر اولوب معجزات برهانيه سندن اعراض
ايلدى مصنف عليه الرحمه استشهادا ويا بيانا وتأكيدا اقتباس بيورر (ومن كان فى هذه اعمى) پس محل تحصيل
كمالات دينيه اولان دنياده اول ناكس كه امور عاليه وعمليه دن نابينا اوله (فهو فى الاخرة اعمى) فاعل ويا خبردر
موضعنده اعمى افعل وصف در يعنى لا محالة اول كسنه سبيل عنايتى بينا اولمز بعضيلر اعماء ثانى افعل تفضيل اوله
ديدبلر اجهل واله آسا وفى الدنيا اعما امور دينيه ده جهالت وضلالت وفى الاخرة اعمى طريقهٔ صوريه ومعنويه
معناسنه اولمق غير بعيددر (صلى الله عليه) مبنى جملهٔ خبريه ومعنى انشائيه در (صلوة تنمو) فتح وسكونله من النمو عدد
جهتندن دائما برزياد اوله (وتنمى) صيغهٔ مجهول لله من انمى ينمى وبعضى نسخه ده واو بدلى يا ايله تنمى بصيغة المعروف
ورودى من جهة صنيع الجناس مستحسندر (وعلى آله) اى اتباعه بعضى نسخه ده اصحاب ايرادى تخصيص بعد
تعميم اولور زيرا آل ايله ما يشمل الصحب مراد اولنور فقدورد كل تقى آل وآل حضرت جميع امت اولمق شرح
مسلمده ترجيح كردهٔ امام نوويدر (وسلم) فتح لام ايله صلى اوزره معطوفدر (تسليما) عظيما امدى ظاهر آيهٔ جليله يا ايها
الذين آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليما هر بار اول حضرتك ذكرنده وجوب صلوة اوزره دالهدروبه قال الطحاوى من
الحنفية والحليمى من الشافعية واللخمى من المالكية وابن بطة من الحنابلة اما جمهور علما فى العمر فرضيتنه ومحدثين
اسيه هر مجلسده كه رسول الله صلى الله عليه وسلم ياد اولنه صلوة وسلام فرضدر ديو اجماع بيوررمشلر (اما بعد) مبنى
على الضم حذف مضافله فصل خطابدر متكلم ذكر الله ايله فتح كلام ايدوب مسبوقندن خروج مراد ايلدكده اما بعد ايله
فصل ايدر وعن ابى اسحق انه للانتقال من كلام الى كلام آخر من غير تقييد ودلالة على الشرط جزاده فانك دخولى لابد
اولور بو فصل خطاب ايله اول ناطقه پرداز اولان خليفة الله داود ويا اسرائيل يعقوب عليهما السلام ويا يعرب
ابن قحطان ويا قس بن ساعدة الايادى اولمق مرويدر وقيل غير هذا (اشرق الله قلبى وقلبك بانوار اليقين) علم اليقين
وعين اليقين وحق اليقين انواع انواريله حق سبحانه وتعالى دللريمزى تنوير واضاءه ايلسون ديمكدر جملهٔ
مذكوره دعائيه واعتراضيه در وبعد بعد فاء جزائيه لازم كلمكين ماسيأتى فانك قولى اولور (والطف لى ولك بما لطف
باوليائه المتقين) ما مصدريه وبعض نسخه ده لاوليائه ورودى موصوله اولمغى افاده ايدر وفى نسخة بعباده ولطف فتح
طائله رفق وبروفى القاموس رفق ورأفت وفى الصحاح توفيق وعصمت وقيل بمعنى الهداية والطف معناى لطف
دقيقدر عباد متقينى هدايهٔ اسلام وتوفيق طاعات ومراعات احكام وكف معاصى وآثام اولور ولفظ متقين صفة
مادحه در (الذين شرفهم الله بنزل قدسه) هما بضمتين وسكون الثانى ونزل مهمان ايچون تهيئه قيلنان شئ ويا منزل
ضيف وبعضى نسخه ده (بنور قدسه) ورودى مقامه انسبدر واضافت بيانيه اولور وقدس طهارت (واوحشهم)
وحشت ضد انس وخلوت ونفرت وعدم ميل (من الخليقة) خلق بمعنى المخلوق فى الخارج او الذهن (بانسه) باسببيه
جناب معين عباد متقينى خلايقدن عدم انسله ابعاد وانس انس عبادت وذكر وتوجه وتقربله انيس ايدوب صورتده

خلقله وسيرتده حقله كائنين وجليس بيورمق لطف وتشريفله اى مخاطب سكا وبكا كرم واحسان ايليسون ديمك اوله
زيرا استيناس بالناس علامات افلاسدندر پس دفع عوايق قطع خلايقله حصول پذيردر (وخصهم من معرفته)
دخى انلرى اهل عرفان وذوى الالبابدن ارباب خصوص قيلدى (ومشاهدة عجائب ملكوته) بوزن فعلوت وزيادهٔ
واو علامهٔ مبالغه درملك وملكوت عبارتده جمع اولسه اول ظاهر ملك وثانى باطنيله فرق اولنور ياخود ملك عالم
سفلى وملكوت عالم علوى ايله معبردر وفى القاموس هى العز والسلطنة والمملكة وكاهى عوالم غير محسوسه يه
تخصيص اولنور كه محسوسات انك جنبنده ذره مثالدر ومشاهده معاينه در (وعجايب) جمع عجيب ما يتعجب فيه
من الامر الغريب (وآثار قدرته) يعنى مطالعهٔ مصنوعاتندن (بما ملاء قلوبهم حبرة) فتح مهمله وسكون موحده ايله من
الحبور بمعنى السرور ويا نعمت وكرامت معناسنه اولديغى (وهم فى روضة يحبرون) آيت كريمه سى ينعمون ويسرون
ايله تفسير بيورلمقدن مستفاددر والجار والمجرور متعلق بخص اوبالمشاهدة وما مصدريه ويا موصوله در وقلوبهم
مفعول به وحبره مفعول ثانى ويا نزع خافض ويا تميزيت ايله منصوب اوله (ووله) تشديد لام ايله (عقولهم من عظمته
حيرة) وله حزن ويا ذهاب عقل كما فى القاموس ومختار جوهرى اولان تحيرشدت وجد وحيره مفعول مطلق ويا تميزدر
بناء على تجريد الوله من الحيرة يعنى ذوى الالبابك غرايب ملكوتى معاينه وآثار قدرتى مشاهده لرنده دللرين شادان
ايدوب بحر عظمتى مكاشفه سنده واله وحيران ايلدى وحبر ايله حيره بيننده صنعهٔ تجنيس خفى دكلدر (فجعلوا همهم
به واحدا) فا تعقيب ويا تفريع بعدر وبه ضميرى حقه راجعدر پس حتى غايهٔ كمالده مشاهده ايتديلر اما تلك المشاهدة
دائما ولديغى حالده اشتياق مزداد اولوب ماسوادن نفرت برله قصد وهمت وعزم ونيتلرين ذات بيمثال شاننده هم
واحد قيلديلر يعنى حقوق الوهيت ووظائف عبوديته كربستهٔ رغبت اولديلر * من جعل الهموم هما واحدا كفاه
الله تعالى هم الدنيا والاخرة خبر لطيفنه ارشاد وايمادر (ولم يروا فى الدارين غيره مشاهدا) ضم ميم وفتح ها ايله بمعنى
المشهود اما كسر ايله واحدا لفظنه موافق اولور (فهم بمشاهدة جماله وجلاله يتنعمون) اصل نسخه لرده يتمتعون
وارد اولمشدر اى يتعيشون وتنعم ترفه وسعة عيش * حاصل معنى اول ارباب همم كه طرف ذى الجلالى يه قصد
واعتنالرين هم واحد قيلوب * ليس فى الدار غيره ديار * مضمونته موافق * والله ما فى الوجود سوى الله * مفهومنه
قلب وقالبى مطابق اولمشدر اول اصحاب شهوددر كه مطالعهٔ صفات انعام وولا ونعوت بلا ابتداسيله لذتياب اولوب
ثبوت كمال محبتده محنه ومحنت يكسان اولمشدر رقضيهٔ منذ كوره * ان قلوب بنى آدم بين اصبعين من اصابع الرحمن
خبر لطيفنه اشارة خفيه دراى بين صفتى الجمال والجلال امدى بو حالهٔ منيعه برق آسا كذار ايدوب تمادى نادر
اولديغندن حديث شريف * لى مع الله وقت * تسليت بخش ارباب دل آكهاندر مصنف قدس سره اسرار ترقىء
مشاهدهٔ ذاتكه اعلى المقاماتدر بعد الارشاد ملاحظهٔ صفاته تنزل كوستروب بيورر (وبين آثار قدرته وعجائب
عظمته يترددون) يعنى صفات افعالدن معدوده حقك قدرتى اثرلرنده دخى صفات ذاتدن معدوده عظمتى غرايبنده
تارة ينظرون الى هذا واخرى ينظرون بهذا شؤنيله تألف بيورورلر كه (وهم فى ريبهم يتحيرون) اولان اهل حجب
وغفلت بونك خلافيدر (وبالانقطاع اليه) وتبتل اليه تبتيلا جمله سى مصدوقيله عمل وتوغل (والتوكل عليه)
فاتخذه وكيلا جزئيله نوكل توكل (يتعززون) ماسوايه تذلل اجتنوب ما قسم اللهه رضا وانقياد ايتديلر (اجمعين)
كسرها ايله يعنى ملازمين ومتمسكين اولدقلرى حالده (بصادق قوله) صفتك موصوفه اضافتى قبيلندندر وقوله الصادق
ديمك اولور (قل الله) وليس فى الكون سواه (ثم ذرهم فى خوضهم يلعبون) يعنى دينلرنده اشتغال بما لا يعنى ايدن
ارباب لعب وغفلتى ترك ايله كه انلر ماسوى الحق ايله تضييع اعمار وتخريب آثار ايدرلر مصنف قدس سره اشارت صوفيه
دن اعا ايلديكى واردات اهل تفسيرلك تحرير وتقريرينه منافى دكلدر كه لفظهٔ جلاله برفعل مقدره فاعل ويا مبتداى
محذوف الخبر اولور (فانك) جزاء اما بعد وبينهما ده اولان جملهٔ دعائيه معترضه در (كررت على السؤال) اى طالب
معارف سير مصطفوى بنم اوزريمه طلب ومراجعتى اكثار ايلدك (فى مجموع) شمائل نبويه دن برصنفى جامع مصنف
وفضائل احمديه دن برنوعى حاوى مؤلف ده كه (يتضمن التعريف) اعلامى حائز اولور (بقدر المصطفى عليه الصلوة
والسلام) نبى مجتبى ورسول كبريا عليه التحايا تعظيمنده (وما يجب له من توقير واكرام) دخى مخلوقات اوزره اول
حضرتك تبجيل وتكريمنده ايجاب ايدن تعريفى شامل اوله (وما حكم من لم يوف) تخفيف فا وتشديدى جائزدر اى واجب
عظيم ذلك القدر) اضافة بيانيه ايله يعنى الواجب من تعظيم ذلك القدر العظيم (اوقصر فى حق منصبه) فتح ميم وكسر
صاد مهمله ايله مقام (الجليل) جيله شريف ومنيف (قلامة ظفر) ضم وسكونله جمعه مراعات اولنور والاضمتين
افصح وكسر ظا وسكون فادخى جائزدر لكن السكون مطلقا شاذ وقلامة ضم قافله ظفردن ساقط اولان شئ يسيردركه

ناخن

ناخن پاره امر حقيردن كنايه اولور حاصل معنى قدر عاليشان پيغمبر انس وجانى متضمن برتصنيف وشان شريف
سعادت رديف ومقام منيفنه توقيرا تميملرين حكمنى محتوى برتأليف تحريرنه الحاح ايلدك (وان اجمع لك
ما للاسلاف وائمتنا فى ذلك من مقال وابينه بتنزيل صور وامثال) اسلاف جمع سلف زمانا مقدم وقولى معتدبه اولنلر
وائمه جمع امام اى المقتدى به فى العلم ومقال مصدردركه مقول مراد اولنور چونكه علماى متقدمين ومشايخ
متأخريننك اقوالنى جمع ايتمكى ابرام ايلدك امدى اول مقالى تصوير مسائل وتقرير محامل برله بيانى طلبكار
اولدكسه (فاعلم اكرمك الله) ايها المخاطب قصد اكرام بنى مكرم قيلدك ذو الجلال والاكرام سكا اكرام ايلسون تيقن
واذعان ايله كه (انك حملتنى) تشديد ميمله (من ذلك) طلبكار اولديغن امر دشوارده تكليف حمل ايلدك (امرا امرا)
اولده فتح همزه وثانيده كسر ايله يعنى امور شاقه وامر عظيمه الحاح ايلدك (وارهقتنى فيما ندبتنى اليه عسرا) ضم عين
وسكون سينله دخى بنى دعوت ايتديكك شيده امر عسيره ايقاع (وارقيتنى بما كلفتنى مرتقى) ضم ميمله مصدر ويا مكان
صعود (صعبا) اى شديدا يعنى بكا تكليف ايتديكك امر عظيمده جايكاه دشوار وخطرناكه بنى اصعاد واطلاع
ايلدك كه (ملا قلبى رعبا) ضم را وسكون عين مهمله ايله وضمير ملا مايه ويا مرتقى يه راجع اولوب وجه ثانى اقرب
لكن قول آتى اوله ارجاعى مؤيد اولور جناب مصنف بو مقامده طلبكار شاهد خوش لهجهٔ تأليف اولان ذات ايله ناز
ونيازكونه كفتاره آغاز ايدوب اى طالب ملتمسك سينهٔ بى كينه مى هو لناك وپرهراس ايلدى (فان الكلام فى ذلك
يستدعى تقرير اصول) ظرف مجازيه ويا تشبيهيه (وتحرير فصول) زيرا تكليف اولنان امر عظيم الشانده پيام
وكلام نيجه قواعد مقرره تمهيدنى مستدعى وفروع محرره تشييدنى مقتضى اولور (والكشف عن غوامض) عطف على
تقرير وغوامض جمع غامض خلاف الواضح وفى المقتنى جمع غامضة وهى ما لا يدرك الا بعد روية (ودقائق) جمع دقيقة
مرادفى اوزره عطفى خطبده شايعدر (من علم الحقائق) ما قبلنى بيان اولور جمع حقيقه ادلهٔ عقليه ونقليه دن وقوع
يافته امور ثابته يعنى دخى علوم حقائقدن دقائق ايضاحنى مستدعى اولور (مما يجب للنبى عليه السلام ويضاف اليه
او يمتنع او يجوز عليه) حقايقى بياندر يعنى اول امور دنكه حضرته اثباتى واجب ويا شان رسالت مآبنه شايان
اولميوب وياخود جناب نبوته اطلاقى جائز اولان مسائل (ومعرفة النبى والرسول) معرفه مجروره ومدخول عن
ويا من اوزره معطوفه ويا نصبله مفعول يستدعى اوزره عطف اوله يعنى ميانه ده واقع اولان حدود فارقه يه معرفتى
ايجاب ايدر (والرسالة والنبوة) بالجر لا غير ما قبلهما يه مغايران حالان (والمحبة والخلة) ضم خا معجمه ايله دخى نعتين
كاملتين اولان محبت وخلت معنالرى (وخصائص هذه الدرجة العلية) جرله خصيصه ما يختص به الشخص در
ودرجه منزلت ومرتبه ورفعتدر وخلع ايله عليه بيننده سجعدن مسامحه اولنديكه فتح عين وكسر لامله در اما كسر
عين وسكون لام وجهنك جوازى بو مقامده موافق للمرام اولور (وها هنا) قريبه اشارت اولنور اسم يعنى
تلك الامور طريقنده مشاهددر (مهامه) فتح ميم اولى وكسر ثانيه ايله جمع مهمه بفتحتين مع القناء مفازة بعيدة
(فيح) كسر فاء ايله جمع فيحاء بفتح ومدارض واسعه درلا جمع افيح (تحار فيها) فتح مثناة فوقيه ايله تحير (القطا) فتح قافله
مقصور واضرب مثل قيلنسان مرغدركه فلان اصدق من القطا واهدى من القطا دينلور اسم جنسدر مجاهده
مظان مياهه ارشاد ايدوب خطا ايتمزوقتا كه سرچشمهٔ آبه دوچار اولسه قطا قطا صداسيله داتشنكانه ولوله انداز
بشارت اولورمش ويدركه لانه سندن اون ويا يكرمى كونلك مسافه جوياى جوى آب اولوب طلوع فجردن ظهور
شمسه دكين دور وآشيانه سنه رجعت ايدوب صادر اووارد اولور قطا عدم خطا ايله شهرت ياب اولمغين ارادهٔ تشبيه
ويا استعاره رونمادر (وتقصر) ضم صادله من القصر ضد الطول (بها الخطا) ضم وفتحله جمع خطوة بالضم ما بين
القدمين عند المشى وفتحله مرة واحده يعنى تحصيل مسؤلده طول مدتدن كنايه اولور حاصلى برصحراى بيپاياندركه
سرعة سيرنده اعجوبهٔ مرغان دوران اولان قطا حيران وبرمفازهٔ بى نهايتدركه سير وسلوكنده خطوات رهروان
سركردان اولوب فيفاى ذلك الامر ملاحظه سنده افهام ذوى النهى حائره وبى درمان اولور (ومجاهل) فتح ميم وكسر
ها ايله مهامه اوزره معطوف جمع مجهل وهى ارض لا يهتدى فيها لكن فى القاموس لا يثنى ولا يجمع (تضل فيها
الاحلام) فتح مثناة فوقيه وكسر ضاد معجمه ايله واحلام جمع حلم بالكسر اى العقول (ان لم تهتد) اى الاحلام (بعلم
علم) اولده فتح عين ولامله علامت ويارايت وثانيده كسر مهمله وسكون لامله علم بمعنى المعلوم اونوع من العلوم
يكديكره اضافتى بيانيه در (ونظر سديد) فكر مستقيم ويا صواب معناسنه (ومداحض) رفعله من الخ (تزل
بها الاقدام) فتح مثناة وكسر زاى وتشديد لامله وباء بها سببيه (ان لم تعتمد على توفيق من الله وتأييد) يائين ايله
تقويت حاصل كلام بو نده برجاى تنكناى حيرت بديداردركه انده رهنماى عقل اولان برنشان عاليشانله سبيل

رشاده فکر صواب واندیشهٔ سداده رهیاب اولمزسه خردهوشمندان قتادهٔ مغالك اولوردخی انده نیجه محل خطرناك
پردهشت نمایاندرکه پشتیبان توفیق ایله پابرجای تأییدو تحقیق یاوراولمزسه پالغزیدهٔ وادئ ضلال اولور امدی
توفیق اوزره اعتماد اقدام مجازدر دیمکدر صاحب قدم اوله (لکنی) مع هذا صعوبة حال ومزالق اقدام رجال اولان
امورده نکه قبول سؤال حیز محالده ایکن بنده برا جابت برله تحمل مشاق مقال ایلدك (لمارجوته) کسر لام صله
وتخفیف میم موصوفه ویا موصوله ایله ورجوت صیغهٔ متکلم ورجا امر مستقبلده حصولی توقع اولنان شیده
قلبك تعلقیدرو خبر لکن مقدر تحملت ویا قبلت اولور (لی ولك) رجوته لفظنه تعلق ایدوب امر دعاده مصنف نفسنی
تقدیم بیورملری رعایت آداب مستحسنه دندر (فی هذا السؤال والجواب) لف ونشر غیر مرتب وتقدیم سؤال
وجودا وشهودا جواب اوزره تقدمندندر (من نوال) من مابی بیان ونوال حصول حسن حال وطاب منال دنیوی
ومطلقا بخش وعطا (وثواب) تحصیل جزای اخروی (بتعریف قدره الجسیم) ای العظیم (وخلقه العظیم) ضمتین
وکاهی سکون لام ایله طبع معناسنه ویطلق علی الصفة المعنویة (وبیان خصائصه التی لم یجتمع قبل فی مخلوق) خاصه
ایله ما یختص به فی الجمله مراد ایلیوب ✱ بعده اوصف مجموعه خاصة حقیقیه مراد ایدر که قبل خلقه وبعده اول
دریکتای صدف کونه صلی الله علیه وسلم مانند ومثیل امر مستحیلدر (وما یدان الله به) ای یطاع ویعبد (من حقه
الذی هوارفع الحقوق) من بیان لما ✱ خلاصهٔ کلام بنم وسنکیچون بوسؤال وجوابده امید وار اولدیغمز عطا وجزادرکه
سلطان سریر لی مع الله حضرتلرینك قدرعظیم وطبع کریم وفضائل مختصه سی همچنان قبل خلقه وبعده افراد
آفریده دن برفردده مجتمع اولدی امدی بوفواضل مخصوصه یی بیان سبیله سؤالی قبول دخی حقه منقاد وانکله
اتخاذ دین وایمان واعتقاد ایلدیکمز حق پیغمبری دنکه بعد حق الحق معظم حقوقدندر انی تبیین وعیان ایتمکله
مطلوبه مساعده ایلدم (لیستیقن) بتعریف قدره لفظنه متعلقدر (الذین اوتوا الکتاب ویزداد الذین آمنوا ایمانا)
یعنی ایقانا ثبوت نبوتی علماء تثبت وتیقن وعوام دخی ذلك الایقان ایله من جهة الایمان ترقی یاب اولسونلر ایچون
بیان خصائص حضرت وتعریف عالی مرتبت سبیندن تحمل مقال ایلدی (ولما) رجوته اوزره معطوف ولاجل
ما اخذ دیمکدر (اخذ الله علی الذین اوتوا الکتاب لتبیننه للناس ولا تکتمونه) یعنی امر محمدی اظهار نامه بیان
وعدم کتماننه علمادن لسان انبیا و یا روز الستده خدای متعال اخذ میثاق ایلدیکندن قصد تعلیم وتبیین ایلدك
لتبیننه فتح لام ایله جواب قسمدر (ولما حدثنا به) دخی اول حدیث لطیفه تمسك واعتماد نه که انکله بزه تحدیث ایلدی
(ابو الولید هشام بن احمد الفقیه بقراءتی علیه) احمد بن هشام بن خالد الاندلسی درعلوم عربیه وفنون ادبیه ده
وحید عصرا اما اعتزال ایله متهم ایدی درتیوز سکسان طقوزده عازم تکیه کاه لحد اولدی (قال) هشام (حدثنا
الحسین بن محمد) ابو علی الغسانی الجیانی (حدثنا ابو عمر) بضم العین (النمری) فتح نون ومیمله برقبیله یه منسوبدر حافظ
الغرب شیخ الاسلام یوسف بن عبد الله بن عامر النمری القرطبی الشاطبی درتیوز التمش ربیعنده بهار عمری خزانه
ایرمشدر (حدثنا ابو محمد بن عبد المؤمن) القرطبی من شیوخ ابن عبد البر ومختار شارح تلمسانی اوزره شیخ مشار الیه
ابن الزیاد دیمکله معروف ذات صدوق القولدر (حدثنا ابو بکر محمد بن بکر) ابن داسته البصری (حدثنا سلیمان
ابن الاشعث) صاحب السنن حافظ ابو داود السجستانی ایکیوز یتمش بشده سوی نعیمه روان اولوب بصره ده دفین
خاك بالا اولدی (حدثنا موسی بن اسمعیل) ابو سلمة التبوذکی ایکیوز یکرمی اوجده روبراه جنان اولدیلر (حدثنا
حماد) بن سلمة احد الاعلام (اخبرنا علی بن الحکم) البنانی البصری یوز اوتوزبرده عزم بقا ایلدی (عن عطا) ابو محمد
ابن رباح القرشی راوی صدیقه وابی هریره در رضی الله عنهما سنه ثلاث ومائه حدودنده عازم کاشن سرای بهشت
اولدی (عن ابی هریرة رضی الله عنه) عبد الرحمن بن صخر جنابلریدرکه حضرت سلطان رسل صلی الله علیه وسلم
آستین عبد الرحمنده برکربه بچه کوروب یا ابا هریره دیو ملاطفه بیورمغین ابو هریره کنیتیله شهرت یاب اولمشلردر اللی
طقوز سنهٔ هجریه سنده جرعه نوش جام اجل اولوب بقیعده دفن اولندی سال ششم هجری خلالنده علی طریق
المهاجرة جبهه سای خدمت فخر المرسلین اولوب صحیحین اسلام وجنان مرسوم ورقوم اقرار وتصدیق ایلدی تعیین
اسم قدیمنده ائمهٔ محدثین شجرهٔ اختلافی اون سکز شاخ اوزره تشعب اما اشهر اسماسی عبد شمس بن عامر اولوب سلك
اسلامه انسلاك کنده عبد الله ایله تسمیه اولندیغی تلقیحده قرار دادهٔ ابن الجوزیدر برمدت کربه بچه نك تربیه سنه
کوشتبارهٔ صنوبر یلرینك تعلقی ابو هریره ایله مکنی اولملرینه باعثدر مشاغل بی مأل دنیویه دن دامنچین وملازمت کزین
فخر المرسلین اولوب اصحاب صفه ایله همنشین اولمشلر درمناقب سامیه لرینی مطولات حاویه در (قال قال
رسول الله صلی الله علیه وسلم من سئل عن علم فکتمه الجمه الله بلجام من نار یوم القیامه) سید العالمین وسند العالمین

حضرتلری سعادتله بیوررلر آحاد امتدن برکمسنه علم شرعیدن سؤال اولنه وبعد علمه اول علمی سائلدن کتم واخفا
ایلیه اول کمسنه قبردن قیامی حیننده حق سبحانه وتعالی انك دهان لکام آتشین ایله الجام ایدر روباه بلجام برای
مصاحبه امدی تعلیم کلام حقدن امساك ایتمکین روز قیامتده عمله مناسب جزا ایله مجازات ومعاقبه اولنور
والجزاء من جنس العمل وخص اللجام بالذکر تشبیها بدابة منعت مما ترید بوحدیث شریف عبارات شتی والفاظ
اخری ایله طرق متعدده دن روایتکردهٔ ترمذی وحاکم وابن حبان علیهم الرحمة در وعن احمد لا یصح (فبادرت) لکنی
خبر مقدری اولان قبلت اوزره معطوفدر (الی نکت) ضم نون وفتح کافله جمع نکته دقت کلام ودرکی خفی اولان شیئه
اطلاق اولنور زمینی قضیب ایله ضرب وتأثیرندن عبارت اولوب کان فکر دقیق ایله نفسه اثر ایتمکدن کنایه اولندی
(مسفرة) کسر فا ایله مضیئة ومنیرة وبعض نسخه ده سافرة ورودی کاشفه معناسنه درنکتی اسفار ایله توصیف نکت
ولطافتدن خالی دکلدر (عن وجه الغرض) مطلب ومقصد (مؤدیا من ذلك الحق المفترض) فتح را ایله یعنی مثابهٔ
فرض اولان شاهد خوش لهجهٔ جمال مقصود که حق صاحب مقام محموددر اول نکات منیره یی من اجل ما ذکر
مؤدی اولدیغم حالده بیان لطائفه مبادرت وشروع ایلدم (اختلستها علی استعجال) اختلاس خاء معجمه ایله سلب
واختطاف معناسنه درکلامده تأکید وتجرید ظاهردر اولی اولان علی الاستعجال ایراد اولنمق ایدی زیرا آتیه ده
لفظ البال معرف باللام ورودی ایتمشدر (لما) کسر لام تعلیل وما موصوله ایله (المرء بصدده) ای قبالته اوسبیله
(من شغل البدن والبال) شغل ضمتین ایله ویا ضم وسکونله اوبفتح وسکون ضد الفراغ وبال باء موحده ایله قلب
وخاطر ویجیء بمعنی الحال (بما طوقه) ضم طا وکسر واو مشدده ایله مجهولدر (الانسان) وفی نسخة بما قلده الانسان
(من مقالید المحنة) مطوق بهی بیاندر ومقالید جمع مقلد او مقلاد او اقلید من لفظه وفی تفسیر القاضی جمع تقلید من
قلدته اذا کرمته ومحنه اسم امتحان وبلیه یه اطلاق اولنور (التی ابتلی بها) بصیغة المجهول والحاصل مفاتیح بلیه
کردن انسانه طوق آسا الزام اولنمق سبیله وقبالهٔ آدمیده عدم فراغ خاطردرکین اولمغین عجله اوزره آنی اختلاس
ایلدم ✱ امدی محنتدن مراد جمیع امور تکلیفیه وحوادث کونیه درکه آنا فانا افراد آدمی زاد اوزره نازله در شراح
شفادن حلبی وتلمسانی علیهما الرحمه مسبوق الذکر ما ایله مصنف کندو نفسنی مراد ومقالید محنه ایله مباشرت
امر احکام وقضایی اراده بیورودیمشلر زیرا من جعل قاضیا فقد ذبح بغیر سکین خبر صحیحی امر قضا ابتلا واختبار
اولدیغن مبیندر (فکادت) پس مقالید محن قریب اولدی (تشغل) فتح تا وغین معجمه ایله (عن فرض ونفل ورد
بعد حسن التقویم الی اسفل سفل) ضم وکسر سین مهمله ایله ضد علو یعنی مفاتیح محن انسانی فرض ونافله دن اشغال
ومسالکی طریق مستقیم استقامه دن صکره ارتکاب فعل ذمیم سبیله منزل قبحه اعاده ورد ایتمسی نزدیك اولدی
آیهٔ (لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم ثم رددناه اسفل سافلین) کریمه سنه ایما ایدر (ولو اراد الله بالانسان خیرا) انتفاء
مدخولی مقتضیه حرف لو ایله ایراد مصنف انسان لفظیله نفسنی مراد ایدوب اتیان لو تحسرا وتأسفا للاستدلال
بغالب حاله مضمونی مفید ویا مطلق تعلیقده استعمال لو کمال قلتی مشعر اوله ✱ امدی اشتغال مذکور مختوم وعلی
العموم اولمدیغن اشارة دیمك اولور که جنس انساندن برفرده تحصیل کمال وتحسین مآل ایچون ارادهٔ علیه
پروردکاری تعلق ایتسه (لجعل شغله وهمه کله) ایزد متعال جل جلاله اول کمسنه نك هر قصد واعتناسی صرف
وسوق ایدر (فیما) متعلق بهمه (یحمد غدا) صیغهٔ معلومله (اویذم محله) فتح حاء مهمله ایله وکسری دخی جائزدر یعنی
قرین سعادت بیوردیغی بنده سن فردا محمود اولان امر محمود جله مقید ومذموم مدن مجتنب قیلر (فلیس ثم) فتح مثلثه
وتشدید میمله ای فی مکان یتحقق غدا وهذا التعلیق لما سبق (سوی حضرة النعیم) ای حضور النعمة بعض
نسخه ده نضرة النعیم واقعدر حسن وبهجت معناسنه وکریمهٔ (اذا رأیت ثم رأیت نعیما وملکا کبیرا) آیتنه اشارتدر
(اوعذاب الجحیم) شدید الحر اولان مکان ویا اسم دوزخدر والاضافة بمعنی (وان الفجار لفی جحیم) تنزیلی منزلتنه ایما
اولور (ولکان) لجعل اوزره معطوفدر (علیه) ضمیر غائب ایله الزم معناسنه شاذا استعمالی نصر یحکردهٔ رضیدر یعنی
انك اوزرینه اشتغال لازم وواجبدر (بخویصته) ضم خاء معجمه وفتح واو وسکون یا ایله تصغیر خاصه مراد خاصهٔ
نفسیدر یاخود مهمات دینیه ودنیویه یه مختصه اموردر وبخویصة نفسه دخی روایتکردهٔ بعضدر وبعضیلر موت
مراد اولندی دیدیلر علیکم انفسکم جلیله سن ایما وعلیك بخاصة نفسك حدیثنی مشیر اولور (واستنقاذ مهجته)
ضم میمله یعنی ترك مناهی وفعل فرائض ایله بو عذابدن روح ونفسنی استخلاص انك اوزرینه واجب اولدی (وعمل
صالح یستزیده) پس عمل صالح انسانی زیادهٔ درجه وترقی منزلته مؤدی اولور (وعلم نافع یفیده) وعلم شریف شرعی
تعلیم وافاده سبیله غیره معلم (اویستفیده) بنفسه عالم اولمغله استفاده ویا متعلم اولور وعلمدن مقصود بالذات عمل

اولمغین علم اوزره تقدیمی احقدر (جبر الله صدع قلوبنا) طوارق محن وبوارق احن اعتراسیله جبار حکیم شکسته
دللریمزی صلاح پذیر بیوروب لطف بی پایانیله جبر کسر ایلیه (وغفر عظیم ذنوبنا) اول عطاپاش وخطاپوش کمال
کرمندن سیأتمزی عفو وستر ایلیه (وجعل جمیع استعدادنا لمعادنا) زاد ره عقبی ایچون تهیئه واعداد ایتدیککمز
منافع اعمالی مرجع ومصیرده بزه عائد وفائده مند قیله آخرت محل عود روح اولمغین معاد ایله تسمیه اولندی (وتوفر
دواعینا) توفر صیغهٔ مضارع معلومله مناسب للاتیة وفتح فا ایله جملهٔ دعائیه در (فیما ینجینا) من الانجاء او التنجیة
ویا یخلصنا معناسنه یعنی سرمایهٔ نجاة اولور مکاسب ومطالبی تکثیر ویا بعد عن اللهدن خلاصده داعیلریمزی توفیر ایلیه
(ویقربنا الی الله زلفی) ای قربا کاملا ومن غیر لفظ الفعل مفعول مطلقدر * یعنی درگاه خدایه تقرب حاصله تقریب
ایلیه (ویحظینا) ضم اول وکسر ظاء معجمه ایله بمعنی المکانة (بمنه ورحمته) باء سببیه ویحظینا لفظنه متعلقدر ویا برای
استشفاع واستعطاف اوله بحیاتک آسا یعنی خدای ذی المن احسان وکرمیله قدریمز رفیع ومنزلتمزی عالی ایلیه
(ولما نویت) ظرف زمان عاملی جواب اولان ترجمته در (تقریبه ودرجت تبویبه) درجت تشدید راء ایله وتبویب
مبنی للفاعل او المفعول مصدردر * یعنی عالم وجودده تصنیفی تقریب مراد ایدوب اول مصنفی ذا ابواب قیلمغله مرتب
ومدرج ایلدیکم حینده (ومهدت تأصیله) بتشدید الهاء (وخلصت تفصیله وانتحیت حصره وتحصیله) انتحیت
حاء مهمله ایله قصدت معناسنه وخاء معجمه ایله وبالموحدة انتخابدن تصفیه معناسنه * یعنی اصول مؤلفی تمهید
وتاسیس وفصولنی تبیین وتعیین وبطون امهات اوراقده حبس وضبط وتحصیلنی ربط وقید قصد ایتدیکم حالده
(ترجمته) جواب لما (بالشفا) کسر شین معجمه ایله فی الاصل ممدود ورعایة للسجع مقصوردر وقد اجاز وا للناثر ما یجوز
للشاعر من الضرائر (بتعریف حقوق المصطفی صلی الله علیه وسلم) والباء للسببیة متعلق بالمصدر * یعنی حبیب
کبریا علیه التحایا حضرتلرینک حقوقنی تعریف سببیله شفا ایله نام وتعبیر ایلدم حقا که وجوه ذکر محبوبی محتویه
شفاء القلوبدر (وحصرت الکلام فیه) بو کتاب جلیلده کلام وبیانی حصر وقصر ایتدم (فی اقسام اربعة) بعضی
نسخه ده اربعة اقسام بیان بعد الاجمال (القسم الاول) کسر قاف ایله نصیب وجزء معناسنه اما فتحله مصدردر قسمت
الشیء قسما (فی تعظیم العلی الاعلی) مصدرک فاعلنه اضافتی بابندندر (لقدر هذا النبی صلی الله علیه وسلم) بعضی
نسخه ده الکریم زیاده قیلندی والاولی وجود المصطفی (قولا وفعلا وتوجه الکلام فیه) صیغهٔ ماضی ایله ومصدر
مبتدأ اولمق بعید دکلدرکه خبری (فی اربعة ابواب) ومبتداه هر کلام مفصوله باب تسمیه اولنور ومقصوده دخول
وشروع بابندندر (الباب الاول) قسم اولدن باب بیشین (فی ثنائه تعالی علیه واظهاره عظیم قدره لدیه) مع مراعاته
للسجع لدیه ایله تعبیر ایلدی ولدی لفظ عنددن اخصدر وما قاله النحویون کلمة عند بحضرته وفی معناسی
متضمن اما معنای لدیه حضرته مختصدر یعنی خلاق جهان آفرین کندی حضرتده نبی عالیشان جنابنک مرتبهٔ
جلیله سن اظهار بیوروب حضرته ذکر وثناسی بیانده در (وفیه عشرة فصول) باب مذکورده کامل اون فصل حاصل
(الباب الثانی فی تکمیله تعالی له المحاسن) جمع حسن بالضم علی خلاف القیاس (خلقا) فتح خاء معجمه ایله (وخلقا)
ضم خاء ولامله تمییزان یعنی صورت وسیرت جهتندن مناقب صوریه ومعنویه حضرتی حق جل وعلانک تکمیلی
بیانده در فتح خاء ایله خلق ضم خاء ایله خلق اوزره تقدیمی سبق وجود بهبود حضرتندندر (وقرانه) بکسر القاف
مقارنت وجمع (جمیع الفضائل الدینیة والدنیویة) جمع فضیلة خلاف النقص الدینیة المنسوبة الی ما یدان به
او الطریقة ای الشریعة ودنیویه عند مباشرة یاء النسبیة حذف الفله درود نیا نقیض آخرت وقیل ما علی الارض مع
الجو والهوی وفی النهایه اسم لهذه الحیوة مؤنث ادنی اجریت مجری الاسماء ویا قبل دار الآخرة هر حادثهٔ دنیا
ویادنا ئتندن ناشی تسمیه اولندی دیمشلر ومراد اولنان سودمند اخروی اولان فضائل دنیویه در والاخبر شریف
انتم اعلم بامر دنیاکم * امور دنیویهٔ غیر نافعه خصوصنده جاری اولور (فیه نسقا) فتحتین ایله متتابعا یعنی بر برنه
مناسب وجه نظام اوزره (وفیه سبعة وعشرون فصلا) بقول تلمسانی شش وبیست فصلدر شاید که ترجمهٔ بابدن فصله
وار نجه مواد محرره دخی بر فصل عد اولنمش اوله (الباب الثالث فیما ورد من صحیح الاخبار) صحیح عند المحققین
المحدثین ما اتصل سنده بنقل العدد الضابط وسلم عن الشذوذ والعلة (ومشهورها) نقل کثیر ایله شایع اولان اخباردر
یعنی صحیح ومشهور آثار واحادیثدن ورود ایدن اخبار بیانده در (بعظیم قدره عند ربه ومنزلته) منزلت مکانت
معناسنه بعظیم قدره اوزره عطف تفسیردر (وما خصه به فی الدارین من کرامته) بعض خصائصدن احترازدر که ظهور
کلی ایله ظاهر اولمیه بعضی احکام فرعیهٔ جزئیه امثالی وان کان کل ذلک من باب التکریم یعنی مهیمن لایزال نبی بیمثاله
دنیا وعقباده بین الناس طرانجه خصائصله تکریم وتخصیص بیوردیغی مکرمات بیانده در (وفیه اثنا عشر فصلا)

کذا فی النسخ کلها لکن درج باب ثالثده مندرج اولان اون بش فصل اولوب شاید اثنی عشر ایله فصول مهمه مراد
ایلیوب زیادهٔ ثلاثه تکمله لها اولمق تأویل کردهٔ تلمسانیدر (الباب الرابع) قسم اولدن باب چهارم (فیما اظهره الله
تعالی علی یدیه) ای بسببه واظهار ظهوردن کنایه در فعل حضرتدن اولسون اولمسون (من الآیات) خوارق للعادات
اولان علاماتکه معجزه دن اعمدر وآیات دخی عند دعوی النبوة اولسون اولمسون مساویدر (والمعجزات) تحدی به
مختصه در (وشرفه به من الخصائص والکرامات) دخی خصایص وکراماتدن تکریم بیوردیغی تشریفاتی مبین
تعمیم بعد تخصیص اولور عبارات مذکوره باب ثالثده مرورایدن وما خصه به عبارتنک عینی واشتراک مابین ایسه
غیر ممدوح اولدیغی نمایاندر رامدی مصنف علیه الرحمه هر موضعده بیان سابقی مراد ایدوب باب ثالثده نبوت
قصد اولنمیوب همان علامات نبوت اولان کراماتی بیان وباب ثانیده اثبات نبوت قصد اولنان اموری عیان مراد
ایدر (وفیه ثلاثون فصلا) بو بابده دخی اوتوز فصل موجوددر (القسم الثانی فیما یجب علی الانام) خلق ویا جن وانس
او کل ما علی وجه الارض کذا فی القاموس بو مقامده انس وجن ویا جمیع خلق مراد اولنور (من حقوقه علیه الصلوة
والسلام ویترتب القول فیه فی اربعة ابواب) یعنی مخلوقاتدن هر فرد اوزره واجب اولان حقوق سلطان کونینی
بیانده کلام چارباب اوزره توقف ایدر (الباب الاول فی فرض الایمان به) اضافه بیانیه (ووجوب طاعته واتباع سنته)
جمیع اعیان اوزره اول حضرته ایمان فرض عین وسائر اوامر ونواهیده اوسلطانه اطاعت وطریقهٔ علیه سنه
متابعت واجب اولدیغن بیان ایدر (وفیه خمسة فصول) بو باب پنج فصلی جامعدر (الباب الثانی) قسم دومدن ایکنجی
باب (فی لزوم محبته ومناصحته) حضرت حبیب یزدانه مصادقت وموافقت ولزوم مخالصت بیانده در (وفیه ستة
فصول) بلکه پنج فصل پراصولدر (الباب الثالث فی تعظیم امره ولزوم توقیره وبره) قسم ثانیدن باب سوم نبی ذیشانک
امر شریفنه توقیر واحترام وتعظیم واکرام بیانده در (وفیه سبعة فصول) بل ستة (الباب الرابع فی حکم الصلوة علیه
والتسلیم وفرض ذلک وفضیلته) قسم ثانیدن باب چهارم رسول محترم ونبی مکرم صلی الله علیه وسلم حضرتنه
کیفیت صلوة وسلام وفرض وثواب ماذکر بیانندهدر (وفیه عشرة فصول) بل تسعة (القسم الثالث فیما یستحیل
فی حقه) یعنی ذات نبوتمآبنه عقلا ونقلا وجودی ممکن اولمین امور (وما یجوز علیه شرعا وما یمتنع ویصح من الامور
البشریة ان یضاف الیه) قولا وفعلا ما یجوز علیه اولان امور ونشأهٔ انسانیده اثری ظاهر وامور دنیایه متعلقه
اشیادن ذات شریفنه اضافه واسنادی صحیح ویا ممتنع احکامی بیانده در (وهذا القسم اکرمک الله) بین المبتدا وخبره
اعتراضیه ودعائیه در (هو سر هذا الکتاب) یعنی قسم ثالث لباب وخلاصهٔ کتابدر (ولباب ثمرة هذه الابواب) وزبدهٔ ثمار
ابوابدر (وما قبله له کالقواعد) جمع قاعده اساس معناسنه یعنی دو قسم پیشین قسم ثالثه قوانین کلیه دن منقولات
ومعقولاتده اساس آسادر (والتمهیدات والدلائل علی ما نورده فیه من النکت البینات) شان رسالتده واجب
ومستحب ومباح ومحرم لطائف واضحاتدن ایراد ایلدیکمز معانی اوزره قسم ثالث مقصود بالذات واول وثانی
اکا تمهیدات وادلهٔ عقلیه ونقلیه مثابه سنده در (وهو الحاکم علی ما بعده والمنجز) مخففا صیغهٔ فاعل ایله (من غرض
هذا التألیف وعده) قسم ثالث همچنان قسم اخیره منصرف وضابطدر وقتا که مصنف تألیف مفید ایله وعد ایدوب
اندراج هذا القسم ایله ما وعد حصول پذیر اولمغین انجاز وعده باعث اولدی (وعند التقصی) قاف وصاد مهمله ایله
تتبع معناسنه (لموعدته) فتح میم وکسر عین مهمله ایله اسم زمان ومکانده مقصد صحیح ایسه ده مراد مصدردر وقیل
الموعدة اسم للعدة (والتفصی) فاء وصاد مهمله ایله تخلص معناسنه (عن عهدته) ایفاء التزم من اصلاحه ضمیران
قسم ثالثه راجعاندر (یشرق) فتح یا ورا ایله یضیق معناسنه (صدر العدو واللعین) ای الملعون مراد جنس جن
ویا ابلیس لعین (ویشرق) ضم اول وکسر را ایله یکرم آسا الازمدر (قلب المؤمن بالیقین) حاصل کلام امر
موعودی استقصا وتتبع وامر ملتزمی ایفا وتخلص جنسندن دل دشمن تنک وبیان ادله برله قطعا ویقینا قلب مؤمن
مستنیر وتنک اولور بالیقین قید بله منافقین خارج ازتعریفدر وکلامده تجنیس تحریف باهردر (وتملأ انواره جوانح
صدره) فتح جیم وکسر نونله جمع جانحة تحت الترائب مما یلی الصدر اضلاعدر یعنی انوار یقین جوانب سینه یی پرنور
واحاطه ایدر (ویقدر) ضم دال ایله ای یعظم (العاقل) عین مهمله وقاف وبعضی نسخه ده معجمه وفا ایله (النبی صلی الله
علیه وسلم حق قدره) یعنی حق عظمت نبوتمآبی عاقل اعظام ایدر * فمبلغ العلم فیه انه بشر * وانه خیر خلق الله کلهم *
ولذا بعض عارفین بیورمشلردر الخلق عرفوا الله عز وجل وما عرفوا محمدا صلی الله علیه وسلم (ویتحرر الکلام فیه فی
بابین) ای یتخلص (الباب الاول یختص بالامور الدینیة ویتشبث فیه القول بالعصمة) تشبث تعلق وعصمت لغة منع
وعرفا ذنب اوزره عدم خلق قدرت ویا عدم خلق ذنب قال الشارح علی القاری هی خلق الله الامتناع من المعصیة

(وفيه ستة عشر فصلا) بلا اعتراض اصلا (الباب الثانى) قسم ثالثدن باب دوم (فى احواله الدنيوية وما يجوز طروه) ضمتين وسكونله وواو وهمزه وتشديدواو دخى مرويدر عروض وحدوث معناسنه (عليه من الاعراض البشرية) جمع عرض بفتحتين مرض وسهو ونسيان دن عارض اولان علل يعنى حضرت قافله سالار انبيانك احوال دنيويه وعوارض انسانيه دن حدوث ووقوعى جائز اولان امورلك بيانده در (وفيه تسعه فصول) بل ثمانية (القسم الرابع فى تصرف وجوه الاحكام على من انتقصه) على متعلق بالاحكام او بمعنى الى (او سبه) تخصيص بعد تعميم شتم معناسنه يعنى قسم چهارم شان رسالتمآبه عدنقص وشتم وشين وبانقصى متضمن كلام ايله تكلم ايدنلر احكامنى تبيين وتنويع بيانده در (عليه السلام) سائر انبياء نخام دخى بو معناده متساوية الاقدامدر (وينقسم الكلام فيه فى بابين) فى بمعنى الى (الباب الاول فى بيان ماهو فى حقه سب او نقص) تعميم بعد تخصيص (من تعريض اونص) يقال نص عليه اذا عينه وعرض اذا لم يذكره منصوصا عليه بل يفهم الغرض بقرينة الحال يعنى اول حضرت حقنده كنايه وتلويح برله سب ونقص ايدنلرين احوال نكبت مآللرى بيانده در (وفيه عشرة فصول) بل تسعة (الباب الثانى فى حكم شانئه) بعد النون همزه ايله مبغض ومقبح (وموذيه) همزه ايله وابدالى جائزدر ماقبلى ومابعدندن اخصدر اى يضره (ومنتقصه وعقوبته وذكر استتابته) يعنى جناب فخر رسالته بغض واذى ونقص وجفا ايدنلرك حكمنده ومجلا دنياده عقوبت وترتيب جزالرى ونفيا واثباتا استتابه يعنى طلب توبه لرى حكمنده در (والصلوة عليه ووراثته) واول كروه خاسرين اوزره صلوة جنازه ومسلمانان انلردن وانلر اهل اسلامدن امر ميراثده وجه توارثلرين بيان ايدر (وفيه عشرة فصول) اصول نسخه ده بووجهله مضبوط اما موجود اولان پنج فصلدر (وختمناه بباب ثالث جعلناه تكملة لهذه المسئلة ووصلة) بضم الواواى توصيلا (للبابين اللذين قبله) قسم رابع باب آخر ايله ختم ومسائل قسمه مناسب اولمغين ابواب پيشينه تكمله وتوصيل قيلدق (فى حكم من سب الله عزوجل ورسله وملائكته وكتبه وآل النبى صلى الله عليه وسلم وصحبه) حكم ساب بارى تعالى شأنه عما يقول الظالمون وحكم ساب انبيا وفرشتكان وكتب منزله واهل بيت وآل وعيال واصحاب باصفاء وما اوخصوصا احكامنى باب ثالثله ختم كلام ايلدك (واختصر الكلام) صيغه ماضى مجهولله وبعضى نسخه ده صيغه متكلم وديكرده مضارع معروفله مرويدر (فى خمسة فصول) بلكه عشرة كامله در (وبتمامها) قسم رابعدن باب ثالث فصوللى اتمام برله (ينتجز الكتاب) من الافتعال والتفعل يعنى كتاب منقضى ومنتهى اولور (وتتم الاقسام والابواب) اقسام اربعه وابواب ثلثة عشر تكميل قلنور (وتلوح فى غرة الايمان لمعة منيرة) لمعه ضم لام ايله قطعه وتلوح فعل لازمنه فاعلدر يعنى بياض جبهه ومقدمه طلعته برقطعه منوره لايحه ونور فشان اولور (وفى تاج التراجم) تاج اكليل وديهيم وتراجم كسر جيمله جمع ترجمة وفى النهاية جمع ترجمان (درة خطيرة) خاء معجمه بعدها مهمله ايله برجوهره طاقيه وبا بردركرانقدر درلمعه ودره رفعله فاعل وياحاليتله منصوبلردر وتراجم كتب مترجمه تاج شاهانه تشبيه اولنور مصنف عليه الرحمه كتابنى دره فاخره يه تمثيل ايدركه تاج برابتهاج اول دركرانمايه ايله مبتهج وزينده دريا خود تراجمدن مراد علما وتبيان كتب اوله ويا تاج كتب كتاب الله اولوب كتاب مرقوم كتاب اللهى اثبات وتصديق برله پرزيب قيله (تزيح) استئناف معين ويا جمله حاليه من الازاحة بمعنى الازالة (كل لبس) فتح لام وسكون موحده ايله يعنى اول لمعه ودره شان شرفاب نبوتدن اشكال واشتباهى ازاله ايدر (وتوضح كل تخمين وحدس) التخمين لغة القول بالحدس والوهم والحدس الظن والتخمين وهما بمعنى واحد اما لفظ حدس اصل مؤلفدن ساقط لكن لتمام السجع ذكرى لابد اولور يعنى من غير تحقيق ظهور ايدن قول مشكوك وموهومى ايضاح واظهار ايدر (وتشفى صدور قوم مؤمنين) تلوح لفظنه معطوف وبعضى نسخه ده حذف ياء ايله تشف ايرادى اقتباس وياقصد تلاوتى مراد اولور يعنى سينه پرسكينه اهل ايمانه مرض جهلدن خلاص ورها برله شفا ويرر (وتصدع بالحق) فاصدع بما تؤمر قول شريفنه ايما ايدر (وتعرض عن الجاهلين) يعنى حقله اجهار وحقى اظهار وجاهللردن اعراض ايدر (وبالله) استعين قولنه متعلق اهتماما وحصرا تقديم اولندى (لا اله) لا معبود بحق موجود (سواه) اى غيره جملة حاليه واعتراضيه (استعين) اى اطلب المعونة لا بغيره من المخلوقين وهذا اوان الشروع فى المقصود * بتوفيق المعبود المحمود (القسم الاول فى تعظيم العلى الاعلى لقدر النبى المصطفى قولا وفعلا) نزع خافضيت اوزره منصوبلردر يعنى قسم اول حضرت مولى جل وعلا نبى مختار ومجتبى سنك عظمة شاننى آيات كريمه ومعجزات عميمه ايله ترفيع وتجليل ايلديكى امور بيانده در صلى الله عليه وسلم (قال القاضى الامام) وفى نسخة قال الفقيه ابو الفضل رحمه الله غيرك كلامندن ملحق اولمسى باهردر اما نسخ صحيحه ده وفقه الله وسدده ورودى كلام مؤلف اولديغن مقتضيدر لكن وصف امام ملايم مقام اولماز (لا خفاء على من مارس شيأ من العلم) يعنى علم وعرفاندن بهره

باب ومعلوماته ممارسه وانتساب ايدن كسنه اوزرينه خفى ونهان دكلدر (اوخص) صيغه مجهولله (بادنى لمحة) فتح لام ايله بناء مره دربادنى لحظة دخى مرويدر (من فهم) محلى بال ورودى واقعدر يعنى فهم ودانشدن شئ ما نظره خفيه ايله بين العوام تخصيص قيلنان ذاته پوشيده دكل (بتعظيم الله تعالى قدر نبينا صلى الله عليه وسلم) باء ظرفيه ايله لا خفاء لفظنه متعلق وقدر مفعوليت برله منصوبدر مرتبه نبى محترمى خدانك تبجيل وتعظيمى خصوصنده (وخصوصه اياه بفضائل ومحاسن ومناقب) وحبيبنه تخصيص ايلديكى بسيارى كرامات واخلاق مكرمات ومعجزات مكملات ومحسنات عليه وعمليه كه (لا تنضبط) لكثرة تفاصيلها تحت العبارة جمع وضبط اولنمز (بزمام) كسر زاايله ما يشد به اولان ضابط ايله (وتنويهه من عظيم قدره) عطف على التعظيم ومن تبعيضيه وبعضى نسخه ده من عظم قدره ولعظيم قدره وارداولمشدر (بما تكل) فتح مثناة وكسر كاف وتشديد لامله عجز معناسنه (عنه الالسنة والاقلام) يعنى بيانده السنه انسان وتبيان بيان عاجزه اولديغى امور ايله عظم شان شريفنى ترفيع بيورمده تعظيمات وخصائص حضرتنى كما هو حقه اداحيز امكانده اولمديغى خوشه چين خرمن فضل وعرفانه نمايانده (فمنها ما صرح به تعالى فى كتابه ونبه به على جليل نصابه) تنبيه تصريحدن اعمدر (واثنى به عليه من اخلاقه وآدابه) يعنى اول مهر جهانتاب رسالت عليه التسليم والتحية حضرتلرينك فضائل عديده سن كتاب جليلنده تصريح ومنصب عظيمى اوزره تنبيه واوصاف جليه باطنه وافعال مستحسنه ظاهره سيله ذكر وثنا ايلديكى انواع تكريمات اول خصائص وتعظيماتندندر وخبر لطيف * ادبنى ربى فاحسن تأديبى * تلك الاخلاق مشيراولور (وحض العباد) حاء مهمله وتشديد ضاد معجمه ايله ترغيب معناسنه (على التزامه وتقلد ايجابه) تقلد التزامدن اخص اولور * يعنى سلطان سرير لولاك صلى الله عليه ما دامت الافلاك حضرتلرينك تكليفنى قبول وتحمل وربقه اطاعتى رقبه ايجابه تقليد برله تحمل ايتمك اوزره عبادنى حث وترغيب ايلدى (فكان جل جلاله هو الذى تفضل واولى ثم طهر وزكى ثم مدح بذلك واثنى) پس فرد بيچون عم نواله وعظم سلطانه اول پادشاه جهان آفريندركه فضل وجودندن ذات بهبودنى محموده اعطا واحسان وقبل ظهور وجوده عليه السلام انعام واكرام * بعدذا تخليه وتحليه برله تطهير وتزكيه وبعد ماذلك الانعام ايله مدح وثنا ايلدى مع هذا كنه آثار فعل وانوار فضليدركه حامد ومحمود وشاهد ومشهود فى جميع ميادين الوجود ذات پاك ذى الجلاليدر (ثم اثاب عليه الجزاء الاوفى) بعد ازين حظ اكبر وجزاء اوفر ايله اول حضرته مجازاة ايلدى وجزاء مصدريه ويا مفعول مطلق بغير لفظه منصوبدر (فله الفضل بدأ وعودا) نزع خافضيتله منصوباندر يعنى بدايت ونهايتده فضل واحسان على وجه الزيادة والكمال اول حضرته شايانده (والحمد اولى واخرى) اى فى الدنيا والعقبى بعضى نسخه ده والحمد لله اولى واخرى فضل اوزره عطف اولور اى وله الحمد وهذا الوجه اولى من الاولى واخرى اسم تفضيل يا مضافه ويا موصوله ويا معرفه باللام اولمدقجه استعمال اولنمزدينلرين قولى (ولعذاب الآخرة اخزى) كريمه سيله منقوضدر اللهم الا ان تعتبر من المقدرة (ومنها ما ابرزه للعيان) كسر عينله معاينه ومشاهده وابراز اظهاردر (من خلقه) فتح خاء معجمه ايله ومن ماء موصوله بى بياندر مراد شمائل ظاهره حضرت (على اتم وجوه الكمال والجلال) كماله مراد نعوت ثبوتيه وجلاله صفات سلبيه ويا كمال صفات لطف وجمال وجلال صفات قهر وانتقام اوله يعنى فضائل مالا كلام سيد الانامى قرآن تبيانده ذكر وبيان بيورب بعضيسن دخى خلق وايجاددن وجه اكمل اوزره مشاهده ايچون اظهار وعيان ايلدى (وتخصيصه بالمحاسن الجميلة والاخلاق الحميدة والمذاهب الكريمة والفضائل العديدة) مذاهب جمع مذهب طريق مرضيه وعديده كثير معناسنه درلا من العد يعنى اول سرور ستوده شيم صلى الله عليه وسلم حضرتلرينى افعال حسنه واحوال محموده مستحسنه وطريق مرضيه وبيشمار فضائل كثيره ايله مخصوص بيورملرى * وعديده مقامنده سديده اولمق مرويدر (وتأييده بالمعجزات الباهرة والبراهين الواضحة) جمع برهان كه ادله ظاهره (والكرامات البينة) اعم من المعجزات يعنى معجزات بارعه وفائقه وادله ظاهره وخوارق لايحه ايله اول حضرتى تقويه وتأييدكه (التى شاهدها من عاصره ورآها من ادركه) يعنى عصر وزمان نبوتما بى مشاهده وجناب حضرتى مصادفه ايدن اول كراماتى معاينه ايلدى (وعلمها علم اليقين) امدى علم اليقين بشرط البرهان وعين اليقين بحكم البيان وحق اليقين باننعت عيان حصول بذير اولمغله علم اليقين اصحاب عقوله وعين اليقين ارباب علومه وحق اليقين اصحاب معارفه منكشف اولديغى تعريف كرده بعض عارفيندر (من جاء بعده) حضرت فخر كائناتدن صكره اتباع وتابعيندن عالم وجوده تشريف ايدنلر شخصا بعد شخص او عصرا بعد عصر من غير شك وتخمين كرامات مذكوره يى ايقان واذعان ايلدى (حتى انتهى علم حقيقة ذلك الينا وفاضت انواره علينا) جناب ماه منير رسالتك فى نفس الامر نبوت وكمالنه دائر ماهيات ثابته ومتحققه وموجوده فى الحقيقة بزه بالغه

ورسيده واول مهر درخشان نبوته ايمان ايله اوزريمزه انوار و آثاري برزياده اولنجه فيضى متحقق اولدى (صلى الله عليه
وسلم تسليما كثيرا (حدثنا القاضى الشهيد ابو على الحسين بن محمد الحافظ رحمه الله) ابن سكره دركه بشيوزاون درتده
جام لبريز شهادتى نوش ايلدى (قراءة منى عليه) منوال محرر اوزره پيامرس اولديغم حديثده بيورديلر (قال حدثنا
ابو الحسين المبارك بن عبد الجبار) يعنى حامى كه اهل خير وكمال وصلاحدن اولديغى كالده يادكردهٔ ابن ماكولادر
(وابو الفضل احمد بن خيرون) فتح معجمه وسكون تحتيه ايله ممنوع من الصرف وقد يصرف حافظ بغدادى وعدل ومتقن
ايدى حتف تاريخنده حتف انفه وفات ايلدى (قالا) مبارك واحمد (حدثنا ابو يعلى البغدادى) اصح روايه دال ثانيه
اعجام ايله درو الاسم مهملتين ومعجمتين واهمال احدهما واعجام الاخرى جائزدر احمد بن عبد الواحد ابن زوج الحره
ايله معروفدر (حدثنا ابو على السنجى) كسر مهمله وسكون نون وجيم ايله بلدهٔ مروده سنج نام قريه يه منسوبدر
(حدثنا محمد بن احمد بن محبوب) روايهٔ سنن ايله شهرتياب اولان امام ابو العباس المحبوبى المروزى (انبأنا ابو عيسى
ابن سورة) فتح سين مهمله وسكون واو وراايله (الحافظ) صاحب الجامع امام محمد ترمذى ضرير در وقيل ولد اكمه
موثوق به اولمرى مجمع عليه اولديغنه امام ذهبى شهادت ايدر امام ابن حزم اندلسى مومى اليه حقنده هو مجهول
دولنه جزم والنفات اولنمز ولا شك ان تجهيل الترمذى يضر ابن حزم ولا عكس مشار اليه حضرتلرى عطر تاريخنده
مشام جانى شميم نسيم اجل ايلدى (حدثنا اسحق بن منصور) ايكيوز اللى ده نيسابورده جرعه نوش پيمانهٔ اجل اولدى
(حدثنا عبد الرزاق) احد اعلامدن ابو بكر صغانيدر ايكيوزاون برده روبراه جنان اولديلر (اخبرنا معمر) بن جعفر
ابو عروة البصرى عالم اليمن ابن داسته ايله بنامدر يوز اللى اوچ سنهٔ هجريه سنده عمر معمر رسيدهٔ پايان اولوب دارعقبايه
روان اولديلر (عن قتادة) ابو الخطاب المفسر يوزاون يديه قتاده قتادهٔ لحد اولمشدر (عن انس) ابن مالك خادم پيغمبر
انس وجان عليه سلام الرحمن ورضى عنه المنان (ان النبى عليه السلام اتى بالبراق) ضم موحده وتخفيف را ايله
برق آسا سرعة سيرندن ناشى براق تسميه اولندى ويا شدهٔ بريق ويا سفيد كون اولديغندندر چابك سواران مضمار سير
تحريرى اوزره براق دواب جراگاه جناندن برچارپاى لامكان پيمادركه حماردن بزرك واستردن كوچك يوزى
مشابه روى آدمى وپاى مانند قوايم گاو سينه سى شبيه ياقوت حمرا ظهرى مماثل درهٔ بيضانه ذكرونه انثى ومنتهاى
طرفنه وضع حافر ايدر رباد پيما ايدى (ليلة اسرى به) بمعنى سرى وحرف با براى تعديه وهمزه متعديه دكادر وسرى
كيجه سير عامة الليل وفى النهايه وغيره سير الليل وليله ظرف وجملهٔ ماضويه مجهوله اضافت ايله فتح اوزره مبنى در
(ملجما مسرجا) تخفيف ايله مفعوللردر من الالجام والاسراج حالان مترادفان اومتداخلان (فاستصعب عليه)
اصعب وصعب بمعنى اى صار البراق يعنى ركوبه صعبا عليه صلى الله عليه وسلم اوصار الركوب صعبا على البراق يعنى
مكرم مهمان بالاخانهٔ عليين حضرتلرى معراج شريفه عروجى شب خجسته دمده براق براق احضار وركاب
صاعقه شتابه پاى فرقد فرساى تمكين برله سوار اولمق مراد ايلدكده براق انبياى پيشين حضراتنه طول فترت وبعد
عهدندن ناشى برمقدار سركشلك ايلدى (فقال له جبريل) اون وجهله قراءت اولنوب چارلغى معروفدر لفظ
سريانى عبد الرحمن ويا عبد العزيز معناسنه دركما صح عن ابن عباس رضى الله عنهما وايل اسم رب جليل اولديغى
نهايه وقاموسده مصرحدر (ابمحمد تفعل هذا) يا براق كما فى رواية وتفعل خطاب مذكورله مضبوط هر نسخ اما
صيغهٔ غائبله دخى وجه درو همزه استفهام توبيخى انكارى (فما ركبك احد اكرم) بالرفع والنصب (على الله تعالى
منه) وفى رواية فوالله ما ركبك ملك مقرب ولا نبى مرسل افضل ولا اكرم على الله منه * يعنى ملازم ركاب كرمى پيما
اولان امين الوحى براقدن بو حركت نادر برابرى مشاهده ايلدكده اى براق سرور انبيا محمد ه مى عليه السلام
بو جنبش عجيبه يى اظهار ايدرسن الحذر بو وضع ناپسنددن زيرا دركاه ذى الجلالده محمد صلى الله عليه وسلمدن اكرم
وافضل برفرد سكا سوار اولمدى دولاب جنبان توبيخ اولدقده (قال) نبى محترم ويا انس مكرم بيوردر (فارفض)
تشديد ضاد معجمه ايله سال وجرى معناسنه (عرقا) فاعلدن محول وتميزيتله منصوبدر قصد مبالغه برله براق غرقاب
خجالت اولوب عرقريز اولدى دخى قد علمت انه كذلك وانه صاحب الشفاعة وانى احب ان اكون فى شفاعته رجاسيله
سرفرو بردهٔ اعتذار اولمشدر وبو معنى ثبوتى حيوان بهشت شاننده مستبعد اولمديغى تعيين كردهٔ ثقاتدر وبراق بو تمنى
ايله عذرخواه اولدقده حضرت سلطان رسل صلى الله عليه وسلم خطاب شريف انت فى شفاعتى بشارتيله سر افتخار
براقى همسر عرش برين بيورديلر كذا فى شرح الشفا للصفوى وعلى القارى امدى اول دابهٔ همايون مركوب
هر پيغمبر ويا اختصاص ركوب حضرت يكه سوار ميدان لاهوت اولمق وواحد مشترك فيه ويا متعدد اولديغى امر
اختلافيدر * پس حديث لطيف مذكورده ركوب انبيايى مشعر اولوب سرخيل انبيا عليه التحايا جملهدن اعز واكرم

اولديغن مبيندر (الباب الاول فى ثناء الله تعالى عليه واظهار عظيم قدره لديه) قسم اولدن باب اول حضرت پادشاه
جهان آفرين جل شانه دركاه معلاسنده سر دفتر انبيا عليه التحايا جنابلرينى مدح وستايش ومنزلهٔ عاليه سنى اظهار
بيورديغى امور عليه بياننده در (اعلم ان فى كتاب الله العزيز آيات كثيرة مفصحة بجميل ذكر المصطفى صلى الله عليه وسلم
وعد محاسنه وتعظيم امره وتنويه قدره) اعلم خطاب عام ويا خاصدر كه قاضى عليه الرحمه سائله تنبيه بيورر يعنى باينده
نادر وبيمثال اولان كتاب جليل رب جليلده نبى مختار ومجتبى ذكر جميلى وتعداد مكارم اخلاقى ورفع شان شريفى
موضحه ومصرحه نيجه آيات مفصحه حاصلهدر (اعتمدنا منها على ما ظهر معناه وبان فحواه) عطف المرادف على المرادف
قبيلندندر وبان ظهر اوزره عطف اولور وقد يخص الفحوى بما يفهم قطعا يعنى منطوق دلالات ومفهوم علاماتدن
ظاهر وبينه اولان كمالات اوزره مقصود بالذات آياتك ذكريله اكتفا ايلدك (وجمعنا ذلك فى عشرة فصول) ماذكر من
الاصول (الفصل الاول) باب مذكوردن نوع اول (فيما جاء من ذلك مجيء المدح والثناء) مجيء مصدريه اوزره
منصوبدر (وتعداد المحاسن) فتح تا ايله ومحاسن على غير قياس جمع حسن يعنى اخلاق حسنه حضرت تكرارى ومدح
وثنا اثباتنده آيات بيناتدن قرآن باهر البرهانده ورود ايدن كرامات عديده ايله معدوددر (كقوله تعالى لقد جاءكم رسول
من انفسكم الاية) بتمامها عزيز عليه ما عنتم حريص عليكم بالمؤمنين رؤف رحيم * قول درربارنه وارنجه امدى آيه
مذكوره اعلاى شان شرفياب رسالتده جملهٔ امتنان حقى مشتمل اولديغيچون مصنف عليه الرحمة تيمنا بذلك ابتدا بيورر
اولا حرف قد واو كامقرونه لام مستفاد قسم تحقيق كلامه دالتاندر * ثانيا جاء لفظيله اول نكته يى ايمادر كه رسول امين
فرضا دپارچنده بعث اولندى تعلم علم دين ايچون اول حضرته امتنك لحوقى واجب اولوردى پس نبى عاليجاهى
امتنه المجاء واتيان طرف كبريادن فضل واحسان اولديغن اشعار ردر * ثالثا لفظ رسولك نكره ورودى تفخيما لشانه
الشريف رسول عظيم اولديغنه مشيردر * رابعا اول ذات محترمن جنس بشردن اولدقلريدر زيرا تلقين ملكى خارج
از طوق بشر اولديغى مبرهندر * خامسا صنف عربدن بعث اولنملريدر (قال السمرقندى) فتح سين مهمله وسكون را ايله
محدث ومفسر نصر بن محمد الفقيه ابو الليث السمرقندى الحنفى تصانيف مفيده سندن چار مجلد تفسير شريف ونوازل
وخزانة فى الفقه وتنبيه الغافلين وكتاب بستان اما شارح تلمسانى عليه الرحمه سمرقنديندن ابو على الحسن من اهل
الطاهر وابى القاسم اسمعيل مراد اولنملرينه ذاهب اولوب وبينهما ده دخى متردددر اما مواضع متعددهٔ شفاده
مصنفك واسطهٔ واحده ايله روايتلرى نصر بن محمد ابو الليث مشهور اولديغى معتمد عليه در اوچيوز يتمش اوجده
طائر روحى بستان نعيمه نزول ايلدى (وقرأ بعضهم) ايراد واو جملهٔ كلام سمرقنديدندر يعنى قرا اوروات دن بعضيلر قراءت
ايلدى (من انفسكم بفتح الفاء) وجه مذكور اوزره اشرف معناسنه وقراءة مرقومه فاطمه وعائشه رضى الله
عنهمادن مرويه قراءة شاذه در وفى المستدرك عن ابن عباس انه صلى الله عليه وسلم قرأها كذلك (وقراءة الجمهور
بالضم) قراءة صيغهٔ مصدريه ايله وجمهور معظم ناس (قال القاضى) بعضى نسخه دن ساقطدر (اعلم الله تعالى
المؤمنين او العرب او اهل مكة او جميع الناس على اختلاف المفسرين من المواجه) من فتح ميم وكسر نونله موصول
اى الذى وقع به المواجهة ديمك اولور ومواجه صيغهٔ مفعولله مرفوع (بهذا الخطاب) ارباب تفسيرك آيهٔ شريفهده
جاءكم خطاب جليلنه شايان مواجهه كيم اولديغنده اختلافلرى اوزره حق سبحانه وتعالى مؤمنينه ويا عرب ويا اهل
مكه ياخود جميع ناسه اعلام ايلدى اما ظاهر بودركه عموم اوزره جميع انسه وعلى وجه التغليب جنه شامل اولور
امدى شايان خطاب مستطاب مؤمنين اولمسى اختيار ايدنلر (لقد من الله على المؤمنين) قرينه سيله وفى الحقيقة
مراد اولنان مؤمنين وفى الطريقة سودمند قيلنان مسلمين اولديغنده ندر اما خطاب مذكور ايله شرفمند اولان عربدر
دينلر دعوت ابراهيميه ايله (وابعث فيهم رسولا) قول شريفى فحواسيله (وحريص عليكم) دلالة ظاهره سيله استدلال
ومن نفسكم) معناى لطيفندن تبادر ايدن جنس عرب اولديغيچوندر واهل مكه يى اختيار ايدنلر قراءة ضمه بناء
قول آتيده مصنفك اشارتى وانلرين اول حضرته جملهدن اقدم مجيء وتصديقلرندندر (انه بعث فيهم رسولا) مفعول
اعلم (من انفسهم يعرفونه ويتحققون مكانه) اى محله وروى مكانته اى منزلته صحيح ماقبلى محل ومابعده ملايعدر يعنى
نفس نفيس عربدن امته پيغمبر بعث وارسال بيورديغن اعلام ايلدى كه انلر حليه ونعت حضرتله محل ومرتبت
ومكان ولادت ونسب عالى منقبت محمدى صلى الله عليه وسلم تحقق ايليهلر (ويعلمون صدقه وامانته فلا يتهمونه
بالكذب) دعواى رسالتده كذب ايله اتهام ايتميوب صدق وامانتنى بيلهلر ولذا كمال ديانتندن ناشى محمد الامين تسميه
ايتمشلر ايدى (وترك النصيحة لهم) ضد الغش وجمله ارادهٔ خيرو بردن معبردر (لكونه منهم) يعلمون فعلنه متعلق
اولور * يعنى اول در يتيم نبوت صدف درون مكه دن وجنس عربدن اولديغيچون ارادهٔ خير ونصح وبندى انلر ايچون

اتقا وادخار ایلدی سلطان تخت نشین رسالت عربدن مبعوث ووقت صبادن زمان بعثتنه وارنجه صدق وامانتی آنلرین کماهو حقه یاد داشتلری ایدی زیرا قریب قربی حالندن آگاه اما غریب احوالندن بی خبر اولور (وانه) فتحله انه بعث اوزره عطف اولور اما بالتکلف عطفی حکم معطوف علیه دن خارج اولمسی ظاهر وعدم وقوع اعلام باهردر ومجرور المحل کونه اوزره عطفی بعید دکلدر (لم تکن فی العرب قبیلة الا ولها علی رسول الله صلی الله علیه وسلم) وعلی للمصاحبة المعیة (کقوله تعالی وآتی المال علی حبه) ولها مع رسول الله دیمك اولور (ولادة اوقرابة) یعنی قبائل عربدن برقبیله یوقدرکه جناب فخر رسالتله آبا وامهاتنده قرابة قریبه ویابعیده سی اولمیه لابد زر سلسلهٔ نسب کریمی انلرك هر برینه پیوسته ولاحقدر (وهو) عبارهٔ ماسبق معناسی (عند ابن عباس وغیره) روایتکردهٔ بخاری وطبرانی ومفسرین عندنده (معنی قوله تعالی الا المودة فی القربی) یعنی قرابهٔ مذکورهٔ مسبوقه سلطان المفسرین وغیریلر قتنده آیهٔ کریمه ده مذکور اولان قرابت معناسنه اولدیغی مستفاد ومستنبطدر (قل لا اسألکم علیه اجرا الا المودة فی القربی) معنای لطیفی ملخصا دیمك اولورکه یا محمد انلره اعلام ایله که تبلیغ اوزره سزلردن درخواست اجرت اولمم همان قرابتده مودت جانبین مقتضیه اولمغین بن سزلر ایچون ارادهٔ خیر ومحبت ونصیحتده سرمو تقصیری روا کورمم لاجرم سزه دخی واجب اولورکه بکمال متابعت ونصرتده اجتهادله اجرای مراسم مودت قیله سز (وکونه) جرله وهو معنی قولی اوزره معطوفدر وفی المقتنی بالرفع علی الابتداء وهو بعید ویعلمون او اعلم فعل مقدر ایله منصوب اولمق محتملدر (من انفسهم وارفعهم وافضلهم علی قراءة الفتح) یعنی آیهٔ سابقه ده من انفسکم لفظ نفیسنده فتح فا قراءتنه بنا سید ولد آدم صلی الله علیه وسلم جمیع ناسك نسبا وحسبا وسخاوة اشرف وارفع وافضلی اولملری مستفاددر (وهذه) منقبهٔ مذکورهٔ جلیله (نهایة المدح) ای من هذا الجهة عبارتده ارادهٔ کمال برله مبالغه قصد اولنمشدر والا نیجه اوصاف نبویه واردرکه سید ولد آدم وافضل الخلق امثالی ذلك الجمل دن اتم وابلغدر همچنان نهایهٔ مدح فی القرآن اولدیغی ظاهر دکلدر کما قال السید الصفوی (ثم وصفه بعد) مبنی علی الضم وبعد الاعلام تأکید ویا تأسیس (باوصاف حمیدة واثنی علیه بمحامد) فتح میمله فوق اقل الجمع جمع محمدة بمعنی الحمد والمدحة ویطلق علی المحمودیة (کثیرة من حرصه علی هدایتهم) حرف من صفاتی ویا حمدی بیان اولور وفی الشرح الحرص الشح علی الشیء ان یضیع (ورشدهم) ضد الغی (واسلامهم) تخصیص ویا تعمیم حاصل کلام حق جل وعلا (لقد جاءکم رسول من انفسکم) قول شریفیله نشر بقدنصکره نیجه اوصاف حبیبی وصف ونیجه محمدهٔ عدیده ایله ثنا ایلدیکه پیغمبر عالی جناب مبعوث فیه اولانلرین عقاید دینیه لری اوزره دلالتی واحکام شرعیه ده صلاح اموره ارشاد وحوادث کونیه ده استسلام وانقیادلرینه حریص وسلامتلرین جویا اولدیغندن (وشدة) حرص اوزره معطوفدر (ما یعنتهم) من التفعیل او الافعال ای مایشق علیهم ولایطیقونه (ویضر بهم) صوابدید علی القاری اوزره فتح یاء تحتیه وضم ضاد معجمه ایله مایضرهم تقدیرنده در وفی القاموس من ضر واضر اما ضم یا وکسر ضاد مع وجود الباء فی مفعوله غیر صحیحدر (فی دنیاهم واخراهم) یعنی دنیا وعقباده نتیجهٔ زیان اولان امور شاقه ودشوارلری اول حضرته صعب وشدید کلمکدن (وعزته علیه) شدة اوزره معطوفدر ای مشقة مایعنتهم علیه صلی الله علیه وسلم وکون مایعنتهم شدید علیه یعنی انلره دشوار اولان نبی الرحمة حضرتلرینه دخی کوج کلمك وعلیه لفظی تنازع ایچوندر وعزت ایله شدت مراد اولنمش اوله وقیل معناه شدة السعی فی ازالة مایعنتهم امدی اولی اولان مراعات ترتیب قرآنی ایدیکه عزتی شدت اوزره تقدیم ایده لر اما آیهٔ شریفه مسوقه لبیان المنة مسلك ترقیده اولوب قول مصنف ایسه مقام بیان مدحده جاری اولمغله مسلك تقدیم اتم ویا للتفنن وجه مشروح اوزره سوق اولنمش اوله (ورأفته ورحمته بمؤمنیهم) والرأفة ارق من الرحمة وبعضی نسخه ده بمؤمنهم صیغهٔ افراد علی ارادة الجنس بطریق الاستغراق ورأفته حرصه اوزره معطوفدر وبمؤمنیهم ماقبلنه علی التنازع متعلق اولور وضمیر مخاطبینه راجعدرکه اضافه بیانیه ایله بالمؤمنین الذین هم المخاطبون دیمك اولور ویاخود عود ضمیر ایله علی من ذکر غیر المؤمنین مراد وقصد اولنه (قال بعضهم اعطاه اسمین من اسمائه رؤف) بالاشباع ودونه (رحیم) وصف تنکیر ایله غیره اطلاقی جائز اما بصیغة التعریف علی غیره تعالی اطلاق اولنمز حق سبحانه وتعالی اسماء حسناسندن ایکی اسم شریف اعطاسیله حبیبی تشریف ایلدی رؤف ورحیم اسماریدر دیو حسین بن الفضل بیان ونقل بیورمشلر (ومثله قوله) بعضی نسخه ده قوله قولی ساقطدر ومثله مبتدا (فی الآیة الاخری) خبر ومابعده بدل یاخود فی الآیة مثله لفظنه صفتدر یعنی آیهٔ اولیده مروایدن اعلام مثلی آیهٔ اخری ده ثابتدر (لقد من الله علی المؤمنین اذ بعث فیهم رسولا من انفسهم الآیة) بالنصب ای اقرأ الآیة ومن مطلقا انعام ویا تزیین فعل واظهار معروف وحقدن ممدوح وخلقدن مذموم ومؤمنین ایله تخصیص قیلندیغی منتفعین

انلر اولدقلرندندر یعنی پروردکار عالم جل جلاله مؤمنینه کندو جنسلرندن رسول بعث ایتمکله انعام ایلدی وفی الآیة الاخری (هو الذی بعث فی الامیین رسولا منهم) امی اوقیوب یازمیان یاهمان اوقیوب یازمیان وامه نسبتله امی تسمیه اولندی کانه کیوم ولدته امه ویا امة عربدرکه امیین اولوب انلرده کتابت معدومه ایدی الا نادرا لاحکم له (وفی الحدیث بعثت الی امة امیة) یعنی صانع حکیم عز شانه عدم قراءت وکتابت غالب حاللری اولان امیلره انلره مانند پیغمبر سعادتمند بعث ایلدی پس امیت جناب فخر رسالت حقنده معجزه ومنقبه اما غیریلره معیبه ومنقصه اولدی * والیه اشار المادح البوصیری * کفاك بالعلم فی الامی معجزة * فی الجاهلیة والتأدیب فی الیتم (الآیة) بتمامها یعنی (یتلو علیهم آیاته ویزکیهم ویعلمهم الکتاب والحکمة) امدی مع امیته مبعوث فیه اولنلره تلاوت قرآن کریم ایدوب انلری دنس طباع وخبث اعمالدن تطهیر ایله سنت وشریعتی تعلیم ایدر اولدیغی حقانیت رسالتنه ادل دلیل وبرهان جلیلدر (وقوله تعالی) رفعله ای کذلك ویا مقدم کذا ایدن قوله قولنه معطوف ویا جرله مدخول فی اوزره عطف اوله (کما ارسلنا فیکم رسولا منکم) الآیة الی قوله (فاذکرونی اذکرکم) کما ارسلنا قول شریفی ماقبلنه متعلق اولور ویا مابعدنه تعلق ایدرکه فاذکرونی قول جمیلیدر (وروی عن علی بن ابی طالب) رضی الله عنه (عنه صلی الله علیه وسلم فی قوله تعالی من انفسکم قال نسبا) تمییزیتله منصوبدر قرابهٔ مختصه (وصهرا) اقارب زوج وزوجه یه عام اولمق مجزوم زرکشی در وفی القاموس زوج البنت والاخت والاختان اصهار وتحریر تلمسانی اوزره صهر من جهة الزوجه وقوع یافته قرابته وختن من جهة الزوج اولان قرابته تخصیص اولنور (وحسبا) کنتی آبا واجدادنك دین ومال وصالح اعمالدن عد ایلدیکی مفاخردر (قال السید الجرجانی مایعد من مفاخر نفسه وآبائه مسند ابی عمر والعدنی حاوی اولدیغی اوزره ساقی کوثر ادارهٔ کاس روایت بیورر که من انفسکم قول نفیسی تفسیرنده سلطان انبیا علیه التحایا حضرتلری انفسیت قرابهٔ مختصه وصهر ومفاخر آباء جهتندندر دیوب بیورمشلرکه (لیس فی آبائی من لدن آدم) لدن فتح لام وضم دال مهمله وسکون نونله یاخود سکون دال وکسر نونله ابتدای زمان ویا مکان ایچون ظرفدر (سفاح) کسر سین مهمله ایله مطلقا زنا ومالایجوز وطئه شرعا (کلنا نکاح) ای ذو عقد او کل منا ناکح ویا رجل عدل قبیلندن مبالغه قصد بیوریله زیرا علی التغلیب وقوعی ظاهردرکه ام اسمعیل هاجر سریه ایدی مکر بعد العتق عقد اولنمش اوله (کلها نکاح) لفظی دخی روایتکردهٔ محدثیندر ولعل التقدیر کل المجامعة ذات نکاح * حاصل کلام جد بزرکوارم صفی الله دن بو آنه کلنجه بنم اسلافمده آباء وامهات وجداتمده فجور وزنا اولیوب دین اسلامده معتبر اولان عقد ایله ایدیلر دیو عدم فجوری بیان وشریف الجانبین وکریم الطرفین اولدقلرین اشعار ایدر (قال ابن الکلبی) ابو النصر محمد بن السائب المفسر (کتبت للنبی صلی الله علیه وسلم خمسمائة ام) بشیوز مادر ایله کثرت مراد ایتمك کرك والا من قبیل المحال اولدیغی مبرهندر زیرا در یکتای صدف نبوتله عدنان میانه سنده یکرمی بر پدر اولمق اجماعی ونسب شناسان نسل طاهر انبیا بوده واده یکزبان اتفاق اولوب وعدنان ایله آدم علیه السلام آره سنده شش وبیست پدر اولمق تصریح کردهٔ ابن اسحاقدر پس جمله دن قرق یدی پدر وقرق یدی مادر ایله بارکاه بلند ایوان آدم علیه السلامه پیوسته اولور امدی ابن الکلبی امهات آباء وامهات اعمامی تعداد ایله جناب آدم علیه السلامه رسیده مراد ایتمسی بعید دکلدر (فما وجدت فیهن سفاحا ولا شیئا مما کان علیه الجاهلیة) مما کانت دخی روایت اولنمشدر وماقبل البعثة کثرت جهالتدن ناشی جاهلیه تسمیه اولندی ویا ایام فترت مراد اولنه بو مقامده بعض اشکال تحریر کردهٔ شراحدرکه ازجمله آئمهٔ تاریخ احد اجداد حضرتدن کنانه بن خزیمه زوجهٔ پدری اولان برهٔ یی تزوج ایدوب آندن نضر عالم وجوده قدم نهاد اولمش اوله بنابرین طریق جاهلیتی مقتضی اولوردیدیلر وبو قولی رد وصد ایچون نیجه اجوبهٔ واهیه ایراد اولنمش اما شیخ تاج الدین الیمنی ابی عثمان عمرو بن بحردن روایت ایدرکه کنانه زوجهٔ پدری تزوج ایتمیوب بلکه زوجه سی بره بنت ادّدن اولادی ظهور ایتمدیکندن برهٔ نك برادرزاده سی دختری اولان دیکر بره بنت مرة بن ادّ حبالهٔ نکاحه بند ایدوب آندن نضر تولد ایتمکین موافقت اسم وقرابتدن ناشی مورخیندن جمع کثیر افتادهٔ چاه غلط اولملرین تصیص وهذا ماعلیه مشایخنا من اهل العلم والنسب وغیر ذلك خطأ الحدیث (لایزال ینقلنی الی الاصلاب الطاهرة) کلامیله تحقیق مدعا بیورمشلر ولله دره ما اوفق حمله رشته کش لآلی بحر الانساب مرواید تقریری اوزره جوهر کرانمایهٔ خواجهٔ کائنات علیه اطیب الصلوات کاه مستودع اصلاب طاهرهٔ انبیا وقوة الظهر عرب العرباء وکاه درة الوشاح صدور امهات طاهرات اوله رق صلب کریم عبد اللهه وآندن شجراغ کنجینهٔ آمنه اولنجه عرق عریق آباء وامهاتی جریان دم فاسد سفاحله علیل اولمیوب هر حالده پیغمبر وقت شریعتی اوزره تق بند نکاح شرعی اولوب آلایش سفاحدن جمله سی طاهر الذیل اوله کلمشدر (وعن ابن عباس رضی الله

عنهما فى قوله تعالى (وتقلبك فى الساجدين) انه قال ابن سعد والبزار وابو نعيم سند صحيحله ابن عم سيد الناس عبد الله بن
عباس جنابندن تحريك سلسلهٔ روايت ايدرلركه (وتقلبك فى الساجدين) كريمه سندن مراد ايدوب بيورديلر (من نبى
الى نبى حتى اخرجتك) وفى نسخة اخرجتك بصيغة المتكلم (نبيا) بر پيغمبردن آخره نقل وتصريف ايله تاكيم سنى
اظهار وعالم كونه اخراج ايلدى ديمكى معنى اولور وآباءذوى الامجاددن بعضيلر انبيا اولديغن مراد بيورملرى خفى
دكلدر آيهٔ جليله ده معانى اخر مفسره درفليراجع التفاسير (وقال جعفر بن محمد) ابن على بن الحسين رضى الله عنهم
هاشمى ومدنيدر مادرى ام فروه بنت القاسم بن محمد بن ابى بكر الصديق ووالدهٔ مادرى اسما بنت عبد الرحمن
ابن ابى بكردر رجالات وسيادتى متفق عليه امام صادق حضرتلريدر يوز قرق سكز سال هجريده وداع عالم فانى
ايليوب بقيع غرقده پدرى وجدى وعمى ايله قبر واحدده كنج نهان كبى مدفونلردر يعنى جناب صادق صدق درونله
بيوردر (علم الله تعالى عجز خلقه عن طاعته) حضرت قادر بيچونه بغير واسطة الرسول بندكانك كنديه طاعت
ومعرفتندن عجز وقصورلرين علم ازليده بيلوب (فعرفهم) تشديد را ايله (ذلك) عجزمذكورى خلقه تعريف واعلام
ايلدى (لكى يعلموا انهم لا ينالون الصفوة من خدمته) تاكيم انلر طاعة حقك خالصنه نائل وواصل اولميه جقلرين
بيلهلر (فاقام الله تعالى بينه وبينهم) وروى بالعكس (مخلوقا من جنسهم فى الصورة) شكل وصورتده جنس بشرده
مخلوق وسيرتده صنف بشره مباين بر رسول كريمى خلقله كندو بيننده اقامه بيوروب (البسه من نعته الرأفة والرحمة
واخرجه الى الخلق سفيرا صادقا) يعنى نعت وصفاتندن خلع فاخرهٔ رأفت ورحمتى قامت دلارسنه الباس ايدوب خلقه
رسول وقولى فعلنه مطابق وحكمى خبرنه موافق اولديغى حالده مرسل ومصلح ارسال ايلدى (وجعل طاعته
طاعته) بنصبهما ضمير اول رسوله وثانى خدايه راجعدر (وموافقته موافقته) اطاعت معناسنه تأكيد اولور يعنى
اول حضرته اطاعتى كنديه عين طاعت وامر دين ودنيا وطريق مولاده عدم مخالفتى كنديه موافقت قيلدى ومراد
اتحاد حقيقيدر (فقال من يطع الرسول فقد اطاع الله) وعظمت شانيله بيوردركه افراد آفريده دن برفردكه رسوله
اطاعت ايليه تحقيق اول كمسنه حقه كما هو حقه اطاعت ايلدى وحديث لطيف (من احبنى فقد احب الله ومن
عصانى فقد عصى الله) وكريمهٔ (ان الذين يبايعونك انما يبايعون الله) مؤيد ماسبق اولور (وقال الله تعالى وما ارسلناك
الا رحمة للعالمين) مصنف عليه الرحمة لف ونشر مشوش ايله استشهاد آخر قصد ايدوب حق سبحانه وتعالى حبيبنه
خطاب بيوروب برسنى عالمره عين رحمت اولديغك حالده بعث ايلدك ديدى (قال ابو بكر بن طاهر) يعنى محمد بن طاهر
بستى ونقل تلمسانى اوزره عبد الله بن طاهر الابهريدر (زين الله محمدا صلى الله عليه وسلم بزينة الرحمة فكان كونه رحمة)
فكان زينتى تفصيلدر * پروردكار عالم جل شانه حضرت محمد صلى الله عليه وسلمى زياده مرحمتله تزيين بيوروب وجود
بهبودى عين رحمت اولدى (وجميع شمائله) جمع شمال بكسر المعجمة اخلاق باطنه مراد اولنور (وصفاته) اخلاق
ظاهره (رحمة على الخلق) جنس مراد اولندیسه ظاهردر وبا براى استغراق اوله يعنى هر خلقى ظاهرا وباطنا عامه
وخاصه اوزره رحمتدر * امدى فكان لفظنده حرف فا تفسيريه وتفصيليه وكونه مرفوعا اسم كان ورحمة منصوبا
خبردر * قال ابن الوردى * يا اشرف مرسل كريم * ما الطف هذه الشمائل * من يستمع لفظها تراه * كالغصن مع النسيم
مائل (فمن اصابه شئ من رحمته فهو الناجى فى الدارين من كل مكروه والواصل فيهما الى كل محبوب) ناجى سالم معناسنه
خبرده وارد اولان معنايى ايما ايدركه حضرت پادشاه جهان آفرين جل جلاله خلقى ظلمتده آفريده قيلوب نور محمديدن
اوزرلرينه نورپاش احسان اولدقده ذلك النور ايله حصه ياب اولنلره هدايت روزى قيلنوب نوردن حصه منداولميانلر
ظلمات ضلالتده قالديلر * پس اول سعادتمندكه رحمتدن اكا برشئ اصابت ايلدى حالا ومآلا هر مغضوب ومكروهدن
نهياب سلامت وفى الكونين عاجلا وآجلا كل محبوبه وصلت وظفر محقق اولدى امدى عبارتده لفظ كل تعميمى ايله
بعضى عصاة داخل وشاداب رحمت اولان بعض مؤمن كامل تا باخر عمر مصاب وسرافكنده اولديغى ظاهر ايكن
نجات دارين ووصل هر محبوب كونين بروجه عموم نيجه شايان اولور ديلورسه مكروهدن مراد منافى ايمان اولان
معنى ومحبوبدن مقتضئ ايمان وايقان اولان متبادر وبا لفظ فى الدارين مكروه ومحبوبه متعلق اوله ويا خود لفظ كل
بمعنى الجل ايراد اولنه ويا اسقام وآلام دنيا تكفير سيئات وتكثير حسنات اولمغين مكروه عد اولنميه قال السيد
الصفوى والاظهر ان الايمان سبب لما ذكر فى الجملة فكأنه كذلك او الايمان يقتضى ان يكون الواصل من المولى
محبوبا فتتم الكلية (الا ترى) صيغهٔ خطاب معلوم ويا مجهول للهاى الا تعلم (ان الله تعالى يقول) بعضى نسخه ده حرف
ان سقوطى محققدر (وما ارسلناك الا رحمة) اى ذا رحمة ويا مبالغه مراد اولنه (للعالمين) من غير تقييد للمؤمنين
اولامته وشهرته تغنى عن ذكره (فكانت حياته رحمة ومماته رحمة) بل ليس هناك موت ولا فوت بل انتقال من حال

اوارتحال من دار الى دار * حضرت سلطان كونين صلى الله عليه وسلم قبر منيفنده حى ومرزوق اولديغى محققدر پس
حياتى ورحلتى عين رحمتدر (كما قال صلى الله عليه وسلم) حارث بن اسامه مسندنده وبزار اسناد صحيحله بكزبان روايت
اولدقلرى حديث شريفده سلطان تختكاه لولاك سعادتله بيوردر (حياتى خير لكم) خيريت زندكى هويدا (ومماتى
خير لكم) يعنى اول حضرته ارسال اولنان هديهٔ صلوات وتحف تحياتى سروشان روضهٔ مقدسه لرينه عرضى وتبليغ
اعمال امت وغفران سيئاته شفاعت وحزن انتقاليله اثابه وتسهيل كل مصيبت وارتحال دار عقبى بيورملريله اعتبار
واختلاف امتدن ظهور يافتهٔ رحمت بيشمار خيريت موت حضرتدن معدوده نيجه فوائد كثيره نمايانكه عالم
حياتلرنده ظاهره ومعهوده دكل ايدى ومعناى حديث شريف حيا وميتا حاضر وغائبكزه نسبتله سزه متوجه
وراحم ومشفق وشافع ومشفع ديمك اولور ياخود تقدير وموتى قبلكم خير لكم اوله (وكما قال) عليه السلام على ما رواه
مسلم (اذا اراد الله تعالى رحمة بامة) واضافتله رحمة امة روايتكردهٔ مزنى ومسلمدر كما ذكره الحجازى وجامع كبير
سيوطيده ان الله تعالى اذا اراد رحمة امة ورودا يتمشدر (قبض نبيها قبلها فجعله لها فرطا وسلفا) بفتحتين واصل فرط
قبل ورود الواردين منزلكاهه تهيئهٔ لوازم مهمانى ايچون رسانيده قيلنان كمسنه يه ديرلر * بعده ذا خلفنه شفيع اولان
ذات حقنده استعمال اولندى وسلفا من عطف المرادف اوا عم يعنى خداى متعال برامتك رحمتنه ارادهٔ عليه سى
تعلق ايتدكده قبل موت جميع الامة انلرك پيغمبرنى قبض ايدوب امتيچون سابق قيلر وتتمهٔ حديث * واذا اراد هلكة
امة عذبها ونبيها حى فاهلكها وهو ينظر فاقر عينيه بهلكتها حين كذبوه وعصوا امره * رواه مسلم عن ابى موسى مرفوعا
(قال السمرقندى) امام الهدى ابو الليث الحنفى (رحمة للعالمين) منصوب على الحكاية يعنى حق سبحانه وتعالى عالمين
ايله مراد بيوردر (يعنى للجن والانس) مؤمنين ثقلين (وقيل لجميع الخلق) اى المكلفين عالم اسم ما يعلم به ايكن ما يعلم به
الخالقه يعنى ما سوى اللهه غالب اولدى وغلب للعقلاء وجعل اسما لذوى العلم من الثقلين والملك وقال السيد الشريف
يطلق على كل جنس لا فرد امدى لام استغراقله معرف قيلنسه جنسندن كل فرده عام اولور (للمؤمن رحمة) نصب ٧
ورفعى جائزدر ومطابقا للاية رحمة للمؤمنين بالهداية ايرادى اولى ايدى (بالهداية ورحمة للمنافق بالامان من القتل
ورحمة للكافر بتأخير العذاب) بعضى نسخه ده صيغهٔ جمع ايله مؤمنين ومنافقين وكافرين روايت اولنوب غالب
نسخ افرادله مضبوطدر يعنى اهل ايماندن خواص انسانده خلق هدايت واصل ايمان ويا ثمرات ولوازمنه موصله
دلالت ايله مؤمنه رحمت واهل نفاقه اجراى احكام اسلامله ظاهرا قتلدن امان برله رحمت وكافره خسف ومسخله
عاجلا عذاب اولنميوب آخرته تأخير اولنمق ايله رحمتدر مؤمنك كلاهما يه تقديمى مختصة بالهداية اولان رحمته
حصرى مفيد ومشيردر كما قال تعالى (هدى للمتقين) (قال ابن عباس رضى الله عنه) ابن جرير وابن ابى حاتم تفاسيرنده
وطبرانى وبيهقى دلائلنده روايت ايتدكلرى خبر اوزره سلطان المفسرين عبد الله رضى الله عنه الاله بيوردر (هو رحمة
للمؤمنين والكافرين اذ عوفوا مما اصاب غيرهم من الامم المكذبة) يعنى سلطان رسل وهادئ سبل صلى الله عليه وسلم
مؤمنين وكافرينه عين رحمتدركه پيغمبرلرين تكذيب ايدن امم سالفه يه اصابت ايدن انواع عقوبتدن معفو وعذاب
معجله دن رهاياب اولمشلردر مصنف عليه الرحمة تأخير عذابى بيان ويا تأييد حكايه مراد ايدوب قول مذكورك
ماقبلنه ميلانندن عطفا تبويب همان قال ابن عباس ايله ايراد ايلدى (وحكى) صيغهٔ مجهولله (ان النبى صلى الله
عليه وسلم قال لجبريل عليه السلام هل اصابك من هذه الرحمة شئ) علة غائيهٔ مجموع عالم صلى الله عليه وسلم روح
الامينه خطاب ايدوب بيوردیلركه نبى الرحمه دن هذه الامة اوزره منقسمه اولان رحمتدن جنابكه مختصه بررحمت
ايله حصه ياب ميسرفا الاشارة الى موجود فى الذهن اذ الرحمة توجده الله فيمن يشاء من خلقه) امدى لفظ عالمين
ملائكه يه شامل اولديغى ظاهر وخبر مذكورد لالتيله باهردر اما عالمين ايله ارادهٔ ثقلين جوازندن عدم دخول جبريل
فى العالمين احتمالى توهمندن سؤال مناسب كورلدى (قال نعم كنت اخشى العاقبة فامنت) فتح الف مقصوره وكسر
ميمله الامن ضد الخوف وامن كفرح يعنى اى والله تلك الرحمة بكا دخى اصابت ايلدى زيرا آخرامردن هراسان ايدم
بنم حقمده جناب حضرتكه نازل اولان قرآن كريم بركاتندن بن دخى خوف عاقبتدن امين اولدم (لثناء الله عز وجل
على بقوله ذى قوة عند ذى العرش مكين مطاع ثم امين) اول آيه انه لقول رسول كريم * يعنى قرآن عظيم قول جبريل
امیندركه كويا وحى حق وقائل كلام فياض مطلقدر عند الله صاحب منزلت ومكانت بين الملائكه مطاع
وسر غيب ووحى اوزره امين رسول كريم ديو شاءنده ثنا بيورديغيچون ديدى آيهٔ مذكوره فصل خامسده مفصل
تفسيركردهٔ مصنفدر امدى وجه استدلال امنيت جبريل اولدركه حضرت مولى جل وعلا محكم آياتنده جبريلى مدح
وثنا وحسن حالندن نبى عاليشانه اعلام بيوردى پس تبدل حال وتغير مآل غيرمتصور دروبا لفظ امين مأمون

العاقبة معناسنه اولمق بعيد دكادر بنا برين اكر نور وجود وظهور كرم وجود محمد محمود اولميدى نه افلاك خلق
ونه املاك موجوده اولوردى لاجرم رحمة الهيه كه وسعت كل شئ من الحقائق الكونيه دروا كا حضرت حبيب يزدان
مظهر اولديغى مبرهن اولمغين مبعوث كافهٔ عالمين من السابقين واللاحقين اولوب عسكر مجاهدينه اول
حضرت قلب منزله سنده وانبياى عظام مقدمه واولياء كرام مؤخره وسائر خلق اصحاب ميمنه وميسره مرتبه سنده
صورتنما اولديغى اولى الابصاره روشندر وكريمهٔ (تبارك الذى نزل الفرقان على عبده ليكون للعالمين نذيرا) وجليلهٔ
(ومن يقل منهم انى اله من دونه فذلك نجزيه جهنم) جملهٔ اندازملائكه دندر كذلك حديث شريف (بعثت الى الخلق
كافة) اول حضرتك فرشتكانه دخى ارسالنى مشير اولورامدى موجودات علويه وسفليه يه وجه ارسالى على التفصيل
بيانده مولانا على القارى صلوة العلية فى الصلوات المحمديه نام رساله سنده استيفاى مرام بيورمشلردر (وروى عن
جعفر بن محمد الصادق) نعت جعفر يعنى امام جعفر صادق بن باقر رضى الله عنهمادن روايت اولندى (فى قوله تعالى
فسلام لك من اصحاب اليمين) سلام مبتدا من اصحاب اليمين جملهسى خبردر يعنى بو آية جليله تفسيرنده يا محمد سنكيچون
هر ملامتدن سلامت اصحاب يميندن حصول پذيردر ومعناى مشهور سلام لك يا صاحب اليمين من اخوانك
ديمكدر (اى بك) يعنى حبيباسنك وجود وبا كرم وجودك سببيله دردبو جناب صادق مفسر اولور (انما وقعت
سلامتهم من اجل كرامة محمد صلى الله عليه وسلم) لك خطابيله حضرت نبى اكرم مراد اولنوب تقدير كلام اصحاب يمينه
سلامت عظيمه سنك سببكله وجنابك اجلندن حاصله درولفظ من اجل بك قولنى يا عطف بيان يا على سبيل الاستئناف
والالتفات توضيح اولوروتأويل مذكور خلاف اهل تفسيردر ولفظ كرامة مفعوله اضافتله نسخ مصححه ده
مقيده اماروايه تلسانى كرامته لمحمد او بمحمد لام تعليليه ويا باء سببيه ايله وروداپدوب ضمير فاعل كرامته الله تعالى يه
راجعدر (وقال الله تعالى الله نور السموات والارض الايه) نور منور ويا موجد انوار زمين وآسمان ويا رجل عدل
آسا مجاز عقلى ويا مزين ومدبر سموات وارضين وفى الاصل نور بر بصر ادراكايديكى بر كيفيتدركه حق تعالى يه اطلاقى
مستحيلدر مكر تقدير مضاف ويا نوع تأويلدن اضافت مانندى شئ ايله اطلاقى جائز اوله (قال الغزالى النور الامر
الظاهر بذاته المظهر لغيره فهو النور الحقيقى فان فهمت فهو نور على نور (الاية) نصبله ورفع وخفضى جائزدر اى اقرأها
اوهى معلومة اوالى آخرها (مثل نوره كمشكاة فيها مصباح المصباح فى زجاجة الزجاجة كانها كوكب درى يوقد من
شجرة مباركة زيتونة لا شرقية ولا غربية يكاد زيتها يضيء ولولم تمسسه نار نور على نور يهدى الله لنوره من يشاء ويضرب
الله الامثال للناس والله بكل شئ عليم (قال كعب) بعضى نسخه ده كعب الاحبار بالحاء المهمله مراد كعب بن
مانع درعصر نبوتى ادراك وخلافت صديق وفاروقده رفع انكشت شهادت ايمان ايليوب ديارشامده ساكن وخلافت
ذى النورينده متوجها للغزو عزم كلزار نعيم وحمصده دفن اولندى ياخود مراد كعب بن مالك صحابى اولمق مرويدر
(وابن جبير) اكابر تابعين وعلماء عامليندن سعد بن جبير رضى الله عنه اسود الصورة وانور السيرة ومستجاب الدعوة
خال جمال دنيا ايدى طقسان بش سال هجريده حجاج خونخوار دست ظلمندن جرعه نوش جام شهادت اولدى
مرويدركه حجاج لجاج ايله مناقشات بسيارد نصكره سعيدك قتلنه امر ايلدكده سعيد تبسم كنان كلمتين شهادتيله
لب جنبان اولوب حجاج سبب تبسم سعيددن استنطاق ايلدى سعيد عجبت من جرائتك على الله وحلم الله عنك ديوب
قبله يه متوجه اولدى وكريمهٔ (انى وجهت وجهى) ايله رطب اللسان اولديغى حجاجك كوشزدى اولدقده سعيدى
قبله دن تحويله امر ايلدى سعيد (فاينما تولوا فثم وجه الله) آيهٔ شريفه سيله تحريك زبان ايدوب (اللهم لا تحل له دمى
ولا تمهله بعدى) دعاء عليهن اوج اجابته اطاره ايلدى چون سعادتله شهادتندنصكره خون ناحق سعيد اول قدر
جريان ايلديكه اثواب حجاج اودمده ملآن وتحت سرير نه دلك دم سيلان ايلدى بعدما خواب وراحت حجاجه حرام
اولوب مالى ولك ياسعيد بن جبير كلاميله اظهار پشيمانى قيلردى وچند ماه مرورنده استسقاى بطن ايله روبراه دركهٔ
سعير اولمشدر عليه ما يستحق فلما دفن لفظته الارض (المراد بالنور الثانى هنا محمد صلى الله عليه وسلم) تتمهٔ آيه نورده
اولان نور دوم ايله مراد حضرت مصطفى درعليه شرايف التحيات (وقوله مثل نوره اى مثل نور محمد صلى الله عليه
وسلم) ما قبلنه عطف بياندر اظهر معنى ديمك اولوركه نور ايله مراد محمددر مثل نور الله الذى هو مشرق ظهوره ومظهر
نوره فى عالم الكون بخلقه تقديرنده جاريدر زيرا نور ظهوردن عبارتدركه انكله حقائق الهيه واسرار احديه
واستار صمديه منكشفه وكائنات مشرقه اولدى (وقال سهل بن عبد الله) يعنى تسترى كه ضم تاء اولى وفتح ثانيه ايله
خراسانده بر مدينه ويا اعمال اهوازدن ششتردر صاحب الكرامات بر شيخ جليل الشان ايديكم لم يسمح الدهر بمثله
همصحبت ذو النون مصرى اولوب حين ارتحالارنده طقساندن متجاوز يود شرفيافتهٔ اسلام اولمشدر ايكيوز

سكسان اوج تاريخنده عزم فردوس ايلدى قدس سره العزيز (المعنى الله هادى اهل السموات والارض)
لفظ نور هادى ايله تفسير اولندى وسهلك بو تأويلى ابن عباس رضى الله عنهمادن مأثوردر (ثم قال) بنه سهل
قدس سره بيوردر (مثل نور محمد) يعنى سرور اصفيا محمد مصطفى صلى الله عليه وسلمك صفت نور عجيبة الشان وغريبة
البرهانى (اذ كان مستودعا) فتح دال مهمله ايله اى مودعا (فى الاصلاب) جمع صلب بضم وسكون عظم من
الكاهل الى العجب فيه فقار الظهر وظرفيت على الحقيقة ويا مجازدر وضمير كان محمده ويا نور احمده راجعدر (كمشكاة
صفتها كذا) كذا فيها مصباح قولندن كنايه در وبعضى نسخه ده وصفها كذا واراد اولمشدر ومشكاة كوهٔ غيرنافذه
ويا قنديل ويا موضع فتيله يعنى نور محمدى اصلاب آباده مودع اولديغى حينده بر كوهٔ غيرنافذه ويا قنديل آسا ايدى
اصلاب آباء الفه ده مادهٔ جسد سلطان كونين مشكاته تشبيه اولندى (واراد بالمصباح قلبه والزجاجة صدره)
يعنى جسد پر نورى قنديله وقلب لطيفى مصباحه وسينهٔ پر سكينه سى زجاجه تمثيل قيلنوب چراغ ايله دل روشن
وقنديل ايله سينه مراد ايلدى * امدى قلب صدرك جانب ايسرنده اولديغى روشندر بو عبارات فائقه تتمهٔ كلام سهل
عليه الرحمه دندر روآيه نورده تفاسير اخرسلفدن منقوله دركه مشكاة ابدان آباء كرام وزجاجه اصلاب طاهره ومصباح
كلاهماده مستودع اولان نور محمدى وشعر جناب عباس آتى بو معنايى ايماايدر ويا مشكاة جناب خليل الله
وزجاجه ذبيح الله ومصباح حضرت حبيب الله اولمق مرويدر (اى كانه) يعنى زجاجه دن معبر اولان صدر شريفى
(كوكب درى) ضم دال مهمله وتشديد را ايله متلألئ ودرخشان كان درمضيئه نسبتدر ويا تخفيف ياوهمزه ايله
دفع معناسنه نور ايله دفع ظلام قصد اولنه وكسر اول مع التخفيف والهمزة وفتح اول مع الهمزة وبدو نها مشدد
اليادرى پنج وجه اوزره يادكردهٔ لغويين (لما فيه من الايمان والحكمة) ضمير فيه صدره راجع وقلبه ارجاعى غير
بعيددر وحكمة علم نافع ويا نور نبوت ويا اتقان على وجه العيان (توقد من شجرة مباركة) توقد صيغهٔ مجهوله من اوقد
مذكور مرجع ضمير على حذف المضاف مصباح الزجاجة ويا قراءة مؤنثله ضميرك كنه مرجعى زجاجه اولور ويا توقد
صيغهٔ ماضى معلومله اوله ومن ابتدائيه ومباركك متين (اى من نور ابرهيم عليه السلام) اصل شجرهٔ توحيد وفصول
ثمرهٔ تفريد جناب خليل الله اولمغين نور ابرهيمدن اول مصباح زجاجه ايقاد اولندى يعنى نور نبوت اب كريم اب رحيمدن
رسيده اولدى (وضرب) صيغهٔ مفعول ويا فاعل ايله (المثل بالشجرة المباركة) يعنى شجرهٔ مباركه ايله مثل ايراد
وبيان اولندى وفائدهٔ تمثيل كما فى الكشاف اذهانه رسوخ معانيچون معقولى هيئت محسوسده ابرازدر * حاصل كلام
حضرت ابراهيم عليه صلوة الرحيم معدن اسرار عوارف منافع ومنبع انوار لطائف شرايع اولوب اكثر پيغمبران
عاليشانانك ثمرهٔ ذريتندن ظهورا يتملريله اصل اصيل شجرهٔ نبوت اولمشدر * طوبى اول شجرهٔ سدره پيمايه كه بونك
امثالى ثمره پرور اوله ودرخت زيتونهٔ مباركه يه تشبيه بيورلديغى زيتون فاكههٔ شريفه وهم ادام ودوا وهم دهن
ضيانما اولديغندندر (ولا شرقية ولا غربية) كهرپارهٔ معانيلرى بطريق العبارة مشحون هر تفاسيرامابتحقيق الاشارة
مراد اولنان قبلهٔ اهل توحيد وكعبهٔ ارباب تفريددركه نه قبلهٔ نصارى وش شرقيه ونه قبلهٔ يهود آسا غربيه در
وبالجمله ملت بيضاى حنفيه اعدل ملل اسلاميه اولديغنه اشارتدر * وبعضيلر لا شرقية ولا غربية لا دنيوية
ولا اخرويه بلكه مكانت معنويه يه جذبهٔ الهيه دردديلر كذا لعلى القارى (وقوله يكاد زيتها يضيء اى) يعنى حق
جل وعلانك بو قول جليلى معناى لطيفى ديمك اولور (تكاد نبوة محمد صلى الله عليه وسلم تبين) فتح فوقيه وكسر
موحده ايله مضارع باندر (للناس قبل كلامه كهذا الزيت) يعنى شجرهٔ نبوتدن مقتبسه نور نبوة محمدى حالت رسالتنده
صفاى ظاهر وباطنله زيت آسا ادعاى نبوتدن اقدم ناسه ظاهر اولمسى نزديكتر وقريب اولدى * امدى اضاءهٔ نور نبوة
احمديه نور خليلدن مقتبس وسراج قلبه باعث ضيادركه انكله كون ومكان پر انوار اولمشدر (وقد قيل فى هذه الاية
غير هذا والله اعلم) آيه نوره تعلق ايدن تابنده چراغ معانى تأويلنده ارباب تفسيروعربيه نيجه وجهله قناديل افروزان
منارهٔ شرقيهٔ معنى اولديلر والعارف يكفيه الاشارة (وقد سماه الله تعالى فى القرءان فى غير هذا الموضع نورا وسراجا منيرا)
آيه نورك غيريده حق جل وعلا اول ماه منير رسالتى مطلقا نور وحقا مهر منير ايله قرآن كريمده ياد وتسميه ايلدى ظاهرا
تشبيه بليغ بابندندر ومشبه به اقوى اولمق شهرتى ووضوح دلالت عامه سى حيثيتى ايله در مصنف عليه الرحمة على
الترتيب استشهاده آغاز ايدوب بيورر (فقال قد جاءكم من الله نور) خطاب مستطاب اهل مكه يه دريعنى يا اهل الكتاب
قد جاءكم من الله نور (وكتاب مبين) تحقيقا سزه جانب حق وفياض مطلقدن نور وكتاب بين الاعجاز ومبين الاحكام
بالايجاز كلدى ديمكدر جناب شمع بزم آراى قرب كردكار عليه سلام الغفار حضرتلرينه نور اطلاق بيورلديغى ظلام
جهلدن انكله نور ايمانه هدايت اولنديغندندر مفسريندن بعضيلر نور مذكوردن مراد قرآندر ودرعقب ذكر

كتاب باعتبار تغايرهما اللفظى وصفين بينى جمع بايتـدندر بعض شراح شفادن سـيد صفوى آية مذكوره اصـل
مقصودده نص اولمز نور ايله ايمان وياقرآن ارادهسى جوازندن ناشى دیوب عطف كتاب ايسه عطف وصف على وصف
قبيلندندر ديدیلر مع هذا عطفده اصل اولان مغايرتدر * پس نور وكتاب رسول الله حضرتلرينه نعتان اولملرنده مانع
نابايدر زيرا اول نير آسمان رسالت بين الانوار نور عظيم اولوب جميع اسرار الهيه يى جامع واحكام واخبارى مظهر
ولامع بركتاب مبيندر (وقال تعالى انا ارسلناك شاهدا) حضرت نواب حبيبنه خطاب ايدوب بزعظيم الشان سنى
بعث ايتديككمز كسنهلر اوزرينه شاهد اولديغك حالده بعث وارسال ايلدك ويا پيغمبراندن جميع شهدا اوزرينه
شاهد ارسال ايلدك ديمك اوله وكريمهٔ (فكيف اذا جئنا من كل امة بشهيد وجئنابك على هؤلاء شهيدا) آيتندن معناى
اخير مستفاد اولور ولفظ شاهد اومابعده برمقدره حاللردر (ومبشرا ونذيرا) اى منذرا ووجـه عدول رعاية للفواصل
اوتفنن العبارة فى المحل القابل حضرت فخر رسالت ارباب طاعته جنت ووصلت ايله مبشر وگنهكارانه حرقت وفرقت
برله منذر (وداعيا الى الله باذنه وسراجا منيرا) وامر ربانى وتيسير صمدانيـله جميع خلقى دين حقه داعى وحقله باطل
ميانهسن تمييز ايدر اولديغك حالده ارسال ايلدك ديمكدر وحضرت مهر عالمتاب رسالتى سراجه تشبيه كمال وضوح
وبلاغتندندر زيرا وحى حقدن استضائه وخلقه اناره واضائه بيورمشلردر وسراجى منير ايله وصف تركيبدر
(ومن هذا) معقود فصل اولان قبيلندندر (قوله تعالى الم نشرح لك صدرك الى آخر السورة) يعنى تابه فارغ همزهٔ
استفهام نفى انكار ونفى النفى اثبات اولمغله شرحنا لك ديمك اولور ولذا ووضعنا عنك اشارة للمبنى ورعاية للمعنى عطفى
مناسب اولدى (شرح وسع) تشديد سين مهمله ايله (والمراد بالصدر هنا القلب) تسمية للمظروف باسم الظرف
بومقامده صدر ايله مراد قلبدر زيرا حقيقتده سينه تضييق وتوسيعه غير قابلدر يعنى سينهٔ پرسكينهكه غبار اغيار
انعكاسى قريب اولدقده نصكره (ولقد نعلم انك يضيق صدرك بما يقولون) كريمهسى وفقنجه تجليات ربانى وتنزيلات علم
سبحانى ايله دل بى غلكى فراخ ووسيع ايليوب جليلهٔ (كتاب انزل اليك فلا يكن فى صدرك حرج منه) كه نهى تكوينيدر
لفظ كن امر تكوين اولديغى آسا * پس انكله تكوين منتفى ومناجات حق ومنادات خلق بيننده مرتبهٔ جمع الجمله معبر
اولان تمكين متحقق اولوب كثرت وحدتدن ووحدت كثرتدن حجاب ومانع اولمدى (قال ابن عباس رضى الله عنهما)
ابن ابى حاتم وابن مردويه وابن المنذر تفاسيرنده تخريك براعهٔ روايت ايلدكارى خبركه جناب ترجمان القرآن تفسير
انشراحده بيورر (شرحه بنور الاسلام) بعضى نسخهده بالاسلام وديگرده بالايمان روايتلرى متقاربة المبانيدر
يعنى اذعان وقبول حقايق ايمانله شرح ونور انقياد وتفويض الامر الى المريد المراد سبيله توسيع بيوردى (افمن
شرح الله صدره للاسلام فهو على نور من ربه) كريمهسنه ايما اولور (وقال سهل بنور الرسالة) امام تسترى قدس سره
السرى بيورركه شبيه نور اولان رسالتله شرح صدر ايلدى ديمكدر لجين الماء قبيلندن اولوب حرف باتعديه ويا سببيه
واضافت بيانيهدر وقال على القارى شرحه به خصوصا فلا ينافى ماتقدم عموما او شرحه بنور الرسالة فجعله معدنا
للحقايق كما قاله الطيبى عن سهل (وقال الحسن) افاضل تابعيندن حسن بن حسن البصريدركه مادر مهربانى ام
المؤمنين ام سلمة رضى الله عنهما خادمهسى ايدى حسن حال طفوليتنده كريان اولدقجه ام سلمه حضرتلرى پستان
دلستانى دهان حسنه ويروب مص ثدى ايتديكى اجلادن بركهٔ عظيمهيه نائل وكمال علم وعملده ضرب مثل اولنور مكمل
وكامل ايدى خلافت فاروقيهده پانهادهٔ عالم وجود اولوب سند المحدثين وامام المفسرين اولدى سلم حياتك سكسان
سكز پايهسنه واصل اولدقده (سند) تاريخنده عمر عزيزى رسيدهٔ پايان وبصرهده روضهٔ بهشته خرامات اولديلر
حضرت شيخك جناب اسد الله كرم الله وجهه ايله ملاقاتى وصحبت وخرقهٔ صوفيهٔ مشهوره الباسى قضيهسن
محدثيندن بعضيلر انكار ايلديلر اما جلال الدين السيوطى قدس سره قصهٔ مذكورهده رسالهٔ منيفه تأليف
ايليوب انها ثابتة وان الحسن اجتمع بعلى كرم الله وجهه قوليله اثبات مدعا ايتمشدر وحافظ ابن حجر عليه الرحمة
فلا عبرة بانكار المنكرين وسن الحسن محتمل له والمثبت مقدم على النافى كلاميله تاييد قول اسناد بيورديغى محكى
عن الشهابدر والله تعالى اعلم (ملاً) بالهمز (حكما) ضم مهمله وسكون كافله وبعضى نسخهده كسر حاوفتح كاف ايله
جمع حكمة واخرىده ملاً ه حكمة ورودا يتمشدر بضم الحاء حكم قضا بالعدل ويافقه ويا تصديق ويا كمال اوله (وعلما)
عطف تاكيد وتتميم واملاء قلب شئ اخره عدم وسعتدن مجاز ويا شدت كثرتدن كنايهدر ياخود صورت جسمانى
قيلنوب بعده احقيقت علم وحكم ايله مالى قيلنه وقيل الايمان والعلم جسمان يراهما اهل البصيرة شمعا ومصباحا
وشايد حكمله سنت وعلمله كتابه تعلق ايدن امر مراد اولنه كه دلالة معنى وقراءة مبنى جهتيله روشندر والحاصل قلب
مقدس نبوتما بى علم واحكامله ملاً ن ايلدى ديمكله حسن بصرى شرح صدرى تاويل مستحسن بيورديلر (وقيل

معناه الم نطهر قلبك حتى لا يؤذيك الوسواس) ان الهمزة للتقريب فى البيان وبعض نسخهده لا يقبل الوسواس
مصرحدر ووسواس فتحله بمعنى الوسوسة وفى القاموس حديث النفس والشيطان بما لا نفع فيه وبعضيلر بمعنى
الموسوس من غير تأويل شيطان معناسنه صفت حقيقيهدر ديديلر يعنى معناى (الم نشرح لك صدرك) استيناس
بالناس دن سنكيچون قلبنى تنظيف وتقديس ايلدك تاكم حالهٔ حضور فى حضرت العيان سكا نفس وشيطاندن
برموسوس تشويشله آزرده خاطر ايتمكه رهياب اولميه (ووضعنا عنك وزرك) لفظ وضع على ايله تعديه ايلدكده
تحميل معناسنه وعن ايله ازاله معناسنهدر ووزر اسمدر اصل تحميل بار گران بر پشت ولذا انقض ظهرك ايراد
بيورلدى (الذى انقض ظهرك) نقيض صوت ظهر ويا صوت حمل ويا رحل ومركوب آوازيدر وقال الشارح الانقاض
التثقيل فى الحمل حتى يسمع له نقيض اى صوت كما قاله الازهرى * امدى عبارت اول حضرتك عظم وزرنه دلالت ايتمز
بلكه مراد شدهٔ خوف واجلال حقدن ناشى وزرى استعظام بيورمهلرندندر والفعل بالمعنى المجازى على ظاهره
او التشبيه البليغ (قيل) وزرك قول شريفندن مراد (ماسلف من ذنبك) تقصيرات ويا لهوات وغفلاتدن اگر كذران
ايتمش زلات اولديغى حالده (يعنى) صاحب قيل بوقولله مراد ايدر (قبل النبوة) ماسيأتى فى الكتاب صغاير وكبايردن
قبل النبوة وبعدها عصمة حضرت بحثنه تمر يضدر مگر قبل النبوة جواز صدوره بنا اوله زيرا بعد النبوة مرتبهٔ
عصمتدن محترم اولدقلرى امر اجماعيدر (وقيل اراد ثقل ايام الجاهلية) ضمير اراد بارى تعالى يه راجعدر وثقل كسر
مثلثه وفتح قافله ضد الخفة وتسكين قاف بالتخفيف جائزدر وايام جاهليت بعد ابن مريم الى بعثة الخاتم زمان فترتدر
يعنى قبل ظهور دولت الاسلام اصحاب فترتدن وقوع يافته پرستش اصنام وحالات بدفرجامكه اول حضرت انلرى
استقباح ايلديكى امور ايله ثقل مراد اولنه اما فتحتين ايله ثقل متاع مسافر معناسنهدر بومقامده مراد اولنمق بعيد
دگلدر اول حامل لواء العز الاعلى عليه السلام والتحايا سير وسلوكى حالنده بار گران بر دوش اولمغين حق جل
وعلا مقام تفويض وتسليم امورده تمكين ايله اول بارى رفع وازاله ايتمش اوله (وقيل اراد ما اثقل ظهره من الرسالة)
يعنى اعباء رسالتده ظهر نبوتما بى اثقال ايدن وزر حمل ثقليدن مستعاردر مثلا ابتداى تلقى وحى وهيبت ملك وحفظ
ما يلقى اليهدن عبارتدر قوة صبر وتسهيل ايله رفع دغدغه اوزار ايلدك ديمك اوله زيرا امر رسالت حقدن خلقه توجه
بابندندر ولذا عند ارباب الولايه مستثقلدر مگر مرتبهٔ جمع الجمع حصولندنصكره ظهور ايليه ودرجهٔ جمعيت
حصول پذير اولدقده تفرقه بالكليه زائل اولوب نه وحدتدن كثرت ونه كثرتدن وحدت آنى اشغال ايدر (حتى بلغها)
تشديد لامله يعنى تاكه رسالتى تبليغ ايدنجه اعباء رسالتدن نشأت ايدن امر ثقيلى ازاله ايلدك (حكاه الماوردى) يع
ماورده نسبتدر علماء ظاهردن ابو الحسن على بن حبيب الشافعى فقه وتفسير واصولده صاحب تصانيفدر دورتيوز
اللىده ظاهر مستعار لباس حياتدن معرا اولوب بغداده مدفوندر (والسلمى) ضم سين مهمله وفتح لامله مصغرا
سليمه منسوبدر علماى باطندن ابو عبد الرحمن عبد الله بن حبيب كوفى شيخ الصوفيه وصاحب الحقائق والطبقات
درتيوز ايكيده تكيهگاه مأوايه عزم ايلدى قدس سره العزيز يعنى تاويل سابقى ماوردى وسلمى نقل وحكايه ايلديلر
(وقيل عصمناك) يعنى فعلندهٔ ارتكاب وبالدن سنى حفظ ايلدك ديمكدر دينلدى (ولولا ذلك) سنكيچون عصمتمز پشت
وپناه توفيق اولميدى (لاثقلت الذنوب ظهرك) وهذا معنى بديع (حكاه السمرقندى) ابو الليث حنفى بوكونه حكايه
ايلدى (ورفعنا لك ذكرك قال يحيى بن آدم) ابن سليمان الاموى احد الاعلام اخرج له اصحاب الستة ايكيوز اوچده
وداع دار فنا ايلدى (بالنبوة) بسبب النبوة ميان سروشان ملأ اعلاده ويا مقرونه بالرسالة جميع امت بيننده بالنبوة
ياخود بين ارواح المرسلين او الملائكة المقربين قبل خلقة آدم نبوه روحانيت مختصه ايله ذكرك رفع وعالى ايلدك ديمكدر
ديدى (وقيل) فى معنى الاية (اذا ذكرت) ضم تاء مثناة ايله ضمير بارى تعالى يه راجعدر (ذكرت معى) فتح تا ايله خطاب
نبى محترمه عايد والفعل مجهول فيهما (قول) رفعله مبتدأ مقدره خبردر هو هو واعنى تقديريله نصبى جائزدر اما نسخ
مصححهده ضميره اضافتله فى قوله ورودى معنى فى قول القائل ديمكدر والاظهر ان يقال فى قول (لا اله الا الله
محمد رسول الله وقيل فى الاذان) والاقامة والتشهد ظرف ذكرت اورفعنا كلمتين شهادتين اذاندن اعمدر
* ولله در حسان رضى عنه المنان * وضم الاله اسم النبى الى اسمه * اذا قال فى الخمس المؤذن اشهد * وشق له من اسمه
ليجله * فذو العرش محمود وهذا محمد (قال الفقيه القاضى ابو الفضل) يعنى مصنف (عليه الرحمة) بيان حاصل مراد
ايدوب بيورر (هذا) سورهٔ شريفهده ذكر اولنان شرح صدر ووضع وزر ورفع ذكر (تقرير من الله جل اسمه) فضلا
عن مسماه (لنبيه صلى الله عليه وسلم على عظيم نعمه لديه وشريف منزلته عنده وكرامته عليه) على عظيم افظى
تقرير متعلقدر كرك اقرار وكرك تثبيت معناسنه اولسون يعنى درج سورهٔ انشراحده مندرجه اولان جواهر

تكريمات طرف ذي الجلالدن تثبيت و پیغمبر عالیجنابك عظمت نعم سابقه وظاهره وباطنه سنه داله اولوب درگاه
احدیتنده شرف قرب ومرتبت ومزیت واعظام واكرامی تمهید ونأ یسدر (بان شرح قلبه للایمان والهدایة) یعنی
كمال ایقان وهدایه موصله بمقام الاحسان باخود افراد انسانی مرتبه حقائق ایمانه هدایت ایچیله قلب شریفن شرح
ایتمكین نعت عظیمی تمهید وتاكید ایلدی (ووسعه) تشدید سینله دخی قلب لطیفنی وسیع وفراخ ایلدی (لوعی العلم
وحمل الحكمة) اتقان على حفظ وتحمل ایچون فسیح قیلدی (ورفع عنه صلی الله علیه وسلم ثقل امور الجاهلیة علیه)
بان شرح اوزره عطف تفسیرو آیه سابقه تفاسیرنه ناظردر وبعضیسن ترك اكتفاء بحكمه‌در (وبغضه) تشدید غین معجمه
ایله ای جعله مبغوضا دیمكدر (اسیرها) كسرسین مهمله وفتح تحتیه ایله جمع سیرة وضمیر جاهلیته راجعدر یعنی قواعد
وطریقت جاهلیتی اول سلطان سلیم الطبع جنابنه مبغوض قیلمغله (وما كانت علیه) سیرها اوزره عطف اولور (بظهور
دینه) ظهور غلبه وقهر معناسنه اولمغین على ایله تعدیه ایدر واصله ضد الخفا والباء للمصاحبة بمعنى مع متعلق
برفع (على الدین كله) جمیع ادیان اوزره غلبهٔ امر دین محمدیله ارباب جاهلیتك متصدی اولدقلری آیین وسیرتلرین
اول حضرته مبغوض قیلمغله دفع ورفع ثقل ایلدی (وحط عنه عهدة) عهده ضم عین مهمله وسكون ها ایله امان
ووثوق وذمت معنالرینه‌در حط وضع وتنزیل (اعباء الرسالة والنبوة لتبلیغه للناس مانزل الیهم) اعباء وزنا ومعنى
احمال فتح همزه ایله جمع عب بكسر فسكون فهمزه لتبلیغه لفظنده لام تعلیلیه وبعضی نسخه‌ده باء سببیه ایله مآل
واحددر وناس ایله مراد انس وجن اولمق ویا اكتفاء بالاشرف مقصود بالذاته اقتصار اولنه وعبارت مذكوره
(ووضعنا عنك وزرك) تفسیرنه اشارتدر (ومانزل الیهم قولی وانزلنا الیك الذكر لتبین للناس مانزل الیهم) آیه
جلیله‌سندن مقتبسدر * حاصل كلام رب الانام جناب محمده علیه السلام اعباء رسالتی حمل واجرای احكام وتبلیغی
الزام بیوروب اول امرده مرتبهٔ نبوتكه اخذ عن الحق ومنزلهٔ رسالتكه ایصال الى الخلقدر امر دشوار ایكن رفیق توفیقله
انشراح صدر وتحمل وصبر برله تیسیر ونا سه امر ونهی ووعد ووعیددن انزال اولندیغی وجهله تبلیغی اجلندن امر
رسالتی كما هو حقه اداسیله اول تكالیف وثقل نبوت ورسالتی وضع وتنزیل ایلدی (وتنویه بعظیم مكانه وجلیل رتبته
ورفعة ذكره) تنویه جرله لتبلیغه قولنه معطوفدر ویا بان شرح اوزره عطف اوله اما صوابد یشراح سنن سابقه اوزره
نوه ایله ایراد (ورفعنا) قولی تفسیر ایدی لكن فعلله تعبیردن عدول ومصدر صریحله عطفی كلام مستأنف
توهمندن احترازدر باء بعظیم زائده ویا تنویه‌یه متعلق اولور ورفعة كسر را وتاء تأنیث ایله ذكره مضافدر ویا فتح رایله
ضمیره اضافتی وذكره نصبیله تنویه اوزره عطف اوله وروی رفیع عطف على الجلیل ای رفع ذكره الرفیع (وقرانه) كسر
قافله مصدر بمعنى الضم والجمع (مع اسمه اسمه) یعنی پروردگار جهان جل جلاله حضرتلری جناب فخر رسالتك مكانت
وعلو شانی مشعر قدرنی وعظیم مرتبتنی ترفیع وذكرنی رفیع واسم شریفنی نام جمیلنه كلام قدیمنده مقارن بیورمغله
تنویه وتبجیل ایلدی (قال قتادة رفع الله عزوجل ذكره فی الدنیا والاخرة) مسبوق الترجمه قتادة علیه الرحمة
بیوررکه حق تعالى دنیا وآخرتده حبیبنك ذكرنی رفعت حسیه ومعنویه ایله عالی ایلدی (فلیس خطیب) فوق منبر
(ولا متشهد) فی ایجاد الایمان وتجدید الایقان (ولا صاحب صلوة) فی القعدة الاخیرة (الا یقول اشهد ان لا اله الا الله
واشهد ان محمدا رسول الله) ان اولى مثقله‌دن مخففدر والا عام احوالدن مستثنادر یعنی احوالدن برحال بوقدر كه كرك
خطبا ومتشهدین وكرك صاحب نماز وارباب نیاز اول حضرتی یاد ایتمیه وذلك اللفظ ایله لب جنبان اولمیه خبر مرقوم
قتاده طریقندن روایتكرده‌ٔ ابن ابی حاتم علیه الرحمه‌در (وروی ابو سعید الخدری رضی الله عنه) سعد بن مالك بن
سنان الانصاری رضی الله عنهما وخدره ضم معجمه وسكون دال مهمله وراء ایله حی من الانصار سمی باسم جدهم
ویا خدره نام مادری اوله والحاصل سادات صحابه‌دن اولوب (سید) تاریخنده سعادتله عالم عقبایه توجه وبقیعده دفن
اولندیلر (ان النبی صلى الله علیه وسلم قال اتانی جبریل فقال ان ربی وربك یقول تدری) حذف همزه استفهامله
ای اتدری كما فی نسخة (كیف رفعت ذكرك) كیف حالیته‌له محل نصبده‌در اوهی سؤال عن الحال والصفة ای على ای
حال صحیح ابن حبان ومسند ابی یعلى حاویان اولدقلری خبر صحت اثرده جناب فخر رسالت علیه السلام والتحیه
بالسعادة بیوررلركه امین وحی الهی جبریل علیه السلام بكا كلوب خداوندم وربك جل جلاله بالاجلال بیوردی كه
ذكرینی نه وجهله رفیع وعالی قیلدیغم بیلورمی دیدی (قلت) وفی نسخة فقلت (الله ورسوله اعلم) الله اعلم رسوله لفظی
سهو قلمدر ولوبعضی نسخه‌ده ورسوله جبریل ورودایتسون نابجا اولدیغی جای اشتباه دكلدر (قال اذا ذكرت ذكرت
معی) اول صیغهٔ متكلم مجهول وثانی مخاطب مجهولله‌در یعنی كثیرا وعادة او فی مواضع معلومة او فی القول المذكور
هرچندكه ذكر اولونم بنم ذكرمله سندخی مذكور اولورسك دیدی دیمكدر وقال بعض الشراح واللائق بدقة المصنف

ذكر الاقوال كلها تام حصل المعنى بمجموع الایات وبعضیلر كلام مصنفده انتشار ونوع تكرار ایله اختلال بدیداردر
دیمشلر شهاب الدین جوابداده‌ٔ صواب اولور كه سورهٔ انشراح حاویه اولدیغی ذكرنادنصكره مصنف علیه الرحمه اقوال
مفسرینی سرد بعد ذا التلخیص وتوضیح بعد ما دلالت روایه مسنده ایرادنی كلام ارباب دل آگهان مشایخ صوفیه ایله
مسكی الختام بیوروب عبارات ثلاثه كه (ذكرك معی وذكری معك وذكرك عین ذكری) لطائف الاشارا تیدر على الترتیب
نظام دلفریب برله زیب سطور قصد ایلیوب تكروردن مصون الساحه اولدیغن بیان بیورمشلردر لله دره ما ادق
نظره (قال ابن عطاء) ابو العباس احمد بن محمد بن سهل بن عطا زاهد بغدادی وبكانهٔ مشایخ صوفیهٔ عصر صاحب
الكرامات عزیزایدی هرشب ختم قرآن كریم عادت سنیه‌لرندن اولوب اوچیوز طقسان طقوزده مرغ روح
عزیزی جانب نعیمه طیران ایلدی (جعلت تمام الایمان بذكری معك) یعنی ورفعنا لك ذكرك معناسی لطیفی كمال
ایمانی بنم ذكرمده معیتكله قیلدم بعضی نسخه‌ده (بذكرك معی) ورودی اظهردر لان الاقرار بالوحدانیة والرسالة
ركن اوشرط حقیقة (وقال ایضا) ای ابن عطا (جعلتك ذكرا من ذكری فمن ذكرك ذكرنی) ذكرا مفعول ثانیٔ جعل
ومابعدی ظرف صفة ویا مفعولدن محول تمیز وفاتفسیریه ویا تفریعیه‌در وجملهٔ ثانیه اولایی مبینه‌در یعنی
ذكرمدن ذكرنی نوع ذكر قیلدم وسنك ذكرك عین ذكرمدر دیمكدر لعدم انفكاكه عنه شیء واحد حكمنده اجرا یا خود
مواضع معلومه‌ده اقتراندر اسنادمجازا اوزره جاریدر ولله در من قال * وانت باب الله ای امرء * اتاه من غیرك لا یدخل
(قال جعفر بن محمد الصادق) رفعه‌لر ذكری سابق (لا یذكرك احد بالرسالة الا ذكرنی بالربوبیة) الاستثناء من اعم
الاحوال وبعد الا وقوع یافته جملهٔ حالیه‌در والربوبیة من الرب صفة مصدر ویا مذكوره مصدریه اولوب تاء تأنیث
معیتندن لابد اولور یعنی هركسكه سنك رسالتكه معترفدر بنم توحید الوهیتمه اقرار ایلدیكی حالده مقر اولدی دیمكدر
لانه یجب معرفة الله عقلا قبل ذلك لئلا یلزم الدور كما ذهب الیه الماتریدیه او سمعا كما ذهب الیه غیرهم (واشار بعضهم
بذلك) یعنی ورفعنا لك ذكرك قول شریفیله ماوردی امثالی محققیندن بعضیلر ایما واشارت ایلدی (الى مقام
الشفاعة) شفیع المحشر نشریفیله فی الدارین شهرتیاب بیورلدیغنه بناء حالهٔ شفاعتده جمیع بریه‌یه رفعت شان
وعلو مكانی ظاهر اولدیغیدر (ومن ذكره) جار ومجرور ومضاف مقدم خبردر (معه تعالى) باذكر حق (ان قرن) ان
مفتوحهٔ مصدریه ایله مؤخر مبتدأ (طاعته بطاعته) یعنی طاعة رسول الله طاعة حقه مقارنه اولمسی جملهٔ معیت ذكر
حقدندر (واسمه باسمه) دخی اسم سامی نبی تهامی نام جمیل رب جلیله بعض آیات فرقانیه‌ده قرین ومشترك اولوب
برابر یاد اولنمغله‌در فقال (واطیعوا الله والرسول) بعضی نسخه‌ده واطیعوا الرسول ورودی اظهردر (وآمنوا بالله
ورسوله فجمع بینهما) ضمیر اسمینه من غیر اعادة لعامل راجع اولور (بواو العطف المشركة) تشدید را ایله وبعضی
نسخه‌ده تخفیفله مضبوطدر یعنی معطوف علیه‌ده معطوف ایچون اشتراكی جاعله وبینهما ده تفاوت مرتبه‌یی
منافی اولمق اول حیثیتله‌در كه حقه ایمان اصالتی مقتضی ورسوله ایمان تبعیتی موجبدر (ولا یجوز جمع هذا
الكلام فی غیر حقه علیه الصلاة والسلام) ای فی احد غیر حقه صلى الله علیه وسلم ممن لا یكون فی مرتبته من وجوب
الایمان والاسلام والا فیقال (آمنوا بالله وملائكته وكتبه) وامثاله یعنی حق نبوتمابك غیریده كلام مذكوری جمع
جائز دكلدر دینلك اولور اما اظهر معنى حق جل وعلا حضرتلرینك غیری برفرده شایسته دكلدر كه هذا الجمع كلامنده
جمع ایلیه دیمك ایدی تا كم احادیث وارده ایله استدلاله شایان اوله * كلستان تفسیر سورهٔ انشراحده مصنف علیه
الرحمه عندلیب آسا نغمه سنج اولدقلری معانیٔ لطیفه بوغباز قدم آل عبا (ابراهیم حنیف بن مصطفى) شرح الله صدره
بالعرفان والصفا یه شوق آور اولمغین برنیجه سطری نقط ایله تحدیثا للنعمة سورهٔ شریفه مهملا تفسیر وبو محل منیفه
تسطیر قیلندی (الم نشرح لك صدرك) اما وسع الله صدرك وطهره ماصده الادراك اعلم مولاك اواما ملأه اسلاما
وعلما وحكما واودع لك ما اودعه عطاء وكرما وحلما اواما سهل لك ما اوحاه لك (ووضعنا عنك وزرك) وحط حملك الاصار
(الذی انقض ظهرك) اكل مطالك وحسم ماحصل لك الوله لاصرار اهلك مهما وسم لهم صراط الاسلام اوما سدمك
عدم رسم الاحلال والاحرام ام الارسال (ورفعنا لك ذكرك) كارسالك ممهدا وللاسلام مسددا واعصمك والهمك
واعلمك مراسم العلم والحكم وسوا اسمه مع اسمك كما دل كلام لا اله الا الله محمد رسول الله وامر الاملاك واهل الاسلام
السلام لك اللهم صل وسلم لاسعد رسلك محمد وآله سلاما سرمدا (فان مع العسر) كعدم وسع الصدر والاصر المكل
للمطاوا صرار اهل الحرم (یسرا) كصدع الصدر وامتلاء العلم والحكم اوالاسعاد لسلوكهم مسالك الاسلام (ان مع
العسر) اللام للعهد ولكل آلام وهموم (یسرا) سهلا وسرا آءاسه واكده واورد الامام عطا رحمه الله ارسل الله للعالم
عسرا واحدا وارسل سهلا مكررا وسرورا مؤكدا (فاذا فرغت) احداعلام اوامر الهك (فانصب) كرر محمد حمد مولاك

(والی ربك فارغب) سل الله مرادك وادع حامدا له لا سواه له الملك وله الحمد وهو الواحد الاحد مسعد لا مورك محل ورودها
دار الحرام كرمه السلام والسلام (حدثنا الشيخ ابو علی الحسين بن محمد الجيانی) فتح جيم وتشديد تحتيه ايله اندلسده
بر بلده يه نسبتدر درت يوز طقسان سكزده سر نهادهٔ بالين لحد اولشدر (الحافظ) اصطلاح محدثينده علی يوز بيك
حديثی محيط اولانه تلقيب اولنور (فيما اجازنيه وقرأته علی الثقة) كسر مثلثه ايله معتمددر ابو علی بن سكره ويا مشايخدن
غيريلرك برپسی اوله (عنه) اجازتده جيانيدن مرويا والراوی عنه فی القرآءة * يعنی همان بزه جيانی اجازت داده
اولوب بالذات كنديدن قرائت اولنمدی بلكه قرائت ايلديكم شخص آخر موثوق به جيانيدن روايت ايلدی امدی توثيق
مصنف راوی يی حكم مجهولدن اخراج ايتمز مقبولدر (انبأنا ابو عمر النمری) فقه‌نده حافظ بن عبد البردر (حدثنا ابو
محمد بن عبد المؤمن نا ابو بكر بن داسه حدثنا ابو داود السجزی) كسر مهمله وسكون جيم وزا ايله نسبة الی سجستان
كسراوله (حدثنا ابو الوليد) هشام بن عبد الملك الباهلی (الطيالسی) فتح مهمله ومثناة تحتيه وكسر لام ايله در
امام احمد بن حنبل موما اليه شانده هو اليوم شيخ الاسلام ديو ثناخوان اولمشلردر ايكيوز يكرمی بديده دعوت
ارجعی يه اجابت بيوردی (حدثنا شعبة) ابن الحجاج بن الورد علم حديثده صاحب علم اولمغين امير المؤمنين فی الحديث
تلقيب اولندی يوز التمش تاريخنده عزم راه عقبی ايلدی (عن منصور) ابو عتاب بن المعتمر السلمی (لقا) تاريخنده رحمت
رضوانه ملاقی اولديلر (عن عبد الله بن يسار) تحتيهٔ مفتوحه وسين مهمله ايله جهنی كوفی يوز اوتوز برده نزهتكاه
جنانه سير ايلدی (عن حذيفة) ضم مهمله وفتح معجمه ايله ابن اليمان وصاحب سر نبی آخر الزمان عليه صلوات المنان در
اوتوز آلتی سال هجريده سر نهادهٔ بالين لحد اولدی رضی الله عنه (عن النبی صلی الله عليه وسلم) مصنف عليه الرحمه
حديث شريفی ابی داود طريقندن تحريك سر رشتهٔ روايت ايدوب امام نسائی وابن ابی شيبه دخی تخريج بيورمشلردر
(قال) ادب آموز كتب حكمت عليه اجمل التحية بالسعاده بيورديلر (لا يقولن) بفتح اللام (احدكم ماشاء الله
وشاء فلان) نهی تنزيهدر مع اعادة الفعل بصريحه نهی اولنه فكيف حذفله امدی معيت مشيتده اشتراك توهمندن
ناشی نهی اولندی اكر واو مطلق جمعيت واشتراكی مفيد اولورسه لاشك اشتراكدن خالی اولمز وافظ فلان جميع خالقه
شامل اولور (ولكن) بلكه ديمك جائز اولور (ماشاء الله ثم ماشاء فلان) يعنی ثم شاء فلان ای متابعة لمشيته وموافقة
لارادته (ومعنی) الله تعالی ديلدی وفلان ديلدی ديمسون بلكه حق جل وعلا ديلدی دخی صكره فلان ديلدی
(قال الخطابی) فتح معجمه وتشديد مهمله ايله الامام الحافظ ابو سليمان البستی اوچيوز سكسان سكزده عازم دار البقا
اولدی (ارشدهم صلی الله عليه وسلم الی الادب) من جهة الرب مراعاتی واجب اولان ادبه مخاطبينی ارشاد ايلدی
(فی تقديم مشيئة الله تعالی علی مشيئة من سواه) ماسوی اللهك مشيئتی اوزرينه حقك مشيئتنی تقديم وترجيحدر
(واختيارها) ضمير مطلق مشيئته راجعدر اما حاء مهمله وزا ايله احتيازها روايتی تصحيف اولديغی باهردر (بثم التی
هی للنسق) بفتحتين يعنی عبارتی تعبيرده عطف بالترتيب ايچون اولان ثم حرفنی اداده اختيار (والتراخی) ای المهلة
فی الوجود والرتبة وتراخی من الرخا تفاعل واصل معنا اتساعدر دخی تراخی ايچون اولان ثم تعبيرنی مختار ايلدی
(بخلاف الواو التی هی للاشتراك) برای اشتراك اولان واوك خلافنه كه كاهی واو مذكور معيه وقبليه وبعديه
ايچون ورود ايدر (ومثله) نهی تسويه وتنزيه ترك آدابده وارد اولان خبر ماتنديدر (الحديث الآخر) صحيح مسلم وسنن ابی
داودده مسند اورود ايدن حديث شريفكه (ان خطيبا خطب عند النبی صلی الله عليه وسلم) خطيب موما اليه ثابت
ابن قيس بن شماس ويا عدی بن حاتم اولمق مرويدر يعنی خطبای انصاردن برپسی قومنه عادهٔ عرب اوزره حضور
سعادت نبويه ده خطبه خوان اولوب (فقال من يطع الله ورسوله فقد رشد) فتح راو شين معجمهٔ مفتوحه ويا مكسوره
ايله اهتدی معناسنه (ومن يعصهما فقد غوی) بعض نسخه ده فقد غوی لفظی غير مذكور ويعصهما اوزره
موقوفدر معنای خطبه خدا ورسولنه اطاعت ايدن هدايت ياب اولدی وعصيان ايدن راه ضلالت وغوايتده
قالدی ديمكدر (فقال له النبی صلی الله عليه وسلم بئس خطيب القوم انت قم) خطيب منبر سيادت عليه الصلوة
والتحية اول خطيبه خطاب عتاب آميزله نه مذموم خطيب قوم اولورسن بو مجلسدن قالق (او قال اذهب) شك من
الراوی يعنی قلت ادبك سبيله حضورمزدن كيت ديو بيورديلر (قال ابو سليمان) ای الخطابی (كره منه الجمع بين الاسمين
بحرف الكناية) مأخوذة من الكن بمعنی الستر تعبير كوفيدر وظهور وظاهركه ضد مضمر اداة بصری اولمق مقابلی
ضمير معناسنه در يعنی امام الانبيا عليه التحايا خطيبدن مسمی الاسمين بينی يعصهما لفظنده اولان ضمير تثنيه ايله
جمع ايتديكن استقباح ايلدی (لما فيه من التسوية) بينهما يی بالكناية جمعله شركت ومساوات توهمی بديدار
اولديغيچون ايدی اما توهم تسويه مظهرده دخی ظاهر اولور مع هذا اطاعت خدا ورسول وعصيانله هدايت

وغوايت ترتبی متلازماندر نتكيم (والله ورسوله احق ان يرضوه) كريمه سنده يرضوه ضميری كل منهما يه شامل وافراد له
ورود ايتمشدر وان كان تشرف وتكرم ولذا امام نووی صوابديدی اوزره سبب نهی وذم اولدركه شايستهٔ شان
خطيب اولان ايضاح خطبه اولوب رمز واشارتدن تحاشی واجتناب ايتمك ايدی والاسمين يعنی بالكنايه جمع
ايلمكدن كراهت اقتضا ايتمزايدی زيرا سياق مذكورنيجه احاديث شرفيافتهٔ صدوردر از جمله (ان يكون الله
ورسوله احب اليه مما سواهما) عبارتی آسا وكلام خطيب مرقوم جملتان مستقلتان اولديغی تقويت دادهٔ توجيه
نوويدر (وذهب غيره) ای غير الخطابی (الی انه انما كره له الوقوف علی يعصهما) اول حضرتك خطيبدن كراهتی انجق
يعصهما لفظی اوزره وقف ايلديكندن ناشيدر ديديلر لو صح هذا الوقف كرك بعد يعصهما فقد غوی ايله كويا وكرك
همان اكتفاء بما يعرف ضده يعصهما ايله اقتصار ايتسون بكساندر عدم تمام كلام ونظام مرام وظهور ايهام برله
لا محالة مقصر ايلمش اولور (وقول ابی سليمان اصح) خطابی قولی قول قائل سابقدن صحيحتردر (لما روی فی الحديث
الصحيح انه قال ومن يعصهما فقد غوی) ای فی هذا الحديث (ولم يذكر الوقوف علی يعصهما) وانت قد عرفت
الاحتمالين ومن حفظ حجة علی من لم يحفظ والاثبات مقدم علی النفی (وقد اختلف المفسرون واصحاب المعانی) ائمهٔ
تفسير قرآن وارباب بيان اختلاف ايتديلر (فی قوله تعالی ان الله وملائكته يصلون علی النبی) وملائكته اسم ان
ويا محل اسم اوزره عطفله منصوب وقرائت ابی عمرو اوزره مرفوع وابتدائيه برله خبری محذوف اوله (هل يصلون راجعة
الی الله تعالی والملائكة) يعنی باعتبار كنايهٔ العائدة جملهٔ يصلون حق تعالی وملائكه يه جميعا راجعميدر (ام لا) يا فقط
ملائكه يه راجعه اولوب لفظ جلاله يه لتغاير الصلوتين عامل آخر تقدير اولنورمی (فاجازه بعضهم) اطلاق واحدده
معنيين مشتركين ميانه سن جمعی روا كورنلردن بعضيسی تجويز ايلدی زيرا حقدن صلوة انزال رحمت وملائكه دن
استغفار ودعوتدر امام شافعی واتباعی ذلك البعضدن معدوددر (ومنعه آخرون) جمله سنه ارجاع ضميری منع ايتديلر
(لعلة التشريك) بين المعنيين منهم ابو حنيفة رضی الله عنه واشياعه يا خود توهم اشتراك فی الفعل اجلندن منع
ايتمشلردر اما اجازة اولين عند ارباب العقل مغايرت ظهورندندر (وخصوا الضمير بالملائكة) بعض آخرين يصلون
ضميرنی ملائكه يه تخصيص ايدوب (وقدروا الاية) هكذا (ان الله يصلی وملائكته يصلون) يصلی ايله بر عامل مقدر
تقدير ايدوب خبر ثانی يی خبر اول اوزره دليل قيلديلر وضعف بان الشائع حذف الثانی بقرينة الاول عند اتحاد
المعنی * اما محققين بو معنايی عموم مجاز بابندن عد ايليوب تقدير (ان الله وملائكته يعظمون النبی كل بما يناسبه من
انواع التعظيم) ديمكدر ديديلر (وقد روی) لفظا ومخرجا مجهولدر (عن عمر رضی الله عنه انه قال) فاروق مكرم نبی محترم
صلی الله عليه وسلم حضرتنه خطابا ديديلر (من فضيلتك عند الله) مقدم خبر وعند متعلق به ويا مبتدا ومن تبعيضيه
(ان جعل طاعتك طاعته) مؤخر مبتدا ويا خبردر يعنی حضرت باری تعالی كمال كرمندن جنابكه اولنان طاعتی ذات
بيچونته اولان طاعت قيلمسی عند الله جملهٔ شرف وفضيلت باهركدندر (فقال من يطع الرسول فقد اطاع الله وقال
تعالی) اكثر شراح قول مذكوره قول حضرت عمر اولديغنه ذاهب اولديلر ظاهرا كلام عمر اولمق اقتضا ايدر (قل ان
كنتم تحبون الله فاتبعونی يحببكم الله الايتين) ويغفر لكم ذنوبكم والله غفور رحيم * قل اطيعوا الله والرسول فان تولوا
فان الله لا يحب الكافرين) يعنی اكر سزلر دعوای محبة اللهده صادق ايسه كز بكا اتباع ايدك سزلك بكا اتباع وانقيادكز
محبة الله علامتيدر چون بكا طاعت واتباع قيلديغكز حالده حق تعالی سزه فضل وكرمن مزداد ايدوب محبة
ايدر آيهٔ شريفه مقام محبوبيت رتبه سنده در زيرا تحقق محبتی ايچون متابعت حبيبی شرط قيلوب * بعده احبيب اللهه
اتباعله مقرونه اولان محبت اوزره محبت ثانيه يی مجازات ترتيب ايلدی * پس رسول الله جنابنه انلرك متابعتی باری
تعالی يه سابقة ولاحقة ازلية وابدية ايكی محبت ايله محفوفه اولدی * بلكه محبة اوليه محبة آخريه يی ايجاب ايلديكن
يحبهم ويحبونه) كريمه سی اشارت ايدر * والحاصل جناب كبريا عز وجل جميع خلق اوزره بارگاه محبتی سد ايلدی الا باب
حبيبه ملازمت وآداب طيبه متابعتله فتح وكشاده ايلدی رزقنا الله تعالی بمتابعته ومودته صلی الله عليه وسلم
(روی) ای عن جماعة يعنی ابن الجوزی جوزی بالخير الوفی ابن عباس حضرتلرندن وابن المنذر مجاهد وقتاده
طريقندن روايت ايتديلركه (انه لما نزلت هذه الاية) قل ان كنتم تحبون الله) آيهٔ جليله سی شرفيافتهٔ نزول اولدقده
(قالوا ان محمدا يريد ان نتخذه حنانا) بعض كفار ديديلركه تحقيق محمد مراد ايدر بزآنی رب ذی رحمة اتخاذ ايده يز
(كما اتخذت النصاری عيسی حنانا) ومنه قوله تعالی (وحنانا من لدنا) ونصاری جمع نصران ونصرانه لكن نصران
ياء نسبيه ايله مستعملدر ونصران قرية بالشام ينسب اليها النصاری وفی الكشاف ان الياء فی نصرانی للمبالغة لانهم
نصروا المسيح يا خود ناصره ونصره نام ايكی قريه يه منسوب اوله (فانزل الله عز وجل) تلك الاية نزولندن صكره

(قل اطیعوا الله والرسول) متابعتی تأکید در (فقرن طاعته بطاعته صلی الله علیه وسلم) تعظیما لقدره وتشریفا لامره کندی طاعتنی مقارن ایلدی (رغما لهم) فتح رایله اشهر درای غیظا لانوفهم وکرها لالوفهم واصل الرغم الصاق الانف فی التراب وبمعنی الکره فحوای آیهٔ شریفه تعظیم عظیمله لزوم اطاعت حضرتی تصریحدر (وقد اختلف المفسرون فی معنی قوله تعالی فی ام الکتاب) اصل کتاب مشتمل اجمال هر ابواب که سورهٔ فاتحة الفاتحة الخاتمة (اهدنا الصراط المستقیم صراط الذین انعمت علیهم) وهذا اولی ماقیل فی الایة هو صلی الله علیه وسلم یدخل فیه بلامریة (فقال ابو العالیة) رفیع بن مهران الریاحی تابعی بصریدر حضرت عمر وابی وابن عباس رضی الله عنهم جنابلرندن روایت حدیث بیورمشلردر طقسان تاریخنده جنت عالیه جانبنه روان اولان صاحب التفسیر ابو العالیه درکه ابن عباس حضرتلری مومی الیهه تعظیم ایدوب سریری اوزره برابر اجلاس ایدردی ومشار الیه معاصری دیکر ابو العالیه زیاد بن البر بفتح الموحدة وتشدید الراء راوئ آخر ابن عباس اولان تابعی جلیلدر والمراد هنا الاول (والحسن البصری) تقدم ترجمته (الصراط المستقیم) بالنصب علی الحکایة او بالرفع علی الابتداء (هو رسول الله صلی الله علیه وسلم وخیار اهل بیته واصحابه) خیار رسول اوزره معطوف واصحاب رفعله رسول ویا خیار اوزره عطف اولور وجرله اهل بیته اوزره عطفی جزم کردهٔ صاحب مقتفیدر * معنی (خیار اصحابه) دیمك اولور واضافت بیانیه ایله یعنی (خیر القرون قرنی) حدیث شریفی شهادتی (واصحابی کالنجوم) اشارتیله حمل صحیح اولمزالا طریق حضرت وخیار اتباع عالی منقبت تقدیریله ویاخود رجل عدل آسا مبالغه قصدیله حمل جائز اوله کان رسول اکرم واتباع مکرم کمال اتباعله عالم تحقیقده عین طریقدر * وهذا اولی ماقیل فی الایة وهو صلی الله علیه وسلم یدخل فیه دخولا اولیا بلامریة معلوم اولوا الابصاردرکه اول مقامده صراط حسی مراد اولمیوب بلکه طریق معنوی مراد اولنور که اکا تابع اولان مطلوبه ظفریاب وواصل ومحبوبه بالغ اولور (حکاه عنهما) تفسیر مرقومی ابو العالیه وحسن بصریدن روایت ایلدی (ابو الحسن الماوردی) تقدم ذکره (وحکی مکی عنهما نحوه) لا بلفظه بل بمعناه ومکی ابو محمد بن ابی طالب القیسی صاحب التفسیر وکتاب القوت وشیخ الصوفیة عزیز مشهوردر اصلی قیروانیدر اندلسه نقل ایدوب قرطبه ده ساکن ایکن درتیوز اوتوزیدی تاریخنده غرفه نشین جنة المأوی اولدیلر (وقال) ای مکی قدس سره السری (هو رسول الله صلی الله علیه وسلم وصاحباه ابو بکر وعمر رضی الله عنهما) درج فاتحه ده مندرج بیوریلان جوهر صراط ایله مراد شبچراغ کنجینهٔ رسالت صلی الله علیه وسلم ولالی کان ولایت ابو بکر وعمر حضرتلریدردیدی وصاحباه عطف تفسیر وجمله مبینة للحکایة ویا مستأنفه در وابو بکر وعمر صاحباه لفظندن بدل ویا عطف بیاندر وشیخین مکرمین ایله تخصیص بالذکر جلالت وحقیتلری باتفاق الامة وسائر الصحابة ثابته اولمغین اقوال وافعال قرین محترمین اجماع تقدیری یا سکوتی منزله سنده اولمشدر بخلاف من بعدهما (وحکی ابو اللیث السمرقندی مثله) مثل المحکی فی الصراط عن المکی شیخ سمرقندی دخی نقل ایلدی (عن ابی العالیة فی قوله عز وجل صراط الذین انعمت علیهم) ای انه رسول الله وصاحباه امدی مآل قولین واحددر زیرا ثانی بدل ویا عطف بیان للاول اولور (قال فبلغ ذلك الحسن) تفسیر ابی العالیه حسن بصری جنابنه واصل اولوب (فقال صدق والله ونصح) حسن ناطقه پرداز تحسین اولدی وبالله صدق وبالحق نطق امته تبیان بیانده نصیحت عالیه ایلدی دیدی (وحکی الماوردی ذلك فی تفسیر صراط الذین انعمت علیهم عن عبد الرحمن بن زید) ابن اسلم المدنی روی عن ابیه وابن المنکدر وعن اصبغ وقتیبة وهشام وله تفسیر وترجمة فی المیزان یوز سکسان ایکی تاریخنده رحمت رحمانه واصل اولدی (وحکی ابو عبد الرحمن السلمی عن بعضهم) صاحب تفسیر الحقائق بعض عارفیندن نقل دقائق بیورر (فی تفسیر قوله تعالی فقد استمسك بالعروة الوثقی) اول آیه (فمن یکفر بالطاغوت ویؤمن بالله فقد استمسك) واستمساك تمسك وتشبث وعروه فی الاصل نبات زمین وامساك ایچون حبله منعقد اولان شیدر ومنه عروة القمیص والکوز * بعده کل ما یعتصم به اولان شیئه استعاره اولندی ووثقی فعلی من الوثاقة هی الاحکام وشد وثیق ربط محکم (انه) ای العروة باعتبار خبره ضمیر مذکر ایراد اولندی (محمد صلی الله علیه وسلم) خبر استعاره بالمجاز علی المجاز اذ من وثق به نجا ومن اتبعه اهتدی (وقیل) المراد من العروة (الاسلام وقیل شهادة التوحید) عباراتنا شتی وحسنك واحد * وفقحه مآل متحددر (وقال سهل) ای التستری (فی قوله تعالی وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها قال) سهل (نعمته بمحمد صلی الله علیه وسلم) بغیر ضمیر نعمة محمد دخی مرویدر لکن روایة ثانیه ده عدم صحة حمل ظاهردر مکر نعمته نعمة محمد تقدیریله اوله ولفظ نعمتی جلاله یه اضافتی حقیقت واصالته نظر ایله در وآیهٔ شریفه ده بلاغت عظیمه مبرهندرکه نعمة الله ایله ایراد اولنوب نعم الله وروداً یتعدی وتابرای وحدت بحسب الاصل والعد کثرتی مقتضیه در قال الشهاب لان حساب واحد لیس بعد الا انه قدیم ویستغرق نوعیة او جنسیة انتهی ونعمة واحده ولو وحده

حقیقیه اولسون نعم بیشماری مشتمله اولدیغی نکته بی ایما ایدر ونعمت انعام معناسنه اولدیغی حالده باء بمحمد برای تعدیه ای انعامه به علینا دیمك اولور ومنعم به معناسنه اولوب نعمته کائنة بسببه دیمکدر ومعنای آیه اکر نعمت حق تعداد مراد ایدرسکز انی تعداده عاجز اولورسز دیمك اولوب تأویلی محمد صلی الله علیه وسلمه اعطا وبخش اولنان نعم ذی المنن لا یعد ولا یحصی در (وقال تعالی والذی جاء بالصدق وصدق به اولئك) خبر والذی (هم المتقون) یعنی اول کسه حق مطابق للواقع ایله کلوب مجئ صدق واتیان تصدیق جمع ایلدی انلر فی التحقیق متقوندر ومراد انبیا علیهم التحایا ویا فرد کامل اولمق حیثیتله محمد صلی الله علیه وسلم یا خود همان جناب رسالت وامة حضرت مراد اولنه ویا تعظیماله تنزیل واحد منزلة الجماعة حکمنده اوله (الایتین) فیه ان البقیة لیس لها دخل فی القضیة (اکثر المفسرین علی ان الذی جاء بالصدق هو محمد صلی الله علیه وسلم قال بعضهم وهو الذی صدق به) بعض ایله مراد عبد الله بن عباس رضی الله عنهما در * یعنی صدق به ایله مراد محمد علیه السلام اولدیغی لعدم اعادة الموصول ظاهر اولان معنادر (وقرئ صدق به بالتخفیف) عکرمه وابی صالح روایتلرنده بالشواذ تخفیف دال ایله قرائت اولندی ای انه هو الذی صدق به لان الثانی متعین فیه (وقال غیرهم) یعنی قتادة ومقاتل (الذی صدق به المؤمنون) تقدیر موصول ایله اشعار عند ارباب الاصول جائزدر (وقیل ابو بکر) رضی الله عنه مراد صدیق اکبر وانباعیدر ویا مؤمنون ایله جمعی تعظیما له ایراد اولنه (وقیل علی رضی الله عنه) ویا مراد صدیق اصغر واشیاعیدر ویا تکریماله جمع اولمش اوله وتخصیص بالذکر قیلنملری اول تصدیق علی خلاف بین المرتضی والصدیق وقوعندندر (وقیل غیر هذا من الاقوال) فی سابق الحال قیل وقالدن اشارت اولنان وجه اوزره (وعن مجاهد بن جبیر) فتح جیم وسکون موحده ایله ویا مصغرا جبیر اوله ابی هریره وابن عباس رضی الله عنهما جنابلرندن روایت ایتمشلردر علم قراءات وتفسیرده امام جلیل وفن حدیثده حجة ودلیل وقیل انه رأی هاروت وماروت وکاد یتلف یوز ایکی ویا اوچده مکهٔ مکرمه ده دفین خاك عطرناك اولدی (فی قوله تعالی ألا بذکر الله تطمئن القلوب قال بمحمد صلی الله علیه وسلم واصحابه) اول حضرت سببا للذکر وامرا به اولمق حسبیله عین ذکر اولدی رجل عدل قبیلندن قصد مبالغه ویا خود تقدیر مضافله الا بذکر رسول الله دیمك اوله واطمئنان سکونت قلب واستئناس وصیغهٔ مضارعله تعبیرلد وام ذکره استمرار وتجددی ایچوندر یعنی مجرد ذکر محمد صلی الله علیه وسلم واصحابی ذکریله قلوب مطمئنه ونفوس ساکنه در وعند ذکر الصالحین تنزل الرحمة وعند نزول الرحمة یحصل للقلوب الاطمئنان والسکینة (الفصل الثانی فی وصفه تعالی له بالشهادة وما تعلق به من الثناء والمدح والکرامة) شهادتدن مراد زبدهٔ کائنات علیه اطیب الصلوات حضرتلرینك بالتزکیة للامة او بالتبلیغ للانبیاء فی موقف القیامة اولان شهادتیدرکه حق سبحانه وتعالی حبیبنی وصف وبیان بیوردی بناء علی الاحتمالین المفهومین (من قوله تعالی فکیف اذا جئنا من کل امة بشهید وجئنا بك علی هؤلاء شهیدا) امدی ایکنجی فصل وصف حضرته تعلق ایدن مدحت بیانده تعمیم بعد تخصیص بعضه اولور وبعضی نسخه ده وما یتعلق بها وارد اولوب ضمیرلك شهادته ارجاعی سایغدر والتحقیق انها المعنی ما المبین بما بعدها (قال الله تعالی یا ایها النبی انا ارسلناك شاهدا ومبشرا ونذیرا الایة) بتمامها آنفا تفسیری کذران ایلدی (جمع الله تعالی له فی هذه الایة) واهب متعال جل عن الشبیه والمثال بو آیهٔ کریمه ده بعد ما تعلق به عین العنایه درج وجمع ایلدی (ضروبا) اصنافا وانواع (من رتب الاثرة) ضم راء وفتح تاء مثناتله جمع رتبة منزلت ومرتبه مخصوصه واثرة بالکسر ما یستأثر به علی غیره وبالضم مکرمة وقال النووی بالفتحتین هو الاصح (وجملة اوصاف) ای ونعوت جمة (من المدحة) کسر میمله شاذ وکرجیل وفتح میم حذف تایی ایجاب ایدر یعنی برای حضرت جناب عزت بو آیتده مکرماتدن اصناف وانواع جمع وثناء جمیلدن دخی نیجه نعوت درج ایلدی (فجعله شاهدا علی امته لنفسه) ذات شریفیچون امتی اوزره شاهد قیلدی (بابلاغهم الرسالة) مصدرك مفعولنه اضافتی قبیلندندر ای بابلاغه ایاهم یعنی امر رسالته تعلق ایدن اموری امته ابلاغله (وهی من خصائصه علیه السلام) بو خصلت جسیمه که بدون البینة علی الامة ذات شریفیچون شهادت جملهٔ خصائص حضرتدندر زیرا نفسه لنفسه شهادت غیریله روزی قیلنمدی دیکران ایسه شهادتلرنده مطالب بالبینه درلر (ومبشرا لاهل طاعته) تبشیر مخبر بهه سرور افزا اولان بیاندر یعنی ارباب انقیاده ثواب عظیمله تبشیر ایدیجی (ونذیرا لاهل المعصیة) کنهکارانه عقاب الیم ایله منذر (وداعیا الی توحیده وعبادته) وحدانیة حق وعبادة فیاض مطلق جنابنه داعی واصل دلجیده بروفق آیه (وداعیا الی الله باذنه) واقعدر وداعی دعوتدن اسم فاعل طالب اقبالدر (وسراجا منیرا یهتدی به للحق) صیغهٔ مجهوله ای یهتدی الخلق به الی الحق (حدثنا الشیخ ابو محمد بن عتاب رحمه الله) فتح عین مهمله وتشدید مثناة فوقیه وموحده ایله کثیر العتب معناسنه صفتدن منقول علمدر شیخ المصنف عبد الرحمن بن محمد بن عتاب زاهد وکریم ذات

شریف ایدی بشیوز یکرمی تاریخنده سوی نعیمه روان اولدی (حدثنا ابو القاسم حاتم بن محمد) تلمیذ ابی علی الغسانی
اولان ابن الاطرابلسیدر (حدثنا ابو الحسن القابسی) علی بن محمد بن خلف المغافری الضریر مغرب زمینده سفاقس
ایله طرابلس بیننده بلدهٔ قابسه نسبت ویا مومی الیهك عمی عمامهٔ ابو الحسنی اهل قابس طرزنده اقه وبندایه دیکندن
قابسی دینلمش اوله قیروانده سوی عقبایه روان اولوب باب تونسده مدفوندر (حدثنا ابو زید المروزی) محمد بن احمد
محدث صحیح بخاری ومجاور حرم باری اولان شیخ جلیل القدر ایدی بلدهٔ مروه نسبتیله علی خلاف القیاس حرف زای
زیاده قیلنوب وناسدن ماعدا ثیاب ومتاعه نسبت اولندقده فرقا بینهما مروی اطلاق اولنور اوچیوز یتمش برسنه
سنده عازم راه آخرت اولدی (حدثنا ابو عبد الله محمد بن یوسف) فربری علیه الرحمه درکه سنه عشرین وثلثمائه ده وفات
ایلدی (قال حدثنا البخاری) بعد کتاب الله اصح کتب مؤلفی اشهر من ان یذکر محمد بن اسمعیل البخاری رضی الله عنه
الباری سنه ست وخمسین ومائتین عزم سرابستان نعیم اولوب اعمال بخارادن خرتنك نام قریه ده کنج نهان کبی مدفون
اولدیلر (حدثنا محمد بن سنان) کسر مهمله ایله امام ابی بکر عوفی باهلی بصریدر ایکیوز اوتوز اوچده کاشن سرای
بهشته عزم ایلدی (حدثنا فلیح) ضم فا وفتح لام وسکون تحتیه وحاء مهمله ایله مصغر فالح ویا افلح لقب عبد الملك بن
سلیمان العذری المدنی (مفیلح) تاریخنده فوت اولدی بعض محدثین ضعف روایتنه وابن حجر کثرت خطا برله صدقنه
قائللردر لکن معتمد شیخان علیهما الرحمه در (حدثنا هلال) ابن ابی میمون آخر خلافت هشام امویده ماهتاب عمری
منکسف اولدی اصحاب کتب سته مشار الیهدن استضائهٔ انوار روایت وتخریج ایلدیلر (عن عطاء بن یسار) فتح تحتیه
وتخفیف سین مهمله ایله کبار تابعیندن ابو محمد مدنی در طقسان اوچ ویادرتده دفین خاك پاك اولدی (قال لقیت
عبد الله بن عمرو بن العاصی) زهاد صحابهدن کثیر العبادة والروایه ابو محمد ویا ابو عبد الرحمن القرشی السهمی رضی الله
عنه جنابلریدرکه ابو هریره دن من جهة الروایة اکثر دینلدی زیرا احادیثی قید کتابتله ممتاز اولوب مصرده توطن وقلت
واردین ایله شهرت شعار اولمشلردر ابو هریره رضی الله عنه ایسه دار الهجرهٔ طیبه ده سکونله منبع جویبار
روایت اولدیلر حضرت فخر عالم علیه سلام الله الاتم (نعم اهل البیت عبد الله) تشریفیله سر افتخارلرین همسر کنکرهٔ
عرش ایلدی عمر شریفلری بالغ عدد (جمال) اولدقده فلسطینده راکب جمل اجل اولمشدر وپدری عمرو اشهر من
ان یذکر وعاصی رسم یاویدونها اولق جائز لکن اثباتی اولی دروحالهٔ وصلی یا ایله ووقفی حذفله اولمسی صوابدید
ابن الصلاحدر (فقلت اخبرنی عن صفة رسول الله صلی الله علیه وسلم) عطاء بن یسار بیوردیکه جناب عبد الله
توراتده ذکر اولنان صفهٔ نبی جلیلادن کشف وایضاحله بکا خبر ویردیدم (قال اجل) کما فی المغنی لفظ مذکور تصدیق
مخبر واعلام مستفهم ووعد طالب ایچوندر ومصرح فی القاموسدر که اجل بعد الاستفهام وغیره وورود ایدر فقال اجل
کنعم الا انه احسن منه فی التصدیق ونعم احسن فی الاستفهام (والله انه لموصوف فی التوراة ببعض صفته فی القرآن)
والله قولنده من غیر تحلیف بلا کراهة جواز حلف اوزره دلالت هویدادر وتوراة کلمهٔ غیر عربیه در وعبد الله رضی
عنه الاله قرشی عربی ایکن درج توراة جلیله مندرج تراکیب عبرانیدن مسؤل بیورلدیغنك وجهی بودرکه مومی
الیه حضرتلری کاتب وقاری ایدی عالم خوابده دو دست کرم پیوستنك برنده شهد مصفی ودیکرنده سمن اولوب لعقنه
مشغول اولدیغن مشاهده ایدر ترکیب عجیبی دانای عالم صلی الله علیه وسلمه تقریر ایلدکده تقراء الکتابین التوریة
والقرآن تعبیریله ناطقه پرداز تأویل رؤیا بیوردقلرین وهب طریقندن امام بزار روایتی کتاب المقتفیده تحریر کردهٔ
برهان حلبیدر * امدی شهد صافی شفاء محض وحلاوهٔ ایمانه ایما وادهاندن اعلی واغلی اولمغین قرآنله تعبیر بیورلدی
وشهد ورووغن میانه سن جمع ایتمك فرقان وتوراته دانشدر که نور علی نوردر * امدی مطالعهٔ توراتدن فقهانك نهی
علی الاطلاق دکادر بلکه منسوخ ومحرفی تمییزه قادر اولمیوب اشتغالیله اوقات تکدار اولنلر ممنوع ومنکرین اهل
کتابی الزام قصدیله مطالعه سی مطلوبدر زیرا عصر نبوتده لکثیر من الصحابة وقوعی من غیر انکار مشهوددر وبعض
صفتله مراد مثلا قرآن حکیمده (انك لعلی خلق عظیم) وصف عمیم البرکاتی نظیری توراة قدیمده اهب لك کل خلق کریم
نعت نبی رحیم وقوعی آسادر والحاصل جناب عبد الله سؤال عطایه عطیهٔ ای والله ایله حضرت سلطان رسل قرآن
عظیم الشانده اولان صفتنك بعضیله توراتده دخی موصوفدر دیو بسط مقال ایلدی (یا ایها النبی انا ارسلناك شاهدا)
حال مقدرة عن الکاف (ومبشرا ونذیرا) بدل من بعض اوبیان له وخطاب نبینا صلی الله علیه وسلم بما فی التوریة
خطاب للحاضر فی العلم بما جعل کالماضی اتفقه ودخی جناب کلیم الله علیه السلامه نداء حضرت حبیب الله صلی
الله علیه وسلمه التفاتا خطاب اوله (وحرزا) کسر حاء مهمله وسکون راء ایله فی الاصل حفظ معناسنه مصدر وبعده
شیء محفوظ مکاننده حقیقة استعمالی شایعدر بقال حرز حریز کحصن حصین (للامیین) مراد جنس عربدرکه اکثرده

امیت غالبه اولمغین نسبت اولنمشدر ودعوهٔ عامهٔ محمدیه عربه تخصیص اولندیغی عربك شرفنه دلالتدر معنای مذکور
(هو الذی بعث فی الامیین رسولا منهم) کریمه سندن مستفاددر (انت عبدی ورسولی سمیتك المتوکل) بو مقامده
عبودیت شرفا وتعظیما تقدیم اولنوب عبودیتده فرد کامل اولان ذات مکمل مراد اولندی ولذا خص وصفها بالذکر
فی الاسراء امدی هر مخلوق متصف اولدیغی معنای عام مراد اولنمز وسمیتك المتوکل ایراد بیوریلوب جملتك
او وصفنك امثالیله ورودا تتمه سی اول شمع شبستان نبوت علیه اکمل التحیه نك کمال توکلندن ناشی اکاعلم
قیلنمشدرکه امت مرحومه سی میاننده ساری توکل توکلی اتمام ایچوندر یعنی کمال عبودیتده فرد کامل بندهٔ خاص
الخاص وکافهٔ انامه مرسل پیغمبر ذیشانمسلك وسکا متوکل نامنی نهاده ایلدم (لیس بفظ ولا غلیظ ولا صخاب
فی الاسواق) کلام مرقوم توراتده سذ کوره جملهٔ نعوتدن عبارت اولی یه منضم کلام ایسه خطابدن غیبته
التفاتدر ومقتضای ظاهر لست بفظ دیمك ایدی وفظ غلیظ القلب وشدید وغلیظ قاسی القلب وقلیل الرحمة معناسنه در
وصخاب صیغهٔ مبالغه ایله رفع صوت وآواز بلند وسین ایله لغهٔ ربیعه اوزره مروی وصاد ایله افصحدر واسواق جمع سوق
چارسو وبازار معناسنه تذکیر وتأنیثی مساوی واسواق محل ارتفاع اصوات اولمغین لفظ صخب ایله واقعا او احترازا
قید اولندیکه فی التلاوة حال الامامة وفی الموعظة وقت الخطبة رفع صوته منافی دکلدر * امدی جای معتاد رفع صدا
اولان بازارده اول حضرتدن آواز بلند منفی اولمسی محل آخرده رفع صوتی بالطریق الاولی منتفی اولوب مقیدی نفی
ایدر * یعنی محمد متوکل * سخت دل وقاسی القلب دکلدر وسوق وبازارده آواز بلند ایله سر آغاز کلام ایدرد کلدر
(ولا یدفع بالسیئة السیئة ولکن یعفو ویغفر) کلامده مشاکله بدیدار (وجزاء سیئة سیئة مثلها فمن عفا واصلح فاجره علی
الله) کریمه سنده وقوعی آسا وعفو وغفران معناده متساویان وبعد العفو ذکر مغفرت تأکید اولور شرح اسماء الحسنی ده
تحقیق کردهٔ قرطبی اولان بینهما ماده وجوهله فرق اولمسیدرکه غفران بلا عقاب وعتاب ستر ذنوبدر وعفو ایسه بعد
العقاب صفحدر فان استعمل فی غیره فهو بطریق المجاز وبعضیلر حق تعالینك غیریده استعمال اولنان عفو ومغفرت
بیننده فرقی بو جهله توجیه وابانه قیلدیلرکه لغة عفو بمعنی المحو اولوب ظاهره وخاطره دن ازالهٔ سیئه در ومغفرت ستر
معناسنه غفردن مشتقه در پس ستردن ازالهٔ سیئه لازم کلمز (ولکن) برای استدراك وعدم جزاء مثل ایله دخی
عفو لازم کلیوب جزاسی آخرته تأخیر ایله تفویض الی الله بیورمش اولهلر (وان یقبضه الله حتی یقیم به) باء سببیه
الملة العوجاء) بو مقامده ملتدن مراد دین ابراهیم علیه السلامدر وعوجاء مؤنث اعوج ضد مستقیمدر وقبض وفات
معناسنه وفی الاصل معنای قبض اخذ مالدر ووفات اوزره اطلاقی حیات وروح ماله تشبیه اولندیغندندر (قال
عمارة * اذا کان رأس المال عمرك فاحترس * علیه من الانفاق فی غیر واجب * ویا مقیدی مطلقده استعمال بابندن
اولوب بعده شیوعله حقیقت اوله یعنی ملت معوجه یی آنك سببیله راست واقامه ایدنجه روح پرفتوحنی قبض ایتمز
(بان یقولوا لا اله الا الله) شق ثانی کلمهٔ شهادت وتوحید اولان محمد رسول الله ایراد اولنیوب همان کلمهٔ تفریداوزره
اقتصاری لفظ شریف مرقومك کلمهٔ توحیده کمال مقارنتی برله جزء لاینفك اولدیغنه بناءً من باب الاکتفاء واطلاق
الجزء وارادة الکل حدایهٔ (سرابیل تقیکم) قبیلندندر (ویفتح به) نصبله یقیم ویا یقولوا اوزره عطف اولور (اعینا) جمع
عین (عمیا وآذانا صما وقلوبا غلفا) تخریج کردهٔ بخاری اولان حدیثده یفتح بها ضمیر تأنیثله کلمهٔ توحیده راجع
وضمیر مذکر برله مصنفك ایرادی باعتبار اللفظ توحیده ویا نبی یه عاید اولور واعین عمی واذان صم بالاضافة ورودی دخی
روایتدر وعمی جمع اعمی وصم جمع اصم وعلی الاول جمع عمیاء وصماء والفاظ مرقومه نك بعینها ادرج توراتده اندراجی
ثبوتی شراحدن سید صفوی ظاهرا نقل ایدر اما توراة جلیل لسان عبرانی اوزره اولدیغندن زبان عبریدن مترجم
لسان عربیدر وان اختلف لفظها عدم تغایرندن ناشی معناده یکسان اولدیغنده اشکال نایابدر وغلف ضم غین
وسکون لام ایله غشا وغطا معناسنه جمع اغلف وضمتین قرائتی اوزره جمع غلاف کحمار وحمر یعنی پرورد کار عالم
جل جلاله کلمهٔ توحید ویا ذات نبی حمید ایله صلی الله علیه وسلم نابینا دیدهلری وناشنید کوشلری وبی آکاه دللری انکله
بینا وکوشنوا آکاه ودانا قیلردیمك اولور (وذکر) صیغهٔ مجهول ایله (مثله عن عبد الله بن سلام) فتح سین مهمله ولام مخففه
ایله ابو یوسف حصین نام حبر کامل اسرائیلی وعلم توراته ماهر اولوب دار الایمان مدینه ده حصن حصین اسلامه تحصن
ایدوب علم قرآنه دخی عارف ومشهود له بالجنه مرد دانا ایدی آیهٔ (وشهد شاهد من بنی اسرائیل علی مثله) وکریمهٔ
(قل کفی بالله شهیدا بینی وبینکم ومن عنده علم الکتاب) فضل وشرف عبد اللهه دال بر کتاب شرف
نصاب اولمشیدی ولد یوسف علیه السلامدن شخص اسرائیلی ایکن بالولا انصاری خزرجی اولدی هجرهٔ علیه نك
قرق اوچنده دار السلام نعیمه روان اولدیلر (وکعب الاحبار) مترجمه خبر معهود سنن کبری ودلائل

النبوه‌ده تخريج كرده‌سيدر وابن ظفر كتاب خير البشرده دخى ايراد بيورديلر (وفي بعض طرقه عن ابن اسحق)
جمع طريق لاتصالها بالحديث روايات واسانيدا اوزره اطلاق اولنديغن قائل بو بيته تابع ايدر * له حديث في الجود
مشهور * ترويه عنه الركبان من طرق * وابن اسحق صاحب المغازى والسير وبحر علم وخبر اولان محمد بن اسحق بن ابى
بكردر اول عندليب گلستان سير يوزاللى برده كازار بقايه سير ايلدى وموحى اليه عليه الرحمة امام على واسامة ومغيرة بن
شعبة وانس رضوان الله عليهم جنابلرين كورمشدر بعضيلرك مشار اليه حقنده اولان طعنى بيمعنادر قال السيوطى
هذه الطريق اخرجها ابن ابى حاتم عن وهب بن منبه في تفسير سورة الفتح (ولا صخب) فتح صاد وكسر خاء معجمه
ايله صفة مشبهه دربا اعتبار افادة النبوة مبالغه افاده ايدرمى بيانه (في الاسواق) تأكيد وياقصد تجريد در (ولا متزين
بالفحش) وزنا ومعنى قبيحدر وقول سئ وزنايه دخى اطلاق اولنور حاصلى قولا كان اوفعلا شئ قبيحدر ومتزين زاى
ومثناة تحتيه ونونله ودخى دال مهمله ايله متدين من الدين وقوعى روايت كردهٔ شراحدر ومتقوصا ابدل النون باء
تحتيه ايله متزى من الزى دخى منقولدر لباس وهيئت معناسنه يعنى امر قبيحله متلبس ومتجمل دكلدر ديمك اوله
عبارتنده استعارهٔ مكنيه ظاهره‌در (ولا قوال للخنا) قوال صيغهٔ مبالغه ايله على وزن فعال كثير القول معناسنه وخنا
فتح خاء معجمه ونونله مقصورا كلام قبيح ومنه قول زهير (اذا انت لم تقصر عن الجهل والخنا * اصبت حليما او اصابك
جاهل * تخصيص بعد تعميم بابندندركه لام مجرد التقويه اولوب ماقبلى دخى حضرت ادب آموز تعليم خانهٔ ازل
جنابلرندن ذليل وكثير فحش قول وكلام قبيح بوجه ماصدورا تمديكن افاده ايدر وبعضيلر فعال براى نسبت اولوب
مبالغه اولميه ديمشلر ليس بذى قول للخنا ديمك اولور وقيل المراد نفى المبالغة وقتا احمد مختار عليه صلوة الغفار صفات
تحليه‌سى زيور ديباجهٔ سطور توراة عالى نكات قيلندى بعده ابطريق الوعد ممن لا يخلف وعده صفات تجليه‌سى
حقنده بيورديكه (اسدده بكل جميل) تسديد سداده توفيقدركه هو الصواب وماقبلنه مقصد اعلايى مستأنفا عطف
اولنمدى زيرا اول صفات سلبيه‌دن حكايه‌در بوايسه هيأت ثبوتيه‌دن عبارت اولوب بينهماده كمال انقطاعدن ناشى
قطع اولندى ياخود فاتفعل به بعد ان صنته عن النقايص تقديريله سؤال مقدره جواب اولمق دخى ملحوظدر وجميل
نعت جزيل صورة ومعنى حسن ديمكدر وفى الحديث ان الله جميل يحب الجمال (واهب له كل خلق كريم) اهب
فتحتينله مضارع وهب بمعنى اعطى وخلق بضمتين وكاهى سكون لامله سجيه‌در اى الطبيعة التى فطره الله عليها وهو
يوصف بالكرم بمعنى الخير والكمال وبراى اهتمام عطف الخاص على العام قبيلندن اولمق ياد كردهٔ بعض شراحدر يعنى
فضلم ايله هر مكارم اخلاقى اكا بخش وعطا ايدم (ثم اجعل السكينة لباسه والبر شعاره) ويروى واجعل بالواو
وسكينه فتح سين وكسر كافله فعيلة من السكون وكاف عند الكافة مخففة وكسر سين وتشديد كاف دخى لغتدر
كما نقله المصنف فى مشارقه بو مقامده معناى سكينه سكون قلب ورزانت قالب ووقار وطمانينت مراد اولنور آيات
شريفه واحاديث منيفه‌ده سكينه نيجه معنايه ورودى نقل كردهٔ اعلامدر از جمله ريح هفافه اولمق وباد وسر وبسيار
چشم برفرشتهٔ نور سرشته‌دركه طشت زرين بدست قلوب انبيا غسلنه مأموردر ويا الواح وعصاى موسى عليه
السلام حفظ اولنان صندوقه ويا مطلق رحمتدر امام سيوطى نقلى اوزره بر ملك مخصوص وبابنى اسرائيل ايله
نصر على الاعدا ايچون ظاهر اولان صورت خوشنما ويا عقلدر امدى خشوع وتثبت ما يلوح للقلب اولان اموردن
اولمغين طمانينت وسكونى مقتضيدر معقولى محسوسه تشبيه بابندن اعتبار مذكور ايله سكينتى لباس وآثارى
ظاهر دثار قيلدى و(بر) طاعت واحسان وخير ورحمت معنالرينه‌در وشعار دأب وعادت ولباس معناسنه وكاهى
علامت (والتقوى ضميره) لان الضمير ما يضمر فى القلب وقلبه ضمير تسميه اولنديغى آشكار اوليوب خفى
اولديغندندر ومراتب تقوى اولا تبرى عن الشرك ثانيا تنزه عن كل ما يوثم ثالثا سرنى اشغال عن اللهدن تقديسدر
(والحكمة معقوله) حكمة علميه وعمليه هر كلام جامعكه حقه ارشاد ايليه مواعظ حسنه وامثال مستحسنه‌يه شامل
وعلوم شرعيه وقضايا بالعدله اطلاق اولنور معقول مصدر ويا اسم مفعولدر يعنى حضرت مصطفى عليه التحايا لا ينطق
عن الهوى) تشريفيله مكرم اولمغين تعقل ايلديكى شيئك كليسى مواعظ وحكم وعلوم نافعه‌در ديمك اولور (و) اجعل
(الصدق والوفا طبيعته) يعنى استقامت ودرستى وعهدنده راستى ووفايى اكا نهاد وسرشت قيلدم زيرا نطق وحى
حق ووعد ووعيدنده عدم خلافله مجبول اولمرى امر طبيعى وغريزى شيمهٔ كريمه‌لرى ايدى (والعفو والمعروف خلقه)
عرف ومعروف تصريح كردهٔ صاحب مصباح اوزره خير ورفق واحساندر منكر مقابلى معروف ذوى الالباب
تعرف وتألف ايلدكارى نيكوكار اقدر يعنى اساءت ايدنلردن عفو وصفح وشرعا وعرفا محلنده بخش وعطا دأب وعادتى
قيلدم (والعدل سيرته) عدل ضد جوردركه اقتصاد فى الامر وسيرت فى الاصل هيئة فى السير در بعده طريقه

حسنه‌يه اسم اولمشدر وعدل استوا واستقامت وعلانيت ديمشلر وكريمهٔ (ان الله يأمر بالعدل) تفسيرنده عدلى فرائض
ايله تفسير بيورمشلردر وتأويل بغوى اوزره بين العبد والرب عدل اولدركه عبد حظ نفسى اوزره حق ربى ايثار
واوامرنه امتثال وزواجردن اجتناب‌در وعدل بين العبد ونفسه كشى نفسنى مهلكاتدن منع برله تصبردر وعدل بين
غيره بذل نصيحت وترك خيانتدر امدى اول حضرتك سيرتنى عدل قيلمق فى الاصل سيرتى احسانله سرشته اولمغى
منافى اولمز وعفوى اول كريم الصفح جنابنه نسبتى منتفى دكلدر زيرا هر بيننك محل لايقى ومقام مستحقنه نظر واعتبار
ايله توصيفى شايان اولور يعنى حكمنده عدل وحالنده اعتدالى طريقت قيلدى (والحق شريعته) نسخه مقرره‌ده
نصبله مفعول اجعل اوزره معطوفدر ورفعله اولمق خدشهٔ اضطرابدن خالى اولمزكه حصر افاده ايدوب حق آنك
شريعتيدر ديمكله ماعدا شرعه اولان شرائع باطله اولمق معناسنى ايهام ايدر وليس كذلك وشريعت اول حضرتك
امتنه تعيين ايلديكى طريق ربانى وقانون الهيدركه حق سبحانه وتعالى لسان رسل اوزره وضع ايلمشدر يعنى شرعى
حق قيلمغله دين وملتنى اظهار ايلدم (والهدى امامه) هدى ضم هاء ايله هدايت واطفله دلالتدر وامام كسر همزه ايله
مقتدى ومتبع معناسنه وبه سمى الامام للاقتداء به ويافتح همزه ايله شش جهاتدن قدام معناسنه‌در ومراد ملازمه
هدى وعدم انفكاكدن كنايه اولوب هدايى آنك نصب عينى وپيشوا قيلدم ديمكدر وامامدن مراد طريق اولمق جائزدر
(والاسلام ملته) بنصبهما ورفعهما كما مر فى والحق يعنى ظاهر وباطن استسلامى انك ميل وتقرير ايتديكى دين واكا
ملت قيلورم اى واجعل الاسلام خير الملل لان الاسلام اسم لهذه الملة امدى ايمان واسلام وملت ودين وشريعت
بينلرنده اولان معانى متحده ومن وجه متغايره اولديغى ابحاث مبسوطه كتب اصوليه‌ده مقرردر ولا حاجة لذكره
هنا (واحمد اسمه) نام ناميسنى احمد ايله تسميه قيلدم امدى اسم احمد ايله عنوان طراز صحايف كتب قديمه منزله
بيورلديغى نام ديكر ايله بنه كتب آسمانيده مسطور اولمغى منافى دكلدر بلكه نام نامى نبى تهامى ابلغ اسماسندن اولديغنه
ايما واشارتدر واحمد اسم تفضيلدن منقول علم‌در اى هو اكثر حمد الله وسيأتى الكلام عليه فى فصل اسمائه عليه
السلام (اهدى به بعد الضلالة) فتح همزه ايله مضارع هدى مدح سابقه تقويتدر وباسببيه يعنى اول نور الورى عليه
التحايا سببيله خلقى ما به النجاته ارشاد ايلدم وضلالة ضلال معناسنه حقه موصله اولان طريقك غيره سلوكدر قصدا
وعمدا اوبغير قصد ظهور ايدر وهدايت وضلالت بيننده صنعت طباق بديعيه نمايان‌دردخى (ووجدك ضالا فهدى) كريمه
سنده مشار اليه اولان ضلال مراد اولنمق ممكندر (واعلم به بعد الجهالة) ضم همزه وتشديد لام مكسوره ايله مضارعدر
وجهالة فتح جيمله ضلالة آسا واقعه مطابق اولمين اعتقاد وضد علمدر يعنى بعد ظهور زمان الجاهليه ايام فترتده اكا وحى
وانزال قرآن ايله نامى ذوى المعرفه قيلدم (وارفع به بعد الخمالة) فتح خاء معجمه ايله خمولة معناسنه‌در وهى ضد
النباهة ولمشاكلة الضلالة خمالة ايراد اولنوب خمولة دينلمدى رفع خمالتدن مراد معناى مجازى اولديغى حالده ديمك
اولوركه دين وتوحيد غلبهٔ جهالله كوشهٔ خمولده متروك ومنزوى اولمقدنصكره مشهور وشايع قيلدم ولو علم ازلى ولوح
محفوظده بو امت مرحومه خير الامم عنوانيله نشان كشيدهٔ ازل اولسون اما ظاهرده ذكر وقدر وشانلرى هويدا
اولديغندن بركت سيد الابرار ايله امتنك منزلت ورفعتن رفع وعالى ايلمشدر ياخود جناب رسول كبريا عليه التحايا مراد
اولنوب بعد خمولة ذكره وخفاء امره كا نعليم ويا غمزله ذكرنى عالى ايدرم ديمك اوله كقوله تعالى (ورفعنا لك ذكرك)
وجهاله وخماله بيننده شبه طباق پديداردر (واسمى به) تشديد ميم مكسوره ايله تقييد كردهٔ شراحدر وتخفيفله دخى
مرويدر (بعد النكرة) ضم نون وسكون كافله ويافتح نون وكسر كافله خلاف المعرفة ومجهول معناسنه اطلاق
اولنور اى اعرف الناس بسببه واشهر بالمعرفة (واكثر به) ضم همزه وسكون كاف وكسر مثلثهٔ مخففه ايله اكثاردن
ويافتح كاف ومثلثهٔ مشدده ايله تكثيردندر (بعد القلة) يعنى اندكى مال واتباعدنصكره منال واشياعنى تكثير
ايلدم ويا طاعت پر بركت محمدى سببيله مطلقا ارزاق عبادى بسيار ويا اول امر دعوتده بعد القلة اكثار امت ايله مكرم
قيلدم ديمك اوله (واغنى به) من الاغناء يعنى كندوبى ويا امتنى انك سببيله اغنيا قيلم (بعد العيلة) فتح مهمله وسكون
تحتيه برله فقر معناسنه‌در ابتداى امرنده اول حضرتك وامتنك تنكى معاردر ومعاشلرندنصكره مال غنايم وفتوحات
غيبيه ايله ما هو غنى عن البيان غنا ايله اغنا قيلدرم (واجمع به بعد الفرقة واؤلف به بين قلوب مختلفة) التأليف جعل
الاشياء مؤتلفة مجتمعة (واهواء) جمع هوى وهو ما تشتهيه الانفس ومحبه (متشتتة) تشتت پريشان (وامم) جمع امة
فرقة من الناس (متفرقة) متفرق من التفرق تقديم تاء على الفاء ايله ويا بالعكس من الافتراق والحاصل ابتداء امر
رسالتده بين الناس ظهور ايدن عداوت وبين القبائل تنافر وتشاجر بروزندنصكره رحمة للعالمين سببيله بينلرين
تحبيب ايله جمع واغراض فاسده وآراء مبتدعه‌دنصكره انلر ميانه‌سن توددوايتلاف برله تأليف وهر امته كيمى

بت پرست وكيمى عبدهٔ نجوم وكيمى مسيح وكيمى ادياني اوزره اولدقلرندنصكره نور شرع محمدى ايله انلرى منطفى
قيلوب دين واحد احمدى اوزره جمع ايده رم ديمكدر عبارات مذكوره (واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا واذكروا
نعمة الله عليكم اذ كنتم اعداء فالف بين قلوبكم فاصبحتم بنعمته اخوانا) جليله سنى ايما ايدر امدى آيۀ شريفه ده
اسناد تأليف قلوب الى الله مقرر ايكن خبر مذكورده تأليف بسبب النبى اولديغى سبب ظاهرى رسول الله وفاعل
حقيقى حضرت الله جل شانه اولديغندندر (واجعل امته خير امة اخرجت للناس) كما قال فى كتابه الكريم (كنتم خير
امة اخرجت للناس) مراد امة اجابتدركه اول حضرته ايمان ايله شرفياب اولديلر يعنى خيريت محمد ايله عليه السلام امتنى
خير لو امت سعادتمند قيلمغى ازلده تقدير وقضا برله خلق وايجاد ايلدم وامت دعوت اوزره اطلاقى دخى شاياندركه بعد
بعثت عليه السلام موجود اولان جميع ناس اوله ديديلر وفيه ما فيه واشاره صاحب البردة الى هذه الزبدة * لما دعى الله
داعينا الطاعته * باقضل الرسل كنا افضل الامم (وفى حديث آخر اخبرنا رسول الله صلى الله عليه وسلم عن صفته
فى التورية) يعنى خادم عاقبت محمود ابن مسعود رضى الله عنه الودود طريقندن تخريج كردهٔ طبرانى وابو نعيم اولان
خبر معجز اثرده وارد اولدى * عبد الله بن مسعود بيوررركه جناب خاتم الانبيا عليه السلام والتحايا زينت افزاى تورية
اولان نعت شريفندن بزه پيغام رس اولديكه حضرت پروردكار عالم جل جلاله حقمده بيورر (عبدى) اضافت
تشريفيه درلى المخصوص عندى (احمد المختار) على سائر الاخيار احمد عطف بيان ويا بدلدر ومختار يعنى المصطفى
(مولده بمكة) مكان ولادت وظهور رسالتى مكۀ مكرمه وبقعۀ مشرفه در (ومهاجره) ضم ميم وفتح جيم ايله محل هجرتى
(بالمدينة) مصر جامع معناسنه فعيله من مدن اومفعله بفتح الميم من دان اى اطاع لكن مدينۀ رسول الله اطلاقى
غالبدر (او قال طيبة) شك من الراوى فى الاسم لا المسمى وطيبه دخى طابه مثلى مدينۀ منوره اسماسندندر
ومدينه نك هزاره قريب اسماسى واردر زيرا كثرة اسما عظمت مسمايه دلالت ايدر رسيد سمهورى عليه الرحمة تاريخ
مدينۀ كبراده وبو فقير لعل مصفى فى زيارة المصطفى عليه السلام نام رساله مزده مستوفى ذكر اولنمشدر (امته
الحمادون لله على كل حال) تعريف طرفين حصرى مفيددر انك امتى قيام وقعود وسفر وحضر وسر وعلانيتلرنده
كثيرون الحمد لله درلر احمد الخلق اولديغى كبى امتى احمد الامم در (ولك ان تقول كثرة الحمد فى هذه الامة لما فى اوقات
الصلوة من قراءة سورة الحمد والثناء على الله فيها على ابلغ وجه لم يقع لغيرهم من الامم) شراحدن بعضيلر مصنفك عليه
الرحمه نوراندن سرد دلائل بيورملرنده ناخنزدۀ اعتراض اولدقلرى تعسف وناببجا اولديغى ارباب انصافه مبرهندر
(وقال تعالى) فى حق المتقين من المؤمنين (الذين يتبعون الرسول النبى الامى الايتين) اعنى (الذى يجدونه مكتوبا
فى التورية) الى قوله (اولئك هم المفلحون) وقل يا ايها الناس انى رسول الله اليكم جميعا الذى له ملك السموات والارض
لا اله الا هو يحيى ويميت فامنوا بالله ورسوله النبى الامى الذى يؤمن بالله وكلماته واتبعوه لعلكم تهتدون) امدى فصل
معهود شهادتى معقود اولديغندن مصنف عليه الرحمه بو آيتين جليلتين ذكرنى مراد بيورب وبعضى اوزرينه
اختصار واقتصار ايلدى اجمالا كهر معناى نظم كريم اول ديمك اولوركه اول مؤمنين متقين كه كتابت وقراءتدن
عارى پيغمبره اتباع وانقياد ايدرلر اوله پيغمبر امى كه انك نعت ووصفنى كندولرى عندنده مكتوب ومقرر زبدۀ
كتب سماوى اولان تورات شريف وانجيل جليلده مصادفه ايدرلر واول پيغمبر عاليجناب انلره مكارم اخلاق ومحاسن
صفاتله امر ايدوب شرعا وعرفا ونقلا وعقلا جنس منكراتدن نهى وحلالات ومستلذاتى احلال ومحرماتى تحريم ايدر
دخى آنلردن رياضات وسياحات شاقه امثالى اوزرينه مكتب اولدقلرى تكليف ثقيله يى رفع ايدر پس انلركه
اول پيغمبر عاليجاهه ايمان ونفسنده تعظيم ونصرتنه دوان اولوب مع رسالته انزال اولنان قرآن عظيم الشان ووحى
جليل البرهانه اتباع ايلديلر انلر رحمت ابديه ايله فائزون اولديلر وآيۀ كريمۀ اخرى درر معانى جميله سى ملخصا ديمك
اولوركه حبيبم احمد نامه ابلاغ پيام ايله كه اى عامۀ ناس بن سيزه كافۀ حقك رسوليم اوله پروردكار مطلق كه ملك
زمين وآسمان اول پادشاه بى زوالكدركه آندن غيرى معبود بالحق يوقدر بابقا وافنا ذات كريمنه مخصوص در اول صانع
حكيم جل جلاله حضرتنه ورسول امى سنه ايمان ايدك كه اول نبى عاليقدر دخى مشاهده وعيان ومراقبه وايقان برله
حقه وجميع كتب فياض مطلقه ايمان ايلدى واكه متابعت ايدك كه مورث محبتدر آداب مودت ومتابعت طريقى
بركتيله هدايت ياب اوله سز (وقد قال تعالى فبما رحمة) ما مزيدة للمبالغة ويا مبهمه درور حمت مانى مفسره اولور
والمعنى فبرحمة عظيمة ونعمة جسيمة كائنة (من الله لنت لهم) حقدن توجه وخلقه تلطفا يمكلك (الاية) اعنى تمام
الاية ولو كنت فظا غليظ القلب لانفضوا من حولك فاعف عنهم واستغفر لهم وشاورهم فى الامر فاذا عزمت فتوكل
على الله ان الله يحب المتوكلين يعنى حق سبحانه وتعالى دن رحمة عظيمه ونعمة جسيمه دركه انلر ايچون ملاطفه برحق

قيلديغك بخشايش حقدر اكر سيئ الخلق مع الخلق اوليدك وكوشت پارۀ صنوبريه لك عدم تعلق برله عزات وتنفر
وشدتده اوليدى انلر سنك مجلسكدن پريشان اولوب انسكله حصه ياب اولمزلر ايدى پس انلردن غفلت ايله صدور
يافته اولان امرلرنده عفو وانلر ايچون استغفار ايله دخى تلطفا بهم انلر ايله مشاوره ايله بعد المشاوره والاستخاره حقه
توكل ايدوب ماسوايه اعتمادا يتمه تحقيق خداى معين قضا وقدره معتمدين اولنلرى صلاحه هدايت ونجاحله نصرت
ومحبت ايدر ديمك اوله (قال السمرقندى ذكرهم الله تعالى) بعضى نسخه ده تشديد كافله تذكير بيورلدى (منته) يعنى
حضرت مولى جل وعلا امت محمد عليه السلامه انعامنى ذكر ويا امتنانى تذكير ايلدى بعضى نسخه ده تنوينله منته
على صيغة الجمع ايراد اولنديكه هذه المنة من كثيره اوزره اشتمالندن ناشيدر (انه جعل رسوله رحيما بالمؤمنين رؤفا
لين الجانب) لين فتح لام وكسر مثناة تحتيۀ مشدده ايله ويا كسر لام وتخفيف يا ايله حسن خلقدن كنايه در يعنى
پروردكار عالم عز شانه اوسهى سرو باغ بلاغى متقينه رحيم ورؤف قيلوب خويشاوندو بيكانه يه خوش معامله برله نيك
خو ايلدى (ولو كان فظا خشنا فى القول لتفرقوا من حوله) فرضا بدخو وغليظ اوليدى قول وفعلندن انلر فائده مند
اوله ميوب كار مجلسندن پريشان اولورلر ايدى (ولكن جعله الله سمحا) فتح سين مهمله وسكون ميم ايله بعضى
نسخه ده سهلا زياده قيلندى اى ليّنا (طلقا) فتح وسكون لامله منبسط الوجه (برا) فتح موحده برله باركثير الاحسان جامع
الخيرات والحسان (لطيفا) رقيق وشريف مراتى هر قوى وضعيف اما جواد مطلق پيغمبر بحق جواد وبشوش وبار
ولطيف قيلدى (هكذا قاله الضحاك) ها حرف تنبيه كاف تشبيه يعنى ذكر سمرقندى ماننده دى تابعيندن هلال بن
مزاحم الخراسانى روايت ايلدى امام مومى اليه ابى هريره وابن عباس وانس رضى الله عنهم حضراتندن روايت
احاديث بيورب يوز بش تاريخ هجريه سنده هلال عمرى غروب تمام ايلدى (وقال تعالى وكذلك جعلناكم امة وسطا)
يعنى صراط مستقيمه هدايت ايلديكمز كبى سزى خيار وعدول ويا معتدلين فى الاخلاق قيلدق (لتكونوا شهداء على
الناس) امتنه پيغمبرانى تبليغ رسالات ايتمده شاهدين اولمكز ايچون (ويكون الرسول عليكم شهيدا) دخى سزلك
اوزريكزه محمد عليه السلام مطلقا شاهد ومشاهد اوله آيۀ جليله قريبا تفسير كردۀ مصنف عليه الرحمة اولور (قال
ابو الحسن القابسى) بكسر الموحده (ابان الله تعالى فضل نبينا صلى الله عليه وسلم وفضل امته بهذه الاية) قابسى عليه
الرحمه بيورركه حق سبحانه وتعالى آيۀ مذكوره ده سلطان انبيا وسرور اصفيا عليه السلام والتحايا فضلنى وامۀ مرحومه
سنك فضل وحرمتنى ظهور بين ايله اظهار ايلدى (وفى قوله تعالى فى الاية الاخرى) آيۀ ديكرده رب جليل قول
جميلنده (هو سماكم المسلمين من قبل وفى هذا ليكون الرسول شهيدا عليكم) يعنى مولاى متعال كتب متقدمه وفرقان
كريمنده سزه مسلمين تسميه ايلدى كه سزلك اوزريكزه رسول الله تبليغ ايله شاهد اوله سون ايچون (وتكونوا شهداء
على الناس) دخى سزلر باقى امم پيغمبرانك تبليغلرى خصوصنده شاهدلر اوله سز ديمكدر (وكذلك) بو معنى نظيرى ابانة
فضلى افاده ايدر (قوله تعالى فكيف) روز دلسوز محشرده اهل كفرك حالى نيجه اولور (اذا جئنا من كل امة بشهيد
الاية) هر امتدن بر پيغمبر ايله شاهد كتوردكمز وقتده دخى شهدا انبيا اوزره ويا امتدن اصفيا واوليا اوزره سنى
شاهد ايلديكمز حينده حال كفره وفجره نيه منجر اولوركه انبيا عليهم السلام انلره تبليغ رسالات ايلدكلرين تكذيب
ايدهلر (وقوله تعالى وسطا عدولا) وفى نسخة عدلا يعنى وسطدن مراد عدالت وديانتله موصوفين ديمكدر (خيارا)
شرفيافتۀ خطاب صحابۀ كرام اولديغى حالده مختارين من هذه الامة ديمكدر اما جميع امت شريفه خطاب اولدقلرنده
خيار امم سالفه اولملرى بى ارتيابدر (ومعنى هذه الاية) وكذلك جعلناكم آيۀ جليله سى معناسى (وكما هديناكم) يهدى
من يشاء الى صراط مستقيم) قول كريمندن مستفاد اولنان معنا كه نيجه صراط مستقيم ودين قويمه سزى هدايت
ايلديسك (فكذلك خصصناكم) تشديد صاد مهمله ايله وتخفيفى جائزدر (وفضلناكم) عامۀ امم ماضيه اوزره تخصيص
وتفضيل ايلدك (بان جعلناكم امة خيارا عدولا لتشهدوا للانبياء على اممهم ويشهد لكم الرسول بالصدق) يعنى سزى
حقيقة واحده اوزره متفقه جماعت مجتمعه ومختارين عادلين وعالمين قيلمغله كه امم سالفه يه پيغمبرانك تبليغ رسالتلرى
حقنده شهادت ايده سز * دخى رسول سزلك حقكزده صدق قول وحق امانت وديانتله شهادت ايتميله سزى فاضلترين
هر امت قيلدق ديمكدر (قيل) شايستۀ مقام وصحح لفظى ويا ماشهدى ايله ايراد كلام ايدى زيرا خبر مشار اليه
روايتكردۀ بخارى وتواتره قريب اولمغين مشعر ضعف اولان لفظ قيل ايله تعبير مناسب دكلدر بو مولانا على القارى
تعريض ايدوب سيد صفوى وشهاب روايت بخارى عن ابى سعيد اولان خبر صحت اثر نوح عليه السلام راجع حقنده
ورود ايدوب مصنف عليه الرحمه انكچون اداء تعريض ايله تعبير ايلدى ديمشلر (ان الله تعالى جل جلاله) اى عظم
كبرياؤه (اذا سأل الانبياء هل بلغتم) يعنى الله ذو الجلال حال امى اظهار وامت محمد عليه السلامى تفضيل مراد ايليوب

روز قیامتده کروه انبیایه بنم امریمی امتلریکزه تبلیغ ایتدیکزمی دیو سؤال بیوردقده (فیقولون نعم فتقول اممهم ماجاءنا من بشیر ولا نذیر فتشهد امة محمد صلی الله علیه وسلم للانبیاء ویزکیهم النبی صلی الله علیه وسلم) پیغمبران عالیشانان دخی یارب امر همایونکی امتلریمزه تبلیغ ایلدک دیدکلرنده امم مکذبه جوابلرنده بزه مبشر ومنذر کلمدی دیو دروغه تصدی ایلدکلرنده انبیای مکرمین حضراتنه امت محمد شهادت ایده لرکه پیغمبران فرمانبران ادای امر تبلیغ ایلدیلر دیه لر اول حالده حضرت سرور انبیا امت مرحومه سنک صدق وامانتلرینه شهادت برله تزکیه بیورر (وقیل معنی الآیة انکم) فتحله وکسری دخی جائزدر (الامة حجة علی کل من خالفکم) یعنی ای امت محمد امم مکذبه اوزره سز صاحب شهادت ثابته سز (والرسول حجة علیکم) ومحمد مختار سزک صدقکزه اوزره دال بینه واضحه دردیمک اوله دیلندی (حکاه السمرقندی) قول مذکوری ابو اللیث بعض مفسریندن نقل بیوردیلر (وقال الله تعالی) حضرت باری جل شأنه حبیبی اوزره ثنا ودرکاه احدیتنده اکرامنی بیان بیورر (وبشر الذین آمنوا) ای من امتک (ان لهم قدم صدق عند ربهم) ای ما قدموه من الاعمال الصالحة (قال قتادة والحسن) ترجمه لری کذران ایتمشدر (وزید بن اسلم) ابو اسامة مولی عمر بن الخطاب رضی الله عنه امام مالک رحمه الله شیخیدر یوز اوتوز التی حدودنده سوی جنانه عزم ایلدی (قدم صدق هو محمد صلی الله علیه وسلم) مبتدا وخبردر (یشفع لهم وعن الحسن ایضا هی) قدم صدق وضمیرک تأنیثی خبرک مؤنث قیلندیغندندر (مصیبتهم بنبیهم صلی الله علیه وسلم) هذا القول خبرهی یعنی قبل الامة وفات حضرت کاشف الغمة علیه السلام والتحیة بنابرین فرط حق وقدم صدق اولمریدر (وعن ابی سعید الخدری) ضم خاء معجمه واسکان مهمله سعد بن مالک الانصاری اصحاب شجره دن رفیع القدر وکثیر الروایه ذات محترم ایدی (هی شفاعة نبیهم محمد صلی الله علیه وسلم وهو شفیع صدق عند ربهم) وهو شفیع عبارتی صدقک مضاف مقدره صفت اولمسنه مشیر اولور وصدق بمعنی الصادق یاخود باعتبار الشفاعه قدمی اول حضرت ایله تفسیرک جوازنه اشارتدر دیدیلر قال مولانا علی القاری ولعل التعبیر بها عن القدم لاقدامه علیها (وقال سهل بن عبد الله التستری هی سابقة رحمة) اضافة بیانیه (اودعها فی محمد صلی الله علیه وسلم) اودعها صیغهٔ فاعل ایله اما لسانیدنک مضارع قیلمسی باسناد الفعل الی الله مستقیم دریعنی استنده رحمة سابقه درکه سبق وجود واثر کرم وجود ایله اختصاص قیلندی نکیم کنت نبیا وآدم بین الروح والجسد بو معنانی مؤید اولور (وقال محمد بن علی الترمذی) ابو عبد الله محمد بن علی بن الحسن بن بشر الزاهد المؤذن کبار مشایخ کرامدن حکیم ترمذیدر قدس سره العزیز صاحب نوادر الاصول فی الحدیث مشار الیه حقنده ابن تیمیه نک اعتقاده بناء دخلی نظر اعتبار کرامدن ساقطدر اوچیوز حدودنه قریب کبک روحی باغ جنانه خرام ایلدی (هو) قدم صدق (امام الصادقین) امام کسر همزه ایله قدوه ومقتدا اوفتحله مقدم وپیشوا (والصدیقین) مبالغة فی الصدق (الشفیع المطاع والسائل المجاب محمد صلی الله علیه وسلم حکاه عنه السلمی) صادق معلوم وصدیق مبالغه فی الصدق وقیل من کثر منه الصدق وقیل من لم یکذب قط یعنی قدم صدق قدوة الانبیاء ومقتدی الاصفیاء حضرت مصطفی ومجتبی صلی الله علیه وسلم حضرتلریدرکه مقبول الشفاعة ومستجاب السؤال والدعوة رسول کبریادر بو نقل پر عبری امام سلمی حکایه بیورمشلردر قدس الله سره الشریف

(الفصل الثالث)

فیما ورد من خطابه تعالی ایاه مورد الملاطفة والمبرة) مورد فتح میم وکسر را ایله محل ورود کلامدر ومبرة فتحتین وتشدید را ایله عطوفت معناسنه اتساع فی الاحسان در علی ما فی القاموس یعنی بو فصل ثالث لطافت مآل طرف عالی پروردکار عالمدن جناب سید ولد آدم حضرتلرینه کتاب کریمنده عتاب کونه لطف واحسان خطابه شایان بیوردقلری لطائف معانی آیات بیاننده در (من ذلک) بو قبیلدن بعضیدر (قوله تعالی عفا الله عنک) معاینه علی وجه الملاطفه نوعندن اولان کلام یزدانی (لم اذنت لهم) منافقینه نیچون رخصت دادهٔ انصراف اولدک حتی یتبین لک الذین صدقوا وتعلم الکاذبین (قال ابو محمد المکی) من الکلام علیه بعضی نسخه ده بلا تکنی مکی وارد اولمشدر (قیل هذا) عفا الله عنک لفظ جلیلی (افتتاح کلام) عند الخطاب فی الکتاب ابتداء کلام رب الاربابدر (بمنزلة اصلحک الله تعالی) یعنی مواجهه وجوه عربده اصلحک الله وما صنعت مقامنده رایکان اداة زبانزد عربدر (واعزک الله تعالی) هلا شرفتنی بزیارتک لی جای ملاقاتده اولان مواساة منزله سنده جاری کلامدر بو معنایه نظیر حدیث شریفده وارد اولمشدر لقد عجبت من یوسف وکرمه وصبره والله یغفر له حین سئل عن البقرات العجاف والسمان ولو کنت مکانه ما اخبرتهم حتی اشترطت ان یخرجونی والحاصل مقام تبجیل واکرام عند المخاطبة مع الکرامة جریان هذا الکلام عادة جاریه در (وقال عون بن عبد الله) ابن عتبة بن مسعود الهذلی الکوفی

الزاهد امام مسلم وائمهٔ محدثین اربعه بونلردن تخریج احادیث بیوردیلر تاریخ هجرتک یوز اللمش حدودنده رو براه منزلکه قدسی اولمشدر (اخبره بالعفو قبل ان یخبره بالذنب) یخبره من باب الافعال یعنی رب تواب تسلیهٔ حبیبه فی هذا الباب ذنبله اخباردن اول عفو ایله اعلام بیوردی (وحکی السمرقندی عن بعضهم ان معناه) ابو اللیث بعض مفسریندن نقل وحکایه بیوررکه عفا الله عنک معنای جلیلی (عافاک الله یا سلیم القلب) دیمک اوله یعنی ذکر ماسوی اللهدن ای آکاه دل سلامت برله مصونسک کما فسر به قول الله (الا من اتی الله بقلب سلیم) (لم اذنت لهم قال) سمرقندی قندریز بیان وبا بعض منقول عنه شکرفشان مبنای معانی وبیان اولوب بیوررلرکه (ولو بدأ النبی صلی الله علیه وسلم بالهمزة قوله (لم اذنت لهم لخیف علیه ان ینشق قلبه من هیبة هذا الکلام) اکر خدای بیهمتا جل وعلا پیغمبر عالی جنابنه کلام عتاب آمیز (لم اذنت) ایله ابتداء امر تنزیل بیورمش اولیدی عظمة قهرمان کلام ذی الجلالیدن دل لطافت پرور نازنین حضرت منصدع ومنقطع اولمقدن قورقولوردی یعنی لاجل حدیث (انا اخوفکم لله) شدة خشیة اللهده مبالغه در (لکن الله تعالی برحمته اخبره بالعفو) اما جناب خلاق عالم نبی مکرمه رحمة عفا الله عنک اشارت پر بشارت ولطف وعفو آمیز ایله اخبار وابتداء ایلدی (حتی سکن قلبه) تا که دهشت قلبدن سالم اولوب دل آکاهلری طمأنینت بوله بعضی نسخه ده صیغهٔ مضارع ایله مروی ودیکرده تشدید کاف ایله مضبوطدر برین تقدیر قلبه لفظی مفعولیتله منصوبدر (ثم قال له لم اذنت لهم بالتخلف) بعد العفو واللطف بو کلام دهشت فرما ایله خطاب ایلدیکه نیچون غزوهٔ تبوکدن انلره تخلف ایله اذن ورخصت دادهٔ اقامت اولدک دیو (حتی یتبین لک الصادق فی عذره من الکاذب) اعتذار تخلفده صادقلان مسلمانانله مرده دلان منافقین هر بری عذرنده معذورتلری ظاهر وباهر اولنجیه دک * امام مجاهددن مرویدرکه اثنای غزوهٔ تبوکده بعضیلر سررشتهٔ رأیلرین بو وجه اوزره عقد ایلدیلرکه جناب محمددن استیذان اقامت ایده لر اکر رخصت داده اولدی خوش والا هر بر یمز بر عذر قوی ایله بهانه جوی اولورز بهر حال قبولی مأمولدر بنابرین جهاددن تخلف واوطانمزده بستر راحتده مقیم اولورز دیمشلر ایدی (وفی هذا الخطاب) امدی جای عتابده بو کونه لطف خطاب (من عظیم منزلته عند الله ما لا یخفی علی ذی لب) یعنی لدی الحق اول نازنین مهد وجودک شرافت قدر وعظم شانندن اولدیغی عقل سلیم صاحبی اوزره پوشیده ونهان اولمدیغی رایکاندر (ومن اکرامه ایاه وبره به) ودخی تلک الرعایه ایله مراعات واحسان واکرامندن اولدیغی خفی دکلدرکه (ما ینقطع دون معرفة غایته) انک کمال ونهایتی معرفتی عندنده منقطع اولور (نیاط القلب) کسر نون ایله من النوط بمعنی التعلیق بر عرق غلیظدرکه وتینه قلب انکله منوط قیلنمشدر انقطاعی صاحبنک هلاکنی ایجاب ایدر بعض مفسرین حبل ورید اولدیغن تعیین ایتمشلردر والحاصل صعوبت امردن کنایه درامامن ذاته اولمایستلزمه حق سبحانه وتعالی حبیبنه اکرام والطاف بی غایاتی ما لا یحصر واوصاف انی غایت قصوی ایله بکمالها ادا وتوصیفدن عاجز وفرومانده تا بآخر عمر اوصاف والسنده عندلیب آسا کویا اولسه مهردن ذره ویمدن قطره کما هو حقه وصفنی ادامستحیل دیمکدن عبارت اولور (قال نفطویه) کسر نون وسکون فا وفتح طاء مهمله وواو واسکان تحتیه وها ایله وفی نسخة بضم الطاء وسکون الواو وفتح الیاء والتاء المنقلبة عنها الهاء وقفا علی وفق القیاس وقیل بسکون الهاء وصلا انتهی ابو عبد الله محمد بن ابراهیم بن محمد بن عرفة الازدی النحوی الواسطی له التصانیف الحسان فی الادب * سنة ثلاث وعشرین وثلثمائه ده بغداد بهشت آباده راه بقایه عازم اولوب باب کوفه ده دفن اولندی (ذهب ناس) مفسریندن بعضیلر ذاهب اولدیلر (الی ان النبی صلی الله علیه وسلم معاتب بهذه الآیة) معاتب صیغهٔ مفعول ایله یعنی آیهٔ مذکوره ایله اول حضرت طرف کردکاریدن معاتب اوله (وحاشاه من ذلک) ذات شریفلرینه نسبت کناه ومعاتب اولمقدن منزهدر (بل کان مخیرا) تشدید تحتیهٔ مفتوحه ایله یعنی اذن وعدم اذن میاننده مخیر ایدی زیرا (فاذا استأذنوک لبعض شأنهم فأذن لمن شئت منهم) کریمه سیله مأذون ومخیر بیورلمشیدی (فلما اذن لهم) تلک القضیه ده چون انلره اذن تقاعد بیوریلوب رخصتیاب اقامت اولدیلر امر مزبورده نهی سبق ایتمشدی کما قاله الزمخشری (اعلمه الله تعالی انه لو لم یأذن لهم لقعدوا لنفاقهم) وفی نسخة انه لم یأذن یعنی اول امرده عدم اذنله جناب رسول اللهدن فرمان صدور ایدیدی ینه انلر فرمانبر اولیوب ولتحقق شقاقهم نفاق اوزره تقاعد وجهاددن تخلف ایده جکلرین حضرت علام الغیوب حبیبنه اعلام ایلدی (وانه لا حرج علیه فی الاذن لهم) شان کلام انلره برای تخلف اذن داده اولمری جناب نبوة مآب اوزره اثم نلمایدر (قال الفقیه القاضی ابو الفضل رحمه الله) مصنف علیه الرحمة بیورر (یجب علی المسلم المجاهد نفسه) یعنی مرضاة حقده مجاهد مؤمن کامل اوزره واجبدر (الرائض بزمام الشریعة خلقه) ضمتین ایله وکاهی سکون لام ایله * ومنصوبدر ورائض همزهٔ مکسوره ایله اسم فاعل وزمام کسر زا ایله لجام معناسنه درکه احکام ایچون مستعاردر یعنی کرشته خلقی عنان

شریعتله تذلیل وانواع شرع الله ایله تهذیب وتزیین ایلینه واجب ومتحتمدرکه (ان یتأدب بأدب القرءآن فی قوله
وفعله) یعنی فرمان خدای (واتبعوا ما انزل الیکم من ربکم) امر واجب الاتباعیله مستحسنات فرقانیه برله تأدب ایلمك
(ومعاطاته ومحاوراته) یعنی اخذ وعطا ومناولات ومخاطبات ومجاوبات ومعارضات مع الخلقده * زیرا کابسی احسن
بیان اوزره مستفاد من القرآندر (فهو) پس قرآن کریم (عنصر المعارف الحقیقیة) عنصر ضم عین وصاد مهمله ایله
اصل یعنی معارف وعلومك اصل اصیلی ورکن رکینیدر (وروضة الآداب الدینیة والدنیویة) امر عقبی وراه مولی به
تعلق ایدن امور دین ودنیادن محتاج الیهما اولان آدابك کاستانیدر (ولیتأمل) مسلم تأمل وایقان ایلیه (هذه
الملاطفة العجیبة) طرف کردکارلا یزالدن ظهور ایدن مخاطبهٔ غریبه یی تفکر ایلیه (فی السؤال من رب الارباب)
بصورة الاستفهام پیغمبر عالی مقامه سؤال ذی الجلال والاکرامدن که بین ما خلق من التراب ایله کندو ذات شریفی
بیننده مناسبتدن منزه (المنعم علی الکل) عموما وخصوصا (المستغنی عن الجمیع) یعنی سعدا واشقیا جمیع بندکاندن
وباعبادت هر عبادن مستغنی اولان رب العالمین جل شانه وعظم برهانه حضرتندن * وتصریح کردهٔ جوهریدرکه لفظ
کل وبعض معرفتان اولمزی حسبیله الف ولامك مجیئی عربدن غیر منقولدر اما جوازدخولله معنای اضافت حاصله
اضیفت اولمز تضف وقال ابن فارس کل اسم موضوع للاحاطة یکون مضافا ابدا الی ما بعده (ویستثر) فتح تحتیه
وسکون مهمله وفتح فوقیه وکسر مثلثه ایله من ثار الشیء اذا ارتفع وانتشر واصل مجازیده وتبیین ورودا تمشدر
ومجزوما تأمل اوزره عطفی جزم کردهٔ شارح دلجیدر ورفعی دخی جائز (ما فیها من الفوائد) ملاطفهٔ عجیبه ده منافع
غریبه اظهار واستخراج ایلیه (وکیف ابتدأ) دخی جملهٔ فوائددن انی بیله که حق جل وعلا نه کیفیتله خطابده ابتداء
ایلدی (بالاکرام قبل العتب) فتح وسکونله یعنی کتاب کریمنده رسول رحیمنه اکراما عفا الله عنك تعظیمله قبل بیان
العتاب تصدیر ایلدی (وآنس) مدله وبعضی نسخهده فتح وشد ایله اصلی ایناس ضد ایحاش (بالعفو قبل ذکر الذنب)
مصدرك مفعولنه اضافتی قبیلندندر واصل مجازیده ذکره الذنب والمراد بالذنب باعتبار الصورة الظاهرة المأخوذة
من المعاتبة المعبر عنها بخلاف الاولی کما قیل حسنات الابرار سیئات المقربین مشاهدهٔ مولادن درین حالت غفلت
حیثیتیله درکه مصنف عبارت آتیهده استدراك ایله ایراد ایدر والحاصل ایزد متعال حبیب اکرمندن نه کیفیتله
وحشت انسی اذهاب وحضرت قدسندن لذات انسی اظهار ایلدیکه زله ذکرندن اول ذکر عفو ایله معامله وموانسه
بیوردی (ان کان ثم) فتح وتشدیدله ای هناك (ذنب) یعنی فرضا که درین حالت کناه عد اولندیسه بیله معاتبه
صورتنده ظهور ایلدی حقیقة ذنب دکلدر (وقال تعالی ولولا ان ثبتناك لقد کدت ترکن الیهم شیئا قلیلا) ولولا تثبیتنا
ایاك لقاربت ان تمیل الی اتباع مرادهم * معنی کفار قریشك قوت خدع وشدت حیلندن انلره رکون صددی اوزره
اولدك لکن عصمتمز سنی ادراك ایدوب رکونه بیله قریب اولمقدن منع ایلدی فضلا من ان ترکن الیه کما فی البیضاوی
سبب نزولده محکی عن مجاهد اولان روایت قریش بدکیش اول حضرتی استلام حجر اسوددن منع صددنده دیدیلرکه
بزم اوثانمزی مس ایتمینجه استلام حجره رخصت یوقدر * پس تمکنا لاستلام الحجر اول امره رکون خاطر عاطرلرینه
بلا ما خطور ایتمك قریب اولدی اما وجود تثبیت سبحانی میل ومقاربهدن امتناعه بادی اولدی بو جمله محل رفعده
مبتدا وخبری محذوف درمرویدرکه بو آیه شریفه شرف بخش نزول اولدقده حضرت سید الانبیا علیه اجل التحایا (اللهم
لا تکلنی الی نفسی طرفة عین) دعاسیله استغاثهٔ توفیق وعنایت حق بیوردیلر (قال بعض المتکلمین) جملهٔ مفسریندن
(عاتب الله تعالی الانبیاء بعد الزلات) زلة من غیر قصد المخالفة صدور ایدن شیدر یعنی حق سبحانه وتعالی آدم ونوح
وداود علیهم السلام حضراتی امثالی عثرات صوریه وخطرات بشریهٔ ضروریه وقوعندن صکره معاتب ایلدی
(وعاتب نبینا صلی الله علیه وسلم قبل وقوعه) اما پیغمبریمز حضرتلرینی حصول خلل ووقوع زللدن اول معاتب
قیلدی (لیکون بذلك اشد انتهاء ومحافظة لشرائط المحبة) اول حضرت ذلك العتاب سببیله مخالفة مادن اشد نهی ایله
منتهی وبسیاری مراعات رابطهٔ مودت ایتسون ایچون قبل الوقوع عتاب کونه معامله ایله مجامله بیوردی دیدیلر
(وهذه غایة العنایة) بو حالت ایسه حمایتده نهایت رعایتدر زیرا معاتبه بحسب القدر والمکانة اولدیغی هو یدادر تتکم
عادت پروردکار عالم عامهٔ عباددن امثال جبال سیئاتی عفو وتجاوز بیوروب انبیادن علیهم السلام ایسه مثقال ذره
زله ایله مؤاخذه بیوردیغی کمال قربله انبیاء کرام مقربین اولوب عامه ایسه مکان بعد ایله مبعدون اولدقلرندندر دخی
بساط آداب اوزره ایقاع زله ذنب علی الباب کبی اولدیغی اولوا الالبابه خفی دکلدر (ثم انظر) بعد ذا چشم اعتبار ایله
احمد مختار صلی الله علیه وآله الاخیار حضرتلرینك علو مقدارنه اشارت بیوردیلان لطائف خدایه نکاه ایله (کیف بدأ
بتبرئته وسلامته قبل ذکر ما عتبه علیه) خدای معین نبی امین اوزره آیهٔ مذکورهده عتابله خطابدن اقدم مخالفتدن

امن وسلامت وموافقت حق اوزره دوام واستقامتله توجهله بدء وحی ایلدی (وخیف ان یرکن الیه) ای عومل
معاملة الخائف من التثبت او من شانه ان یخاف وذلك هو قرب الرکون الی اتباع هواهم (ففی اثناء عتبه براءته وفی طی
تخویفه تأمینه وکرامته) پس حالت عتابده بری الساحه وضمن تخویفده مأمون وموافقت اوزره ثباتله مصون
ایلدی (ومثله) بو معنایه نظیر (قوله تعالی قد نعلم انه) شان (لیحزنك الذی یقولون) علی قراءة نافع افعالدندر وباقیلر
قراءتنده باب اولدن ضم غابر ایله * یعنی تحقیقا عظمت شانمزله دانایزکه بزم شانمزده ویاخود سنك ویاقرءآن حقنده
انلرك کفتکولری سکا حزن ایقاع ایدر (فانهم لا یکذبونك الایة) بالتشدید للجمهور وبالتخفیف لنافع والکسائی
یعنی انلر سنی کذبه نسبت ودروغله اتهام ایتمزلر دخی اتیان آیاتمز سببیله همان سنك اوزریکه انکار قیلمزلر دیمکدر آیهٔ
جلیله نوع تسلیتی شاملهدر (قال علی رضی الله عنه قال ابو جهل) فرعون هذه الامة عمرو بن هشام (للنبی صلی الله
علیه وسلم انا لا نکذبك ولکن نکذب بما جئت به) یعنی ابو جهل لئیم حضرت نبی کریمه دیدیکه بز سنی صدق
وامانتده تکذیب ایتمزز اما توحید ودیانت اوزره اتیان ایلدیکك شیئی یعنی قرآنی تکذیب ایدرز دیدکده (فانزل
الله تعالی فانهم لا یکذبونك الایة) وبعضی نسخهده قرات وارد اولمشدر پس صدق ودیانت حضرتنه شهادت
وتسلیهدر (روی ان النبی صلی الله علیه وسلم لما کذبه) وفی نسخة اکذبه (قومه حزن) بکسر الزای
مرویدرکه وقتا حضرت صادق الوعد الامین جنابنی قریش کذبه نسبت ایلدیلر محزون اولدی (فجاءه جبریل علیه
السلام فقال ما یحزنك) وجهین سابقین ایله باب اول ویا باب افعالدن (قال کذبنی قومی فقال انهم یعلمون انك
صادق) رسول محترم صلی الله علیه وسلم بیوردیکه قومم بنی تکذیب ایلدی سبب حزن اولدر بو درحال امین الوحی
تسلیت بخش اولوب بیوردی یا رسول الله قومك سنی بیلورلرکه سن راست کوسن اما غرضلرینه موافق اولمین امر ایله
بعث اولندیغکدن ناشی کفتکو ایدرلر دیدی (فانزل الله تبارك وتعالی الایة) حق تعالی تسلیهٔ حبیبه آیهٔ متقدمهیی
انزال ایلدی (ففی هذه الایة منزع) فتح میم وسکون نون وفتح زا ایله مأخذ ومشرع (لطیف المأخذ من تسلیته تعالی له
علیه السلام والطافه به فی القول بان قرر عنده انه صادق عندهم وانهم غیر مکذبین له لانهم معترفون بصدقه قولا
واعتقادا) حاصل کلام حضرت خداوند جلیل پیغمبر جمیلنه جلب انس واذهاب حزنله تسلی وکلام دربارنده
نفس نفیس نبوتمأبنه اطمینان ویروب فی الحقیقه انلر سنی تکذیب ایتمزلر بلکه بزی تکذیب ویا انلر مکذبین فی الباطن
درلر دیو درکاه عزتنده تقریر واکرامندن آیهٔ کریمهده مأخذ لطیف ومشرع منیف حاصلدر زیرا قریش اول
حضرتك صدق وامانتنه مقر ومعترف ایدیلر (وقد کانوا یسمونه قبل النبوة الامین) عامهٔ مشرکین بعثت حضرتدن
اول جناب سعادتمأبی امین ایله وصف ایدرلردی (فرفع بهذا التقریر) اصل نسخهٔ مصنفده رانین ایله * وتلمسانی بعد
القاف دال مهمله ایله فرض وتقدیر معناسنه ایراد ایلمشدر (ارتماض نفسه بسمة الکذب) سمة کسر سینله وسمه
وعلامت معناسنه وکذب فتح کاف وکسر ذال معجمه ایله اولمق افصحدر وکسر وسکونله مقابله للصدق ومشاکلة للفظ
انسبدر یعنی آیهٔ شریفهده تحریر اولنان تقریر ونصوبر مشار الیه ایله اول حضرتنه اسناد وسمهٔ کذبله ظهور ایدن قلق
واضطراب واحتراق نفسی رفع وازاله ایلدی (ثم جعل الذم لهم) وفی نسخة الذنب (بتسمیتهم جاحدین ظالمین) یعنی
بعد ذا جناب مولا عز وعلا انلره منکرین وکذبی موضع صدقه وضعلرندن ظالمین تسمیه بیورمسیله ذم وعیبی انلره
نسبت قیلدی وثم تراخی رتبی فی التسلیة او الذکری او المجردة اولوب قرر اوزره معطوفدر (فقال تعالی) تفصیل
ویا تعلیلدر (ولکن الظالمین بآیات الله یجحدون) یجحد حقه ویحقه ای ینکرون حقیتها یعنی بو قول مجیدیله ذم ایلدی
(حاشاه) تفریع علی ما سبق (من الوصم) سکون صادله یعنی خدای بیهمتا محمد مصطفایی صلی الله علیه وسلم
عیبدن تنزیه وتقدیس ایلدی (وطوقهم بالمعاندة بتکذیب الآیات حقیقة الظلم) بالاضافة وتکذیب معاندهیه متعلق
وحقیقة منصوب مفعول ثانی طوق یعنی آیات منزلهیی تکذیب ایتملرندن وبر وجه عناد مناظره سببیله پروردکار
عادل حقیقت ظلمی انلرك کردننه طوق والزام ایلدی (اذ الجحد انما یکون ممن علم الشیء ثم انکره فقوله وجحدوا بها
واستیقنتها انفسهم ظلما وعلوا) جحد لغتده انکار مع العلمدر وجود علم خود (واستیقنتها) جملهسندن مستفاددر پس
آینده تجرید ویا تأکید هویدادر * وثم للبعد الرتبی او مجردة عن المهلة زبدهٔ مرام مصنف علیه الرحمة امرین بینی
جمعدرکه نفی تکذیب واثبات جحددر یعنی انلر جناب رسول اللهی تکذیب ایدرلر مع هذا حضرتك صدق وصفاسن
بیلورلر انجق عنادا انکار ایدرلر تتکیم آیهٔ ثانیه بو معنایه دلالت ایدر مرویدرکه اخنس بن شریق روز کافر سوزیدرده
ابو جهل زنیمه ملاقی اولوب ای ابا الحکم محمد صادقیدر یا کاذب میدر بی خبردار ایله دیو نهانیجه برجای تنهاده سؤال
ایلدی ابو جهل اخنسه جواب ادا اولدی که والله محمد صادقدر وما کذب محمد قط اما بنی قصی سقایت وحجابت ونبوتله

ولوله اند ازعالميان اولسونلرده سائر قريش منزوی پيغوله حقارتی اولسون دبو فضيات وصدق محمديده راست
كواولدی (ع) والفضل ماشهدت به الاعداء * وبينهمايی جمعده وجه آخر پيدا اردركه معنای آيه لطيفه ديمك اولوركه
وقتا قريش سنك بروفق دعوای نبوت معجزاتك ظهوريله سنی تكذيبه تصدی ايتديلركو ياآنلرسنی تكذيب ايتمديلر
بلكه بنی تكذيب ايتديلرديمك اوله نتكم كنايات جاريه دندركه بركمسنه آخرك بنده سنه اهانت ايتسه بنده صاحبی اول
كمسه به توبيخ ايدوب سن بنم قوله اهانت ايتمدك انجق بكا اهانت ايتدك ديو كنايه ايدر عبارتده وجه ديكر بودركه
ظالمين همان سنی تكذيبله تخصيص ايتمديلر بلكه سائر مرسلينی تكذيبده تعميم ايتديلر ديمك اولوروكلام آيه
مصنفه بو وجه ملايمدر (ثم عزاه) تشديد زاايله يعنی بعدما پيغمبر عليه السلامی تسليه وتصبير وازاله وحشتله دل
پيغامی تسكين ايلدی (وانسه) تشديد ويا تخفيف ايله (بماذكره عمن قبله) انبياء كرامدن اول حضرتدن مقدم
تشريف منصب نبوت ايدنلری ذكرايله (ووعده صلی الله عليه وسلم النصر) دخی دشمنان بدخواهی اوزره ظفرياب
وغالب اولمسنی وعده يوردی (بقوله ولقد كذبت رسل من قبلك الاية) فصبروا علی ماكذبوا واوذوا حتی اتاهم
نصرنا ولا مبدل لكلمات الله ولقد جاءك من نبا المرسلين) قول جليل ووعد جزيلی (فمن قرأ يكذبونك بالتخفيف
ذال معجمه نك خفتيله من باب الافعال قرآءت ايدنلركه ائمه قرادن نافع وكسائيدر (فمعناه لا يجدونك كاذبا وقال
الفرا) تشديدرا ايله ابو يحيی بن زياد الكوفی امام النحو واللغة ايكيوزيدی تاريخنده راه مكه ده عازم دارالبقا اولدی
كلامنه زيب وفروير مكله فراد ينلدی عمل فروايله دكل (والكسائی) بالكسروالمد احد قراء السبعة وشيخ القراء اولان
ابوالحسن علی الكوفيدر حمزة زياتدن اثناء تعلمنده بركسائله ملتف اولديغندن كسائی ديديلر بوزسكسان
طقوز سنه سنده طوس وياريده كساه مستعار حياتدن تعری ايلدی وقدم التلميذ لاستقلاله فی المقال يعنی باب
افعالدن تخفيف ايله لا يكذبونك معناسنده فرا وكسائی اتفاق ايتديلركه معنا (لا يقولون انك كاذب) بالتأويل السابق
وهذا بناء علی ان اكذب ككذب للنسبة كماصرح به الامام والقاضی اوعلی ان اكذبه ای بين كذبه كمافی القاموس وعلی
الوجهين ان معنی التخفيف لا يجعلونك كذابا بل يقولون ان ماجئت به باطل * وبالجمله منقولات عنهماده اضطراب
واختلاف بديهيدر (وقيل لا يحتجون علی كذبك ولا يثبتونه) يعنی بشبهة فضلا عن حجة كذبك اوزره استدلال ايتمزلر
ديمكدر دينلدی بو عبارت دخی (وان اختلاف المبنی) اقوال امامينه راجعدر (ومن قرأ بالتشديد) باقی ائمه قراء
قرآئتلرنده (فمعناه لا ينسبونك الی الكذب) قريش سنی كذبه نسبت ايتمزلر ديمكدر (وقيل لا يعتقدون كذبك) خلاصه
معنيين وزبده قرآئتين بو معنادر (ومماذكر من خصائصه) يعنی ترايد قدر ورفعت حضرتيه دال اولان خصيصه
دندر (وبرالله تعالی به) حق جل وعلانك من بين الاصفيا خاتم الانبيايه اكرام واحترامیكه (ان الله تعالی خاطب جميع
الانبياء باسمائهم) حق تعالی قرآن كريمده مذكورين اولان پيغمبران عالی رتبی عالملريله تشريف بالخطاب ايليوب
(فقال يا آدم) اسكن انت (يا نوح) اهبط بسلام (يا ابراهيم) قد صدقت الرويا (يا داود) انا جعلناك خليفة
فی الارض (يا عيسی) انی متوفيك (يا زكريا) انا نبشرك (يا يحيی) خذ الكتاب) امثالی (ولم يخاطب هو) فتح طائله
(الايا ايها النبی يا ايها الرسول يا ايها المزمل يا ايها المدثر) يعنی سلطان اصفيا عليه السلام والتحايا مخاطب قيلمدی
الا اشرف اسمائله شايان خطاب بيورلديغی عندالله الاعز علو منزلت عالی منقبتنه دلالتده رزيرا سيدبند كاندن برينی
اوصاف مرضيه واخلاق عليه ايله دعوت ايدوب ديكر بنده سنی اوصاف جليله دن عاری اسم وعلمی ايله دعوت
ايتسه عرف مخاطبه وآداب محاوره اوزره اولك عزتی آخردن اكثر اولديغی مبرهندر ومزمل متزمل ومتغطی
بالثوب وكذا المدثر حضرت سلطان انبيا غار حرادن بعد المجاوره رجعت بيوروب مشاهده ايتديكی خوارق وحالاتدن
خديجة الكبری يه زملونی زملونی وفی رواية دثرونی ايله قبا ولحاف برله پوشيده قيلنوب بورغه لرينه ايما ايلدی
بو مقامده تزمل وتدثر برله خطاب ملاطفه وتأنيسدر زيرا آيين عربدندركه بركمسنه ايله ملاطفه قصد ايتسه لر آنك
بولنديغی حالندن مشتق براسم ايله تسميه وتوصيف ايدرلر مثلا حضرت حبيب خدا جناب علی المرتضا كرم الله
وجهه يی خاك اوزره خواب آلود كوروب قم ابا تراب ديو ملاطفه بيورمشلردر

(الفصل الرابع فی قسمه تعالی بعظيم قدره صلی الله عليه وسلم)

فصل چهارم حضرت مولی عزوعلانك ذيشانك ذات عاليشانه يادقسم بيوردقلری آيانك تفسير وتأويلی بياننده در
وقسم فتحتين ايله حلف ويمين معناسنه (قال الله تعالی لعمرك انهم لفی سكرتهم يعمهون اتفق اهل التفسير فی هذا)
(لعمرك) قول جان بخشنده مفسرين يكزبان اتفاقدركه (انه قسم من الله تعالی بمدة حياة محمد عليه الصلوة والسلام)
اهل تفسيردن مراد اكثر وجمهوردر والا بيضاوی تفسيرنده وقيل المراد به لوط عليه السلام ديوذكرايدوب لعمرك

قسمنه

قسمنه شايان بيوريلان لوط عليه السلامدر وضمائر قوم لوطه راجعه اولمسنی بيان ايتمشلر وكذا الامام البغوی
عليه الرحمه دخی بوقول اوزره اقتصار ايتدی ومراد لوط عليه السلام اولديغی حالده قائل خطاب ملكدر زيرا
ابن عباس وغيريدن روايت اولنان (ماحلف الله تعالی بحياة احد الا بحياة محمد) حديث شريفنه منافی اولمايه
قول اكثر مفسرين اوزره معنای آيت شريفه ديمك اولوركه * يا محمد قسم عمركه درعمرك حقيچون كفار قريش
عدم تمييز خطا من الصوابده سكران آسا غمرت وغوايتده متردد ومتحيرلردر وجمله قسميه معترضة فيما بين القصة
اولوب ضميرلرقوم حضرتيه ارجاعی تصويب كرده فحولدر (ويعمهون) صيغهٔ مضارع له اتيانی امر ماضی يی استحضار
ايچوندر ويسمی حكاية الحال الماضية اوتشبيه الماضی بالحال واستعمال المشبه به فی المشبه (واصله) اصل استعمال
لعمرك (بضم العين من العمر ولكنها فتحت لكثرة الاستعمال) اظهر اولان ضمتيله عمر ديمك ايديكه افصح الوارد
فی القرآندر علی مافی القاموس ضم وفتحله لكن فتحله استعمال خفت لفظ وكثرت دورانندن مقتضيه دركمافی البيضاوی
(ومعناه) ابوالجوزا عليه الرحمه ابن عباس رضی الله عنهمادن روايت بيوردقلری وجه اوزره معنای لعمرك (وبقائك
يا محمد) والعصر قول شريفنده عصر نبوته قسم بيورديغی اوزره (لعمرك) دخی مدة بقائك فی الدنيا معناسنه در
وقيل دوام ذكرك ابد الاباد (وقيل وعيشك) وطيب معيشتك فی الكونين ديكی مفيد اولور ديديلر لقوله تعالی
(فلنحيينه حياة طيبة) (وقيل وحياتك) ظاهرا كتب لغتدن فهم اولنان مطلقا حياتدر لكن بعض محققين ذكری
اوزره مراد تمام حياتدرفالعمر لفظ مشترك * قال مولانا علی القاری ای باسمنا المحيی والتخصيص للشرف والكل
بمعنی واحد (وهذه نهاية التعظيم وغاية البر والتشريف) معانی مذكوره نك كليسی كمال تكريم ونهايت تشريفدر
زيرا عرف عربده حياته قسم كمال الفت ومحبته دال اولوب فوق القسم بالذات مرتبهٔ عاليه در وذلك امر ذوقی
يحتاج الی جودة طبع فتدبر (قال ابن عباس رضی الله عنهما) بيهقی دلائلنده وابونعيم وابو يعلی روايتلرنده ابن عم
خير الناس بيورركه (ماخلق الله تعالی وماذرأ ومابرأ) الفاظ مترادفه دن تأكيد ايچوندر ويا خلق تقدير معناسنه
وذرء ذريته مختصه وبرء مختص بذات الروح اولمق مرويدر (نفسا) ای شخصا ذانفس (اكرم عليه من محمد صلی الله عليه
وسلم وماسمعت الله عزوجل اقسم بحياة احد غيره) يعنی لدی باری النسم نبی محترمدن انفس واكرم نفوس منفوسه دن
برذاتی صانع بيچون عدمدن ايجاد ايتمدی ومصطفی صلی الله عليه وسلم حضرتلرينك غيری افراد آفريده دن
برفردك حياتنه قسم ياد ايتديكی يادداشت ومعلومم دكلدر ديدی * وماسمعت قولی عبارت اولی يه دليل كونه در
(قال ابو الجوزاء) جيم وزای مفتوحتين بينلرنده واوساكنه والف وهمزه ايله * اوس بن عبدالله الربعی البصريدركه
جناب صديقه رضی الله عنهاوغيريدن راويدر اماحاء مهمله ورا ايله ابو حوراء راوی حديث قنوت اولان ذاتدر
(مااقسم الله تعالی بحياة احد غير محمد صلی الله عليه وسلم لانه اكرم البرية عنده) بريه همزه وتشديد ايله بمعنی الخليقة
وفعيله مفعوله معناسنه درصفتدن خروج واسماء محضه استعماليله مستعمله اولمغين تأنيث قيلندی يعنی باری
تعالی برفردك حياتنه يادقسم بيورمدی انجق محمد عليه السلامك حياتنه قسم ايلدی زيرا جناب احمد اكرم الخليقه
وخير البريه در ديدی (وقال تعالی يس والقرآن الحكيم) والقرآن مقسم به قيلنديغی صورتده يس اوزره معطوفدر
والا واو قسمدر حكمتك قرآنه اسنادی فرقان كريمك صاحب حكم تام وحكمتله ناطق اولديغيچوندر (الايات) (انك
لمن المرسلين علی صراط مستقيم) آيت اولی دن غيره تعرض غرض فصلدن اولميوب تعظيم آخری افادة وتتميما واقعدر
(اختلف المفسرون فی معنی يس علی اقوال) معنای لفظ يس ده علماء متأخرين نيجه اقوال اوزره اختلاف ايلديلر
اما جمهور سلف وجمع من الخلف اوائل سور فرقانيه ده اولان حروف مقطعه شاننده قالوقيل ايتميوب مما استأثر
الله به علما الله اعلم بمراده بذلك قوليله اكتفا بيورمشلر (فحكی ابو محمد المكی) مرذكره قدس سره (انه روی عن النبی
صلی الله عليه وسلم انه قال لی عند ربی عشرة اسماء) مكی عليه الرحمه بيورركه مفخر موجودات عليه افضل التحيات
حضرتلرندن روايت اولنديكی سعادتله بيورمشلر عندالله تعالی بنم ايچون اسماء اسنادن عشرهٔ كامله موجوده در
وحصر عشره برزياد اولمغی منافی دكلدر زيرا علمای اعلام اسماء واعلام حضرتی درجهٔ خمسمائه يه رسيده قيلدقلری
مستغن عن الشهره در وكثرت اسماء عظمت مسمايی مستلزمه در (ذكران منها) ابو محمد مكی ذكرايلديكه تحقيقا اسماء
عشره دندر (طه ويس اسماان له) طه ويس اول حضرتك ايكی نام ناميلريدر خبر مذكور برقول قاضی ابی بكر بن
العربی ضعفه محمول اولمغين پيوستهٔ صحت دكلدر ديشلر (وحكی ابو عبدالرحمن السلمی عن جعفر الصادق انه اراد)
امام سلمی جعفر الصادق عليه رضی الخالق جنابندن حكايه بيورديكه مولای معين خطاب يس ايله مراد ايلدی
(ياسيد) بطريق الرمز (مخاطبة لنبيه صلی الله عليه وسلم) حبيبنه خطابيه وملاطفه جهتندن * حرف ياندايچون

وبين سيد لفظنه اشارتدركه اكتفاء بفاء الكلمة باقيسى اوزره دلالت مذهب عربدر وقد ورد فى الحديث كفى
بالسيف شا اى شاهدا (وعن ابن عباس يس يا انسان) ابن ابى حاتم روايتى اوزره ابن عم سيد الناسدن مرويدر
معناى يس عموم افراد انسيه ايم اولديغندن يا انسان لفظى اشارتيله (اراد محمدا صلى الله عليه وسلم) ذات كريم
محمديكه مقصود من الخلق الاول وفرد اجل واكمل اولديغندن محمد عليه السلامى مراد ايلدى ديدى (وقال) ابن جرير
ومحيى السنة روايتلرنده نقل سابق آسا ابن عباس حضرتلرى بيوردى (هو) يس (قسم) حرف قسم حذفيله ولذا
والقرآن الحكيمده واو عاطفه در (وهو) اسم (من اسماء الله تعالى) تصريحاوياتلو يحيا يعنى ابن ابى طلحه روايتى اوزره
يس نام خداوندر واسماء استثنائيه دن اولمغى منافى دكلدر زيرا اسماء بمعنى الاوصاف لا بمعنى الاعلامدر ولذا بعض
صفات بارى عزاسمه حضرت پيغمبر عاليجنابه اطلاق اولنور رؤف ورحيم آسا مع الفرق بين اوصافه تعالى
ووصفه عليه السلام (وقال الزجاج) ابو اسحاق ابراهيم النحوى پيشه شيشه كرى يه نسبتدر اوچيوز اونده بغداد
بهشت آباده سوى دار السلام جنانه روان اولدى و(قيل معناه يا محمد) معناى يس بطريق الايما يا محمد ديمكدر
دينلدى (وقيل يا رجل) دخى زبان حبشيه ده انسانه يس تسميه ايتملرى روايتكردهٔ حسن وسعيد بن جبيردر (وقيل
يا انسان) بلغة طى كما رواه الكشاف (وعن ابن الحنفية) محمد بن على بن ابى طالب كنيتى ابو عبد الله وحنفيه مادر
مهربانى خوله يه نسبتدر من سبى بنى حنيفه مادره نسبتى سبطين مكرمين حضراتندن تمييز ايچون اولمق
كركدر كبار تابعيندن اولوب عقد ثمانينده مدينهٔ منوره ده عازم شهرستان بقا اولديلر (يس يا محمد) احد تأويلات
سابقه برله يعنى دلائلنده روايت بيورمشلردر (وعن كعب) يعنى كعب الاحباردن مروى خبر صحت اثرده (يس
قسم اقسم الله تعالى عزوجل به قبل ان يخلق السماء والارض بالفى عام) يعنى پروردكار جهان آفرين آسمان وزمينى
ايجاددن دو هزار سال اول انكله يادقسم بيوردى ظاهرا بيرون حيطهٔ شمار كثرت مراد اولنوب اقسم بك (يا محمد
انك لمن المرسلين) ديمك اوله (ثم قال تعالى) ايزد متعال جل عن الشبيه والمثال اظهارا بعد ذكره اضمارا
بيوردر (والقرآن الحكيم انك لمن المرسلين) ابداع روح شريف محمدى وابداء نور لطيف احمديده قبل خلق الكائنات
ايكى بيك سنه مقدم محمد ايله قسم بيوروب بعدذا كتاب قديمنده رسول كريمنه قسمنه مطابق يمين موافق ايراد ايدر
(فان قدر) بعض نسخه ده بدل الدال راايله قرر وارد اولمشدر (انه من اسمائه صلى الله عليه وسلم وصح فيه انه قسم
كان فيه من التعظيم ما تقدم) يعنى يس اسم سامئ نبئ تهاميدن فرض اولنوب انكله يادقسم صحت ياب اولديسه
ماسوى الحضرة برفردك حياتنه قسم بيورلمديغى كبى نه تعظيم حضرتدن خالى اوليوب جملهٔ تكريم وتمجيدنه
دال اولدى والله اعلم بحقيقة الحال (ويؤكد فيه القسم عطف القسم الآخر) بالفتح وجوزا لكسر وهو المذكور
المصرح (عليه) دخى قدرمرموزدن مستفاد اولان قسمك قسم ديكره عطفى ذلك التعظيم اوزره اشعار وتأكيد ايدر
(وان كان بمعنى النداء) مجرد معناى يس ايله اسماع ادا اولنيوب ندا معناسنه اولورسه ده (وقد جاء قسم آخر فيه
(بعده) بعد الندا بنه قسم آخر يادكردهٔ خدادر (بتحقيق رسالته) انك لمن المرسلين قول شريفيله (والشهادة بهدايته
صلى الله عليه وسلم) اى حيث قال على صراط مستقيم (اقسم الله تعالى باسمه) يعنى قول اولده بناء اسم شريف محمدى
ايله قسم ايلدى (وكتابه) جرله اسمه اوزره معطوفدر والقرآن الحكيم جليله سنده واو قسم ثانيه اولديغى حالده دخى
كتاب كريمنه قسم بيوردبكه (انه لمن المرسلين بوحيه الى عباده وعلى صراط مستقيم من ايمانه اى طريق لا اعوجاج فيه
ولا عدول عن الحق) امدى باسمه وكتابه ضميرانى حضرت پيغمبره راجعاندر لالله لما فيه من مخالفة الظاهر وانتشار
الضمائر وعلى النداء لا ينافى ما مر من انه لم يناده باسمه كما مر كذا حققه الشهاب الخفاجى وهمزهٔ انه كسرله درقول
وحكايه تقديريچون كه معناى اى قائلا انه ديمكدر من ايمانه بيان للطريق ومراد توحيددر ويا تعليليه وعلى صراط
لفظنده زيادكى واو خبر ثانى اولديغنه اشارتدر لا متعلق بالمرسلين واى فتح همزه وسكون ياء مخففه ايله طريق
بفسره در اما تنبيه يا ايله اى كرچه مخالف للروايه در لكن وان جاز عدم اعوجاجى تفسير اولور والحاصل محمد مصطفى
صلى الله عليه وسلم بندكان خدايه وحى ايله دخى اعمال اركان ايمان وايقاندن صراط مستقيم اوزره مرسليندندر
اوله صراط مستقيم كه طرفى التفريط والافراطه غير مائل ووجه صدقله حكم ثابتدن عدول ايتمين شاهراه متيندر
(قال النقاش) ابو بكر محمد بن الحسن الموصلى البغدادى المقرى المفسر وقيل انه كان يكذب فى الحديث نقشبند روايتى
زيب صحتدن عارى وساده ايدى لكن على ضعف شيخ القراء عصر اولوب تاريخ بالغ عدد حروف قرآن اولدقده
عمرى رسيدهٔ ختام اولمشدر (لم يقسم الله تعالى لاحد من انبيائه) عليهم السلام (بالرسالة فى كتابه الا له) صلى الله
عليه وسلم اى بسبب الرسالة اولم يقسم على رسالة احد غيره كما فى هذه الاية كرچه (انك لمن المرسلين) حكم جليلنده سائر

مرسلينك

مرسلينك دخى رسالتنه اثبات مصرحدر لكن بخصوصه ولا مقصودا لذات احد بالغرض دكلدر * يعنى رب كريم
كلام قديمنده پيغمبراندن برينك مخصوص رسالتيله يادقسم بيورمدى انجق جناب سلطان رسل وهادئ سبل عليه
الصلوة والسلام حضرتنه مقصودا لذاته رسالتيچون قسم ايلدى (وفيه) لفظ يس ده ويا تخصيص مذكورده
(من تعظيمه وتمجيده) تفعيل من المجد وهو العز والشرف (على تأويل من قال انه يا سيد ما فيه) قال القرافى رحمه الله
المأول هو الكلام الذى فيه الاحتمال الخفى مع الظاهر كالحقيقة والمجاز والخصوص والعموم انتهى * وسيد فيعل
وزننده كسر عينله من السود وتقدم الكلام فيه ولفظ ما فيه ده ايجاز ومبالغه بديداردر يعنى يس يا سيد
معناسنه دينلرك تأويلى اوزره اول حضرتك تعظيم وتشريفى بياندن نطاق تكلم عاجز اولديغى امر عظيم برله
كمال عز وتفخيم موجوددر ديمك اولور * مصنف قدس سره سيادته مناسب حديث لطيفله بو كلامى تعقيب بيوروب
ديدى (وقد قال صلى الله عليه وسلم انا سيد ولد آدم ولا فخر) روايتكردهٔ مسلم وترمذى اوزره (انا سيد ولد آدم يوم
القيامة) لفظيله ورودو جامع الصغيرده (انا سيد ولد آدم يوم القيامة واول من ينشق عنه القبر واول شافع
واول مشفع) عبارتيله ابى هريره رضى الله عنه طريقندن امام مسلم وابو داود برقع كشاى عروس روايت اولورلر
اما طريق ابى سعيد رضى الله عنه انجيددن امام احمد وترمذى وابن ماجه كاوته نهاد اولدقلرى سرتاج روايت (انا سيد
ولد آدم يوم القيامة ولا فخر وبيدى لواء الحمد ولا فخر وما من نبى يومئذ آدم فمن سواه الا تحت لوائى وانا اول من ينشق
عنه الارض ولا فخر وانا اول شافع واول مشفع ولا فخر) حديث شريفيدر امدى زيادة الثقة مقبولة قاعده سى جاريه
اولور تحدث بنعم الله قصد اولنديغى حالده كشى نفسنى مدحك جوازنه دلالت ظاهره در معناى حديث اول
شريفترين جميع اولاد آدم افتخار المقامى كوياى فخر اولمم بلكه تحدثا بنعمة الله سيادتم بيان ايدرم ديمكدر
لغتده سيد فايق قومه فى الخير اولان شريفدر مصنف عليه الرحمه نك حديث مذكورى ايراددن مرادى آيت
جليله نك يا سيد معناسنه اولان قولى معاضد اولقدر (وقال جل جلاله) عز شانه وعظم سلطانه (لا اقسم بهذا
البلد وانت حل بهذا البلد) دخول باء بهذا تأكيد اولديغى كلام عربده سايغ وعند علماء الادب شايعدر واظهار
فى مقام الاضمار لحكمة الاستعظامدر حق سبحانه وتعالى بلد حرامه قسم ورسول عالى مقامك انده حلوليله
قيد بيورملرى اول حضرتك مزيد فضلنى اظهار وشرف مكان شرف مكينله اولمغى اشعار بيوررد هذا المعنى باعتبار
مفهومه آتيده قول ماعبر عنه المصنف افاده ايدر (قيل لا اقسم به اذا لم تكن فيه بعد خروجك منه حكاه المكى)
لا نفى جنس ايچون وبعد خروجك عدم قسم خروج ايچون اولمغى مشعر اولوب اوراكر لا اقسم به اذا خرجت ايله تعبير اولنسه
موجز اولوردى يعنى بلد حرامدن خروجك نصكره كه انده موجود اولميه سن بلد حرامه يادقسم ايتم ديمكدر دينلدى
(وقيل لا زائدة) عدم زيادكى لا تقديريله بيله معنى مستقيمدر (اى اقسم به وانت به يا محمد حلال او حل لك ما فعلت
فيه على التفسيرين) معناى حل يا حلول ويا حلالدن اولديغى اوزره * والا لا زائده ويا نافيه اولمسى تفسير مراد دكلدر
عام الفتح اول حضرته حلال قيلنان امره وعده خدادركه ساعة من نهار مراد ايلديكى شيئك حلال قيلنميله
ويا بلد حرامه بغير احرام دخول بيورملرندن (والمراد بالبلد عند هؤلاء مكة) عند المفسرين بلددن مراد مكهٔ مشرفه
شرفها الله در وقائل جم غفير اولديغنه اشعار بيورر (وقال الواسطى) هم صحبت جنيد اولان ابو بكر بن موسى قدس
سرهما بعد ثلثمائه خانقاه عليينه توجه بيورديلر (اى يحلف لك بهذا البلد الذى شرفته بمكانك فيه حيا وبركتك ميتا
يعنى المدينة) واسطى قدس سره (وانت حل بهذا البلد) تفسيرنده مقيم بالمدينة تأويلنى اشارت بيورر يعنى سنكيچون
شول بلده يادقسم ايدرمكه عالم حياتكده انده اقامتكله انى شرفيافته وعالم رحلتكده بركت وجود پرجودكله انى
مشرف ايلدك يعنى دار الهجرة طيبه يى مراد ايدر ديدى (والاول اصح) اجماع مفسرين اوزره مراد مكهٔ مكرمه
اولديغى صحيح ترين اقوالدر (لان السورة مكية) زيرا سورهٔ شريفه بلد الله الامينده نزولى اتفاقيدر اما واسطى قدس
سره تأويل مذكور ايله مكهٔ معظمه يى مراد ايتمك دخى محتملدر زيرا انده حيا اقامتلريله تشريف ويمانا بركاتيله
وصوليله تبريك مكهٔ مشرفه يه صادق اولديغى حالده والاول اصح قوليله مصنف عليه الرحمه كويا اولماغه غير محتاج
اولديغى مولانا على القارى تحقيق بيورمشلردر لله دره ما ادق فكره (وما بعده يصححه قوله تعالى وانت حل
بهذا البلد) يعنى لا اقسم بهذا البلد ما بعدى اولان وانت حل بهذا البلد قول شريفى تأييد وايضاح ايدر ديمكدر
اما وجه تصحيح وبيان توضيح غير ظاهر اولديغى باهردر لان حلوله فى المدينة ظاهر اشموله حيا وميتا (ونحوه قول
ابن عطا) يعنى مكهٔ مكرمه يه اول حضرت سببيله قسمدن تقدم ايدن معنى نظيريدر ابن عطا قولى فى تفسير قوله تعالى
وهذا البلد الامين) اى الآمن او المأمون يأمن فيه من دخله (قال) ابن عطا (امنها الله تعالى) همزهٔ ممدوده ويا قصر

وتشدید ایله (بعقابه فیها وکونه بها) یعنی مکه یی مسکن ومأوی بیورمغله ذات امن وامان قیلدی (فان کونه امان
حیث کان) بها پس وجود کرم وجودی مکه ده اولمق حسبیله اماندر (ثم قال) عزوجل (ووالد وماولد من قال اراد
آدم فهو عام) یعنی حق سبحانه والد قول جلیلی ایله ابو البشر صفی اللهی مراد بیوردیسه وماولد جمیع اولاد آدمه
شامل اولوب خلاصهٔ افراد اولاد وسلالهٔ عباد وعباد سید الانبیاء وسند الاصفیاء محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم
مراد اولنمق مستبعد دکلدر (ومن قال هو ابراهیم وماولد) اوجه عبارت علی قیاس ماسبق هو ابراهیم دیمک ایدی یعنی
والد وولد ایله جناب خلیل الله واولاد صلبیه لری اسمعیل واسحاق واسباط انبیاء بنی اسرائیل علیهم السلامدر دینلرلـ
قوانه کوره (فهی) آیت مذکوره (ان شاء الله) تعالی (اشارة الی محمد صلی الله علیه وسلم) یعنی سبط الاعظم وحفید
الافخم سید العرب والعجم که نسل اسمعیل جمیل بانئ بیت الجلیل مع والده الخلیل اولوب بلکه ابراهیم واولاد کریمندن
مقصود بالذات زبدهٔ کائنات وخلاصهٔ موجودات اولدیغی باهردر ومصنفک مشیته تعلیقی تبرکدر قول لطیف
تحقیقکردهٔ کثیرین اولدیغنه دلیل والدن فرد اکمل مراد اولندقده ولدن دخی ارادهٔ اکمل ظاهر اولور
مختار زمخشری اولان معنا والدن مراد حضرت سرور عالم اولدیغی (انما انا لکم بمنزلة الوالد) حدیث شریفیله مثبتدر
وماولد ایله مراد امتدر دیمشلر (فتضمن السورة) سورهٔ مسطورهٔ بلد شامله در (القسم به) صلی الله علیه وسلم
(فی موضعین) بحسب المتعاطفین یعنی اول درکه رانمایهٔ رسالت ولد خیر البریة ابراهیم اولمق حسبیله و بشهادة
مافی الکشاف والد اولدیغی جهتله سورهٔ کریمه حضرت مصطفی علیه التحایا جنابلریله ایکی محلده قسمی متضمنه
اولدی سید صفوی موضعینده قسمک بری حقیقة ظاهر وآخری حکما بدیداردر والازمخشریدن نقل اولنان معنای
ظاهری اوزره اشارته مساغ نابدیدار زیرا مصنف علیه الرحمه ذلک النقله اصلا اشارت بیورمدیلرکه تقریبی صحیح
اوله بل والد ایله حضرت آدم علیه السلام مراد اولندیغی حالده بیله ینه در صدف کونین ورسول الثقلین حضرتنه
قسم بدیدار اولورکه کمافی الحدیث اول حضرت معد فی صلب آدم ایدی دیو بیورمشلر انتهی * تفسیر بیضاوی قولی
حاوی ووالد لفظ شریفی هذا البلد اوزره معطوف اولوب آدم ویا ابراهیم علیهما السلامدر وماولد ذریت آدم ویا محمد
صلی الله علیه وسلمدر وتنکیر برای تعظیمدر دیو بیورلمش (وقال تعالی الم ذلک الکتاب قال ابن عباس هذه الحروف)
مستخرجان کنوز حقایقدن ابن جریر وابن ابی حاتم استخراج روایتلری اوزره * عبدالله بن عباس بیوردیکه اول سورهٔ
شریفه وسائر سور جلیله ده اولان حروف مقطعه (اقسام) جمع قسم ذلک المعمی دخی مقسم به درکه (اقسم الله تعالی
بها) بعض نسخه ده بهذا یعنی علی طریق الاشارة ذکر اولنان حروف اسماء کبریا واوصاف سرور اصفیایه رمز مراد
اولنوب حرف قسم محذوف اوله (وعنه وعن غیره فیها غیر ذلک) ابن عباس وانک غیریدن حروف مقطعه خصوصنده
غیر ذلک ماهنالک نقل اولنوب حتی تمش قولی جائز اولور دیمشلردر بو بابده اتقان سیوطی وجواهر التفسیر کاشفی
استیفای مقام مرام ایدرلر (وقال سهل بن عبدالله التستری الالف هو الله تعالی) یعنی الف مبنی حرف اوله بناء اسم
جلاله اشارتدر ومعنی وحدانیت حقه ایمادر (واللام جبریل) حرف اخیرنه بناء (والمیم محمد صلی الله علیه وسلم) اول
واوسطنه نظرا میم محمد مصطفی صلی الله علیه وسلمه اشارتدر (وحکی هذا القول السمرقندی ولم ینسبه الی سهل) قول
مشار الیهی ابو اللیث سمرقندی مطلقا حکایه بیوروب سهل تستری یه نسبتله تقیید بیورمدی بوایسه امر سهلدر مع
احتمال التوارد فی مقام التأیید اطلاق وتقیید میانده معنا نابدید اولور (وجعل معناه) معنای ذلک القولی سمرقندی
تأویل قیلدی (الله انزل جبریل علی محمد صلی الله علیه وسلم بهذا القرآن لاریب فیه) یعنی الله احد جبریل امینی
حبیبی محمده هذا القرآن ایله انزال ایلدیکه منزل ومنزله شک نابدیدر ویا منزل به او منزل علیه ده ریب یوقدر دو اشارت
علیهٔ سبحانیه ایله بو معنی مراد اوله دیمشدر (وعلی الوجه الاول) ابن عباس قول لطیفندن قسم مراد اولنسان وجه
وجیه اوزره (یحتمل القسم ان هذا الکتاب حق لاریب فیه ثم فیه) یعنی قسم وکتابده ظاهردر (من فضیلة قرآن اسمه
باسمه نحو ما تقدم) یعنی ورفعنا لک ذکرک تفسیر نفیسنده تقدم ایدن تشهد وخطبه ده اسم شریف رب جلیله نام
نبی جمیل مقارنتی آسا بو مقامده دخی فضیلتدن حظ تام هویدادر (وقال ابن عطا فی قوله تعالی ق والقرآن المجید
اقسم) الله (بقوة قلب حبیبه محمد صلی الله علیه وسلم) یعنی حق سبحانه وتعالی حرف (ق) ایله قوة قلب احمده قسم
بیوردی دو ابن عطا تفسیر قافده بیان بیوردی (حیث حمل الخطاب) یعنی حضرت مصطفی خطاب مستطاب
ذی الجلاله تحملی حیثیتیله که ملائکه اکا طاقت آور اولمدیلر (والمشاهدة) دخی مشاهدهٔ عینیه یه تحمل ایله که کلیم اکا
طاقت کتورمدی یا مشاهدهٔ قلبیه که تجلی تام معناسنه در (لی مع الله وقت لا یسعنی فیه ملک مقرب ولا نبی مرسل)
بو معنایی مؤیددر (ولم یؤثر ذلک فیه لعلو حاله) مع وجود المجاهدة علو حال ورفعت کمالندن ناشی ذلک الحال اکا تأثیر

برله تحملنه مانع اولمدی وکریمهٔ (نزل به الروح الامین علی قلبک) تتمه سی بو محله تعلیق روادر (وقیل هو) ای ق (اسم
للقرآن) بطریق الاشارة قرآنه اسم اما بطریق العبارة نام سوره در (وقیل هو اسم لله تعالی) حرف اولی قاف ایله
مصدره اولان اسماء حسنی یه رمز ایله اسم الله دردینلدی قادر قاهر قوی قریب قابض امثالی (وقیل هو
جبل محیط بالارض) امام مجاهد علیه الرحمه براعه کذار اولدیغی نقولدندرکه قاف زمرد خضرادن برکوه
بلنددرکه دنیایی احاطه ایتمشدر وآسمان ودریانک سبز کون اولمسی عکس جبلدندر دیدی والحاصل عظمتنه بناء
قسم حقه شایان اولدی (وقیل غیر هذا) یعنی امام سهلدن نقل اولنان وجوه اوزره قادر بیچون جل شانه
حضرتلری کند وقوت وقدرتنه قسم بیورمش اوله * ویا خود قضی الامر من رسالة محمد دیمکله رمز اوله وقهر کفاری
اخبار ایله اشارت ویا قبوردن مؤمنلرک قیامنه تنبیه مراد اولنه دیو نجه معنی براعهٔ نادره زای ارباب تفسیر
وتأویلدر واحکام اوزره وقوفله امر مشکلاتده توقف برله ایماء ورمز اولدیغی دخی پیرایهٔ جراید ارباب حقایقدر
کماقیل * قد قلت لها قفی * فقالت لی قاف * ای اقف اما که فی الحقیقه حروف مقطعات که ظروف برکاتدر رموز
اشارات کنوز بشاراتده (ومایعلم تأویله الا الله والراسخون فی العلم) کریمه سی اوزره اعتماد ومتشابهاتک ظاهرینه
ایمان واعتقاد بیوریلوب * عقل کارآموز اینجا ابترست * کاین کمال از حد دانش برترست * مصداقنجه عمل
بیوریله ولله در من قال (فارسی) عروس معنیٔ قرآن نقاب آنکه براندازد * که دارالملک ایمانرا مجرد بیند از غوغا *
(وقال جعفر بن محمد) یعنی امام صادق رضی الله عنه وعن ابیه (فی تفسیر والنجم اذا هوی انه محمد صلی الله علیه
وسلم) نجمله مراد جناب احمد مجتبی دردیو بیوردی زیرا محمد نجم اکبر وستارهٔ انوردر * اذا هوی صعود مقام دنی
فتدلی در (وقال) ینه صادق مرة بیوردی (النجم قلب محمد صلی الله علیه وسلم وهوی انشرح من الانوار) ای اتسع
(وقال) مرة بعد اخری تفسیر هوی ده بیوردی (انقطع عن غیر الله تعالی) تعلق ماسوادن منقطع اولدی دیمکدر
فان معناه خلا (وقال ابن عطا فی قوله تعالی والفجر ولیال عشر الفجر هو محمد صلی الله علیه وسلم لان منه تفجر
الایمان) یعنی سرچشمهٔ ایمان وعین ایقان اندن تفجر ایدر ولیالی عشر عشرهٔ مبشره ایله تفسیر اولنمق شایستهٔ
مقامدر آسمان ولایتده ستارهٔ سیاره نک مختفی اولمسی زمان نبوت وآوان رسالتده احوال اصفیا انبیایه نسبتله ظلمات
کدورات نفسانیه وحجبات شهوانیه دن خالی اولمدقلرندن ناشی مهر درخشان رسالت ایامنده پنهان اولملریله لیالی
برله تعبیر بیورلمش اوله دیدیلر کذا النور الدین القاری * اما فجر ولیالی عشر تفسیرنده اقوال مفسرین اشهر من ان یذکر

(الفصل الخامس)

فی قسمه تعالی جده له) دال مهمله ایله عظمت معناسنه درکه قوله تعالی (وانه تعالی جد ربنا) وحدیث شریف (ولا ینفع
ذا الجد منک الجد) شهادتیله غنا معناسنه اولور لا ینفع ذا الغنا منک غناؤه وانما ینفعه ایمانه (لتحقق مکانته عنده)
کسر عینله وفتح وضمی دخی جائزدر * یعنی فصل پنجم حضرت پروردکار عالم عم نواله وعظم شانه درکاه عالمپناهنده
رسول محترمک تحقق منزلت والا مرتبه سیچون فرقان حکیمنده یاد قسمی بیانندهدر (قال الله جل اسمه) ای عظم
وصفه ونعته فکیف سمه وذاته (والضحی) حین ارتفاعنده ضوء شمسه قسمدر ووقت ضحی اشرف اوقات ووقت
مکالمه مع الکلیم اولان اسعد ساعات اولمغله تخصیص بالقسم بیورلدی (واللیل اذا سجی) ای رکد ظلامه سورهٔ
متقدمه ده لیلک تقدیمی اصالتنه بناء ورود ایلدی بدلیل قوله تعالی (نسلخ منه النهار) بو سورهٔ جلیله ده تأخری حسن
ضوء ونور وکمال ظهورله ضحانک شرفیتنه دلالتدر تصویبکردهٔ مولانا علی القاری اوزره شایستهٔ مقام اولان معنی
ضحی ایله وجه پرنور ماه تابان رسالت علیه السلام والتحیه مراد اولندیغنه ایما ولیله موی عنبر بوینه اشعار اوله
قسما بشمس جبینها وضحیها * وبنور طلعتها اذا یغشیها * کما فی البحر ولله دره مادق فکره (السورة) فعل مقدر اعنی ایله
منصوب ویا بدرویا السورة معروفة تقدیریله مرفوع ونزع خافضیت ایله مجرور اولور * وسوره قرآندن طائفه معناسنه که
اقلی اوچ آیتی حاویه ومترجمه اوله سور مدینه دن منقوله در زیرا مدینه برطائفه یی محیطه در وبو معنی واو سوره اصلیه
اولدیغی حالده در اما همزه دن مبدله ایسه قرآندن برطائفه دیمک اولور وبقیة الشیئه سؤر دینلمدن منقولدر (اختلف
فی سبب نزول هذه السورة) سورهٔ والضحی سبب نزولنده اختلاف اولندی (فقیل کان ترک النبی صلی الله علیه وسلم
قیام اللیل لعذر نزل به فتکلمت امرأة فی ذلک بکلام) روایت بخاری اوزره اول برکزیدهٔ بنی آدم صلی الله علیه وسلم
لعذر ما چند شب عدم قیام تهجددن ناشی برزن فاجره کلام مالا یلیق به ایله هرزه کو اولوب حاشا ثم حاشا دانای عالمه
بیکمان سنک شیطانک سنی ترک ایتدیکنه عدم قیام لیالک کواهدر دیدی * پس پادشاه غیور جل جلاله تسلیة لحبیبه
بو سورهٔ کریمه یی انزال ایلدی اما روایت ثعلبی اوزره انکشت نورسرشت سلطان سرلولاک خون آلود اولوب (هل انت

الاصبع دميت وفي سبيل الله مالقيت (كلاميله اب جنبان اولدقلری هنگامده د وسه شب قيام ايله مانع اولمغين
شاننده حمالة الحطب ايله سرزنش قيلنان ام جميل که ام قبحدر شان نبوته آبه شايان اولميان کلامله هرزه خای
اولمشيدی ديديلر ومرأه مسفوره غيری اولمق دخی محتملدر (وقيل بل تکلم به المشرکون عند فترة الوحی) چند روز
امين الوحی عليه السلام لامر ما عدم نزولندن * قريش بدکيش محمدی ربيسی ترك ايلادی ديو مرآغاز
هذيان اولمشلر ايدی (فنزلت السورة) (ماودعك ربك وماقلی) آيت جميله سنی حاويه سورهٔ ضحی شرف نزول بيوردی
امدی سبب نزولده تلفيق بين القولين بووجهله صورتنمادرکه تأخروحيله ترك قيام ليل امر اتفاقی صدور يافته
ودخی نادر برابرزن ايله کفتکوی مشرکين بروقته مصادفه ايليه وحکمت تأخروحی ونزول روح الامين نقل
بيضاوی اوزره ترك استثنای حضرتدن ويازجر سائلدن ويا تحت السرير جرو کلب ميتك وجودندن وياغيری خصوص
اجلندن اوله ديمشلر (قال القاضی الفقيه ابو الفضل رحمه الله) بعضی نسخه ده متروکدر (تضمنت هذه السورة من
کرامات الله تعالی له صلی الله عليه وسلم) من تبعيضيه اولمق صوابديد علی القاريدر * يعنی سورهٔ ضحی اول تخت نشين
اجلال حضرتلرينه حضرت کردکار عالمك انواع اکرامندن بعضی کرمنی مشتمله در (وتنويهه به وتعظيمه اياه ستة
وجوه) يعنی پيغمبر جليل القدرينه رفعت شان وسطوع برهاندن صدور ايدن احترامی واول حضرتنه تخصيص
وغيريدن استثنا بيورديغی حالات وکرامات وتعظيمات باهرات ذی الجلالدن التی وجهی محتويه در ستة اوجه لفظيله
ايراد بيورلمق وجه وجيه ايدی (الاول القسم له عما اخبره به من حاله) من حاليه در يعنی وجوه ستهنك اولکيسی
عظيم حال وکريم جاه وکمال محمدی اوزره دلالت ايدن اموری بوسورهٔ شريفه ده اعلام بيورديغندن قسمدر (بقوله
والضحی والليل اذا سجی ای ورب الضحی) يعنی حذف مضافله که قسم به در حق جل وعلا مقسم به شانه تعظيما
بماشاء من خلقه قسم ياد ايدر (وهذا) قسم علی ذلك (من اعظم درجات المبرة) فتحات وتشديد رايله بر بمعنی الخيردر
يعنی شرفترين درجات بر وخيردندر (الثانی) وجوه ستهدن ايکنجی وجه (بيان مکانته عنده) تقدم بيانه (وحظوته
لديه) کسر وفتح حاء مهمله ايله وسکون ظاء معجمه ايله منزلت وفضيلت ومحبت معناسنه در وهر اسم که لامی
واو وبعدها هاء تأنيث اوله مثلثة الفاء اولمق قاعدهٔ مقرره در ديرلدی (بقوله) بيان مکانته قولنه متعلقدر (ماودعك
ربك) تشديد وتخفيف دال مهمله ايله (وماقلی) مفعولا کتفاء بسبق ذکره ومراعاة للفاصلة محذوفدر (ای
ماترکك) ودعك لفظی تفسيردر (ومابغضك) لف ونشر مرتب اوزره ماقلی يی مفسر اولور معنی ماقطعك قطع
المودع وتوديع مبالغة فی الودع ترك معناسنه يعنی ترك بالغه سنی ترك ايتمدی وقلی بابيدر وقيل واوی (وقيل ماأهملك
بعدان اصطفاك) يعنی مختار ومجتبی قيلدقدنصکره همل وترك ايتمدی ديمکدر (الثالث) شش وجوهك اوچنجی
وجهی (قوله وللآخرة خير لك من الاولی) دار آخرت سکا دنيادن خير ايدر ديو بيورديغی قول جليلده (قال ابن
اسحق) امام اهل المغازی والسير بيورديکه (ای مآلك) فتح ميم وهمزهٔ ممدوده ورفع لامله يعنی مايؤل اليه ومصيرك
(فی مرجعك عند الله تعالی) خالصا من الشوائب مما اعدلك من المراتب درکاه کبريا ده معادك (اعظم مما اعطاك
من کرامة الدنيا) دنياده جنابکه اعطا بيوريلان کرامتدن اعظم واجل واوفر وا کمل ردیعك اولور ديدی (وقال سهل
ای ماادخرت) تشديد دال مهمله ويا معجمه ايله کلاهما ذخيره معناسنه وبالمهملة زاد دنيا وبالمعجمة زاد آخرت
دخی مراد اولنور اصح معنا بالمهملة الذی خبانه ديمکدر (لك من الشفاعة) امت مرحومه يه خاصه قلنان
شفاعت عظمايی سنکچون ادخار وتهيئه قيلدم (والمقام المحمود) جميع افراد بشريه يه شفاعت کامله ايچون
اعطا ايلديکم مرتبهٔ عليه شامله (خير لك مما اعطيتك فی الدنيا) علو مرتبت ونفوذ حکومت دنيادن خير ايدر
ديو تأويل بيوردی (الرابع) من الستة (قوله ولسوف) مبتداء محذوفه خبردر بعد حذفه لام ابتداء التأکيد
مضمون الجملة داخل اولور ولانت سوف تقديرنده در (يعطيك ربك) سنی قريرالعين ايدن شيئی قريبا ربك سکا اعطا
واحسان ايدر (فترضی) پس غايت رضا ايله راضی اولورسن بين حرفی التأکيد والتأخير جمع عطا لا محالة کائن اولمغی
ايما ايدر ومصحف ابن مسعودده وسيعطيك ربك ايله مصرحدر واکثر علماء مفسرين ذلك العطا فی الاخری اولمسنده
يکزبان اتفاقدر اما بعضيلر دنياده اعطا بيوريلان فتح فتوح مکه يه اشارتدر ديديلر (وهذه آية جامعة لوجوه
الکرامة وانواع السعادة وشتات الانعام) يعنی ولسوف يعطيك ربك فترضی ايت پربشارتی مازاد علی الاحسان اولان
متفرقات انواع اکرامی جامعه در (فی الدارين والزيادة) جرله يعنی مما لا يعلم کنهه احد من الانام اولان مکرمات داريی
حاويه وشامله در (قال ابن اسحق) ذکری تقدم ايدن صاحب السرذات عالی سمات در اول امام ستوده سير
بيورديکه (يرضيه بالفلج) علی ما فی الصحاح فتح فا ولام وجيمله فوز وظفر معناسنه وقال ابن هشام معناه ظهر وغلب

وظفر يعنی حق سبحانه وتعالی رسول مجتبی سنی فوز وظفر له ارضا ايدر (فی الدنيا) عالم دنياده غزای بدر وقريظه ونضير
وفتح مکه آسا فتوحات جليله ايله دشمنان اوزره ظفرياب ايدر (والثواب فی الآخرة) مما اخفی له من قرة اعين مقتضاسنجه
ابن اسحق عليه الرحمه نك بوقولی سهل تستری قولنه مماثل اولميوب بلکه قول ثالثدرکه آيت شريفه اول حضرتك
دنيا وعقباده رضا وشرفنی مقتضيه اولمش اولور (وقيل يعطيه الحوض والشفاعة) يعنی حوض مورود ومقام
محمود ايله عطا بخش اولور امدی بومعنی ماقبلنه بلا مراء داخلدر وکل الصيد فی جوف الفرا تفسير کردهٔ ابن عطا اوزره
حوض خير کثيردر (وروی عن بعض آل النبی صلی الله عليه وسلم) تفسير ثعلبيده ثبوتنيا فتهٔ تعين بيوريلان وجه
اوزره مراد علی المرتضی کرم الله وجههدر (انه قال ليس آية فی القرآن ارجی منها) تحقيق جناب علی ولی
بيورديکه فرقان عظيم الشان آياتنده ولسوف يعطيك ربك فترضی آيت جميله سندن رجا تر آيت شرف نزول وحی
وتنزيل بيورلمدی (ولا يرضی رسول الله صلی الله عليه وسلم ان يدخل احد من امته النار) وجه رجايی بياندر شفيع
روز جزا عليه السلام والتحايا حضرتی امت مرحومه سندن برفردك داخل نار اولمسنه رضای همايونی يوقدر ديمکدر
(ولله در من قال) رسول الرضی قد اثقلتنی جنايه) وليس لعاص غير بابك مطلب (الم يرضك الرحمن فی سورة الضحی)
وحاشاك ان ترضی وفينا معذب) شارح دلجی بيوررکه ان صح الخبر بعض عصاة امت خير البشر داخل نار وسقر اولمق
مصرح ايکن ذلك المعنی مشکل خبردر * ومن ثمه شيخ الاسلام عز الدين بن عبد السلام وغيريلر بيورمشلرکه جميع
مؤمنينك کل ذنوبی غفرانيله دعا غير جائزدر زيرا عصاة امتدن بعضيلرك ناره دخوللری لابد اولديغن تنصيص
بيورديلر * پس اول حضرت دستگير امت امتنك ناره دخولنه رضای کامل ايله راضی اولمديغی جميع امتنك کاملا
شفاعتنه رخصتياب واذن حق ووقوعی حيننده در بوايسه امر فی المستقبلدر ماضی بعضی امتنك ناره دخولی
منافی اولمز کذا قاله نور الدين القاری وقطب الدين الصفوی وقال ان حصول تلك المرتبة بعد الدخول بانه اخرجهم
او المراد نفی الرضا بالدخول علی وجه الخلود * معلوم اولی النهی درکه فرقان کريم الشانده ارجا واحب اولان آيات رجا
عشرهٔ کامله در (ان الله لا يغفر ان يشرك به ويغفر مادون ذلك لمن يشاء) (وهل نجازی الا الکفور) (انا قد اوحی الينا ان
العذاب علی من کذب وتولی) (وما اصابکم من مصيبة فبما کسبت ايديکم ويعفو عن کثير) (قل کل يعمل علی شاکلته)
(قل يا عبادی الذين اسرفوا علی انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله ان الله يغفر الذنوب جميعا انه هو الغفور الرحيم)
(يا ايها الذين آمنوا اذا تداينتم الآية) (ولا يأتل اولوا الفضل منکم والسعة الی قوله ان يغفر الله لکم) (ولکن ليطمئن قلبی)
(ولسوف يعطيك ربك فترضی) واخوف آيات قرآنيه دخی هفت ايتدر وآيات رجا آيات خوفه غالبه اولمق (سبقت
رحمتی غضبی) حديث قدسی بشارتی اشارتيله رجا ثواب خوف عقابه غلبه سنی ايما ايدر (الخامس) وجوه ستهدن وجه
پنجم (ما عدده الله تعالی عليه من نعمه وقرره من آلائه) نعماء وآلاء معناده مترادفان وعند اجتماعهما نعمت ظاهره
وباطنه ايله مراد اولنور ومفرد آلاء الا بالفتح والتنوين کرحی وبالکسر والتنوين کمعی وبافتح همزه وسکون لامله دلو آسا
وبالکسر والسکون نحی وزننده در (قبله) کسر قاف وفتح موحده ايله عند وجهت ونحو معناسنه (فی بقية السورة)
(الم يجدك يتيما) کريمه سندن (فاما اليتيم) کريمه سنه وارنجه * حاصل کلام خدای بيهمتا رسول مجتبی اوزره آيات جليله
مذکوره ضمننده ذکر وعد وتقرير بيورديغی مکرماتدن سابقا احسانی اولان کراماتی لاحقا اعطا بيورملرينه
تلويحدر (من هدايته) فاعلنه مضاف مصدر و(من) ما يی بيان ويا من نعمه لفظندن بدل من هداية الله اياه
(الی ماهداه له) ووجدك ضالا فهدی قول شريفندن مستفاد اولنان شاهراه احکام شريعته هدايت نعمتندن
تقرير ايلديکی الطافدر (او هداية الناس به) ترديد اختلاف تفسيره بناء در يعنی ذات محمد تسمات محمدی ايله نامی شارع
هدايه هدايت بيورملرندن ديمك اوله بوسياق اوزره هدايت قاصره ومتعديه بينن جمع کمال وتکميلدن معبردرکه کلاهما
ايله عبد مقام تعظيم ومرتبهٔ تبجيله واصل اولور تکميم روح الله الاکرم عيسی ابن مريم عليهما السلام الاتم حضرتلرندن
مرويدر بيورمشلرکه (من علم وعمل وعلم يدعی فی الملکوت عظيما) والحاصل سر دفتر انبيا عليه اکمل التحايا حضرتلرينك
ذاتنده اولان هدايت اوزره نامی ذات کريميله هدايته ارشاد ترقی مرتبت وتزايد شان ورفعت حضرتيدر (علی اختلاف
التفاسير) يعنی هداه الله ويهدی به الناس اختلافی اوزره (ولا مال له) جملهٔ حاليه در (فاغناه الله تعالی بما آتاه) روی
عمودا ای اعطاه يعنی مال خديجة الکبری وياغنايم اوفی دن حبيبنه احسان ايلديکی مال ايله اغنا ايلدی قال الامام
الرازی ای اغناه بابی طالب ثم بمال خديجة ثم بابی بکر ثم بالانصار ثم بالغنائم ومايقع کما وقع (او بما جعله فی قلبه من القناعة
والغنی) ليس الغنی عن کثرة العرض انما الغنی غنی النفس) حديث لطيفی مصداقنجه دخی (القناعة کنز لا ينفد) خبر
صحيحی مغز اسنجه دل آگاهلرينه غنا وقناعت روزی قيلمغله وقناعة باب رابعدن قنع قناعة اذا رضی باعطاء الله تعالی

وقنع قنوعا بفتح النون اذا سأل عما سواه ومنه (القانع والمعتر) اى السائل تصريحا والمعترض تلويحا وما احسن ما قال * العبد حران قنع * والحر عبد ان قنع (ويتيما الحدب) حا و دال مهملتين ايله رقت معناسنه (عليه عمه اول در يتيم صدف كونين صلى الله عليه وسلم جنابنك والد ماجدى قبل ولادة الحضرة وفات ايدوب يتيمى حالنده عم مهربانى ابى طالب اول دركرانمايه يه شفقت وعطوفت ايلدى * يعنى پادشاه لايزال عم نواله كوهركان رسالتى حجرهٔ حجر تربيت عمنده ايوا ايلدى (وآواه اليه) اوى ممدودا ومقصورا متعديدر وضمير بن فاعل ومجرور عمه راجعاندر ومدنده تعديه‌سى اكثر وقصرنده لزوم اشهردر يعنى عمنك حمايتنه ضم ايلدى (وقد قيل اواه الله) يعنى اول شب چراغ دودمان نبوتى خداى بيچون عين عنايتيله ملحوظ وظل حمايتنده محفوظا ايلدى ومقصورا اوى الى الله دخى مرويدر اى نحا اليه وتوكل عليه * ارباب حقايقك برندن استفسار اولنمشكه اول لؤلؤ لالاى رسالت پدر ومادردن يتيمله افراد بيورلمغه حكمت ندردر * ماسوى اللهه تعلق ايتمك سرنى بيان بيورمشلر * فان الاستئناس بالناس من علامة الافلاس (وقيل يتيما لامثال لك) يعنى بر دره يتيمهٔ عصمادركه صورت وسيرتده اكا مثيل ونظير نايابدر وفى الكشاف معناه الم يجدك واحدا فى قريش عديم النظير (فآوالئ اليه) سورهٔ شريفه‌ده ذكر اولنان وجود بمعنى العلم اولور كلام مصنفده وجه تقديم هدايت رعايت عنايته ايما وحرف واو عبارتده ترتيبى افاده ايتمديكنه اشارتدر ماسوره‌ده اولان ترتيب ذكرى وفق الوجود الوقوعى اوزره دركه قبل البلوغ يتم ايله وبعده هدايت كامله عليه ثم رعاية القناعة العمليه ظهور ايتدندر (وقيل المعنى الم يجدك فهدى بك ضالا واغنى بك عائلا وآوى بك يتيما) يعنى قومكى غرقاب ضلال بولوب سنكله انلرى ساحل هدايت وكدايان قومكى اغنيا ويتيملرى ايوا ايلدى ديمكلك اظهر توجيه‌در ديو قطب الدين الصفوى بو عبارتده نيجه وجه ايراد ايلدى وتوجيه مذكور رسيده خطاب وعبدى مرادا ايتمك قبيلندندر حتى مولانا على القارى تفسير مرقوم بدع تفاسيردندر ديوب وبعضيلر هذا تفسير بعيد جدا عن النص لفظا ومعنى فلذا تركوه * تعبيريله بيان ايتمشلردر وقيل لا يلتفت الى مثله (ذكره) تشديد كافله (بهذه المنن) جمع منة بمعنى النعمة يعنى منان متعال حبيبنى ذكر اولنان عطيالله تذكير امتنان ايلدى (وانه كسر همزه ايله اى الشان اورب منان وبانئ ذيشان (على المعلوم من التفسير) على ماسبق من التحرير من انواع التفسير معلوم اولان وجه اوزره (لم يهمله فى حال صغره وعيلته ويتمه) صغر معناسى يتمدن مفهوم ايكن صغر ويتم ميانه‌سنده عيلتى ذكر ايتمك انسب ايدى يعنى حق تعالى رسولنى طفولتى چاغنده طفل ايكن دايه‌سى قوجاغنده وفقر ويتمى حالنده ترك ايتمدى (وقبل معرفته به) يعنى معرفت كامله ايله حقه معرفتندن مقدم (ولا ودعه) لم يهمله اوزره معطوفدر (ولا قلاه) دخى ترك وقطع ودفع ايتمدى (فكيف بعد اختصاصه واصطفائه) يعنى نه آنكه كرامت سفيه ايله اجتبا وبعد ارساله مقامات بهيه ايله اختيار ايلديكندنصكره عين عنايتيله ملحوظ وحمايتيله محفوظ بيورميه (رباعى) اى سر مخزن سطور لوح محفوظ * فرش اولسه يولكده عرش اولوردى محظوظ * لولاك لما خلقت دن فهم اولنور * سن اولمسك اولمزايدى عالم ملحوظ * معلوم دانشوراندركه (ووجدك ضالا فهدى) جليله‌سى تفسيرنده اقوال ستهٔ ملخصه پديدار اولوب (اولا) وجدك ضالا عن الشريعة فارشدك اليها (ثانيا) وجدك منسوبا الى الضلالة عند الاعداء فبين امرك بالبراهين للاحباء (ثالثا) انه وجدك بين قوم ضلال فارشدك الى ماتميزت به عنهم الى الوصال (رابعا) انه وجدك ضالا بتزويج ابنتك فى الجاهلية لبعض الكفرة فبين لك ان المشرك لا يتزوج المسلمة (خامسا) انه وجدك ضالا بين مكة والمدينة فاراك الطريقة (سادسا) انه وجدك ضالا اى عاشقا ومحبا فهداك الى محبوبك امدى قول اول هو المعول اولديغى اتفاق كردهٔ محققيندر زيرا آيات (ماكنت تدرى ما الكتاب ولا الايمان) (وعلمك مالم تكن تعلم وكان فضل الله عليك عظيما) كريمه‌لرى ذلك المعنايى ممهده‌در (السادس) وجوه سته‌نك التنجى وجهى (امره) فعل ماضيدر امامفعولنه مضاف مصدر اولمق دخى ظاهردر (باظهار نعمته عليه) فاعلنه مضاف مصدردر واضافت مفرد كاهى عمومى افاده ايلديكندن جميع ما انعم به عليه عام اولور (وشكر ما شرفه به بنشره) اى بسط ما احسن اليه (واشادة ذكره) كسر همزه ودال مهمله ايله يعنى اول سروباغ بلاغى تشريف ايلديكى مكرماتى نشر وتشهير ايله شكرينه امر وفرمان ايلدى (بقوله واما بنعمة ربك فحدث فان من شكر النعمة التحدث بها) زاير نعمت خداداد ايله تحدث نعمتك شكرندندر وورد فى الحديث (اذا انعم الله تعالى على عبد احب ان يرى اثر نعمته عليه) وحديث آخرده (التحدث بالنعمة شكر) وفقنجه ملبس ومركب وامثالى نعمتلرى اظهار ايلمك تحديثدر (وهذا) پس اظهار نعم وتحديث كرمله امر خدا (خاص له) سردار انبيا وسرور اصفيا حضرتلرينه امر خاص (عام لامته) آيت كريمهٔ ووجدك ضالا فهدى تفسير جليلى ملخصاتش وجهله ورودى آنفا كذا ان ايلدى

وقال

(وقال تعالى) تعالى قال ضميرندن حالدر هو المتعالى عما لا يليق بجنابه العالى (والنجم اذا هوى الى قوله لقد رأى من آيات ربه الكبرى اختلف المفسرون فى قوله والنجم باقاويل معروفة) ارباب تفسير نجمله مراد بيوريلان معناده نيجه قولى مصحوبا اختلاف ايتديلر (منها النجم على ظاهره) جملهٔ اقوالدندركه نجم مطلقا جنس ستاره وياثريادر (ومنها) هو (القرآن) قرآن عظيم الشاندركه منجما شرفيافتهٔ نزول اولمشدر بنا برين اذا هوى بمعنى النزولدر (فلا اقسم بمواقع النجوم) نظم جليلى اختيار كردهٔ بعض مفسرين اوزره بو معنايى مؤيددر وياللصحابة البررة ولعلماء هذه الامة * نجم اسم جنسدر كما ورد عن كاشف الغمة صلى الله عليه وسلم (اصحابى كالنجوم بايهم اقتديتم اهتديتم) كذا فى عين المعانى (وعن جعفر بن محمد) امام صادق بن باقر رضى الله عنهما (انه) نجم مقسم به (محمد عليه السلام) كثيرا مصنف عليه الرحمه حضرت شاه دوكونه بدون الصلوة ذكر سلام ايدرلر مع هذا احدهمانك افرادى مكروهدر ديو شارح دلجى تعريض ايدر * اما محققيندن امام جزرى وغيريلر عدم كراهتنى تحرير ومولانا على القارى رسالهٔ مستقله ايله تقرير بيورمشلردر انجق صلوة وسلامى جمعده افضليت مقرردر (وقال هو قلب محمد صلى الله عليه وسلم) يعنى امام صادق بيورديكه نجم قلب مصطفى عليه السلام والتحايادر * نعم قلب وقالب حضرت در درخشان رسالت عليه انمى التحية سرتا بقدم نوردر وانوار اول نير اعظمدن استناره واسراراندن استضائه ايدر (اللهم اجعلنى نورا) دعاء انورى مدعايه شاهددر خداى بيهمتا عز وعلا حبيبنه نور تسميه بيورديغى كما تقدم مذكوردر (وقد قيل فى قوله تعالى والسماء والطارق) اى البادى ليلا (وما ادراك ما الطارق) يعنى طارق نه اولديغن سكا نه شى اعلام ايلدى يعنى اول شى عظيمدر هر احد انى بيلمز ديمك اوله (بعد ذا) بيان ايدوب بيوردركه (النجم الثاقب) طارق اول ضياء ارشيدركه كانه ضياسيله ثقب ظلام ايدوب نفوذ ايدر (ان النجم هنا ايضا محمد صلى الله عليه وسلم) اولا نجمى وصف عامله تعبير وثانيا تفخيما لشأنه بما يخصه ايله بيان ايلدى (حكاه السلمى) تفسير حقايقنده نقل بيوردبلر (تضمنت هذه الايات) والنجم اذا هوى كريمه‌سندن لقد رأى من آيات ربه الكبرى قول جليلنه وارنجه آيات عميمة البركات شامله‌در (من فضله) مبهم مقدرى بياندر (وشرفه العد) كسر عين وتشديد دال مهملتين ايله شئ كثيردركه اصل وماده‌سى مالا ينقطع اوله يعنى اول حضرتك فضل وشرفى بى پاياندر (مايقف دونه) ضمير عده راجعدر (العد) فتح عين مهمله ايله احصا واستقصاى عدد يعنى الى الاخر عد وشمارى حد وحصردن بيرون فضائل بى پايانى مشتمله اولور (واقسم الله (جل اسمه على هداية المصطفى وتنزيهه عن الهوى) يعنى فيما اخبر به الورى جناب مصطفى عليه التحايا حضرتلرى براءة ساحتنه قسم بيوردى (وصدقه فيما تلا) تلاوت وقراءت ايلديكى شيئك حقانيت وصدقنه (وانه) دخى متلو اولان (وحى يوحى) لدفع المجاز تأكيد ويا تأسيسدر (اوصله اليه عن الله جبريل) يعنى خواجهٔ عالم صلى الله عليه وسلمك ناطقه پرداز اولديغى وحى وحكم ذى الجلالدركه جبريل امين اول حكمى طرف حقدن اول حضرته تبليغ وايصال ايلدى (وهو) روح القدس عليه السلام (الشديد القوى) صفت مشبهه‌نك فاعلنه اضافتيدر اى شديد قواه احكام عليه وعمليه‌ده من غير خطأ فى الفهم والحفظ والاداء تلقى من رب العزة اوزره قدرتياب وابتداى خوارق عاده‌ده واسطه در اقتلاع قوم لوط وتقليب جبال وصيحه بر قوم ثمود كبى وبعضيلر شديد القوى ايله مراد جناب بارى عز اسمه دردديلر يعنى شديد القوة والقدرة والحكم ديمكدر ودلك القول حسنه نسبت اولنمشدر (ثم اخبر تعالى من فضيلته لقصة الاسرى) يعنى برآنه ساحهٔ حضرتنه قسمندنصكره قضيهٔ معراجده فضيلت معلا قدر رسالتدن اخبار بيوردى (وانتهائه الى سدرة المنتهى) ولقد رآه نزلة اخرى عند سدرة المنتهى * كلام عزتيله سلطان سدره مكان عليه ازكى الصلاة والسلام جنابنك بيت مقدسدن جانب سمايه صعودلرى وهفت طباق آسمانى سير وكذر بيوروب * سدره‌يه اولدى چو سيرى منتهى * حقك اول محبوب خاص دركهى * وسدره آسمان هفتمده يمين عرش برشجرهٔ نبق اولديغى عند اكثر مفسرين محققدركه علم خلايق انده نهايت بولور (وتصديق بصره فيما رأى) ما كذب الفؤاد ما رأى * نص جليلى شهادتيله عجايب اسرادن صورت جبريلى معاينه ويا ذات رب جليلى بيصره رؤيتده قلبى بصرنى تصديق وتحقيق بيورملرى * وبعضيلر ضمير (رأى) نفس فؤاده عايد اولور ديديلر ورؤيت بو مقامده علم معناسنه (وكذب) بالتخفيف ككذب بالتشديد وكلاهما قراءتده وجه‌در (وانه رأى من آيات ربه الكبرى) من تبعيضيه ويا بيانيه وكبرى صفت آيات ويا مفعولدر يعنى بعض آيات ملكيه وملكوتيه‌دن معاينه ايلدى يا خود معنا كل آيات حقى مشاهده ايتدى ديمكدر بنا برين من زائده‌در (وقد نبه على مثل هذا) تبارك وتعالى لفظ تبارك على اوزره تقديمى اولى ايدى (فى سورة الاسراء) يعنى تحقيقا حضرت جل وعلا درج سورهٔ اسراده رؤيت آياتى كريمهٔ (لنريه من آياتنا) نص شريفنده اندراجله تنبيه بيوردى لكن (لنريه من آياتنا) مسجد اقصى‌ده معاينه بيوريلان آياته و(لقد رأى من آيات ربه الكبرى) سموات

علاوه مشاهده قیلنان عجایبانه صرفی اظهردر (ولما كان ما كاشفه عليه السلام من ذلك الجبروت) فعلوت وزنی ایله فعلوت
مبالغة من الجبر یعنی القهر ویا عظمت معناسنه (وشاهده من عجائب الملكوت) مبالغة من الملك كالرحموت من الرحمة
وملكوت باطن سلطنتدر وملك ظاهری ایله تعبیر اولنور ویا ملك عالم سفلی وملكوت علوی (لا تحيط به العبارات
ولا تستقل بحمل سماع ادناه العقول) غیر عقل النبی علیه السلام مراد اولنور * والحاصل وقتا اول سلطان سریر
لی مع الله حضرتلری عجایب وغرایب جبروت وملكوتی مكاشفه ومشاهده بیورملریكه انواع تعبیراتله اشتمالی حیطهٔ
تعبیر وتقریردن بیرون وتفسیراتن حمل سماعله كه اقل وادناسی عقولدر حمل اقلمندن عاجز واداءدن قاصر اولدیسه
(رمز) جواب لما حق سبحانه وتعالی اشارت بیوردی (عنه) مكاشفهٔ حضرت حبیب الله صلی الله علیه وسلمدن
(بالايماء) متعلق برمز (والكناية) ایما اوزره عطفدر ایما وكنایه ایله مراد تلویح وعدم تصریحدر (الدالة على التعظيم)
یعنی مكاشفهٔ حبیبدن نخامت وعظمته داله ما مبهمه ایله رمز وایما ایلدی (فقال فاوحى الى عبده) تفصیل للرمز
عما كاشفه یعنی جبریل امین ویا رب العالمین بالذات عبد خاص وواصل مقام اختصاص صلی الله علیه
وسلمه وحی ایلدی (ما اوحى) شیء عظیمكه كنهنه انجق ذات عالیسی علیمدر * امدی ابهامده اولان تفخیم ایضاحده
نایابدر عقده كشایان ارباب تفسیردن بعضیلر وحی ما اوحی سر سربستهٔ می امت محمد علیه السلامك امم سالفه دن
مقدم داخل نزهتگاه بهشت اولملرینه وحی واعلامدر دیو حل ابهام بیورمشلر الله اعلم بمراده * اولدی اول محبوب
خاص كبریا * محرم خلوتكه ثم دنی * اولدی فائز لامعهٔ انوارا كا * وحی اولندی صد هزار اسرارا كا * كیم انك وصفنده
قاصردر لسان * شرح وتقریرنده عاجزدر بیان * اولمز اول اسرار مسطور خطیر * قالب تقریره كنجایش پذیر
(وهذا النوع من الكلام) انواع كلامدن وبیاندن رمز بالكناية والايما (يسميه اهل النقد والبلاغة)
صیرفیان علم ادب وفصاحت وهنرمندان میدان معرفت بو نوعه تعبیر وتسمیه ایدرلر (بالوحی والاشارة)
عدم صراحتدن ناشی موحی به ومشار الیه ایله ادا ایدرلر * امدی كنایه والهام وكلام خفی ماننده وحی واشارت
برمعنایه در (وهو عندهم) وحی واشارت ایله مسمی اولان نوع ارباب بلاغت عندنده (ابلغ ابواب الايجاز) اتم انواع
ایجازدر زیرا جوامع الكلم در مبانیٔ یسیره ومعانیٔ كثیره ایله كانها مبهمة بالالغازدر اما اول كل مقام
مقال (شعر) يرمون بالخطب الطوال وتارة * وحى الملاحظ خيفة الرقباء (وقال تعالى) تفصیل للرمز عما شاهده
(لقد رأى من آيات ربه الكبرى) ای الدلالات علی عظمته تعالی (انحسرت الافهام عن تفصيل ما اوحى)
معنی تفصیل وتعبیر ما اوحی دنكه لا یحصیه عد ولا یحیط به حد عقل اولی الالباب متحیر وكلیل اولور وافهام جمع فهم
ازالهٔ وهمدن عبارتدر (وتاهت الاحلام فى تعيين تلك الايات الكبرى) وآنی تفسیر وبیاندن حلم حیران واول سر
مكتوم اولان آیت كبری تعیینده عقول ذوی النهی قاصره وسرگرداندر (قال القاضى ابو الفضل رحمه الله واشتملت هذه
الايات على اعلام الله تعالى) فاعلنه مضاف مصدردر (بتزكية جملته عليه السلام) جمله ایله مراد جمیع ذاتدر مصنف
علیه الرحمه بیورركه آیات معجز بشارات حق تعالی حبیبی تطهیر ذات وتمیمهٔ صفات بیوردیغی اخباری مشتملدر
(وعصمتها) ضمیر جملته لفظنه عائددر (من الافات) جمع آفت (فى هذا المسرى) فتح میم ورا ایله مصدر میمی ویا اسم
زماندر مسری ایچنده آفات مخصوصه دن حفظ بیورملرین جامعه اولور (فزكى فؤاده ولسانه
وجوارحه) جمع جارحه بو مقامده بصر مراد اولنديغی قول آیه دن منفهمدر یعنی جناب مدح آفرین
جل جلاله اول حضرتك قلب وزبان وبصرین مدح ایلدی وتفصیل بعد الاجمال ایدوب بیوررلر (فزكى قلبه بقوله
ما كذب الفؤاد ما رأى) بو آیت شریفه یه تعلق ایدن معنی تقدم ایلدی (ولسانه بقوله وما ينطق عن الهوى) یعنی
نطقی هوادن صدورا تمیز بلكه وحی جلی وخفی ایله ناطقه پرداز اولوركه كتاب وسنتدر (وبصره بقوله ما زاغ البصر
وما طغى) یعنی عما رأی دن بصری ماسوایه میل اتمیوب مقام اعلاده رؤیتیله مأمور بیورلديغی شیئك غیری یه تجاوز
وتعدی اتمدی دیو مدح ایلدی (وقال تعالى فلا اقسم بالخنس) جمع خانس من خنس اذا تأخر ما عدا النیرین كواكب
رواجع اولان سیاره در (بيت) زحل شری مریخه من شمسه * فتزاهرت لعطارد الاقمار * (الجوار الكنس) اول
سیاراتكه تحت ضوء شمس اختفا ایدرلر من كنس الوحش ای دخل كناسه ای بیته (الى قوله وما هو بقول شيطان
رجيم) مهام بعد وطرد له مرجوم ما بینهما ساده
مترددمن الانس والجن والدواب قاله ابن عباس رضی الله عنهما (رجيم) مهام بعد وطردله مرجوم مابینهماده
اولان آیات (والليل اذا عسعس) ای اقبل (والصبح اذا تنفس) ای اسفر (لا اقسم ای اقسم) زیاده كی لا اولی
اوزره (انه لقول رسول كريم اى كريم عند مرسله) یعنی یاد قسم ایدركه قرآن عظیم الشان پیغمبر آخر الزمان قبل
رحماندن وحی ایله كویا اولدیغی قول حقدر (ذى قوة على تبليغ ما حمله) تخفیف ایله صیغهٔ فاعل اوزره ویا تشدید ایله

صیغهٔ مفعول اوزره در (من الوحى) یعنی وحی ربانیدن تحمیل بیوردیغی احكامك تبلیغی اوزره صاحب قوت
وقدرتدر (مكين اى متمكن المنزلة من ربه رفيع المحل) فتح حاء مهمله وكسری دخی جائزدر (عنده) مكان وزماندن
منزهه عندیه ایله عند الله صاحب مكانت ومنزلت وعلی الشان وذی جاه وجلالدر * امدی مكانت حسب حال متمكن
اوزره در (وعند ذى العرش) قولی یا ذی قوه یه ویا مكین قولنه متعلق اولور (مطاع) ذو اطاعة مع كونه صاحب طاعة
(ثم) فتح مثلثه ایله (اى فى السماء) یعنی شب معراجده سر وشان آسمانك اول خدیو علیین سرور صلی الله علیه وسلم
حضرتلرینه انقیاد وطاعتلریله عالم ملكوتده بیله مطاع بیورلمشیدر (امين على الوحى) وحی وانزال بیوریلان
امر ذی الجلالی تحمل وتبلیغده مأموندر (قال على بن عيسى) صاحب كتاب النكت فی اعجاز القرآن اولان امام
رمانیٔ نحوی معتزلیدر اوچیوز سكسان درتده سر نهادهٔ بالین اجل اولدی (وغيره) ورمانینك غیری ارباب مقال
دیدیلركه (الرسول الكريم هنا) شایستهٔ مقام رسول وكریم غیر محلی بال اولمریدر * یعنی بو محل عالیده رسول كریم
وصف ونعتیله مراد اولنان ذات خجسته صفات (محمد صلى الله عليه وسلم فجميع الاوصاف بعد على هذا له) یعنی
رسول كریم واندنصكره ذكر اولنان مكین ومطاع وامین اوصافنك جمیعی بو قول اوزره حضرت مصطفی صلی الله علیه
وسلم ایچون شایاندر دیدیلر (وقال غيره) رمانیدن ماعدا اكثر اعلام علما بیوردیلر (هو جبريل) رسول كریم ایله مراد
بلبل سدره نشین یعنی جبریل امیندر (فترجع الاوصاف اليه) مكین ومطاع وامین وصفلری امین الوحی جبریل علیه
السلامه رجعت ایدر اما آیت شریفهٔ (وما صاحبكم بمجنون) ایله مراد جناب سرور انبیا حضرتلریدر وسائری اوصاف
جبریل اولدیغی تفسیر كردهٔ جمهور ثقاتدر * زیرا فصل اقوله كذران ایدن حدیث صحیحده اصابت رحمتله ثناء باری
حقمده شایان بیوریلوب خوف عاقبتدن امین اولدم دیدكلری پیام سعادت انجام جبریل اولدیغنه دلالت ایدر * حتی
بعض اهل سنت ومعتزله آیت شریفه ده مندرجه بیوریلان فضائل جبریل ایله تفضیل ملائكه یه تمسك ایدرلر والله اعلم
واحكم (ولقد رآه) بالافق المبين (يعنى) رأی ایله مراد ایدر (محمدا صلى الله عليه وسلم قيل) خادم عاقبت محمود یعنی
ابن مسعود رضی الله عنه جنابندن نقل اولنان وجه وجیه اوزره (رأى ربه) محبوب بارگاه مقدس صلی الله علیه
وسلم رب العزة جل جلاله حضرتلرینی كوردی بو قول اقوال سائره اوزره تقدیمی مدح حبیب الله قصد اولنان غرضه
اوفق اولدیغندندر (وقيل رأى جبريل فى صورته) عند سدرة المنتهى اوفی غار حرا خلقت اصلیه سیله رؤیتنه
اشارتدر دینلدی (وما هو على الغيب بظنين) علی قراءة ابن كثیر وابی عمرو والكسائی (اى بمتهم) وظاء معجمه ایله
ظنین من الظن وهو التهمة یعنی پیغمبر انس وجان علیه صلوة المنان وحی اولنان اشیاء وامور غیبیه دن خبر رسان اولدیغی
احوالده متهم دكلدر (ومن قرأها) ضمیر كلمه یه راجع وبعض نسخه ده قرأه واقع اولمشدر ای اللفظ (بالضاد فمعناه) قول
مذكورك معناسی (ما هو ببخيل) قراءت نافع وعاصم اوزره ضنین من الضنة بخیل معناسنه یعنی عموم امته تبلیغ
رسالتده بخیل دكلدر دیمك اولور (بالدعاء به) بخیله متعلقدر خلق حقه دعوتده امدی علی الغیب لفظنده علی بمعنی
الباء وباء بضنین بمعنی الی ای الدعوة الیه بالایمان والعمل وروی بالدعاء له وبالدعایة كالبدایة وقیل هی من الادعاء
(والتذكير بحكمه) ضم حاء ایله ای بتذكیرهم باحكام ربهم ویا كسر حا ایله جمع حكم ناسه نافع كلام له وعظ (وبعلمه)
ضمیرك حكمه عودی ویا رسول اللهه ارجاعی محتملدركه تقدیر كما علمه الله انلره تعلیمده بخل اتمز دیمك اولور (وهذه) آیت
وصفتكه (وما هو على الغيب بضنين) كریمه سیدر (لمحمد صلى الله عليه وسلم باتفاق) هر دو قراءتله حضرت مصطفی
علیه ازكی التحایا جنابنه صفت اولدیغی اتفاق كردهٔ اهل تفسیردر زیرا اعلام علمادن بر فرد وما هو ضمیرینی جبریل
علیه السلام اوزره ارجاع وعودنه قائل دكلدر (وقال تعالى ن) اسم حرف ویا حوتدركه جنس مراد اولندی
ویا خود حامل ارضین هفت طباق اولان بهموت ویا دواتدر ویا لوح اوله حرفله تفسیر اولندیغنه صورت مسماده رسم
وسكونی شهادت وجنس حوتله تأویل بیورلمسنه (ولا تكن كصاحب الحوت) كریمه سی دلالت ایدر دوات مراد
اولندیغنه قلم اشارت ایدر (والقلم) ما كتب به اللوح المحفوظ او ما یكتب به مطلقا جنس قلم (وما يسطرون) دبیران
حفظهٔ كرام درای یكتبون او الاعم (الآيات) اول سوره دن حضرت سلطان رسل حقنده ورود ایدن آی یعنی
(سنسمه على الخرطوم) قول جلیلنه وارنجه اولان نظم كریم مجموعیدر (اقسم الله تعالى بما اقسم به من عظيم قسمه)
مقسم به تفخیما وایجازا مبهم قیلندی ودن بیانیه در وقسم مقسم به معناسنه در یعنی بسیاریٔ فوائدندن تعظیم اله
وتكریما فی تخصیص ذكره حق جل شانه حضرتی قسم یاد ایلدی (على تنزيه المصطفى عما غمصته) معجمه ومهمله بیننده
میمله عیب وتحقیر (الكفرة به وتكذيبهم له) یعنی خدای جلیل قسم عظیمندن قسم بیوردیغی شیئده جناب نبی كریمه
اهل كفرك تعییب وتحقیر وساحر ومجنون ترهاتیله تكذیب ایلدكلرندن تبرئه وتبعیدنه قسم ایلیوب (وانسه) افعال

ويا تفعيلدن يعنى قرب دركاه عظمتپناه ايله مأنوس وذا انس ومحبتيله مستأنس قيلدى (وبسطاله) دخى مأمول ومقصودنى نشر له رجاسن اكثار ايلدى (بقوله محسنا) تفعيل ويا افعالدن ماقبلى ضميرندن حالدر (خطابه) كتابده خطاب مستطابنى تزيين بيورديغى حالده (ماانت بنعمة ربك بمجنون) آيتنده ورود ايدن قسمه جوابدر فى الاصل مقول قول ماانت بمجنون منعما عليك بالنبوة يعنى انلر مجانيندركه سكا مجنون ديه لر حال آنكه سن اعقل عقلا واكمل عرفا وسيد الانبياسن (وهده) بو حالت جسيمه ومنقبت عظيمه كه انس وبسطدن مأخوذه درويا خود تأنيث باعتبار الخبر ايراد اولندى (نهاية المبرة) خبر مبتداء (فى المخاطبة) يعنى مكالمه ومحاوره ده غايت احسان ومطاوعه در (واعلى درجات الاداب فى المحاورة) مراجعه ومراددهده بالا مرتبهٔ ادبدر (ثم اعلمه بماله عنده من نعيم دائم وثواب غير منقطع لا يأخذه عد ولا يمتن به عليه) يعنى تنزيه وبرآءتندنصكره دركاه عزتده انكيچون ابد الابدين اولان نعيم وثواب غير منقطع فى زمان وحينى اعلام بيورديغى بيرون حيطهٔ تعداد دردخى حبيبنى زير منت وتحت امتنان واحسانده قيلمدى * مع ان له المنة فى الاحسان (فقال وان لك لاجرا غير ممنون) طعن دشمنانه تحمل وصبرك اجلندن تحقيق بر تحقيق ذات جميل الشيمك ايچون مالا ينقطع اجر جزيل حاصلدر ويا بلاواسطه سكا احسان واعطا بيورلمغين غير ممنون به عليك اجر واردر * آيت شريفه تأكيدات اربعه ايله تمهيد بيورلمشدر (ثم اثنى عليه بما منحه من هباته) جمع هبة موهوب معناسنه يعنى موهوبات وتفضلاتندن عطا بيورديغى بخشايشله حبيبى اوزره ثنا ايلدى (وهداه اليه) اى دله عليه دلالة موصلة والحاصل مصنف عليه الرحمه غير ممنون قول اطيفى معناسنده اقوال مفسرين ميانى جمع قصد ايليوب غير منقطع ايله مفسر اولديغن افهام ايلدى وغير محسوب ولا معدود ايله مأول قيلنديغنه ايما وغير ممتن به ايله تعبير ايدنلره ولنه دخى اشارت ايليوب قبل ذكر الايه ثم اعلمه بماله من نعيم دائم عبارتيله تفصيل بيورمشيدى (بعد ذا) خلق عظيمله ثنا بيوريلان آيت مدحت فرما مقدمه سن ثم اثنى عليه ايله تعبير ايلدى (واكد ذلك تتميما للتمجيد بحرفى التأكيد) يعنى عطا وبخش ايلديكى امرى تكميلا للتعظيم دو حرف تأكيد ايله تأسيس وتوكيد ايلديكه برى حرف ان وديكرى لامدر (فقال وانك لعلى خلق عظيم) خلق كريمنى استعظام اول نور ديدهٔ عالم صلى الله عليه وسلم اذاى قومنه فرط احتمال وجفالرينه شدت تحملندن ناشيدر ديديلر هرچند اول كوهر كان رسالتى كمال عداوتلرندن سنكسار جفا ايلديلر (اللهم اهد قومى فانهم لا يعلمون) دعاسيله هدايتلرين استدعا بيوروب هلاكلرينه دعاء عليه ايله اب جنبان اولمدقلرى مشهوردر (قيل القرآن) خلق عظيمله مراد قرآن كريمدر ديندى زيرا قرآن مبين مجمع مكارم اخلاق اولمغله صديقه رضى الله عنها جنابلرينه خلق رسول اللهدن سؤال اولندقده (كان خلقه القرآن) كلاميله جواب ادادهٔ صدق ويقين اولمشدر (وقيل الاسلام) وينه خلق عظيمله مراد اسلام اولديغى سلطان المفسرين ابن عباس رضى الله عنهما جنابلرندن منقولدر وبو مقامده اسلامدن مراد اولنان توحيد حقيقى واوامر واحكام وقضا وقدر پرورد كاره انقياد ظاهرى وباطنيدر (وقيل الطبع الكريم) نقل ماوردى اوزره مكارم اخلاق عليه سلطان اقليم رسالت مراد اولندى (وقيل ليس لك همة الا الله عز وجل) اى ليس لك مقصد ومهمة الا الذى بيده كل رحمة ونعمة بو قول والا اثر جنيد قدس سره جنابلرينه نسبت اولنمشدر يعنى ادراك ذات مطلق واعلاء كلمهٔ حقدن غيرى مطاب ومقصد سنك ايچون نابايدر * قال الحسين معناه انه لم يؤثر فيك جفاء الخلق بعد مطالعة الحق (قال الواسطى اثنى عليه بحسن قبوله بما اسدى اليه من نعمه) واسطى عليه الرحمه بيوروركه خداى متعال نبى ذيشانى اوزره قول حسن وحسن اقبالله نعم ظاهره وباطنه دن صله واحسان بيورديغنه ثنا ايلدى (وفضله بذلك على غيره لانه جبله على ذلك الخلق العظيم) دخى اول شاه رسل وكزيدهٔ كل صلى الله عليه وسلم حضرتلرينه احسان ايلديكى شيمهٔ كريمه ايله جميع خلق اوزره تفضيل ايلدى زيرا اول خصلت عظيمه وسجيهٔ كريمه اوزره مجبول ايلدى ايدى (فسبحان اللطيف) سبحان اسم تسبيح بمعنى التنزيه دروكاهى علماله اضافتدن قطع وصرفدن منع اولنور ثم نصبه لفعل ترك اظهاره ودخى سوء وملامدن تنزيها صدر كلام قيلنور بو مقامده تعجبا استعمال اولنمشدر (الكريم المحسن) برفرد انك احسان وبرو امتنانندن مستغنى دكلدر (الجواد) كثير الجود والعطا (المجيد) صاحب مجد وكرم (الذى يسر الخير وهدى اليه) اى سهل الخير ودله (ثم اثنى على فاعله وجازاه عليه) (بعد ذا) فاعل خيره ثنا بيوروب فعل خير اوزره مجازاة منح دنيا ومزيد عقبى ايلدى (سبحانه) ماقبلندن بدلدر (ما اغمر نواله) تعجب آخردر ما اغمر غين معجمه وميم وراو صيغهٔ تعجبله ونوال فتح نونله يعنى نه عجب عطا واحسانى بسيار (واوسع افضاله) افضال كسر همزه ايله يعنى بر واحسانى وسيع وعام وبيشمار قيلدى (ثم سلاه عن قولهم بعد هذا) عن قولهم متعلق بسلاه در اصل شارح دلجى سلاه بعد هذا واقعدر يعنى بو مدح وستايشدنصكره شايستهٔ جناب

حبيب اولميان مقول كفار بدكرداردن اول حضرتى تعزيه وتسليه ايلدى (بما وعده به من عقابهم وتوعدهم) يعنى عذاب وحجاب ووعيد دشمنان ايله حبيبنه وعد برله تسلى ايلدى (بقوله تعالى فستبصر ويبصرون) ضمير اول رسول اللهه مراجع وثانى كفاره عائد اولور وهذا الابصار يا درين دار ويا دار قرارده ابراره روزى قيلنوب دار بوارده فجاره وعيد قيلنمق ملحوظدر ومعنى قريبا كورر بيلورسن وانلر دخى بيلورلر (بايكم المفتون) قنغيكز جنونله مفتوندر با بايكم زائدة ومفتون مصدر بمعنى الفتنة او باى الفريقين منكم المجنون أبفريق المؤمنين ام بفريق الكافرين يعنى اسم جنونه مستحق قنغى طائفه ده بولنوره لمدى فتنه فساد وجنوندن كنايه دركه حضرت سيد الانبياء عليه السلام والتحايا جنابنه حاشا ثم حاشا اسناد ايتمشلر ايدى (الثلاث الايات) اعنى تقديريله منصوب ورفع وخفضى جائزدر يعنى (فستبصر ويبصرون بأيكم المفتون ان ربك هو اعلم بمن ضل عن سبيله وهو اعلم بالمهتدين) آيات بيناتنى مراد ايدرز ديمكدر وآيت جليله وعيد دشمنان ووعد پيغمبر انس وجان ايله ختم كردهٔ قاضىٔ محكمهٔ ازلدركه هو اعلم بمن ضل عن سبيله وعيدى كانه پرورد كار عالم على الحقيقة واليقين مجانينه اعلمدر وهو اعلم بالمهتدين وعد شريفى معناسى دين مبينده كمال يقينى حيازه ايدن مسلمين ومهتدينه دخى داناتردر ديمك اولور (ثم عطف بعد مدحه صلى الله عليه وسلم) نصب ظرف واضافتيله يعنى رب جليل حبيب وخليلنى مدح جزيل وتسليه ودشمنان بدخواهنه وعيد دنصكره التفات ايلدى (على ذم عدوه وذكر) يا فعل ويا مصدر مضاف (سوء خلقه وعد) مصدر مضاف يا فعلدر (معايبه) جمع معيبة بمعنى العيب (متوليا ذلك بفضله ومنتصرا لنبيه صلى الله عليه وسلم) مطلقا اعدا آمد خواه ويا اخنس بن شريق وظاهرا وليد بن المغيره نام پليد عنيد ويا ابى جهل زنيم يا خود عتبه بن ربيعه مراد اولنمق اختلافيدر يعنى ذم عدوى پيغمبرى وانلرك بدكردارلقلرين وقبايح ايشانى تعداد وبالذات فضل واحسانى سبيله مباشرتى وحبيبنه نصرت ودشمناندن اخذ انتقام اوزره مباشرا بنفسه مدح مصطفى عليه الصلوة والتحايا دنصكره انلرك ذمنه عطف والتفات ايلدى (فذكر بضع عشرة) بضعة عشر دخى مرويدر فتح وكسر موحده ايله ما بين الثلاث الى التسع لما مصنف اون بر خصلت مراد ايلديكى بضعك بدنى واحد ومنتهاسى عشره دردينلرك قولى اوزره در وتذكير وتأنيث مجرى العدد المركب بضع لفظنده جاريدر (خصلة من خصال الذم فيه) شان دشمنان بدكردارده خصائل مذمومه دن بعضى خصلت قبيحه وخلهٔ ذميمه جهتندن اوندن زياده خصلت ذكر ايلدى (بقوله فلا تطع المكذبين الى قوله تعالى اساطير الاولين) كفار قريش بعض اوقاتده حضرت سلطان كونين صلى الله عليه وسلمه ديديلركه بزم آلهه مزه تعظيم ايدرسك بزلر دخى سنك الهكه تعبد وتعظيم ايدرز پس فلا تطع قول شريفى نازل اولدى (ودوا لو تدهن فيدهنون) سن انلره ملايمت وانلرده سكا ملايمت ايتمكى استرلر ولا تطع كل حلاف اى كثير الحلف فى الباطل ويا حقا وباطلا بسيار سوكند مهين ميم اصليه در زآئده دكلدر ولذا وزنى فعيل لا مفعولدر يعنى مهانت وحقارت صاحبى هماز عياب مشاء بنميم بين الناس ايقاع فساد ايچون ساعى وعلى وجه السعاية للافساد نقال حديث مناع للخير عموم اوزره افعال خير وخصالى كثير المنع ويا مراد مالده شح وبخل ايله مناع ردينلدى معتد متجاوز فى الظلم اثيم فاجر بسيار كناه عتل خشين * بعد ذلك مثالب ومعايبندنصكره زنيم اى دعى وليد بن المغيره آساكه مولدندن اون سكز سنه مرورنده پدر بد كهرى انك پسر بد اخترى اولديغن ادعا ايلمشدر ودعى والد وعشيرتنك غيرى يه نسبت اولنان بداصل وبد بختدر * وما احسن قول حسان * وانت زنيم نيط فى آل هاشم * كما نيط خلف الراكب القدح الفرد * ان كان ذا مال وبنين ما بعدى ايچون علتدر وحمزه ويعقوب استفهام اوزره همزتين ايله قراءت ايلديلر تقديرى الان كان ذا مال وبنين متعددة ديمك اولور اذا تتلى عليه آياتنا قال اساطير الاولين * اساطير جمع اسطورة بضم الهمزة احدوثه آسا واحاديث كبى يعنى آيات كريمه مزانك اوزرينه تلاوت اولنديغى حينده اول كافر خودبين كه مراد نضر بن الحارثدر متقدمينه منسوبه اباطيلدر ديدى نضر بى نصر بلاد فارسه قدم نهادهٔ نقل اولوب پهلوانان پيشين زال ورستم اخبارنى تعلم ايتمشيدى كلام حق ولاريبى فحاشا ثم حاشا اول اباطيله قياس ايدردى (ثم ختم ذلك بالوعيد الصادق بتمام شقائه وخاتمة بواره) يعنى بعده مولاى متعال جل جلاله مثالب شقى مسفورى ذكرده كمال شقاوت وهلاك وخسارت انجامله ختم بيوروب ديدى (بقوله تعالى سنسمه على الخرطوم) قريبا انفى اوزره كى ايدرز يعنى خرطومنه سمه وعلامت قيلرز با حسا روزه شرك سوزبدرده انف وليد پليده تيغ غزاتله ضرب وجرح اولنوب نشانى خرطوم مشؤمنده باقى قالمشيدى ويا روز دلسوز قيامتده انفى سواد الوجه قيلمغله ديمك اوله وخرطوم فى الاصل سباعه نسبت اولنوب آيت جليله ده انسان ايچون استعاره قيلندى وصورت وسيرتده حيوانه تشبيه اولنديغنه اشارتدر وقيل الخرطوم الوجه كله وهذا فى الانسان (فكانت نصرة الله له اتم من نصرته لنفسه ورده تعالى على عدوه ابلغ من رده لنفسه) حضرت

ذوالجلال والاكرامك حبيبنه نصرتى اول حضرتك كندو نفسنده اولان نصرتندن اتم واكمل اولدى واول پادشاه قهارك اعداى نبى مختارى اوزره اولان ردى اول حضرتك كندو نفسنده ايتديكى ردو صددن ابلغ وأكد اولدى زيرا من كان لله كان الله له قول لطيفنه ماصدق بيورلدى (واثبت فى ديوان مجده صلى الله عليه وسلم) ديوان كسر دال وبافتح ايله جمعى دواوين ودياوين فى الاصل فارسيده ديوانه اغظيدركه كسرى دبيرانه فرمان ايلديكه برمحله جمع اولوب سه روز مدتده حساب سوادى تحرير ايده لر وقتا انلره نظر ايلدكده انلرى حساب وكتابده سريع مشاهده ايدوب كثرت حركت وكمال سرعتلرندن تعجب كنان اين ديوانه دولب جنبان اولمشيدى بعد ذا هر محفلده ديوانه دينلوب واسلامده اول تدوين ديوان حضرت فاروق اعظم رضى الله عنه جنابلرندن يادكار دول اولمشدر كذا العلى القارى وديوان مجده معناسى اول سلطان تختكاه رسالتى ايوان كرم وشرف وعظمتنده ثابت ودائم ايلدى ديمكدر نعت

* معشوق ايدندى ذاتنى عشاقدن خدا * رفعت علو شاننه نسبت پسيندر * شاه رسل كزيدۀ كل هادئ سبل
* سلطان عاشقين وسر عارفيندر * دولتسراى رفعتى ادراك ايدن يلور * كيم عرش اكا مختصرى شهنشيندر *

الفصل السادس

(فيما وردمن قوله تعالى فى جهته عليه الصلاة والسلام مورد الشفقة والاكرام) مورد مصدريت اوزره منصوبدر يعنى فصل ششم حق سبحانه وتعالى قول جليلندن حضرت سلطان رسل شاننده مورد رحمت وكرامتله ورود ايدن لطائف واشارات ونكات وواردات بياننده در (قال الله تعالى طه ما انزلنا عليك القرءآن لتشقى قيل طه اسم من اسمائه عليه الصلاة والسلام) يعنى طه اسماء ساميۀ نبى تهامى صلى الله عليه وسلمدندر دينلدى زيرا (لى عند ربى عشرة اسماء) حديث عزيزنده طه اسم شريفى جملۀ عشره دن شماريده قيلندى ابجد حسابى اوزره لفظ طه چارده عدد اولديغى اول ماهتاب اوج رسالتك بدروجهى غايت نورونهايت ظهورده اولديغنه ايما ايدر (وقيل هو اسم الله تعالى) قول سلطان المفسرين ابن عباس رضى الله عنهما اوزره طه نام پاك حضرت يزدان جل شانه درد ينلدى شايد طاهر وهادى اسم شريفلرينه اشارت بيوريله وايكى معنى دخى حق تعالى يه ورسول الاهه حقيقة ومجازا صادقاندر وقيل المعنى طوبى لمن اهتدى بك ديمكدر (وقيل معناه يا رجل) فى لغة علك طه يا رجل دينلمنك اصلى يا هذا اولمق كركدر زيرا انلر يايى طايه قلب وهااوزره اقتصار ايتمش اوله لر * وبعض تفاسيرده بلغة علك يا حبيبى دينلديكى تحرير كردۀ سيد صفو يدر * وابن عباس رضى الله عنهمادن مرويدركه لسان حبش وزبان عبريده يا رجل ديمكدر روى عن قتادة بالسريانية وقيل بالنبطية (وقيل يا انسان) يعنى معناى طه ده بلغة علك لفظ مشتركدران صحت الروايات يا هذا ايله يا رجل يا انسان مراد اولنه (وقيل هى حروف مقطعة لمعان) يعنى طه ايله حروف هجاء بنائيه مراد اولنوب چند معناى ايمائيه ايچون موضوعه دردينلدى (قال الواسطى اراد يا طاهر يا هادى) يعنى امام واسطى عليه الرحمة بيورديكه طه ايله ياطاهر ياهادى اسملرينك افتتاح وابتداسنى مراد ايلدى (وقيل هو امر من الوطئ) بالهمز (والهاء كناية عن الارض) يعنى وطأ يطأ دن امر حاضر اصلى طأ ايدى وهمزه سى هايه قلب وها زميندن كنايه اوله حضرت امام المتقين عليه صلوة المعين تهجده قيام وبك پاى عرش پيما اوزره قائم اولدقلرنده دوپا اوزره وطئ ارضه امر اولندى (اى اعتمد على الارض بقدميك ولا تتعب نفسك بالاعتماد على قدم واحدة) يعنى ارض اوزره ايكى قدمكله معتمد اول قدم واحده اعتماد ايله نفس نفيسكه تعب ويرمه (وهو قوله تعالى ما انزلنا عليك القرءآن لتشقى) كريمه سيله امر عبادتده تعب ايچون برسنك اوزريكه قرآنى انزال ايتمدك بلكه وجه راحت اوزره عبادت ايتمكيچون انزال بيوردق معناسى مراد اولنور (بعدذا) لفظ اشقى بمعنى التعب شايعدر ومنه سيد القوم اشقاهم اى اتعبهم امدى لفظ تعبدن عدول حكم ضدى اشعار اولوركه انزل عليه ليسعد يعنى انزال قرآن للسعاده اولمغى مفيد ويا مراعات لفواصل الآتية در (نزلت الاية فيما كان النبى صلى الله تعالى عليه وسلم يتكلفه من السهر والتعب وقيام الليل) يعنى عبد خاص اخلاص هنكام شبده بيدارى وقيام وتعب برله نفس عزيزينه كلفتده اولديغى حالده اول سورۀ شريفۀ طه شرف نزول وحى اولدى عن ابى هريرة كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يصلى حتى تورمت قدماه قال فقيل له اتفعل هذا وقد جاءك ان الله تعالى قد غفر لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر قال افلا اكون عبدا شكورا (حدثنا) بعض نسخه ده اخبرنا (القاضى ابو عبد الله محمد بن عبد الرحمن) احد الاعلام من رجال اندلس بشيوز اوچ تاريخ هجريه سنده مرغ روحى اوج عليينه طيران ايلدى دراشبيليه (وغير واحد) كذلك جمع كثير تحديث ايلدى (عن القاضى ابى الوليد الباجى) موحده وجيم ايله سليمان بن خلف القرطبى الذهبى وباجه اشبيليه قربنده بر مدينه يه نسبت اولنمشدر عصرينك حافظى اولوب مجالس عاليسنده قرق بيك فقيه حاضر اولديغى مبالغه عد اولنميه (اجازة) اى من طريق

الاجازة (ومن اصله نقلت) ابو عبد الله بيورركه سماعا روايت اولنميوب اصل نسخۀ باجى كه مشايخندن قراءت وضبط مرويات بيورمشيدى سندنده اجازت ومناوله ايله اندن نقل ايلدم ديمكدر (قال حدثنا ابوذر الحافظ) حفظ احاديث ايله شهير عالم اولان عبد الرحمن بن محمد الهروى المالكى مكه وطائف بيننده هره نام بر موضعه منسوبدر وفتح ها وراء مخففه ايله دون همز درتيوز اوتوز بشده شيخ الحرم ايكن متوارئ لحاف خاك پاك اولمشدر (قال حدثنا ابو محمد الحموى) فتح مهمله وضم ميم مشدده وكسر واو وياء نسبيه ايله جدى حمويه يه نسبتدر عبد الله بن احمد بن حمويه السرخسى اوچيوز سكسان برده مقيم نعيم اولديلر (حدثنا ابراهيم ابن خزيم) ضم خاء معجمه وفتح زا ايله ابو اسحق (الشاشى) شينين معجمتين ايله ماوراء نهرده بر بلده در (قال حدثنا عبد بن حميد) بالتصغير وله تواليف روى عنه مسلم والترمذى وعلق عنه البخارى قال الحلبى هو المصنف المسند ايكيوز قرق طقوز سنۀ هجريه سنده محمول آلۀ حدبا اولمشدر (حدثنا هاشم بن القاسم) ابو النصر تميمى قيصر ديكله معروفدر مات سنة سبع ومائتين فى بغداد (عن ابى جعفر) امام چهارم ائمۀ اثنى عشر جناب محمد باقر رضى الله عنه تاريخ بالغ عدد حروف (على) اولدقده سرنهادۀ بالين لحد اولديلر * اما نقل حلبى اوزره ابو جعفر مذكوردن مراد عيسى بن ماهان مروزيدر (عن الربيع بن انس) يعنى ولد نجيب انس بن مالك رضى الله عنهدر كما فى التلمسانى تحرير كردۀ حلبى اوزره ربيع تابعى بصرى نزيل خراساندر قيل صدوق لكنه شيعى توفى سنة تسع وثلاثين ومائة برين تقديرعن الربيع عن انس قولنده لفظ ابن سهو قلم ناسخدر (قال كان النبى صلى الله تعالى عليه وسلم اذا صلى قام على رجل ورفع الاخرى فانزل الله تعالى طه يعنى طأ الارض يا محمد ما انزلنا عليك القرءآن لتشقى الآية) الا تذكرة لمن يخشى اى لكن انزلناه موعظة لمن يخاف مخافة المولى يعنى حضرت سيد المرسلين عليه صلوة الله المعين صلوة ليله سعادتله قيام بيوردقده نفوراعن الراحة بر اياغ اوزره قائم اولوب پاى ديكرين رفع ايدردى * پس رؤف متعال حبيبنه الطافا وكرما بو آيت جليله يى انزال ايلدى ويبورديكه دوپاى مباركك زمينه يله جه بص بك قدم اوزره اعتماد له نفسكه بار آور تعب اولمه عبادت امرنده مشقت باب اولمغيچون سنك اوزريكه قرآن كريمى انزال بيورمدق ديمك اولور (ولا خفاء بما فى هذا كله) يا بمعنى فى حذرا عن التكرار ايرادن عدول بيورلمشدر اى فيما ذكر من الاية والحديث (من الاكرام وحسن المعاملة) يعنى طه طأ الارض معناسنه مراد اولنديغى حالده آيت جليله وحديث لطيفدن ذكر اولنان اشياده نبى محترم صلى الله عليه وسلم وكرم جنابلرينه اكرام وحسن معامله وملاطفۀ باهره در (وان جعلنا طه من اسمائه عليه الصلاة والسلام كما قيل او جعلت قسما) اما طه اسماء اسناى حضرت مصطفى صلى الله عليه وسلمدن قيلديغمزده ويا قسم قيلنديغى حالده (لحق الفصل بما قبله) فصل سادس خامسه وصل اولوركه تحقيق مكانت حضرتنه يا دقسمى اخبار ومخاطبه وملاطفه ومحاوره ده نهايت مبرت واعلاء درجات ادابى افاده اولمش اولور (ومثل هذا) مبتدأ (من نمط) فتح نون وميمله طريق معناسنه والنوع من الشئ كما فى القاموس (الشفقة والمبرة قوله تعالى) يعنى طه اسم ساميء حضرتدن ويا مقسم به آسا نوع مرحمت ومبرتدن حق تعالينك بوقول جليليدر وقوله خبر مبتدأ (فعلك باخع نفسك على آثارهم ان لم يؤمنوا بهذا الحديث) اى المجدد انزاله (اسفا) حزنا وتأسفا (اى قاتل نفسك) مفعول قاتل وبالاضافة دخى مقرر فى الايه در (لذلك) قرآن عظيمه عدم ايمانلرندن ناشى (غضبا او غيظا او جزعا) قلت صبر وتحمل تفسير اسفده ترديددر ولعل اشفاق ايچوندر * امدى احبابندن دور وفراق وآثارا حبه اوزره متحسرا ولانه اول حضرت تشبيه اولنديغندن استعاره در وبخع غما قتل نفسه معناسنه ويا تأكيد اوله * يعنى نفسك اوزره شفقت ايدرمكه انلرك ايماندن تولى وتباعدلرينه غيظ وغضبكدن ناشى حزن وغم ايله نفسكى قتل وهلاك ايليه سن (ومثله) مورد شفقت واكرامده ورود ايدن فلعلك باخع نفسك آيت شريفه سى نظيريدر (قوله تعالى ايضا) (لعلك باخع نفسك الا يكونوا مؤمنين) يعنى انلرك قرآنه عدم اتيان ايمانلرى خوفندن نفسكى غما هلاك ايتمككدن شفقت ايدرم ومقصود آيتين جليلتين حضرت سرور عالم صلى الله عليه وسلمدن غمى ازاله ايله عين شفقت وتكررى شفقت صمدانيه مزداد اولديغنه اشارت اولور (ثم قال) بعد ذا حق تبارك وتعالى تسليه لشان حبيبه بيوردر (ان نشأ ننزل عليهم من السماء آية) اكر مراد شريفمز اولايدى انلرك ايمانى ملجئه بر دلالت باهره آسماندن تنزيل ايدردك وياخود اهل كفر وطغيان اوزره ناكهانى بر بليه وعذاب آسمانى انزال ايدردك كه (فظلت اعناقهم لها خاضعين) اندن جماعات واشراف وساداتى اول آيته منقادين وياخود اول بليۀ ناكهانى سماويه يه ذليلين وخاشعين اولورلردى خضوع وانقيادلرندن كنايه در * امدى لفظ اعناق بصفة العقلاء وصف اولنوب انلره اضافت اولنديسه اجريت مجراهم فى الجمع والفظ فظلت ننزل اوزره معطوفدر (ومن هذا الباب) يعنى شفقت واكرام بابندندر (قوله تعالى فاصدع بما تؤمر) ما موصوله وعائدى محذوفدر اى بما تؤمر به

وصدع بالحجة اذا تكلم بها جهارا واصل صدع ابانه واظهاردر یعنی امر اولندیغك شرایعی اجهار واظهار ایله (واعرض عن المشركین) اهانة لهم اهل كفر وشركك قولنه التفات ایتمه وانلرك كفری سببیله حزین اوله دیمك اولور بو آیت شریفه قتال آیتیله منسوخه اولسی تصریح كرده بغوید ر (الی قوله تعالی ولقد نعلم انك یضیق صدرك بما یقولون) ای فینا اوفی القرآن اوفیك (الی آخر السورة) یعنی سورهٔ حجرك آخرینه وارنجه (انا كفیناك المستهزئین الذین یجعلون مع الله الها آخر فسوف یعلمون ولقد نعلم انك یضیق صدرك بما یقولون فسبح بحمد ربك وكن من الساجدین واعبد ربك حتی یاتیك الیقین) اشرار سفهاء قریشدن بش نفر بد اندیشان اویمتنی درك انلری قمع واهلاك كه كید وشروری سنك اوزركدن دفع ایلدك اول بد كهرانكه مع الله الواحد اله دیكر اتخاذ ایدرلردی عاقبت امرلرین قریبا فی الدارین بیلورلر و بر تحقیق علوشان منزله دانایزكه بد رسی انلرك بزم شان شریفمزده اولان هذیان وترهاتلری سینهٔ پر سكینه كه اضطراب ومضایقه ایراث ایدر پس حقه تسبیح وتحمید ایله فارغ البال ومصلیندن اول وموت سكا لاحق اولنجه دخی ربكه عبادت قیل دیمك اوله (وقوله تعالی ولقد استهزئ برسل من قبلك الآیة) فحاق بالذین سخروا منهم ما كانوا به یستهزؤن * بو آیت لطیفه دخی تسلیت بخش حضرت حبیب الله صلی الله علیه وسلم اولور پیغمبران پیشین قومندن اذی وجفا برله استهزاء اولندیلر وجفا یاب اولدقجه صبر ایلدیلر واستهزاء ایلدكاری شیئك جزا وسزالری امم مكذبینه نازل اولدی اوفاحاط بهم الذین كانوا به یستهزؤن حیث هلكوا لاجله * امدی ضمیر به یا شرعه ویا عذابه راجعدر (قال مكی سلاه) الله (تعالی بما ذكره وهون علیه ما یلقی) بعضی روایتده ما یلقاه وارد اولدی (من المشركین واعلمه ان من تمادی علی ذلك یحل به) ضم حاء مهمله ایله بمعنی نزل كما فی القاموس اما صحاحده كسر حا ایله وجب معناسنه در (ما حل بمن قبله) یعنی مسبوق الذكر ابو طالب مكی قدس سره بیوردیكه (ولقد استهزئ برسل من قبلك) قول جلیلی ایله حق سبحانه وتعالی حبیبی تسلیت بیوروب دخی فرط اذای مشركین بد آیینی اول حضرته آسان ایلدی واستهزا وجفا اوزره مصر ومستمر اولنلره اعدای انبیاء پیشینه نزول وایجاب ایدن شیء عظیم اكا دخی نازل اولور دیو حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلمه اعلام ایلدی (ومن هذا الباب) بعض نسخه ده مثل هذه التسلیة ورود ایتمشدر (قوله تعالی وان یكذبوك) یعنی قومك سنی تكذیبه مبادرت ایدرلر ایسه انلرك تكذیبی جنابكی تهویل ایتمسون (فقد كذبت رسل من قبلك) بو قول سبحانی دخی نوع تسلیتدندر كه حبیبا پیغمبران پیشین ابتلا تأسی ایله كه سنك قومكدن صدور ایدن معامله نادر برابر سائر امده دخی موجود ایدی وانبیاء متقدمین خود تكذیب اولندیلر دیمكدر والله اعلم بمراده * پس لن البلیة اذا عمت طابت بلیه ده آخرك مشاركتی انسانك حزنی تخفیف ایلدیكی مشهور ومعهوددر (كما قالت الخنسا) ولولا كثرة الباكین حولی * علی اخوانهم لقتلت نفسی * وما یبكون مثل اخی ولكن اعزی النفس منی بالتأسی * (ومن هذا) بو بابدن ویا بو قبیلدندر (قوله تعالی كذلك ما اتی الذین من قبلهم من رسول الا قالوا ساحر او مجنون) لو للتنویع باعتبار قوم دون قوم اوللشك مشیرا الی تحیرهم فی امره حرف او شك اولمق بعید اولماز زیرا هم امر مقول له ده تحیرلرینه اشارت وهم كلام دروغ انجاملرنده مناقضی ایما ایدر كه ساحر اولان صاحب علم وعقل اولمغی ایجاب ایدر مجنون ایسه عقل وعلمدن خلوی مقتضیدر والحاصل معنای آیت شریفه سنی قومك تكذیب ومعلم ومجنوندر دیو اوزریكه افك وافترالری آساسندن مقدم كلان انبیایه كفار قومی انلر ایچون خداعدروبونده جنون واردر دیو هذیان ایدیلر یعنی برادران سالفه كه بو گفتگولر گذران ایده كلمشدر یا الكزبو حالتده سن متفرد دكلسن دیمكله تسلی بال مقدسهٔ حبیب بیورلمشدر (عزاه الله تعالی) تشدید زای معجمه ایله ای حمله علی الصبر (بما اخبر به عن الامم السالفة ومقالها) بعض نسخه ده ومقالتها (لانبیائهم قبله ومحنتهم بهم) یعنی مولای جلیل جل عن الشبیه والمثیل حبیب محترمدن اقدم كونی تشریف ایدن انبیای ذیشانان حضرلتی حقلرنده اولان جماعات سابقه نك اقاویل واكاذیبی اخبار وپیغمبرانك امم مكذبه ایله ابتلا ومحنتلرین اعلام بیورمغله جناب سید المرسلینی صبره حمل ایله تعزیه ایلدی (وسلاه بذلك عن محنته بمثله من كفار مكة وانه لیس اول من لقی ذلك) وبنه حق جل وعلا حبیبنی امم پیشین مانندی ابتلاء انبیادن ذكر اولنان حالات عجیبه ایله تسلیت بخش اولدیكه كفار مكه دن خار شفكن جفا اولدیغن وذات خجسته لری اول گرفتار دست پرجفای امت اولمیوب سائر اخوان عالیشانان دخی اذای بدكردار قومه دوچار اولدقلرین اعلام ایله تطییب خاطر ایلدی (ثم طیب نفسه وابان عذره) وبعد التسلیة نفس نفیس حضرتی تطییب وارضا وعذرنی اظهار ایلدی (بقوله فتول عنهم ای اعرض عنهم) یعنی اول قوم پرلومدن اعراض وترك معامله ایله انلردن روگردان اول (فما انت بملوم ای فی اداء ما بلغت وابلاغ ما حملت) ضم حاء مهمله وتشدید میم مكسوره ایله یعنی انلرك مكالمه سندن ملوم دكلسن دیمك اعلامدن تبلیغ اولندیغك شیئی اداده واحكامده تكلیف

اولندیغك اموری ابلاغده ملوم دكلسن دیمكلك مراد بیوریله ای فلا تلام فی اعراضك عنهم بعدما كررت علیهم مبالغا فی تبلیغ ما امرت به الیهم (ومثله قوله تعالی واصبر لحكم ربك فانك باعیننا) جمع العین بجمع الضمیر مبالغة فی كثرة اسباب الحفظ ای العصمة ای بمرأی منا (ای اصبر علی اذاهم فانك بحیث نراك ونحفظك) یعنی انلرك اذی وجفالرینه صبر وتحمل ایله شول حیثیت ایله كه عین عنایتمزله سنی حفظ ایدرز (سلاه الله تعالی بهذا فی آی كثیرة من هذا المعنی) یعنی صبر وحفظ ووعد ایله امرده نیجه آیات بیناتده خدای معین رسول امینی تسلیه ایلدی علیه من الصلوات اصفاها ومن التحیات انماها

الفصل السابع

(فیما اخبر الله تعالی به فی كتابه العزیز) عزیز نادر فی الوجود لبقائه علی صفحات الدهر الی الیوم الموعود (من عظیم قدره وشریف منزلته علی الانبیاء وحظوة رتبته) من بیانیه وحظوه حاء مهمله نك كسریله ویا ضمیله وسكون ظاء معجمه ایله فضل ورفع قدر وكمال یعنی فصل سابع حضرت رب الارباب اول فخر موجودات ایله كتاب كریمنده كه (لا یأتیه الباطل من بین یدیه ولا من خلفه) عنوان شرف نشانیله معنوندر انبیا اوزره عظیم مرتبه وشریف منزلت وعلو قدرنی اخبار بیاننده در بعض نسخه ده علیهم الصلوة والسلام ایراد اولنمشدر فی قوله تعالی (واذ اخذ الله میثاق النبیین لما آتیتكم من كتاب وحكمة الی قوله) تعالی (من الشاهدین) ثم جاءكم رسول مصدق لما معكم لتؤمنن به ولتنصرنه قال أأقررتم واخذتم علی ذلكم اصری قالوا اقررنا قال فاشهدوا وانا معكم من الشاهدین) لما آتیتكم قراءت نافع اوزره آتیناكم ولام موطئة للقسمدر زیرا اخذ میثاق بمعنی الاستحلافدر وما شرطیه ویا موصوله دركه ما بعدی صله وعائدی محذوفدر ای الذی آتیتكموه (برین تقدیر لام ابتدائیه اولوب وخطاب عام تغلیب ویا مجازدر ومن بیانیه ویا تبعیضیه در ولام لما آتیتكم قسم اولدیغی حالده لام لتؤمنن جواب قسم وشرط ملغی ثم جاءكم صله اوزره معطوف وعائدی محذوفدر * ای جاءكم به رسول یعنی وقتا آفریننده عالم پیغمبراندن اخذ میثاق وعهد ایلدیكه ذات بیچون حق سزه كتاب وحكمت اعطا ایلیوب بعد ذا سزكه بیله اولان امری مصدق اولور سزه رسول كله البته والبته اكا ایمان ایلیوب نصرت ایده سز دیو انبیاء كرامه اقرار ایتدیكزمی وعهدیمی قبول قیلدیكزمی خطاب عزتی ورود ایلدكده انبیا علیهم السلام اقرار ایلدك وعهود ومیثاقی لازمهٔ ذمت قیلدق دیدكلرنده بر بریكز اوزره اقرارله شهادت ایدك وبن دخی اقراركز اوزرینه عظمت وجلالمله شاهدم دیمك اوله * امدی آیت میثاقده تأكید عظیم وتعظیم جسیم بدیداردركه انبیاء ذوی الاحترام عصر خاتم المرسلینی علیه السلام ادراك ایتمیه جكلری علم ازلیسنده معلوم عزتی ایكن انجق حبیبنك فخامت شانی آنلره اعلام مراد ایلدی * امدی اول حضرتك كمال ومحلندن اعظم واشرف كمال ومحل بر فرده بخش خدا اولمیوب وذلك الكمال قبل خلق آدم علیه السلام حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلمه حصولی خبر صحیحله ثابت اولوب نبوتی جمله انبیادن اسبق واقدم وجمله اوزره نبی ورسول اولدیغی اخذ مواثیق ایله ظاهر اولمغین اخذ میثاق بمعنی الاستحلاف اولدیغی باهردر (لطیفه) هذا كالایمان البیعة التی تؤخذ للخلفاء وكانها اخذت من هنا فاذا عرفت ذلك فالنبی صلی الله علیه وسلم هو نبی الانبیاء ولقد اظهر ذلك فی الآخرة یكون جمیع الانبیاء علیهم السلام تحت لوائه وفی الدنیا كذلك لیلة الاسراء اذ صلی بهم (قال ابو الحسن القابسی اختص الله تعالی محمدا) صلی الله علیه وسلم (بفضل لم یؤته غیره) قابسی علیه الرحمه بیوردیكه حق تعالی جناب مصطفی صلی الله علیه وسلمی زیاده فضیلتله تخصیص وتفضیل ایلدیكه سائر انبیایه علیهم السلام اول فضیلت اعطا اولنمدی (ابانه به) جملهٔ استیناف یعنی فضل وكرمندن حبیبنه بخشنده اولدیغن اظهار ایلدی (وهو ما ذكره فی هذه الآیة) اول فضل خاص آیت میثاقده ذكر اولنان تشریف واختصاصدر (قال المفسرون اخذ الله المیثاق بالوحی فلم یبعث نبیا الا ذكر له محمدا صلی الله علیه وسلم ونعته واخذ علیه میثاقه) وهو (ان ادركه لیؤمنن به) ارباب تفسیر بیوردیلر كه رب العالمین انبیا علیهم السلامه وحی ایله اخذ میثاق ایلدی وانلردن بر نبی بعث وارسال ایتمدی الا اول پیغمبره حضرت نبی آخر الزمان جنابنی ذكر وكتب آسمانیده نعت وصفت محمدیی یاد ایلیوب حضرت مصطفی علیه التحایایه خاص اولان عهدی هر نبی اوزره اخذ ایلدیكه اول حضرتی ادراك ایدرسه لاجل اخذ المیثاق بذلك اكا ایمان ایلیوب فرمانبر اوله جناب عمر بن الخطاب رضی عنه التواب صحایف توراة جلیله به امعان نظر بیوردیغی حضرت فخر كائنات صلی الله علیه وسلمك منظور سعادتی اولدقده عمره نگاه التفات بیوروب (لو كان موسی حیا ما وسعه الا اتباعی) حدیث صحیحله لب جنبان تأدیب اولدیلر اگر عهد میثاق شرفیافتهٔ صدور اولمسه ایدی لاحق سابقه اتباع فهم اولنوردی اخذ عهود ایله كمال اختصاص وتفضل نمایان

ولدی (وقیل ان یبینه لقومه ویأخذ میثاقهم ان یبینوه فمن بعدهم) وفی نسخة لمن بعده یعنی انبیا علیهم السلام
اعهد معهودی قومنه بیان وانلردخی کندولرد نصکره کلنلره تبیین عهد ایچون اخذ مواثیق وعهود ایده لر دیلدی
(وقوله ثم جاءکم الخطاب لاهل الکتاب المعاصرین لمحمد صلی الله تعالی علیه وسلم) لام محمد تقویه ایچوندر بعض
نسخه ده المعاصرین محمدا صلی الله علیه وسلم واقعدر اما انبیادن اخذ میثاق بذلك قولنه نظرا قول مصنف غیر
مستقیم اولدیغی غیر خفیدر معنا اخذ المیثاق عنهم علی ان یبینوا الکم ایها المعاصرون بواسطة اصحابهم کما قاله السید
عیسی وقال المولی نورالدین علی القاری فتقدیر الآیة واذ اخذ الله المیثاق الذی اخذه النبیون علی اممهم انتهی
(قال علی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنه) ابن جریر تفسیرنده موقوفا وفی الحکم مرفوعا روایت بیوردیغی
خبرده جناب حیدر کرار رضی عنه الغفار بیوردی (لم یبعث الله تعالی نبیا من آدم فمن بعده الا اخذ علیه العهد
فی محمد صلی الله تعالی علیه وسلم لئن بعث وهو حی لیؤمنن به ولینصرنه) نون مثقله مابعدنك فتحیله در لافراد الضمیر
بهما (ویأخذ) فتح ذال معجمه ایله لام ونون مؤکده داخل اولان لفظ اوزره عطفله منصوبدر ای ولیأخذن
(العهد بذلك علی قومه) یعنی حضرت قیوم بی زوال جل جلاله جناب صفی الله واندنصکره نبیا بعد نبی بعث
ایتدی الا حضرت سید الکونین علیه السلام حقنده اول نبی اوزره اخذ عهد ایلدیکه حبیبم محمد بعث اولنوب
اول نبی حیاتده موجود اولورسه محمد علیه سلام الامجده ایمان وا کا نصرت ایدوب قومی اوزره اخذ مواثیق ایتمکله
اخذ عهد ومیثاق ایلدی (ونحوه عن السدی) ضم سین وتشدید مهملتین ایله سده باب مسجد کوفه ده جلوسندن
ناشی نسبتیله در سدی بزرك اسمعیل بن عبدالرحمن کوفی وتابعیدرکه ابن عباس وانس وغیریلردن رضی الله
عنهم روایت احادیث بیورمشلردر امام موسی الیه حسن الحدیث اولمغین امام مسلم وائمۂ اربعه آنلردن تخریج
ایتمشلردر یوز یکرمی یدی سنه سی حدودنده عازم دار البقا اولدی وسدئ صغیر محمد بن مروان الکوفیدر بومقامده
مراد اولنان سدئ اقدمدر (وقتادة) اجلۀ تابعین وعظماء مفسریندندر تقدم الکلام علیه (فی آی) جمع آیة کآیات
(تضمنت فضله) یعنی هذه الآیه ضمن آیات کثیره ده مندرجه اولدیغی حالده فضائل حضرت (من غیر وجه واحد) بل
من وجوه متعدده امامین جلیلیندن منقوله در (قال الله تعالی واذ اخذنا من النبیین میثاقهم ومنك ومن نوح الآیه)
(وابراهیم وموسی وعیسی ابن مریم واخذنا منهم میثاقا غلیظا) تخصیص بعد تعمیم وبیان فضل وزیادۂ شرفلرین
تلویحدرکه اولو العزم من الرسل ومشاهیر ارباب شرایعدرلر وحضرت امام صف انبیا محمد مصطفی علیه السلام
والتحایایی تعظیما وتکریما آنلر اوزره تشریفا علی تشریف تقدیم بیوردی هم شرف ذاتی وهم تقدم زمانی ایله
کالامرین تقدمی ملحوظدر زیرا عالم ارواحده تقدم نبوتی (کنت نبیا وآدم بین الروح والجسد) خبر لطیفی وکنت اول
النبیین فی الخلق وآخرهم فی البعث) حدیث شهیری بومدعایه شاهداندر (والحاصل تبلیغ رسالات وتحمل دعوت ایله
انبیادن اخذ میثاق ایلدك جناب شرفا بکدن واخوان اولو العزمکدن اخذ عهد عظیم الشان ایلدك دیو بیوردر
واخذنا منهم میثاقا تکریری تعظیما لمقامه بیان وصفی ایچوندر (وقال انا اوحینا الیك کما اوحینا الی نوح الی قوله
تعالی (وکیلا) نسخ صحیحه ده الی قوله شهیدا ثبوتیافتۂ تعیندر زیرا وکیلا قول شریفنه وارنجه نیجه آیات
جلیله ده اول حضرتك سائر انبیا علیهم السلام اوزره فضیلتنی مشعر معنا غیر مبیندر امدی سپهکش انبیا
کتیبۂ اصفیا اوزره من جهة التفضیل والشان ومن جهة التقدم فی الزمان تقدیم بیورلدیغنه فضلنی تلویحدر
وان لم یقتض الواو الترتیب لکن العرب تؤثر تقدیم المتقدم فی الذکر علی المتأخر فی اللفظ (روی عن عمر بن الخطاب
رضی الله تعالی عنه انه قال فی کلام بکی به النبی صلی الله تعالی علیه وسلم) نبی نصبله مفعول بکی ومخرج خبر
مذکور نامعلوم اما اقتباس انوارده یراعه کذار شاطی ومدخلده مرزدۂ خامۂ روایت ابن الحاج درویکی محقق
ومثبتدر یعنی فاروق منیع الجناب حضرت رسول محترمك دار سروره ارتحالنی تحققدنصکره کریان اولوب
(فقال) بو کلمات رقت آمیز ایله لب جنبان ستایش حضرت مصطفی علیه التحایا اولدی (بابی انت وامی) ادات
عربدندر مزید تکریم واظهار محبت ایتدکاری کمسنه یه خطاب ایدرلر وانت مبتدأ وجار ومجرور مقدم خبردر وانت
مفدی بابی وامی دیمك اولور ویا مقدر افدیك لفظنه متعلق ضمیر منفصل متصلدن بدل قیلنور والظهور المعنی جمله
محذوفدر (یارسول الله لقد بلغ من فضیلتك عند الله ان بعثك آخر الانبیاء وذکرك فی اولهم) حرف من زائده
ویا تبعیضیه در یعنی یا حبیب الله درکاه کبریاده فضیلتك معارج فضائلن ذروۂ والا وبالاسنه رسیده اولدیکه
مقام وجودده حق تعالی سنی آخر انبیا وخاتم اصفیا بعث ایدوب وانبیادن بعضی ذکر ومعرض کرم وجودده اول
سنی یاد ایدوب (فقال واذ اخذنا من النبیین میثاقهم ومنك ومن نوح الآیة) کما سبق ای ان من خص بالذکر

فی الآیه من اولی العزم مقدم الرتبة علی غیره فهم اول انت منهم او اعلاهم یعنی ذات جهانتاب نبوتك تقدیم ایله
تفضیل ایلدی (بابی انت وامی یارسول الله) مرة بعد اخری پدر ومادرم راه محبتکده فدا اولسون (لقد
بلغ من فضیلتك عنده ان اهل النار یودون ان یکونوا اطاعوك وهم) جملۂ حالیه در (بین اطباقها) جمع طبق واحدا
بعد واحد منزلة ومرتبة (یعذبون) دخی عند الله فضیلت باهره لك اوج کماله واصلدرکه امت دعوتکدن اهل دوزخ
درکات جحیمده معذبین ایکن سکا مطیع ومنقاد اولمغی تمنی ایدوب دیه لر (یقولون یالیتنا) یا تنبیه ویا نادر ومنادی
کندو نفسلری ویا بعض معذبین ویا زبانیه اوله وهو تجرید علی الاول (اطعنا الله واطعنا الرسولا) رسول الف ایله
مرسومدر والجمهور علی اثباتها وقفا ووصلا * امدی کفار هر امتکه پیغمبرلرینه اطاعتی تمنی ایتملری مراد
اولندقده فخر رسالتك فضیلتی بو بابده ظاهره اولمیوب فصلدن وصلی مفید اولمازبلکه مقصود عمری بیان فضیلت
جناب پیغمبری اولوب تفضیل اولمیه وان کان السابق واللاحق من الخصائص * پس سید صفوی توجیه
بیورمشلرکه انبیاء دائره دعوتنده عموم نایاب اولمغین کفار هر امت بعثت خاتم الرساله دنصکره اولمغله عموم دعوت
حضرت محمددن ناشی فخر کائنات علیه اطیب الصلوة اطاعتنی تمنی ایلیه لر وجملۂ مدحه ومرثیه کونۀ عمر یدندرکه
حضرت سید الکونین حقنده بیوردلر * بابی انت وامی یارسول الله لقد بلغ من فضیلتك عند الله ان جعل
طاعتك طاعته فقال من یطع الرسول فقد اطاع الله بابی انت وامی یارسول الله لئن کان موسی بن عمران
ان اعطاه الله حجرا یتفجر منه الانهار فما ذلك باعجب من اصابعك حین ینبع منها الماء صلی الله علیه وسلم هکذا
وهکذا (قال قتادة) ابن ابی حاتم تفسیرنده وابو نعیم دلائلنده قتاده طریقندن مرسلا تحریك سلسلۀ روایت بیوررلرکه
(ان النبی صلی الله تعالی علیه وسلم قال کنت اول الانبیاء فی الخلق) واسطۂ کارکاه آفرینش صلی الله علیه وسلم
بالسعادة والاجلال بیوررلرکه قبل خلق ارواح الانبیاء بنم روح پرفتوحم خلق اولنمغین پیغمبرانك آفرینشده
اقدم واولیم یاخود معنی فی اللوح المحفوظ کتابت ایله تقدیرده اول انبیایم (وآخرهم فی البعث) خاتم النبیین
اولدیغمدن بعثا آخر انبیایم (فلذلك) پس خلقا اول انبیا اولدیغم اجلدن (وقع ذکره مقدما هنا قبل نوح وغیره)
بعض نسخه ده علی نوح واقعدر آیت سابقه ده ذکر شریفی نجی الله وسائر اولو العزمکه خلیل الله وکلیم الله وروح الله
صلوات الله علی نبینا وعلیهم حضراتندن مقدم واقع اولدی واسم نوح علیه السلام عبد الغفاردر نفس نفیسی ویا قومی
اوزره کثرت نوحندن نوح تسمیه بیورلدیغی تحقیق کردۂ علامۂ سهیلیدر (قال السمرقندی) امام ابو اللیث
حنفی بیوررلر (فی هذا) فی ذکر وقوعه مقدما (تفضیل نبینا محمد صلی الله تعالی علیه وسلم لتخصیصه بالذکر قبلهم)
یعنی قبل ذکر الانبیاء اول حضرتی اظهار الکرم والجود تخصیص بالذکر ایله تفضیلی مقرردر (وهو آخرهم)
حالبوکه زمانا من جهة البعثة والوجود آخر انبیاء علیهم صلوات الملك المعبوددر (المعنی اخذ الله تعالی علیهم المیثاق)
اخذ تقدیری ویا تکلیفی متضمن اولمغله علی ایله تعدیه ایدر (اذ اخرجهم) اخذ میثاقه ظرف زماندر (من ظهر آدم
کالذر) واحده ذرة النملة الصغیرة البیضاء او الحمراء او جزء من مائة واربعة وعشرین جزأ من شعیرة وقیل اصغر شیء
عبارۂ مذکوره یا کلام سمرقندی ویا کفتار مصنفدر یعنی لما کان آدم صفی الله اب الکل صح ان الکل
من ظهره * والحاصل قادر پروردکار جل جلاله ذره وش یعنی مورچه آسا اجسام صغار آفریده قیلوب آنلره
ارواح تعلیق بیوردی اما کیفیت اخراج عن الظهر وحقیقت معنادن اسلاف وقدما سکوت بیورملریله نیجه
خیر الخلف دخی بو معناده نحن علی آثارهم کلامیله اقتدا بالسلف بیورمشلردر * معلوم اوله که انبیاء علیهم السلام
ایچون میثاق عامه دخولدنصکره که (الست بربکم قالوا بلی) ایله معنی در تبلیغ رسالتله دخی میثاق خاص موجود
اولوب وبو میثاقدن اخص بر میثاق بیننه حاصلدرکه انبیاء علیهم التحایا بالاصالة وامم بالتبع فرضا حضرت
سید ولد آدم صلی الله علیه وسلم بای وقت کان موجود ومبعوث اولورسه جمیع انبیاء وامم اول حضرته تابع اوله لر
قال علی القاری فکانهم تابعون له بالقوة وعلی فرض وقوعه بالفعل کذا انتهی (بعد ذا) اخذ عهدنه محل اولدیغی تعیننده
علما کروهٔ اختلافه ذاهب اولمشلردر کتاب ثعالبی حاوی اولدیغی اوزره جناب صفی الله بهشتدن اخراج اولنوب
روی زمینه هبوطا یتمزدن اول سماده کندولری وذریتی اوزرلرینه اخذ عهد اولنمش اوله * اما تاریخ طبریده مشحون
اولان جواهر اخبار ندرکه آدم علیه السلام سمادن وادئ نعمانه هبوط ایلدکده اخذ میثاق اولنمشدر
والله اعلم بحقیقته ونعمان فتح نونله طریق طائفده عرفاته چقان وادینك اسمیدر (وقال تعالی تلك الرسل فضلنا
بعضهم علی بعض الآیه) سورۂ شریفه ده قصه لری ذکر اولنان رسل کرامه اشارتدر واولی کاهم المعهودین فی العلم
ولام استغراقیه در یعنی بعد ذا حق جل وعلا رسل ذوی الاحترامدن بعضیسنی بلا واسطه کلامله تفضیل بیوردیکه

شب حيرت وطورده موسى الكليم عليه سلام الرحيم جنابنه تكلمله ويا حبيب الله محمد صلى الله عليه وسلم حضرتلرينه
ليلهٔ معراج ومقام نورده مكالمه ايله تفضيل ايلدى (وقال اهل التفسير اراد بقوله ورفع بعضهم درجات محمدا صلى الله
تعالى عليه وسلم) ارباب تفسيردن جمع كثير بعضله مراد فخر كائنات محمد مختار صلى الله عليه وسلمى حق تعالى مراد
ايلدى ديديلر سائر انبياى عظام اوزره وجوه متعدده ويا دعوت عامه تخصيص ايله اول حضرتك درجه سنى رفع
وعالى ايلدى وابهام تعظيمى مشعر اولور (عربى) اقول بعض الناس عنك كناية (خوف الوشاة وانت كل الناس) وقيل
المراد بالبعض اولوا العزم تحقيق كردهٔ علامهٔ تفتازانى اوزره افضل انبيا محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم اولديغى اجماع
مسلمينله مثبتدر بعده ادم ويا نوح ويا ابراهيم ويا موسى ويا خود عيسى عليهم السلام اولملرى اختلافيدر وعند الاكثر
خير البريه جناب خليل الله اولمق راجحدر (لانه بعث الى الاحمر والاسود) الوان عجم اوزره بياض وحمرت والوان عرب
اوزره ادمه وسمرت غالب اولديغندن احمر واسود دينله ويا انس وجن مراد اولنه يعنى مفخر موجودات عليه اطيب
الصلوات حجج متكاثره وآيات متواتره ايله عرب وعجم وانس وجانه بعث اولندى (واحلت له الغنائم) كفاردن قهرا
اخذ اولنان مالدر اول حضرتنه حلال قيلندى آندن اسبق برفرده حلال قيلنمدى ايدى (وظهرت على يديه المعجزات)
كثرت واستمرار ووضوح دلالتندن ناشى اظهار معجزاته محل قلندى (وليس احد من الانبياء اعطى فضيلة او كرامة
الا وقد اعطى محمد صلى الله تعالى عليه وسلم مثلها) انبيادن برذات مكرم نايابدركه اكا خصلت حميده و خارقهٔ عاده
اعطا بيوريله الا اول فضيلت وكرامت مانندى شاه رسل صلى الله عليه وسلم حضرتلرينه اعطا بل مع الزياده بخش
واكرام اولندى لكن اول معجزه نوعندن دكل ايسه بنه اول جنسدن ايدى مثلا انفلاق بحر مقابلى حبيب الله
انشقاق قمر معجزه سى اكرام بيورلديغى كبى (قال بعضهم) تقدم الكلام عليه بو مقامده اعاده باعتبارين من الفصلين
اولديغنه اشارتدر (ومن فضله) معطوف على مقدر كالعطف التلقينى (ان الله تعالى خاطب الانبياء
باسمائهم) ديباجهٔ جريدهٔ ايجاد صلى الله عليه وآله الامجاد حضرتلرينك كتاب فضلندن بروصل فصلدركه
جناب بارى عزشانه انبيا عليهم السلام حضراتنه نام ساميلريله يا آدم ويا نوح ويا ابراهيم ويا موسى ويا عيسى
ديو خطاب ايلدى (وخاطبه بالنبوة والرسالة فى كتابه فقال يا ايها النبى ويا ايها الرسول) حضرتنه كتاب قديم
وخطاب عظيمنده نبوت ورسالتله شايان مخاطبه وتكريم واجلال ايلدى (وحكى السمرقندى عن الكلبى) ابو الليث
حنفى رحمه الله ابو المنذر هشام بن محمد السائب الكلبى عليه الرحمه دن حكايت ايلدى وامام كلبى امام شافعينك
فوقى تاريخنده عالم شهوددن فقد وجود ايلمشدر (فى قوله تعالى وان من شيعته لابراهيم ان الهاء عائدة على آل محمد
صلى الله تعالى عليه وسلم) ضمير بارز متصل شيعته محمد عليه السلامه راجعدر والشيعة الاتباع (اى من شيعة
محمد لابراهيم) عليهما السلام وافظا غير متقدم اوزره عود ضمير شايع وسايغدر (كقوله تعالى حتى توارت بالحجاب)
(ولابويه لكل واحد منهما السدس) ابوى الميت امدى اول حضرتك خلقا ونبوة تقدمنه بناء بو مقامده
دخى ارجاع ضمير انسبدر تكم علهٔ غائيهٔ ترتيب كائنات حضرتنه * متى وجبت لك النبوة ديو سؤال اولندقده
وآدم بين الروح والجسد وفى رواية وآدم منجدل فى طينته فريده سيله جواب داده اولديلر (اى على دينه ومنهاجه) يعنى
جناب خليل الله عليه السلام محمد حبيب الله صلى الله عليه وسلم حضرتلرينك اتباعندندر ديمك دين محمديه
وطريق واضح احمديه اوزره دردېمك اولور زيرا حق جل وعلا خليل اللهه وحى ايله اخبار واعلام بيورمغين حبيب
اللهه ايمان ودينينه متابعت وموافقتى اختيار ايلمشدر (واختاره الفراء) بعض نسخه ده اجازه جيم وزا ايله
روايت اولندى (وحكاه عنه مكى) وبعضيلرك كسائى يه نسبت ايدرلر (وقيل المراد نوح) على نوح دخى مرويدر
(عليه الصلوة والسلام) يعنى من شيعته لفظنده ضمير نوح عليه السلامه عائد اولور ديدېلر قول اكثر مفسرين مراد
نوح عليه السلام اولديغى اظهر من يوح ايكن مصنف ادات تمريضله ايراد غير مناسب ديمشلر لكن حبيب الله وخليل
الله بينلرنده اولان مناسبت تامهٔ ظاهره حسبيله قول اول هو المعول اولديغى نمايانـدر وجناب نوح وابراهيم عليهما
السلام ميانه سنده موافقت اصول وفروع دينيه ويا مشايعهٔ طريقتدر ونوح ابو الناس وابراهيم ابو العرب والانبياء
اولمق مناسبتى هويدادر بينهما مادهٔ ايكى بيك التيوز قرق سنه اولمغله بينلرنده هود وصالح عليهما السلام
بعث اولنمشلردر

الفصل الثامن

(فى اعلام الله تعالى) عز وجل (خلقه بصلاته عليه وولايته له) فتح واوله نصرت وكسرله امارت ويا امو الات اوهما
بمعنى وقيل فن اقتصر على الثانى فقد قصر (ودفعه) دال مهمله ايله مصدر رفاعلنه مضافدر وبعض نسخه ده راء مهمله

ايله واقعدر ودفع ورفع برمعنايه ويا دال ايله قبل النزول وراء ايله بعد النزول مستعملدر ولذا قالوا الدفع اسهل من الرفع
(العذاب بسببه) صلى الله عليه وسلم يعنى فصل هشتم حضرت جليل متعال جل عن المثال حضرتلرى اول
واسطهٔ كاركاه آفرينش اوزرينه صلات ونصرت وانك سببيله دفع عذاب بيورديغن خلقه اعلام بياننده درامدى
نشر فى الفصل ولف فى الترجمه واجمال على غير الترتيب فنون بلاغتدن اولمغين مصنف عليه الرحمه لف ونشر
مشوشله تعبير بيوردى (قال الله تعالى) يعنى كفار انكارده مبالغه ايدوب (اللهم ان كان هذا هو الحق من عندك
فامطر علينا حجارة من السماء او ائتنا بعذاب اليم) ايله كويا اولدقلرى حينده (وما كان الله ليعذبهم وانت فيهم)
آيت جليله سى مرسله زيب نزول اولدى (اى ما كنت بمكة) يعنى مكهٔ مكرمه ده اولديغك مدتده حق تعالى انلرى
تعذيب ايدر دكلدر زيرا اعادة الله بويله جاريدركه برقومى عذاب استيصالله تعذيب ايتمز مادام پيغمبرلرى بين
ظهرانيهم موجود اوله ولذا برقومه عذاب نازل اولديغى حالده نبى ومن آمن به خروجله امر اولنورلر * قال الزمخشرى
المثبت مطلق التعذيب والمنفى عذاب الاستيصال وآيت كريمه ده اول داور خطهٔ رسالتك هجرتى عقبنده عذابه
ترصدلرينه تلويح ظاهردر (فلما خرج النبى صلى الله عليه وسلم من مكة) وقتا جان جسد عالم مهاجرا الى المدينة مكه دن
بيرون اولدى (وبقى فيها من بقى من المؤمنين نزل وما كان الله معذبهم وهم يستغفرون) ومؤمنيندن مكه ده پسماندهٔ
اقامت اولان اولدقده بو آيت كريمه شرفنزول بيورلدى يعنى رسول اللهك رجال مستضعفيندن تخليف بيورديغى
مؤمنين انلر ايچنده استغفار ايدر اوله لر بركات آبروى اهل ايمانله انلرى مولاى رحيم تعذيب ايديجى دكلدر آيت
مذكوره وما لهم الا يعذبهم الله آيتيله منسوخيتى مروى عن الحسن در بينهماده ظاهر امنافات نايابدركه معناى نفى
عذاب استيصالله منصب واثبات ايسه غير استيصال اوزره محمول اوله اسر وقتل وانواع خزى ونكال آسا * امدى
معذبهم ضمير جمعى كفار مكه يه وهم يستغفرون ضميرى مكه ده قلان مؤمنين اوزره عودى مقتضى اولدى وآينده
كرچه مؤمنين ذكرى تقدم ايتمدى اما لو تزيلوا آيتى قبيلندن اولوب على هذا التأويل سياق كلامدن مفهومدر
(وهذا مثل قوله تعالى لو تزيلوا الاية) لعذبنا الذين كفروا منهم عذابا اليما * يعنى امهال وتأخير عذابده آيت سابقه
لو تزيلوا كريمه سى تحتنده مندرج بيوريلان معانى مانندېدركه مؤمنين كافرلردن تميز ايدوب وتفرق ايدرلرسه اهل مكه
كفارنى قتل واسر ايله عذاب ايدرز (ع) ولاجل عين الف عين يكرم (وقوله) تعالى (ولولا رجال مؤمنون الاية) ونساء
مؤمنات لم تعلموهم ان تطؤهم فتصيبكم منهم معرة بغير علم ليدخل الله فى رحمته من يشاء لو تزيلوا الى آخرها) ان تطؤهم
قولى رجال ونسادن بدل اشتمالدر ويا تعلموهم ضميرندن حال اوله بغير علم متعلق ان تطؤهم وجواب لولا لدلالة الكلام
عليه محذوفدر * امدى تتمهٔ آيت مذكوره اولان لو تزيلوا قول شريفى مصنف عليه الرحمه نك اولا افراز بيورملرينه
نكته آيتدن ايكى محلده استشهادنه تصريحدر زيرا ماسبق لو تزيلوا ايله تأكيد تجويز اوانسه لعذبنا اوله جواب اولمقده
استشهاد ظاهر اولمزدى * پس مع تأخره فى التلاوة افراز وتقديمه امر مذكورك شانته اهتماما وتصريحا وجه ابلغ اوزره
تنبيه اولندى * والحاصل اول محبوب باركاه مقدس بركاتيله مهلت عذاب كفاره بو آيت جليله دخى داله دركه هجرتدن
عدم قدرتله پسماندهٔ اقامت اولان رجال مؤمنين ونساء مؤمنات مكه ده مشركين ايله اختلاطلرى اجلندن سزانلرى
عدم فرق ايله هلاك كراهتى اولميدى مردان وزنان مسلمانانى اهلاك كه سزه ديت وكفارت وتأسف وتعيير دشمنان
امثالى عيب ومكروه اصابت ايديدى * اما انلردن كف يدا يتمكز توفيق حق ورحمت فياض مطلقه محضا سزى ادخال
ايچوندر يعنى بين اظهر الكفار مؤمنين ومؤمنات موجود اولملرى كفاردن عذابى تأخيره بيركة النبى صلى الله عليه وسلم
باعث اولديغنه دلالتدر (فلما هاجر المؤمنون نزل وما لهم الا يعذبهم الله الاية) (وهم يصدون عن المسجد الحرام) وقتا
مؤمنين مكه دن مهاجرت ايلدى بو آيت دهشت فزا نازله اولديكه كفار مكه يى تعذيبدن نه شئ منع ايدر مؤمنيندن
مفارقتندنصكره نيجه شايستهٔ عذاب اولمزلر (وهذا من ابين ما يظهر مكانته صلى الله تعالى عليه وسلم) يعنى تأخير عذابه
دلالت ايدن آيت اول حضرتك علو مرتبت ورفعت شانن مبين اظهر دليلندر (ودرئه) بعض اكابر خطيله صيغهٔ
فعل ماضى ايله مضبوطدر ومصدر راء مضافا درئه بمعنى الدفع ودخى كسر دال وسكون راء وهمزه وتاء ايله درأة اولمق
صوابديد على القاريدر (العذاب عن اهل مكة بسبب كونه) كرم وجودنى متضمن وجود بهبودى سببيله كفار مكه دن
رفع عذاب (ثم كون اصحابه) ثم تراخى رتبى ويا تعقيب زمانى ايچوندر وكون جرله ما تقدم اوزره عطف اولور (بعد بين
اظهرهم) دخى بعد الحضرة بعض اصحابنك اهل مكه بيننده وجوارنده اولملرى سببيله انلردن رفع عذاب عظيم شان
حضرتنه ادل دلايلدر (فلما خلت مكة منهم عذبهم بتسليط المؤمنين عليهم وغلبتهم اياهم) وقتا مكهٔ مكرمه مؤمنيندن
خاليه اولدى كفار اوزره خدا رسولنى ومؤمنينى تسليط وكفاره انلرى غالب قيلمغله تعذيب ايلدى (وحكم) تشديد

كاف مفتوحه ايله (فيهم سيوفهم واورثهم ارضهم وديارهم واموالهم) تعميم بعد تخصيص يعنى داور خطهٔ رسالت
عليه السلام والتحية ومؤمنينك (اصدق انباء من الكتب) اولان تيغلرين انلرايچره حكم نصب ايدوب مزارع
وبيوت وحصون ومال ومنالرين اصحاب مجاهدينه ميراث قيلدى (وفى الاية) تعريف عهد ايچوندر (ايضا تأويل
آخر) وما كان الله ليعذبهم وانت فيهم وما كان الله معذبهم وهم يستغفرون) كريمه سنده تأويل سابق محصلى ضمائر
غيبت كفاره الا وهم يستغفرون مؤمنينه عائده اولوب ان الله لا يعذب الكفار وانت فيهم ولا يعذبهم ايضا وبقية
الصحابة فيهم يستغفرون الله ديمك اولديغى كبى تأويل ديكردخى حاصلدركه مختار طبرى اوزره ضميرين اخيرين كفاره
راجعان وهم يستغفرون جملهٔ حاليه اوله * اى وما كان الله معذب الكفار لو تابوا واستغفروا من كفرهم اما تأويل
زجاج اوزره وما كان الله معذبهم ومنهم من يخرج فيستغفر الله * يعنى علم الله ده بعضى انلردن وذريتلرندن مؤمن
اولملرى سبق ايتمش اوله اما اظهر معنا تحرير كردهٔ تجانى اوزره آيت مذكوره ده مبنى مصنف عليه الرحمه نك تأويل
آخرذكرى ضمير بن معا مؤمنينه عائدين اولمسيدركه حديث آتيدن استناد بيورر (حدثنا القاضى الشهيد ابو على
رحمه الله بقراءتى عليه) حافظ ابن سكره (ثنا ابو الفضل بن خيرون وابو الحسين الصيرفى) بعض نسخه ده بدون
الباء حسن واقعدر مبارك بن عبد الجبار (قالا ثنا ابو يعلى بن زوج الحرة) ضم حاء مهمله وتشديد راء ايله
(ثنا ابو على السنجى) كسر سين مهمله وسكون نون وجيم وياء نسبيه ايله (ثنا محمد بن احمد بن محبوب المروزى)
ابو العباس راوىٔ ترمذيدر (ثنا ابو عيسى الحافظ) صاحب السنن امام ترمذى (ثنا سفين بن وكيع)
ابو محمد كوفى يوز طقسان يدیده عزم بقا ايلدى (حدثنا ابن نمير) ضم نون وفتح ميم وسكون ياء وراء مهمله ايله
ابو عبد الرحمن عبد الله الهمدانى الكوفى راوىٔ هشام واعمش ايكيوز اوتوز درتده سرنهادهٔ بالين اجل اولمشدر
(عن اسمعيل بن ابراهيم بن مهاجر) كسر جيم ايله تبع تابعيندن ابو البشر الاسدى ضعيف اخرج له الترمذى وابن
ماجه (عن عباد بن يوسف) فتح عين مهمله وتشديد موحده ايله ابو عثمان الكندى (عن ابى بردة) ضم موحده ايله
قاضىٔ كوفه عامر (بن ابى موسى) پدرندن وعلى وزبيردن رضى الله عنهم جنابلرندن راويدر عامر يوز درتده
عمارى كزين تابوت فنا اولديلر (عن ابيه) عبد الله بن قيس الاشعرى امراء سلطان سرير بردهٔ افلاك صلى الله عليه وسلم
حضرتلرندندر امير يمن ايدوعدن وخلافت فاروقيده والىٔ بصره وكوفه اولوب قرق درتده عازم راه تسراى بقا
اولديلر رضى الله عنه (قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم انزل الله على امانين لامتى) على ظاهر الاية امت اجابت
ولعموم الرحمة امت دعوت اولمق محتملدر * يعنى حق سبحانه وتعالى بنم اوزريمه امتم ايچون ايكى امان انزال ايلدى برى
(وما كان الله ليعذبهم وانت فيهم) هذه الامنة ظاهرة فى عمومهم وبرى دخى (وما كان الله معذبهم وهم يستغفرون)
وهذه الامنة لايحة فى خصوصهم (فاذا مضيت) ضم تاء متكلم ايله دار اكداردن دار قراره انتقال ايليم (تركت فيكم
الاستغفار) باعث امن وامان اولان استغفارى سزده ابقا ايلدم * امدى ابراردن استغفار كفاردن عذاب
استيصالى دفعه باعث اولمق خفى دكلدر (ونحو منه) اى فى هذا الحديث فى المعنى (قوله تعالى وما ارسلناك الا رحمة
للعالمين) رحمة مفعول له وللعالمين متعلق به اى ما ارسلناك الا نرحم بك العالمين بهدايتك اياهم ويجوز ان يكون
حالا من الكاف اى الا ذا رحمة او هو عين الرحمة وليس للعالمين متعلق بارسلنا لان ماقبل الا لا يعمل فيما بعدها
الا فى الاستثناء المفرغ * والحاصل اول نكهبان كنجينهٔ امانت عليه الصلوة والتحية بعث اولنديغى شرايع واوامر
مبعوث لهم حقلرنده سبب اسعاد وموجب صلاح معاش ومعاد اهل فساد وكفاره رحمت اولديغى خسف ومسخ
وعذاب استيصال فى البلاددن امن ورا حتلريدر (قال رسول الله صلى الله عليه وسلم انا امان لاصحابى) وفى رواية
المسلم انا امنة لاصحابى فاذا ذهبت اتى اصحابى ما يوعدون واصحابى امنة لامتى فاذا ذهبت اصحابى اتى امتى ما يوعدون
* مصنف عليه الرحمة حديث مذكورده امان لفظيله ذكرى يا روايت اخرى ويا مع قرب المبنى رواية بالمعنى اوله
زيرا امن وامان وامنة برمعنايه در * يعنى نوردیدهٔ عالميان عليه سلام الرحمان بيوررلركه بو عالمده حياتم سزلك حفظكزى
موجبدر (قيل من البدع) يعنى امان من البدع (اصحابى كالنجوم بايهم اقتديتم اهتديتم) خبر صحيحى شهادتيله
بين ظهرانيهم بدعت نا بايد ووجود پرجود حضرت بدعدن اول كروه خجسته منقبته امان اولدى (وقيل من
الاختلاف والفتن) جمع فتنه اختبار معناسنه وكاهى مصائبه اطلاق اولنور روافظ حديثده امان لاصحابى ورودى
الى آخر اعمارهم فتن ومحندن امنيتلرى مراد دكلدر بلكه حضرت ماه اوج رسالت عليه السلام والتحية انلر ايچره
موجود وضيا كستر اولديغى مدت ايله مقيددر (ولذا اذا ذهبت اتى اصحابى ما يوعدون) بيورلمشدر امدى اول
حضرتدن صكره بين الاصحاب صدور يافته اختلاف وفتن كان ما كان منافىٔ كلام معجز نظام اولماز (قال بعضهم

الرسول صلى الله عليه وسلم هو الامان الاعظم ما عاش ومادامت سنته باقية) ماء اولى شرطيه وباقيسى نصب ايله
خبر دام (فهو باق) جزاء شرط ضمير امانه ويا رسوله راجعدر يعنى بعضيلر اول شمع جهانفروز رسالت مادام دار دنياده
حى در ذات شريفلرى نفس امان ويا وجود بهبودى كل مكروهدن انلرى دفع ورفعله امان اعظم وطريقهٔ
سنيه لرى مادام ثابته وموجوده در اول حضرت حكم البقاء حكمه فى امته باقيدر ديديلر (فاذا اميتت سنته)
صيغهٔ مجهول له على الاستعارة قچان سنت شريفه وطريقت بهيه سى ترك اولنوب عمل اولنميه وتعلمنه ناس تحريض
قيلنميه (فانتظر البلاء والفتن) باعتبار المخاطب فى بعض نسخ فانتظر مفرد ويا صيغهٔ جمعله خطاب عامدر كما فى نسخة
(بلاء) فتح موحده ومدله مصائب وفتن ومحاربة الناس بعضهم بعضا * امدى بلا وفتن مترادفين دكلدر يعنى سنت احمديه
اقامت اولنميوب ترك اولنديغى حالده مصائب ومحاربه يه مترقب ويا محن دنيويه وفتن دينيه ظهورونه نكران اول
ديمكدر نسأل الله العفو والعافية (وقال تعالى ان الله وملائكته يصلون على النبى الاية) عظيم شان حضرته
دلالة بو مقامده ايراد اولندى بو آيته دائر بعض كلام كذا ايدوب صلوة ايچون معقود باب فصولنده مفصلا
استيفاى مرام قيلنور (ابان الله تعالى فضل نبيه صلى الله عليه وسلم بصلاته عليه ثم بصلوة ملائكته) ثم تراخى مرتبى
ويا ذكرى ايچوندر حق جل وعلا حبيبنك فضلنى اظهار ووليا اكا تعظيما صلوة وثانيا سروشانك صلاتيله
تكريم وشرفنى بيان ايلدى (وامر عباده) امر مصدر مجرور صلوة اوزره عطفله ويا صيغهٔ فعلله ابان اوزره
معطوفدر وعباد ايله مراد مؤمنين ومكلفين ويا كفار فروع شريعتله مخاطبون اولدقلرينه بناء اعم اوله وعباد
جمع عبد وعبدك يكرميدن زياده جموعى ابن مالك سلك نظمه كشيده بيورمشلر * جموع عبد عبود اعبد عبد
* اعابد عبدون عبد عبدان * عبيد اعبدة عباد معبدة * معابد وعبيدون العبدان (بالصلوة والتسليم عليه)
يا ايها الذين آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليما) امر واجب الاتباع ايله بندكانته خدا امر ايلدى * اللهم صل على محمد وعلى
آل محمد وسلم حديث شريفى تعليميله والسلام عليك ايها النبى ورحمة الله وبركاته خبر تشهدى برله آيت جليله وجوب
صلوة اوزره دلالت ويا تسليمدن مراد انقياد دردديلر (وقد حكى ابو بكر بن فورك) ضم فاء وفتح را ايله بو محلدن قول
آتىٔ الى يوم القيامه عبارتنه وارنجه اصل شفاده غير مثبت اولوب اما ابو العباس عرفيدن مروى اصل
نسخه ده ثبوت يافته در وفورك فارسى مصغر عالل عجمه وعلم ايله غير منصرفدر تصغير فار فور معناسنه
وكاف فارسيده ادات تصغيردر كما فى حواشى للكمال بن ابى شريف لكن فى القاموس ان لفظ فورعلم ولم يعده من
العجمى كما هو عادته * علم فقه واصول وكلام ونحوده امام جليل القدر محمد بن الحسين الاصفهانيدر درتيوز اللى
تاريخنده مسموما جام شهادتى نوش ايدوب نيسابورده نقل ودفن اولندى قبر منيفى محل اجابت دعادر قدس سره
الخطير (ان بعض العلماء اوّل قوله عليه السلام وجعلت قرة عينى فى الصلوة على هذا) حبب الى من دنياكم النساء
والطيب حديث شريفنده تأويلكردهٔ بعض علما اوزره صلاتدن مقصود دعادر اما معروف اولان ذات ركوع
وسجود صلوة شرعيه در (اى فى صلوة الله تعالى على النبى صلى الله عليه وسلم وملائكته وامره الامة بذلك الى يوم
القيامة) الى يوم امره قولنه وما قبلنه تعلقى جائزدر على التنازع * يعنى عبارت حديثدن مراد حضرتنه حقك صلوة
دائمه سى وسروشاندن انك اوزرينه دعا واستغفارى وامته حبيبى اوزره صلوة تا بحشر معناسيله خبر لطيف مأوّل
اولديغن امام مشار اليه نقل وحكايه بيوردى * امدى حديث شريفده ورود ايدن قرة سرور وفرحه معناسنه در
من القر بمعنى البرد يقال للمدعو له اقر الله عينيك ودمعة السرور باردة والحزن حارة ويا اقرار عين قراردن
مأخوذ اوله كانه ما يقر به عينه ايله دعا له در (والصلوة من الملائكة ومناله دعاء) بعض نسخه ده من الملائكة
استغفار ومنا دعاء واقعدر ومنا ايله مراد بنى آدمدر لا المكلفون كما قيل (امدى اذا دعى احدكم الى طعام فليجب
فان كان صائما فليصل اى فليدع) حديثى معناسيله مطلقا صلوة فرشتكان وبنى آدمدن ما يليق بجنابه الكريم ايله سعى
مراد اولنور (ومن الله تعالى رحمة) رحمت عظيمه ويا رحمت خاصهٔ جسيمه دروز رحمتدن مراد انعام والطف يا ثنا وتعظيمدر
(وقيل يصلون يباركون) بركت نمو وخير كثير ظاهر معنى ذات وصفات واهل بيت حضرتنه حق تعالينك بركت
واحسان ايدر يعنى كثرت خير ووفرت بركتله دعا ايدر * امدى صلوة وبركت ميانده مغايرت اولديغى حيثيتله مصنف
عليه الرحمه اشارت بيورركه (وقد فرق النبى صلى الله عليه وسلم) فرق تخفيف را ايله وشدى دخى جائز اما تخفيفى مختص
بالمعانى وتشديدى بالاجسام اولمق مقرردر (حين علم) تشديد لام ايله (الصلوة عليه بين لفظ الصلوة والبركة) اصحاب
باصفا يا رسول الله ذات خجسته صفاتك اوزره جناب پروردكاردن صلوة وسلام ايله چون امر اولندق پس نه كيفيتله
لب جنبان درود اوله لم ديو استعلام ايلدكلرنده اللهم صل على محمد وعلى آل محمد كما صليت على ابراهيم وعلى آل

ابراهيم وبارك على محمد وعلى آل محمد كما باركت على ابراهيم وعلى آل ابراهيم انك حميد مجيد * صلوة شريفه سيله اصحابه
تعليم بيورديغى وقت لفظ صلوة ايله بركت بيننى فرق وفصل ايلدى پس اظهر معناى يصلون يعظمون اويثنون ايله
مراد اولنمقدركه جميع الفاظ وارده يى مشتمله اولور ومن جملتها الرحمة ونحوها (وسنذكر حكم الصلوة عليه) خطيب
منبر نيابة اولانك صلى الله عليه وسلم حضرتلرى اوزرينه كيفيت تصليه كه فرض وياسنت وياعين وياكفايه احكامى
وفروع وادله دن بحث مذكوره تعلق ايدن امورى قريبا تقرير ايدرز (صلى الله عليه وسلم تسليما كثيرا الى يوم الدين)
مراد تا بحشر تأبيددر والنهاية غير مرادة وقيل هى للكثرة (وذكر بعض المتكلمين فى تفسير حروف كهيعص) جار
ومجرور ذكره ويا متكلمين لفظنه متعلقدر ومراد علم كلام ايله متسمين اولانلر دكلدر يعنى مفسرين دن بعضلر ذكر
ايتديلركه حروف مرموزه مذكوره كفايه وهدايه وتأييد وعصمت وصلاتدن مأخوذه اوله (ان الكاف من كاف) اسم
فاعل من كفى يكفى اى حروف من اسمه تعالى الكافى (اى كفاية الله لنبيه) عليه السلام (قال اليس الله بكاف عبده)
الهمزة لانكار النفى لا استفهام ورب العزة حبيبنه كفايتنى اثباتده مبالغه درو عبد ايله مراد عبد خاص محمد صلى الله عليه
وسلمدركه اضافهٔ شخصيه ايله فرد اكمل اول حضرتدر اما اضافهٔ جنسيه قيلنديغى حالده جميع عباد ويا انبيا واوليادن
خواص عباد مراد اولنور * پس حمزه وكسائى صيغهٔ جمعله بكاف عباده قرآءتلرى بو معنايى مؤيد دربرين تقديرينه
حضرت سرخيل انبيا عليه اكمل التحايا دخولى بالطريق الاولى مبرهندر (والهاء نصبه ان الكاف اوزره معطوف
ورفعى دخى جائز (هدايته له) اى هداية الله لنبيه ديمكدر انسب اولان والهاء من هاد ديمك ايدى ديديلر (قال ويهديك
صراطا مستقيما) يعنى خدا سكا لطفى ايله طريق دينه ويا تبليغ رسالته دلالت ايدر وقيل يهدى بك (والياء تأييده له
قال وايدك بنصره) ضمير تأييد حقه وله رسول اللهه عائدلردر وتلاوتده واو وايدك نايابدر بعضى نسخه ده بدون له
تأييده واقعدر وضميرك خدايه ورسوله عودى محتملدر وتأييد تقويه واعانت يعنى دشمنان اوزره سنى نصرتله
تأييد وتقويه بيوررر اولى اولان الياء اشارة الى قوله يد الله فوق ايديهم قول شريفنى ايراد ويا بعد عسر المحنه يسر المنحه يه
ايما بيورلمق ايديكه قيل وقال شراحدن سر مو اثر اعتراض نا پيد اوله (والعين عصمته له قال الله تعالى والله يعصمك
من الناس) حروف مرموزه دن عين حق تعالى حبيبنى كيد اعدادن حفظ وعصمتنه داله والله يعصمك قول
جليلنه اشارتدر (والصاد صلاته عليه قال ان الله وملائكته يصلون على النبى) اى يثنون لشانه ويعظمون
برهانه (وقال تعالى وان تظاهرا) خطاب امهات مؤمنيندن عائشهٔ صديقه وحفصه رضى الله عنهما يه در (عليه)
اى على النبى عليه السلام (فان الله هو مولاه الاية اى وليه) تمامئ آيت وجبريل وصالح المؤمنين والملائكة بعد ذلك
ظهير * يعنى ماريهٔ قبطيه قضيه سنده عايشه وحفصه سرور انبيا صلى الله عليه وسلمه احتيال ايله بر برينه معاونت
ومظاهرت ايدرلر ايسه بنه اول حضرته زيانرس اوله مزلر كه سلطان جهان آفرين حبيبنك ولى وناصرى
وروح القدس امين معين وياوريدر (وصالح المؤمنين قيل الانبياء) مراد پيغمبران حضراتيدرود نلديكه صالح
المؤمنين لعموم الاضافة جمع معناسنه مفرد اولمق محتمل ويا اسم جمع اوله حاضر وسامر آسا ويا جمع مذكر سالم اولوب
تقدير صالحو المؤمنين اوله كه لالتقاء الساكنين واو محذوفدر (وقيل الملائكة) فرشتكان مقربين تعميم بعد تخصيص
اولور (وقيل ابو بكر وعمر) ويا اعيان اصحابدن صديق اكبر ايله فاروق اعظم (وقيل على) يا امامهٔ سجيهٔ كرامت
على مرتضى كرم الله وجهه (وقيل المؤمنون على ظاهره) يعنى هر مؤمن بظاهره مؤمن صالح اولديغنه بناء
مراد اولنمدينلدى والله اعلم بمراده واحكم

الفصل التاسع

(فيما تضمنته سورة الفتح من كراماته عليه السلام) طقوزنجى فصل زبينده وصل شهنشاه رسالت عليه اجمل التحية
كراماتندن سورهٔ فتحك مشتمله اولديغى فضائل عديده بيانده در * بو سورهٔ جليله سال ششم هجرى وقايعندن عمرة
القضا ايله مسماة صلح حديبيه انصرافنده شرفبخش نزول اولمشدر ولهذا مدنيه در ويا مدنيه اولمسنه قائلين سوره دن
بعضى آيت مدنيه اولديغنه بناء در ويا مدنى ايله مراد على احد الاقوال بعد الهجره نزول بيوريلان آيات وسوره
اطلاق اولنه (قال الله تعالى انا فتحنا لك فتحا مبينا الى قوله يد الله فوق ايديهم) فاتحهٔ سوره دن اون بر آيت خاتمه سنه
وارنجه در وفتح ازالهٔ غلق فى المحسوسات در بعده احسى ومعنوى تيسير اموره استعاره اولندى فتح مال وفتح بلاد
وفتح مكه آسا شايعدرتا كيم بو خصوصده حقيقت عرفيه اولمشدر وفتح مذكورشانده اختلاف اولندى اما
صف آرايان كتيبهٔ تحقيق تعيينى اوزره صلح حديبيه الطاف بسيار الهيه وامور نافعه يى متضمن ووقوع بيعة الرضوان
وفتوحات كثيرة الغنايم حصون خيبرى مستقبل اولديغندن فتح مبين ايله مراد صلح مذكور درديديلر ومسلك براعة

بعض مفسرين فتح دلاراى ام القرى اولوب صيغهٔ ماضى اوزره ورودى تحقق وقوعنه مبنى ومعنا قضينا وقدرنا
ديمك ايدوكى انس رضى الله عنهدن مرويدر ديمشلر (تضمنت هذه الايات من فضله) اى فضل الله او فضيلة الرسول
صلى الله عليه وسلم (والثناء عليه وكريم منزلته عند الله ونعمته لديه ما يقصر) ضم صاد مهمله وتخفيفله (الوصف
عن الانتهاء اليه) يعنى صدر سورهٔ شريفه ده وارده اولان آيات جملهٔ فضائل فخر رسالتى مشتمله واول حضرت اوزره
ثنا وعند الله تعالى رفعت منزلتى ودركاه كبريا ده انواع نعم واحسانله مكرم بيورلديغى اول حيثيتله محتويه دركه
نهايت تعريفنه وصولدن وصف قاصر اولور يعنى احاطهٔ علم بشر قصورندن ناشى كما هو حقه ادايه قدرت نايابدر
(فابتدأ جل جلاله باعلامه) مصدر فاعلنه مضافدر ضمير اللهه راجع ويا مفعولنه مضاف اولوركه نبى عليه
السلامدر (بما قضاه له) قضا حكم ازلى او الكتابة فى اللوح او القدر (من القضاء البين) اى المقضى الواضح (بظهوره)
بين لفظنه متعلق ويا بما قضاه دن بدلدر (وغلبته) معطوف ويا عطف تفسير (على عدوه) جميع كفار ياه شركان قريش
مكه (وعلو كلمته وشريعته) يعنى منشئ ديوانخانهٔ ازل عز وجل سورهٔ فتحك كتابهٔ والاثرينى اولان انظم كريم
انا فتحنا لك تبشيرنده فتح مبينله حكم وتقدير واول عطيهٔ عظمانك كنجينهٔ غيبدن ديوانخانهٔ وقوعه خروجى
ودشمنان دين اوزره غالب وينبوع ماء الحيوة شريعت غرا واعلاء كلمهٔ اللهى تماما ساهرهٔ جهانى انوار ظلمت سوزله
تابان ايده جكينى اعلام برله ابتدا ايلدى (وانه) باعلامه اوزره عطف اولور (مغفور له غير مؤاخذ) همزه ويا واوه
تبديل ايله ما قبلنى تأكيددر (بما كان وما يكون) مغفرة من الغفر ستر معناسنه وعفو وغفر متقاربان فى المعنى دريعنى
ليغفر لك الله ما تقدم من ذنبك وما تأخر) نص عزيزى ايله حبيبنى هر حالده مغفور له قيلوب اكر حديث وقديم وقوع
ذنب فرض اولنسه بيله بنه غير معاقب ومعاتب اولدرين اعلام ايله ابتدا بيوردى (قال بعضهم اراد غفران ما وقع وما لم
يقع اى انك مغفور لك) بعضيلر ديديكه اول حضرت معاتب عليه اولمق صحيح اولان شيئدن مثلا (لعلك باخع
نفسك الا يكونوا مؤمنين) وعبس وتولى ان جاءه الاعمى) آيات دهشت فزا امثالى وقوعى اولوب واولميان دن غفرانى
اراده در * امدى آيت جليله اول نكته يى ايما ايدركه عبد حق ولو اعلاى مراتب مقدره يه رسيده اولسون طور
بشريه قصورى سببيله بنه حق عبوديته على ما اقتضته الربوبية قيامدن عاجز اولور ومغفرتدن مستغنى اولمز * پس
مهمات امتى تفكر وامور مباحه يه اشتغال بيله مقربين حقنده سيئه در زيرا فى الجمله حضور مع اللهدن غفلتدر
ولذا حسنات الابرار سيئات المقربين دينلدى يا خود مغفرت عدم رؤيتى مقتضيه ستره معناسنه اولدقده لازمى مراد
اولنوب لا ذنب لك يرى ان لا ذنب لك اصلا ديمك اوله * قال العلامة الشهاب ويؤيده ان المتأخر لا وجود له وقد سوى
بين المتقدم والمتأخر ففيه اشارة الى انتفائهما كما فى قوله تعالى (اذا جاء اجلهم لا يستأخرون ساعة ولا يستقدمون)
وذنب متقدم ومتأخر ايله مراد قبل النبوة وما بعدها ويا ما قبل الفتح وما بعده او قبل نزول الآية اوله (وقال مكى جعل
الله المنة سببا للمغفرة) ابو محمد بن ابى طالب قدس سره بيوردركه حق جل وعلا عطيه سن ويا فتحله امتنانى مغفرت
ايچون سبب وعلت قيلدى (وكل من عنده) قل كل من عند الله فرمانيله منت وعطيه وهدايت ومغفرت جناب
كبريادن حاصلادر (لا اله غيره) بعضى نسخه ده لا اله الا هو (منة) حال ويا مفعول مطلق (بعد منة) بخلق السبب
(وفضلا بعد فضل) مسبب الاسباب رب الارباب دركه بالمغفرة او بالفتح منت وخلق سبب وتيسير وتفضل وانعام
بعد انعام بيورديغى حالده خلق وتأثيرى خواص الوهيتندن قيلمغله دادودهش جمله طرف عاليسندن ظهور ويافته در
(ثم قال ويتم نعمته عليك) ثم ابتداء اوزره ويا قال الله اوزره عطف اولور يعنى نبوت وملك وظهور دين وفتح بلاد
نعمتلرين سنك ايچون جمعله تمام ايدر (قيل بخضوع من تكبر لك) لفظ لك خضوعه متعلق اولور يعنى سكا تكبر ايدنلرى
انقياد وتواضع وتذلل ايله تتميم نعمت بيوردى ديمك اوله دينلدى بعضى نسخه ده من تكبر عليك لك ايرادى
محله مناسبدر (وقيل بفتح مكة والطائف) طائف كعبهٔ مكرمه قربنده بلاد ثقيفدن بر وادىٔ بهشت آسادر دعوت
خليل الله عليه السلام ايله ارض شامدن جاى معهوده منقوله در وطوفانده آب اوزره طوافندن طائف تسميه
قيلندى يعنى طوعا وكرها اهالئ مكه وطائف سلطان عالمه اقبال ايتمكله اكمال نعمت ايلدى (وقيل برفع ذكرك
فى الدنيا وينصرك ويغفر لك) صيغهٔ مضارعله تفسير بروفق مفسردر ويا حرف جرله مصادر اولمق تصريحكردهٔ
نملانيدر مجمل اقوال ومحصل احوال مسطوره يى بيانده مصنف بيوردركه (فعلمه بتمام نعمته عليه) باتمام نعمته
ايراد بيورلمق اولى ايدى يعنى پادشاه جهان آفرين اول صادق الوعد الامين عليه السلامه اكمال نعمت
واتمام احسانى اعلام ايلدى (بخضوع متكبرى عدوه له) با بخضوع نعمته لفظنه متعلق ويا ما قبلندن بدلدر
ويا من بيانيه معناسنه وخضوع تذلل وانقياد ومتكبرين جمع متكبر اضافتله نون محذوفه در وعدو مفرد وجمع

معناسیله متکبرین من اعداء الله اوا عداؤه المتکبرون وانلر ابوسفیان ومغیره اساه نادید قریشدر یعنی سابقا دشمنان متکبرین ولاحقا ارباب کبر وکینی شاه رسالته سرفرو بردهٔ تواضع ایندرمسیله (وفتح اهم البلاد علیه واحبها له) اهل مکه نك داخل دار الامن حوزهٔ اسلام اولملری جمیع مشرکیننك شقه کشای رایت ایمان اولملرینی مستلزم اولمغله بلاددن فتحی اهم والزم بلده وعلی الاطلاق اول حضرته محبوبتر بلادك فتحیله اکمال نعمتنی اعلام ایلدی ولذا بعد الفتح مسلمانانه کثرت ووفرت حاصل اولوب جمله حصن حصین دین حقه فوج فوج داخل اولدیلر وبعض نسخه ده اسنی البلاد تعبیری خوش آینده درکه کرسیٔ ممالك عالم پای تخت سلطان العرب والعجم صلی الله علیه وسلم اول حرم محترمدرکه ماء حیات شریعت طاهره اول منبع منیعدن منفجر وشارق کونین فروز اسلام اوّلا اول برج رفیعدن درخشان اولمشدر ومدینهٔ منوره جمیع بلاد اوزره اول حضرته احب بلاد اولدیغی مکه دن سعادتله خروجندنصکره در زیرا بر قول جمهور مکهٔ مکرمه مدینهٔ منوره اوزره افضلیتنه دلالتی مشعر نیجه احادیث صحیحة الاسانید ایله مبرهن ازجمله (ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال لمکة ما اطیبك من بلد واحبك الیّ ولولا ان قومی اخرجونی منك ماسکنت غیرك) خبر صحت اثری مانندی اخبار منتکش خامهٔ بیان دکادر معدن نبوت وقبله گاه امت اولمغله افضلیت مدینه حقنده وارد اولان خبرك جدا ضعفی مالکیه نك استدلالنه صالح اولمدیغی ارباب البابه روشندر اما حضرت روح جسد الکونین صلی الله علیه وسلم جسد پرنورینی احاطه ایدن بقعهٔ منیفه عرش وجناندن افضل اولدیغی بحث آخردر (ورفع ذکره) جمله ماقبلنه معطوفدر (وهدایته) جمله تمام اوزره عطف اولنور (الصراط المستقیم) صراط صاد وسین واشمام زاء ایله فی السبعة وبالزاء الخالصة فی الشاذة وهدایة تارة بنفسه تعدیه ایدر (اهدنا الصراط) قول شریفی کبی والی ایله دخی تعدیه ایدر (وانك لتهدی الی صراط) قول کریمی آسا وبعض نسخه ده وهدایته الی الصراط وقوعی کبی (المبلغ) کسر لام مشدده ومخففه ایله صراطه نعتدر (الجنة والسعادة) یعنی اول حضرتك ذکرینی عالی قیلمغله اعلام (ویهدیك صراطا مستقیما) قول جلیلی ایله اسباب جنت وابواب سعادت واصناف سیادته رسیده قیلان راه مستقیمه هدایتله وسر منزل مقصوده دلالتله تمامیٔ نعمتنی اعلام ایلدی (ونصره النصر العزیز) النصر مفعول مطلق ویا بدلدر وعزیز ذو العز والغلبة او المعز او الرفیع او النفیس القلیل النادر (وینصرك الله نصرا عزیزا) آیت کریمه سیله اول حضرته شوکت ظاهره وباطنه بر له نصرتك تمام نعمتنی افاده ایلدی (ومننه علی امته المؤمنین بالسکینة والطمأنینة) ضم طاء مهمله وهمزه ایله عطف تفسیردر ومعنای سکینتدن بری دخی طمانینتدر وطمانینت مصدردر ویا اسم مصدر من اطمأن اذا سکن قلبه یعنی امت مرحومهٔ نبی الرحمه علیه التحیه اوزره وقار ورزانت القاسیله منت وانعامنی اعلام ایلدی (التی جعلها فی قلوبهم) (هو الذی انزل السکینة فی قلوب المؤمنین) نص لطیفنه اشارت بیورر صلح حدیبیه ده بعد الخوف امن وعدم قتال روزی قلنمغله دغدغه فرسای خاطر موحدین بیورلدی (وبشارتهم بما لهم بعد) ضم دال ایله (لیدخل المؤمنین والمؤمنات جنات) کریمه سی اشارتیله بعد ذلك اوبعد الحیوة الدنیا نعیم سرمدیٔ بهشتله امتنه بشارتی اعلام بیوردی ولام لیدخل آیة (ولله جنود السموات والارض) قول شریفی دلالت ایلدیکی معنای تدبیر وحسن تقدیره علتدرکه مسلمینی کافرین اوزرینه تسلیط بیورمغله تدبیر وتقدیر ایلدی ومسلمانان نعمت حقی بیله لر ایس شکر ایده لر که جنانه دخول ایله فائز اوله لر (وفوزهم العظیم) فوز نجات وظفر بالخیردر قول جلیل (وکان ذلك عند الله فوزا عظیما) ایله مراد ایدر وذلك اشارة لدخول الجنة وتکفیر السیأت المذکورین قبله لانهما منتهی الطلب (والعفو عنهم والستر لذنوبهم) ستر فتحیله مصدر وکسریله اسمدر (ویکفر عنهم سیأتهم) قول شریفنه اشارتدر عبارت مصنف علیه الرحمه ده فوزه مقدم ونص شریفده دخول جنتدن مؤخردر * حاصل کلام بو آیت بشارت آمیز ایله امتنك مآل حاللری دخول جنان وظفر ونجات وعفو وگناهلرین عفو وستر ایله تبشیردر (وهلاك عدوه فی الدنیا والآخرة ولعنهم وبعدهم من رحمته وسوء منقلبهم) فتح لام ایله اسم مکان ویا انقلاب معناسنه مصدردر (ویعذب المنافقین والمنافقات والمشرکین والمشرکات الظانین بالله ظن السوء علیهم دائرة السوء وغضب الله علیهم ولعنهم واعدّ لهم جهنم وساءت مصیرا) قول نذارت احتواسیله دشمنان دین وپیغمبری اولان ارباب نفاق وشرکی رحمت ورضوان دن طرد وابعاد ودنیاده قتل وخزی وآخرتده اسوء مقر ومصیری تهیئه بیورمغله اعلام ایلدی بما قال اعلمه لفظنه متعلق اولور بعض نسخه ده (ثم قال تبارك وتعالی انا ارسلناك شاهدا ومبشرا ونذیرا) احوال مقدرة للاعلام بعض ماوتیه علیه السلام (الآیة) نصبله آیت واحده اولمق اوزره متممالها (لتؤمنوا بالله ورسوله وتعزروه وتوقروه وتسبحوه بکرة واصیلا) کریمه سن تلاوت ایله دیمکدر یعنی بعد ذا حق تبارك وتعالی

بیوردیکه برسنی اصفیا ایچون مزکی ومقام بقاده لقا مزی مشاهد واحبای موحدینه مبشر واعدا ومشرکینه منذر اولدیغك حالده بعث ایلدك (فعدد محاسنه) الفاء للتفصیل (وخصائصه) عطف مفصل علی المجمل (من شهادته علی امته لنفسه) من بیانیه ویا ابتدائیه در (بتبلیغ الرسالة لهم) یعنی امتی اوزره تبلیغ رسالتده نفس نفیسی ایچون شهادتنی قبولله فضائل حسنه سن تعداد ایلدی وبو خصیصهٔ جسیمه سائر انبیا علیهم السلامه ارزانی بیورلمدی کما تقدم بیانه (وقیل شاهدا لهم بالتوحید ومبشرا) شهادته لفظی اوزره شاهدا تأویلی ایله عطف اولور (لامته بالثواب) یعنی حق توحید ایله امتیچون فردا شهادت وانلری ثواب ونعیم ایله تبشیر ایدیجی اولدیغی حالده ارسال ایلدك دیمك اوله دینلدی (وقیل بالمغفرة) ویا احباسنی حسن مآب ایله مبشر (ومنذرا عدوه بالعذاب) ودشمنانی عذاب ونکال ایله تخویف ایدیجی اولدیغی حالده دیمك اوله * امدی تبشیر بحسب الظاهر امت مسلمینه وانذار کافرینه در * اما کاهی کل منهمایه عام اولورکه انذار مؤمنا وکافرا هر امره مخالف وعاصی اولانلره وتبشیر مؤمنا وکافرا امره اطاعت ایدنلره اوله زیرا کافر ایچون تبشیر معلق حاصلدر نتکیم کریمهٔ (ان ینتهوا یغفر لهم ماقد سلف) بو معنایه دلالت ایدر * پس انذار وتبشیرا ختلاف مقاماتله مختلفدر ولذا آیت پر بشارت (وما ارسلناك الا کافة للناس بشیرا ونذیرا) من غیر توزیع ظاهری اوزره درد ینلدی وان احتمله کذا قرره شهاب الدین (وقیل) نذیرا تفسیرنده دینلدی (محذرا من الضلالات لیؤمن) متعلق بارسلناك (بالله ثم به) تراخیٔ رتبی ایچوندر (من سبقت له من الله الحسنی) یعنی انواع ضلال کفر وفسق وبدعتدن امتنی تخویف وعلم ازلیده منزلت اسنای جنت علیا ومثوبت حسنی سبقت ایلدیکی کسنه لری اوّلا پادشاه جهان آفرینه ایمان وبعده کند وحقانیت ورسالتنه ایمان وایقان ایچون محذر اولدیغی حالده بعث ایلدك دیمك اوله (وتعزروه ای تجلونه) من الاجلال تعزیر لغتده تعظیم ونصرت واعانت وتقویتدر (وقیل تنصرونه) جهاد واجتهادده اکا نصرت ایتملریچون (وقیل یبالغون فی تعظیمه وتوقروه ای تعظمونه) روی بنون وبغیر نون اما یهابونه ویکرمونه دینلمك دخی واضحترین ایدی حاصلی تعظیمنده مبالغه وتوقیر واحترام واکرام ایتملری ایچون دیمك اوله (وقرأ بعضهم وتعززوه بزائین) بعد الالف یا ایله یعنی شواذده بعضیلر ابن عباس رضی الله عنهمایه نسبت بر له دوزای معجمه ایله قراءت ایلدیلر (من العز) ای العزة وتفعیل تکثیر ومبالغه ایچوندر (والاکثر والاظهر ان هذا فی حق محمد صلی الله تعالی علیه وسلم) لفظ اکثر مبتدأ واظهر معطوف علیهدر وان هذا الخ علی ان تقدیری ایله خبر مبتدأ * مفسرین وعلمای معتبرین (تعزروه وتوقروه) قول شریفی سرور انبیا محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم حقنده اولوب ضمیرین اول حضرته راجعاند ردیدیلر (ثم قال وتسبحوه بکرة واصیلا) ای تنزهوه (فهذا راجع الی الله تعالی) ضمیر حقه عائددر ولذا ارباب وقوف قرائیه وقف مطلق توقروه قولی فوقنده قیلملری ماقبلی مابعدندن قطعه ایمادر وبعضیلر ضمائر ثلاثه اللهه راجعه در وحق تعزیر ایله تقویهٔ دین وتأییدنبی امین مراد اولنه دیمشلردر (وقال ابن عطاء جمع) بناء مجهول لله درکه فاعلی معلوم معنی اجتمع (للنبی صلی الله تعالی علیه وسلم فی هذه السورة نعم مختلفة من الفتح المبین) من نعم متقدمه یی بیاندر امام ابن عطا قدس سره بیورر که سورهٔ فتحده سرور کائنات ایچون فتح مبیندن نیجه نعم متعدده ومتکثره جمع اولندی (وهو) فتح مبین (من اعلام) فتح همزه ایله جمع علم بفتح اللام (الاجابة) لدعوته (والمغفرة) علامات قبول ومغفرتدن (وهی) مغفرة (من اعلام المحبة) مغفرت محبت علاماتندندر * امدی ذات قدسیٔ مولی میل نفسیدن منزه اولمغین محبت من الله یا ارادهٔ انعام ویا نفس احسان واکرامدر (وتمام النعمة) ای ومن تمام النعمة (وهی من اعلام الاختصاص) یعنی غیرك نائل اولمدیغی نعم ایله منعم ومکرم بیورلدیغی خواص انبیادن قیلندیغنه دلیل اولور (والله یختص برحمته من یشاء) (والهدایة) من الهدایة (وهی من اعلام الولایة) کسر واو وفتحیله نصر وتأیید یعنی هدایت نصرتدن نشاندر (فالمغفرة) فاء تفریعیه ومغفرة رفعله مبتدأ (تبرئة) فتح تاء وسکون موحده وکسر راء مهملهٔ مخففه وفتح همزه ایله مصدردر من البراءة (من العیوب) یعنی مغفرت اول حضرتی نقایصدن تبرئه در وشدت محبتدن کنایه درکه خدا کامل الخالق والخلق اولان بنده سنه محبت ومعاینه دن مبراندهٔ خاصنی حبیب اتخاذ ایدر (وتمام النعمة ابلاغ الدرجة الکاملة) مبتدأ وخبر یعنی تمامیٔ نعم خداداد حق جل وعلا حبیبنی درجهٔ بالا ووالایه رسیده بیورمسیدر (والهدایة وهی الدعوة الی المشاهدة) یعنی هدایت اول حضرتی فی مقعد صدق درگاه مقدسه دعوتدر یا خود تجلیات جلیه دن ناشئه مشاهدات قلبیه در (وقال جعفر بن محمد) حضرت امام صادق علیه رضی الخالق بیوردیکه (من تمام نعمته علیه ان جعله حبیبه) تمامیٔ نعمت پروردکاریدندر که اول ماهتاب نبوتی کندویه حبیب اتخاذ ایتمسی (واقسم بحیاته) فی لعمرك یعنی وحیاتك یا محمد خطاب مستطابیله عمر عزیز جان عالم صلی

الله علیه وسلمه یادقیم ایلدی (ونسخ به شرائع غیره) اول حضرتك شریعت غراسیله سائر انبیا علیهم السلام
شرایعنی نسخ ایلدی تکیم (لوکان موسی حیا لما وسعه الا اتباعی) حدیث صحیحی بومعنایی مشیراولور (وعرج) فتح
راء ایله ای صعد (به الی المحل الاعلی) فتح حاء مهمله وکسری دخی جائزدر مقام قاب قوسین اولان منزلکاه اعلادر
(وحفظه فی المعراج حتی مازاغ البصر وماطغی) معراج محل درج ویاسلمدرکه ارواح اندن ملاء اعلایه عروج ایدر
یعنی شب معراجده مطالعهٔ ماسوادن حبیبی حفظ ایلدی تاکیم بصر مائل هوی ومتجاوز عن المولی اولمدی
(وبعثه الی الاسود والاحمر) یعنی عرب وعجم ویاجن وانسه ارسال ایلدی (واحل له ولامته الغنائم) اول حضرته
وامتنه مال غنایمی حلال قیلدی تکیم (واحلت لی الغنائم ولم تحل لاحد قبلی) خبر صحت اثری ایله غیره حلال قلنمدی
ایدی (وجعله شفیعا مشفعا) تشدید فاء مفتوحه ایله یعنی یوم الجمع جمیع خلقه انی شفیع ومقـام محموده مقبول
الشفاعه قیلدی (وسید ولد آدم) بل سید الاولین والاخرین وجمیع العالمین (وقران ذکره بذکره) ورفعنا لك ذکرك *
کریمه سندن مستفاد اولان وجه وجیه اوزره تشهد واذان وفی مواضع تزید علی عشرین فی القرءآن (ورضاه
برضاه) مصدران مقصوران ای جعل رضاه برضی رسوله اورضی الرسول برضی الله (وجعله احد رکنی التوحید)
خدا حبیبنی معتبر فی الدین اولان دو رکن توحیدك بریسی قیلدی خصایص مذکوره نك ذکری مجلنده کذران
ایدوب وفصول آتیه ده مستوفی بیان اولنور (ثم قال تعالی ان الذین یبایعونك انما یبایعون الله یعنی بیعة الرضوان)
مبایعة مفاعلة من البیع درکه برامر اوزرینه اخذ عهد ومیثاق ایله وضع الید علی الید عادت عرب در تعاضد وتمسکه
اشارت اولور یعنی انلرکه سنکله عقد عهد ومیثاق ایلدیلر فی الحقیقه بیعتله مقصودیم وبکا بیعت ایلدیلردیمکه
مراد مبایعهٔ صلح حدیبیه ده واقع اولان بیعت رضواندر (ای انما یبایعون الله ببیعتهم ایاك) ان الله اشتری من
المؤمنین انفسهم واموالهم بان لهم الجنة) آیت جلیله سی ایله بیع وشرا مقابضه وتسلیم فی المعرکه در یعنی بتحقیق
اهل بیعتك سکا بیعتلری الله ذوالجلال ایله مبایعه درزیرا انلر نفس وماللری ایله بهشتی مولیدن وحق دخی انلردن
مبایعه بیوردیغیدر * ودخی مبایعه عرفا معاهـده اوزره اطلاق اولنور سبب نزول سورهٔ فتح وباعث بیعة
الرضوان اولان صلح حدیبیه یی اجمالا نقاشان طاق سپهر بوزمین اوزره تزیین کاشانهٔ آثار خیر البشر اولمشلردرکه
اواخر سال سادس خلالنده برشبانکه شهباز مشکین بال قرهٔ سلطان کونین علیه الصلوة والسلام صیدکاه خوابده
جولان ایدرکن منسم ودباصرهٔ حقیقت بینلری اولدیکه اصحاب ایله برسبیل اعتمار بیت اللهی طواف ایدرلر ومفتاح
شعله فروغ عالم دست جهانکشالرنده جلوه کر اولوب احرام بند اولان مسلمین سایهٔ مروه ده تحلیق وتقصیرامثالی امور
نسکیه یه مشغول اولمشلر صبحدم بو نوید بشارت امید قرع مسامع اجلهٔ اصحاب ایلدکده هر بری خنـدان اولوب
بومهر عالم آرای فتوح همین بوسالده برج ظهوره تحویل ایدر امنیه سیله تدارك مهمهٔ راه بیت اللهه مباشرت
ایلدیلر کرچه فخر عالم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك دل آکاهلری جزم پرخاشدن صافی ایدی اما معاندین قریش راه
ممانعته ذاهب اولورلرسه حوالهٔ تیغله سد راه قلنمق ملاحظه سیله برق آسا برسیف استصحابیله اکتفا بیوردیلوب
ذوالحلیفة نام محلده یتمش رأس بدنهٔ هدی تجلیل وتقلید اولندی وسائر دستمایهٔ قدرت اولنلر دخی برامر مسنون
تقلید واشعار ایدوب ناجیة بن الجندب اسلمی کردن التزامنه تحمیل قیلندی * ومیقات ذی الحلیفه دن بدن نازکترلرینه
احرامله زیور بندو دهنکشای تلبیه اولدیلر بوندن اقدم بشیر بن سفیان مجمع قریشدن تحصیل خـبر ایچون تعیین
بیورلمشیدی ذی الاشطاط نام محلده آستانهٔ معلایه رومال ایدوب قریشك خورشید جهانتاب رسالته سد راه
ممانعت برله رؤسای احابشدن دخی استمداد وذوی طوی ده استقرارلرین ابلاغ ایلدی موکب شهنشاه رسالت ثنیة
المراردن کذار ایدرکن ناکاه مرکوب خاصه لری اولان ناقهٔ قصوی بلااناخه هم آغوش زمین اولوب هر چند اقامته
اقدام ایلدیلر دخی زیاده ریشهٔ استحکام ویرمکین اصحاب کرام غالبا قصوادن تاب وطاقت فرسودهٔ دست ناتوانی اولمق
کرك دیدیلر * حضرت دانای عالم صلی الله علیه وسلم بیوردیکه بلکه اصحاب فیله صف ابابیل ایله سد هوای عزم ایلین
خالق بیچون جل شانه لحکمة پای عزم قصوایه دخی عقال توقیفله جانب مکه یه حرکته رخصت داده اولمدی دیدی اما
بوندن اقدم خراش بن امیهٔ خزاعی نامزد سفارت بیورلیوب انجمن جان خراش قریشه واصل اولدقده اول حضرتك
مراد عالیلری انجق زیارت حرم ندیق اولوب حرب وقتال اولمدیغن اشعار ایلدکده بدنهادان قریش جواب خراشی
جیب قبوله شایان کورمدکلرندن ماعدا وجود خراشی سنکسار اذا ایله شکست ایتمکه آغاز اتمشلردی بالاخره
رؤسای احابش اعانتیله رهایاب اولوب سراپردهٔ اجلاله رومال ایلدکده جناب عثمان رضی الله عنه ارسالی رأی
صواب بیوریلوب خدمت سفارتله روبراه مکه بیورلدی وصولنده اظهار فروغ رسالت ایچون تحریك زبانه شروع

ایلدی هر بری یا عثمان اول مقالات طویل الذیل اندازهٔ منازعانه موقوف رهله شمدیلك امر طوافه درکار اول دیو
تکلیف طواف ایلدیلر اما عثمان رضی عنه المنان چون قافله سالار انبیا علیه التحایا طلبکاری وصال کعبه یه
بوقدرار تکاب مشاق حرکت بیوروب هنوز واصل سرمنزل مقصود اولمدن انلردن مقدم طوافه شروع منافیء آداب
عبودیتدر دیو صورتنمای استغنا اولیجق بو معامله قریشه خجالت ده اولمغین چند روز جناب ذی النورینی کوشه
نشین زندان چشم ایلدیلر * چون عثمانك مدت ملحوظه دن زیاده مکثی خلالنده غدر قریشله شهرستان حیاتدن
بادیهٔ عدمه رحلت ایتمسی اراجیفی میان اصحابده شیوع بولمغله بیعة الرضوان وقوعنه بادی اولمشدر * کار نا هنجار
کفار خورشید ضمیر فخر المرسلینه ذریعهٔ اندوه اولمغله اول حوالیده شجرهٔ سدره یا سمره سایه سنده استقرار وپیکار
باکفار ویاتا بافنای وجود پرخاش شرطیله معاقدهٔ دست مبایعت ایلدیلر عقد بیعتده جمله یه سبقت ایدن ابوسنان
الاسدی رضی الله عنه در حضرت دستکیرامت علیه اسنی التحیة جناب عثمان برای مصلحت بیعتدن واپه کیر
حرمان اولمسون دیو دست راستلرین عثمان طرفندن وید اخرالرین کندو طرفلرندن یکدیکره عقد بیوردیلر بوشمع
انجمن بیعته پروانه وار جمع اولان اصحاب دو التنصاب ایکی بیك درتیوز ویا بشیوز مرد موحدین ایدیلر بو خبر میانهٔ
قریشه رسیده اولدقده غلبهٔ بیم وهراسله حضرت عثمانی بالاکرام سراپردهٔ اجلاله ارسال ایتدیلر * بعده ما بدیل بن
ورقا دخی بارکاه حضرته روسوده اولوب مراد عالیلری نه اید وکین استخبار ایتدکده مجمع قریشه معاوده ومصالحه یه
کوشش ایلدی * قریش بدیلی طرفکیر محمدی فهم ایدوب کلامی فریب اولمق زعمیله بسیار ادارهٔ قیل وقال ایتدکده
تحقیق مقال ایچون جلیس بن علقمه یی جانب رسالتپناهه ارسال قیلدیلر اولدخی کنارهٔ مخیم سلطان مسلمه واصل
اولنجه حوالیء خیامده هدی ایچون احضار اولنان قربانلری مشاهده ایدیجك نیت اعتمار اولدیغن تحقیق
ایدوب بلاملاقات سرور کائنات ینه جانب قریشه رجعت وحالی حکایت ایلدی * بعده ذا عروة بن مسعود ثقفی یی
بروجه سفارت پیشکاه خیر البریه یه کوندردیلر بعد الوصول رخصت یافتهٔ مثول اولوب بعض ترهات شعور ربا کلماته
سرآغاز ایلدکده جناب صدیق رضی الله عنهك خدنك شتوم ودشنامی عروه نك جکرین چالش ایلدی دور باش
مجلس نبوی قیلنوب طرف قریشه عودت ایلدکده بنم کلامیمه اعتبار ایدرسکز اول بچهٔ غضنفران محمدیاندن
تخلیص کریبان ایچون صلحه رغبت ایدرسز دیدی * بعده ازین تصحیح مزاج مصالحه ایچون اسلوب حکیم اوزره سهل
ابن عمرو یی توکیل ایتدیلر طبیب خسته دلان عالم صلی الله علیه وسلم بارکاهنه ناصیه سای اولیجق نیجه قال وقیل
وابا ورضادن صکره بالاخره بو اسلوب اوزره توثیق شروط قیلندیکه * عشاقان جمال کعبهٔ علیا بودفعه بوش خال
معلادن یك ساله مدت قطع امید ایدوب واون سنه شهر بند ایامده دکان سلاح پیکاره کشاد ویرلیه * وقریشدن
اسلامیانه واسلامیاندن جوار قریشه مراجعت ایدنلر مدافعهٔ یکدیکردن مأمون اوله لر * وبلا اذن ولی خارستان
شرکدن کلستان اسلامه پناه ایدنلرك وجههٔ آمالنه لصلحة سد ممانعت کشیده قیلنوب برعکس قضیه ظل اسلامدن
وادیء کرم اشراکه عودت ایدنلره مخالفت اولنمیه دیو * دست سرقلم حیدر کرار ایله کتاب صلحه ختام ویریلوب بعد
ازین جناب سید البشر صلی الله علیه وسلم وعامهٔ اصحاب هر بری اسالهٔ دم هدی ایله عارض صحرایی لعل کون ایلدیلر
واعمال حلق وتقصیرده سرمو تقصیرا تجیوب اتمام مهام اموره دلك منزل حدیبیه ده یکرمی کون مقداری اقامت
بیوروب بعده نواصیء خیول هجرت سرایه قفول ایلدی کذا للمولی علی القاری فی شرح الشفا (ید الله فوق ایدیهم)
ماقبلنی مؤکد استینافدر (یرید عند البیعة) یعنی ید حضرت هادی فوق ایادیء اصحاب البیعه علی طریق الخصوصیه
مراد ایدر (وقیل) ید الله ایله مراد (قوة الله) یعنی قوت وقدرت حق وناصر مطلق نصرت رسول اللهده مبایعینك
قوت وقدرتلری فوقنده در دیمك اوله * امدی لغة استعمال ید بالقوة موجوددر ومنه قوله تعالی (اولی الایدی) ای
اولی القوة (وقیل ثوابه) یعنی مبایعه اوزره ترتب ایدن ثواب اوله که ید بمعنی النعمه در اطلاق علت بر معلول * امدی
بونده علت ومعلول سبب ومسبب معناسنه استعمال اولنمشدر * نحو کثرت ایادی فلان عندی ای نعمته زیرا نعمته
ید علت فاعلیه در (وقیل منته) عطیهٔ حق مراد اولنه وقد قال ولی الله الشاطبی * الیك یدی منك الایادی تمدها
(وقیل عقده) معنای عقد وربط حبل بعدذا نیجه معانی یه استعاره قیلندی از جمله عهد ومیثاق معناسیدر
بو مقامده ید عقد عهددن عبارتدرکه مبایعهٔ مذکوره دربو محلدن تا باخر فصل مداحض کتابدندر (وهذه) لفظ یدده
اولان اقوال مختلفة المعانی (استعارة) یعنی مناسبات سببیه ایچون اطلاقات مجازیه در * اعلم ان الشیء قد یشبه
بشیء فی النفس ویذکر احد طرفی التشبیه فان ذکر المشبه به وارید المشبه فاستعارة مصرحة وان ذکر المشبه واثبت له
لازم المشبه به فههنا استعارة مکنیة علی اختلاف فی تعیینها واثباته استعارة تخییلیة بان یراد باللازم

معناه الحقيقي والاسناد على التخييل عند الجمهور فمنهم من ذهب الى ان فى يد الله استعارة تخييلية ومكنية
(وتجنيس فى الكلام) يعنى عبارات ايمانيه ده تجنيس صناعى دخى واردر كه اتفاق لفظ واختلاف معنى اوله
(وتاكيدا لعقد بيعتهم اياه وعظم شأن المبايع) عظم كسر عين مهمله وفتح منقوطه ايله بزنة عنب وبمعنى العظمة مصدر
مجرور عقد اوزره معطوفدر ومبايع اسم فاعل ويا مفعول مراد حضرت پيغمبر عليه السلام در يعنى سلطان رسالته
عقد بيعتلرى ايچون دخى عظمت شان نبوت وفخامت ذات عالى منقبتى ايچون تأكيددر شول حيثيتله كه
بيعت اصحاب مع الرسول صلى الله تعالى عليه وسلم بيعت مع الله جل شانه كبى اولوب بينهماده تفاوت
نايابا اوله (وقد يكون من هذا) ان الذين يبايعونك الخ * آيت شريفه سنده فعل عبد غير فعل الله قيلندىغى قبيلدن
اولور وقد للتحقيق (قوله تعالى فلم تقتلوهم ولكن الله قتلهم وما رميت اذ رميت ولكن الله رمى) يعنى فى الحقيقة
غزاى بدرده قريشى انلر قتل ايتمدى بلكه مؤمنينه نصر وكفار اوزره انلرى تسليط برله الله ذو الجلال خالق قتل
واسباب قتلى موجد ومنشى وبقدرته انلر مباشرون للقتال در وچشم اعدايه رمى حصبا ايله ايصال خاك ايتمدك بلكه
حقيقة وتبليغا واصابة قهار لا يزال رسانيدۀ خاك مذلت اولوب كفاردن چشمى پرخاك وغبار آلود اولمدق برفرد
قالمدى (وان) وصليه در (كان الاول من باب المجاز) ان الذين يبايعونك انما يبايعون الله يد الله فوق ايديهم * كريمه سى
باب مجازدن اولديسه (وهذا) مسند الى الله اولان قتل ورمى (من باب الحقيقة) بعضى نسخه ده فى باب الحقيقة
مرويدر كه باب مجازه وباب حقيقته داخلدر ديمك اولور (لان القاتل والرامى بالحقيقة) وفى نسخة فى الحقيقة
(هو الله تعالى وهو خالق فعله ورميه) تخصيص بعد التعميم ويا تفسيردر (وقدرته عليه) ضمير فعله راجعدر
(ومشيته) ارادت معناسنه ونسخ مصححه ده مشيه سين مهمله وموحدۀ مشددۀ مكسوره ايله اسم فاعل مرفوع
وخالق اوزره معطوفدر وجرله فعله اوزره عطفى جائزدر * يعنى فى نفس الامر قاتل ورامى حق سبحانه وتعالى در واول
خداى جهان آفرين ايجاد وابداعا فعل مباشرى خلق ورمى واقتدارى آفريننده واراده عبدى خالقدر ويا سبب
فعل عبدى مسببدر * والحاصل آيت شريفه ده خدا قتل ورمى ايله وصف نفس بيورديغى انلر قتل ورمى ومنافعى
انشا وحاصل قيلمق حيثيتيله در ظاهرا قاتل ورامى رسول الله عليه السلام واصحابى اولسون * بنابرين سبب قتل
ورمى ومسبب اثر ومنفعتدر كه اطلاق سبب على المسبب بابندن اولور مصنف عليه الرحمة آيتين جملتينده
فعل حقيقت اولمقلق اوزره تعليل ثانى ودليل سرد ايدوب بيورر (ولانه ليس فى قدرة البشر توصيل تلك الرمية
حيث وصلت) اعادۀ لام لانه استقلاله اشارت وماقبلنه مغايرتى افاده ايدر يعنى وجوه كفاره اول خاك
انداخته بى رسيده قيلمق خارج از طوق بشردر (حتى لم يبق منهم من لم تملاء عينيه) تا كيم چشمى پرخاك وآلودۀ
غبار اولمدق كفاردن برفرد قالميه * امدى تعليل اول حقيقت اصطلاحيه وثانى حقيقت لغويه وعرفيه ايله بينهما
فرق اولنور (وكذلك قتل الملائكة لهم حقيقة) قتل مبتدا وحقيقة رفعله خبردر ويا حاليت اوزره منصوبه در
اى فى الصورة الكسبية والاضافة النسبية مثل اسناد القتل الى افراد البشرية وانما احتاج الى ذكرهم لئلا يتوهم
ان القدرة الملكية ليست كقوى البشرية فى الاحتياج الى القوة الالهية والقدرة السبحانية فان المخلوقات باسرها
متساوية فى المرتبة العبودية * غزاى بدرده ملائكه نك كفارله مقاتله ايتملريدركه (ولكن الله قتلهم) قول شريفى
ولكن ملائكة الله قتلوهم تقديرى معناسنه مفيددر (وقد قيل فى هذه الاية الاخرى) آيت اخيره كه (فلم تقتلوهم
ولكن الله قتلهم) كريمه سنده ديلدى (انها على المجاز العربى) باء موحده ايله مجاز لغوى وهو اللفظ المستعمل
فى غير ما وضع له فى اصطلاح التخاطب وفى نسخة العرفى بالفاء (ومقابلة اللفظ ومناسبته) مقابله ومناسبه جرله
مجاز اوزره معطوفلردر ومناسبه ومقابله اوزره عطفى اتحاد معنى ايله عطف تفسيردر والظاهر تغايرهما ومقابله
ايله مراد صنعت طباقدر كه جمع بين متضادين فى الجملة اولور * والمراد بالمناسبة ذكر اليد فى الجانبين والقتل والرمى فيهما
فهى بالمعنى اللغوى كالمقابلة يعنى ما وضع للسبب من اللفظ فى مسببه * استعمال ايله بينهماده اولان علاقه اوزره در
ديلدى (اى ما قتلتموهم) ايها الامة (وما رميتهم انت اذ رميت وجوههم بالحصباء) مثله خرده سنكدر كه خاك ايله
مخلوط اوله (والتراب ولكن الله رمى قلوبهم بالجزع) اى وما رميت انت ايها النبى حين رميت * يعنى آيات قتل ايله
مشركينى قتل ايلديككز حينده حقيقة ايها الامة سز قتل ايتمديكز وايها النبى وجوه كفاره رمى حصبا ايلديكك
وقتده سن رمى ايتمدك الاخداى متعال دل دشمنان دينه القاء رعب وايقاع بيم وهراس ايلدى ديمك اوله
(اى ان منفعة الرمى كانت من فعل الله تعالى فهو القاتل والرامى بالمعنى) يعنى فائدۀ رمى وقتل فعل باريدن اولديسه
معنى حقيقة قاتل ورامى رب ذو الجلالدر (وانت بالاسم) صورت مبناده رسم ورمى وقتله مباشرتك حيثيتيله

قاتل ورامى اولدك جملۀ اخيره ده قاتل ورامى حذف اولنديغى جملۀ متقدمه يه علم حصولندندركه دلائل الاوائل
على الاواخر قبيلندندر والله اعلم بالظواهر والضمائر

(الفصل العاشر)

(فيما اظهره الله تعالى فى كتابه العزيز من كرامته عليه ومكانته عنده) يعنى فصل عاشر خداوند جهان آفرين
جل جلاله كتاب منيع الجنابنده كرامت وعلو مكانت حضرت مصطفى صلى الله عليه وسلمدن اظهار ايلديكى
مكرمات بهيه ذكرنده در (سوى ما انتظم فيما ذكرناه قبل) ضم اوزره
مبنى ومقطوع عن الاضافه در * يعنى بوندن اول ذكر ايلديكمز فصول سابقه سلكنده منتظم اولان اكرامدن غيرى
اول حضرته تخصيص قلنديغى كرامات بياننده در (من ذلك) سلك فصول متقدمه يه منسلك اولمين اكرام
خداداددندر (ما نصه الله تعالى من قصة الاسراء فى سورة سبحان والنجم) بعضى نسخه ده ما قصه الله تعالى نون بدلى
قاف ايله وارد اولمشدر اسراء مكه دن مسجد اقصى يه سير حضرتدر كرچه مفصلا ذكرى استطرادا تقدم ايلدى
اما اصالة لعقد الفصل لامثاله بو مقامده ذكر اولندى يعنى كتابه والاثريني (سبحان الذى اسرى بعبده) دخى (والنجم
اذا هوى) اولان سور جليله ده قضيۀ شب اسرا وعجايب قصۀ معراج تصريح بيورلديغى كرامات عليه جملۀ خصايص
سنيه لرندندر (وما انطوت عليه القصة من عظيم منزلته وقربه ومشاهدته ما شاهد من العجائب) سلطان سرير
لى مع الله حضرتلرينك رفعت منزلت وقرب خاص الخاص حضرت ومشاهدۀ عجايب ملكوت ومعاينۀ غرايب
جبروتكه رؤيت انبيا وسروشان مقربين وكروبين وحملۀ عرشدر جملۀ خصايص جناب حبيب اللهدن اولوب
مسعاى اسرا ومنزلگاه دنى فتدلى برله رؤيت حضرت مولاء عز وعلا اولان حالات لذت بخش معراجيه شب سياه
عنبرين تتقده صورت تمام ايكن طى بساط ملك وملكوت طرفة العين ووصلت منامية كبى سريع السير اولديغيدر
(بيت) * آمده برويك حرم بستر ش * كرم هنوز از تن جان پرورش * بود به يك لحظه در آن نيم شب * آمدن ورفتن
اداى عجب * مرويدر كه ميانۀ زمين وآسمان بشيوز ييللق مسافه وهر سمادن ديكره كذلك وغلظ كل سما بو وجه
اوزره ايكن جميع سموات وارضين جنب كرسيده كحلقة فى فلاة اولوب وكرسى دخى عرشه نسبت بك حلقه مثابه سنده
اولغين كون ومكان بى پايانه سير وعروج وتماشاى عجيب اول شهنشاه سرير لولاك حضرتنه معجزۀ باهره در آمنا
وصدقنا والتعجب من لوازم المعجزات (ومن ذلك عصمته من الناس بقوله تعالى والله يعصمك من الناس) روايت ترمذى
اوزره حضرت فخر كائنات عليه ازكى التحيات وجود بهبودنى سيه دلان دشمندن حفظ وحراست ايچون اصحاب
كرامدن بعضيلرين امر حراسته تعيين بيورمشلر ايدى * وقتا بو آيت كريمه كه خداى مهيمن سنى اعداى بدخواه
تعرضندن حفظ ايدرديكى محتوى به درشرف نزول وحى اولدقده (يا ايها الناس انصرفوا فقد عصمنى الله تعالى
فريده سيله خدمت حراستدن منع ايلدى (وقوله) جرله ومن ذلك عصمته منهم قبل نزول تلك الاية بقوله ديمكدر
(واذ يمكر بك الذين كفروا الاية) ليثبتوك اويقتلوك اويخرجوك ويمكرون ويمكر الله والله خير الماكرين * بو قصه
مكيه در وآيت جليله مدنيه كفار بدكردار قريش دار الندوه يه جمعيت ايدوب اول سپهسالار جيش انبيا عليه
التحايا حقنده قرعه انداز مشاوره اولدقلرى قصه يى ذكره اشارتدر چون مشركان قريش اول حضرتك مدينه يه
هجرتنى اكليوب دار الندوه يه جمع اولديلر وشمع افروختۀ ذى الجلالى اولان چراغ نورپاش رسالتى اطفايه
مشورت ايدوب اول يوم الزحمه ده ابليس بر پير صورتنه حلول ايدوب جانب نجددن بر پير عبرت بينم ديو داخل دائرۀ
مجلس اولمشيدى انلردن برى برقول امام سهيلى ابو البخترى ايدى دهن ناپاك كشاده ايدوب اول بلبل باغ بلاغتى
صلى الله عليه وسلم حبس قفس زندان ايتمكه قرار ويروب وآيت مذكوره ده ليثبتوك قولندن مراد بو معنادر
پس پير نجدى رأى مذكوره عدم التفاتدن ابو الاسود ربيعه اول حضرتى خطۀ حجازدن اخراج ايدهلم
ديدى آيت شريفه ده واقع ليخرجوك لفظ عزيزى بو معنايه مشير ومذكردر * پير شيخ نجدى ابو الاسودك كلام
ظلمت پيامنى دخى نيجه محذورات بيانيله رد ايدوب بالاخره ابو جهل زنيم دهان ژاژخاسندن هذيانه باشليوب بنم
بو بابده رأى رزينم اكا منحر اولوركه هر قبيله دن برمرد دلير اختيار اولنوب جمله سى بردن بدن محمده حوالۀ تيغ
خون فشان اوله لركه دم محمد بدن هر قبيله يه بك قطره دم اصابت ايله بين القوم قبول دية مصالحه اولنه ديدكده
نجدى ابليس پرتلبيس رأى بوجهلى سنجيدۀ ترازوى قبول طوتوب تحسين ايلدى وبو رأى سخيف اوزره قرارداده
اولديلر بنه آيت جليله ده * اويقتلوك بو معنايى ايما ايدر قرينۀ حال طرف ذى الجلالدن نبى عاليجنابه رسيدۀ وحى
اولوب اول كيجه جامه خوابنده استراحت بيورميوب روز ديكر جانب يثربه توجيه مطيۀ هجرت ايتمك ايچون بارگاه

اجلالدن امین وحی تبلیغ امر ذی الجلال ایلدی (اول شب تاریکده فتنه انکیزان کفاردن ابو جهل وابو لهب ماننده نجه کشتی جمع اولوب قصد مقرره اعمالنه توجه ایتمشلر ایدی * اما حضرت شیر خدا علی مرتضی کرم الله وجهه بردۀ رسول اللهه فرمانلری اوزره پیچیده اولوب جامه خواب حضرت نبویده جایکیر آسایش ایکن اول بد اندیشان استصواب ابو لهب ایله کو یا صباحه دک محافظه ایدوب علی الصباح خیال محال مهمنه شروع ایلدیلر * اول حالده روح جسد کونین صلی الله علیه وسلم بیرون حجرۀ همایون اولوب اوائل سورۀ یس تلاوتیله زمیندن بر قبضه خاك آلوب تیره بختان کفار اوزره صاچدیلر بر روایت دخی رسیدۀ مرتبۀ صحت در که اول خاکدن حصه یاب اولان مشرکین جمعا غزای بدرده سیف غزا ایله نار جحیمه انداخته قیلنمشلردر * چون مفارق مشرکینه خاك افشان ادبار اولوب غشاوۀ چشم بدلری اولمغله نور مجسم صلی الله علیه وسلم میانلرندن روح کبی روان اولدیغن کورمدیلر بعد ذا سرنکبت مدارلرین پر غبار بولوب سعیلری هبا اولدیغی مشاهده و حجرۀ خاص نبوی یه داخل اولدقلرنده جناب مرتضایی جامه خوابده قائم بولوب حضرتی استخبار ایتدکلرنده سز جمله کزشامدن بامه دك محافظه احتیاطده ایکن اول آفتابی بندیمی سؤال ایدرسز دیدکده دغدغۀ خجالتلرندن جناب مرتضایی بر ساعت حبس وبعده ابو لهب اشارتیله اطلاق ایلدیلر یعنی آیت کریمه ده اوقصه نك ذکرنی اول حضرته مولی تذکیر ومکر دشمنانی تقریر بیوروب جناب ذوالجلالیدن بو خیبت وخسارتله اول بدکارلر مکور اولدقلرینه اشارت بیورلمشدر کذا فی شرح الشفا للمولی نور الدین علی القاری (وقوله) جرله ومنه عصمته بقوله دیمکدر (الا تنصروه فقد نصره الله) اول آیت غزوۀ تبوکدن تثاقل الی الارض ایدنلر حقنده تهدید ووعیددرکه اکرسز نصرت واعانت ایتمیوب غزای تبوکه رسول الله ایله چیقمدن عدول ایدرسکز قلت اولیا وکثرت اعدا وقتنده ایکن نصرت ایدن قریبا اکا نصرت بیورر (اذ اخرجه الذین کفروا ثانی اثنین الخ) وقت هجرتنه رفیق اولان جناب صدیق در آیتده جزا حذف اولنوب وما هو کالدلیل علیه جزا مقامنه اقامه اولندی وثانی اثنین اخرجه ضمیرندن حال اولور احد اثنین دیمکدر * مرویدر که امر خروج حضرتی جبریل امین تبلیغ ایلدکده من یخرج معی ایله جبریله سؤال ایلدیلر جبریل علیه السلام ابو بکردر یا رسول الله دیو جواب ایلدی (وما دفع الله به عنه فی هذه القصة من اذاهم بعد تحزبهم) تجمع للتکلف وبالمبالغة من الحزب ای الجماعة وبعض نسخه ده راء مهملۀ مکسورۀ مشدده وتحتیه ایله قصد معناسنه در (اهلکه) ضم هاء وسکون لام ایله یعنی بالاده نقل اولنان اثنای هجرتده اول حضرتك هلاکنه تجمع ایلدکلرند عسکره اذا وجفایه متصدی اولنلری دفع ومنعی (وخلوصهم نجیا) نجی مصدر ویا معنای جمع مراد اولنان وصفدر وکاهی مفرد واقع اولور وقرینه نجیا کبی وکاهی جمع خلصوا نجیا آسا کما هو المراد هنا ای متناجین ومتشاورین (فی امره) شان رسول الله صلی الله علیه وسلمده نه کونه خار افکن اذیت اوله جقلرنده (والاخذ) اکثر نسخه ده جرله تحزب اوزره معطوفدر وبعض نسخه ده رفعله وما دفع اوزره عطف اولندی ای بعد الاخذ (علی ابصارهم عند خروجه علیهم) یعنی اول کنجینۀ عز وتمکین یار غار سلطان دین غار نوره خرامان اولدقلرنده ابصار اعدا اوزره غشاوه ایله اخذ بیورمغله (وذهولهم عن طلبه فی الغار) ذهول ذهاب عقل ونسیان وغفلت مراد غفلتدر وفی الغار طلبه لفظنه متعلق ولام عهد ایچوندر (وما ظهر فی ذلك) الغار اوالامر وهذا معطوف علی عصمته ای ومن ذلك ما ظهر لهم وضمیر جمع رسول الله صلی الله علیه وسلم ایله ابو بکر رضی الله عنه تعظیما راجعدر وجمع ضمیر مثنی کثیردر (من الایات) یعنی تتراب وسائر آیاتکه اول کوهر کان امکان یار غار ایله کوشه نشین انزوا ایکن دفع کزند اعدا ایچون فی الحال سرچشمۀ عنایت ربانی ایله درغارده راء اعمیله بنام بردرخت وایکی کبوتر وحشی نژاد مانع آمد شد درغار اولهجق محلده آشیانه ساز اولوب وبر عنکبوت دیدۀ اعدایه سد سدید اولور بر پردۀ یکتا چکمکله کید ومکر اعدادن مأمون الساحه بیورملری جملۀ عصمتندندر (ونزول السکینة علیه) اذ یقول لصاحبه لا تحزن ان الله معنا فانزل الله سکینته علیه * قول جمیلنه اشارتدر امدی (وایده بجنود لم تروها) آیتی دلالتیله ضمیر علیه حضرت پیغمبره راجع اولورا مابعض قراء علیه ده وقف لازم قیلدقلری سکینته ابی بکر اوزره اولمغی مؤید اولوب مابعد آیت مستأنفه ویا صدر قصه یه عطف اولور قال العلامة نور الدین علی القاری ان التحقیق فی مقام الجمع علی جهة التدقیق ان یقال المعنی فانزل الله سکینته علی کل منهما بناء علی ارادة زیادة الاطمینان والسکون فیهما کما یدل علیه ما فی مصحف حفصة فانزل الله سکینته علیهما انتهی (وقصة سراقة) جرله آیات اوزره معطوفدر وسراقه ضم سین مهمله وراء وقافله (بن مالك) بن جعشم یعنی جوینده کان سید الوری اولان کرك منشان مشرکین خیبت ایله عودت ایتدکلرنده ابو جهل لعین هرکیم محمدی ویا ابی بکری اله کتوررسه صد دانه شتر ویرمکه التزام ایتمشیدی سراقه دخی بو امید ایله رهنورد صحرا اولوب

موکب حضرت نمایان اولدقده سراقه اسب رهوار ایله زمینه ساقط اولدی (بعد ذا) ینه سوار اولوب مسافۀ قرب یك دونیزه قالنجق سلطان خطۀ رسالت صلی الله علیه وسلم (اللهم اکفناه بما شئت) دعاسیله لب جنبان اولدقده قوایم سمند سراقه تا به زانو زمینه باتدی چون سراقه بو حالاتی مشاهده ایدیجك زمزمۀ نیازه باشلیوب استدعای خلاص ایلدی وغزوۀ طائف انصرافنده جعرانه نام محلده رفع انکشت شهادت برله قلب وقالبن زر خالص العیار ایمانله مالی قیلوب هجرتك یکرمی دردنجی سنه سنده راکب تابوت اجل اولمشدر زر سلسلۀ اصحابدن سراقه اسمیله اون سکز کمسنه تعداد اولندیغی نکاشتۀ براعۀ شارح شفا حلبی در (حسبما ذکره اهل الحدیث والسیر فی قصة الغار وحدیث الهجرة) حسب فتح حا وسینله وکاهی سکون سین ایله مقدار معناسنه وحدیث اقوال وافعال واحوال حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلمدر وقول صحابی اوزره اطلاق اولنور وسیر کسر سین وفتح تحتیه ایله جمع سیرۀ طریقت وخصلت وشمائلدر بعد ذا غزوات حضرت صلی الله علیه وسلمه مخصوص قیلندی وهجرت انتقال من دار الی الاخری مراد اول حضرتك مدینۀ منوره یه هجرتیدر والحاصل قصۀ بر حصۀ غار وخبر هجرت سید الابرارده ارباب سیر واصحاب خبر خیر البشر ذکر وتحریری مقدار نجه شرفیافتۀ صدور اولان آیات وعلامات جملۀ عصمت حضرتندندر (ومنه) ای ومن ذلك قوله تعالی (انا اعطیناك الکوثر) یعنی سکا انواع تفضیلدن کثیر اعطا ایلدك وفوعل ابلغ من فعیلدر ولد مکرم ابراهیم محترم علیهما السلام موتندن تسلیه بخش اولمشدر (فصل لربك) ذکامدن غیبته التفاتدر مقتضای ظاهر فصل لنا ایدی ای فدم علی الصلوة کما امرنا او علی صلوة العید خالصا لوجهه (وانحر) وجه ثانی بی مؤید اولور ای ضح بالبدن التی هی خیار اموال العرب (ان شانئك) ای مبغضك (هو الابتر) دنیا وآخرتده مقطوع الخیر والبرکه در (اعلمه الله تعالی بما اعطاه) سورۀ شریفه ده حضرت الله جل جلاله بعض ما اولاه ایله اول حضرته اعلام ایلدی (والکوثر حوضه) صحیح مسلمده کشیدۀ سلك تحریر بیورلان (اتدرون ما الکوثر قیل الله ورسوله اعلم قال نهر وعدنیه ربی علیه خیر کثیر هو حوض ترده امتی یوم القیمة) جواهر تعبیرنده ضمیر هو نهره راجعدر اول نهردن حوض موروده آب منصب اولوردیمکی مشعردر (وقیل نهر) بفتح الهاء ویسکن (فی الجنة) یعنی حوض موروددن غیری بهشتده واقع برجوی دلاویز اوله روایتکردۀ ترمذی اولان (رأیت فی الجنة نهرا حافتاه قباب اللؤلؤ قلت ما هذا یا جبریل قال الکوثر الذی اعطاك الله تعالی) حدیث شریف بو قوله دلالت وخبر دیکرده (اعطانی الله الکوثر نهرا فی الجنة یسیل فی حوضی) حدیث صحت اثری نهر حوضك غیری اولدیغنه شهادت ایدر (وقیل الخیر الکثیر) کثیر کثرتدن فاعلدر مفرط ومبالغ معناسنه (وقیل الشفاعة) کوثر ایله مراد شفاعت عظمی اوله دینلدی (وقیل المعجزات الکثیرة) ویا بسیار وبیپایان معجزاتی مراد اولنه (وقیل النبوة) لام عهد ایچون اولوب خیرات کثیره یه اشتمالندن نبوت عظیمه دردینلدی (وقیل المعرفة) ویا معرفت کامله (ثم اجاب تعالی عنه عدوه ورد علیه قوله) یعنی ولد محترم نبی مکرم ابراهیم ویا قاسم علیهما السلام وفات ایلدکده عاص بن وائل ویا ابو جهل هرزه درای مذمت واستحقار اولوب محمد قد اصبح ابتر دیمکله دشمن بدخواه حضرته پرورد کار غیور جل شانه حبیبندن بدل رد جواب ایلدی (فقال ان شانئك هو الابتر ای عدوك ومبغضك) نصبله شانئك قولنی تفسیر اولور (والابتر الحقیر الذلیل) ابتر خور وحقیردر که انك ایچون حسن ثناوذکر جمیل نایاب اوله (او المفرد) فتح راء مهمله ایله منفرد (الوحید) ولد وعقب اولمیه (او الذی لا خیر فیه) اما حضرت مه برج رسالت صلی الله علیه وسلمك نسل کریمی تا بحشر مستمر وآثار انواری ابد الاباد باقیه در (وقال الله تعالی ولقد آتیناك) ای اعطیناك (سبعا من المثانی والقرآن العظیم) من بیانیه ویا تبعیضیه در ومثانی جمع مثنی معدول عن اثنین وقرآن وصف ویا اسمدر وخص السبع بالذکر لفضلها (قیل السبع المثانی السور الطوال) کسر طا ایله جمع طویله اما ضم طا ایله مفرددر کرجل طوال (الاول) ضم همزه وفتح واو مخففه ایله جمع اولی مؤنث اول یعنی عبادلۀ کرام رضی الله عنهم حضراتندن منقولدر که سبع مثانی سورۀ بقره وآل عمران ونساء ومائده وانعام واعراف وانفال مع براءة ویا انفال بدلی سورۀ یونس ویا یوسفدر (والقرآن العظیم) بالنصب علی الحکایه ویا رفعله مبتدأ وخبری ام القرآن اوله (ام القرآن) یعنی فاتحۀ شریفه کلیات معانی قرآنیه ومهمات مبانی فرقانیه یی مشتمله اولدیغندن ام منزله سنده اصل قرآندر زیرا اولی تمجید واوسطی تعبد وآخری وعد وتوعد ولذا اصلوتده قراءتی واجب اولمشدر وفیه اطلاق الکل علی الجزء (وقیل السبع المثانی ام القرآن) حضرت عمر وعلی وحسن بصری رضی الله عنهم جنابلرندن محکی ودرج صحیح بخاریده مندرج بیورلان ام القرآن هی السبع المثانی حدیث شریفی تفسیریله سبع مثانی فاتحۀ شریفه در (والقرآن العظیم سائره) سؤر بالهمز بقیه معناسندن مأخوذ اولدیغنه بناء سائر باقی معناسنه در وسور حصن دن

مأخوذ اولدیغنه بناءً جمع واحاطه وشمول معناسنه اولور عطف خاص على العام بابندندر (وقيل السبع المثانى
ما فى القرآن من امر ونهى وبشرى وانذار وضرب مثل واعداد نعم) بشرى اسم مصدر كالبشارة واعداد كسر
همزه ومعناى مصدرى ايله ماقبلنده مصادر اوزره عطفى انسبدر وبعضيلر فتح همزه ايله جمع عدد مراد ايلديلر
والحاصل سبع مثانى جميع قرآن كريمدر اولان امر ونهى وبشارت وتخويف وضرب مثل وتعداد نعم كثيره وتذكار
منح عزيزه دردينلدى (وآتيناك نبأ القرآن العظيم) نبأ قصص ايله تخصيص قيلنوب وسبع مثانى يه سابع قيلنمق
اظهردر اما تقرير جلى اوزره قصص ومواعظ وبلاغه واعجاز وثنا على الله ذكرنى مشتمل اولان على اعطا ايلدك
ديمكله ثنائى تعميم ايتمشدر (وقيل) آيت شريفه ده معناى آخر توهمندن ترك واو اولى ايدى زيرا عبارت آتيه ايله
سبب تسميه مراد اولنور تفسير ديكر دكلدر (سميت ام القرآن مثانى لانها تثنى فى كل ركعة) تثنى مثقلا ومخففا صيغهٔ
مجهولله در ومثانى كالمرامى جمع مرمى معانى ومعنى نظيرى (كل ركعة) ايله صلوة مراد اولنور تسمية للشئ باسم جزئه
فنى الفايق انها تثنى فى قومات اى فى كل قومة او فى مجموع القومات يعنى هر نماز ركعتنده تكرار قيلنديغى ايچون
فاتحه يه مثانى تسميه بيورلدى ويا فرضيت صلوة اثناسنده بردفعه فاتحه مكهٔ مكرمه ده ودفعهٔ اخرى تحويل قبله
حيننده مدينهٔ منوره ده شرف نزول بيورلديغندن مثانى تسميه اولنه وسبع ايله تسميه بالاتفاق يدى آيت جليله
اولديغيچوندر (وقيل بل الله تعالى استثناها لمحمد صلى الله عليه وسلم وذخرها له) ذال وخاء معجمتين ايله ذخيره وفى نسخة
ادخرها بالمهملة المشددة والمعنى بالاصل واحد (دون الانبياء) وروى دون سائر الانبياء يعنى حق جل وعلا آيات
بيننده سورهٔ فاتحه يى جناب محمد عليه الصلوة والسلام ايچون تميز وتخصيص بيوروب سائر پيغمبرانك غيرى اول
حضرت ايچون ذخيره قيلوب حفظ ايلدى وغيره بذل ايتمدى بركون جبريل امين عليه السلام مجلس فخر عالم صلى
الله عليه وسلمده ايكن ناكاه عالم ملأ اعلادن بر آواز مهيب ظاهر اولدى جبريل بالايه نكاه ايلدكده اول حضرته
توجيه خطاب ايدوب يارسول الله الآن برفرشته نازل اولوركه الى الآن روى زمينه شرف نزول وهبوط
اولمامشدر ديدى درحال اول ملك حضور مقدس نبوى يه مثول ايليوب بعد اداء السلام (ابشر بنورين اوتيتهما
لم يؤتهما من قبلك فاتحة الكتاب وخواتيم سورة البقرة) ابلاغيله اول حضرته سلطان جهان آفرين جانبندن
تشريف ايلديكى روايت كردهٔ امام مسلم ونسائى عليهما الرحمه در (وسمى القرآن مثانى لان القصص) كسر قافله جمع
قصه وفتحله خبر وحكايه معناسنه مصدردر (يثنى فيه) تذكير وتأنيثله ضمير قرآنه راجعدر ومثانى جمع مثناة او مثنى
من التثنية بمعنى التكرير او بمعنى الثنى يا خود ثنادندركه صفات عظمى واسماء حسنى ايله كثرت ذكر مولادر والحاصل
قرآنه مثانى تسميه اولندى زيرا قصه لر انده مكرردر (وقيل) قائل امام جعفر الصادق رضى الله عنهدر (السبع المثانى
(واقد آتيناك سبعا من المثانى) آيت جليله سنده معناى شريف ديمك اولوركه (اكرمناك بسبع كرامات الهدى
والنبوة والرحمة والشفاعة والولاية والتعظيم والسكينة) هدى ومابعدى بدل بعض من الكل ايله مجرور ويا مبتدأ
محذوفه خبردركه هو هى ويا اعنى تقديريله منصوب اولور يعنى يدى كرامتله سكا اكرام ايلدك كه هدايت كامله
ومكمله ورسالتى متضمنه نبوت وجميع خلقه رحمت وشفاعت عظمى درقيامت واعدادن انتقام وغلبه ونصرت
وظهور روقار وطمأنينتدر (وقال تعالى وانزلنا اليك الذكر الآية) (لتبين للناس ما نزل اليهم ولعلهم يتفكرون)
يعنى سكا قرآن انزال ايلدك كه وحى ايله ناسه خبر ويرمكلكك ايچون ويا قرآنده اولان تكاليف وشرايعدن ناسه بيان
ايتمكلكچون ديمكدر انزال وتنزيل برمعنايه ايراد اولندى بينهما ماده فرق بودركه تنزيل تدريجى وانزال دفعى اوله
وقد يرد كل منهما بمعنى الاخر وقرآنه ذكر تسميه بيورلديغى ذكر رحمان وموعظه وتنبيه كسلان وشرف اهل عرفان
مذكور اولديغيچوندر (وقال تعالى وما ارسلناك الا كافة للناس بشيرا ونذيرا) كافه مأخوذة من الكف
بمعنى المنع او الجمع والاحاطة كما قاله الهروى پس جميعا معناسنه اولوب تاء كافه مبالغه ايچوندر علامه اسما ومجرود
مؤنث خردن ويا ضمير منصوبدن حالت اوزره منصوبدر والجميع بنى آدم او مايشمل الجن وانما خصوا على الاول لانهم
المقصودون بالذات وليس المراد اهل زمنه (وقال تعالى قل يا ايها الناس انى رسول الله اليكم جميعا) حال من ضمير
اليكم (الآية) (الذى له ملك السموات والارض لا اله الا هو يحيى ويميت فآمنوا بالله ورسوله النبى الامى الذى
يؤمن بالله وكلماته واتبعوه لعلكم تهتدون) فصل ثانيده معناى شريفى مرور ايلدى (قال القاضى) مصنف عليه
الرحمة بيورر (فهذه من خصائصه) جمع خصيصة يعنى آيت جميله شهنشاه رسالت صلى الله عليه وسلم رسالهٔ
عامه اختصاصيله تشريف بيورلديغنه دلالت ايدر برخصلت مختصه دركه برفرد بوخصوصده مشارك ايتمدى زيرا
هر پيغمبر قومنه خاصة ارسال واول حضرت كافه مبعوث بيورلديغن اشعار ايدر (وقال تعالى وما ارسلنا

من رسول الا بلسان قومه ليبين لهم) يعنى بز شان شريفمزله بر پيغمبر بعث ايتمدك الا مبعوث لهم اولان قبيله
وقوملك لغتيله ارسال ايلدك تا كيم امر ونهى اولندقلرى احكامى سهولتله فهم واذعان ايدهلر (فخصهم بقومهم)
پيغمبرانى قوملرينه لغة ورسالة ودعوة تخصيص ايلدى (وبعث محمدا صلى الله تعالى عليه وسلم الى الخلق كافة)
اما نبى انس وجان عليه صلوات المنان حضرتلرينى جميعا مخلوقاته ارسال ايلدى (كما قال صلى الله عليه وسلم
بعثت الى الاحمر والاسود) نتكيم سرور انبيا عليه التحايا سعادتله بيورديكه بن عرب وعجمه بعث اولندم او الانس
والجن كامر (وقال تعالى النبى اولى بالمؤمنين من انفسهم تدخل فيه النساء على ما بين فى الاصول لانهن تبع لهم
فى الاحكام فيدخلون بالتغليب) يعنى پيغمبر مؤمنلره جميع امورده روحلرندن وذاتلرندن احق واولى در (وازواجه
امهاتهم) اصلى امهه ايدى وهى لغة وامهات آدميده وامات حيوانه مختصه دردينلدى وقيل الهاء زائدة يعنى كانهن
امهات او على المجاز كما سيأتى (قال اهل التفسير اولى بالمؤمنين من انفسهم اى ما انفذه) نون وفاء وذال معجمه ايله اى
ما اظهره وامضاه (فيهم من امر ونهى فهو ماض عليهم كما يمضى حكم السيد على عبده) يعنى پيغمبر مؤمنلره ذاتلرندن
احق ديمك امر ونهيده انلر ميانده اظهار بيورديغى امر سيدك بنده سى اوزره حكمى جاريه اولديغى كبى انلر اوزره
حكمى نافذ وجارى اولمغله نفسلرندن احقدر ديو تأويل ايتديلر (وقيل اتباع امره اولى من اتباع رأى النفس)
قول مذكور صحيح وطبق ماتقدم اوزره صريحدر اراداة قيل ايله تعبير كلامك غير مرضى اولمسى مراد اولنمز بلكه
جلالت قائله بناءً ايراد اولندى يعنى امر رسالتپناهه فرمانبر اولمق رأى نفسه پيرولكدن اولى واحرى ديلدى
قال صلى الله عليه وسلم (لا يؤمن احدكم حتى اكون احب اليه من ولده ووالده والناس اجمعين رواه الشيخان وغيرهما
(وازواجه امهاتهم اى هن فى الحرمة كالامهات) هن جمع تأنيثله اما بعض نسخده اى هم ضمير جماعة مذكرين
ايله ايرادى اعتبار اللفظ الازواج دريعنى تعظيم واحترامده والده منابه سنده بلكه تكريما لحضرة النبوة توقير
وحرمتده مزيتلرى مادران اوزره برزياد اولمق سزاواردر اما فيما عدا ذلك الامر اجنبيات كبيدر ولذا انلاسدن ستر
واحتجاب ايدرلردى وحكم مذكور شرف دخول سلطان عالم صلى الله عليه وسلم ايله تشرف ايدن ازواج طاهرات
شانلرنده مراعات اولنوب قبل الدخول مفارقت ايدن نسوان حقنده ذلك الحكم شايان دكلدر (حرم) فتح حاء
مهمله وضم راء ايله (نكاحهن) رفعله بعض نسخده زيادهٔ الف ايله حرام واخراده صيغهٔ فاعل ايله حرم من التحريم
واقعدر وضم حاء وكسر راء مشدده ايله دخى جائز اولور (عليهم بعده) اى بعد تزوجه عليه السلام بهن يعنى حق
سبحانه وتعالى ويارسول الله صلى الله عليه وسلم ازواج طاهراته كه كندولرين انلره تزوج ونصكره آخره نكاحلرين
حرام ايلدى قيل ولو طلق قبل الدخول ببعضهن (تكرمة له) مكرمه له دخى مرويدر ضم راء ايله (وخصوصية)
ضم خاء معجمه ايله يعنى آخره حرام قلنديغى جناب رسالتمآبه تعظيما وافرادامتدن تميز ايچوندر (ولانهن له ازواج
فى الآخرة) بعض نسخده فى الجنة يعنى علاقه بالكليه منقطعه اولمامغين آخرتده دخى اول حضرته شرف زواج ايله
شرفنده اولدقلرى ايچوندر بنابرين نقل ماوردى اوزره زوجات طاهراته عدهٔ وفات لازم كلمز قال الشارح قطب الدين
الصفوى وانما يحرم المدخول بها على الاصح عند الرافعى وغيره ونص الشافعى على حرمة المزوجة مطلقا ورجحه
النووى وفى الامة اوجه ثالثها ان فارقت بالموت حرمت او بالبيع ونحوه فلا انتهى نقل بغوى اوزره سائر انبيا عليهم
السلام ازواج طاهراتى دخى جنتده ينه كندولره تزويج قيلنورلر (وقد قرئ) ابى بن كعب رضى الله عنهه منسوب
قراءت امام مجاهد اوزره مقروفى الشاذه در (وهو اب لهم) يعنى سيد ولد آدم صلى الله عليه وسلم امتنه والد منابه سنده
دركه حيات ابديه وتعليم آداب دينيه يه باعثدر (ولا يقرأ به) صيغهٔ مجهولله لا يجوز ان يقرأ به احد (الان لمخالفته
المصحف) ضم ميمله ما جمع فيه القرآندر بقول عائشة رضى الله عنها (ما بين دفتى المصحف) كلام الله ومخالفتدن مراد
جميع مصاحف عثمانيه ده تلك الجملة نايابدر زيرا اركان قراءت مطابقهٔ رسميه وموافقهٔ عربيه ونقل متواتر اجماعيه
دركه هى العمدة وهو اب لهم او ابوهم تشبيه بليغ بابندندر زيد اسد اى كالاسد لا على الحقيقة پس لفظا وتلاوة
منسوخه ومعنى جائزدر ومصاحف عثمانيه امر ذى النورين رضى الله عنه ايله كتابت بيوريلان مصحفلردركه برى
مكهٔ مكرمه يه ارسال وبرى كوفه يه وديكرى بصره يه وبرى دخى شام شريفه فرستاده بيوريلوب برى دخى مدينهٔ
منوره ده ابقا اولنمشيدى اما الآن انلردن برينك محللرنده وجودى متحقق اولمديغى تصريح كردهٔ مولانا على
القاريدر (وقال تعالى وانزل الله عليك الكتاب والحكمة الآية) (وعلمك ما لم تكن تعلم وكان فضل الله عليك عظيما)
يعنى الله ذو الجلال سكا قرآن وسنت انزال ايدوب علمك هنوز لاحق اولميان خفيات امور دين ومعارف يقين تعليم
ايلدى سنك اوزرينه انعام بيوريلان شيئده اللهك فضلى عظيم وكرمى عميم اولدى (قيل فضله العظيم بالنبوة) فضل

عظیم والطف جسیم نبوتله تفسیر اولندی زیرا رسالت عامه یه مقارن اولدقده نبوتدن اعظم فضل نایابدر (وقیل
بما سبق له فی الازل) یعنی عنایت قدیمهٔ عظما یه تعلقندن اولا نورنی خلق وقبل ظهور الاشباح عالم ارواحده پیغمبر
عالی جناب قیلمغله ازل آزالده انکیچون سبق ایدن فضل واحسان مراد اولنه دینلدی (واشار الواسطی الی انها
اشارة الی احتمال الرؤیة التی لم یحتملها موسی علیه السلام) شیخ ابو بکر بن موسی قدس سره آیت مذکوره یه
ایما یوروب (وکان فضل الله علیک عظیما) کریمه سیله مراد رؤیت اللهیه تحمل یوردیغنه اشارتدرکه کلیم الله
اکا طاقت آورا اولمدی دیدیلر * اللهم اجعل شرائف صلواتک * وازکی تحیاتک * علی اصل الوجود * وبدر السعود
* وبحر الکرم والجود * محمد المختار من خیار الکون * المؤید بالعنایة والعون *

(الباب الثانی)

قسم اولدن ایکنجی باب بعد صدر الباب یکرمی یدی فصلی جامعه در (فی تکمیل الله له) تعالی (المحاسن) علی غیر
القیاس جمع حسن مراد اوصاف مستحسنه در (خلقا) فتح خاء معجمه ایله (وخلقا) ضم خاء ولام ویا سکون لام ایله
تمیزیت اوزره منصوبلاندر (وقرانه جمیع الفضائل الدینیة والدنیویة فیه نسقا) فتحتینله یعنی حضرت مهر اوج
رسالت علیه السلام والتحیه نک صورة ظاهرهٔ طاهره وسیرة باطنهٔ باهره سی حسفیاتنی پادشاه جهان آفرین جل جلاله
حضرتلرینک تکمیل وتتمیمی وذات محترمنک صفات متوالیه ومکارم متعاقبه دن بر برینه تابع وپیرو اولمق جهتیله
کل فضائل دینیه ودنیویه یه قرین بیورملری ذکرنده در (اعلم ایها المحب لهذا النبی الکریم) محل تفخیمده خطاب عام
ویاخواستکار تألیف اولان ذاته خاص ویا مجاز مشهور طریق اوزره ایراددر (الباحث عن تفاصیل جمل قدره
العظیم) جملهٔ ندائیه بین الخطاب وما خوطب به معترضه در وباحث مفتش ومتفحص وتفاصیل جمع تفصیل
بمعنی التبیین ومفصل اوزره اطلاق اولنور وجمل ضم جیم وفتح میمله جمع جمله یعنی ای دل دادهٔ پیغمبر جواد وجوینده
تفاصیل مراد مجملات مقدار عظیم نبی کریم معلوم عزتک اولسون (ان خصال الجمال والکمال) بعض نسخه ده جمال
بدلی جلال واقعدر (فی البشر نوعان) بتحقیق جمال وکمال خصلتلری انسانده ایکی قسمدر (ضروری دنیوی اقتضته
الجبلة) کسر جیم وباء موحده وتشدید لام ایله خلقت وطبیعت (وضرورة الحیاة الدنیا) یعنی احدهما ضروریدرکه
مالابدله منه اولوب ثواب اخرویه تعلق ایتمیوب اختیاری اولمین حیاة دنیویه ده حاجت ضروریه نی اقتضا ایدر
(ومکتسب) صیغهٔ مفعولله (دینی وهو ما یحمد فاعله) نوعینک ایکنجیسی مکتسب دینی اولان نوع کمالات علمیه دن
علی الشرع اکتسابه توقف ایدرکه انک فاعلی ممدوح وهرچند محموددر (ویقرب) کسر راء مهملهٔ مشدده ایله
وبعض نسخه ده صیغهٔ مجهولله در (الی الله زلفی) اسم مصدردر ومفعول مطلق من غیر لفظ الفعل یعنی مکتسب
دینی اولان نوع فاعلنی حق سبحانه وتعالی یه قرب کامل وخاص ایله تقریب ایدر معلوم ذوی العرفاندرکه تقسیم
مصنف خلقت اصلیه دن ماعدا اولان خلقت وهبیه که جذبهٔ الهیه ایله حاصله در وتعلقات عارضیه دن دکلدر عدم
شمول برله قسم وهبی یی جامع اولمدی (ثم هی) بعد ذا خصال (علی فنین) فتح فا وتشدید نونله (ایضا) کما سبق ایکی
صنف اوزره در (منها ما یتخلص لاحد الوصفین) یعنی ضروری وکسبی اولنلردن متمحض وخالص وغیر ممتزج
اولاندر (ومنها ما یتمازج ویتداخل) عطف تفسیر اولور یعنی ضروری ویا کسبی ایله آمیخته ومتخالط تلک الخصالدن
بعضیدر (فاما الضروری المحض فالیس للمرء فیه اختیار ولا اکتساب) مرء فتح میم وسکون راء وهمزه ایله بالمعنی
الاعم شخصدر یعنی غیر مکتسب اولان ضروری خالص خصلة ضروریه ده کشینک اختیار واکتسابیله اولیوب
بالاضطرار حصولپذیر اولاندر (مثل ما کان فی جبلته من کمال خلقته وجمال صورته) کمال وجمال بیننده صنعة
جناس لاحق ونمایاندر (وقوة عقله) عقل مذهب اهل لغتده علم ویا بعض علوم ضروریه در ویا بر قوتدرکه حقایق
معلومات ما بینی انکله تمیز اولنور ومحلی عند اهل السنة قلب وعند المعتزلة دماغدر (وصحة فهمه وفصاحة لسانه
وقوة حواسه) حواسدن مراد حواس خمسهٔ ظاهره درکه رؤیت وسمع وشم وذوق ولمس در وقوة زیادهٔ
احساس وآفاتدن سلامت واعتدالیدر پس حواس خمسهٔ باطنه مراد اولنمز زیرا اهل شرع حواس باطنه یی
نه اثبات ونه نفی ایتدیلر (واعضائه) جمع عضو بضم العین جوارح معناسنه وقد قیل لیس فی الانسان جارحة احب
الی الله تعالی من اللسان (واعتدال حرکاته) ای وسکناته فهو من باب الاکتفاء (وشرف نسبه وعزة قومه وکرم
ارضه) یعنی انسانک نهادنده اولان کمال سیرت وجمال صورت وقوة عقل وذکاوفطنت وصحة ادراک وطلاقة لسان
وطراوة بیان وقوة حواس خمس وجوارح واعتدال حرکات وسکنات وشرف نسب وغلبهٔ قبیله وکثرة اخوان
ونشئه یاب اولدیغی بلاد اسلام اولمغله طیب مکان اولمق امثالی ضروریٔ محض وکشینک کسب ودخلی

اولان

اولمین شیلردر (ویلحق به) ضروریٔ محضه متصل اولور بعض نسخه ده صیغهٔ مجهولله مقیددر (ای وتوصل به
(ماتدعوه ضرورة حیاته الیه من غذائه) کسر غین وذال معجمتینله طعام وشرابدن غذا اولنان اومایه نماء الجسم
اما فتح غین ودال مهمله ایله قوشلق طعامیدر والمراد الاول (ونومه وملبسه) فتح موحده ایله (ومسکنه) فتح وکسر
کافله (ومنکحه) فتح کافله بونلر مصادر ویا اسمادر (وماله وجاهه) والحاصل امور عادیه دن ضرورة حیاة اکا شد
احتیاجله محتاج اولدیغی غذا وخواب وقبا وسکنی ونکاح ومال ومنال وقدر ومنزلتدن اولان اشیا دخی ضروریٔ
محض سلکنه منسلک اولور (وقد تلحق هذه الخصال الاخرة) مد وکسرله (بالاخرویة اذا قصد بها التقوی) تفعل
بابندن مصدر تقوی وبعض نسخه ده تخفیفله تقوی عبادة حق یعنی احوال دنیویه ده اولان امور عادیه یه متعلقه
خصال اخیره طاعت اوزره طلب قوة ویا عبادة مولایه مقترنه اولدیغی حالده کاهی خصال اخرویه یه لاحق
اولور (ومعونة البدن علی سلوک طریقها) معونة اسم للاعانة وبدن ماسوی الیدین والرجلین والراس جسددر
یاخود بو مقامده ما یقابل الروح مراد اولنه یعنی راه اخرته سلوک اوزره جسدک اعانتی قصد اولندقده هذه
الخصال دخی خصال اخرویه یه پیوسته در (وکانت) تلک الخصال الملحقة اوله (علی احد حدود الضرورة) یعنی داعیهٔ
حاجت ومن غیر زیادة قدر کفایه اوزره (وقوانین الشریعة) بعض نسخه ده قواعد الشریعه واقعدر وقوانین جمع
قانون وقاعده که حکم کلیدر والاضافة للملابسة ارتکابی مباح وجائز قیلنان امورده دخی اصول شرعیه
وفق ومقتضاسنجه اوله امدی انما الاعمال بالنیات قول شریفی معناسی وان العادات تصیر بالنیة عبادات
تأویلینه قریب اولور (واما المکتسبة الاخرویة) اما امور آخرته متعلقه اولان خصال مکتسبه (فسائر الاخلاق
العلیة والآداب الشرعیة) جمیع صفات مستحسنه وافعال واقوال نفیسه وپسندیده در (من الدین) تصدیق
ایجاب ایدر ایمان وعملی موجبه طاعتدن (والعلم) معرفة ما للنفس وما علیها (والحلم) اذی وجفایه صبر وشکیب
ودشمنانه عفو بنده عدم عجله (والصبر والشکر) انواع مصائب وبلا واجناس قضایه صبر وتحمل ومنعم اوزره ما اولاه
من النعماء ثنا (والعدل) ضد المیل عن الحق بالجور برمالکده درکه باب حکومتده فعلی منحل اولاندن اجتنابه تحصیل
اقتدار ایدر (والزهد) دنیا ومشتهیاته نفسک عدم میلانی وترک ماعدا الضرورات من المباحات ویا ترک ماسوی
اللهدر (والتواضع) لین الجانب والتذلل للصاحب والعفو وصفح ومجاوزه وعدم مؤاخذه (والعفة)
معاصیدن قمع نفس (والجود) کرم ممدوح ومحموددرکه افراط وتفریط میاننده اوله یعنی بخل واسرافدن مبرا اوله
وقد قیل لا سرف فی خیر ولا خیر فی سرف والحاصل بذل ما ینبغی کما ینبغی اولور (والشجاعة) جبن وتهور میاننده
صفة حمیدهٔ متوسطه در (والحیاء) مدله وقاحة وجراءة بیننده انقباض عن القبیحدر وبین الخجالة والانحصار
عن الفعل مطلقا معصیتدن کفله محمود وتحصیل فریضه واکتساب فضیلتدن کفله مذموم وناپسنددر (والمروءة)
ضم میم وتشدید واوله وقد یهمز مرءدن مأخوذه انسانیتدر (والصمت) خیرک غیریده سکوتدر لقوله علیه السلام
من کان یؤمن بالله والیوم الاخر فلیقل خیرا اولیصمت (والتؤدة) بضم ففتح همزة وقد تبدل واوا تأنی وعدم عجله
(والوقار) فتح واوله رزانة وطمانینة وعدم طیش وخفت (والرحمة) تعطف ورقت (وحسن الادب) فانه احسن
من الذهب (والمعاشرة) مخالطت وموافقت قال صلی الله علیه وسلم خیارکم احسنکم اخلاقا (واخواتها)
بطون مطولات کتب اخلاق جامعه اولدیغی خصال حمیده واخلاق پسندیده امثالیدر (وهی التی جماعها) کسر
جیمله جمع واجتماع (حسن الخلق) یعنی ملکات نفسانیهٔ مکتسبه مجمعی عند جمیع الخلق ممدوح ومحمود اولان
حسن خلقدر (وقد یکون من هذه الاخلاق ما هو فی الغریزة واصل الجبلة لبعض الناس) جبله کسرتین
ولام مشدده ایله یعنی بو اخلاق مرضیه کاهی بعضلره اصل فطرت ومخلوق ومودع فی السجیة طبیعت
اولوب نیکو سرشت اولمق داد حق اولور (وبعضهم لا یکون فیه فیکتسبها) رفع باء موحده ایله وبعض
ناسده بو اخلاق رضیه جبلی اولمیوب اقتداء للغیر کسبله غریزی منزله سنده اولور (ولکنه لا بد ان یکون فیه من
اصولها فی اصل الجبلة شعبة کما سنبینه ان شاء الله تعالی) اما اصل نهادنده اصول اخلاق حمیده دن برنشان
اول کسنه ده وجودی لابددرکه کسبی اولان خلقنده طبیعت اصلیه سنه میلان ایده تکمیل خصال مکتسبه
فصلنده قریبا تفصیل وبیان ایدرز (وتکون هذه الاخلاق دنیویة اذا لم یرد) صیغهٔ مفعولله (بها وجه الله تعالی
والدار الاخرة) یعنی عبادت وتقرب مولی ومرضاة حق واقاء جمال فیاض مطلق قصد اولنمدیغی حالده تلک الاخلاق
برای دنیا اولمش اولور (ولکنها کلها) بالنصب ای جمیعها (محاسن وفضائل باتفاق اصحاب العقول السلیمة وان
اختلفوا فی موجب) کسر جیمله (حسنها وتفضیلها) یعنی اخلاق مرضیهٔ غریزیه ایله قربات دخی قصد اولنمزسه

نه باعتبار افرادها اتفاق اولی الالباب ایله جمعی اخلاق مستحسنه و فضائلدر ولو باعث وتفصیل اخلاقده اختلاف
ایتسونلر که اشعری وماتریدی ومعتزله بیننده بربحث ذی شجوندر

(فصل)

باب ثانیدن فصل دوم ذات سعید سرور انبیا علیه ازکی التحایا حضرتلرینه مختصه اولان خصال حمیده سن اجمالا تعداد بیاننده دردرج کتابه مندرجه یور یلان جواهر فصول عدیده یه فهرست آسادرکه اکثر خصال بر رفصل مفصل ایله صورتنمای شاهد مرام اولور بعض نسخده عنوان فصل (قال القاضی رحمه الله) ایله معنوندر (اذا کانت خصال الکمال والجلال ماذکرناه) فصل سابقده ذکر ایلدیکمز جمال وجلال خصلتلری اولدیسه (ووجدنا) جمله حالیه ویا معطوفه (الواحد منا یشرف) ضم را ایله شریف ورفیع بعض نسخده صیغهٔ مجهولله تشریفدندر ای یکرم ویعظم (بواحدة منها اواثنین ان اتفقت له فی کل عصر له) وفی کل اتفقت افظنه متعلقاندر وبعض نسخده زیادهٔ واوله وان ورودی عطف خاص علی العام اولور وعصر دهر وزمان (امامن نسب اوجمال اوقوة اوعلم اوحلم اوشجاعة اوسماحة حتی یعظم قدره وتضرب) صیغهٔ مجهولله ای یبین ویعین (باسمه الامثال) یعنی بزدن بریز اول خصلتلدن بریسی ویا ایکیسیله شرفیاب اولدیغی حالده کرک حسب ونسب وجمال وقوت وعلم وحلم وسخا وباعطادن هر آوان وزمانده انکیچون اتفاق وتصادف ایلسون تاکیم قدری جلیل ونامور اولوب اسمیله امثال ضرب اوانه قوة رستم وحلم احنف وسخاوة حاتم وعدل نوشروان امثالی (ویتقررله بالوصف بذلک فی القلوب اثرة) ضم وکسر وفتح همزه وسکون مثلثه ایله مکرمتدر (وعظمة) عطف تفسیر فی المعنی یعنی صفات مذکوره یه اتصاف سببیله مکرمت وعظمتی قلوب خلقده جایکیر واستوار اوله (وهو) ای ذلک الواحد (منذ) ضم وکسر میمله بمعنی مذ (عصور خوال رمم) کسر راوفتح میمله جمع رمة ای رمیم عظامه (بوال) بالیة اعضاؤه یعنی حال انکه ذلک الموصوف ونامیله ضرب مثل قیلنان ازمنهٔ خالیه وماضیه دنبرو بدن واستخوانلری پژمرده وفنا بولوب همان بر نامکری قالمشدر (فماظنک بعظیم قدر من اجتمعت فیه کل هذه الخصال) سابقا ایراد اولنان اذا الفظنه جوابدر وظن علم معناسنه اطلاق اولنوب واستفهام انکار ونفی ایچون اولدیغی حالده لا ینبغی ان تعلم الا العظمة دیمک اولور ویا استفهام قراری یه حمل اولنوب انه فی غایة العظمة دینلور اما تعجبی ایجاب ایدر استفهام اولدیغی ظاهردر (الی مالا یأخذه عد ولا یعبر عنه مقال ولا ینال) ضم یا ایله (بکسب ولا حیلة الا بتخصیص الکبیر المتعال) والحاصل حال بومنوال وزره اولدیسه نه ظن ایدرسن اول ذات عالی سماته که بو خصال حمیده وسجایای عدیده بروجه کمال اوذات خجسته خصالده جمع اوله که عد وشماردن بیرون وزبان مقال تعبیر وتفسیرنده فرومانده ولال اولوب اکتساب واحتیالله قابل تحصیل اولمیه مکر مشابهة امثالدن متعالی جناب کبریا جل وعلانک تخصیص وتوفیقیله اوله (من فضیلة النبوة) بن مالی بیانده نبوة همزه ایله من النبأ بمعنی الخبر ویا تشدیدایله ابدالنه بناء ویا نبودن بمعنی الرفعة مأخوذه اوله (والرسالة) نبوتدن اخصدر رسول تبلیغ احکامله مأموردر نبی ایسه موحی الیه درکه کرک تبلیغله مأمور اوله وکرک اولمیه (والخلة) ضم خاء معجمه ایله صفا ومودتدن اختصاصی ایجاب ایدن خصلتدر (والمحبة والاصطفاء والاسراء والرؤیة والقرب والدنو والوحی والشفاعة والوسیلة والفضیلة والدرجة الرفیعة والمقام المحمود والبراق والمعراج والبعث) کسر میمله آسماندن زمینه پیوسته نوردن بر مجوهر سلمدرکه سروشان وارواح اندن هبوط وصعود ایدرلر (والبعث الی الاحمر والاسود والصلوة بالانبیاء والشهادة بین الانبیاء والامم وسیادة ولد آدم) یوم القیامة (ولواء الحمد والبشارة والنذارة) (انا ارسلناک شاهدا ومبشرا ونذیرا) نص صریحیله (والمکانة عند ذی العرش والطاعة ثم والامانة) (انه لقول رسول کریم ذی قوة عند ذی العرش مکین مطاع ثم امین) آیت جلیله سی دلالتیله (والهدایة) قاصره ومتعدیه (ویهدیک صراطا مستقیما) فریده سی (وانک لتهدی الی صراط مستقیم) غمیه سیله (ورحمة للعالمین واعطاء الرضی) فی سورة الضحی (ولسوف یعطیک ربک فترضی) (والسؤل) ضم سین مهمله وسکون همزه ویا ابدالله بمعنی المسؤل (ومنه قوله تعالی اوتیت سؤلک یاموسی) (والکوثر وسماع القول واتمام النعمة) (ویتم نعمته علیک) جمیله سیله (والعفو عما تقدم وماتأخر) (لیغفرلک الله ماتقدم من ذنبک وماتأخر) بشارتیله (وشرح الصدر ووضع الوزر ورفع الذکر) سورهٔ کریمهٔ انشراح حاویه اولدیغی آیات پربرکاتیله (وعزة النصر) (وینصرک الله نصرا عزیزا) مقتضاسنجه (ونزول السکینة والتأیید بالملئکة) لقوله تعالی (فانزل الله سکینته علیه وایده بجنود لم تروها) غزوات بدر واحزابده شرفیافتهٔ وقوع اولان عجایباتدر وسکینه رحمتدر (وایتاء الکتاب والحکمة) قرأن ونبوت (وانزل الله علیک الکتاب والحکمة) حکم شریفیله (والسبع المثانی والقرأن العظیم) (ولقد آتیناک

سبعا من المثانی والقرأن العظیم) بیان شرف عنوانیکه تقدم ایتمشدر (وتزکیة الامة والدعاء الی الله) (وداعیا الی الله باذنه) حکم جهان مطاعیله (وصلوة الله والملائکة) (ان الله وملائکته یصلون علی النبی) خطبهٔ شرفبیانیله (والحکم بین الناس بما اراه الله تعالی) (انا انزلنا الیک الکتاب بالحق لتحکم بین الناس بما اراک الله) امر وفرمانیله ای بما اعلمه وبین حکمه والهمه (ووضع الاصر) کسر همزه ایله مراد عقوبت اوله (والاغلال عنهم) امتندن عبادات شاقه یی حط وتنزیل بیورمسیله واغلال جمع غل مایوضع فی العنق کریمهٔ (ویضع عنهم اصرهم والاغلال التی کانت علیهم) جلیله سیله (والقسم باسمه) لعمرک آیت لطافت بخشاسیله عمر گرانمایهٔ حضرتنه یاد قسم بیورماسی (واجابة دعوته) مواطن کثیره ده دعاسی قرین اجابت وقبول بیورملریله (وتکلیم الجمادات والعجم) ضم عین مهمله وسکون جیمله جمع اعجم مالا یقدر علی الکلام اولان حجر وشجر وضبی وجمل اول حضرتله تکلم ایتملری (واحیاء الموتی) معنویه ویا حسیه مرده لری احیا بیورملری (واسماع الصم) حجر صاب معناسنه (ونبع الماء من بین اصابعه) میانهٔ انکشت شریفندن آب ناب فوران ایتمسی (وتکثیر القلیل) اندک شیئک بسیار اولمسی (وانشقاق القمر) اول ماه منیر رسالتک اشارتیله قرک دونیم اولدیغی (ورد الشمس) غزوهٔ خندق وصبیحهٔ اسراده خورشید عالمکیری رد وتوقیف بیورملری (وقلب الاعیان) مثلا عصای چوبین دست کرمپیوستنده سیف صارم اولمسی (والنصر بالرعب) سکون عین مهمله ویا ضمله بیش وپسندن یک ماهه مسافه قلب اعدایه خوف وهراس ایقاعیله منصور اولملری (وقذف فی قلوبهم الرعب) آیتی وفقنجه (ونصرت بالرعب مسیرة شهر) حدیث شریفی مصداقنجه (والاطلاع علی الغیب) تشدید طاء مهمله ایله مطاوع اطلاع بالتخفیفدر ویا اطلاع الله ایاه تقدیریله بومقامده مخففا قراءتی ممکندر (وظل الغمام) ابرپاره نک شاه مبر اصطفا صلی الله علیه وسلمه سایه دار اولمسی (وتسبیح الحصا) کف یم عطای سید الوری علیه التحایاده خرده سنکک تسبیح خوان اولدیغی (وابراء الالام) لاحادیث رواها الاعلام والالام جمع الم والله اعلم (والعصمة من الناس) (والله یعصمک من الناس) امر عالیشانیله مذکور اولان کرامات ومعجزاتک بعضیسی بالاده کذران ایدن فصول پراصولده بیان اولنوب واکثری فصول آتیه ده علی حدة یکانه فصل ایله تفصیل وعیان قیلنور ان شاء الله المستعان (الی مالا یحویه محتفل) ضم میم وکسر فا ایله (ولا یحیط بعلمه الا مانحه ذلک ومفضله به) یعنی جامعک جمعی حاوی اولمیه جق مرتبه یه منتهی اولنجه وعلمی درک واحاطه ایتمز الا خصایص مذکوره یی بخشنده وفضائل عدیده یی مانح ومعطی اولان ذوالجلال والاکرام جل شانه وعم نواله اوله (لا اله غیره الی ما اعدله فی الدار الاخرة من منازل الکرامة ودرجات القدس) ضم قاف وسکون دال ویا ضمله ولا اله غیره مقام تمجیده سبحان الله آسا استعمال اولنور (ومراتب السعادة والحسنی والزیادة التی) صفة الزیادة او المجموع (تقف دونها العقول ویحار) فتح یاء مثناة تحتیه ایله (دون اوائلها الوهم) یعنی سبحان اللطیف حبیبی حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلمه منازل کرامات وزوالدن منزهه درجات ومالا عین رات ولا اذن سمعت نعم اسنی ومثوبهٔ حسنی ورؤیت جمال با کمالدن دار آخرتده اعداد بیوردیغی موهبهٔ عظمی یه نه ذات کبریاسی واقفدرکه عقول خردمندان ادناسنک درکنده حیران وفضلاء عن اقاصیها اوهام خواص وعوام فهمنده واله وسرکردان اولور کریمهٔ (للذین احسنوا الحسنی وزیادة) قول جمیلنه اشارتدر تنصیص کردهٔ تمامسانی اوزره حضرت سرور انبیا علیه اکمل التحایا خصال جسیمهٔ انبیایی جامعدر زیرا خصال حمیده نک منبع وعنصری ذات نبوتمآبی اولدیغی بیکماندر مثلا خلق آدم ومعرفة عیسی وشجاعة نوح وخلت ابراهیم ولسان اسمعیل ورضاء اسحق وفصاحة صالح وحکمة لوط وبشرای یعقوب وجمال یوسف وشدت موسی وصبر ایوب وطاعة یونس وجهاد یوشع وصوت داود وحب دانیال ووقار الیاس وعصمة یحیی وزهد عیسی علیهم صلوات الرحمن خصلتلری اول حضرتنه بخشایش مولادر وقد افصح بذلک البوصیری * فکل آی اتی الرسل الکرام بها * فانما اتصلت من نوره بهم

(فصل ثالث)

(ان قلت اکرمک الله) محب سابقه خطاب ایله دعادر وجملهٔ معترضه در (لاخفاء) فتحله اسم لا (علی القطع بالجملة) بمعنی الاجمال ضد التفصیل جار ومجرور خفایه ویا قطعه تعلق ایدر یعنی برکهٔ ذکر حبیب الله ایله حق تعالی سنی عزیز ایلسون قطعا پوشیده ونهان دکلدر که (انه) خبر لا وضمیر رسول اللهه راجعدر (صلی الله تعالی علیه وسلم اعلی الناس قدرا واعظمهم محلا) اعلاهم محلا واعظمهم قدرا ایرادی دخی اعلا ایدی (واکملهم محاسن وفضلا) یعنی علی کل حال هذا المجمل بخلاف التفصیل قطعی بیانه محتاج دکلدرکه حضرت فخر عالم صلی الله علیه وسلم مرتبت ومنزلت جهتندن ناسک بالاتر واکرمی ومحاسن وفضل قبلندن اکمل واجلیدر (وقد ذهبت فی تفاصیل خصال الکمال

مذهبا جميلا) خصال كمال تفاصيلنده مذهب جميله سالك اولدم (شوقنى) بعض نسخه‌ده تاء خطاب ايله در وشوق
حنين ونزاع نفس (الى ان اقف عليها من اوصافه) صلى الله عليه وسلم (تفصيلا) عليها ضميرندن حالدر اوصاف جميلهٔ
حضرتدن خصال حميده اوزره مفصلا اطلاعه بنى برشوق ايلدى (فاعلم) خطاب خاص وياعامدر (نورالله قلبى
وقلبك وضاعف فى هذا النبى الكريم حبى وحبك كريم) خصال خير حميده‌يى جامع معناسنه يعنى حق جل وعلا ظلمات
غباوتى ازاله ايدر نور ايله قلبمزى تنوير واول محبوب باركاه مقدس حقنده محبتمزى مزداد ايلسون (انك اذا نظرت
الى خصال الكمال التى هى غير مكتسبة وفى جبلة الخلقة) اضافة لاميه ويا بيانيه‌در وانك الى آخره مفعول اعلم
(وجدته صلى الله تعالى عليه وسلم حائزا لجميعها محيطا بشتات) فتح شين ايله تفرق معناسنه مصدردر (محاسن ادون
خلاف بين نقلة الاخبار) نقلة فتحات ايله جمع ناقل ككاتب وكتبة (لذلك) نقله‌يه متعلق (بل قد بلغ بعضها مبلغ القطع)
والحاصل اى طالب سيرهٔ پيغمبرى امدى اكتسابى اولميوب جبلى وغريزى اولان خصال كماله امعان نظر ايله
نكاه والتفات ايلديكك حالده حضرت حبيب محترمى صلى الله عليه وسلم اول خصال حميده‌نك كافسنى جامع
وهر بريله متصف ووجوه محسنات متفرقه‌يى حائز اولديغنه علم يقين ايله واقف اولورسنكه محاسن اخلاق وكمالاتى
حيازه وجمعنده بين رواة الاخبار اختلاف وقوع بيافته اولميوب بلكه كثرت روات وتواترله جزم يقينى‌يه اكثرى بالغ
اولورمرتبه مشاهده ايدرسن مصنف عليه الرحمة تفصيل صفاته شروع ايدوب بيورر (اما الصورة وجمالها وتناسب
اعضائه فى حسنها فقد جاءت الآثار) جمع اثر اى الخبر (الصحيحة والمشهورة) مصطلحات محدثيندن اولان صحيح
ومشهور مراددكادر روان جاز (الكثيرة بذلك) متعلق جاءت اما جسد طاهر شرفترين عالم وجمال صورهٔ سيد ولد آدم
وتناسب اعضالرى حقنده نيجه راست خبر وراثر معتبر ورود ايلدى (من حديث على) كرم الله وجهه (وانس بن
مالك وابى هريرة والبراء بن عازب) براء فتح موحده وراء مهملهٔ مخففه ومدله علم در وعازب عين مهمله وزاى وموحده
ايله دريسر وپدر اصحاب وانصاردندر (وعائشة ام المؤمنين) حبيبهٔ حبيب الله صلى الله عليه وسلم وطيبهٔ طاهرهٔ
صديقه بنت صديق رضى الله عنهما دركه شاننده (الطيبات للطيبين) نازله اولمشدر طقوز ياشنده اول دوشيزهٔ
آفتاب جمالى هم اغوش تزويج بيوروب سنهٔ ثانيهٔ هجرتده زفاف ايلديلر اول بانوى حرمسراى نبوت بقيع غرقده‌ده
مدفونه‌در (وابن ابى هالة) تخفيف لام ايله بدردن منقول علم در ربيب سلطان عالم وپسر خديجة الكبرى اولان هند
ابن مالك رضى الله عنه‌در وصف حليهٔ نبويه‌يى اشتهارندن هند الوصافله شهرتياب اولمشدر (وابى جحيفة) ضم جيم
وفتح حاء مهمله ايله مصغردر اسم شريفى وهب وفات سلطان رسل ايامنده حد بلوغه هنوز رسيده ايدى يتمش ايكى
سنهٔ هجريه‌ده هودج نشين اجل اولمشلردر (وجابر بن سمرة) فتح سين مهمله وضم ميم وراء مهمله ايله فرزند همشيرهٔ سعد
ابن ابى وقاصدر يتمش درتده كوفه‌ده هم اغوش خاك بالا اولديلر (وام معبد) فتح ميم وسكون عين وباء موحده ودال
مهمله ايله عاتكه بنت خالد صحابيهٔ خزاعيه‌در قديد نام محلده منزلكاهنه ماهتاب رسالت صلى الله عليه وسلم مهمان
اولمشدر (وابن عباس ومعرض بن معيقيب) معرض ضم ميم وفتح عين مهمله وكسر راء مشدده وضاد معجمه ايله
قوى العرض معناسنه اولوب علمه نقل اولندى صحابيدر (ومعيقيب) بدل الباء لام ايله معيقيل تجريد الصحابه نام
كتابده مسطوردر (وابى الطفيل) عامر بن واثله اصحابدن واحباب اسد الله وشعرادندر عقد مائه‌ده اصحاب كرامدن
آخر وفات ايدن ذات شريفدر (والعداء بن خالد) عين مهملهٔ مفتوحه ودال مشدده ومدله شديد الجرى معناسنه يوم
الفتح ويا بدر حنيننده رفع انكشت شهادت برله داخل حصن اسلام اولديلر (وخريم بن فاتك) ضم خاء معجمه وراء مهمله
ايله مصغردر وفاتك فاء ومثناة فوقيه ايله امارهٔ معاويه‌ده رقه‌ده عازم دار البقا اولدى (وحكيم بن حزام) كسر حاء
مهمله وزاى معجمه ايله برادرزادهٔ خديجة الكبرى رضى الله عنهما در يوز يكرمى سنه معمر اولوب نصف عمرى اسلامده
كذاران ايتمشدر وعام فيلدن اون اوچ سنه مقدم داخل كعبه‌ده تولد ايلدى غيرازين بركسنه‌نك درون بيت اللهده
تولدى وقوع بيافته دكلدر اكن مستدرك حاكم حاوى اولديغى فرايددندركه على مرتضى كرم الله وجهه حضرتلرى
دخى داخل بيت مكرمده عالم وجوده سرنهادهٔ اقبال اولديلر وفات حكيم سنة ستين بالمدينة (وغيرهم) كعب بن مالك
وصديق وفاروق (رضى الله تعالى عنهم) امثالى كما فى الدلائل والوفا وغيرهما (من انه صلى الله عليه وسلم) حديث حليه‌يى
بياندر (كان ازهر اللون) صفة مشبهة للفاعل نير وحسن معناسنه ومنه زهرة الحيوة الدنيا وياسفيد معناسنه
(ادعج) من الدعج بفتحتين شدة سواد العين مع سعتها يا خود چشم حق بين نبى امين صلى الله عليه وسلم بياضى غايت
سپيد وسياهى غايت سياه ايدى (اشكل) شين معجمه ايله بياض عينده حمرتدر (انجل) من النجلة سعة شق العين
(اهدب الاشفار) هدب ضم هاء ودال ايله بيلهٔ چشم كه‌ارنده اولان موركه مژكاندر واشفار جمع شفر ضم شين ايله طرف

واهداب ايله دفع اذى ايدر * فلا افترقا ماذب عن ناظر شفر * ذبابه اجفان خلق اولنمامغين دائما چشمى دود تيله
مسحه مقيد اولور واهدبك اشفاره اضافتى شيئك كندى مكانه اضافتى قبيلندندر عالم بغداد آسا والحاصل دلبستهٔ
حور عين اولان مژكان حضرت بسيار وبالا ايدى (ابلج) من البلج بفتحتين يعنى ايكى ابرولرى ميانه‌سى مويدن
عارى ايدى وماه نو آسا اچق قاشلو اولوب مابين الحاجبين سيم خالص كبى صاف وبراق ايدى * والعرب تسمى السيد
بالابلج ووصف جمال حبيب اللهده ابوطالبك كويا اولديغى ابياتندندر (بيت) وابلج يستسقى الغمام بوجهه * ثمال
اليتامى عصمة للارامل * ثمال وزنا ومعنى غياث آسادر (ازج) فتح همزه وزاى وتشديد جيم ايله يعنى خم ابروى
سعادتلرى ماه نو آسا طويل وباريك ايدى (خاقانى) * قاب قوسينى تذكرده عيان * غرض اول قاشى كمان
ايدى همان * حاصلى اينجه وطولانى ايدى * كويا رشتهٔ ريحانى ايدى * (افلج) فتحتينله فلج تباعد ما بين الثنايادر
يعنى جوهر دندان مباركلرى صاف وسيرك ورشتهٔ دانهٔ دردن يك ايدى (مدور الوجه) استطالهٔ قليله ايله تدور مراد
اولنور يعنى روى رخشانلرى جرم قرص قمر وار مدور ايدى * باغ حسن ايچره اوور در نكين * نوشكفته كله بكزردى
همين * (واسع الجبين) پيشانى لطيفلرى كشاده ايدى جبين وجبهه‌ده فرق ايدنلر جبهه موضع سجده ومحاذى
ناصيه من الحاجب الى قصاص الشعر وايكى جانبنه جبين ديديلر وقيل انها تطلق بمعنى الجبهة والمجموع * يعنى اول
جبههٔ خورشيد اثر * نكيم چشمهٔ مهر خاور * واسع وبالك وضيا كستر ايدى * فلك حسنده مه انور ايدى * جبهه سين
قيلمشيدى رب انام * لوحهٔ كاخ سراى اسلام * نص تنزيل ملاحتده عيان * والضحى ايدى شريف النى همان *
(كث اللحية) والكث فى اللحية ان تكون كثيفة غير خفيفة (تملأ صدره) يعنى طولا وعرضا صدر شريفنى مقدارى
ايدى كانها صدرينه حاله ايدى زيرا مظروف ظرفى اوزره زياده اولماز والحاصل ريش پاكنده اصوللى جوق وطولا وعرضا
معتدل ايدى * ومن سعادة المرء خفة لحيته حديث شريفى كبى منافى دكلدركه جدا عدم طول مراد اولنور (سواء
البطن والصدر واسع الصدر) مراد حليهٔ حسيه اولديغى حالده سينهٔ پرسكينه‌لرى وسعتلى ايدى ديمك اولوراما مجازا
حلم واحتمالدن كنايه‌در * قال الدلجى ان معناه واسع الصدر حسا ومعنى (عظيم المنكبين) فتح ميم وكسر كافله مثنى
منكب دوش وبازو مجمعى اولان استخواندر يعنى سردوش همايونى غيره نسبت بيوك ايدى (ضخم العظام) ضخم غليظ
معناسنه ويا جرما عظيم وكثير اللحم عظام جمع عظم * استخوان بدن پاكى تمام * يعنى جسمنده اولان جمله عظام *
هر برى ايرى ومردانه ايدى * صورت وسيرتى شاهانه ايدى * جسدى وصفن ايدن نازك دل * جثه دار ايدى
ديمش والحاصل (عبل العضدين) عبل فتح عين مهمله وسكون موحده ايله ضخم وقوى معناسنه وعضد ما بين المرفق
والكتف يعنى سيم بازولرى تند وقوى ايدى (والذراعين) ما بين مفصلى الكف والمرفق او من المرفق الى اطراف الاصابع
يعنى ساعد سيمينلرى (والاسافل) جمع اسفل يعنى اويلقلرى ساقيله بيله قوى ايدى * قول تلمسانى اوزره مراد
پاى عرش پيمالرى وساير جسم نور سيمالريدر (رحب الكفين والقدمين) رحب واسع ويا كبير معناسنه‌در زيرا
كبر جوارح كمال خلقه دليلدر وبعضيلر سعهٔ كفله جود وسماحت كنايه اولور ديديلر لكن فقط رحب الكفين
ذكر اولنسه حملى جائز اما مجموع كفين وقدمين روايتنده حقيقت ومجاز بينى جمع مساغ نا يابدر * اللرى آيه‌سى
اول سلطانك * دخى آيقلرى الى آنك * واسع وبالك ايدى نازك مرغوب * برك كل كبى لطيف ومحبوب * وروى
احمد ان سبابتى قدميه اطول من غيرهما وفى البيهقى كانت خنصر رجله عليه السلام متظاهرة وما اشتهر من اطلاق
كانت سبابته عليه السلام اطول من وسطاه غلط فانه خاص باصابع رجليه انتهى (سائل الاطراف) سين مهمله ايله
من السيلان امتداد معتدل ايله اطراف اصابع مراددر * وروى سائن بالنون المبدلة من اللام درازى انكشت
معناسنه واطراف اصابعدر * هر برانكشت همايونى آنك * قلم صنعى ايدى مولانك * خامه وش هر برى موزون
وطويل * ميل مفتاح در لطف جليل * يازمامشدر قلم ربانى * خامهٔ انكشتنه آنك ثانى * (انور المتجرد) نير معناسنه
صفه مشبهه‌در ومتجرد ضم ميم وفتح جيم وراء مشدده ودال مهمله ايله جسد معناسنه يعنى جسم تابندهٔ حبيب الله
مهر منور آسا صاف وتن نازكترينى بيوا ايدى * برمجلى كمش آيينه كبى * صاف وبيوا ايدى پهلوى نبى (دقيق
المسربة) دقيق دال وراء ايله مرويدر ومسربه فتح ميم وسكون سين وضم راء ويا فتحله * يعنى زسينه تا به ناف اولان
خط موبين اينجه ونازك ايدى يعنى صحيفهٔ صدرنده الف آسا مويدن برخط چكلمشيدى ونار عنبر كبى اول موى
سياه هالهٔ ماه وش زيبنده ايدى (ربعة القد) فتح راء وسكون موحده ايله باعتبار النفس والذات تأنيث قيلنمشدر
يعنى قامت دلاراى سرور كائنات عليه ازكى التحيات موزون ومعتدل ايدى * نه عجب اولسه وسط قدرسول *
امته واسطهٔ حق ايدى اول (ليس بالطويل البائن) اى الظاهر (ولا بالقصير المتردد) تردد بمعنى الرجوع او الدخول

يعنى نه بك بالا قامت ونه الچق بويلو ايدى * معتدل قامتلى ايتمشدى كريم * مظهر خلق عظيم التعظيم * (ومع ذلك)
مربوع القد ومعتدل القامه اولمغله (فلم يكن يماشيه احد ينسب الى الطول الا طاله عليه الصلاة والسلام) يعنى بركمسنه
هرنه قدر بالا قد اولوب اول حضرتله تماشا ايتسه ينه اول كمسنه دن بالاتر ايدى (رجل الشعر) فتح راء وكسر وفتح
جيمله يعنى موى مشكينى نه قورجق ونه طويل ايدى (اذا افتر ضاحكا افتر عن مثل سنا البرق) خنده ايلدكلرى حالده
دردندانلرى كشف وكشاده بيوردقلرى زمان دهان مباركى وسفيددندانلرى يلدرم اسا درخش ولمعان ايلردى (وعن
مثل حب الغمام) دخى طولو دانه سى كبى اسنان لطيفى شعشعه بخش ايلردى (اذا تكلم يرى كالنور يخرج من
ثناياه) يرى مضارع مجهول وثنايا جمع ثنية چاردندانلردر وقيل الكاف زائدة امدى شدة بياض وكمال بريق
وصفاسندن دندان پيشينى وصفده يعنى كفتارله دهن كشا اولدقده ثناياى حضرتدن نور لمعان ايدوب اطرافه
پرتوانداز اولوردى (احسن الناس عنقا) كردن تابناكلرى غايت معتدل وبياض وبراق ايدى * بوينى غايتده
لطيف ايدى انك * حسن العنق ايدى انسانك * (ليس بمطهم) تشديد هاء مفتوحه ايله على ما فى الصحاح وغيره
مدور الوجه ياخود سمين فاحش ويا منتفخ الوجه وقيل النحيف الجسم (ولا بمكلثم) اسم مفعول مطلقا تدوير وجه
مع كثرة اللحم ويا قصير الذقن * مطهم ومكلثم صفتان للنبى عليه السلام لا للعنق والحاصل وجه پاكنده اولان لحم
لطيفى نه كثيرونه خفيف واول دور خسارهٔ ترلرى بسيار اتلو دكل ايدى يعنى روى مباركلرى امتدادهسى افراط
اوزره دكلدر اعتدال اوزره ايدى ديمكدر اما حديث على رضى الله عنهده وفى وجهه تدوير بيورلديغنك معناسى
وجه سعادتده نوع تدوير وار ايدى ديمكدر (متماسك البدن) يعنى معتدل الخلق ايدى قواى بنيه وعدم استرخا ايله
عضوشريفلرى بربرينه الصاق ايتمشيدى وقال الغزالى اى لحمه متماسك على خلقه الاول لم يضره السن الذى من شانه
ان يسترخى اللحم فيه بخلاف الشباب يعنى * نه تنزل ايدوب اول سمين تن * نه ضرر كوردى سن اولمقدن *
عهد ايام جوانى كبى تا * تروتر تازه ايدى اول اعضا * يعنى كنديكه اولكزار جمال * تازه لنمكده ايدى غنچه مثال *
(ضرب اللحم) فتح ضاد معجمه وسكون را ايله بزنة المصدر اى قليل لحم البدن يعنى لحم بدن نازكترينى اعتدال
اوزره قليل اولوب نه هزال ونه جسيم ايدى (قال البراء) بن عازب رضى الله عنه روايتكردهٔ ترمذى اوزره برا رضى
عنه المولى بيوردى (ما رأيت من ذى لمة فى حلة حمراء احسن من رسول الله صلى الله عليه وسلم) من زائده ولمة كسر
لام وتشديد ميمله سردن برجانبه طاش اولان مولر وبا شحمهٔ اذنى تجاوز ايدن صاچدر وحله ضم حاء مهمله وتشديد
لامله ثوب واحد ويا برقماشدن برپيراهنه دينلور يعنى قباى سرخ فام ايچره فرخال صاچلرندن بركسنه يى محبوب
باركاه مقدس صلى الله عليه وسلمدن محبوبتر كورمدم ديديلر (وقال ابو هريرة رضى الله عنه ما رأيت شيئا احسن
من رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم) بو حديث صحت اثر خبر اولدن ابلغدر زيرا اثر سابقده لباس مخصوصه ده
تخصيصله تفضيل اولنوب وبو حديثده مطلقا تحسين وروداتمشدر (كان الشمس تجرى فى وجهه) كان تشديدله
اداة تشبيه در وشمس اسم كان وجملهٔ تجرى خبردر وجريان شمس حركت فلكيه ايله دروجه شريفنى نورله وصفده مبالغه
مراد بيورر (واذا ضحك يتلألأ فى الجدر) غميقله جمع جدار كه اكثرناس اساس معناسنه استعمال ايدرلر وتلألأ
لمعان يعنى * فخر عالم كوليجك ديشلرينك * درجى مكشوف اولجق جوهرينك * نور رخشانى چوم ورومه نو * كونه
صالردى سراپا پرتو * ظاهر اولوردى ضياء انوار * عكسى ديوارهده وشردى هربار * امدى وجه وجيه حضرتى اشراق
ونورده خورشيده تشبيه ايدوب بعده اعكس تشبيه ايتمشى ابلغدر (وقال جابر بن سمرة وقال له رجل) قد تقديريله جمله
حاليه در ويا ماقبلى اوزره معطوفدر (كان وجهه صلى الله تعالى عليه وسلم مثل السيف) تقدير استفهام وعدم تقدير
جائزدر مطلقا سيف ويا طوله تشبيه دكلدر انجق بريق ولمعانيغه تشبيه در (فقال لا) سبب رد ايهام طول سيف
ويا مخالفة لون ويا وجه براق حضرت لمعان شمشيردن اقوى اولديغيچوندر * ظلمناك فى تشبيه صدغك بالمسك *
فن عادة التشبيه نقصان ما يحكى * (بل مثل الشمس والقمر) مشبه به كاهى تعدد ايدوب حرف او ويا واوله عطف
اولنور (وكان) اى وجهه (مستديرا) مقدم تلويحى نصر بحدر والحاصل جابر رضى الله عنه جنابنه بركسنه ديديكه
ماه منير رسالت حضرتلرينك وجه شريفى لمعانده ويا استطالهده تيغ اسادر جابر بيورديلركه (ع) ترك تشبيه
نا موجه به * اوبله دكل بلكه مهر ومه اسادركه وجه شريفى مستطيل دكل مستديردر ديديلر حديث مذكور
روايتكردهٔ شيخين اولان خبردندر (وقالت ام معبد فى بعض ما وصفته به) اضافة بعض لاميه در من اضافة البعض
للجزء ووصف جميلى مشتمل كلام طويل اولديغنه بعضله اشارت بيورر (اجمل الناس من بعيد) اجمل على القطع والمدح
مرفوع وجار ومجرور ضميرا جملدن حالدر وجمال حسن وبها (واحلاه واحسنه من قريب) بعض نسخده واحسنهم

اما حملا على لفظه او على الجنس بونك امثالنده تفرد بضمير قانون عربدر * ام معبد ديدى اول خاص خدا * رضى الله
تعالى عنها * غايت اعلامى ايدى ناسك اوشاه * نظر اولنسه ايراقدن هركاه * هم يقيندن اوتماز جهان * عكس آيينهٔ
ذات ايدى همان (وفى حديث ابن ابى هالة يتلألأ وجهه تلألؤ القمر ليلة البدر) تلالؤ مصدريت اوزره منصوبدر
يعنى روى منور سلطان انبيا عليه التحايا ليلة البدر اولنجق جرم قمرنجه رخشان ايسه اويله تابان ودرخشنده
ايدى امدى طلوع ماهدن ليلهٔ اولى وثانيه وثالثه هلال تسميه اولنوب اون اوچه وارنجه قمر استوا بلغته اولمغين
ليلة السوا دينلور بعده ذا ليلة البدر ايله تمام وتمام نصفنده زبرقان تسميه قيلنور (وقال على كرم الله وجهه فى آخر
وصفه صلى الله عليه وسلم من رآه بديهة هابه ومن خالطه معرفة) حالدر ذا معرفة ديمكله ويا مفعول مطلق اى لاجل
المعرفة ياخود تمييزيت اوزره منصوبدر (احبه) يعنى امام ترمذى وبيهقى محمد بن حنفيه رضى الله عنهدن مرسلا
روايت ايلدكلرى خبردركه على مرتضى رضى الله عنه حلية نبويه تتمهسنده بيورديلر آفتاب برج رسالتى بركمسنه
بغتة مشاهده ايلسه مخافة عظمتله وهلهٔ اولى ده قلبنه مهابت لايحه اولوب قورقردى اما حسن عشرت ودوام
بشاشتى جهتندن ممازحه ومصاحبه ايلسه كمال حلم وكفتار جانبخشيله اكا دلداده اولوردى (يقول ناعته لم ار قبله
ولا بعده مثله صلى الله تعالى عليه وسلم) ناعت واصف ورؤيت بصريه ويا علميه در ومثل مساوى ومشابه ومماثله مطلقه
نفى مبالغه در يعنى اطوار حبيب اللهى وصف ايدنلر اول وآخر اويدر آسمان رسالتك نظير وشبيهنى معاينه ايتمدك
ديرلردى * كان فطرتده او ذات يكتا * جوهر فرد ايدى ديرلر فرضا (والاحاديث فى بسط صفته مشهورة وكثيرة
فلا نطول بسردها) يعنى سلطان عالم صلى الله عليه وسلمك تفصيل نعوتنده ورود ايدن آثار واخبار عند المحدثين
شهرتياب وعند المؤرخين بسيار ومتواليا تعداده تطويل ايتمزز (وقد اختصرنا فى وصفه صلى الله تعالى عليه وسلم
نكت ما جمعها) نكات لطائف ودقائق خفيه (وجملة) بضم فسكون (مما فيه الكفاية) من بيانيه ويا تبعيضيه اى جملة
هى الكفاية او هى بعض الكافى (فى القصد الى المطلوب) كفايه يه متعلق اولور وبين الاجمال والتفصيل توسط مراد ايدر
يعنى اول شمع بزم اراى قرب كرد كارك وصفنده ورود ايدن احاديث لطائف ودقايقنى ايراد ووصف حضرتده كافيه
ووافيه اولان مقدار مجموعى مختصرا بيان ايلدك (ان شاء الله تعالى) بعض اصولده ناموجود در ليكن تبركا
وبانه لميق للقصد والكفايه ايراد بيوريله (وقد ختمنا) ماقبلى اوزره معطوف جملهدر (هذه الفصول بحديث جامع
لذلك) يعنى فصول پراصول بابى حلية منتشره حضرتى حاوى برحديث لطيفله ختم ايلدك (تقف عليه هنالك)
فصل معينده واقف اولورسن (ان شاء الله تعالى) قيد للوقوف لتوقفه على المشيئة

فصل

(واما نظافة جسمه) فصل مقدمده اما الصورة اوزره معطوفدر يعنى دخى نقاوه بدن نازكترين شاه اصطفا عليه
اكمل التحايا (وطيب رائحته) وروى ريحه يعنى شمله درك اولنان رايحه (وعرقه) فتحتين ايله بدندن ترشح ايدن
ماء رقيق ماورد مستقطر وغيره دخى استعاره اولنور (ونزاهته عن الاقذار) جمع قذر وقذارت ضد نظافت ضمائر جسمه
راجعهدر (وعورات الجسد) سكون واو ويا بالحركة جمع عورة والحاصل جسم لطيفنك پاككى ولطافة بوى تن
وعرقى واقذاردن تنزهى وشين وعيوبدن تزاهى (فكان صلى الله عليه وسلم) فاء تفصيليه در (قد خصه الله فى ذلك
بخصائص لم توجد فى غيره) جملهٔ مذكوره ماقبلنك صفة كاشفه سيدر يعنى صانع بيچون جل شانه حبيبنى ذكر اولنان
امورده نيجه فضائلله تخصيص وتبجيل ايلديكه اول خصائص غيريلرده موجوده دكلدر (ثم تممها)
ضمير خصائصه عائددر (بنظافة الشرع) تممهايه متعلق اولور يعنى بعده اول خصايص حسيه يى لطائف آداب
شرعيه وخصال معنويه ايله تكميل بيوردى (وخصال الفطرة) عطف الخاص على العام اولور وفطرت اصل
خلقت وطبيعت وجبلتدر (العشرة) قص شارب واعفاء لحيه وسواك واستنشاق وقص اظفار وغسل براجم ونتف
ابط وحلق عانه وانتقاص الماء اى الاستنجاء وختان يعنى بو اون خصلتى تتميم بيورمغله ذات شريفا بن پيراسته ايلدى
(وقال صلى الله عليه وسلم بنى الدين على النظافة) ضد دنس بنى الدين قول شريفى استعارهٔ مكنيه وتخييليه در مراد
نظافة حسيه دركه حدث وخبث ودنس ومعنويه دركه عقايد فاسده واخلاق رديه يعنى دين طهارة باطنه وظاهره
اوزره مبنيدر دبو بيورديلر (حدثنا سفيان بن احمد بن العاص) عين وصاد مهملتين ايله بشيوز يكرمى حدودنده
قرطبهده مطلع حياتى مقطع مماته ايرمشدر (وغير واحد قالوا حدثنا احمد بن عمر) ابو العباس احمد العذرى
صاحب كتاب الاعلام در بشيوز يتمش سكزده دار فنادن ملكه بقايه خرام ايلدى (حدثنا ابو العباس الرازى)
بلدهٔ رى يه نسبتنده على خلاف القياس زيادهٔ زاى معجمه ايله مستعملدر كروزى لمروا احمد بن الحسين بن بندار

الخراسانی (حدثنا ابو احمد الجلودی) ضم وفتح جیمله بغداد ویاشامده بر قریه یه نسبت ویا نیسابور ویا افریقیه ده بر محله در
محمد بن عیسی بن عمرویه راوی صحیح مسلم (حدثنا ابن سفیان) ابو اسحق ابراهیم بن احمد بن سفیان المروزی مجاب
الدعوه زاهد ایدی اوچیوز سکزده دعوة ارجعی یه اجابت بیوردیلر (حدثنا مسلم) بن حجاج القشیری صاحب
کتاب مشهور ایکیوز التمش برده دار السلام جنانه عزم ایلدی (حدثنا قتیبة) مصغر قتبه دن منقول علم در
ابو رجاء قتیبة بن سعید الثقفی ایکیوز دورتده مرغ روحی بال انکیز طرف بقا اولمشدر (حدثنا جعفر بن سلیمان)
البصری (عن ثابت) البصری ابو محمد بن اسلم (عن انس) بن مالک رضی الله عنه (قال ماشممت عنبرا) کسر وفتح میمله
من باب نصر وعلم وعنبر طیب معروف طاهر* اجودی سپید فام اولاندر (قط) فتح قاف وتشدید طاء مهمله مضمومه
ایله ما انقطع من الزمان ای مضی املا (ولا مسکا) اقصای بلاد ترکدن تبت نام محلدن جلب اولنان بعض نافجه
اهو درکه دمدن منجمده در (ولا شیا) مفرد ومرکب ورد وغالیه اسار ایحه طیبه صاحبی شی شم ایتمدم (اطیب من
ریح رسول الله صلی الله علیه وسلم) یعنی رایحه ذاتیه حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلمدن خوبتر وخوشبو رایحه
مسک وعبیرده مشاهده ایتمدم (وعن جابر بن سمرة انه صلی الله تعالی علیه وسلم مسح خده) روایت امام مسلم اوزره
اول حدیث صلیت مع النبی صلی الله علیه وسلم ثم خرج وانا معه فاستقبله ولدان فجعل یمسح خدی احدهم واحدا
واحدا واما انا فمسح خدی (قال فوجدت لیده بردا وریحا کانما اخرجها من جونة عطار) مصنف علیه الرحمة
حدیثک بعضی اوزره مناسبة للاصل اقتصار وبناء علی جواز الاختصار قصد ایلمشدر وکانماده کأن اداة تشبیه
وما کافه در وضمیر اخرجها یده راجعدرکه ید مؤنث سماعیه در وجمله ریحه صفة ویا مستأنفه در وجونه ضم جیم
وسکون همزه ویا واوسا کنه ونون وهاء تأنیثله عطر داندر وعطار عطر فروش برای نسبتدر لا للمبالغة والحاصل
اول دستگیر عاجزان علیه صلوات الرحمن رخساره جابری تطییباله مسح ایلدی جابر بیوردرکه دست کرمپیوست شاه
رسالتده برودت وبوی دلاویز حس ومشاهده ایلدمکه کویا مبارک اللرین عطر فروش عطر داننده هنوز چیقاردی
وهذا یدل علی ان البرد علی حقیقته وانه لیس بعارض لمس ماء ونحوه* یاخود برد نرمیت ورطوبت کفدن عبارتدر
دیدیلر اما مناسب اولان برد راحت ولذت وطیب معناسنه اولمقدر نتکیم (لا یذوقون فیها بردا) کریمه سنده برد راحتله
مفسردر وبو معنایه استعمالی قصاید عربده دخی مشتهردر کذا نقله الشارح الخفاجی (وعن غیره) بعض نسخده
وقال غیره بیهقی وابو نعیم جابر بن سمرة طریقندن غیری تخریج ایتدیلر اما لفظده اختلاف اولمغین مصنف علیه
الرحمة دخی ابهام راوی بیوردیلر (مسها بطیب اولم یمسها) ضمیر کفه راجعدر یعنی دست سعادت پیوستنی عطره مس
ایتسون ایتمسون بوی دلاویزی ذاتی اولغله مشام جانه عنبر شمیم اولوردی (یصافح) صفحه یدمؤیدلریله مس
ایدردی (المصافح) فتح فا ایله اسم مفعول وفی النهایة انها الصاق صفح الکف بالکف عند الملاقاة وفی روایة یصافحه
المصافح بکسر الفاء والرفع علی انه فاعل (فیظل) فتح ظا ایله قال الراغب یعبر به عما یفعل بالنهار ویجری مجری صرت
(یومه) ظرفیت اوزره منصوبدر (یجد ریحها) ریحک ضمیره اضافتی برای عهد اولور یعنی فخر عالم صلی الله علیه وسلم
ایله مصافحه ایدن کمسنه طول نهاره بوی عنبر آسای حضرتی مشاهده ایدردی (ویضع یده علی رأس الصبی
فیعرف) مجهولدر (من بین الصبیان بریحها) با سببیه وبعض نسخده لریحها الام تعلیلیه ایله وفی روایة من ریحها
ومضارع ماضیده مضارع ایرادی نکته مشهوره سیچوندر* حدیث مذکور ابو نعیم وبیهقی عائشه رضی الله عنهادن
مسندا روایت ایلدکاری حدیث طویلدن بعضدر یعنی سید ولد آدم صلی الله علیه وسلم یدمؤیدنی رأس صبی اوزره
وضع ایدردی اول صبی کودکان میانه سنده اثر وضع یدحضرتدن بوی دلاویزایله تمییز اولنوب بیلنوردی (ونام
رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم فی دار انس فعرق فجاءت امه) ام سلیم (بقارورة یجمع فیها عرقه) جمله یجمع صفة
قارورة ویا مستأنفه در (فسألها رسول الله صلی الله علیه وسلم عن ذلک فقالت نجعله فی طیبنا) یعنی اول نازنین
مهمانخانه علیین حضرتلری ابن مالک رضی الله عنهک سعادتخانه لرنده خوابه واروب عرق ریز اولدقلرنده مادر انس که
همشیره ام حرام اولان ام سلیم دربر زجاجی حقه ایله کلوب دردانه عرق پاک حضرتی اول درجه جمع ایدردی نبی کریم
ام سلیم جنابنه بو امر خدا پسندیدن پرسان اولدقلرنده یا رسول الله مبارک عرقکدر طیبمزه تبرکا مزج والوده ایدرز
دیدکده اصبت قول شریفیله تحسین ایلدیلر (وهو من اطیب الطیب) ذلک القول مقول ام سلیم اولمق محتملدر
روایت امام مسلمده وهو اطیب وروری بدون من مسلمدر یعنی عرق سلطان کونین صلی الله علیه وسلم
هر طیبدن خوبتردر* امدی معطرانه عرق باکی آمیزش همان تبرک طریقیله دکلدر بلکه فی الحقیقه عرق اطیبی عبیر
ومشکدن زیبا وخوشبو ایدی لکن اول عرق پر اعتبارک قلتندن ناشی برای تکثیر غالیه سایر معطرانه مزج

ایدرلردی واول حضرتک ام سلیم وام حرام منزللری کاهلرنده خلوت بیورملری بقول ابن عبد البر رضاعا خالتان
سید الوری اولملریله محرم حضرت ایدیلر (وذکر البخاری فی تاریخه الکبیر) امام اهل سنة محمد بن اسمعیل البخاری
رضی عنه الباری رواة احادیثده جمع بیوردقلری تاریخ کبیر یکه معنی کتب حدیثدن بر کتاب عالی نصابدر
(عن جابر) بن عبد الله الانصاری که غزوۂ بدرک غیری مشاهده حاضر وقضاء دین پدردن ناشی انک شاننده حضرت
شفیع الامم صلی الله علیه وسلم یکرمی بش دفعه استغفار بیورمشلردر یتمش تاریخنده مدینۂ منوره ده آخر وفات
ایدن اصحاب کرامدندر (لم یکن النبی صلی الله علیه وسلم یمر فی طریق فیتبعه) بالرفع کیعلم اوبالتشدید وجوز فیه
النصب والفاء للتعقیب (احد) فاعل یتبع (الاعرف انه سلکه) ضمیر طریقه راجعدرکه طریق تذکیر وتأنیثی
جائزدر (من طیبه) یعنی اول جان عالم صلی الله علیه وسلم بر رهکذردن کذار ایتمزدیکه بعد ذهابه برکمسنه اکا پیرو اوله
یعنی اول راهدن مرور ایلیه الا بوی عنبر افشانندن اول راهه حضرتک سالک اولدیغی رایحۂ مخصوصه دلالتیله
بیلوردی (وذکر اسحق بن راهویه) ابو یعقوب مروزیکه امام احمد بن حنبل رضی الله عنه انک شاننده امیر المؤمنین
فی الحدیث دیو تلقیب بیورمشلردر (ان تلک الرایحة کانت رایحته بلا طیب صلی الله علیه وسلم) یعنی اول
حضرتدن شم اولنوب رهکذارنده باقی قلان رایحۂ طیبه رایحۂ ذاتیه لریدرکه خارجدن مس طیب ایتمکسزین
وجود بهبود مقدسندن نمایان اولوب نفعه بخشای مشام عاشقان اولوردی (وروی المزنی) ضم میم وفتح زاء ایله
قبیلۂ مشهوره مزینه یه نسبتدر ابو ابراهیم المصری مجاب الدعوة شیخ ذیشان ایدی ایکیوز التمش دورتده تکیه کاه
نعیمه عازم اولوب قرافۂ مصرده دفن اولندی (والحربی) ابراهیم بن اسحق الحنبلی محلۂ حربیۂ بغداده نسبتدر بو زیدی
حدودنده دار بقایه رحلت بیورمشلر (عن جابر) ابن عبد الله الانصاری رضی الله عنه (قال اردفنی النبی صلی الله
علیه وسلم خلفه) یعنی جابر رضی الله عنه بیوررکه سلطان عالم صلی الله علیه وسلم بالسعادة سوار اولدقلری حالده وراء
ظهر شریفنه بنی بندردی امدی اول حضرتک ارداف بیوردقلری ذوات اربعینه بالغه در اسامة بن زید وصدیق
وعثمان وعلی وعبد الله بن جعفر وقثم وابن عباس وعبید الله والفضل والحسنین ومعاذ ومعاویه وابوذر وزید بن حارثه
وثابت بن الضحاک والشرید وسلمة وزید بن سهل وسهل بن بیضا وعلی بن عاصی وعبد الله بن الزبیر وغلام بنی عبد
المطلب واسامة بن عمیر وصفیة بنت حیی وابو الدرداء وامیة الغفاری وابو قاسم وابو هریرة وقیس بن سعد واخوات
ابن جبیر وجبریل علیه السلام علی البراق وعباس وصفیۂ جهنیة وعقبة بن عامر (فالتقمت خاتم النبوة بفمی)
التقام برشیئی اخذ ایتمکدر وخاتم فتح وکسر تا ایله وقیدفم دفع توهم مجاز ایچون تأکیددر (فکان ینم) ای یظهر
(علی مسکا) فاعلدن محول حالدر یعنی خاتم الرسالة صلی الله علیه وسلمک مهر نبوتنی دهنمله اخذ ایلدمده اوزریمه
بوی مشک نمایان اولوردی امدی شکل مهر نبوتده روایات مختلفه ورود ایتمکین بروجه توفیق تلخیص وتلفیق
بیوریلان بیضۂ کبوتر حجمنده لحمدن بر بضعۂ ناشزه یعنی سطح بدندن بارز ومرتفع سرخ فام برغدۂ لطیفه درکه
اوزرنده کی خال سیاه شعرات مجتمعه تحتنده کورنمکله سبز وسیاه اولمق دخی مرویدر ولون بدن نازکی تنیلرینه
نسبت حمرته مائل اولمغله لون موی عنبر بوی وثالیل انضمامیله مسکی رنک وسبز فام اولمسی خلاصۂ اقوال حفاظدر
وبیضۂ حمامه وتفاحه وجمع کف یعنی مشت آساوربة العنز وزرا لحجلة وبضعۂ ناشزه وشامۂ خضرا وبیضۂ نعامه
وشامۂ سودا اوکسلعة اوغدة اوبندقة روایاتی شروح شمائل ترمذیده مفصلدر اما اول خاتم شریف اوزرنده محمد
رسول الله ویا خود سر فانت منصور ویا الله وحده لا شریک له نوشته بیورلدیغنده روایت معتدبها ثبوت یافته دکلدر
وخاتم نبوت کتف ایسرلرینک طرف اعلاسنده اولمق ویا بین الکتفین جانب ایسره قریب اولمق ازاء قلب شریف
اولدیغی روایته اقربدر والله اعلم (وقد حکی بعض المعتنین باخباره وشمائله صلی الله علیه وسلم) نقل احوال واخلاق
حضرت ایله اهتمام واعتنا ایدنلردن بعضلر نقل وحکایه ایلدی (انه کان اذا اراد ان یتغوط) روی زمیندن منخفض
مکان بعد ذاعما یقع فیه دن کنایه در وبستانه انکیچون غائط دینلور (قال تعالی او جاء احد منکم من الغائط) (انشقت
الارض فابتلعت غائطه وبوله وفاحت لذلک رایحة طیبة) حاصل معنی خلایه واردقلرنده زمین چاک اولوب
غائط وبولنی بلع ایدردی وفرو برده اولان شیدن بوی خوش نمایان اولوردی خبر مذکور عائشه رضی الله
عنها طریقندن روایت کرده بیهقیدر لکن موضوعدر دیدیلر (واسند محمد بن سعد کاتب الواقدی) امام جلیل القدر
حافظ ابو عبد الله محمد بن سعد صاحب طبقات اولان کاتب مشهوردر ایکیوز اوچده دار السعادة عقبی یه راهی
اولدیلر وواقدی قاضی عراق محمد بن عمر بن واقد در ایکیوز اون برده شمع موقدۂ عمری منطفی اولمشدر (فی هذا خبرا عن
عائشة رضی الله تعالی عنها) یعنی کاتب مزبور ابتلاع ارض خصوصنده جناب صدیقه دن اسناد اثر ایلدی (انها

(قالت للنبي صلى الله عليه وسلم انك تأتي الخلاء) مدله مكان خالي ومطلقا جاي تغوط معهوددن عبارتدر بعد ذا قضاء
حاجت ايچون معد اولنان بنايه عرفا اسم اولمشدر (فلا نرى منك شيأ من الاذى) ذال معجمه وقصرله في الاصل
زبان رس اولان شيئه دينلور اما بو مقامده غائطه اطلاق اولندى يعني جناب صديقه حضرت پيغمبره ديديكه يا رسول
الله جناب شريفك خلايه كاور حال انكه اذى دن برشيء نمايان دكلدر ديدكده (فقال لها يا عائشة اوما علمت ان الارض
تبتلع ما يخرج من الانبياء عليهم السلام فلا يرى منه شيء) دراصل بلع حنجره ومرى يه ادخال طعام وشرابدر
ومطلق اخفايه استعاره قيلندى (كما في قوله تعالى ويا ارض ابلعي ماءك) فلا يرى قولي بلعي تفسير وتأكيد ويا حكمي
بياندر يعني يا عائشه معلومك دكلميدركه ارض انبيا عليهم السلام حضراتندن ظهور ايدن شيئي ابتلاع ايديكي همعنان
اذى دن برشيء كورلمز (وهذا الخبر) بعض نسخده هذا الحديث وارد اولمشدر (وان لم يكن مشهورا) ابن دحيه عليه
الرحمه نقلي اوزره خبر مذكورك سندى ثابت وما في هذا الباب اقوى اولمغين مصنف عليه الرحمه شهرتني نفي ايدوب
صحتني نفي ايتمدى زيرا انى شهرتله نفي صحت لازم كلمز (فقد قال قوم بطهارة هذين الحدثين منه صلى الله تعالى عليه
وسلم وهو قول بعض اصحاب الشافعي رحمه الله) حدثين ايله مراد خارجيندر فرارا من ذكر ما يستهجن كنايه
اولندى والحاصل طهارة فضلاتي خصوصنده جمع كثير متفقيندركه اصحاب شافعيدن بعضلرك قوليدر (حكاه
الامام ابو نصر بن الصباغ في شامله) بو عبارت بعض نسخ شفاده ساقطه در يعني عصرنده رياست مذهب شافعيه
كنديه منوط ومنتهي اولان امام بحر ابو نصر كه مدرسه نظاميه ده اول مدرس ومؤلف كتاب شامل وكامل في الفقه
اولان عالم ومكملدر در نيوز تمش بديده سوى نعيمه روان اولديلر (وقد حكى القولين عن العلماء في ذلك) علما قولي
حنفيه وغيريه شاملدر (ابو بكر بن سابق المالكي) سابق باء موحده ايله (في كتابه البديع في فروع المالكية وتخريج ما لم
يقع لهم منها على مذهبهم من تفاريع الشافعية) اصطلاح فقهاده تخريج صاحب مذهبك حكمين مختلفين اوزره
صورتين متشابهتين ده نص ايتمليدركه بينهماده فارق ظاهر اوليه وهر صورتده نص ايتديكي مسئلهٔ اخرى يه نقل
ايليه والتخريج عند المحدثين ان يجد حديثا في كتاب فينقله مسندا مبينا حاله في الصحة والحاصل سالك مذهب مالك
ابو بكر سابق فروع فقهيه ده علماء مالكيه يي ذكرايتميوب شافعيه نك ذكرايلديكي حكم اوزره تخريج برله تأليف
ايتديكي بديع نام كتابنده طهارت فضلات وعكسي خصوصنده علماء كرامدن ايكي وجه نقل ايلدى وابو بكر مالكي
المذهب ايكن فروعات شافعيه ايله تخريج انلره تقليد دكلدر بلكه فروعاتده شافعيه نك تصريحي غالب ودلائل
شافعيه يه نظر وذلك الحكمي اثبات ايچوندر تنكيم اجتهاد مذهبي قاعده سي اوزره فقهادن بونك امثالي غالبا
واقعدر (وشاهد هذا) دليل القول بالطهارة (انه صلى الله عليه وسلم لم يكن منه شيء يكره ولا غير طيب) يعني عند
الطباع السليمه مهر تابان رسالت صلى الله عليه وسلمدن كاف مكروه ناياب ايدى رايحهٔ طيبه دن غيرى شيء مشاهد
دكل ايديكنه دليل عقلي بسدر ومؤيد نظر اهل شرع اولديغي باهردر اما بو مدعايه دلالتي غير ظاهر درد ينلدى زيرا
نجه مستقذر غير نجس ونجه نجس غير مستقذردر (ومنه حديث علي رضي الله عنه) ابن ماجه وابو داود
مراسيلنده جناب اسد الله كرم الله وجهه حضرتلرندن دخي روايت ايلدكاري خبر اول سلطان عاليجنابدن شيء
مكروه وامر مستكرهك عدم وجودي شواهد دندركه بيوردلر (غسلت النبي صلى الله عليه وسلم) تشديد سينله
ميت ده وتخفيفله نيابده مستعملدر (فذهبت انظر ما يكون من الميت فلم اجد شيأ) بو مقامده ذهبت افعال
مقاربه دندر جعلت انظر معناسنه يعني اول حضرتي حين وفاتلرنده غسل ايتديكم اثناده اوليه نكاه قيلدمكه مبتدن
صدور ايدن دم واذى وسائر حالات آيا اول ذات مقدسدن دخي ظهور ايدرمي ديو باقدم اصلا خون واذى ماننددي
برشيء مشاهده ايتمدم (فقلت طبت) فتح تاء خطابله (حيا وميتا) عادت قديمه اوزره عند التوجع والثناء اموانه
خطاب اولنان وجه ايله خطاب دكلدر بلكه عالم حياتده اولاني وجه اوزره خطابدر (قال وسطعت منه ريح طيبة
لم يجدوا مثلها قط) اصل سطوع نورده مستعمل ايكن مطلق ظهورده استعمال اولندى يعني ذات عنبراكين
حضرتدن ريح خوشبو ظهور ايلديكه انك نظيري هيچ برمشامه نفحه بخشا اولميوب مانندني مشك وعبيرده
بولمديلر ديو بيورمشلردر والحاصل عنصر طينت فخر رسالتك طهارتي اعلام نبوتدر وعلي مرتضى كرم الله وجهه
وجود بهبود صاحب مقام محمود حضرتلرينك غسلي خدمتيله شرفياب اولوب حضرت عباس وپسري فضل
رضي الله عنهما اعانت ايدرلردي واسامه وشقران صب ماايله خدمت كذار ايدرلر اما تأدبا للحضرة ديده لري معصوبه
ايدى دوشنبه كوني وفات وغسل اولنوب روز چهارشنبه ده دفن اولندى امدى بو خبر لطيف دخي طهارت
خصوصنده برهان عقلي اولديغي باهردر مع هذا مصنفك عليه الرحمه شاهد لفظيله تعبيري نابجا ردديلر

(ومثله) قول صديق اصغر نظيري (قال ابو بكر) صديق اكبر رضي الله عنه بيوردى (حين قبل النبي صلى الله عليه
وسلم بعد موته) حضرت سرور انبيا عليه السلام والتحايا تسليم روح ايلدكدنصكره جناب صديق روى مه وش
ومنبرلرين لب ادب برله بوسه كاه ايليوب پدر ومادرم راه محبتكده فدا اولسون طبت حيا وميتا واخليلاه
واصفياه ايله كويا اولوب ناله وكريان اولديلر (ومنه) بيهقي وطبراني ابي سعيد الخدري رضي الله عنه دن روايت
بيوردقلري خبر دخي شواهد نقليه دندر (شرب مالك بن سنان دمه يوم احد ومصه اياه) كبار اصحابدن ابو سعيد
خدرينك پدرلري مالك وقعهٔ وحشهٔ احدده اول دوحهٔ بهشت اراى رسالت جانبنه طرف دشمناندن سنك جفا
طوقنوب مصحف ناصيهٔ عرش افروزلرنده اولان سطور جبين سرسورهٔ لعل فام خونله كلكون وزقايهٔ سرسدره
كذارلري اولان سر پناهك ايكي حلقه سي شكست اولوب مانندهٔ جوهر آينه مرآت رخسارلرنده پنهان
اولمشيدي ابو عبيدة بن الجراح كابتان دندانيله آنلري نزع ايلدكده جريحهٔ حلقه دن فوارهٔ خون جوشش ايتدكين
مالك بن سنان شفتينك اول زخمه سرپوش ايدوب كمال رغبتله تجرع ودم پاك حضرتي مص ايلدى ومص جذب نفس
ايله اخذ ما يع قايلدر (وتسويغه صلى الله عليه وسلم ذلك له) تسويغ ساغ الشراب في الحلق اذا سهل انحداره فيه
امدي شرب ذكرنده تسويغله تعبير توريه وحسندن خالي دكلدر يعني شرب دم ومصي مالك بن سنانه تجويز بيوردقلري
طهارتنه شهادت ايدر (وقوله صلى الله عليه وسلم لن تصيبه النار) نعيم جناندن فوزدن كنايه در والحاصل ملاحظهٔ
مسئلهٔ حرمة دم حضار اصحابي تخديش ايتديكندن غيري بتخصيص دم جسم مكرم سلطان عالم اولديغي علاوهٔ
استشكال اولمشيكن مشكل كشاى كونين حضرتلري * من احب ان ينظر الى من خالط دمه دمي فلينظر الى مالك
ابن سنان (ومن مس دمه دمي لن تصيبه النار) مشكوتيله ازالهٔ ظلام اشتباه بيورديلر (ومنه شرب عبد الله بن الزبير)
ضم زاي ايله عبادلهٔ اعلامدن سيف الله لقبيله ملقب ومبشر بالجنة اولان زبير بن العوام فرزندي ومادري صديق
اكبر دختري اسماء رضي الله عنهما وعمته سي خديجهٔ كبرى وخاله سي صديقه در معاويه وفاتندنصكره منبر
خلافته ارتقا ايليوب تمش اوچ تاريخنده حجاج لعين بيت الله الاميني محاصره ايدوب اول خطيب منبر سيادت
مظلوما جرعه نوش جام شهادت اولمشلردر (دم حجامته) يعني خون پاك حجامت شاه سرير لولاك عليه السلام
ما دارت الافلاك حضرتلريني عبد الله نوش ايلدى (فقال له صلى الله عليه وسلم ويل لك من الناس وويل لهم
منك) ويل كلمهٔ تحسر وتألمدركه حجاج خونخوارك ظلما اول امامي قتل وتعذيب وتحقيرينه اشارتدر ناسك وآل
زبيرك مصائبي وقاتلك جرم عظيمي وهدم حرم رب جليل بالجمله دم طاهر نورانيدندركه كان بضعة من النبوة ايدى
عبد اللهك شربيله صلابت وشجاعتي مزداد وهمتي عالي اولمغله غير مستحقينه خلافتدكل امارتنه بيله علو جنابي
رضاداده اولمديغندن قدم نهادهٔ سرير خلافت اولمسي اجلندن مخالفين بيت عتيقي محاصره واول حضرتي قتله
جسارت ايتملرينه ايما ايلدى (ولم ينكر عليه) محط دليلدركه شرب دمنه عدم انكار پيغمبري دم پاكينك طهارتنه
برهان قويدر وخون پاك حضرتدن نيركا نوش ايدنلر چهار ذاتدر ابو طيبه وسالم بن ابي الحجام وعلي بن ابي طالب
وعبد الله بن الزبير رضوان الله عليهم اجمعين * نقل امام سخاوي اوزره شيخ ابن حجر العسقلاني يه سؤال اولنديكه شرب
دم نبوي ايدنلردن عبد الله بن الزبيره رضي الله عنهما ويل لك كلام دهشت آميزيله خبر ومالك بن سنانه فوز جنانله
تبشير ايلدى مع اتحاد السبب تنوع قوله حكمت ندر ديديلر جوابنده بيورديلركه عبد الله بن الزبير خون بسياري
حجامتي نوش ايتديلركه جميع عروق نبويه دن جريان ايتمشيدي داناى عالم صلى الله عليه وسلمك علم عالم ارالري
لاحق اولديكه جميع جسد عبد اللهه سريان ايدوب قواى نورانيهٔ نبوتدن اكتساب قوة ايله نهايهٔ شهامت وغايت
قوت بدن وشجاعت استفاضه ايدركندودن مادون اولنه منقاد اولميوب قلة ناصر وتمكن ظلمه سببيله حروب هائله يه
مؤدي اوله جغني ايما بيورديلر اما مالك دم حجامتدن اقل اولان خون جراحتي مص ايليوب اول روز دلسوزده
شربهٔ شهادتي دخي نوش ايتملري دل اكاه نبوي يه منعكس اولمغين مالك ملك دنيادن مرام ومقصدي بپايانه رسيده
بيورمغله انواع مسرت جنانه تلقي برله تبشير بيورمشلرايدى ولا عطر بعد عروس (وقد روي نحو من هذا عنه
صلى الله عليه وسلم شرب دم) حضرتدن روايت اولنان اثر عجيب آسا نقل اولندى (في امرأة شربت بوله فقال لها
ان تشتكي وجع بطنك ابدا) بعض روايتده بعدها لفظي مرويدر يعني برزن پاك عقيده حقنده كه شرب بول ايدوب
بركت دخول جوفله درد شكمدن رهاياب اولوب بعد اليوم وجع بطنله رنجيده اولمزسك ديو بيورديلر (ولم يأمر
واحدا منهم بغسل فم) خون پاكي نوش ومص وشرب بول ايدنلردن برينه شوى دهن ايله امر ايتمدى اكر نجس
اولسه غسل ايله فرمان ايدردى (ولا نهاه عن عوده) ضميران واحد لفظنه راجعاندر بعض نسخده تاءتأنيثله عودة

کدوله روایت اولندی (وحدیث هذه المرأة التی شربت بوله صلی الله علیه وسلم صحیح الزم الدارقطنی مسلما والبخاری اخراجه فی الصحیح) دارقطن بغدادده بر محله یه نسبتدر وحافظ ابو الحسن علی بن عمر الدارقطنی اوچیوز سکسان بشده دار السلامی مأوی یه عزم ایتمشلردر یعنی بو حدیث صحت اثری ابو الحسن شرط شیخین اوزره الزام ایلدیکه اعلای درجهٔ صحتدر اما امام مومی الیه کتاب علل ده (انه مضطرب جاء عن ابی مالک النخعی وهو ضعیف) قولی کلام مصنفه خدشهٔ اضطراب ویرر (واسم هذه المرأة برکة واختلف فی نسبها) برکه بنت یسار ویا برکة الحبشیة ویا برکة بنت ثعلبه اولمسنده اختلاف اولندی (وقیل هی) برکه مذکوره (ام ایمن وکانت تخدم النبی صلی الله علیه وسلم) خدمتکذار خانوادهٔ نبوت اولملری ام ایمن اولدیغی تأیید ایدر (قالت وکان لرسول الله صلی الله علیه وسلم قدح من عیدان) کسر عینله جمع عود وفتح عینله بوزن فعلان نخلهٔ طویله در قدح بو مقامده مایشرب منه الشراب مراددر کادرکه فی الاصل مایروی الاثنین او الثلاثه اولان اناء خشبی اوله (یوضع تحت سریره فیبول فیه من اللیل) من ظرفیه بمعنی فی (فبال فیه لیلة ثم افتقده) فقد بو محلده عدم معناسنه دکل بلکه تفتیش وطلب (فلم یجد فیه شیا وسال برکة عنه فقالت قمت وانا عطشانة) کتب لغتده عطشان وعطشی وارد اولوب الفاظ قلیله ده فعلان فعلانة اوزره مجیئی دخی مرویدر وبنی اسد لغتنده هر فعلان فعلانه اوزره ورودی معروفه در حدیث مذکورده ایرادی یا علی خلاف القیاس سماعی ویا لغهٔ بنی اسد اوزره در (فشربته وانا لا اعلم) عدم ریح وطعمندن غیریلرده وقوعی کبی اولمدیغیچون طیبتنی بیاندر حاصل کلام خادمهٔ حضرت یعنی ام ایمن یا برکه بیوررکه حضرت پیغمبرک خشبی بر قدحی وار ایدیکه سریر سعادتی تحتنده وضع اولنوب بحسب البشریه هنکام شبده تبول ایدردی بر کیجه دخی بو بله واقع اولوب بعدا تفتیش قدح ایلدکده تهی بولنغین برکه یه سؤال بیوردیلر حرارة عطش برله قالقوب انی نوش ایلدم دیدی (وروی حدیثها ابن جریج وغیره) ابو الولید عبد الملک بن عبد العزیز بن جریج وهو اول من صنف فی الاسلام وجریج جیمله درکه اولی مضمومه در تخریج کردهٔ عبد الرزاق عن ابن جریج اولان خبرده خادمهٔ ام حبیبه رضی الله عنها اولان برکه نام زن بول معهودی نوش ایلدیکن اعلام ایلدکده صحة یا ام یوسف دعا سیله جناب فخر عالم صلی الله علیه وسلم برکه یه ملاطفه بیورمغین تا به آخر عمر برکه برکهٔ دعای حضرتله هیچ رنجور اولمادی شارح شفا علامهٔ شهاب خفاجی بیوررکه بعد الشرب اول حضرتک صحت ایله دعا بیورملری سنتدر بدعت عامیه دکلدر (وروی عن امه آمنة انها قالت ولدته نظیفا مابه قذر) بعض روایتلرده مادر حضرت داور عالم صلی الله علیه وسلمدن نقل وروایت اولندیکه اول درهٔ عصماء رسالت صدف رحمدن عالم کونه ظهور ایلدکده وسخ ودرن وکافدن نقی وطاهر وپاکیزه اولدیغی حالده وضع ایلدم دیدی (وکان صلی الله علیه وسلم قد ولد مختونا مقطوع السرة) یعنی سید ولد آدم صلی الله علیه وسلم دست قدرتله سنتلی ونافهٔ مشکینی بریدهٔ ماد رزاددر اما ابن القیم کتاب الهدی ده براعه کذار روایتدرکه اول حضرت مادر رضاعیلری حلیمهٔ سعدیه حجرتربیه لرنده ایکن شق صدر شریف وقوع یافته اولوب اول حینده ختان واقع اولمشدر دیدیلر اما ابن عبد البر تمهیدنده جد سلطان عالم یعنی عبد المطلب روز هفتم ولادتلرنده ولیمهٔ ختان ایدوب هم ختنه وهم نام محمد ایله تسمیه ایلدیکن روایت ایدوب محدثیندن جم غفیر بو روایتی تمهید بیورمشلردر ولکل وجهة * امدی صورت ختانده انبیا علیهم السلامدن مادرزاد تشریف عالم دنیا ایدنلر سلک نظمه بو وجهله منسلک بیورلدی * وفی الرسل مختون لعمرک خلقه * ثمان وتسع طیبون اکارم * وهم زکریا شیث ادریس یوسف * وحنظلة عیسی وموسی وآدم * ونوح شعیب سام لوط اوصالح * سلیمان یحیی هود یاسین خاتم * ودخی سائرلرنده مختونا تولد ایدنلره ختان القمر دیرلر زیرا طفل هنکام ماهتابده تولد ایلیوب حشفه سنه نور قمر رسیده اولسه لابدلحه تأثیر ایلیوب بالکلیه قطع ایتمزسه ده بهر حال تغییر ایدوب اثری هویدا اولمغله سنتلی طوغدی دیو شهرتیاب اولور کذا الشهاب الدین الخفاجی (وعن علی رضی الله عنه اوصانی النبی صلی الله علیه وسلم لا یغسله غیری فانه لا یری احد عورتی الا طمست عیناه) طمس فتح طا وسیمله محو ایله ازالهٔ اثردر طمس ضوء وصورت عینی ازاله در متعدی ولازم اولور یعنی علی مرتضی کرم الله وجهه جنابندن مرویدرکه بیوردیلر حضرت سرور دوجهان علیه صلوات الرحمن بکا وصیت وسپارش بیوردیلرکه بندن غیری کسنه جسد تابناکارین غسل ایتمیه زیرا هر کیم جای عورتمی کوره دو چشم جهان بیننندن محروم ونابینا اولوردیدی آنفاذ کر اولندیغی اوزره صهر مکرم جناب علی محترم جسد سلطان عالم صلی الله علیه وسلمی خاصه ومأذونا غسله مباشرت بیوروب عم مفخم حضرت عباس وفرزندی عبد الله رضی الله عنهما ایله اعانت بیوروب قثم واسامه وشقران صب ما ایله مستخدم اولدیلر جناب اسد اللهدن ماعداسنک دیده لری بغلو ایدی

اما جناب علی ولی الله غض طرفه قادر وکما هو حقه ادبه مراعی اولمغله چشم حقایق بینلری غیر معصوبه ایدی (وفی حدیث عکرمة عن ابن عباس) رضی الله عنهما عکرمه حمامه معناسنه در مولی ابن عباس اولان عکرمة ابن عبد الله البربری واحد فقهاء المدینه اولوب تفسیر وحدیثده مقتدی بهم اولان ائمه دندر یوز یدی تاریخنده حمامهٔ روحی قفس بدندن طیران ایلدی * حدیث مذکور روایتکردهٔ شیخین اولان احادیث صحیحه دندر (انه صلی الله علیه وسلم نام حتی سمع له) صیغهٔ مجهول له (غطیط) نفس نائم ایله خروج ایدن صوتدر (فقام وصلی ولم یتوضأ) یعنی حضرت فخر کائنات علیه ازکی التحیات خوابه واروب نازان نازان غطیط کوشزد حضار اولمشیدی پس خوابدن بیدار اولوب تحریمه بند نماز اولدیلر وآبدست المدیلر دیدی * خصائص حضرت سید الوری علیه التحایادندرکه نوم ایله نقض وضوء ایجاب ایتمزدی وچشم حقائق بینلری خواب آلود اما دل آکاهلری بینا اولدیغی (انا معاشر الانبیا تنام اعیننا ولا تنام قلوبنا) حدیث شریفیله پیوستهٔ صحتدر * ولذا رؤیای انبیاء علیهم السلام وحیدر اما بعد النوم احیانا آبدست الدقلری حدث تطرقندن اولمیوب تشریعا للامة وتجدیدا للوضوء در (قال عکرمة لانه صلی الله علیه وسلم کان محفوظا) اشکال سابقه یه جواب ردیدیلر * حاصلی نوم ذاتنده ناقض وضوء دکلدر انجق نقضی مظنهٔ حدثدن ناشیدر عکرمه بیوررکه جناب نبوتمابلری وقایهٔ صمدانی برله محفوظ ایدی انکیچون نقض وضوء لازم کلمز * امدی قلب نورانی حضرت نومی حالنده دخی بیداردر یا بروادیده خواب آلود ایکن طلوع شمسی درک ایتملریله صلوة فجری قضا بیورملری نه دن اقتضا ایلدی دیو سؤال وروداید رسه * یقظانی قلب بنه بدنه تعلق ایدن شیئده ادراک ایلدیکی اموری حس ایدر یوخسه چشمک ادراکنی حس ایتمک لازم کلمز طلوع آفتاب آسا * ویا جواب ویریلورکه اول حضرتک نومی ایکی کونه اولوب بری نوم مستغرق که چشم ودل معانائم اوله لر * وبری غیر مستغرقدرکه انجق دیده لری غنوده وقلب آکاهلری بیدار اوله ویا دلبی غلی مستغرق بالوحی والمشاهده ایکن خواب الود اولملری لازم کلیوب عالم قدسله اشتغال باطن حقوق ظواهردن تعطیل ایتمش اوله کما قیل * فوالله ما ادری اذا ما ذکرتها * اثنتین صلیت العشا ام ثمانیا * بو معنی مختار ابن عبد البر وابن المنیردر ویا خود قلب شریفی مستغرق نوم اولسه بیله عدم شهود مرتبه سنه بالغ دکل ایدی

فصـل

(فصل پنجم) حضرت ادیب مکتب حکمت علیه السلام والتحیه نک قوة عقل وشدة ادراک وحواسی بیانده در (واما وفور عقله وذکاء لبه وقوة حواسه وفصاحة لسانه واعتدال حرکاته وحسن شمائله) وفور ضم واو وفا ایله مصدردر تمام معناسنه ویا جمع وفر کثرت معناسنه اولمق محتملدر وعقل امور نظریه یی ادراک ایچون حق سبحانه وتعالی انسانده ایداع ایلدیکی غریزه وقوتدرکه حیواندن انکله تمیز ایدر وقوة عقلیه شدت وضعفله تفاوت وتجربهٔ امور مکتسبه وعقلا ایله امیزشدن تزاید وترقی بولور * فلذا قیل العقل عقلان عقل غریزی وعقل مکتسب وذکاء فتح ذال معجمه ایله ممدودا حدهٔ فهم وسرعة درک ولب ضم لام وتشدید موحده ایله عقل معناسنه ولکن اخص من العقل در وهر شیئک لبی قلبی وخالصیدر بو قاعده قلبله تفسیر اولنمق دخی جائزدر وحواس تشدید سینله جمع حاسه وحواس ظاهره لمس وشم وذوق وسمع وبصر وحواس باطنه حس مشترک وخیال وقوة فکریه ووهم وحافظه در وشمائل جمع شمال بالکسر وهو الطبع والاخلاق (فلا مریة) کسر میم وسکون راء مهمله ایله لا شک ولا شبهة دیمکدر بقول راغب اخص من الشک اولان تردد فی الامردر (انه صلی الله علیه وسلم کان اعقل الناس واذکاهم) محصول کلام حبیب اکرم صلی الله علیه وسلم تمامیٔ عقل وحدهٔ فهم ولبی وحواس ظاهره وباطنه سی قوتی وفصاحة لسان وبلاغة بیان وجسم شریف واعضاء لطیفه سی حرکات وسکناتک هموار واستقامتی وطبع وخلق وصفات محموده سی جمله کمال اوزره اولدیغی بی ریب واول شهنشاه مکرم عقل وفطنت جهتندن ناسک اشد واقواسی وذکا قبلندن اکثری اولدقلری بی کماندر (ومن تأمل تدبیره امور بواطن الخلق وظواهرهم) تدبیر عواقب اموره تفکردر مفعول تأمل وامور مفعول تدبیر یعنی عاقل اول دانای عالم صلی الله علیه وسلمک آشکاره ونهان امور خلقه وقوفنی تأمل ونظر ایلسه (وسیاسة العامة والخاصة) سیاسة منصوبا تدبیر اوزره معطوفدر مصدر ساس امور ناسده تصرف وحسن تدبیر وعامه عوام ناس وجهله وار باب حرفت وصنایع ورعیت ووصف عامه ده جاحظ ومسعودی کلماتندندر * تراهم مهرعین اقائدب اوضارب دف * متشوقین الی اللهو واللعب * واقفین عند قاص کاذب * مجتمعین حول مضروب * واقفین عند مصلوب * ینعق بهم فیتبعون * ویصاح بهم فلا یرتدعون * اذا اجتمعوا ضروا * واذا تفرقوا نفعوا * وقیل * الناس اثنان عالم

ومتعلم * والباقی همج رعاع (مع عجیب شمائله وبدیع سیره) تعجب اولنمق شاننده اولان امردرکه کأن مانند ونظیری نایاب اوله ماقبلنه عطف اولنمیوب اکا انضمامی دلالت ایدن مع ایله اتیان بیورلدی (فضلا عما افاضه من العلم وقرره من الشرع دون تعلم سبق) افاضه یه تعلق ایدر (ولا ممارسة تقدمت ولا مطالعة للکتب منه لم یمتر) بالاده من تأمل شرطنه جوابدر (فی رجحان عقله وثقوب فهمه لاول بدیهة) ثقوب نفوذ وظهور حاصل کلام برکسنه اول حضرتک خفی وجلی امور خلقه وقوف تامنی وخواصی خیر ونصحه دلالتنی وعامه یی زجر ونهر ایله سیاست وامر ونهیده تصرفنی ومهذب الاخلاق حسن سیرتله حکومتنی تأمل ایتسه که علوم اولین وآخرین افاضه سندن بر زیاد وخلقه امور شرعیه یی تقریرندن فضله نه سبق تعلم ونه ممارسة علم تقدم ونه دانشوران ایله آمیزش ایتمش اوله ونه مطالعهٔ کتب ایله مزاوله بیورمش اوله لر بویله اولان ذات محترم ومکرمک زیادهٔ عقل وظهور فهمنده عاقل اول وهلهده متردد وشک ایلمز (وهذا مما لا یحتاج الی تقریره لتحققه) یعنی عصر نبوتده بدایده مشاهده اولنوب بعد ذلک تواتر وتحققندن ذکر اولنان امور بیان وتقریره محتاج اولمیوب خردمندان ریب ایتمز (وقد قال وهب بن منبه) ضم میم وفتح نون وکسر باء مشدده ایله اسم فاعل وزنیله در ابو عبدالله الزماری التابعی یوز اون درت ویا التیده رو براه نعیم اولدیلر (قرأت فی احد وسبعین کتابا فوجدت فی جمیعها ان النبی صلی الله علیه وسلم ارجح الناس عقلا وافضلهم رأیا) یعنی وهب بن منبه علیه الرحمة بیوررکه انبیا علیهم السلام حضراتنه شرف نزول بیوریلان کتب قدیمه دن هفتاد ویک کتاب مطالعه وتلاوت ایلدم هر برنده دانای عالم صلی الله علیه وسلمی عقل وآرا جهتندن ناسک اوفر وازیدی بولدم دیدیلر (وفی روایة اخری عن وهب ایضا فوجدت فی جمیعها ان الله تعالی لم یعط جمیع الناس من بدء الدنیا الی انقضائها من العقل فی جنب عقله صلی الله علیه وسلم الا کحبة رمل من رمال الدنیا) جنب دراصل جارحه معناسنه در بعده جارحه یی ولی ایدن ناحیه ایچون استعاره قیلندی * یعنی ایزد تعالی وتقدس ابتداء ایجاد دنیادن انتهاسنه وارنجه جمیع ناسه حق الانبیاء عقل خاتم الرساله یه نسبتله اعطا خرد ایتمدی الا ریگ دنیادن برقوم دانه سی مقداری بخش واحسان ایلدی * امدی معقولی محسوسه تشبیه وتمثیلدرکه عقل نبی محترم جمیع رمال دنیا مثابه سنده وعقل جمیع ناس اندن بر دانه حکمنده اولدی * پس بعض حدیثده ورود ایدن خبرکه اول برگزیدهٔ عالم صلی الله علیه وسلم کاهی کندی رأی رزینلرندن آخرک رأینه رجوع بیوردقلری معنای مذکوره مخالف عد اولنمیه رجحان رأی سدید عالم آرالری سنن شرعدن امضا اولنان اموره مخصوص وامر دینده اجتهادلرینه منوط اولوب امر دنیاده ایسه اهلنک رأینه کاهیجه رجوع بیورملری منافی صدد دکلدر دیدیلر (وقال مجاهد کان رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا قام فی الصلاة یری من خلفه کما یری من بین یدیه) ایکی محلده لفظ من فتح میمله موصوله وخلفه ظرفیه اوزره منصوبدر روصله در ونسخهٔ برهان حلبیدن ماعداده من جاره ایله ورودی شایعه در حدیث مذکور عبارت اخری ایله ابی هریره طریقندن روایتکردهٔ بخاری ومسلمدرکه قال صلی الله علیه وسلم هل ترون قبلتی ههنا فوالله ما یخفی علی رکوعکم ولا خشوعکم وانی لاریکم من وراء ظهری) معنی متفق لفظا مختلفدر والحاصل امام مجاهد بیوررکه امام الانبیا علیه الصلوة والتحایا تحریمه بند نماز اولدقلری حالده وراء ظهرنده اولان کسنه یی کوررایدی نتکیم یاننده واوکنده اولانی کوردکاری کبی دیمک اولور یاخود پیشندن نگاه ایتدکاری کبی پسندن دخی اویله کوررایدی * امدی رؤیهٔ مذکوره حال صلوته مختصه ویاغیر مختصه اولدیغی ورؤیة حقیقیه ویاعلمیهٔ قلبیه اولمسنده اختلاف اولندی بعضیلر مراد حفظ وتحفظدر دیدیلر وباجب وراسنده اولانی رؤیت اوله دیمشلر اما صوابدید فحول ظاهری اوزره محمولدر وصاحب القنیة زاهدی حنفی رسالهٔ ناصریه ده دیمشلرکه دوشانهٔ فخر عالم صلی الله علیه وسلم میانه سنده دو چشم عالم بینلری اولوب لباس وقبا اکا حجاب اولمازدی دیدکاری قول مجردنی مثله لا یقال بالرأی ایله علما درجهٔ اعتباردن اسقاط ایتمشلردر وبعضیلر وراء ظهرنده اولنلرک صور واشکالی حائط قبلهٔ شریفه لرینه منطبعه اولوب مرآتده مشاهده اولندیغی وجه اوزره افعال قوم اول حضرت صلی الله علیه وسلمک مشهود باصرهٔ یقینلری اولوب بویوزدن تماشای احوال ایدرلردی دیمشلر (بیت) قد جاء ان رسول الله کان یری * من خلفه کامام وهو مشهور * فالعین بالنور للاشیاء مدرکة فلا تعجب ممن کله نور (وبه فسر) بناء فاعلله (قوله تعالی وتقلبک فی الساجدین) تقلبک منصوب وضمیر مفعول مقدم اوزره معطوفدر یعنی وراء ظهرکده اولان ارباب نماز ونیازدن کاملین وغافلینک احوالنه تصفح ایچون سنک تردد بصرک حق سبحانه وتعالی کورر قول شریفی اول حضرتک وراء ظهرنده اولانی کورمسیله امام مجاهد ویا بعض مفسرین تفسیر ایلدی (وفی الموطأ) صیغهٔ مفعولله وتشدید طاء مهمله ومهموزه برله کتب احادیث

جلیله دن امام مالک رضی الله عنهک تألیفی اولان کتاب والانص ابدر (عنه علیه السلام) ابوهریره رضی الله عنه طریقندن مرویدرکه سلطان عالم صلی الله علیه وسلم بیوررکه (انی لاریکم من وراء ظهری) صدر حدیث اترون قبلتکم هذه فوالله لا یخفی علی رکوعکم ولا سجودکم انی لاریکم الخ * یعنی سزلرک رکوع وسجودکز بکا پوشیده ونهان دکلدر زیرا بن وراء ظهرمدن کوررم ویا اردمده اولانک حالنی حقیقة مشاهده ایدرم (ونحوه عن انس فی الصحیحین) انس ابن مالک رضی الله عنه دن روایتکردهٔ شیخین اولان حدیث مرفوع اقیموا الرکوع والسجود فوالله انی لاریکم من بعدی وربما قال من بعد ظهری اذا رکعتم وسجدتم بحسب المعنی حدیث اول آسادر (وعن عائشة رضی الله عنها مثله) لفظا ومعنی صحیحینده اولان خبر صحت اثر نظیریدر (قالت زیادة زادها الله فی حجته) بعض نسخده فی محجته وزیادة رفعله هذه زیادة ویانصبی دخی جائزدر یعنی جناب صدیقه اول حضرتک خلفندن رؤیتی اثباتده زیادهٔ ماسبق اوزره زیاده بیوروب وراء ظهرندن رؤیتی معجزهٔ عظیمه وخصلهٔ کریمه در حق جل وعلا صحت نبوتیچون فضیلتنی برزیاد ایتسون (وفی بعض الروایات) عبدالرزاق وحاکم روایتلرنده (انی لانظر من ورائی کما انظر الی من بین یدی) لفظ من ایکی محلده موصولیتی متعینه در بعض نسخده الی ماودیکرده کما انظر من بین یدی احتمالین جائزدر (وفی اخری) امام مسلم رحمه الله روایتنده (انی لابصر من قفای کما ابصر من بین یدی) رؤیه ونظر وبصر ترادفی کبی وراء ظهر ووراء وقفا وخلف مرادف یکدیکردر (وحکی بقی بن مخلد) فتح موحده وتشدید قاف مکسوره بعدها یاء مثناة تحتیه ایله ومخلد فتح میم ولام وبینهماده خاء معجمهٔ ساکنه ودال مهمله ایله ابو عبدالرحمن قرطبی صاحب مسند کبیر وتفسیر جلیل مجاب الدعوة اولوب هر شب اون اوچ رکعتده برختم شریف عادت سنیه لرندن ایدی اول امام زاهد ودع تاریخنده وداع عالم فانی بیورمشلر (عن عائشة رضی الله عنها کان النبی صلی الله علیه وسلم یری فی الظلمة کما یری فی النور) کما یری فی الضوء دخی مرویدر ام المؤمنین بیوررکه اول نوردیدهٔ جان عالم صلی الله علیه وسلم کامل الخلقة قوی الحواس اولمغین آیدنلقده کوردیکی کبی قرانکولقده دخی کوررایدی (والاخبار کثیرة صحیحة فی رؤیته صلی الله علیه وسلم للملائکة والشیاطین) روایت بخاری وغیریده اول شهباز آشیانهٔ رسالت علیه الصلوة والتحیات سیمرغ سدره نشین جبریل امینی خلقهٔ اصلیه سی اوزره وشکل دحیة الکلبی رضی الله عنه ده وسروشان ملأ اعلایی شب اسراده وملک جبالی وسائر مقربانی اشکال کوناگونده مشاهده وعفریت من الجنی صلوة مغربده رؤیتی وسائر طائفهٔ جنیانی معاینه بیوردقلرنده اخبار صحیحه بسیاردر (ورفع النجاشی له صلی الله علیه وسلم حتی صلی علیه) رفع بناء مجهولله تقدیر رفعه الله تعالی وصلی علیه دیمکدر ویا رفع مفعولانه مضاف مصدر ومبتدا اولمق جائزدرکه خبری مقدر ثابت اولور ویاخود فی رؤیته الملائکة قولنه عطفی شایستهٔ مقامدر ونجاشی ملک حبشه اولان اصحمة بن ابجر ویا اصحمه وصحمه ویا سلیم اومکحول ویا حازم اولمق اختلاف کردهٔ مؤرخیندر ونجاشی هر مالک دیار حبشه اولنلره علمدر نتکیم ملک رومه قیصر وفرسه کسری وترکه خاقان وقبطه فرعون وملک مصره عزیز وحمیره تبع وملک هنده فغفور ویونانه بطلیوس دینلور واصحمه عطیة الله معناسنه در بر پادشاه جلیل القدر اولوب شهنشاه عالم صلی الله علیه وسلمه ایمان ایلدی وبینهماده مهادات ومکاتبه ظهور ایدوب ملاقات میسر اولمامغین سلسلهٔ اصحابدن عد اولنمدی اما علی قول مع المعاهدة والایمان معاصرت کافی اولمغله سلک اصحابه منخرط اولملری مرویدر * سنهٔ تاسعهٔ هجریه شهر رجبنده سریر سلطنتی تختهٔ تابوته تبدیل ایلدیکی جناب سردار اصفیانک معلوم دولتلری اولدقده مدینهٔ منوره ده اصحاب کرام ایله جنازه سی نمازینه قیام بیوردیلرکه صلوة جنازه علی الغائب دلیل شافعیه در ویا سریر نجاشی ویاخود روحی رفع اولنوب میانه دن حجاب زائل اولمغله قیام نماز غائب بیورملر ویا جنهٔ نجاشی حضور نبوی یه حمل واحضار بیورلمغله چار تکبیره شروع بیوردیلر اما قصهٔ مذکوره یی ایراددن مصنفک مرادی حضرت فخر عالم صلی الله علیه وسلمک مسافهٔ بعیده دن قوة بصر شریفه لریله رؤیتنی استدلالدر (وبیت المقدس) رفعله رفع مقدمه معطوفدر وجری دخی جائزدر ومقدس کمرجع اسم مکان ویا مصدر میمی من القدس * خدای غفور جل وعلا بندکانی گناهدن پاک ایلدیکی جای مقدس اولمغین ضم میم وفتح قاف وتشدید دال مهمله ایله تقدیسدن اسم مفعول تطهیر معناسنه ویا کسر داله اسم فاعلدر وتوصیفله بیت مقدس دینلور اما اشهری اضافتله در وقدس ضمتین ایله ویا ضم وسکون داله طهر معناسنه واسم جبل معروف (حین وصفه لقریش) حدیث اسراده جابر رضی الله عنه طریقندن روایتکردهٔ بخاری اولان خبر صحت اثرده بامداد شب معراج بیت المقدسه اسرا بیورلدیغن قریشه اعلام ایلدیکی اثناده انلر دیدیلرکه هل تستطیع ان تنعت لنا بیت المقدس وکم فیه من باب قال صلی الله علیه وسلم فکربت کربا لم اکرب مثله قط

خلى الله لى بيت المقدس وكشف الحجب بينى وبينه حتى رايته فنعته لهم وانا انظر اليه الخ) حاصل كلام قريش بيت
مقدسدن نشان استذكارنده حق سبحانه وتعالى ميانه دن حجابى رفع ايدوب قدس شريف پيشگاه مقدسهٔ
حضرتده نمايان اولمغله يكان يكان علامات وبناسندن قريشه تقرير ايلديلر (والكعبة حين بنى مسجده) يعنى اول
بانئ مبانئ شريعت عليه اطيب التحيت مدينهٔ منوره ده مسجد شريفى بنا وتعيين محراب وقتنده اصل قبلهٔ انبيا عليهم
التحايا اولان كعبهٔ مكرمه شاه سرير اصطفا پيشگاهنه رفع اولنوب سمت قبله يى معاينه ومحراب شريف مسجدى
تأسيس بيورديلر * اما خبر آخرده تعيين سمت قبله تعليم روح القدسله ثبوتى بو معنايى منافى دكلدر كه امين الوحى عليه
السلامك اعلامى اثناسنده بيت جليل دخى اول حضرته نمايان اوله ياخود اعلام جبريل عليه السلام تعيين قبله كاه
مسجد قبا خصوصنده اولوب رفع بيت الله واول حضرته ارائه بيورلمق مسجد مدينه ده وقوع يافته اوله * امدى
سلطان عالم صلى الله عليه وسلم ابتدا مدينهٔ منوره يه قدم نهادهٔ اجلال بيوردقده قبله بيت مقدس ايدى ومسجد
شريفلرى بناسندنصكره دخى نيچه مدت جهة قدسه توجهلرى محقق ايكن محراب جليله سن بيت الالهه توجيه
بيورملرى نه وجه ايله موجه اولور ديو سؤال توجه ايدرسه بناء مسجد شريف مقدم اولوب بعد التحويل محراب
كعبه جانبنه توجيه تأخير بيورلمش اولوب همان بناء مسجد شريف اثناسنده قضيهٔ تحويل محراب ظهور
ايتمامش اوله مع هذا ابتداى بناى مسجد لطيفده جهت كعبه يه توجه برله صلوته قيام بعدذا بيت مقدسه تحويل
وبعدها ينه جانب كعبه يه تحويل وتوجيه بيورلديغى شفا بنت عبد الرحمن الانصاريه رضى الله عنها حديثنده وارد
اولان (كان رسول الله صلى الله عليه وسلم حين بنى مسجده يؤمه جبريل الى الكعبة ويقيم له القبلة) بو معنايى مؤيد
اولديغن علامهٔ على القارى شرح شفاده تصريح بيورمشلر والله اعلم ولكل وجهة (وقد حكى عنه صلى الله عليه
وسلم انه كان يرى فى الثريا احد عشر نجما) مصنف عليه الرحمه قوة حواس حضرتنه دلالت برله بيورركه ماه تابان
رسالت حضرتلرى منازل قمردن ثريا ايله شهرتياب اولان محل مضيقده حدهٔ بصر وقوة نظر ايله اون بر عدد ستاره يى
بينا اولدقلرى اول حضرتدن نقل اولندى وثريا مصغر ثروى من الثروة كثرت معناسنه نقل سهيلى اوزره ثريا اون ايكى
ستاره دركه جمله سنى مهر آسمان نبوت معاينه بيورمشلردر اما دوربينان ارباب نجوم وغيريلر ثريادن شش وهفت
مقداردن زياده منظورلرى اولمديغى روشندر * وقال التلمسانى انه جاء فى حديث ثابت من طريق العباس رضى الله
عنه ذكره بن خيثمة انتهى (وهذه كلها محمولة على رؤية العين) رؤيهٔ نجاشى وبيت مقدس وكعبه وثريانك كليسى چشم
حقايق بين حضرت نبى امين اوزره تفسير ورأى العين مشاهده بيورملرى اوزره محمولدر (وهو قول احمد بن حنبل
وغيره) رؤيهٔ عين اوزره حمل امام اكمل ابن حنبل وسائر كمل قوليدر (وذهب بعضهم الى ردها الى العلم) اما بعضيلركه
نووى وامثالى رؤيتى كشف وعلمه تأويل وظاهرندن صرفه ذاهب اولديلر (والظواهر تخالفه ولا احالة فى ذلك
وهى من خواص الانبياء عليهم الصلوة والسلام وخصالهم) ظاهرندن صرفه عدم احتياجله ظاهر عبارهٔ قول
بعضه مخالفت ايدركه بطريق المعجزة رؤيهٔ بصريه اوزره شرعا وعقلا وعادة حمل اولنوب امر محال وممتنع عد اولنمز زيرا
قوة حواس وحدهٔ بصر صفات پيغمبراندندر (كما اخبرنا ابو محمد عبد الله بن احمد العدل فى كتابه) شيوخ مصنفدن
ابو محمد عميدركه كتابنده قرائت بيوروب مصنف عليه الرحمه سماعا روايت ايدرسبته ده عازم ضيافتخانهٔ سرمدى
اولديلر فى سنة احدى وخمسمائة (حدثنا ابو الحسن المقرى الفرغانى) فاء وغين معجمه ايله يتم ماده راء مهمله جانب
شرق ويا فارس ويا دياريمنده فرغانه شهرنه نسبتدر (حدثتنا ام القاسم بنت ابى بكر عن ابيها) دختر ابى بكر محمد
ابن يعقوب الخارى الزاهد صاحب كتاب الاخبار (حدثنا الشريف ابو الحسن على بن محمد الحسنى) نسخ شفا
على الاتفاق فتحتيله حسنى اوزره مضبوطه در امانسبى محمد بن على بن موسى الرضايه پيوسته وحسينى نسب
اولديغى خدشهٔ اضطرابدن خالى دكلدر والحاصل قند تاريخنده جرعه كش پيمانهٔ اجل اولمشدر (حدثنا محمد بن محمد
بن سعيد حدثنا محمد بن احمد بن سليمان محمد بن محمد بن مرزوق حدثنا همام حدثنا الحسن حدثنا احمد عن قتادة)
تابعى جليل مسبوق الترجمه در (عن يحيى بن وثاب) فتح واو وتشديد مثلثه والف وموحده ايله اسدى مقرى بوز
الى اوجده گرفتار پنجهٔ اسد وثاب اجل اولدى (عن ابى هريرة عن النبى صلى الله عليه وسلم قال لما تجلى الله لموسى
عليه السلام كان يبصر النملة على الصفا) صفا وصفوان حجر صلد واملس (فى الليلة الظلماء مسيرة عشر فراسخ) جمع
فرسخ اوچ ميلدركه هر ميل درت بيك ذراعدر وعشر فتح وسكون شين ايله در وفرسخ راحة وسكون وفرجه
ويا برساعت معنالرينه معرب فرسنك ويا عربيدر وتجلى كشف وظهور كما فى مفردات الراغب وتجلى بغير الذات
اولديغى حالده خطاب وكلامه شاملدر وموسى عليه السلامه تجلى خدا خطاب وتكليمه محمولدر وتجلى للجبل

امر آخر اولاق تأويل وتفسيرى بحث اخردر حاصلى حق سبحانه وتعالى جناب كليم اللهى مناجات ومكالمه ايله
تخصيص ويا جبله تجلى ضمننده موسى عليه السلامه بلا كيف ظهور سببيله ذات كليم اللهده انوار ربانيهٔ ساطعه
ظاهره اولوب انكله روى زمين ضيادار اولدى تا كيم شب ديجورده اون فرسخ مسافه صخرهٔ صما وحجر املسدا اوزره
مورچه يى كورر ايدى * امدى نمله وظلمه وصخره تخصيصى مبالغه مراد اولنمق خفى دكلدر (ولا يبعد على هذا
ان يختص نبينا صلى الله عليه وسلم بما ذكرناه من هذا الباب بعد الاسراء والحظوة) ضم ويا كسر حاء مهمله ايله (بما رأى
من آيات ربه الكبرى) يعنى كليم الله عليه السلامه تجلى ايله بو قوت حصول بولديسه نازنين مهمان سراى جبروت
صلى الله عليه وسلم دار بعثنده بعد الاسراء ومع المحبة زيادهٔ قرب ومنزلت وعلامات كبراى ذو الجلالى معاينه
بيوردقلرندنصكره آنافانا قوة روحانيه وجسمانيه لرى مزداد اولوب ملائكه وجنى رؤيت وهنكام شب ده روز
روشن اسا رؤيتى اختصاص تماملە مختص بيورلمق بعيد دكلدر (وقد جاءت الاخبار بانه صلى الله عليه وسلم صرع
ركانة اشد اهل وقته وكان دعاه الى الاسلام) ركانة ضم راء مهمله وفتح كاف والف ونون وهاء ايله ركانة بن عبد يزيد
ابن هاشم القرشى واشد نصبله بدل ورفعى دخى جائزدر وكان دعاه جمله سى حاليه در ركانه پهلوان عصر وصنعت
كشتى گيرده يكانهٔ وقت ايدى حضرت فخر عالم صلى الله عليه وسلم انى ميدان اسلامه دعوت بيوروب سكا غالب
اولورسم قبول دين اسلام ايدرميسين ديدكده راضى ومصارعه يه متقاضى اولدى چون سرور عالم قوة قدسيه
وجسمانيه ايله بر حمله ده ركانه يى زمينه ضرب ايلدى اول اثناده عهده وفا ايتميوب قبل فتح مكه اسلامى قبول
ايلميوب قرق ايكى سنهٔ هجريه ده زمام مطيهٔ حياتى كش مكش دست اجل مسمايه دوشوب مدينهٔ منوره ده قدمنه
سر منزل عقبى ومقابر بقيعده متوارئ سراپردهٔ خاك انزوا اولدى * قوت ادراك حضرتى ايراددنصكره قوت بدنيه ايله
غيرلك اوزرينه تفوقنى اثبات ايلدى (وصارع صلى الله عليه وسلم ابا ركانة فى الجاهلية) صوابديد شراح بدون اب
ركانه اولمقدر يعنى قبل البعثه ركانه ايله مصارعه ايلدى (وكان شديدا وعاوده ثلاث مرات كل ذلك يصرعه رسول
الله صلى الله عليه وسلم) كل نزع خافضيت ايله منصوب ورفعى دخى جائزدر * يعنى مرة بعد مرة اوچ كره كوره شوب
هر بار حضرت سيد الورى عليه التحايا ركانه يى زمينه اوروب يكردى * امدى من غير عوض مصارعه جائزه در
(وقال ابو هريرة رضى الله عنه ما رأيت احدا اسرع من رسول الله صلى الله عليه وسلم فى مشيته) كسر ميم وسكون
شين معجمه ويا مثناة مفتوحه وتاء تأنيث وضميرايله وفى بمعنى مع وبعض روايتده فتح ميمله مشيه واقعدركه هيئة
مشى (كانما الارض تطوى له) ارض رفعله وتطوى صيغهٔ مجهولله كويا روى زمين اول حضرته دوريلور ايدى
بو هريره ديدى اول فخر انام * قتى سرعتله ايدرلردى خرام * كورمدم بركشى يى اول بى بالك * يوريكده اوله اندن
چالاك * كاسه رفتاره قد محترمى * كويا ارضى دوررردى قدمى (انا لنجهد) مضارع من الجهد بفتح الجيم
مشقت وتعب ويا ضمله من الجهد طاقت ومقدرت (انفسنا وهو غير مكترث) كاف وتاء مثناة ورا ايله اسم فاعل من
الاكتراث مبالات واعتناء فى الامر * يعنى بز وجود ونفسمزه تعب ويروب يوريكده جد وجهد ايدردك حال انكه اول
حضرت هون ورفقله روان اولوردى (وفى صفته عليه الصلوة والسلام ان ضحكه صلى الله عليه وسلم كان تبسما)
ضحك انبساط وجه ودندانك ظاهر اولمسيدر انكيچون مقدم اسنانه ضواحك ديديلر وتبسم ابتداى ضحك ويا من غير
قهقهه خنده ايتمكدر على كل حال تبسم ضحكدن بعض ويا نوعدر وغالب امر حضرت تبسم ايدردى احيانا وقوع
ضحك دخى نيچه احاديثله مثبت اماندرة اوزره ايدى ومكروه اولان اكثار ضحكدر والا بجا اولان خنده انبيا
واصحابدن بزله اسوهٔ حسنه دركه تأنيس ناس وحسن معاشرته سببدر * خنده سى ايدى تبسم او كلك * يعنى
سلطان ملوك رسلك (اذا التفت التفت معا) يعنى جميع نظر ايله نكاه ايدوب مؤخر عينله دزديده نظران اسا التفات
ايتمزدى ويا جميع بدن شريفيله نكاه والتفات ايدردى * هم روايتدر او طاوس جنان * قيلسه برجانبه كاهى
نكران * متوجه اولوب اعضاسى ايله * جسم پاكيله دونرلردى يله (واذا مشى مشى تقلعا كانما ينحط من صبب)
تقلع ضم لامله رجلى قوتله رفع وصبب فتح مهمله وموحدهٔ اولى ايله انخفاض معناسنه در حاصلى حديثده
بو فقره دن مقصود مسيرهٔ حسيه ده كمال قوت بدنيه لرينه دلالت اولديغن اظهاردر * ديديلر وصف شريفنده بنه *
يوريسه مائل اولوردى اوكنه * نى شكركبى حيادن هر بار * اكيلوردى اوكنه برمقدار * يعنى يوكسكدن
ايدركبى نزول * يوريسه دائم اكيلوردى رسول

فصل

(واما فصاحة اللسان وبلاغة القول) لغتده فصاحت اظهاردر يقال افصح الصبح اذا اضاء وعامئ فصاحت آلهٔ بيان

اولان لسانله درچون فصاحت معناى التى متضمنه اولغين لسانله وصف اولنوب لسان فصيح دينلدى وان وصف بها كلامه وبلاغت نهايته بلوغدن ويا فهم سامعه ابلاغ معنى ايتمكدر وقول بومقامده جنس لفظدر واضافتلر وياتفنن ويا كمال كلامه دلالتندر (فقد كان رسول الله صلى الله عليه وسلم من ذلك) من بيانيه (بالمحل الارفع الافضل والموضع الذى لايجهل) محل وموضع برمعنايه در وبالمحل قولى خبركان (سلاسة طبع) سهولت معناسنه ونزع خافضيت ايله منصوبدر وطبع نهاد وبعض نسخه ده مع سلاسة طبع واقعدر (وبراعة منزع) فتح باء موحده وراء مهمله ايله بارع فائق معناسنه وبمعنى الفصاحت مستعملدر ومنزع فتح ميم وزاى معجمه ايله مأخذ ومطلع يعنى جودت لسان ولطافت بيان (وايجاز مقطع) اندك كفتارله معنىء بسيارى تعبيردركه اطناب ومساوات مقابليدر ومقطع فتح ميله اسم مكان ويا مصدردر (ونصاعة لفظ) خلوص ووضوح (وجزالة قول) فتح جيم وزاى معجمه ايله ركاكت ضدى قوت اتقاندر (وصحة معان وقلة تكلف) سلامة طبعله من غير تمشدق سخن ساز اولوب سجع وتكلفه مراعات ايتمكسزين ايدى قلت بومقامده نفيدر عدم تكلف معناسنه * حاصل كلام فصل سادس اول عندليب كلستان رسالت صلى الله عليه وسلمك لطافت فصاحتلرى بياننده در * امدى فصاحت وبلاغت جهتندن اول حضرت محل رفيعده كمال اوزره سرفراز اولديغى ظاهردركه سهولت طبع وجودة لسان وحلاوة بيان وكفتار دلكشى زمطلع تا بمقطع سادس وموجز وقيد تكلفدن عارى اولوب افصح بشر اولديغى جاى اشتباه دكلدر (اوتى جوامع الكلم) جملهء مستأنفه وماقبلنى مؤكده در كلم فتح كاف وكسر لامله اسم جمع كلمه * ايزد متعال جل شانه حضرتلرى اول عنقاى قاف بلاغت صلى الله عليه وسلمه قوت ناطقه روزى قيلوب امثال صورتده مبانىء يسيره ايله معانىء كثيره يى جامعه كلمات ايناطقه پرداز اولوردى بطون امهات كتب حديث اول جامع الجوامعى حاويه در از جمله علامه على القارى شرح شمائلنده چهل دانه حديث لطيفكه دهان دربار نبوتدن ساقط برر لؤلؤ شاهوار در اكثرى ايكيشر كلمه دن مركب جمع بيورديغى شايان تماشاى ادبادر اقتفاء لاثره بو حقير كم بضاعه دخى اول اربعينه نظير التقاط جمان دلپذير ايلدى (وخص ببدائع الحكم) كسر حاء وفتح كافله جمع حكمة يعنى اول داناى عالم معانى منيعه يى متضمنه علوم نافعهء بديعه ايله تخصيص قلندى (وعلم) صيغهء ماضى معلوم بعض نسخه ده ماضى مجهولله مشددا مقيددر واونى اوزره معطوف ويا مصدر مجرور بديع اوزره عطف اولنور (السنة العرب) يعنى كندى قومى وغيرى طوائف عرب لغتلرينك معرفتيله (وما ارسلنا من رسول الا بلسان قومه) كريمهء مقتضاسنجه تخصيص بيورلدى (يخاطب بعض نسخه ده فكان يخاطب (كل امة منها بلسانها ويحاورها بلغتها ويباريها فى منزع بلاغتها) يعنى طوائف عربدن هرقبيله يه كندى لسانلريله محادثه ومصاحبه ولغتلريله مجاوبه بيوروب مأخذ بلاغتلرنده معارضه ايدردى (حتى كان كثير من اصحابه يسألونه فى غير موطن عن شرح كلامه) حتى مستأنفه ويا غايه ايچون اولمق اظهردر يعنى تا اووجهله كيم اتباع واحباب حضرت مجالس بسيارده بيان مرامارندن پرسان اولوب نطق پاكندن ورود ايدن جمل ومركباتك معانيسنى استفسار ايدرلردى (وتفسير قوله) عطف تفسيردر كويا مفردات كلامندن طلبكار معنى اولورلردى (من تأمل حديثه وسيره) جمع سيرة (علم ذلك وتحققه) اثار واخبارنى تفكر وتدبر ايلين بحر عمان فصاحتنك لآلى شاهوارينه مطلع وواصل اولوب نتايج الفكر وپيام پرعبرين تحقيق ايدر (وليس كلامه مع قريش والانصار واهل الحجاز ونجد) قريش نضر بن كنانه اولادندن برقومدركه بيت اللهك غيرى محله تفرقلرندنصكره تجمع وتقرشلرى ايچون قريشله تسميه قلندبلر وانصار جمع ناصر اونصير بعد الاسلام اوس وخزرج نام ايكى قبيله نصرت رسول الله صلى الله عليه وسلمه كمربستهء خدمت اولملريله انصار تسميه اولندبلر وحجاز مكه ومدينه وطائفدركه تهامه ونجد ميانه سنه حاجز اولملغله حجاز دينلدى ونجد فتح نون وسكون جيمله مرتفع زمين معناسنه (ككلامه مع ذى المشعار الهمدانى) مشعار كسر ميم وسكون شين معجمه وغين معجمه ويا مهمله والف وراء ايله ابو ثور مالك بن نمط صحابيدر وهمدان سكون ميم ودال مهمله والف ونون ويا نسبتله ديار يمنده برقبيلهء عظيمه در واما هاء وميم مفتوحتين ايله عراق عجمده بربلده در وهمدان بن الفلوح بن سام بنا كرده سيدر (وطهفة النهدى) كسر طاء مهمله وسكون هاء وفاء وهاء تأنيثله ابن زهيردر ونهد نون وهاء ودال مهمله ايله يمنده برقبيله (وقطن بن حارثة العليمى) فتح قاف وطاء مهمله ونونله وعليم مصغرا بنى عليم بن جناب بن كلبه نسبتدر قطن مذكور صحابيدر (والاشعث بن قيس) ابن معدى كرب (ووائل بن حجر الكندى) واو والف وهمزه ولامله وحجر حاء مهمله وسكون جيم وراء ايله وكندى كسر كافله وسكون نون ودال مهمله ايله (وغيرهم من اقيال حضرموت وملوك اليمن) اقيال جمع قيل فتح قاف وسكون تحتيه ايله حميريمن ملوكندن برملك ويا مطلقا املاك معناسنه وحضرموت فتح حاء مهمله وسكون ضاد

معجمه وفتح وضم ميمله تركيب مزجيله مركب علمدر يعنى اهل مكه ومدينه ونجد ايله سخنساز اولديغى كلام ذى المشعار همدانى ونهدى وعليمى وغيريلرله اولان كفتار بلاغت رفتارى آساده كل ايدى (وانظر كتابه الى همدان) يعنى قبيلهء مذكوره يه اقطاع وتمليك اراضى بيوردقده ذى المشعار ايله ارسال ايلديكى نامهء همايونه نكاه ايله جملهء كلمات چونكاتندركه بيوررلر (ان لكم فراعها) فاء مكسوره وراء وعين مهملتين بيننده الف ايله جمع فرعة مرتفعات ارض ويا عالىء جبال يعنى فراز وبالاده اولان يرلر وضمير ارضه راجعدر (ووهاطها) كسر واو وهاء وطاء مهمله ايله جمع وهطه جاى منخفض واسفل (وعزازها) فتح عين مهمله وزائين ايله صلابتلى ارضدركه ملكيتده غيرك مدخلى اولميه (تأكلون علافها) كسر عين مهمله ولام وفاء ايله جمع علف ماشيه اكل ايتديكى كياهدركه تأكل دوابكم تقديرنده ويا تأكلون معناسنه ويا ماتأكله الماشية ديمك اوله (وترعون عفاها) عفاء فتح عين وفاء ومدله بركسه نك سلك ملكنده اولمين محل ايله مفسردر (لنا من دفئهم وصرامهم) دفء كسر دال مهمله وسكون فاء وهمزه ايله ابل وغنم وصرام كسر صاد مهمله ايله جمع صرمة بالكسر درخت خرمادن برقطعه ونفس ميوه اولق جائزدر (ماسلموا بالميثاق والامانة) ماموصوله وسلموا تشديد لامله مراد انلر اوزرينه اخذ اولنان عهد اسلامدر يعنى زكاة مفروضه وامانتدن اخذ عهد اولنان شيئى تسليم واعطا ايتملريله (ولهم من الصدقة الثلب) كسر مثلثه وسكون لام وموحده ايله جمل مسن وهرمدركه دندانى ساقط اوله وصدقه ايله مراد زكوتدر (والفصيل) ولد ناقهء صغيره دركه هنوز شير مادردن فصل اولنمشدر (والفارض) بقرهء مسنه (والداجن) كوسفند خانكى كه چراكاهه كوندرلميه وغالب نسخ شفاده بلا عطف واقعدركه داجن معناى حقيقى اوزره صفة مجردة عن كونها شاة فارض لفظنه وصفى اقتضا ايدر (والكبش الحورى) كبش كوسفند نر بزرك حورى حاء مهمله وواو مفتوحه وساكنه وراء وياء نسبيه ايله باخود بين الواو والراء الف ايله تركيده كوسم ديدكارى قوچدركه انفس اموالدن اولمغين صدقه يه اخذ اولنمز سابقا لهم ضميرى اصحاب ماله راجعدر يعنى ذكر اولنانلر اصحابيچون ترك اولنوب براى صدقه اخذ اولنميه واخذ اولنان اوسط اموالدن اوله اعلا وادنادن اولمامغى مشعر اولور (وعليهم فيها الصالغ والقارح) صالغ صاد مهمله ولام وغين معجمه ايله كاو وكوسفنددن رسيدهء كمال وشش ساله بالغ اولاندر سين مهمله ايله سالغ دينلور بچهء كاو اول سالده عجل بعدها تبيع وجذع وثنى ورباع وسديس وصالغ ديرلر وقارح قاف وراء وحاء مهمله ايله پنج سالنده اولان اسب يعنى انلر عندنده ذكر اولنانلردن موجود اولديغى حالده هرم ومعيب اولمين اخذ اولنور امدى فرسدن ايجاب زكوتى مبين اولوب سائمه اولاندن رسيدهء نصاب وحولان حول بولندقده زكوتى آلنور (وقوله صلى الله عليه وسلم النهد) سالف الذكر طهفة النهدى يه خطاب منزله سنده وروده ايدن كتاب ويا لام قوله صله اوله يعنى بعض بنى نهده وارد اولان قول شريفى كابسنه قولى منزله سنده اولور والحاصل بنى نهد حضرت فخر عالم صلى الله عليه وسلم جنابلرندن استدعا واستسقا ايلدكارنده بيوردبلر (اللهم بارك لهم) بركة خير الهينك برشيئده ثبوتيدر (فى محضها) بارك لفظنه متعلقدر فتح ميم وسكون حاء مهمله وضاد معجمه ايله خالص معناسنه (ومخضها) خاء معجمه ايله صفقندر قيفى الممش شيردر (ومذقها) فتح ميم وسكون ذال معجمه وقافله آب ايله آميخته اولان شيرده مستعملدر وضمائر ارض بنى نهده ويا انعامه راجعدر يعنى الها بنى نهده بركة رزق وثبات احسان ايله شير خالص وزبدى تميز اولنمش سودلرينه كه كرك ممزوج وكرك صاف وافر ومزداد ايله ديو دعا ايله خصب ورق ارضدن كنايه اولندى * زيرا وفرت البان نباتات مرعادن حاصله وچراكاه ايسه باران سمادن شاداب وپرورده در (وابعث راعيها فى الدثر) فتح دال مهمله وسكون مثلثه وراء ايله ابل كثيره ويا خصب وبسيارىء كياه زمين وبعث ارسال معناسنه (وافجر له الثمد) ضم جيمله وثمد فتح مثلثه وسكون ويا فتح ميمله ماء قليل وضميرله راعى يه عائد اولور يعنى آب اندكى راعى يه بسيار وجارى ومعين قيل وافجار تكثير معناسندن مجازدر (وبارك لهم فى المال والولد) ماقبلنه معطوفدر ويا بارك اوله عطفى شاياندر (من اقام الصلوة كان مسلما) نمازه قيام ايدن مسلم كاملدر (ومن اتى الزكوة كان محسنا) وزكوتى ادا واعطا ايدن منعم ومتفضل اولدى (ومن شهد ان لا اله الا الله كان مخلصا) وكلمهء توحيد ايله لب جنبان اولان خالص الايمان اولدى (لكم يا بنى نهد ودايع الشرك) لكم اهتماما خبر مقدم وجملهء ندا معترضه در وودايع شرك انلر ايله محاربه ايدن كفار ميانه سنده وقوع يافته اولان امر مهادنه ده عهود ومواثيقدر (ووضايع الملك) موضوعه معناسنه جمع وضيعة وملك كسر ميمله يعنى زكوة وصدقه دن املاك اوزرينه موضوعه اولان احكام سزك اوزريكزه ثابت وسائر مسلمين اوزره ايجاب ايدن وظايف من غير زيادة ولا نقص سزه دخى لازم كلور (لا تلطط فى الزكوة) ضم تاء مثناة وسكون لام وكسر طاء مهمله اولى وجزم ثانيه ايله

لاناهیه‌در وفی الزکوة اکا متعلقدر وکلام مستأنفه (ولاتلحد فی الحیوة) تلحط اسا جنس مخاطب مراداولنور
وصیغهٔ جعله دخی مرویدر ویافعلین مذکورین صیغهٔ نفیله مجهوللردر حاصلی واحد معین مراداولنیوب کل من
یتأتی منه توجیه الخطاب ایچون ایراد مراداولنه یعنی اداء زکوتده حتی منع ایتمه ومدت حیاتده زیاده حقدن
عدول ایتمه (ولاتتثاقل عن الصلوة) بعض نسخه‌ده صیغهٔ جمع ودیکرده مفرد مجهولله یعنی نمازدن تکاسل ایتمیوب
شرائط وارکاننه قیام ورعایت برله کوشش ایدك ویاسعی اولنه (وکتب لهم) لکم وعلیکم دخی روایت اولنور
(فی الوظیفة الفریضة) مفروضه معناسنه منصوب ویا علی الحکایه مرفوعدر ووظیفه هر روز تقدیر اولنان رزق
وقوت وعهد وشرطه دخی اطلاق اولنور جمعی وظائف ووظف کلور ومعنای اخیر مراد اولنورکه حضرت سلطان
عالم صلی الله علیه وسلم بنی نهد ایچون بعد تعلیم الاسلام امور مهمه‌ده انلره لازم وعهد وشرطده مفروضه قیلنان
احکام کتابتنه فرمان ایلدی (ولکم الفارض) اکثر نسخ معتمده فاء ایله ابل وبقردن مسنه اولاندر وعین مهمله ایله آفت
عارض اولنلر زکاة ایچون مزدن اخذ اولنمیوب یسماندهٔ تملککز اوله فریضهٔ سابقه مسنه معناسنه اولدیغی حالده
حذرا عن التکرار بومقامده عینله روایتی اظهردر وعرب تعبیر قصد ایتدکاری شیئده بنو فلان اکالون للعوارض دیو
ادا ایدرلر (والفریش) فاء مفتوحه وشین معجمه ایله ولدا ایلدن بار آور اولمیان کوچك ویا حدیثة العهد بالنتاج اولان
هر ذات حافر ویا روی زمینه منبسط اولان کیاه (وذو العنان الرکوب) کسر عین ونونین بیننده الف ایله ورکوب فتح
راء ایله مرکوب ذلول معناسنه یعنی رکوب ایچون معد اولان فرسدن دخی زکوة المز ورفعله ذویه صفة وجرله عنانه
صفة اولمق دخی مرویدر (والفلو) فتح فاء وضم لام وتشدید واوله مهر ویا جحش ویا مطلقا ذوات حافردن صغار اولاندر
(الضبیس) فتح ضاد معجمه وموحده ومثناة تحتیه وسینله تند وسرکش اولان کره کویا صغرندن کنایه‌در اکرعطفله
ایراد اولیدی حرون اولوردی ومطلقا بدخودیمکدر (لایمنع) بناء مجهولله (سرحکم) فتح سین مهمله وسکون راء ایله
مرعایه چیقان ماشیه (ولا یعضد طلحکم) عضد قطع وطلح فتح طاء مهمله وسکون لامله عضاة وام غیلان دیدکاری
درخت پرخاروبی بار غره پرور اولدیغندن تخصیص بالذکر قلنمسی غیرك دخی عدم قطعیله منع بالطریق الاولی
معلومدر یعنی میوه‌دارا ولمین اشجار کارکز دخی قطع اولنمز (ولایحبس درکم) فتح دال وتشدید راء ایله در اصل لبن
معناسنه بومقامده مراد اولنان ذوات الدر اولان انعامدر یعنی چراکاهدن منع اولنمز حاصلی تعداد واخذ صدقه
ایچون بر محله جمع ایتمکله مراعادن الیقو نلمز مقصود حضرت معطیٔ زکوة اولنلره رفقله معامله‌در ولایحشر درکم
دخی مرویدرای لایجمع فی مکان عند المصدق (مالم تضمروا الرماق) ضمرکتم واخفا ورماق کسر راء مهمله ایله نفاق
معناسنه وما مصدریهٔ ظرفیه‌در ماقبلنی ویا جمیع ماتقدمی مؤید اولور ویا رماق قطیع من الغنم فارسی معربدر
رمهٔ کوسفند معناسنه کما قاله الجوهری (ولاتأکلوا الرباق) کسر راء مهمله وموحده وقافله جمع ربقه بها ئم بند
ایلدکلری رسندرکه مایلزم من العهدی ربافه تشبیه واکل نقض عهده استعاره قیلدی حاصل مبنی بو معنایه
اولورکه ذکر اولنان احکام بزدن سزلك اوزریکزه مقرر قیلندی مادام سزلر نقض عهد ایتمیوب اوامر ونواهیٔ حق
التزام واسلامدن رجوع ایتمیه سز ویاخود اخذ صدقه‌یه مأمور اولنلردن رمهٔ کوسفندی پنهان قیلمیه سز* امدی
اضمار نفاق وربقهٔ عهد وشرطی کسسته ایلدیککز حالده مصدقك تضییقی مقتضی اولوب ذوات الدر اولان
انعامی جمع وحبس ایدرامدی کلامده استعارهٔ تمثیلیه ویا تصریحیه نمایاندر (من اقر فله الوفاء بالعهد والذمة)
ال فی العهد للعهد وذمه تسمیه اولندیغی ترك ذمه موجب مذمه اولدیغندندر وعهد وذمه وامان وضمان وحرمة
معناده متقاربه‌در یعنی ما جاء به الرسولی تصدیق واعتراف ایدنلره عهد وامانله وفا حاصلدر (ومن ابی فعلیه الربوة)
تثلیث راء مهمله وسکون موحده وراء وواو وهاء ایله زیاده معناسنه یعنی قبول عهددن امتناع وبعد القبول منع
زکوتله نقض ذمه ایلین اوزرلرینه عقوبة له فریضهٔ زکوة اوزره زیاده اخذ اولنمق لازم کلور (ومن کتابه صلی الله
علیه وسلم لوائل بن حجر الی الاقیال العباهلة) فتح عین مهمله وموحده وفتح هاء ایله ملکی بردوام اولان ملوکدن
(والارواع) همزه وراء مهمله والف وعینله سادات خوش لقا (المشابیب) فتح میم وشین معجمه وموحدتین بیننده یاء
تحتیه ایله جمع مشبوب سفید فام که ازهر اللوندر (وفیه) یرلیغ بلیغ شهنشاه عالم صلی الله علیه وسلمده مندرج ایدی
(فی التیعة شاة) کسر تاء فوقیه وسکون مثناة تحتیه چهل دانه کوسفند ویا شتردن پنج عدده تیعه دینلور یعنی قرق
قیونده بر کوسفند (لامقورة الالیاط) میم مضمومه وقاف ساکنه وواو مفتوحهٔ مخففه وراء مهملهٔ مشدده ایله
اقور ارندر کمعمرة من الاحمرار جلدی بوریشق والیاط جمع لیط قشر عوددرکه جلد ایچون استعاره اولندی
یاخود مقوره برید معناسنه (ولاضناك) فتح ویا کسر ضاد معجمه ایله کثیرة اللحم سمینه یعنی قرقده برشاة برای زکوة

اخذ اولنه نه هزالدن دریسی بوریشوب جلدنه یبوست طاری اولمش اوله ونه غایت سمین وفربه اوله (وانطوا الثبجة)
انطاء لغة اهل یمن ویا بنی سعدده اعطا معناسنه در وثبجه مثلثه وموحده وجیم مفتوحات وهاء ایله وسط معناسنه
وهاء رسمی اسمیتدن وصفیته نقل ایچوندر حاصلی زکوتده نه اعلی ونه ادنی ویریله مکر جمله‌سی یکسان اوله لان
الجود بالموجود (وفی السیوب الخمس) سیوب ضم سین مهمله ومثناة تحتیه وواو وموحده ایله جمع سیب رکاز دیمك
وخمس ضمتین ویا ضم وسکونله یعنی مال دفینه‌ده بشده بر ویریله (ومن زنی مم بکر فاصقعوه مائة) مم بکر من بکردن
مقلوبدر نون ساکنه قبل الباء وقوعنده میمه قلب اولنور کرك کلمهٔ واحده‌ده عنبر کبی ویا کلمتینده اولسون
مم بکر آسا یاخود اصلی من البکر اولوب لغت حمیرده لام تعریف میمه قلب اولنه لیس من ام برام صیام فی ام سفر حدیثی
کبی واصقعوه همزهٔ وصل وصاد مهمله وقاف وعین مهمله ایله ضرب معناسنه یعنی ابکاردن برینه زنا ایدنه
یوز جلده ضرب ایدك وابکاردن مراد غیر محصنات اولنلردر (واستوفضوه عاما) همزهٔ وصل وسین مهمله
ومثناة فوقیه وفاء وضاد معجمه ایله ابقا معناسنه وعام سنه در انکاشته تحریر برسم یلی اوزره باعتبار
اصل الوضع فرق بودرکه سنه دور شمسدن محلنه عودت ایدنجه‌در زیراسنی یعنی دار وعام ایسه بتمامها فصول
اربعه اوزره مشتمل اولانه دیرلر (ومن زنی مم ثیب فضرجوه) ضاد معجمهٔ مفتوحه وراء مشددهٔ مکسوره وجیم
مضمومه ایله تضریج تدمیه (بالاضامیم) فتح همزه وضاد معجمه ومیمین بیننده یاء مثناة تحتیه ایله احجار
معناسنه جمع اضمامة واضموم کاقانیم واقنوم مراد حد محصن اولان رجمدر یعنی محصنه‌یه زنا ایدن کمسنه‌یی
سنکسار ایدك احجار ایله ضرب وخون آلود اولوب هلاك اوله (ولاتوصیم فی الدین) صاد مهمله ایله وصم یعنی
العار تفعیلدر یعنی حدود الٰهی اقامتنده عیب وعار یوقدر (ولاتأخذکم بهما رأفة فی دین الله) امرجهانمطاعی
مفسردر (ولاغمة فی فرائض الله) ضم غین معجمه وتشدید میمله ستر وپنهان یعنی فرائض وحکم الله پوشیده ونهان
دکل بلکه اظهار الشعائر الدین واقامة للحدود فرائض آشکاره اولوب اظهاری اکملدر پس ستر واخفا نابایدر (وکل
مسکر حرام) وسکر ویرمك شانندن اولان هر مسکر حرامدر یعنی مست وسرخوش ایدن شیلرکه غیر طاهرمی آسا
قلیل وکثیر ویا طاهرکه حد سکره رسیده اولدقده حرام اولور حشیش وبنج وعنبر ومسك وجوز بوا وافیون امثالی
امام زرکشی علیه الرحمة تألیف مستقلی بوبابده وافیدر بو حدیث شریف روایت کرده امام مسلم اولان خبر مسلمدر
(ووائل بن حجر یترفل علی الاقیال) دراصل ترفل تطویل رداوامثالیدرکه فخر ویاستدن کنایه‌در یعنی اقیال
حضرموت اوزرینه طرف سلطان رسل صلی الله علیه وسلمدن وائل اخذ زکوة وامور والی قیلندیغندن عبارتدر
(این هذا من کتابه صلی الله علیه وسلم لانس رضی الله عنه فی الصدقة المشهورة) این مکاندن استفهامدر یعنی اول
اهل یمن لغتی بوایسه قریش لغتی که بینلرنده لغة مألوفه درانکه بونك میانه سنده بون جلی هویدادر کتاب مرقومی
جناب صدیق اکبر رضی الله عنه عصر خلافتلرنده انس بن مالکه ویروب بحرین جانبنه رسانیده قیلمشیدی
اما کلام حضرت فخر عالم صلی الله علیه وسلم ویا کلام صدیق اولمسی بین المحدثین اختلافدن خالی دکلدر اول نامهٔ
همایوندن چند کلمات تبرکا سلك تحریره کشیده قیلندی بسم الله الرحمن الرحیم هذه فریضة الله التی فرضها
رسول الله فمن سألها من المسلمین علی وجهها فلیعطها ومن سئل فوقها فلا یعطه فیما دون خمس وعشرین من
الابل الغنم فی کل خمس ذود شاة فاذا بلغت خمسا وعشرین ففیها بنت مخاض الخ (لما کان کلام هؤلاء) مصنف
علیه الرحمة وجه تباینی بیان بیوروب جمیع ماتقدمه اشارت ایدر (علی هذا الحد وبلاغتهم علی هذا النمط) یعنی انصار
وقریش واهل نجد وحجاز ونهد کفتاری بووجه اوزره وفصاحت وبلاغتلری بورفتارده اولدیغی اجلدن (واکثر
استعمالهم هذه الالفاظ استعمالها معهم) انلرك اکثرا استعمالی الفاظ مذکوره جهتندن صورتنما اولمغین الفاظ
مرقومه لغتی اولان کمسنه‌لر ایله وجه مشروح اوزره استعمال بیوردی (لیبین للناس مانزل الیهم ولیحدث الناس
بما یعلمون) کافهٔ ناسه مبعوث بالحق اولمغله هر لغة اهالیسنك لغتیله تکلم بیوردیغی ابلاغده بالغ ونافع وخلقه
تبلیغ وتنزیل بیوریلان احکام الٰهیه واوامر صمدانیه‌یی بحسب لغاتهم بیان وعیان ایتمك ایچوندر (وکقوله صلی
الله علیه وسلم فی حدیث عطیة السعدی) قبیلهٔ بنی سعد بن بکره منسوبدر یعنی ابو محمد عطیه بن عروة السعدی
حدیثنده وارد اولان کلام معجز بیام ما اغناك الله فلا تسأل الناس شیأ (فان الید العلیا هی المنطیة والید السفلی
هی المنطاة) تمامیٔ حدیث ومال الله مسؤل ومنطی (قال فکلمنا رسول الله صلی الله علیه وسلم بلغتنا) عطیة
السعدی بیوررکه حضرت سلطان کونین لغتمز ایله بزه ناطقه پرداز اولدی یعنی بنی سعد لغتنده انطا اعطا
معناسنه‌در والحاصل معنای خبر نفیس بر نیجه وجهله جلوه نمای تأویلدر یا بطریق الحکایه دست منفق ومعطی

اعلى واغلى ودست سائل اسفل وادنى ويا يد عليا منفق يد سفلى آخذ ويا برعكس قضية اولى ويا يد عليا معطيه وسافل مانع ويا خود يد عليا دست فقير اوله ويا علو وسفل معنوى مراد اولنه كه علو رتبهٔ منعم وانحطاط مرتبهٔ آخذدن كنايه اوله (وقوله فى حديث العامرى حين سأل النبى صلى الله عليه وسلم) عامر اسم قبيله در كه جدلرى اسميله تسميه قيلندى تميم آسا واسم سائل عطيه ويا القيط در حدود ثمانينده عمارى كزين تابوت اجل اولمشدر (سال عنك) عن جاره وكاف خطابله (اى سل عم شئت) وهى لغة بنى عامر بعض نسخده عما الفله وديكرده بلا الف واقعدر ما موصوله اولمغين اولى اوليدر يعنى عطيهٔ عامرى سلطان عالمدن جوياى عطيه اولديغى حينده سل عنك خطابيله كندو قبيله سى لغتى اوزره اداوامر اداينديكك شيدن استه ديه كلمه كنايه بيوردقلرى مرواريد كلام بلاغت حضرت سرور انبياى كرامه دال اولور (واما كلامه المعتاد وفصاحته المعلومة وجوامع كلمه وحكمه المأثورة) جوامع جمع جامعة وكلم اسم جنس وجمع كلمه درنه اسم جمع ونه جمع اول كلمات بليغهٔ جزيله دركه مواعظ وعبردن نيجه معانئ نافعه يى حاويه اولور ياخود مراد قرآن جليلدر دينلدى * وفى الحديث اوتيت جوامع الكلم * يعنى اول حضرتك مجالس ومحافلده معتادلرى اولان كلام ومعلوم عالميان اولان بلاغت وفصاحتلرى ووجوه فصاحتى جامع كفتار خوش رفتارى ومنقوله ومروية كلمات حكمت آثارى * وجوامع الكلم التى فتحت له * سجدت لها البلغاء والاقلام * منطوقنجه (فقد الف الناس فيها الدواوين) فاجواب اما وضمير فيها حكمه راجعدر وديوان دراصل حفظ اموال واعمال ايچون موضوع ولاة اولان محل اولديغى احكام سلطانيه ده محرر وسبب تسميه كذار ايتمشدر والحاصل ديوان بنج معنايه رايكاندر كتيبه ودفتر ومحل كتاب ومجموع شعر وكل كتاب بومقامده كتب مستقله مراد اولنور (وجمعت فى الفاظها ومعانيها الكتب) جمعت مبنى للمفعولدر يعنى علما وادبا جوامع كلم وحكم حضرتده نيجه كتاب تأليف ايليوب مبانى ومعانئ كلماتنده كتب حديث مسنده جمع وتصنيف اولندى (ومنها ما لا يوازى) بناء مجهولله واو همزه دن مبدله در (فصاحة ولا يبارى) ضم مثناة تحتيه وموحده وراء مهمله ايله مجهولدر (بلاغة) بلاغت وفصاحت تميز اوزره منصوبلردر يعنى الفاظ دررباربى مختار صلى الله عليه وآله الاخياردن من جهة الفصاحة بعض در وفصاحت وبلاغت قبلندن اكا مانند ومماثل اوليوب معارضه اولنميان كلمات (كقوله صلى الله عليه وسلم المسلمون تتكافى دماؤهم ويسعى بذمتهم ادناهم وهم يد على من سواهم) تتكافؤ همزه ايله كفودن تماثل وذمة وعهد وامان يعنى مسلمانلردن شريف ووضيع وكبير وصغير وامير وفقير ديت وقصاص حكمنده يكسان ويكجهتدر ومسلميندن بركسنه من جهة اقل المقدار كفاردن برينه اماندادة اولدقده جميع مسلمين اوزره امان مرقوم جارى اولوب نقضى جائز اولماز هر وضيعه نصله وهر شريفه بالقوى حكم مذكور شامل اولور وانلر اعداى اوزره مجتمعين اولدقلرنده بربرينه معاونت ومظاهرت ايتملرى يعنى وفاق واتفاقده كويا يد واحده مانند يدر ديمك اولور حديث مرقوم على رضى الله عنه طريقندن روايت كردهٔ ابوداود ونسائى عليهما الرحمه در (وقوله صلى الله عليه وسلم الناس كاسنان المشط) ضم وكسر وفتح ميله شانه در حديث شريفك ماقبلنه مناسبتى باهر دركه ناسك اخلاقده تفاوتى مقرر اما اهل اسلام احكام شرعيه ده مساوى وندان شانه آسا يكساندرلر (والمرء مع من احب) بوخبر نفيس طريق انس رضى الله عنهدن روايت كردهٔ شيخاندر ومرأ رجل معناسنه اما بومقامده بر سبيل تغليب مردوزنه شاملدر كه مطلقا انسان ديمك اولور وتخصيص محتملدر زيرا مرأه زوجيله محشوره اولور ولو غيره لله محبت ايتسون والحاصل انسان محبت ايلديكى شيئله حشر اولوب منازل آخرتده معيت ايدر (ولا خير فى صحبة من لا يرى لك مثل ما ترى له) صحبت ضم صاد مهمله وسكون حاله مصدردر رفقت اساويرى ياء مثناة تحتيه وتاء فوقيه وبناء فاعل ومفعولله مقيددر يعنى كشى كندى ذاتنه اولان رغبت ومودت ونفعى سنك حقكده رواوشايان كورميه انك صحبت ورفقتنده خير ونفع نايابدر رواه ابن عدى فى الكامل بسند ضعيف (والناس معادن) تمامئ حديث (الناس معادن كمعادن الذهب والفضة خيارهم فى الجاهلية خيارهم فى الاسلام اذا فقهوا والارواح جنود مجندة ما تعارف منها ائتلف وما تناكر منها اختلف رواه الشيخان عن ابى هريرة رضى الله عنه (معادن جمع معدن بكسر الدال منبت سيم وزر وجوهر اصل وبيوت عربه اطلاق اولنور (وما هلك امرؤ عرف قدره) حيدر كرار كرم الله وجهه حضرتندن مسندا روايت بيورلديغى سمعانى عليه الرحمه دن منقولدر يعنى اول كسنه كه مقدار نفسنى بيلوب اول منزلته تنزيل وطورندن تجاوز برله فوق الحد رفع نفس ايتميه فى الدارين ناجى اولدى ورحم الله امرأ عرف قدره ولم يتعد طوره بومعنايى مثبت اولور (والمستشار مؤتمن وهو بالخيار ما لم يتكلم) مستشار مشاوره دن اسم مفعول وسين براى طلبدر ومشوره فتح ميم وسكون شين معجمه ويا ضم شين ايله

شورى معناسنه من شار العسل اذا اجتناه او شار الدابة اذا عرضها ومنه المشوار * امدى مشاوره ايلديكى كمسنه يه حالنى عرض ايتديكيچون تسميه اولندى ومستشار امانت كار اولديغى سر مستشيرى حفظ وديكراندن پنهان ايتمسيله درپس مستشار اولان كمسنه مؤتمن اولوب دخى امر مشار اليهده صوابديدى اوزره اشارت ويا اول مشورده سكوتيله مخيردر لله در من قال * شاور صديقك فى الخفى المشكل * واقبل نصيحة ناصح متفضل * فالله قد اوصى بذاك نبيه * فى قوله شاورهم وتوكل (ورحم الله عبدا قال خيرا فغنم او سكت فسلم) ابى امامة رضى الله عنه طريقندن تخريج كردهٔ ابو الشيخ اولان خبر جوامع كلم نبويه دندر يعنى اول عبده حق رحمت ايلسونكه علم وحكمتله كويا اولوب اجر جزيل وذكر جميل اغتنام واحراز ايليه ويا خيرك غيريدن خاموش اولوب وبال وندامتدن سالم ورهاياب اوله ديلمى روايتنده عبد بدلى امرأ واقعدر (وقوله صلى الله عليه وسلم واسلم تسلم يؤتك الله اجرك مرتين) قبل شاه رسالتدن قيصر روم هرقله دحية الكلبى رضى الله عنه سفارتيله ارسال بيوريلان نامهٔ عنبرين شمامه لرندندركه شيخين عليهما الرحمة روايت بيوردلر (بسم الله الرحمن الرحيم من محمد رسول الله الى هرقل عظيم الروم سلام على من اتبع الهدى اما بعد فانى ادعوك بدعاية الاسلام اسلم تسلم يؤتك الله اجرك مرتين الخ) خبر لطيفه نده بدائع تجنيس وانسجام وايجاز هويدادر مرتين ظرفيت اوزره منصوبدر يعنى اسلامله شرفياب اول كه عذاب دارين وذل جزيه دن سالم اولهسن ودواجرى مولاى عزيزك بخشايش قيلوركه برى روح اللهه ايمان واتباع وديكر معظمى خاتم الانبيايه انقياد واسلامك سببيله در (وان احبكم الى واقربكم منى مجالس يوم القيامة احاسنكم اخلاقا الموطئون اكنافا الذين يألفون ويؤلفون) احب ثلاثيدن افعل تفضيل يقال حبه بمعنى احبه فهو محبوب ومجالس جمع مجلس محل جلوسدر تميزيت اوزره منصوب وتميزك افراد وجمعى جائزدر ونسبت قرب انلردن رضا وحضرتك انلره موقفده شفاعت موعوده سندن كنايه در واحاسن جمع احسن افعل تفضيل واستدل النحويون بهذا الحديث على ان افعل التفضيل اذا اضيف لمعرفة يجوز ان يطابق موصوفه وان لا يطابقه لانه صلى الله عليه وسلم لا افراده احب واقرب ويا خود معناى تفضيلدن منسلخ اولوب حسن معناسنه اوله موطئون ضم ميم وفتح واو وطاء مهملهٔ مشدده وهمزهٔ مضمومه ايله جمع موطأ اسم مفعولدر لاين ورفق معناسنه واكناف جمع كنف بر زنه جبل ناحيه وجانب يعنى حضرت ادب آموز مكتب حكمت عليه الف صلوة وتحيه اصحاب وامتنه خطاب بيوروب روز واپسين قيامتده مجالس جهتندن بكا زديكتر ومحبوبتر اولنلر يكز خوش نهاد ولين الجانب وخلق ايله حسن معاشرت والفت وخوش معامله كى برله تأليف قلوب وتألف ايدنلر يكزدر (وقوله) جوامع كلم اولان قول سلطان رسالتدر (لعله يتكلم بما لا يعنيه ويبخل بما لا يغنيه) ضمير لعله اول حديثده ذكر اولنان رجله عائددر كه صحابيدن برى غزوهٔ احدده جام شهادتى نوش ايدوب مادرى يابنى ليهنك الشهادة تهنيتيله لب جنبان اولدقده حضرت سر بردان عالم صلى الله عليه وسلم اول پيره زنه خطاب ايدوب وما يدريك لعله يتكلم بما لا يعنيه يعنى اوشهيدك شايستهٔ تهنيه ومبشر بالجنة اولمز شايد اول كمسنه كندويه مالا يلزم اولان كفتارله كويا وما لا بد اولان امور نافعه دن منع عطا وترك بذل ايتمش اوله وبلكه مالا يعنى ايله تكلم وبحق تركك بذلله معاقب اوله ديمك اولور زيرا بخل صفة ذميمه دندركه خبرده وارد اولمشدر بشر مال البخيل بحادث او وارث (وقوله) صلى الله عليه وسلم (ذو الوجهين لا يكون عند الله وجيها) عمار رضى الله عنه طريقندن روايت كردهٔ ابوداود اولان خبر ذو الوجهين وذو اللسانين فى النار لفظيله در ووجه ايله وجيه بيننده جناس اشتقاقى بديداردر يعنى امورده نياده دوروى اولان كمسنه دن خدا راضى اوليوب مداهنهٔ محرمه وقباحة فعلندن ناشى عند الله صاحب درجه ومنزلت اولمز (ونهيه عن قيل وقال) عبارتده اوج وجه نمايانددركه قال وقيل قول معناسنه مصدران ويا فعلان اولوب احدهما بناء مجهولله وثانى غير مجهولله ويا كلام ناسى حكايته اشارت اوله اول غير معيندن حكايه وثانى معيندن حكايه اوله ويا خود اول سؤالدن وثانى جوابدن عبارت اوله يعنى امر دينده مالا يلزم اولان كثرت بحث وجدالدن نهى ومنعيدر (وكثرة السؤال) ايادئ ناسده اولان شيئى خواستكار اولوب من غير ضرورة كسبه قادر اولان كمسنه يى استعطا ايتمدين نهى بيورملرى زيرا كسبه قدرتى اولنلرك سؤالى مكروه ويا حرامدر دينلدى ويا خود متشابهاتدن بحث وسؤال وتخريجنده تكلفدن منع اوله (واضاعة المال) كندى مالى ويا غيرينك مالنى باى طريق كان حرامه انفاقدن نهى بيورملرى وما لا يليقه صرف ويا ما لا بد عدم صرفله حبس دخى اضاعتدن معدوددر * وما ضاع مال اورث المجد اهله * ولكن اموال البخيل تضيع * من هان عليه المال توجهت اليه الامال * ومن بسط راحته انس ساحته * امر معروفه صرفله ممدوحدر ومحتاج ومديون اولان مالنى تصدق وانفاق حرامدر ديديلر (ومنع وهات) منع منون ومجرور وهات كسر مثناة ايله دراصل فعل

اولور یعنی اول رحمت سببیله حال وشان وامور منتظم واحوال پریشانم انکله جمع اولور (وتصلح بها غائبی وترفع بها
شاهدی) غیب وشهود بیننده صنعت طباق نمایاندر وغیب باطن وشاهد ظاهر ایله مفسردر یعنی اول رحمتله
امور مخفیهم صلاح پذیر وشهود ومعاینه وحضورم انکله بالاوبرتر اولور ویا مراد ظاهر جسددرکه رحمتکله
آفات وعاهاتدن رسیدهٔ سلامت وبلیاتدن عصمتکله آسوده اولور (وتزکی بها عملی وتلهمنی بها رشدی) ورحمت
وتفضلك سببیله هر عملم مقبول ونقایصدن سالم وثمرهٔ آمال نمایان اولوب صلاح حال ورشد وسداده خیر ایله ملهم
قلنور امدی الهام قلبه ایقاع خیردر (وترد بها الفتی) ضم وکسر همزه وسکون لام ایله مصدردر (ویعصمنی
بها من کل سوء) دراصل معنای عصمت منع وحمایتدر وسوء ضم سین وکاهی فتحله ضرر حسی ومعنوی والحاصل
الفتی مراد ایتدیکم شیء رحمتك سببیله جمع وهر امر دشوار وشین عار ایجاب ایدر اموردن رحمتکله بنی صیانت
وحمایت بیوررسن امدی الفتی مراد بیوریلان اقربا وعشیرتیدرکه تألیف قلوبله هدایت واسلاملری مراد
بیورلمشدر (اللهم انی اسألك الفوز فی القضاء) عطادخی مرویدر وفوز نجات وظفردرای النجاة من کل شیء قضیته
وقدرته (ونزل الشهداء) ضم نون وزای ایله مصدردرکه مهمان ایچون مهیا قیلنان شیئه اسم قیلندی ویا منزل
معناسنه اما بومقامده جزیل ثواب وجمیل مآب مراد اولنور عالم برزخ وبهشتده ارواح شهدایه تهنیه اولنان
کرامت وثواب (وعیش السعداء) اصل عیش حیات وسعداء جمع سعید ضد شقی (والنصر علی الاعداء) والحاصل
هم دنیاده معزز ومکرم ورضاء رحمانه موفق اولوب مأموله فائز وهم آخرتده حیات مخلده وشایستهٔ جناب
حضرتی نعمه نیل ودشمنانه غلبه ونصرت برله خواستکار توفیقم (الی ماروته الکافة عن الکافة من مقاماته
ومحاضراته) کافه کثیر وجمیع معناسنه اسم فاعل ویا مصدردر ومن مائی بیان اولور ومقامات جمع مقامه لمکان
القیام اسمدر اما مطلق مکانده مستعمل بعدذا من قام فیه ایچون استعمال قیلنوب صکره زیادة فی التوسع
صدوریافته مجلس اولان کلامه تسمیه ایلدیلر مقامات بدیع وحریری کبی ومحاضرات جمع محاضرة جلیسك جلیسه
کلامه مجازاتی معناسنه یعنی حضرت دانای عالم صلی الله علیه وسلم اصحاب وامتنه خطاب ومصاحبتده انبساط
وملاطفه سندن جمع کثیر یکدیکردن نقل وروایت ایلدکاری وجه (وخطبه وادعیته) جمع دعا کوعا جمع اوعیة
(ومخاطباته وعهوده مما لا خلاف انه نزل من ذلك مرتبة لا یقاس بها غیره) ضمیر انه علیه السلام وبها مرتبه یه وغیره
یا نبی ویا کلامه عائد اولور (وحاز فیها سبقا) حای مهمله وزای معجمه ایله حوی معناسنه وضمیر فیها مرتبه یه
راجعدر وسبق فتح سین مهمله وسکون موحده ایله مصدردر (لا یقدر) ضم مثناة تحتیه وفتح دال مهمله ومخففه ایله
مبنی للمجهولدر (قدره) سکون دالله مقدار معناسنه محصل کلام بلاغت وفصاحت جهتندن اول حضرت
برجای بالا ومنزلهٔ علیایه رسیده ایدیکه اول مرتبه غیره قیاس اولنمز وسر منزلهٔ فصاحت ومیدان بلاغتده
ربایندهٔ قصب السبق والفضل اولان سرجمله فصحایی سبقله فائز وحائزدرکه انك مقداری تخمین وتقدیردن
بیروندر (وقد جمعت من کلماته صلی الله علیه وسلم التی لم یسبق الیها) ضبط دلجی وعرضی اوزره جمعت سکون تاء
تأنیث وبناء مفعولله ومن تبعیضیة ویا زائده در وجمعت بناء فاعل وحذف مفعولله دخی جائزدر ولم یسبق صیغهٔ
مجهولله یعنی کلمات حکمت نکات حضرتدن بعضی جمع اولندیکه نهایت بلاغت وغایت فصاحته بالغه اولمغین اکا
سبقت اولنمدی (ولا یقدر احد ان یفرغ فی قالبه علیها) یفرغ ضم مثناة تحتیه وسکون فاء وکسر راء ایله من
الافراغ مایعالی ظرفه صب ایتمك وقالب فتح لام ایله اسم آلت کالعالم علی خلاف القیاس معرو وقد عبارتده استعارهٔ
مکنیه اوتخییلیه هویدادرکه کلام جواهر منزله سنده واسلوب کلام هیئت صیاغت مرتبه سنده اولوب قالب
اثباتی تخییلدر ویا مراد الفاظدرکه قوالب معانیدر یعنی صیرفیان شهربند فصاحتدن بری زرخالص العیار کلامنی
برقالبه افراغ ایتمکه قدرتیاب اولمدی (کقوله) جابر رضی الله عنه طریقندن روایتکردهٔ مسلم وبیهقی اولان کلام
مسلمی اسادربیوررلر (حمی الوطیس) فتح حاء مهمله وکسر میمله ووطیس فتح واو وکسر طاء مهمله ومثناة تحتیه
وسینله تنوردر اول حضرتدن مقدم برفرد بوکلام حکمت بنیاده سویا اولدیغی قرع مسامع روات ایتمدی
روز غزای حنینده ناطقه پرداز اولدقلری کلام بلاغت نصابدن اولوب استعارهٔ مصرحه ومرشحه نمایاندر یعنی
تنور آتشتاب اولدی دیمکله آتش حرب وقتال شعله کیر وفروزان اولمقدن کنایه بیوردیلر (ومات حتف انفه) حتف
هلاك معناسنه در توهم عرب اوزره روح بیمارینیدن وجان زخم خوار محل جراحت وزخمدن خروج ایدیه حضرت
خواجهٔ عالم صلی الله علیه وسلم علی قدر عقولهم عربه تکلم بیوروب یعنی من غیر ضرب ویا قتل کانه فراشنده انفی
اوزره ساقط اولوب فوت اولدی دیمکدن عبارت بیوردیلر روایتکردهٔ بیهقی فی شعب الایمان اولان خبراط یقدرکه من

امر درآت مذهب خلیل اوزره همزه سی هایه قلب اولندی * یعنی بذل واجب ومستحسندن منع ویا مطلقا امساك
واخرلك عندنده اولانی طلب منهیدر (وعقوق الامهات) ضد بر وقطع ومطلقا والدینه مخالفتله اذی وجفادر
وامهات جمع امهة عقوق والدین کناه کبائردندر لکن مادرلك مشقت حمل ورضاع جهتندن رنجی غالب وبسیار
وشفقت وحقوق برله اکثر اولمغین امهات ایله تخصیص بالذکر قیلندی (ووأد البنات) فتح واو وسکون همزه ودال
مهمله ایله دراصل صوت شدید بعد ذا زنده اولدیغی حالده دخترانی زیر خاکه دفن ایتدکارنده بناتك صیحه پرداز
اولدقلرندن مستعاردر ایام جاهلیتده عرب غیرة من النکاح او خوفا من الفقر انثی تولد ایدن اولادی زیر خاکه دفن
ایتمك رسم بد آیینلرندن ایدی شرع شریف انی ابطال ونهی ایلدی امدی امور ستهٔ مذکوره دن نبی اکرم ثلثهٔ
اولی کراهة نهی تنزیهی وبقیه دن نهی تحریم بیوردیلر زیرا حدیث اخرده صیغهٔ نهی ایله ورود ایلدیکه ان الله حرم
علیکم عقوق الامهات الخ (وقوله) صلی الله علیه وسلم (اتق الله حیث کنت) بعض نسخده حیث ما کنت خبر
لطیف ابی ذر رضی الله عنه دن روایتکردهٔ احمد وترمذی وحاکمدر وروایتین میانه سنده عدم فرق لفظ ما زائده
اولدیغندندر وتقوی ارتکاب معاصیدن حفظ نفسدر قاضی بیضاوی علیه الرحمه اوائل سورهٔ بقره ده مراتب
تقوایی تفصیل بیورمشلردر وحیث ظرف مکان وبومقامده تعمیم مراد اولنور فی ای مکان وای حال دیمك اولور
ویا ظرف زمان اولمق دخی محتملدر یعنی قهار ذوالجلالدن هرحالده اتقاء ایله ویانه حالده ونه مکانده اولورسك
ایزد متعالدن هراسان اول (واتبع الحسنة السیئة تمحها) بو عبارهٔ مستحسنه وماقبل ومابعدی حدیث واحد
وروایتکردهٔ ترمذیدر تمح فتح مثناة وضم حا ایله جواب امر ده مجزومدر وکناهه حسنه یی اتباع حسنه فعلیله قریبا
منها تابعه قیلمقدر بوخبر شریف کریمهٔ (ان الحسنات یذهبن السیئات) ایتندن مقتبسدر ومحو ازاله واذهاب سیئه وعدم
مؤاخذه حقدر وسیئه ایله مراد صغیره اولدیغی الصلوة الی الصلوة کفارة لما عدا الکبائر حدیثندن مستفاددر
ومرجمه کبائر وصغائره شمولیله قائللردر ومحوله حقیقت ذنبی ازاله مراد اولنمق دخی محتملکه معنا حسنه سیئه یی
کتاب اعمالدن محو ایدر دیمك اوله (وخالق الناس بخلق حسن) خالق امردر وخلق ضمتین ویا ضم وسکونله سجیه
وطبیعة یعنی ناسه خوش معامله وحسن خلقله معاشره ومجامله ایله دیمکدر امدی سجیهٔ حمیده اکتسابی
حدامکانده اولمغی مشیر اولور (وخیر الامور اوسطها) روایتکردهٔ سمعانی اولان حدیث مستقلدر ملکات
محموده نك طرفینی افراط وتفریط مذموم اولمغله ما بینهما ممدوح وحدرمثلا تبذیر وبخل میانه سی کرم وتهور وجبن بینی
شجاعت اولدیغی کبی هر خصالده اعتدال جانبین مطلوب ووسط ممدوحدر نه علوونه تقصیر اوله * حریری * حب
التناهی غلط * خیر الامور الوسط (وقوله احبب حبیبك هونا ما عسی ان یکون بغیضك یوما ما) وابغض بغیضك
هونا ما عسی ان یکون حبیبك یوما ما هون فتح هاء وسکون واو ایله مصدر وما للمبالغة فی القلة زائده در وهون
سهولت ورفق معناسنه بو مقامده عدم افراط وتوسط مراد اولنور یعنی دوستنك محبتنده اقتصاد وعدم مبالغه
وقدر متوسط اوزره اول شاید برکون حبیبك سکا باغض اولوب بسیار محبت دیرینه یی برطرف قیلمغله ایتدیکك
مودت بیشماره پشیمان اوله سن ومبغوضك اولان کمسنه یه اعتدال برله بغض ایله اظهار عداوت ایتمه بلکه برکون
سکا دوست اولوب مبالغهٔ عداوتدن حیا ایدوب نادم وشرمنده اوله سن * ابن الرومی * احذر عدولك مرة * واحذر
صدیقك الف مرة * فلربما انقلب الصدیق * فکان اعرف بالمضرة * حریر تحریر سیوطی اوزره حدیث مذکور
روایتکردهٔ بخاری فی الادب در والترمذی عن ابی هریرة رضی الله عنه اما قول اکثر کلام علی مرتضی کرم الله
وجهه اولمق اوزره مرویدر (والظلم ظلمات یوم القیامة) ظلم شیئی غیر موضعنه وضعدر وکاهی نقص معناسنه
اولور مراد حدی تجاوز وتعدیدر ظلمی افراد وظلماتی جمعله ایراد یا ظلم لاستغراقه معنا جمعدر کمقابلة الجمع بالجمع
ویا ظلم واحدی ظلمات متعدده تعقیب ایتمسنه اشارتدر وظلمهٔ مذکوره یا حقیقهٔ حسیه ویا اهوال وشدائد اوزره
محمولدر اما حقیقتدن صرفنه احتیاج نابابدر وحقیقت اولمسنه (یوم تری المؤمنین والمؤمنات یسعی نورهم بین
ایدیهم) کریمه سی مقابله وشدائد اوزره حمل اولندیغنه (قل من ینجیکم من ظلمات البر والبحر) جلیله سی موافقت ایلر
خبر مذکور تخریج بخاری اوزره پیوستهٔ صحتدر (وقوله فی بعض دعائه) ابن عباس رضی الله عنهمادن روایت
ترمذی اوزره شب اذینه ده نمازدن فراغی حالنده اول حضرتك جملهٔ دعواتندن ایدیکه بیورر (اللهم انی اسألك
رحمة من عندك) بعض روایتده بدون من عندك وارد اولمشدر ورحمه بمعنی الانعام (تهدی بها قلبی) یا رب
مجرد لطف وفضلکدن طلبکار احسانم که اول رحمت سببیله دلم حضرت قدسکه رهیاب اولور (وتجمع بها امری وتلم)
ضم لام وتشدید میمله (بها شعثی) دراصل هواده انتشار غبار درکه پریشانئ حال مراد اولنور وماقبلی تفسیر

مات حتف انفه فقد وقع اجره على الله يعنى مجاهدا فى سبيل الله چيقوب بلا مباشرت قتل ولا غرق ولا حرق وفات
ايتسه اجر وثوابى مولايه مفوضدر حاصلى تخصيص انف روحڭ تتابع نفسله بيندن خروجى مراد اولنور
(ولا يلدغ المؤمن من جحر مرتين) يلدغ ضم مثناة تحتيه وسكون لام ودال مهمله وغين معجمه ايله وجحر ضم جيم
وسكون حاء مهمله وراء ايله حفيرهٔ هوام ووحوش بعض روايتده من جحر واحد وديكرده المؤمن لا يلدغ ايله
مرويدر حديث مذكور دخى امثال نبويه دندر ابى غرة نام شاعر خصوصنده ورودا ايتمشدركه مرقوم شعرنده
قتال اسلام اوزره كفارى تحريض وتشجيع ايدوب بر دفعه جانب اسلامه قيد اسير ايله كرفتار اولدقده بغير فدا
ازادكردهٔ سلطان عالم اولوب چند ابيات ثناستايش پيغمبريده نغمه ساز اولمشيدى بعده نقض عهد ايدوب طرف
مشركينله دمساز وتكرار كرفتار پنجهٔ دليران اسلام اولدقده ينه خلاصى التماس وچشمداشت توقع اولوب قبل
شهنشاه رسالتدن (لا ادعك تمسح عارضيك بمكة تقول خدعت محمدا مرتين وان المؤمن لا يلدغ الخ) قول شريفيله
لب جنبان توبيخ اولوب حوالهٔ تيغ خون اشامله طومار عمرى طى اولنمشيدى ونصح عام طريقيله ديمك اولوركه
امر معاش ومعادنده اكاه اولان مؤمن عاقل ومجرب بر دفعه اغواء انس وجنله دنيوى يا اخروى بر بد عمله اوغرايوب
ضررن مشاهده ايتسه بردخى اوعمله عودت ايتمز ومؤمن وصفنڭ تخصيصى تا كه بو كلام حكمت انجام امور معاده
وافعال معاصى يه عام اوله (والسعيد من وعظ) صيغهٔ مجهولله (بغيره) سعيد عند الله والناس مرضى ومبارك وواعظا
ايسه ذكر مايلين به القلوب من ثواب او عقاب يعنى سعادتمند اولدركه غيره نازل اولان حوادثله متعظ ومتنصح اولوب
خير وشردن عواقب امورى تذكر برله متنبه اوله روايت كردهٔ ديلمى اوزره تمامى حديث والشقى من وعظ به غيره
(فى اخواتها) فى بمعنى مع يعنى بحسب البلاغة اكا مانند اولان كلمات پرنكاتله كه) انما الاعمال بالنيات والمجالس
بالامانات الحرب خدعة اياكم وخضراء الدمن كل الصيد فى جوف الفراء البلاء موكل بالمنطق سيد القوم خادمهم
الخيل فى نواصيها الخير من الشعر لحكمة نية المؤمن خير من عمله الدال على الخير كفاعله الندم توبة (وما يدرك
الناظر العجب) بالاده كذارن ايدن لفظ جمعت مبنى للمجهول اولديغى مايدرك نائب فاعليدر ويدرك من الادراك
بمعنى التصور وناظر فاعل يدرك وعجب مفعوله ويا بالعكس اولور (فى مضمنها) ضم ميم وفتح ضاد معجمه وفتح
ميم مشدده ونونله اسم مفعول وبعض نسخه ده مضمونها واقعدر يعنى معانى بديعه ومبانى منيعه وتراكيب
صحيحه دن تضمن ايلديكى الفاظى هر معاينه ايدن كسنه نڭ پسنديده سى اولان درّ منثور كلمات حضرت حرير
تحريره كشيده وجمع اولندى (وتذهب بها الفكر فى ادانى حكمها) ضمير به ناظره راجعدر وادانى جمع ادنى عددا
اقل معناسنه ومعمول يذهب اقصد العموم محذوفدر اى فى كل مذهب وحكم كسر حاء وفتح كافله جمع حكمه يعنى
اقل حكم الفاظ والانصافنده اولو الابصار دمبستهٔ وادئ حيرت اولور فكيف اقاصى الفاظ كهر بارنى تأمل
ايلين واله وحيران اوليه (وقد قال له اصحابه ما رأينا الذى هو افصح منك) بيهقى شعب ايمانده وابو نعيم دلائلنده
روايت بيوردقلرى اوزره بعض خطباء وفود مجلس شاه رسالتده خطبه خوان اولدقلرنده كلام عذب وفصيحله ائمه
جوابداده اولدقجه باب مدينة العلم على مرتضى كرم الله وجهه اب ادب برله اول حضرتدن استنطاق واستفسار
بيورديكه يا رسول الله بز وجناب محترمڭ شجرهٔ اصيلهٔ هاشميه دن متفرع وبلدهٔ واحده ده نشئه ياب اولمشيكن
جناب دولتمابڭ وجوه عربه بركونه ناطقه پرداز اولوركه بسيارئ الفاظ بلاغت نصابى مفهوم اولى النهى اوله من
وذات والاقدركدن فصيحتر كسنه مشاهده ايتمدك ديدكلرنده ان الله عز وجل ادبنى فاحسن تاديبى ونشأت فى بنى
سعد بن بكر كلام حكمت انجاميله تحديث نعمت پروردكارى بيورر ايديلر واكثر بلغاى صحب كرام فصحاء
عربله امپرنش اوزره ايكن احيانا لغة عربيه ده حضرت داناى عالم صلى الله عليه وسلمه مراجعت واندن
استفسار دقايق معنا وغرايب ومشكلاتى حل ايدرلردى حتى لغهٔ اسمعيل عليه السلام مندرسه اولمشيكن
تعليم امين الوحيله حضرت خواجهٔ عالم احيا بيوردقلرى مرويدر (قال وما يمنعنى وانما انزل القرآن بلسانى
لسان عربى مبين) لسان بدل ويابياندر يعنى اصحابه بيورديكه فصيحترين اولاد آدم اولمدن بنى نه شئ منع ايدر
مع هذا غايت بلاغت ونهايت فصاحتله معنون اولان قرآن عظيم الشان بنم لسانمله شرف نزول بيورلديكه واضح عربى
زباندر (وقال مرة اخرى) اصحاب غرائب نقلى اوزره ينه كرهٔ اخرى ده بيورديلر (بيد انى من قريش ونشأت
فى بنى سعد) فانى يأتينى اللحن بيد غيرا ومن اجل معناسنه ولاجل معناسنه اولديغى مصنفڭ انوار المشارقنده
مقرردر ويا على انى ديمك اوله من باب المدح بما يشبه الذم كما قيل * ولا عيب فيهم غير ان سيوفهم * بهن فلول
من قراع الكتائب * وقريش عرب عربادن فصاحتله شهرت شعار اولان ايكى قبيله در وبنى سعد مادر رضاعيلرى

حليمهٔ سعديه قبيله سيدر و همزهٔ انى مفتوحه در وابتدائيتله مكسوره ديلرك قولى نابجا اولديغى جاى اشتباه دكلدر
والحاصل بالاده ورود ايدن سؤال اصحابه جواب بيوررركه بن قريشدن اولديغمدن غيرى ويا اول اجلدنكه بن
قريشدنم وبنى سعد قبيله سندن نشئه ياب وپرورده ام نيجه بنم كلامده لحن وزلل لاحق اولور ديمكدر اما انا افصح من
نطق بالضاد بيدانى من قريش حديثى كرچه برهان حلبى ابن هشام عليه الرحمه دن نقل وروايت بيورمشلر لكن
حفاظ حديثدن بر جماعت مبنى موضوع ومعنى صحتنى تصريح بيورديلر (فجمع له) صيغهٔ مجهولله (قوة
عارضة البادية وجزالتها) رفعله ضدر كاكت (ونصاعة الفاظ الحاضرة) خلوص الفاظ اهل حضور (ورونق كلامها)
رونق حسن وبها امضموماذلك (الى التأييد الالاهى الذى مدده) رفعله (الوحى الذى لا يحيط بعلمه بشر) اى منسوب
الى البشر وهم بنو آدم وضمير بعلمه تأييده راجعدر يعنى كلام اهل باديه عدم تصنع برله قوى ومتين وكلام حاضره
نرم ولطيف اولمغين هاتين الصفتين تقويهٔ يزدانى وتأييد صمدانى يه منضم اولديغى حالده كه انڭ علمى بشر احاطه
وحيازه ايتميه جك مرتبه وحى سبحانى امداديله حضرت سلطان عالمده جمع اولنوب اول فرد اكمل ايچون دادحق
وبخشش فياض مطلقدر (وقالت ام معبد) فتح ميم وموحده ايله عاتكه بنت خالد الخزاعيه (فى وصفها له) فاعلنه مضاف
مصدر ضميرله نبى عليه السلامه راجعدر (انه حلو المنطق) حلوه طعومانده مستلذ اولان شئ وسامعه اعجاب
وسماعيله ذوق وتلذذ اولنان شيئه استعاره قيلندى اوكلعين الماء (فصل لا نزر ولا هذر) نزر فتح نون وسكون
زاى ايله يسير معناسنه وهذر فتح هاء وسكون ذال معجمه ايله كثير وبسيار يعنى عاتكهٔ خزاعيه جلهٔ وصف حضرتده
نعت خوان اولوب حضرت فخر عالم صلى الله عليه وسلم شيرين زبان ايدى كفتاردلرباسى خلل وملله مائل اوليوب
مفصول ومبين ومفهوم ومعين ايدى يا فاصل بين الحق والباطل ديمك اوله (كان منطقه خرزات) منطوق درر
بارى جواهر متعاليه ولآلى متغاليه ايدى (نظمن) صيغهٔ مجهولله جواهردن عقد منظوم آسا متناسبه
يعنى كويا كفتار شكربارى حلاوت وبها ورونقده رشتهٔ نظمه منتظم كوهر پرزيب وبها ايدى (وكان جهير
الصوت حسن النغمة) جهير صوت بلند ونغمه فتح نون وسكون غين معجمه ايله حسن صوتدر عادت عرب
علو صوتله تمدح ايتملريله سعهٔ فم كه بيان كلامه قدرت وفصاحته دلالت ايتمكين مدحت كو اولورلر وحسن نغمهٔ
حضرت طريقهٔ الحان وموسيقى اوزره دكل ايدى بلكه فى ذاته حسن صوتله مكرم ومرزوق ايدى وسائر پيغمبران
دخى منوال محرر اوزره اولدقلرى ثبوت يافته در (صلى الله تعالى عليه وسلم) اولا وآخرا

فصل

(واما شرف نسبه وكرم بلده ومنشئه) شرف رفعة قدر وكرم انواع خير وبرى جمعدر لكن عرفا جود وسخا معناسنه
مستعملدر ومنشأ محل نشئه وتربيه (فمما لا يحتاج الى اقامة دليل عليه) لظهوره (ولا بيان مشكل ولا خفى منه
فانه صلى الله عليه وسلم نخبة) ضم نون وسكون خاء معجمه وموحده ايله مختار ومنتقى (بنى هاشم وسلالة قريش
وصميمها) سلاله ضم سينله نسل وصميم خالص (واشرف العرب واعزهم نفرا) اسم جمعدر لا واحد له ثلاثه دن
عشره يه دك رجال اوزره واقع اولور رهط كه انساب وعشيرتدر (من قبل ابيه وامه ومن اهل مكة من اكرم
بلاد الله على الله وعلى عباده) حاصل كلام حضرت فخر عالم صلى الله عليه وسلمڭ نسب والالرى ونشئه ياب اولدقلرى
بلده نڭ رفعت وكرمى اقامهٔ دليل وبرهان وحل اشكال وبيان واظهار خفا وابراز عيانه محتاج اولمديغى رتبهٔ
تواتره رسيده وباعتبار النسب اول پيغمبر والاحسب مختار بنى هاشم وخلاصهٔ قريش وپدر ومادر وعشيرت
جهتندن اشرف واعز وخداوندكان اوزره اكرم ومقصد صحيح وقبلهٔ انبيا اولان مكة الله اهاليسنڭ اشرفيدر
امدى جسم لطيف سلطان كونينى محتويه وغبطه فرماى رياض جنان اولان بقعهٔ منيفه دن ماعدا مدينهٔ منوره
اوزره مكهٔ مكرمه نڭ اكرميتى بو عبارتدن معلوم ومفهومدر واما بعض مالكيه تفضيل مدينه على مكه ايله احتجاج
ايتمشلردر من اكرم بلاد الله روايتيله ايراد اولنديغى صورتده من تبعيضيه ايله معنى بيورلمق محتملدر (حدثنا
قاضى القضاة) لام عهد ايچوندر والا على سبيل الاستغراق اطلاقى انجق ملك خلاق اوزره شاياندر (حسين بن
محمد الصدفى) فتحتين وفاء ويا نسبيه ايله رحمه الله ترجمه سى سبق ايلمدى (حدثنا ابو الوليد سليمان بن خلف) يعنى
حدثنا باجى ابو ذر عبد بن احمد) اى الهروى وعبد من غير اضافة واقعدر وهمزهٔ ابن البته نانوشته اولمق كركدر ولوا اول
صحيفه ده ياد اولنسون (حدثنا ابو محمد السرخسى) حموى (وابو اسحق) مستملى (وابو الهيثم) محمد مكى كشميهنى (محمد
بن يوسف) فربرى (قالوا حدثنا محمد بن اسمعيل) امام بخارى (حدثنا قتيبة بن سعيد حدثنا يعقوب بن عبد الرحمن)
بن عبد الله القارى (عن عمرو) واوله (وعن سعيد المقبرى) فتح ميم وضم وفتح موحده ايله منزلى كورستانه قريب

اولمغله تسمیه اولنمشدر (عن ابی هریره ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال بعثت من خیر قرون بنی ادم) لفظ قرونده اقوال عشره حاصلدر مقدار من الزمان معناسنه واهل زمانه اطلاق اولنور ده وبیست وسی وچل والتمش وبتمش وسکسان وطقسان ویوز سنه دن اعتبار اولنور وقرن یوز سنه ایله احتجاج ایدنلر حضرت فخر عالم براوغلانجغك باشنی مسح ایدوب عش قرنا دعاسیله سر افتخارنی عرشه همسر قیلمغین اول پسر تمام صدساله معمر اولدیغیله مستندلردر ویا قرن یوز یکرمی ییل ومطلقا زماندن معتبردر ویا هر عصردرکه انده بر پیغمبر ویا کبار علمادن بری موجود اوله بقول تجانی قرن لغتده وقت واحده مقترنین اولان هر طبقهٔ ناسدر وکاهی وقته قرن تسمیه اولنور پس قول ظاهر وحدیثده مراد اولنان قرن طائفه وجیل من الناس فی عصر واحد اولمقدر ومن ابتدای غایه ویا بیانیه در یعنی بنی آدم قرونك خیرلی طائفه سندن بعث وارسال اولندم (قرنا فقرنا) فالترتیب فی الوجود ایچوندر طبقه بعد طبقه معناسنه قرأت النحو بابا فبابا قولی اسا * قریش خیر بنی آدم * وخیر قریش بنو هاشم وخیر بنی هاشم احمد * رسول الاله علی العالم (حتی کنت من القرن الذی کنت فیه) حتی غایت بعثت ایچوندر واصلاب اباده تغلیبی مراد بیوررلرکه خلیل اللهدن ثابت بن ذبیح اللهه بعده نضر بن کنانه بعدما قریش بن النضردن بعدذا عبدالله بن عبدالمطلبدن ظهور یافته وبعث اولندم مصنف علیه الرحمه دلائل بیهقیدن مسندا روایت بیوردیلان خبر صحت اثر ایله ماسبق تأییدا نقل ایدرکه (وعن العباس رضی الله عنه قال قال النبی صلی الله علیه وسلم ان الله خلق الخلق فجعلنی من خیرهم) خلق کلی مخلوقاتدر انس وجن وسروشدن یعنی جناب عم خیر الناس رضی الله عنه حدیثنده سید ولد آدم سعادتله بیوررلر یننده عالم جل جلاله خلقی عدمدن ایجاد ایلدی وبنی مخلوقاتك خیرلی جنسندن انشا ایلدیکه انساندر روانك خیرلی نوعندن آفریده قیلدیکه عربدر (من خیر قرنهم) بدل بعض من الکل یعنی خیریت ایله مجبول ومتعارف اولان طائفهٔ عربدن خلق ایلدی (ثم تخیر القبائل) بعد ذا قرن عربدن قبائلك اشرفنی اختیار ایلدی (فجعلنی من خیر قبیلة) وآخر قبائل اب واحددن جماعتدر یعنی بنی عربك خیریه ایله موصوفه اولان قبیلهٔ قریشدن قیلدی (ثم تخیر البیوت) ضم وکسر موحده ایله (فجعلنی من خیر بیوتهم) بعدذا صانع بیچون قدرتیله اهل بیت قبائلی اختیار بیوروب بنی اهل بیتك خیرلوسی اولان بنی هاشمدن قیلدی (فانا خیرهم نفسا وخیرهم بیتا) روح وذات وحسب وشرف جهتندن ذکر اولنانلرك سابق علم اللهده بن مختارم (وعن واثلة بن الاسقع) اهل صفه دن خادم نبوی اولان ذات محترمدرکه یوز بش سنه معمر اولوب سکسان اوچ تاریخنده روبراه نعیم اولدیلر (قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان الله اصطفی من ولد ابراهیم اسمعیل) علیهما السلام حق جل وعلا اولاد خلیل جلیلدن اسمعیل علیه السلامی مختار ومرتضی ایلدی امدی اسحق واسمعیل علیهما السلام الجلیلدن ماعدا قنطورادن پسران حضرت ابراهیم شش دانه ایدیلر (واصطفی من ولد اسمعیل بنی کنانه) حریر تحریر سهیلی اوزره اسمعیل علیه السلامك عدد بروج اوزره اون ایکی اولادی اولدی وکنانه دن اباء ثلثة عشر ایله ثابت ابن اسمعیله نسب شریفلری رسیده اولور (واصطفی من بنی کنانة قریشا) ولد صلبی کنانه نضر واولاد نضر چهار کانه درکه بری قریشدر واسم قریش فهردر امار فرزدهٔ براعهٔ تحقیق شعبیدرکه نور خورشید فروغ محمدی صلی الله علیه وسلم مطلع جبین کنانه دن فرزندارجمندی نضره ضیابخش سعادت اولدیغندن نضر قریش لقبیله موسوم ایدی وتقریش تفتیش معناسنه در ذوی المحاویج حاجاتی تفتیش وقضا ایتمکین تسمیه اولنمشیدی وتصغیر قریش تعظیم ایچوندر (واصطفی من قریش بنی هاشم) هاشمك اسم سامیسی عمرو ایدی علو جناب صاحبی اولمغین عمرو العلی دیرلر ایدی عمرو اول ایامده ظهور قحط سالده ضیافت خلق ایچون سفره گستر نعمت گونا گون اولدی ثریدله اول ضیافت ایدن بونلر اولوب هشم ثرید ایتدکاری جهتندن هاشم دیمکله ملقب اولدی غرهٔ صبح حیات هاشم اصح روایتده غزه ده سام مماته مبدل اولمشدر (واصطفانی من بنی هاشم) هاشم جمال بی نظیر ایله خاطر پذیر عالم اولمغین طاق محراب ابروسی مشکوة النور سید عالم صلی الله علیه وسلم اولوب حضرت واهب العطایا اکاچار پسر عنایت ایتدی بری عبدالمطلبدرکه جد بزرگوار سلطان الانبیادر والحاصل خدای معبود لطف وجودیله قریشدن بنی هاشمی مختار بیوروب وبنی هاشمدن دخی نبی مجتبا وخاتم الرسل والانبیا قیلدی (قال الترمذی هذا حدیث صحیح وفی حدیث عن ابن عمر) رضی الله عنهما (ورواه الطبرانی) امام فرد وحافظ ابو جعفر بن جریر طبری (انه صلی الله علیه وسلم قال ان الله عزوجل اختار خلقه فاختار منهم بنی آدم ثم اختار بنی آدم فاختار منهم العرب ثم اختار العرب فاختار منهم قریشا فاختار منهم بنی هاشم ثم اختار بنی هاشم فاختارنی منهم فلم ازل خیارا من خیار) معنای حدیث احادیث مسبوقه مضمونی اولمغین تکراری قلمه رخصت

دادهٔ اعاده روا کورلمز والحاصل اصل مبدأ واصولدن خلاق عالم بنی ایجاد وانشا بیوروب خیارا من خیار وشریفا من شریف اولمقدن زائل اولمادم دیمکدر * البوصیری * فهو الذی تم معناه وصورته * ثم اصطفاه حبیبا باریٔ النسم * لابن الخطیب الاندلسی لسان الدین * یا مصطفی من قبل نشأة آدم * والکون لم تفتح له اغلاق * ایروم مخلوق ثناءك بعدما * اثنی علی اخلاقك الخلاق (الا) حرف استفتاح وتنبیه (من احب العرب فبحبی احبهم ومن ابغض العرب فببغضی ابغضهم) ظاهر باحرفلری سببیه اولمق انسبدر یعنی عربه محبت ایدن بنم عربه محبتم سببیله دلداده اولور ویا عربه محب اولنلره سزا وار اولان بنم عربه محبتم مانندی محبت وبنم بغضم اعدا ابغض ایلیه دیمك اوله حاصلی الحب فی الله والبغض فی الله منطوقنجه عامل اولمقدر ومحبت وفضل وشرف عرب خصوصنده عراقی علیه الرحمه نك ذیل القرب فی محبة العرب نام مؤلفی بغایت معتنی به در وفرقهٔ شعوبیه که عجمی عرب اوزره تفضیل ونصرة لهم نیجه احادیث موضوعه ایراد ایتمشلر ازجمله ان الله تعالی اذا تکلم بالرضا تکلم بالفارسیة واذا تکلم بالغضب تکلم بالعربیة امثالی وشارح شفا عمر عرضی نقلی اوزره فضل لغة فارسیه ده وارده اولان احادیثك کلیسی موضوعه در دیدی (وقال العلامة الشهاب ولذا صح ان اهل الجنة یتکلمون بلغة محمد صلی الله علیه وسلم فلا صحة لماروی بعضهم ان لسان اهل الجنة فیها الفارسیة الدریة) (وعن ابن عباس) رضی الله عنهما خبر مذکورك مخرجی ابن ابی عمر العدنی اولدیغی محرر برکردهٔ سیوطیدر (ان قریشا) فتح همزهٔ ان مشدده ایله (کانت نورا بین یدی الله تعالی قبل ان یخلق آدم بالفی عام) حقیقتی اوزره دوهزار سال یاخود طول مدت وزماندن کنایه در نوردخی یا غایه قربدن عبارتدرکه محل رضا اوله ویا حقیقة نور اوله یعنی آدم صفی اللهی عالم شهوده اظهاردن ایکی بیك سنه مقدم بین یدی الجبار قریش بر نور درخشنده ایدی (یسبح ذلك النور وتسبح الملائکة بتسبیحه) اول نور لامع حقه تسبیح ایدوب سروشان دخی اقتداء به تسبیح وتمجید له حقی تقدیس وتنزیه ایدرلر ایدی (فلما خلق الله آدم علیه الصلوة والسلام القی ذلك النور فی صلبه) ضم صاد وسکون لام ایله عمود ظهر استخوان سلسلهٔ پشت وقتا که آدم علیه السلامك ذاتی صانع بیچون آفریده قیلدی اول نور ساطع الظهوری صلب ابو البشره القا وایداع ایلدی (فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم فاهبطنی الله الی الارض فی صلب آدم وجعلنی فی صلب نوح وقذف بی فی صلب ابراهیم) میانهٔ نوح وآدم علیهما السلام دوراد وراولمغین قذف ایله تعبیر ایلدیکه قذف رمی من بعیددر ولذا جعلنی لفظیله ادا اولنمدی یعنی بنم نورمی ملأ اعلی عالمندن صلب آدمه روی زمینه انزال بعدذا نور پرفتوحمی صلب نوحه نقل وبعد ما صلب خلیل جلیله قذف واندا ختنه ایلدی (ثم لم یزل الله ینقلنی من الاصلاب الکریمة والارحام الطاهرة حتی اطرحنی من بین ابوی لم یلتقیا علی سفاح قط) ارحام جمع رحم وعاء ولد وقرابته دخی اطلاق اولنور وابوی تغلیب قاعده سی اوزره پدر ومادرلم یلتقیا جمله سی حالیه در وسفاح زنا وقط فتح قاف وسکون طا ایله بمعنی حسب وفتح وضم قاف وتشدید وتخفیف طا ایله تعمیم ازمنهٔ ماضیه ایچوندر والحاصل جوهر کرانمایهٔ ذات خواجهٔ کائنات علیه افضل الصلوات کاه مستودع اصلاب طاهرهٔ انبیا وقوة الظهر کرام عرب العربا وکاه درة الوشاح صدور امهات طاهرات اوله رق صلب کریم عبداللهه اندن شجراغ گنجینه آمینه اولنجه عرق عریق ابا وامهات جریان دم فاسد سفاحله علیل اولمیوب هر حالده پیغمبر وقت شریعتی اوزره تنق بند نکاح شرعی اولوب الایش سفاحدن جمله سی طاهر الذیل اوله کلمشدر (ویشهد لصحة هذا الخبر شعر العباس فی مدح النبی صلی الله علیه وسلم) یعنی بو خبرك صحتنه عم خیر الناس جناب عباس وصف نبویده ناطقه پرداز مدحت اولدقلری * من قبلها طبت فی الظلال وفی * شعر یله مصدر اولان قصیدهٔ نضیده لری شهادت ایدر والله اعلم

فصل

(واما ما تدعو ضرورة الحیوة الیه مما فصلناه فعلی ثلاثة ضروب) یعنی باب اولدن تفصیل ایلدیکمز موادده ضرورت حیاته لازم وما لابدی اقتضا ایدر امور اوچ ضرب اوزره قائمه در وضرب قسم ونوع من الشیء (ضرب الفضل فی قلته) ضروب ثلثه نك بری فضیلت اول امرك قلتنده اولاندر (وضرب الفضل فی کثرته) برقسمی فضل انك بسیارنده حاصلدر (وضرب تختلف الاحوال فیه) بری دخی فضیلت جهتندن احوال مختلفه درامدی هر نوعی بر وصله تفرید بیوررلر (فاما ما التمدح والکمال بقلته اتفاقا وعلی کل حال عادة وشریعة) عادتدن مراد ناسك اعتیاد ایلدکاری وشریعتدن غرض شارعك امر ونهییدر (کالغذاء) کسر غین معجمه وفتح ذال معجمه ومدله مطلقا قوام بدن انکله قائم اولدیغی هر مأکول ومشروب (والنوم) خواب (ولم تزل الحکماء والعرب) حکمای یونان وهند وفرس (تتمادح بقلتها وتذم بکثرتها) تتمادح کتفاعل لفظا لا التفاعل مقصود کثرتدر حاصل کلام اول قسمکه مدح وکاله

استحقاق حيثيتيله حسن وشرعا وعادة قانيله پسنديده وهر حالده ممدوحدر غذا ونوم اساكه عقلاء عرب وحكماء
وقدماء اندكى خواب وغذا ايله تفاخر وستايش وكثرتيله تعييب ومذمتدن خالى اولمديلر اما روم وعجم كثرة اطعمه
والوان نفايسيله فخر آور اولوب عرب ايسه قلت اكل ايله افتخارا تمسكله تخصيص بالذكر قيلندى اديب فرد عارف
سهروردى هياكل النورده تحقيق مقال ايدركه نفوس ناطقه جواهر ملكوتندر انى اشغال ايتمز الا قواى بدنيه
ومشاغل جسمانيه پس ضعف سلطان قواى بدن تقليل طعام وتكثير سهر ايله حصول پذير اولوب احيانا عالم
قدسه وصلتيله تخلص ياب وتلقى مغيبات ايدر ديمشلر قيل البطنة تذهب الفطنة (لان كثرة الاكل والشرب دليل على
النهم والحرص والشره) نهم فتح نون وهاء ايله اشتهاى طعامده افراط وحرص آز وشره فتح شين معجمه وراء
مهمله ايله بسيارى حرص فقيه ترقى (وغلبة الشهوة) يعنى كثرة اكل وشرب شهوة طعامده افراط وحرص وبسيارى
آز وغلبة اشتهاى طعامه دليلدر امدى غلبة شهوة ايراديله عبارتده تكرر فهم اولنميه ومراد طعامه اولان شهوتدر
وحرص كاهى امر محموده اولديغى حالده ممدوح اولور كما قال تعالى (حريص عليكم بالمؤمنين) وقلت غذا ونوم حد
نفر بطه رسيده اولمرجه محموددر تاكم بلا ضرورت ضرره مؤدى اوليه نتكيم بوصيرى عليه الرحمه بيوردر
واخش الدسائس من جوع ومن شبع * فرب مخمصة شر من التخم * فربده سيله اداى دأب ادب بيورمشلر بعده ذا
كثرة غذا ونومله مبتلا اولنلر تدريجيله قطع وتركى لابددر كما فى منظومة ابن سينا * وكل عادة تضر اهلها * فاقطع
بتدريج الزمان اصلها (ومسبب لمضار الدنيا والآخرة) خبر بعد خبردر ومسبب كسر باء مشدده ايله اسم فاعلدر
امدى كثرة غذا ونوم امر مباح اولوب ضرر دنيوى واخروى اولمديغندن بلكه بدنه نفعى مشاهده اولنوب اقل ليلده
نائم اولنلر غالبا صلوة صبحى درك وادايه معين اولديغى كبى تارة غذا ونومك فوائدى بسيار وتارة ضررى نمايان
اولمغله غذا ونوم فى ذاتهما سبب اولمدقلرى مفهوم بلكه سبب ضرر نشأت ايتمكين مسبب اولملريله تعبير وسبب ايراد
بيورلدى زيرا تركك نماز كاهى نومدن نشأت ايتمكله ضرر آخرت ايچون سبب واكادن كاهى امتلاء وسده وسلال
عارضه سنه سبب اولمق وجهيله در (جالب لادواء الجسد) ادواء جمع داء كه امراض وعلل مصنف عليه الرحمه على
طريق اللف والنشر اشارت بيورديلركه كثرة اكل وشربله معده وعروق ممتلئه وخون آكود اولوب اخلاط رديه من داد
وامراض تولدن جالب ايديجيدر * فان الداء اكثر ماتراه * يكون من الطعام او الشراب (وخثارة النفس)
خاء معجمه ومثلثه وراء مهمله ايله عدم نشاط وجرله ادواء اوزره معطوفدر (وامتلاء الدماغ) عند النوم ابخرة رطبه
تصاعديله اعصاب دماغ رخاوت بولوب دماغه ضعف طارى وذهن خلل پذير اولمغله قلت حفظ وبلادت ايراث ايدر
(وقلته دليل على القناعة) بالاده كثرة الاكل اوزره عطفله منصوب ويا ابتدائيه ايله رفعى جائزدر (وملك النفس)
قناعت اوزره معطوفدر (وقمع الشهوة) كذلك معطوف على القناعة او مرفوع على الابتدائية وقمع قهر معناسنه
(سبب للصحة) خبر مبتدا اول ويا مقدر (وصفاء الخاطر وحدة الذهن) خاطر افكاردن قلبه خطور ايدن شئ
ويا نفس قلبه اطلاق اولنور وصفاى قلب بحسب فهمه در وذهن قوة فهم وحدت سرعتدر والحاصل نادن
استغنا ايله اندلك خوار اولمق عزته دليل ونفس اماره يه مالك وضابط اولمغله قهر شهوته دال اولور ياخود معنى
عنان نفس سركشه دست رس وتند شهوتى ذليل ايتمك صحته وصفاى درون وسرعة قوت فهم وذكايه سببدر
(كما ان كثرة النوم دليل على الفسولة) ضم فاء وسين مهمله ولاميله رذالت وامور دنيا وآخرته عدم تقيد وهمت
(والضعف) نتكيم كثرة نوم رذالة ره عدم همت وضعف اوزره دلالت ايلديكى كبى (وعدم) مرفوع مبتدأ
وماقبلنه عطف ايله مجروردر (الذكاء والفطنة) سبب متقاربان ويا فطنه فهم وذكا سرعة فهم در ينى اخص نفى اعم
اوزره تقديمى قاعدة ترقيدن مبالغه افاده ايدر مسبب خبر مبتدا ويا خبر بعد الخبر (للكسل وعادة العجز وتضييع
العمر فى غير نفع) بسيارى خواب فعل مهمدن توانى يه سبب والفته امرندن عجز وضياع عمر بلا فائده حاصل
اولديغيچوندر * اليس من الخسران ان لياليا * تمر بلا نفع وتحسب من عمر * زيرا بوكا ماننده غفلتله كذارن ايدن عمر
فى الحقيقة عمردن عد اولنمز * اذا كان راس المال عمرك فاحترس * عليه من الانفاق فى غير واجب (وقساوة
القلب وغفلته وموته) امور مهمه دن غفلته مرده دل وعمايم اولانى عدم ادراكه قسوة قلب وموته سبب
اولور زيرا نوم حس وارادتى مبطل اولمغين مرك آسا درقال النوم اخ الموت (والشاهد على هذا) اكثار اكل وبسيارى
خواب مذكوره بو اخلاق ذميمه يى ايراث ايلديكنه برهان ودليل (ما يعلم ضرورة ويوجد مشاهدة او ينقل متواترا من
كلام الامم المتقدمة والحكماء السالفين واشعار العرب واخبارها وصحيح الحديث واثار من سلف وخلف مما لا يحتاج
الى الاستشهاد عليه اختصارا او اقتصارا على اشتهار العلم به) كثرت اكل ونوم ايجاب ذمائم مذكوره ايلديكى علم بديهى

وضروريله هر فردك معلومى وعيانا ومشاهده مفهومى ويا كلام امم پيشين وحكماء هند وعجم ويونان وعرب واشعار
حكمت شعار عرب وحديث نبويدنكه ابغضكم الى الله كل نؤم اكول شروب امثالى واصحاب وتابعين نقولندن
بحسب المعنى نقل تواتر ايله روايت اولنان آثار وسد عاطلب عدول واقامة بينه يه غير محتاج اولوب اطنابدن مستغنى
وشهرت علم اكتفا وكافيه اولمق وجهيله در (فكان النبى صلى الله عليه وسلم قد اخذ من هذين الفنين بالاقل)
لفظ اخذ بنفسه متعدى ايسه ده تمسك واتصاف معنالرين تضمن ايلديككندن باء ايله تعديه ايلدى واسم اشارت
قريبله اتيانى تحقيرا وساحة اعتباردن تبعيدا اولديغن مشيردر يعنى سلطان عالم صلى الله عليه وسلم اكل ونوم
نوعندن اقل قليله ملازمت واتصاف بيوررايدى (هذا مما لا يدفع فيه من سيرته) من ما بيان ويدفع ضميرندن
حالدر (وهو الذى امر به) ضميربه هذا ويا اقله راجعدر (وحض عليه) حاء مهمله وضاد معجمه ايله حث وترغيب
يعنى قلت اكل ونومدن ذكر اولنان امور طريقة وصفة رسول اللهدن اولديغى غير منازع فيه دردخى اول داناى عالم
صلى الله عليه وسلم دركه امتنه عدم اكثار اكل ونومله امر ايليوب شرف وكمال قلت اكل ونومده اولمغله اناث اوزرينه
ترغيب ايلدى (لاسيما لارتباط احدهما بالآخر) لاسى لامثال وما بمعنى مع يعنى كثرة اكل ونومك هر برى مع انفراده
مذموم ايكن تركى اوزره ترغيبى شايسته در فكيف ايكيسى بيله جمع اولهلر حاصلى ايكيسندن برى ديكريله معيت
وارتباطله اوله پس اقلال وعدم اكثارله امر مبرهندر (حدثنا ابو على الصدفى الحافظ بقرائتى عليه قال حدثنا
ابو الفضل احمد بن خيرون الاصفهانى) فتح وكسر همزه وفا ايله عراق وعجمدن بر بلدهٔ عظيمه دركه الان قاعدهٔ كرسى
شاهان صفويه در مقر فرسان معناسنه قال الشارح شهاب الدين الخفاجى ان بلدة اصفهان لا تخلو غالبا من ثلاثين
رجلا يستجاب دعاؤهم وكان نمرود حمل منهم ثلثين رجلا لحرب الخليل عليه الصلوة والسلام فلما راوه امنوا به فدعا عليهم
بذلك اى بان تجاب دعوتهم كما اجابوا دعوته انتهى كذا لعلى القارى نقلا عن التلمسانى (حدثنا ابو نعيم) تصغيرله
عصرينك حافظ ومحدثى اولان احمد بن عبد الله در تيوز اوتوز حدودنده حرم محترمده روح لطيفى وقفه كير حريم
فردوس اولمشدر (قال حدثنا سليمان بن احمد) ابن ايوب الشيبانى حداثت سننده مداين شام وحرمين ومصر وبغداد
وكوفه وبصره واصبهان وجزيره يه شد رحل عزيمت ايدوب هزار مشايخدن اخذ علوم ايتمشلر معجم كبير واوسط
وصغيرى تصنيف ايليوب عمر عزيزى صد ساله رسيده اولدقده اوچيوز التمش تاريخ هجريده مرغ روحى سوى
نعيمه طيران ايلدى رحمه الله (حدثنا ابو بكر بن سهل) مولى بنى هاشم ايكيوز سكسان طقوزده روبراه عليين اولدى
(حدثنا عبد الله بن صالح) ابو صالح الجهنى كاتب الليث ايكيوز يكرمى اوچده دار عقبايه عزم ايلدى (حدثنا
معاوية بن صالح) الحضرمى قاضى الاندلس اولان شيخ صدوقدر راوى مكحول (ان يحيى بن جابر حدثه عن المقدام
ابن معدى كرب) قاضى حمص يحيى بن جابر الطائى يوز يكرمى التى تاريخنده قضاء نحب ايلدى ومقدام صحابهٔ كندى
رضى الله عنه نزيل حمص سكسان يديده دار السلام نعيمه نزول بيورديلر تحرير امام سهيلى اوزره معدى كرب وجه
فلاح معناسنه در (ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ما ملا ابن آدم وعاء شرا من بطنه) وعاء ظرف طعام يعنى بنى
آدم كندى شكمندن بدتر بر ظرف طولدرمدى زيرا امتلاء شكم مورث بلادت ومهيج شهوت اولمغين مرتكب معاصى
اولوب حدوث امراضه هلاكه مؤدى اولور ومراد لا وعاء اشر من بطن آدمى ديمكدر وزيادة فى التحقير شرا وعيه
شكم آدمى قيلندى (حسب ابن آدم اكلات يقمن صلبه) حسب سكون سينله كافى معناسنه اسمدر مبتدا وخبرى
اكلاتدر ضم همزه مع الكاف ويا فتح همزه وسكون كاف دخى جائز اولور جمع اكلة بضم الهمزة وسكون الكاف
اسم لما يؤكل ويقمن يعنى يقوين من اقام اذا دام وثبت وصلب ضم وفتح صاد ايله استخوان سلسلهٔ ظهر قال البرهان
اكلات بضم الهمزة جمع اكله بفتحها وهى اللقمة يعنى صلب آدميده تقويت داد اولور بر قاچ لقمه بنى آدمه بسدر
(فان كان لا محالة) فتح ميم وحاء مهمله ولاميله لابد ولا حيله معناسنه يعنى اكر اقتصار لقيمات اوزره صبر ايتمزسه
(فثلث لطعامه وثلث لشرابه وثلث لنفسه) فتحتينله خارج من الجوف اولان هوادر يعنى بطنندن اوچده برى
طعام وغذا ايچون وثلثى شرب ما ايچون وثلثى دخى نفس يعنى براى دم اوله (ولان كثرة النوم من كثرة الاكل
والشرب) عبارهٔ مذكوره كلام مصنفدندر حديثدن دكلدر لكن شراح شفا ماقبلنه وجه ارتباطى بيان
بيورمديلر ظاهرا ارتباط احدهما بالآخر قول سابقنه عطفى مناسبدر يعنى كثرة نوم بسيارى اكل وشربدن حادثه در
(قال سفيان الثورى) كسر وضم وفتح سينله سفيان بن سعيد بن مسروق كوفى وثورى ثور بن مناه ويا ثور همدانه
منسوب قبيلتاندن بريسيدر امام مالك اقرانندن عالم وزاهد ومحدث ايدى يوز التمش برده متوجه خلد برين
اولديلر (يقلل سهر الليل بقلة الاكل) يقلل ضم ياء وفتح لام ايله مبنى للمفعولدر وسهر مرفوع نائب فاعلدر يعنى اندك

خوری ایله بلا تعب هنگام شبده بیدار اولمغه دسترس و سحرخیز اولمغه قدرتیاب اولوردی بیوردیلر (وقال بعض
السلف لا تأكلوا كثيرا فتشربوا كثيرا فترقدوا كثيرا) امام غزالی قدس سره احیاء علومنده زیاده بیوروب دیدیلر
فتخسروا خيرا كثيرا پرهیزکاران سلفدن بعضیلر ارشادا للمریدین بیورمشلرکه چوق یمه کزکه بسیار آب نوش
ایدرسز وکثرة شرب ایله چوق اویورسز وبسیاری خواب سببیله خیر کثیردن پس مانده وخاسر اولورسز (وقد روی
انه كان احب الطعام اليه ما كان على ضفف ای كثرة الايدی) ضفف فتح ضاد معجمه وفائین ایله که اولی مفتوحه در
مصنف علیه الرحمه ارباب لغت اوزره لفظ ضففی تفسیر بیوردیلرکه تفسیرما نوردرانس وجابر رضی الله عنهما
طریقندن سند جید ایله روایت کرده ابو یعلی اولدیغن سیوطی علیه الرحمه مناهل الصفاده تحقیق بیوردیلر یعنی
سلطان سریر لی مع الله صلی الله علیه وسلم حضرتلرینه محبوبتر اولان طعام کثرة دست خوارند کانله اولان طعام
ایدی حاصلی مع الجماعة اکلی سورلردی وبعضیلر ضفف کثرة عیال ویاقلة طعام وکثرة خارنده ویاتنك دستی وشدة
فاقه دردیدیلر (وعن عائشة رضی الله عنها لم يمتلئ جوف النبی صلی الله علیه وسلم شبعا قط) شبعا تمیز ویامفعول له
اوطلق وشین معجمه مفتوحه ویا مکسوره فتح وسکون باء ایله در وصوابدید ابن مکی کسر شین وسکون موحده ایله
مصنف علیه الرحمه احیاء غزالیده اولان صدر حدیث طوبلدن ذکر ایله اکتفا بیوروب امانیجه احادیث صحیحه ده
کان یشبع ویجوع وارد اولوب حضرت فخر عالم سیر وکرسنه اولوردی دیمکله وبخاریده ماشبع آل محمد قط ورودی
غالب احوال حضرتنه بنادر زیرا غالب کثیرا ما یأکل منزله سنده مستعملدر بو بابده احتیاج حقیقی دکلدر بلکه
ابی امامه طریقندن روایت کرده ترمذی اولان خبرده اول حضرت بیورمشدرکه خداوند جلیلم بکا بطحاء مکه یی
آلتون قیلمقلغی عرض ایدوب الهم ارکون سیر اولوب وروزی کرسنه اولام هنکام کرسنکی ده جناب حضرتکه تضرع
ایدوب وقت شبعده شکر شکر ایله اب جنان اولام دیو بیوردقلری معنای مادح حضرت جناب بوصیری ایما ایدر
وراودته الجبال الشم من ذهب * عن نفسه فاراها ایما شمم * امدی جوع حضرت سید عالم قصد جهتیله اولوب
ظاهرا احتیاجدن اولمغی اظهار بیورملری قلوب فقرایی تطییب وریاضة اهل کتاب وحکمادن تنزیه ایدی نتکیم
بالسعادة بیوردیلر (لا رهبانية فی الدين) والحاصل غالب احیانده جوف رسول الله شبع جهتندن اصلا ممتلی اولمدی
(وانه) فتح همزه ایله جمله روایت عائشه رضی الله عنهادن ویا کسر ایله علی الاستئناف وضمیر شان ویا حضرت
رسول علیه السلامه راجعدر یاخود بالاده انه کان احب حدیثی اوزره معطوفدر (کان فی اهله لا یسألهم
طعاما) جمله لا یسأل ما قبلندن حال اولور یعنی سرور کائنات علیه ازکی التحیات اهل بیت محترمی میانه سنده
اولوردی درخواست نواله ایتمدیکی حالده دیمك اولور یاخود کان فی اهله یسأل فاعلندن حال ویا خبر واقع اولور
امدی عدم سؤال حضرت طعامه عدم اهتمامندن ایدی (ولا یتشهاه) مضارع تشهی تفعل من الشهوة ادراك الملایم
ویاما یستلذ به میلدر (ان اطعموه اکل وما اطعموه قبل وما سقوه شرب) سقوه بمعنی اعطوه یعنی اهل بیتی اول
حضرته طعام وشراب ماحضردن هر نه که حضور سعادتنه تقدیم ایدرلر ایسه اقبال بیوروب اکل وشرب ایدرلردی
(ولا یعترض) بناء مجهول ایله (علی هذا بحدیث بریرة رضی الله عنها) بریرة فتح موحده ورائین مهملتین ایله که اولی
مکسوره وبینهماده مثناة تحتیه ایله من البر مبروره ویا باره معناسنه بنت صفوان قبطیه وعند الذهبی حبشیه در
حضرت صدیقه رضی الله عنها عتبة بن ابی لهبدن اشترا بیورمشلر ایدی (وقوله الم ار البرمة) ضم موحده وسکون
راء مهمله ایله نحاس وحدید وغیریدن مصنوعه قدر مشالهدر (فیها لحم) ضمیر برمه یه راجعدر (اذ لعل سبب
سؤاله ظنه علیه الصلوة والسلام اعتقادهم انه لا یحل له) یعنی حدیث مسبوقه خبر بریره رضی الله عنها ایله اعتراض
اولنمزکه جناب نبی محترم اهل بیت مکرم اوزره داخل اولوب کوشت پاره دردیك جوشیده ایکن اول حضرته نواله
ماحضریدن خبز وادام تقریب ایلدکلرنده قدرده غلیان ایدن کوشت پاره اولدیغن کوردکی دیدیلر اهل بیت بلی
یا رسول الله برمه ده اولان لحم پاره بریره یه تصدق اولنمشیدی وجناب حضرتك صدقه اکل ایتمزدیو بسط مندیل
اعتذار ایلدکلرنده هو لها صدقة ولنا هدية یعنی بریره یه صدقه وبزه هدیه در دیو تعلیم ادب شرع بیورمشدی
والحاصل الم ار البرمة قول شریفی شاید اهل بیتك اول حضرته بالذات صدقه امثالی حلال اولمازدیو اعتقادلری
ظنیله سؤاله سبب وبادی اوله (فاراد بیان سنته اذ رأهم لم یقدموه الیه مع علمه انهم لا یستأثرون علیه به فصدق)
دالك تخفیف وتشدیدیله (علیهم ظنه) رفعیله فاعل صدق ویانصبیله در (وبین لهم ما جهلوه من امره بقوله هو
لها صدقة ولنا هدية) پس اهل بیتك عدم تقدیم لحمی اول حضرت مشاهده ایلدیکی حینده طریقه سنیه سی
بیان مراد ایلیوب مع هذا اهل بیت اول حضرتدن برشیئی امرکه محبوب کندی نفسلری اوزره نفس مکرمن تقدیم

ایندکارینه علم شریفلری لاحق ایکن اهل بیت اوزره ظن بیوردقلری راست وکندو امرنده اهل بیتك معلومی
اولمین حکمی بیان ایلدیکه اول برمه بریره یه صدقه وبزم ایچون هدیه در دیدیلر امدی بو خبر لطیفله اهل بیتدن
خواستکار طعام اولمدیغی ایجاب ایتمدی (وفی حكمة لقمان) بن عنقا پسر همشیره داود ویا ابن اخت یا ابن خالة
ایوب علیهما السلام ویا قاضی بنی اسرائیل وحکیم وعند الاکثر ولی وعند البعض نبیدر ویا عبد حبشی نجار ویا نجاد
ویا خیاط ویا راعی وبعد ابراهیم اوبعد عیسی علیهما السلام وهزار سال عمر کذار اولمق روایتی لقمان بن عاددن غلطدر
ولفظا ومعنا کلمات حکمت آمیزی برکتاب مستقل ایله جمع اولنمشدر قرآن مجیدده ذکر اولنان لقمان موصی الیه
حضرتیدر (یا بنی) تصغیر واضافتله دراسی بقول اصح مشکم در کسر میم وسکون شینله (اذا امتلأت المعدة
نامت الفكرة) معده فتح میم وکسر عین ویا کسر میم وسکون عین ایله مقر طعام انسان وفکرة دماغده برقوة مدرکه در
ونوم فکره استعاره تبعیه اولور (وخرست الحكمة وقعدت الاعضاء عن العبادة) یعنی لقمان فرزند دلبندنه نصح
خوان اولوب بیورورکه وقتاکه معده پر اوله قوة مدرکه دماغ خفته وزبان حکمت لال وبدن کسلنك
اولوب عبادت حقدن ولسانی ذکر مولادن وقلبنی فکر خدادن پس مانده وتعطیل ایدر (قال سحنون) فتح وضم
سین مهمله ایله در اصل نام مرغ ویا اسم بلبل وقاضیء افریقیه ابو سعید عبد السلام تنوخی مالکی یه لقبدر صرف
ومنعی جائزدر ایکیوز قرق سنه سنده عندلیب روحی قفس بدندن کلستان نعیمه پران ایلدی برنسخه ده سحنون
بدلی ذو النون واقعدرکه مراد زاهد مشهور ثوبان مصری قدس سره العزیزدر عصر واحدده موجود اولملریله
یکدیکردن روایتلری ممکندر (لا يصلح العلم لمن يأكل حتى يشبع) مضارع استمرار تجددی افاده ایتمکله تحصیل
علمه اوکسنه صالح وطلبی سزاوار دکلدرکه کثرة شبع انك دأب وعادتی اوله زیرا اهر بار سیر اولان کسنه نك نومی
بسیار اولوب بلید اولور بطنت فطنته مانع قویه در (وفی صحیح الحدیث) مصنف علیه الرحمه بو عبارتله کتاب
بخاری یی مراد ایدوب (اما انا فلا آكل متكئا) وفی روایة انی لا آكل وفی اخری لا آكل وانا متكئ
سبب ورود خبر لطیف بو وجهله روینمونددرکه براعرابی حضرت سید العرب والعجم صلی الله علیه وسلم جنابنه
برکوسفند بریان ایدوب هدیه ایلدی فخر عالم دخی زانونشین اولوب تناوله اغاز ایلدکده اعرابی خطاب ایدوب بوکونه
جلسه نه در تربع بیورسه کز دیدی جواب اداه اولدیلرکه ان الله جعلنی عبدا کریما ولم یجعلنی جبارا عنیدا قول
شریفیله ناطقه پرداز اولدیغی تصریح کرده ابن ماجه علیه الرحمه در (والاتكاء هو التمكن للاكل والتقعدد
فی الجلوس له) تفعل من القعود تثبت وتمکن معناسنه (كالتربع وشبهه من تمكن الجلسات التی يعتمد فيها الجالس
علی ماتحته) تربع بمعنی النزول فی التربیع ساقین وورکینی بسطله جلوسدر جعل الشیء رباعیا تعریفندن
مأخوذدر من تمکن الخ تربع وشبه تربعی بیاندر تمکن تفعلدن تثبت فی المکان واعتماد اتکادر (والجالس علی
هذه الهيئة يستدعی الاكل ويستكثر منه) امدی اتکاء لاجل الاکل برلشوب جلوسنده برقاعده قرارداده
اولمقدر چار اعضا اوزره وماننده جلسه لرکبی که مربع نشین اولمق وزمین وبساط ویا بالین اوزره اعتماد واتکا ایله
اوتورمقدر اکله رغبت تامله تناولات اقتضا وحد اعتدالدن تجاوز واقبالی مزداد ایدر (والنبی صلی الله علیه وسلم
انما كان جلوسه للاكل جلوس المستوفز مقعيا) مستوفز مطمئن اولمیوب قیامه مستعجل اولاندر واقعاء قاف
وعینله قدمینی نصب والیتینی اوکچه لری اوزره وضع ایدوب ساقین وفخذینی ضمله زانوسی اوزرینه اوتورمق ویاخود
الیتینی زمینه پیوسته ایدوب ساقین وفخذینی نصب وسینه سنه ملاصق ایتمکدر امدی اول حضرتك لاجل
الاکل جلوسی استیفاز ایله ایدی (ويقول انما انا عبد آكل كما يأكل العبد واجلس كما يجلس العبد) دخی اول سلطان
سریر لی مع الله صلی علیه الاله تواضعا لله بیورر ایدیکه بن بنده ذو الجلالم بنده کانك اکلی کبی اکل ایدرم وچاکران
جلوسی کبی جالس اولورم یعنی دنیا وترفهی ایچون خلق اولنمدم بلکه نظام عبادة حق وتبلیغ اوامر فیاض مطلقدر
غیره التفات والایش وحظوظات دنیویه یه رغبت بکا شایسته عبودیت دکلدر سیدی خدمتنه وکل اولان
بنده وش اندك خوارم دیمکدر (وليس معنى الحديث فی الاتكاء الميل علی شق عند المحققين) اتکاء خصوصنده
معنای حدیث سابق عند ارباب التحقیق بر جانبه میل معناسنه دیمك دکلدر بلکه تربع وماننده ی زمینه وتشمینه
برلشوب اوتورمقدر اما میل ایسه احد شقینی اوزره وساده ویا بالینه اعتماددر (وكذلك) قلة اکل وعدم ترفهی
نظیریدر (نومه صلی الله علیه وسلم كان قليلا شهدت بذلك الآثار الصحيحة) خواب نازحضرت اندك وقلتنه احادیث
صحیحة الاسانید دلالت وشهرتنه بنا ذکرویاندن مستغنیدر (ومع ذلك فقد قال صلى الله عليه وسلم ان عينی
تنامان ولا ينام قلبی) نوردیده عالم صلی الله علیه وسلم غالب حالده قلة نومله بله ذهن کشای حکمت اولوردیکه بنم

دوچشمم خواب آلود اولور امادلیم بیدار واکاهدر دیو بیوردیلر والحاصل عالم خوابده بیله دل اکاهلری عالم ملکوته اتصال الله رؤیای حضرت وحیدن قسمدر وسائر انبیاء علیهم السلام احوالی بویله در (وکان نومه صلى الله علیه وسلم على جانب الایمن استظهارا على قلة النوم) واول حضرتك نومی صاغ جانب اوزره اولدیغی اندك خواب اولمسنه تقویه ایدی (لانه على الجانب الایسر اهناء) افعل تفضیل مهموز الاخر (اهدؤ القلب) همزه ایله وکاهی همزه واوه قلب وادغام قیلنور (وما یتعلق به من الاعضاء الباطنة حینئذ فیستدعی ذلك الاستثقال فیه والطول) یعنی صول جانب اوزره خواب سکونت قلبه اسهل والذ ودرون جسدده موجود دوتعلق ایدن شیلره هیئت مذکوره اوزره استراحتدن بدنه ثقل عارض اولوب نومه استغراق وطول ودراز زمان بطالت ایراث ایدر (واذا نام النائم على جانبه الایمن تعلق القلب وقلق) فتح قاف وکسر لام ایله مضطرب (فاسرع الافاقة) امانائم شق ایمن اوزره اولورسه قلب معلقه اولوب مستقر ومطمئن اولماز پس سرعت تیقظ حاصل اولور (ولم یغمره الاستغراق) فتح یاء وسکون غین معجمه وضم میم وجزم راء مهمله ایله یعنی نوم انی شدة استیلا ایله مستغرق قلمیوب خواب الود اولماز والله اعلم

فصل

(والضرب الثانی) ضرورة حیاتك مقتضیات ومالابدی اولان اقسام ثلاثه نك ایکنجیسی وفصول بابك طقوزنجیسی (ما یتفق التمدح بکثرته) من غیر قصد لصاحبه اتفاقا کثرتیله تمدح (والفخر بوفوره کالنکاح والجاه) یعنی جماع اسا وعند الناس علو قدر ومهابت ونفوذ کلمه صاحبی اولمق کبی وفرة وکثرتیله افتخار اولنان اموردر (اما النکاح فمتفق علیه شرعا وعادة) لف ونشر مشوش برله بیان بیوردر (فانه دلیل على الکمال وصحة الذکورة) شرعا وعادة تمیزیت ویا مصدریه ایله منصوبلردر وذکورة ظاهرا انوثه کبی مصدردر اما مشهور اولان جمع ذکر خلاف انثی اولمقدر وذکوریه صحتی قوة وسلامتیدر یعنی نکاح شاننده علماء واصحاب بصیرت شرعا وعادة اتفاق ومدح ایلدکلری امر مجمع علیهدر زیرا نکاح قوة واعتدال الله خلقة وجسمده کمال وذکورتیده ضعف وآفتدن سلامته دلیلدر (ولم یزل التفاخر بکثرته عادة للناس معروفة والتمادح به سیرة ماضیة) بین الناس کثرة نکاحله عادتا فخر آور اولمق هویدا وقاعدهٔ مقرره جهتندن مباهات ایتمك بردوام وبرقراردر (واما الشرع فسنة مأثورة) وکثرة نکاحله تمادح شریعتده امر مسنون واحادیث صحیحه واثار سلفدن منقولدر (فقد قال ابن عباس افضل هذه الامة اکثرها نساء مشیرا الیه صلى الله علیه وسلم) وافضل ایله مراد جناب نبوتمابدرکه مافوق الاربعه مباح قلمق خصائص حضرتندندر وابهم اشارتله تعبیرامة اجابت مراد اولنمشدر وقصد قائل رضی الله عنه نکاح اوزره حض وا کثاره ترغیبدر وروایتکردهٔ بخاری اولان حدیث صحیحده ابن عباس رضی الله عنهما نبی محترمی مراد وایماء ایدیجی اولدیغی حالده بیوردیکه بوامة اجابتك اجل وافضلی زنانی بسیار یعنی کثیر النکاح اولاندر دیدیلر زیرا اجماع اهل سیر ایله اون برعدد ذوات محترمه غیر السراری تزوج بیورمشلردر وقبل الدخول مفارقت اولنانله اون سکز درد یمشلردر (وقد قال صلى الله علیه وسلم تناکحوا تناسلوا فانی اباهی بکم الامم یوم القیامة) بعض نسخه ده تناکحوا فانی مباه بکم واقعدر وهو عبارة عن مصاهرة المسلمین بعضهم بعضا تناکح تفاعل من النکاح بمعنی التزوج وتناسل کثرة نسل که اولاد وذراری یاخود کثرة نکاح معناسنه ومباهات مفاخرتدر یعنی کثرة تزوج وتناکح ایدك که درروز حشر سزلك کثرتکز ایله فخر آور اولورم دیمکدر حدیث مذکوری ابن مردویه تفسیرنده تخریج بیورمشلردر (ونهى عن التبتل) بالکلیة نکاحدن انقطاعی نهی ایلدی ومریم علیها السلامه تبول تسمیه اولندیغی رجالدن انقطاعی ایچوندر اما آیت کریمهٔ وتبتل الیه تبتیلا آخر معنایه در ای انقطع فی اللیل لعبادة الله والتهجد دیمك اوله (مع ما فیه من قمع الشهوة وغض البصر) امر نکاحده قهر شهوة وغمض نظر وخفض بصر فوایدی بدیدار اولمغله (الذین نبه علیهما) قمع وغضه صفتدر (بقوله صلى الله علیه وسلم) ابن ماجه علیه الرحمه صدیقه رضی الله عنهادن روایت بیوردیغی قول حضرتله که (من کان ذا طول فلیتزوج فانه) فانه تعلیل للامر (اغض للبصر واحصن للفرج) طول فتح طاء مهمله وسکون واو ولام ایله سعهٔ رزق ومال یعنی اول کمسنه که نفقهٔ عیال اوزره قدرتیاب اوله او کمسنه تزوج ایلسون زیرا نکاح محرمانه شهوتی تهییج وتحریك ایدن امورده بصری کف وفرجی منع وصیانت جهتندن اکثر واقویدر (حتى لم یره العلماء مما یقدح فی الزهد) تا کم علماء شرع ودین ترك دنیا امرنده نکاح وتزوجی طعن وقدح اولنور کورمدیلر زیرا قصد تزوج نسل ونعففدر ٭ قال ابن عباس رضی الله عنهما لیس فی النساء سرف ولا فی ترکهن عبادة وزهد کما فی تحفة العروس (قال سهل بن عبد الله) جناب تستری قدس سره

السری بیوردیلرکه (قد حببن) بناء مجهول وتشدیدله ضمیر نسایه راجعدر (الى سید المرسلین فکیف یزهد فیهن) یعنی حکیم ذوالجلال جل شانه ازهد الخلق اولان نبی محمود الخصال صلى الله علیه وسلمك نهادنده محبت نسانی مرکوز ایلدی نه کیفیتله برکمسنه ادعا ایدرکه ترك نسا ازهد اوله وایة (والذین یقولون ربنا هب لنا من ازواجنا وذریاتنا قرة اعین واجعلنا للمتقین اماما) کریمه سی تزوجك عزوبیت اوزره فضلنه دلالت بیورر زیرا بقاء ذریه وعمل صالحه باعثدر کیم کشینك موتیله منقطع اولماز کذا فی سراج المریدین قال الشارح شهاب الدین الخفاجی قلت ویدل على انه افضل فی حق من یقتدی به الناس (ونحوه عن ابن عیینة) تصغیر عیندن منقول علمدر سفیان بن عیینة بن عمران الکوفی تبع تابعیندن احد الائمة الاعلام ومجاور بیت الله الحرامدر یوز طقسان مکزده عازم نزهتکاه نعیم اولمشدر یعنی تستریدن روایت اولنان خبر نظیری ابن عیینة علیه الرحمه دن دخی مرویدر بیوردیلر (وقد کان زهاد الصحابة رضی الله عنهم کثیری الزوجات والسراری کثیری النکاح) کثیری ایکی یاء ایله اصلی صیغهٔ جمع اوزره کثیرین ایدی للاضافة نون حذف اولندی وسراری تشدید وتخفیف یاء ایله جمع سریة بالتشدید وهی الامة المنکوحة ولو مرة اما قبل الوطئ سریه تسمیه اولنمز سره منسوبدرکه جماعدر ویا کشی موطوءه جاریه سن زوجه سندن پنهان ایلدیکندن ناشی اوله یعنی تارك لذائذ دنیا اولان کبار صحب کرام حضراتی زناندن حرائر وامائی اکثار بیورلر ایدی ویا بسیار بار تطلیق ودیکرانی تزوج اعتباریله زوجاتی تکثیر ایدرلردی حتی جناب اسد الله کرم الله وجهه فاطمة الزهری رضی الله عنها فوتندنصکره چهار نسوه واون طقوز ولایده جمع بیورمشلر ایدی وسبط مکرم امام حسن رضی الله عنه حضرتلری محب نسوان اولوب منکاح ومطلاق ایدیلر قیل انه ارخی ستره على مأتی حرة وحدیث شریفده علیکم بالسراری فانهن مبارکات الارحام امر شریفنك ورودی تسری سنت نبویه اولدیغنه دلیلدر (وحکی) بناء مجهول ایله (فی ذلك عن علی والحسن وابن عمر وغیرهم غیر شیء) غیر نائب حکی یعنی تزوج وتسری وکثرتی امرنده جناب علی مرتضی وریحانهٔ سلطان اصفیا وعبد الله بن عمر وسائر اصحاب سید البشردن امر مذکورده بسیار حالات نقل اولندیکه من جهة الکثرة ابهام اولنمشدر (وقد کره غیر واحد ان یلقی الله عزبا) فتح عین مهمله وزای وباء موحده ایله من لا امرأة له اولان مردولقاء الله موتدن کنایه در یعنی سلف صالحیندن نیچه مردان خدا غیر متأهل مجرد فوت اولمغی ناخوش کوردیلر حتی معاذ بن جبل رضی الله عنهك دو حلیله سی بردن رو براه خلوت سرای عقبا اولدقلرنده معاذ مطعونا اسیر فراش ایکن تزوجه رغبت بیوردیلرکه بعید عن النساء عزبا وفاتمی سزاوار مروت عدا یتمم دیدی وفی الخبر شرارکم عزابکم وقد احسن من قال ٭ شرارکم عزابکم جاء الخبر ٭ اراذل الموتى عزاب البشر (فان قلت) فی نسخة فان قیل (کیف یکون النکاح وکثرته من الفضائل وهذا یحیى بن زکریا قد اثنى الله تعالى علیه انه کان حصورا) یحیى وزکریا بلغاتها عجمیان ویا یحیى حیاتدن مشتق عربیدر یحیى علیه السلامدن اول اسم یحیى ایله هیچ کس بنام اولمدیغی لم نجعل له من قبل سمیا آیة شریفه سیله ثبوت یافته در ویحیى علیه السلام عیسى علیه السلامك خالته زاده سیدر عمر عزیزی یوز یکرمی ویا هشتاد ونود اولمق اختلافی وقبل رفع المسیح غدر یهود عنود ایله مذبوح قیلنوب تا بخت نصر انلردن تمش بیك کمسنه یی بسملکاه عالمده افنا ایدنجه یه دکین خون ناحق حضرت مظلوم فوراندن منقطع اولمدی زیرا قصاص انبیا بو وجهله جاریدر تتکیم قصاص ملوك بادروایت عبد الله بن عباس اوتوز بیك اولدیغی کبی کذا الشهاب الخفاجی وزکریا علیه السلام سلیمان بن داود علیهما السلام ذریتندندر اول حضرت دخی غدر عنودهٔ یهودله درخت ایچره دونیم قلنمشدر یعنی اکر سؤال ایدرسنکه نکاح وکثرتی نه وجهله فضائلدن عد اولنه مع هذا جناب یحیى علیه السلام عجزویا زنانه عدم التفاتله نسادن ممنوع اولمربله حق سبحانه وتعالى یحیى پیغمبر اوزرینه ثنا ایلدی (وهذا عیسى بن مریم تبتل عن النساء) دخی روح الله علیه السلام زناندن بالکلیة انقطاع ایلیوب فی العمر تزوج ایتمدی (ولو کان کما قررته للنکح) سنك تقریرك وتحریرك اسا نکاح وکثرة تزوج فضیلت ممدوحه اولیدی فضیلت مذکوره یی حیازه ایچون هر بری تزوج بیوردی دیرسك (فاعلم ان ثناء الله تعالى على یحیى علیه السلام انه کان حصورا لیس کما قال بعضهم انه کان هیوبا) فعول من الهیبة ای جبانا عن النکاح وخائفا من النساء (او لا ذکر له) فضیلته معروف وظاهری مراد کادر بلکه صغیر ویا اصلا حرکت صادر اولمقدن عبارتدر رای سائل معلوم اولسونکه حق تعالینك قرأن عظیمده یحیى علیه السلام اوزره یحیى پیغمبرم حصور ایدی دیو ثنا بیورملری بعض اصحاب تفسیر نکاح ونسادن جبان وآلت معهوده اصلا حرکته قادر دکل ایدی دیملری ناچسباندر (بل قد انکر هذا حذاق المفسرین ونقاد العلماء) حذاق جمع حاذق ماهر ونقاد جمع ناقد دراصل وزن وخلاف نسیئه اما نقد ردی وجیدی تمیز ایدندر

یعنی صیرفیان ومهره ارباب تفسیر وعلماء بومعنای انکار ومحل اعتباردن اسقاط ایلدیلر (وقالوا هذه نقیصة
وعیب ولا تلیق بالانبیاء) حصوری عیوب ویاآلات ایله تفسیرشین وعار وشان پیغمبرانه سزاوار دکلدر دیدیلر
(وانما معناه انه کان معصوما من الذنوب ای لا یأتیها کانه حصر عنها) معنای عصمة عنداهل السنة حق جل
وعلا انبیادن کناه خلق ایتمامسیدر وعند الفلاسفه بر ملکه درکه فجوری مانعه در تفصیلی عصمة انبیا فصلنده تفصیل
کرده مصنفدر وحصر بناء مجهولله حصور فعول بمعنی مفعول حبس ومنع وحفظ معناسنه یعنی معنای
حصور کناهدن محفوظ یعنی کناه ایتمزکان وبال وذنوبدن محصور وموقی دیمکدر دیدیلر (وقیل مانعا نفسه من
الشهوات) یعنی جماعه قدر نیاب ایکن عبادت حقدن غیره اشتغالی نفس زکیه سنه شایان کوره میوب مستلذات
مباحاتدن نفس نفیسنی منع ایدیجی معناسنه (وقیل لیست له شهوة فی النساء) طائفهٔ زنانه شهوة بسیار ویا مطلقا
اشتها وارادتی اولمق معناسنه دینلدی حاصل معنی حق سبحانه وتعالی مشتهیاته میل ورغبتی انلرده خلق
ایتمکله معصوم بیوردی دیمکله مصنف علیه الرحمه نک قول آتیده تعقیبی صحیح اوله * نادره سنجان آثاردن ابوبکر
ابن العربی بو وجهله کفه زیب ترازوی توفیق اولورکه معنای حصور عن قدرة نسادن کف ایتمک معناسنه‌در
دیو تحقیق کلام ایدنلرک قولی ایکی وجهله پیوستهٔ درجهٔ صحت اولورکه بریسی حق جل وعلا یحیی علیه السلام
اوزره حصور ایله ثنا ایلدی بونک مثلی ایسه مکتسب اوزره در جبلی اوزره دکلدر ثانیا حصور صیغ مبالغه‌دن
فعولدر بو ایسه افعال اختیاریه اولور پس یحیی علیه السلام عن قدرة نسادن کف ایلیوب وشرعنده خود مطلوب
وممدوح ایدی اما پیغمبریز صلی الله علیه وسلم شرعنده ممدوح دکلدرکه تبتلدن نهی بیورمشلر ایدی انتهی
(فقد بان لك من هذا ان عدم القدرة علی النکاح نقص وانما الفضل فی کونها موجودة) بحث مذ کوردن بو معنی
ظاهر اولدیکه نکاح اوزره عدم قدرت نقص وشدید رفضیلت ایسه نکاحه قدرتیاب اولمقدر (ثم قمعها) رفعله
مبتدأ وخبری فضیله آتیه در ویاجرله فی کونها اوزره عطف اولنه بعد ذا افضل مخالفة للشهوة نکاحدن قمع قدرتدر
ویاقمع نکاح (اما بمجاهدة کعیسی علیه الصلوة والسلام او بکفایة من الله تعالی کیحیی علیه الصلوة والسلام)
بمجاهدة قمعه متعلقدر یعنی مولای حکیم انبیاء کرامی احسن تقویم اوزره خلق بیوروب انلرده قوت جماع غیرلر اوزره
زائده ایکن انلردن بعضیسی بار یاضة نفسانیه ومجاهده ایله حضرت مسیح اساقهر شهوت ویاترک شهوات
اوزره ملکه احسانیله یحیی علیه السلام کبی قبل حقدن کفایتله کف وقمع جماع بیورملری (فضیلة زائدة) رفعله
خبر مبتدا ویاموجوده‌دن تمییزیتله منصو بدر خبریتله معنادیمک اولورکه بعد القدرة ترک شهوت وجماع فضیلت
محموده وصفهٔ حمیده در وتمییزیتله معنا نکاحه عدم قدرت نقص وفضل ایسه قوة وقدرتده موجود اولمقده فضیلت
زائده جهتندن ثابته وقائمه اولمه‌ده‌ردیمک اولور (لکنها شاغلة) بعض نسخده مشغلة واقعدر (فی کثیر من الاوقات
حاطة) اسم فاعل من الحط علودن اسفله انزال ومنصو باکونه خبر بعد خبردر ومتجرد الی الدنیا الی محبتها او الی
جمعها یعنی شهوات بسیار بار انسانی عبادات ومهماتدن اشغال ودنیای دنیه حظوظنه حط وانزال
ایلدیکندن فهی مجاهده وکفایة الله ایله فضیلهٔ زائده در والحاصل هر فضیلت که انده مضار ومنافع اوله مثلا نکاح
وتبتل وعزله وخلطه وغنا وفقر آسا پس طالب وصاحبنه نسبتله زیادهٔ منفعت وقلت مضرته نظر اولنوب
مقتضاسیله حکم اولنه (ثم هی) شهوة فی الجماع ویافضیلت زائده (فی حق من اقدر علیها) صیغهٔ مجهولله من
الاقدار (وملکها) فتح میم ولامله ویاضم میم وکسر لام مشدده ایله برطبق اقدر (وقام) معطوف علی ملکها
(بالواجب فیها) متعلق قام (ولم یشغله) فتح اول وثالث کیسأل یسأل ویاضم اول وکسر ثالثله (درجة علیا) مرفوع
خبرهی وعلیا فتح عین ومدله ونسخ معتبره‌ده ضم عینله مقصور امضبوطه‌در فی الاصل هرجای رفیع وبالا بو مقامده
علو منزلت مراد اولنور یعنی خدای جلیل جل جلاله شهوتنه اقدار وکما یرید تصرف ومهمات دین ودنیادن ما یجب
علیه ایله قیام وحضور حقدن اشغال ایتمکه اقتدار احسان بیوریلان کسنه حقنده شهوت فی الجماع مرتبهٔ
رفیعه ومنزلت علیه در (وهی درجة نبینا محمد صلی الله علیه وسلم الذی) صفة محمد (لم یشغله کثرتهن عن عبادة
ربه بل زاده ذلك عبادة لتحصینهن وقیامه بحقوقهن واکتسابه لهن وهدایته ایاهن) یعنی بو درجهٔ علیا مهر آسمان
رسالت صلی الله علیه وسلم حضرتلرینک رتبهٔ والاسیدرکه بسیاری زنان اول حضرتی عبادت رب مناندن اشغال
ایتمز بلکه صوم وصلوة وقیام لیل وعبادات معروفه سندن غیری امهات مؤمنینی نکاح سببیله محصنات
قیلمسیچون واول حضرتک انلر حقوقنه قیام ومراعات وبرای ایشان اکتساب وتعلیم دینله عبادتنی زیاده
ایلدی زیرا عیالنه نفقه وکسوه وکسب حلال للعیال محض عبادتدر کرچه حبیب اکرم من غیر کسب امر

معاشدن مالابدی خدادن خواستکار اولسه بلا تعب حبیبنه حق ایصال ایدر اما اول حضرت عبودیة حقه
قیام ایچون ملتزم ایدی مصنف علیه الرحمه ذکر اولنان وجوهدن اعلی مرتبه‌یه ترقی برله بیان قصد ایلیوب
بیورر (بل صرح انها لیست من حظوظ دنیاه وان کانت من حظوظ دنیا غیره) حظوظ جمع حظ ما یسر به
نصیب مقدر با لکه نبی مختار صلی الله علیه وسلم حدیث شریفنده توضیح وتصریح ایلدیکه کثرة نساء حضور
مولادن اشغال ایدن حظوظ دنیاسندن دکلدر بخصوصه اکرغیرلک دنیاسی حظوظنده اولدیسه یله زیرا ناس
کثرتیله خندان وشادان اولوب انی لذت عظیمه‌دن تعداد ایدرلر سلطان عالم صلی الله علیه وسلمک دل آکاهی محبة
الله ایله مالی اولوب غیرلک محبتی قاب شریفنده جایکیر اولمدی (ولقد اجاد من افاد * تملك بعض حبك کل قلبی * فان
ترد الزیادة هات قلبا * امدی حظوظ دنیاسندن اولمدیغن تصریح بیوردقلرین مصنف تفسیر ایدر (فقال حبب
الی من دنیاکم) وتمامی حدیث النساء والطیب وجعلت قرة عینی فی الصلوة) وبعض روایتلرده (من دنیاکم ثلاث)
واقعدر لفظ دنیایی مخاطبینه اضافه اول حضرتک دنیادن تبرئه وتقللی وعدم مبالات والتفاتنه اشارتدر وحبب
فعلی صیغهٔ مجهولله ایراد بیورملری نساء وطیبه اول حضرتک محبتلری جبلتنده خلق اولندیغنه ایمادرکه کان اول
حضرت محبة نساء وطیبده مجبول ومجبور کبی ایدی (فدل) علی (ان حبه لما ذکر من النساء والطیب الذین هما من
امور دنیا غیره واستعماله) نصبله اسم ان اوزره معطوفدر (لذلك لیس لدنیاه بل لآخرته للفوائد التی ذکرناها
فی التزویج وللقاء الملائکة فی الطیب) یعنی غیرلک دنیاسی امورندن اولان طیب ونسادن پیغمبر ذیشانک محبتی
وجماعه مباشرتی دلالت ایلدیکه تلذذ دنیا ایچون دکل بلکه استعمالی نیت عبادت وامر تزویجده ذکر ایلدیکمز
فوائد ایچوندرکه تحصین نساء وحقوقنه قیام واکتساب وهدایت واستعمال طیبده فرشته کانله ملاقات ایچوندر
(ولانه ایضا مما یحض علی الجماع ویعین علیه ویحرك اسبابه) وطیب داعیهٔ جماعی محرك ومقوی ومقدماتنی تهییج
ایتدیکیچوندر (وکان حبه صلی الله علیه وسلم لهاتین الخصلتین لاجل غیره وقمع شهوته) حضرت فخر عالم صلی الله
علیه وسلمک جماع ومعطرات وخوشبو اولان شیئه محبتی زوجات طاهرات وسروشان اجلندن وقهر شهوة ایچون
اولدی والا مجرد غیرلر کبی تلذذ وتنعم ایچون دکل ایدی (وکان حبه الحقیقی المختص بذاته فی مشاهدة جبروت
مولاه ومناجاته) جبروتدن مراد عظمة الله در جلال دوانی شرح هیاکل النورده ملکوتله مراد عالم عقولدرکه
ملائکه در ملکوت اعلی واعظم دخی تسمیه اولنوردیو بیورمشلر یعنی حبیب حضرت یزدان علیه صلوات الرحمانک
ذات پرورد کاره مختص اولان محبت حقیقیه‌لری عظمت پرورد کار عالم جل وعلا مشاهده‌سنده وتلقی وحی
ومناجات حضرتده اولدی (ولذلك میز بین الحبین وفصل بین الحالین فقال) ولذا ظاهرا امور دنیاده اولان حبله
حب حقیقی میانه‌سن فرق ومحبتین مقامنی تغییر عبارة وتبدیل اسلوبله فصل وتمییز ایلیوب یعنی جملهٔ عارضیه
ومستمرهٔ ذاتیه اولان جملتین اسمیه وفعلیه بینی فصل وفرقله حدیثنده بیورر (وجعلت قرة عینی فی الصلوة) جمله
فعلیه ایله ایراد وماقبلنده جملهٔ اسمیه اوزره معطوفدر وقرة من قریقر بالفتح اذابرد کما قیل دمعه السرور باردة
یاخود قرار دندر محبوبه نظر حالنده سکونت عیندن کنایه اوله (وقد قیل عینی تقر بکم عند تقربکم) امدی تغییر
اسلوب بیورلمسنه (والصلوة التی بها قرة عینی ویاوقرة عینی فی الصلوة) ایراد اولنسه حب عرضیله حب ذاتی حقیقی
بینلرنده تمییز بدیدار اولمزدی وصلوتله مراد ذات رکوع وسجود اولان نمازدرکه محل مناجات ومعدن مصافات
ومعراج مؤمنندر وبعضیلر اول حضرت اوزره اولنان صلوة مولا وصلوة ملائکه ودرود مومنیندر دیمشلر ونشر
احکامه اهتمامانسانی تقدیم بیوروب بعد ذا خوشبو اولان طیبکه ملائکهٔ کرامه قوت منزله‌سنده اولمغین طیبی
ذکر ایلدی اولوالالبابدن بعضیلر براعه کذا رتحقیق اولدیلرکه حدیثنده نسا ایله بدأ وصلوتی تأخیر بیورملرینه
سبب بودرکه دراصل مرأه رجلدن جزءدر ومعرفة جزء معرفة کل اوزره مقدمدر وانسان کندو نفسنه معرفتی
معرفة الله اوزره مقدم اولوب معرفة حق کشی کندو نفسنه معرفتنه نتیجه‌در (ولذا من عرف نفسه فقد عرف ربه)
حدیث شریفی بومعنایه مشیر اولدی پس صلوة معرفة حق اوزره تفرع ایتمکله تأخیر وبو قضیه‌یه نتیجه کونه
اولدی کذا للمناوی (فقد ساوی) حضرت المصطفی صلی الله علیه وسلم (یحیی وعیسی علیهما الصلوة والسلام
فی کفایة فتنتهن) بو ایکی پیغمبران ذیشانک مع القوة والقدرة تبتل وترك تزویجلری اشتغال مشاهدهٔ عالم ملکوت
وعبادت خوفندن فتنهٔ نسا کفایتنده جناب فخر عالم بونلرله بو بابده مساوی وهمدم (وفی حال من الاحوال) اول
حضرتی کثرة نساء مشاهدهٔ مولادن اشغال ایتمدی مع هذا احیانا فراش زوجات طاهراتده ایکن اول حضرته
وحی نازل اولوردی (وزاد فضیلة علیهما بالقیام بهن) حقوق زوجات طاهراته قیام بیورملریله یحیی وعیسی علیهما

السلام اوزره اول حضرتك فضيلت كامله‌سی برزیاد اولدی (وكان صلى الله عليه وسلم ممن اقدر) بناء مجهول‌له
ای اقدره الله تعالى (على القوة فى هذا واعطى الكثير منه واهذا ابيح له من عدد الحرائر) جمع حرة على خلاف القياس
(مالم يبح لغيره) يعنى اول حضرت امر نكاحده قوة وقدرت اوزره افراد بيورلوب دخی امر جماعده زيادة على
العادة حد بسيار اعطا اولندی بو يله اولديغی اجلدن غيره مباح قلنمين نكاح مافوق الاربع حرائر قسمندن
طقوز وياا اون برعدد اول حضرته اباحه بيورلوب (بالنسبة الى امته) خصائصندن تعداد اولندی للعلامة
ابن حجر العسقلانى * توفى رسول الله عن تسع نسوة * اليهن تعزى المكرمات وتنسب * فعائشة ميمونة
وصفية * وحفصة يتلوهن هند وزينب * جويرية مع رملة ثم سودة * ثلاث وست نظمهن مهذب (وقد روينا)
فتح رآ وتخفيف واوايله وضم رآ وكسر واو مخففه ايله وحذف ايصال ايله دخی معنى محتملدر اى روى البنا
(عن انس انه صلى الله عليه وسلم كان يدور على نسائه فى الساعة من الليل والنهار) ساعتدن مراد زمان قليل مراد
اولنوب ساعة نجوميه دكلدر واو بمعنى اوكما فى البخارى والنسائى انس رضى الله عنه طريقندن روايه ايلدك
حضرت فخر عالم صلى الله عليه وسلم روز وياشبدن اندك وقت ايچره زوجات طاهراتله مجامعه بيورردی (وهن
احدى عشرة) سكون شينله وياكسرله حال انكه انلر اون برعدد ايدی سراريدن ماريه وريحانه تعداد اولنمغله در
امدى اول حضرتك قلة اكل وشرب‌له بو رتبه قدرت وقوتلری كنديلر حقنده معجزه‌در (قال انس رضى الله
عنه وكنا نتحدث انه صلى الله عليه وسلم اعطى قوة ثلاثين رجلا) بودخی تتمة حديث اولندر (خرجه النسائى)
الامام الحافظ ابو عبد الرحمن احمد صاحب السنن اوچيوز اوج حدودنده روبراه عليين اولديلر اصحاب كتب
سته‌دن اوچيوز تاريخنده ذكر بونلردن غيری باقى نا يابدر مسند الامام نسائى تخريج ايلديكى خبرده انس رضى الله
عنه بيورر بز معاشر صحابه بيننده سخن سازاولوب اول حضرته امر جماعده اوتوز مردك قوتى اعطا اولنديغن
خبرلشوردك (وروى) صيغه مجهول وياينا معلومله (نحوه عن ابى رافع) مولى النبى صلى الله عليه وسلم اسمى
ابراهيم ويا ثابت ويا اسلم وياصالحدر (وعن طاوس) ابناى فرسدن ابن كيسان اليمانى يوز التى تاريخنده مكه
مكرمه‌ده جانب بهشته خرام ايلدی (اعطى صلى الله عليه وسلم قوة اربعين رجلا فى الجماع) فخر عالم صلى الله عليه
وسلمه جماع امرنده قرق مرد قوتى اعطا اولندی (ومثله عن صفوان بن سليم) تصغيرله تابعى جليل القدر وزاهد
جسيم الخطر ذات محترم ايدی قلب تاريخنده حياتى مماته منقلب اولدی وعن طاوس عبارتندن بو مقامه دكين
اصول معتمدهٔ شفادن ساقطلردر كذا قاله على القارى (وقالت سلمى مولاته طاف النبى صلى الله عليه وسلم ليلة على
نسائه التسع وتطهر عن كل واحدة قبل ان ياتى الاخرى) سلمى فتح سين مهمله وميمله مقصورا خادمهٔ حضرت
ويا مولاة صفيه ودايهٔ مهربان جناب زهرى وقابلهٔ ابراهيم بن النبى الكريم وزوج ابى رافعدر صحابيات ايچره سلمى
اسميله مسمات بونلردن ماعدا اون بش ذوات محترمه‌در وطواف جماعدن كنايه‌در يعنى خادمهٔ حضرت بيورديكه
بركيجه‌ده جناب نازنين خلوتخانهٔ امرا عليه التحايا طقوز حليله‌سی اوزره دور وخلوت وهر برينه قربان
اجلندن نو بنو غسل ايلدی (وقال هذا اطهر واطيب) دخی فخر عالم بيورديلركه هر جماعدن غسل اطهر للظاهر
واطيب للباطندر بو خبر لطيف روايت كردهٔ ابو داود عليه الرحمه اولديغى تصريح كردهٔ سيوطيدر (وقد قال سليمان
عليه الصلوة والسلام لاطوفن الليلة على مائة امرأة او تسع وتسعين وانه فعل ذلك) بعض روايتده لاطيفن طواف
بمعنى الدوران وكذا الاطافة واوشك راويدر امام روايت كردهٔ امام مسلم اوزره (على سبعين امرأة) واقعدر واثبات
قليل كثيری منافى دكلدر ومفهوم العدد عند جمهور ارباب الاصول حجت دكلدر شايد واقعه متعدده اوله يعنى
جناب امين الله سليمان عليه السلام بيورديكه البته بن صد عدد ويا براكثك زنانه بو شب دوران ايدرم ديدی
وايلدی امدى بو حالت كمال قوتنه دلالت ايدر (قال ابن عباس رضى الله عنهما كان فى ظهر سليمان عليه الصلوة
والسلام ماء مائة رجل وكان له ثلاثمائة امرأة وثلاثمائة سرية) ابن عباس رضى عنهما رب الناس بيورديلركه
ظهر وصلب سليمان عليه السلامده يوز مردك نطفه‌سی موجود ايدی يعنى جماعده صد مردك قوتى حاصله
وكندولرين اوچيوز حرائر واوچيوز سرار يسی وار ايدی امدى حرائرك بزم شرعمزده دورده حصری قانون
الهى بيورلسی بو امتك ضعف وجودلری اعتبار دن ناشيدر شريعت احمديه‌دن مقدم شرايعده زياده اولق ظاهردر
(وحكى النقاش وغيره سبعمائة امرأة وثلاثمائة سرية) امام نقاش وغير نقشبند حكايه ايدرلركه حضرت سليمان عليه
سلام المنان جنابنك يديوز مرأه واوچيوز سريه‌لری موجوده ايدی (وقد كان لداود عليه الصلوة والسلام
على زهده واكله من عمل يده تسع وتسعون امرأة وتمت بزوج اورياه) مائة فاعليه اوزره مرفوع ويافاعل

مضمر قيلنوب مائة نصبله حال اولور واوريا ضم همزه وسكون واو وكسر را مثناة ممدوده ويا مقصوره ايله
بنى اسرائيلدن بركسه‌يه عبرانى زبان اوزره علمدركه داود عليه السلام انك زوجنى كوروب پسنديده‌لری
اولمغين اوريادن تطليقنى طلبكار اولدقده اولدخی طيب خاطر ايله تطليق ايدوب جناب خليفة الله تزوج واول بانوی
حرم سرای نبوتى سلك زواجه انسلاك سبحهٔ دردانه وش حلائلى صددانه ايلدی ومادر سليمان عليه السلام
بونلردر وبونك امثالى شرعنده جائز ايدی والحاصل داود عليه السلام كسب يديله تعيش وزهدی اوزره طقسان
طقوز حليله‌لری اولوب زوج اوريا ايله تكميل مائة بيورديلر (وقد نبه) الله عز وجل (على ذلك فى الكتاب العزيز
بقوله تعالى ان هذا اخى له تسع وتسعون نعجة) الاية ولى نعجة واحدة فقال اكفلنيها وعزنى فى الخطاب) نعجه
كوسفند ماده بو مقامده مرأه‌دن كنايه وكنايه ابلغ من الصراحة اولمغين مراعات ادب ايله تعبير اولندی يعنى حق
سبحانه وتعالى كتاب منيع وبديعنده عدد مذكوره اوزره تنبيه وايكى فرشته زبانندن حكايه بيورديكه خصمين
صورتنده محتمل قضای خليفة اللهه مثول ايلبوب يكديكری ايچون بو بنم دين اسلام برادرمك طقسان طقوز
مرأه‌سی وار بنم برزوجم وار ايكن انى دخی بكا كفالت ايله ديو الحاح ايدر ديمكله مقام تعبيرده تعريض
قصد ايلديلر قصهٔ مذكور اشهر من ان يذكردر مراد عددی بيان اولمغين تكابوی قلمه رخصت ويرلمدی
(وفى حديث انس عنه عليه السلام فضلت) بناء مجهول وتشديدله (على الناس باربع بالسخاء والشجاعة وكثرة
الجماع وقوة البطش) بطش فتح موحده وسكون طاء ايله جله قيلمق ويرنسنه‌يه عنفله يابشمق امام طبرانى سند
جيد ايله انس رضى الله عنه حديثنده روايت وانلر دخی اول حضرتدن خبر داده اولوركه بيورمشلردر خصالدن
درت خصلتله خلق جهان اوزره تفضيل قيلندم مع الاحبا كرم وجودله وبالنسبة الى الاعدا شجاعتله وزنانه
قربان بسيار وحال عطا واحسانده قوة وسطوتله (واما الجاه فمحمود عند العقلاء عادة) جاه معروف وعادة ظرفيه
وياحاليه ويا تمييزيتله منصوبدر يعنى جاه ايسه علما وحكما عندنده عادة ممدوح وعند الناس تسخير قلوب له وجيه
وضعفايه مساعده ايله امر محمود دركن وفق شريعت اوزره اولمغله ممدوحيتى مقيددر (وبقدر جاهه عظيمه) كسر
عين وفتح ظاء وضميرله (فى القلوب) مقدار عظمة جاهله ذى جاه اولان كمسنه‌نك عظمة شانى قلوب ناسده مزداد
وجايكير اولور ويا مراد قدر عاليجاه نبى والاجنابدركه دنياده نبوتله وعقباده لواء حمدله ممتاز وسرفراز قيلندی
(وقد قال الله تعالى فى صفة عيسى عليه السلام وجيها فى الدنيا والاخرة) يعنى وصف حضرت مسيحده حق جل
وعلا كتاب جليلنده مريم عليها السلامه خطابا بيورديلركه عند الله فى الدارين كلمة الله المسيح ذى جاه اولديغى
حالده مولى سكا تبشير ايدر (لكن افاته) جمع افة وهى العاهة (كثيرة) اما مفسدهٔ جاه بسياردر (فهو مضر لبعض
الناس لعقبى الاخرة) لام تقييد توقيت ايچوندر وتعليله اولمق جائزدر وجاه باعتبار مايعرض له بعضيلره عقبى
اولان آخره زيان رس اولور (فلذلك ذمه من ذمه ومدح ضده) جاه نفسنده امر مذموم دكل ايكن كثيدنك عاقبة
امرنه ضرری اولديغى جهتيله جاهى ذم ايدن براى اقتضا ذم ايلدی وعدم شهرت وخمولى مدح ايلدی (وورد
فى الشرع مدح الخمول وذم العلو فى الارض) خمول ضم خاء معجمه ايله ضد شهوة آيهٔ كريمه (تلك الدار الاخرة نجعلها
للذين لا يريدون علوا فى الارض ولا فسادا) وحديث رب اشعث اغبر ذى طمرين لو اقسم على الله لابره بو معنايه
براهين وافيه‌در امدی شرعده ستايش خمول وروی زمينده شهرت وجاهى ذم وارد اولدی حتى خبر شريفده
ما ذئبان جائعان ارسلا فى غنم بافسد لهما من حب المال والجاه لدين المؤمن ورودا ثمشدر والحاصل شراب
خوشكوار جاه واشتهاره بسيار كسانى شيرينكام ايدوب بعد ذا درعقب مختل الدماغ ايلديكى مشاهددر مكر
ارباب كمالدن اوله كه علم وعمل يننى جمعله سعادتياب اوله * الدر مع النبات احلى * والدر مع البنات ازين * نابى
چند روزه كل اقبال چمن زار فنا * ايدر البته دماغ دله ايراث زكام * نقدر انجمن افروز ايسه شمع اقبال *
بسته در تار فتيلنده بنه رنك ظلام (وكان صلى الله عليه وسلم قد رزق من الحشمة والمكانة فى القلوب) سلطان عالم صلى
الله عليه وسلم چشم جهانيانده وقار وهيبت وقلوبده منزلت ورفعتله مرزوق ومكرم قيلندی (والعظمة)
حشمة اوزره معطوفدر (قبل النبوة عند الجاهلية وبعدها) قبل الجثة وبعد النبوة اهل جاهليه عندنده دخی جاه
جلال ومهابتيله محتشم بيورلدی ايدی (وهم يكذبونه) تشديد وتخفيفله (ويؤذون اصحابه ويقصدون اذاه فى نفسه
خفية) ضم خاء معجمه وسكون فا ايله منصوب ومفعول مطلق يقصدون ويا حالدر يعنى حال انكه اهل جاهليه اول
حضرتى دروغه نسبت واصحابنه اذا وجفا ونهايتجه اول كل نو رسيدهٔ باغ بلاغ حقنده خار افكن جور وقصد
اذيت ايدرلر ايدی (حتى اذا واجههم اعظموا امره وقضوا حاجته) تاكيم علانيه حضرت آفتاب برج رسالت انلره

مقابله و مواجهه ایلدکده سینه‌لرنده هیبت وعظمتی پرتو انداز اجلال اولدقده قدرینی اعظام وحاجتنی قضاء
ایدرلرایدی (واخباره فی ذلك معروفة سیأتی بعضها) بو معنایه دائر قصص مشهوره محلنده ان شاء الله ایراد وتفصیل
اولنور (وقد کان یبهت) بناء فاعل ویا صیغهٔ مجهول ایله حیرة ودهشت (ویفرق) فتح یاء تحتیه وراء ایله یخاف ویفزع
(رؤیته) وفی نسخة رؤیته (من لم یره) یعنی ماه برج رسالتی کورمین کمسنه‌نك چشمی بغتةً جمال با کمال حضرته
دوش اولدقده مدهوش ومتحیر اولوب مهابت وجلالی درونه دهشت ویرردی (ومن رآه بدیهةً هابه) ابلیوب
وصف شریفلك انشا * دیدیلر جمله فحول علما * شیر ترکی صلابتلو ایدی * حتی هیبتلو مهابتلو ایدی (کما روی
عن قیلة) فتح قاف وسکون مثناة تحتیه ولام وها ایله بنت مخرمه دن وصحابیانده قیلة اسمیله مسماة اولان قیلة ام
بنی انمار خزاعیه وقیلة الغنویه وقیله بنت مخرمة العنبریه وحدیث قیلة شمائل ترمذیده مذکوردر (انها لما رأته
ارعدت) ضم همزه وکسر عین وفتح دال مهمله‌لر ایله مبنی للمجهولدر (من الفرق) فتحتینله شدة یعنی قیلة اول حضرتی
بالبداهه مشاهده ایلدکده شدة خوفدن وجودنه لرزه عارض اولدی (فقال یا مسکینة علیك السکینة) نصبله
طمأنینت معناسنه مسکینه وسکینه بینلرنده تجنیس نمایاندر نبی الرحمه علیه السلام والتحیه قیلة خاتونی لرزان
وهراسان معاینه بیوردقده ترحماً الهامای مسکینه اطمئنانه ملازمت ایله ویا طمأنینه‌سنك اوزرینکه دیو خطاب
الطف امیزله دفع دغدغهٔ دهشت بیوردیلر وسکینه رفعله السکینة لازمة علیك دیمکدر (وفی حدیث ابی مسعود)
عقبة بن عمرو بن ثعلبة الخزرجی الصحابی البدری رضی الله عنه قرق ویا قرق برو یا ایکیده مرغ روحی کلستان
نعیمه پران اولمشدر (ان رجلا قام بین یدیه فارعد) ضم همزه وکسر عین مهمله ایله (فقال هون علیك فانی لست
بملك الحدیث) تمامی حدیث وانما انا ابن امرأة من قریش تأکل القدید هون تشدید واو ومکسوره ایله من الهون امر
سهل لا تخف معناسنه مستعملدر وملك فتح میمله سلطان معناسنه رجل مذکوری شراح حدیثدن هیچ کس
تسمیه ایتمدیلر یعنی عقبة حدیثنده وارد اولدیکه برکمسنه سید الکونین حضور شریفنده قائم ایکن وجودنه لرزش
عارض اولدقده حضرت نبی الثقلین صلی الله علیه وسلم لطفاً وکرماً وتواضعاً بیوردیلرکه هراسان اولمه که پادشاهان
جبابره دن دکلم بلکه قریشدن بر عورتك اوغلیم که قورو وجه لحم تناول ایدر (واما عظیم قدره بالنبوة وشریف
منزلته بالرسالة وانافة) کسر همزه وفا ایله وبعض نسخه‌ده باء موحده ونون ایله (رتبته بالاصطفاء والکرامة فی الدنیا)
اما اول حضرتك جانب خدادن فیضیاب اولدیغی عظم قدری وخلقه افاضه ایله شرف منزلتی و پیغمبران عالیشانان
اوزره مختاریت وانواع معجزات ایله رفعت شان وزیاده مرتبتی (فامر هو مبلغ النهایة) اثر عنایتدن فوق الغایه برامر
باهردر (ثم هو فی الآخرة سید ولد آدم) کما فی حدیث البخاری انا سید ولد آدم ولا فخر وعطف ثم تراخی زمانی معنی
ورتبه جهتندندر والحاصل جنس بنی آدمك سیدیدرکه افضل انواع مخلوقات نوع بشردر (وعلی معنی هذا
الفصل نظمنا هذا القسم باسره) یعنی فصل اخیر معناسی اوزره جمع قسم اولی اول حضرتك صفات شریفه وسمات
منیفه‌سی سلك مدحنده نظم وانشا ایلدك

فصل

بوفصل باب ثانینك اوننجیسیدر (واما الضرب الثالث) ما تدعو ضرورة الحیوة الیه اولان ضروب ثلاثه‌نك
اوچنجیسی (فهو ما تختلف الحالات) جمیع حالة تذکیر وتأنیث (فی التمدح به) تفعل کثرة ایچوندر لا للتکلف
(والتفاخر بسببه والتفضیل لاجله) بین العبارة مغایرة تفننا وهربا من التکرار اردر (ککثرة المال) یعنی ضرب
ثالث فضیلت ذاتیه محتومة علیه اولمدیغی حیثیتله انکه کثرة مدح وبین العامة وعند الخاصة فخر آور اولمقده
حالات مختلفه‌در بسیاری مال ومنال آسا بعض احوال مدح اولنور (فصاحبه علی الجملة معظم عند العامة
لاعتقادها توصله به الی حاجاته وتمکن) رفعله درویا جر ایله حاجات اوزره معطوفدر (اغراضه) غین معجمه ایله (بسببه)
یعنی صاحب مال علی الاجمال عوام ناس عندنده مکرمدرکه صاحب مال مال سببیله قضاء مهماته توسل
وغرضلرینه تمکن اعتقادی اجلندن فی الجملة تعظیم اولنور (والا) بو اعتقادکه صاحب مالك تعظیمی موجبدر
عند العامة فی الجملة تکریم اولنمدیغی حالده (فلیس فضیلة فی نفسه) جواب شرطه محذوفدرکه فلا یعظمه احد
مقامنه قائم اولمشدر یعنی حد ذاتنده مال فضیلت دکلدر مصنف علیه الرحمه اجمال ایلدیکی عبارتی تفسیر بیوردر
(فمتی کان المال بهذه الصورة وصاحبه منفقا له فی مهماته ومهمات من اعتراه وامله) تشدید میله وقتا مال قضای
امال ایلیه وصاحبی مالنی کندو مهمات لازمه‌سنه ودخول ورجای مأمول ایدنلرك حاجات ومهماتنه صرف
وانفاق ایدیجی اوله (وتصریفه) جمله مهمات اوزره معطوفدر (فی مواضعه مشتریا) حالدر (به المعالی) جمع معلاة

جاه ورتبه والا دخی صاحب مال مالیله مفاخر عالیه‌یی استبدال وخریدار اولدیغی حالده مالی محل لایقنه صرف
وانفاق ایلیه (والثناء الحسن والمنزلة من القلوب) ثنا ومنزله معالی اوزره معطوفلردر وحسن صفة مؤکده‌در
دخی مالیله ثنای جمیل وقلوب خلقده مهابتی مشتری اولدیغی حالده مالی بذل ایدیجی اوله (کان فضیلة فی صاحبه
عند اهل الدنیا) متی‌یه جوابدر مال کندو صاحبنه اهل دنیا نظرنده فی الجملة فضیلت اولدی (فان اعطوا منها
رضوا وان لم یعطوا منها اذا هم یسخطون) آیت کریمه‌سی دلالتیله ارباب دنیانك نظر واعتبارلری ماله اولور
ودل کرم دیده کان محبت کرموران ایله مجبول اولدیغی مقرردر (واذا صرفه فی وجوه البر وانفقه فی سبیل الخیر وقصد
بذلك الله والدار الآخرة کان فضیلة عند الکل بکل حال) اما چون صاحب مال مالنی جهات احسان وطریق انواع
خیر وحسنانه بذل وانفاق ایلیوب انکله ثواب عقبی ورضای مولا قصد ایلیه عامه وخاصه عندنده مال امر محمود
اولورکه معالی وثنا اکتساب ایتسون وکرلنا یتمسون محمودر (ومتی کان صاحبه ممسکا له غیر موجهه وجوهه
حریصا علی جمعه عادت کثرة کالعدم وکان منقصة فی صاحبه) کثرة ضم کاف وکسرله وسکون مثلثه ایله وبعض
نسخه‌ده کثرته فتح وکسر کافله کثیره معناسنه ومنقصه فتح وکسر قاف ایله نقیصه در هرچندکه صاحب مال مالنی
امسالك وجمع وادخاری اوزره حریص ومبالغ اولوب جهات بر وخیر ومستحقینه صرف واکتساب محمدت
واجتلاب محبته غیر صارف اوله مال بسیار عدم منزله‌سنده اولوب صاحبی شاننده نقیصه اولدی خلق انی رزالت
ودنائت وبخلله وصفه شایان اولورکویا غیرك مالنه خازن وهراسان اولدیغی فقره کرفتار وطلبکار اولدیغی غنایه
واصل اولمیوب عیش فقرا ایله تعیش ایدر وفردا حساب اغنیا ایله محاسب اولور لله در من قال * یفنی البخیل بجمع
المال مدته * وللحوادث والوراث ما یدع * کدودة القز ما ینبیه یهلکها * وغیرها بالذی تبنیه ینتفع * وحدیث
شریفده وارد اولدی (الدنیا دار من لا دار له ومال من لا مال له وجمعه من لا عقل له * وفی الخبر الآخر یقول ابن آدم
مالی مالی وهل لك من مالك الا ما تصدقت فامضیت او اکلت فافنیت او لبست فابلیت (ولم یقف به علی جدد
السلامة بل اوقعه فی هوة رذیلة البخل ومذلة النذالة) جدد ضم جیم ودال مهمله ایله ره راست وهوة ضم هاء
وتشدید واو مفتوحه ایله حفرهٔ عمیقه مغاك وهوة رذیله‌یه مضافدر وبعض نسخه‌ده مذله مقامنده مذمة واقعدر
ونذالة فتح نون وذال معجمه ایله دناءت وخساست معناسنه ومذمة رذیله اوزره معطوفدر عبارتده استعارهٔ
مکنیه وتخییلیه پدیدار اولورکه سماحت سالکنی جای سلامته رهنما قیلمغله ودنائت مغاك هلاکه دوشرمکله تشبیه
اولندی والحاصل مال کندو صاحبی اولان ممسکی شاهراه سلامته ایصال ایتمیوب بلکه دنائت وخساست مغاك
مذلت ورذالته فتاده ایلدی خبرده وارد اولدیکه هر روز ایکی فرشتهٔ نور سرشته (اللهم اعط کل منفق خلفا وکل
ممسك تلفا) دعاسیله حقه مناجات ایله مأمورلردر (فاذا) تنوینله بعض نسخه‌ده نونله مقیددر فاء فصیحه مؤذنة
لشرط مقدردر ای ومتی کان المال کما وصف کان حینئذ (التمدح بالمال وفضیلته عند مفضله) کسر ضاد مشدده
وفتحیله (لیست لنفسه وانما هو للتوصل به الی غیره وتصریفه) جرله (فی متصرفاته) فتح را ایله (فجامعه اذا لم یضعه
مواضعه ولا وجهه وجوهه غیر ملیء) فتح میم وکسر لام وتحتیه وهمزه ایله وابدال وادغامی جائزدر (بالحقیقة
ولا غنی بالمعنی ولا متمدح به عند احد من العقلاء) متمدح فتح داله مجرورا غیر ملیء اوزره معطوفدر یعنی مال وصف
اولندیغی اوزره اولدیسه بو حینده مال وفضیلتیله تمدح مادح ومفضلی عندنده من حیث هی فی ذاته دکلدر بلکه
مالله تمدح انکله غیره توسل ومحلنه مالی انفاق سببیله‌در پس مالی جمع ایدن مهمات خیر ووجوه بره صرف
ووضع ایتمزسه فی نفس الامر والمعنی اول کمسنه غنی ومستغنی اولمیوب فضلا عن الفضل بل هوشمندان عندنده انکله
ممدوح دکلدر ومعنی غنا کفایت مهمات واکتساب محمدتدر مجرد صورة ومبنی مالدار وتوانکر ومعنی فاقد
وفقیردر (بل هو فقیر ابدا غیر واصل الی غرض من اغراضه اذ ما بیده من المال الموصل) کسر صاد مخففه ومشدده ایله
(لها لم یسلط علیه) تشدید وبناء مجهول ایله (فاشبه خازن مال غیره ولا مال له) جملهٔ حالیه من خازن (فکانه لیس فی یده
منه شیء) یعنی بلکه اول کمسنه ابدا فقیر وامالندن بر غرضه واصل دکلدر بو جهتله که رسیدهٔ امال شانندن اولان
مالدن زیردستنده اولان مالی اغراض ومهماتنه انفاقله مرزوق ومفوض قیلنمامش اولور * پس انفاقه عدم
قدرتله غیرك مالنی خازنه تشبیه اولندی کندو مالی اولدیغی حالده زیردستنده مالدن بر شیء یوق کبیدر المتنبی *
ومن ینفق الساعات فی جمع ماله * مخافة فقر فالذی فعل الفقر (والمنفق ملیء غنی بتحصیله فوائد المال وان لم یبق
فی یده من المال شیء) اما وجوه بر وخیره مالنی انفاق ایدیجی کمسنه جمیل حال وحسن مال تحصیلیله علی ثقة غنی
ومستغنی ولو مالدن بر شیء دست سخاوت پیوستنده موجود اولمسون کال کرم واعتماد رزق پروردکار عالمه

دلالت ايدر (قال الله تعالى وما انفقتم من شئ فهو يخلفه وهذا المعنى فى الحديث نعم المال الصالح للرجل الصالح)
لمحمود الوراق * تمتع بمالك قبل الممات * والا فلا مال ان انت متا * شقيت به ثم خلفته * لغيرك بعدا وسحقا ومقتا *
فجادوا عليك بزور البكاء * وجدت عليهم بما قد جمعتا * بالادن بو مقامه رسيده اولنجه مراد امر حضرت سلطان
رسالتى نوطنه‌در (فانظر سيرة نبينا صلى الله عليه وسلم وخلقه فى المال) ضمتين وياضم وسكونله (تجده) جزمله (قد اوتى
خزائن الارض ومفاتيح البلاد) مفاتيح جمع مفتاح فتح بلاددن كنايه‌در پيغمبر عزيز برا صطفا حضرتلرينك طريقه
سنيه وشمائل عليه‌لرينه نكران اول واڭلا يلكه جناب كردكار عالم جل شانه قبلندن اكاروى زمين دفاينى عرض وفتح
بلاد اعطا وامتنه جبايت مال واستخراج كنوز احسان اولندى نتكيم حديث شريفنده تحديث نعمت برله ناطقه
پرداز اولوركه بينا انا نائم اوتيت بمفاتيح خزائن الارض فوضعت فى يدى (واحلت له الغنائم ولم تحل) بناء مجهولله
ويافتح اول وكسر ثانيله (لنبى قبله) دخى اول حضرته كفاردن النان مال حلال قيلنوب پيغمبران پيشينه حلال
قيلنمدى ايدى (وفتح عليه فى حياته بلاد الحجاز واليمن وجميع) رفع وجرله (جزيرة العرب وما دانى ذلك من الشام
والعراق) حجاز حاجز معناسنه‌دركه نجد ايله تهامه ويا يمن ايله شام ميانه‌سن حاجز اولديغندن تسميه اولنديكه مكه
ومدينه وطائف ويمامه وخيبردر ويمن جانب يمين كعبه ويا يمين شمسدن ويا يمنندن ناشى تسميه اولنمشدر وجزيرة
فعيله من جزر الماء ضد مد يعنى انكشاف ورجوع عندندر طولا ما بين اقصى عدن الى ريف العراق وعرضا من
جدة الى اطراف الشام وقيل غير ذلك وشام شمال كعبه‌دن ويا اسم صاحبيله مسماد ركه سام بن نوح عليه السلامدر
ويا روى زمينده شامات سپيد وسياه وسرخله زيب افزا اولديغندن شام ايله نام قلنمش اوله وحضرت صبح
تابان نبوت صلى الله عليه وسلم ارض شامه داخل اولوب لكن دمشقه داخل اولمديلر (وقيل دخل الشام عشرة
الاف عين رأت رسول الله صلى الله عليه وسلم) وافظ عراق عربيدر وياايران معربيدر ديديلر عصر نبوتمابده شام
ديارندن دومة الجندل عبد الرحمن بن عوف رضى الله عنه مباشرتيله فتح وعراقدن بحرين فتح اولنشيدى يعنى
زمان دولتلرنده حجاز ويمن وجميع جزائر عرب فتح وشام وعراقدن حجازه قريب اولان ممالك وبلاد فتح وتسخير
اولندى (وجلبت) بناء مفعولله ويروى وجاب (اليه من اخماسها وجزيتها) كسر وسكونله على الرؤس كفاردن
النان خراج (وصدقاتها ما لا يجبى للملوك الا بعضه) دخى اول حضرته خمس غنائم وخراج اهل ذمة وصدقات
اغنياى امتدن مال بسيار جلب اولنديكه پادشاهانه اول رتبه كلمش دكل ايدى مكر بعضيسى اوله
(وهادته جماعة من ملوك الاقاليم) متقدمين روى زمينى يدى بخشه تقسيم ايدوب هر برينه بر اقليم تسميه
ايتمشلردر امابو مقامده نواحى وبلدان مراد اولنوركه اقاليم سبعه‌دن بر ويا ايكى اقليمدن اولسون بطريق المجاز
مستعملدر نتكيم هر ناحيه‌يه اقليم مثلا اقاليم مصرد نلور وهديه مهدى اليه اكراما بلا عوض ارسال اولنان
تحفه‌در يعنى شاهان اقاليمدن نيجه سلاطين شهنشاه عالمه اهداء هديه وپيشكش ارسال ايتديلر عزيز مصر مقوقس
وعامل قيصر روم فروة بن عمرو جذامى وغيريلر آسا كتب مطولات سيرحاويه اولديغى اوزره (فما استأثر بشئ منه
ولا امسك منه درهما بل صرفه مصارفه واغنى به غيره وقوى به المسلمين) اهدا اولنان تحف ونفايسندن برشئ
كندويه تخصيص وتفرد يدوب بر درهمى امساك ايتمدى بلكه انواع خير وبره اول مالى صرف وانفاق بيوروب استغناى
قاب شريفلرندن ناشى اول تحف مهدات ايله آخرى اغنا ومسلمين انكله قضاء مهمات ونصر اعداء اوزره تقويت
داده اولديلر (وقال ما يسرنى ان لى احدا) ضمتينله مدينه‌ده برجبل عظيمدر (ذهبا) تميز لرفع الابهام عن احد
(يبيت عندى منه دينار الا دينارا) نصبله استثناء ورفعله بدلدر (ارصده لدينى) فتح همزه وضم صاد مهمله
وياضم وكسرله يقال رصدته وارصدته اى راقبته واعددته لدينى فتح دالله شيخان عليهما الرحمة روايتلرندن مسندا
الى ابى هريرة رضى الله عنه سرور كائنات عليه اتمى الصلوات بيورديلركه بكا ايقاع سرورى فرحياب ايتمز كه بنم
چون نقس جبل احد التون اولوب عندمده مقدار احد دينار ثابته اوله مكر بردانه التونكه انى قضاء دينم ايچون
حفظ واعداد ايليم (واتته دنانير مرة فقسمها وبقيت) وفى نسخة بقى (منها ستة) بعض نسخده منها بقية (فدفعها
لبعض نسائه فلم يأخذه نوم حتى قام وقسمها وقال الان) اسم للزمان الحاضرة (استرحت) بو محلده الحاق براصل
مصنف اولديغى بعض نسخده مصرحه‌در خبر مذكور عائشه رضى الله عنها طريقندن ابنت سعد روايتى
تصريح كردهٔ سيوطيدر حاصل كلام اول حضرته زر بسيار كلوب اصحابنه تقسيم بيورديلر دنانيردن قومه‌دن
برمقدار پس ماندهٔ بساط حضرت اولمغين زوجات محترمه‌دن بعضيسنه اول بقيه‌يى بروجه امانت دفع بيوردى
خواب راحتله مستريح اولمدى الا قيام بيوروب انى دخى مستحقينه قسمت وهنوز استراحت ايلدم ديو بيورديلر

(ومات

(ومات صلى الله عليه وسلم ودرعه مرهونة فى نفقة عياله) درع مؤنث سماعى زرديه وزره ديننلان ثياب جنك اول
حضرتك هفت دانه زره‌لرى اولوب ذات الفضول نام جبه‌لرين نفقهٔ عيال ايچون يكرمى ويا اوتوز يا خود چيل مد شعير
مقابلنده ابو الشحم نام يهودى يه رهن طريقيله ويرمشلر ايدى عالم بقايه دواتله توجه بيوردقلرنده اول درع لطيفه
مرهونه ايدى وصحابيدن استقراض بيورميوب اول يهوديله معامله بيورملرى جوازى بيان ويا اول حينده آخرك
عندنده شعيرك قلتندن ناشى ويا صحابى اوزره تضييقدن احترازا اولمده نيجه وجوه بيان اولنمشدر الله اعلم بمراده
(واقتصر من نفقته وملبسه ومسكنه) فتح وكسر كافله (على ما تدعوه ضرورته اليه وزهد) كسر هاء ايله فعل ماضى
واقتصر اوزرينه معطوفدر وبعض نسخده صيغهٔ مصدر ايله وضميره اضافتله وزهده واقعدر فعله ضرورته اوزره
عطف وياجرله مجرور الى اوزره عطف اولنور (فيما سواه) يعنى حضرت فخر عالم صلى الله عليه وسلم نفقه ولباس
ومسكنى دن كندويه حاجت ضرورة اقتضا ايدن مقدار ماتيسر اوزره اقتصار وقدر كفايتك غيرى يه رغبت بيورميوب
ترك ايلدى (فكان يلبس) فتح مثناة وموحده ايله (ما وجده فيلبس فى الغالب الشملة والكساء) كسر كافله (الخشن)
فتح خاء وكسر شينله (والبرد الغليظ) ضم موحده ايله يعنى جناب سيد عالم (تواضعا لله من غير كلفة) مصادفه ايلديكى
لباسى كيوب اكثر احيانده شبه عبا قبا وجامهٔ سخت ودرشت وبردهٔ يمانيه كيرلردى (ويقسم) تخفيف وتشديدله
(على من حضره اقبية الديباج) اقبيه جمع قبا بالمدود يباج كسر وفتح داله نوع من الحرير (المخوصة) تشديد واو
مفتوحه ايله منسوجه معناسنه (بالذهب ويرفع لمن لم يحضر) يعنى غنائم وهدايا ى ملوكانه‌دن زرتارله منسوجه
قباى ديبالرى حضورهمايونده موجود اولنلره تقسيم بيوروب ومجلس عاليلرنده ناموجود اولان مستحقينه دخى
بخش ايچون حصه‌لرين رفع ايدردى عبارهٔ مذكوره قصهٔ مخرمه‌يه اشارتدركه مسور بن مخرمه‌دن شيخين
روايتلرنده پيوستهٔ صحت اولان مضمون خبردر پدرم مخرمه بكا ديديكه يا مسور كوشزدم اولدى رسول الله صلى الله
عليه وسلم حضرتلرينه بسيار قباى ديبا كلمش كيده لم جوينده‌ٔ احسان اولالم ديدى رسيده‌ٔ درد ولتمابى اولديغمزده
پدرم اى مسور اول حضرته ندا ودر بوزهٔ انعام اولديغمزى اعلام ايله ديدى كستاخانه ندايى جناب
حضرتنه شايان كورمدم پدرم بكا خطاب ايدوب اى جكر كوشم پيغمبر عالى نژاد جباردكاردر ديدكده بندخى لب ادبله
دعوت ايلدم درحال دست كرم پيوسته‌ده برجامهٔ زرد وزود يبا ايله حجرهٔ سعادتندن بيرون اولوب يامخرمه بو قبايى
سنكچون مهيا ايلدم نه خوش لباس فاخردر ديو محاسن قبايى ارائه ايده‌رك بدريه احسان بيورديلر (اذ المباهاة
فى الملابس والتزين بها ليست من خصال الشرف والجلالة وهى من سمات النساء) همچنان لباس فاخره ايله اظهار
فخر وجامهٔ كرانبها ايله تزين وتجمل جلالت وشرف عد اولنان خصالدن دكلدر بلكه جامهٔ كونا كونله مباهات
خصائل نسوانددر (والمحمود منها نقاوة) فتح وضم نونله مصدردر (الثوب) ملابسده‌ن عند الله والناس ممدوح
اولان نظافة ثيابدر (والتوسط فى جنسه وكونه لبس) ضم لامله (مثله غير مسقط لمروءة جنسه مما لا يؤدى الى الشهرة
فى الطرفين) نوع لباسدن پسنديده اولان جنس ثيابدن بين بين وامثال واقرانى لابس اولديغى جنس اولمقدركه اقرانى
انسانيتنى اسقاط ايدن جنسدن عد اولنمديغى حالده نه غايت تعظيمى ايجاب ونه نهايت خستى مؤدى اوله اغنيا فقرا
زينده وفقرا اغنيا زينده تزيى ايتميوب هركس بقدر خويش ثياب وسط اوزره ملبس اوله لر وفى الخبر من لبس ثوب
شهرة فى الدنيا البسه الله ثوب مذلة يوم القيامة (وقد ذم الشرع ذلك) ملابسده مباهات وتزيى شرع ذم ايلدى
(وغاية الفخر فيه فى العادة عند الناس انما تعود الى الفخر بكثرة الموجود ووفور الحال) والحاصل كثرة مال وملابسله
مباهات عند العقلا غير محموده وشرعا مذمومه در عوام ايسه ذلك المذموم كثرتيله عادتا نهايت مابه الافتخارلرى
بسيارئ مال وكثرهٔ جاه ومناله تفاخره رجوع ايدر (وكذلك التباهى بجودة) فتح جيمله وجوز ضمها ابن رسلان
وكذلك فى القاموس (المسكن وسعة المنزل) فتح سينله (وتكثير آلاته وخدمه) جمع خدم (ومن كوبانه) يعنى مال
وجاهله تفاخر نظير يدر تزين سكنى وفراخى سرا وبساط واوانى وچاكران واسب واسترى بسيارا تمكله فخر آور
اولمقدر مصنف عليه الرحمه شاه رسالتك فضيلت مآليه‌يى حائز وغيرك نائل اولمديغى جاه ومنالى فائز اولديغن
بيانه شروع ايدر (ومن ملك الارض وجبى اليه) صيغهٔ مجهولله (ما فيها فترك ذلك زهدا) زهد دنيادن اعراض مع
القدرة وعقبايه ميل ورغبتدر (وتنزها فهو حائز لفضيلة المالية ومالك للفخر بهذه الخصلة) هو حائز مبتدأ ومالك
معطوف عليه‌در يعنى اول ذات عالى سمات كه دولت خداداده روى زمينه ممالك وغنائم وجزيه وصدقاتى طرف
باهر الشرفنه جبايت واول مال محبا لى لله فى الله تركا ايليه بو يله اولان ذات خجسته صفات فضيلت مآليه‌يى جامع
وزهد وتنزه خصلتيله فخره مالكدر (ان كانت فضيلة زائدة عليها فى الفخر) ان مكسورهٔ شرطيه وكانت اسمى فضيله

اولى به راجع ضميردر وفضيله خبر كانت وزائد خبر ثانيدر وخبر تعدد ايتسه جميعى عطف وياترك وعطف بعض دون بعض جائزدر وياخود زائد اضمير فاعل رسولدن حال اولور (ومعرق فى المدح باضرابه عنها وزهده فى فانيها وبذلها فى مظانها) معرق ضم ميم وسكون عين مهمله وكسر راء مخففه ايله ويا فتح راء مشدده ايله مرفوع وزائد اوزره معطوفدر وفانيت فاء ومثناة تحتيه وفوقيه ايله ذاهب معناسنه در وبعض نسخده بعد الالف نونله فانيها واقعدر وبذل موحده وذال معجمه ايله بخش وعطا ومظان ظاء مشاله ايله جمع مظنة بالكسر وضبط تلمسانى اوزره ضاد معجمه ونونله محل بخل معناسنه در خلاصهٔ مرام ناس كثرة مال وجمع بسيارى جاه جلا لله تمدح ومال وسيلهٔ فضيلهٔ حال اولديسه كذلك نبى محترم صلى الله عليه وسلم حضرتلرينك ماله عدم التفات واعراضى سببيله وذاهب وبى بقا اولان مال وجاهده زهد وز پردستنده موجودى محلنه بذلله ناس اوزره فخرى زائد ومدحه اصيل وعريقدر

فصل

(واما الخصال المكتسبة من الاخلاق الحميدة) من تبعيضيه ويا بيانيه در (والاداب الشريفة التى اتفق جميع العقلاء على تفضيل صاحبها وتعظيم المتصف بالخلق الواحد منها فضلا عما فوقه) افعال مستحسنه واخلاق پسنديده دن اولوب ضروريه وطبيعيه اولمين سجاياى مكتسبه كه ملكات نفسانيه در انك بريسيله فضلا عما زاده متصف اولانى ستايشده اولوا الالباب اتفاق ايليه (وامر الشرع على جميعها وامر بها ووعد السعادة الدائمة) نزع خافضيله منصوب وعد بالسعادة ديمكدر (للمتخلق بها) يعنى شرع شريف اول خصال اوزره ثنا وتخلقيله جمعا وافرادا ومجملا وتفصيلا امر ايليوب كنديه خلق اتخاذ ايدن كمسنه ايچون سعادت دائمهٔ باقيه وعد ايلدى امدى كتب اخلاق حاويه اولديغى وجه اوزره تغير وتبدل طباع جوازنه بو معنى دليل ظاهر اولوب انسانده طبع تغيرا تمديكى اخبار واحاديث مأوله ويا من جهة الكثرة ديمك اولور (ووصف بعضها بانه من اجزاء النبوة) كما ورد فى الحديث السمة الحسن والتؤدة والاقتصاد جزء من اربع وعشرين جزء من النبوة مصنف عليه الرحمه اشارت بيورديغى بو خبر لطيف معناسيدر والحاصل هذه الخصال شمائل وفضائل انبيا عليهم التحايادر والانبوة بو جميع خصالله اكتساب وتجزى معناسنه دكلدر زيرا امر نبوة داد حق وكرم فياض مطلقدر (وهى المسماة بحسن الخلق) بو خصال حميده حسن خلقله بنامدر (وهو الاعتدال فى قوى النفس واوصافها) قوى جمع قوة (والتوسط فيها دون الميل الى منحرف اطرافها) منحرف ضم ميم وكسر راء ايله صفتك موصوفنه اضافتى قبيلندندر اطرافها المنحرفة ديمك اولور ومائل معناسنه ويا فتح راء ايله مصدر ميمى اولمق جائزدر بمعنى الانحراف يعنى حسن خلق قواى نفسيه واوصافنده اعتدال واطراف منحرفه سنه ميل ايتمكسزين توسطدر مثلا قواى نفسيه اوچ نوع قوت اولوب برى قوة نطقيه دركه افراطى جربزه وتفريطى غباوة واعتدالى حكمت وبريسى دخى قوة شهويه دركه افراطى فجور وتفريطى جمود واعتدالى عفتدر وديكرى قوة غضبيه دركه طرفينى تهور وجبن ووسطى شجاعتدر (فجميعها قد كانت خلق نبينا صلى الله عليه وسلم على الانتهاء فى كمالها والاعتدال الى غايتها) اعتدال انتها اوزره عطفى ابندر وكمال اوزره عطفى كرچه خلاف متبادر اما مبنى اقربدر پس جميع خصال مكتسبهٔ حميده كمال اعتداله نهايت وتوسط وسداده غايت اوزره اولديغى حالده پيغمبريز صلى الله عليه وسلم حضرتلرينك خلق شريفه لرى اولدى (حتى) غاية للغاية (اثنى الله عليه بذلك فقال وانك لعلى خلق عظيم) تا كه پروردكار عالم جل وعلا خلق حسن ايله حبيبى اوزرينه ثنا ومدحت فرما اولوب حبيبم تحقيق سن برخصلت اوزره ثابت وبردوامسنكه اول حاله هر واقف اولنلر استعظام ايدر ديو بيورديلر (قالت عائشة رضى الله عنها كان خلقه القرآن يرضى برضاه ويسخط بسخطه) خلقه اسم كان والقرآن خبرها وقيل على العكس وسخط ضد رضا يعنى حضرت نور الورى عليه التحايا انوار مكارم اخلاق ومحاسن اداب قرآنيه يى مقتبس واوامر ونواهى فرقانيه يى متمسك اولوب جناب حقك راضى اولديغى شيئه رضاداده وعدم رضاسى اولان امرده راضى اولمزدى ديو صديقه رضى الله عنها روايت بيوردقلرين بيهقى دلائل النبوه ده تمامها تخريج بيورمشلر (وقال عليه الصلاة والسلام بعثت لاتمم مكارم الاخلاق) مكارم جمع مكرمة بضم الراء حديث شريف معاذ رضى الله عنه طريقندن روايت كردهٔ احمد وتخريج كردهٔ بزار عن ابى هريره رضى الله عنه در يعنى حضرت فخر موجودات عليه اكمل التحيات بيوركه بن اخلاق پسنديده يى اتمام وتكميل ايچون بعث اولندم امدى قبل البعثة دخى مكارم اخلاق اول حضرتده موجوده ايدى پس شريعت غراى سمحه ايله ترقى وتتميم بيورمشلردر (قال انس رضى الله عنه كان رسول الله صلى الله عليه وسلم احسن الناس خلقا) روايت كردهٔ شيخين اولان حديثده خادم رسول الله عليه سلام الاله بيوركه خلق جهتندن اول حضرت خلقك

بهترين

بهترين وخوبتريندى (وعن على بن ابى طالب رضى الله عنه مثله وكان فيما ذكره المحققون مجبولا عليها من اصل خلقته واول فطرته لم تحصل له باكتساب ولا رياضة الا بجود الهى وخصوصية) فتح وضم خاء معجمه ايله (ربانيه) منسوبة للرب على خلاف القياس بعض نسخده من ابتدائيه بدلى ظرفيه ايله مصرحدر يعنى ارباب تحقيق نقلى اوزره اول علهٔ غائيهٔ افرينش حضرتلرى ابتداى شان روحيه وخلقة جسديه دن مكارم اخلاق اوزره مخلوق ومطبوع ايدى مكارم سجايا اول حضرتنه نه اكتساب ونه رياضتله حصول پذير اولمكله جذبهٔ صمدانيه وخصيصهٔ ربانيه ايله حاصل اولدى (وهكذا سائر الانبياء) يعنى سرور اصفيا ما باقى پيغمبران عليهم صلوات الرحمن نهادلرى كرم وحسن اخلاق اوزره سرشته در (ومن طالع سيرهم منذ صباهم الى مبعثهم حقق ذلك) يعنى وقت طفوليتلرندن زمان بعثتلرينه ومبادىٔ امرلرندن منتهاسنه دكين پيغمبرانك سيرة وسلوكلرين مطالعه ايدن كمسنه مكارم اخلاق انبياء عليهم السلامك وهبيهٔ مرضيه اولديغن تحقيق ايدر (كما عرف من حال عيسى وموسى ويحيى وسليمان وغيرهم عليهم الصلاة والسلام) بونلرك غنيله تخصيصى طفوليتلرنده وقوع يافته امور واخبار وذكرى ورودندندر زيرا امر طفوليت جبلى اولديغى بى اشتباهدر (بل غرزت فيهم الاخلاق فى الجبلة واودعوا العلم بكتاب الله) غرزت بناء مجهولله در اصل معنى ادخال شئ فى شئ ومنه الغريزة وهى الطبيعة وقال البرهان غرزت خلقت وفطرت دخى خلقت معناسنه در واودعوا وديعه دن مجهولدر عبارتده استعارهٔ مكنيه وتخييليه ظاهردر يعنى كلستان طبيعة اصليه لرنده نونهال اخلاق رضيه نشانده وبدء خلقة انسانيه لرنده علم وحكمة ايداع وامانت قيلندى (قال الله تعالى وآتيناه الحكم صبيا) حال اولور بو آية جليله تفسيرنده علما كروهٔ اختلافه ذاهب اولمشلردر (فقال المفسرون اعطى يحيى العلم بكتاب الله فى حال صباه) اعطاء حكم معناسنده اهل تفسير يحيى عليه السلامه طفوليت حالنده توراة جليله علم بخش اولندى ديو تفسير ايتديلر (وهذا احد التفاسير فيها) وبعضيلر حكمدن مراد فهم وعلم ويا نبوة ويا عمل مع العلمدر ديمشلر (وقال معمر) ميمين مفتوحتين بينلرنده عين مهمله ساكنه ورا مهمله ايله ابو عروة بن راشد الازدى عالم اليمن بو زاللى اوچده عمر معمر يعنده رسيدهٔ ختام بولمشدر (كان ابن سنتين او ثلاث فقال له الصبيان لم لا تلعب فقال اللعب خلقت) والاستفهام انكارى بمعنى النفى يعنى عمر عزيز يحيى عليه التحايا هنوز دوسه سال ايكن كودكان اول حضرتنه نيچون اوينامزسن ديدكلرنده اول خرده سال وحكمت سرشت بن بازيچه ايچون افريده قيلنمدم ديو اب جنبان حكمت اولوردى رواه الديلمى عن معاذ بن جبل رضى الله عنه واخرجه احمد فى الزهد (وقيل فى قوله مصدقا بكلمة من الله صدق يحيى بعيسى عليهما السلام) سمى عيسى بكلمة لانه اوجد بدون اب فشابه ما ابدع من عالم الامر كما قاله البيضاوى ويا كن كلمه سيله ايجاد اولنديغندندر كلمه دن مراد عيسى عليه السلام اولديغنه بناء جناب يحيى حضرت عيسى يه ايمان ونبوة ورسالتله تصديق ايلدى (وهو ابن ثلاث سنين فشهد له انه كلمة الله وروحه) حال انكه يحيى عليه التحايا اوچ ياشنده ايدى شهادت ايدرديكه عيسى عليه السلام كلمة الله وروح الله دردينوامدى اول حضرتنه روح اطلاقى يا روح القدس كه جبريل امين در امر جهان افرين ايله درع مريم البتوله نفخ بيوروب جناب مسيح عليه السلام حاصل اولمغله ويا من غير واسطة بشر خلق اولنمغله ويا روايت كعب اوزره خلاق عالم جل شانه قبل الاجساد ارواح بنى ادمى افريده قيلوب اخذ ميثاق ايلدكده روح عيسى يى امساك وخلقنى مراد ومريم عليهما السلامه روحى ارسال بيورمغله روحانى اوله لر وياخود اضافه تشريفيه اوله بيت الله اساوى يا معناى روح الله نعمة الله ديمك اوله زيرا روح نعمت اوزره اطلاق اولنور (وقيل صدقه وهو) حال من ضمير الفاعل (فى بطن امه فكانت ام يحيى تقول لمريم انى اجد ما فى بطنى يسجد لما فى بطنك تحية له) منصوب مفعول له در يعنى مصدقا كلمسيله يحيى عليه السلام مراد اولنوب بطن مادرده ايكن عيسى عليه السلامى تصديق واكا ايمان ايلدى زيرا مادر مهربان يحيى همشيره سى اولان والدهٔ عيسى عليهم التحايا يه خطاب ايدوب ديديكه بنم بطنمده اولان سنك بطنكده اولان ذاته سجدهٔ تحية وتعظيمله سجده ايدر حس ايدرم ديو كشف راز درون ايدردى (وقد نص الله تعالى على كلام عيسى عليه السلام لامه عند ولادتها اياه بقوله لا تحزنى على قراءة من قرأ من تحتها) فتح ميم وتاء مفتوحه ايله ابن كثير وابو عمرو وابن عامر وابو بكر قراءتلرى اوزره من تحتها ان لا تحزنى قوليله مريم البتول عيسى عليه السلامى ولادتى حيننده لا تحزنى بشارتيله تبشيرنى حضرت حق جل وعلا فرقان كريمنده تصريح ايلدى (وعلى قول من قال ان المنادى) كسر دال ايله (عيسى عليه السلام) ابى بن كعب سعيد وحسن بصرى ومجاهد قولى اوزره ندا ايلين عيسى عليه السلام ايدى ديدكلرى وجه اوزره صدف درون مادردن اودردانهٔ سعادت برون وتحت ذيل امدن مادر مهربانه لا تحزنى بشارتيله ندا ايلدى تفسير مذكور ابن عباس وعلقمه وضحاك قول شريفلرى اولان امين الوحى

عليه السلامك بشارت فرمااولسى قولندن احترازدرديمشلر (ونص على كلامه فى مهده فقال انى عبدالله آتانى
الكتاب وجعلنى نبيا) حق سبحانه وتعالى روح اللهك كهوارهٔ طفوليتنده ناطقه پردازاولديغن فرقان مجيدنده
تصريح بيوروب جناب عيسى افتخارا بالعبوديه واحترازا عن دعوى الربوبيه بن بندهٔ خداى لايزالم كه فضل وكرمندن
بكا انجيل جليل اعطا وسابق قضاسنده بنى پيغمبر قيلدى امدى مرتبهٔ جليلهٔ نبوة غالب عادة الهيه اوزره
سن اربعينده اعطا اولنوراما عيسى ويحيى عليهما السلام طفوليتلرنده تكميل عقل ومنصب نبوتله تخصيص
وشرفياب بيورلديلر نته كيم نبى آخرالزمان عليه سلام المنان نبوتله شرفمند اولديلر هنوز آدم عليه السلام بين الماء
والطين منجدل ايدى وحدنطقه بالغ اولميوب خردهسال ايكن غنچهمثال كلستان وجودده نطقله دهن كشا اولانلر
اون بركسنه در ✳ تكلم فى المهد النبى محمد ✳ ويحيى وعيسى والخليل ومريم ✳ ومبرى جريج ثم شاهد يوسف ✳ وطفل
الذى الاخدود يرويه مسلم ✳ وطفل عليه مر بالامة التى ✳ يقال لها تزنى ولا تتكلم ✳ وماشطة فى عهد فرعون طفلها
✳ وفى زمن الهادى المبارك يختم (وقال ففهمناها سليمان) اى الحكومة اوالفتيا يعنى قصهٔ انيه يى تفهيم ايلدك
(وكلا آتيناه حكما وعلما) داود وسليمانك هر برينه بموجب الحكمه معرفة وقضاياى شرعيه وقوانين الهيه يه علم
وعرفان اعطا ايلدك (وقد ذكر من حكم سليمان وهو صبى يلعب فى قصة المرجومه) يعنى سليمان عليه السلام هنوز
صبى ايكن مرأهٔ مرجومه قصهسنده ذكر اولنان حكمى امر جبلى اولديغنه دلالت ايدر نقل تلمسانى اوزره
ابن عسا كردن مسندامر ويدر بنى اسرائيلدن بادعة الجمال بر بانوى حرمسراى عفت لام ما قضاتدن برينه دفع
رقعهٔ اشتكا ايلدكده قاضى انك زلف كمندنه بندو حسننه دلداده ومراوده مراد ايلدى زن امتناع وقاضى اخره
رفع دعوا اولدى كالاول عورته مفتون اولهرق چارنفر قضاة انك شوريده وشيداسى اولديلر وحرم وصلتى ارزوسيله
پاينده اغازايتديلر بالاخره اول زن جناب خليفة اللهه قضاتدن شكايت ايليوب قضاتى حضورنه احضاره فرمان
ايلدى ديوان داود عليه السلامه حاضرون اولدقلرنده يارسول الله بوزن فاجرهنك بركلبى واردر انكله زنا ايدر
ديو شهادت ايتديلر حضرت داود دخى عورتك رجمنه حكم ايلدى اما اول اثناده سليمان عليه السلام سائر
كودكان ايله ملاعبه ايلدكارى محله مشرف بر قصردن داود عليه السلام نهانيجه صبيانه نكاه ايدركن قضيهٔ مرأه
مانندى اوانثاده اجرا ايتدرنده برصبىء جميل وارايدى سليمان عليه السلام بين الصبيان حاكم نصب اولنوب وچار عدد
كودكان قضاة اربعه نظيرى صبى جميله مراوده وتهمت اسناديله حضور سليمانيده مرافعه وشهادت ايلديلر سليمان
عليه السلام اربعهدن برينه مخفيجه لون كلبدن سؤال ايتدكده سياه رنك بركلبدر ديدى وهر برندن نهانى پرسان
اولدقده هر بريسى بر رنكه لونله خبر داده اولمرى اخرلك خبرنه مخالف اولمغين سليمان عليه السلام سائر صبيانه
امر ايدوب شهودى سنكسار ايلدكلر بن داود عليه السلام مشاهده بيوروب شايد قضيه دخى بو منوال اوزره اوله
ديوب درحال قضاة اربعه يى تكرار احضار اولون كلبدن استخبار بيوردى فى نفس الامر هر برى اخرلك خبرنه غير
مطابق جواب ويرملريله نبى الله داود عليه السلام انلرك قتلنه فرمان ومرأهٔ مظلومه رهاياب اولدى امدى عبارتده
مرجومه لفظيله اتيان بيورلديغى مايؤل اليه اعتبار يله درو الاهنوز رجم اولنمامشيدى وانلرك شريعتنده نفسى
حيوانه تمكينه اولان عورته رجم وشاهد زوره قتل ايجاب ايدردى اما شريعت محمديه صلى الله عليه وسلمده حكم مرأة
تعذير در (وفى قصة الصبى ما اقتدى به ابوه) ودخى طفل مدعا قضيهسنده وقوع يافته اولان حكمنه پدر عاليلرى
اقتدا ايلديكى حكم سليمانى امر جبلى اولديغنه برهان جليدر شيخين عليهما الرحمه ابى هريرة رضى الله عنهدن
روايت بيوردقلرى خبر صحيح مضموننده ركه ايكى عورت فرزندانيله برمحلده ايكن قضارا برينك ولدى بركركك
مفترسهسى اولوب ايكى زن برولد ايله حضور خليفة اللهده مرافعه وهر برى بوطفل بنمدر ديو ادعا ايلدكده داود
عليه السلام ذات اليد اولان كبرايه ولدى حكم ايلدى اما سليمان عليه السلام اول ايكى مرأه يى حضورنه دعوت
بيوروب بربيچاق احضار ايدر وبو طفلى دونيم ايدرم هر نيمهسن بريكز آلسون ديدكده كبرى بو حكمه راضيه
اولوب صغرى رحمك الله بو ولد انكدر ايكى شق ايتمه ديو شفقت اتمسيله ولدى صغرايه حكم ايلدى وفى الحقيقة والده
ولدينك هلاكنه رضاداده اولميوب كبرايه اسناد ايلدى وكبرا ايسه مصيبتده يكسان اولمغى طلبكار وهلاكنه
راضيه اولمشيدى فان قيل المجتهد لا ينقض حكم المجتهد فاجيب كان حكم داود باجتهاد وحكم سليمان بوحى والوحى
ينقض الاجتهاد (وحكى الطبرى ان عمره كان حين اوتى الملك اثنى عشر عاما) سليمان عليه السلامه ملك اعطا
اولنديغى زمان عمر عزيزلرى دوازده ساله ايدى ديو محمد بن جرير نقل وروايت ايلدى (وكذلك) عالم صباوتنده سليمان
عليه السلامدن ذكر اولنان نقل اسادر (قصة موسى مع فرعون واخذه بلحيته وهو طفل) موسى بن عمران عليه سلام

الرحمن طفل دوساله ايكن فرعون مصر اولان مصعب بن الوليد نام پليد ايله قصهسى واول بد كيشك ريشنى چكمسيدر
موسايه غضبناك اولوب هلاككنى مراد ايلدكده زوجهٔ فرعون اسيه بنت مزاحم رضى الله عنها معذرت خواه
اولوب هنوز بيش وكمى وننيك وبدى فرقا تميز صبيدر ديد كده برمقدار ميوه واتش احضار ايليوب براى امتحان پيش
نهاد قيلدقده موسى عليه السلام قدرة الهى ايله اتشى الوب مبارك دهاننه رسيده ايتمكله اتش غضب فرعونى
منطفى وذبحندن فراغت ايلديكى قصهٔ مشهوره سيدر (وقال تعالى ولقد آتينا ابراهيم رشده من قبل اى وهديناه
صغيرا قاله مجاهد وغيره) يعنى حق سبحانه وتعالى الطافا وكرما ابراهيمه قبل اوان معرفتده كمال هدايت وصلاح حالت
احسان ايلدك ديو تعداد منتى تفسيرنده امام مجاهد وغيريلر قبل البلوغ صغرى حالنده اكاهدايت ايلدك ديكه
تفسير ايتديلر (وقال ابن عطا) ابو العباس احمد بن سهل بن عطادر اوچيوز التمش طقوزده روبراه نعيم اولمشلردر
(اصطفاه قبل ابداء خلقه) بن عطا بيوررركه بو عالمده وجود بيهودنى اظهاردن اول عالم ارواح وسابق قضاده
جناب ابراهيم خليل عليه سلام الله الجليلى مختار ايلدى (وقال بعضهم) صاحب كواشى وغيريلر ديديلركه (لما ولد
ابراهيم بعث الله اليه ملكا يأمره عن الله تعالى ان يعرفه بقلبه ويذكره بلسانه فقال قد فعلت ولم يقل افعل فذلك
رشده) وقتاكه خليل الله عالم وجوده قدم نهاد اولدقده حق جل وعلا اكا برفرشتهٔ نور سرشته ارسال بيوردى كه قبل
رحماندن ابراهيم معرفهٔ تامهٔ قلبى ايله حقى بيلوب وذكرمولا ايله رطب اللسان اوله ديو امر ايده چون ابراهيم عليه
سلام الرحيم امر فرشتهيى كوش ايلدى مبالغة امره امتثالى مشعر تعبير بالماضى ايله درحال قد فعلت لفظيله اداء
مافى البال بيورملرى رشدندن مراد اولنان معنادر ديديلر (وقيل ان القاء ابراهيم فى النار ومحنته كانت وهو ابن ست
عشرة سنة) يعنى جناب خليل الله نار نمروده القا ونمرود لعينله ابتلاسى اون التى ياشنده ايكن وقوع يافته دردينلدى
(وان ابتلاء اسحاق بالذبح وهو ابن سبع سنين وقيل ثلاث عشرة سنة) اسحاق بن ابراهيم عليه سلام الله الرحيم
ذبحله ابتلا وامتحان بيورلديغى يدى ياشنده اولديغى حالده ايدى نقل مذكور ذبيح اسحاق عليه السلام اولديغنه
بناءدركه اهل كتاب ومفسرين ومحدثيندن محب الدين الطبرى ماننديبسيار كسنه ذاهب اولوب حتى جلال الدين
السيوطى رسالهٔ مستقله ايله استيفاى مرام بيورمشلر اما مذهب جمهور اسماعيل عليه السلام اولدقلرين اكثر
صحابى كه ابن عباس وابن عمر ومعاويه رضى الله عنهم امثالندن مرويدر انا ابن الذبيحين حديث شريفيكه
بريسى حضرت اسماعيل عليه السلام وبرى پدر سلطان انبيا عبدالله مراد اولنور ديو بكرميدن زياده وجوه ايله
ذبيح حضرت اسحاق عليه السلام اولمسى مردود وبسيار فحول خط بطلان كشيده اولديلر والله اعلم (وان
استدلال ابراهيم بالكوكب والقمر والشمس كان وهو ابن خمسة عشر شهرا) يعنى خليل الله اشياء نورانيهدن ستاره
وماه ومهر ايله برسبيل نظر عالم خالقك حدوثنه استدلال ومنكرينى طريق حقه ارشاد بيوروب ياقوم انى برئ
مما تشركون ايله كويا اولدقلرى پنجده ماهه ايكن ايدى وكذلك نرى ابراهيم ملكوت السموات والارض ايهٔ كريمه
سنه اشارتدر ووجه استدلال جناب خليل الله اولدركه چون اجرام سماويه آفله وهر آفل متغير وهر متغير حادث
اولمغله ولا شئ من الحادث بصانع نتيجه پذير وتلك الاصنام تغيرده اجرام اسمايهكه دخى دون اولمغين ذلك
الاستدلال ايله صانع مغايرلها وجوداولسى بالطريق الاولى ثبوت يافته تعيندر امدى عالم برصانعدن لابد اولور
(وقيل اوحى الله تعالى الى يوسف عليه الصلاة والسلام وهو صبى عند ماهم اخوته بالقائه فى الجب) اخوه ضم وكسر
همزه ايله جمع اخ وجب ضم جيم وتشديد موحده ايله غير مطويه بالحجارة اولان چاهدر يعنى يوسف عليه السلامى
برادرانى افتادهٔ چاه ايتمكه قصد ايتدكارى حينده حق جل وعلا ارسال ملك بريله ويانبوتله وحى ايلدى هنوز يوسف
عليه السلام صبى ايدى ويوسف عليه السلام حضرتلرينك رخ منور لرنده برخال سياه ودوچشمى ميانهسنده
شامهٔ عنبرين شمامهلرى وارايدى وتمام اذكرنى عند ربك كريمهسى حروفى عددنجه رشتهٔ رقيله بسته اولمشيدى
عمر عزيزى يوزيكرمى سالنده رسيدهٔ پايان اولوب اب نيل ايچره تابوتكا كنج نهان كبى دفن وپنهان اولدقدنصكره موسى
الكليم عليه صلوات البر الرحيم تابوت نور مجسم يوسفى نيلدن اخراج وارض قدسه ارسال ومراقد اباء كرامى جنبنده
دفين خاك پاك قيلدى وچاه مذكور بيت مقدس وياردنده سعادتخانهٔ يعقوب عليه السلامه اوچ فرسخ محلدر
ديديلر (بقوله تعالى فلما ذهبوا به واجمعوا ان يجعلوه فى غيابة الجب واوحينا اليه لتنبئنهم بامرهم هذا الاية اى
وهم لا يشعرون) جملهٔ حاليه لا يشعرون اوحينا ويالتنبئنهم قوانه تعلق ايدر يعنى برادران يوسف يوسفى انداختهٔ
چاه ايتمكه عزم واجماع ايلديلر بز كريم الشان يوسفه وحى ايلدككه سنى خلاص ايدوب بو امر نادره برابرلرين
برادرانكه هر اينه خبر ويررسك وانلر سنك بعد زمانله علو شانكى ادراك وتميز ايتدكلرى حالده كنديكى تعريف ايدرسك

دیو سأل حالنه بوایه جمیله ایله بشارت بیورردی (الی غیر ذلك من اخبارهم) بعض نسخده مما ذكر من اخبار غیرهم
ایراد اولندی خلاصهٔ كلام انبیا علیهم السلام ابتدای امرحالهٔ طفولیتلرنده كمال اوزره مجبوللرن اولدقلرنه دلالت
ایدن اخباردن ذكر اولنان قصص پر عبرلك غیری نیچه اثاره رسیده اولنجه دكین شهرتیابدر (وقد حكی اهل
السیران امنة بنت وهب اخبرت ان نبینا محمدا صلی الله علیه وسلم حین ولد ولد باسطا یدیه الی الارض رافعا رأسه الی
السماء) نقل ارباب سیر اوزره والدهٔ حضرت خلاصهٔ موجودات صلی الله علیه وسلم پیامرس اولورکه نوردیدهٔ جان
جاوه كی سرادقات جهان اولدقده دو دست كرم پیوستن زمینه بسط و سر دولتمندنی اسمانه رفع ایدیجی اولدیغی
حالده عزونازله بیرایهٔ مهد وجود اولدی دیدی (وقال فی حدیثه صلی الله علیه وسلم لما نشأت بغضت) بناء مجهول
وتشدیدله (الی الاوثان) جمع وثن كه بت یاخنه وصنم بلا جثه درو كاهی صلیبه اطلاق اولنور شداد بن اوس رضی
الله عنه طریقندن شدو ثیقهٔ ابونعیم فی الدلائل اولان خبرده شاهسر پر اصطفا علیه اصفی التحایا بیورركه وقتاكه
حقله باطلی تمییز و فرق ایدراولدم بالجمله بتان بكمال مبالغه مبغض قیلندی (وبغض الی الشعر) وشعرلك لفظ وسماعی
دخی بغایت مبغوض قیلندی لام تعریف برای عهد اولمق كرك دینلدی وان من الشعر لحكمة حدیث لطیفه
منافی اولمیه (ولم اهم بشیء) همزه وضم هاء وشدّ میم مضمومه ویاء مفتوحه ایله لم اقصد معناسنه (مما كانت
الجاهلیة تفعله الامرتین فعصمنی الله منهما ثم لم اعد) جاهلیه قبل البعثة ایام فترتدر بعض نسخده منها وقوعی
فعل جاهلیته راجعدر یعنی ارباب جاهلیته دركار اولدقلری بازیچه ومعازف وسماع مانندی منهیاته قصدا یتدم
انجق دوبار صدور ایتدكه نكهبان عالم جل شانه استمراردن بنی مصون بیوروب بعدذا ابدا رجعت ایتدم
دیو تحدیث نعمت پروردكاری بیورر لر خبر مذكور حیدر كرار كرم الله وجهه طریقندن مرفوعا حاكم علیه الرحمة
رفع رایهٔ روایت بیوردیغی حدیث مضمونیدركه سرور عالم صلی الله علیه وسلم بیورر شبانكه اعلای مكه ده ایدم
قریشدن برشاب رعی غنمله مشغول ایدی دیدمكه بنم رمهٔ كوسفندم انكهبان اول كاتسمر الصبیان كوشیدن
سمر ایله خاطر نواز اولام دیو محلات مكه دن برخانه پیشكاهنه كلدم نغمات نای ودف قرع دریچهٔ سامعم اولوب
چكونكی حالدن پرسان اولدیغمده فلانك سورولیمه سیدر دیدیلر اول سماعله وقت كذار ودوچشم خواب آلود
اولدی تاكیم ضوء افتاب بنی بیدار ایلدی وشب دیكرده همچنان صدوریافتهٔ قصد سمر وبعد الرجوع بنه رفیقم
استنطاق ایلدكده استحیا ایدوب وما فعلت شیأ كلامیله رد جواب ایتمشیدم دیو الامرتین لفظنك حقیقتنی بیان
بیورمشلردر حاصلی امر مذكورده دخی ارتكاب محرمات نایابدر زیرا وقوعی قبل تحریم السماع وشرعا ولیمه
عرسده ضرب دف غیر ممنوع وسمرلیلادن نهی ایسه مطلقا نهی تحریم دكلدر امدی انبیا علیهم التحایا مكارم رضیه
وشمائل بهیه اوزره مجبوللردر علی سبیل الندرة عالم طفولیت وصغرده وقوعی مانع خلوص اولمز حدیث مذكور مع
تمامه عدالت فصلی آخرنده مفصلا ذكر اولنور (ثم تتمكن الامر لهم وتترادف نفحات الله علیهم) ضمیر جمع انبیا علیهم
السلامه راجعدر وعبارهٔ سابقا بل غریزت قولی اوزره معطوفدر وثم ایله عطفی بعد رتبه وزمان ایچوندر باعتبار
الابتداء والانتهاء وتتمكن تفعل من الامكان ثبوت وقرار یاخود تزاید معناسنه وامر لهم مراد اول ذوات ذیشانانده
كمال ومعلومدن ایداع قیلنان اموردر وتترادف تفاعل من الردف وهو الركوب خلف غیره ونفحات فتحتین وحاء
مهمله ایله جمع نفحه در اصل رایحهٔ طیبه وبو مقامده هبه وعطیهٔ ربانیه دركه انلره روزی قیلنان امداد باری مراد
اولنور یعنی انبیا علیهم التحایایه اخلاق جبلی وغریزی قیلندقدنصكره كمال اوزره ثبوت یافته وقرار داده اولوب
بخشایش فیاض مطلق ومعارف حق انبیا حضراتی اوزره تتابع ایدر (وتشرق انوار المعارف فی قلوبهم حتی یصلوا
الغایه) وفی نسخة الی الغایه یعنی دل اكاهلرنده اثار عوارف وانوار معارف تابنده ودرخشنده اولورتاكیم تخلقوا
باخلاق الله ایله نهایت كماله رسیده وارباب هدایت واصحاب عنایت زمرهٔ جلیله سنه پیوسته اولنجه (ویبلغوا
باصطفاء الله تعالی لهم بالنبوة) متعلق بیبلغوا وباصطفاء (فی تحصیل هذه الخصال الشریفة النهایة) نصبله مفعول
یبلغوا وغایه ونهایه بر معنایه لكن تفنن فی العباره مراد اولندی (دون ممارسة ولا ریاضة) یعنی اول حضرات عالیة
السمات خصال علیه تحصیلنه مولای عزیز نبوتله اجتبا واختیار بیورمغین جذبهٔ الهیه وخلقهٔ غریزیه ایله
ملازمت وریاضت كسب ایتمكسزین سرمنزل نهایهٔ مقصوده بالغ اولدیلر (قال الله تعالی ولما بلغ اشده) هو مفرد
وجمع لا واحد له (واستوی) حق جل وعلا بیورر وقتاكه موسی نهایهٔ قوة وغایتنه اتنه بالغ وجهل ساله واصل اولوب
عقلی مستحكم وحالی مستقیم اولدی چون اربعینه بلوغ قانون الهیده غالبا سن بعثهٔ انبیا ومرسلین در (آتیناه حكما
وعلما) بزه وسایهٔ نبوت اعطا ومعرفت نامهٔ كامله احسان ایلدك (وكذلك نجزی المحسنین) وقوع جزانی احسانله

تعلیقده تنبیهدركه انلر محسنین ومخلصین ومراقبین لله اولملریله احسانله مجازاة بیورلدی هل جزاء الاحسان
الا الاحسان مصنف علیه الرحمة مولای كریم پیغمبرانه هردم نفحه بخشای كمال اولدیغنه بو ایهٔ كریمه ایله استشهاد
بیورمشدر (وقد نجد نحن غیرهم یطبع) بناء مجهولله (علی بعض هذه الاخلاق الشریفة دون جمیعها) وفی نسخة
دون بعضها (ویولد علیها) ماقبلنی تفسیرا سادر (فیسهل علیه اكتساب تمامها عنایة) نزع خافضیه اوزره منصوبدر
(من الله عز وجل) ای بعنایة الله تعالی یعنی انبیاء علیهم التحایادن ماعدا عقلا وحكما واولیادن اخلاق كریمهٔ
مستحسنه دن بعضیسی اوزرینه مجبوللین دون بعض مصادفه وبعضیلر تلك الاخلاق اوزره مادرزاد اولوب تمامی
اخلاق حمیده یی اكتساب واسطهٔ تخلق وكرم باری تعالی ایله انلر اوزرینه اسان اولدیغن مشاهده ایدرز (كما نشاهد
من خلقة بعض الصبیان) خلقة كسر خاء معجمه وسكون لامله (علی حسن السمت) طریق وهیئت اهل خیر
(او الشهامة) فتح شین معجمه وهاء ومیمله حدت ذكا وجلادت (او صدق اللسان او السماحة وكما نجد بعضهم علی ضدها)
نتكیم بعض صبیان خلقتندن حسن هیئت ویاذكا وفطنت یاناطق بیانله صدق زبان وجود وكرم وسخاوت اوزره
سرشته اولدقلرین مشاهده ونیچه سن صغر وكبری عالمنده اخلاق حسنه خلافیله معاینه ایلدیكمز اسا (فبالاكتساب
یكمل) ضم میمله تمام معناسنه ویا كمال تمام وزیاده (ناقصها وبالریاضة والمجاهدة یستجاب) صیغهٔ مجهولله (معدومها
ویعتدل منحرفها) یعنی اكتساب اخلاق رضیه ایله نقصانی اتمام ویاریاضت ومجاهده سبیله نفسنده نایاب وغیر
مجبول اولدیغی اخلاق حمیده اكتساب واستجلاب اولنوب اعتدال محموددن مائل اولان خلق معتدل اولور امدی
درحق انبیا اتمام ودرحق غیر كمال لفظیله تعبیر كردهٔ مصنف علیه الرحمة برعكس ادا بیورلسه خوش آینده مقام
ایدی پس بو عبارة ماتقدم اوزره قسم آخر اولوركه اول مرتبهٔ انبیا علیهم التحایا كه جمیع اخلاق مرضیه اوزره
منطبع ومجبول ایدیلر وقسم ثانی بعض اخلاق حمیده اوزره مطبوع وبعضی مكتسب ایدی (وباختلاف هذین
الحالین یتفاوت الناس فیها) امدی جبلی وكسبی اختلافیله قلت وكثرة وضعف جهتندن صفات حمیده ده خلق خلق
تفاوت ایدر (وكل میسر لما خلق له) بوكلام امثال نبویه وجوامع الكلام وحدیث صحیحدن بعضدر اول حدیث اعملوا
فكل میسر لما خلق له فمن خلق سعیدا یعمل عمل اهل السعادة ومن خلق شقیا یعمل عمل اهل الشقاوة والحاصل
توفیق خلق قدرة طاعت وعیاذا بالله خذلان خلق قدرة معصیة اولدی (ولهذا) ما (قد اختلف السلف فیها)
ما موصول اسمی او حرفی او زائده ولذا اسقطت من بعض النسخ (هل هذا الخلق جبلة او مكتسبة) یعنی ولهذا التفاوت
علمای متقدمین اختلاف ایلدیلركه خلق حسن غریزی وطبیعی ویا اكتسابیمیدر (فحكی الطبری عن بعض السلف
ان الخلق الحسن جبلة وغریزة فی العبد) عالم نحریر محمد بن جریر بعض سلفدن جزیل روایت بیوردیكه خلق
حسن جهان پسند عبدده جبلی وغریزیدر (وحكاه ابن مسعود رضی الله عنه والحسن) البصری (وبه قال هو) ابن
جریر عبدالله بن مسعود وحسندن نقل ایله بروجه محرر حكایه بیورمشلر (ولا یلزم من حكایته اعتقاده له
والصواب ما اصلناه) اما قول صواب سابقا اصل وقاعده قیلدیغمز وجه وجیهدركه اخلاقدن بعضیسی جبلی
وغیر مكتسبه وبعضی تعلم وریاضتله حصوله پذیر مكتسبه در بجای صواب والظاهر او الصحیح لفظیله تعبیر بیورلمق
صواب ایدی علی القاری درزیرا ماسبق من السلف مراعات لازمدر (وقد روی سعد) بن ابی وقاص رضی الله عنه
(عن النبی صلی الله علیه وسلم كل الخلال) كسر خاء معجمه ایله جمع خله بفتح وتشدید خصلة وصفة (یطبع علیها المؤمن
الا الخیانة والكذب) خیانة ضد امانتدركه سرقه وانكار ودیعه مانندی اموری مشتملدر یعنی هرخصال اوزره
مؤمن سرشته ومجبول اولور الا خیانة ودروغ اوزره مجبول دكلدر زیرا فطرة مؤمن بهرحال سلیمه درونهاده مقرره
بغایت بد در مطلقا مؤمنده طبیعة مخلوقه دكلدر او المراد المؤمن الكامل خبر لطیف روایت كردهٔ ابن ابی الدنیا
فی الصمت در (وقال عمر بن الخطاب رضی الله عنه فی حدیثه الجرأة) بوزن جرعة شجاعة (والجبن) ضم جیم
وبا وتخفیف نونله عدم الاقدام للخوف هراس (غرائز) جمع غریزة طبایع (یضعها الله تعالی حیث یشاء) ابن جریر
وابن ابی حاتم وسعید موقوفا فاروق منیع الجناب حضرتندن روایت ایدرلركه جرأة وجبانت غریزی وجبلیدر
صانع بیچون بو ایكی خصلتی مراد ایلدیكی بنده سنه نهاده ایدر (وهذه الاخلاق المحمودة والخصال الجمیلة كثیرة
ولكن نذكر اصولها ونشیر الی جمیعها ونحقق وصفه صلی الله علیه وسلم بها ان شاء الله تعالی) اخلاق پسندیده
وخصال جمیله بسیار وعلی التفصیل اقسامنی استیفای حیطهٔ شماردن بیروندر واما اصولنی فصولده ذكر وبیان
وفروعی اعتباریله جمیعسنه اشارت وبروجه كمال اول خصالله حضرت سلطان كونین صلی الله علیه وسلمك وصف
دلاراسنی ماشاء الله ثبت وتحقیق ایدرز

(فصـــل)

(اما اصل فروعها) ضمير اخلاقه راجعدر امدى بو فصل فهرس نما اصول اخلاقى صريحا بيان وفروعنه تلويحا
اشارتله مقصوددر (وعنصر) ضم وفتح عين وضم صادله ماده واصل معناسنه وعناصر آب وخاك وباد وآتشه
اطلاق اولنوركه هرجسد بو موادن مركبدر (ينابيعها) عطف تفسيرفى العبارة وتفنن بالاشاره درجمع ينبوع
ما يتفجرمنه الماء (ونقطة دائرتها) نقطه جزء من الخط والسطح قطب ومركزايله بيان دردائره اصطلاح هندسه ده
تام الاستداره برخط مستديردركه مركزندن چيقوب اكا منتهى اولان خطوط مستقيمه هرجانبدن طولده
متساوى اوله (فالعقل) وعقل ايسه عندالحكما جواهر خمسه نك بريدر وجواهر خمسه هيولى صورت نفس عقل
جسم وعقل برنور روحانيدركه نفس علوم ضروريه ونظريه يى اول نورايله ادراك ايدر ومواد معقولات مهيا بى
اولوب بلاشائبة تكلف وتوقف برسبيل رسوخ انى وجوده كتورمك شاننده اولان كمسنه نك قوتنه عقل مستفاد
دينلور بو مقامده عقل فعال مراد اولنمزكه فلك قمره نسبتله اكا عقل عاشر وعقل فعال وجبريل دخى دينلوريس
حكما عقله جوهروغير بلر جسم شفاف ديرلركه محلى مشام ويا قلبدر والاصح انه قوة نفسية هى منشاء الادراك
والحاصل اخلاق افرادنك اصلى وينبوعنك ماده سى ومدار اخلاقك قطب ومركزى عقلدر (الذى منه ينبعث
العلم والمعرفة) انبعاث عقلك ينبوع اولديغنه نظراوعلم مطلق ادراك وادراك كليات معناسنه ومعرفة ادراك
جزئيات يعنى اصل اصيل اخلاق عقلدركه علم ومعرفت اندن نشئه ياب اولور (ويتفرع عن هذا) وفرع عقلك اصلنه
نظرا درعن ايله تعديه نشأة معناسنى متضمن اولديغيچوندر والا على ايله تعديه سى معروفدر (ثقوب الرأى وجودة
فتح جيله (الفطنة والاصابة) رفعله وبعض نسخده جرله (وصدق الظن) بالرفع لاغير (والنظر للعواقب ومصالح
مجروراعواقبه ومرفوعا نقوبه معطوفدر (النفس ومجاهدة) جرله وبعض نسخده رفعله در (الشهوة وحسن
رفعله (السياسة والتدبير واقتناء) رفعله (الفضائل وتجنب الرذائل) حاصلى ادراك نفس كه عقلدر اندن نفوذراى
واحكام وحسن تفهم بروجه صواب وادراك غرض ودرخارج وذهن واقعه موافقت عاقبت امرده تدبر وتأمل
ومنافع ومحاسن نفس وترك شهوات واهوات وصدق لهجه وعدالت وحسن تدبير امورناس واكتساب شمائل
واجتناب ذمايم شجرهٔ اصل ثابت عقلدن تفرع ايدر دوا اخلاقك كليسى مخالفة شهوة وهوى وموافقت شريعة
وهدى ايله حصوا پذيردر (وقداشرنا الى مكانه منه صلى الله عليه وسلم وبلوغه منه ومن العلم الغاية التى لم يبلغها
بشرسواه) ضمير مكانه حضرته وضمير منه عقله راجعدر ومكان مرتبهٔ معنويه يعنى فيماسبق من العقل علو محل
حضرتى ايراد واصل عقل وعلمدركه كاسنينه اول حضرتك غيرى برفرد اكارسيده وظفرياب اولمديغى غاية قصوايه
وصوانه اشارت ايلدك (واذ جلالة محله من ذلك) ظرف آخر فصلده اولان حارث العقول قولنه متعلق واذ تعليليه
اوله ويا ما قبلنه عطف اولنه وبونك امثالى عطف عطف على المعنى تسميه اولنوركان ديمك اولوركه اول حضرتك
انده علو قدرى محسوس ومشاهد وجلاله محلى امر متحققدر (وما تفرع منه متحقق عند من تتبع مجارى احواله
واطراد سيره وطالع جوامع كلمه وحسن شمائله وبدائع سيره وحكم حديثه) كسر حاء وفتح كافله قول مصيب
(وعلمه بما فى التوراة والانجيل والكتب المنزلة) تشديد وتخفيفله (وحكم) جمع حكمة (الحكماء وايامها وضرب الامثال
وسياسات الانام) ضبط امور عامه باللسان والسنان (وتقرير الشرائع وتأصيل الاداب النفيسة والشيم الحميدة)
يعنى اول تاجور خطاب لولاك حضرتلرينك سنن حق ووفق صدق اوزره جاريه اولان احوال وشمائل رضيه
استمدادينى مطالعه ومشاهده ومبنى يسير ومعنى كثير كلامنى وسير وسلوك منيعه واخلاق حسنه وبديعه سن
شاهد خوش لهجهٔ كتبده معاينده واتقان علم وعملده حكم كامله وشامله سن مشتمله اولان احاديث جليله سن
مطالعه واول داناى عالمك علم عالم شمولى كتب ربانى وصحف اسمانيه حيازه واحاطه سن ومعارف حكما وسرگذشت
امم پيشين وقصص انبياى كزين واقوال وافعالده واقعه مطابق ضرب امثاله واصلى وفرع احكام شرايعه وتأسيس
اداب مرغوبه واخلاق محموده به على اشتمالين تتبع ايلين كمسنه عندنده ثابت وظاهر اولور (الى فنون العلوم) اى
منتهية الى غير ذلك (من انواع المعارف التى اتخذ اهلها كلامه عليه الصلاة والسلام قدوة) كسر وضم قافله
مقتدى (واشاراته حجة كالعبارة) كسر عين مهمله ايله مصدر تعبير رؤيا (والطب) كسر طاء وتشديد موحده ايله
بدن انسانه من حيث الصحة والمرض تعلق ايدن علمدر (والحساب) مصدر حسب بمعنى عد علم يعرف به مقادير العدد
بنوعى الجمع والتفريق (والفرائض) جمع فريضة تقدير معناسنه ميراث ومراتب ورثه يه دائر علمدر (والنسب
معرفة انساب الناس من لدن ادم الى كل عصر فهو من علم التاريخ (وغير ذلك مما سنبينه فى معجزاته ان شاء الله

تعالى دون تعليم ولا مدارسة ولا مطالعة كتب من تقدم ولا الجلوس الى علمائهم) يعنى اصناف عوارفدن ذلك
المذكورك غيرى يه رسيده اولنجه كه ارباب معارف كلام حضرتى پيشوا واشاراتن دلالت اتخاذ ايلمشلردر تعبير رؤيا
وعلم طبابت وحساب وفرائض ونسب ونيجه علوم شتى امثاليكه آخر باب رابعده ذكر معجزات بخشنده بيان ايدرز
حال انكه اول در يتيم بحر عرفان تعاليم درس وكتب متقدمينه مطالعه وعلماى اهل كتاب وعرفاى مشركينله محادثه
ومحاوره ومجالسه ايتمكسزين ايدى (بل نبى امى لم يعرف) صيغهٔ مجهولله (بشئ من ذلك حتى شرح الله صدره
وابان امره وعلمه واقرأه) بلكه اول شاه سرير لولاك ذكر اولنان علمك بريله غير مشتهر پيغمبر امى ايدى تا كيم فرد
بيچون جل وعلا اول حضرتك صدر شريفنى ايمان وعرفان ايله توسيع وتنوير وقدر جليلنى ايات ومعجزاتله اظهار
ايليوب مالم يكن يعلم علومنى اكا تعليم وما لم يكن يقرأ معارفى قرأته اقدار ايلدى (يعلم) بناء مجهولله (ذلك بالمطالعة
والبحث عن حاله) من غير تعلم عقل وعلمدن داناى عالم صلى الله عليه وسلمك بالغ اولديغى رتبهٔ والاشمائل وسير حضرتى
مطالعه واحوال جميلهٔ الشمين بحث وتفتيشله معلوم كردهٔ اهل عرفاندر (ضرورة) نزع خافضيه ايله منصوب
ويعلم لفظنه متعلقدر (وبالبرهان) ضرورة اوزره معطوفدر (القاطع على نبوته) حال من البرهان (صلى الله عليه
وسلم نظرا) تمييزدردر اصل نظر تقليب بصر للادراك بعده تأمل وفحصده استعمال اولندى يعنى اول حضرتك
نبوتى اوزره استدلالا حجة قاطعه ايله معلومدر والحاصل دلائل نبوتنه نظرايدن قوة عقل حضرتنه دانا ياخود مالا
نهايه علومى سرورا صفيا محيط اولديغى بيلنور (فلا نطول بسرد الاقاصيص) جمع اقصوصه قصه معناسنه
يا على خلاف القياس جمع قصص (وآحاد القضايا) احاد مدهمزه ايله جمع احد مفردات معناسنه وقضايا جمع قضية يعنى
تعداد قصص انبيا وسرد قضايا ايله تطويل كلام ايتمزز (اذ مجموعها مالا يأخذه حصر ولا يحيط به حفظ جامع) زيرا
مجموع قصص وقضايا حد وحصردن بيرون وحيطهٔ يادداشت حفظه ومهره دن افزوندر (وبحسب عقله) فتح حاء
مهمله وسينله (كانت معارفه صلى الله عليه وسلم الى سائر ما علمه الله واطلعه عليه من علم ما يكون وما كان وعجائب
مجروراعلم اوزره معطوفدر (قدرته وعظيم ملكوته) يعنى عوارف خواجهٔ عالم صلى الله عليه وسلم سائر علوم لدنيه
ومعارف ربانيه كه مستقبل وماضى ده وقوع يافته علوم كونيهٔ عالم شهادت وغيب وعالم اسرارده اعلام اولنان
غرايب ملكوتنه اطلاع وتعليم پرورد كاربيوريلان مرتبهٔ معارفى كمال عقلى مقدارنجه در (قال الله تعالى وعلمك
مالم تكن تعلم وكان فضل الله عليك عظيما) تفاصيل شريعت واداب طريقت واحوال حقيقتدن هنوز معلومك
اولمين علومى سكا تعليم بيورروب انعام جسيم واحسان عميله حقنده فضل حق عظيم اولدى (حارت العقول
فى تقدير فضله عليه وخرست) كسر راايله (الالسن دون وصف يحيط بذلك) سلطان رسل صلى الله عليه وسلم
وزره شرفيافتهٔ صدور اولان منن جسيمهٔ خدادادى بكمالها اوصف وبيانك مادونى اولان مرتبه تصويروتقديرده
بيله عقل اولى الالباب حيران ومدهوش وناطقهٔ اهل بيان لال اولدى (او ينتهى اليه) اودوزنت نحصر لديه لانه
عليه السلام مظهر الاسم الاعظم والله تعالى اعلم

(فصـــل)

(واما الحلم) هيجان غضبدن نفس وطبعى ضبط وصيانة (والاحتمال) صبرعلى المكاره وعدم التأثير (والعفو)
عدم مؤاخذه بالذنب (مع المقدرة) فتح وضم دال وكسرى دخى محكيدر بمعنى القوة بعض نسخده مع القدرة
واقعدر (والصبر على ما يكره) صيغهٔ مجهولله يعنى مرشد خانقاه عالم صلى الله عليه وسلم حضرتلرينك حلم واحتمالى
وكنهكارانى جرمى ايله عتابه قدرتياب ايكن عدم مؤاخذه وباركران جفايه صبروشكيبى رتبهٔ تعبير وتوصيفدن
بيروندر (وبين هذه الالقاب فرق) القابدن مراد صفة اوزره داله لفظ جامددر يعنى مسميات هذه الالقاب بيننده
حدو فرق نمايا ندر (فان الحلم حالة توقر) فتح مثناة وضم قاف مشدده ايله (وثبات عند الاسباب المحركات) امدى حلم
اسباب محركه سى عندنده مثلا حركة سبب غضبيه حالنده وقار وسكوندر وثبات واستقرارى ايجاب ايدر حالتدر
(والاحتمال) نصب ورفعله (حبس النفس عند الالام) همزه ايله جمع الم (والمؤذيات) همزه وواوله وذال معجمه ايله
جمع مؤذيه احتمال ايسه الم واذى ورودنده ضبط نفسدر تا كيم سلطان عقله سرفرو وامريله كسب طمانيتدر
الم محن الهيه واذى من جهة الحيوانات والادمية ايله تمييز كردهٔ خولدر امدى عطف العام على الخاص قبيلندن
دكادر وبعض نسخده مؤذيات بدلى رديات راودالله مهلكات معناسنه ايراد اولندى (ومثلها) مذكورات
مانندى (الصبر ومعانيها متقاربة) صبر دخى حلم واحتمال نظيريدر زيرا معانئ صبر وحلم واحتمال يكديكره قريبه در
قال الراغب الصبر الامساك فى ضيق وحبس النفس عما يقتضيه العقل او الشرع وصبر لفظ عامدر عبادت

ایله معبردر (واماالعفو) دراصل محو بعدذا مجازات
ومصیبتدن اقتضا ایدرکه صبر فی الله وبالله ومع الله وعن الله
معصیتدن مجاوزه معناسنه استعمال اولندی (فهو ترك المؤاخذة) ترك جزادر وترك ایله تفسیرده عن قدرة عفوه
اشارت هویدادر زیرا جزایه عدم قدرة اولنجه عادم تعبیر اولنوب تارك اطلاق اولنمز (کما قیل) وان فی الحلم ذلالات
عادمه * والحلم عن قدرة فضل من الکرم (وهذا کله مما ادب الله به نبیه صلی الله علیه وسلم) بو اداب ومحاسنك
کلیسی ادب امورده خزانهٔ حکمت علیه اتم التحیه حضرتلرینه حق سبحانه وتعالینك استعداد تام خلقندن صکره
تعلیم وارشاد بیوردیغی مکارمدندر تکمیم ادبنی ربی فاحسن تأدیبی خبر شریفله تحدیث نعمت بیوردیلر (فقال خذ
العفو وأمر بالعرف الایة) ای تعاط العفو عن الناس جملهٔ تأدیب حقدن بو ایهٔ شریفه مکارم اخلاقی جامعه درو لفظ
خذ وأمر ایله امر اولنوب واعمل او واعف ایله عدم اتیاندن اشارة باهره درکه اول حضرتك جبلتنده عفو مرکوز
ومتصف بالعفو اولدقلری نکته من له الالمام بالادب اولنلره بدیهیدر مفسرینلردن بعض عفو مساهله وترك مؤاخذه
ومذام اخلاقدن ترك بجمله تفسیر بیوردیلر یعنی مسامحه ایله معامله وحسن معاشرتدن معروفله امر وجاهلیندن
مجاهله وترك مقابله ایله دیو بیوردیلر (وروی ان النبی صلی الله علیه وسلم لما نزلت علیه هذه الایة سأل جبریل
عن تأویلها فقال له حتی اسأل العالم) ابن جریر وابن ابی حاتم تفاسیرنده روایت بیوررلر وقتا خذ العفو ایهٔ جلیله سی اول
حضرته شرفیافتهٔ نزول بیورلدقده امین الوحی علیه السلامه حقایق تأویلندن پرسان اولدقده جبریل علیه السلام
نبی محترمه بیوردیکه تا که عالم حقیقی رب علامدن سؤال ایدهیم دیدی (ثم ذهب واتاه) فاء فصیحه در (فقال یا محمد ان
الله یأمرك ان تصل من قطعك وتعطی من حرمك وتعفو عمن ظلمك) طاوس قدسی مجلس مقدس نبویدن انفصال
وبعده تشریف ایلدکده یا رسول الله خدای علیم جل شانه جناب نبوتکه امر ایدرکه صلهٔ رحم ایدهسن وسکا
عدم احسانله معامله ایدنلره احسانله مجامله وظلمه تصدی ایدنلره عفوله مجازاة بیورهسن دیو امر ایدردیدی
(وقال له واصبر علی ما اصابك الایة) لقمان علیه السلام فرزندنه وصیت ایلدیکه یا بنی اقم الصلاة وامر بالمعروف وانه
عن المنکر جملهٔ وصایاسندندرکه کتاب عزیزده حکایه بیورلدی وهر قصه که قصص انبیادن ایراد بیورلمشدر حضرت
سرور کائنات علیه اطیب الصلوات وامهٔ مرحومه سیچون ارشاددر یعنی معروفله امر ومنکردن نهیك سببیله
سکا انواع محندن اصابت ایدن الام مصیبتلره صبر ایله ان ذلك من عزم الامور (وقال فاصبر کما صبر اولوا العزم من الرسل)
فاء فصیحه ومن بیانیه ویا تبعیضیه بر قول مجاهد اولوا الجد والجهد والثبات والصبر پنج نفر پیغمبران عالیشانلاندر
اولوا العزم نوح والخلیل بن آزر * وموسی وعیسی والحبیب محمد (وقال ولیعفوا ولیصفحوا الایة) الا تحبون ان یغفر
الله لکم والله غفور رحیم عفو عدم مؤاخذه بالذنب والصفح الاعراض عنه وعن ذکره (وقال ولمن صبر وغفران
ذلك لمن عزم الامور) لام موطئة للقسم درای من اهم الامور التی ینبغی التصمیم علیها (ولاخفاء بما یؤثر من حلمه
واحتماله) با بمعنی فی اول حضرتك نقل وروایت اولنان اموردهمع الاحباب حلمی وعن الاعدا احتمالی عند اهل
اصفا روشندر (وان) فتح وکسر همزه ایله (کل حلیم قد عرفت منه زلة) فتح زا ایله خطیئة (وحفظت عنه هفوة) فتح
ها وسکون فا ایله زله معناسنه قرییدر حضرت مصطفی علیه التحایادن ماعدا ارباب حلمك جمله سندن مکاره
وغضب حالنده عثره ولغزه صدورنی یلوب حفظ ایلدك (وهو صلی الله علیه وسلم لایزید مع کثرة الاذی الا صبرا
وعلی اسراف الجاهل الا حلما) جملهٔ حالیه در وجاهلدن مراد سیٔ الخلق ومجازف فی الامور اولان کمسنه دریعنی
حال انکه فخر عالم صلی الله علیه وسلم بشتانه فی محامد صفاته خرمشربان قومندن بسیاری اذا وجفا مشاهده ایدردی
مع القدرة مجازات ایتمیوب صبر وحلم وکرم واحسانی مزداد وبرزیاد اولوردی (حدثنا القاضی ابو عبد الله محمد
ابن علی التغلبی) فتح مثناة وسکون غین معجمه وفتح وکسر لام ایله برقبیله یه منسبتدر بشیوز سکزده قضاء نجیب اولدی
(وغیره) هذه الروایه یه شرکت ایدن مشایخدن (قالوا حدثنا محمد بن عتاب) فتح مهمله وتشدید مثناة فوقیه واخرنده
موحده ایله (انبأنا) ای اخبرنا (ابو بکر بن واقد) قاف ویا فا ایله (القاضی وغیره انبأنا) ای حدثنا (ابو عیسی) یحیی بن
عبید الله اللیثی (حدثنا عبید الله) پدرش (حدثنا یحیی بن یحیی) بن کثیر اللیثی القرطبی عالم الاندلس (حدثنا مالك)
امام مالك جناب مالك وقع تاریخنده عازم کاشسرای بهشت اولدیلر (عن ابن شهاب) محمد بن مسلم بن عبد الله
الزهری یوز یکرمی درد نده سرنهادهٔ خاك لحد اولدی (عن عروة) ابن الزبیر بن العوام فقهاء سبعهٔ مدینه دندر طقسان
بش تاریخنده عازم راحتسرای بقا اولدی (عن عائشة رضی الله عنها) فریدة الصدق ویتیمة الدهر ام المؤمنین بنت
ابی بکر رضی الله عنهما (قالت ما خیر رسول الله صلی الله علیه وسلم فی امرین قط الا اختار ایسرهما) یعنی علهٔ غائیه
افرینش علیه الصلاة والسلام ابدا ایکی امرك بیننده مخیر قیلندی الا تخییر قیلندیغی امرك اهون واسهلنی اختیار

ایدرلردی (مالم یکن اثما) اسهل اولان امر وبال اولمغی حالده (فان کان اثما کان ابعد الناس منه) اهون امر وبال
ایسه تنزهامنه خلقك اجتناب جهتندن بعیدتری ایدی فبالاولی ان لا یختاره ففیه تلویح باستحباب الاخذ
بالایسر والارفق مالم یکن حراما او مکروها امدی تخییر جانب مولادن ویا طرف مسلمیندن اولنجه استثناء منقطع
اولور سؤال بیوریلورسه که افضل العبادة احمزها ای اشقها علی البدن خبر لطیفنه حدیث مذکور منافی واول
حضرت اختیار غیر الافضل بیورملری نوجهله شایان اولور جواب بیورلمشکه سرور اصفیا علیه التحایا ایثار ایسر
واختیار اسهل بیورملری نفس نفیسی حقنده اولیوب امت مرحومه سی اوزره تخفیفا وحمایه ایدیکه دین حنفیهٔ
سمحه ایله ارسال اولندی اما کندو حقنده پای عرش پیمالری دردناك اولنجه صلاة ایله قیام بیوردقلری مرویدر
(وما انتقم رسول الله صلی الله علیه وسلم لنفسه الا ان تنتهك حرمة الله تعالی فینتقم لله بها) فخر عالم صلی الله علیه
وسلم خاصهٔ نفسی اجلندن ذات شریفنه خار آور جفا اولنلره عقاب ومن جنس العمل انلره انتقامله مقید اولمدی
لکن حرمهٔ حق خرق وهتکنه تصدی ایدنلر حقلرنده بسبب حرمة الله انتقام ایدردی انجق انتقامی
لله لا لغرض سواه ایدی یقال انتهك فلان محارم الله ای فعل ما حرم الله فعله علیه والحاصل حدیث شریف
اول ذات ملکی الصفات حضرتلرینك کمال حلم وعفو وتحمل اذی وترك انتقام اوزره اولدیغنه برهان صریحدر
(وروی ان النبی صلی الله علیه وسلم لما کسرت رباعیته) فتح را ایله بوزن ثمانیة ثنایا وناب میانه سنده اولان دندانلردر
(وشج) صیغهٔ مجهول ایله (وجهه یوم احد) جراحه سر وروی (شق ذلك علی اصحابه شدیدا وقالوا لو دعوت علیهم فقال
انی لم ابعث) بناء مجهول ایله (لعانا ولکن بعثت داعیا ورحمة اللهم اهد قومی فانهم لا یعلمون) رواه البیهقی فی شعب الایمان
مرسلا واخره موصولا غزوهٔ جانخراش احدده عتبة بن ابی وقاص بی ادب خسرو ممالك لولاك علیه السلام جانبنه
برکفه سنك لئیمانه اتوب سلك ثریا ندانلرندن براختر والا کهری برجسته قیلنوب وعبد الله بن شهاب زهری
نام بدنژاد تیره نهادسنك پارهٔ لمعت اولوب مصحف ناصیهٔ عرش افروز نبوتمآبی لعل فام خونله گلگون ومحاسن
تابناکاری الودهٔ خون قلندقده بووضع نادر برابر جگره طرف اصحاب اولوا الابصاره بغایت دشوار کلوب بو معاملهٔ
جبهه خراش اذیت انگیزی روا کورن طائفه اوزره بد دعا ایلسه کز دیدکلرنده بن رحمة حقدن طرد وابعاد عباد ایچون
ارسال قیلنمدم بلکه داعی الی الله ورحمة للعالمین بعث اولندم دیوب رخسار تابدارین ایوان اسمانه توجیه بیوروب الهی
قومیمه هدایت روزی قیل زیرا انلر هنوز رتبهٔ احدیتکه ومرتبهٔ رسالتمه اکاه دکللردر دعاسیله اول خیره سران مجنون
ضلالك هوشیار نشئهٔ فلاح اولملرین نیاز ایلدیلر (وعن عمر رضی الله عنه انه قال فی بعض کلامه بابی انت وامی
یا رسول الله) جار ومجرور بابی مقدر افدیك لفظنه متعلق اولور (لقد دعا نوح علیه الصلاة والسلام علی قومه فقال
رب لا تذر علی الارض من الکافرین دیارا) دیار احد معناسنه دریعنی جناب فاروق اعظم حضرت رسول محترمه
اصابت ایدن جفای قومی مشاهده ایدوب اثنای مقالده دهن کشای غیرت اولوب پدر ومادرم بلاگردان ذات قدسی
الصفاتك اولسون نوح پیغمبر قومنه دعا علیه ایدوب یارب وجه ارضده کافریندن برفردی ترك ایتمه وهلاکه
مظهر ایله دیدی (ولو دعوت علینا مثلها لهلکنا من عند آخرنا) من عند اخرنا عبارتی کلام عربده رایکان من اولنا
الی آخرنا دیمك مراد اولنور وعند لفظ مقحمه ومن بمعنی الی وقیل انه کنایة عن هلاك الجمیع یعنی دعوت نوح اسا
جمیع ناس اوزره دعا ایلرسك جمله مز هلاك اولماسی اظهر من یوح ایدی (فلقد وطئ) صیغهٔ مجهول وآخری
مهموز در (ظهرك وادمی وجهك وکسرت رباعیتك فابیت ان تقول الا خیرا فقلت اللهم اغفر لقومی فانهم لا یعلمون)
بتحقیق ظهر انورك باصیلوب محاسن تابناك خون آلود و دندان تابدارك برجسته قیلندی نوح علیه السلام
اسا بد دعا ایتمیوب دعاء خیرله قومك هدایتیاب اولملرین استدعا ایلدك دیدی شراحدن بعضیلر وطئ ظهر قصه سی
معهود دکلدر شاید اول حضرت عند البیت تحریمه بند نماز ایکن مستهزئین انك ظهر مبارکلرینه سلا القا ایتملرندن
کنایه اوله دیدیلر (قال القاضی ابو الفضل) عیاض علیه رحمة الفیاض بیورر (انظر ما فی هذا القول) دیدهٔ انصافله
گفتار عمریدن کذران ایدن شان پیغمبری یه نگاه تأمل ایله (من جماع الفضل) کسر جیم ایله ما یجمع کل امر
(ودرجات الاحسان) جمله فضل اوزره معطوفدر (وحسن الخلق وکرم النفس وغایة الصبر والحلم) فضل وافضال
ومراتب انعام وحسن خلقك وکرم ذات ونهایهٔ صبر وحلمك جمعیتنه که (اذ لم یقتصر علی السکوت عنهم حتی عفی عنهم)
اول قومك افعال ناسزالرینی معاینه بیورمشیکن سکوت اوزره اقتصاری روا کورمیوب مخموران میکدهٔ ضلالك
اول حضرت حقنده ظهور ایدن کناهلرندن عفو وصفحله انی لم ابعث لعانا مقدمهٔ بشارتیله معامله ایلدی (ثم اشفق
علیهم ورحمهم ودعا وشفع) فتح فا ایله (اللهم فقال اغفر او) للشك او للتنویع (اهد) بعد ذا قومی اوزره شفقت ورحمی

ابدا ایلیوب برای ایشان خواستکار هدایت وطلبکار مغفرت اولوب درکاه کبریایه دعا وشفاعت ایلدی (ثم اظهر
سبب الشفقة بقوله لقومی) جناب حضرتنه نسبت واضافه بیورملری قولیله باعث شفقتن اظهار بیوردی
(ثم اعتذر عنهم بجهلهم فقال فانهم قوم لا یعلمون) قومدن مراد یالکز قریش دکل بلکه جمیع امتیدرز یرا رحمة
للعالمین سید المرسلیندر شراحدن بعضیلر همان قریشی تخصیص ایتمشلر (ع) الله الله چه جای این سخنست*
والحاصل راه حق وقدر نبوته عدم عرفانلریله اول حضرت معذرة خواه اولدی (ولما قال له الرجل اعدل فان هذه
قسمة ما ارید بها وجه الله) جابر رضی الله عنه طریقندن روایتکردهٔ مسلم اولان خبر صحت اثرده وقتا سلطان
بر یرلولاک علیه السلام حضور سعادتلرنده غنایم خیبریانی تقسیم اثناسنده ذوالخویصره التمیمی که عاقبت
کاری رئیس خوارجدن اولوب نهروان محاربه سنده هلاک اولمشیدی اول حضرته دیدیکه قسمت ایلدیکک مالده
عدالت ایله زیرا بو وجهله قسمت رضای حقه موافقت قسمت عادله دکلدر دیدکده (لم یزده فی جوابه ان بین له ما جهله)
اول حضرت قسمتنده عدالت بیوردیغن اکا بیان بیورمده جوابلرنده کلام آخر زیاده ایلمدی (ووعظ) عطف علی
بین (نفسه وذکرها) بالتشدید ووعظ وتذکیر معنایه دربس وعظ قائلدن وعظ نفسه عدول بیورملری کمال حلم
حضرتلندرویا نفس رجله نصح وپند واعلام وتعریف ایلدی (بما قال له فقال ویحک) ویح کلمهٔ ترحم وتوجعدر ویا اداة
مدح وتعجب مضاف اولدیغی حالده مصدریه اوزره منصوب وکاهی ترک اضافتله رفع اولنور ووقع فی روایة ویلک
(فمن) استفهام (یعدل) رفعله (ان) شرطیة لدلالة ماقبله علیه جزاسی محذوفدر یعنی ایعدل غیری (لم اعدل) رخ
تابناکی کل سرخ اساغضبندن کلکون اولوب بن عدالت ایتمزسم یا کیم عدالت ایدردیوب (خبت) کسرخا ایله
(وخسرت) بفتح التا فیهما علی الخطاب وضمهما علی التکلم فتح اوزره معنالیها القائل بنی عدالت ایتمز اعتقاد
ایدرسک سن غیرعادله اتباعکله دنیاده خائب وعقباده خاسر اولدلک دیمک اولور وضم اوزره اقتصار معنای عدم
عدله تعلیق درکه اندن معصوددر امدی خیبت حرمان وخسارت ضیاع ونقصاندر (ان لم اعدل) فرضا وتقدیرا
انی ارشاد اولورکه عدم عدالتله موصوف اولان خیبت وخسرانه مستحق اولوب وجناب نبوتمابی عدالله کمال
انصافنی اشعار اولور (ونهی من اراد من اصحابه قتله) اصحاب باصفادن جناب فاروق ویا سیف الله خالدی که
ذوالخویصره نک محل اداب کفتارناهمواری سببیله قتلنی مراد ایدنلری حلما وکرما منع ودفع ایلدی (ولما تصدی له
غورث) فتح ویا ضم غین معجمه ویا مهمله ویا مصغر (ابن الحارث لیفتک به) کسر لام وضم تا ایله (ورسول الله صلی الله
علیه وسلم) واو حالیه (منتبذ) کسر موحده وذال معجمه ایله منفرد معناسنه (تحت شجرة وحده) حال مؤکده
(قائلا) حال اولور اسم فاعل من القیلولة (والناس قائلون فی غزاة) اسم مصدر بمعنی الغزو یعنی غزوهٔ ذات الرقاعده
حضرت تنها رو بالاخانهٔ اسراعیله التحایابی غورث بن الحارث نهانیجه قتلنه تعرض ایلدیکی اثناده حال انکه اول
حضرت برای استراحت بر درخت سایه سنده منفرد اقیلوله بیوردقلری حالده جالس ایدی وخلق دخی اول غزاده در
وسط نهار راحت یاب اولمق ایچون قیلوله درکار ایدیلر (فلم ینتبه رسول الله الا) اعم احوالدن استثنادر (وهو) غورث
(قائم والسیف صلتا) فتح وضم صاد مهمله ولام ساکنه ومثناة فوقیه ایله مجرد ومسلول معناسنه وسیف رفعله مبتدا
ویا نصبله مفعول معه وصلتا علی کل حال حال اولور (فی یده فقال من یمنعک منی فقال الله فسقط) السیف (من یده)
یعنی اول نازنین مهمانخانهٔ ملکوت خابدن بیدار اولمدی الا غورث حضورنبویده تیغ عریان بکف اولدیغی حالده اماده
اولوب سنی بندن کیم منع ایدر دیمجک جناب اشرف الوری بنی منع وحمایه ایدن پروردکار عالم جل شانه حضرتلریدر
دیدیکی ساعت دست جفا پیوست غورثدن تیغ افتادهٔ زمین اولدقده (فاخذه النبی فقال من یمنعک منی فقال کن خیر
آخذ) مدله اسم فاعل (فترکه وعفا عنه) شمشیر غورثی زمیندن اخذ ایدوب سنی بندن کیم خلاص ایدر دیدکارنده
هزار شرمله سن حلم وعفو وکرم ایله متصف خیر اخذ اول دیدکده غورثی مع القدرة ترک وکناهنی عفو ایلدی
وبو قضیه باعث اسلام غورث بن الحارث اولمشدر (فجاء الی قومه وقال جئتکم من عند خیر الناس) غورث قومنه
کلوب بن ناسک حلما وکرما خیرترینی حضورندن سزه کلدم دیو نقل ماجرا ایلدی رواه البیهقی (ومن عظیم خبره
فی العفو عفوه عن الیهودیة التی سمته فی الشاة بعد اعترافها علی الصحیح من الروایة) نواله کشان مهمانخانهٔ اثاردن
شیخین علیهما الرحمة بوزمین اوزره بسط مائدهٔ اخبار ایلمشلرکه یهود خیبردن سلام بن مشکمک همسری اختری
زینب بنت حارثه سرفتهٔ روزکار برمکارهٔ بدکردار ایدی درونده کینهٔ سید المرسلین مضمر اولمغین بر بزغاله بی بریان
وسرا پا اعضاسن شستهٔ زهر ابهٔ ذائقه سوز ایلیوب بر رسم هدیه مجلس ملائک خدم رسالته ایصال ایلدی
سید الانام اصحاب کرام ایله جالس اولوب شاة مشویه نک لحم ذراعندن بر لقمه تناول ایلدکده درنفس اخراج وحضارک

رفع یدنه امر ایلدی اما بشر بن البراء رضی الله عنه بر لقمه التقام ایتمش اولغله در ساعت سرچشمهٔ جاندن دست
شوی حیات اولدی سید ولد آدم صلی الله علیه وسلم اول سلیطهٔ بی شرمی پیشکاه دولته احضار وبو کاره اجترا سندن
سؤال بیوردقده اعتراف ایلیوب اکر دعوای صدقدن عاری ایسه خلق غائلهٔ استیلاسندن وارسته اولورلر
والا ادعای نبوتده صادق ایسه طرف حقدن اخبار اولنور دیو بو امره شروع ایلدم دیدی بو ماده ده علمای فن
حدیثدن روایتین منقوله دروعلی الصحیح جانب عفوی ترجیح قیلمشدر حاصل کلام تسمیم قصه سنده اولان شیمهٔ
کریمه لری عفو بابنده اول حضرتک معظم اخبارندندر وباب معجزات احیاء موتی فصلنده مفصلا بیان اولنور (وانه)
کسر همزه ایله اما فتحله ومن عظیم خبره فی العفو انه تقدیری انسب اولور (لم یؤاخذ لبید بن الاعصم اذ سحره وقد
اعلم به) صیغهٔ مجهول ایله (واوحی الیه بشرح امره) بیان حاله اعلام ووحی اولندی بنی زریقدن لبید نام یهودی عام
هجرتک التنجی سنه سنده حضرت فخر عالم صلی الله علیه وسلمه بر شانه ایله عقد سحر وبئر ذروانه انداخته ایدوب نازک
مزاج صاحب التاج والمعراج حضرتلرینک مزاجنده نوعا آثار تغیر بدیدار اولمغین طرف کردکار عالم جل وعلادن
سیمرغ سدره نشین جبریل علیه السلام اعلام کیفیت دسایس یهود ایتمکله چاذروانه علی مرتضی کرم الله وجهه
بعث اولنوب شیء مدسوسی اخراج وحل وازعاج ایلدکده لبید پلیدی مؤاخذه بیورمدیلر وقصهٔ سحر یهود اول
حضرتک مغیباته اطلاعی فصلنده تفصیل اولنور (ولا عتب علیه فضلا عن معاقبته) لبیده جزاء عملنه سزا عقابدن
فضله عتاب دخی ایتمدی امدی سحر امر حقیقی ویا محض تخییل اولمق اختلافیدر اما اصح قول حقیقی اولمقدر ومجرد
توجه نفسله اولورسه سحر وخواص سفلیه استعانتیله اولورسه علم خواص ویا بعض کواکب ودعوتیله اولورسه
دعوة کواکب وقوای سفلیه وعلویه استزاجیله اولدقده طلسمات دینلور کذا قاله الامام الرازی وبالذات تاثیرنی
اعتقاد کفر وساحر لاضراره بالناس شرعا قتل اولنور (وکذلک لم یؤاخذ صلی الله علیه وسلم عبد الله بن ابی
ابن سلول) که سرقافلهٔ نفاق بر بداخلاق ایدی قبل هجرة النبی صلی الله علیه وسلم مدینه ده راس انصار ایدی بعد الهجرة
ظاهر اسلامه کلمشیدی انک فرزند عالیقدری عبد الله رضی الله عنه کبار اصحاب وخلص موحدیندن اولوب لاجله
پدری هر قوم مکرم ایدی سنهٔ تاسعهٔ هجریه ده هالک اولدقده حضرت امام الانبیا علیه التحایا کرامة لابنه جنازه
سنه حاضر اولمشیدی * ولاجل عین الف عین تکرم (واشباهه) جمع شبه بمعنی شبیه (من المنافقین بعظیم ما نقل عنهم)
بنای مجهول ایله (فی جهته قولا وفعلا) ابن سید الناس الیعمری سیرتنده ابن عم خیر الناس رضی الله عنهمادن نقلی
اوزره منافقین من الرجال اوچیوز ونسادن یوز یتمش ایدی فخر عالم علیه سلام الله الاتم سرقافلهٔ نفاق اولان
ابن ابی وماننددنی ذات عالی سماتنه متعلق اموردهٔ قولا وفعلا اول کروهدن صدور یافتهٔ جرایم عظیمه ایله مؤاخذه
ایلمدی حتی ختام وغای مریسیعده سنان جهنی ایله اجیر فاروق اعظم جهجاه غفاری چاه بنی المصطلقده ادلاء دلو
ایتمشلر ایدی غلام فاروق روی سنانه برمشت اوروب سنان فریاد ایدوب انصاردن استنصار ایلدکده سکروار
فریقین میاننده ازقالدیکه برفساد کلی ظهور ایلیه هله آب تدبیر ایله آتش فتنه منطفی اولوب بو ماجرادن
ابن ابی بو الفضول مجالسنده بولنان مؤمنین ومنافقین مواجهه سنده هذیانه باشلیوب کوررمیسز مهاجرین
بیدار ودیار ایکن تقویتمزله نائل دست مایهٔ اقتدار اولدیلر شمدی بزی تحقیره آغاز ایدرلر انجام کار مدینه یه وصولده
عزیزتر اولان ذلیلتر اولانی مدینه دن اخراج ایتمک کرکدر دیو عزتی کندویه وذلی حاشا فخر کائنات جانبنه تلمیح ونسبت
ایلدکده زید بن ارقم انصاری رضی الله عنه الباری انی سهام لعن ودشنامه هدف ایلیوب نادیٔ حضرته شتاب
وترهات مرقومی حیطهٔ تقریره کشیده ایلدکده (بل قال لمن اشار بقتل بعضهم لا لئلا یتحدث) صیغهٔ مجهول ایله روایة
دیکرده لا یتحدث الناس واقعدر وهو نفی معناه نهی بوقامده لا تحدثی نفی دکل بلکه مستأنفه وماقبلی معللدر
لا اذن لک لئلا یتحدث الناس دیمک اولور (ان محمدا یقتل اصحابه) ترک قتل علهٔ اسلام ظاهر وصحبتی رعایة للصحبه در
والحاصل بعض منافقین ابی اساقتله اشارت ایدن صحابیء کرامه عدم اذنی ایله خطاب ایدر ایدیکم محمد اصحابنی قتله
مبادرت ایدر اولدی دیو خلق بر برینه محادثه وکفتکو اولمسون دیو بو بلاده تقریر اولنان وجه اوزره زید بن ارقم
ترهات ابن ابیی حضرته نقل ایتدکده غرق غیرت عمری نابض اولوب سرور اصفیادن کهنه درخت وجود ابن ابیی
برکشته ایتمکه اجازت طلب ایلدی مساعدهٔ قتلدن اعراض بیوروب یا عمر خلق انک انبیانجهٔ درونده مخفی اولان
نوالهٔ نفاقه واقف اولمغله محمد قتل اصحابه شروع ایلدی دیو نیجه قیل وقاله مؤدی اولور دیو انک وسائر منافقین
بدکردارلک سزای وضع خاملرینی حوالهٔ کوشهٔ چشم تغافل بیوردیلر (وعن انس رضی الله عنه کنت مع النبی صلی
الله علیه وسلم وعلیه برد غلیظ الحاشیة) برد وبرده کساء معروفه وشیلهٔ مخططه وحاشیهٔ طرف ثوب (فجبذه اعرابی)

جبذ مقلوب جذب (بردائه جبذة شديدة حتى اثرت) تشديد مثلثه ايله مبنى للفاعلدر (حاشية البرد فى صفحة)
جانب وياعرض (عاتقه) كردن ودوش ميانه سيدرتذكير وتأنيثى مساوى شيخين عليهما الرحمه روايتلرنده خادم
سالك جناب انس بن مالك رضى الله عنهدن مرويدر شهريار عالم صلى الله عليه وسلم خدمت شريفنده ايدم دوش
كابوشلرنده غليظ الحاشيه برقباى پشمينه لرى وارايدى بربدوى نادان جذب عنيفله رداء مباركه لرندن اول
مرتبه چكديكه كنار عباجاى ردايه تأثير ايلدى (ثم قال) معاذ الله نادر برابر ندنصكره عادت اجلاف عرب اوزره
سلطان عالمه ديديكه (يا محمد احمل آلى) فتح همزه ايله اعطنى ما احمل (على بعيرى) ياء متكلمه اضافتله تثنيه در (هذين
من مال الله الذى عندك) عندكده اولان مال خدادن بوايكى شترم بار آوراولديغى مقدار مال بخش ايله بكا (فانك
لا تحمل لى) بوعبارة زيادة بيهقيدر (من مالك ولا من مال ابيك فسكت النبى صلى الله عليه وسلم ثم قال المال مال
الله وانا عبده) پس كندوماالندن ويدر ومادرك مالندن ويرمزسن ديدكده اول جامع مكارم الاخلاق عليه
سلام الخلاق لطفا وحلما سكوت ايليوب بعده بيورديلركه مال حقك وبن بندهٔ حقم اذن حقله مالنه متصرف
واعطاسيله مأموراولديغم محله بخش ايده رم ديوردلين ايله بدوى بى ردابلدى (ثم قال ويقاد منك) بناء مجهولله همزهٔ
استفهام تقديراولنور من القود قصاص در بومقامده مطلق مجازاتدن مجازدر (يا اعرابى مافعلت بى) بعده
بيورديلركه جرردابرله اعرابى بكا ايتدككك سوء ادب مجازاتى سندن قصاص اولنديمى ديدكده (قال لا) اعرابى خير
ديوب (قال لم) نبى محترم عليه السلام نيچون قوداولميه ديديلر (قال لانك لا تكافئ) همزه ايله (بالسيئة السيئة)
اعرابى خطاب ايلديكم زيراسن كناهه مثليله مجازاة ايتمزسن بلكه حسنه ايله مكافاة بيوررسن ديدكده (فضحك
صلى الله عليه وسلم ثم امران يحمل له على بعير شعير وعلى الآخر تمر) حضرت سيد العرب والعجم صلى الله عليه وسلم
بدوينك حسن ظننندن دلشاد اولوب تبسم كنان بربعير اوزره شعير وديكرينه خرما تحميلنه امر ايلدى امدى اول
حضرتك حلم وتحملنه خبرمذكور دال اولديغى خفى دكلدر وقيل اذا احب الله عبدا سلط عليه من يؤذيه (قالت
عائشه رضى الله عنها مارأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم منتصرا من مظلمة) فتح ميم وكسر وفتح لام ايله (ظلمها
بناء مفعولله (قط مالم تكن حرمة من محارم الله) ام المؤمنين فريدة الصدق رضى الله عنها طريقندن شيخين واحمد
وترمذى برقع كشاى روايت اولوركه حضرت مصطفى صلى الله عليه وسلم برحيفدنكه انكله مظلوم ماتمزده اوله
اندن انتقام ونفسيچون ناصراولديغى حالده ابدا مشاهده ايتمدم مكراول مظلمه حقوق خالق وحقه متعلق امراوله
(وماضرب بيده شيأ قط الا ان يجاهد فى سبيل الله تعالى) وانسان وحيواندن برشيء اصلا يدمؤيده سى ايله ضرب
ايتمدى الاراه حقده جهادايتمكله ضرب ايلدى مقام جدواجتهادده مبالغة ضربى غزاى احدده ابى بن خلف
ناخلفه وقوعى ماننديدر (وماضرب خادما ولا امرأة) تخصيص بعد تعميم در (وجيء اليه صلى الله عليه وسلم برجل
فقيل هذا ارادان يقتلك فقال صلى الله عليه وسلم لن تراع لن تراع) لن بمعنى لا اى لا تخف منى وتراع ضم
تا ايله روع خوف وفزع وتكرير تأكيد اطمئنان قلب ايچوندر روايت كردهٔ احمد وطبرانى اوزره
دركاه سيد الكونين عليه السلامه بركسنه احضار اولنوب يارسول الله بوكسنه ذات شريفكزه قصد
ايلدى ديدكارنده اول حضرت بزدن هراسان اوله خوف ايتمه (ولو اردت ذلك لم تسلط) صيغهٔ مجهولله (على)
بكا ارادهٔ غدر وحيفله اطالهٔ دست تعرض قلسك بيله وقايهٔ صمدانيه ايله مصون اولديغم جهتدن نائل مرام اوله مزسن
ديو بيورديلر لواردت قولى عدم ارادهٔ يى اقتضا ايدرمع هذا ارادهٔ سى تقرير بيورلق سؤالى ايجاب ايدرسه اراده
ايله مراد سببيدركه ماهم بهى مباشرتدر ديوجواب ويريلور (وجاءه زيد بن سعنة) فتح سين وسكون عين وفتح نونله ويا
يا تحتيه ايله مرويدر كما فى التهذيب احبار يهوددن شرفياب اسلام اولوب تبوك غزوتنده سوى عقبايه روان اولمشدر
(قبل اسلامه يتقاضاه دينا عليه) مطالبه معناسنه (فجبذ ثوبه عن منكبه واخذ بمجامع ثيابه) جبذ معناى ازاله يى
متضمن اولمغين عن ايله تعديه ايلدى ومنكب كسر كافله مجمع كتف وعضد ومجامع جمع مجمع اطراف وحواشى (واغلظ له
ثم قال انكم يا بنى عبد المطلب) اسمى شيبة الحمد (مطل) ضم ميم وطا ايله جمع ماطل ومطل تأخير حقوقده تطويل
وخلف وعدو فى القاموس المطل التسويف بالعدة والدين يعنى زيد يهودى اسلامندن اقدم حضرت فخر عالمده حقى
اولوب تقاضا ايدر اولديغى حالده كاوب رداء مباركنى دوش رحمت جوشلرندن چكوب قصد عموم قومله كويا اولوب
اى پسران عبد المطلب وعده كزده مدافع سكزدو درشت كلامله خشونت ايلدى (فانتهره عمر وشدد له فى القول
والنبى صلى الله عليه وسلم يتبسم) نهر وانتهار برمعنايه در قال ابن فورك الانتهار الاغلاظ فى القول مع صياح اتش
غيرت فاروقى فروزان اولوب زيدى زجر ومنعله اى دشمن خدا شايان اولدق كلامله نه هرزه خايى اولورسك ديو آزار

ايلدى حال انكه سلطان سرير قاب قوسين كمال حلمندن خنده ايدردى (فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم انا وهو
كنا الى غير هذا منك احوج يا عمر) احوج افعل تفضيل من حاج بمعنى احتاج فخر عالم بيورديلركه بكا ابن سعنه سندن
صدوريافته اولان زجر اكيددن غيرى كلامه محتاج ترين ايدك سكا شايستهٔ كفتار بودركه (تأمرنى بحسن القضاء)
احوج اليه اولديغى كلام غيرى بيان بيوروب بكا وفاء دين ايله امر ايده سن (وتأمره بحسن التقاضى) وصاحب حق
اولان زيده لطف مطالبه ايله امر ايده سن (ثم قال اقد بقى من اجله ثلاث) تميز ثلاثكه ايامدر حذف اولنمغله تاء
ثلاث محذوفدر كما فى حديث من صام رمضان ثم اتبعه ستا من شوال فكانه صام الدهر كه واول حضرت كندو
حقنده مطل وتأخير توهمنى دفع ايچون سراغاز كرپيان ايدوب زيدك تأجيل دينه سه روز مدت قالمشدر ديدى
(وامر عمر) سرور دوجهان جناب عمره فرمان ايلدى (يقضيه ماله ويزيده عشرين صاعا لما) مصدريه (روعه)
تشديد واوله يعنى مالدن حق زيدى قضا ايليه وتخويفه مجازاة يكرمى مد خرما زياده وترقى ايليه (فكان سبب اسلامه)
اول حضرتك بومعامله كريمانه لرى اسلام زيده بادى اولدى (وذلك انه كان يقول مابقى من علامات النبوة شىء
الا وقد عرفته فى محمد) بيان شرفياب ايمان اولديغى بووجهله صورتنما دركه ابن سعنهٔ عارف مجلسنده اولان يهوده
خطاب ايدوب نشان نبوة احمديه دن برعلامت قالمدى الا توريه جلدنده معاينه ايلديكم كبى شان محمديده جملهسن
مشاهده ايلدم بعض نسخده الا وقد عرفتها واقعدرشىء علامت معناسى اعتبار يله ضميرتأنيث ارجاع اولنمدى
(الا اثنتين لم اخبرهما) فتح همزه وضم باء موحده ايله يقال خبرته خبرا اذا اخبرته (يسبق حلمه جهله) ازقديم كلام
عربده جهل غضبه مبادرت معناسنه دركه حلمه مقابلدر وعلمه مقابل اولان مراد دكلدر زيرا شاه عالم صلى الله
عليه وسلم احيانا الله فى الله غضبناك اولوردى (ولا تزيده شدة الجهل الا حلما) اى جهل غيره يعنى سفاهته واذيته
يعنى ايكى علامت قالديكه انلرى هنوز امتحان واختبار ايتمدم برى بودركه حلمى حدتنه غالب اوله وبرى دخى
اخركمسنه نك سفاهت واذيتى هربار كه انك اوزرينه مشتد اولدقده انك حلم وصبرى مزداد اوله (فاختبره بهذا فوجده
كما وصف) صيغهٔ مجهولله فاختبرته بهذا فوجدته عبارتى دخى مرويه در والحاصل قولا وفعلا اول حضرت حقنده
ظهوريافته اولان شيدهٔ امتحان ايليوب كتب پيشينده صفة مرسلين ايله حضرتى منعوت بولدى مرويدركه درحال
بخشش رسول اولان خرمانى وشطر مالنى زيد فقراء مسلمينه بخش ايتمكله حضرت فاروقى اشهاد ايلدى وجمله اهل
بيتى دخى حصن حصين اسلامه دخولله شرفمند اولديلر الاخويشاوند زيددن بر پيركهن سال غلبهٔ شقاوتله پس
ماندهٔ حرمان اولمشدر (والحديث عن حلمه) مراد مصطلح عليه حديث دكلدر ولذا عن ايله تعديه ايلدى كذا
الشهاب الخفاجى اما احاديث وارده قيديله مولانا على القارى بيان بيورمشلر (وصبره وعفوه عند المقدرة) فتح
وضم دال وكسرى دخى مرويدر بمعنى القدرة احتراز عن توهم كون عفوه عن عجزه (اكثر من ان تأتى عليه) يعنى
حضرت مصطفى صلى الله عليه وسلم جنابنك حلم وصبر وعند القدرة عفو وصفحندن استفاضه اولنان اخبار حيطهٔ
تعدادن بيروندر (وحسبك ماذكرناه مما فى الصحيح والمصنفات الثابتة الى مابلغ متواترا مبلغ اليقين من صبره)
من مالى بياندر (على مقاساة قريش) يعنى كتاب صحيح ومؤلفات ثابته دن نقل ايلديكمز نقول ثقات سكا وافيه
واول حضرتك مخالفة قريشه تحملندن وروداندن نقولكه يقين حاصل اولورمرتبه مبلغ تواتر معنوى يه رسيده
اولنجه بسط ايلديككمز مقال سكا كافيه در (واذى الجاهلية ومصابرته الشدائد الصعبة معهم الى ان اظفره الله
تعالى عليهم وحكمه) تشديد كافله (فيهم) واذاء سفهاء ارباب جاهليته تحملندن ودشمنانله محن شاقه وحروب
واقعه ده مغالبه سى تارب غيورنى مظفر ومنصورى اعداسى اوزره ظفرياب وانلرى شاه سرير اصطفا صلى
الله عليه وسلمك قبضهٔ حكومتنده كيف ماراد محكومى قلنجه (وهم لا يشكون فى استئصال شأفتهم) استئصال
برشيئى اصلندن بالكليه بركنده وازاله ايتمكدر وشأفه شين معجمهٔ مفتوحه وهمزهٔ ساكنه وفا ايله انسانك اسفل
قدمنده ظاهر اولان قرحه دركيم كى ايله زائل اولور فى المثل استأصل الله شأفته دوضرب اولنوراى اذهبه كما اذهبها
استئصاله ضميره اضافتله شأفتهم منصوبدر وبلا ضمير استئصال شأفه يه مضاف اولور (وابادة خضرائهم) اباده
كسرهمزه ودال مهمله ايله اهلاك معناسنه خضراء فتح خاء وسكون ضاد معجمتين بعدها راء مهمله والف
ممدوده ايله مراد جماعت وسواد يعنى سلطان عالم انلرك اصل وفصلنى استهلاك وجماعتلرين تفريق واهلاك كده
انلر ريب وتردد ايتمزلردى حاصلى شاه رسل ظفرياب اولوب باسرهم كند وهلاك وفنالرينى تيقن ايدرلرايدى (فما زاد
على ان عفا وصفح وقال) بوحالده كه جرايم بيشمارلرينه بناء قراردادهٔ حفرهٔ بوار ايكن بنه مسلك صفح جميله سلوك
اولمدن غيرى معامله بيورميوب انلره خطاب ايلديكه (ماتقولون) ما استفهاميه بعدها قول بمعنى الظن اولور

(انی فاعل بکم) فتح همزه ایله ان وما معمولها سادهٔ مسد مفعولیه لفظی تلویحا واستظهار المافی سرائرهم بیوردی
بی ماظفرت علیه ایله سزه مجازات ایدرمیم سز یاخود بنم سزه اظهار ایده جکم مجازاته میانه کزده ندر سز
دیمك اوله (قالوا خیرا) مقدر تفعل ایله منصوبدرکه ماقبلنده ایراد اولنان فاعل لفظی دلالت ایدر تفعل خیرا وانت
فاعل خیرا دیمکدر (اخ کریم) قرینه اخ تسمیه سی عادت عرب وقانون ادبدر وکریم خیر وفضائلی جامعدر (وابن اخ
کریم) انلر دیدیکیم سن فاعل خیر وبر وخیرله اراسته ولطفله پیراسته برادر کریم وبرادرزادهٔ کریم وخیرسن دیدکلرنده
(فقال اقول کما قال اخی یوسف) حضرت دستکیر عاجزان علیه صلوات الرحمان بن دخی برادر کریم ابن الکریم
یوسف علیه صلوات البر الرحیم برادرانه تسلیت بخش اولدیغی ملاطفهٔ کریمانه لری اسا کویا اولورم که (لاتثریب
علیکم الیوم یغفر الله لکم) وهو ارحم الراحمین یغفر الله جملهٔ دعائیه ویاخبریه یعنی سزلك اوزریکزه عتب وتوبیخ
نابایدر بو وقتکه بنم فضلم عندکزده ظاهر وهویدادر مولای جلیل سزلر ایچون عفو ومغفرت ایلیه وفیه جواز
الاقتباس من القرآن ولو مع تغییر مافی المعنی (اذهبوا فانتم الطلقاء) ضم طاء وفتح لام ومدله جمع طلیق ربقهٔ
رقیتدن رها قلنمش اساریکه قریشی اولانه طلقا وثقفی اولانه عتقا تخصیص واطلاقیله تمییز قلنور * مرویدرکه فتح
کریان ام القری اتمامندن مهمان خانوادهٔ آفرینش صلی الله علیه وسلم بیت مکرم درونه تشریف ودو رکعت صلاة
تحیه تحریمه بندنیت اولدقدنصکره عضادتین باب معلایی کرفتهٔ ید مؤید بیوروب لا اله الا الله وحده لا شریك له
صدق وعده ونصر عبده وهزم الاحزاب وحده سکر تهلیل وتشکر یله اب جنبان اولوب یامعشر قریش انی فاعل
بکم الخ کلام بشارت امیزیله قرع سامعهٔ وضیع وشریف اولدقلرنده کویا قبرلرندن نشر اولورکبی پنهان اولنلر
هر کوشه دن نمایان وسرنمون اولوب فوج فوج دار الامان ایمانه داخل اولدیلر فلله الحمد (وقال انس رضی الله عنه
هبط ثمانون رجلا من التنعیم صلاة الصبح) صلاة ظرفیه اوزره منصوبدر ای وقت صلاة الصبح وهبوط بالادن
پسته نزول وتنعیم فتح تا ایله مکه قربنده اسم موضع ونعیم وناعم نام ایکی جبل میانه سنده واقعدر (ایقتلوا رسول الله
صلی الله علیه وسلم فاخذوا) بناء مجهول له (فاعتقهم رسول الله صلی الله علیه وسلم فانزل الله وهو الذی کف ایدیهم)
ای کفار مکه (عنکم وایدیکم عنهم الایة) ببطن مکة من بعد ان اظفرکم علیهم مسلم وترمذی وابوداود روایتلرنده خادم
پیغمبر انس وجان بیورر که هنکام نماز بامده تنعیمدن سکسان نفر کمسنه اول حضرتك بغتةً قتلیچون بلای ناکهانی
کبی نزول ایلدیلر وبالجمله اخذ اولنوب پیشکاه رحمة للعالمین حضرتلرینه احضار اولندقده جمله سن ازاد ایلیوب
جناب کاشف الدجی جل شانه بو آیهٔ جلیله سنی انزال ایلدی وبطن مکه دن مراد حدیبیه ویا داخل مکه ویاقریبنده
اولان موضع وضمیر خطاب رسول الله ومعه موجود اولان اصحابه راجعدر صلوات الله علیه وعلیهم اجمعین (وقال
لابی سفیان) ابن صخر بن حرب بن امیه بن عبد الشمس بعد ابی جهل سر عسکر قریش ایدی فتح الفتوح مکه ده
دار الامان ایمانه التجا ایدوب غزوهٔ حنینه شهنشاه رسالتله امادهٔ اولمشدر سنهٔ هجریهٔ لاده مدینهٔ السکینه یه نزول
ایدوب بقیعده دفن اولندی (وقد سیق الیه) مبنی للمجهول جملهٔ حالیه در (بعد ان جلب الیه الاحزاب) جیم وموحده
ایله سوق وجمع معناسنه واحزاب جمع حزب قبائل شتی دن برای جنك امادهٔ اولان مردماندر وجلب احزاب
ابو سفیانه اسنادی سپه سالار اولمغله در والا تحزبه بادی ومحرك قبائل اولان قوم یهوددر (وقتل عمه حمزة) سید
الشهدا رضی الله عنه (واصحابه) ضمیر نبی علیه السلامه ویاعم محترمه عودی محتملدر (ومثل بهم) تشدید مثلثه
ایله من المثلة عقوبهٔ شدیده قطع اعضا وچاکی شکم اساغزوهٔ احدده صفدر ومحارب حمزه ابن عبد المطلب جام شهادتی
دست وحشی بن حربدن نوش ومثلهٔ زوجهٔ ابی سفیان سلیطهٔ بدنهاد هند آکلة الاکباد دست غدریله وقوع یافته
اما باعث قتال وقائد جیش پرملال ابو سفیان اولمغله مرقومه نسبت اولندی (فعفا عنه ولاطفه فی القول) ای بالغ
فی اللطف والرفق (ویحك یا ابا سفیان) ویح کلمهٔ ترحم (الم یان لك ان تعلم ان لا اله الا الله فقال بابی انت وامی ما احلمك)
صیغهٔ تعجب من الحلم بعض نسخده ما اجملك من الجمال (واوصلك واکرمك) خلاصهٔ کلام اول ان فتح مکه ده
حضرت عباس رضی الله عنه ابو سفیانی زیر سایهٔ حمایته الوب بارکاه شاه سریر لطف وکرم صلی الله علیه وسلم
حضرتنه احضار ایلدی اما ابو سفیان تخیل سوابق سیئاتیله ناامید بزم حیات اولوب زمان نبویدن کندو حقنده
هلاکنه فرماندن غیری اشارته توقع ایتمز ایکن اکا امالهٔ وجههٔ خطاب والتفات بیوروب ویحك یا ابا سفیان هنوز
اول وقت قریب اولدیمیکه حضرت فرد بیچون وحدانیتنی اقرار ایده سن دیدکده ابو سفیان بو حالنده که جرایم
بیشمارنه بنا قرار دادهٔ حفرهٔ بوار ایکن بوکونه ملتفت اولدیغن مشاهده ایدیجك بی اختیار پدر ومادرم فدای
سر عنایت مدارك اولسون سن نه کریم وحلیم سن دیوب نتیجهٔ ملاطفه دنصکره دروازهٔ معلا طاقدین که نقش

کابه سی کلمتین شهادتیندر پانهادهٔ دخول اولدی (وکان رسول الله صلی الله علیه وسلم ابعد الناس غضبا واسرعهم
رضی) حضرت سرور انبیا علیه التحایا غضب جهتندن خلقك ابعدی والطف قبلندن سرعت تریی ایدی صلی الله
تعالی علیه وسلم

فصل

(واما الجود) جواب اماقول انی وکان لا یوازی درکه بینهماده اولان جمل معترضه در (والکرم والسخاء
والسماحة ومعانیها متقاربة) یکدیکرك معناسنه نزدیك وبعضیلر مترادفه اولسنی توهم ایتمشلردر (وقد فرق
بعضهم بینها بفروق) فرق تشدید وتخفیف را ایله در استعمال فرق فی المعانی مخفف وفی الاجسام مشدد اولمق
مرویدر ویجوز استعمال کل مکان الآخر تجوزا یعنی بعضیلر الفاظ متقدمه معانیسی میانه سن نیجه فرق
دقیقله فرق وتفریق ایتدیلر والفاظ فروق اداة جمعله ورودی هر بری بیننده وقوعی اعتباریله در والا فهو فی الحقیقة
فرق مصنف علیه الرحمه اولا جود ایله ابتدا وفی التفریق تأخیر بیورملری کندی عندنده جود بمعنی السخا اولدیغنه
بنادر (فجعلوا الکرم الانفاق بطیب النفس فیما یعظم) ضم ظاء معجمه ایله ای یجل (خطره) فتحتینله وکاهی
اسکان طا ایله قدر معناسنه (ونفعه وسموه ایضا حریة) ضم حاء مهمله وکسر راء مشدده ومثناة نسبیه ایله
وهرچند اسماء جامده وصفاته لاحقه اوله مصدر قیلنوب وآخرینه هاء تأنیثدن لابد اولور وبعض نسخده ضم
جیم وسکون را ایله جرأة وقوعی غیر مناسب للمقامدر (وهو ضد النذالة) فتح نون وذال معجمه ولامله خساسة
وحقارة یعنی هؤلاء البعض کرمی نشاط وانبساط قلبله قدرینی اجلال ونفعنی اکثار واعظام ایدر محله انفاق
معناسنه قیلدیلر دخی کرمه حریت نامنی نهاده ایلدیلر که رق عبودیتدن رهایاب اولمقدر چون قلادهٔ منتی کردن
نامه بنده ایتمکله حریة خالص اولور حتی جوهر دلالت وارلك ایله تعبیر اولنور وانسان عبید احسان اولدیغی مجمع
علیه در وقال بعضهم الحریة انه لا یکون العبد بقلبه تحت رد شیء من المخلوقات امدی کرم انفاق وعطا ایله تخصیصی
عرف لغة معناسیله در والاکرم شرف معناسنه معروفدر والاظهر ان یقال الکرم انماء وعطاء ابتداء
من غیر ملاحظة عوض وغرض انتهاء (والسماحة التجافی) منصوب ومفعول جعلوا اوزره معطوفدر ورفعی دخی
جائزدر ای السماحة هی التباعد (عما یستحقه المرء عند غیره) ای من اداء عین اوقضاء دین (بطیب نفس وهو ضد
الشکاسة) فتح معجمه واهمال ما بعد الالف ایله صعوبة خلق ومضایقة وسماحتله مراد سخاء خاصه اولدیغنه بعض
احادیث دلالت ایدرکه مساهله فی المعامله در (والسخاء سهولة الانفاق وتجنب اکتساب ما لا یحمد) صیغهٔ
مجهول له اما سخا خویشاوند ودیکران وغنی ودرویشه سهولتله بذل وانفاق وممدوح وپسندیده اولمیان اموری
ارتکابدن اجتنابدر (وهو الجود) من غیر اعتبار مخالفة سخا مراد فی جود درامدی جود اعطاء موجود وبذل
مجهود واعتماد علی المعبوددر دیدیلر وکاهی اندك بخش اولنه سخی وبذل بسیار قیلنه جواد وکلی انفاق ایدنه کریم
دینلور وقیل السخاء الانفاق من الاقتار (قال الشاعر) لیس العطاء من الفضول سماحة * حتی تجود وما لدیك
قلیل (وهو) سخاء بمعنی الجود (ضد التقتیر) اسراف فی الانفاق مقابلیدر مصنف علیه الرحمة نشر مرتب خلافنه
عدول ارتکابنك وجهی غیر ظاهر در دیو مولانا علی القاری تعریض بیورمشلر اما وجهی هویدا اولدیغی بالاده
تقدیم وتأخیرده بیان اولنمشیدی اما درین مقام کلام مؤلف رحمة الله لغت وعرفه غیر موافق اولوب ماخذی
نه اولدیغی معلوم اولمدی دیو خفاجی ناخن زدهٔ اعتراض اولور (فکان صلی الله علیه وسلم لا یوازی) صیغهٔ مفعول له
مهموز ومهمل اولا یقاوم ولا یقابل به احد (فی هذه الاخلاق الکریمة ولا یباری) صیغهٔ مجهول وموحده
ورا ایله ای لا یعارض (بهذا وصفه کل من عرفه) یعنی سلطان کریم الخصال صلی علیه الملك المتعال حضرتلری جود
وسخا وکرم وسماحة وعطاده مانندی نایاب وذاتنده بیعدیل وسیرهٔ سنیه وشمائل بهیه سنه هر عارف اولنلر تلك
الاخلاق الجمیلة ایله نعت خوان اولمرینه معارضه اولنمز * فاق النبیین فی خلق وفی خلق * ولم یدانوه فی علم ولا کرم *
ای کوی مطاف قدسیان درکاه * وی بابی ملاذ عارفان اکاه * * کان کرم وعطا واحسان سن * عالمه رحمت
ایندی ذاتك الله (حدثنا القاضی الشهید ابو علی الصدفی) فتحتینله ابن سکره (حدثنا القاضی ابو الولید الباجی
حدثنا ابو ذر الهروی حدثنا ابو الهیثم الکشمیهنی) کاف مضمومه وسکون شین معجمه وفتح وکسر میم وسکون یاء
وفتح ها ایله قرای مرودن بر قریه یه نسبتدر (وابو محمد) عبد الله بن احمد بن حمویه (السرخسی) فتح سین ورا وسکون
خاء معجمه ایله وبالعکس وضبط ثانی اوزره کسر سین اولی ایله مقیددر (وابو اسحاق البلخی) مستملی مشهور
(قالوا حدثنا ابو عبد الله الفربری) کسر فاء وفتح را وسکون موحده ایله (حدثنا البخاری) امام المحدثین (قال

حدثنا محمد بن كثير) نامثلثه ايله ضد قليل امام عبدى البصرى ركب تاريخنده راكب جنازهٔ اجل اولدى (حدثنا
سفيان) ابن سعيد الثورى (عن ابن المنكدر) تابعى جليل القدر (قال سمعت جابر بن عبد الله رضى الله عنهما يقول
ماسئل رسول الله صلى الله عليه وسلم شيأ فقال لا) عطاپاش وخطاپوش حضرتلرندن برشئ استنمدى كه انده لا ديه
يعنى مستحقيندن هركسكه اول جويبار كرمدن جويندهٔ احسان اولدى انى مأمولندن نااميد ايتمدى ولله در
حسان بن ثابت رضى الله عنهما * ماقال لاقط الا فى تشهده * لولا التشهد لم تسمع له لالا * وفى معناه قيل * زجود
لا نرود ازربان تو هركز * مكركه اشهدان لا اله الا الله * عطا بابنده باعتبار الغالب معروف ومألوف اما نادرا صدور
لامنافى خبر اولمزقان النادر كالعدم والا لفظ لا ايله اصلا تلفظ ايتمزمراد اولمز زيرا نيجه احاديث شريفه لفظ لا ايله
مصدره در والحاصل ازربان مباركش لا لا نشود الا در تشهد (وعن انس وسهل بن سعد مثله) حديث سابق مانندى
انس وسهل رضى الله عنهما طريقندن مروى وصحايف صحيحينده مثبتدر (وقال ابن عباس رضى الله عنهما كان
النبى صلى الله عليه وسلم اجود الناس بالخير واجود ما كان فى شهر رمضان) اسم شهر صيام واجود رفعله مبتدأ
وخبرى وجوبا محذوفدر ويا فى شهر رمضان خبر اولور ونصبله خبر كان اوزره معطوفدر وما مصدريه وكان تامه در
فى شهر رمضان خبر مسندنه سد حال اولوب شيخان روايتلرنده عبد الله بن عباس رضى الله عنهما يورديلركه
حضرت دستكير بيكسان امه عليه السلام والتحية خلقك دنيا وآخرتلرنه سودمند اولان خيرله ناسك بغايت
جوديدى وبالغايه كرم وجودى ومنبع نعم وموسم خير وكرم ماه روزهٔ محترمده حصولپذير ايدى (وكان اذا لقيه
جبريل اجود بالخير من الريح المرسلة) صيغهٔ مجهوله وقيل المراد بالريح الصبا دخى هر باركه سيمرغ سدره نشين
جبريل امينه ملاقات ايتسه انواع عطا وجودت وخيرله باد صبادن سريعتر ايدى زيرا امين وحى الهى اول حضرتنه
بشرى وكرامتله امداد برله ملاقاتندن دلشاد وفرحياب اولوب كما احسن الله اليه احسان وكرمى مزداد وبرزياد
اولوردى * الدر والدرى خافاجوده * فحصنا فى اليم والافلاك * حديث شريفده تشبيه بابيغ على سبيل الترقى
هويد ادركه اولا اجود ناسله توصيف بعده اجودى ماه رمضانده وقوعى وعنده ملاقاة جبريل سخاوتى سائر زماندن
بسيارتر اولديغيدر وريحله تشبيه سرعت وبادرت جوده اشارتدر امدى ريح مفرده ايراد اولنديقده عذاب وشرده
وجمعله نفع وخيرده ورودى بالاستقراء لامطلقا مخصوص بما وقع فى القرأن در حديث وغيرى كلامده وقوعنه مانع
يوقدر (وعن انس) برواية مسلم امام مسلم (ان رجلا) صفوان بن امية الجمحى القرشى بعد الفتح اسلامله شرفياب
وامارة معاويه ده مكهٔ مكرمه ده وفات ودفين خاك معلاة اولمشدر (سأله فاعطاه غنما بين جبلين) يعنى صفوان
سيد انس وجان حضرتلرندن خواستكار احسان اولدقده سعهٔ جود وسماحه ذاتندن ايكى جبل ميانه سن ملأ ن
ايدرمهٔ كوسفند بخش ايلدى (فرجع الى بلده وقال اسلموا فان محمدا يعطى عطاء من لا يخشى فاقة) صفوان كندو
قومنه رجوع ايلدكده دار الامان اسلامه دخول ايدك كه جناب محمد فقر واحتياجدن بى باك اولانلرك عطاسيله
بخشنده اولورديدى (واعطى غير واحد مائة من الابل) اسم جنس لا واحد له من لفظه دخى شاه كرم شعار كروه
مؤلفه دن ابى سفيان بن حرب وپسرانى معاويه ويزيد وحكيم بن حزام وحارث بن هشام مانندى بسيار كمسنه نك
هر برينه صددانه شتر كوه كوهان اعطا ايلدى (واعطى صفوان مائة ثم مائة ثم مائة) امام مسلم قائد قطار
روايه اولوركه صفوان بن اميه يه دفعة ويا متعددهٔ يوزدانه شتر سرمست بعده اصد عدد ابل بعدما يوزدخى بخش ايلدى
(وهذه كانت حاله صلى الله عليه وسلم) بعض نسخده خلقته (قبل ان يبعث) بو خصلت وسجيه وكرم نبوت ورسالتله
مكرم يورلزدن اقدل دخى اول ذات محترمك حال وشانى ايدى بل قبل حصول ولادته كما ورد كنت نبيا وآدم بين
الروح والجسد (وقد قال له ورقة) حركات واو وراء وقافله (ابن نوفل) ابن عم خديجة الكبرى رضى الله عنها اولانتوقد
وبعدذ انتصرايتمشدر اسلامنده اختلاف واردر (انك تحمل الكل) فتح كاف وتشديد لامله ثقل (وتكسب
المعدوم) تكسب بناء معلومله مفعولينه تعديه ايدر برى المعدوم وديكرى محذوفدر وبناء مجهوله مفعولى معدوم مدر
وضم تا ايله تجويز ايدنلر معدم بدون واو ضم ضيله تصويب ايتمشلر افتاب قدسى برج نبوتك اول هلال سپهر جلاله
نوربخش وحى اولمغله باشلديغى اثناده مشاهده ايلديكى خوارق دهشت افزاده ورقه تسليت بخش اولوب يا محمد سن
باركش كافهٔ نامرادان سن وچاره رس درويشان بى خانمان وشكرپاش مائدهٔ مهمانان ويارى دهندهٔ دردمندان سن
بوقدر سجيهٔ كريمه سكا شيمه ايكن دامن عرش فرسا كه تعرض غبار خشيت نيچون خاطر بكز مغبر ايدر ديدى
امدى نا ياب اولانه معدوم دينلديكى كبى فقيره دخى مفقود اسا معدوم دينلور (ورد على هوازن سباياها
وكانت ستة آلاف) هوازن بن سلمة منسوب حينده ساكن اسم قبيله در وسباياى هوازن اموال غنايمدن ماعدا

نسا اوزرارى شش هزار نفس ايدى وبكرمى درت بيك شتر وچهل هزار كوسفند وچهار هزار وقيه سيم ايدى
هر وقيه قرق درهمدن معتبردر حاصلى بالجمله ينه كندولره ردو بخش ايلديكى روايتكردهٔ نجاريدر (واعطى العباس
من الذهب مالم يطق حمله) انس رضى الله عنه طريقندن بخارى عليه الرحمه فتح كنجينهٔ روايت اولوركه مال
بحرينندن سلطان سريرقاب قوسين عم محترمى عباسه حملنه طاقت ياب اولميه جق مرتبه زر خالص احسان ايلدى
(وحمل اليه) صيغهٔ مجهولله (تسعون الف درهم فوضعت) بناء مجهولله (على حصير ثم قام اليها يقسمها) حال
اولور (فما رد سائلا حتى فرغ منها) حتى الخ قسمها اولنه غايتدر سيوطى تخريج احاديث شفاده سبعين الف ايله
تصريح بيورمشلر ابو الحسن بن ضحاك شمائلنده حسن بصريدن مرسلا غاليه ساى جمال روايتدركه باركاه شاه
هردو سرا عليه التحايايه طقسان بيك درهم مال احضار قيلنوب بربوريا اوزره وضع اولندى بعد ذا اول مال
نفيسى تقسيم ايدر اولديغى حالده قيام بيوروب قسمتدن فارغ اولنجيه دك بركدايى دورباش منع ايله رد ايتمدى
(وجاء رجل فسأله فقال ماعندى شئ ولكن ابتع) موحده ومثناة فوقيه ايله ابتياعدن امر ومفعول محذوفدر اى
اشترمقدار ما يختار حواله (على فاذا جاءنا شئ قضيناه) ترمذى شمائلنده نقشبند كتابهٔ اثر اولوركه بركمسنه كاوب
جناب رسالت پناهدن دريوزهٔ احسان ايلدى اول حضرت بيورديلركه هنوز مقدار ماعنيت مهيا دكل مطلوبك
قدرشئ خريدار اولوب بهاسنى بنم اوزريمه حواله ايله من عند الله ما اولاه ورودنده قضا واداايدهرز بيورديلر (فقال له
عمر ما كلفك الله مالا تقدر عليه) عمر رضى الله عنه يارسول الله خداى جليل قدرتياب اولمديغك امرى حضرتكه
تكليف بيورمدى ديدكده (فكره النبى صلى الله عليه وسلم ذلك) كسر خاطر سائلى مقتضى اولغين جبر الخاطر
بشرهٔ منورهٔ لرنده كفتار عمرى يه عدم رضالرى بديدار اولدى (فقال له رجل من الانصار) قائل بلال اولمق ويا نفس
سائل اولمق مرويدر (يارسول الله انفق ولا تخش من ذى العرش اقلالا) يارسول الله بذل وانفاق ايله وتقليل
جهتندن صاحب عرشدن خوفناك اولمه يعنى كلى ملك صاحب عرش ومالك فرشكدر اكل منفق خلفا مصداقنجه
رزقنى قليل ايتمزديدى (فتبسم رسول الله صلى الله عليه وسلم وعرف البشر فى وجهه) تبسم نيم خنده ومبادئ
ضحكدر وعرف صيغهٔ مجهوله يعنى كفتار خوش رفتار انصاريدن تبسم بيوروب روى شريفنده بشاشت وسرور
وتهلل ولمعاننده نمايان اولديغى بيلندى * فلولم يكن فى كفه غير نفسه * لجاد بها فليتق الله سائله (وقال بهذا امرت)
بهذا الكرم رب كريم بكا امر ايلدى (ذكره الترمذى) اى فى شمائله (وذكر) صيغهٔ مفعوله ويا بناء فاعله ترمذى
شمائلنده ذكر ايلدى ديمكدر (عن معوذ بن عفراء) معوذ كسر وفتح واو مشدده وذال معجمه ايله وعفرا فتح عين
مهمله وسكون فا ورا ممدوده ايله اسم مادر معوذ (قال اتيت النبى صلى الله عليه وسلم بقناع) كسر قاف وفتح نونله
(من رطب) دراصل دخى اضافتله من غير من واقعدر (يريد طبقا) فقيهنله راوى قناعله وعاء مناسبه طبق مراد
ايدر (واجر) فتح همزه وسكون جيم وكسر راء منونه ايله اصلى اجرى ايدى كادل فى جمع دلو ياسا قطه در جمع جرو صغار
قثا (زغب) ضم زاى وسكون عين معجمه ايله جمع ازغب موى زرد فامكه تازه ميوه وبچهٔ مرغانده نمايان اولور (يريد
قثاء) كسر قاف وتشديد مثلثه ايله خيار نوعندندر وموضعنده يريد تاء فوقيه ايله دخى روايتى صوابديد مجازيدر
(فاعطانى ملء كفه) وفى رواية ملأ يديه وفى الاخرى ملأ يدى (حليا) فتح حاء مهمله وسكون لامله زر وسيمدن
هر صياغت اولنان نسنه وبعض نسخده ضم وكسر وتشديد تحتيه ايله (وذهبا) تخصيص بعد تعميم اولور حاصل
كلام معوذ بن عفرا رضى عنه المولى نقل طرفهٔ ثمرهٔ روايت اولوركه سلطان سر برلى مع الله پيشكاهنه برطبق
خرما وبرمقدار تازه وترخيار پشكش ايلدم مجلس همايونده موجود اولان حلى وزردن اوج طلوعى بكا سيم وزر
بخش ايلدى (قال انس كان النبى صلى الله عليه وسلم لا يدخر) معجمه دن مبدله دال مهمله ايله اصلى يذتخر ايدى
(شيأ لغد) لفظ شئ مال وقوتدن اعمدر امام ترمذى بسط مائدهٔ روايت اولديغى حديث نفيسده انس رضى الله عنه
بيوردقائل ايت عند ربى صلى الله عليه وسلم زمان مستقبلى ايچون لخاصة نفسه مأكولات ومشروباتدن ادخار
قوت ايتمزدى اما براى نفقهٔ عيال ادخار قوت سنه بيورملرى منافى مأل وحالدكلدر (والخبر بجوده وكرمه صلى الله
عليه وسلم كثير) سخاوكرم حضرتنه دائر اخبار وارده بسيار وبشماردر (بيت) صدف صنع اليه ده عيان *
درشهوار ايدى بردانه همان * ايلشدى انى خلاق ازل * حسن اخلاقله بى مثل وبدل (وعن ابى هريرة رضى
الله عنه اتى رجل النبى صلى الله عليه وسلم يسأله فاستسلف نصف وسق) فتح واو وسكون سينله مصدر التمش كيل
مدنيدر (فجاء الرجل يتقاضاه فاعطاه وسقا وقال نصفه قضاء ونصفه نائل) رجل مذكور غير معلوم وخبر مسطور
نه سيوطى ونه غيريلر تخريج بيوردى حاصل معنا بركمسنه حضور شاه رسالته رومال ودريوزهٔ مال اولدى فخر عالم

غیریدن نیم وسق استقراض بیوروب سائله کرم ایلدی قرض ویرن کمسنه کاوب نصف وسق مطالبه ایلدکده
بکماله بروسق ادا ایدوب نصفی وفاءدین ونصفی سکاهبه وعطادر دیو بیوردیلر * وقد قال ابو علی الدقاق من شیوخ
المتصوفة المشاهیر وعلمائهم النحاریر وتکلم فی الفتوة وهی غایة الکرم والایثار علی رأیهم واصطلاحهم فی الفاظهم
ان هذا الخلق لا یکون بکماله الا للنبی صلی الله علیه وسلم فان کل واحد فی القیامة یقول نفسی نفسی وهو یقول امتی
امتی * بعض نسخده قصهٔ مذکوره اصل مصنف اوزره زیاده اما خالیة عن الافاده دکلدر قال ابن مرزوق تثبت
فی روایتنا فی هذا الموضع من الشفا قولیله اثبات وبرهان حلبی هذا فی بعض النسخ ثابت ایله تأیید بیورمشلر ابو علی
مذکور حسن بن علی بن اسحاق واستاد ابی الحسن القشیری دور تیوز بش سنه سنده روح روانی عالم قدس
جنانه طیران ایلدی اول حالنده فقالدن تفقه بعدذا انقطاع الی الله بیوروب انسان وقت وسید عصر اولدی قدس
سره العزیز موصوف فی لفظ مولد وقرن اولدنصکره حدوث ایدن اصطلاحدر اهل صفه که ضعفای سه صحابی کرامدن
وقبل الاسلام بیت اللهه خدمت کذار بر قبیله ایدی که انلره صوفه دینلور ایدی بعد الاسلام مسجد رسول الله صلی
الله علیه وسلمده بر سقیفه اتخاذ ایدوب صفای بالله انقطاع الی الله ایتمشلر ایدی اول کروه بروه فقرایه اقتدا ایله صوفیه
تسمیه اولندیغن شارح شفا شهاب الدین الخفاجی نقل بیورمشلردر ومعنی فتوة محلنده براعه کذار مصنف اولور
خلاصهٔ کلام ابو الفضل عیاض علیه رحمة الفیاض ابو علی دقاق قدس سره العزیز کمال اوزره وصف وستایش
بیوروب مشایخ صوفیه نک مشاهیر ونحریرلرندندر که فتوة وطریقت وحقیقة بابنده کلام مالا کلام اولان ذات
محترمدر جود وسخا رأی رزین صوفیه واصطلاح لسان متصوفه اوزره غایهٔ کرم وایثاردر بیورمشلر که بو خلق
عظیم وطور جسیم بکماله موجود اولمز الا شانده انک لعلی خلق عظیم نازل اولان طبیب دردکنه چاره سازنده
وشه صلی الله علیه وسلم حضرتلرنده بتمامه موجود اولور که هر احد روز پسین حشرده کندو نفسیله مشغول ونفسی
نفسی صداسیله میدان عرصاته ولوله انداز اوله لر اما اول شفیع روز جزا محمد عربی صلی الله علیه وسلم دستکیر
امت اولوب امتی امتی دیو بارکاه پرورد کاره توجه بیوره لردیدی

فصـــل

(واما الشجاعة والنجدة) فتح نون وسکون جیمله علی ما قاله الجوهری شجاعت معناسنه واغاثه واعانه معناسنه
دیدیلر مصنف علیه الرحمة بینهمالی فرق ایدوب بیوردر (فالشجاعة فضیلة قوة الغضب وانقیادها للعقل) امدی
شجاعة زیاده کی قوهٔ غضب وسلطان عقله متابعتدر (والنجدة ثقة النفس عند استرسالها الی الموت حیث یحمد
فعلها دون خوف) نجدة ایسه نفسک موته اشراف وارسالی حالنده مولایه اعتمادی وعقلا ونقلا بی باك اولوب کاری
جمیل اولدیغی حیثیتله جناب حقه توجه ووثوقیدر ونجده مساعده معناسنه دخی شهرتیابدر والحاصل شجاعت
جرأت واقدامدر که مهالکه کما ینبغی انکله خوض اولنور اما نجدة ثبات علی ذلك واطمئناندر که موته وقوعندن
بی باك اوله تا کیم خدا احدی الحسنیین ایله مقتضی المرام ایلیه انجام کار یا ظفر ویا شهادت پس سعید الحیاة ویا شهید
الممات اولمغله نتیجهٔ قضیهٔ امال ایلیه (وکان صلی الله علیه وسلم منهما) ای من الشجاعة والنجدة (بالمکان الذی
لا یجهل) یعنی سپهسالار خیل انبیا علیه التحایا شجاعة ونجدتده بر جای بالایه رسیده در که افراد آفریده دن بر فرده
پوشیده ونهان دکلدر که (قد حضر المواقف الصعبة) بتحقیق محال جنك وپیکارد شواره اماده اولدی (وفر الکماة)
فرار سرعتله رجوع وکماة بوزن غزاة علی خلاف القیاس جمع کمی بفتح وکسر فتشدید ویا جمع کام کقام مطلق
شجاعتده استعمال اولنور (والابطال عنه غیر مرة) فتح همزه ایله جمع بطل بفتحتین شجاعتله معروف دلاوریدر
واحد وحنین اسا غزواتده نیجه کره دلاوران کریزان اولدیلر (وهو ثابت لا یبرح) فتح مثناة تحتیه ورا ایله ای لا یزول
(وقیل لا یدبر ولا یتزحزح) جمل منفیه ما قبلنی مؤکده احوالدر واصل معنای تزوح تباعد وتنحی عن المکاندر
ادبار اوزره عطفی عطف الخاص علی العام قبیلندندر یعنی قطب دائرهٔ رسالت علیه التحیه شجاعت وشهامتله
پابرجای قرار اولوب مقر سعادتندن زائل اولمدی وادبار وتباعد ایتمز اولدیغی حالده اقبال وتوجه ایدیجیدی
والحاصل حالتان مذکورتان ثبات حضرتیه دلیل تارة حربه اقبال وتارة جبل رأسی وش قرار بیوروب قطب
اسا حرکت ایتمزدی (وما شجاع الا وقد احصیت له) بناء مجهول ایله احصادن عدو حفظ (فرة) المرة من الفرار والهزیمة
(وحفظت عنه جولة) فتح جیم وسکون واو ولام ایله المرة من الجولان فرار وذهاب برای عودت وتردد فی المکان
معنالری مراد اولنق محتملدر که صفت ذم ومدح اولور (سواه صلی الله علیه وسلم) یعنی اول یکه تاز میدان لاهوت
علیه السلامك غیری بهادران روز کاردن برمرد دلیرنا پیدادر که ولو مرة اندن فرار وتردد صدوری ضبط وحفظ

اولنغیه اما اول یکه سوار عرصهٔ ملکوت مقام وقارده جای قرارندن تردد وقوعی نایابدر (حدثنا ابو علی الجیانی)
فتح حاء مهمله وتشدید تحتیه واخرنده نون ویاء نسبتله حافظ غسانیدر (فیما کتب لی) مقرونا بالاجازة کتابلرنده
تحدیث ایلدی (حدثنا القاضی سراج) کسر سین مهمله وتخفیف را بعدها الف وجیمله سراج بن عبد الملك الاموی
بشیوز سکزده روبراه عقبی اولدیلر (حدثنا ابو محمد الاصیلی) بفتح وکسر فصاد ویقال بالزای مغرب زمینده بربلده یه
نسبتدر (حدثنا ابو زید الفقیه) مروزی (حدثنا محمد بن یوسف) فربری (حدثنا محمد بن اسماعیل) امام بخاری
(حدثنا ابن بشار) موحده وشین معجمهٔ مشدده ایله (حدثنا غندر) ضم غین معجمه ونون ساکنه ودال مهملهٔ
مفتوحه ویا مضمومه ایله متصرفدر محمد بن جعفر هذلی بصری یوز طقسان اوچده عزم کلستان جنان ایلدی
(حدثنا شعبة) امیر المؤمنین فی الحدیث اولان بن الحجاجدر (عن ابی اسحاق) تابعی جلیل سبیعی همدانی کثرة
روایتده زهری مانند زاهد وغازی ایدی یوز یکرمی یدیده پیمانه چش زهراب فنا اولدی (سمع البراء) فتح موحده
وتخفیف را ایله بن عازب الصحابی (سأله رجل افررتم یوم حنین) مکه وطائف میاننده اسم وادیدر (عن رسول الله
صلی الله علیه وسلم قال) ای نعم شاید استعجالا للتصریح به نعم محذوفدر وبعض نسخده مصرحدر (لکن رسول الله
صلی الله علیه وسلم لم یفر) تشدید راء مفتوحه ایله براء ابن عازب رضی الله عنهه برکسه سؤال ایلدیکه معاشر الصحابه
حنین غزاسنده سزلر حوالهٔ پیغمبریدن روکردان اولدیکزمی دیدی براء جواب داده اولدیلر که بزدن جوله صدور ایتدی
اما قطب دائرهٔ عالم صلی الله علیه وسلم مرکزنده قرار ایلدی دیدی قال علی القاری ثم فی هذه الاستدراك دفع توهم
فراره علیه السلام بعد فرارهم عنه ولا والله ما فر قط بل الاجماع قاض بتحریم اعتقاد فراره (ثم قال لقد رأیته علی
بغلته البیضاء) فروهٔ جذامی سلطان راکب البراق حضرتلرینه پیشکش ایلدیکی فضه نام استر شهباو یا دلدل اوزره
اول حضرتی معاینه ایلدم (وابو سفیان آخذ بلجامها) عم زاده وبرادر رضاعی فخر عالم اولان مغیره ابن الحارث
ابن عبد المطلب رضی الله عنه درکه یوم الفتح راه مکه ده ابوانام محلده اسلام ایله مشرف اولوب هجرتك یکرمنجی سالنده
هجرت سرای منورده عزم عقبی ایلدی یعنی ابو سفیان حضرت رفرف سوار صلی الله علیه وسلمه شفقة لجام استری
امساك ایدیجی اولدیغی حالده مشاهده ایلدم (والنبی صلی الله علیه وسلم یقول) جملهٔ حالیه (انا النبی لا کذب)
جمع ایسکون با واصلا ومبنی فتحله (وزاد غیره) ای غیر البراء (انا ابن عبد المطلب) روایت دیکرده مصرع ثانی برزیاددر
ووزن شعر قصد اولنمدق مسجع ومرجز کلام عنوان شعر ایله بناء دکلدر والحاصل حال انکه آتشتاب وغاده حمله
کنان بدر سنی بن پیغمبر خداوند جلیلم دشمنان دینله مصادمه وملاقاتده روکردان اولمام وپسر عبد المطلبم دیو دلیرانه
هجوم وصوله وپیغمبرانه حمله بیوررردی پدر سید بنی آدم صلی الله علیه وسلم عبد الله قبل ولادة الحضرة روبراه عالم عقبی
اولمغین جدی عبد المطلبله شهرتیاب اولملریله جدینه نسبت بیورلدی (قیل فما رأی) صیغهٔ مجهول ایله (یومئذ احد
کان اشد منه) روز شرك سوز حنینده اول یکه سوار عرصهٔ ملکوت علیه الصلاة والسلام حضرتندن قلبا وقالبا
اقوی ودلیرتر میدان پرخاشده مشاهده اولنمدی دیو عبارت مذکوره متصلا امام مسلم وغیریدن مسلم ومروی خبر
وحدیث براء اوزره زیاده قلندیغی تصریح کردهٔ بغوی ایکن مصنف علیه الرحمة اداة تمریضله تعبیر وجهی غیر ظاهردر
(وقال) غیره براء رضی الله عنه وقائل قیل غیری (نزل النبی صلی الله علیه وسلم عن بغلته) اول ماه منیر رسالت
علیه اجلی التحیه برج زین دلدلدن نزول ایلدی دیدی بو معنی قضیهٔ شجاعتده کمال نعتنه دلیل باهر اولور * هجوم
اتسه اکر نظارهٔ قهرك عدو اوزره * وجود کینه دارین آتش دوزخ شرار ایلر * سن اول یکه سوار عرصهٔ میدان
شجاعتسن * نکاهك قبض روح رستم واسفندیار ایلر (وذکر مسلم عن العباس قال فلما التقی المسلمون والکفار
ولی المسلمون مدبرین) حال مؤکده (فطفق) کسر وفتح فا ایله ای جعل (رسول الله صلی الله علیه وسلم یرکض)
تحریك رجل (بغلته نحو الکفار) نحو ظرفیه اوزره منصوبدر (وانا آخذ بلجامها) جملهٔ حالیه (اکفها) حال
دیکر استئناف بیان (ارادة) للجملة السابقة علة اوزره منصوبدر (ان لا تسرع) من الاسراع الی منعها
من اجل ان لا تعجل الی جهة العدو (وابو سفیان آخذ برکابه) روایهٔ اخراده عکس قضیتین ایله مرویدر وبالاده ذکر
اولندیغی وجه اوزره ایکیسی دخی لجام کرفت اولملری مفهوم مدرشاید مرة بالمناوبة وکرة بالجمع اخذ لجام ایتملریله
بین الروایتین جمعی ظاهر اولور (ثم نادی) ابو سفیان ویا نبی ذیشان یا خود عم مهربان علی الاتفاق (یا للمسلمین)
فتح لام اولی ایله اقبلوا معناسنه درامدی لام مستغاث به دخولی فتحی اقتضا ومستغاث له دخولی کسرنی
ایجاب ایدر بالله للمسلمین اداء (الحدیث) بالنصب ای انظروا الحدیث امام مسلم جناب عباس رضی عنه رب
الناس طریقندن بو وجهله شقه کشای رایهٔ روایت اولورکه وقتا شاهبازان شواهق اسلام ایله حشرات هوام سرشت

مشركان التقا و پيكاره اغاز ايتديلر اجزاى مسلميننك شيرازۀ انتظام ثباتلرى جاى معركه‌دن ادبار ووكردان اولمغه
متحمل اولمغه روزنمون اولدقده صفدر اسمان مقر حضرتلرى روباه سيرتان مشركان جانبنه صولت انداز هجوم اولوب
ودلدله مهماززن تسارع اولوردى حال انكه بن طرف لجامنى استره تعليق پنجۀ ممانعت ايدردم كه جانب ستمكارانه
شتاب ايتمه‌لر ديو وجود بهبودلرين صيانت ودلدلى تك وپودن منع وابو سفيان دخى ركاب سعادتنه يابشوب
عسكر اسلامك كيرو كروقبالنه صلاخوان ايدى القصه صداى بلند منادى قرع مسامع اسلاميان ايلدككده
باليك ديه‌رك اقبال ودرحال داور خطۀ رسالت عليه التحيه بر كفه حصايى دست معجزه وسيله اول خيره سران
مجنون ضلال سرنكبت مدارلرينه پاشيده وشاهت الوجوه دعاء عليهيله افعى نهادان مشركين كوى سرلرى خطوۀ
جوكان چابكروان اسلامده پامال اولديغى تمامئ حديث مضمونى اولور (وقيل) شمائل نبويه‌دن ابن ابى هاله رضى
الله عنه حديثندن بعض اولان روايتده دينلدى (كان رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا غضب ولا يغضب الا لله)
جملۀ حاليه وبين الشرط وجوابه معترضه‌در (لم يقم لغضبه شئ) يعنى سلطان سريرلى مع الله حضرتلرى غضبناك
اولديغى زمان حضور پرجلالنده برفرد قيام وجوابه مكنت ياب اوله مزدى اما غضبلرى حدود حق اوزره غيرة
اولوب لالنفسه ايدى امدى اول حضرته احيانا غضب وحدة اعترا ايلديكنه اشارتدر عبارتده لغضبه شئ ايراد
بيوريلوب لفظ احد اداسندن عدول قصد مبالغه دريس غضب بطش واقدامى مقتضى اولمغين نمط شجاعتدن
معدودر * كندى نفسى ايچون اول بالك نسب * ايتمدى كسه يه عمرنده غضب * اولمدى هركز اولعل ناياب * هيچ
كسه ايله جهانده شكر آب (وقال ابن عمر رضى الله عنهما مارأيت اشجع ولا انجد ولا اجود ولا ارضى من رسول
الله صلى الله عليه وسلم) شجاعة ونجدة ميانه‌لرنده اولان فرق اول فصلده كذران ايلدى عطفى عطف تفسير اولماز
ونعمة امده نفى افضل بطريق الكنايه نفى مساوى افاده ايدركما تقول مافى البلد اعلم من زيد دارمى روايتنده اولان
خبر صحت اثرده عبد الله بن عمر رضى الله عنهما بيورركه جرأت واقدام وثبات وسخاوت ورضاده حضرت
دريكتاى رسالت عليه السلام والتحيه‌دن دليروجوم‌درك ورضاترين كمسنه كورمدم (بيت) ياد ايدرسم
كينه جرأتنى * داغ سوزدل شجاعت اولور * ايتسه انديشه حمله سن رستم * توبه كار اميد صحت اولور * خوانده
بركدايه قيلسه نظر * پادشاه سريرشوكت اولور * اول وجود شريف بيهمتا * لطف احساندن عبارت اولور *
مجلسى كان كوهر انعام * كفى بحر درسخاوت اولور (وقال على رضى الله عنه وانا كنا اذا حمى البأس) موحده
وهمزه يا الفله شدة والمراد به الخوف والحرب وحمى بزنة علم بمعنى اوقد استعارۀ مصرحه ويا مكنيه بديدار اولوركه
روايت آخريده حمى الوطيس معناسنه ووطيس تنوردر (ويروى اشتد البأس) روايه اولى يى مفسره‌در (واحمرت
الحدق) فتحتينله جمع حدقة ماتحت الاجفان عند الغضب ديده‌لر سرخ رنك اولور هيجان وغادن كنايه‌در (اتقينا
برسول الله صلى الله عليه وسلم فما يكون احد اقرب الى العدو منه) روايتكردۀ احمد ونسائى وطبرانى وبيهقى اولان
خبرده ايث محارب على بن ابى طالب بيورركه آتش حرب ووغا فروزان وشعله تاب اولدقده بزلر سايۀ حمايۀ سرور عالم
صلى الله عليه وسلمه صغنورز يعنى ذات شجاعت سماتيله سپرلنردك واول شاه فرشته سپاهدن كروه دشمنانه
نزديكتر برفرد نا ياب ايدى انكيچون لجام دلدلى عباس وابو سفيان رضى الله عنهما الديان امساك ايلديلرو بو آيين
خوش ادا اثناى جنك ووغاده شاهان اسلام ميانه‌سنده سنت اولمشدر قال العلامة الشهاب حتى ان ال عثمان
عليهم الرحمة والرضوان يقيدون فرسه انتهى (ولقد رأيتنى) ضم تاء فوقيه ايله خصايص افعال قلوبدندركه فاعل
ومفعول ضميرين متصلين اوله (يوم بدر ونحن نلوذ بالنبى صلى الله عليه وسلم وهو اقربنا الى العدو وكان من اشد
الناس يومئذ بأسا) حيدر كرار كرم الله وجهه ماسبق من التلويح تصريح بيورركه روز عبرت اندوز بدرده كنديمى
كوردمكه بزلر حضرت سپهسالار خليل الانبياء عليه التحايايه التجا ايله استتاره ايدردك حال انكه فخر موجودات
عدويه نزديكتر ايدى وقوة قلب وصولة حرب جهتندن اول روز شرلك سوزه امادة اولان دليران موحدينك اقواسى
ايدى لله در من قال من ارباب الكمال * له وجه الهلال لنصف شهر * واجفان مكحلة بسحر * فعند الالتيام كليل
بدر * وعن الانتقام كيوم بدر (وقيل كان الشجاع) اى منا (هو الذى يقرب منه صلى الله عليه وسلم اذا دنا العدو لقربه
منه) برا بن عازب رضى الله عنه كلامندن امام مسلم پيامرس اولوركه ميدان وغاده دلاوران جيش اسلام اولنلر
عدوه قريب اولديغى حينده انجمن ماهتاب رسالت وشجاعته ستاره وش جمع ونزديك اولنلر بيز ايديككه اول
حضرت كمال شهامت وشجاعتدن جانب اعدايه يقين اولديغيچون (بيت) نه‌دمكه تيغ قضا زاغ شعشعه‌سى *
خرام سازچمنزار كارزار اولدى * اتلدى خون عدو عرشه همچو فواره * رخ سروشه ايروب قطره‌لر بخار اولدى *

دوروب

كوروب اوشوكتى اصحاب محض جرأت اولوب * دم مصافده رشك سپند نار اولدى (وعن انس رضى الله عنه كان
النبى صلى الله عليه وسلم احسن الناس واجود الناس واشجع الناس) اتفاق كردۀ شيخين اولان حديث صحيحده خادم
سالك انس بن مالك بيورر عزيز مصر رسالت عليه الصلاة والتحيه خلقا وخلقا خلقتك محبوبترينى وجومردى
وقلبا وقالبا زياده دلبرى ايدى ديوب كمال شجاعتنه سرد دليل بيورركه (لقد فزع) كسر زايله جزع وانقباض (اهل
المدينة ليلة) ظرفيه اوزره منصوبدر اى فى ليلة (فانطلق ناس قبل) كسر قاف وفتح موحده ايله جانب وجهة
معناسنه ظرفدر (الصوت فتلقاهم رسول الله صلى الله عليه وسلم راجعا قد سبقهم الى الصوت واستبرأ الخبر) مهمله
ومثناة فوقيه وموحده وهمزه ايله اى وقف على حقيقة الخبر (على فرس لابى طلحة عرى) ضم عين وسكون را ايله
مجرور صفة فرس (والسيف فى عنقه وهو يقول لن تراعوا) لن بمعنى لم ونفى روع بفتح الراء نفى سببى مراد اولنور
وتراعوا ضم تاء وعينله لا تخافوا زبدۀ مرام بر شبانكه بيرون مدينۀ منوره‌دن برصداى دهشت فزا قرع مسامع
اهالى ثمر ايدوب صوب صدايه شتابان اولديلر مكر اول يكه سوار ميدان ملكوت عليه اصفى الصلوات جملدن
اقدم ابى طلحة الانصارينك مندوب نام اسب بادر فتارينه سوار وتيغ عدو شكنى حمائل واركردننه بند ايدوب
خبر دهشت اثره واقف اولوب سمت مدينه‌يه رجعت بيورديغى حالده هنوز اهل مدينه‌يه ملاقى اولوب خوفناك
اولمكز جواب بشارت آميزيله كل افشان تسليت اولمشلردر (بيت) بوديبك لحظه دران نيم شب * آمدن
ورفتن اواى عجب * مرويدركه اول اسب خوش رفتارى ابى طلحه‌يه اثناء تسليمده انا وجدناه فرسكم لبحر قلادۀ
زرينى ايله سر افتخار مندوبى براق چنانله همسر بيورديلر بعده ذا بحر ايله بنام اولان خاصۀ طويلۀ اسبان باديه‌پيمايان‌دن
اولمشدر امدى طرف معهود اوزره تقليد سيفده كردنه تعليق سنتدر الان عرف وعادة اولان ميانه شد وتعليق خارج
ازطور سنتدر وحمل سيفده غيره تقلد وضع وحركت ايتمش اولور كما قاله بن الجوزى (وقال عمران) كسر عين مهمله
وسكون ميم وراء ايله فرشتكان ايله مصادفه ومسالمه ايدن خزاعى انصارى رضى الله عنهمدر (ابن الحصين
مالقى النبى صلى الله عليه وسلم كتيبة) فتح كاف وكسر مثناة فوقيه وتحتيه وموحده برله جيش وعسكر (الا كان
اول من يضرب بسيفه ويقاتل) وهو من قصر الصفة على الموصوف كذا قرره الشهاب ابو الشيخ اخلاقده روايت
ايتديكى خبرده عمران رضى عنه المنان بيورديكه سپه كش انبيا عليه التحايا بر عسكره ملاقى اولمزدى الا جملدن
اقدم حربه توجه وضربه اقبال ايدردى (ولما رأه ابى بن خلف يوم احد وهو) ابى (يقول لا نجوت ان نجا) كندو نفسنه
دعا دركه ايزد فها ارجل شانه اجابت بيوروب اهلاك ايلدى وحبيبنه نجات احسان ايلدى ابن سعد وبيهقى وغيريلر
نكاشتۀ براعۀ روايت ايتدكلرى نقل صحيح اوزره روز جكرسوز احدده وقتا ابى بن خلف اول شاه سرير معدلت
حضرتلرينى كوروب تجاهلانه محمد نه مكانده‌در امروز اول نجات بولورسه بن نجات بولمدم ديرايدى (وقد كان
يقول للنبى صلى الله عليه وسلم حين افتدى يوم بدر) متعلق با افتدى (عندى فرس اعلفها) فتح همزه وكسر لامله
اى اطعمها من العلف واصل فرس انثى يه وكاهى ذكره اطلاق اولنور (كل يوم فرقا) فتح فا ورا ايله بركيل مدنيدركه
اون الى رطلى مشحوندر (من ذرة) ضم ذال معجمه وفتح راء مخففه ايله حبوباتدن برنوعدر ومن فرقى بيان اولور
(اقتلك عليها) صفة بعد صفة وياسؤال مقدره جوابنده جملۀ مستأنفه‌در (فقال له النبى صلى الله عليه وسلم انا اقتلك
ان شاء الله تعالى) جملۀ معترضه يعنى غزوۀ بدرده اسير واعطاء فديه ايله نفس خبيثه‌سنى فك ايتديكى اثناده خلاصۀ
الموجودات حضرتلرينه ديمش ايديكى بنده براسب جادو رفتار واردركه هر روز اكا اوچ صاع ذره ايله‌يم ويرورم اول
اسب خوش علفه سوار اولديغم حالده سنى هلاك ايده‌رم ديو هرزه خاى اولدقده زبدۀ الكائنات حضرتلرى جوابداده
اولديكه ان شاء الله بن سنى قتل ايدرم (فلما رآه يوم احد شد ابى على فرسه) لما ثانيه جوابى لماء اوله جوابى اوزره
دلالت ايدر (على رسول الله صلى الله عليه وسلم فاعترضه رجال من المسلمين فقال النبى صلى الله عليه وسلم هكذا)
اى مشيرا الى جانب ابى (اى خلوا طريقه وتناول الحربة من الحارث بن الصمة) كسر صاد وتشديد ميمله (فانتفض
بها انتفاضة) يعنى تحريك شديدله تحريك ايلدى (تطاير واعنه تطاير الشعراء) فتح معجمه وسكون مهمله ومدله
جمع شعر بضم مكس سرخ (عن ظهر البعير اذا انتفض) مراد كفارك حوالى حضرتدن تفرقيدر ويا مسلمين مراد
اولنه (ثم استقبله النبى صلى الله عليه وسلم فطعنه فى عنقه تدأدأ) فتح فوقيه ودالين مهملتين بيننده همزۀ ساكنه ودبكر
همزۀ مفتوحه ايله (منها) ضمير طعنه‌يه راجعدر (عن فرسه مرارا وقيل بل كسر ضلعا من اضلاعه) كسر معجمه وفتح
وسكون لامله حاصل كلام اول خولك بدخوروز احدده حضرت شهسوار عرش مسيرى كوردكده اسب معهودنه
سوار ايكن اول حضرت اوزرينه اسبنى تازان واقعى ء نيزه‌سن طلسم كنجينۀ نبوة اوزره حواله ايليوب اصحاب كرام

دفعنه قصد ایلدیلر انلری منع ایدوب شیرانه پنجهٔ جهان کشالرینه کشاده ویروب قوة بازوی اعجازله حربهٔ حارثی
ربوده و تحریک درشتله تحریک ایلدکده حوالیٔ حضرتده بولنانلر کو یا دوش شتردن ذباب صغار پران اولدیغی کبی
پریشان اولدیلر بعده ذاتی ناخلفی قرشوایوب قوة جاذبهٔ نبوتله حربهٔ معهوده یی ماننده شهاب اول ابلیس انیس کردنه
ضرب ایلدیکی حالده آتندن تکرلنوب خانهٔ زندن زمینه سرنکون اولدی علی روایة استخوان جنبندن بر استخوانی
شکست اولدی (فرجع الی قریش یقول قتلنی محمد) جملهٔ یقول حالیه در وماضی صیغه سیله تعبیر هلاکنی تحققندن
ناشیدر (وهم یقولون لا بأس بك) یعنی حشر قریشه واصل اولوب نبی محمد هلاك ایلدی دیو فریاد و فغان ایدردی
کرچه زخم نیش مارکبی اثر ظاهری چندان محسوس اولمغله انلر لا بأس علیك ایله تسلیه بخش اولورلردی (فقال
لو کان مابی بجمیع الناس اقتلهم) اکر بنده اولان شدة زخم جمیع ناسده اولیدی کلیسنی بردن هلاك ایدیدی بن
بالکز بو زخمه نیجه طاقت یاب اولم دیدی (الیس قد قال انا اقتلك) در اصل اقتلك انا ایدیکه برأی حصر مسند الیه
تقدیم اولندی ای انا لا غیری اقتلك وحدی دیمکدر وقصر قصر افراد ایدردیشلر اما قصر قلب اولمق مناسبدر که انا
اقتلك لا انت دیمك اولور (والله لو بصق علی لقتلنی) یعنی محمد حین توعدنده دیمدیمیکه بن سنی قتل ایده رم سن بنی قتل
ایده مزسن والله اکر لعاب دهنی بنم اوزریمه انداخته ایله ایسه بتحقیق بنی هلاك ایدردی دیدی (فمات بسرف
فی قفولهم الی مکة) سرف سین مهملهٔ مفتوحه وراء مکسوره وفا ایله اسم موضع ویا نام جبلدرکه شش میل مکهٔ
مکرمه یه قریبدر وقفول ضم قاف وفا ایله رجوع معناسنه عاقبت اول ملعون طعنهٔ دست رسول خدا ایله کفار
بدکردار مکه یه رجوعلرنده سرف نام محلده عزیمت شبونکده بئس القرار ایلدی ابن عمر رضی الله عنهمادن مرویدرکه
مسلمانلاندن براسیر بطن رابغ نام محلده خیمهٔ شام مدطناب ظلام ایلدکده کوردیکه بیکرادمی به مشابه اتش صحراده
صیحه کش العطش اولوب برهیکل نورانی دخی بکا خطاب ایلیوب بو دوزخی یی استقادن حذر ایله زیرا کشتهٔ دست
سید الانبیا اولان ابی بن خلف درتا بحشر کرفتار تاب جحیم اولمشدر کذا نقله الشهاب الدین الخفاجی رحمه الله
ابی ناخلف اوکج نکاه اقبالی * لعین سرمدی وخورسنکسار اولدی

فصل

(واما الحیاء) ممدود الغتده ضدو فاحشدر (والاغضاء) در اصل ارخاء جفوندرکه انطباقه قریب اوله (فالحیاء رقة
تعتری وجه الانسان عند فعل ما یتوقع) صیغهٔ مجهول ایله (کراهته او ما یکون ترکه خیر من فعله) یعنی حیا بر نرمیتدرکه
انسان بر امرك کراهتنی توقعی حالنده ویا فعلندن ترکی اولی اولان امورده روی ادمی یه حمرت عارض
اولوب بشره سنده نشان شرم حدوث ایدر واول تعریف حیا حیاء ابرار وثانی حیاء احراردن معبردر قال الراغب
الحیاء انقباض النفس عن القبایح وترکها انتهی اما خبرده که ورود ایدن ان الله یستحیی من ذی الشیبة ان یعذبه
عبارتنده حیاء انقباض نفس معناسنه مراد اولنمز بلکه تعذیبی ترك مراد اولنور (والاغضاء التغافل) یعنی
تجاوزدر (عما یکرهه الانسان بطبیعه) عرف اغتده اغضاء اظهار غفلتدرکه بالسجیه وبالطبع انسان اندن اکراه
ایده ولو شرعا کره عداولنمسون (وکان النبی صلی الله علیه وسلم اشد الناس حیاء) نصبله تمییزدر (واکثرهم
بالنصب (عن العورات اغضاء) مراعاة للسجع اغضاء تأخیر اولندی وعورات سکون واوله جمع عورة اغضا لفظنه
متعلقدر هر ستری واجب واظهاری قبیح اولان شیئدرکه عاردن مأخوذه درو حیا الشدیت واغضا کثیر یله ذکر
اولنمسی حیا اغضایه سبب ومنشاء اولوب سبب مسببدن اقوی اولور یعنی اول کان حیا علیه التحایا من جهة الحیاء
خلقك بغایة شرم تربیی واظهاری قبیح اولان اموردن تغافل وتجاوز واغماض قبلندن اکثری ایدی وبو صفهٔ حمیده
اول حضرتده موجوده اولدیغن استدلالا بیوردر (قال الله سبحانه وتعالی ان ذلکم کان یؤذی النبی فیستحیی منکم
الآیة) والله لا یستحیی من الحق ام المؤمنین زینب بنت جحش رضی الله عنهایی محرم شبستان زفاف بیوردقلری
اثناده ولیمه ایدوب اصحابی دعوت بیوردیلر اکل وشربدنصکره منتشرین اولدیلر اما اوچ نفر کمسنه اطالهٔ جلوس
وکفت شنیدایتملریله منبع شرم وحیا علیه التحایا جانبنه تأذی حصولنده انلرشاننده تأدیب کونه بوایهٔ عتاب
امیز نازله اولدیکه استئناس بالحدیث ایله بیت نبوتده مکث پیغمبر جنابنه اذا داده اولور حال انکه سزدن اتمزسز
پس سزی اخراجله امر وحیا ایدر بتحقیق خدای متعال حق اظهارده حیا ایتمزدیك اوله وکنی به شاهد الله العقلاء
فی تأدیب الثقلاء لطیفه کونه بعضیلره ثقلا حقنده قرآن نازل اولدیغی دیو پریشان اولدقدیلی فاذا طعمتم فانتشروا
اتیله جواب ایداده اولمشلر حتی سیوطی علیه الرحمه نك بو معنایه دائر تألیف لطیفی نه غایت پسندیده ادبادر (حدثنا
ابو محمد بن عتاب بقرائتی علیه قال حدثنا ابو القاسم حاتم بن محمد) المعروف بابن الطرابلسی (قال حدثنا ابو الحسن

القابسی حدثنا ابو زید المروزی) فتح میم وسکون راو فتح واوله (حدثنا محمد بن یوسف) فربدی (قال حدثنا محمد
ابن اسماعیل) بخاری قدس سره الباری (قال حدثنا عبدان) فتح عین مهمله وسکون موحده ودال مهمله والف
ونونله عبد الله بن عثمان المروزی الحافظ ایکیوز یکرمی برده انجمن کیر درجهٔ جنان اولمشدر (قال انبانا عبد الله)
ابن المبارك شیخ خراسان بوزسکسان برده عازم تکیه کاه نعیم اولدیلر (اخبرنا شعبة عن قتادة قال سمعت عبد الله
ابن ابی عتبة مولی انس یحدث عن ابی سعید الخدری) دال مهمله ایله بن مالك بن سنان (کان رسول الله صلی الله
علیه وسلم اشد حیاء من العذراء فی خدرها) حیاء فاعلدن محول تمییز ایله منصوبدر وعذراء عین مهمله وذال معجمه
وراء ممدوده ایله دوشیزه کانك جای معهودنده اولان جادهٔ رقیقه درکه مجامعتده ازاله بکارة اندن کنایه دروخدر
کسر خاء معجمه وسکون دال مهمله ایله خانه ویا ستره ویا حجله (وکان اذا کره شیأ عرفناه فی وجهه) یعنی اول معدن
حیا علیه السلام والتحایا پرده داران عفت خانهٔ شرم وحیا اولان بنات وراء حجابده اولدیغی حالده شرم ومحجوبه
اولدیغندن زیاده صاحب حیا وشرم ایدی چونکه بر شیدن اجتناب واستکراه ایاسه اول ماهتاب اوج رسالتك
روی دلاراسندن حس ایدردك کویا وجه شمسه ابر آسا سایه انداز اولوردی * دخی سیمای شریفندن انك * بیلنوردی
غرضی اول خانك * نور ایدی آیینهٔ وجه نبی * ظاهر اولوردی رضا وغضبی * شویله محجوب ایدی اول سدره
جناب * کیم ملك بقمغه ایلردی حجاب (وکان صلی الله علیه وسلم لطیف البشرة) فتح موحده وشین معجمه ورا ایله
ظاهر جلد وجه دکای جسد وجملهٔ سابقه یی مبینه علة مشابه سندهدر (رقیق الظاهر) ای ما یظهر من بدنه رقیق
یظهر فیه آثار الانفعالات النفسیة بسرعة وماقبلنی تأکیددر (لا یشافه احدا بما یکرهه حیاء وکرم نفس)
حیاء منصوب مفعول له در اصل مشافهه اب بلب مکالمه بعده اتوسعا مواجهه معناسنه مستعملدر یعنی بشرهٔ
نور سرشتنده اولان جلدهٔ رقیق ادنی کراهتله متغیر واثر حیا ظاهر اولوردی وکثرة حیا وکرم وسخادن بر فردك
قصورینی تصریح وافشا ایله مواجهه بیورمزدی بلکه ستر وپنهان بیورر ایدی * درون پاکی اولور علم وحلمله مملو *
کمال ذاتله اولدی یکانه اول مهرو * کورن اورشك مهی دیردی جل خالقه * فهو الذی تم معناه وصورته *
ثم اصطفاه حبیبا باری النسم (وعن عائشة رضی الله عنها کان رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا بلغه عن احد
ما یکرهه لم یقل ما بال فلان یقول کذا) ما استفهامیه ومبتدا وبال حال وشان معناسنه وجملهٔ یقول بالی مفسرة
ویا حال اولور وفلان وفلانه اسماء آدمیدن اما معرف الفلان والفلانه غیر ادمیدن کنایه اولور یعنی سلطان
تختکاه خلق عظیم حضرتنه برکمسنه دن شایان سماع اولمین خبر رسیده اولدقده فلانك حال وشانی نه درکه شویله
دیردیمزدی (ولکن یقول ما بال اقوام) لافادة عموم الحکم له صیغهٔ جمعله ایراد بیوررردی (یصنعون او یقولون)
شك من الراوی (کذا ینهی عنه ولا یسمی فاعله) بلکه کنایه بیوروب شول طائفه نك حال وشانی نه درکیم بویله امره
تصدی ویا شویله کفتار ایله کویا اولورلر دیمکله اشارت بیوروب اول امردن نهی ایدوب صانع وقائلك اسم
ورسمیله تصریح بیورمزلردی نهی استفهام انکاری سیاقندن مأخوذ ومفهومدر (وروی انس رضی الله عنه
انه دخل علیه رجل به اثر صفرة فلم یقل له شیأ) ابو داود وترمذی ونسائی روایتلرنده انس رضی الله عنه غالیه سای
دوشیزهٔ روایة اولورکه حضرت فخر عالم علیه سلام الاتم مجلس سروش خدمتنه برکمسنه مثول ایلدی بشره سنده
ورس وزعفران لونی اثری بدیدار ایدی سلطان عالم صلی الله علیه وسلم حلم والطافنی مقتضی برکلام له نطق
آوار اولمدی (وکان لا یواجه احدا بما یکرهه) واول حضرت برکمسنه یی اخبندیکی شیئله شفاها مخاطبه ایتمزدی
(فلما خرج قال لو قلتم له یغسل هذا) لو شرطیه درکه جوابی محذوف مقدر اصبتم آنا ویا خود مصدریه اولور وقتا
اول کمسنه بیرون مجلس حضرت اولدی هم مجلس اولانلره بیوردیلر که شو کمسه یه اثر خضاب وصفرهٔ چهره سندن
شستن ایتسون دیسه کز اصابت ایدردیکز دیو بیوردی (ویروی ینزعها) بفتح الزای شك من الراوی ضمیر صفرته
راجعدر یعنی رویندن صفرتی ازالهٔ دن تنبیه ایتسه کز مناسب اولوردی دیدی (وقالت عائشة رضی الله عنها
فی الصحیح) صحیح کردهٔ ترمذی اولان خبر صحت اثرده فریدة الدهر صدیقه رضی الله عنها بیوردیلر (لم یکن النبی صلی
الله علیه وسلم فاحشا ولا متفحشا) فحش هر امر قبیح ومتفحش مبالغ فیه در والظاهر ان المراد به هنا بذاذة
اللسان (ولا صخابا بالاسواق) فتح وشدله مبالغة من الصخب رفع صوت معناسنه وصاد وسینله مذکوردر ویدر
(ولا یجزی بالسیئة السیئة ولکن) بعض نسخه ده لکنه (یعفو ویصفح) امدی عفو عدم مجازاة بالفعل دن غیر لازم
اولمغین استدراکه ایراد بیورلدی وعفو ترك مؤاخذه بالذنب وصفح اعراضدر ویجزی فتح اول وکسر زای وسکون
یا ایله یعنی حضرت سید ستوده سیر صلی الله علیه وسلم فحشیاتله ناطقه پرداز اولیوب دخی بازارده اواز ایله کو یا

اولمزدی وکناهه جنسیله مجازات بیورمیوب بالکه باطنا وظاهرا محو واعراض ویاصغائر وکبائردن که مادام برینك حق اولمیه اندن مسامحه بیورردی (وقد حکی) صیغهٔ مجهولله (مثل هذا الکلام عن التوراة من روایة ابن سلام) بتخفیف اللام احد الصحابة الکرام (وعبد الله بن عمرو بن العاص) یعنی ابن سلام وعبادلهٔ عظامدن ابن عمرو رضی الله عنهم روایتلرندن توراة جلیلهده مذکوره نعوت احمدیهدن بو خبرمانندی اخبار جمیله حکایه اولندی محلنده ان شاء الله تفصیل اولنور (وروی عنه) امام غزالی احیاده ایراد بیوردیغی خبراسامی ویدرکه (انه کان من حیائه لا یثبت بصره فی وجه احد) ثبات بصر اطالهٔ نظردر یعنی نوردیدهٔ جان عالم کمال شرم وحیادن برکسنهنك رویینه اطالهٔ نظر ایله نکران اولمزدی (وانه کان یکنی) ضم یا وتشدید نون ویاخود فتح مثناة وتخفیف نون ایله تلویح ایدردیمکدر (عما اضطره الکلام الیه مما یکره) صیغهٔ فاعل ایله دخی اول ادب آموز مکتب حکمت علیه اسنی التحیه تصریحی مستحسن اولمیوب وسکوت دخی مساعد اولمین اموردن کنایه وتلویح ورمز ایدوب ذکری مستهجن اولان محل عورتی برای ضرورة حتی تذوق عسیلته ویذوق عسیلتك کفتار ظرافت رفتاریجن جماعدن کنایه قیلمشلردر وبو معنایه دائرهٔ احادیث صحیحه نظایری بسیاردر وتنزیل جلیلده او جاء احد منکم من الغائط وکریمهٔ فأتوا حرثکم انی شئتم بو قبیلدندرکه اول حضرتك تخلقا باخلاق ربه محلنده بو کونه کلماتله نکته پرداز اولدقلری کمال حیا وادب ایجاب ایدر (بیت) اکمل الخلق ایدی اول خوب خصال * ذو الجلال ایتشیدی فیض جمال (وعن عائشه رضی الله عنها ما رأیت فرج رسول الله صلی الله علیه وسلم قط) بعض روایتده ما رأیت منه ولا رأی منی حذف مفعولله ورود ایلدیکه عورتی مراد ایدر رفلله درها تأدبا اله کنایه تصریح بیورلمدی ترمذی شمائلنده جناب همسر فخر عالم صلی الله علیه وسلم صدیقه طریقندن تحریك سلسلهٔ روایت اولورکه بیوررلر اصلا حضرت پیغمبرك جای معهودنی کورمدم دیدی مع هذا بین الزوجین مع الکراهة رؤیة جائزدر وفی حدیث رواه ابن حبان النظر الی الفرج یورث الطمس یعنی العمی فقیل عمی الناظر وقیل اولاده وقیل المراد عمی القلب

فصل

(واما حسن عشرته) کسر عین مهمله وسکون سین معجمه ایله اختلاط ومعامله (وآدابه) رفعله مضاف اوزره وجرله مضاف الیه اوزره معطوفدر وادب اخلاق سنیه واوصاف ردیهدن ما جبل علیه الانسان اولان امر طبیعیدر وعلوم دینیه واعمال اخرویهدن اکتساب ایله کسبیدر وضبط حواسله صوفی وحصول علمله لدنی واکا تعلق ایدن کشف عینیله وهبی در (وبسط خلقه) یسر معناسنه بو مقامده سعهٔ خلقدر (صلی الله علیه وسلم مع اصناف الخلق فحیث) فا ایله جواب اما ومبتدا مقدره خبردر فهو بحیث ای بمحل معلوم (انتشرت) واشتهرت (به الاخبار الصحیحة) یعنی سلطان رسل صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك اصحاب وامتیله حسن معامله وآمیزش وقولا وفعلا مع الله ومع الخلق ادب وسعهٔ خلق کریمی محل کماله پیوسته وامور مذکوره ذکر ایله آثار صریحه بسیار وشهرت یاب اولدی (قال علی رضی الله عنه فی صفته علیه الصلاة والسلام) از جمله ترمذی شمائلنده عنوان طراز صحایف اثر اولدیغی خبردرکه جناب لیث غالب کرم الله وجهه جملهٔ نعوت سعیدهٔ حضرت سلطان رسل صلی الله علیه وسلمدن بیورر (کان اوسع الناس صدرا واصدق الناس لهجة) لهجه زباندر مجاز مرسل طریقیله اطلاق کل علی الحال قبیلندن کلام مراد اولنور وفیه وضع الظاهر موضع المضمر اشعارا بان الناس هم الصادقون فی الانفاس (والینهم عریکة) اسهلهم طبیعة (واکرمهم عشرة) صحبة وخلطة (بیت) اول مقیم حرم مولانك * یعنی سرحلقهٔ مقبولانك * سینهسنی غایتله واسع ایدی * نور ساطع کبی هم لامع ایدی * وسعت صدرنه ایتزمی کواه * صغدی اندهبو قدر سر الله * حاصلی احتمال واختلاف خلقدن ضجرت ایتمیوب تحمل جهتندن وسیع الصدر وغل غش ودنسدن پاك ومنزه ایدی ولسان شریفی اصدق السنه وخلقك افصحی وکلام جهتندن اعذبی وکفتار شکرباری دلربا ونهاد قبلندن ناسك الینی یعنی طبیعهٔ همایونی کمال بزم ومطاوعت ولطف والفت اوزره اولوب خلاف ونفوردن بغایت دور ایدی وصحبت وعشرت جهتندن اکرم ناس ایدی (بیت) نطقه کلسه اوسخندان سلیم * رشك ایدردی کلماتنه کلیم * لعل جان بخشی اولنجه کویا * ایرهنوردی لبنه آب بقا (حدثنا ابو الحسن علی بن مشرق) ضم میم وفتح شین معجمه وفتح راء مشدده وقافله (الانماطی) جمع نمط بالای هودجه پوشیده قیلنان اثواب صوفدن بر نوعدر وبر محله نسبت اولنور (فیما اجازنیه وقرأته علی غیره قال حدثنا ابو اسحاق الحبال) فتح حاء مهمله وشین موحده ایله حافظ متقن ابراهیم بن سعد الوراق المصری (قال حدثنا ابو محمد بن النحاس) حاء مهمله مشدده ایله امام عبد الرحمن المصری البزاز (حدثنا ابن الاعرابی) امام ابو سعید راوی سنن ابی داود (حدثنا ابو داود)

سلیمان بن الاشعث صاحب السنن (حدثنا هشام ابن مروان) بن خالد الدمشقی مطر ناریخنده رحمت رحمانه واصل اولدی (حدثنا محمد بن المثنی) ابو موسی العنزی ایکیوز اللی ایکیده راحل سر منزل اخرت اولدیلر (قال حدثنا الولید ابن مسلم) احد الاعلام اخرج له الجماعة الا انه رمی بالتدلیس (حدثنا الاوزاعی) عبد الرحمن بن عمرو حمیردن بر قبیلهیه منسوبدر (قال سمعت یحیی بن ابی کثیر یقول) برنه قلیل یوز یکرمی طقوزده حیاتی مماته مبدل اولدی (حدثنا محمد ابن عبد الرحمن بن اسعد بن زرارة) ضم زا ایله (عن قیس بن سعد) بن عبادة (قال زارنا رسول الله صلی الله علیه وسلم علی عادته) یعنی سلطان عالم عادهٔ سنیهلری اوزره اصحابی تفقدده بزی زیارت ایچون تشریف بیوردی (وذکر قصة) قیس رضی الله عنه عبد الله بن ابی سلول ایله حضرت رسول میانهلرنده کذران ایدن قصهٔ طویلهیی نقل ایدوب (فی آخرها) ای آخر القصة (فلما اراد الانصراف قرب له سعد حمارا وطأ) تشدید طاء مهمله وهمزه ایله (علیه بقطیفة) چون آفتاب برج رسالت سعادت خانهسنه سیر ورجعت مراد ایلدکده سعد بر حماری رکوب حضرت ایچون بناندروب دوش خره بر قطیفه پوشیده ایلدی (فرکب صلی الله علیه وسلم ثم قال سعد یا قیس اصحب رسول الله) دولتله حماره سوار اولدقدنصکره سعد پسری قیسه ای قیس خدمت رسول اللهه روان اول دیو تنبیه وامر ایلدی (قال قیس فقال لی رسول الله صلی الله علیه وسلم ارکب معی) قیس بیوررکه حضرت رفرف سوار علیه سلام الملك الغفار بنمله بیله سوار اول دیو امر ایلدی (فابیت) معیتله رکوبده تأدب ایلدم (فقال اما ان ترکب واما ان تنصرف) تکرار الطفا وکرما اب جنان ملاطفه اولوب یا معیتله سوار اولورسن ویا پیاده رولك ایتمیوب رجعت ایدرسن دیو بندهلرین مخیر بیوردقده (فانصرفت) امتثالا لامره العالی رجعتی اختیار ایلدم دیدی (وفی روایة اخری ارکب امامی فصاحب الدابة اولی بمقدمها) اما روایت دیکرده فخر رسل علیه السلام قیسه امر ایلدیکم او کومه سوار اول زیرا خداوند دابه تقدمه حقیق وسزاواردر دیدی کرچه سعد اول حماری حضرته پیشکش ایلدی اما هنوز هبه بیورلدیغنه علم عالم شمولی لاحق اولمدیغندن جناب قیسه نسبت بیورمشلردر بو خبر عالی اثر جواز اردافه دلیلدر (وکان رسول الله صلی الله علیه وسلم یؤلفهم) تشدید لام ایله (ولا ینفرهم) تشدید وتخفیف فا ایله ماقبلنی تأکید اولور (ویکرم کریم کل قوم) کالتخصیص بعد التعمیم (ویولیه) تشدید لام مکسوره ایله (علیهم ویحذر الناس) فتح ذال معجمه ایله (ویحترس منهم) ماقبلنی تفسیردر (من غیر ان یطوی عن احد منهم بشره) کسر موحده بر له بشاشت وجه (ولا خلقه) در شمائل ترمذی هند بن ابی هاله راویدرکه سید الوری علیه التحایا دل صحب کرامه القتداده اولوب سبب نفور اولان شیئله تلقی بیورمزدی وشریف القوم اولانی مکرم قیلوب قوم وتباری اوزره والی وامیر نصب ایدردی وخلقدن حذر ایدوب مکر وشرور ناسدن تحفظ بیورردی اما انلرك برندن بشاشة وجه وحلاوت خلق طی ایتمیوب لطف ورفقله معامله بیوررایدی زیرا تجربه اولندقجه هر کسه میل ورکون ایتمك حزمدندر (یتفقد اصحابه ویعطی کل جلسائه نصیبه) واصحاب واتباعنی تعهد وحاللرین تجسس وعبادتلریله تفقد بیوروب مجالس سروش خدمی ملازمانك جمیعنه علی قدرهم سلام وکلامله حظ ونصیب بخشنده اولوردی (لا یحسب) کسر وفتح سینله (جلیسه ان احدا اکرم علیه منه) هم مجلس ومصاحبی اولان ذات ظن ایتمزدیکه جلسادن بری اول حضرتده کندودن کریمتر وبهتر اوله انواع الفت واصناف مودتدن مشهودی اولدیغی مکرمات حسبیله اول حضرت کندویه غیرلردن زیاده محبت ایدر قیاس ایدردی (من جالسه او قاربه لحاجة) من خبریه لا شرطیه واو للتنویع لا للتردید وقارب من القرب مفاعله در (صابره حتی یکون) ای مجالسه (هو) ضمیر فصل (المنصرف عنه) یعنی برکسنه اول بدر منیر آسمان رسالت صلی الله علیه وسلم ایله مکالمه ایچون جالس ویا برای امور دینیه ودنیویه سعد اختر رسالتله قران ایلسه اول حضرت حبس نفس نفیس بیوروب تا اول مجالس ومقارب من تلقاء نفسه حضور سعادتندن منصرف اولنجه صبرنده مبالغه بیوروب اکا منتظر اولوردی وکریمهٔ (واصبر نفسك مع الذین یدعون ربهم بالغداة والعشی یریدون وجهه) امر همایوننه امتثال بیوررایدی (ومن سأله حاجة لم یرده) فتح دال مشدده ایله ویجوز ضمها الضم ماقبلها (الا بها او بمیسور من القول) قال تعالی وقل لهم قولا میسورا ومیسور مصدر ویا اسم مفعولدر ردیندی یعنی اول سحاب عنبربار سخاوتدن برکسنه حاجتجو اولسه انی ردونهر ایتمزدی الا حاجتی روا بیورمغله ویاخود حقهٔ لعل کوهردن شکر پاش تسلیت ووعده امرنه تمشیت ایتمکله رد ایدردی واو حرفی منع خلو طریقهسی اوزره در والحاصل حالی ایکیدن خالی اولمیوب یا عطا او نقد ویا دعا ووعده ایدی (قد وسع) برنه علم (الناس) نصبله (بسطه وخلقه) بسط مصدر وحضرتنه عاید ضمیره مضاف ومرفوع فاعل وسع وخلقه اولکی تفسیر اولور یعنی اول نور مجسم صلی الله علیه وسلمك سرور ظاهر وطیب باطن وحسن خلقی حلما وکرما ناسه شامل وعام

بالمؤمنین من انفسهم وازواجه امهاتهم وهو اب لهم) کریمه‌سی آساردامدی سید ولد آدم جمیع امتنه لطف وکرمده ایدی (فصار لهم ابا) خلقه رحمت وشفقت جهتندن اب مشفق منزله سنده اولدی وقراءة شاذه‌ده (النبی اولی
والدمثابه سنده اولدیغی ایت (ما کان محمد ابا احد) جلیله سی منافی دکادرکه منفی اولان ابوة حقیقیه دروهر پیغمبر
امتیچون ذکر اولنان اب اولملری بو معنایه در (وصاروا عنده فی الحق سواء) وجمیع ناس عند الحضرة مراعاة
حقوقده یکسان اولدیلر براخلاف تسویه‌یی حامله اغراض نفسیه‌دن حبیب خدا معصوم ایدی (بهذا وصفه
ابن ابی هالة) ربیب زادهٔ حضرت سید الوری اولان هند بن ابی هالة بن خدیجة الکبری رضی الله عنهم (قال) هند
اول مه‌چارده ثم دنی حضرتلرینی وصف ایدوب بیورر (وکان دائم البشر) کسر باء وسکون معجمه ایله یعنی طلاقة
وبشاشهٔ روی تابناکی دائم ایدی (بیت) باغ حسن ایچره او وردرنکین * براچلمش کله بکزردی همین (سهل الخلق
لین الجانب) تشدید تحتیهٔ مکسوره ویا تخفیفله ضد خشونت ولین جانب حسن معامله ومواجهه‌دن کنایه دریعنی
صعب الخلق وحزن الجانب اولمیوب خوبروونیکخو وسبک روح ایدی (لیس بفظ) کریه الخلق مستعار من اللفظ
ای ماء الکرش (ولا غلیظ) ضد الرقة فاستعیر للمعانی (ولا سخاب) سین ویا صاد ایله (ولا فحاش ولا عیاب ولا مداح)
صیغ مبالغه ایله مقصود نسبتدر ویا مبالغة نفیه راجعه اوله کما فی قوله تعالی (وما ربک بظلام للعبید) وقیل المقصود به
اصل الفعل یعنی آواز بلند ایله سخنساز وشتم وفحش ایله ناطقه پرداز وبر فردک عیبنی ذکر ایله اب جنبان ونفس
نفیسی وغیرلری مدحنده اطرا ایله زمزمه پیراد کل ایدی (یتغافل عما لا یشتهی) رضاء شریفی اولمین امرده تغافل
ایدرلردی (ولا یؤیس منه) بناء مفعول له ضمیرمنه حضرتنه راجعدر حال انکه تغافلیله برفردانک فیض وجودندن
ناامید اولمزدی ویاخود بناء فاعل ضم مثناة تحتیه وکسر همزه ایله مفعولی لقصد التعمیم محذوف اوله ای لا یؤیس
احدا منه وضمیر تغافل اولنان شیئه راجع اولور یعنی برکسه‌یی تغافل ایتدیکی امردن ذا یأس قیلمازدی (وقال
تعالی فبما رحمة من الله لنت لهم) ما مزیدة للتأکید تقدیر فبرحمة دیمکدر تنوین تنکیردن مستفاد اولان تعظیمی
تأکید اولور وما ابهامیه اولوب رحمة تفسیر یه اولمق ویا نکرهٔ موصوفه اولوب رحمة بدل اوله واستفهامیه تعجبیه
اولمق دخی غیر بعیددر (ولو کنت فظا غلیظ القلب لا نفضوا من حولک) مولی حبیبنی اخلاق حسنه ایله مجبول
قیلدیغی امتنان بیوروب سهولهٔ خلق وکثرهٔ احتمالکه انلره ملایمت ونرمیتک حقدن سکا رحمت عظیمه ومنت
جسیمه درا کرسن سیئ الخلق ودرشت نهاد اولیدک انلرسنک حولکدن پریشان اولوب قوالکله فائده‌مند ورحمتکدن
حصه‌یاب اوله مزلرایدی (وقال ادفع بالتی هی احسن السیئة الآیه) فاذا الذی بینک وبینه عداوة کانه ولی حمیم
یعنی کلمهٔ توحید ایله سیئهٔ شرکی ویاطاعت برله معصیتی دفع ایله * اوادفع بالتوبة المعصیة جار ومجرور مفعول
صریح اوزره تقدیمی اهتمام وقصد حصر ایچوندر ای ادفع بهذا لا بغیره (وکان یجیب من دعاه) امام صف انبیا
علیه التحایا حضرتلرینی هر کیم خانه‌سنه وطعامه دعوت ایتسه جبر اللخاطر وتعلیما للامة تشریف واجابت
بیوررلرایدی وفی الحدیث اذا دعا احدکم اخاه فلیجب (ویقبل الهدیة ولو کانت کراعا) ضم کاف وفتح راء مهمله مخففه
وعین مهمله ایله وهی ما تحت الرکبة الی الخف والحافر والظلف پاچهٔ کاووکوسفند که اسب واشترده وظیف مثابه
سنده ومستدق الساقه دیرلر وهدیه فعیلة من الاهداء ولو وصلیه در تقیید التعلیل (ویکافیء علیها) همزه ایله یعنی
تاجور خطاب لولاک صلی الله علیه وسلم زیادة المحبة هدیه‌یی قبول بیوررلرایدی ولو شیء حقیرا اولسون ردایتیوب
واول هدیه مانندی یادخی اعلا تحفهٔ بهیه ایله مجازاة ایدردی وآیهٔ واذا حییتم بتحیة فحیوا باحسن منها او ردوها علی
احد التفاسیر تحیه ایله مراد هدیه‌دروخبر لطیف (تهادوا تحابوا) بو معنایی مشیردر (قال انس خدمت النبی صلی
الله علیه وسلم عشر سنین فما قال لی اف قط) اف اسم فعل ووقت تضجرده مستعمل کلمه‌در استحقار واستقذار
معناسنه جهل لغاتی حاویه دراشهری ضم همزه وکسر فاء مشدده ایله حتی سیوطی علیه الرحمة چندا بیاتله افادهٔ
مرام بیورمشلر وسراج الدین وراق جملهٔ اطائفندندر فرزندلبندی مدحنده کویا اولورلر * بنی افتدی
بالکتاب العزیز * فزدت سرورا وزادابتهاجا * وما قال لی اف فی عمره * لکونی ابا ولکونی سراجا * فلله دره
ما اظرف قوله والحاصل خادم پیغمبر انس وجان علیه صلوات الحنان بیوررکه بعد الهجرة اون سنه سید عالم صلی
الله علیه وسلمه خدمت ایتدم اصلا بنمچون اف دیمدی (وما قال لشیء صنعته لم صنعته ولا لشیء ترکته لم ترکته)
اشلدیکم عملده نیچون بونی بویله اشلدک دیمدی وترک ایتدیکم ایچون نیه اشلمدک دیو توبیخ بیورمدی بو خبر
لطیف حسن خلق وکمال حلم ولطف سلطان کونین صلی الله علیه وسلمه دلالتی اساجمال منقبت وجمیل ادب وخدمت
انس رضی الله عنه جنابنه دلیلدرکه کرچه کایدی برکهٔ ملازمت ومداومهٔ خدمهٔ حضرتدن مستفاددر رواه

الشجان علیهما رحمة المستعان (وعن عائشة رضی الله عنها ما کان احد احسن خلقا من رسول الله صلی الله علیه
وسلم) جناب صدیقه بیوررکه محبوب جناب اقدس حضرت علیه اکمل التحیه جناب شریفندن حسن خلق جهتندن
زیبا وخوبتر کمسنه یوغیدی (ما دعاه احد من اصحابه ولا من اهل بیته الا قال لبیک) مصدریت اوزره منصوبدرکانه
قال اجابة بعد اجابة تعظیم واجابتیله معتنی به اولانه تلبیه اولنور یعنی اول حضرتی اصحاب یاه قاویا آل عبادن
بری یا رسول الله ندا ایله دعوت ایتمزدی الا کا لبیک خطاب احترامیله اجابت بیوررلرایدی قال السیوطی رواه
ابو نعیم فی دلائله (وقال جریر بن عبد الله) بن جابر بن مالک البجلی هجرتک اون نجی سالنده سلطان قلمرو عرب وعجم صلی
الله علیه وسلم بارکاهنه چهره سای اولدقده اول حضرت اصحاب کرامه خطاب ایدوب یطلع علیکم خیر ذی یمن
بشارتیله سرمفاخرت جریری کنکره سای عرش بیورمشیدی بغایت حسن وآنله بیهمتا اولمغین عمر رضی الله
عنه انه یوسف هذه الامة دیو جریره مشیر اولوردی (ما حجبنی رسول الله صلی الله علیه وسلم قط منذ اسلمت) یعنی
شرفیاب اسلام اولدیغم کوندنبرو اول آن جمال شاهد دین علیه سلام المعین مختص بالرجال اولان مجلس خاص
الخاصندن هیچ بنی منع ایتمدی یا خود خواستکار اولدیغم حوایجدن حجب ایلمدی (ولا رآنی الا تبسم) وهرچندکه
بنی شایان نکاه التفات بیوررزدی نیم خنده ایدردی * حبیب حضرت عزت رسول ذی عظمت * امام اهل
جماعت شه عبا خاره * ایدیدی دوزخه مقدار ذره فیضی کذر * جنان اولوردی بدل سوزش کیله ناره * حلاوت
سخنک فهم ایدیدی زهراکر * اولوردی طعنه زنان لذت لب یاره * ایدنجه قطره چکان رویک افتاب حیا * شرم
نقاب صدف چکدی درشهواره * غبار رهکذرک اولسه ابر نیسانی * رحیق اولوردی دوشن قطره لرفم ماره * ایریدی
کوشنه خواب ایچره وصف انصافی * صلاح امرینه باشلردی نفس اماره * همیشه روضهٔ پاک عدیم ماننده * اوله
خزانه صلاة وسلام ابراره (وکان صلی الله علیه وسلم یمازح اصحابه) ممازحه قول وفعلا ملاطفه درومزاح ضم
میم ایله اسم وکسر ایله مصدردر (ویخالطهم ویحادثهم ویداعب صبیانهم) مداعبه دال مهمله ایله ممازحه
مع اللعب اولان ملاطفه درولذا کودکان تخصیص اولندی (ویجلسهم) ضم اوله (فی حجره) کسر حاء مهمله
ویا فتحله زانو معناسنه (ویجیب دعوة الحر والعبد والامة والمسکین) بنده وکنیزک بند رقیتدن آزاد اولدقلری حالده
ویا سیدی جانبندن دعوته رسانیده قیلندیغی اوانده دیمک اوله حاصلی دیباجهٔ جریدهٔ ایجاد صلی الله علیه واله
الامجاد حضرتلری اصحابنک مردان وزنان وصغار وکباریله مخاطبه وآمیزش وکودکانیله ملاطفه وممازحه ایدوب
صبیانی زانوی سعادتنده اجلاس بیورمغله دل پدرانی دست آورمطایبه وجلالت قدر ورفعت شانله تواضعا لربه
بنده وازاد ودرویش ونا شاد دعوتلرینه اجابت وتشریف ایدردی (ویعود المرضی فی اقصی المدینة) واول شفا رس
شکسته دلان علیه سلام المنان خستکانی عیاده بیوروب دوراد ورخانه‌های مدینه‌ده بیله اولان بیمارلک پرسش
خاطریله تسلیت بخش واستمزاج ایدرلردی (ویقبل عذر المعتذر) وهر عذر خواه اولانک عذرینی که حقیقی اولسون
اولسون قبوله قرین بیوررردی تکیم غزاء تبوکدن تخلف ایدنلرک اعتذارنی وحاطب بن ابی بلتعه نک عذرنی
رهین قبول بیورملری آنسا ومعتذر رایله ایرادی لافادة العموم اولوب ومعذور ایله ادا بیورلمدیغی عذری فی الحقیقه
اولان کمسنه‌ده خاص اولدیغندندر (قال انس) ابو داود وترمذی وبیهقی علیهم الرحمه تحریک سلسلهٔ روایت
اولورکه انس رضی الله عنه بیوررر (ما التقم احد اذن رسول الله صلی الله علیه وسلم) اذن ضمتین ویا ضم وسکونله در
کویا الوضع اللغة فی الفم نزدیکی دهن بکوش استعاره اولور (فینحی رأسه) من التنحیة تبعید معناسنه مستثنا
حکمنده درای الا فیستمر لقماله اذنه (حتی یکون الرجل) ای الملتقم (هو) ضمیر فصل (الذی ینحی رأسه) منصوب
المحل خبر کان وحتی ترک تنحی ء رأسه غایتدر حاصل کلام برکسنه اول نور دیدهٔ عالمیان علیه سلام الرحمن اذن شریفه سنه
تقریب دهان ایدوب نهانیجه محادثه ایلدکده کوش سعادتلرین فم قائلدن دورایتمزلردی تا کیم اول کمسنه
مرامنی ادا وافاده ایدوب سرنی کوش نبویدن تبعید ایدنجه کفتار نهفته سن اصغا وقبل استیفاء کلام القائل قطع
رابطهٔ پیام بیورمزدی (وما اخذ احد بیده فیرسل یده) وضع ظاهر بجای مضمر حکم مستثنی اولدیغن مفید اولور
(حتی یرسلها الآخر) خاء معجمه وراء مهمله ایله نقیض اول ودر اصل دلجی خاء وذال معجمه ایله اسم فاعل من الاخذ
یعنی دست کرم پیوست شاه رسالتی برکسه برای مصافحه مبایعه‌ده امساک ایتمزدی الا ید مؤیدک اطلاق ایلیه تا کیم
اول کمسنه الینی صالیورنجه تأخیر بیوروب واندن مقدم ارسال ید ایتمزلردی کمال تواضع وانقیاددن عبارتدر
(ولم یر) صیغهٔ مجهول له (مقدما) کسر دال مشدده ایله (رکبتیه بین یدی جلیس له) همنشین مجلس همایونی حضورنده
زانوی مبارکاری مقدم اولدیغی حالده کورلمدی یادیزلرین دیکوب جالس اولمق ویا رکبه‌دن مراد رجل شریفه‌لری

اوله یعنی جلسا حضورنده پای عرش پیمالرین ارسال بیورملری مشاهده کل ایدی حاصلی کمال تأدب وحسن عشرتدن عبارت اولور (وکان) کما فی حدیث بن ابی هاله (یبدأ من لقیه بالسلام) بعض روایتده یبدر ضم دال ورا ایله ای بیادر (ویسبق) ضمیر بار زاقیه حضرتنه راجع ویا مستترلرن وعکسی دخی محتملدر وعبارت عمومی مفیده اما سلام مستحب اولدیغی مواضعده واهل کفرلک غیری صغیر وکبیر دوچار اولدقلری مسلمانانه سلام له ابتدا ویا سبق سلامه مبادرت بیورر ایدی قال الشارح العلامة علی القاری فان هذه السنة افضل من الفریضة لما فیه من التواضع والتسبب لاداء الواجب (ویبدأ اصحابه بالمصافحة) مفاعلة من الصفح الصاق صفحة الکف بالکف یعنی اصحابنه مصافحه ایله ابتدا ایدوب صفحهٔ دست معجز پیوستنی اصحاب باصفادن ملاقات ایلدیکی کمسنه نک صفحهٔ دستنده قیلوردی امدی عند التلاقی مصافحه سنتدر وصحب کرام سفردن قدوملرنده معانقه ایدرلردی وهم اصحاب ذوی الاحترام خواجهٔ کائنات علیه افضل الصلوات یدمؤیدلرنی بوسش ایله مراعات دأب ادب ایدرلردی وکبارلک دستنی تقبیل مستحبه در وکرهها مالک رحمه الله ثم اذا کان علی وجه التکبر فیکره نقله الخفاجی عن النووی (لم یر صلی الله علیه وسلم مادا رجلیه بین اصحابه حتی لا یضیق بهما علی احد) کما رواه الدارقطنی روح جسد الکونین صلی الله علیه وسلم اصحاب کرامی حضورنده پای مبارکلرین اصلا مد ایتدیکی مشاهده اولنمدی شفقة علی احد من جلسائه مد رجلین ایله مضایقه دن احترازا ایله ترک مد بیورردی اما اول دریکتای صدف نبوت یالکز کندولری ویا خواص مجلس محترمی حضورنده کاهی اتکاء ومد پا ویکدیگر اوزره نهاده واستراحت بیوردقلری دخی مرویدر (یکرم من یدخل علیه) بو جمله استئناف واقعدر یعنی استئناسا للقلوب مجلس ملائک خدمتنه رومال اولانه لطف واکرام وقیام ایدرلر تکریم سعد بن معاذ رضی الله عنه قیامله اصحابنه امر ایتدی امدی علما وصلحایه قیام مستحبدر واول شمع جهان فروز رسالت قدم نهادهٔ تشریف ایلدکده صحابهٔ کرام حضرتنه قیام ایدرلردی اما بعضیلر من احب ان یتمثل له الناس قیاما وجبت له النار حدیثیله مطلقا قیامی کره عد ایلیوب حتی ابن حجر قوموا السیدکم حدیث شریفی امرنده جناب سعدک حمار سوار ومجروح واقعد ومنده مرکبدن انزال ایچون صدوریافته دردیو تأویل بیورملری همان سعدک حماردن انزالنه امر مراد اولنیدی جمیع ناسه قیامله فرمان بیورمزدی جوابیله رد اولنمشدر ولذا استدل النووی رح (وربما بسط له ثوبه و یؤثره بالوسادة) ایثار بعض امورده کندو نفسی اوزره غیری بی تقدیمدر وواو ایله وساده وهمزه ایله اساده وبدون هاء وساده بالین ومخده وفراش معناسنه (التی تحته) محشوة باللیف مقعد وفراش یعنی بسیار بار حضور باهر الشرفه دخول ایدنلره تعظیما لهرد آ عشر یفه لرین فرش وتحتنده مفروشه غبطه فرمای استبرق جنان اولان وساده ومقعدی اول کمسه یه بسط ایتمکله نفس نفیسنه تقدیم وایثار بیورردی تکریم عدی بن حاتم طائی ووائل حضرمی وهمشیرهٔ رضاعیلرینه وقوعی شهرتیابدر (ویعزم علیه فی الجلوس علیها ان ابی) اول کمسه شان نبو تمابنه اجلالا وتأدبا بالین حضرت اوزره جلوسدن امتناع واستحیا ایدرسه اجلالا له وبالله اجلس انت قسمیله تأکید والحاح بیورر ایدی قال فی التهذیب یقال عزمت لتفعلن کذا ای اقسمت انتهی وهو مأخوذ من العزم وهو التصمیم فی الامر (ویکنی) تشدید نونله (اصحابه) اسماء اعلامیله ترک تصریحدن کنایه اولمغین کنیه دینلدی اصحابه تکریما ابوتراب وابوهریره وام سلمه اسا کنیه نهاده بیوررلردی (ویدعوهم باحب اسمائهم تکرمة لهم) تلطفا بهم اصحاب واتباعنه محبوبترین اولان ناملرله دعوت وندا ایدردی (ولا یقطع علی احد حدیثه) برکسنه نک اثناء کلامنده قبل التمام ادخال کلامله گفتارنی قطع ایتمزدی (حتی یتجوز) مثناة تحتیه وفوقیه مفتوحتین وجیم مفتوحه وواو مشدده وزا ایله تجاوز حد وتعدی ایدنجه (فیقطعه بنهی) تا که اول کمسنه کلامده حدی تجاوز ویا ما لا یلیق ایله ژاژخای اولنجه اول حالده نهی ایله تصریحا ویا مجلس عالیدن قیام بیورمغله تلویحا اعراض ایتمکله قطع ایدردی (ویروی بانتهاء اوقیام) فالنهی بمعنی الانتهاء (وروی انه صلی الله علیه وسلم کان لا یجلس الیه احد وهو یصلی الا خفف صلاته وساله عن حاجته فاذا فرغ عاد الی صلاته) کما فی الاحیاء فی ادب المعیشة حضرت فخر عالم صلی الله علیه وسلم نوافلدن بر نمازه شروع بیوردیغی حالده برکسنه مجلس شریفنه جالس اولمزدی الا حضرت پیغمبر اول نمازه عدم اطاله ایله مقید اولوب اول واردلک دنیوی یا اخروی مرامنی سؤال وقضا بیوردقدنصکره صلاة معتاده یه اطاله ایله رجوع ایدردی دیمک اولور وقال العراقی لم اجده اصلا وقال البرهان الحلبی هذا الحدیث منکر (وکان صلی الله علیه وسلم اکثر الناس تبسما واطیبهم نفسا ما لم ینزل) صیغهٔ مجهوله ویناء فاعله دخی صحیحدر (علیه قرءان اویعظ اویخطب) حضرت خطیب منبرنه پایهٔ افلاک مظهر جمال اولمغین تبسم وطیب نفس جهتندن ناسک خنده رو وبشوش ومستبشری ایدی مادام وحی متلو ازال وناسه ترغیب وترهیبله تأدیب

وعند الجمع الاکبر در منبر خطبه خوان اولمدقلری حالده خنده روی غیر عبوس ایدیلر اما وحی ووعظ وخطبه مظاهر ذی الجلالی اظهارله مقام اجلال اولمغین متبسم ومنبسط اولمیوب قبض وهیبت جلال غالب ایدی فنی کل مقام مقال ولکل مقال حال لارباب الکمال (قال عبد الله بن الحارث) دیار مصرده آخر وفات ایدن صحابی کرامدندر سکسان بش ویا یدیده روبراه جنان اولدیلر خبر شریف تخریج کردهٔ احمد وترمذیدر (ما رأیت احدا اکثر تبسما من رسول الله صلی الله علیه وسلم) جناب برگزیدهٔ بنی آدم علیه السلامدن بسیار تبسم برکسنه کورمدم دیدیلر زیرا طلاقة وجه مکارم اخلاقدندر وفی الحدیث تبسمک فی وجه اخیک صدقة (وعن انس رضی الله عنه قال کان خدم) فتحتینله برنه حسن جمع خادم (المدینة یأتون رسول الله صلی الله علیه وسلم اذا صلی الغدوة بآنیتهم) بانعدیه ایچوندر یأتون فعلنه متعلق اولور وانیه جمع اناء ککساء واکسیة ما یوضع فیها الشیء واوانی ایسه جمع الجمع (فیها الماء) امام مسلم انس رضی الله عنهدن سلله جنبان روایت اولورکه عبید وجواری اهل مدینه بعد صلاة الصبح ظروف آب ایله منبع جو یبار کرم حضورنه روانه اولورلردی (فما یؤتی) صیغهٔ مفعولله (بانیة الا غمس یده فیها) وکوزهٔ آب وآنیه احضار اولنمزدی الا دست شفا پیوستنی اول آنیه درونه ادخال ایدردی (وربما کان ذلک فی الغدوة الباردة) بسیار بار سردی هنگام صباحده اوانی احضار اولنوب غمس ید بیوررلردی لاجل التلطف تحمل مشاق برله غمسندن امتناع بیورمزدی (یریدون به التبرک) آنیه یه ادخال یدایله حصول نعمت وزوال نقمت وطلب برکت مراد ایدرلر ایدی بو عبارة کلام مصنفدن اولمق محتملدر زیرا محیی السنة مصابیحده بدون هذه الزیادة روایت بیورمشلردر امدی خبر لطیف آثار علما ومشایخ واتقیا ایله تبرکه ارشادی ایجاب ایدر

(فصـــل)

(واما الشفقة والرافة والرحمة لجمیع الخلق فقد قال الله تعالی فیه) اما حضرت سرور کائنات علیه ازکی الصلوات جمیع آفریدگانه بروجه محبة رقة قلب وشدت رحمت ولطف ومرحمت عادهٔ حقنده خدای کریم بیوردی (لقد جاءکم رسول من انفسکم عزیز علیه الآیة) ما عنتم حریص علیکم بالمؤمنین رؤف رحیم وعزیز شدید وصعب وما مصدریه وعنت مشقت بو آیهٔ جلیله اجلال شان نبی آخر الزمان علیه السلامده جملهٔ امتنان حقی محتویه اولوب بقول بعض مفسرین آیات فرقانیه دن آخر نازل اولان آیهٔ جلیله در دیدیلر خلاصهٔ معنی ذلک الخطابه مواجه اولان مؤمنین ویا عرب ویا غیرهما اخلافی اوزره بتحقیق سزه جنس بشردن پیغمبر ذیشان کلدی سزه مشقت آور اولان اشیانک کمال رأفتندن بغایت دشوار وصعبتر درودینی ودنیوی مؤمنین وغیرلک منفعتنه دلداده وحریص وفی الدنیا والعقبی رؤف ورحیم روز کرر رحیم تذییل ویا تتمیم ایچوندر وبو آیهٔ عزیزه یه دائر ومتوقف کلام ابتداء فصل اول باب اولده مستوفی بیان اولندی (وقوله تعالی وما ارسلناک الا رحمة للعالمین) ای ذا رحمة لجمیع الخلق تقدم الکلام کرارا (قال بعضهم من فضله علیه الصلاة والسلام ان الله اعطاه اسمین من اسمائه فقال بالمؤمنین رؤف رحیم) رؤف بالاشباع ودونه علمادن بعضیلر بیورر سلطان عالم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینک جملهٔ فضائل وخصایصندندرکه مولای کریم اسماء حسنی سندن دو نام نامیله تشریف نبی تهامی بیوروب مجلا اشانه کلام قدیمنده رؤف ورحیم له وصف وتسمیه ایلدی (وحکی نحوه الامام ابوبکر بن فورک) ضم فا وسکون واو وفتح را وکاف منونه ایله امام جلیل القدر دردوز تیوز التی تاریخنده عازم دار القرار اولمشدر (حدثنا الفقیه ابو محمد عبد الله بن محمد الخشنی) ضم خاء معجمه وفتح شین معجمه ونون ویا ایله برقبیله یه نسبت اولور بشیوز یکرمی التیده عازم راحتسرای بقا اولدی (بقراءتی علیه حدثنا امام الحرمین ابو علی الطبری) فتح طاء مهمله ایله طبرستان ویا طبریه یه منسوبدر (حدثنا عبد الغافر الفارسی) امام زاهد ابو محمد بشیوز یکرمی یدیده جانب عقبایه عزم ایلدی (حدثنا ابو احمد الجلودی حدثنا ابراهیم بن سفیان قال حدثنا مسلم بن الحجاج) صاحب الصحیح (حدثنا ابو الطاهر) احمد بن عمرو الاموی توفی سنة خمسین ومأتین (قال انبأنا ابن وهب) ابو محمد عبد الله الفهری روی عنه الستة یوزطقسانیدیده غرفه نشین جنة المأوی اولدی (انبأنا یونس) بن یزید الایلی یوزاللی طقوز تاریخنده عازم شهر خاموشان اولدیلر (عن ابن شهاب) امام ابوبکر بن مسلم الزهری (قال غزا رسول الله صلی الله علیه وسلم غزوة وذکر حنینا) بالتصغیر مکه مکرمه وطائف بیننده وراء عرفاتده اسم وادیدر سنین هجرتک سکزنجی سالنده که طاق حرمسرای ام القری یه کند ظفربند تسخیر اولدقدنصکره غزای فتح حنین دخی صورت پذیر اولمشیدی (قول) بن شهاب (فاعطی رسول الله صلی الله علیه وسلم صفوان بن امیة) تصغیرایله (مائة من النعم) فتحتینله شتر وگاو وگوسفند شاملدر (ثم مائة ثم مائة) زهری علیه الرحمة بیوررکه داور خطهٔ رسالت علیه اسنی التحیه غزا ایلدی واول غزوهٔ حنین اولمق اوزره

ذکر ایدوب نقل بیوردیکه اول حضرت سردارینی جمع ابو وهبه که مرقوم شرکی حالنده حنین وطائف غزالرینه
عسکر اسلامله آماده اولمشیدی وبعد الفتح رفع انکشت اسلام ایلیوب مقدما ذات رسالتمآبه مع ما بینهما من الرحم
بار آور خار اذیت اولمغله اساءتی مقابلهسنده احسانله مجازات ایدوب غنائم تلك الغزوهدن مرة بعد اخرى اوچ کره
یوزدانه شتر کوه کوهان بخش ایلادی معلوم عزت اوله که چون راوئ سند اوزره حدیثی تقدیم ایلدکده قال رسول
الله صلى الله علیه وسلم کذا وکذا اخبرنی فلان دیوب بعده اسنادنی ذکر ایدریا خود بو حدیث شریف اسا بعض
اسنادی مع المتن تقدیم ایدربس اسناد متصل واتصالی ذلك الحکمه مانع دکلدر کالو ذکر الاسناد بکماله اولا (قال ابن
شهاب حدثنا سعید بن المسیب) عند العراقیین فتح تحتیه مشدده وعند المدنیین کسرله امام التابعین وصلاة صبحی
بنجاه سال وضوء عشا ایله تحریمه بند قیام وحمامة المسجد لقبیله نام ذات عالیقدر ایدی ابن شهاب زهری مومی
الیهدن تحدیث بیوررکه (ان صفوان قال والله لقد اعطانی ما اعطانی وانه لابغض الخلق الی) جملهٔ حالیه (فما زال
یعطینی حتى انه لاحب الخلق الی) ابو وهب نقل ایدرکه حضرت پیغمبر بکا بخش ایتدیکن ایتدی حال آنکه بکا
مبغوضترین خلق ایدی بعده بخش عطاده برقرار اولدی تا کیم الان اول حضرت بکا جملهدن محبوبترین اولدی
دیو بیورمشلر امدی داء مؤلفة القلوب حب مال اولمغین اول طبیب نبض اشنای علة امت علیه التحیه دخی انك
دردنه موافق دوا که اکرم انعامدر مداواة بیورمغله داء عضال نقمة کفردن رها بیوریلوب نعمت اسلامله تصحیح
مزاج ایلدی صدر اسلامده مؤلفه جانبنه اعطا جائز اولوب بیت المال ویا زکوة ویا خمس غنایم ویا خمس خمسدن علی
الاختلاف شیٔ بخش اولنوردی بعده خلافه صدیق ویا فاروقده منع اولندی امدی بو خبر لطیفی ایرادن مراد
فخر عالم صلى الله علیه وسلم ایله صفوان بیننده قرابة رحم اولدیغی جهتله شاید عداوت وکفرنده استمرار ایله هلاك
اولمسنه عدم رضالری واکا شفقت واحسانله حسن اسلامنی اراده بیورملری حضرتك کمال رأفت ورحمتنه دال
والا فضل عطا وبخش وسخا وخبر صفوان کذرانا تمشدر (وروی ان اعرابیا جاء یطلب من النبی صلى الله علیه وسلم
شیا فاعطاه ثم قال احسنت الیك قال الاعرابی لا ولا اجملت) خبر مذکور ابی هریرة رضی الله عنه طریقندن سند
ضعیفله روایت کردهٔ بزاردر وروی صیغهٔ مجهولله اعرابی نامعلوم وبعض نسخهده احسنت همزهٔ واحده ایله ورود
ایدوب همزهٔ استفهام مقدره در واستفهام تقریری اولور وقول لا ردّ لقوله احسنت مرویدرکه بر اعرابی حضرت
متمم مکارم الاخلاق صلى الله علیه وسلم حضرتلرندن طلبکار احسان اولدیغی حالده آستان حضرته رومال
ومأمولنه مساعده بیوریلوب بعد الاعطا بدوی به لطیفه کونه سکا احسان ایتدممی دیو پرسش مآل ایلدکده
اعرابئ جافی نه بسیار واندك ونه صلهٔ جمیله ایلدك دیدی یاخود معنا واحد وتکریری تأکید ویا اجملت اکثرت
معناسنه دیدیلر (فغضب المسلمون وقاموا الیه) شاهبازان شاهقهٔ اسلام اول زاغ سیرتك سوء ادبندن ناشی غضب
آلود اولوب ضرب ورد نه قیام ایلدیلر (فاشار الیهم ان کفوا) ان تفسیریه ویا مصدریه حضرت طبیب درد کنه علیه
السلام شفقة علیه واحسانا الیه مسلمانانه بدویدن کف یدا تملرینه اشارت بیوردی (ثم قام ودخل منزله وارسل الیه
وزاده شیأ ثم) فیه مقدر وهو حرج (قال هل احسنت الیك) شاهبیت مقطع رسالت سعادتخانهلرینه تشریف ایدوب
بدوی به عطیه رسانیده بیوروب بخش اولدن عطای افزون قیلوب بیرون دولتخانهلری اولدقده کرهٔ ثانیه
اعرابی به سکا احسان ایلدممی دیو جواب جنبان پرسش اولدیلر (قال نعم) بدوی ای والله احسان تام ایلدك (فجزاك
الله به من اهل وعشیرة خیرا) فاء تفریعیه وسببیه ویا شرط مقدر جوابنده فصیحه ویا برمقدر اوزره عاطفه در ای
احسنت فجزاك الخ ومن بیانیه در ای من اهلی وعشیرتی الذین لم یحسنوا الی دیمك اوله ویا تبعیضیه وعشیرة قبیله
او خبر اتصاله مفعول ثانئ جزاك وفعل ومفعول بیننده جملهٔ اعتراض واختصاص ویا حالیه اوزره منصوب اولوب
والحاصل بکا احسانك سببیله اهل وقبیلهدن اولدیغك حالده مولا سکا خیر ایله مجازات ایلسون دیدی
ویا خویشاوند وتبارمدن بدلکه انلر بکا احسان ایتمدیلر خدا سکا جزا بالخیر ایلیه دیمك اوله (فقال له النبی صلى الله
علیه وسلم انك قلت ما قلت وفی انفس اصحابی) اصل تلمسانیده صیغهٔ مفرد ایله وفی نفس واقعدر (من ذلك شیٔ فان
احببت فقل بین ایدیهم ما قلت بین یدی حتى یذهب ما فی صدرهم علیك) لفظ شیٔ تنکیر یا تحقیر ویا تعظیم ایچوندر
وبجای ضمیر اسم اشارت وضعی مشار الیهی مشاهد ومحسوس منزلهسنه تنزیلدندر ومحبتئ اعرابی به تعلیق بیورملری
همان کرما اسنادندر وبین ایدیهم تعبیری حضورندن کنایه وبرای اصحاب بدوینك تملیدر خلاصهٔ کلام اعرابی به
کفتار پیشین نادر برابرین تذکیر بیوروب وسن جواب ویردکده کویا اولدیغك کلامی سویلدك اول قول درشتله نفوس
اصحابمده امر عظیم وعقدهٔ الیه باقی قالمشدر سندن ازردهدل اولملریله اول غشی آینهٔ خاطرلرندن ازاله مراد

ایدرسن بنم حضورمده سخن سزا اولدیغك مدیحهیی انلر پیشکاهلرنده حضورمزده تکرار ایله تا کیم اصحابمك سنك
حقکده اولان کدورتلری صفحهٔ سینهلرندن زائل اوله دیو بیوردیلر (قال نعم) بدوی ای والله دیدی (فلما کان الغدا
اصلی غدو ایدی واو بلا عوض محذوفدر غداة طلوع فجردن تا بزوالدر (او العشی) بفتح فکسر فتشدید ما بعد الزوال
تا به غروب والشك من الراوی (جاء فقال صلى الله علیه وسلم ان هذا الاعرابی قال ما قال فزدناه فزعم انه رضی)
زعم در این مقام قول حق معناسنهدر یعنی وقتار وز فردا هنکام ضحی بدوی درد دولتما به چهرهسای اولدی سید عالیجناب
مجلس همایونده موجود اولنلره خطاب ایدوب بو اعرابی نه دیدیسه دیدی بزا کا عطیهیی برزیاده قیلدق بخشمزدن
خوشنود اولمسی مأمولدر دیو اعرابی به نکاه التفات بیوروب (اکذلك) استفهام تقریر یله وجار ومجرور بر مقدره
خبردر ای الامر کذلك (قال نعم فجزاك الله من اهل وعشیرة خیرا) اهلدن مراد اخص ویا اعمدر (فقال النبی صلى
الله علیه وسلم مثلی ومثل هذا) مثل فتحتینله قصه وحکایه ومورد مضربنه مشبه کلام معناسنه استعارهٔ تمثیلیه
ویا تشبیه تمثیلی مرکب اولور کقوله تعالى کمثل الذی استوقد نارا او توضیح ونقدیرده زیاده غرابتی اولان شیئله ضرب
اولنور کیم معقولی محسوس ومخیلی محقق کوسترمده اوقع فی النفسدر حاصلی شأن عجیب وامر غریبده استعاره
اولنمشدر یعنی فخر عالم صلى الله علیه وسلم بیوردیکه بنمله بو اعرابینك شأن عجیبی مانند وشبیهیدر (مثل رجل له ناقة
شردت علیه) ای نفرت منه یقال شردت الدابة والانسان اذا نفر وجری جریا شدیدا (فاتبعها الناس) افتعال من
الاتباع (فلم یزیدوها الا نفورا فناداهم صاحبها خلوا بینی وبین ناقتی) خلوا بینی نادی فعلنه مفعول ویا قول مقدره
مقولدر (فانی) وفی نسخة فانا (ارفق بها منکم واعلم فتوجه لها بین یدیها) ای جاءها من امامها (فاخذ لها من قمام
الارض) ضم قاف وتخفیف میمله جمع قمامة کناسه لفظا ومعنا مراد اولنان نباتدرکه خستهدن ناشی قمامه تشبیه
وخار وخاشاك اطارح اولندیغندن مستعاردر (فردها حتى جاءت واستناخت) تقدیر مقدردت منه لتأکل
(فامسکها وشد علیها رحلها) الرحل للابل کالسرج للفرس (واستوى علیها) یقال استوى على الدابة اذا علا على
ظهرها ورکبها والحاصل اول کسهنك حال وشأنی نظیریدرکه اول کسهنك بر ناقهسی اولوب اورکوب صاحبندن
نفور ایلدکده خلق شترمستك پینهدوان اولدقجه دخی زیاده نفورینه باعث اولدیلر صاحب شترانلره ندا ایدرکه بنمله
شترم میانهسنی تنها قیلك زیرا بن شترم حالنه سزلردن شفیقتر واخذنه سزدن اعلموا کاهم دیوب پیشکاه شتره توجه
وزمیندن برمقدار کیاه الوب ناقهیه ارائه ایلدی کیاهیله رام اولوب اخذ ایلدی وچوکردوب رحلنی بند ایدوب شترینه
سوار اولدی (وانی لو ترکتکم حیث قال الرجل ما قال فقتلتموه دخل النار) یعنی بدوئ مذکور سوء ادب برله بکا
جواب داده اولدیغی کفتار ناسزاسی حیثیتله سزلر غضبناك اولوب سزی منعله کوشهٔ داما نکزه تعلیق دست ممانعت
ایتمسم انی هلا که مجازات ایدوب اعرابی بکا اساءتی سببیله داخل آتشکدهٔ بئس القرار اولوردی دیو بیوردیلر امدی
تمثیل حضرت ذروهٔ اعلای طبقات بلاغت اولدیغی معانئ خبر لطیفدن رونمادرکه اول حضرت عندنده دنیانك
خستهدن مالی قمامه وخاشاکه نفس نفیسی صاحب ناقهیه وبدوی یی ناقهٔ شاردهیه تشبیه وغضب آلود اولان اصحابی
شتره دوان وصاحبندن نفوره بادی اولان کسنهلره تمثیل وکفراعنه قول شریفی صاحب ناقهنك خلوا بینی کلامنه
نظیر وانی ارفق بها منکم قولنی ذات قدسی الصفاتی شفقة على خلق الله ده جملهدن اقوی ودانا اولدقلرین اشعار ایلدی
(وروی) بناء مجهولله (عنه قال علیه السلام) ضمیر حضرته راجعدر (لا یبلغنی احد منکم عن احد من اصحابی شیأ)
من التبلیغ او الابلاغ ونهی یاخود نفی بمعنى النهی اولمق محتملدر ابن مسعود رضی الله عنه المعبود جانبندن ترمذی
وابو داود روایتلرنده فخر عالم صلى الله علیه وسلم بیوررسزلردن بری اصحابمك بریندن فعل منکر اولان امری نقلله
بکا ایصال ایتمسون دیدیلر امدی نکرات نهیله متوجهه حیز نفیده ورودا تمکله جمیع اصحاب واوقات واشیاء
مکروهه وحرامه بشهادة المقام عام اولور حاصلی اصحابمك هرقنقیسندن اولورسه اولسون فی ای وقت کان صدور
یافته اولان امر مکروهی بریکز بکا ابلاغ ایتمسون دیمك اولور (فانی احب ان اخرج الیکم) ای من الدنیا (وانا سلیم
الصدر) جملهٔ حالیهدر الا من اتى الله بقلب سلیم ایتنه ایما بیوررسلامت قلب برفردده بغض وعداوت وبرکسهیه غضبار
اولمامدن کنایهدر یعنی بن استرمکه دنیاده قلبم بی غش اولدیغی حالده فی کل غداة وعشی چیقام (ومن شفقته صلى الله
علیه وسلم على امته تخفیفه عنهم) اول خدیو ممالك رحمت علیه اطیب التحیه حضرتلرینك امتنه کمال لطف
ومرحمتندن رام پیشینه اولان تکالیف شاقهیی امتندن تخفیف بیوردقلری از جمله نماز روزمره پنجاه وقتده
پنجکانهیه تنزیل وتخفیفنی درکاه حقدن طلبکار اولدیغی کبی (وتسهیله علیهم) وامتی اوزره اموری تهوین بیورملری
کبی جمیع کعبهیی قیام مراد ایدنلره لبدنك علیك حق ولزوجك علیك حق کلام سهولتیبامی کبی (وکراهته اشیاء

مخافة ان تفرض علیهم) كراهة وكراهیة مكروهدن ضد محبوبدر وكره طوعك مقابلی ومخافة بمعنی الخوف منصوب ومفعول كراهتدر دخی امتیچون نیجه اموری غیر محبوب كورملر یكه شاید امتی اوزره فرض قیلنمق خوفندن ناشی ایدی (كقوله صلی الله علیه وسلم لولا ان اشق علی امتی) روایتكردهٔ ائمهٔ ستهٔ اولان حدیثده بیوردقلری قول اساكه امتم اوزره مشقت خوفی اولمیدی (لامرتهم بالسواك) انلره استیاكه وجوبا امر ایدردم ولولا لامتناع الشئ لوجود غیره والمعنی امتنع الامر بالفریضة لوقوع مشقة وسواك استیاك معناسنه مصدردر یا نفس عود اسمیدر وتقدیر مضاف الیه استعمال سواك دیمك اولور والمراد هنا الاول وسواك مذكر وبعض اهل لغة تأنیثی تجویز ایتدیلر اما علیكم بالسواك واستاك كواحدیثیله امر استحبابی وبعضیلر جواب امره تمسك ایتملریله خبر مذكور ایله رد اولنمشدر (مع كل وضوء) روایت مسلمده عند كل صلاة مرویدر وضوء ضم واوله مصدر وفتح واوله ما یتوضأ به كالطهور وبعضیلر مصدرده دخی فتحی تجویز ایلدی (وخیر صلاة اللیل) جرله ویا رفعله مبتدادر قیام لیلده روایتكردهٔ شیخین اولان خبر صحت اثر خذوا من العمل ما تطیقون حدیثی مراد مصنف علیه الرحمه اوله وبالیلهٔ شهر رمضانده ایكی كیجه خلق جمع اولوب یكرمی ركعت صلاة تراویحه قیام واوچنجیده عدم خروج ایله عرفت اجتماعكم لكنی خشیت ان تفرض قول شریفی مراد اولنه (ونهیهم) مفعولنه مضاف مصدردر ای نهی النبی صلی الله علیه وسلم الصحابة (عن الوصال) صومده وصال ایكی كون یا دخی زیاده من غیر اكل وشرب بینهما صائم اولمقدر نهی عن الوصال صحیحنده ثبوت یافتهٔ تعیندركه اول قائل ابیت عند ربی صلی الله علیه وسلم مواصله بیوروب ناس دخی اتباعا له صوم وصاله رغبت ایدوب مشقتیاب اولدقلری حضرتنه منعكس اولدقده نهی ایلدی وانلر یا رسول الله یا جناب عزتك صوم وصاله دركار سزدید كارنده انكم لستم مثلی انی ابیت عند ربی یطعمنی ویسقینی حدیث معجز نكاریله لب جنبان اولدیلر وصوم وصال خصایص حضرت حبیب الله علیه سلام الالهدن اولوب غیریلره ممنوعدر وحدیث لطیفده معنای اطعام واسقای حق اول حضرتنه قوهٔ روحانیه اعطا ایدوب انوار ربانیه ایله تغذی بیورمسیدركه ترك طعام وشرابله بدن نازك تری لاغر اولمز بلكه عالم غیبه روحانیتلری اتصالیله قوهٔ قدسیه لری مزداد وبدل ما یتحلل حصولپذیر اولوردی دیمك اولور (وكراهة دخول الكعبة) ودرون كعبة اللهه دخولدن امتناعلری اول حضرتك امهٔ مرحومه سنه جملهٔ شفقتندندر (لئلا تنعت امته) تائین مفتوحتین وعین مهملهٔ مفتوحه ونون مشدده ومثناته من العنت مشقت واثم معناسنه وبعض نسخده تتعب من التعب كلا الوجهین امت فاعلدر ویعنت ضم تحتیه وسكون عین وكسر نونله دخی مرویدر بو وجهله امت منصوب ومفعول اولور وینه تحتیه وتشدیدله روایتدر یعنی امتنه ایقاع مشقت واتعاب نفس حاصل اولمق ایچون حجة الوداعده دخول كعبه یه عدم رغبتلری ناس كندویه اقتدا آدخولی مناسك حجدن عدایتدكاری حالده كاهی عدم تیسر دخولله اثم ومشقتیاب اولمسونلر ایچون دخول بیورمدی امدی بعد الهجره دار الامان مكه یه قدوم شرفلزوم حضرت اوچ دفعه در بری عمرة القضا ایدیكه هنوز درون كعبة الله عاریه عن الاصنام اولمغین دخول واقع اولمدی ایكنجی فتح مكهٔ مكرمه دركه داخل كعبه اولوب اغلاق بابله امر وبین العمودین الیمانیین نماز قیلدیلر وابن عمر رضی الله عنهما درون كعبة اللهه دخول ایتدكده باب السعاده مقابلی جدار كعبه یه اوچ ذراع قریب محلده قیام وباب محترمی وراء ظهرنده قیلوب امام صف انبیاء علیه التحایا تحریمه بند نماز وجایگاه نیاز اولدقلری محل اولمق اوزره تعیین ونمازه شروع بیوررایدی اوچنجی حجة الوداعده مكه یه قدوملریدركه عدم دخول كعبه جناب صدیقه رضی الله عنهادن روایة ابی داود وترمذی اوزره خرج رسول الله صلی الله علیه وسلم من عندها وهو قریر العین ثم رجع وهو كئیب محزون فسألته عن ذلك فقال خشیت ان اكون شققت علی امتی بدخول البیت حدیثیله ثبوت یافتهٔ تعیندر * وكان ذلك فی حجة الوداع وكانت عائشة رضی الله عنها معه صلی الله علیه وسلم * جناب حضرت احمد شهنشه امجد * كه لطفی دار امان اولدی اهل اوزاره * چو اولدی سجلین ماهدن جدا كعبه * عجبمی حشره دك ایتسه لباسی قاره * (ورغبته لربه) دخی اول حضرتك جناب حقه دعا وتضرعی (ان یجعل سبه ولعنه لهم رحمة بهم) یعنی امتنه علی تقدیر الوقوع دشنام وطرد له دعاسی انلره محض رحمة قیلمقلغنه میل ورغبتی كمال رأفتندندر (وانه) كسر ویا فتح همزه ایلهدر (ومن شفقته علیهم) (كان یسمع بكاء الصبی) بكاء مد وقصرله وصبی دن مراد طفل شیرخورده (فیتجوز ویتعجل فی صلاته) تجوز تفعل من الجواز قصر وخفة وكریه طفل كوشزدی اولوردی معقودة للجماعة اولان نمازی اقتصار وتخفیف بیوررایدیكه كودكانه مرحمة وپدر ومادرندن ذهاب خشوع احترازندن تعجیل ایدردی كما رواه الشیخان (ومن شفقته صلی الله علیه وسلم ان دعا ربه وعاهده) دخی اول غیث عنبربار شفاعتك جناب كبریایه

دعا ونیاز واخذ عهد بیورمه لری امتنه شفقتندندر (فقال ایما رجل) حكم زنان دخی تبعا مراددر اسأته (سببته اولعنته) او للتنویع لا للشك (فاجعل ذلك له زكاة ورحمة وصلاة وطهورا وقربة تقربه بها الیك یوم القیامة) یعنی كیمه دشنام ولعن ایتدمسه بنم سب ولعنمی انلره بركت ونما ورحمت وثنا وطهور ووسیله قیل روز محشرده انكله حضرتكه تقرب ایلیه لر دلجی علیه الرحمه زكاتی طهارتله تفسیر وطهوری باب تأكیددن عد وصلاتی رحمت حق ایله تأویل ورحمته عطف تفسیر قیلمشلر واول حدیث شریف (اللهم انما محمد بشر یغضب كما یغضب البشر وانی قد اتخذت عندك عهدا لن تخلفه فایما رجل الخ) امدی سب ولعنه سزا واهل اولمین كمسه یه اول حضرتدن صدوری نه وجهله شایان اولور سؤالنه جواب مدعو علیه ظاهرا سب ولعنه اهل اولمغله صدور ایده وحكم ظواهره نظرله دشنام داده اولهلر والله یتولی السرائر یا خود كلامده عادت عرب اوزره جاریه اولان تربت یمینك لا كبرت سنك وقاتلهم الله امثالی كفتاردن اولوب علی قصد اولمیه واول حضرت بو كا ماننده كلماتدن بری شاید حقیقة قرین اجابت اولمش اوله دیو جناب حقدن امتیچون اكا بدل رحمة وقربة استدعا بیورمش اولهلر كذا فی شرح المشارق لابن الملك حدیث جلیل ابی هریرة رضی الله عنه طریقندن شیخان علیهما الرحمة والرضوان راویاندر وتتمهٔ مباحث قسم ثالث فصوانده مستبیندر (ولما كذبه قومه اتاه جبریل فقال له ان الله قد سمع قول قومك لك وما ردوا علیك وقد امر ملك الجبال لتأمره بما شئت فیهم) سرور سادات علیه الصلوات حضرتلرینك امتنه كمال رأفتی مبین خبردندركه شیخین علیهما الرحمة غالیه سای عارض روایت اولورلركه وقتا كفار مكه دن سفهای قریش حضرت صادق الوعدی دروغه اسناد ایلدكلرنده بلبل سدره نشین جبریل امین تسلیهٔ خاطر كل نورسیدهٔ باغ بلاغ ایچون جناح تاب شتاب اولوب ایدیكه جناب كبریا جل وعلاسنك شانكده قومك بخسازاولدقلری قولی وردی ایشتدی وموكل جبال اولان فرشته یه فرمان وجنابكه انقیادله مأمور قیلدیكه قومك حقنده مراد ایلدكك شیئله اكا امر ایتمك ایچون فرستاده بیوردی (فناداه ملك الجبال) فرشتهٔ موكل حضور رسالته رومال وحضرتنه شایان وصفله ندا ایلدی (وسلم علیه) الواو لمطلق الجمع (وقال مرنی بما شئت) ای فی قومك مفعول برای تعمیم محذوفدر (ان شئت ان اطبق علیهم الاخشبین) تخصیص بعد تعمیم واطبق ضم همزه وكسر موحده ایله ایقاع واخشبین خاء وشین معجمتین وموحده برله تثنیهٔ اخشب منی عقبه سی تحتنده فوق المسجد ایكی طاغ ویا ابی قبیس ایله قعیقعان نام ایكی جبالدر غلظت وخشونتلرندن اخشبانله بنام قیلندیلر یعنی بامر الله جباله موكل ملك چهره سای خدمهٔ حضرت اولوب قومك شاننده مراد ایلدكك وجه ایله بكا امر ایله امرك اولورسه اخشبین نام كوه سنگینی اول بدنهادان اوزره اطباق وضم ایدمكه زیروزبر تحتنده هلاك اولسونلر دیدی (قال النبی صلی الله علیه وسلم بل ارجو ان یخرج الله تعالی من اصلابهم من یعبد الله وحده ولا یشرك به شیأ) جملهٔ ثانیه ما قبلنی مؤكده در واصلاب جمع صلب ظهردر اخراجله مراد نسل وذریت خلق ایتمسیدر سلطان سراپردهٔ افلاك علیه السلام فرشته یه نگاه ایدوب قومك استئصالی مرادم بلكه جناب كبریادن امیدوارمكه انلرك ذریتلرندن ذات مقدسی توحید برله عبادت وخفی وجلی شان بیهمتاسنه شرك ایتمین نسلی انشا بیورمسی نیازمندم دیو بیوردیلر ذات رسالتمأبی عالمینه محض رحمت اولمغله قاضیٔ محكمهٔ قضا دعا ورجاسنی امضا بیوروب ملتمسی قرین اجابت وقبول بیورلدی (بیت)

طبیب دردكنه نوربخش روی سیه * شه سروش سپه حكمران عالمدر * مه سپهر كرم آفتاب اوج همم * نسیم لطفی دمادم وزان عالمدر * رفیق ناله كشان دستگیر مظلومان * شفیق خسته دلان مهربان عالمدر * كواه ذی العظمت شاه اصطفا دولت * پناه امت وملت امان عالمدر * زلال لطفی طراوتده ریاض امید * نگاه مرحمتی باغبان عالمدر

(وروی ابن المنكدر) منقبهٔ امام مومی الیه كذا راتمشدر وروایة مذكوره مرسل ویا حكم مرفوعله مرویدر (ان جبریل علیه السلام قال للنبی صلی الله علیه وسلم ان الله تعالی امر السماء والارض والجبال ان تطیعك) یعنی ناموس اكبر علیه السلام حضرت پیغمبر علیه السلامه ابلاغ خبر بیوروب پادشاه جهان افرین جل شانه آسمان وزمین وجباله امر ایلدیكه سنك امركه فرمانبر اولهلر امر كدرام اولمینلر اوزرینه سما صاعقه بار وارض وجبال خسف وانطباقله دشمنلرك سنك كسار وقهر وبوار ایلمك قبضهٔ دستكده اوله دیدی (فقال اوخر عن امتی لعل الله ان یتوب علیهم) دراصل معنای توبه رجوعدر وتوبهٔ بندكان معاصیدن رجوع وخدای ذو المننك قبولدر حضرت جریحه دوز دلریشان امت صلی الله علیه وسلم امین الوحی علیه السلامه جنبش ابروی اشارت بیوروب امتمدن مستحق اولدقلری عذابی تأخیر ایده رم مرجودركه انلر بكا مخالفتدن فارغ وتائب اولوب ایزد غفار انلره توفیق رفیق وایمانی روزی قیله دیو بیوردیلر (وقال ابن مسعود رضی الله عنه

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يتخولنا) فتح مثناة تحتيه وفوقيه وخاء معجمه وواو مشدده مفتوحه ولاملا ضمير
صحابه يه راجعدر اى يتعهدنا ويا نونين ايله يتخوننا او بحاء مهمله (بالموعظة مخافة السآمة علينا) موعظه مصدر
ميمى بمعنى الوعظ تخويف وتذكير ونصايح ومخافه منصوب مفعول يتخول وعلينا مخافه لفظنه متعلقدر
ويا سامتدن حال اولور ويا نكره معناسنه اولمغين صفة اوله براعة مشكار شيخين اوزره عبد الله بن مسعود رضى عنهما
الودود بيوررركه بالانشين كرى دعوة عليه التحيه بزمعاشر اصحابه نشاط اور اولان حالاتى تعهد بيوروب وعظ
وتذكيرى اطاله واكثار بيورمزدى كسلنانك اولمسونلرديو (قالت عائشة رضى الله عنها ما خير رسول الله صلى
الله عليه وسلم بين امرين الا اختار ايسرهما) بو خبر لطيف بالاده سبق ايدوب درين مقام اعاده بيورلمق ماقبلنى
تاكيددركه رحمة على امته اسهل امرينى اختيار ايلديلر (وعن عائشة رضى الله عنها انها ركبت بعيرا) فتح اول ايله
جمل (وفيه صعوبة فجعلت تردده) تردد عدم بقا على حاله در (فقال عليك بالرفق) كسر كافله اسم فعل بنفسه
وباليا تعديه ايدر وتخريج بيهقى اوزره ام المؤمنين صديقه رضى الله عنها شتر سوار اولوب جماده تند وسركشلك اولمغين
براى تذليل ترديد وتشديد بيوردقلرنده اول كريم الخلق صلى الله عليه وسلم يا عائشه هر امرده رفقه ملازمت ايله
وسوار اولديغك شترى اتعاب ايتمه مقال شفقت مأليله زبان كذار تأديب اولديلر * وقد ورد مرفوعا ما كان الرفق
فى شئ الا زانه ولا ينزع من شئ الا شانه امدى بو خبر جليل اول نبى جميل حضرتلرينك حتى الحيوانات عموم شفقت
على خلق الله ايله موصوفيتنه دلالات ايتمكين فضل مذكوره فذلكه قيلنوب ختم اولندى * اى كوبى مطاف
قدسيان دركاه * وى بابى ملاذ عارفان اكاه * كان كرم وشفقت واحسانسن سن * عالمره رحمت ايتدى ذاتك الله

فصـــــل

(واما خلقه صلى الله عليه وسلم فى الوفاء) ضد الغدر ونقض الذمة (وحسن العهد) ماقبلنه عطف تفسير (وصلة
الرحم) خويشاوند واصهاره احساندر در اصل رحم مقر ولده مذا معناى قرابة بعيده وياقريبه يه بواسطه دونها
استعمال اولندى (حدثنا القاضى ابو عامر محمد بن احمد بن اسماعيل) امام محدث طليطلى بشيوز يكرمى اوجده
عمارى كز ين تابوت اجل اولدى (بقراءتى عليه قال حدثنا ابو بكر محمد بن محمد ابو اسحاق الحبال) فتح مهمله وتشديد
موحده برله ابراهيم بن سعد (حدثنا ابو محمد بن النحاس حدثنا ابن الاعرابى حدثنا ابو داود) صاحب السنن (حدثنا
محمد بن يحيى) حافظ جليل القدر نيسابورى فخر تار بخنده مرغ روحى شاخسار بقايه بال انكيز رحلت اولدى
(حدثنا محمد بن سنان) كسر سين ونونيله ميانه سنده الف (حدثنا ابراهيم بن طهمان) فتح طاء مهمله وسكون
هاء ايله ابو سعيد خراسانى توفى فى بضع وستين ومائة (عن بديل) ضم موحده وفتح دال مهمله ايله (عن عبد الكريم
ابن عبد الله بن شقيق) العقيلى (عن ابيه) امام عبد الله المشهور (عن عبد الله بن ابى الحمساء) فتح حاء مهمله وسكون
ميم وسينله ممدودا عامرى صحابى (قال بايعت) عقد بيع لا بيعه (النبى صلى الله عليه وسلم ببيع قبل ان يبعث
وبقيت له بقية فوعدته ان آتيه بها فى مكانه فنسيت ثم ذكرت بعد ثلاث) اى ثلاثة ايام ومعدود حذف اولنسه مذكر
ايله تذكيرى ومؤنثله تأنيثى جائزدر ولذا ثلاثة دينلمدى كما فى الحديث واتبعه ستا من شوال وانما يلزم قاعدة العدد
اذا ذكر المعدود ويا ثلاث ليال ديمك اوله وقيل المراد الليالى بايامها والليل سابق والحكم للسابق (فجئت) بعض
نسخده ابراز ضميرله فجئته واقعدر (فاذا هو فى مكانه) اى مستقر (فقال يا فتى لقد اشققت على انا هنا منذ ثلاث
انتظرك) يعنى عبد الله عامرى رضى الله عنه بيوررركه حضرت خواجۀ عالم صلى الله عليه وسلم ايله هنوز رسالتله
فرستاده بيورلمدين بينمزده بيع وشرا منعقد اولوب ثمن مبيع ويا ثمندن بقيه تماپسمانده ذمتم اولمشيدى جايكاه
بيعه بقيه يى ارساله تعهد ايتمشيدم درونمدن ذهول ايدوب سه شبانه روز كذرانده درخاطر وميعاد معهوده
راهى اولديغمده اول حضرتى وعدكاهده برقرار بولوب پيشكاه مقدسنه رسيده اولدقده اى فتى بزه ايقاع ثقل نه روا
اوچ كوندنبرو بو جايكاهده قدومكه نكرانم ديد يسلرزهى لطف وكرم وتكه براى وفاى عهد وعدكاهدن تحول
بيورميوب ساق مشاقه تحمل كمال حسن عهد ووفايه دليل واضحدر (وعن انس رضى الله عنه كان النبى صلى الله
عليه وسلم اذا اتى) بناء مجهوله (بهدية قال اذهبوا بها الى بيت فلانة) علم امرأدن كنايه در (فانها كانت صديقة
لخديجة) كما روى البخارى فى الادب جناب انس رضى الله عنهدن مرويدركه دوحۀ بهشت اراى رسالته تحف وهديه
فرستاده قيلنسه فلانه نك خانه سنه بو هديه يى رسانيده ايدك زيرا اول خاتون خديجة الكبرى مهر بانيدرد يوامر
ايلدى (وانها كانت تحب خديجة) تأكيد ويا جملۀ اولايى تقييد اولور يعنى اول خاتون حبيبۀ خديجه وخديجه
اكا محبت ايدردى ديو حسن عهد وبرورحمة مراعاة ووفادار ايديلر (وعن عائشة رضى الله عنها قالت ماغرت) كسر

غين معجمه وسكون را ايله (على امرأة ما غرت على خديجة) ماء اولى نفى وثانيه موصول (لما) لام تعليل وما مصدريه
مشدده ايله وحينيه قلنمق جائزدر اما اول اوزره نسخ متفقه در (كنت اسمعه صلى الله عليه وسلم يذكرها)
كما فى الصحيحين زهرۀ فرسا همخوابۀ حضرت مصطفى صلى الله عليه وسلم صديقه دن مرويدركه حلائل عصمتخانۀ
نبوتدن خديجۀ كبرى رضى الله عنها اوزره غيرتم اسا بينه غيرتكش اولمدم شمع جهان فروز رسالتى استماع
ايدردمكه انى هر بار ياد ايدردى ديدى امدى غيرت برامرك وقوعندن تنكدل و پرغضب اولوب اول امره عدم
رضايى مقتضيه در جناب صديقه حضرت در يتيم صدف كونين جنابنه كمال اوزره محبه ودلداده اولوب عشق
ومحبتى كندو جانبنه صرف وغيره مانعه اولوردى خواتين زمره سنده غيرت امر طبيعى ومسموحه در اما بعد
وفات خديجه غيرت عائشة رضى الله عنها اوجهى ناموجهدر ديمشلر (وان) كسر همزه وسكون نونله مخففه
من الثقيله (كان ليذبح الشاة فيهديها) ضم ياء اولى ايله (الى خلائلها) خاء معجمه ايله جمع خليله صاحبه وصديقه
معناسنه ومراد بنفسه ذبح بيورملرى دكلدر يعنى كوسفندى ذبح ايدوب بعض كوشت پاره يى وبتونجه برقيونى
دوستان خديجه يه اهدا ايدردى (واستأذنت عليه اختها فارتاح لها) همشيرۀ خديجة الكبرى هالة بنت خويلد
مجلس شاه رسالته استئذان دخول ايلدكده تشريفندن صفاياب ورؤيتيله دلشاد اولديلر وفى رواية فارتاع بالعين
يعنى مال اليها واعجبه مجيئها (ودخلت عليه امرأة فهش لها واحسن السؤال عنها) لام تعريف براى عهد
ويا مضافدن بدلدر يعنى حضور دولتنه برخاتون دخول ايليوب اكا تبسم خنده وحسن حالله وكيف حالكم وكيف انتم
بخيرمر حباسيله اظهار بشاشت ايلدى (فلما خرجت قال) مجلس سعادتدن بيرون اولدقده باعث خوش معامله كى
بيان بيوروب ديدى (انها كانت تأتينا ايام خديجة وان حسن العهد من الايمان) برخاتون خديجه حياتنده بزه
كلوردى وعهد قديمه رعايت شعب ايمان ومقتضاى اسلامدندر بيورديلر (ووصفه بعضهم فقال) اصحاب ذوى
الامجاددن بعضيلر بر وسر فراز باغ بلاغ وصفنده كويا اولديلر (كان يصل ذوى رحمه من غير ان يؤثرهم على من هو
افضل منهم) يعنى نزديك ودور خويشاوندنه صله واحسان بيوررردى اما سائر خلقدن فاضل ترين اولنلر اوزره انلرى
تخصيص وتقديم بيورمقسزذوى القرابه يه مودت ايدرلردى (وقال النبى صلى الله عليه وسلم ان آل ابى فلان ليسوا لى
باولياء) آل اهل واتباع معناسنه وفلان عقلا ايچون اعلامدن كنايه در مراد ابو العاص بن اميه بن عبد شمسدركه
اول حالنده حركات نفاق آميز اولوب بعد ذا قلب قالبى غش ونفاقدن پاك ايلمشيدى وكنايه راوئ حديثدن
صدور يافته اولوب كلام حضرتدن دكلدر واوليا جمع ولى اى القريب (غير ان لهم رحما سابلها ببلالها) جمع بلل
كحل وجمال كسر موحده ايله مصدر وفتح بادخى جائزدر رطوبت ونداوة معناسنه وكل ما يبل الحلق من المايعات
كالماء واللبن صله واحسانده مستعاردر وفى الحديث بلوا ارحامكم ولو بالسلام والحاصل بنى فلان بنم قريبم دكلردر
وبن انلرى قريبمدن ظن وعدايتم انجق قرابت ما اولمغين شايستۀ قرابت اولان احسانله اصل شجرۀ قرابتى شاداب
مراد ايدرم بيورديلر (وقد صلى صلى الله عليه وسلم بامامه) ضم همزه وميمينله علمدر (ابنت ابنته زينب) مهتر دختر
سيد البشر صلى الله عليه وسلم زينب رضى الله عنها ابو العاص بن الربيعدن اولان كريمه لريدركه جناب على مرتضى
كرم الله وجهه بعد وفاة فاطمة الزهراء انى حبالۀ نكاحه بند وبعد وفاته مغيرة بن نوفل تزوج ايدوب تحت
نكاحنده ايكن تخت روان اجل ايله سراى بهشته روان اولديلر (يحملها على عاتقه) على متعلق بحمل (فاذا سجد
وضعها واذا قام حملها) يعنى امام محراب ملكوت صلى الله عليه وسلم داخل صلاة اولدقده جكركوشۀ دخترى اولان
امامه يى عنبرين شمامه آسا دوشانۀ عاليه لرى اوزره براورده بيوروب اثناء سجودده زمينه وضع وقيامده ينه براور
دوش كاپوش بيوررايديلر بو وضع پسنديده خصايص حضرتدن اولوب ويا اولا وقوعيافته وبعد ذا منسوخ اوله
ويا امامه يه كمال محبتلرندن اول دردانه دخى كردانه آسا سبحۀ محبتنه تعلق ايتمكين من غير اعمال يد قيام وقعودده
كندو كندويه صعود ونزول ايدردى ويا نافله نمازده ضرورة وقوعيافته درديمشلر اما امام نووى وجوه مذكوره نك
كليسنه خط بطلان كشيده اولوب وجه صواب عمل قليل مانع صلاة اولمز وامامه طاهره ومطهره ايدى ديمشلر حاصلى
سلطان ما زاغ حضرتلرينى توجه باللهدن نه شئ اشغال ايلديكه قطعة من لحمه اولان جكر پاره سى حضورنده مانع
اوله احكام مقرره ارباب ظواهر اوزره جاريه درو الا ارباب سرائرك شانندن كفتكو سزا وار حال ارباب عرفان
دكلدر والله اعلم (وعن ابى قتادة) فرسان رسول الله صلى الله عليه وسلمدن حارث ويا نعمان انصاريدر مدينۀ
منوره ده اوتوز سكز ويا اللى درت تاريخنده قتادة خاك اجل اولمشدر (قال وفد وفد النجاشى) فتح فا ايله يعنى قدم
وسكون فا ايله اسم جمع بمعنى الوافدين ونجاشى فتح ويا كسر نونله وتشديد وتخفيف يا ايله حبشه پادشاهى اولنلره

اسعدر (فقام النبی صلی الله علیه وسلم یخدمهم) ضم دال مهمله وکسریله (فقال له اصحابه نکفیك فقال انهم کانوا لاصحابنا مکرمین وانی احب ان اکافئهم) کسر فاء وهمزهٔ مفتوحه ایله یعنی سلطان حبشه اصحمه دن برجماعت درگاه فخر رسالته قدوم ایلدکارنده تواضعا لربه وارشادا لامته بالذات خدمتلرینه قیام ایلدی اصحاب کرام اول حضرته یا رسول بزلر خدمتگذار اولالم دیدکارنده انلر بزم اصحابمزه اکرام ایدیجی اولدیلر مثلیله انلره مجازات مرادم وجزاء وفاقه مکافات ایتمك استرم دیو بیوردیلر (واُتی) بناء مجهول له (باخته من الرضاعة) فتح وکسر را ایله وفی نسخة من الرضاع (الشیماء) فتح شین معجمه وسکون تحتیه ایله اخته یا انا مجروردر (فی سبایا هوازن) متعلق بجیئ وسبایا جمع سبیة بمعنی مسبیة وهوازن بنی سعد بن بکردن اسم قبیله‌در (وتعرفت له) جیئ اوزره عطف اولور (بسط جواب لما (لها رداءه وقال لها ان احببت اقمت عندی مکرمة) ضم میم وفتح را ایله اسم مفعول ای معظمة (محببة) ضم میم وتشدید با ایله ای محبوبة وقیل الموجودین بمعنیه بمعناها مکرمة ومحببة حالیه اوزره منصوبلردر (او متعتك ورجعت الی قومك فاختارت قومها فمتعها) چون اخت رضاعی سید ولد آدم شیما بنت حارث که دختر حلیمهٔ سعدیه‌در هوازن اسراسیله بارگاه پر اجلاله کتورلدی شیما کندوینی حضرته تعریف ایلدکده اکراما لها رداء شریفه‌لرین فرش ایدوب اجلاس ایلدی وسیماء شیمایه نگاه التفات بیوروب عندمده محترمه ومحبوبه اولدیغك حالده اقامت ویا سکازاد ومتاع بخش ایدهم قومکه رجعت ایدرمیسز دیو تخییر بیوردقلرنده لمصلحة ماقبیله سنه رجوعی اختیار ایلیوب بنده وکنیزك احسانله اکرام ایلدی شیما وبرادر اوبنی سعادت اسلامله فائزین اولمشلردر (وقال ابو الطفیل) تصغیر طفل عامر بن واثلة الکنانی رضی الله عنه رأس مأته هجریه‌ده علی الاطلاق صحابه‌دن آخر وفات ایدن ذات شریفدر (رأیت النبی صلی الله علیه وسلم وانا غلام) ابو الطفیل بیوررکه هنوز رسیدهٔ بلوغ اولمدیغم حالده حضرت بلبل مازاغ صلی الله علیه وسلم جعرانه‌ده تقسیم ایدرکوردم (اذ اقبلت امرأة حتی دنت منه فبسط لها رداءه فجلست علیه فقلت من هذه قالوا امه التی ارضعته) یعنی برخاتون اقبال ایلیوب تا حضور سعادت نبویه‌یه قریب اولدقده نبی مکرم رداء مبارکه سن تکریما لها فرش ایلدی وام رسول الله ایله ردا اوزره جالسه اولدی حوالی شمع عالم افروز رسالته جمع اولانلره بو مرأه محترمه کیمدر دیدم انلر دخی مادر رضاعیلری اولان دایهٔ مهربانلریدر دیدیلر یا حلیمهٔ سعدیه ویا گوهرکان سعادتی اول ارضاع ایلدن ثویبه اوله (وعن عمرو بن السائب) وبدون الواو ضم عینله تابعیدر (ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان جالسا یوما فاقبل ابوه من الرضاعة فوضع له بعض ثوبه فقعد علیه ثم اقبلت امه فوضع لها شق) کسر شینله طرف معناسنه (ثوبه من جانبه الاخر فجلست علیه ثم اقبل اخوه من الرضاعة فقام رسول الله صلی الله علیه وسلم فاجلسه بین یدیه) مرویدرکه برروز فیروزده حضرت زبدة الکائنات صلی الله علیه وسلم جلوس بیورمشیدی پدر رضاعیلری حارث بن عبد العزی اقبال ایلدی ثیاب شرف نصابنك برطرفنی اکراما له بسط ایلیوب اوزرینه حارث جالس اولدقده کرم مادر رضاعیلری حلیمهٔ سعدیه بالحلم والسعد مقبله اولدقده طرف دیگردن ثوبنك شقنی اعزازا لها فرش بیوروب سعادتله جالسه اولدی بعدذا برادر رضاعیسی عبد الله تشریف ایلدی سید ولد آدم صلی الله علیه وسلم اجلالا له قیام بیوروب چون پدر ومادرینی یمین ویسار حضرتده جالسان اولملریله خاطر ابوینه مراعاة کندو نشیمننه اجلاس ایلدی امدی واجب التعظیم اولان کمسنه‌لره قیامك جوازنه دلیل ومرضعات جناب رسالت پناهی اولان کرایم نسوان دایهٔ مهربان ثویبه وحلیمهٔ سعدیه وام ایمن وخوله بنت المنذر وثلث عواتك من سلیم اولدیغی نگاشتهٔ براعهٔ ارباب سیردر (وکان یبعث) ای یرسل من المدینة (الی ثویبة) ضم مثلثه وفتح واو وسکون تحتیه وموحده برله تصغیر ثوبدن منقوله عامر اول نورس نهال نبوتی اول ارضاع ایدن ثویبه‌درکه حمزه وابو سلمه وعبد الله بن جحش حضرت مقدس نبویه سلسله جنبان اخوة رضاعی اولدقلری سیر شیر ثویبه اولمغله‌در (مولاة ابی لهب) کنیزك بولهب آتش مقر (بصلة وکسوة) ضم وکسر کافله (فلما ماتت سأل من بقی من قرابتها) من موصوله ویا استفهامیه‌در وقرابت قرب نسب معناسنه مصدر واقربا معناسنه اسم جمع اولمق دخی مسموعدر کما ذکره ابن مالك اما حریری اقربایه قرابت دینماز بلکه ذوقرابه دینلور دیو * یبکی الغریب علیه لیس یعرفه * فذو قرابته فی الحی مسرور * قولیله استشهاد ایدی بجادر کما فی الدرة (فقیل لا احد) احد فعل مقدر ایله مرفوعدرکه لم یبق احد دیمك اولور ویالاء مشبهه بلیس اولمغله احد مرفوع اسم لا اوله وقوله وکان یبعث الی ههنا سقط من بعض النسخ (وفی حدیث خدیجة رضی الله عنها انها قالت له ابشر) فتح همزه ایله امردر قطع ایله فتح شین ووصلله دخی جائزدر وهو انشاء ارید به الخبر (فوالله لا یخزیك الله ابدا) یخزیك فتح یا ایله من الخزی نکال وفضیحة معناسنه ویا فتح مثناة اولی وضم زای واهمال حاء ونونله

من

من حزن واحزن (انك لتصل الرحم وتحمل الکل) فتح وشدله (وتقری) فتح اول وکسر را ایله (الضیف وتکسب المعدوم وتعین) ای الخلق (علی نوائب الحق) سبحانه لانه خالقها اضافة بیانیه ایله یعنی نقش طرازان صحایف آثاردن امام بخاری علیه الرحمة بورسم اوزره نقشبند روایت اولورکه هنگام بعثت قریب اولدقجه ذات کریم سلطان کونین مشاهده بیوردیغی امور خارقه‌دن کل جمال باکمالی دیگرکون منزل خدیجهٔ کبرایه تشریف اجلال بیوردقده خدیجه رضی الله عنها گلدستهٔ تسلیت ایله خاشاک کروب واهمه اولوب بو کلام بدیع النظام ایله گویا اولمشیدی مژده سزه که رب العالمین سزی حاشا گرفتار ورطهٔ مذلت ایلیه زیرا سن رابطه پیوند صلهٔ رحم سن وبارکش کلفهٔ نامردان وچاره‌رس درویشان بی خانمانان وشکرپاش مائدهٔ مهمانان سزوباری دهندهٔ دردمندان پریشان سن سنده حسن عهد وصلهٔ رحم سجیهٔ کریمه‌لری شیمه ایکن دامن عرش فرسا که تعرض غبار خشیت خاطر شریفکی مغبر ایتمسون بحق پروردگار عالم نبی آخر الزمانسن دیو دغدغه فرسای درون سید المرسلین بیوردقلری حدیث سیدهٔ کبری معقود فصل اولان مدعایه که حسن عهد وصلهٔ رحمدر شاهد اولور

فصل

واما تواضعه صلی الله علیه وسلم) ضم ضاد منقوطه ایله (علی علو منصبه) کسر صادله سمو منزلت (ورفعة رتبته فکان صلی الله علیه وسلم اشد الناس تواضعا) تمییزیت اوزره منصوبدر (واقلهم کبرا) قلت ایله نفی محض وعدم کبر مراد اولور اقل افعل تفضیل اولیوب انتفاء کبر معناسنه حضرتدن کبرك وقوعی نایاب اولمسیدر * اما حضرت فخر الرساله اخلاق حقله متخلق اولمغین واظهار کبریا ایله مدح واتصافه شایان اولدرکه متکبر اخلاق مولادن والتکبر علی المتکبر صدقة منطوقنجه کفره ومنافقینه احیانا تکبر ممدوح اولور والحاصل سرور ستوده سیر علیه الصلاة والسلام حضرتلرینك تمام نبوة ونظام رسالت وسمو منزلتی اوزره هضم نفسلری بالغ درجهٔ کمال اولوب تواضع جهتندن ناسك بغایت صاحب مسکنتی ونفس نفیسنده کبریا وتعظم نایاب ایدی ویا خود محلنده ارباب کبر وکفره اظهار کبریا ایتمده ناسك اندك تری ایدی دیمك اوله (وحسبك) مبتدا وخبری جملهٔ آتیه اولور یعنی اثبات مدعاده سکا کافی اولان خبر (انه صلی الله علیه وسلم خیر) بناء مجهول له (بین ان یکون نبیا ملکا) کسر لامله (او نبیا عبدا فاختار ان یکون نبیا عبدا) یعنی حضرت سپهسالار انبیا علیه التحایا رسالة عامه ایله تکریم اولندقده نصکره جناب کبریا جل وعلا قبلندن نبی ملك ویا نبی عبد اولمق بیننده مخیر قلندی شوئی سلاطین آسا اولمدین رسالتله مقام عبودیتی اختیار ایلدی ولذا اعظم مقاماتنده عبودیتیله وصف بیوریلوب سبحان الذی اسری بعبده شرف عنوانیله موصوف بیورلدی رواه احمد والبیهقی عن ابی هریرة وابن عباس رضی الله عنهم (فقال له اسرافیل عند ذلك) عبودیتی سلطنت اوزره اختیار بیوردیغی اثناده اسرافیل علیه السلام بونوید بشارتله تبشیر ایلدیکه (فان الله قد اعطاك) فاء فصیحه ویرمقدره عاطفه درای اصبت وجزاك الله خیرا (بما تواضعت له) با سببیه وما مصدریه (انك سید ولد آدم) فتح همزه ایله انك ومابعدها مفعول اعطی وسید خبران شرفده غیره فائق اولاندر حق وخلق اوزره اطلاقی جائزدر (یوم القیامة واول من تنشق الارض عنه) واول سید اوزره معطوفدر یعنی بو مقام عبودیتی اختیارا تمده اصابت بیوردلدقه تواضعك سببیله روز جزا شرفترین بنی آدم ویرأی بعث وحشر قبری منشق اولنلرك اولی اولمق تشریفنی پادشاه لایزال سکا بخش وعطا ایلدی (واول شافع) روز قیامتده ویا جنتده رفع درجات ایچون اول شافعیت مقام والاسنی احسان بیوردی دیدی امدی مقام شفاعت متعدده درواولیت قوانده بعد الحضرة ملائکه وغیریلر مقام شفاعته قیام بیورملرینه اشارتدر (حدثنا الفقیه ابو الولید بن العواد) فتح عین مهمله وتشدید واو والف ودال مهمله ایله هشام بن احمد القرطبی که ترجمه‌سی تقدم ایلدی (بقراءتی علیه بقرطبة سنة سبع وخمسمائة قال حدثنا ابو علی الحافظ حدثنا ابو عمر حدثنا ابن عبد المؤمن حدثنا ابو داود) صاحب السنن (حدثنا ابو بکر بن ابی شیبة حدثنا عبد الله بن نمیر) ابو هشام همدانی بوزطقسان طقوز حدودنده جیب حیاتی گرفتار پنجهٔ ثمر اجل اولمشدر (عن مسعر) کسر میم وسکون سین وفتح عین ورا ایله موقد نار معناسنه مسعر بن کدام ابو سلمة الهلالی الکوفی یوز اللی بشده روبراه عقبی اولدیلر (عن ابی العنبس) فتح مهمله وسکون نون وفتح موحده وسینله حارث بن عبید الکوفی العدوی (عن ابی العدبس) فتح عین ودال مهمله وتشدید موحدهٔ مفتوحه وسین مهمله ایله تبیع بن سلیمان الاسدی عن ابی مرزوق التجیبی اسمی کنیه‌سیدر (عن ابی غالب) حزور ویا سعد راسبی وقیل نافع (عن ابی امامة) الباهلی صدی بن عجلان حمصده اولان بقایای اصحابدندر اف نار یخنده سراج حیاتی منکردهٔ اجل اولدی (قال خرج علینا رسول الله صلی الله علیه وسلم متوکئا) کاف مشددهٔ مکسوره وهمزه ایله حالیت اوزره منصوبدر

على عصا) قال ابن عباس رضى الله عنهما التوكؤ على العصا من سنن الانبياء (فقمنا له) يعنى فخر عالم صلى الله عليه وسلم
عصايه معتمد اولديغى حالده بزمعاشر اصحاب اوزره چقدقده اجلالا له قيام ايلدك (فقال لا تقوموا كما تقوم الاعاجم
يعظم بعضها بعضا) جملهٔ مذكوره ماقبلندن بدل ويا استئناف بيانيه ايله مستأنفه در اعاجم جمع اعجم ويا اعجمى
ويا عجم على خلاف القياس ويا جمع اعجام جمع جمعدركه ماعدا العرب وكاهى اهل فارسه تخصيص اولنور يعنى
سلطان سرير لولاك عليه التحايا بيورديلر كه عجملر بعضى بعضيسنه تعظيم ايدر اولديغى حالده قيام ايتملرى آسا سزلر
قيام ايتمكز ديدى علمادن بعضيلر استدلالا بهذا الحديث تعظيم معتاد ايچون قيامى مكروهدر ديديلر * قال
التلمسانى والقيام اربعة اقسام فمحظورة لمن يحب ان يقام له ومكروهة القيام لمن لا يحب ان يقام له ومجازه القيام
للعالم المتواضع وحسنه القيام للقادم من سفر انتهى قاضى زكريا الانصارى شرح روضه ده اهل علم وصلاح وحكام
عدوله قيام مستحبدر ديو بيورمشلر والحاصل منهى عنه اولان قيام برسبيل ريا وتكبر اولان قيامدر خبرمذكورده
ورود نهى قيامى سنت واتخاذ عادت ايتملرى ايچوندر (وقال انما انا عبد) حصر اضافيله يعنى بن سلطان دكلم
بنده يم بيوردى عبدله معناى عرفى مراد اولنورسه كه رقيق ومملوكدر نفسنى تواضعا لله رقيقه تشبيه ايله
استعاره اولور اكر بندهٔ حق معناسى اراده اولنورسه هركس عبيد مولاى متعالدر كرك شاه وكرك بنده عبودينده
يكساندر پس هذه العبوديه بى متمحض رديمك مراد اولنور (آكل كما يأكل العبد واجلس كما يجلس العبد) ووجه
شبهى بياندركه بى سفره وخوان بنده وار اكل ومن غير سرير وفرش حرير خالك اوزره بنده آسا جالس اولورم ديو هضم
نفس نفيس واظهار تواضع بيورديلر (وكان صلى الله عليه وسلم يركب الحمار ويردف خلفه) ردف من باب علم او من
الافعال يعنى يجعله رديفا له يعنى شاه براق سوار عليه سلام الغفار حضرتلرى كمال تواضعندن حماره ركوب ووراء
ظهر شريفه سنده دابه اوزره آخرى ارداف بيوردى ورديف شاهيت رسالت عليه اسنى التحيه بى موفق الدين عليه
الرحمه بو وجهله سلك نظمه كشيده بيورمشلردر * واردافه جم غفير فنهم * على وعثمان شريد وجبريل *
واولاده ذوا الرشد والتقى * امامة والدوسى وهو نبيل * معاوية قيس بن سعد صفية * وسبطاه ماذا غنم
سا قول * معاذ ابو الدرداء وسويد عقبة * وآمنة ان قام ثم دليل * كذلك خوات طريف وسبطه * على ووجه
النقل فيه جميل * اسامة والصديق ثم ابن جعفر * وزيد وعبد الله ثم سهيل * كذا بنت قيس خولة وابن اكوع *
وقدرهم فى العالمين جليل * كذا زيد صابر ثم ثابت * ففى جمهم والله است احول * ثلاثة غلمان وزدمهم ابا *
اناس وحسبى الله فهو وكيل (ويعود المساكين ويجالس الفقراء) مسكين سكوندن مأخوذ متذلل وخاضع
معناسنه اولور فقير ومسكين من غير فرق فى العرف يكديكر اوزره اطلاق اولنور وغنى وفقيره عيادت سنتدر وردين
مقام تخصيص بالمساكين ايله غيره عياده بالطريق الاولى معلوم اولور يعنى مساكين واصحاب علل ومرضى يى
عياده بيورور فقرا ودرويشانله مجالسه ومجامله ايدردى (ويجيب دعوة العبد ويجلس بين اصحابه مختلطا بهم)
وپرستار دعوتنه اجابت ايدردى ومكان معين وجاى بالا اختيار بيورميوب اصحابى اوزره تقدم وتصدرا يتمكسزن
انلر ايله مختلطا جالس اولوردى بعض غربا نادى عليالرينه رومال ايدوب نبى محترمى ميانهٔ صحب كرامده عدم
تشخيص ايله محتاج سؤال اولوردى تاكيم صحابى ذوى المكارم مجلس سروش خدملرنده اول شمع جهانتاب
رسالتى تمييز ايچون برجاى مخصوص پرداخته قيلملرينه استيذان برله اذن همايونلرى صدور يافته اولغين طيندن
برنشيمن خاصه ساخته قيلديلرينه كاهى اول نشيمنكاهده جالس وكاهى جنبنده جلوس بيورردى (حيثما انتهى به
المجلس جلس) حيثما عموم افاده ايدر وقت تشريفده نه جايى خالى بولورلرسه صدر وصف پسين ديميوب لاابالى
جالس اولوردى امدى دعوة عبده اجابتلرى بحثى بالاده تفصيل اوزره سبق ايتمشدر (وفى حديث عمر رضى الله عنه)
روايتكردهٔ بخارى اولان خبر فاروقيدن سلطان تخت نشين لولاك عليه انمى الصلوات بيورر (لا تطرونى) مضارع
اطرا واطراء مبالغة فى المدح والثناء در وبرنقل هروى اطرا مدح وستايشده حدى تجاوز ودروغ درركه طراوة
وطراوتدن مأخوذدر * در اين محل مراد قول هرويدر زيرا مدح حضرت من كل احد مطلوب وممدوح ومنهى
اولان جناب دولتنه مالا يليق اسناد ايدر (كما اطرت النصارى) جمع نصرانى (ابن مريم انما انا عبد فقولوا عبد
الله ورسوله) يعنى شايستهٔ جنابم اولمدق مدحله مدحده اطرا ايتمكز نته كيم نصارى كلمة الله جنابلرى شانده
ابن الله ايله اطرا واسنادلرى كبى تعالى الله عن ذلك علوا بلكه بن عبدم بنم حقمده بندهٔ خدا ورسول مولا دريكز
ديو بيورديلر اما حديث اذا رأيتم المداحين فاحثوا وجوههم التراب محمول على المجاوزة عن الحد بالكذب
اقتضا ايدر وصيغهٔ مبالغه دخى مشير اولور (وعن انس رضى الله عنه ان امرأة كان فى عقلها شئ جاءته صلى الله عليه

وسلم فقالت ان لى اليك حاجة) انس بن مالك رضى الله عنه طريقندن امام مسلم برفع كشاى عروس روايت اولوركه
صحابيه دن ام زفر نام برخاتون ماشطهٔ خديجهٔ كبرى رضى الله عنها ايدى اما عقلنده خفت اولوب طبيب بيمارخانهٔ
حكمت عليه اطيب التحيه جنابنه كلوب برحاجتم وار در حضرتكه انها واعلام ايتمك استرم ديدى (قال اجلسى
يا ام فلان) ابهام كلام راويدندركه مرأهنك اسمنى احضار ايتمدى (فى اى طرق المدينة شئت اجلس اليك) جواب
امرده مجزوم ويا بعد الامر شرط مقدران تجلسى ايله مجزوم اوله والى يعنى عند وللمشاكله تعبير اولندى (حتى اقضى
حاجتك) شفارس دلريشان عالم اكا بيورديكه يا ام زفر سكا اسان اولوب اجزاى مدينه دن مراد ايتديكك
نشيمنكاهده قرار ايله بن سكا معيت ايدرم تاكيم مرادوكلامدن حاجتمند اولديغك اموری سپارش ايله قضاسنه سعى
وهمت اولنور (قال الراوى فجلست فجلس النبى صلى الله عليه وسلم اليها حتى فرغت من حاجتها) ام زفر برمحله
جالسه ورازدان جوء وكل صلى الله عليه وسلم دخى معيتله جلوس ايلدى وكمال تواضع ورأفتله پيام ومرام ام زفرى
اصغا وكلامندن فارغه اولنجه لطف ايدوب صبر ايلدى (قال انس كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يركب الحمار
ويجيب دعوة العبد) كما مر كرارا يعنى تواضعا لله حماره سوار وبنده كان دعوتيله ويا دعوتلرنه اجابت ايدردى (وكان
يوم بنى قريظه) يوم واحد ايام بو مقامده غزوه معناسنه شايعدر وقريظه قاف وراء وظاء منقوطه وها ايله بصيغة
التصغير قرب مدينه ده يهوددن برقومدركه غزوهٔ خندقدن اقدم غزا اولنمشيدى (على حمار مخطوم بحبل من
ليف) خاء معجمه وطاء مهمله ايله من الخطام اسم مفعول افساد معناسنه وليف كسر لام وفا ايله پوست درخت خرما
(عليه اكاف) جمله ضمير مخطومدن حال اولور واكاف كسر وضم همزه وكاف ايله كتاب وغراب وزننده دوش
خرنهاده اولنان پالاندر والحاصل بنى قريظه غزاسنده صاحب الرسالة العظمى حضرتلرى افساد ايله مخطوم
ويالان وبردعه نهاده اولنمش برحماره سوار اولدى ايدى (قال وكان صلى الله عليه وسلم يدعى الى خبز الشعير والاهالة
السنخة فيجيب) اهاله كسر همزه وتخفيف هاء ولام ايله انواع روغندن ايتدام اولنان هر روغن ويا قويرق ياغندن
اذابه اولنمش ويا دسم جامد وسنخه فتح سين وكسر نون وفتح خاء معجمه ايله متغيرة الرايحه معناسنه يعنى بنه خادم سالك
انس بن مالك رضى الله عنه بيورركه حضرت پيغمبر عليه السلام نان جو ودهن زنخه به دعوت اولنوردى استحقار
ايتميوب هضما لنفسه طعام ماحضرى يه اجابت بيورردى كما رواه الترمذى فى شمائله وابن ماجه فى سننه (قال وحج صلى
الله عليه وسلم على رحل رث) الرحل للجمل كالسرج للفرس رث فتح را وشد مثلثه ايله كهنه (وعليه قطيفة) كساء
صوف (ما يساوى اربعة دراهم) يعنى جناب انس رضى الله عنه بيورديكه بعد الهجره جناب فخر عالم صلى الله
عليه وسلم كهنه سمرلى شتره سوار اولديغى حالده روبراه بيت الله الحرام اولديلركه دوش كابوشى اوزره ويا بر دوش
شتر بركساء پشمينه نهاده بيورلمشيدى كه اكا بها تقويم اولنسه چار درم دكرزدى (فقال اللهم اجعله حجا مبرورا
لارياء فيه ولاسمعة) بل خالصا لوجهك الكريم حج كما قرئ فى السبعة فتح وكسر حا ايله در وسمعة بضم فسكون
ريا وسمعه افعال عبادات امثالنده اولان فعلى خلقه ارائه واسماعدركه لا لوجه الله براى ستايش التزام ايليه معنى
متحد ان ومبنى ومفهوما مختلفات اولور ومبرور بعض نسخده ساقطدر يعنى اول حضرت بوكونه تواضع ايله بنه
پرورد كار ايم حجمى ريا وسمعه دن مبرا قيل ديو دست دعا ونيازى برداشتهٔ دركاه كبريا بيوررايدى (هذا) سيد الورى
عليه التحايا جنابنك بو وجهله معامله سى براى عجز اولميوب (وقد فتحت عليه الارض) حال انكه ارض زر وسيم
وجوهردن افلاذنى اول شاه سروش سپاهه القا وايثار ايدوب روى زمين وكنج دفين اكا كشاده ومفتوح ايدى
وخبر اوتيت مفاتح خزائن الارض فوضعت بين يدى بو معنايه دال اولور (واهدى فى حجه ذلك مائة بدنه)
اهدى بعث هدى ايلدى معناسنه وهدى بزنه رمى مخففة الياء وكاهى شد وياكه سمرد الله براى قربان بيت اللهه
فرستاده قيلنان شتر وكاو وبدنه دخى جمل وناقه وبقره اطلاق اولنور وطاقتلريله تسميه اولنمشدر كبر جسمندن ناشى
بدنه دينلور صحيح بخاريده نكاشته بيوريلان روايتندر نبى آخر الزمان عليه صلوات المنان حجة الوداعده صد دانه بدنه
اهدا بيوروب بيت اللهده برمقدارنى بالذات دست شريفيله نحر ولحوم وجلودنى تقسيم وباقيسنى امر حضرتله
دست على المرتضى ده نحر اولندى ويده مؤيده لريله ذبح اولنان عمر كرانمايه لرى عددنجه التمش اوچ بدنه ايدى
والحاصل شاه هفت اقليم رسالتك ملبوسات ومركوباتندن اولان ترك تكلف عجز وافتقاردن اولميوب انجق
تواضعا لله وتقربا لحضرة مولاه اولديغن اشعار وايما ايدر (ولما فتحت عليه مكة دخلها بجيوش المسلمين طأطأ
على رحله رأسه) مفعول طأطأ (حتى كاد يمس) فتح ميمله در (قادمته تواضعا لله تعالى) قادم وقادمه ومقدم
ومقدمه چار اغت اوزره دريعنى سجه سى دانهٔ ايام صيامدن برقولده اون اوچ وديكرده اون الى ويا اون طقوزدانه

مروزنده فتح دلارای ام القری میسر اولوب دوازده هزار دلیران جنك آزمای موحدینله داخل اولدقده حضرت
رب جلیل جلت عظمته سایهٔ رایات رسالتلریله فراهم بیوردیغی لشکرانبوه مرتب مشاهده سی دل آگاهلرین
مشرق انوار حمد ایدوب بالای عرشه سایه ده اولان سراغ سردارلی مع الله و تارك تاجدار من تواضع رفعه الله
بروجهله سر دو لتمندنی خفض وارخاء والف قامت مستقیملرین لام ایتمشدیکه اسفل لحیهٔ شریفه سی چوبهٔ پالان
ناقهٔ قصوایه سایده اولمغه قریب و ملاحظات ترتب الطاف الهیه نوبنو شاخسار خاطرلرینه دوقندقجه بالای
پالان شترده کذارش سجدهٔ شکر بیوررلرایدی (ومن تواضعه صلى الله عليه وسلم قوله لا تفضلوني على يونس بن متى)
قال السيوطى لم اقف عليه بهذا اللفظ ورواية بخارى اوزره لا يقولن احدكم انا خير من يونس بن متى خبر صحیحدر
ومتى فتح میم وشد تا ایله مقصور انام پدر و یا مادر یونس عليه السلامدر یعنی سید العالمین علیه سلام المعین
حضرتلرینك كمال تواضعندندر که بنی برادرم یونس عليه السلام اوزره تفضیل ایتمیکز بیورملری (ولا تفضلوا بين
الانبياء) اول حضرت سید الانبیاء ایکن بو وجهله کوباوالرین علما وجوهله تأویل بیوردیلر ازجمله تواضعا
وتأدبا ویا افضل مرسلین اولدقلری هنوز اعلام اولنمزدن مقدم ناطقه پرداز اوله لر زیرا بعد الاعلام انا سید ولد آدم
وانا سید الاولين والآخرين خبریله تحدیث نعمت بیورمشلردر ویا انبیا علیهم السلام میانه وشان شریفلرنده
نقصی مؤدی اولان تفضیلدن نهی بیوریله ویا نفس نبوده تفضیلدن منع اولوب ذات انبیا و عموم رسالات وقربه
حالاتده اولان تفضیل مراد اولنمیه والا حضرت شهنشاه رسالتك افضلیتی اعتقادی اوزر بزه واجب ومتحتمدر
ویونس عليه السلامه تخصیص بیورملق قصهٔ یونسده ولا تکن کصاحب الحوت کریمه سنی یاد ایدنلر تنقیص
شان ایله توهم ایتمسونلر دیو ایدی (ولا تخیرونی علی موسی) ای لا تقولوا انی خیر منه وافضل امدی فوکز موسی فقضی
علیه قال هذا من عمل الشیطان آیتیله کسنه توهم نقص ایتمك ایچون بیورمشلر (ونحن احق بالشك من ابراهيم)
رب جلیل جناب خلیل علیه السلامدن حکایه بیوردیغی قصهٔ رب ارنی کیف تحیی الموتی قال اولم تؤمن
قال بلی کریمه سنده اولان ایهامه ایما درکه بر سبیل تواضع فخر انبیا حضرت مصطفی صلى الله عليه وسلم بیورر
ابراهیم علیه سلام الرحیم شك ایتدیسه بز شکه انلردن احقرلکن شك ایتمدی دیدی کانه دیمك اولورکه بن شك ایتمم
فکیف جدامجدم جناب خلیل الله شك ایلیه دیو ابراهیم علیه سلام الکریم جنابندن شکی نفی واول حضرته شك
ظننده اولان خواطرضعیفه یی ابعاد بیوررامدی آیهٔ شریفه نفی للشك اولوب شکی اثبات نابابدر (ولو لبثت
مالبث یوسف فی السجن لاجبت الداعی) قصهٔ یوسف علیه السلامده وارده اولان فلبث فی السجن بضع سنین
قضیه سنی مشیراولوروداعیدن مراد یوسفی زنداندن اخراجه عزیز مصر جانبندن فرستاده قیلنان کسنه در یعنی
فرضا وتقدیرا اخ کریم یوسف علیه السلامك زندانده مدت لبثی قدر بن مکث ایدیدم اخراجه ارسال اولنان
رسول ملك دعوتنه سجندن خلاص ایچون اجابته سرعت ایدردم دیو هضما لنفسه ورفعة لمقام یوسف الصدیق
اظهار تواضع بیوردی زیرا یوسف علیه السلام مدهٔ مدیده محبوس چاه زندان ایکن اخراجه دعوت اولندقده
برای اثبات براءت ساحته ترك عجله بیوروب اظهار صبر وتثبت ایلدی (وقال للذی قال له یا خیر البریة ذاك ابراهیم)
بریه خلق معناسنه دن بره بمعنی خلق لکن همزه سی ذریه ونبی همزه لری اسامتروکه در امام مسلم صحیحنده روایت
بیوردیغی خبر صحت اثر اوزره سرور اصفیا صلى الله عليه وسلم حضرتلرینه یا خیر البریه دیین کسنه یه تواضعا الله خیر البریه
ابراهیم خلیل علیه صلوات الجلیل جنابلریدر دیو جواب داده اولدیلر وتخصیص بالذکر بیورلدیغی ملة ابراهیم
علیه السلامه اتباع ایله مأموریتلرندن ناشی اولور (وسیأتی الکلام علی هذه الاحادیث بعد هذا ان شاء الله تعالی)
من غیر تطویل واعتساف قسم ثالثده احادیث مذکوره اوزره ورود ایدن کلام لؤلؤ نظام سلك تحریره کشیده
قیلنور (وعن عائشة والحسن وابی سعید وغیرهم فی صفته وبعضهم یزید علی بعض) تقدیم صدیقه رضی الله عنها حال
سلطان عالمه ادری وریحانهٔ نبی حسن بن علی رضی الله عنهما ایله تعقیب اهل بیتدن اولمغله وابو سعید خدری ایسه
خادم شاه رسالت اولمغین تخصیص بیوریلوب والاقرب فالاقرب وجهی اوزره ترتیب قیلندی (وکان فی بیته
فی مهنة اهله) خبر بعد خبر ویا ماقبلندن بدل اشتمال اولور ومهنة کسر وفتح میمله امتهاندن مأخوذه ولفظا ومعنی
خدمه وزننده در (یفلی ثوبه) ماقبلی ایچون مابعدنی بیاندر یفلی فتح مثناة وسکون فاء وکسر لام ایله ثوبی مؤذیاتدن
تنظیفدرکه مراد شعر وشولك اسایشك تعلقی وقوعندن کنایه در والالباس شریفنه مکس قوندرمین تعظیم ایله
کیك وبیش اذاسندن مصون بیورمه سی اولی بالطریقدر (ویحلب شاته) ضم وکسر لام ایله (ویرقع ثوبه) فتح ویا سکون
را وفتح قاف مخففه ایله وبعض نسخده ترفیع بابندندر (ویخصف نعله) کسر صاد ایله ای یخرزها الطباق طاق برطاق

در

دراصل ضم وجمع معناسنه در (ویقم البیت) ضم وکسر قاف وتشدید میم ایله ای یکنس (ویعقل البعیر) کسر قاف ایله
علی وزن یضرب ربط بالعقال (ویعلف) کسر لام ایله (ناضحه) نون وضاد معجمه ایله هو البعیر الذی یستقی علیه الماء
(ویخدم نفسه) ضم وکسر دال ایله (ویاکل مع الخادم) ذکر وانثی یه شاملدر عبدا کان او حرا خادمیله اکل سنتدر
(ویعجن معها) خادم انثی یه اطلاق اولنمغین ضمیر مؤنث ایراد اولندی (ویحمل بضاعته من السوق) خبر صحت اثر
بخاریده اولان مروایدا ثاردندر جناب صدیقه وحسن وابو سعید وغیریلردن نعت رسول الله صلى الله عليه
وسلمده مروی وانلردن بعض رواة بعض اوزره فائده برنیجه عبارة زیاده بیوردیلر که سید ولد آدم صلى الله عليه وسلم
سعادتخانه لرنده اهل بیتی خدمتنده قائم اولوردی ولباس نورپاشی تشریعا لامته مؤذیاتدن کندولری تفتیش
وتنظیف بیوروب کوسفندی کندی دست یم عطاسیله تحلیب وثیاب پاکنده ظهور ایدن خرقی رقع ونعل شریفی
طاقنی طاق دیکری اوزره بالذات اطباق وخاشاك روب دولتخانه سی خدمتنه قیام وشتری زانولرندن کندیلری
بندوربط وناضحنه بالذات علف داده اولوب وخدمهٔ شریفه لرنده نیجه پرستار وخدمه موجود ایکن احیانا نفس
نفیسلری خدمتنی کندیلر کوررایدی وخدمه سیله بیلجه اکل طعام ایدوب خادمه سنه تخمیر عجین خدمتنده
معاونت وکاهی دأب انبیای پیشین اوزره بازاردن خریدار اولدیغی متاعی بالذات براور اولوردی (وعن انس
ان کانت الامة من اماء المدینة) ان کسر همزه ایله ثقیله دن مخففه بمعنی الشان (لتأخذ بید رسول الله صلى الله عليه
وسلم فتنطلق به حیث شاءت حتی تقضی حاجتها) خادم الحضرت انس بن مالك رضی الله عنهدن تعلیقا روایت کردهٔ
بخاریدرشان کلام اهالی مدینه کنیزکاننده برکنیزك دست کرم پیوست نبوته یاپشوب طرف وبیوت مدینه دن نه
محله دیلرسه لحاجتها کتورر ایدی تاکیم برامر ده شفاعت وامثالی مهمی قضا بیورنجه برای خاطر منقاد اولوردی
(ودخل علیه رجل) غیر معروفدر (فاصابته من هیبة رعدة) کسر را ایله لرزش واضطراب ویا برودت (فقال له صلى
الله عليه وسلم هون علیك فانی لست بملك انما انا ابن امرأة من قریش تأکل القدید) فعیل بمعنی مفعول خبر لطیف
بالاده سبق ایتمکین اعاده سی بعض زیادهٔ لفظ اعتباریله در یعنی برکسنه مجلس ملائك خدم سلطان عالمه رومال
ایلدکده مقدم چشم اشنا اولمغین مهابت حضرتدن وجودنه لرزش عارض اولدقده اول ذاته لطفله نکاه التفات
ایدوب امر یکی تیسیر وتهوین قیل هراسان اولمه بتحقیق بن پادشاه جابر دکلم نه خوف ایدرسن بلکه بن کوشت پارهٔ خشك
تناول ایدر برخاتون زاده یم دیو عدم کبریادن کنایه بیوردیلر وعادت عرب وروم اوزره لحم قدید غالب حالده مأکولات
فقرادندر (وعن ابی هریرة رضی الله عنه قال دخلت السوق مع النبی صلى الله عليه وسلم فاشتری سراویل) فارسی
معرب شلوار معرفه ونکره لا ینصرفدر (وقال للوزان) تشدیدله صیرفی وغیریدن زر وسیم وزن ایدیجیدر (زن) کسر
زا ایله (وارجح) فتح همزه وکسر جیم ایله امام طبرانی وسطنده ضعیفله ابی هریره رضی الله عنهدن روایت بیورر حضرت
رسول محترم صلى الله عليه وسلم ایله بازاره واروب اول حضرت برشلوار اشترا وصیرفی یه امر ایلدیکه بایعه قیمت
سراویلی برزیاده سنجیدهٔ ترازو وکفه سن دیکردن مرجح قیل ودراهمی اعطا ایله دیدی (وذکر القصة) کما سمعتها
انفا (قال فوثب الی ید النبی صلى الله عليه وسلم یقبلها) تشدید موحده ایله جملهٔ حالیه در (فجذب یده وقال هذا تفعله
الاعاجم بملوکها ولست بملك انما انا رجل منکم) ابو هریره رضی الله عنه بیوررکه وزان اول حضرتك دست کرم
پیوستنی تقبیل مراد ایلدیکی حالده سرعة تأمله قیام وحضرته متوجه اولدقده بالتواضع یدمؤیدنی چکوب
بیوردیلرکه بوس ید ایله اهل فارس شاهلرنه اکرام قصد ایدرلر بن انلر جنسی ملوکدن دکلم بلکه سزلر ماننده بشرم
دأب ادب عربله معامله ایدرم دیدی (ثم اخذ السراویل) سوم سراویلی ادادنصکره شلواری الدیلر (فذهبت لاحمله
فقال صاحب الشیء احق بشیئه ان یحمله) بدل من شیئه ابو هریره رضی الله عنه روایت ایدرکه شلواری حملی قصد
ایلدم تواضع بیوروب شیء صاحبی مختص به اولان متاعی حمله احقدر بیوردیلر امدی اول حضرتك لبس سراویل
بیوردقلرینی امام سیوطی بعضیلر اثبات وبعضیلر انکار ایلدی والله اعلم وبوسش یددن صرافی نهی بیوردیغی
امر دنیو ایچون اولدیغندندر والا اصحاب کرام دست جهان پیوست حضرتی تقبیل ایدرلردی کذلك ایادی
خلفادخی بوسه کاه شفاه اصحاب ایدی کذلك علما وارباب تقوی واصحاب شرفك الارین اوپمك سنة مستحبه در

فصــــل

(واما عدله صلى الله عليه وسلم) عدول عن الظلم وعادل معناسنه مصدردر (وامانته) اموال واحوال ناسده
موثوق به اولوب قولا وفعلا ودیعه قلنان شیئی حفظ وصیانتدر (وعفته) هر ناسزا احوالی ترك ونزاهت (وصدق لهجته)
لسان وکلام (فکان صلى الله عليه وسلم امن الناس) مد همزه ایله من جهة الامانة بسیار تر ین خلق (واعدل الناس

واعف الناس واصدقهم لهجة منذ كان) عدلی امانت اوزره تقدیم بیورلق اف انشر ترتیبنه انسب ایدی وكان بمعنی
وجد تامه در یعنی ابتداء خلقتندن الی نهایتها اول متمم مكارم الاخلاق حضرتلری ناسك امانت قبلندن اشد واعف
واسان جهتندن راست وصواب كوربی ایدی (اعترف له بذلك محادوه) جمع محاد بتشدید الدال المهملة معادی
ومجانب معناسنه (وعداه) كسر عینله جمع ویا اسم جمعدر یعنی ذكر اولنان شمائل رضیه وصفات سنیه ایله انك
مخالف ودشمنانی بیله اقرار واعتراف ایلدیلر* پیام معدلتن زیب كوش هوش ایدنه* عیار میرو كدا همعنان
عالمدر* پناه مهرو مهاشاه عرش تختكها* ستكاه دادو دهش توأمان عالمدر (وكان یسمی قبل نبوته الامین)
ظهور نبوة ودعوتدن اقدم غایت امانة ونهایت دیانتندن امین اسمیله نام اولدی (قال ابن اسحاق) صاحب السیر
محمد بن اسحاق بیورر (كان صلی الله علیه وسلم یدعی الامین بما جمع الله فیه من الاخلاق الصالحة) باسببیة ویا بمعنی مع
یعنی حق سبحانه وتعالی حبیبنه اخلاق حسنه بخش وعطا سیله امین تسمیه اولندی (وقال تعالی مطاع ثم امین
اكثر المفسرین علی انه) ای المطاع (محمد صلی الله علیه وسلم) یعنی خدای جهان افرین حبیبی شاننده مكرم وعند
الملأ الاعلی والحضرة العلیا محترم ودعوای نبوة ووحی ورسالتده موصوف بالامانتدر دیو مراد محمد علیه السلام
اولدیغی قول اكثر مفسرینلدر اما برقول كثیر ارباب تفسیر جبریل امین علیه السلامدر (ولما اختلفت قریش
وتحازبت) زای معجمه ایله ای صارت احزابا وطوائف وبعضیلر راء مهمله ایله محاربه دن ضبط ایتمشلردر (عند بناء
الكعبة فیمن یضع الحجر) جار ومجرور متعلق اختلفت (حكموا) فتح حاء وتشدید كافله جواب لما (اول داخل علیهم
فاذا) فالفجائیه (بالنبی صلی الله علیه وسلم داخل وذلك قبل نبوته فقال هذا محمد هذا الامین قد رضینا به) محدثان
صحیح الاخبار سیردن احمد وحاكم وطبرانی بو وجهله تزیین بیت الشرف اثر اولورلر كه حضرت فخر عالم صلی الله علیه
وسلم مرقات رفیع عمر عزیزی اوتوز بشنجی پایه یه وضع قدم بیورد قده رؤساء قریش كعبة الالهك تشیید اساس
وتجدیدنه تشمیر دامن اهتمام ایلیوب حیطان رصیف البنایی ارتفاع بولدقده میان قریشده ركن اسعد حجر اسودی
محلنه كیم وضع ایلیه دیو اختلاف ظهور ایلدی برطائفه ادعا ایتدیكه میانلرنده دعامة الرهط اولان كشی زاده
جمال كعبة الالهی برینه قویه ودیكران دخی برمقتضای حمیة عرب مطارحهٔ حسب ونسب ایدرك رؤساء قوم
استصوابی انك اوزرینه قرار ایلدیكه ابواب مسجددن هركیم اول داخل اولورسه حكم نافذ الحكم اولوب فیصل
قضیه اكه مفوض اوله پس اول بانیٔ مبانیٔ شریعت علیه السلام والتحیه بغتةً جملهدن اقدم داخل حرم اولدقده
اشته محمد امین بزانك حكمنه راضی اولدق دیدیلر اول حضرت دخی كساء مشلك سایلرین زمینه وضع ایدوب اول
ید بیضا ایله حجر الاسودی وسط كسایه قویوب هر قبیلهنك رئیس العشیرهسی حسب الاشاره كسانك بر ركوشهسنه
یاپشوب پایان جداره وصول بولدقده شاهسدره دستكاه صلی علیه الاله جنابی اتمام مدعایه جملهسی توكیل
ایتمكله نص عالیقدر حجری یدشریفهلر یله میان كسادن الوب خانهسنه وضع ایتدیلر (وعن الربیع بن خثیم) ضم خاء
معجمه وفتح مثلثه وسكون تحتیه ومیمله زهاد ثمانیهدندر التمش یدیده سرای سروره انتقال ایلدی رضی الله عنه
(كان یتحاكم) ضم مثناة تحتیه ایله مجهولدر (الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فی الجاهلیة قبل الاسلام) جاهلیت
تفسیردر یعنی قبل زمن النبوة وظهور الرسالة عدل وانصاف حضرتندن قریش اكه محاكمه ایدرلردی یعنی حكم
نصب ایدرلردی (وقال صلی الله علیه وسلم انی لامین فی السماء امین فی الارض) لاختلاف الامانتین امین اعاده
اولندی یعنی عند الله وملائكته المقربین وعند المؤمنین امینم والحاصل ملأ اعلا واهل ارض وسما بیننده كمال
امانت وظهور دیانتله مشهور اولدیغن بیانده مؤكد ابالقسم كشی نفسنی مدح جوازنه دلیل ظاهردر (حدثنا
ابو علی الصدفی الحافظ بقراءتی علیه) ابن سكره رحمه الله (حدثنا ابو الفضل بن خیرون حدثنا ابو یعلی بن
زوج الحره حدثنا ابو علی بن السنجی حدثنا محمد بن محبوب المروزی) راوی جامع ترمذی (حدثنا ابو عیسی
الحافظ) امام ترمذی رحمه الله (حدثنا ابو كریب) صیغهٔ تصغیر ایله امام محمد بن العلا الهمدانی حرم تاریخنده دار
السرور جنانه راهی اولدیلر (حدثنا معاویة بن هشام) قصار كوفی یوزیكرمی بشده قضاء نحب ایلدی (عن سفیان
الثوری عن ابی اسحاق) عمرو بن عبد الله الهمدانی احد الاعلام (عن ناجیة) نون وجیمله (ابن كعب) الاسدی
(عن علی) كرم الله وجهه (ان ابا جهل) فرعون هذه الامة (قال للنبی صلی الله علیه وسلم انا لا نكذبك) تخفیف
وتشدیدله (ولكن نكذب) فقط تشدیدله (بما جئت به فانزل الله تعالی فانهم لا یكذبونك) بالتشدید والتخفیف
(الآیة) ولكن الظالمین بآیات الله یجحدون یعنی ابو جهل لئیم سلطان دین جنابنه خطاب ایتدیكه بز سنی ثبوت
صدقندن ناشی دروغه نسبت ایتمزز لكن قرآن ویا ایمان بالبعث اساكتوردیكك شیئی تكذیب ایدهرز دیكله سبب

نزول وحی اولوب حق جل وعلا تسلیة لحبیبه علیه الصلاة والسلام بوایهٔ شریفهیی انزال ایلدی حبیبم فخرهٔ
معاندین سنی دروغه نسبت ایتمزلر لكن اول ظالم الرایات حقی انكار ایدرلر دیو تسلیه بخش اولدی روایهٔ مذكوره باب
اوتك اوچنجی فصلنده مستوفی بیان اولنمشیدی (وروی غیره) ترمذی ویا صد فی غیری خبر مذكورده بعض
زیادات روایت بیوردیلر كه زیادة الثقة مقبولة قاعدهسی اوزره ایراد بیورلدی (لا نكذبك وما انت فینا بمكذب) ذال
معجمهٔ مفتوحه تشدیدله ونسخهٔ اخراده مكذوب واقع اولدی اول حضرتدن نفی كذبی تأكید اولور بزلر سنی كذبه
نسبت ایتمزز وسندخی بزم میانه مزده دروغله شهرتیاب دكلسك دیمكدر (وقیل ان الاخنس بن شریق) ابن ثعلبة
الثقفی الصحابی شریق فتح شین معجمه وكسر راء ایله (لقی ابا جهل یوم بدر) سال دوم هجرتده روز آدینه نوازدهم ماه
رمضانده وقوع یافتهدر (فقال یا ابا الحكم) فتحتینله كنیهٔ قدیمهسیدر (لیس هنا غیری وغیرك یسمع كلامنا تخبرنی
عن محمد) جملهٔ خبریهدر كه اخبرنی عنه دیمك مراد اولنور (اصادق ام كاذب) اصادق همزهٔ استفهامیه حقیق
ویا تقدیری محذوفهدر (فقال ابو جهل والله ان محمد الصادق وما كذب محمد قط) بو جملهده ادواة مؤكده زیادهسی
مالا یخفی در یعنی روز مشركلك شوز بدرده اخنس ابو جهله ملاقی اولوب دیدیكه یا ابا الحكم برجای تنهاده بزدن غیری
كسنه نایابدر كه كلام ویپامز كوشزدی اوله پس بكاشان محمددن خبردار اول راستمدر یا دروغ كویمیدر دیو پرسش
حال حضرت ایلدكده ابو جهل یادقسم ایله بتحقیق محمد بهر حال صدقله موصوفدر ومحمد ابدی كذب ایتمدی دیدی
(مصرع) والفضل ما شهدت به الاعداء (وسال هرقل عنه) كسر هاء وفتح راء وسكون قاف ویا سكون راء وفتح
قافله علم غیر منصرف ونام قیصر روم برنقل برهان كفر اوزره قسطنطینیهده مرد اولدی اما استبعادده صحابهدن
معدوددر والله اعلم (ابا سفیان) صخر بن حرب بن امیة القرشی الاموی احد دهاة عربدن اولوب یوم الفتحده داخل دار
الامان اسلام اولمشدرلر تاریخنده مدینهٔ منورهده وفات ایلدی (فقال هل كنتم تتهمونه) تشدید تاء ثانیه ایله
(بالكذب قبل ان یقول ما قال قال لا) روایهٔ شیخین علیهما الرحمه اوزره قیصر روم هرقل ابی سفیانه سؤال ایلدیكه
اول صاحب الدعوة كاخ عالم نمای نبوته قدم نهاد اوازدن اول سزانی كذبه تو ل ایله بیننكزده الودهٔ تهمت
ایتدیكزمیدی دیدكده ابو سفیان لا شهر بند حیاتندهموجود اولادن بر وصدق وراست كو ییدن بر خطوه عدول
ایتدیكی مسموع اولما شدر دیو انهاء ما صدق ایلدی (وقال النضر) نون مفتوحه وضاد معجمهٔ ساكنه ورا ایله (ابن
الحارث انه قال لقریش قد كان محمد فیكم غلاما حدثا) فتحتینله حال صغر وقبل اوان اكبر (ارضاكم فیكم واصدقكم
حدیثا واعظمكم امانة) تمییز نیله منصوبلردر (حتی اذا رأیتم فی صدغیه الشیب) صدغ ضم وسكون ایله ما بین لحظ
العین والاذن (وجاءكم بما جاءكم قلتم انه ساحر) مبتدأ مقدره خبردر ای هو ساحر (لا والله ما هو بساحر) دعامة الرهط
قریشدن نضر بن الحارثكه غزای بدرده اسیر اولوب صغر انام محلده فرمان همایون نبویله سرنكبت مداری حیدر
كرارك طعمهٔ شمشیری قیلنمشیدی اكابر قریشه دیدیكیم میانه كزده محمد كودك خرده سال ورضا وصبرجهتندن
بسیارترین وقولا ووعدا راست كو یكز وصدقا ودیانة شرف ترینكز ایدی تاكیم عارضنده موی سپید نمایان اولوب
كلام حق وصدقله سزه كلدی سز محمد حقنده ساحر دیدیكز لا والله محمد ساحر كلدر دیدی (وفی الحدیث) علی ما رواه
الشیخان (عن عائشة) رضی الله عنها (ما لمست) فتح میمله (یده ید امرأة قط لا یملك رقها) كسر راء وتشدید قافله
ای لا یملكها النكاحا وتملكا فقد قالت اسما التزوج رق المرأة فلتنظر این تضع رقها (وفی حدیث علی) رضی الله عنه
(فی وصفه صلی الله علیه وسلم اصدق الناس لهجة) حضرت شاه رسل نعت شریفنده داماد محترم حدیثنده اول
حضرت لسان وبیان وكلام وپیام جهتندن ناسك صادقترینی ایدی دیو مذكوردر كما تقدم (وقال فی الصحیح) حلم
واحتمال فصلنده مفصلا ذكری مرور ایدر خبر صحیحده سلطان انبیا علیه التحایا بیوردی (ویحك فمن یعدل) بالرفع
(ان لم اعدل خبت وخسرت ان لم اعدل) ایكی وجهله تأویلی سبق ایلدی (وقالت عائشة ما خیر رسول الله صلی الله
علیه وسلم فی امرین الا اختار ایسرهما ما لم یكن اثما فان كان اثما كان ابعد الناس منه) بو خبر لطیف دخی معنعنا
حلم فصلنده مبنی ومعنی كذار ایدوب دیكربار فصل شفقتده سبق ایلدی (قال ابو العباس المبرد) فتح راء مشدده ایله
نحو ولغتده فرید عصر اولان محمد بصری بدر دار السلام بغدادده وفات ایدوب باب كوفهده مدفوندر (قسم) تخفیف
وتشدید سینله (كسری) كسر وفتح كاف وراء مقصوره ایله مقرب خسرو تختگاه فارسه شاه اولنلره لقبیدر (ایامه
فقال یصلح یوم الریح للنوم) كسری ایامنی قسمت ایدوب دیدیكه روز كارلی كون نومه صالحدر كه سكونه مبنی
اولوب حركت ناقابل خدمت وصحبت برله خفض ورفعی مانع اولمغین خوابه حصر ایتدی (ویوم الغیم للصید) تاب
افتابدن حرارتیاب اولمق ایچون ابر اولوروزی شكاره تخصیص ایلدی یوم مغیمه فاخی وسفلی دینلور (ویوم المطر

للشرب واللهو) ویغمورلی کون شرب وسماع غنای منادمة ندما ایچون (ویوم الشمس لقضاء الحوائج) علی خلاف
القیاس جمع حاجة ویوم صحو مصالح ناسی رؤیة ایچون تقسیم ایلدی دیدی قصهٔ مذکوره قول آتی به توطئه مراد
اولندی (قال ابن خالویه) فتح لام وسکون تحتیه ایله درامالسان محدثینده ضم لام وسکون واو وفتح یا ایله جاریدر
حسین بن محمد اللغوی الادیب الهمدانی اوچیوز یتمش تاریخنده حلب شهبادهٔ وفات ایلدی (ماکان اعرفهم
بسیاسة دنیاهم) مازائده ویاموصوله ویاموصوفه اولمق یاخود کان زائده اولوب ماء تعجبیه اولق محتملدر یعنی فرس
تدبیر امور دنیالرنده عجب دانالردر (یعلمون ظاهرا من الحیاة الدنیا وهم عن الآخرة هم غافلون) فرس مراتب
عبادة مولادن آخرته متعلق اولان اموری عارف دکللردرکه بو آیة جلیله برله استشهاد ایلدی یعنی انلر شرب
واکل وحرکتلرینه عارفین وامر مقاسه تقیدتام ایدرلر حال انکه امر معاد ومایلیق به دن غافلین دررلر والحاصل
کسری تقسیم ایامده فائده سنده کادر اما صاحب المعجزاة ورسالة صلی الله علیه وسلم تجزیهٔ زمانده مصیب اولدی
دیوا ستدراك ایدر (ولکن) تخفیفله (نبینا صلی الله علیه وسلم جزأ) تشدید زای وهمزه ایله (نهاره) ای ساعات یومه
(ثلاثة اجزاء جزا) نصب ویارفعله (لله وجزأ) دووجهله (لاهله وجزأ لنفسه) روایة ترمذی اوزره ابو القاسم محمد
صلی الله علیه وسلم وآله الامجد ساعات یومیه سن اوچ اقسمه تقسیم ایلدی برقسمنی رضاء الله وعبادة الله ایچون
وبرقسمنی مصالح اهل بیت ایچون ودیکر قسمنی نفس نفیسی یعنی برای اکل وشرب امور دنیویه سنه تخصیص
بیوردی وجزء اول شاید صباحدن رواحه دك ودوم ظهردن عصره وسیوم تابه شام اوله (ثم جزأ جزأه بینه وبین
الناس) وبعد ذا نفس نفیسه تخصیص ایلدیکی قسمی دخی دوقسمه منقسم بیوروب برقسمنی خاصهٔ نفسنه تخصیص
ودیکرین رؤیهٔ حوائج ناسه تقسیله تعمیم بیوردیلر (فکان یستعین بالخاصة علی العامة) فخر عالم علیه سلام الله
الاتم حضرتلرینك عادة سنیه لرندن ایدیکه حصهٔ استعانه بیورردی خاصه لری اولان جزئنده ارباب صحبت واصحاب
خدمتیله قضاء حوائج عامه اوزره استعانه بیورردی یعنی خواص خدامنه تبلیغ امور عامة ایلامر ایدردی
(ویقول ابلغوا حاجة من لایستطیع ابلاغی) خواصه بیورر ایدیکه بکا مرام وحاجتنی بالذات ابلاغه قدرتیاب
اولمیانلرك مطلوبی بنم بکا افاده ایدك دیرایدی امدی عدم استطاعة ابلاغ مرام عوام یامهابة مجلس سلطان
کونین ایله کلامه مکنت یاب اولمامالری ویاحضوردولتلرینه رومالدن عاجز اولنلرشاننده اوله بعدما ذلك الابلاغه
ترغیب ایدرلر (فانه من ابلغ حاجة من لایستطیع ابلاغها امنه الله یوم الفزع الاکبر) امنه مدله ای جعله فی امن
ویوم فزع روز حشر ونشردرکه هرکس عذاب وعقابدن هراسان اولورلر ویایوم نفخه دردیدیلر یعنی اول کمسنه که
حاجتنی ابلاغه قدرتیاب اولمیانك حاجتنی ابلاغ ایلیه پروردکار عالم جل شانه هول قیامتدن اول کمسنه یی امین ایدر
(وهذا من حدیث هند بن ابی هالة وعن الحسن) سبط محترم رضی الله عنه ویاحسن بصری قدس سره (کان رسول
الله صلی الله علیه وسلم لا یأخذ احدا بقرف احد ولا یصدق احدا علی احد) اخذ عقوبتدن مجازدر وقرف فتح قاف
وسکون راء وفا ایله تهمت واسنادکناه بدیکران بعض نسخده ذال معجمه ایله قذف واقعدر مراسیل ابی داوودده
ریحانهٔ مکرم امام حسن رضی الله عنه دن مرویدرشارع شرع مبین صلی الله علیه وسلم براحدی دیکرلك اسناد
تهمتیله مؤاخذه ومجازاة ایتمزدی وبرکشینك اخر حقنده کی عقوبتی مقتضی ویاحقوقه متبرحق مقضی اوله مجرد
صدق مقالنه حکم ایله کلامنی قبول ایتمزدی کرك مؤاخذه ترتب ایتسون ویا ایتمسون امابومعنی عمومی اوزره
راسخ اولمزبراکاهی مخبرك صدقنی بیلوب خبرنه اعتماد وبیامن تصدیق ونورنبوتله حلیهٔ حال اول نورمحضه
منکشفه ایدی (وذکر ابو جعفر الطبری) محمد بن جریر (عن علی) کرم الله وجهه (عنه صلی الله علیه وسلم ماهممت
بشیء مما کان اهل الجاهلیة یعملون) خبرمذکور خصال مکتسبه فصلنده مرور ایلدی درین محل اعادهسی عفت
حضرتی بیان وبازیادهٔ لفظ حدیث سابقه اذکر اولنمغله تتمیم مراد اولنه (غیر مرتین کل ذلك یحول الله بینی وبین
ما ارید من ذلك ثم ماهممت بسوء حتی اکرمنی الله برسالته) یعنی اهل جاهلیت درکار اولدقلری بازیچه ومعازف
مانندی مناهی یه عزم وقصدا تقدم انجق دوبار صدور یافته اولوب هربارنه مولای جلیل بنم مقصودم میانه سنه
سدراه ایلیوب بعد ذا قصدا تقدم تاکیم نکه دارندهٔ عالم بنی نبوة ورسالتله مکرم بیوردی دیدی ایکی کره هم
ایلدکاری امری بیان قصد بیوررلر (قلت لیلة لغلام کان یرعی معی لو ابصرت الی غنمی حتی ادخل مکة فاسمر بها) فتح
همزه وضم میمله سمر حدیث لیل (کما یسمر الشاب) فتح شینله مصدر شب یعنی صارشاب اولمق جمعدر حدیث الحسن
معناسنه فتی اسا (فخرجت حتی جئت اول دار من مکة) حتی مرعیدن مجیئمه غایتدر (سمعت عزفا) عین مهمله وزای
وفا ایله مایلهی الانسان ویالعب بالمعازف (بالدفوف) جمع دف ضم وفتح دال وشد فا ایله (والمزامیر لعرس بعضهم

خلاف انظر فضرب) صیغهٔ مجهولله (علی اذنی فنمت) ضمتین ویاضم وسکونله غشاوهٔ نوم ضرب اولنمق منع سماعدرکه
نائم اولان ایشتمزکو یازیرخیمه ده جانشین اولنلری چادر تغطیه ایتمکله خیمه ضرب بندن مستعاردرکان اذن تحت
غطاده سمعدن محجوبه در (فما ایقظنی الا مس الشمس فرجعت ولم اقض شیئا ثم عرانی) ای طرء علی وعرض الی
(مرة اخری مثل ذلك ثم لم اهم) ضم هاو نشدید میم مفتوحه ایله وضم وکسری دخی جائزدر (بعد ذلك بسوء) ضم
وفتح سینله محصول خبر برکیجه بنم له رعی غنم ایدن غلامه دیدمکه کوسفندلریمه نکه داراق ایله سك تاکه بن مکه یه
واروب صحبت مردان آسا حکایهٔ شبانه ایله ازاده دل اواسم دیدم وروبراه شهر مکه اولوب بیوت شهردن برخانه یه
رسیده اولدمکه اول سرایده دف ونای وسماع کوشزدم اولدی مکربعض اهل مکه نك سوری ایمش نکاه ایدوب
اوتوردیغم حالده خواب کران مستولی اولوب اصوات وحرکات اهل سوربنی بیدار ایتمدی الاکرمیت آفتاب صبح
نومدن ایقاظ ایدوب مرعایه رجعت ایلدم وقصدایتدیکم امری مرتکب اولمدم بعدذا ینه بوداعیه مانندی
خواهش ظهور ایدوب ینه برکیجه هم ایتمدم دیو بیوردیلر امدی حرمة معازف احادیث مشهوره ایله ثابته در
اما ضرب دفك جوازی شایعدر وامام ماوردی امثالی فحول علما التسلیة الاحزان ضرب عودی تجویز ایتمشلرلکن
جوازی بوی اشتباهدن خالی دکلدر شیخ محمد بکری عطروا مجلسنا بعود الماوردی کلام ظرافت پیامیله ماوردینك
جوازنه ایما بیورمشلر وفی منظومة الدمیری * ونغمات العود فی الاحیان * قالوا تزیل اثر الاحزان * فاجزم علی
التحریم ای جزم * والحزم ان لاتتبع ابن حزم * فقد ابیحت عند ابن حزم الاوتار والعود والطنبور والمزمار کذا
فی نسیم الریاض الخفاجی

فصل

(واما وقاره صلی الله علیه وسلم) وقار سکون وطمأنینة ورزانت ویاعظمت (وصمته) سکوت (وتؤدته) ضم تاء
فوقیه وفتح همزه ودال مهمله ایله تأنی (ومروته وحسن هدیه) سیرة وطریقة وهمت وسلوك (فحدثنا ابو علی الجیانی
الحافظ اجازة) یعنی ابو علی علیه الرحمه دن روایت مسموعاتنه اذن واجازة جهتندن بیامرس اولوب (وعارضت
اصلی بکتابه) نسخهٔ مقروءه یی حال القراءة نسخهٔ شیخه مقابله ایلدم (قال حدثنا ابو العباس الدلائی) کسر دال
مهملهٔ مشدده وتخفیف لام مفتوحه والف ممدوده ویاء مشدده ایله جمع دلوه نسبتدر احمد بن انس العذری قال (انبأنا
ابوذر الهروی حدثنا ابو عبدالله الوراق حدثنا اللؤلؤی) ابو علی محمد بن احمد (حدثنا ابو داود) سلیمان بن اشعث
صاحب السنن (حدثنا عبد الرحمن بن سلام) فتح سین مهمله وتشدید لام له (قال حدثنا الحجاج بن محمد عن
عبد الرحمن بن ابی الزناد) حافظ اعورمصیصی یوزالتمش درتده جانب بقایه عنانکش عزیمت اولمشدر (عن عمر بن
عبد العزیز بن وهیب) انصاری مولی زید ثابت (سمعت خارجة بن زید) بن ثابت الانصاری المدنی احد فقهاء
السبعة قال الشهاب الخفاجی قیل ان اسماء فقهاء المدینة السبعة اذا علقت علی محموم بریء واذا وضعت فی البرلم یدخله
سوس ولم یسفد وقد نظمهم بعضهم * الا کل من لایقتدی بائمة * فقسمته ضیزی عن الحق خارجه * فخذهم
عبیدالله عروة قاسم * سعید ابو بکر سلیمان خارجه (یقول) بوخبر لطیف مراسیل ابی داوددندر (کان النبی
صلی الله علیه وسلم اوقر الناس فی مجالسه) حضرت شاه سروش خدم صلی الله علیه وسلم مجلس همایونلرنده
وقار جهتندن ناسك اعظمیدی اماعیال وخواصیله خلوت نشین اولدقده انبساط اوزره ایدیلر ولفظ کان بحسب
الاصل فعل ماضی ایسه ده استمرارله استعمالی شایعدرو کان الله غفورا رحیما اسما وبرای تکرار دخی لقرینة
مستعملدر نحو کان حاتم یقری الضیف (لایکاد یخرج شیء من اطرافه) لایکاد ایرادنده مبالغه بدیدار در ویخرج
فتح یاء تحتیه ایله وشیء مضارعه فاعلدر اماضم یاء ایله یخرج مضارع اخرج شیأ مفعول اولور یعنی کمال وقارندن
بدن نازکترین ولباس کل پیرهنی تحتندن پای عرش پیمالری اسایر عضوی اظهار بیورمامه قریب اولمزدی یعنی
قدم شریفه لری زیرقبادن بروز ایتمزدی ویاخود براق ومخاط ووسخ آساشیئی اخراج ایتمزدی دیمك اوله خذ ماصفا
ودع ما کدر (وروی ابو سعید الخدری کان النبی صلی الله علیه وسلم اذا جلس فی المجلس احتبی بیدیه) وکذلك (کان
اکثر جلوسه) علیه الصلوة والسلام (محتبیا) احتباء حاء مهمله ایله دودستن ساقینی اوزره وضع ویاظهر وساقینی ردا
ویاعمامه سیله جمع وضم پرداخته ایلمك ابو داود وترمذی علیهما الرحمه شمائلنده ابو سعید خدری رضی الله عنه
جنابندن روایت بیوررلرکه حضرت تخت نشین لولاك علیه السلام مجلس سروش خدمنده جلوس ایلدکاری
حینده دودست شریفه لریله لباس پاکینی ساختهٔ همعنان هیئات جلوسی غالب حالده ساقینی وظهر شریفه لرین
پوشیده ایدن قبای زیبایه نظام وعمامه ودستار لطیفه لرین پرداخت بیوررالردیغی حالده متواضعانه وقار اوزره

جالس اولوردی (وعن جابر بن سمرة رضی الله عنه انه علیه الصلوة والسلام تربع) امام مسلم وابوداود روایتکرده سی
اوزره جابر رضی الله عنهدن مرویدرکه سلطان عالم صلی الله علیه وسلم خارج صلوتده احیانا مسجد شریفده تربع
بیورردی (وربما) تشدید وتخفیفله (جلس القرفصاء) ضم قاف وفاء ویا کسر فاء برله ومد وقصر ایله وعن القراء اذا
ضممت مددت واذا کسرت قصرت الیتین اوزره جالس اولوب شکمن تخذیننه پیوسته قیلمق (وهو) بروایة ترمذی
قرفصا (فی حدیث قیلة) فتح قاف وسکون تحتیه ایله بنت مخرمة الغزیة او العدویة وقد تقدم (وکان کثیر السکوت)
تفکر مشاهدهٔ ملکوت وتذکر مطالعهٔ جبروتله بسیار خاموش ایدیلر (لا یتکلم فی غیر حاجة) ضروریة قضیهٔ دینیه
ودنیویه ویا مسئلهٔ علمیه وعملیه دن غیری محلده دهن کشای گفتار اولمزلر ایدی وفی الحدیث ان من حسن اسلام المرء
ترکه ما لا یعنیه (یعرض عمن تکلم بغیر جمیل) ذکری مستحسن اولمین کلامله سخن ساز اولنلردن اعراض ایدردی
(وکان ضحکه) کسر وسکونله (تبسما) اول حضرتک خنده سی کولمسمک ایدی امر دنیاده نیم خنده وتبسم امام
آخرتده خنده وضحک ایدی تاکه نواجذدر دانه لری اشکار وغنچه دهانی شکفته اولوردی (وکلامه فصلا) حق
وباطل میانه سن فارق وحلال وحرام بینی فاصل وگفتار معجز رفتاری بین ایدی (لا فضول) فتحله (ولا تقصیر)
قدر حاجتدن کلام حکمت نظامی نه بیش ونه کم * دهان نکته دانی روح بخش قالب تحقیق * زبان خوش بیانی رونق
افزای فصاحتدر (وکان ضحک اصحابه عنده التبسم توقیرا له واقتداء به) وحضور رسالت پناهلرنده اصحاب
ذوی الاحترامک خنده لری اول حضرته تعظیما واقتفاء تبسم ایدی (مجلسه مجلس حلم) کسر حاء وسکون لام
وبعض نسخه ده ضم حا مع الکاف حکم واقعدر (وحیاء وخیر وامانة لا ترفع) صیغهٔ مجهولله بالتذکیر والتأنیث
(فیه الاصوات ولا تؤبن) ضم مثناة فوقیه وسکون همزه ایله وگاهی واوه مبدله در وفتح موحدهٔ مخففه ای لا ترمی
بصریح ولا تذکر بقبیح (فیه الحرم) ضم حاء وفتح راء ایله جمع حرمة والحاصل مجلس عالیلری علم وحلم وحکم وحیا
ووفا وصفا وکل خیر دنیا وعقبی وامانه کبری اولوب تأدبا لسید الکائنات آواز بلند ظهورا یتمز وانتهاک حلال اولنمین
حرمه قبحله یاد اولنمزدی (اذا تکلم اطرق جلساؤه کأنما) ماء کافه زیاده سیله در (علی رؤسهم الطیر) رؤسهم امثالنده
بحسب القراآت اوچ وجه رایکاندر کسر ها وضم میم وکسر هر دو وضمها یعنی حضرت خطیب منبر سیادت علیه
اسنی التحیة گفتار اعجاز رفتارله کویا اولدقده جلیس وانیس مجلس اولنلر بموجب ادب اولوب کویا کمال
استکانتلرندن ناشی سرعتلری اوزره مرغان هوا قرار ایتمش کبی ایدیلر امدی مرغان قرار ایتدیکی شیئک
استقرار ایله تشبیه ده سر دولتمندان صحب کرام کمال سکینتله وصفلرنده مبالغه بدیدار اولور (وفی صفته) صلی الله علیه
وسلم فی مشیه مقدم خبر (یخطو تکفؤا) مبتدأ در ولفظی مراد لا حول ولا قوة الا بالله کنز من کنوز الجنة قولی اسما
ای قیل فی وصفه هذا ویخطو مضارع خطا المعتل ورجلی مد ایده رک رفتار در وضمله خطوه ما بین القدمین وتکفیا
فتح مثناة وکاف وفاء مضمومه وهمزه ایله مصدر در کتقدم تقدما یعنی اوکنه میل ایده رک خطوه جنبان اولمقدر
(ویمشی هونا) فتح هاء وسکون واوله من غیر عنا بل رفق ولین آهسته رفتار در (کأنما ینحط من صبب) فتحتینله جای
منحدر * دیدیلر وصف شریفنده بنه * پوریسه مائل اولوردی اوکنه * نی شکر کبی حیادن هر بار * اکیلوردی
اوکنه بر مقدار * یعنی یوکسکدن ایدرکبی نزول * پوریسه دائم اکیلوردی رسول (وفی الحدیث الآخر اذا مشی
مشی مجتمعا) یعنی اعضاء شریفه سن من غیر تحریک رأسه دفعة نقل ایدردی (یعرف فی مشیته) کسر وفتح میمله
(انه غیر غرض) فتح غین معجمه وکسر راء مهمله وضاد منقوطه ایله ای غیر قلق ولا ملل (ولا وکل) فتحتینله بلید
وهراس (ای غیر ضجر ولا کسلان) ظاهرا ما قبلنی لف ونشر اوزره مرتبا تعیینده ضجر قلق وکسلان فتور وعدم
نشاط ایله غمناک یعنی رو یشنده نمایان ایدیکه اضطراب ایله وملولانه رفتار ایله دکل ایدی (وقال عبد الله بن مسعود)
بخاری واصحاب سنن روایتلرنده وارد اولدی (ان احسن الهدی هدی محمد صلی الله علیه وسلم) هدی بوزن رمی
سمت وسیرة خادم عاقبت محمود ابن مسعود رضی الله عنه بیورر که تحقیقا احسن سیرة وسلوک سمت وطریقت صلی
الله علیه وسلمدر (وعن جابر بن عبد الله رضی الله عنهما کان فی کلام رسول الله صلی الله علیه وسلم ترتیل وترسیل)
یعنی کلام لؤلؤ نظام سید الانام علیه السلامده تبیین وتؤده حاصل ایدی من غیر عجله وغموض بیان کلام بیوررلردی
اوترسیل عطف تفسیر در اخرجه ابو داود واحمد علیهما الرحمه (وقال ابن ابی هالة کان سکوته علی اربع) برادر زادهٔ
سیدة النساء ابن ابی هاله بیورر که اول حضرتک سکوتی چار خصلت اوزره ثبوت یافته ایدی (علی الحلم والحذر
والتقدیر والتفکر) حضور جلالتمآبنده عتابی مقتضی گفتار ایله سخن ساز اولان کسنه اوزرینه مع قدرة المؤاخذه
حلم ایله سکوت ودشمناندن حراست ونفسنده وما یلیق به وبغیره تقدیری اوزره ومصنوعات حقی تفکر برله خاموش

اولورلردی (قالت عائشة رضی الله عنها کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یحدث حدیثا لو عده العاد لاحصاه)
روایت شیخین اوزره صدیقهٔ سلطان رسالت علیه ازکی التحیه صدیقه بیورر که اول حضرت ابجنبان گفتار
اولوردیکه اگر بر کسنه حرف بحرف حروف کلماتنی تعداد ایلسه قابل شمار ایدی یعنی کمال ثبات وعدم سرعتندن ناشی
عد اولنوردی (وکان صلی الله علیه وسلم یحب الطیب والرائحة الطیبة) طیب وعنبر ومسک وعود اسا تطیب اولنان
نفایسدر ورائحهٔ حسنه سائر معطرات ورائحه یه شامله در گل وسنبل وریحان وش خوشبو اولان شیئلر
(ویستعملهما کثیرا ویحض علیهما) ضمیر تثنیه طیبه ورائحه یه عائده اولور یعنی اکثر احیانده استعمال بیوروب
واستعمالنه ترغیب بیوررلر ایدی زیرا رائحهٔ طیبه ده فوائد بسیار حصوله بر اولور حضور ملائکهٔ حفظه وقوای
خمسهٔ ظاهره وباطنه مانندی منافع هویدادر (ویقول حبب الی من دنیاکم النساء والطیب وجعلت قرة عینی
فی الصلوة) طقوزنجی فصلده علی التفصیل متن ومعانیٔ حدیث مذکور کذار ایتمشدر (ومن مروته) صلی الله علیه
وسلم (نهیه عن النفخ فی الطعام والشراب) مروءة ضمتین وواو وهمزه ایله وگاهی همزه واوه قلب وادغام اولنوب
مشدد قیلنور مرء دن انساندر انسانیه معناسنه بما یلیق بالرجال ایله تلبس وما یخل بهی ترک ایتمکدر یعنی حضرت
ادیب مکتب خانهٔ ازل علیه سلام الله عز وجل جملهٔ مروتندندر طعام وشرابده اوفلمکی نهی بیورملری امدی حال
شربده اناء وکوزه تنفس منهیه در بالکه نفس آدمی سم دردیدیلر اما حدیثده وارد اولان کان صلی الله علیه وسلم
یتنفس اذا شرب مرتین خبر لطیفی بو معنایه دکلدر بل شربی قطع واناءدن دهنی تبعید وخارجده تنفس ایتمکدر
(والامر بالاکل) اولی اولان وامره لفظیله ایراد بیوریلوب نهیه اوزره عطف اولنمق انسب ایدی (مما یلیه) یعنی
طعامده هر آکل کندو اوکندن تناول ایتمسنه امر ایتملری مروة حضرتندندر (والامر بالسواک وانقاء) جرله
بالسواک اوزره معطوف ویا من مروته تنظیف تقدیر یله مرفوعدر (البراجم) باء موحده وراء مهمله والف وجیم
ومیمله جمع برجم وبرجمه مفاصل اصابع کف اتکیم سلامان مفاصل کف ظهر کف اولدیغی کبی وقیل البراجم
مفاصل الکف کلها (والرواجب) راء مهمله وواو والف وجیم وموحده ایله علی القیاس جمع راجبة ویا جمع رجبة
علی خلاف القیاس وهی المفاصل التی تلی الانامل ویا مفاصل اصول اصابع یعنی درون وبیرون انگشتنده اولان آن
برلری تنظیف وپاک ایتمکله امر ایتملری دخی مروة حضرتندندر (واستعمال خصال الفطرة) ختان واستحداد
وقص شارب وتقلیم اظفار ونتف ابط وفطره کسر فا ایله خلقة معناسنه درمراد اول حضرتک امر ایلدیکی سنت
سنیه در وقد سبق تفصیلها

فصل

(واما زهده فی الدنیا) صلی الله علیه وسلم معناء زهد ترک دنیا ولذات دنیویه دن روگردان اولوب فیما عند الله رغبت
تامه درکه اوچ قسم ایله معنی دربری ترک حرامه که زهد عوام ودیگری ترک فضول حلال که زهد خواص بر کمالدر
واخری ترک کل ما یشغل عن الله که زهد عارفین باللهدر (فقد تقدم من الاخبار اثناء هذه السیرة ما یکفی) سیرة
سید الابرار خلالنده احادیث واخباردن اول بابده ورود ایدن انباء اعاده وتکراردن اغنا ایدر وجهله گذران
ایلدی (وحسبک من تقلله منها واعراضه عن زهرتها) فتح زاء ایله زینت وبهجة (وقد سیقت الیه بحذافیرها) جمع
حذفار ویا حذفور ای بجملتها وکلیتها من جمیع نواحیها وفی النهایة الحذافیر الجوانب (وترادفت علیه فتوحها) ای
تتابعت بو ایکی جمله حالیتان ویا بین المبتدأ والخبر معترضتاندر (ان توفی صلی الله علیه وسلم) صیغهٔ مجهولله وان
مصدریه وبعض نسخه ده الی زیاده سیله در (ودرعه مرهونة عند یهودی) درع زره مذکر ومؤنث قیلنور (فی نفقة
عیاله) فی تعلیلدر یعنی شاه رسل صلی الله علیه وسلم امر دنیادن تقلل وقناعتی وزینت وبهجتندن اعراضی دنیا
اکا باسرها سوق وتسخیر اولنوب فتوحیٔ مال غنایم وارزاق داد حق ترادف وتتابع ایلدیکی حالده اقل قلیل ایله الی
الوفاة اکتفا وکفافله رضا داده اولملری سکاکافیدر حال انکه وفات ایلدکلرنده درع شریفی قوت عیال وآل یکرمی کیل
شعیره ابو الشحم نام یهودیده مرهونه ایدی (وهو یدعو ویقول اللهم اجعل رزق آل محمد قوتا) قوت غذا در کاروی
الشیخان دیعنی اولور که خدایا قوت وغذای آل محمدی من غیر زیادة ما یسد الرمق مقداری عطا ایدوب کفافدن بر زیاد
قیلمه دیو قاضی الحاجاته مناجات ایدردی جناب مقدس محمدی علیه طرایف التحیه سردر نقاب تراب کشیده اولدقده
نیجه حصون واراضی تخلف ایتمشلر ایکن فاقه وبینوایی اختیار ایله زره شریفی مرهونه قلمق اشکالدن خالی دکلدر
دیدیلر * ابن الصلاح فتواسنده جواب داده اولمشلرکه اول مال واراضی بعض نوائبه معده ووقوفه اولوب نحن معاشر
الانبیاء لا نورث ما ترکناه صدقة خبر شریفیله مصالح مسلمین ایچون اعداد بیورمشلر ایدی وآنی نفس نفیسه

وعيالى ايجون تصرف بيورمزدى اماشهاب خفاجى عليه الرحمه برنكته ايراد ايتمشدر جوعله رياضت نفس روح
وذهنه صفوه وقوى دادماولوب نفسى قدسيه وملكيه قيلمغله اهل ملل رياضتله اهتمام ايدرلردى امادين محمديه عليه
السلامده حرج ناياب اولمغين اول حضرت نفس نفيسى ايجون خاصة تقللى اختيار وفقر صورتنده اظهار
بيورملرى رياضت تامه ده امتى كندويه اقتدا ايله حرج وشدت ياب اولمسون حكمتى ايجوندر دونقل بيورمشلر
ولله دره ماادق فاكره (حدثنا سفيان بن القاضى) بن سكره شكر الله سعيه (والحسين بن محمد الحافظ) قاضى سبته
وشيخ مصنف عليهما الرحمة بشيوزبش حدودنده قضاء نحب ايلدى (والقاضى ابو عبد الله التميمى قالوا حدثنا
احمد بن عمر) تقادمت ترجمتهما (قال ثنا ابو العباس الرازى قال ثنا ابو احمد الجلودى) فتح جيمله افريقيه ويا شامده
برقريه يه نسبتدر (ثنا ابو سفيان ثنا ابو الحسين مسلم بن الحجاج) صاحب صحيح امام مسلم (ثنا ابو بكر بن
ابى شيبة ثنا ابو معاويه) محمد بن حازم احد ائمة الاعلام لكن مرجيه مذهب ايدى يوزطقسان درتده سرنهادهٔ
بالين لحد اولدى (عن الاعمش) ابو محمد سليمان بن مهران كاهلى سكسان سكز سال معمر اولوب يوز قرق سكز عامنده
وفات ايلدى (عن ابراهيم) ابن يزيد بن قيس الكوفى الفقيه الزاهد حضرت ام المؤمنين صديقه رضى الله عنها يه
رسيده اولمشيدى طقسان التيده عزم عقبى ايلدى (عن الاسود) بن يزيد النخعى العابد هشتاد بارج ايدوب كثرة
صيامله جلد بدنى سبز كون وهر دوشب ختم قرآنله اوقات كذار ذات خجسته منقبه ايدى دع تار يخنده دعوت
ارجعى يه اجابت وترك فانى ايلدى (عن عائشة رضى الله عنها قالت ماشبع) كسر موحده ايله ما اكل حتى شبع
(رسول الله صلى الله عليه وسلم ثلاثة ايام) بلياليها (تباعا) كسر تاء فوقيه ايله مصدردر اى متتابعة متوالية
(من خبز) مطلقا كندم وجو بعض نسخه ده خبز من بر واقعدر (حتى مضى سبيله) اى حتى توفى يعنى صديقهٔ عالى
حضرت صديقه رضى الله عنها بيورركه سه شبانه روز فخر عالم صلى الله عليه وسلم بيابى نان كندم ايله سير اولنجه
اكل خبز ايتمدى تاكيم دنيادن مفارقت بيوردى (وفى رواية اخرى) رواها البخارى (من خبز شعير يومين
متتابعين ولوشاء لاعطاه) الله عزوجل (ما لا يخطر ببال) بال عقل وقلب وفكر ويخطر ضم وكسر طاء مهمله ايله ذكر
وتصور ومرور يعنى اول حضرت پيدرپى ايكى كون ويا ايكى كيجه نان جودن شبع حاصل اولنجه يمدى اكر اول
حضرت ترفه ونعيم دنيايى مراد ايديدى ايزد تعالى خاطره خطور ايتمدك نفايس دنيويه يى اكا بخش ايدردى
(وفى رواية اخرى ماشبع آل رسول الله صلى الله عليه وسلم من خبز بر حتى لقى الله) عزوجل يعنى اول حضرت حقه
واصل اولنجه نان كندمدن سير اولمدى (وقالت عائشة رضى الله تعالى عنها ماترك رسول الله صلى الله عليه وسلم
دينارا ولا درهما ولا شاة ولا بعيرا) روايتكردهٔ مسلم اوزره حضرت سيد الورى عليه التحايا دار دنيادن رحلت
بيوردقده نه دينار ونه درم ونه شتر وكوسفند ترك ايتدى * النار آخر دينار نطقت به * والهم آخر هذا الدرهم الجارى
* والمرء بينهما ان لم يكن ورعا * معذب القلب بين الهم والنار (وفى حديث عمرو بن الحارث) برادر ام المؤمنين
جويريه رضى الله عنها (ماترك) حضرت سيدكشت انبياء عليه التحايا اهل بيتى ايجون تركه تخليف ايتمدى (الا) استثناء
مفرغه (سلاحه) كسر سينله (وبغلته وارضا جعلها صدقة) جعلها ارضه راجعدر ويا جملهٔ مذكوره يه ارجاع قيلنه
وجمله صفة ويا استئناف بيانيه ايله مستأنفه در وسلاحدن مراد سيوف ورماح وقسى ودروع ومغافر وغير ذلك چهار
ويا نه تيغلك برى ذوالفقار وچهار وياهفت زره كه برنيسى درع داود عليه السلامدر وپنج نيزه وحربه وكمان وتيردان
ودومغفر وسپر واعلامدركه هر برى محلنده نام وشانيله تعداد وتفصيل اولنوب وبغله دلدل نام استر هوار در يعنى
سلطان كونين صلى الله عليه وسلم دار بقايه رحلت حالنده موجوده اولان سلاح واستر وزمينى بعد الوفات صدقه
اولمق اوزره ترك وتخليف ايلدى وارض مستخلفه مخيريقك اول حضرته بخش ايلديكى زمينذر امدى صدقه اولمق
مصالح مسلمينه وقف بيورملريدر ووقفه صدقه تسميه سى جاريه در وشاه رسل صلى الله عليه وسلم ارض مذكوره
محصولندن مقدار كفاف اخذ ايليوب قدر حاجتدن مازادى تصدق ايدردى (قالت عائشة رضى الله عنها ولقد
مات) رسول الله صلى الله عليه وسلم (ومافى بيتى شيء يأكله ذو كبد) لام ولقد ابتدائيه ويا قسميه وواو حاليه اى لهو قد
ويا والله قد مات والحال انه ليس فى بيتى ديمك اوله وكبد فتح كاف وكسر موحده ويا سكونله مع كسر وفتح ذو حيات
معناسنه وكبد منبع دم اولمغين تخصيص قيلندى (الا شطر شعير) نصف صاع مراد اولنق كركدر او البعض
مطلقا بدليه اوزره رفعى ويا استثنائيه اوزره نصبى جائزدر (فى رف لى) فتح را وشد فا ايله شبه الطاق فى الحائط
ويا جدار دارده بالاتر اولان تخته بندر بقيهٔ حديث فاكلت منه طويلا ثم كلته ففنى روايتكردهٔ شيخين عليهما
الرحمة اوزره همخوابهٔ سيد الورى صديقه رضى الله عنها بيوررلر والله رسول الله صلى الله عليه وسلم دار عقبايه

رحلتكش اقامت اولدى بنم خانمده ذى روح اكله صالح شىء ناياب ايدى مكر نيم كيل جو طاقچه دوارده پس مانده
ايدى نيجه مدت اول جودن كفاف ايليوب بعده ذابقيه يى تفتيش ايجون كيل ايلدبكمده مدت يسيره ده فنا بولدى
ديدى خبر مذكور بودقيقه يى مشيردركه وضع كيل بركه شيئى ازاله ايدر عدوشمارد نحى بوكا مانع اولور اما ابتداى وقت
مبايعه ده عدوكيل مانع اولميوب لابد اولور (وقال لى) حال ماضيه يى حكايه در حضرت عائشه رضى الله عنها بيورركه
نبى محترم صلى الله عليه وسلم بكا بيوردى (انى عرض) بناء مجهول اله اجلالا له فاعلى محذوفدر (على ان يجعل لى) تذكير
وتأنيث ايله (بطحاء مكة ذهبا) بطحاء وابطح سيل روان اولان وادى درويابطن واديكه ريك وخرده سنكله براوله بكا عرض
اولندى يعنى ايزد متعال وادئ مكه يى زر ايله مالامال قيلمغى وحى ايله اعلام بيوردى (فقلت لا يارب) بن ديدم خدايا
بطحاء مكه يى بنمجون پرزر قيلمغى مراد ايتمم (اجوع يوما فاصبر واشبع يوما فاشكر) استئنافدركانه مرادك نه در ديو سؤال
بيوريلوب يكروز كرسنه ويكر سير اولمدر بومقامه مراد ايدرم (فاما اليوم الذى اجوع فيه فاتضرع اليك وادعوك)
تضرع ضراعتدن تذلل وانكسار ايله دعا وجانب حقه التجادر ودعا طلب مرامدر پس اول روزكه كرسنه اولم سكا التجا
وتضرع ايله ابواب جنبان وخواستكار احسان اولم (واما اليوم الذى اشبع فيه فاحمدك واثنى عليك) اول روزكه سير نوالهٔ
احسانك اولم حضرتكه سجده كردان حمد وثنا خوان اولمق اقصاى مرامم در ديدى (وفى حديث آخر ان جبريل عليه
السلام نزل عليه فقال ان الله يقرئك السلام ويقول لك اتحب ان اجعل هذه الجبال ذهبا وتكون معك حيثما كنت)
ما مزيدة للتأكيد (فاطرق ساعة ثم قال يا جبريل ان الدنيا دار من لا دار له ومال من لا مال له قد يجمعها من لا عقل له)
امام سيوطى مناهل الصفاده لم اجده هكذا ايله حديث مذكوره اشارت بيوروب طرق شتادن عبارات اخرى ايله
تحقيق بيورمشلر اما مصنف عليه الرحمه چند احاديث شريفه دن روايت بالمعنى بيورملرى ظاهردر ويقرئك السلام
مزيددن ضم يا ايله اما يقرأ عليك السلام قولى فتح يا ايله اولور وقيل هما لغتان وهو مهموز لا معتل ويجوز ابدال
همزته واوا وياء ودنيا فعلى من الدنو قرب معناسنه بو عالم مشاهد اوزره وعالمده اولان مال وغير اوزره وقرار كاه
عالميان اولان روى زمين اوزره اطلاق اولنور وبهذا الاعتبار دار تسميه اولندى يعنى بلبل سدره نشين جبريل امين
شاه ارلانه رسالت عليه التحيه حضرتلرينه ابلاغ كل دستهٔ تحيه اولوب حضرت خداى علام جنابكزه سلام وتحايا
واكرام ايدوب بيورركه حوالئ مكه ده اولان جبالى ذهب قيلوب من جهة الشرق والغرب نه محله توجه بيوررسك سكا
معيت ايتملرين مراد ايدرمسز ديدكده ادبا الهام ربانيه يه نكران اولوب سربجيب مراقبه بيوردقدنصكره ديديكم
اى جبريل دنياى فانيه دربرفرد بومسافرخانه ده مقيم اولمز وبركسنه مالك دنيا اولوب نه سالب اولمامق محالدر زيرا عاريه
ووديعه در بتحقيق زخارف دنيايى جمع ايتمز الا بيخرد اولان جمع وتحصيله كوشش واهتمام ايدر ديو ناطقه پرداز پيام
حكمت اولدقده (فقال له جبريل ثبتك الله يا محمد بالقول الثابت) جملهٔ دعائيه ويا خبريه در وقول ثابتله مراد حق
مطلق محققدر يعنى جبريل امين كلام پرحكم سيد الامم صلى الله عليه وسلمى پسنديده بيوروب يا محمد حضرت
پروردكار سنى قول حق اوزره استوار وبرقرار ايتسون ديو ثنا وستايش ايلدى (وعن عائشة قالت ان كنا آل
مضمردن بدليه اوزره مرفوع وعلى الاختصاص منصوبدر (محمد لنمكث شهرا ما نستوقد نارا) ان مخففه وآل اهل بيت
وسين نستوقد براى تأكيد ويا طلبدر شيخين روايتلرنده همسر حضرت پيغمبردن مرويدر بيوررلر بز معاشر اهل بيت
يكماهه مدت مكث يعنى براى كذار ايدردى خانه مزده آتش افروز اولمزدى (ان هو الا التمر والماء) ان نافيه وضمير طعام
ويا مأكوله راجعدر يعنى برفرده تناوله صالح طعام ناياب ايدى مكر خرما وآب اوله وقيل هذا كان فى بعض الاحوال
(وعن عبد الرحمن بن عوف) سند جيد ايله ترمذى وبزار روايت ايدرلر (هلك رسول الله صلى الله عليه وسلم) صواب
اولان توفى او قبض ماننده الفاظله تعبير ايدى زيرا هلاك عذاب وموت كفارده مستعملدر ديو اعتراض اولندى اما
هلاك مطلقا موت معناسنه پيغمبران وغيريده استعمالى ورودى (كل شيء هالك الا وجهه) آيتى آسا ومؤمن آل
فرعوندن يوسف عليه السلام شاننده محكى (حتى اذا هلك قلتم الخ) آيهٔ شريفه سى ورودى كبى ومستحق عذاب اولنلره
اختصاصى قرينه ثبوتيله در والا استعمال هلاك واردر ديمشلر والان لا يجوز لنا اطلاقه على من كرمه الله
والصحابة (ولم يشبع هو واهل بيته من خبز الشعير) مبشر بى حزن وخوف عبد الرحمن بن عوف بيورركه حضرت شاه
انبيا عليه التحايا دار سروره انتقال ايلدى نفس نفيسى واهل بيتى اربه اتمكيدن سير اولنجه تناول ايتمديلر (وعن
عائشة وابى امامة وابن عباس نحوه) صديقه رضى الله عنهادن مروى اولان حديث ماشبع رسول الله من خبز
شعير يومين حتى قبض وخبر ابى امامة فى الترمذى بهذا اللفظ ايضا وحديث ابن عباس هو المذكور عقب هذا (قال
ابن عباس كان النبى صلى الله عليه وسلم يبيت هو واهله الليالى المتتابعة طاويا) صيغهٔ جمعله طاوين ايراد بيورلديغى
حال رسول اللهى بياندر واحوال اهل بيت شان حضرتدن نمايانذر ويا ليالى ظرفيت اوزره منصوبدر وطاويا ضمير
رسول اللهدن حال اولور جوع معناسنه (لا يجدون عشاء) فتح عين ومدله غدايه مقابل طعامدر ترمذى وابن ماجه

روایتلرنده ابن عباس رضی الله عنهما رب الناس بیورر که فخر عالم واهل بیت مکرم بیالی نیجه شب کرسنه اولدیغی
حالده کیجه لردیکه اخشام طعامی ناموجود ایدی (وعن انس قال ما اکل رسول الله صلی الله علیه وسلم علی خوان)
کسر وضم خاء معجمه ایله اسکمله آسا مائده در (ولا فی سکرجة) ضم ثلاثه وتشدید راویا فتحیله عجمیهٔ معربه قصعهٔ
صغیره که بعض جوارشات نهاده قیلنوب جوانب سفره یه وضع اولنور ویا مائدهٔ صغیره معناسنه وجیم وهاء علامة
تصغیردر علی کل حال ارباب ترفه تناول طعامده انحنایه محتاج اولمامق ایچون اتخاذ اولنان مائده واسکمله لردر
(ولا خبز له مرقق) بناء مجهول له برنه معظم یوفقه ایله بنام اولان نان دروقیل هو الحواری والسمید (ولا رأی شاة سمیطا
قط) سمیط فعیل بمعنی مفعول جدی اسابره وبزغاله یی دربسیله بریان ایتمکیچون ماء سخنه ایله موی جلدینی ازاله
ایتمکدر بونوع کبابه حریص اولان مترفهین زمره سندندر والحاصل سید العابدین وسند الزاهدین علیه سلام رب
العالمین خوان اوزره مترفهین اسا تناول طعام ایتیوب وکوامخ وجوارشات نهاده قیلنان طبقچه لرده دخی اکل
ایتمدی ورغیف وکعك اسانان رقیق دخی نفس نفیسیچون اعمال اولنیوب ارباب تکلف وتنعم وش پوستندن مویی برای
کباب تنظیف اولنمش بریان شاتی دخی کورمدی دیدی خبرمذ کور وماننذی شمائل ترمذیده تفصیل کردهٔ ابن حجر
ومولانا علی القاریدر (وعن عائشة رضی الله عنها انما کان فراشه صلی الله علیه وسلم الذی ینام علیه ادما) فتح همزه
ودال مهمله ومیمله اسم جمع ادیم جلد مدبوغ نرم (حشوه لیف) روایتکردهٔ شیخین اوزره همسر سرور عالم صلی الله
علیه وسلمدن مرویدر که جامه خواب جناب رسالتمآب بومشق دریدن ایدیکه درونی لیف خرما ایله مالی ایدی (وعن
حفصة رضی الله عنها کان فراش النبی صلی الله علیه وسلم فی بیته) وفی روایة فی بیتی (مسحا) کسر میم وسکون سین
مهمله وحاء مهمله ایله سیاه توب موبین که خرقهٔ پشمینه مانندیدر (نثنیه) ای نطویه (ثنیتین) کسر مثلثه وفتح
مثناتله بعض نسخده یاء تحتیه ایله برمعنایه در (فینام علیه فثنیناه له لیلة باربع) باء زائده ایله (فلما اصبح قال
ما فرشتم) استفهام انکاری ویا استعلامیدر (لی اللیلة فذکرنا ذلك له فقال ردوه بحاله فان وطأته) فتح واو وسکون طاء
مهمله وتاء تأنیث وفراشه راجع ضمیره اضافتله فعاله وزننده درویا فتح وسکون وهمزهٔ غیر ممدوده ایله فعله وزنی اوزره
اوله (منعتنی اللیلة صلاتی) دختر ابن خطاب رضی الله عنهما بیوررکه دولتخانهٔ رسول الله صلی الله علیه وسلمده جامه
خواب حضرت موی سیاهدن دوخته ایدی اول جارشب پشمینه یی ایکی قات ایدوب انك اوزرنده استراحت
ایدرلرایدی اما برشبانکه اول بساطی چارطاق ایدوب نرمیتی ایچون پیچیده ایلدك وقتا که آفتاب برج رسالت رسیدهٔ
هنکام صبح اولدی بکا بوکیجه نه فرش ایتدیکز دیو استعلام بیوردقده فراشی درت قات ایتدك دیو تمهید چارشب
اعتذار ایلدك اولکی حالی اوزره ابقا ایلدك یعنی دوطاق اولسون زیرا ملایمت چاربنی ناچار تهجددن منع ایلدی
بیوردی (وکان ینام احیانا علی سریر مرمول بشریط حتی یؤثر فی جنبه) شریط خوص وسعف خرمادن تافته
رسندر وحتی ابتدائیه وصیغهٔ مضارعیه حال ماضیه یی حکایه ویا که تعلیلیه به مرادفه در دیدیلر والاول اظهر
شیخین وترمذی وابن ماجه روایتلرنده اول بیدارنشین خلوتخانهٔ اسرا علیه السلام والتحایا بعض اوقاتده چوب
خرمادن تافته سریر اوزره خسبیده اولوب میانه ده حائل اولمدیغندن پهلوی نازکترینلرینه حبال شریطه تأثیر
ایدوب کل بدنلرنده اثری نمایان اولوردی (وعن عائشة رضی الله عنها قالت لم یمتلیء) لام مفرده ایله وبعض نسخده
همزه ایله لم یمتلی واقعدر (جوف النبی صلی الله علیه وسلم شبعا قط) فتح وکسر شین معجمه وفتح وسکون موحده ایله چار
لغت پیدا اولور امدی کسر شین وفتح با ایله نقیض جوع وکسر شین وسکون موحده ایله ما یشبع من الشیء وتمییزیت ایله
منصوبدر (ولم یبث) فتح تحتیه وضم موحده وتشدید مثلثه ایله نشر واظهار (شکوی الی احد وکانت الفاقة)
حاجة وفقر (احب الیه من الغنی) ان مکسورهٔ مشدده دن مخففه درای (وان کان لیظل جائعا) یظل فتح مثناة تحتیه
وظاء معجمه ایله کان اخواتندندر لیلا ونهارا دوام فعلده مستعملدر وجملهٔ حالیه در (یلتوی طول لیلته من الجوع)
یلتوی تقدیم لام علی التاء وواو مخففهٔ مکسوره ایله وبعض نسخده تحتیه وفوقیهٔ مفتوحتین کذلك لام وواو مشددهٔ
مفتوحه ایله یلتوی اوینقلب علی فراشه من الم الجوع (فلا یمنعه صیام) نصبله مفعول یمنع ویا نزع خافضیة اوزره
منصوبدر ای عن صیام (یومه ولو شاء) بعد لو مفعولی کثیرا محذوفدر لدلالة جوابها علیه (سأل ربه جمیع کنوز
الارض وثمارها) جرله کنوز اوزره معطوف ویا نصبله جمیع اوزره عطف اولور (ورغد عیشها) کذلك فی العطف رغد
فتحتینله ویا فتح وسکونله سعة وفراخی وعیش ومعیشت معناسنه (ولقد کنت ابکی له رحمة مما اراه به) وفی نسخة
مما اری به (وامسح بیدی علی بطنه مما به من الجوع واقول) واو حالیه در (نفسی لك الفداء) کسر وفتح وقصر مدله
(لو تبلغت من الدنیا بما یقوتك) تبلغ تفعل من البلاغ قدر کفایه در ولو للتمنی ای لو اکتفیت منها بالکفاف من القوت
(فیقول یا عائشة مالی وللدنیا) ما نافیه ای لیس لی الفة ومحبة ویا استفهامیه اوله (اخوانی من اولی العزم من الرسل

صبروا علی ما هو اشد من هذا فمضوا علی حالهم فقدموا علی ربهم) ای لاقوه (فاکرم مآبهم) اسم مکان ویا مصدر میمی
(واجزل ثوابهم) ای اکثر لهم العطاء (فاجدنی استحیی) بیائین اویاء واحدة (ان ترفهت فی معیشتی) ان شرطیه
ویا فتحیله مصدریتی جائزدر ماقبلنه لام تقدیر اولنور وترفه تفعل من الرفاهة والرفاهیة (ان یقصر بی غدا) یقصر مع
التشدید مبنی للمجهولدر (دونهم وما من شیء هو احب الی من اللحوق باخوانی واخلائی) مدله یاء متکلمه مضافا جمع
خلیل (قالت فما اقام بعد) ضم اوزره مبنیدر (الا شهرا حتی توفی صلی الله علیه وسلم) حاصل پیام زبدهٔ کلام جناب ام
المؤمنین صدیقه رضی الله عنها بیوررکه هرکز شکم پرحکم نبی محترم صلی الله علیه وسلم شبع وجمیله طعامدن مالی
اولمدی وبرفرده اظهار شکوی ایتیوب فقرولی نوایی اوسلطان دین حضرتلرینه غنادن محبوبتر ایدی واول حضرت
شبانه روز کرسنه اولدیغی حالده هنکام شبده الم جوعدن جامه خواب اوزره تقلب واضطراب ایدردی والم کرسنککی
اول حضرتی روزهٔ یومندن مانع اولمزدی واکر رغبت ایدیدی جمیع دفاین ومیوهٔ زمین وفراخیء معیشة ارضی بالکلیه
نفایس دنیویه یی خدادن درخواست اولوردی وجه مشروح اوزره ذات خجسته صفات سرورکائناتدن معاینه
ایتدیکم پیچ وتابه کریان اولوب شکم پرحکمی اوزره دستمی مالیده قیلوب یارسول الله عائشه راه محبتکده سکافدا در
نولیدی دنیادن قوای بدن حصولی مقداری کفاف ایدیدك دیدیکم حالده بیوردیلرکه یا عائشه بنجون الفت دنیانایابدر
من ازکجا ودنیا ازکجا خداوندان عزیمت اولان پیغمبران برادرلرم بوندن سخت تربلایه صبروشکیب ایله دنیادن کذار
ایلدیلر وخدای کریم انلر مرجع ومصیرنه اکرام عمیم وبخشش نوال عظیم دار النعیله مثوباتلرین جزیل بیورمغین مراتب
علیه یه فائزین اولدیلر امدی بن نفسمی شرمنده بولورمکه اکر معاشمده تنعم ورفاهیت ایدرسم فردا برادران عالیشانان
درجه سندن قدر ومنزلم پست اوله وبکا اول زمرهٔ ذیشانان ودوستانمه ملحق اولمدن غیری عندمده محبوبتر شیء
نایابدر بیوردیلر صدیقه رضی الله عنها روایت ایدرکه بوکفتار له ناطقه پرداز اولدقد نصکره بکماهه مدت مکث فانیده
انجق اقامت بیوروب بعده دار بقایه رحلت ونعیم سرمدی یه وصلت بیوردی * شاه رسل کزیدهٔ کل هادیء سبل *
سلطان عاشقین وسر زاهدیندر * ممتاز اصفیا وسرافراز اتقیا * نورهدا ضیاء دل عارفیندر (بیت) کر بایدت
زدوزخ سوزان امان بجان * دردل درخت دوستیء مصطفی نشان * صلوات الله علیه وعلی جمیع اخوانه وآله

فصـــــل

(واما خوفه ربه) ربه منصوب فاعلنه مضاف مصدره مفعولدر واختلف فی خوف النبی صلی الله علیه وسلم من
عقاب الله فقال الامام ابو الحسن الاشعری فی کتاب الایجاز کان علیه السلام یخاف الله بلا خلاف الا ان خوفه کان
لماذا فقال اهل الحق کان خوفه قبل ان آمنه الله من عقابه وبعده کان من عتابه ولومه فی الدنیا فاما بعد ان آمنه الله
من عقابه فلا یجوز ان یخاف عقابه مع علمه انه آمنه منه (وطاعته له وشدة عبادته) یعنی حضرت سرافراز اتقیا علیه
التحایا خدای ذی الجلال جل وعلادن خوف وخشیتی وجمیع حال وشانده کمال انقیاد وکمیة وکیفیة عبودیته شدتی
(فعلی قدر علمه بربه) عظمت کبریایه معرفت ودانشی مقداری اوزره در علم ومعرفت عند العلما برمعنایه در
(ولذلك) ای النبی صلی الله علیه وسلم (قال فیما حدثناه ابو محمد بن عتاب قراءة منی علیه) ای من بین اقرانی (قال ثنا
ابو القاسم الطرابلسی) حاتم بن محمد التمیمی طرابلسی واطرابلسی اولنه همزه زیاده سیله وبدونها نسبتدر وهی
مدینة بالشام وبالمغرب والمشهور فیها ترابلسی بالتاء الفوقیه (ثنا ابو الحسن القابسی ثنا ابو زید المروزی ثنا
ابو عبد الله الفربری ثنا محمد بن اسمعیل) امام بخاری صاحب الصحیح (ثنا یحیی بن بکیر) ابو زکریا المصری اوچیوز
اوتوز بردهٔ دفین خاك پاك اولدی (عن اللیث) ابن عبد الرحمن اصلی اصفهانیدر امام مالك نظیری تبع تابعین واسخیای
طائی مشربانندن اولوب هرروز هزار دینار دخلی اولمشیکن اوزرینه زکوة ایجاب ایتمشدر یوز یمش بش تاریخنده
نقد جانن تسلیم کردهٔ دست اجل اولمشدر (عن عقیل) مصغر ابن خالد الحافظ یوزقرق برده لباس مستعار حیاتدن
تعری بیوردیلر (عن ابن شهاب عن سعید بن المسیب) تقدم ضبطه (ان ابا هریرة کان یقول قال رسول الله صلی
الله علیه وسلم لو تعلمون ما اعلم) جلال عظمت کبریاء ذی الجلالدن بنم معلومم اولان عالم مقداری دانشکز اولیدی
یاخود احوال قیامة واهوال آخرته بنم عرفانم قدری معرفتکز اولیدی دیمك اوله (لضحکتم قلیلا ولبکیتم کثیرا)
رجای عفو حق ایله مسرور ونعم ونوال مولی ایله مغمور اولوب خندان وشادمان وخوف باری لذائذ دنیا تنعم
وتفکهندن سیزی اشغال ایدوب بسیار کریان اولیدیکز امدی ذلك الخطاب مؤمنینه توجه ایدوب لکن خوفی رجا
اوزره ترجیح مقامنده وروداتمشدر خبر شریف عبارتنده طباقان اوثلاثه موجوده درکه قلیل وبکا وعلم بیننده
کثرت ضحك وعدم علم میانه سنده بدیداردر (زاد فی روایتنا عن ابی عیسی الترمذی رفعه) صیغهٔ ماضیله ویا مصدر
مفعول زاد (الی ابی ذر) یعنی شیخمز روایت سابقهٔ بخاریدن ماعدا امام ترمذیدن ابی ذر رضی الله عنه رفعله
روایتمزده زیاده ایلدی عبارهٔ مصنف علیه الرحمة ما اصطلح علیه المحدثون خلافنی ایجاب ایدر اما جار ومجرور برحال

مقدره تعلق يعنى عاريا الى ابى ذر ديمكله اصطلاحه مخالفتى مندفع اولور (انى ارى مالا ترون واسمع مالا تسمعون) ايكى محلده ما موصوله ايله مراد مغيبات دركه ملأ اعلاده رؤيت سروشان وبهشت ودوزخ واطلاع احوال موتى وعالم برزخ آسا اموره اطلاعله سزلك رؤيت واستماع ايتديككز اشياى ناديده وناشنيده يى كوردم وايشتدم (اطت السماء) اصل معناى اطيط ثقل احمالدن ناشيه صوت ايلدر يعنى اسمانده اولان فرشتكان كثرتندن سمادن صدا ظاهر اولوب انين وصرير ايلدى (وحق لها) بناء مجهول له ويا مصدر مرفوع مقدم خبر (ان تئط) فعل مجهوله نائب فاعل اولور يا مؤخر مبتدأ اى تصوت (مافيها) سبب اطيطى بياندر (موضع اربع اصابع الا وملك واضع جبهته ساجدا لله) يعنى صوت واوازايسه لمكه اسمان حقيقدر كه مقدار چار انكشت جاى خالى نايابدر الا نه انده بر فرشته سر فروبردهٔ سجدهٔ تحيت اولديغى حالده جبهه ساى طاعة رب العبادر (والله لو تعلمون ما اعلم) قدرة وعظمت ذى الجلاله داله احوال دنيا وآخرتدن بنم علم آسا معلومكز اولايدى (لضحكتم قليلا ولبكيتم كثيرا) اندك خنده وبسيار كريه ايديديكز (وما تلذذتم بالنساء على الفرش) ضمتينله جمع فرش مجامعه زناندن كنايه در (ولخرجتم الى الصعدات) ضم صاد وعين وفتح دال مهملاتله جمع مؤنث سالم وصعد جمع صعيد كطرايق وطرق لفظا ومعنى يعنى خانه لريكزدن بيرون وروبراه سوى حيرت اولوب (تجارون الى الله) من الجوار ضم جيم وفتح همزه والف وراء ايله صياح ورفع صوت يعنى حق استغاثهٔ حق ايله اهل وعيال وخانه وخانمانكز ترك ايدرديكز (لوددت انى شجرة تعضد) لام برقسم مقدره جوابدر وددت بز نه علمت بمعنى تمنيت قال الراغب الود محبة الشئ وتمنى كونه موجودا وعضد شجر قطعدر يقال عضدت الخشب اذا قطعته وعضد الشجر موته وآخر العهد به امدى مرادى روحك غيرى اولمغى تمنى اولوركه بعثت وسؤالدن رهاياب اوله يعنى بخندن بركنده بردرخت اولمقلغم تمنى ايدردم ديمك اولور (روى هذا الكلام) وددت انى شجرة تعضد قولى (من قول ابى ذر نفسه) ابوذر رضى الله عنه كلامندن اولوب پيام رسول الله صلى الله عليه وسلمدن اولمديغن رواية ايلدى (وهو) قولى ابى ذر (اصح) كلام مذكور قول ابى ذر اولمق روايتى صحيحتر وحالنه انسب وكلامنه اليق در بخلاف ما قبله فانه من الحديث بلا خلاف بعض نسخده اصح بدلى ضاد معجمه ايله واضح وورود ايتمشدر واما الصحيح اصح (وفى حديث المغيرة) رضى الله عنه دهاة عربدن بن شعبة صحابيدر وخبر مذكور اتفاق كردهٔ شيخين عليهما الرحمه در (صلى رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى انتفخت قدماه) حضرت امام انبيا عليه التحايا صلوة تطوع وتهجده قيام ايدردى تا كيم مبارك قدم شريفلرى تورم ايدوب طول قيامدن پاى عرش پيمالرينه ورم عارضه اولوردى (وفى رواية كان يصلى حتى ترم) فتح مثناة فوقيه وكسر راء مخففه وتخفيف ميمله مضارع ورم (قدماه) وفى رواية ساقاه يعنى رواية اخراده وارد اولديكه او سلطان دين نمازه قيام وطول وقوفدن پاى مباركلرينه ماده انصبابيله ورم پيدا اولوردى (فقيل له اتكلف هذا) همزهٔ استفهام وفتح مثناة فوقيه ايله در اصل اتتكلف ايدى تخفيفا احد تائين حذف اولندى (وقد غفر لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر) جملهٔ حاليه وبين الاستفهام وجوابه معترضه در حضرت سرور ستوده سير حضرتلرينك كمال عبوديت وخوف حالندن اكاه اولنلر يا رسول الله بو زحمت ومشقت طاقتكزاره نيچون تحمل بيورورسكز مع هذا سابق ولاحق فرضا كناهك اولسه ده ينه مغفورسن پا نيجه بر وجود جميلكه بار آور تعب اولورسك ديدكلرنده (قال افلا اكون عبدا شكورا) استفهام انكارى وفاء سببيه در خداى ذو المنن جل شانه حضرتلرينك بنم اوزريمه اولان جلائل احسان ونعم فراوانه عبد شكور اولميمى اول اجلدن بى معصوم ومغفور قيلدى امدى نعم جليله مزيد شكرى مستوجبه در (ونحوه عن ابى سلمة) عبد الله ويا اسمعيل ابن عبد الرحمن بن عوف الزهرى التابعى فقهاء سبعه دندر (وابى هريرة) هر نسخهٔ شفاده واو عاطفه ايله اما شمائل ترمذيده تكرار عن ايله مرويدر ياخود موقوفا او مرفوعا ابى سلمة صحابى حديثى دخى اولمق محتملدر (وقالت عائشة رضى الله عنها كان عمل رسول الله صلى الله عليه وسلم ديمة) كسر دال وسكون تحتيه دوامدن دائم معناسنه (وايكم يطيق ما كان يطيق) شيخان روايتلرنده صديقه رضى الله عنها بيورور حضرت سيد الاتقيا صلى الله عليه وسلم جنابنك معبود بالحق عم نواله حضرتلرينه عبادتى عملى دائم وبرقرار ايدى كما وكيفا اول حضرتك عبادتى آسا حقه پرستشده قنغكزده يارای اقتدار اوله ديدى (وقالت كان يصوم حتى نقول لا يفطر ويفطر حتى نقول لا يصوم) نقول نون وتاء فوقيه ايله مروى ورفع ونصبله در يعنى فريدة الصدق صديقه رضى الله عنها بيوردى كه حضرت پيغمبر عليه السلام بعض زمانده صومه مشغول اولوردى تا كم اول حضرت صائم الدهر اولمق توهم اولنوردى وكاهى بسيار بار مفطر اولوردى كويا هيچ نافله روزه يه دركار اولمزظن ايدردك (ونحوه عن ابن عباس وام سلمة وانس) رضى الله عنهم (وقال كنت لا تشاء ان تراه من الليل مصليا الا رأيته مصليا ولا نائما الا رأيته نائما) يعنى اى مخاطب اول حضرتى درهنكام شب نمازه دركار اولمديغى حالده مشاهده سن طلبكار اولسك ينه اول وقتده

تحريمه بند نماز اولدقلرى حالده معاينه ايديدك وبيدار اولدقلرين خواستكار اوليدق اول نازنين مهمان سراى ملكوتى خواب نازده كوريدك ديديلر (وقال عوف بن مالك) ابو عبد الرحمن الاشجعى الصحابى شامده ساكن اولوب تمش اوچده عازم دار النعيم اولمشلردر (كنت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم ليلة فاستاك ثم توضأ ثم قام يصلى فقمت معه فبدأ) وفى نسخة فابتدأ اى شرع فى الصلاة (فاستفتح البقرة فلا يمر باية رحمة الا وقف فسأل ولا يمر باية عذاب الا وقف فتعوذ ثم ركع فمكث) ضم كافله انتظار وتوقف وتفتح الكاف فى لغة (بقدر قيامه يقول سبحان ذى الجبروت) جبر وقهر وغلبه دن مبالغه در (والملكوت) مبالغة الملك (والكبرياء) اى العظمة (ثم سجد وقال مثل ذلك ثم قرأ آل عمران ثم سورة سورة) حالية اوزره منصوبلردر كما فى قراءة النحو بابا باباويا خود منصوب ومقدر قرأ فعلنه مفعول اولور (يفعل مثل ذلك) روايتكردهٔ ابوداود ونسائى وترمذى اولان خبرده عوف بن مالك بيورركه بر شبانكه ماه منير رسالتله بيله ايدم استعمال سواك بيوروب بعد ذا ابدست الوب صلوة تهجده قائم اولدقده بندخى امام محراب ملكوت حضرتنه اقتدا ايلدم قراءته بدء ايدوب بعد الفاتحة سورهٔ بقره تلاوتنه شروع ايلدى وهر رحمت ايتى كذار ايلدكده توقف ايدوب جناب مولا عز وعلا حضرتندن طلبكار رحمت وعذاب ايتى مرور ايلدكده موقفنده وقفه كير اولوب عقوبت ذى الجلالدن حقه التجا واستدعاء عنايت ايدردى بعده ركوع ايليوب قيامى قدر نيجه مكث بيوروب سبحان ذى الجبروت والملكوت والكبريا ايله سبحه كردان اولوب اى خدى ملك وملكوت وعظمت وجبروت ذاتكه شايسته تحايا ايله تسبيح خوان وتحيت كويم ديوب بعدها سجود طويل ايله سرنهادهٔ سجدهٔ نياز اولوب كذلك تسبيح ايلدى وتطويل ركعة اخرى ايليوب آل عمرانى قراءة بعدذا هر ركعتده منوال مقرر اوزره بر سوره تلاوتنه اغاز بيورر ايدى واطالهٔ ركوع وسجود وتسبيحاتله بهر ركعتده كما فى الاولين نمازكزار اولورلردى (وعن حذيفة مثله) صاحب سر نبى عليه سلام الرحمن حذيفة بن اليمان رضى عنه المناندن خبر سابق اسا روايتكردهٔ امام مسلمدر (وقال) حذيفه روايتنده جودت بيوروب ديديلر (سجد نحوا من قيامه وجلس بين السجدتين نحوا منه) اصل معناى نحو قصد در بو مقامده مثل معناسنه اولور يعنى اول حضرت عليه التحيه قيامى مثلى سجده ودو سجده ميانه سنده طول قيامه قريب جلسه ايلدى (وقال) حذيفه رضى الله عنه (حتى قرأ البقرة وآل عمران والنساء والمائدة) تا كيم يك ركعتده چار سور طوالى تلاوت ايلدى ياخود درت ركعتك هر برنده بر سوره قراءت ايتديلر (وعن عائشة رضى الله عنها قام رسول الله صلى الله عليه وسلم باية من القرآن ليلة) رواية ترمذى اوزره جناب صديقهٔ محترمه بيورديلركه حضرت خاتم الرساله عليه الصلاة والتحية كيجه لردن بر شب قيام بيوروب خواتيم سورهٔ مائده اولان (ان تعذبهم فانهم عبادك وان تغفر لهم فانك انت العزيز الحكيم) ايهٔ جميله سن تفكر ومعانىٔ لطيفه سن تدبر ايله بتون كيجه يى وياكثرين احيا ايلديلر ظاهرا قيام حال الوقوف فى الصلاة تكرار بيوريله (وعن عبد الله بن الشخير) كسر شين معجمه وخاء مشددهٔ منقوطه وتحتيه وراء مهمله ايله نزيل بصره عامرى صحابيدر وهو مخضرم ادرك الجاهلية والاسلام (اتيت رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو يصلى) جملهٔ حاليه (ولجوفه ازيز) كسر زاى اولى ايله بكامع غنة (كازيز المرجل) كسر ميم وفتح جيمله قدر من نحاس ابوداود وترمذى ونسائى روايتكردهسى اولان خبرده عبد الله رضى عنه الاله بيورركه امام الانبيا عليه التحايا تحريمه بند نماز ايكن مجلس سعادتنه متول ايلدم درون سينهٔ پر سكينه لرندن اتش اوزره صداى غليان ديك اسا اوازظهور ايدردى حاصلى دل اكاهلرينه جلال صمدانى اول مرتبه پرتو انداز خشيت ودهشت اولمشيديكه درونلرنده از يز مرجل اسا صدا كوشزد مسامع اصحاب اولوردى (وقال ابن ابى هالة) ربيب حضرت اولان هند بيورركه (كان متواصل الاحزان دائم الفكر ليس له راحة) حضرت فخر عالم صلى الله عليه وسلم حالا وما لا اشرايد احوال وموارداهوال علم شريفى شمولندن جزئى متتابع وعاقبة امورده فكرى دائم اولوب اعباء رسالتى تحمل وتكاليف بيوريلان خدمات عليهٔ ذى الجلالى به قيام برله اول حضرت ايچون دنياء فانيده راحت ناياب ايدى (وقال صلى الله عليه وسلم انى لاستغفر الله فى اليوم مائة مرة) روايتكردهٔ مسلم اولان خبر مسلمده وارد اولديكه اول حضرت كونده يوز كره حقه استغفار ايدرم ديو بيورديلر (وروى سبعين مرة) بخارى وترمذى روايتلرنده يتمش كره مرويدر يعنى استغفر الله لفظ شريفله ويا لا اله الا هو الحى القيوم واتوب اليه زياده سيله ويا رب اغفر لى وتب على انك انت التواب الرحيم ايله رطب اللسان اولورلردى (وعن على رضى الله عنه قال سالت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن سنته فقال المعرفة رأس مالى) اصل خلقتدن مقصود اولان معرفة الله در (والعقل دينى والحب اساسى والشوق مركبى وذكر الله انيسى والثقة) كسر مثلثه ايله كنزى (والحزن رفيقى والعلم سلاحى والصبر ردائى) رداء فوق اللباس اولان قبادر (والرضى) قصرله مصدر رومدله اسمدر (غنيمتى والعجز فخرى)

بعض نسخده والفقر فخری ورودی براعه كذا رشارح شفاء خفاجیدر (والزهد حرفتی) كسر حاء مهمله وسكون را ایله
صناعتدر وزهد ترك ما یرغب فیه من الدنیا (والیقین قوتی) بعض نسخده سكون واوله قوت وارد اولدی (والصدق
مطابقة خبر معناسنه اما اصطلاح مشایخ اوزره استواء السر والعلانیة والوفاء لله بكل ما عهده الیه مراد اولنور
شفیعی والطاعة حسبی) ای كفایتی (والجهاد خلقی) ضمتین ویا ضم وسكونله وجهاد جهاد اكبر واصغره شاملدر
(وقرة عینی فی الصلاة وفی حدیث آخر وثمرة فؤادی فی ذكره وغمی لاجل امتی وشوقی الی ربی) حدیث مذكور احیاء
غزالیده دخی مسطور اما حافظ عراقی لا اصل له دیمیله وامام سیوطی انه موضوع وآثار الوضع لایحة علیه
كلامیله كفتكو ایلدیلر اما كتاب وسنته مطابقه كلمات جامعی اولدیغی بدیدار ظهوردر (قال الشارح نور الدین
علی القاری والمصنف ثبت ثقة فحسن الظن به انه ما رواها الا عن بینة وان لم تكن عندنا بینة ولله دره (امدی وضعنه
ذاهب اولنلر بعض افراد خبر اعتبارنه واختلاف اسنادنه بناء كربوه خلافه سالك اولدیلر والحاصل امام سبحة
كرامت كرم الله وجهه بیورمشلر كه حضرت فخر عالم صلی الله علیه وسلمه طریقت علیه سندن پرسان اولدم
بیوردیلر كه معرفة بالله سرمایه وبضاعتم وخرد بناء مدار شرعم ومحبة الله اساس امور مدر ومطالب عالیه واقاء
مولایه شوق مركب وموصلم وخلوة وجلوتده ذكر حق انیس ومونسم واعتماد بما عند الله كنج نهانم وحزن ایسه
رفیقم وعلم بالله سلاحم ومشاقه صبر وتحمل رداء جسمم ورضاء بما قسم الله غنیمتم وافتقار الی الله مایه الافتخار
وترك حظوظات دنیویه صناعتم وعلم الیقین وعین الیقین وحق الیقین قوة قلب وقوه روانم وراستی شفیعم وطاعت
كفایتم وجهاد فی سبیل الله ومجاهده مع النفس بنم نهاده مدروسره باصرم معراج اصغر اولان نماز ونیازده مدر
بیوروب وخبر دیكرده میوه دلم ذكر مولاده نشئه یاب وهم وغمم امتمچون واشتیاقم لقاء خدا ومناجاة مولادر
بیوردیلر

(فصــــل)

(اعلم وفقنا الله وایاك ان صفات جمیع الانبیاء والرسل علیهم الصلاة والسلام) والرسل عطف الخاص علی العام در شان
شریفه لرینه اعتناء (من كمال الخلق وحسن الصورة) خلق فتح وسكونله خلق مادهٔ جسم واعضا وصورت هیئت
بدن وتناسب اعضا ومن ابتدائیه من كمال خبر ان (وشرف النسب) تا بابا آدم علیه السلام ابا وامهات شرافتلرند نسكه
خسیس ودنی نایاب اولمغله در (وحسن الخلق) ضمتین ویا ضم وسكونله (وجمیع) مرفوع مبتدا (المحاسن هی هذه
الصفات) لام تعریف الصفة برای عهد درو جمله خبر مبتدا یعنی جمیع صفات انبیا علیهم التحایا حسن هیئت وشرف
نسب ونیك خوایله سرشته ومحاسن ومحامدك كلیسی پیغمبران حضرتنده موجود ومجموعه در (لانها من صفات
الكمال والكمال) رفعله مبتدا (والتمام) عطف تفسیردر (البشری والفضل الجمیع) مبتدأ ثانی (لهم) خبر وجمله
مذكوره خبر مبتدأ اول وكمال وتمام بیننده فرق دقیق بودر كه تمام ما لا یتم الشیء الا به ایله معرف وكمال مقدار تمام
اوزره امر زائد ایله معبردر یعنی جنس بشره منسوب كمال وتمام وفضل وافضال جمیعیسی انبیا علیهم السلامده
موجوددر (اذ رتبتهم اشرف الرتب) پیغمبرانك عالم دنیاده مرتبه ومرتبه لری رتب موجوداتك اشرف واكملیدر
وملائكه اوزره انبیا علیهم التحایانك تفضیله اشارت اولور (ودرجاتهم ارفع الدرجات) وانلرك درجه لری عقباده
بالاترهر درجه در (ولكن فضل الله بعضهم علی بعض) استدراك تسویهٔ رتب توهمنی دفع ایچوندر اما پادشاه
جهان آفرین جل شانه انبیا ومرسلیندن بعضیسنی بعض اوزرینه دنیا وآخرتده تفضیل ایلدی مصنف علیه
الرحمة عدم تسویه اوزره سرد دلیله بروفق لف ونشر مشوش اشارت بیورور (قال الله تعالی تلك الرسل) سورهٔ
بقره ده مذكور اولان پیغمبران مراد اولنوب تعریف عهدی اولور وجمیع رسل مراد ایسه استغراقی اوله (فضلنا
بعضهم علی بعض) المراد بالفضیلة هنا الامر الزائد علی اصل معنی الرسالة لاستوائهم باعتبار تلك الحالة كما یدل علیه
بقیة الایة منهم من كلم الله ای تفضیلا له كموسی لیلة الحیرة وفی الطور وكمحمد علیه السلام لیلة المعراج یعنی اصل
نبوت ورسالتك غیری بعضیلرینی محبة وخلة وكلام اسا مواهب سنیه ومراتب علیه ایله بعضی اوزره تفضیل ایلدك
دیمك اولور رغب ذا ما عدا الانبیاء اوزره فضائل انبیایه اشارت بیوریلوب (وقال تعالی ولقد اخترناهم) ضمیر مطلقا
انبیایه ویا بنی اسرائیله عاید قیلنه (علی علم) منا باحوالهم (علی العالمین) مراد جمیع عالم ای عالمی زمانهم لكثرة
الانبیاء فیهم (وقال علیه الصلاة والسلام ان اول زمرة یدخلون) صیغهٔ معلوم ومجهول ایله (الجنة علی صورة القمر
لیلة البدر) سمی بدرا لمبادرته الشمس فی الطلوع او لتمامه فیها ابی هریرة رضی الله عنه طریقندن تخریج كردهٔ شیخین
اولان حدیث طویلده حضرت شمس برج رسالت علیه التحیه بیوردیلر كه بتحقیق اول جماعت وطائفه كه بهشته

داخل اولورلر روی تابناكلری ماه چارده اسا رخشنده وتابنده وضیاگستردر (ثم قال) صلی الله علیه وسلم
(آخر هذا الحدیث) حدیث طویل خاتمه سنده بالسعادة بیوررلر (علی خلق رجل واحد) خاء معجمه نك فتحی روایتیله
(علی صورة ابیهم آدم علیه السلام طوله ستون ذراعا فی السماء) اول زمرهٔ ذیشانك كلیسی رجل واحد خلقی اوزره
پدر عالی گهرلری آدم صفی الله صوره وهیئتی اوزره قدی طولا التمش گز دوعرضا هفت ذراع اولمق دخی مرویدر
امدی فی السماء ایله مراد جهة علودر كه قائما منتصبا اولدیغی حالده در والحاصل تلك الزمره ایله اراده بیوریلان
انبیا علیهم التحایا حضراتیدر وبقیهٔ خبرده مندرج بیوریلان (ثم الذین یلونهم) لفظ شریفیله مراد اولنان اولیا وعلماء
راسخون ویا زمرهٔ انبیا واولیا والذین یلونهم بقیهٔ مؤمنین اتقیا اوله دیدیلر (وفی حدیث ابی هریرة رضی الله عنه
رأیت موسی فاذا رجل ضرب) اذا فجائیه در وضرب فتح ضاد معجمه وسكون راء وموحده ایله بدنی سمین وهزالده
میانه ویا قلیل اللحم خفیف الجسم معناسنه ورجل فتح را وضم جیم ایله معناء مشهوری اوزره در (رجل) فتح راء وكسر
جیم ایله ای متكسر اقلیلا (اقنی الانف كانه من رجال شنوءة) فتح شین معجمه وضم نون وسكون واو وهمزه ایله وكاهی
همزه سی واوه مبدله وادغامله فعوله وزننده اسم قبیله بالیمن واقنی قاف ونونله من القنی بالفتح والقصر طول انف
ودقة ارنبه یعنی شب معراجده جناب كلیم اللهی مشاهده ایلدم جسم لطیفی مخافتله نزار بركسنه ایدی وموی
دلجو وگیسوی مشكبولری نه قویرجق ونه فرخال بلكه میانه ایدی وبینی عشر یقلری لطافتله موزون وانبجه
وعلونورله وسطی مرتفعجه كویا قبائل یمندن شنوءه نام قبیله رجالندن ایدی (ورأیت عیسی علیه الصلاة والسلام
فاذا هو رجل ربعة) فتح راء مهمله وسكون موحده ویا فتحله بین الطول والقصر معتدل القامه (كثیر خیلان الوجه)
كسر خاء معجمه ومثناة تحتیه ایله جمع خال شامهٔ سوداء معروفه (احمر كانما خرج من دیماس) كسر دال مهمله
ومثناة تحتیه ومیم والف وسینله حمامدر مع حمرة فی الوجه صفای لون مراد اولنور (وفی حدیث) لم یعرف راویه
(مبطن) تشدید طاء مهمله ایله ضامر للبطن (مثل السیف) فی استوائه ودقته ودخی امراده جناب روح اللهی
معاینه ایلدم قد جیلی اعتدال اوزره بر ذات ایدی روی تابناكنده خال مشكینی بسیار ولون سمن سیمای حمرته مائل
كان گرمابدن چقمش كبی چهرهٔ دلآراسی گلگون وروایهٔ دیگرده مبارك شكم پرحكمی ضیا وصفاده سیف اسا
معتدل ومصفا ایدی (قال صلی الله علیه وسلم وانا اشبه ولد ابراهیم به) یعنی اولاد خلیل الله علیه السلامدن اكا حلیه
وصورتده شبیه اولنلرك بغایت مشابهی بم دیو بیورمشلر * بو یله فرمان ایدر اول صاحب جاه * یعنی اول پادشه
عرش پناه * پدرم حضرت ابراهیمه بن * اشبه ام جملهٔ اولادندن (وقال صلی الله علیه وسلم فی حدیث آخر
فی صفة موسی علیه الصلاة والسلام) بخاری روایتی اوزره سید المرسلین علیه سلام المعین موسی بن عمران نعت
شریفنده بیوردیلر (كاحسن ما انت راء من ادم الرجال) ما موصوله وعائدی محذوف در ای الذی انت رأیته دیمكدر
وادم ضم همزه وسكون دال مهمله من الادمة مطلقا سمرة وقیل انها البیاض یعنی گندم لون اولان رجالدن سنك
گوردكلرك احسن وزیباسی كبیدر (وفی حدیث ابی هریرة رضی الله عنه عنه صلی الله علیه وسلم ما بعث الله
نبیا من بعد لوط علیه السلام الا فی ذروة من قومه) لوط بن هاران كه برادرزادهٔ خلیل الرحمن علیهما السلام المناندر
شامدن بعث اولنوب سدوم نام قریه اهالیسنه ارسال بیورلدیكه كندی بلادندن دكلدر وذروة كسر وضم ذال معجمه
وسكون را ایله هر شیئك زبده واعلاسیدر یعنی ابو یعلی وابن جریر تخریجی اوزره حق سبحانه وتعالی لوط پیغمبر
دنصكره انبیادن بر رسول بعث ایتمدی الا قومی بیننده صاحب مجد وشرف ورتبهٔ اعلای قوم وذروهٔ بالاسنده بعث
بیوردی (ویروی فی ثروة ای كثرة) ذروه مقامنده مطلقا كثرة وبسیاری معناسنه ثروة روایت اولندیكه ماله ده
تخصیص اولنور (ومنعة) فتحاتله جمع مانع ویا اسم مصدردر كصدقة ای قوم یمنعونه ویحمونه (وحكی الترمذی
عن قتادة ورواه الدارقطنی من حدیث قتادة عن انس رضی الله عنه) دارقطنی محلهٔ بغداده نسبتدر (ما بعث نبیا
الا حسن الوجه حسن الصوت وكان نبیكم احسنهم وجها واحسنهم صوتا) خدای بیهمتا عز وعلا بر نبی بعث ایتمدی
الا خوب روی وخوش آواز خلق وبعث ایلدی وسزك پیغمبركز نبی انس وجان حضرتلری اول وجود وخلقتده اول
زمرهٔ ذیشانك صوت وصورت جهتندن خوبتر ومحبوبتری ایدی بیوردیلر امدی حسن صورت كمال سیرته دلالت
ایدر والظاهر عنوان الباطن ولله در من قال یدل علی معروفه حسن وجهه * وما زال حسن الوجه احدی
الدلائل امدی حسنك كلیسی سید البشر صلی الله علیه وسلمه اعطا بیوریلوب وشطر حسن یوسف علیه السلامه
بخش اولندیغی مرویدر وروی الدارقطنی فی الافراد ابتغوا الخیر عند حسان الوجوه ورواه الطبرانی بلفظ التمسوا
(وفی حدیث هرقل) والاضافة لادنی ملابسة علی ما فی الصحیحین قیصر روم ابی سفیانه سؤال وتوجیهنده دیمشلر

(وسألتك عن نسبه فزعمت انه فيكم ذو نسب) زعم بمعنى القول مستعملدر وظن معناسنه دخى استعمال اولنور بعض
نسخ معتمده حاويه اولديغى فذكرت انه فيكم عبادتى دفع اشكال ايدر اى نسب عظيم فالتنكير للتعظيم اعلم الناس
ابن عباس رضى الله عنهمادن مرويدركه ابوسفيان بن اميه بكا نقل ايدركه ديار غزه‌دن رسم تجارتله كذر ايدركن
متحسان ديوان هرقل بزه دوچار اولوب حسب الامر حضور هرقله احضار ايلديلر هرقل اولا بكا سؤال ايدوب
اول دريتيم نبوتك ميانهٔ بحر انساب قبائلدن صدفهٔ نسبى نوجهله موصوفدر ديدكده بندخى جواب ادا اولوب بن
الاعراب سلسلهٔ انساب عدنانيه كه شجرهٔ اصليهٔ والاقدر ابى الانبيا ابراهيم عليه التحايا جنابنه بازبسته اولمغله
مغيلان زار قبائله نسبت نسل عدنانى اشجار باغ زارعدن مثابه سنده واول عرق عريق بينده دخى اغصان
بنى هاشم بيدوچناره نسبت نهال وردطرى منزله سنده شريف ومكرم اولمغين اول پيرايهٔ دستار نبوت اولان
كل خوشبوى معطر اصحاب ترين اصل ونسب ايديكى ظاهر درديدم توجيه خطاب ايدوب ديديكه نسبندن سكا
سؤال ايلدم وسن ذكر ايلدككه اول ذات عالى كهر قبائل ايچره صاحب حسب ونسبدر الحق هر پيراى اكليل نبوت
اولان كوهر عالى تبار برآوردهٔ كان اصيل و پروردهٔ دودمان شريف اولمغه محتاجدر ديديكى خبره اشارتدر
(وكذلك الرسل عليهم السلام تبعث فى انساب قومها) بووجهله رسل كرام حضراتى قومنك نسب عاليسندن بعث
اولنمشدر زيرا حضرت خلاق عالم جل شانه نبوتنه مختار قيلديغى ذاته عنصر مناسب اختيار بيوروب ذل وخسدن
اتخاذ ايمز (وقال تعالى فى ايوب) نعت صابر عليه السلامده خداى بيچون عم نواله بيورديلر (انا وجدناه) اى علمناه
(صابرا) وجدنايه مفعول ثانى (نعم العبد) مقدم خبر مؤخر مبتدأدر (انه اواب) اوبه غفلتدن رجوع وتوبه
معصيتدن رجوعله بنهماده فرق هويدادر ايوب عليه السلامك قبر شريفى بلاد حورانده قرب نوى برقريه ده
شهرتيابدركه جنبنده آب روان ظاهر اولوب برسنك پاره اوزره اثر قدمى هويدادر وزيارت وتبرك اولنور يعنى
بر عظيم الشان بندهٔ خاص ايوبى توفيق وتخليصمزله صابر بيلوب ايوب خوب خصال كثير الرجوع الى الله المتعالدر
اواب تواب معناسنه ورودى يراعه كذار انطاكى عليه الرحمه در وجناب ايوب عليه السلامى اداء مدحله
تخصيص بيورديغى بلايه صبر وقضايه رضاداده اولمغله‌در (وقال تعالى يا يحيى خذ الكتاب بقوة الى قوله ويوم
يبعث حيا) وهو قوله سبحانه (وآتيناه الحكم صبيا وحنانا من لدنا وزكاة وكان تقيا وبرا بوالديه ولم يكن جبارا
عصيا وسلام عليه يوم ولد ويوم يموت ويوم يبعث حيا) يحيى پيغمبره توراة جليلى جد وجهدله اخذه امر همايون
صدورنده جناب مدح آفرين يحيى‌يى مدح بيوروب برشان جليلمزله يحيايه حال صباده حكمت ويا نبوت اعطا
وقبل صمدانيه مزدن رحمت وشفقت وطهارت ونما ورفعت جهتندن عطاپاش مكرمت اولوب يحيى مظهر الطاف
جميله مزله كاهدن تقى ونقى ومقدس وبرى وپدر ومادرينه صله واحسانده ذروهٔ كماله رسيده اولوب والدينه عاق
اولمدى وروز ولادتنده مس ابليس تلبيسدن وموتنده ظلمهٔ قبردن وقبردن بعث وقيامى حالنده هول محشردن
سلامت پروردكارى وصون وحمايهٔ ذى الجلالى شان يحياده شايان وسزاوار اولدى (وقال ان الله يبشرك) تبشير
ويا بشارتدندر (بيحيى الى الصالحين) مصدقا بكلمة من الله وسيدا وحصورا ونبيا من الصالحين) حق جل وعلا شايان
خطاب بشارت نصاب بيوروب خداى جليل سكا يحيى اى جميل ايله تبشير ايدركه يحيى جناب كلمة الله عيسايه مؤمن
ومصدق وقومنده شريف وشهوددن شهوته غير مائل وحقوق حق وخلقه قائمين اولنلردن پيغمبر ذيشان اولديغى
حالده برولد نبيل ايله بشارت بيورر ديمك اوله (وقال ان الله اصطفى آدم ونوحا وآل ابراهيم وآل عمران على العالمين
الآيتين) ذرية بدل من نوح او حال منه بعضها مبتدأ من بعض خبر والله سميع عليم يعنى حكيم ذوالجلال آدم ونوح
وآل ابراهيم اسماعيل واسحاق وفرزندان ايشان وموسى وهارون ابنى عمران ويا عيسى بن مريم بنت عمرانى جميع
مخلوقات اوزره مختار ايلديكه انلرى بعضى بعضندن امر ديانتده ذريهٔ واحده اولدقلرى حالده اجتبا واختيار
بيوردى مولاى كريم انلرك حال وشانلرينه سميع ودانادر (وقال فى نوح انه كان عبدا شكورا) نعت عبد يعنى
نوح وظائف طاعاته قيامله هر حالنده حمد وشكر خوان اولدى ديو مدحت فرمان نجى الله اولديلر زيرا نوح
عليه السلام هر امره بدء ومباشرتده بسم الله والحمد لله ايله رطب اللسان اولديغندن عبد شكور وصفيله بنام قيلندى
(وقال) اذ قالت الملائكة يا مريم (ان الله يبشرك) من التبشير او البشارة (بكلمة منه) من ابتداء غاية وضمير مولايه
راجعدر يعنى من غير واسطة اب من عند الله امر كن ايله خلق اولنان ذاتك وجوديله (اسمه المسيح) مبتدأ وخبر
(الآية عيسى بن مريم) بدل ويا عطف بيان (وجيها فى الدنيا والآخرة ومن المقربين ويكلم الناس فى المهد وكهلا
ومن الصالحين) يعنى دنياده نبوتله وعقباده كرامت وشفاعتله صاحب وجاهت ومقرب حضرت اولديغى حالده

مسيح لقب وعيسى نام امر كن كلمه سيله آفريده ذات خجسته صفاتله مولاى بيهمتا سكا تبشير ايدر واول ذات عالى
منقبت عالم طفوليت وكهوليتدن خلقه كلام انبيا ايله كويا وصالحيندن اولديغى حالده پيام پيغمبرانى نامهٔ ناطقه
پرداز اولان روح الله ايله بشارت بيوررامدى مرتبهٔ صلاح غايهٔ فوز وفلاح اولديغنه ومن الصالحين كريمه سندن
مستفاددر (وقال تعالى) حكاية عن عيسى عليه السلام (انى عبد الله آتانى الكتاب) اى الانجيل (الى مادمت
حيا) وجعلنى نبيا وجعلنى مباركا اينما كنت واوصانى بالصلاة والزكاة مادمت حيا انطاق حقله اول حالاتنده
مبدأ مقامات اولان عبديه ايله بن فرد بيچون جل جلاله عما يقول الظالمون بنده سيم كه بكا انجيل جليلى اعطا
وانزال ايلدى دخى بن بنده سن اينما كنت غيره نفاع وخيره معلم قيلدى وبكا صلاة وزكاتله مدت حياتمدن ساعة
مماته رسيده اولنجه قيامه امر ايلدى ديو روح الله عليه سلام الاله جنابنك نعم ذى الجلالى تحديث بيوردقلرين
حكايه بيورديلر (وقال) درحق كليم عليه سلام البر الرحيم (يا ايها الذين آمنوا لا تكونوا كالذين آذوا موسى الآية)
فبرأه الله مما قالوا وكان عند الله وجيها) اول شرفنده انكه حضرت حق ونبى مطلق جنابنه ايمان وتصديق ايلديلر موسى
عليه السلام شاننده عيب وقذفله خار آور جفا اولنلر اسا اولميكز وخداى جليل انلرك موسى پيغمبر شاننده بدنى
برص عارضه سيله معيوبدر ديو قذف وطعن وافترايه اجترالرندن كابى منزه ومبرا ايلدى وعند الله موسى عليه
السلام وجاهت وقدر منزلت صاحبى اولدى (قال النبى صلى الله عليه وسلم كان موسى رجلا حييا) كسر تحتيهٔ
اولى وتشديد ثانيه ايله فعيل بمعنى شديد الحيادر (ستيرا) كسرتين مع تشديد الثانية كثير الستر بعض نسخهٔ
صحيحه ده فتح سين وكسر فوقيهٔ مخففه ايله واقعدر (ما يرى من جلده شىء استحياء الحديث) بالنصب اى اقرأ تمامى
حديث فآذاه من آذاه من بنى اسرائيل فقالوا ما تستر هذا التستر الا من عيب بجلده اما برص او ادرة وان الله اراد
ان يبرأه فخلا يوما وحده ليغتسل فوضع ثوبه على حجر ففر الحجر بثوبه فجمع موسى فى اثره يقول ثوبى يا حجر ثوبى يا حجر
حتى انتهى الى ملأ من بنى اسرائيل فرأوه عريانا احسن ما خلق الله وقالوا والله ما بموسى من بأس واخذ ثوبه وطفق
بالحجر ضربا فوالله ان بالحجر لندبا من اثر ضربه ثلاثا او اربعا او خمسا (خلاصهٔ معنى شيخين عليهما الرحمه ابى هريره
رضى الله عنه طريقندن نشر بساطت روايت بيوررلر كه حضرت سلطان المرسلين عليه صلوات الله المعين
بالسعادة بيورديلر موسى الكليم بغايت شرم وحيا صاحبى اولوب بدننى كمال مرتبه مستور وپوشيده ايديجى ذات
شريف واديب ايدى كمال شرمله جسد منورندن برعضوى كورلمز ايدى بنى اسرائيلدن اول كل نازك بدنه خار شفكن
اذا ايدن جفاداده اولوب ديديلر كه موسى بدنن ديده‌دن پنهان وپوشيده ايتمسى كر جسمنده عيب وعلتدن ناشى
اوله يا برص ويا نفخ خصيه ايكسندن برينه مبتلادر ديدكده پادشاه غيور جل شانه حضرت كليمى مفترى به اولان
عيب وشيندن تبرئه مراد بيوروب بركون موسى تنهاجه برجاى خاليده غسل ايچون لباسندن تعرى ايدوب قباى
زيباسنى برسنك اوزره نهاده ايلدى بعد الفراغ اول حجر امر حقله ثياب موسى ايله روبراه فرار اولوب موسى دخى
دربى سنك عريان وپويان يا حجر ثوبى ديه‌رك قفاسنجه روان اولدى تا بنى اسرائيلدن برجماعت پيشكاهنه رسيده
اولدقده جسم تابناك موسايى عريان اولديغى حالده خوبترين آفريدكان يزدان ووجود بهبودى قرص قروش
نقص وكلفدن عارى اولديغن معاينه ايلديلر ويا قسم برله بدن موسى ده عيب وعلل نايابدر ديديلر پس موسى
لباسنى حجردن اخذ وسنكه قوهٔ قدسيه ايله طپانچه زن اولديكه اثر ضربى صورهٔ حجرده پديدار اولدى ديو بيورلدى
(وقال تعالى عنه) اى حكاية بعد قوله ففررت منكم لما خفتكم (فوهب لى ربى حكما) اى نبوة وعلما (الآية) وجعلنى
من المرسلين يعنى پروردكارم جل جلاله بكا نبوة وعلم بخش وروزى ايليوب وبنى زمرهٔ جليلهٔ پيغمبراندن قيلدى
(وقال فى وصف جماعة منهم) حضرت مولا عز وعلا زمرهٔ انبيا عليهم التحايادن بركروه ذيشان نعتنده بيورديلركه
ازجمله بريسى موسى الكليم عليه سلام الرحيم در (انى لكم رسول امين وقال) بنه دختر شعيب عليه السلام لساندن
حكايه بيورر (يا ابت استأجره ان خير من استأجرت القوى الامين) خير اسم ان والقوى خبرها والامين نعت ويا خبر
بعد خبر ومن بمعنى الذى واستأجرت صلته وياخود من اسم نكرة واستأجرت صفة نكره اولوب تقدير ان خير رجل
مستأجر القوى الامين ديمك اولوب اجمال قصه بووجهله صورتنمادركه چون موسى عليه السلام قبطى مقتولدن
خوف وهراسله روبراه اولوب ماء مدينه ورود ايلدى خطيب الانبيا شعيب عليه التحايا دخترانى سقى غنمه انتظارلرى
حالنده معاينه ايدوب شانلرندن استطلاع بيوردقده نصكره حوالى خانه كزده چاه آب نايابيدر ديدى كريمتان دخى
نزديكمزده بر چاه روغنا امافم بتره پوشيده قيلنان سنك كرانى بركنده قيلمق يكرمى مردانك قوهٔ مردانه سنه مرهون
امر دشوار درديدكلرنده موسى عليه السلام بكا اول چاهى ارائه ايدك ديوب بعد الدلاله وجه وآب اوزره

برأسه دهن چاهدن سنكی رفع واول آبدن دواب آل شعیب علیه السلامی اسقاء وارواء ایلدی بعدما یدرعا ایلری
شعیب پیشگاهنه موسی علیه السلامی احضار وبو مرددلیری رعی غنمه استیجار بیورلك بتحقیق بورجل مستأجرك
خیرلیسی ذی قوة وامانتكاریدر دیدیلر * مرویدر كه حضرت شعیب دختر پاكیزه اخترندن استقصا ایلدیكه بومردك
قوة وامانتی ندن مشهود كدر دیدی كریمه لری قصهٔ رفع حجری بیان وحضورشعیبه موسی روان اولدقده كریمتین
حضرت شعیبی خلف ظهرندن كلملرین استدعا ایلدیكن تقریر وعیان ایلدیلر بعده ذا اول دخترعالی گهر صافورایی
موسی الكلیم علیه صلاة الرحیم جنابنه خطیب الانبیا شعیب علیه التحایا عقد نكاحله خطبه خوان اولدقلری
قصهٔ نصله معلومدر (وقال فاصبر كما صبر اولوا العزم من الرسل) صبرا كرم واعز اخلاقدن اولمغین بیغ نفر یادخی زیاده
پیغمبران ذیشانانی صبرایله وصف ورسل كرامدن اولوا العزم اولانلر شدایده صبروشكیبلری اساحبیم سندخی
صبرایله دیو فرمان ایلدی * اولوا العزم نوح والخلیل بن آزر * وموسی وعیسی والحبیب محمد (وقال تعالی ووهبنا له)
لابراهیم علیه سلام البر الرحیم (اسحاق) ابنه الكریم (ویعقوب) سبطه (كلا) منهما (هدینا الی قوله اولئك الذین
هدی الله فبهدیهم اقتده) هاء سكت ایله ویا كسراشباعله دخی وصلا حذف ووقفا سكونله مقرودر یعنی
امر توحید ونبوة وبعثت امثالنده انبیاء مذكورین توقف بیوردقلری امر اوزره سیرة وطر بقتلرینه اقتدا واقتفا
ایله دیو امر ایلدی وتمامی آیات جلیله (ونوحا هدینا من قبل ومن ذریته) ای ابراهیم وقیل نوح داود وسلیمان وایوب
من اسباط اسحاق ویوسف وموسی وهارون (وكذلك نجزی المحسنین) ای مثل ما جزینا ابراهیم برفع درجاته وكثرة
اولاده وزكریا ویحیی وعیسی والیاس من اسباط هارون اخی موسی علیه السلام (كل من الصالحین) الكاملین
فی الصلاح وهو الاتیان بما ینبغی والتحرز عما لا ینبغی (واسماعیل والیسع ویونس ولوطا) هو ابن هارون اخی ابراهیم
ومن جعل الضمیر لابراهیم عطفهما علی نوحا (وكلا فضلنا علی العالمین ومن ابائهم وذریاتهم واخوانهم واجتبیناهم
وهدیناهم الی صراط مستقیم) ذلك مادان به هؤلاء المذكورون هدی الله یهدی به من یشاء من عباده ولو اشركوا
هؤلاء الانبیاء مع فضلهم وعلو شأنهم لحبط عنهم ما كانوا یعملون) اولئك الذین آتیناهم الكتاب والحكم والنبوة
فان یكفر بها) ای بهذه الثلاثة هؤلاء اهل مكة (فقد وكلنا بها قوما لیسوا بها بكافرین) قال ابن عباس وغیره الانصار
واهل المدینة وقیل الفرس او كل من آمن به اولئك الذین هدی الله الانبیاء المتقدم ذكرهم فبهدیهم اقتده (فوصفهم
الله تعالی باوصاف جماعة من الصلاح) من بیانیه (والهدی والاجتباء والحكمة والنبوة وقال فبشرناه بغلام
علیم وحلیم) سورهٔ صافاتده حلیم بالحاء وذاریاتده علیم بالعین یعنی ابراهیم علیه السلامی كثیر العلم وذی حلم غلامله
تبشیر ایلدك ومبشر به اسماعیل علیه سلام الجلیل اوله (قال ولقد فتنا قبلهم قوم فرعون) بتحقیق كفار مكه دن
اول فرعون وقومنی ارسال موسی ایله امتحان ایلدك (وجاءهم رسول كریم) ای علی الله والمؤمنین اوفی نفسه
لشرف نسبه وفضل حسبه (الی امین) ان ادوا الی عباد الله انی لكم رسول امین ای بندگان جهان آفرین دعوة
حق جل وعلایه اجابت وقبول طاعت فاعل مطلق امرنده حق ادا ایله ادا ایتمكزه سزكچون پیغمبر امینم (وقال)
اسماعیل والدماجدی جناب خلیل الله علیهما السلامه خطاب طاعت نصابی حكایه بیورر (ستجدنی ان شاء الله
من الصابرین) یعنی پدرا بنزدیك بنی حكم حق وقضاء پروردكار مطلق اوزره صابرین زمرهسندن مشاهده ایدرسن
دیدی (وقال فی اسماعیل انه كان صادق الوعد) جناب ذبیح الله اسماعیل علیه سلام الجلیل شاننده بیوردیكه
اسماعیل ذبحه صبرایله وعدنده صادق وعهدنه وفادار اولدی (الایتین) وكان رسولا نبیا ای الی قبیلة جرهم وكان
یأمر اهله بالصلاة والزكاة وكان عند ربه مرضیا یعنی اسماعیل علیه السلام اهل بیتنه و یا جمیع امتنه صلاة وزكاتیله
امر ایدر اولدی وعند الله اسماعیل مقال وفعال وحالنده مرضی ومقبول اولدی (وفی موسی انه كان مخلصا) شان
كلیم علیه سلام الرحیمده موسی طاعة مولاده لوجه الله وتقرب الی الله قصدیله مخلص ومخلص اولدی دیو وصف
ایلدی (وفی سلیمان نعم العبد انه اواب) مسبح ویا رجاع ویا مطیع ویا رحیم او كثیر الصلاة معنالرینه جناب امین الله
شاننده مدحت فرما اولدی (وقال واذكر عبادنا ابراهیم واسحاق ویعقوب اولی الایدی والابصار) ایدی جمع
ید بمعنی القوة وابصار جمع بصر بمعنی البصیرة وحاسهٔ ظاهره وباطنهٔ مدركه یه اطلاق اولنور اما جارحه یه بصیره
اطلاق اولنمز (الی الاخیار) انا اخلصناهم بخالصة ذكری الدار وانهم عندنا لمن المصطفین الاخیار (وقال فی داود انه
اواب) تقدم تفسیره (ثم قال وشددنا ملكه وآتیناه الحكمة وفصل الخطاب) بعده ذا شان خلیفة الله علیه سلام الاله ده
بیورركه بز عظیم الشان داوده هیبت وكثرة جنودله تقویت احسان ایلدك ویا اتیان علم وعمل ونبوة ویا عدالت
وتوفیقله عطا بخش وبین الحق والباطل كلام فاصل اكرام وانعام ایلدك دیمك اوله وبنی اسرائیل حضرت

خلیفة

خلیفة اللهدن غیری پادشاه حكومتنه جمع اولمیوب محراب شریفی هزار مرد دلیر پرسلاح حراست ایدرلردی وفصل
خطابله مراد كلمهٔ اما بعد اولمق مرویدر (وقال عن یوسف اجعلنی علی خزائن الارض انی حفیظ علیم) بومقامده ارض
ام الدنیا اولان ارض مصردن بوآیهٔ شریفه نفسنه اعتماد ووثوقی اولانك طلب حكومت جوازنه دلالت رونمادر
وقصهٔ یوسف الصدیق اشهر من ان یذكردر (وقال فی موسی ستجدنی ان شاء الله صابرا ولا اعصی لك امرا) اخضر
علیه السلامله اولان سیاحت قصه سیدر (وقال تعالی عن شعیب ستجدنی ان شاء الله من الصالحین) خطیب الانبیا
شعیب علیه التحایا نسل ابراهیم علیه سلام الله الكریم مدین وایكه قومنه مرسلدركه ایكی امت ویا امت واحده در
(وقال) عنه ایضا (وما ارید ان اخالفكم الی ما انهیكم عنه ان ارید الا الاصلاح ما استطعت) بوآیهٔ جلیله ده دخی خدای
جلیل شعیب علیه السلامی صلاح واصلاحله وصف وتبجیل ایلدی (وقال ولوطا آتیناه حكما وعلما) بومقامده
حكم وعلم برمعنایه در ولوط علیه السلام برادرزادهٔ ابراهیم علیه السلامدر (وقال) فی حقهم (انهم كانوا یسارعون
فی الخیرات الایة) ای اقرأ الایة ویدعوننا رغبا ورهبا وكانوا لنا خاشعین ای شأنهم المبادرة الی فعل الخیر وسؤال الله
فی الرغبة والرهبة (وقال سفیان) ثوری ویا ابن عیینة آیهٔ كریمه تفسیرنده بیوردی (هو الحزن الدائم) ضمیر
هو خشوعه راجعدر دیلدی یعنی وكانوا لنا خاشعین حزن دائم وتمادیله مفسردر (فی آی) جمع آیة (كثیرة ذكرفیها
من خصالهم ومحاسن اخلاقهم الدالة علی كمالهم) یعنی بسیار آیهٔ جلیله ده پیغمبران ذیشانان خصال حمیده ومكارم
اخلاق سنیه لرندن ذكر ووصف ایلدی (وجاء من ذلك فی الاحادیث الكثیرة الصحیحة) انبیاء كرام شان شریفلرنده
امانت وصبر واخلاص وقوت وبصیرت وحكمت وحفظ وعلم وصلاح واصلاح وخشوع وسائر كمالاتدن قرآن مجید
حاوی اولدیغندن غیری احادیث صحیحه ده خبر بسیار ورود ایلدی (كقوله صلی الله علیه وسلم انما الكریم بن الكریم
ابن الكریم بن الكریم یوسف بن یعقوب بن اسحاق بن ابراهیم نبی ابن نبی ابن نبی ابن نبی) وفی البخاری بدون انما وقوله
نبی بن نبی الخ امدی كرم وسخا معناسنه اولان كرم مراد دكلدر بلكه جامع للخیر والشرف ومكارم الاخلاق
معناسنه در وكرم جناب یوسف علیه السلامه تخصیص بیورلدیغی خدای كریم یوسفه كرم بخشا اولدیغی علو نسبله
انبیادن رابع اربعه در حسن وجمال وفقه وملك وحكمت وكمال ایله آراسته وپیراسته بیورلیوب انبیاء سائره ده جمع
بیورلمدیغندندر (وفی حدیث انس) روایتكردهٔ بخاری اولان خبر صحت اثرده تنام عینی ولا ینام قلبی قول شریفی
عقبنده (وكذلك الانبیاء تنام اعینهم ولا تنام قلوبهم) یعنی ظاهر اچشم جهان بینلری اوده بخواب ایدر اما دل آگاه
وحقایق بینلرینه اشراق انوار احدیتدن حاجز واسرار صمدانیه دن حاجب وساتر حالات نطرق ایتمز (وروی ان سلیمان
كان مع ما اعطی من الملك لا یرفع بصره الی السماء تخشعا وتواضعا) ای لله كما فی نسخة ابی هریره رضی الله عنه دن
رفعه ابی روایتكردهٔ طبرانیدركه سلیمان علیه سلام المنان جنابنه ملك دنیوی به كه ترفع وكبریایی اقتضا ایدركندیلره
زخاور تا پایاختر سلطنت روزی قیلنمشیكن ینه تواضعا لله الكریم وتعظیما للملكوته العظیم جانب آسمانه رفع بصر
ونگاه ایتمدی (وكان یطعم الناس لذیذ الاطعمة ویأكل خبز الشعیر) اصل تلمسانیده لذائذ صیغهٔ جمعله وروداتمشدركه
جمع لذیذهٔ طبعه موافق وملایم اولان مأكولاتدن اشتهایافتهٔ طبع اوله روایت كردهٔ امام احمد فی الزائد اولان
خبرده سلیمان علیه السلام زیردستنده اولان خلقه نفایس طعاملر اطعام بیوروب نفس نفیسی نان جو تناول ایدر
اولدی (واوحی الیه) نسخهٔ دیگرده واوحی الله الیه (یا رأس العابدین وابن محجة الزاهدین) محجة فتحات وتشدید جیمله
محج معناسنه امادر اصل سلوك ایچون طریق اولوب بعده ذا مقصد ومجمعه استعاره اولندی وبعض نسخده محجه ایله
ایراد بیورلمشدر یعنی پیغمبر والاقدر وذیشان جناب سلیمان علیه السلامه ای ملوك ویا موجودین عبادك
سرفرازی وای مجمع ومقتدای زهاد اولان خلیفة الله زاده دیو وحی جلیل ایله تشریف بیورلدی امدی زهد
سلیمانی سلطنت وملكتی منافی اولمز بلكه حقیقت زهد ذلك ایله اتمام پذیر اولور (وكانت العجوز تعترضه وهو علی الریح
فی جنوده فیأمر الریح فتقف فینظر فی حاجتها ویمضی) یعنی برپیره زن پیشگاه سلیمانیده واقعه واول حضرت خیل
وحشم وبساط دولتی اوزره باده سوار اولدیغی حینده عرض حاجات ایدردی سلیمان نبی علیه التحیة والتسلیم باده
وقوفله امر ایدوب ریح امرنه رام وتوقف ایدوب حاجهٔ عجوزه یه نگاه التفاتله قضا بیوروب بعده ذا صوب مقصودنه
راهی اولوردی (وقیل لیوسف علیه الصلاة والسلام مالك تجوع وانت) جملهٔ حالیه (علی خزائن الارض قال انی
اخاف ان اشبع فانسی الجائع) خزائن ارضله مراد اموال وارزاقدن مخزون اولان تحفدر وبعض نسخده كسر جیم
وصیغهٔ جمعله جیعان وارد اولدی یعنی یوسف صدیق علیه السلامه دینلدی ندركه جناب دولتمآبك گرسنه اوله
حال انكه گنجینهٔ زمین دست عزتكه وابسته وزیر حفظ وتملككده در دیدكلرنده صدق نیت وصفای طویتله

جوابداده اولدیکه سیر اولمقدن هراسانم که کرسنکان یادمدن دور اولوب ته‌قدحال محتاجیندن غفلت ایلیم (وروی
ابوهریرة عنه علیه السلام) کما فی البخاری جناب ابی هریره حضرت فخر رسالت علیه السلام والتحیه دن روایت
بیوردیلر (خفف علی داود القرءآن فکان یامر بدوابه) ای لاجله واصحابه وروی بدابته فیحتمل اضافة الجنسیة لکن
ارادة الوحدیة ابلغ فی مقام خرق العادة (فتسرج له فیقرأ القرءآن قبل ان تسرج) قرءآن بمعنی القرآءة مصدردر
کفغران ومراد زبور شریفدر وتخفیفی زمان یسیرده سرعة تلاوتدر یعنی جناب خلیفة الله داود علیه سلام الاله
اوزره تلاوة زبور پرنور آسان وتخفیف قیلندی دواب وسراجه سرج دابه ایله فرمان ایدردی ورخشی اراسته بزین
قیلنورکن تلاوة زبوره اغاز ایدردی هنوز سرج دابه تمام اولمدین کتاب کبیر زبوری ختمله عمل کثیر زمان یسیرده
حصوابذیر اولوردی امدی باسط زمان ویابرکة نبی آخر الزمان ایله طی لسان وقوعی بو امة مرحومه میانه سنده
شهیردرکه بهر شب چهار ختم شریف وهر روز دورت ختماتله نیجه کارامت اوقات کذار ومداومت ایلدکلری
شهرتیابدر (ولا یاکل الا من عمل یده) مع هذا خزائن ارض زبردستنه وابسته ایکن بنه بیت المالدن تعیش
بیورمیوب همان کسب یدیله عیش وکفاف ایدردی امدی کسب حلال فضل واختصاصی منافیء توکل
خواص اولمدیغنه بوخبر لطیف دلیل صریحدر (قال الله تعالی وألنا له الحدید ان اعمل سابغات) ان تفسیریه
ویاتقدیر جار ایله مصدریه اوله وسابغات من السبغ وهو السعة دروع طویله (وقدر فی السرد) ای عمله والسرد
النسج یعنی داود علیه السلامه بلانار ولاضرب مطرقة اهنی کیف مایشاء شمع وخمیر اسا نرم ایلدک که فراخ
وبالا قدزره کرلک ایلیوب تارزره مخلرینی قدر حاجت برله اعمال ایدوب نه دقیق ونه غلیظ تقدیر ایلیه دیو
فرمان ایلدک (وکان سال ربه ان یرزقه عملا یغنیه عن بیت المال) داود علیه السلام مولای کریمدن جویای احسان
اولدیکه کدیمینی ایله برصنعت روزی قیلوب کندی وکسب یدیله تعیش وبیت المالدن مستغنی قیلانه * مرویدرکه
حضرت خلیفة الله احیانا متنکرا بیرون خانه وراهیء سوق وبازار اولوب ناسدن کندونفسنی پرسش عادة مستمره
ایدی بومامن الایام قبل درکاه کبریادن برفرشته صورت آدمیده متشکلا فرستاده بیوریلوب داود علیه السلام
دیدن قدیمی اوزره نهانیجه اول ملکه دوچار وشان خلیفه دن استخبار ایلدکده اول فرشته نعم الرجل داود الا انه
یطعم عیاله من بیت المال کلام حکمت انجامیله تعریض ایلدی بعد ذا عمل یدیله کسب وتعیشی جناب واهب
الامالدن طلبکار اولمغین الانه حدید ایله صنعة درعی تعلیمه سبب اولمشدر امدی سلاطین ووزراقدرکفایه
ومعروف بیت المالدن اکل تعیش ایدوب اسرافی حرام اولدیغنه بوقصه ده تنبیه نبیه هویدادر (وقال علیه الصلاة
والسلام واحب الصلاة الی الله تعالی صلاة داود واحب الصیام الی الله تعالی صیام داود وکان ینام نصف اللیل
ویقوم ثلثه وینام سدسه ویصوم یوما ویفطر یوما) روایتکرده شیخان وغیرهما عن عمر رضی الله عنه اولان حدیثده
اول حضرت بیوردیکه خدای جهان افرین حضرتلرینه محبوبتر اولان نماز داود علیه السلامک نمازیدر وملایه
احب اولان روزه داودک صومیدرکه داود علیه السلام نصف لیلی نائم اولوردی زیرا استراحت بدن تقویت
عبادتی موجبه درچون افضل اجزای لیل اولان اول نیمه هنکام شبدن ثلث لیلی قائم اولوردی وعبادة نهاریه به
نشاط اورا اولمغیچون ثلث نصف ثانیکه سدس لیلدر نائم اولوردی وبرکون صائم اولوب رعایة لحالة الاعتدال
دیکری مفطر اولورلردی وجملتین اخیرتین جملتین متقدمتین بیان اولنور (وکان یلبس الصوف ویفترش الشعر
ویاکل خبز الشعیر بالملح والرماد) مراد خبز ایله آلوده اولان رماددر والا کل رماد مضرة للعباد حرامدر (ویمزج
شرابه بالدموع) کما رواه ابن ابی حاتم عن وهب (ولم یر ضاحکا بعد الخطیئة) خطیئة معهوده درکه انکله مسماة در
فی الحقیقة خطیئه دکلدر همان حسنات الابرار سیئات المقربین مصداقیدر (ولا شاخصا بصره الی السماء حیاء
من ربه) بعض نسخه ده نحو السماء (ولم یزل باکیا حیاته) ظرفیة اوزره منصوبدر (کلها) ماقبلنی تأکید اولوردی داود
علیه صلاة الودود قبای پشمینه کیوب تارپودی مویدن تافته فرش وبساط ایله افتراش ونمک ورماد ایله آمیخته نان
جوی اکل واشک چشمیله شرابنی مزج ایدردی وقصهء اوریاده ذله صدورندنصکره خنده کنان کورلمدی وچشم
جهان بینلرین فتح ورفع ایدیجی اولدیغی حالده ملائکه وملکوت مالک الملکدن شرم وحیادن جانب اسمانه نکران
اولدیغی نادیده دروبعد تلک الواقعة فی العمر نالان وکریان اولمدن بردم خالی اولمادی (وقیل بکی حتی نبت العشب) ضم
وسکونله حشیشدر (من دموعه وحتی اتخذت الدموع فی خده اخدودا) دراصل اخدود روی زمینده اولان شق
مستطیلدر اشک چشم مجراسندن تأثیرا تمده استعاره اولندی وخدله اخدود بیننده تجنیس اشتقاقی صورتنمادر
بن ابی حاتم روایتنده نقل اولندیکه داود علیه السلام اول رتبه کریان اولدیکه اشک چشمندن کیاه بتردی حتی مبارک

بکاغنده روان اشک دیده اولیله اثرا یتمشیدیکه اوزنجه یارقلر جدول میم اسا پیدا ایلدی (وقیل کان یخرج من منزله
متنکرا) ای مستخفیا من معرفة الناس (یتعرف سیرته) سبب تنکری بیانیچون جملهء مستأنفه در (فسمع الثناء
علیه فیزداد تواضعا لله) یعنی تبدیل صورة کندوسیرتنی تعرف ایچون بیرون دولت سرا اوداود دهش وسلولک
وروشلرین خلقدن جست جوایلدکده غیابنده کندیلرایچون ناسک توجه ومدح وثنالری کوشزدی اولوب شکرا
لمزید نعمته مخ خدادا اولان سیرت حسنه سنه تشکر وحضرت پروردکار جل شانه جنابنه تواضع ومسکنتی
برزیاد اولوردی (وقیل لعیسی علیه الصلاة والسلام لو اتخذت لک حمارا قال انا اکرم علی الله من ان یشغلنی بحمار)
یشغلنی فتح غینله شغل دندر اشغالدن دکلدر زیرا اشغال لغة ردیه در امام احمد وابن ابی شیبة روایتلرنده حضرت
روح الله علیه سلام الاله جنابنه احیانا سوار اولمق ایچون برحمار اتخاذ بیورسکز استراحت ایدردیکز دیدکلرنده
برخره قلبم تعلق وشغل وخدمتکذار اولمدن علی الله الکریم اکرمم دیدی (وکان یلبس الشعر ویاکل الشجر ولم یکن له
بیت اینما ادرکه النوم نام وکان احب الاسامی الیه ان یقال له مسکین) شجردن مراد ورق دراما تجوزا مطلقا نبات
مراد اولنور واسامی جمع اسم امام احمد وابن عساکر روایتکرده سی اوزره جناب مسیح مویدن تافته لباس وخرقه
پوش اولوب برک وکیاه تناول ایدردی واول حجة الزاهدین ایچون خاصة منزل ومأوی اولمیوب نوقتکه نوم غلبه ایلیه
اول عنقای قاف قربت اول مکانده آشیان ساز خواب راحت اولوردی واول حضرته احب اسماء کندویه مسکین
اسمیله ندا اولنمق ایدی (وقیل ان موسی علیه الصلاة والسلام لما ورد ماء مدین) مدین ابن ابراهیم علیه السلام
اسمیله ومصره هشت مرحله قریب محلدر (وکانت تری خضرة البقل فی بطنه من الهزال) ضم هاء وزا ایله
نقیض سمن وبقل ادومتی باقی اولمین معروف نباتدر امام احمد وابن ابی حاتم ابن عباس رضی الله عنهمادن روایت
بیوردقلری حدیثده وقتا موسی علیه السلام مصردن خروج وماء مدینه ورود ایلدی پابرهنه وبی زاد اولوب
غایت کرسنکی ایله سبزوات اکل وکمال نحافت ونزار برله شکم پرحکمنده خضرة بقل مشاهده ومعاینه اولنوردی
(وقال علیه السلام) کما رواه الحاکم عن ابی سعید مرفوعا (لقد کان الانبیاء قبلی یبتلی) بنا مفعول (احدهم) نائب
فاعلیدر (بالفقر والقمل وکان ذلک احب الیهم من العطاء الیکم) حدیث مذکوری مصنف علیه الرحمة قسم ثالث
فصل اخیرنده طریق اخرایله ایراد ایلدیلر والحاصل فخر عالم صلی الله علیه وسلم بیوردیلرکه بزدن اقدم عالم دنیایه
تشریف ایدن پیغمبرانک بری مطعم وملبسنده شدة احتیاج وثیاب وبدننده بسیاری سپش ایله مبتلا اولورلردی
واختیار مذکور اول حضراته قضاء حقه رضا ایله سزلره اولنان عطایاو بخشندن دخی محبوبتر ایدی (وقال
عیسی علیه الصلاة والسلام لخنزیر لقیه اذهب بسلام فقیل له فی ذلک فقال اکره ان اعود لسانی المنطق بالسوء) خنزیر
حیوان معروف وکافروعد ومراد اولمق دخی تجویز اولندی امامقامه ناچسبان اولور یعنی جناب روح الله
علیه السلام جانور معهوده راست کاوب سلامتیله مصحوب اولدیغک حالده روان اول دیدیلر بوکلامی استغطاما
اصحابی حضرت مسیحدن استفسار ایلدکلرنده زبانمی نطق قبحیله اعاده ایتمکدن استکراه ایدرم دیو بیوردیلر
لقوله تعالی ادفع بالتی هی احسن (وقال مجاهد) ینه امام احمد وابن ابی حاتم روایتلرنده امام مجاهد بیوررکه
(کان طعام یحیی علیه الصلاة والسلام العشب وکان یبکی من خشیة الله عز وجل حتی اتخذ الدمع مجری فی خده
وکان یأکل مع الوحش لئلا یخالط الناس) عشب فتح عینله بغیر زرع حاصل اولان نباتدر یعنی حضرت یحیی
علیه التحایا جنابنک طعامی کیاه ایدی مع ذلک خشیت وعظمت ذی الجلال ایله نالان وکریه کنان تاکیم رخ
کلکونیده دوام جریان اشک چشمیله نهر اسا یعنی آب سرشک دیده کمال تأثیرندن خدندن کویا جای سیلاب منخفض
غیری محلدن متمیز ایدی وقفار خالیه ده حیوانات وحشی نژاد ایله الفت ایدوب اکل کیاه ایله وقت کذار اولوردیکه
خلقله معاشرت وامیزش ایتمک ایچون خلوت وانزوا اختیار ایدرلردی زیرا خلقله اختلاط ذکر وعبادت کردکاردن
مانع واستئناس بالناس من علامة الافلاس اولدیغی باهردر (وحکی الطبری ان موسی علیه السلام کان یستظل
بعریش) خیمه وخشب ونباتدن هرسایه انداز اولان نشیمندر (ویأکل فی نقرة) ضم نون وسکون قاف ایله وزنا
ومعنی حفره در (من حجر ویکرع) فتح را ایله (فیها اذا اراد ان یشرب) اصل معناء کرع دوابک روی زمیندن دهانله
نوش اب ایتمسنه درلر وفیها ضمیری نقرهء مذکوره ویانقره جنسنه عائد اولور (کما تکرع الدابة تواضعا لله بما اکرمه الله
من کلامه) امام طبری علیه الرحمه نقلی اوزره موسی علیه السلام خشب وکیاهدن مصنوعه زیرسایه‌انده استظلال
ووجه حجرده اولان حفره ده اکل طعام وشرب آب مراد ایلدکده من غیر کف ولا اناء دهن مبارکن اول مغاکه نهاده
ایدوب وعاء ماء نایاب اولدیغی حالده دواب ومواشی سرفرونهاده نوشان اولدقلری کبی دهن برزمین نوش آب ایدردی

حق سبحانه وتعالى اول حضرتى كلامى ايله اكرام بيورديغنه تواضعا سكنت بيوررايدى (واخبارهم فى هذا كله
مسطورة وصفاتهم فى الكمال وجميل الاخلاق وحسن الصورة والشمائل) جمع شمالكه خلق وطبيعه در (معروفة
مشهورة) اولا لفظهٔ مسطوره ايله تعبير وبعدها مشهوره ايله اداتفنن فى العباره دريعنى پيغمبران ذيشانك آثار
واخبارى جميع نعوت متقدمه تفسير وكتب حديثده مسطوره ومحفوظه واول زمرهٔ عاليشانك صبر وقناعت
وتواضع وحسن صورة وسيرة وجمال باكماللرنده اوصافى مشتهره ومقرره در (فلانطول بها) سرد دلائل واقاصيص
ايله تطويل ايتمزز مع انها معلومة (ولا نلتفت الى ما نجده فى كتب بعض جهلة المؤرخين) جمع مؤرخ بالهمزة
وقد تبدل واوا فن معروف وعلم تاريخ بحده مصنفدر (وفى كتب بعض المفسرين مما يخالف هذا) اى مخاطب بعض
كتبده انبياء كرام احوالنه متعلقه نيجه امور غيرلايقه مندرجه اولمغين جهال اصحاب تواريخ كتابلرنده
هر ظفرياب اولديغلرهانه نكاه التفات ايتمه وذكر اولنان دلائل قويه وبراهين مثبته امثالنه مخالفت ايدن
بعض ارباب تفسير كتبنه اعتبار وانقياد ايتمه

فصـــــل

(قد انبئناك) مدله (اكرمك الله) جملهٔ اعتراضيه در وخطاب تصنيف كتاب مستطابى درخواست اولان ذاته اولكل
من يقف عليه اولانلره شامل اولور ومفعول آتينا مقدردر مما عرفته اوسمعته اوله (من ذكر الاخلاق الحميدة)
من بر مقدرى بيان وما آتيه يى بناء على جواز تقدمه مبينه درويا بمعنى البا اوله (والفضائل المجيدة وخصال
الكمال العديدة) يعنى بدرستى شمائل سعيده وخصال كريمه وفضائل معدودهٔ متعدده دن هنوز كوشزدك اولنلرى
سكا تعليم وتفهيم ايلدك (واريناك صحتها صلى الله عليه وسلم) شان شرف آب نبوته شايان اخبار صحت نصابى
روايت وثبوتنى سزه اعلام واظهار ايلدك (وجلينا) جيم ولام مفتوحتين ومثناة تحتيه ساكنه ايله بمعنى اوضحنا
ونسخهٔ ديكرده باء موحده ايله جلبنا بمعنى روينا (من الآثار) جمع اثر حديث اوزره اطلاق وموقوف وكلام
صحابه يه تخصيص اولنور ومطلقا حديث مرفوع وموقوفه شامل خبر وكلام كبار مراد اولندى (ما فيه مقنع)
فتح ميم ونون بينهما ده قاف ساكنه ايله مصدر ميمى بمعنى القناعه در وياصفهٔ مشبهه مابه القناعة معناسنه اوله
(والامر) شان (اوسع) جملهٔ حاليه دردخى ذكر يله اقناع واكتفا اولنان آثار واخباردن ايضاح وبيان ايلدك حال
انكه شان ومقام حضرت بركزيدهٔ عالم صلى الله عليه وسلم در اين مقام ذكر ايلديكمز آثاردن بهتر وبسيار در *وعلى
تفنن واصفيه بحسنه * يفنى الزمان وفيه ما لا يوصف (فمجال هذا الباب) ميم وجيمله من جال يجول اذا طاف
ودار اى سعته (فى حقه صلى الله عليه وسلم ممتد ينقطع دون نفاده) فتح نون ودال مهمله ايله ذهاب وفنا معناسنه
واعجام ذال بمعنى مضيه مجوزدر (الادلاء) جمع ادلة بمعنى دليل اوجمع الجمع وهو من يتقدم الركب ليهديهم الى
الطريق وسالك سبيلك انقطاعى غايت بلوغدن عاجز ودرمانده اولمسيدر يعنى خصال ومحاسن حضرته دائر اولان
باب محل جولان افكار وبغايت وسيع وبى پاياندركه راه نعوتنده رهنماى ذهن وفكر سر منزل مقصوده رسيده
اولمدن دمبسته ودرمانده درامدى عبارتده استعارهٔ تمثيليه رونما دركه نعوت جليلهٔ فخر عالم طريق واسعه يه
تشبيه ودرك حقايقنه تشمير ساق اهتمام ايدن علما سالك راه اولان كاروانه تمثيل وركب مذكوردن مستفيد
اولنلر رهنمايه تشبيه اولندى (وبحر علم خصائصه) من اضافة المشبه به كلجين الماء وقد يعكس (زاخر لا تكدره
الدلاء) جمع دلو معروف وعدم مكدر قعر ونهايته غيروصولدن عبارت اولور زيرادلو قعر آبه رسيده اولدقده آميخته
بكل اولمق حسبيله ابى كدور تياب ايدر عبارت مرقومه براى تشبيه ترشيحدر يعنى اول بحر محيط رسالتك يم علم
خصايصى بى كراندركه دلاء قيل وقال انك صفوتنى تيره ايتمزوا الحاصل علماى ذوى الافهامدن بركمسه بر بر توحامدن
كثرة تتبعله سر منزل نهايتنه واصل وبحر كرمندن انديشهٔ بسيار ايله غايتنه بالغ اولمدى (ولكنا آتيناه فيه بالمعروف
مما اكثره فى الصحيح والمشهور من المصنفات) سلطان عالم صلى الله عليه وسلم نعت ووصفنده رواياتك اكثرى مرتبه
حسنده معروف ومؤلفاتدن شهرتشعار اولان اخبار اوزره اختصار ايلدك (واقتصرنا فى ذلك) اى المعروف
عما هنالك (بقل من كل) قاف وكافك ضمه لرى ولاميك تشديديله قله وكثرتده لغتاندر (وغيض من فيض) فتح غين
معجمه وسكون تحتيه وضاد منقوطه ايله نقص معناسنه وفيض زياده يقال غاض الكرام وفاض اللئام يعنى پيام
مذكورده نقل كثيردن قليل ووصف غزيردن نعت يسيرله اقتصار ايلدك (ورأينا ان نختم هذه الفصول بذكر
حديث الحسن عن بن ابى هالة) جملهٔ كتابدن بو بابده وارده اولان فصولى حسن منقطع اسناد حسن ايله ربيب فخر عالم
ابن ابى هاله دن مروى حديث سبط محترم ايله مسكى الختام قيلمغى رأى صواب عد ايلدك (لجمعه) فاعلنه مضاف

مصدر وضمير حديثه راجعدر (من شمائله واوصافه) عطف تفسيردر (كثيرا) مفعول جمعه (وادماجه) اى اشتماله
(جملة كافية من سيره وفضائله) افظ جمله مفعول ادماج لما فيه من معنى الادخال قال الجوهرى دمج دموجا اذا دخل
واستحكم يعنى حديث لطيف شمائل حضرتدن لطائف كثيره يى جمع واحتواء سير وفضائل سلطان كونيندن
جملهٔ وافيه يى اشتمالى ايچون فصول بابى انكله ختم ايلدك (ونصله) نختم اوزره معطوفدر تنبيه لطيف (على غريبه
ومشكله) خبر جمله ده ورود ايدن مجمل وغريب لغوى من جهة المبنى ومشكلات تركيبى من طريق المعنى حل وتبيين ايله
بيانه تنبيه لطيف ضم والحاقنى رأى ايلدك (حدثنا القاضى ابو على الحسين بن محمد الحافظ رحمه الله بقرائتى عليه سنة
ثمان وخمسمائه) مسبوق الترجمة ابو على بن سكرة بشيوز سكز سالنده مومى اليه اوزره قراءتمده بزه تحديث ايلدى
(قال حدثنا الامام ابو القاسم عبد الله بن طاهر التميمى) بنى تميم قبيله سنه نسبتدر (قراءة عليه اخبركم الفقيه الاديب
ابو بكر محمد بن عبد الله بن الحسن النيسابورى) الاديب هو العارف بعلوم الادب الاثنى عشر المشهورة (والشيخ
الفقيه ابو عبد الله محمد بن احمد بن الحسن المحمدى) تونس قراسندن قريهٔ محمديه يه منسوبدر بواعله مسماة نواحى
مصر ويمامه وبغداد ده نيجه قرا تعيين كردهٔ مؤرخيندر (والقاضى ابو على الحسن بن على بن جعفر الوحشى)
واو مفتوحه وحاء وشين معجمتين ايله اعمال بلخدن بر قريه يه نسبتدر در تيوز تمش بر حدودنده عازم راحت سراى
بقا اولديلر (حدثنا ابو القاسم على بن محمد بن محمد بن الحسن الخزاعى) ضم خاء معجمه ايله خزاعه قبيله سنه منسوبدر
(قال انبأنا ابو سعيد الهيثم بن كليب الشاشى) ماوراء النهرده بلدهٔ معروفه در اوچيوز اوتوزبشده دفين خاك بالك
اولمشدر (انبأنا ابو موسى محمد بن عيسى بن سورة الحافظ) امام ترمذى صاحب السنن سوره فتح سين مهمله وسكون
واو ورا ايله (حدثنا سفيان بن وكيع بن الجراح) ايكيوز قرق دورتده طاوس روحى جولانكه بقايه خرام ايلدى
(قال حدثنا جميع) بزنهٔ مصغر جمع ضد الفرد (ابن عمر بن عبد الرحمن العجلى) كسر عينله اسم قبيله (املاء من كتابه)
املا بدست خود ويا بدست ديكر مصحح كتابى اولان ثقه دن روايه مقبوله طرفندندر (حدثنا رجل من بنى تميم)
صفة رجل (من ولد ابى هالة) صفة بعد صفة (زوج) صفة ابى هالة ويا عطف بيان ويا بدل اولور (خديجة ام المؤمنين
رضى الله عنها يكنى) صفة ثالثه لرجل (اباعبد الله) وهاله دارهٔ قردن منقول علمدر (عن ابن لابى هالة) امام ذهبى
رجل من بورك اسمى غير معروف اولمغله حديث مذكور راوى مجهولله انقطاعنه ذاهب وبرهان حلبى دخى مومى
اليه تابعدر وقال الشارح مولانا على القارى قال بعض علمائنا انه لا يضر الاسناد مثل هذه الجهالة فهو فى حكم
المرسل عند الجمهور والحاصل جميع عجلى بيورركه هاله زوج خديجة الكبرى رضى الله عنها اولادندن وقبيلهٔ بنى تميمدن
بركمسه ابن ابى هاله دن بزه پيام رس اولدى (عن الحسن بن على بن ابى طالب قال سألت خالى هند ابن ابى هالة) ريحانهٔ
مكرم بيورركه مادرم برادرى هند رضى الله عنه دن سؤال ايلدم (قال القاضى ابو على) بن سكرهٔ مقدم امدى حديث
حليهٔ شريفه يى ايكى طريقدن تخريج وروايت ايدوب بيورديلركه مرح ايله بر سنددن سند اخره تحويله اشارت بيورلمق
شايستهٔ مقام ايدى (وقرأت على الشيخ ابى طاهر احمد بن الحسن بن احمد بن خداداد) عطاء الله معناسنه فارسيدر
(الكرجى) فتح كاف وراء وجيمله بلدهٔ مشهوره يه نسبتدر (الباقلانى) تشديد لامله قال الجوهرى اذا شددت لامها
قصرت وان خففت مددت (قال) ابو على (واجازلنا الشيخ الاجل ابو الفضل احمد بن الحسن خيرون قالا اخبرنا ابو على
ابن احمد بن ابراهيم بن الحسن بن محمد بن شاذان) فارسى معرب سرور معناسنه در (الحسن بن حرب بن مهران) كسر
ميمله (الفارسى) ديار عجم فرسه منسوبدر (قراءة عليه فاقر به) فهو شرط القبول الرواية عمن قرأ عليه فيقال كذا
اخبركم بهذا فلان عن فلان فيقول نعم اخبرنى به حاصلى نقلى جوازنه اعتراف بيورر (قال اخبرنا ابو محمد الحسن
ابن يحيى بن الحسن بن جعفر بن عبد الله بن الحسين بن على بن ابى طالب المعروف بابن اخى طاهر
العلوى قال حدثنا اسماعيل بن محمد بن اسحاق بن جعفر بن محمد بن على بن الحسين عن اخيه موسى بن جعفر بن محمد
كاظم عن جعفر بن محمد) الصادق (عن ابيه محمد بن على) ابو جعفر الباقر (عن على بن الحسين) امام زين العابدين
(قال قال الحسن بن على رضى الله عنهما واللفظ لهذا السند) سند نوله اسناد معناسنه در يعنى لفظ مذكور طريق
ثانيله مخصوص اسنادشريفدركه كاى روايت اهل بيت رضوان الله تعالى عليهم اجمعين درستى تلمسانى عليه الرحمه
بيورمشكه انه اذا قرئ على مصاب افاق (قال سألت خالى هند بن ابى هالة عن حلية رسول الله صلى الله عليه
وسلم) الحلية عما يتحلى به الانسان يعنى نوره نورويدن تابناك ماه منير رسالت عليه اعلى التحيه دن مرئى اولان
شكل وشمائلى پرسان اولدم (وكان وصافا) جملهٔ معترضه وقد تقديريله سألت مفعولندن حال اولور يعنى صفات
حضرت رسالت مآب ذكرنده وصاف ايدى (وانا ارجو) جملهٔ حاليه (ان يصف لى منها شيأ) تنوين براى تعظيم وتكثير

وبا تقليل ايجوندراى مقدرامن حليته صلى الله عليه وسلم (انعلق به) يعنى ذلك الوصف ايله نسبت وخزانهٔ خيالمده
حفظ ونكاه ايليم امدى سبط مكرمك هنده حليهٔ حضرتدن پرستشه بادى فخر عالم صلى الله عليه وسلم سراى بقايه
رحلتى اواننده سن حسن رضى الله عنه حليهٔ جليهٔ جليلهٔ حضرتى هنوز تحفظ درجه سنده متحمل اولميوب
نورسيده اولديغندندر (قال) سألت اوزره عطف اولور (كان) لمجرد الرابطة (رسول الله صلى الله عليه وسلم فخما)
فتح فاء وسكون خاء معجمه ايله (مفخما) خبر بعد خبر كان وتفعيل بابندن مكرم وزننده اسم مفعولدر يعنى هندوصاف
الحضرة يورركه حضرهٔ نور مجسم صلى الله عليه وسلم وكرم ذاتنده عظيم وتام الخلق اولوب اول حضرته معان
نظر ايله نكاه ايدنلرك چشم عبرت بينلرنده مهابتلو وعظمتلو ايدى ونخامتله ضخامت جسم مراد دكلدر (يتلألؤ
وجهه تلألؤ القمر ليلة البدر) يعنى بدر رخسارى ماه منور چارده اسا مستنير ودرخشنده ايدى (بيت) ليلة البدر
اوليجق جرم قمر * نيجه رخشان ايسه اول عارض تر * شو يله تابان ودرخشنده ايدى * مهر انوركبى تابنده
ايدى (اطول) نصبله خبر اخر (من المربوع واقصر من المشذب) صيغهٔ مفعولله من التشذيب بعضى جريدى
بريده قيلنان نخله دن مستعاردر تقليم اسا قطع معناسنه يعنى طول وقصر بيننده مربوع حقيقيدن بالارك
وطويل بايندن كوته رك ايدى * حضرت شارع خاص الخاصك * يعنى اول در يتيم اخلاصك * دكل ايدى
بويى هم شويله طويل * كاوله اندامى پريشان بونى بيل * متفرق اوله بالا القدن * شاخ عرعر كبى اعضا بدن *
دخى اول پادشه علامه * صانمه كيم اوله قصير القامه (عظيم) نصبله (الهامة) تخفيف ميمله دخى سر سعادتمندى
وقاروزراننه داله بزرك ايدى مدور وتمام اولوب طول وعرضه مائل دكل ايدى (رجل الشعر) رجل فتح راء
وكسر جيم وياسكونله وشعر فتح وسكونله در (ان انفرقت عقيقته فرق) بالتخفيف (والا فلا) عقيقة فى الحقيقه
مولود ايله همزاد اولوب روز هفتم ولادتده تراش اولنان صاچدركه شعر شريفهٔ حضرته تسميه سى مجازمرسل
طريق ومقيدى مطلقده استعمال الله در يعنى موى سر عنبرسايى نه قورجق ونه كوشك ايدى سر دولتمنديك
مشكين صاچلرى كندو كندو يه بولنورسه جانبين سر سعادتنه القا وارسال ايدردى اكر بنفسها موى عنبرينى
پريشان اولمزسه فرقا تميوب معقوصه ترك ايدرلردى ثم استأنف بقوله (يجاوز شعره شحمة اذنيه اذا) ظرف ليجاوز
(هو وفر) تشديد وتخفيفله درو شحمه جاى اويزه كوشواره يعنى كاهى بوفير شعر ايلدكده موى عنبر بوى سياهى
بناكوشلرين تجاوز ايدردى (ازهر اللون) نصبله رنك روى سفيد وصافى ايدى * رنك رويى كل ايله يكدل ايدى *
كل كبى قرمزى يه مائل ايدى * قابله مشدى يوزينى نور مرور * سورهٔ نور ايدى يا مطلع نور (واسع الجبين)
يعنى جبهه پاك مباركى واسع ووافى ايدى وبعضيلر طلاقه
عين ويسار جبهه ده ايكى جبيندر وفى رواية عظيم الجبهة
وجهدن كنايه در ديمشلر * جبين تابناكى مطلع انوار سبحانى * عذار پاككى مهر عالم اراى صباحتدر (ازج
الحواجب) زجج تقوس فى الحاجب ويادقة حاجبين بالطول ودراصل حاجب ساتر ومانع معناسنه اولوب مادحت
بشره يى ستر ايله تسميه اولندى وتثنيه جمع اولديغنه بناء بومقامده جمع قيلندى (سوابغ) حواجبدن حال ويا مدح
اوزره منصوبدر ويا مبتدا محذوفه خبر يله مرفوع اوله (من غير قرن) تحريكله مصدردر وفى بمعنى من وغيرلا
معناسنه حالدر يعنى ابروانى يكديكره مقرون ومتصل دكل ايدى (بينهما عرق) چون حواجب حاجبين معناسنه
اولمغين ضمير معنا راجعدر بودخى حواجبدن حالدر وعرق كسر عين وسكون را ايله رك (يدره الغضب) ضم ياء ايله
ادراردن مضارعدر يعنى ضم ابروى رسول علامه نوا سا باريك وطويل ايدى تامه وكامله كويا بر بربنه كشيده
ويبوسته اولمغه قريب ايدى اما متصل دكل ايدى ودوابروى مقوسلرى مياننده بر طمر اولوب حين غضبده باهر
ومتجلى اولوردى * سورهٔ فتح ايدى اول جبههٔ ماه * مد ابروسى ايدى بسم الله * قاب قوسين تذكرده عيان *
غرض اول قاشى كمان ايدى همان * حاصلى اينجه وطولانى ايدى * كويا رشتهٔ ريحانى ايدى (اقنى العرنين)
كسر عين وسكون را ايله طويل الانف اضافتده تجريد ويا مبالغه ظاهردر (له نور يعلوه) ظاهرا ضميرين عرنين
اوزره راجعان ويا له ضميرى رسوله راجع اوله (يحسبه) كسر وفتح سينله (من لم يتأمله اشم) مفعول ثانى يحسبه
وجملهٔ استئناف مبين والشمم فى الانف ارتفاع وسط قصبته مع استواء اعلاه وتأمل اعادهٔ نظردر يعنى بينى عنبريفلرى
بلند وهموار ولطيف ايدى واوزرنده نور لمعان ايدوب تكرار نكاه ايتمين مرتفع الانف ظن ايدردى * شول قدر
خوب ايدى اول انف منيف * ايده مزاهل معارف تعريف * دائم ايلردى اودواتلو مشام * قرب حق رايحه سن
استشمام (كث اللحية) فتح كاف وتشديد مثلثه ايله وبرروايتده عظيم اللحيه ودير كرده كثيف اللحيه مرويدر
يعنى محاسن مباركى بسيار مو ور يش پاكنك اصولى چوغيدى * شب قدر ايدى اور يش مقبول * يامكر سورهٔ

والليل

والليل ايدى اول (ادعج) چشمان سعادتلرينك سوادى غايتله سياه وبياضى فق خوب وسپيد ايدى * باقسه
اول علم لدن سلطانى * روحك اغزينه كلوردى جانى * دل شكار اوليسه نه وار چشم رسول * كحل مازاغ
ايله مكحول ايدى اول * كورمشدى رصد انكيز قدر * كوزلرى كبى خدايى كوزلر (سهل الخدين) وفى رواية
اسيل الخدين اى سائل غير مرتفع الوجنتين يعنى خد شريفه لرى هموار وفرحفزا اولوب يومرى يكاملود كل ايدى
حاصلى رخسارهٔ نرلرى نه يك اتلو ونه خفيف ايدى (ضليع الفم) اى عظيمه وقيل واسعه وسعهٔ فم عند العرب محمود
وممدوحدر دخى قوة فصاحت وسعهٔ بلاغته ايما روغمادر * دهان نكته دانى روح بخش قالب تحقيق * زبان
خوش بيانى رونق افزاى فصاحتدر (مفلج الاسنان) صيغهٔ مفعولله من التفليج يعنى دردندانى صاف وسيرك
ايدى (دقيق المسربة) ضم را ايله ودقتله وصف مبالغه ويا تجريد اوزره دريعنى سينهٔ پرحكمندن تا بناف موى
سياهدن كشيده خط غايت باريك ودقيق ايدى (كان) تشديد نونله (عنقه) ضمتين ويا ضم وسكونله (جيد دمية)
ضم دال مهمله وسكون ميم وفتح تحتيه ايله عاج ورخامدن مصور صورتكه بغايت سفيد وبراق اولمدن كنايه در وجيد
دخى عنق معناسنه اولوب ارادة التفنن المعنوى وكراهة التكرار اللفظى ايراد اولندى (فى صفاء الفضة) صفة دمية
ويا جيد ويا خبر بعد خبر كان يعنى كردن تابناكى كويا سيم خالص صفاسنده كردن كافور صورة مصوره آسا ايدى
غالب اولمشدى اوكردان كزين * شمع كافور سرا پردهٔ دين (معتدل) سابق كان لفظنه خبريه اوزره منصوب
ويا مبتدأ محذوفه خبريله مرفوعدر وهو (الخلق) فتح خاء معجمه ايله اعضاء مباركه سى طول وقصر وسمن وهزال
وضخامة وصغر ميانه سنده احسن تقويم اوزره متناسبه ايدى بالنسبة الى ماسبق عبارهٔ مذكوره اجمال بعد تفصيل
وما لحقه به نسبتله اجمال قبل التفصيل اولور (بادنا) رفعله مبتدأ محذوفه خبر ويا منصوب اسم فاعل من بدن
اى ضخم (متماسك) صفة بادن ويا خبر مبتدأ مقدر يعنى بعض عضوى بعضيسنه تمسك ايدوب حد اعتدالدن خارج
دكل ايدى * ديدى اصحابه ارباب جرم * لحمى اوجسم لطيفك هردم * تازه كل كبى مطرا ايدى هم * بدنى
پاك ومصفا ايدى هم (سواء) مرفوع خبر مبتدأ محذوف (البطن والصدر) اضافتله مخفوضدر * صدر زيباسى
ايله چون كل تر * شكم پرحكم پيغمبر * حاصلى دوبدوز ايدى آينه وش * صاف ويكسان ومصفا بيغش
(مشيح الصدر) ضم ميم وكسر شين معجمه وتحتيهٔ ساكنه وحاء مهمله ايله عريض معناسنه در وفتح وكسر ميم وسين
مهمله ايله دخى مرويدر ومعنا به ماقبلنى تأكيد اسادر يعنى سينهٔ پرسكينه لرى عريض وواسع ايدى (بعيد ما بين)
ما موصوله (المنكبين) تثنيه منكب كتف وعنق ميانه سيدر يعنى كردن ودوشانه لرى ما بينى وسعتلو حاصلى ياصى
ياغرنى تارة بعدله وتارة عظم ايله تعبير وروايت اولنمشدر (ضخم الكراديس) ضخم كبير معناسنه وكراديس جمع كردوس
سر استخوان ويا محل التقاء عظمين يعنى ايرى كمكلو وهر استخوان بدنى مردانه وتمام جثه لو ايدى (انور المتجرد)
فتح را ايله من باب التفعل وبعض نسخده تفعيل بابندندر وتجريد تويدن تعريه وانور نير مشرق معناسنه ويا افعل
تفضيلدر ولباسله مستور اولان اعضاء شريفه لرى مكشوف اولديغى حالده نورانى ايدى * جسم تابندهٔ محبوب
خدا * صاف ايدى مهر منور كبى تا * برمجلا كش آينه كبى * صاف وبى موى ايدى پهلوى نبى (موصول
ما بين) ما موصوله در (اللبة) فتح لام وتشديد موحده ايله بالاى سينه ده اولان نقره در ويا منحر ويا مطلقا صدر
ويا موضع قلاده (والسرة بشعر) اضافت وصفله معموله مضاف اولان موصول لفظنه متعلقدر (يجرى كالخط)
يعنى سرسينه دن نافهٔ مشكينى بينى شعرله موصوله اولوب كويا صحف صدرنده خط باريك اساخامهٔ موين برالف
پرنقط چكمشيدى حاصلى طولا ودقة الف اسا اوخط مستقيم ممتد ايدى (عارى الثديين) فتح مثلثه وسكون داله
پستاندركه تذكير وتأنيث قيلنور (مما سوى ذلك) يعنى ثندوهٔ لطيفه لرى مويدن عاريه مسربهٔ محرره دن ماعدا
قيل قدر مويدن اثر نابديد ايدى (اشعر) ضد اجرد افعل صفة در (الذراعين) كسر ذاله درسكدن پرمقلره وارنجه
(والمنكبين) فتح ميم وكسر كافله دوش دوكانه (واعالى الصدر) جمع اعلى ما فوق سينه يعنى مبارك ايكى درسكارى
واموزلرى واعالى سينه لرى موى بسيار ايله پرنور ايدى (طويل الزندين) فتح زاى وسكون نون ودال مهمله ايله تثنيهٔ
زند استخوان ساعد دوكانه لرى درازو خوب ايدى (رحب الراحة) رحب فتح ويا ضم را ايله فراخى كف يعنى كف
كافى بم عطامى حسا ومعنى كشاده ووسعتلو ايدى (شثن الكفين والقدمين) فتح شين معجمه وسكون ثاء مثلثه ونونله
ممتلى باللحم غلظمدر يعنى اللرى ايه سى وپاى عرش پيمالرى اتلو كوكلو ايدى اما برلك ككل اسالطيف ايدى
(سائل الاطراف) سين مهمله وبعد الالف همزهٔ مكسوره ولامله انكشت شريفلرى موزون ولطافتلو ايدى (اوقال)
شك من الراوى (سائن الاطراف) لامدن مبدله نونله جبريل وجبرين اسا الغتدر (وسائر الاطراف) بجاى لام را ايله

باقی وجمیع معناسنه جرله عبارة اخیرة افظ قدمین اوزره عطف اولنور ای ضخم اطرافه کلها حاصلی جوارح
اطیفه لری ضخامت اوزره ایدی (سبط العصب) فتح سین وسکون ویا کسر موحده ایله ممتد معناسنه وعصب عین
وصاد مهملتین ایله برای ربط اعضا ممتد اولان اطناب مفاصل یعنی سکرلری کشیده وهموار ایدی (خمصان
الاخمصین) خمصان ضم وفتح خاء معجمه وسکون میمله متجافی عن الارض ای المرتفع واخمصین تثنیه اخمص بوزن احمر
وهو ما دخل من باطن القدم ولم یصب الارض پس اخمص قدم زیر پادرکه زمینه قدم نهاد اولدقده یره طوقنمیه یعنی
ایکی اخمص شریفه لری زمینه ملاصق اولمیوب مرتفعه ایدی اما ابی هریره رضی الله عنهدن ایس له اخمص روایتی
معنای محرری منافی اولمز زیرا انی مذکور اخمص غیر مرتفعدرکه اوکچه ایله اصابع التی زمینه ملاصق اولوب ماتحت
قدم وسط ارضدن مرتفع ومتجافی اولمغی سلب ایدر حاصلی اعتدال اوزره ایدی وشدة ارتفاع متجافیله دینلرك
قولی غیر مرضیدر (مسیح القدمین) فتح میم وکسر مهمله ایله ومبارك پای سدره نمای املس ونرم اولوب تکسر
وشقاقدن عاری وخشونتدن بری ایدی (ینبو) بوزن یدعو ای یتباعد (عنهما الماء) ای ظهر قدمه املس لایقف
علیها الماء للملابسته یعنی کال سلامة ولین جهتندن پای مبارکی اوزرندن آب بلا توقف سرعتله روان ومعاوق نایاب
اولمغین تیز جریان ایدردی (بیت) ساقی کوثر ایاغی انك * بوسه گاه ایدی دیدی رضوانك * لب دریای لطافتده
همین * ماهی سیم ایدی اول پای کزین * ولله در من قال * یارب بالقدم التی اوطاتها * من قاب قوسین
المحل الاعظما * وبحرمة القدم التی جعلت لها * کتف المؤید بالرسالة سلما * ثبت علی متن الصراط
تکرما * قدمی وکن لی منقذا ومسلما * واجعلهما زخرا فمن کاناله * زخرا فلیس یخاف قط جهنما *
(اذا زال) ای ذهب رسول الله صلی الله علیه وسلم ویا مضاف تقدیر یله اذا زال قدمه دیمك اوله (زال تقلعا) وروی
قلعا فتح قاف وسکون لامله مصدر بمعنی الفاعل ویا کسر لامله صفة مشبهه در یعنی هنکام رفتارده قدمی زمیندن
دفعة رفع ایدرلردی ویا پای عرش پیمالرین یردن قالدرر اولدقلری حالده یوررلردی حاصلی ارباب عجب وکبر رویشله
مشی حیلا یمزردی (ویخطو) بوزن یعدو ای یمشی (تکفیا) ماقبلنی مؤکده جمله در تکفی کسر فا مشدده بعدها ایله
یعنی حین رفتارده قدم جانبنه توجه ومیل ایله آدیملرین آترلردی مشی تمایل ایله دکل ایدی * دیدیلر وصف شریفنده بنه
بورسیه مائل اولوردی اوکنه (ویمشی هونا) مصدر محذوفه نعت اولور ای مشیا هونا و یاخود حال اوله یعنی تؤده
وسکینة وحلم ووقار ایله یوررایدی (وعباد الرحمن الذین یمشون علی الارض هونا) کریمه سی تفسیرنده ابن عباس
رضی عنهما رب الناس طاعة وعفاف وتواضعله مشی ایدرلردی دیو تأویل بیورمشلردر (ذریع المشیة) فتح ذال معجمه
وکسر میم مشیه ایله واسع الخطو معناسنه خبر بعد خبردر ومشیه بکسر المیم للنوع یعنی قدمین بینی واسع ایدی (اذا
مشی کانما یحط من صبب) ظرفك ماقبلی ومابعدنه تعلقی محتملدر کلا التقدیرین ذریع المشیه لفظی مبین اولور
رفتارنده جای بالادن منحدر اولور کبی یوررایدی وانحدار فی الحقیقة اولمغین کانما ایله تعبیر واداا اولندی * یعنی
یوکسکدن ایدرکبی نزول * یوریسه دائم اکیلوردی رسول (واذا التفت التفت جمیعا) شرطیه اولی اوزره عطف
اولورکه اذا زال لفظیدر زیرا انك مابعدی لواحقندندر وجمیعا فعیلا ویا ضرب وزننده مصدریه ویا حالیتله منصوبدر
یعنی برجانبه گاهی نکران اولسه بتون اعضا وجسم پاکیله ملتفت اولورلردی وحالة نظرده چپ وراسته لی عنق
علامت طیش وخفتدر وجمیع بدن له اقبال وادبار جلالت ووقار اربابنه سزاوار اولور (خافض الطرف) رفعله مبتدای
محذوفه خبر ویا خبر بعد خبردر وخفض ایله مرادضد رفع وطرف فتح مهمله وسکون راء وفا ایله عیندر اصل مصدر
ویا اسم جنس اولمغین جمع اولمز یعنی چشم خدا بینلری قباغین رفعله دیك نکاه ایتمیوب غالب حالده طرف اسفله نکران
ایدیلر تتکیم تأمل وتفکرلری برزیاده اولمغین خفض طرفله نکاه والتفات بیورردی (نظره الی الارض اطول من
نظره الی السماء) کال شرم وحیا وادب مع المولی ایله روی زمینه نکاه ومطالعه آسمان طرفنه نظر والتفاتلرندن
بسیارتر ایدی (جل نظره الملاحظة) جل ضم جیم ولام مشدده ایله معظم ویا کثر معناسنه وملاحظه مفاعله
من اللحظ مؤخر عینله نظرکه کرشمهٔ چشمدر ولحاظ فتح لامله شق عیندر یعنی غالب نظری کوشهٔ چشمله نکاه ایدی
(یسوق اصحابه ویبدر) من حد نصر (من لقیه بالسلام) متعلق یبدر یعنی اصحاب ذوی الاحترامی پیش
سعادتلرنده یوریدوب ذات عالیلری تواضعا پسلرنده روان اولوب هر دوچار اولدقلری کسه یه سلام ایله سبق ومبادرت
بیورردی وسلام سلامتله دعا وتحیتدر اسماء اللهدن اولوب ان الله معك ومطلع علیك معناسنه مراد اولنمق
درین مقام مجوزدر وابتدای سلام سنت وردی فرض کفایه در * مرویدرکه شب اسراده اول رفرف سوار
بالاخانهٔ اسرا علیه التحایا مقام قاب قوسین وانتهایه واصل اولدقده التحیات لله والصلوات والطیبات تحیه سیله

ثنا خوان اولوب رب جلیل السلام علیك ایها النبی ورحمة الله وبرکاته خطاب عزتیله سلام ایلدی نبی جمیل دخی
اللهم انت السلام ومنك السلام والیك یرجع السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین ایله اجابت ایلیوب سروشان
مقربین اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله کلمتین ایله شهادت بیوردیلر کذا العلی القاری امدی
حدیث سبط محترم امام حسن مکرم توصیف خال مهر بانندن بو محله رسیده اولدقده بعض نعت اجل سلطان کونین
صلی الله علیه وسلمدن حظ اکمل استفاضه بیورمغین تکرار خال مکرمنه اعدذ کرنعمان لنا وفقنجه التفات بیوروب
(قلت صف لی منطقه) مصدر میمی ای خال محترم اداب نطق شریفلری کیفیتدن بکا وصف ایله دیدم (قال) هند
رضی الله عنه (کان رسول الله صلی الله علیه وسلم متواصل الاحزان دائم الفکرة لیست له راحة) یعنی اول حضرت
کثرة اذکار امور واحوال امتده حزین هیئت وامر اخرتده فکری دائم اولوب دار محنده اول حضرت ایچون
اسایش وراحت نایاب ایدی وحزندن مراد مایستقبله من الامور العظامه تیقظ واهتمام اولوب حزن معهودکه
فوت مطلوب وتوقع مکروهدن المزده وغمکین اولمق مراد دکلدر وهذا کله مما یقتضی قوله (ولا یتکلم فی غیر حاجة
طویل السکوت) سؤال حسنه جواب مستحسن وعبارات متقدمه ایسه مقدمات ایدی یعنی کلام نبی انس وجان
علیه صلوات المنان موجز واندك اولوب کثیر الصمت ایدی وکلامه احتیاج نایاب اولان محلده ناطقه پرداز تکلم
اولمزلردی یاخود فرح وبطر ایله سخن ساز اولمیوب بلکه حزن واسف ایله کفتاره اغاز بیورردی (یفتتح الکلام
ویختمه باشداقه) جمع شدق فتح ویا کسر شین وسکون دال الله جوانب فم یعنی ابتداء وانتهاء کلامی کنارهٔ دهن
مبارکیله فتح وختم ایدردی * لعل جان بخشی اولنجه کویا * ایره نوردی لبنه آب بقا * مکر اولمشدی اولعل
ممتاز * حقهٔ لؤلؤ صندوقهٔ ناز (ویتکلم بجوامع الکلم) جمع جامعة یعنی مبانی یسیره ومعانی کثیره ایله کویا
اولوردی (فصلا) فتح فاء وسکون صاد مهمله ایله کلامی حق وباطل بینی فارق وفاصل ایدك سخن اولدیغی حالده
کلام بین وکفتار هین ایله تکلم بیورردی (لا فضول فیه) اسم مفرد ویا جمع فضل یعنی خیر وفائده دن عاری اداء
مرامده کفتار حکمت رفتاری زیاده دکل (ولا تقصیر) محل فهم اولنور مرتبه اصل معنادن کلامده قصوری نایاب
ایدی (دمثا) فتح مهمله وکسر میم ومثلثه ایله لین الخلق لطیف المعامله (لیس بالجافی ولا المهین) فتح میم اصلیه ایله
من المهان حقارت وضم میم زائده ایله اهانت امدی عبارت مذکوره ذات شریفی وصفیدر اما منطق وصف دخی
محتملدر (یعظم النعمة وان دقت) ای قلت وصغرت یعنی نعم پروردکاری جلیل عد ایدوب قلیل اولسه بیله استحقار
ایتمزدی (لا یذم شیأ) نعمت حق ویا خلقدن برشیئی تعییب وتعییرا یتمزدی (لم یکن یذم ذواقا) فتح ذال معجمه
وواو مفتوحهٔ مخففه والف وقافله مصدر ذاق (ولا یمدحه) یعنی مأکول ومشروب جهتندن عیب بین اولمیوب
دخی ماسوی اللهه عدم رغبت ونزاهة ساحهٔ قلب بیغش ایله متاع حیاة دنیایی پسندیده بیورمزدی (ولا یقام
لغضبه) ضم مثناة تحتیه ایله مبنی للمجهولدر (اذا تعرض) ضم تاء فوقیه وعین وراء مشدده ایله (للحق بشیء) بالباء
الجارة وروی باللام (حتی ینتصر له) یعنی مأمور ومنهی سبیله امر حقده برکسه اول حضرته اعتراض ایلسه انك
غضبنی دفع ومنعه کسنه قدرتیاب اولمزدی تاکیم حقنده ایجاب ایدن نصرة حقه قیام ایدنجه غضب الود اولدقلری
حالده برفرد ازاله سنه جسارت ایده مزدی (ولا یغضب لنفسه ولا ینتصر لها) کندو حظ نفسیچون غضبناك
اولمیوب مجرد کندو حقنه تعلق ایدن امرده انتصارا یتمزدی نتکیم جفاة اعرابدن بعضیلری کل نورسیدهٔ باغ بلاغ
ذات شریفنه خار آوار اذا ومعاملهٔ نادر برابری وقوعنده عدم مؤاخذه ایله مجامله بیورر ایدی * کند ونفسی
ایچون اول بالذنسب * ایتمدی کسه یه عمرنده غضب * اولمدی هرکز اولعل نایاب * هیچ کسه ایله جهانده
شکراب (اذا اشار اشار بکفه کلها) در وقت خطاب بین الاصحاب اشارت بیورسه لردست جهان پوستنی رفعله
قصد اللافهام ودفعا للابهام اشارت بیورردی اما تشهد وذکر وتوحید حالنده برای تحقیق مرام انکشت مسبحه ایله
اشارت بیورمغین اشارتین میانه سن فرق ایدردی (واذا تعجب قلبها) تشدید وتخفیف لامله ضمیر کفه راجعدرکه
مؤنث سماعیدر یعنی برامر بو العجب تماشا ایتسه لر کف کریمه لری درونی طرف اسمانه تقلیب بیورردی
(واذا تحدث اتصل بها) چون کفتاره اغاز ایتسه لر کف یم عطا لرین کلام شریفنه مقرون بیوروب (فضرب) فاء
تفصیلیه (بابهامه الیمنی راحته الیسری) بعض روایتده براحته الیمنی باطن ابهامه الیسری وقوع یافته وکلامك
کفه اتصالنی بیان اولور یعنی ابهام یمنی سیله صول اوجنه ضرب ایدردی نتکیم برامر مهمه ایله کوینده تنبیه واثناء
کفتارده تحریك اسنان له بعض ارکانی میانه سن جمع وتأکید پیام ایدنلرك عادتیدر (واذا اغضب اعرض واشاح)
شین معجمه والف وحاء مهمله ایله صرف وجه ویا قبضدر ماقبلنی تأکید اولور یعنی برکسه اوزره اثر غضبی ظاهر اولسه

بغیرلوم اندن اعراض ایدوب روکردان اولوردی (واذافرح غض طرفه) فتح طاء وسکون را ایله کوشهٔ چشم هنکام
مسرة وخرمیده بیدهٔ خداینه‌لرین برهم نهاد بیوررلردی یعنی تباعدا من الاشر والمرح ارخا وغض عن ایدوب
مردولتمندین فروبرده قیلوردی * کوشهٔ چشمله ایدنجه نکاه * غض اولورلری مروش درکاه (جل ضحکه التبسم)
ومعظم انواع خنده‌لری مطلقا مالاصوت فیه اولان تبسم ایدیکه مبادئ ضحکدر یعنی سبق ایتمشدر (ویفتر) تشدید
را ایله‌ای بیدی اسنانه ضاحکا (عن مثل) متعلق بیفتر (حب الغمام) واحدی غمامة کسحابة وزناو معنی حب
سحاب برد معروف یعنی خنده کان دردندانی ابرازودانهٔ تکرک ابراسا اظهار ایدردی * ولله در من قال
دفتر عن لؤلؤ رطب وعن برد * وعن اقاح وعن طلع وعن حبب (قال الحسن بن علی بن ابی طالب) رضی الله
عنهما (فکتمتها الحسن) مفعول ثان اکتم وفی نسخة عن الحسین بن علی (زمانا ثم حدثته فوجدته قد سبقنی الیه) یعنی
یادداشتم اولان حدیث خال مکرمم نیجه زمان برادرسر برابرم حسین رضی الله عنهدن برای امتحان پنهان ایلیوب
بعدذا حدیث حلیه‌یی تحدیث ایتدیکمده مع زیادة فضیلة بنی سبق ایلدی بولدم (فسأل اباه عن مدخل رسول الله
صلی الله علیه وسلم ومخرجه ومجلسه) بعض نسخه‌ده مجلس بدلی ملبس واقعدر هر بری مصادر میمیه اولملری ظاهر
اما اسم زمان ومکان اولوریعنی پدر عالی کهرنه کیفیت دخول وخروج وجلوس جدامجدندن استطلاع ایلدی
یاخود حال مجلسدن سؤال مکان جلوسدن پرسشدر (وشکله) فتح اول وکسری دخی جائزدر صورة وسیرة (فلم یدع
منه شیأ) یعنی جمیع ماذکر متعلقاتدن برشی ترك ایتمیوب پدرندن تحقیق سؤال بیوردی اما کمال اتصاف حسن
وجمال خلق مستحسنندر (قال الحسین سألت ابی عن دخول رسول الله صلی الله علیه وسلم) سبط محترم بیوردیکه
پدرمکرممه زمان وکیفیت دخول رسول اکرم صلی الله علیه وسلمدن پرسان اولدم (فقال کان دخوله لنفسه
مأذونا به فی ذلک) علی مرتضی کرم الله وجهه جوابداده اولدیکه سلطان عالمك کندوسعادتخانه‌لرینه تشریفی اذن
عامله خدادن مأذون اولدقلری حالده ایدیکه بیوتدن قنغی بیت اولورسه ازواج مطهراتدن استئذان غیری داخل
اولمق حیثیتله مأذون ایدی (فکان اذا اوی) قصروبامدله وصل معناسنه (الی منزله جزأ) تشدید زا ایله وهمزه ایله
ای قسم (دخوله ثلاثة اجزاء جزأ) نصبله (لله وجزأ لاهله وجزأ لنفسه) یعنی دولتسرالرینه وصول ونشیمنلرنده
قرارداده اولدقلری هنکامده زمانی سه قسمه تقسیم بیوررلردی برجزئی اشراق وضحی امثالی نوافل نمازایله
عبادات ایچون وبرنجیسی تدبیرامور وعیال واصلاح شان ال ایچون وبرقسمی برای اعمال عباد واحوال جهاد
ورورودوفود واستراحت ایدی (ثم جزء جزءه بینه وبین الناس فیرد ذلک علی العامة بالخاصة) یرد بمعنی یوصل
ویعطی اودیستعین ودخی یبذل مرویدروباء بالخاصه سببیه درعدل فصلنده معنی ومبنی ذکری تقدم ایلدی
(ولا یدخر) دال مهمله مشدده ایله دراصل ذال معجمه ایله وتاء افتعال یذتخر اولوب تاسی داله قلب وادغام اولندی
(عنهم شیأ) یعنی علم ومالدن انلره نافع اولان امری عامه وخاصه‌دن پنهان بیورمزدی (فکان من سیرته فی جزء
الامة ایثار اهل الفضل باذنه وقسمه) بعض نسخه‌ده بدون تاء قسمه وارداولشدر فاعل ویامفعولنه مضاف
مصدردر (علی قدر فضلهم فی الدین) یعنی دأب شریف وعادت لطیفه‌لری ایدیکه نفس نفیسیچون افرازورای امت
اجابت بخش ایلدیکی جزء زمانی اهل فضله اکرام اذن همایونلری صدوریافتهٔ دخول بیت وخلوت وصحبتنه اجازتله
تقدیم بیوروب اصحاب فضلك مقام تقوی ودین ودیانتده عرفانلری مقدارنجه محادثه وامورلرینه رؤیت واشتغال ایله
اول جزئی انلره قسمت طریقهٔ حسنه‌لرندن ایدی وسبب تفاوتی بیان بیوروب دیدیلر (منهم ذوالحاجة) الواحدة
(ومنهم ذوالحاجتین ومنهم ذوالحوائج) الثلاثة فاکثر (فیتشاغل بهم ویشغلهم) فتح مثناة تحتیه وعینله مضارع
شغل اماضم اول وکسر ثالثله اشغالدن لغة ردیه‌در (فیما اصلحهم) وفی نسخة یصلحهم (والامة) نصبله ضمیراوزره
عطف اولور تقدیر ویصلح عامة الامة دیمك اوله (من مسئلته عنهم) من اجلیه مابی بیاندر دیدیلر وروی مسئلتهم
(واخبارهم بالذی ینبغی لهم) یعنی اصحاب فضل وافضالدن کیمی برحاجت وکیمی ایکی واوج یادخی زیاده حوائج
اربابی اولوب اول محاویجله مشغول اولورلرایدی لری دین ودنیایه صلاحپذیر اولان امر وکار امته صالح اعمالدن
طلبکاروشایستهٔ برو صلاح اولورامورداخبار ایله مشغول بیوررلردی (ویقول) جمیع مراتبده بیوررلردی (لیبلغ
تشدید وتخفیفله (الشاهد منکم الغائب) وبدون منکم دخی مرویدر یعنی سزلردن حاضر اولانلر غائب وناموجود
اولانلره بنم جانبمدن سامعه کذار اولدیغی امر ونهیی بهرحال حاضر بالمجلس اولمینلره یکزه پیام رس اولسونلر دیو
وجوبی ایجاب ایدر امرایله فرمان بیوردی امدی شاهددن مراد صحابی وکبار وغائب صغار ویاشاهد صحابی وغائب
تابعی ویاشاهد عالم وغائب غیرعالم ویاشاهد حضری وغائب بدوی ویاخود شاهد ذکور وغائب اناث اولق محتملات

عقابه‌لری

عقابه‌لری تحریر کردهٔ شراحدر (وابلغونی حاجة من لا یستطیع ابلاغی) وروی (حاجته) وتعمیم بعد تخصیص
حث وترغیب وسبب امری بیان ایچوندر وحاجتنی بکا ابلاغه مکنت یاب اولمینلرك محاویجنی بکا ابلاغ ایدك (فانه)
امروشان (من ابلغ سلطانا حاجة من لا یستطیع ابلاغها ثبت الله قدمیه یوم القیامة) برکمسنه حاجتنی عرض واعلامه
قدرتیاب اولمین کمسنه‌نك حاجتنی نبی وخلیفه وقاضی وحاکم ویا امیروزیر ولوسلطان جائره ابلاغ ایلسه پادشاه جهان
افرین عزوعلا اول مبلغك روزجزاویاموقفدن قدمینی صراط اوزره پایرجا قیلور حاصلی حقوق اخوانه مراعات
وقیامله جزاجنس عملدن اولمغله اهوال موقف قیامتدن رهایاب ونجاتدن کنایه اولمشدر (لایذکر عنده) صیغهٔ مجهول ایله
(الا ذلك ولا یقبل) صیغهٔ فاعل ویامفعول ایله (من احد غیره) یعنی مجلس همایونلرنده مصالح امت وامر بالتبلیغدن
ماعدا کفتارتفوه اولنمیوب اجنبی کلامله اغاز تکلمه رضاداده اولمزلردی (قال فی حدیث سفیان بن وکیع)
ابن الجراح امام وحافظ ابو محمد کوفی علیه الرحمه دررمز تاریخنده روبراه نعیم اولدیلر سفیان علیه رحمة الرحمن
حدیثنده حیدرکرار کرم الله وجهه بیورمشلرکه (یدخلون روادا) ضم را وتشدید واو والف ودال مهمله ایله جمع
رائد طالب ومحتاج معناسنه ویاکسر اول وتخفیف واوله یاخود لام وذال معجمه ایله لواذامرویدر ای ملتجئین الیه
(ولا یتفرقون الا عن ذواق) فتح اول ایله ای عن علم وحکم اوعن مذوق من مأکول ومشروب اما ارباب ذوق معنای
اول اوزره اقتصارلری شیرین تراولور (ویخرجون ادلاء) جمع دلیل ای هداة (یعنی فقهاء) ای علماء والحاصل خواص
مجلس خاص الخاصه علم وحکم استفاده‌سنه خواستکار اولدقلری حالده داخل اولوب تفرقا یتمزلر الاغذای روح
اولان علم وحکم وادب مذاقیله بیرون مجلس وحضور حضرتدن هداة ومرشدین یعنی دانا اولدقلری حالده متفرقین
اولورلردی (قلت) قائل مصغر حسین رضی الله عنهدرکه پدرندن استعلام ایدر (فاخبرنی عن مخرجه کیف کان
یصنع فیه) خانهٔ سعادتلرندن بیرون اولدقلرنده نه امره مشغول ایدیلردیدم (قال کان رسول الله صلی الله علیه
وسلم) بجای مضمر وضع مظهر برای تبرك واهتمام شان حضرتدر (یخزن) سکون خا وضم زا ایله (لسانه
الا عما یعنیهم) وفی نسخة الافیما یعنی فتح مثناة تحتیه وکسر نونله سلطان انس وجان زبان معجز بیاننی مخزون
وخاموش قلوردی مکرجواهر لفظ وزواهر وعظ ایله اصحابنه سودمند ومهم اولان امورله سخنساز اولوردی
(ویؤلفهم ولا ینفرهم) تشدید لام وشدرائله بین الاصحاب الفت وتحاب ومواخاة ایقاعیله مؤتلفین وسحایب کرم
وسواکب نعم برله مجتمعین بیوروب تفرقه بادی کلامله تکلم بیورمزدی (یکرم کریم کل قوم ویولیه) تشدید لامله
(علیهم) یعنی هرطائفه‌نك رئیس وشیخنه تعظیم بیوروب تألیفا القلوبهم قومی اوزره سردار وآنی والی نصب ایدردی
(ویحذر) فتح ذال ایله (الناس ویحترس منهم من غیران یطوی) کسر واوله (عن احد) وفی نسخة علی احد (بشره) کسر
موحده ایله بشاشت وجه (وخلقه) ای حسن خلقه پس احتراز واحتراس وحذر معناده متقاربه درخبر لطیف
حسن عشرة فصلنده تقدم ایتمشدر وناسدن مراد عوام واعراب جنسیدر جمیعی مراد دکلدر یعنی ناسدن حذر
ایدروانلردن تحفظ بیوررردی اما خدمت عالیلرنده حاضر وخدمتکزار اولانلردن طلاقة وانبساطی منع واخفا
ایتمکسزین تحفظ یاخود غائبدن حذر وحاضردن احتراس بیوررردی زیرا قبل التجربه برکسه رکون سزاوار دکلدر
(ویتفقد اصحابه) قال الراغب الفقد اخص من العدم حضور سرورکائناتدن دور وغائب اولانلرك احوالن تعرف
وتعهد بیوروب دیکراندن حال غائبی پرسان ویاز یارتنه روان اولمغله تفقد ایدردی (ویسأل الناس عما فی الناس)
ناسدن للالتباس تفحصی ایجاب ایدن شیئی تجسس ایدردی یعنی ناسده ظهوریافته اموری تفتیش ایدردیکه
چاره‌سن تدارك بیوره وحسن حالله خبرداده اولدقلرنده حمد مولی ایله ابجنبان اولوردی امدی امر مذکور
تجسس وغیبتدن دکلدر بلکه بیماره شفا ایچون استمزاج طبیب اسادر (ویحسن الحسن) تشدید وتخفیف سینله
(ویصوبه) تشدید واوله (ویقبح القبیح ویوهنه) تشدید هاء ویاتخفیفله ووهن ووهی نون ویا ایله مرویدر یعنی زیبا
وحسن اولان امری صوابدید ومستحسن بیوروب اصابتنی بیان وزشت وبدی استقباح وتوهین وضعفله حکم
ایدردی (معتدل الامر غیر مختلف) حال مؤکده هرامر شریفنده اعتدال وهرکارنده سنن واحد اوزره قیام
بیوروب تحسین وتقبیحده مبالغه ایتمزدی (لا یغفل) ضم فاء ایله (مخافة ان یغفلوا او یملوا) فتح میم وشد لامله واو
للتنویع یعنی ارباب صحبتی حقنده اظهار غفلت بیورمزدیکه انلره صالح اولان اموردن غفلت وفتور حصولی
خوفندن تنبیه ایله ایقاظ بیوررردی (لکل حال عنده عتاد) فتح مهمله وفوقیه ایله ای عدة زاد یعنی احوال دنیا
وعقبادن هرکاردشوار ایچون اول طبیب خسته دلان امت ایچون عدة زاد داروی برء الساعه اماده ومعد ایدی
(لا یقصر عن الحق ولا یجاوزه الی غیره) اقامهٔ حدود اللهده تقصیر بیورمیوب وغایت مرتبهٔ حقدن تعدی ایتمزدی

(الذين يلونه من الناس خيارهم) مبتدأ وخبراول كسه لركه آفتاب رسالته مجلس شريفنده قريب اوله لر خيار
واشرف ناسدن ايديلر (وافضلهم عنده اعمهم نصيحة) لغة خلوص در اما جملهٔ ارادهٔ خيردن معبره كلمهٔ جامعه يه نصيحت
ديديلر (واعظمهم عنده منزلة احسنهم مواساة) همزه سى واوه مقلوبه درای مواساة لكل احد وحذف متعلق عموم
افاده ايدر ومواساة اعطامن يريد مايريد (وموازرة) من الوزر بمعنى الملجأ او الحمل اى معاونة والحاصل عند الحضرة
اشرف ناس هركسه قصد خير ونصيحت وارشاد جهتندن بسيار تر يحى ومن جهته الشرف اعظم ناس عند حضرة
النبوة هر فرده رزق ومعيشتده مشاركت والتجا ايدنلره اعانت قيلمقدن خوبتر اولان ايدى (ثم قال فسألته عن مجلسه)
بعد ذا حسين رضى الله عنه جلوس حضرت ويامكان جلوس وكيفيت حال وشان شرفدارندن پدرم جنابنه سؤال
ايلدم (فقال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم لايجلس ولا يقوم الا على ذكر) امير المؤمنين كرم الله وجهه تعريف
خوان اولوركه سلطان انبيا عليه التحايا قيامدنصكره جالس وجلوسدنصكره قيام بيورمزدى الا افادهٔ علم وبيان
حمد وشكر اوزره قائم وجالس اولوردى (ولا يوطن) ضم وياسكون واو وطاء مشدده ويامخففه ايله (الاماكن)
جمع امكن وامكنة جمع مكان فهو جمع الجمع وميمه اصلية او زائدة (وينهى عن ايطانها) بيت شريفندن غير مكانلرده
وطن اتخاذ بيورميوب واتخاذندن نهى ايدردى يعنى نفس نفيسيچون جاى معين تعين وافراز بيورمزدى ونشين
مخصوص ومعين اتخاذندن ديكرانى دخى منع ايدردى ياخود معنامسجدده نماز كزاراولمغيچون مصلاى معين
افرازى مراداولنه (واذا انتهى الى قوم جلس حيث ينتهى به المجلس ويأمر بذلك) ومجلس قومه رسيده اولدقده
ارباب مجلسدن امتيازو انلر اوزره تصدرا يتميوب كيف ما اتفق نه محلى خالى ويانهايهٔ مجلس اولان محله جلوس ايدردى
شان شرف المكان بالمكين دون العكس المبين ومنوال مشروح اوزره وتشريعا وتأدبا اصحابنه امر وتنبيه ايدردى
امدى ارباب رسوم دوانده رسم وعادة اولان تحرى صدر مجالس شرعا مكروهدر (ويعطى كل جلسائه نصيبه
حتى لا يحسب جليسه ان احدا اكرم عليه منه من جالسه اوقاومه لحاجة صابره حتى يكون هو المنصرف عنه من سأله
حاجة لم يرده الابها اوبميسور من القول قد وسع الناس بسطه وخلقه فصار لهم ابا وصار واعنده فى الحق متقاربين
متفاضلين فيه بالتقوى والتقوى وفى الرواية الاخرى وصار واعنده فى الحق سواء) عبارات لطيفه من جهة المعنى
والمبنى حسن عشرت حضرت فصلنده تقدم ومستوفى بيان اولندى لكن ماكررتها يتوضع مصداقنجه زبدهٔ
پيام مالا كلام مجلس عاليلرى خدمه وملازميننه بالاستحقاق بالطف وكرم بخشندهٔ حظ ونصيب اولوب انيس مجلسى
اولنلرظن ايتمزلرديكه فخر عالمه اول كسه دن عزيز وبهتر ذات اوله وبركس ماه اوج رسالته لحاجة ما جلوس وقيام ايتسه
اول مجالس ومقاوم اولان كسه من تلقاء نفسه قيام وذهاب ايدنجه تأخير وصبر ايدردى واول مشكبار سخادن بركسه
دريوزهٔ احسان وحاجت خواه اولسه مطلوبنه مساعده وياوعد شيرينله رد بيورردى واول آفتاب اسمان نبوتك
ضياى طلعت ونور بهجتى عالمه شامل ودرخشنده ايدى پس اصحاب وامتنه شفقت ومرحمتده مقام پدر بل اعز واوفر
وانلر دخى عند الحضرة اولاد مثابه سنده اولوب حقوق رأفت ورحمت واصل بخشده متساوين وبحسب مراتبهم
فى تقوى الله متفاضلين ايديلر وروايهٔ ديكرده جميع ناس مراماة حقوقده عند حضرة ختم الرساله يكسان ايديلر
(مجلسه مجلس حلم وحياء وصبر وامانة لاترفع فيه الاصوات ولا تؤبن فيه الحرم) بوفقره دخى فصل وقارده مسطور
ومقرره دريعنى مجلس فرشته خدمى حلم وشرم وشكيب وامانه ايله اراسته وادابله پيراسته اولوب حضورهمايونده
رفع صدا ورفث من القول اولان احوال مردان وزنان ياد اولنمزدى (ولا تنثى فلتاته) مثناة فوقية مضمومه ونون
ومثلثة مقصوره ايله ضدثنا وفلتاة فتحاتله جمع فلتة زله معناسنه يعنى مقام انسنده حاضر اولنلرك عثرات وزلات
مجلسى شايع وزايع قيلنمزدى بعض نسخده تنثى فوقيه مثناة ومثلثه ونون ايله واقعدر يعنى مجلسنده زلات اعاده
اولنمزدى حاصلى مجلس جليلنده بغتة زله وفلته صدوريافته دكل ايدى فالنفى منصب على القيد والمقيد (وهذه
الكلمة) يعنى جملهٔ اخيره ولا تنثى فلتاته (فى غير الروايتين) حسنين رضى الله عنهما روايتلرندن غيرى دخى ثبوت
يافته در قال الشهاب ويجوز ان يراد ظاهره اى ان الفلتة اذا وقعت لا تذكر بل تستر (يتعاطفون بالتقوى) باء سببيته
(متواضعين) يعنى مجلس رسول الله صلى الله عليه وسلمده بعض بعضنه بلاريا وسمعة رأفت وشفقت وتقوى سبيله
يكديكره تواضع وخدمت ايدرلردى (يوقرون فيه الكبير ويرحمون الصغير ويرفدون) فتح مثناة تحتيه وياضمله در
(ذا الحاجة ويرحمون الغريب) مجلس انس انس حضرتده سنا كبير اولانه تعظيم واحترام وخرده سال اولنلره
شفقت ورأفت واكرام وارباب حاجته اعانه واغاثه وغريبه مرحمت ايله دلنواز اقلر ايدرلردى (ثم قال فسألته عن
سيرته صلى الله عليه وسلم فى جلسائه فقال كان صلى الله عليه وسلم دائم البشر سهل الخلق لين الجانب ليس بفظ ولا غليظ

ولا سخاب

ولا سخاب ولا فحاش ولا عياب ولا مداح يتغافل عما لا يشتهى ولا يؤيس منه) خبر لطيف بعضا باب اولده تقدم وابن
ابى هاله روايتيله باجمله حسن عشرة فصلنده كذران ايلدى اما ان ذكره هو المسك مفهومنجه خلاصهٔ معناديك
اولوركه محبوب باركاه كبريا عليه اكمل التحايا حضرتلرينك روى تابناكى بشاشتى دائم وبنك محضر وخوب منظر ايدى
وقول وفعلنده خشونت ودرشتى نا ياب واواز بلند ايله سخن پرواز اولميوب بدكوى وعيب جوى دكل ايدى
وستايشده اطرا ومبالغه ايتمزدى ومرضيسى اولميان امورده تغافل بيوروب بركسه اول سحاب عنبربار احسانك
فيض وجودندن مأيوس وپس ماندهٔ حرمان اولمزدى (قد ترك نفسه من ثلاث من الرياء والاكثار وما لا يعنيه)
رياصفات حميده وافعال جميله ايله كندوبى مدح ايتسونلر ديو ناسه اظهار وارائه اولنان شرك اصغر در حضرت فخر
عالم وجميل الشيم صلى الله عليه وسلم صفت مذكوره دن بلا امترا منزه در لكن جملهٔ حاليه وجه تغافلى بيان اولمغين
ايراد اولندى وبعض نسخده من الرياء ايله وقوع يافته در وافظ ريا اعنى تقديريله منصوب ويامبتدأ محذوفه خبريله
مرفوع اولور يعنى حضرت نبى ستوده شيم نفس نفيسنى سه خصلتدن تنزيه ايلديكه رياو اكثار كلام ومالا يعنيم
اولان لغويات در (وترك الناس من ثلاث كان لا يذم احدا ولا يعيره) تشديد تحتيه ايله (ولا يطلب عورته) واوج
خصلتدن ناسى ابعاد بيورديكه مستحسن ذم قدح اولنلرى عدم مذمت وناسه عيب وعار لاحق اولان شيئله
تعييردن وعيوب ناسى بحث وتجسسدن منع ايلدى وسه خصلت تماملنده صفة اخرى ايله ماقبلنى ارتباط بيورر
(ولا يتكلم الا فيما يرجو ثوابه) وبى فائده كفتارله كويا اولمزدى مكر نصيحت وارشادات امثالى اميد ثواب
ايلدكلرى محاوره كلام صواب ايله ناطقه پرداز خير اولوردى (اذا تكلم اطرق جلساؤه كانما على رؤسهم الطير
واذا سكت تكلموا) عندليب كلزار نبوت عليه اسنى التحيه كلام معجز بيانه اغاز ايلدكده جليس مجلسى اولنلر
سرفرو بردهٔ ادب اولوب كمال وقارلرندن سرد ولتمندلرى اوزره كويا مرغان هوا قرار ايتمش كبى اظهار سكونت
ايدرلردى وقتاكه تكلمندن فراغت ايلدكده انلر كفتاره اغاز ايدرلردى بو دخى فصل وقارده كذار ايلدى
(لا يتنازعون عنده الحديث) ومجلس همايونه حاضر اولدقلرنده يكديكر ايله ادارهٔ كلام ايتمزدى تكلم بين الناس
عادة جاريه دندركه برنادى يه جمع اولسه لر بينلرنده بعض شيء خبر داده اولمق ايچون ادارهٔ حديثه آهنك ايدرلر حاصلى
بو مقامده تنازع تجاذب اسامجاز بديعيدر (من تكلم عنده انصتوا له حتى يفرغ من كلامه) بعضى نسخده
من حديث ايله مضبوطدر يعنى صحابى وغيريدن حضور رسالت پناهده بركسه كفتاره اغاز ايلسه اول متكلم
كلامندن فارغ اولنجه سائرى سكوت ايدرلردى ياخود بربرلرين اسكات بيوررلردى امدى انصت سكت معناسنه
لازم ويا اسكات معناسنه متعدى اولور (حديثهم حديث اولهم) مبتدأ وخبر يعنى اول حضرته رغبت ومجلس
ساميلرنده نشاط وعدم ملالتدن انجام كلاملرى ابتداء سخنلرى اساسندن عارى ايدى ديمك ايله تشبيه اولور
ياخود من كلامه لفظى غير مروى اولديغى حالده حديثهم لفظى يفرغ فعلنه فاعل اولور ورعاية للمعنى ضمير جمعله
ايراد اولنوب حديث اولهم اندن بدل اوله والمعنى لا يقطع كلام من تقدم بكلام آخر ولا يخاصم لهذا (يضحك
مما يضحكون منه ويتعجب مما يتعجبون منه) وفى نسخة يتعجبون حضرت سيد العالمين عليه سلام المعين اصحاب
باصفانك خندان اولدقلرى شيئدن بحكم المؤانسة وحق المجالسة خنده ايدوب تعجب ايتدكلرى شيدن تطييبا
لخواطرهم تعجب ايدردى (ويصبر للغريب على الجفوة) فتح جيم وسكون فا ايله غلظت ودرشتى (فى المنطق) يعنى
عبارت وكفتارده اعرابى وبدوى اساغر بانك خشونتنه صبر ايدردى (ويقول اذا رأيتم صاحب الحاجة يطلبها)
جملهٔ حاليه ويا استئنافيهٔ بيانيه (فارفدوه) همزهٔ قطع وياوصله رفد وارفاد عطيه واعانه در دخى سلطان دين اصحاب
كزينه امر ايدرديكه چون صاحب حاجتى خواستكار حاجة اولديغى حالده معاينه ايلديككزده بخش وعطا وقضاء
حاجتنه اعانت ايدك ديو تنبيه ايدردى (ولا يطلب الثناء الا من مكافئ) كسر فا وهمزه ايله وذكر حسن جميل ومدح
جزيل قبول ايتمزدى مكر شاده مقتصد وافراط وتفريطى غير متجاوز اولانك ستايشنى قبول بيورردى (ولا يقطع
على احد حديثه حتى يجوزه) اى يخففه (فيقطعه بانتهاء) اى اتمام لحديثه (اوقيام) على طريق وداعه (هنا انتهى
حديث سفيان بن وكيع) ترمذى عليه الرحمه شيخى سفيان عليه رحمة المنان حديثى بو مقامده رسيدهٔ پايان در
(وزاد الآخر) حافظ بن سكره طريقندن سند مصنفله امام حسن بن على رضى الله عنهما انلر دخى برادر محترمى
حسين رضى الله عنهه منتهى اولان خبرده زياده ايلدى (قلت) اى لابى (كيف كان سكوته صلى الله عليه وسلم
قال كان سكوته على اربع على الحلم والحذر والتقدير والتفكر) يعنى شير خدا رضى الله عنه بيورركه حضرت ادب
اموز مكتب حكمت عليه التحيه سكوتى چار صفت اوزره ايدى وقار وسكينة وزبان رس اولان اموردن حذر وتفكر

وتصویب اوزره منعوت ایدی امدی حلم وحذر معلوم اولمغین مصنف علیه الرحمه تقدیر وتفکری تفسیر وبیان
بیوردر (فاما تقدیره ففی تسویة النظر والاستماع بین الناس) ای التأمل فی الامر والانتفاع بین الناس (واما تفکره
ففیما یبقی ویفنی) ای من اعمال العقبی واحوال الدنیا ذات حضرتده مضمر اولان امر مذکورنه کیفیتله معلوم
اوله که علام الغیوب غیری فردک اطلاعی مستحیلدر دینلورسه بو معنی استدلال عقلی طریقیله در وآثاردن ظاهر
اولان کلامدن فراسة صادقه بوحاله کواهدر فان الظاهر عنوان الباطن ایله جواب داده اولدیلر (وجمع) بناء
مفعولله (له الحلم صلی الله علیه وسلم فی الصبر فکان لا یغضبه) ضم اول کسر ضاد له (شیء یستفزه) کسر فاء وتشدید
زایله یعنی سائر جزئیات حلم اول حضرتک صبری حالنده مجتمع ایدیکه اشیادن برشیء اول حضرتی اغضاب وخفت
وقلق ایراث ایدردکل ایدی (وجمع له فی الحذر اربع) نائب فاعل جمع (اخذه بالحسن لیقتدی به وترکه القبیح لینتهی)
صیغهٔ مفعولله عنه (واجتهاد الرأی بما اصلح امته والقیام لهم بما جمع لهم امر) منصوب مفعول جمع (الدنیا
والآخرة انتهی الوصف بحمد الله) اخذه مبتدأ وخبری مقدم ویا مبتدأ محذوفه خبردر هو هی ویا اربعدن بدل کل
ویا بعض ویا اعنی تقدیریله نصبیده جائزدر حاصل کلام اول حضرت ایچون سفر وحضرده تیقظ وتحرس چار
خصلتله جمع اولندی بریسی قولا وفعلا اخذ حسندرکه علما وعملا اکا اقتدا بیوریله وایکنجیسی حرام ویا مکروه
خلاف اولی ترک قبیحدرکه سائر اتباعا للحضرة اجتناب ایدهلر واوچنجیسی صلاح امر امت سبیله بذل جهددر
ودردنجیسی دنیوی واخروی امر امت ونظام حال ملته قیامدر مصنف علیه الرحمه حقه حمدله مقرون اوصف
نبی الله وحلیهٔ جلیلهٔ رسول الله صلی الله علیه وسلم رسیدهٔ ختام قلندی دو جهد خوان اولورده لله الحمد والمنة والصلاة
علی نبی الرحمة

(فصـــل)

(فی تفسیر غریب هذا الحدیث ومشکله) غریبدن مراد بین العرب استعمالی شهرتیاب اولمیوب عرب عربانک
غیری یه خفی اولمق حیثیتیله درو الاقوانـین لغت اوزره غیرجاریه اولان مراد اولنق ومشکل ایسه واضح الدلاله
اولمیوب محتاج الی التأویل اولاندر یعنی بو فصل حلیهٔ شریفه حدیثک باعتبار المبنی ومن جهة المعنی غریب
ومشکلنی حل وتفسیری بیانندهدر (قوله المشذب) ذال معجمهٔ مشدده ایله (البائن الطول) بالاضافة (فی نحافة)
یعنی مشذب قد بالادهافراط اوزره هزال ونحافتدر (وهی مثل قوله فی الحدیث الآخر لیس بالطویل الممغط)
تشدید میم ثانیه وغین معجمه ایله اصلی منمغط من الانفعال اسم فاعلدر ونون برای مطاوعهدرکه میمه قلب وادغام
اولندی وبعض نسخهده کسر عین مهمله ودیکرده من باب التفعیل صیغهٔ مفعولله مروی وجمله بر معنایهدرکه
طولا متناهی وممتد القامه دیمکدر یعنی مشذب خبر ترمذی وبیهقیده وارد اولان ممتد دکل ایدی دیمک اسادر
(والشعر الرجل) فتح را وکسر جیمله (الذی کانه مشط) ضم میم وتخفیف شین مکسوره ایله (فتکسر قلیلا لیس
بسبط) سکون موحده ویا کسرله در (وجعد) ماقبلنی تفسیر اولور یعنی شعر اول موی بدندرکه کویا طرانمش
وبرمقدار دوزلنمش وقورجغی اندک وهموارلغی بسیار اوله والانه زیاده قورجق ونه غایت خلافی مراد کادر
(والعقیقة) شعر الرأس (ارادان انفرقت من ذات نفسها فرقها والاترکها معقوصة) وعقیقة موی سر راوی مراد
ایدرکه اول حضرت اختیاریله سر دولتندی صاچلرینی کیسوش بویلزدی بلکه داب شریفلری بو ایدیکه صاچ
کندو ذاتنده پریشان اولورسه متفرقه ترک ایدرلردی والا کندی کندیدن متفرق اولمزسه وفرهٔ واحده اوزره هرشعر
منبتی منعقده علی حالها ترک بیوررلردی واوائل حاللرنده مبارک صاچلرین جمعه مائل ایدیلر زیرا مشرکان قریش
عادتلری تفریق ایدی داب سنیه وعادت مرضیهلری ایدیکه امر الهی وارد اولمین اموردهاول حضرت علیه اکرم
التحیه اهل کتاب وضعی اختیار ایدرلردی ومعتاد اهل کتاب ایسه صاچلرین جمع ایتمک اوزره ایدی (ویروی
عقیصته) کصغیرة ومصفورة زنه ومعنی (وازهر اللون نیره) تشدید تحتیهٔ مکسوره ایله بیاض ومشرق ومتلالی
وازهر رنک سپیددرکه زهره نام ستارهٔ مشهوره بو معنایهدر (وقیل ازهر حسن) وبهجت وخوبی معناسنه دینلدی
(ومنه) من هذا القبیل وا لاشتقاق (زهرة الحیاة الدنیا ای زینتها) یعنی حسن وبهجت معناسنه (وهذا) ازهر
(کما قال فی الحدیث الآخر لیس بالابیض الامهق ولا بالادم والامهق هو الناصع البیاض والادم الاسمر اللون)
روایتکردهٔ شیخین وترمذی اولان حدیثده معنای ازهرنه برص مشابهی بیاض ونه قزیله مائل اسمر تدر وامهق
کرج لونی کبی بیاض خالص وادم اسمردرکه زیاده کندم کون اوله (ومثله) بیاض وسمرت لونی بیننده اولدیغی کبی
(فی الحدیث الآخر ابیض مشرب) ضم میم وفتح راء مخففه ویا مشدده ایله (ای فیه حمرة) ترمذی وبیهقی روایتلرنده

ورود ایدن خبرده حمرتله مشوب بیاض وارد اولدی یعنی لوننده قرمزیلق وار ایدی دیمک اوله (والحاجب الازج
المقوس الطویل الوافر الشعر) طول وفره قصر ونحافتدن احترازدر ابرولری باریک وکمان اسا مدور وکشیده وموی
عنبربویی تمام قیل وقالدن مبرا ایدی دیمکدر (والاقنی السائل الانف) المرتفع (وسطه) اقنی چکمه بورنلی ومیانهٔ بینی
بو کسکجه مائل (والاشم الطویل قصبته الانف) یعنی اشم قصبهٔ بینی مرتفعه اولوب اعلاسی مستویه اولاندر
(والقرن) فتحتیله ویا سکونله (اتصال شعر الحاجبین) وقرن موی ابروان بربرینه پیوسته اولمقدر (وضده البلج ووقع
فی حدیث ام معبد) فتح میم وسکون مهمله ایله هنکام هجرتده ماه منیر رسالتی اثناء راهده مشاهده ایدن خاتوندر
راویهٔ حدیثکه (وصفه بالقرن) اول حضرتک ابروانی یکدیکره پیوسته اولمق اوزره وصف ایلدی اما محل بعیدهدن
معاینه ایتمکله چاتق قشلو ظن ایلدی وعلی مرتضی رضی الله عنه اول بدر رسالتی بلج ایله وصف ایتمشیدیکه
کویا سر ابرولری بربرینه اتصاله قریب ایدی دیو (والادعج الشدید سواد الحدقة) ادعج ایسه مردم چشمک زیاده
سیاهلغیدر (وفی الحدیث الآخر اشکل العین واسجر العین) سین مهمله وجیمله اسجر بمعنی اشکل (وهو الذی فی بیاضها
حمرة) بیاض چشمنده قرمزیلق اولاندر (والضلیع الواسع) تنک دهن اولمیوب اعتدال اوزره فراخدر (والشنب) فتح
نونله (رونق الاسنان وماؤها) یعنی شنب دندانک صفا ورونقیدرکه محاورات وخطب وحروبده کثرة بریق ایله تمدح
اولنوب متکلمک ثبات جنانی اوزره دلالتی روشندر وما الذقول العارف ابن الفارض قدس سره * علیک بها صرفا
وان شئت مزجها * وعدلک عن ظلم الحبیب هو الظلم (وقیل) ای فی معناه (رقتها) راایله دقت معناسنه (وتحزیز
فیها کما یوجد فی اسنان الشباب) تحزیز زا یله درکه اطرافی دقیق اولمقدر تکیم دندان شابده صفة مذکوره
موجوده در (والفلج) فتحتیله (فرق بین الثنایا) ایکیشر دندان پیشیندرکه سیرک اوله (ودقیق المسربة) ضم را ایله
(خیط الشعر الذی بین الصدر والسرة) یعنی قلت ودقت وطولدن ازسینه تا بناف مودن کشیده خیط باریکدر
(بادن ذولحم) باعتبار اصله بادن ضخمدرکه کثرة لحم اوله وغایت سمین وبدین اولمیه (ومتماسک) ماقبلنه عطف
تفسیر وسمین احتمالنی دفع ایچوندر (معتدل الخلق) عطف بیان اولور (ای متوسطه یمسک بعضه بعضا) یعنی لحم
بدنی مسترخی وضخم اولمیوب بربرینه متناسبه ونخم جهتندن معتدل اوله (مثل قوله فی الحدیث الآخر لم یکن
بالمطهم) تشدید هاء مفتوحه ایله (ولا بالمکلثم) فتح مثلثه ایله (ای لیس بمسترخی اللحم) مطهمی تفسیردر (والمکلثم
القصیر الذقن) فتحتینله روایتکردهٔ ترمذی وبیهقی اوزره فاحش السمن وحنکدانی ایله قصیر دکل ایدی دیمکله مراد
منتفخ الوجه اولمیوب مدور الوجه ایدی دیمک معناسی وجه وجیهدر (وسواء البطن والصدر ای مستویهما)
شکم وسینه هموار ویکدیکردن مرتفع ومنخفض دکل ایدی (ومشیح الصدر) ضم میم وکسر شین معجمه ایله (ان صحت
هذه اللفظة) ضبطهٔ مذکوره ایله پیوستهٔ صحت اولدیسه (فیکون من الاقبال) مشیح من اشاح اسم فاعل بمعنی اقبل
ومراد مقبل الصدردر دیمکدر (وهو احد معانی اشاح) واقبال اشاح معنالرندن بریسیدر (ای انه کان بادی) بالیاء
ای ظاهر (الصدر ولم یکن فی صدره قعس) فتحتینله یعنی ظاهر الصدر اولوب خروج صدر ودخول ظهر نایاب ایدی
وقعس ضد حدب (وهو تطأمن فیه) فتحتین وسکون همزه ایله انخفاض ظهر (وبه یتضح قوله قبل) یعنی قبل ذلک
روایت اولنان معنا انکله مبین اولور (سواء البطن والصدر) بالاضافة ویا تنوین سواء وما بعدنک رفعیله در (ای
لیس بمتقاعس الصدر) غیر منخفضه دکل ایدی دیمکدر (ولا مفاض البطن) متقاعس اوزره عطف ایله مجروردر
وزیاده کی لا برای تأکیدا ولور مفاض ضم میم وفا ایله ضخمه ومرتفعه (ولعل اللفظ مسیح بالسین وفتح المیم) وشاید سین
مهمله ایله مسیح معجمه ایله مشیح مصحفی اوله (بمعنی عریض) وسیع الصدر (کما وقع فی الروایة الاخری وحکاه ابن درید
بالتصغیر کان مسیح القدمین ای ممسوح ظاهرهما الفظ صریحیله روایهٔ اخراده واقع وابن درید حکایه ایلدی
(والکرادیس رؤس العظام) سر استخوان (وهو مثل قوله فی الحدیث الآخر جلیل المشاش) ضم میمله (والکتد)
جرله مشاش اوزره عطف اولور وفتح تا ویا کسر ایله (والمشاش رؤس المناکب) جمع منکب میانهٔ دوش وکردن
(والکتد مجتمع) فتح میم ثانیه ایله (الکتفین) کاملدر یعنی ترمذی وبیهقی روایتلرنده ورود ایدن خبرده یکرده اموزلری
ما بینی وکتفین جمع اولدیغی محل کشاده وجلیل ایدی حاصلی یصی یغرنلی وصفی مثلیدر (وشثن الکفین والقدمین
لحیمهما) آوجلر وایاقلری اتلی اولمسیدر (والزندان عظما الذراعین) استخوان بازوان کفله اتصال بولان بلککلر
(وسائل الاطراف ای طویل الاصابع) انکشتهای دست وپا بالا وامتداد معتدل ایله ممتد اولمقدر (وذکر
ابن الانباری) فتح همزه وسکون نونله فرات قربنده مدینهٔ انباره نسبتدر محمد بن القاسم بن البشار اللغوی لفظ
سائل (سائل الاطراف انه روی او قال سائن بالنون وهما بمعنی تبدل اللام من النون ان صحت الروایة بها) یعنی

شك راويله سائل وسائن باللام وبالنون روايتى يك معنايه اولوب لام نوندن مبدله اوله اكرنونله روايت دخى پيوسته صحت اولديسه زيرا اصله روايتى بلامرية مرويه در (واما على الرواية الاخرى وسائر الاطراف فاشارة الى ضخامة جوارحه كما وقعت مفصلة فى الحديث) حليهٔ شريفه حديثنده تفصيلى وجوهله كذران ايادى امدى لام ونون بدلى رامهمله ايله روايت خبرديكر جوارح لطيفه لرى ضخامتنه اشارتدر (ورحب الراحة اى واسعها) رحب فتح وضم راايله حقيقة كفك فراخ ووسعتيدر (وقيل كنى بها عن سعة العطاء والجود) ياخود واصف حضرت رحب راحه ايله كرم وسماحتى وسعتندن كنايه ايلدى وصورة ومعنى واسع الكف اولملرى عبارت واشارت بيننى جمعه مانع دكلدر (وخمصان الاخمصين اى متجافى اخمص القدم وهو الموضع الذى لا تناله الارض من وسط القدم) تحت قدم ميانه سى زمينه مماس اولميان محلدركه اعتدال اوزره بالارك ايدى ديمكدر (ومسيح القدمين اى املسهما ولهذا قال الراوى ينبو عنهما الماء) يعنى قدمينك املس اولمسى هموار واستوار اولوب شقاق ناپيدا اوله پس متساوى اولديغى اجلدن خبرسابقده راوى آب اير كميوب جارى وروان اولوردى ز براشقاق وخشونتى بديدار اولان بارده جابجا آب پايدار اولور (وفى حديث ابى هريرة خلاف هذا لانه قال فيه اذا وطئ بكلها ليس له اخمص) برواية بيهقى ابى هريره دن مروى وصف حضرتده تجافىء اخمص خلافى منقولدركه زمينه پانهاده اولدقلرنده جملهٔ قدمى ايله دصاردى وارتفاع وتجافى اخمص ناپديد ايدى بيورملرى تأويلنده ارباب تحقيق بيورمشلركه مراد ابوهريره ارباب خيلا بعضى قدم ايله زمينه قدم نهاده ايلدكلرى كبى دكل ايدى ديمك اولوب اخمصى نفى مبالغه يه محمول اوله بو معنا مختار مصنفدن بينهما ميانه سن جمعده اولى در تسكيم مصنف عليه الرحمه بيورر (وهذا) ليس له اخمص قولى (يوافق معنى قوله مسيح القدمين وبه قالوا سمى المسيح ابن مريم اى لم يكن له اخمص) يعنى رواية اخراده ورودايدن قوله موافقدركه حضرت روح اللهه مسيحله وجه تسميه مبارك طبانلرى هموار اولوب متجافى اولمديغيچوندر يعنى اخمص ناياب اولمدن ايدى دينلدى اما طريق المبالغة نفيدر والا بالكليه اخمص اولمق وجهى اوزره دكلدر دبو توجيه وجمع ايلديلر (وقيل مسيح لا لحم عليها) يعنى قدمينى اوزره لحمى اندك اولانه مسيح دينلدى اما وجه مناسبت اشتقاقيه اصلا هويدا دكلدر (وهذا) لا لحم عليها قولى (ايضا يخالف قوله شثن القدمين) يعنى قدمينك لحميتله تفسير ايدنلر قوانه مخالفدر (والتقلع رفع الرجل بقوة) رفتارده متانتله رفعدر روشده سرعت وشدت اولميه (والتكفؤ الميل الى سنن المشى) فتحتينله وبعض نسخده ممشى مصدر ميمى ويا اسم مكاندر (وقصده) يعنى قدمين بوريديكى جانبه توجهى واول جهته بلا انحراف ميلدر (والهون الرفق والوقار) مبتدا وخبر وهون تؤدة وسكينتدر (والذريع الواسع الخطو) من الذرع طاقة ووسع يعنى ادملرى ضيق الميوب سيرك اديملقدر (اى ان مشيه كان يرفع فيه رجليه بسرعة ويمد خطوه خلاف مشيته) بكسر الميم مصدر للنوع (المختال ويقصد سمته وكل ذلك برفق وتثبت دون عجلة كما قال فكانما ينحط من صبب) فتحتين ايله يعنى واسع الخطو ديمك سرعتله رجلينى رفع وخطوه سن مدله رفتار ايدبكه روش مختالين ضديد روبدون ميل طرفه قصد ايدردى وجمله رفتارنده بو وجهله مراعاة بروفق لطف وثبات واعتدال ايله اولوب عجله ايله دكل ايدى تسكيم راوى رضى الله عنه بو روشله وصف ايدوب كويا جاى منحدر وبالادن نزول ايدركبى رفتار بيورر ايدى ديدى (وقوله يفتح الكلام ويختمه باشداقه) جمع شدق بالكسر (اى اسعة فمه والعرب تتمادح بهذا وتذم بصغر الفم) بازائده ويا سببيه يعنى راوينك جوانب فمله فتح وختم كلام ايلر ديمسى اتساع فم مراد اولنوركه فراخى دهان صاحبنك فصاحت وبلاغتنه دلالت ايتمكله عرب سعهٔ فم ايله مدحت كوچكىء دهن ايله مذمت ايدر (واشاح مال وانقبض وحب الغمام) حب سحاب (البرد) فتحتينله تكرك (وقوله فيرد ذلك بالخاصة على العامة) جملهٔ مضارعيه حال ماضيه يى حكايه اولغين قول آتى ايله تفسيرى صحيح اولوردى (اى جعل من جزء نفسه ما يوصل الخاصة اليه فتوصل عنه العامة) اثناى شرح حديثده تأويل وبيان اولندى (وقيل يجعل منه للخاصة) يعنى خاصهٔ حظ نفسى اولان قسم زمانلرين خواص ايچون تعيين وتقسيم بيورروب (ثم يبدلها فى جزء آخر بالعامة) بعده اول جزء مخصوصى دخى امور عامه يه تجزئه وتقدير بيورديغى جزءده بذل وايثار ايدردى (ويدخلون) اصحابه عنده (روادا) ضم وتشديد واوله جمع رائد (اى محتاجين اليه وطالبين لما عنده) عند الحضرة اولان معرفت وهدايت ايچون طلبكار اولدقلرى حالده داخل عز حضور اولورلر (ولا يتفرقون الا عن ذواق) فتح ذال معجمه ايله بمعنى مذوق (قيل عن علم يتعلمونه ويشبه ان يكون على ظاهره اى فى الغالب والاكثر) ذوق معنوى وحسى اولان علم ومعارفدن درياب قيلنان فوائد بيشماره متصرف اولورلر ديمك اوله اما اشبه معنى انلرك ذواقى باعتبار الغالب والاكثر ما كول ومشروب جهتندن اولمغله

انكله ذوقياب اولملرى بروفق ظاهر ومعناى اعمى اوزره حمل اعمدر (والعتاد) فتحله (العدة) بالضم (والشئ الحاضر المعد) صيغهٔ مجهول له مهيا وآماده قلنان شئ (والموازرة المعاونة) من الوزر وفى الاصل حمل وثقل معناسنه در ومنه قوله تعالى (واجعل لى وزيرا من اهلى) اى معينا يحمل عنى بعض حملى (وقوله لا يوطن الاماكن) تشديد وتخفيفله (اى لا يتخذ لصلاة موضعا معلوما وقد ورد نهيه عن هذا مفسرا فى غير هذا الحديث) يعنى مسجد شريفده اداء صلاة ايچون جاى معين ومخصوص اتخاذ ايتمزدى ومسجدده ايطان ومكان نهى خبرى كورلك غيرى حديثده من حديث الحاكم وغيره كما سبق مصرحا ومبينا ورود ايلدى (وصابره اى حبس نفسه على ما يريد صاحبه) يعنى صاحبنك مراد ايلديكى شئ اوزره حبس نفس ايدردى ديمكدر (ولا يؤبن فيه الحرم) بالضم فتح (اى لا يذكرون فيه بسوء) مجلس ساميلرنده سوء كلام ومعايب ذكر ويادا يتمزلردى ديمك اوله (ولا تنثى فلتاته اى يتحدث بها اى لم يكن فيه فلتة وان كانت من احد سترت) مطلقا فلتاتله تحدث اولنمز يعنى مجلس سروش خدمنده فلتة ناياب ايدى فرضا وتقدير ابركمسنه دن صدور يافته اولسه بيله مجلس همايونده پوشيده وپنهان قيلنوب محفل ديكرده اعاده وذكر اولنمز ايدى لقوله عليه السلام المجالس بالامانة (ويرفدون يعينون) اعانه واغاثه ايدرلردى ديمكدر (والصخاب الكثير الصياح) كسر صاد له بسيار صيحه لركه باندا وازلردر (وقوله لا يقبل الثناء الا من مكافئ) استثناء مفرغ (قيل مقتصد فى ثنائه ومدحه) يعنى وصفنده اطراو مبالغه يه رسيده اولميوب مقتصد وميانه اولاندن قبول ايدردينلدى (وقيل الا من مسلم) مؤمن كاملدن كه مسلمانانك اوحضرتى ثنالرى محل لا يقيله در (وقيل الا من مكافئ على يد سبقت من النبى صلى الله عليه وسلم) اول حضرتك بركمسه يه انعام صوريله عطا ونعمتى سبق ايتمش اوله منعم عليهك ثناسنى قبول بيورر ديمك اولور اما احسان معنوى يلرى عالميان اوزره سبق عامدر (له ويستفزه) تشديد زا ايله (يستخفه) تشديد فائله در (وفى حديث آخر فى وصفه منهوس العقب اى قليل لحمها) روايتكرده مسلم اولان خبر مسلمده منهوس العقب ورودى اوكچه لرينك لحمى قليل ايدى ديمكدر (واهدب الاشفار اى طويل شعرها) جمع شفر بالضم كناريلهٔ چشم يعنى موى مژكانلرى اوزون ايدى ديمك اولور والله اعلم بالصواب والصلاة على نبيه والسلام

الباب الثالث

(فيما ورد من صحيح الاخبار ومشهورها بعظيم قدره عند ربه) با تعديه ويا الصاق وورد لفظنه تعلق ايدر وحديث مشهور عند المحدثين متواتر واحاد بيننده متوسط وصحيح غالب وكاهى حسن اولوب ضعيف ناياب اولمقدر اما عند العامة صحيح وغيريه شامل اولور (ومنزلته) عطف تفسير امدى قدر ومنزلة ومرتبه ورتبه جمله شرف معناسنه در (وما خصه به فى الدارين) دنيا وآخرته اطلاقى غالبدر (من كرامته صلى الله عليه وسلم) من مابى بيان وكرامت جلالت وعزت معناسنه اولور (لا خلاف انه اكرم البشر) حذف جار ايله تقدير فى انه اولور (وسيد ولد آدم) ولد واحد ذكر وغيره دخى اطلاق اولنور والمراد سيد آدم ولده (وافضل الناس منزلة عند الله واعلاهم درجة) واحد الدرج وهى مواطئ السلم (واقربهم زلفى) اى قربى مصدر مؤكد مقامنه قائم اسمدر ديديلر (واعلم ان الاحاديث الواردة) جمع حديث على خلاف القياس اقوال وافعال وتقريرات وصفاتدن اول حضرته مضاف قلنان خبردر (فى ذلك) عظيم قدر حضرت صلى الله عليه وسلمده (كثيرة جدا) كسر جيم وشد دال مهمله ايله وجوبا الجريه مجرى الامثال عامل محذوفه مفعول مطلق وما قبلنى مؤكد اولور خلاصهٔ كلام باب سوم قسم اول حضرت محبوب باركاه مقدس صلى الله عليه وسلمك دركاه احديتده عظيم قدر وشرف وحرمتى ودنيا وآخرتده مولاى جليل نى جميلنه تخصيص بيورديغى جلالت وكرامت سلطان رسالت عليه التحيه شان شرفنده شهرتياب اولان اخبار جزيله وحقنده شرفيافتهٔ ورود بولان آثار جليله بيانده در پس حبيب كبريا وسلطان اصفيا اكرم بشر وسيد ولد آدم واولاد ابو البشر ودركاه عزتده من جهة المنزلة والرتبة والقربه افضل وبهتر ونزديكتر ناس اولمرنده خلاف وارتياب ناياب در معلوم اولهكه شرف منزلهٔ حضرتده دائر احاديث بدرستى بسيار (وقد اختصرنا منها على صحيحها ومنتشرها وقد حصرنا معانى ما ورد منها فى اثنى عشر فصلا) اول احاديثك مبانىٔ صحيح وشهيرى اوزره اقتصار كلام واخباردن ورود ايدن معانى تفاؤلا باثنى عشر نقيبا دوازده فصل مجزا صلده اقتصار بيان ايلدك

الفصل الاول

(فيما ورد من ذكر مكانته عند ربه) مكانت منزلت اساعلو قدر وجاهدر (والاصطفاء ورفعة الذكر والتفضيل وسيادة ولد آدم وما خصه به فى الدنيا من مزايا الرتب) جمع مزيه عطيهٔ غيرك اوزرينه تقدم ايدن فضيلتدر (وبركة اسمه الطيب) صفة لا بدل اى الدال على طيب مسماه من ذاته وصفاته يعنى فصل اول دوات كاون تاج پرابتهاج رسالت

علیه التحیه حضرتلرینك درگاه کبریاده علو قدر ومختاریتی وسموذکر وپیغمبران ذیشانان اوزره فضیلت وآدم
وبنی آدمه سیادتی وخدای جهان آفرین عز وعلا حضرتلرینك جناب حبیبنی مراتب فاضله وکامله ایله عالم دنیاده
تخصیص وتبجیل وطیب مسمایه دال اولان اسم سامیسی برکتنده ورود ایدن اخبار وآثار بیاننده معقوددر (اخبرنا
الشیخ ابو محمد عبد الله بن احمد الملقب بالعدل اذنا بلفظه) بعبارته دون اشارته کندولردن روایت اجازت برله خبر داده
اولدی شیخ موما الیه حافظ تمیمی علیه الرحمه درکه بشیوز برحدودنده عالم بقایه زامله بند رحلت اولدیلر (قال حدثنا
ابو الحسین الفرغانی) فاء وراء مهمله وغین معجمه ایله ماوراء نهرده بر بلده یه نسبتدر (قال حدثنا ام القاسم بنت
ابی بکر بن یعقوب عن ابیها قال حدثنا حاتم وهو ابن عقیل) فتح عین وکسر قاف ویا تصغیرله ابن المهتدی المرادی
اللؤلؤی (عن یحیی وهو ابن اسماعیل عن یحیی الحمانی) کسر حاء مهمله وتشدید میم والف ونون ویاء نسبیه ایله حافظ
ابو زکریا الکوفی وهو ثقة وقال احمد انه کذاب (حدثنا قیس) ابن محمد نوقیس بن الربیع الکوفی (عن الاعمش
عن عبایة) فتح عین مهمله وموحده والف وتحتیه واخری تاء فوقیه ایله اسم کسادن منقول علمدر (بن ربعی)
کسر راء وسکون موحده ومهمله بعدها یاء نسبتله غلاة شیعه دندر (عن ابن عباس رضی الله عنهما) خبر مشار
الیه روایتکرده طبرانی وبیهقی فی الدلائلدر (قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان الله قسم الخلق قسمین
فجعلنی من خیرهم قسما) تمییزیتله منصوبدر (فذلك قوله واصحاب الیمین) ای السعادة (واصحاب الشمال)
ای الشقاوة کتب اعمالی جانب راست وچپدن اخذ ایدکلرندن ویا نفسلرینه یمن وشأمتلرندن ناشی تسمیه
اولندی (فانا من اصحاب الیمین) من تبعیضیه ویا بیانیه (وانا خیر اصحاب الیمین ثم جعل القسمین) اثناء سوره‌ٔ
فرقانیه‌ده مذکورین اصحاب یمین واصحاب شمال (اثلاثا فجعلنی من خیرها ثلثا وذلك قوله فاصحاب المیمنة) ای
الیمنی او الیمن علی انه مصدر سمی (واصحاب المشئمة) هی کالمیسرة (والسابقون السابقون فانا من السابقین وانا
خیر السابقین ثم جعل الاثلاث قبائل) جمع قبیله بر وزن واحد (فجعلنی من خیرها قبیلة وذلك قوله تعالی وجعلناکم
شعوبا وقبائل لتعارفوا الآیة) شعوب جمع شعب بالکسر طریق بین جبلین اما فتحله قبیله‌دن تشعب ایدن
شعبه‌درکه هو المراد هنا تمامی آیة (ان اکرمکم عند الله اتقیکم) امدی شعب اصل واحده نسبت اولنان جمع عظیمدرکه
قبیله‌در بسیار وبر اشتهاردر بعدها فصیل وعشیره وذریه وعتره واسره بونلر مخصوص بالعربدر وبعضیلر شش
طبقه اوزره تعداد ایلیوب اولی شعبه ثانیه قبیله ثالثه عماره رابعه بطن خامسه فخذ سادسه فصیله‌در دیدیلر پس
شعب مجمع القبائل والقبیله مجمع العماره والعماره مجمع البطون والبطون مجمع الافخاذ والفخذ مجمع الفصائل
والحاصل مضر شعب وکنانه قبیله وقریش عماره وقصی بطن وهاشم فخذ وعبد المطلب وعباس فصیله اولمش اولور
وگرچه شرف بالفصیله لا بالفصیله‌در اما شرف اصل غالبا فضلی مستلزم اولدیغی ظاهردر (فانا اتقی ولد آدم
واکرمهم علی الله ولا فخر) جمله‌ٔ حالیه (ثم جعل القبائل بیوتا فجعلنی من خیرها بیتا) بیت مسکن ومنزل وظاهرا مراد
اولنان فخذ ویا فصیله‌در بطن مراد اولنمز کما قیل والبیت یطلق مجازا علی المجد والشرف کما فی قوله ٭ان الذی سمك
السماء بنی لنا٭ بیتا دعائمه اعز واطول٭ وبیت اصول واقاربه دخی اطلاق اولنور حاصل معنی حضرت مولا جل
وعلا علم ازلیده خلقی دو قسمه تقسیم برله برتقدیر ایلدی ویا خود حقیقة ایکی قسمه بخش ایلیوب وبنی من جهة القسم
ناسك بهتری قیلدی پس دو قسمی متضمن اولان تقسیم خدای بیچون کلام جلیلنده یاد بیوردیغی اصحاب سعادت
وارباب شقاوتدرو بن اصحاب یمیندن ام واصحاب یمینك اکرم وافضلی ام بعد ذا مجموع قسمنی اوچ بخش ایلیوب
بنی سه بخشك خیرلوسندن قلدی که تقسیم ثلاث اصحاب یمن ویمین وشمال وسابق للایمان والطاعه‌در پس بنی
اعلی الاقسام اولان مرتبه‌ٔ مقربه‌ٔ علویه‌ٔ سابقیندن قیلوب وبن سابقلك اکرمی یم بعد ما حق تعالی مجموع ثلاثی قبائل
قیلوب من جهة القبائل خیرلو قبیله‌دن قلدی که حی وقیوم جل شانه فرقان مجیدنده بیوردرکه سزلر بلمك ایچون
شعوب وقبائل قلدق وعند الله اکرم وافضل اولانکز بغایت مولادن اتقا ایدریکزدر دو بیوردیغی بو معنادر
امدی اولاد آدمدن بغایت حقدن اتقا ایدری یم وعند الله بنی آدمك اکرمی اولدیغم حالده فخر آوراولم بلکه تحدثا بنعم
الله احسانیله کویا اولورم بعدها جناب پروردکار قبائلی فخذ وفصیله قیلوب بنی مجد وشرف جهتندن
اعز واشرف بیوتدن نشئه یاب ایلدی (فذلك قوله تعالی انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت
ویطهرکم تطهیرا الآیة) رجس برای معاصی مستعاردر وتطهیر ترشیح للمعاصیدر واهل بیت آل واقربادر وآیه‌ٔ
شریفه‌ده شرف اهل بیته مبالغه‌ٔ بلیغه هویدادرکه اعراض اهل بیتی دنس معاصیدن تطهیری ذکر ایله اجل
نعمی بیان ایلیوب ورجس مقام مدحده اطلاقی اوزره دال اولان لام استغراقله تعریف واذهاب وازاله

بالکلیه

بالکلیه ایله تعبیر ایلدی ومفعول فعل یرید للتعمیم حذف اولنوب واهل البیت مدح وندا اوزره منصوب قلندی
وتعریف البیت برای عهد وتطهیر ایله تعبیر تکثیره دال ومصدر تأکیدی مفیددر (وعن ابی سلمة) بن عبد الرحمن
ابن عوف احد الفقهاء السبعة (عن ابی هریرة قال قالوا یا رسول الله متی وجبت لك النبوة قال وآدم بین الروح
والجسد) وآدم جمله‌ٔ حالیه‌درکه متی وجبت قولنه جواب اولور وجسد وبدن واسم برمعنایه‌در تصحیح کرده‌ٔ ترمذی
اولان خبر لطیفده صحابیدن بعضیلر پرسان اولدیلرکه یا رسول الله جناب دولتکه نبوت نوقت ثابت اولدی
دیدکلرنده آدم صفی الله هنوز روح ایله جسم بیننده ایدی یعنی آدمه روح نفخ اولنمیوب هنوز جسد آدم خلق
اولنمدیغی حالده بنجون نبوت حاصله ایدی دیمکدر زیرا بینیتله مراد ظاهرا عدم طرفین روح وجسددر نتکیم کنت
نبیا ولا آدم ولا ماء ولا طین خبر صحیح المعنی ذلك المبنی‌یی مؤیددر اما فی الحقیقه روح وجسد بیننده ایدی دیمك
تعبیره شایان اولمدیغی عالم ارواحله اجساد بینلرنده عالم آخر تعیینی لازم کلور بوادا ایسه ناچسبان اولدیغی هویدادر
نتکیم مسکنم قسطنطنیه ایله ادرنه بیننده‌در دیمکله ایکیسندن دخی اولممغی مشعر اولور پس معنای لازمی
بطریق الکنایه مراد اولنوب قریب منهما اولمق مراد اولنمز نتکیم لون بین البیاض والحمره ومزاج بین الصحة
والمرض طرفینه قریبتلری فهم اولندیغی آساد کلدر اما شارح شفا مولینا علی القاری معنای حدیث‌ده ای
وجبت لی فی الحالة التی کان آدم فیها بین تصویر جسمه وبین ارواح روحه فی بدنه تعبیریله ادالری چندان
موافق اولمدیغی ذوی الالبابه روشندر امدی حدیث مذکور روایات متعدده‌ٔ صحیحه ایله مرویدر وابن تیمیه
وزرکشی وغیریلر کنت نبیا وآدم بین الماء والطین وکنت نبیا ولا آدم ولا ماء ولا طین احادیثنك موضوعیتلرنه دائر
قوللری من جهة اللفظدر والا من جهة المعنی صحیحه وروایت بالمعنی ایسه جائزدر امدی حق سبحانه وتعالی روح
شریف محمدی روح آدم صفی وسائر ارواحدن اقدم خلق ایلیوب ملأ اعلایه اعلام ونبوتله خلعت تشریف ارزانی
بیوردی پس نبوت روح حضرت فخر عالمه صفت اولوب چون صفت اولدیغی حالده معلوم اولدیکه بعد موته دخی نبی
ورسولدن انقطاع وحی واحکام اول حالتی منافی دکلدر (وعن واثلة) مثلثه ایله (ابن الاسقع) اصحاب صفه‌دن اولوب
حضرت نبی الانس والجان علیه صلوات الرحمن جنابنه سه سال مدت خدمت تکرار اولدیلر عمر عزیزی صد ساله رسیده
اولدقده هجرتك سکسان سنه سنده دمشقده عازم نزهتگاه نعیم اولمشدر (قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
ان الله اصطفی من ولد ابراهیم اسمعیل) اصل دلجیده ان الله اصطفی من ولد آدم ابراهیم زیاده سیله مرویدر (واصطفی من
ولد اسمعیل کنانة) کسر کاف ایله (واصطفی من بنی کنانة قریشا واصطفی من قریش بنی هاشم واصطفانی من بنی هاشم)
حدیث مذکور باب ثانی فصولندن شرف نسب حضرت فصلنده بعینه سبق وتقدم ایلدی (ومن حدیث انس
رضی الله عنه (انا اکرم ولد آدم علی ربی ولا فخر) لفظ ولد واحد مذکر وغیر اوزره اطلاق اولنور تخریج ترمذی
اوزره خادم سالك انس بن مالك حدیثنده فخر عالم صلی الله علیه وسلم بیوردر بن ربمه بنی آدمك اعز واشرفی یم نعم
جلیله‌ٔ پروردکاری تحدیث ایده‌رم فخر آور اولم (وفی حدیث ابن عباس) رضی الله عنهما (انا اکرم الاولین والآخرین
ولا فخر وعن عائشة) رضی الله عنها (عنه علیه الصلاة والسلام انه قال اتانی جبریل فقال قلبت) تشدید لام ایله
فتشت (مشارق الارض ومغاربها) جمع مشرق جهة طلوع شمس وجمع مغرب مقابل اووشمسك هر زمان متعدد
مشرق ومغربی اولمغین جمع قلندی امدی جهت اعتباریله افراد وجنوب وشمال اعتباریله مثنی قلنق وجوه ثلاثه‌ٔ
قرآن کریمده ورود ایلدی ولله المشرق والمغرب ورب المشرقین ورب المغربین ورب المشارق آسا وبو مقامده جمعك
اختیار قیلنمسی عمومه انسبدر (فلم ار رجلا افضل من محمد صلی الله علیه وسلم) خطابدن غیبته عدول اسم شریفی
تصریح ویاد ایچوندر ونفی افضلیت نفی مساواة اوزره دلالت ایدر (ولم ار بنی اب افضل من بنی هاشم) روایتکرده‌ٔ
طبرانی وبیهقی اولان خبر جلیله‌ده جناب خلاصه‌ٔ کائنات علیه ازکی الصلوات بیورر سیمرغ سدره‌نشین یعنی
جبریل امین بکا تشریف واقبال ایدوب دیدیکه شرقا وغربا جمیع اهل ارضی تفتیش وتفحص ایلدم حضرت مصطفی
صلی الله علیه وسلمدن افضل واشرف کمسه کورمدم وبر پدر فرزندانده بنی هاشمدن افضل ابنا مشاهده ایتمدم
دیو بیوردیلر (وعن انس ان النبی صلی الله علیه وسلم اتی) بناء مجهول ایله (بالبراق) دابه شکلنده فوق الحمار ودون
البغل بر رخش همایوندر بریق ولمعان وسرعة وسیرندن براق ایله بنامدر (لیلة اسری به) ظرف اتی (فاستصعب
علیه فقال له جبریل ابمحمد تفعل هذا) انفعله بمحمد دیمکدرکه فعلك متعلق تقدیم اولندی واستفهام انکاریدر
(فما رکبك احد اکرم علی الله منه فارفض عرقا) فاعلدن محول تمییزدر خبر مذکور قسم اول اوائلنده معنعنا ذکر
اولنمشیدی یعنی شب اسراده پیك جلیل شاه رسالته براقی کتوروب خدمتنه بناشدقده لا مرما اول دابه‌ٔ همایون

سركشلك ايلدى جبريل امين براقه يوردبكه محمد عليه الصلوة والسلام جنابنه مى تند خواق ايدرسن ايتمه حضرت
مولاى جهان آفرينه اندن اعزواكرم برفردسكاسوار اولمدى ديدكده كال شرمندن عرقريز اولدى (وعن ابن
عباس رضى الله عنهما عنه صلى الله عليه وسلم انه قال لما خلق الله آدم اهبطنى فى صلبه الى الارض وجعلنى
فى صلب نوح فى السفينة وقذف بى فى النار فى صلب ابراهيم ثم لم يزل ينقلنى من الاصلاب الكريمة الى الارحام
الطاهرة حتى اخرجنى بين ابوى لم يلتقيا على سفاح قط) لم يلتقيا جملهٔ حاليه در وسفاح بغير عقد نكاح در ويا عقد جاهلى
حديث جميل باب ثانى شرف نسب فصلى اخيرنده متناومعنى بيان اولندى (والى هذا اشار عمه العباس بقوله
جملهٔ حديثه جناب عم خير الناس عباس رضى الله عنه بوشعرغراسيله اشارت بيوردى (من قبلها طبت
فى الظلال وفى * مستودع حيث يخصف الورق) ضمير غير مذكور اوزره لعلمه من السباق اعاده اولنديكه نشأة
ويادنيا ويانبوة ويا ولادة مراداوله وجار طبت لفظنه متعلقدر وظلال جمع ظل سايهٔ بهشت مراد اولور ومستودع
ضم ميم وفتح دال مهمله ايله جنتده مقام آدم وحوى يى مراد بيورر ويا رحم مادر اوله وخصف ورقك بربرينه پيوسته
واتصال ايدرو ورق برك درخت بهشتدركه آدم عليه السلام انكله تستر ايلدى حتى زمين هنده هبوطلرنده اول ورق
متفتته اولوب عود وعنبر وسائر طيبات اندن حاصل ونمايان اولدى ديمشلر * محصول بيت قبل هذه النشأة سايهٔ
بهشتده صلب پدر ورحم مادرده كه ورق جنانله آدم عليه السلام تستر ايتديكى حينلده ادناس بشريه دن طيب
وطاهر ايدك ديمك اولور (ثم هبطت البلاد لابشر * انت ولامضغة ولاعلق) هبوط قهرا انحدار در وبلاد له مراد
دنيادر ولابشر جملهٔ حاليه در ومضغه لقمه مقدارى كوشت پاره در وعلق فتحتيله جمع علقه منيدن حاصل دم
منجمده در محصول معنى بعد ذا صلب آدمده جنتدن عالم دنيايه هبوط ايلدك واجساد بشر آسا جسد ومضغه وعلق
اولمديغك حالده نورك نزول ايلدى (بل نطفة تركب السفين وقد * الجم نسر اواهله الغرق) نطفه ماء صافى وسفين
جمع سفينه يعنى كشتى نوح ونسر طائر معروف اما قوم نوح عليه السلامك پرستش ايلدكارى بته تسميه اولندى واهل
ايله مراد قوم نوح عليه السلام وغرق ماء مغرق ويا ظاهرى اوزره در الجم بمعنى ادرك وسفين لفظنك جمع قيلنمسى
تجوز اواحدى اراده سيله در يعنى هنوز ماء صافى ايدك كه كشتىء نوحه سوار اولندق بدرستى سزى ادراك وقوم
نوح طوفانله هلاك اولديغى حالده وقت معهودى صلب نوحده مشاهده ايلدك (تنقل من صالب الى رحم *
اذابدا عالم بدا طبق) صالب وصلب فتحتين وياضمتين وياضم وسكونله فقار ظهر ورحم ايسه مقرولد وبومقامده
عالم ايله مراد قرن من القرون اوله وبدا بمعنى ظهر وطبق بنه قرن معناسنه در يعنى صلب پدردن رحم مادره نقل
اولندق وقتا نوبنو قرون ظاهر اوله رق عالم وجوده تشريف ايلدك ديمك اوله بو محلده بربيت دخى روايتكرده ارباب
سيردركه * وردت نار الخليل مكتتما * تجول فيها ولست تحترق * قوليدر * حتى احتوى بيتك المهيمن من
خندف علياتحتها النطق * احتوى حاء مهمله ايله افتعال من حوى بمعنى حاز وبيت شرف ونسب معناسنه
فاعل احتوى ومهيمن شاهد وخندف كسر خاء معجمه وكسر دال مهمله ونون وفا ايله الياس بن مضر حليله سيدر
وخندفه مشى سريع معناسنه وعليا عز وشرف وتحتها دونها ايله دخى مرويدركه برمعنايه در ونطق ضمتين ايله
جمع نطاق منطقه آسا ميانه بند اولنان شيئدركه عرب جبال واسعه يه استعاره ايتمشلردر حاصلى شرف وحضرتى
تمثيل بيوروب سنك شرف وعلونسبك وخندقدن اصل اصيلك عز وعلا اوزره حائز ومشتمل اولديكه جبال شامخه
انك زير وتحتنده پس مانده در وروى فى هذا الشعر زيادة ذكرها الغسانى * وانت لما ولدت اشرقت الارض
وضاءت بنورك الافق * فنحن فى ذلك الضياء وفى النور وسبل الرشاد نخترق * يابرد نار الخليل ياسببا * لعصمة
النار وهى تحترق * خاء معجمه ايله نخترق لفظى قطع وتجاوز معناسنه وضيا لازم ومتعدى اولور وافق ناحيه
تأويليله تأنيث قلندى (وروى عنه عليه الصلوة والسلام ابوذر وابن عمر وابن عباس وابوهريرة وجابر بن عبدالله
رضى الله عنهم انه قال اعطيت خمسا وفى بعضها) طرق حديثك بعضنده (ستا) اى ست خصال وخصائص
ولذا حذفت التاء (لم يعطهن نبى قبلى) ولارسول ديمك اولور زيرا نفى اعم اخصى مستلزمدر احدقبلى دخى مرويدر
(نصرت بالرعب مسيرة شهر) الرعب ضم راء مشدده ايله شدة خوف ومسافهٔ شهرايله تخصيص اولندى مع هذا دخى
دوراد ورمحللردن هراس دشمنان از پيغمبر عاليشان جاى اشتباه دكادر لكن اول حضرتله اظهار عداوت
ايدنلر ميانه سى بكاهه منزلدن بعيد اولمديغيچوندر حتى غزاوتده من جهة المسافه بعيد اولان غزوهٔ تبوك آخر
غزاى سلطان دين اولوب بوخبر جليلله اب جنبان اولمرى غزوهٔ مذكوره ده شرف يافتهٔ ظهور اولديغى بيان واقع
اوله ديمشلر لا الزيادة (وجعلت لى الارض مسجدا وطهورا فايما رجل من امتى ادركته الصلوة فليصل) نقل قرطبى

اوزره سائر انبيا عليهم السلامه كنايس وبيع آماجاى مخصوصه دن غيرى محلده نماز كزار اولمق اباحه قيلنمدى اما خاتم
الرساله حضرتنه حق جل وعلا جميع روى زمينى جواز صلوتله تخصيص ايلدى ورجال ايله تخصيص بالذكر اصالتنه
بناء دركه حكم مذكوره دخول نسا بطريق الاولى معلوم وادراكه مراد دخول وقت صلوتى دركدر وارض جميع
روى زمينه شامله وايما افظيله تقييد همان اول حضرته مخصوص اولمق توهمنى دفع ايچوندر (واحلت لى
الغنائم ولم تحل لنبى قبلى) تحل فوق مثناتى فتح وكسر حا ايله ويا ضم تاء وفتح حا ايله در وغنائم جمع غنيمت كه كفاردن
قتال ايله اخذ اولنان مالدر وفىء بدون القتال حاصل اولان مبلغدر (وبعثت) بناء مجهول ايله ارسلت معناسنه وبراى
حصول علم فاعلى طى اولندى اى ارسلنى الله (الى الناس كافة) جميع ناس اومايشمل الجن والانس وروى الى الخلق
كافة وكافة جميعا معناسنه حال اولور (واعطيت الشفاعة) لام براى عهد شفاعة عظمى مراد اولنور ويا استغراق
ايچون اوله كه شفاعة كامله در (وفى رواية بدل هذه الكلمة) وكلمه تسميه سى كلمهٔ لغويه دركه جمل اوزره اطلاق
اولنور وبعض نسخده الكلمات واقعه در يعنى واعطيت الشفاعة كلمه سى بدلى رواية اخرى ده (وقيل لى سل تعطه)
اصل سل اسأل ايدى همزه نك حركتى نقل واسقاطله سل اولور ومفعول حذفى عموم كرمه دالدر اى سل كلما تريد
تعط اكثر مما تسأل ديمكدر وتعطه جواب امرده مجزومدر وهاء سكته ويا برمقدره راجع ضميردر حاصل كلام
خبر صحيح ديمك اولوركه پنج وياشش خصيصه ايله تخصيص واكرام اولندمكه اول خصال پيغمبران پيشيندن برينه
بخش اولنمدى اول پيش وپسمدن بكاهه مسافه دل دشمنانه خوف وهراس القاسيله ظفرياب اولدم وبنمچون بالاصاله
وامتمه بالتبع جميع روى زمين نمازكاه وپاكيزه قلنوب امتمدن مردان وزنان هركم وقت نمازى قنغى جاى پاكده
ادراك ايدرسه تحريمه بند نماز اولسون وبنمچون مال غنائم حلال قلندى وبندن اقدم پيغمبر اندن برذاته حلال
قيلنمدى وبن جميع انس وجن ويا جميع خلقه عامة ارسال اولندم وبنمچون مقام محموده شفاعة عظمى اعطا بيورلدى
ديدى وروايت ديكرده واعطيت الشفاعة بدلى سل تعطه وارد اولوب يا محمد بندن مطلوب ومأمولك طلبكار اول
اعطا واحسان اولنور ديلدى امدى پيغمبران ذوى الاحترام حضراتندن برى اعباء شفاعتى التزام بيورميوب
جناب حبيب اللهه منحصره اولدقده اذن خدا ايله تحت العرش سرنهادهٔ سجدهٔ نياز اولوب طرف كردكاريدن
يا محمد ارفع رأسك وسل تعطه واشفع تشفع امر همايونيه امتثالا شفاعت بيوروب ومقبول الشفاعه اولسه كركدر
(وفى رواية) بزار وبيهقى روايتلرنده ورود ايلدى (وعرض على امتى فلم يخف على التابع من المتبوع) دخى امتم
بكا عرض اولندى وخير وشرده متبوعدن تابع بكا خفى ونهان قيلنمدى يا خود غيره اقتدا ايدن وضيع كندويه اقتدا
اولنان شريفدن احوالى مكتوم اولمدى ويحتمل كه خلاق جهان جل وعلا تفصيل احوال وذات صفات امتى
اول حضرته وحى ايله عرض بيورمش اوله ويا حقيقة فوجا فوج امتنى عمللرينه ملتبسين اولدقلرى حالده بروجهله
عيانا ابراز ايليه كه حقيقت حاله بزلرك وقوفى نا ياب اوله وماسيأتى حديث طويل حذيفة بن اليمان رضى الله عنه كه
بعض فتن دنيايى اشارت وايما بيورر نقل قرافى اوزره جعفر الصادق رضى الله عنه حضرت على كرم الله وجهه
جنابلرندن روايت ايلديكى علوم جفر وجامعه اندن مأخوذه در ديديلر اما بعضيلر جفر وجامعه ماده سنك
صحتنده توقف ايتمشلر نتكيم ابن خلدون اول تاريخنده تفصيل بيورديلر (وفى رواية بعثت الى الاحمر والاسود)
يعنى جميع ناسه ارسال اولندم (قيل السود) جمع اسود وفى نسخة الاسود (العرب لان الغالب على الوانهم الادمة)
ضم همزه وسكون دال مهمله ايله ادمى زادده اولان سمرت وطعامده مشوب بالسمره اولان ياضلقدر (فهم
السود) تعريف براى استغراق لاللعهد يعنى سوددن مراد عرب بدركه غالب الوان عرب كندم كون اولور پس بمعنى
السود اسوددن مراد عرب بدر (والحمر) ضم وسكونله جمع احمر (العجم) ماعدا العرب وكاهى اهل فارسه تخصيص
اولنور زيرا غالب الوانى سرخ فام اولقدر (وقيل البيض) جمع ابيض يعنى حمرله مراد سپيد فامدر دينلدى زيرا
عرب امراة حمراء ديديكى محلده بيضا معناسنى مراد ايدر (والسود من الامم) اى على وجه الاعم (وقيل الحمر
الانس السود الجن) دخى حمرله مراد انسان وسود ايله جندر دينلدى (وفى الحديث الآخر عن ابى هريرة نصرت
بالرعب واوتيت جوامع الكلم) جوامع جمع جامعة اندك لفظله بسيار معانى بى حكم ومنافعى شامله اولديغندندر
وكلم اسم جنس جمع للكلمة لاجمع ولااسم جمع على الاصح امدى صفتك موصوفنه اضافتى قبيلندن اولور (وبينا
انا نائم) بينا در اصل بين ايدى فتحه نونه اشباع ايله الف اولدى بينما آسا ظرف زمان وبعدها حرف اذ مجيئندن كاهى
لابدل اولور (اذجىء) بناء مفعول ايله واذ للمفاجات وهو جواب لها (بمفاتيح خزائن الارض فوضعت فى يدى)
تشديد يا ايله مثنى ويا تخفيفله مفرد ومفاتيح جمع مفتاح آلت معروفه در وخزائن جمع خزينة ويا خزانة مال ونفايس

ادخار وحفظی ایچون معداولان محلدر ومراد مافی الارض اولان کنوز واموالدر اول حضرت عالم منامده
بوحالی مشاهده بیوره لرکه ملك رؤیا مفاتیح خزائنی اذن مولا ایله طرف ذی الجلالیدن دست عالم کشالرینه
فی الحقیقة نهاده وتسلیم ایتمش اوله ویا وقوع ذلك لی ملك رؤیا خبر ویرمش اوله (وفی روایة عنه وختم بی النبیون)
حاصل کلام دری نظام دخی بن فرقان عظیم وقرآن حکیمله بعث اولنمدم ویا کلمات لامعه واحادیث جامعه اعطا
اولنوب اتیان اولندم وبروقتده نائم ایکن قبل رحماندن گنجینهٔ زمین مفتاحلری کتوریلوب دودستم اوزره نهاده
قلندی دیو بیوردیلر وبونه ابی هریره رضی الله عنه جنابندن مروی روایت کردهٔ شیخین اولان خبرده کروه خجسته
مناقب انبیا علیهم التحایا بنمله ختم اولنوب رب العالمین بنی خاتم النبیین قیلدی (وعن عقبة بن عامر) رضی الله عنه
ابو اسد وابو حماد الجهنی الصحابی فی سنة ثمان وخمسین مصرده والی ایکن روبراه علیین اولدیلر (انه قال قال رسول الله
صلی الله علیه وسلم انا فرطکم علی الحوض) فرط فتحتینله پیشرو ومتقدم قوم وقونا قجی معناسنه وحوض حوض
کوثر ویا آخر اولمق محتملدر وفرطه متعلق ویا فرط صفة مشبهه اولمغله ضمیرندن حال اولور وحدیث شریف بالتأمل
بلاغة بدیعه دن خالی دکلدر (وانا شهید علیکم) یعنی شاهد قال تعالی (ویکون الرسول علیکم شهیدا) روز محشرده
پیغمبران حضراتنه جناب فرد بیچون جل شانه هل بلغتم دیو سؤال بیوردقده نعم امرهما یونکه امتثال ایلدك دیه‌لر
اما امتلری ما اتینا من نذیر انکارنه تصدی ایلدکلری حالده انبیا اوزره امت محمد شهادت ایدوب حضرت سردفتر
اصفیا دخی امتك صدق شهادتلرینه شاهد اوله جکلردر کما سبق مفصلا (وانی والله لانظر الی حوضی الآن) ان
وقسم ایله تأکید رؤیة بصریهٔ حقیقیه اولدیغنی اقتضا ایدر والآن فتح اوزره مبنی والف ولامله مستعمل زمان حاضر
معناسنه امدی بهشت ودوزخ موجود تان اولمغین بن حوضمی بوزمانده مشاهده ایده‌رم دیمکدر (وانی قد اعطیت
مفاتیح خزائن الارض وانی والله ما اخاف علیکم ان تشرکوا بعدی) من ان تشرکوا تقدیرنده قیاس اطرد ابو محلده
من محذوفه در (ولکنی اخاف علیکم ان تنافسوا فیها) خلاصهٔ کلام اول علت غائیهٔ مجموع عالم صلی الله علیه وسلم
بیوررلر امته منزلگاه پیشین اولان جای پرصفای حوضه سزلك متقدم وفرطکز وصدق وتزکیهٔ شهادتکزه شاهد
ومزکی والآن حوضمه نکرانم وبکا مفاتیح کنوز ارض عرض اولندی ای اصحاب وامتم قسم بخدای جهان آفرین که
سزلر حلاوه چاشنیء ایمانی ذائق اولدیغکزدنصکره بعد انتقالی عیاذا بالله ایماندن رجوع عکز ایله با کم یوقدر رجوع
ایتمزسز اما نفایس دنیا ایله شیرین دماغ وآلفته وهلاکی مؤدی اموری تحصیل وانهماکه رغبتکزدن سزه شفقت
وافتادهٔ مغاك خسران اولمکزدن هراسانم دیو بیوردی کما رواه الشیخان وابو داود والنسائی (وعن عبد الله بن عمر
رضی الله عنهما ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال انا محمد النبی الامی لا نبی بعدی اوتیت جوامع الکلم
وخواتمه) غیر مرة معنای لطیفی مبسوطا تقدم ایلدی وتکراره بادی اولدرکه اول حضرت مع کونه امیا بخشایش
مولا اولان معارف ومکارم امر قراءت وکتابتده افنای عمر ووجود ایلینلرك بر بسنه روزی قلنمامغین اعجاز
پر اعجاز مکرم بیورلدیغی بیان وتوضیحدر (وقد علمت) ضم عین مهمله وکسر لام مشدده ویا فتح عین وتخفیف
لامله در (خزنة النار) جمع خازن کتب وکاتب آسا دوزخه مؤکل اولان فرشته لری بلدم (وحملة العرش) جمع حامل
وحملهٔ عرش حالا چار نفر فرشته کاندرکه ناطق به القرآن اما قیامتده سکز نفر اولور (وعن ابن عمر) رضی الله عنهما
(بعثت بین یدی الساعة) مراد قیامتدر اجزاء زماندن برساعت برجزء اولمغین عند الله قلیله وتشبیها بالساعة
تسمیه اولندی وبین یدی الساعه یعنی قیامته قریب ارسال اولندم دیمکدرکه بقاء دین وعدم نسخ شریعتنه اشارت
وعبارتده استعارهٔ مکنیه روینمادر (ومنه روایة ابن وهب) من تبعیضیه که حدیث طویل اسرادن بعض جار
ومجرور مقدم خبردر وابن وهب ابو عبد الله بن وهب الفهری المصری علم حدیثده یگانهٔ عصر اولوب مالك ولیث
علیهما الرحمه دن روایت احادیث بیورمشلردر یوز طقسان یدیده روبراه تکیه گاه نعیم اولدیلر مقدما امر قضایه
تکلیف اولندقده تجنن ایدوب الی الوفاة انزوا وخلقدن انقطاعله عمر گذار اولمشدر (انه صلی الله علیه وسلم قال
قال الله تعالی سل یا محمد) احد مفعولین برای تعمیم محذوفدر ای کل ما ترید (فقلت ما اسأل یا رب) کسر وتشدید
موحده ایله (اتخذت ابراهیم خلیلا واتخذت موسی کلیما واصطفیت نوحا واعطیت سلیمان ملکا لا ینبغی لاحد من
بعده فقال الله تعالی له ما اعطیتك خیر من ذلك کله) مبتدا وخبر (اعطیناك الکوثر) فوعل من الکثرة بیضاوی
علیه الرحمه تفسیر کوثرده اقوال سبعه نقل ایدوب اشهری نهر جنت ویا قرآن ویا نبوتدر (وجعلت اسمك مع اسمی
ینادی به فی جوف السماء وجعلت الارض طهورا لك ولامتك) والحاصل اول شهسوار لامکان بیا علیه التحایا
شب سنبل کون بنفشه فام اسراده حظیرت بهشت برینی جولان وعجایب هوشربای زینتسرای فردوسی سیران

ایدرلك سرخزانهٔ نیران اولان مالکی وسائر فرشتگان حملة العرش تماشاسن ایدوب آثار جمال وجلال خلاق جهان
مشهود لحاظهٔ اعتبار ایلدکدنصکره احاطهٔ نطاق نطقدن بیرون الطاف مالانهایهٔ الهویه فائز اولدیلرکه ازجمله
خطاب جلال احدیت وارد اولوب یا محمد نه دیلرسك دیله بندن دیدکده پروردکارا حضرتکدن طلب مرام
نه اولسون که ابراهیم علیه السلامی خلیل وموسی علیه السلامی کلیم اتخاذ ایتدك ونوح علیه السلامی مختار ومجتبی
قیلدك وسلیمانه بخشندهٔ ملك جهان اولدك که اندنصکره اول مملکت برفرده شایان دکلدر دیدم بنه خطاب عزت
شرفیافتهٔ ظهور اولدیکم حبیبم سکا عطا باش اولدیغم مکرمات انلره انعاممدن بهتردرکه خیر کثیری جامع قرآن
جلیل الشاندر وسنك نام جمیلکی اسم جلیلمه قرین قیلدم که عالم ملا اعلاده اسمکه ندا اوله سموات انکله سجه کردان
تجلیل اولورلر وروی زمینی حضرتکه بالاصالة وامتکه بالتبع مطهر وپاکیزه قیلدم دیو بیوروب (وغفرت لك ما تقدم
من ذنبك وما تأخر فانت تمشی فی الناس مغفورا لك) دخی خطاب مستطاب وارد اولوب یا محمد ما فرط وما یفرط
سنك صدور ایتمش اولسه بیله سنی مغفرت وسیان ناسده مغفورله اولدیغك حالده سیر ورفتار ایده‌سن دیدی
(ولم اصنع ذلك لاحد قبلك) سندن اقدم برکسنه ایچون بومنت عظیمه ونعمت جسیمه یی روزی قلمدم علی تقدیر
وقوع الذنب غفرانده جمیع انبیاء علیهم التحایا مساوی ایدیلر بوده سامده مایعاتب علیه اولان امورکه ترکی انبیا حقنده
اولی اولان موادر حضرت خاتم الانبیا علیه افضل التحایایه عفویله تخصیص بیوریلان سائر پیغمبران حضراتنه
عطا بیورلدیغی حدیث شفاعت طویلدن متبادر وباهر اولور (وجعلت قلوب امتك مصاحفها) جمع مصحفکه
صحف مکتوبه یی جامعدر بعدذا قرآن مکتوب اولان صحف ایله تخصیص قلندی وروایة خراده قلوب افظی
بدلی صدور واقعدر یعنی امتکك قلبلرینی مصحفلری قلدم حاصلی امتك ایچره حافظلر قلمغله سنك اوزریکه منت
ایلدم زیرا امم سالفه ده حفظهٔ صحف منزله افراد معدوده واقل قلیل ایدیلر اما امت مرحومهٔ محمدیه علیه الصلوة
والسلامده حفاظ قران وحدیث هر عصرده بیحد وبیشمار اولدیغی الطاف جلیلهٔ الهیه دندر (وخبأت) فتح خاء
معجمه وموحده برله پنهان معناسنه (لك شفاعتك الی یوم القیامة ولم اخبأها لنبی غیرك) بعض نسخه‌ده من قبلك
یعنی فصل قضاده شفاعت عظمی وشفاعات خاصه کی روز قیامته تأخیر واخفا ومهیا ایلیوب جنابکدن غیری
برپیغمبر ایچون اخبا واخفا ایتمدم مقام معهودك غیری پیغمبران حضراتیچون کرچه شفاعات حاصله اما اول
حضرته تخصیص قیلنان شفاعت کبری دیکرانه غیر میسردر (وفی حدیث آخر رواه حذیفة) ابن الیمان العبسی
الصحابی صاحب سر رسول الله صلی الله علیه وسلم اوتوز اوچ سنهٔ هجریه ده سیرکلکشت بهشت ایلدی رضی الله
عنه وقدس سره (بشرنی یعنی ربه) اصل روایة حدیثده فاعلی ذکر اولنمدیغی حصول علمه بناءدر حتی توارث بالحجاب
قول کریمی آسا (اول من یدخل الجنة) مبتدا ومن موصوله وجملهٔ یدخل صلهٔ من (معی) ظرف متعلق یدخل (من
امتی) یدخل ضمیرندن حال اولور (سبعون الفا) خبر مبتدا (مع کل الف سبعون الفا لیس علیهم حساب) مع کل الف
لفظ سبعونه صفت ویا حال اولور لیس علیهم الخ الف ثانیه یه صفتدر ابن عساکر رحمه الله حذیفة بن الیمان رضی الله
عنهدن حل اسرار روایت بیوررکه سلطان عالم صلی الله علیه وسلم بالسعادة بشارت بیوردیلر رب جلیل بکا تبشیر
جمیل ایدوب جمله امتمدن بهشته اول داخل اولان کروه علیه هفتاد هزار کسنه درکه هر هزار ایله انلرك اتباع
وذریتلرندن یتمشر بیك کسنه دخی بلا حساب ولا مناقشة بل تکریما لهم انلر ایله دخوله امر اولنور وقد حسب
ما فی الحدیث فبلغ اربعمائة الف الف وتسعمائة الف (واعطانی ان لا تجوع امتی) دخی امتم جدب وقحط ایله مبتلا
اولمامغی بکا بخشش ایلدی قحط وغلا ایله جمیعی استیصال قلنمیه‌لر امدی بخصوصها بعض اقطارده وقوع یافته قحط
وگران بومعنایه منافی دکلدر زیرا اولان دیارده مستمر وجمله یه عام اولماز (ولا تغلب) ضم مثناة فوقیه ایله یعنی
جمیع امت مغلوب سرپنجهٔ دشمنان اولماز ویا مغلوبیتلری بردوام اولمز ویا عدم مغلوبیت اول سلطان دین علیه
صلوات الله المعین حضرتلرینك شرع مطهرنه هرچند اطاعت وانقیادله مشروط اولوب (ان تنصروا الله ینصرکم)
شرطی مقتضاسنجه عمل اوله چون تبدیل وتغییر اطاعة حق ورسول مطلق ایله درکار اولهلر اضافه تشریفدن
اخراج قلنورلر (واعطانی النصر والعز) ای الاعانة والغلبة والقوة (والرعب یسعی بین یدی امتی شهرا) شهرا
مفعول مطلقدر یعنی امتمك پیش وپسلرنده خوف وهراس دل دشمن مع بعد المسافه یکماهه سیره سیر وتقدم ایدر
والحاصل رعب ماده‌سی همان جناب رسالتمآبه مخصوص اولمیوب بلکه عموم امتنده دخی بوحالهٔ جلیله
موجود اولدیغنه تنبیه هویدادر (وطیب) تشدید یا وبناء مجهوله ویا بالمعلوم ای احل (لی ولامتی الغنائم) اصل
دلجیده مغانم واقعدر وهی شاملة للفیء هنا (واحل لنا کثیرا مما شدد علی من قبلنا ولم یجعل علینا فی الدین من حرج

دینی بکا وامتمه بزدن مقدم اولان امم اوزره تکلیف اولنان امور شاقه دن بسیاره وانبن الهیه تسهیل وحلال قلنوب
اوزریزه دین حنفیه سمحه ده شدت ومضایقه قلنمدی نتکیم امم سالفه یه محل نجاستی قرض وعمدا وخطأ قصاصك
وجوبی کبی امور طاقت کذاردن بو امة مرحومه معاف بیوریلوب قصر صلوة وتیمم وعذرله ترك قتال اسباب بسیار
موادده توسعه برله رخصت یاب اولدیلر (وعن ابی هریرة رضی الله عنه عنه صلی الله علیه وسلم) روایتکردهٔ شیخین
علیهما الرحمة اولان خبر صحت اثرده ابی هریرة رضی الله عنهدن مرویدر حضرت سپهسالار خیل انبیا علیه اکمل
التحایا بیوردیلر (مامن نبی من الانبیاء الا وقد اعطی من الایات ما مثله امن علیه البشر وانما کان الذی اوتیت وحیا
اوحی الله الی) مانافیه ومن لتأکید النفی صله ومبتدادر ومن ثانیه تبعیضیه ویا بیانیه وجار ومجرور نبی یه صفتدر
(الا وقد اعطی) خبر مبتدا اوواو لتأکید الاتصال مزیده در وضمیر مستتر اعطی مفعول اول وما موصوله
ویا موصوفه مفعول ثانی اعطی ومثله مبتدا وامن علیه البشر خبردر وامن غلب معناسنی متضمن اولمغین علی ایله
تعدیه ایلدی ویا علی بمعنی الباء اوله وضمیر علیه مایه راجعدر وجار ومجرور امن فعلنه متعلق ویاندن حال اولور
وایاتله مراد معجزاتدر ومفعول اوتیت محذوفدر که اوتیته دیمك اوله وکلام موحی به معناسنه ویا قصر افرادی
اولوب حصر حقیقی اولمیه (فارجو) فاء تفریعیه (ان اکون اکثرهم تابعا یوم القیامة) پیغمبراندن بر نبی یوقدر
الا انلره ایمان کردهٔ بشر اولان معجزه امثالی آیاتدن بر معجزه بخشایش بیورلدی اما اول معجزه که انکله بن ارسال
قلندم اول وحی قبیلندندر که خدای جلیل انی بکا وحی ایلدی بن رجا ایدرمکه انبیا حضراتنك روز قیامتده اتباع
وامت جهتندن بسیار تربی اولم (معنی هذا الحدیث عند المحققین بقاء معجزته ما بقیت الدنیا وسائر معجزات
الانبیاء ذهبت للحین ولم یشاهدها الا الحاضر لها ومعجزة القرآن) اضافة بیانیه در (یقف علیها قرن) قرن فاعل
یقف (بعد قرن عیانا) کسر عینله مشاهده (لا خبرا الی یوم القیامة) تأییدو بقادن کنایه در یعنی ارباب تحقیق
عندنده بو حدیث شریفه معناسی دنیا طوردقجه اول خاتم الرساله نك معجزه سی بقا وبرقراری مراد اولنور
وپیغمبران سائره معجزه لری در عقب وقوع ویا عصری انقراضنده منقرضه ویا اول پیغمبرلر راحتسرای عالم بقایه
توجهلریله ذاهبه درواول معجزه یی معاینه ومشاهده ایتمدی الا اول حینده واقف واول آیتك اوان ظهورنده
اماده اولنلر همان درنظرهٔ اولی معاینه ایلدی ومعظم معجزات سید کائنات اولان قرآن باهل البرهان معجزه سی
عیانا لا خبرا تا بروز حشر بی دربی اهل قرن اطلاع یافته ودانا اولور (وفیه کلام بطول هذا المختبته) ضم نون وسکون
خاء معجمه وموحده ایله ای مختاره یعنی بو حدیث شریف مبنی ومعناسنده کلام علما طائل اولور نکتهٔ تأویل
مشروحه زبده وکزیدهٔ اقوالدر (وقد بسطنا القول فیه وفیما ذکر فیه سوی هذا آخر باب المعجزات) یعنی
باب معجزات حضرتنه وابنیهٔ اواخر فصولده بو محلك غیری ذکر اولنان مواد ایات بحثنی سرد وتفصیل ایلدك (وعن
علی رضی الله عنه کل نبی اعطی سبعة نجباء) جمع نجیب کریم وحسیب ویا همدم ورفیق معناسنه (ونبیکم صلی الله
علیه وسلم اعطی اربعة عشر نجیبا منهم ابوبکر وعمر وابن مسعود وعمار) ابن ماجه وترمذی علیهما الرحمه روایتلرنده
لیث غالب علی بن ابی طالب کرم الله وجهه بیوررکه هر پیغمبره امتندن یدیشر یار وهمدم تعیین واعطا بیوریلوب
پیغمبرکز سلطان کونین صلی الله علیه وسلمه تکریما مضاعفیله چارده رفیق کامل وشریف احسان اولندیکه
ازجمله جناب صدیق ویار غار رفیق ابوبکر رضی الله عنه وفاروق منیع الجناب عمر بن الخطاب وخادم عاقبت
محمود عبدالله بن مسعود وعمار بن یاسر نجبادندر وینه حضرت کرار کرم الله وجهه جنابلرندن روایتکردهٔ
ابی نعیم اولان خبرده مرویدر قال رسول الله صلی الله علیه وسلم انه لم یکن نبی الا وقد اعطی سبعة رفقاء وزراء
نجباء وانی قد اعطیت اربعة عشر وهم حمزة وجعفر وعلی وحسن وحسین وابوبکر وعمر وعثمان وعبدالله
ابن مسعود وابوذر والمقداد وحذیفة وعمار وسلمان وفی روایة بلال انتهی ذوالنون قدس سره بیورمشلرکه نقبا
اوچیوز ونجبا یتمش وبدلا قرق واخیار یدی وعمده چهار وغوث یکدر ابوبکر مطوعی علیه الرحمه خضر علیه
السلامله ملاقات ایدن ذواتك بریدن حکایه وانلر دخی خضر علیه السلامدن نقل بیوررد وقتا مرور کائنات
علیه افضل الصلوات راحتسرای بقایه رحلت ایلدیلر ارض طرف کردکار عالم جل وعلایه عرض اشتکا ایلیوب
الها پروردکارا نا به روز جزا بنم اوزرمده ذوات نبوت پناهان رفتار وسیری نایاب اولمغین بی پشت وپناهم دیدکده
مولای معین زمینه خطاب بیوروب امة محمددن قلبلری دل پیغمبران اوزره نیجه خواص بنده کانمی سنك
ظهرکده قیلوب سنی انلردن تهی مانده قیلم دیوا صدار بشارت ایلدکده کرمکارا اول ذوات مکرمه نه مقداردر
دیو پرسان اولدی خطاب عزت صدور ایتدیکی اوچیوز نفر اولیا وهفتاد نجبا وچهل اوتاد وده نقبا وهفت عرفا وسه

مختارین ویك غوث دردیوا خبار بیورلدی پس غوث رحلت ایتدکده اوچلرك بری غوثیت مقامنه قائم وسبعه دن
ثلاثه یه نقل وعشره دن سبعه یه واربعیندن عشره یه وسبعیندن اربعینه وثلثمائه دن هفتاده وسائر خلقدن بری
امتیاز بیوریلوب ثلثمائه یه نقل اولنور وهکذا الی ان ینفخ الصور کذا لعلی القاری وشهاب الخفاجی فی شرحیهما
علی الشفا (اللهم اجعلنا منهم واحشرنا فی زمرتهم امین (وقال صلی الله علیه وسلم ان الله قد حبس عن مکة الفیل
حبس منع معناسنه وقصهٔ فیل ووقعهٔ ابرهة الحبشی اشهر من ان یذکردر بو خبر شهیر ابی شریح طریقندن روایتکردهٔ
شیخین علیهما الرحمه درکه روز فتح مکه ده خلاصة الموجودات حضرتلری تحدیث نعم الهیه بیوروب حدیث مشار
الیه ایله ناطقه پرداز اولمشلردر (وسلط علیها رسوله والمؤمنین) سلطانی قولیله کویا اولمدقلری طرف ذی الجلالدن
مأموریتنه مشیر وحظوظ واغراض نفسانیتدن نزاهتلرینه ایما ایله غائب منزله سنده تعبیر بیوردیلر یعنی پادشاه
جهان افرین حضرتلری اصحاب فیلی مکه دن منع بیوروب ومکه اوزره رسولنی وامت وعسکرنی تسلیط ایلدی
(وانها لا تحل لاحد بعدی) بعض نسخه ده من امتی واخریده لم تحل واقعدر وتحل معروف ومجهول اولمسی محتملدر
امدی علم ازلیده تحریمی سبق ایتدیکنه اشارتدر (وانما احلت لی ساعة من نهار) یعنی بندنصکره مکه ده قتال برفرده
حلال قلنمدی انجق بنجون حلال قلنمق هنکام صباح روز فتحدن زمان یسیر ایدی دو بیوردیلر حریر تحریر ابی بکر
ابن العربی اوزره معنای خبر لطیفدن مراد لاجل القتال بغیر احرام مکه یه دخولدر زیرا عیاذا بالله بغاة ویا کفار
تغلب اتسه لر بالاجماع انده قتال واجب اولوردیدی پس قتال ابدا حلال اولمش اولور دیمسی وجه مقرر اوزره
مذهب حنفیه قاعده سنه انسب واقربدر (وعن العرباض بن ساریه رضی الله عنه) کسر عین وسکون را وموحده
وضاد منقوطه ایله قوی معناسنه علمینه نقل اولندی کبار اصحاب واهل صفه دن الی الوفاة حمصده ساکن اولور یتمش
بش سنه هجریه ده صفهٔ پرصفای مأوایه نقل ایلدی (سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول) جملهٔ حالیه (انی عبد
الله وخاتم النبیین) خاتم کسر وفتح تا ایله ای اخرهم ومن به کمالهم وفی روایة انی عبدالله مکتوب ای بمعنی لدیه (وان
آدم لمنجدل فی طینته) منجدل مختلط ویا ساقط معناسنه فی طینته خبر ثان لان (وعدة ابی ابراهیم) کسر عین مهمله
وتخفیف داله وعد معناسنه مصدردر بعض نسخه ده دعوت ابراهیم روایتی اشهر واظهردرکه (ربنا وابعث فیهم
رسولا منهم) ایهٔ کریمه سیله دعا وابراهیم علیه السلامه اشارتدر (وبشارة عیسی بن مریم) بشارة کسر موحده ایله
بشری اسما مصدردر رؤیا اسم مصدر بمعنی المبشور کریمهٔ (ومبشرا برسول یأتی من بعدی اسمه احمد) قول شریفندن
حکایه بیورلمشدر امام احمد وبیهقی وحاکم اسناد صحیحی اوزره عرباض رضی الله عنه الفیاض جنابندن مرویدر
بیوررد حضرت خاتم الرساله علیه التحیه بی پیامرس اولدیغی حالده سماع ایلدم بیوررایدی کم بن بندهٔ خدا وخاتم
الانبیا ایدم بدرستی هنوز قالب بی روح صفی الله خاکه آمیخته وخمیر طینتنده فتاده ایدی وبن جد امجدم خلیل
اللهك دعوتی وبرادرم روح اللهك بشارتی یم دیدی امدی کندولرین نفس دعوت وبشارت قیلمه ده مبالغه قصد
بیورلمشدر (وعن ابن عباس رضی الله عنهما قال ان الله فضل محمدا صلی الله علیه وسلم علی اهل السماء وعلی الانبیاء)
بیهقی ودارمی وابن ابی حاتم روایتلرنده جناب ترجمان القرآن رضی عنه المنان بیوردیلرکه حضرت رحمان جل شانه نبی
آخر الزمانی فرشتکان اسمان وپیغمبران ذیشانان اوزره فردا فردا وعلی المجموع سرمدا تفضیل وتبجیل ایلدی (قالوا
فما فضله علی اهل السماء) مجلس سامیه حضرت حبر وراوی خبرده حاضر اولنلر پرسان اولدیلرکه نه دلیل وسبب ایله محمد
علیه السلامی سروشان مقربان درکاه اوزره تفضیل بیوردی (قال ان الله تعالی قال لاهل السماء ومن یقل منهم
انی اله من دونه الایة) فذلك نجزیه جهنم جناب حبر جوابداده اولدیکه حضرت مولا جل وعلا اهل سماء حقنده
بیوردیکم اهل سمادن هرکم بن اللهدن غیری آلهم دیر یعنی ماسوی اللهه الوهیت اثبات ایدر ایسه قائلی اتش دوزخله
جزا ایدرز والحاصل اهل سمایی مع عصمتهم علی سبیل الفرض عذاب جهنم ایله تهدید ایلدی پس اول حضرتك رتبه
سندن عند الله ملائکه نك رتبی انحطاطنه دلالات ایتمشدر (وقال لمحمد صلی الله علیه وسلم انا فتحنا لك فتحا مبینا
لیغفر لك الله ما تقدم من ذنبك وما تأخر الایة) وفخر المرسلین حقنده بو نواید عظیم الشان بشارت نشانله تکریم
بیوروب بما صدر وما یصدر زلاتدن مغفورله وغیر مؤاخذ قیلدی امدی مقام خطابده عتاب کونه (لئن اشرکت
لیحبطن عملك ولتکونن من الخاسرین) آیتی اول حضرت حقنده ورودا تمکین حدیث مذکور ایله استدلال بحثی
ایجاب ایدر لکن قضیهٔ فرضیه وتقدیریه در والا عصمة انبیا وملائکه قطعیه اولمغله صاحب کشاف علیه الرحمة هذا
علی سبیل التمثیل مع احاطة علمه سبحانه بانه لا یکون قوایله آیتی تفسیر ایلمشدر شاید راوینك استدلال ومرادی
حضرت سرور کائنات صلی الله علیه وسلمك ملائکه اوزرینه دخی مبعوثیتنی اراده درکم تبارك الذی نزل الفرقان علی

عبده ليكون للعالمين نذيرا) كريمه سى ملائكه يه اول حضرتك ارسال بيورلديغى معناى مفيده اولوب ومن يقل منهم
آيه نذارت احتواسيله ملائكه يى انذار اولمش اولور (قالوا فما فضله على الانبياء قال) بنه اصحاب جناب ابن عباس رضى
الله عنهمادن پرسان اولديلركه يا پيغمبران اوزره اول حضرتك فضلى نه سببدندر ديديلركه (قال ان الله تعالى قال
وما ارسلنا من رسول الا بلسان قومه الآية وقال لمحمد صلى الله عليه وسلم وما ارسلناك الا كافة للناس) كافه مفعول
مقدرك صفتيدر اى رسالة كافة وناس كافه يه متعلق حاصلى آية شريفه حضرت پيغمبرك عموم رسالتنه ودائر
هر بر پيغمبر كندو قومنه تخصيص ارسال اولندقلرينه دلالت ايدر (وعن خالد بن معدان) فتح ميم وسكون عين
مهمله ايله معدان حمصى كه كبار زهاد تابعيندندر هفتاد نفر اصحاب ذوى الاحترامى ادراك ايلمشدر يوز درت سال
هجريده خالد برينه رحلت ايلدى (ان نفرا من اصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم قالوا يا رسول الله اخبرنا عن
نفسك) اصحاب باصفادن بر گروه عليه فخر عالم صلى الله عليه وسلم جنابندن پرسان اولوب يا رسول الله اول امر
وابتداء حالكدن بزه خبر ويرديديلر (وقد روى نحوه) واو حاليه وفعل مجهولله اى مثله (عن ابى ذر) صحابى غفارى
رضى الله عنه اخراج الدارمى (وشداد بن اوس) برادرزادهٔ حسان رضى الله عنهما سنه ثمان وخمسين شامده جنت
مشاهده عزم عقبى ايلدى رواه ابو نعيم (وانس بن مالك فقال صلى الله عليه وسلم نعم) حضرت فخر رسالت سؤال اصحابه
جواب داده اولوب اول امرمدن سزلره خبر ويره يم (انا دعوة ابى ابراهيم) اسم شريف ابدن بدل ويا عطف بياندر واب
جده اطلاق اولنور (يعنى قوله ربنا وابعث فيهم رسولا منهم) جناب خليل الله عليه سلام الاله دعاسيله كه خدايا امة
مسلمه ده بنه انلردن جناب حضرتك بر پيغمبر بعث وارسال ايله ديو دعوة مجابه سنك عينى ويا اثرى يم امدى نسل
اسمعيل عليه سلام الجليلدن حضرت حبيب الله عليه صلوات الاله جنابندن غيرى رسول بعث اولنمدى (وبشرى
عيسى) اى بشارة عيسى عليه السلام بقوله تعالى حكاية منه (ومبشرا برسول يأتى من بعدى اسمه احمد) وبعض
نسخده وبشرى ياء متكلمه مضاف باء موحده برله واقعدر (ورأت امى حين حملت بى) وفى رواية حين وضعتنى
(انه خرج منها نور اضاءله قصور بصرى) ضم موحده وسكون مهمله وقصرله مدينهٔ منوره ايله دمشق بيننده
اعمال شامدن بر بلده دركه هجرتك اون اوچنده بلاد شامدن ابتدا فتح اولنان بصريدر اول نور ديدهٔ جان عليه صلوات
الرحمان بيورركه بن غنودهٔ خلوتخانهٔ رحم مادر اولدقده والدهم كورركه كندو وجودندن بر نور ساطع الظهور جدا
اولوب بو طارم ميناغماى زبرجد فام بروجهله منور اولديكه صفاسندن بصرينك قصرلرى منظورلرى اولدى ابن
عساكر نقلى اوزره اثناء حملده رؤية آمنه زينتسراى واقعه ده اولوب واول حضرت شهرستان وجوده نورپاش
اجلال اولدقده رؤية نور حقيقت ظهور ايديكه خداى ذوالجلال رؤياى اولى تحقيق وعيان ايلدى ديمشدر امدى
رواية حملت بى او وضعتنى رؤية دوبار اولمق اوزره روايتين بينى توفيق بو يوزدن صورتنما اولمشدر (واسترضعت
بنا مجهولله يعنى والدهم بنم رضاعمى طلبكار اولدى فى بنى سعد بن بكر قبيلهٔ معروفه دركه دايهٔ مهربان حليمة السعديه
بنت ابى ذويب اول قبيله دندر (فبينا انا مع اخ لى) بينا ظرف والفى اشباع ويا كافه در بينما كبى واخوت رضاعيدر
نسبى دكلدر (خلف بيوتنا) بيوت بنى سعد وكندولره اضافتى باعتبار السكنى او التغليبدر (نرعى بهما) فتح باء
موحده وسكون ها وميمله جمع بهمة حمل وجدى اسميدر وضأن ومعز اولادنه دخى اطلاق اولنور (اذ جاءنى
رجلان) مجازدركه شكل آدميده ايكى فرشته در (عليهما ثياب بيض وفى حديث آخر ثلاث رجال) جبريل وميكائيل
واسرافيل عليهم السلام (بطست) فتح طا وسكون سين مهمله ومثناة فوقيه ايله لكن ديدكارى اناء معروفدر وشين
معجمه ايله طشت غلط ويا معناه مذكورده لغة اخرى اوله (من ذهب مملوءة ثلجا) ومملوءة مجروره صفة ويا منصوبة حالدر
ويا تأنيثله ايراد طست مؤنث مذكر اولمق اعتباريله ويا آنيه تأويليله در وثلج سكون لامله برف وفتح لامله بمعنى اليقين در
كما قاله التلمسانى (فاخذانى فشقا بطنى) حاصل كلام حضرت سيد الانام عليه الصلوة والسلام بيوررروقتلردن بروقت
بن وبرادر رضاعم ضميره ايله سخله وبره رعينه دركار ايدك دوسه مردان بلند اندام جامهٔ سفيد پوشان وبر طست
زرين كه برفله ملان ايدى بكا كلديلر وبنى اخذ ايدوب سينه مى چاك ايديلرديدى (قال فى غير هذا الحديث من نحرى
الى مراق بطنى) نحر اعلاء صدر ومراق فتح ميم وتشديد قافله لا واحد له من لفظه والميم زائدة (ثم استخرجا منه) ضمير
جوفه ويا بطنه عودى سياق كلامدن معلومدر (قلبى) مفعول استخرجا (فشقاه واستخرجا منه علقة سوداء فطرحاها ثم
غسلا قلبى وبطنى بذلك الثلج حتى انقياه) يعنى اول مردان خدا بالاى سينه مدن تا بناف برسكينله شق صدر ايليوب
دروغمدن يوره كم بيرون قيلوب دونيم ايتديلر وفؤادمدن دم سياه جامد استخراج ايدوب انداخته قيلديلر بعد ذا دل
وشكمم اول برف جنابله شست وشوى ايتديلر تا كم حظ شيطان واخلاق ذميمه وخاشاك وسوسه دن پاك ايلديلر

قال

(قال فى حديث آخر ثم تناول احدهما شيأ فاذا بخاتم فى يده من نور يحار الناظر دونه نختم به قلبى فامتلأ ايمانا وحكمة
ثم اعاده مكانه ثم امر) تشديد راايله (الآخر يده على مفرق) ميمك فتحى وكسر وفتح راء وبينهما فاء ساكنة ايله لغة محل
شق وعرفا وسط رأس ويا مصدر ميميدر (صدرى فالتأم) بعد المثناة همزه ايله اى انضم واجتمع يعنى حديث ديكرده
اول حضرت بيورديلركه بعد الغسل دو فرشته نك بريسى ديكردن برشئ متناوله ايلدى پس نوردن دست ملكده
بر مهر انور دركه نورانيت ونفاستده اندن اقل ودون اولانه نكاه ايدن حيران اولور اول مهر ايله قلبى ختم ايدوب
خاتمدن ظهور يافته نور ايمان ومعرفة الله وايقانله دلى مالامال ايلدى بعدها خاتمى متناوله ايتديكى فرشتهٔ نور
سرشته دستنه نهاده وتسليم ايدوب ملك اخر دخى دست نور پيوستنى جاى چاكى سينه م اوزره امرار ايليوب درعقب
صدرم ملتئم اولدى امدى درون قدسلرنده چونكه علقهٔ سوداء تعلق ايتميوب اخراجى مقتضى ايدى نه عجب خلق
اولندى ديو خاطره سنوح ايدرسه ارباب الباب جواب بيورمشلركه حكمة الله تكميل خلق انسانى اولمغين كمال
اجزاء انسانيه يى انشادندنصكره ينه اخراجى حضرت حبيبه مزيد اكرام ونقايصدن تنزيه وتقديس بيورملرنده
مبالغه دن ناشيدر ولذا بو منت جسيمه اعلامنده الم نشرح لك صدرك خطاب مستطابيله امتنانى بيان بيورديلر
ديمشلر (وفى رواية ان جبريل قال قلب وكيع اى شديد فيه عينان تبصران واذنان سميعتان) عن الاول
مضارعله تعبير وعن الثانى ثبوت اوزره دال اسمله ادا برأى تفننندر يعنى برروايتده امين وحى الهى امر شق
صدرى رسيدهٔ ختام بيوردقده ديديلركه دل اكاهى قويدركه انده دو چشم خدابين وحق شنيده دو كوش پرهوش
پديدار ظهور دردى ديو تحسين ايلديلر (ثم قال احدهما لصاحبه زنه بعشرة من امته فوزننى بهم فرجحتهم ثم قال زنه
بمائة من امته فوزننى بهم فوزنتهم ثم قال زنه بالف من امته فوزننى بهم فوزنتهم) وزن معروف ورجحان
ايسه كفتينده ظاهر اولان تزايد وثقلدركه راجح نزول ايدوب مقابلى بالا تر اولور وامتدن مراد امة اجابت ويا عهد
حضرتده موجود امة دعوت يعنى فرشتكانك بريسى ديكرينه امر ايتديكم كمال حضرت مصطفى عليه التحايايى
امتندن اوننك كمالاتيله بحسب النظر العلى وزن ايله پس بنى عشر امثال كمالات امتمله وزن ايلدى انلره راجح اولدم
بعد ذا يوزايله وزن ايت ديدى بنه سنجيدهٔ ميزان نظر ايلدى بنه رجحان كفهٔ كمالده جلوه نما اولوب بعدها امتندن
هزار ايله مقابله ايله ديدكده ترازوى نظرده وزن ايدوب ميزان اعتبارده برابرلك ايتميوب كمالم كفه سى كران وانلره
غالب كلمكين (ثم قال دعه عنك فلو وزنته بامته لوزنها) بعدما اول ملك صاحبنه بيورديكه ترك وزن ايله اكر جميع
امتيله سنجيدهٔ ميزان كمال ايتسك بنه جمله يه غالب اولوردى امدى بو خبر صحت اثر حضرت سيد المرسلين عليه
صلوات الملك المعين جنابنك جميع ناسدن شجاعت وقدرت وعلم وكمال وفطنت جهتندن افضل واقوى اولديغنه
دليل وافيدر (وقال فى الحديث الآخر ثم ضمونى الى صدورهم وقبلوا رأسى وما بين عينى) تشديد ياايله تثنيهٔ عين (ثم قالوا
يا حبيب) ضم اوزره مبنى يا حبيب الله ديمكدر (لم ترع) ضم مثناة فوقيه وفتح راء مهمله وعينله مبنى للمجهول اى
لم تخف (انك لو تدرى ما يراد بك الخير لقرت عيناك) حاصل كلام خبر مذكورده بيورديلركه بعدما كان اول فرشتكان
بكا اظهار محبت وتكريم ومودتله سينه لرينه نهاده ودر اغوش ومعانقه وسر وميانهٔ دو چشم بوس ايتديلر بعدذا
يا حبيب الله هراسان اولمه اكر حضرتكه مراد اولنان خير كثيره واقف ودانا اولايدك چشمك روشن وقرار اولوب
شاد وخندان اولوردك ديديلر امدى سزاوار محبت وشايان اكرام اولنلرك سر وميانهٔ ديده لرينى بوس ايتمده
استحباب روشندر (وفى بقية هذا الحديث من قولهم ما اكرمك على الله ان الله معك وملائكته) ثم ضمونى حديث
لطيفى ضميمه وتتمه سنده ملائكهٔ كرامك اول دركرانمايهٔ نبوت رفعت ومنزلتندن تعجب كنان ثنالرى جمله سندندركه
عجب پرورد كار متعال دركاهنده كرامتسن اى حبيب خدا زمان ومكاندن منزه فرد بيچون جل شانه سنكله معيت
مكانت وقربت وحضور جمعيتله يعنى لا المعية المكانية والاجتماعية در وسر وشان كبريا دخى حفظ وحراست ونصرت
ومعاونت جهتندن جنابكله يار وهمدم وهم صحبتدر ديديلر (قال فى حديث ابى ذر) دارمى روايتنده اولان خبر
غفارى رضى الله عنه ده بيورديلر (فما هو) ما نافيه وضمير شاندر ديديلر اى فعلم ما بعد ذلك الوالامر والشان (الا ان
وليا عنى فكانما ارى الامر) معاينة بو مقامده امردن مراد اول حضرته اكرام بيوريلان مكرمات دادحق ومقدمات
نبوت ورسالت وارهاصاتدر والحاصل شان اول سر وشان مكرمتندن منصرف اولديلر كويا بن امر نبوت ورسالتى
همان عيانا كه مشاهده ومعاينه ايدر اولدم (وحكى ابو محمد مكى وابو الليث السمرقندى وغيرهما ان آدم عليه
الصلاة والسلام عند معصيته) هذا الظرف متعلق بقوله (قال) ومقوله (اللهم بحق محمد اغفر خطيئتى) ويروى
تقبل توبتى عمر رضى الله عنه طريقندن سند ضعيفله روايتلرنده مكى وسمرقندى حكايه بيورررلر كه ابو البشر صفى

الله شجره دن اکلی خصوصنده تضرع کنان جناب حقه محمد علیه السلامله توسل ییوروب خدایا محمد علیه
السلامك سنك درکاه احدیتکده مستحق اولدیغی کرامت وزلفی ایله یعنی محمدك حرمة وعشقنه بندن صدوریافته اولان
خطیئه صوریه می ستروعفو ایله دیدی وروایت دیکرده کاهمدن رجوع وانابتم قبول ایله دیونالان وکریان اولدقده
(فقال له الله تعالی من این عرفت محمدا) حضرت مولا جل وعلا آدم علیه السلامه خطاب ایلیوب محمدی ندن
بیلدك دیدکده (قال رأیت فی کل موضع من الجنة مکتوب لا اله الا الله محمد رسول الله) جملهٔ شهادت اسم مفعول
مکتوبه نائب فاعلدر وبو مقامده رؤیة بصریه در (ویروی محمد عبدی ورسولی) محمد رسول الله بدلی محمد
عبدی مرویدر (فعلمت انه اکرم خلقك علیك فتاب الله علیه وغفرله) والحاصل آدم علیه السلام درکاه کبریایه
توجه ایدوب آلهاهر طاق ورواق ودرودریچه وکتابهٔ ایوان وحیطان بهشتده نام جمیل محمد اسم جلیلکه قرین
ونوشته بیورلدیغن معاینه ایلیوب بالدمکه مخلوقاتك ایچره محمد درکاه غزتکده کریم تردر دیوب حضرت ایزد
متعال صفی اللهك توبه سن شایان قبول وکناهنی عفو ایلدی امدی بعض دعواتده انبیا واولیا ایله توسل اولنوب بحق
فلان دیمك جائز اولدیغنه بو خبر جلیل دلیل اولور وعلمادن بعضیلری لا یجوزان یقال مثله لانه لیس لاحد علی الله
حق کلامیله افتا ایلدیلر اما جوازنه نیجه احادیث کثیره وقوعی برهان صریحدر (وهذا) اللهم بحق محمد قول
عزیزی (عند قائله) ای راویه وناقله (تأویل قوله تعالی فتلقی آدم من ربه کلمات فتاب علیه) یعنی حق تعالینك
بو قول جلیلی تفسیریدرکه آدم علیه السلام دعای اللهم بحق محمد کلماتنی جناب حقدن اعلام والهامله تلقی ایلدی
دیمك اوله اما عند الجمهور کلماتله مراد ربنا ظلمنا انفسنا دعاسی اولمق مشهوردر امدی معنای تلقی من الله من غیر
واسطة اخذ اولمغین اللهم بحق محمد قولیله تلقی مراد اولنمده خفا غیرخیدر زیرا هرجای والای بهشتده اسم محمدی
نوشته مشاهده ورؤیتیله ظهورپذیر دریس تلقی ایله دعای مشار الیه مراد اولنمسی چندان مناسب کورلمز دیدیلر
اللهم الان یقال فکانه جعل الهام الله له الدعاء بها بمنزلة تلقیها عنه وقیل انه علی قراءة ابن کثیر بنصب آدم ورفع
کلمات ومعنی تلقیها استقبالها باخذها والعمل بها حین علمها خبرمذکورده آدم علیه السلامك فن کتابه دانشی
استدلال اولنور ودخی طرف حقدن آدمه من این عرفت قول شریفنده استفهام حقیقی اوزره دکلدر بلکه
خطاب مستطابیله حضرت آدمی تشریف وفضلیت جناب محمد علیهما الصلاة والسلامی درعقب اکا تبیین مراد
ایلدی (وفی روایة اخری) ضم همزه وسکون خاء معجمه ایله ونسخهٔ دیکرده مد الف وضم جیم وتشدید راو یاء نسبتله
امام ابو بکر محمد بن الحسین البغدادی مصنف کتاب الشریعة مراد اولنه (فقال آدم) فی جواب ما تقدم (لما خلقتنی
رفعت رأسی الی عرشك فاذا فیه) مقدم خبر (مکتوب) مؤخر مبتدأ ویا فیه مبتدأ ومکتوب خبر اوله (لا اله الا الله محمد
رسول الله) وهذه الجملة بدل من مکتوب (فعلمت انه لیس احد اعظم قدرا عندك ممن جعلت اسمه مع اسمك) یعنی
خبر دیکرو یا امام آجری روایتنده جناب آدم علیه السلام مناجاتنده خدایا وقتا بنی عدمدن وجوده کتوروب
خلق ایلدك عرش اعلا که سر بر آوردهٔ نکاه اولدم لا اله الا الله محمد رسول الله عنوان جلالت نشانی کتابهٔ طاق
عرش برینه نوشته معاینه ایدوب بلدمکه درکاه عزتکده کندی نام جلیلکی اسمنه قرین قیلدیغك ذاتدن شرفا وقدرا
عظیم الشان وجلیل العنوان کمسنه نایاب دردیدی قال الشهاب الخفاجی قلت ومن هذا الحدیث یؤخذان کتابة
اسماء الله ونحوها فی سقوف المساجد ونحوها غیر مکروهة کما توهم انتهی (فاوحی الله الیه وعزتی وجلالی انه
لآخر النبیین من ذریتك ولولاه ما خلقتك) ایزد متعال آدم علیه السلامه وحی ایدوب عظمت وجلالم حقی اسم
یا کمه نامی قرین مشاهده ایتدیکك ذات سنك ذریتکدن وپیغمبرانك خاتمیدر اکر محمد اولمیدی سنی خلق ایتمزدم
دیو بیوردی امدی وجود پرجود دوذات بهبود سلطان عالم ایجاد مکوناته باعث وسببدرکه لولاك لما خلقت الافلاك
معنی بو مضمون عبرت نمونی مشعر اولور (قال وکان آدم علیه الصلاة والسلام یکنی) تشدید نون ویا تخفیفله
مجهولدر (بأبی محمد) کما رواه البیهقی عن علی رضی الله عنه مرفوعا ووجه تخصیصه لکونه افضل اولاده اوللشرف
باسناده (وقیل بابی البشر) وهی اشهر وتقدیره مضاف الیه ابو خیر البشر اولمق دخی بعید دکلدر یعنی ناقل آخر روایت
بیوررکه جناب صفی الله ابو محمد ایله کنیه لندی ویا ابو البشر ایله مکنی دردیلر (وروی عن سریج ابن یونس) ضم سین
مهمله وفتح راء ومثناة تحتیه وجیله دراماشین معجمه ایله تصحیف وحاء مهمله ایله ضبط واستعمالی غلطدر ابن یونس
البغدادی امام الحدیث ایکیوز اوتوز بشده دار السلام عقباته عزم ایلدی (انه قال) ضمیرك رسول الله صلی الله
علیه وسلمه عودی ظاهر وسیاق مفهومدر اما سریجه ارجاعی خبرمذکوری حکم مرفوعده قلمسنه باعثدر
(ان لله ملائکة سیاحین) سیاحت صنایع پروردکاری مشاهده برله من غیر قصد معین سیروسفردر (عبادتها)

ظاهر

ظاهر الفظله نظرو یا طائفه تأویلیله ضمیر تأنیث ایراد اولندی مبتدا وخبری ((علی کل دار) ای حفظ اهل کل دار دیمکله
مضاف تقدیر بندن لابددر وفی نسخة عیادتها بالتحتیة المثناة من عاد یعود اذا زار ورجع من الزیارة واقتصر الشمنی
علی الاول (فیهما من اسمه احمد او محمد) اسم شریف احمدی تقدیم ازقدیم نام احمد ایله نام ویا بین الملائکه احمد ایله
شهرتیاب اولدیغندندر (اکراما منهم) والحاصل پادشاه جهان آفرین حضرتلرینك سیاح ملکلری واردرکه انلرك
عبادت مخصوصه لری هرخانه ده نامداش حضرت اولنلری لاجل الاکرام حفظ وحراستله مأمورومعینلردریا خود
اول سروشان سیاحانك زیارتلری هر بیتده محمد واحمد ایله مسمی اولنلره مخصوصه در (وروی ابن قانع القاضی) قاف
والف ونون وعین مهمله ایله عبد الباقی بن قانع الاموی البغدادی صاحب معجم الصحابة وکتاب القوم اوچیوز اللی
برده قضا نحب ایلدی بعض نسخه ده نافع مرویدرکه صاحب امام مالك اولان فقیه سالکدر (عن ابی الحمراء) حاء
مهمله ومیم وراء ممدوده ایله مرادکیم اولدیغی نامعلومدر دیدیلر زیرا اصحابدن ابی الحمرا ایله مکنی ایکی کمسنه اولوب
انجق برینك روایتی تخریج ابن ماجه اوزره حدیث مشار الیهك غیریدر وتابعیندن ابی الحمل ایله نام کمسنه معلوم
اولدیغی اتفاقکرده شراحدر مصنف علیه الرحمه ابن قانعدن تا به ابی الحمرا سردسند بیورملری شایان مقام ایدی
دیو برهان حلبی قال وقیلند نصکره وقد وقفت علی هذا الحدیث لکن من روایة انس قولیله تأییدا یتمشدر (قال قال
رسول الله صلی الله علیه وسلم لما اسری بی الی السماء اذا) فجائیه در (علی العرش مکتوب لا اله الا الله محمد رسول
الله) عرش لغتده سریر ملك وعرش الرحمن اسمانك غیریدرکه سقف جنتدر (ایدته بعلی) تأیید تقویه ونصرتدر
حیدر کرار کرم الله وجهه جنابنك سفر وحضرده اولان صحبة قدیمه وآثار عظیمه وکمال قوة وعلو همتندن ناشی طاق
مقرنس رواق عرشده رسولم محمدی علی ایله تأیید ایلدم دیو رقمزدهٔ کلك ازل ایلدی اما ظاهر ابو عنوان بشارت
نشانله جناب مرتضی نك شیخین مکرمین اوزرینه تفضیلی ایجاب ایتمز شاید عرش والاجای بالاده جناب ولایت
مآب ایله تخصیص بیورلدیغی وجهی انفس قدسیه اربابندن ماعدا کشف ووقوفه مجال نایاب اوله وغزوهٔ خیبرده
علی مرتضی سرپنجهٔ غضنفرانه سن کریبان آهندوزباب حصاره بازو اول باب منیعکه سد سکندر رخسودهٔ پای
استحکامی ایدی سدهٔ رصینندن قوت بازوی همتله قلع ایدوب اول بالادست معارك هنربد بسر اسپله تترس
ایلدیکی اثناده جناب خلاصة الوری صلی الله علیه وسلم بو وجهله توقیع کش منشور بشارت اولدیلرکه یا علی
مرتب کارخانهٔ هستی جلت عظمته خلعت کونین بهارضاسیله دوش استحقاقك پیرایه ایلدی دیو ناطقه پرداز
اولملری اثر تأییدو تحریر تقویته بادی اوله دیدیلر (وفی التفسیر) کتب تفسیرده نقل اولندی ومنقول تعیین
بیورلدیغی اکثر تفاسیرده موجود اولدیغندندر (عن ابن عباس رضی الله عنهما فی قوله تعالی وکان تحته کنز لهما)
یعنی خضر علیه السلام اقامه ایلدیکی جدار قصه سی قول جلیلنك تفسیرنده ترجمان القرءان جنابندن مرویدر
بیوردیلر (قال لوح من ذهب فیه مکتوب عجبا) وجوبا محذوف فعلله منصوبدر ای اعجب عجبا ولوح فتح لام وکاهی
ضمله صحیفهٔ مبسوطه در (لمن ایقن بالقدر) ویقین اعتقاد جازمدر وایقن امن معناسنه متضمن اولمغین باء ایله تعدیه
ایلدی (کیف ینصب) فتح اول وثالث ایله من النصب تعب معناسنه واستفهام تعجب انکاری ایچوندر (عجبا
لمن ایقن بالنار کیف یضحك عجبا لمن یری الدنیا وتقلبها باهلها) قال الراغب التقلب التصرف ویا معنی فی اوسع
(کیف یطمئن الیها انا الله لا اله الا انا محمد عبدی ورسولی) تفسیرمذکور حدیث شریفك قدسی اولوب بعض انبیایه
وحی اولندیغن اشعار ایدر یعنی کنز ایله مراد زرخالصدن مصنوعه بر صحیفهٔ مبسوطه در قلم صنع کردکار ایله
کشیدهٔ تحریردرکه بن عجب ایتمکه عجب ایدرمکه لابد ان یکون اولان قضا وقدره ایمان ایلین نیجه تحصیل
رزقنده پیچ وتاب ونفسنه تعبده اولور وکل ماقدر الرحمن چون تخلف ایلمز نفسنی انعاب ایتمسون واکه تعجب ایدرمکه
آتش دوزخ موجود اولدیغن تیقن ایلیه ویله نفسی زلاتدن خالی اولمیوب بهرحال مؤاخذه اولنوریس ناردن
هراسان اولمیوب شاد وخندان اوله امدی شقی یا سعید اولدیغی نامعلوم ودوت اکا حبل وریددن نزدیك ایکن
ضاحك ومسرور اولمسون واول کمسه ایچون تعجب کنانم که دنیاء دنی حالنه نکران اولوب فی کل حین اهل دنیانك
تبدل وتغیرنه نکاه ایلیه نیجه دنیایه اول کمسه نك قلبی میل ورکون ایده پس حاکم وامر قبضهٔ قدرت وتصرفنده اولان
خدای یکتا بنم وکافهٔ ناسه محمد بنم مرسل عبد خاصمدر (وعن ابن عباس رضی الله عنهما علی باب الجنة مکتوب
انی انا الله لا اله الا انا محمد رسول الله لا اعذب من قالها) بهشت برین باب السعاده سی اوزره انی انا الله الخ نشان
غراسی نوشته بیورلوب برکمسه خالصا مخلصا کلمهٔ شهادتله ناطقه پرداز اولسه بن انی تعذیب ایتمم لا تقنطوا من رحمة
الله ان الله یغفر الذنوب جمیعا آیهٔ کریمه سی اسادر (وذکر انه وجد) بالبناء للمجهول فیهما (علی الحجارة القدیمة

مكتوب محمد تقی مصلح وسید امین) یعنی قبل عصر النبوة سنك كهن اوزره بو اسامئ سامیه نوشته بولندیكه معناسی
محمد اوامر حقه ممتثل ونواهیدن مجتنبدر وجمیع نامی خیر وسعادته هدایتله اصلاح وعدلیله عالم صلاحپذیردر
ووحی حق اوزره امیندر (وذكر السمنطاری) كسر سین مهمله ومیم مكسوره ونون ساكنه وطاء مهمله والف
وراء ویاء نسبیه ایله مشدده جزائر عربدن بر قریه یه نسبتدر شیخ ابو بكر بن عتیق علیه الرحمه در (انه شاهد فی بعض بلاد
خراسان) اقلیم معروف وكاهی راسی ساكنه والفی حذف اولنور مطلع الشمس معناسنه (مولودا ولد علی احد جنبیه
مكتوب لا اله الا الله وعلی الاخر محمد رسول الله) یعنی شیخ ابو بكر سمنطاری بعض دیار خراسانده مشاهده ایتدیكی
بر مولود بطن امندن ولادتی حینده شق بدنی اوزره لا اله الا الله وصفحهٔ اخراسی محمد رسول الله كلك قدرتله نوشته
اولدیغی حالده مادرزاد اولمسن مشاهده ایلدی بالاده روایات صحیحه ایله اول حضرتك اسم جمیلی سرادقات عرش
اوزره مسطور ومثبت اولدیغی ثبوت یافته ایكن بونك امثالی روایات سردنه عدم احتیاج هویدادر دیمشلر اما حقیرك
خاطرنه سانح اولور كه سلطان عالمك نام وشانیله كتابهٔ ایوان بهشت وعرش وصفحهٔ فرش مرسوم ومعنون اولدیغی
احادیث صحاح ایله متواتر اولمغین مصنف بو سر جلیلك وقوعی جماد وانسان ونباتده صدور یافته اولدیغنه مشایخ
ومؤرخین لساندن شهرتیاب اولان اخبار وآثار نقلن دخی ایراد بیورمش اوله لر (وذكر الاخباریون) اخبار ام
سالفه یه اعتنا ی اولان مؤرخان اسلام مراد اولنور (ان ببلاد الهند وردا احمر مكتوب علیه بالابیض لا اله الا الله محمد
رسول الله) یعنی دیار هندده كل سرخ اولور كه اوزرنده اسفیداج اسالون بیاضیله كلمتین جلیلتین تحریر كردهٔ خامهٔ
قدرتدر واعلم ان ما اشتهر من الورد الاحمر خلق من عرق النبی صلی الله علیه وسلم او من عرق جبریل موضوع
كما نقله ابن حجر عن النووی والذهبی امدی اثار محرره مانندی اخبار بسیار الكن عارفه بر كل یتر حتی اشیادن هر شئ
اوزره نام خدا واسم سید الوری مرسوم (ورفعنا لك ذكرك) قول جلیلی حكمیله منقش دست قدرتدر كه بنا وسما
وملك وفلك وعرش وفرش وبحر ومدر وشجر وغیر جمله ده پیدا ولكن دل آگهان واولوا الابصاره هویدادر (وروی
عن جعفر بن محمد) امام صادق ولد باقر رضی الله عنهما (عن ابیه) محمد بن زین العابدین (اذا كان) وجد معناسنه
تامه در (یوم القیامة نادی مناد الا لیقم من اسمه محمد) الا حرف استفتاح وتنبیهدر وقیامله مراد غیریدن امتیاز
ایچون انفصالدر كه استعاره ویا مجاز مرسل اولور (فلیدخل الجنة لكرامة اسمه صلی الله علیه وسلم) بو لفظ شریف
دخی تتمهٔ حدیث وكلام نبوتدر التفاتا او تجریدا باسمی لفظیله ایراد بیورمیوب اسمه ایله ادا ایلدی والحاصل
امام جعفر صادق پدر محترمندن روایت بیورر لركه وقتا روز رستاخیز هول انگیز قائمه اولدقده ملكلردن بر ملك
امر ذی الجلال الله ندا ایدوب اسمی محمد اولنلر اسم اخر ایله بنام اولنلردن ممتاز اولسون ومحمد صلی الله علیه وسلم
حضرتنه نامداش اولدیغنكزه عزتا واكراما لاسم الحضرة داخل جنت اولسون دیو ندا ایدر دیو بیوردیلر (وروی
ابن القاسم) عبد الرحمن بن القاسم فقیه مصر وصاحب مالك وراوی موطا بوزطقسان برده دفین خاك پاك لحد اولدی
(فی سماعه) ای مسموعاته عن شیوخه (وابن وهب) ابو محمد عبد الله بن وهب (فی جامعه) اسم كتاب (عن مالك)
محیی السنة وامام دار الهجرة رضی الله عنه (قال سمعت اهل مكة یقولون ما من بیت فیه اسم محمد) اضافة بیانیه درای
اسم هو محمد فیختص بهذا الاسم اولامته ای اسم من اسماء هذه الذات فیشمل جمیع اسمائه (الا نمی ورزقوا) ورزق
جیرانهم یعنی امام سالك جناب مالك نقل بیورر كه اهل مكه دن كوشزدم اولدی دیر لر بر خانه نایابدر كم انده اسم محمد
ایله بنام كمسنه اوله الا اول دار بسیاری اولاد واتباع وبركتله نمایاب اولوب نام شریف حرمتنه رزق ومعاشلری مزداد
قیلنور بعض نسخده ورزق جیرانهم وقوع یافته در وجیران جمع جار لغةً ملاصق وشرعا چهل خانه یه دكین عام اولور
یعنی بر یتده همنام سلطان انام اوله همسایه لری بیله بركة اسم سامئ محمد ایله مرزوق قیلنورلر (وعنه علیه السلام
ما ضر احدكم) ما نافیه واحد مفعول ضر (ان یكون فی بیته محمد ومحمدان وثلاثة) محلا مرفوع فاعل ضرونفی
ضر ایله مراد وجود نفعدر یا خود ما استفهامیه اولوب ان یكون جمله سی حرف مقدر ایله مجرور اوله ای ای شئ حصل
له من الضرر لكونه فی بیته ابن سعد طریقندن مرفوعا مروی خبر شریفده سعادتله حضرت مصطفی صلی الله علیه
وسلم بیورر سزدن بریكزه زیان رس اولیوب بلكه محض فائده وعین بركتدر كه خانه سنده بر وایكی واوچ محمد اسمیله
بنام كمسنه لر اوله وفی بعض النسخ وعن علی رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ما اجتمع قوم
فی مشورة معهم رجل اسمه محمد لم یدخلوه فی مشورتهم الالم یبارك لهم (وعن عبد الله بن مسعود) رواه احمد والبزار
والطبرانی (ان الله نظر الی قلوب العباد فاختار منها قلب محمد فاصطفاه لنفسه وبعثه برسالته) یعنی حق سبحانه وتعالی
ارواح بندگانه نظر بیوروب روح محمد صلی الله علیه وسلمی ذات پاكیچون مختص ومقرب ایلدی امدی نفس ذات

ویاجسم

ویا جسم معناسنه دروذات من غیره مشاكلة حقه اطلاقی جائز اما جسم اطلاقی مشاكله جائز اولور (وحكی النقاش)
امام ابو بكر محمد بن الحسن المفسر المشهور (ان النبی صلی الله علیه وسلم لما نزلت وما كان لكم ان تؤذوا رسول
الله ولا ان تنكحوا ازواجه من بعده ابدا الآیة) یعنی سزكچون رسول اللهه اذی وجفا ایتمكز حلال وسزاوار
دكلدر ودخی ابد الابدین بعد موتنه ازواج طاهراتنی تزویج ایتمكز جائز دكلدر دیو آیة كریمه شرفیافتهٔ نزول اولدقده
(قام خطیبا) حضرت امام الانبیا علیه التحایا عادة كریمه لری اوزره ناسه برای اعلام قیام بیوروب خطبه خوان
اولدی (فقال یا معشر اهل الایمان ان الله فضلنی علیكم تفضیلا وفضل نسائی علی نسائكم تفضیلا) بیوردیلر كه ای
جماعت مسلمین مولای معین بنی سزك اوزر یكزه فضل عظیمله تفضیل ایلدی وبنم حلایلمی سزك نسوانكز اوزرینه
فضل بسیار وحرمة بیشمارله تفضیل بیوردی دیو تحدیث نعمت ایلدی

فصل

(فی تفضیله صلی الله علیه وسلم بما تضمنته كرامة الاسراء من المناجاة والرؤیة وامامة الانبیاء والعروج به الی سدرة
المنتهی وما رأی من ایات ربه الكبری) بماده باسببیه ویا تعدیه در واسراء صدر اسری ویقال سری واسری اذا سار
لیلا ومن بیان لما ومناجات كلام سر درلان السر یقال له نجوی اما عرفا مناجات عبدك مولا ایله اولان كلامنه
تخصیص اولنور مناجات موسی علیه السلام آسا ورؤیت شهود بصر یدر نتكیم مشاهدهٔ علمی مصدری رؤیا
ونظر قلبی مصدری رأیدر وعروج جهة علوه صعوددر وسدره شجرهٔ نبق وانك میوه سی مانند سبوی هجر وبركی
نمونهٔ گوش فیلدر وظل ظلیلی اومشابه ده دركه جواد رهوارله انجق یتمش ویا یوز یلده قیافیء اولنور وچار نهر كه
ایكیسی ظاهر الجریان اولان نیل وفراتدر اصل شجرهٔ سدره دن ظهور ایدر وسدرهٔ منتهی ایله بنام اولمسی ما فوقندن
نزول وتحتندن صعود ایدن اكا منتهی ویا علم خلایق اول جای والایه دك رسیده اولوب انی تجاوز ایتمیه ویا محل
نهایت ملائكه سدره اولمغله تسمیه قیلنه وخیاوان مجوهر ایوان پیك خدا كه مقام جبریلدن عبارتدر اول
درخت معلا میانه سنده در وما رأی ده ما موصوله وعائدی مقدر وماراه دیمك اولور ویا ما مصدریه وكبری مفعول
رأی ومن ایاته بیان مقدم علیه او هو صفة لآیاته ومن تبعیضیه او زائده یعنی بو فصل رنگین ادا جناب سید الوری
علیه التحایا حضرتلرینك خدای بیهمتا ایله مكالمه وعین بصر ایله رؤیهٔ مولا وارواح انبیا جناب امامت پناهلرینه
اقتدا وسدرة المنتهی وعالم بالایه عروج وآیات كبری وحالات عظمی معاینه بیوردقلری خارقهٔ اسرا تضمن واحتوی
ایلدیكی عجایب امور ایله اول حضرتی سائر انبیا اوزره تفضیلی بیانندهدر (ومن خصائصه علیه السلام قصة الاسراء
وما انطوت علیه من درجات الرفعة مما نبه علیه الكتاب العزیز وشرحته صحاح الاخبار) وفی نسخة صحایح
قال الحلبی كلاهما جمع صحیح واطلاق كل منهما فصیح ودرجات علو فی الرتبة ومرقاة حسیه در یعنی قصهٔ پر حصهٔ
اسرا ورتبهٔ والادن مشتمل اولدیغی قضیهٔ زیبا كه فرقان مجیدنده سورهٔ اسرا ونجم الی تنبیه وسند متصل ایله شذوذ
وعلة قادحه دن سالم روایت بیوریلن اثار كشف ایتدیكی مكرمات ایزد تعالی اول حضرتی سائر انبیا اوزره
تخصیص بیوردیغی خصایصدندر (قال تعالی سبحان الذی اسری بعبده لیلا من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی
الآیة) الذی باركنا حوله لنریه من ایاتنا انه هو السمیع البصیر) سبحان علم للتسبیح بمعنی التنزیه موصوله مضاف
ومصدریة اوزره منصوبدر ارباب ایقانه روشندر كه رسم بلیغ فرقانی امر غریبده كلمهٔ تقدیس ایله ابتدا ایتمكدر
واسرا صلة الذی یقال اسری اسراء اذا سار لیلا وسری سریا اذا سار نهارا وقیل هما لغتان بمعنی وزیادهٔ همزه ایله
مختار قلنمسی صحبت ومعیت ایله مقرونه مقام تعدیه ده مبالغه ایچوندر ولیلا ظرفیت اوزره منصوبدر وتنكیری
قصر مدة اسرائیه یه دلالتدر وحرام واقصی مسجدینه نعت اولورلر معنای جمیل اول زمان ومكاندن منزه مولای
جلیلدر كه عبد خاص الخاص محمد علیه الصلاة والسلامی خلال شبده مسجد الحرامدن بیت مقدسه تسییر ایلدی
اول مسجد اقصی كه اطراف وجوانبی مقر انبیا ومهبط وحی وملائكه ومحشر ومنشر وانهار واشجار وثمارله
محفوف بیورمغله طیب ومبارك ونمایاب ایلدك ایات باهرا تمزدن بیت مقدسی مشاهده وارواح انبیا ومقامات
علیالرینی اكا ارائه ایچون ایلا اسرا ایلدی پس رب متعال اقوال وافعال محمد علیه السلامه سمیع وبصیردر ویاخود
محمد علیه الصلاة والسلام كلام حق سمیع وایات فیاض مطلق مشاهد وبینادر دیمك اوله (وقال عز وجل والنجم
اذا هوی الی قوله لقد رأی من آیات ربه الكبری) واو برای قسم ونجم ثریا وماضل جواب قسم وما نافیه ایات مذكوره
مشحونه اولدیغی معانی لطیفه باب اول فصل پنجمده مستوفی بیان وبو بابده دخی جابجا تفصیل وعیان قیلنور
(ولا خلاف بین المسلمین فی صحة الاسراء به علیه الصلاة والسلام اذ هو نص القرآن) بحسب النقل الشاهد له العقل

اهل اسلام میانه‌سنده اول همای همایون صلی الله علیه وسلم سنوح عالم علیین بیورملری صحتنده خلاف نایابدر
قضیهٔ مذکوره مجمع علیهادرکه لسان ساطع البیان حضرت قرآن ناطقدر وانکاره مجال محال المحق اختلاف
یقظه ویا مناما اولمسنده‌در (وجاءت بتفصیله وشرح عجائبه وخواص نبینا محمد صلی الله علیه وسلم فیه احادیث
کثیرة منتشرة رأینا ان نقدم اکملها ونشیر الی زیادة من غیره یجب ذکرها) حالات لذت بخش معراجیه اول مهمانخانهٔ
علیین حضرتنک خاصه واختصاصنده آثار واخبار متفرقه ورود ایلیوب اول احادیثدن اصح واجمع اولان
دلائل نصوص نبوتی اختیاراً تیمکی اهتماماً مارأی ایلدک وبو خبردن ماعداذکری ایجاب ایدن زیادات لطائفه
اشارت ایدک که رونق افزای الحدیث ذوشجون مقرر اوله (حدثنا القاضی الشهید ابو علی) حافظ ابن سکره
(والفقیه ابو بحر) باء موحده‌نک فتحی وحاء مهمله‌نک سکونیله (بسماعی علیهما والقاضی ابو عبد الله التمیمی) محمد
ابن عیسی استاد مصنف علیهما الرحمه (وغیر واحد من شیوخنا) دینا کبیر اولانه معناشیخ درلرکه عرفا استاد
معناسنه‌در (قالوا حدثنا ابو العباس العذری) ضم عین مهمله وسکون ذال معجمه ورا ایله بنی عذره‌که عربدن
بر مشهور قومه نسبتدر (حدثنا ابو العباس الرازی حدثنا ابو احمد الجلودی) ضم ویا فتح جیمله (حدثنا ابن سفیان
حدثنا مسلم بن الحجاج) صاحب الصحیح علماء مغاربه رأیی اوزره صحیح مسلم صحیح بخاریدن اصح ومسلم اوله (حدثنا
شیبان) شین معجمهٔ مفتوحه وسکون تحتیه وموحده ایله (ابن فروخ) فتح فاء وتشدید راء مضمومه وسکون واو وخاء
معجمه ایله سعید الطالع معناسنه وبدون الواو مشهوردر خرم دیمکدر صاحب العین فروخ اسم خلیل الله ابراهیم
علیه السلامدر دیمشلر وهو ابو النجم کما فی المطالع وشیبان بن فروخ ابو محمد الحبطی الایلیدر ایکیوز اوتوزبشده
عزم بقا ایلدی (قال حدثنا حماد بن سلمه) یوز التمش یدیده عازم دار آخرت اولدی (حدثنا ثابت البنانی) ضم
موحده وتخفیف نونله عصرنده سرخیل زهاد ونامی اسلم ثابت ونقه ایدی یوز یکرمی یدی سنهٔ هجریه‌ده ملکت
بقایه خرام ایلدی (عن انس بن مالك ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قال اتیت بالبراق وهی دابة) دابه عرف لغتده
ذوات اربع ومعنادر اصل هر سیر وحرکت ایدن ذی روحدرکه مذکر ومؤنث قیلنور (ابیض طویل فوق
الحمار ودون البغل) ابیض خبر بعد خبردر دابه‌یه صفت دکلدر وطولی سم وکردن ماینی اعتباریله‌در طول قوایم
مراد اولنمز (یدع حافره عند منتهی طرفه) حافر مجازدر زیرا خیلك غیره اطلاق اولنمز وبراقده ایسه ظلف تعبیر اولنور
سم کاو آسا ومنتهی انتها معناسنه مصدردر وطرف ایسه چشمدرکه نظر مراد اولنور (قال فرکبته حتی اتیت بیت
المقدس فربطته بالحلقة التی یربط بها الانبیاء) مقدس فتح میم وکسر دال مخففه ویا ضم میم وفتح دال مشدده ایله
تقدیسدن تطهیر معناسنه‌در وحلقه فتح حاء مهمله وسکون لام وفتح لامله * معلوم اوله که اول همای همایون بال
قنقی آشیانه‌دن پرواز عالم بالا قیلدیغنده ونه زمان صورتنما اولدیغنده اینبندان شهرستان اخبار نقشبند اختلاف
اولمشلردر اکثر وجوه سلف وکروه خلف شیرازه‌بند مجموعهٔ اتفاق بیوردقلری سنهٔ هجریه‌دن بر سنه مقدم وبعثتدن
اون اوچنجی سال ربیع الاولینك یدنجی اثنین کیجه‌سنده بهجت خانهٔ ام هانی بنت ابی طالبده تهیئهٔ اسباب خوابه
اشتغالده ایکن بلبل خوش لهجهٔ گلزار قدس اول سلطان سرتاج نبوت وصاحب المعراجی دار الضیافهٔ ملکوته
دعوت ایتمشدر حاصل کلام پیغمبر معلا مقام علیه الصلاة والسلام بالسعادة بیوردیلرکه بکا براق برق رفتار
کتوردیلر واول بر چارپادرکه زسرتا به دم موزون وسپید چاردن بزرک واستردن کوچك وپیرامن اقطار افاقدن
نظر انداز اولدیغی محله کوشهٔ سمنی وضع ایدردی * قدم برقیاس نظر میکشاد * مکر خود نظر برقدم می نهاد *
براقی جونور بصر تیز کام * جوادی قمر سیر کردون خرام * اول نور دیدهٔ عالم صلی الله علیه وسلم بیوردیلرکه رکاب
براقه پای تمکین صالوب رکوب ایلدم یعنی (مصرع) برق صفت جست به پشت براق * تا کیم واصل بیت مقدس
وزمام براقی انبیای کرام ربط ایده کلدکاری حلقه‌یه بند ایتدم (ثم دخلت المسجد فصلیت فیه رکعتین) ثم تراخی رتبی
ایچوندر وتحریمه بند اولدقلری درت رکعت نماز تحیة المسجددر وامراده نماز فرض اولمزدن مقدم اول حضرته
صلاة لیل ویا صلاة بالغداة والعشی فرض قیلندیغنده اختلاف اولنمشدر (ثم خرجت فجاءنی جبریل باناء من خمر
واناء من لبن فاخترت اللبن فقال جبریل اخترت الفطرة) جبلت وطبیعت واسلام واستقامت معناسنه دخی اولور
یعنی اندنصکره مسجد اقصی‌یه داخل اولوب ایکی رکعت نمازه تحریمه بند اولدم اداء نماز وثناء کریم کارسازدنصکره
چیقدم پس امین الوحی علیه السلام بکا ایکی کاسه مالامال کلدی بری خمر ودیکری شیردندر شیر شیرینه التفات
ایدوب نوش ایلدم دقیقه‌دان اسرار ملکوت بکا یا محمد تأییدین اسلام واستقامتی اختیار ایلدك یعنی الله درك
شیر صافه میل ایدوب عاقبت کارادق خیرلی ایتدك دیدی (ثم عرج بنا الی السماء فاستفتح جبریل فقیل من انت

قال

قال جبریل قیل ومن معك قال محمد قیل وقد بعث الیه قال قد بعث الیه ففتح لنا فاذا انا بادم صلی الله علیه وسلم
فرحب بی ودعا لی بخیر) وضمیر بنا اله علیه السلام والبراق اوهوله وجبریل وفی نسخة عرج بی وفاعل عرج براق
اولور وبا تعدیه ویا للمصاحبة واستفتاح یا قرع ویا صوتله ظاهراً قرع اوله ولفظ جبریل ثانی مبتدأ مقدره خبردرکه
انا جبریل دیمك اولور وقد بعث لفظندن استفهام مراد اولنور او قد بعث دیمك اوله وبعثله مراد بعث نبوت دکل بلکه
عروج اسمانه بعثدر ففتح بناء فاعل ویا مفعولله دروازهٔ الجانبه وترحیب مرحبا بك قولیدرکه جعل الله مکانك
رحبا واسعا دیمکه اکرامدن کنایه‌در یعنی براق برق دم وبراق سم ایله میدان زمردکون اسمانه عنان ریز اولدم
فلك اوله واصل اولدقده بیك خداحلقه جنبان باب الحفظه اولدقده که دروازهٔ فلك الدنیانك امیدر درون پرده
سرای ملکوتدن من انت دینلدی قائد معراج جبریلدر دیدی تکرارا اعادهٔ سؤال اولنوب ای جبریل سکا همعنان
میدان اسمان اولان کیمدر دینلدکده محمد علیه السلامدر دیدی مرة بعد اخری یا معراجله محمد بعث اولندیمی
دیدکارنده نعم بعث اولندی دیو جواب داده اولمغین موکل باب الحفظه فتح باب سما ایلدی درحال بن ابو البشر آدم
علیه السلامی مسندنشین ایوان سرمه رنك قمر کوردم بکا قصد اکرام ایلیوب مرحبا بك ایله ترحیب وخیر دعا وثنا
خوان اولدی امدی اسمانك نیجه کشاده بابلری وار درا ما فلاسفه جواهر فلکیه‌نك استحالهٔ قبول خرق والتیامی
تصوریله غریبهٔ معراجیه حدوثنه بیله منکرلردر پس جبریل معیت نبی جلیل بیورمغله تکریما وتانیساله استفتاح
بیورمشلر جبریل علیه السلام یا لکز اولسه استفتاحه حاجت اولمزدی دیدیلر اما ابن المنیر ابواب سما مغلقه درفتح
اولنمز حضرت سلطان رسل صلی الله علیه وسلم تشریفیچون تنویها بقدره العالی کشاده قیلنوراکر مفتوح اولمغله
مصادفه اولنسه مخصوص برای حضرت کشاده قیلندیغی معلوم اولمزدی والله اعلم (ثم عرج بنا الی السماء الثانیة
فاستفتح جبریل فقیل من انت قال جبریل قیل ومن معك قال محمد قیل وقد بعث الیه قال قد بعث الیه ففتح لنا فاذا
انا بابنی الخالة عیسی بن مریم ویحیی بن زکریا صلی الله علیهما فرحبا بی ودعوا لی بخیر) بعده هفتکانهٔ افلاکك
ایکنجیسنه عروج ایلدکده دستور مسطور اوزره سؤال وجواب واستطلاع وفتح باب اولنوب ایکی خانه فرزندانی
عیسی ویحیی علیهما السلامی کوردم بکا مرحبا ایلیوب خیرله دعا وثنا قیلدیلردیدی مادر روح الله مریم بنت عمران
ووالدهٔ یحیی ایشاع بنت عمران یکدیکرك همشیره‌سی اولوب وهر بری پسران عالی کهرانه خاله اولوب بینهماده
قرابهٔ قریبه اولمغین فیروزه‌کون فلك دومده ایکیسنی آسودهٔ مهد عزت کورمشلردر (ثم عرج بنا الی السماء
الثالثة فذکر مثل الاول ففتح لنا فاذا انا بیوسف صلی الله علیه وسلم واذا هو قد اعطی شطر الحسن فرحب بی ودعا لی
بخیر) بعده ما مرافقت جبریل امینله فلك سیومه رسیده اولدیغمده منوال سابق اوزره پرسش وکفت وشنید
اولنوب دراسمان کشاده قیلندقده دروهلهٔ اجلی صدر ایوان فلك ثالثده یوسف علیه السلامی محفل نشین قرار
وا کانصف حسن وآن وجمال احسان اولنمش مشاهده ایلدم بکا مرحبا ایلیوب بنمیچون دعاء خیر ایلدی
ثم عرج بنا الی السماء الرابعة وذکر مثله فاذا انا بادریس علیه السلام فرحب بی ودعا لی بخیر) بعده اسمان چهارمه
عروج ایلدکده کما فی الاول فرشتکان جبریلدن پرسان اولدیلر لسان حلو البیان جبرائیل صفا بخش سامعهٔ مشتاقان
اولدقدنصکره ادریس علیه السلامی صدرآرای مدرسهٔ چهارم کوردم مرحبا بك اکرامیله کویا اولوب بکا ایثار
شکر دعاء خیرله تهنیة القدوم ایلدی (قال الله تعالی ورفعناه مکانا علیا) حق جل وعلا فرقان مجیدنده یاد بیوروب
بزعلوشانمزله ادریسی جای عالی‌یه رفع ایلدك ومراد فلك چهارمدر واسم ادریس زبان عبریده اخنوخدر صحف
منزله‌یه کثرة دراستله ادریس تلقیب اولنه وبعضیلر مکان عالیدن مراد سماء ثانیه ویا سادسه‌در دیمشلر (ثم عرج بنا
الی السماء الخامسة وذکر مثله فاذا انا بهارون علیه الصلاة والسلام فرحب بی ودعا لی بخیر) بعده اسمان
پنجمه عروج ایلدکده دستور اول اوزره قال وقیل وفتح باب اسمان حل اولندقده هارون علیه السلامی خلوتخانهٔ
آبکینه سرای پنجمده سیر ایلدم شکر پاش بشاشت اولوب بکا ترحیب وخیر دعالر ایلدی (ثم عرج بنا الی السماء
السادسة وذکر مثله فاذا انا بموسی علیه الصلاة والسلام فرحب بی ودعا لی بخیر) بوندنصکره التنجی سمایه عروج
ایلدیکمزده ینه وجه سابق اوزره پرسش وکشایشدنصکره موسی علیه السلامی اورنك زبرجدرنك ششمده معاینه
ایلدم بزی مرحبا ایله استقبال ودعاء خیرله یاد بیوردی (ثم عرج بنا الی السماء السابعة وذکر مثله فاذا انا بابراهیم
علیه الصلاة والسلام مسندا ظهره الی البیت المعمور) جولانکه سروشان ومطاف قدسیان اولان صراح اسمیله
بنام بیت ذیشاندرکه محاذ بیت الحرام درتقریرتلسانی اوزره جناب خلیل اللهك بیت معموره استنادلری دلالت
ایدرکه خارج صلاتده افضل اولان قبله جانبنه استناد ظهر اوله وبعضیلر هر بار استقبالی موجه وافضل دیرلر اما جناب

ابراهیم علیه صلوات البر الرحیم استنادی حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلمه توجه بیورملرندن ناشی اوله (واذا هو یدخل فیه کل یوم سبعون الف ملك لایعودون الیه) یعنی سرمنزل افلاك اولان فلك سابعه پیوسته اولدیغمزده کالاول بیك جلیل حلقه جنبان باب سما اولوب درون پرده سرای ملکوتدن تکریر سؤال واستعلام وجبریل امین اعادهٔ جواب وسلام وفتح باب سعادت نصابده درعقب ابراهیم علیه الصلاة والسلامله اریکهٔ مزرکش شق هفتمده مشرف اولدمکه مبارك ارقه سن بیت معموره مستند اولدیغی حالده مشاهده ایلدم وبیت معموره هر روز هفتاد هزار ملك داخل اولوروانلردن بریسی بردخی عودت زیارت ایتمز یعنی بواسته فی العمر حج بیت الله الحرام یکبار فرض اولنمش اول والحاصل هر صدر ایوان فلکده بر پیغمبر رفیع القدری اجرام نیرهٔ ثوابت آسا محفل نشین قراربولوب اول حضرته هر بری تقدیم مراسم اکرام وتحایا وثنا ومرحبا ایلدیلر وهر فلکده بیرون حیطهٔ شمار نیجه عجایب غریبة الآثار مشاهده بیوردیلر (ثم ذهب بی الی سدرة المنتهی) بو مقامده عروجله تعبیر بیورلمدیغی سدره دخی آسمان هفتمده اولدیغندندر (واذا ورقها کاذان الفیلة) کسر فاء وفتح تحتیه ایله جمع فیل (واذا ثمرها کالقلال) کسر قاف قله جمع قلة کقباب جمع قبة هی الجرة سبو معناسنه (قال فلما غشیها من امر الله ما غشی تغیرت فما احد من خلق الله یستطیع ان ینعتها من حسنها) یعنی طی سرد قات سموات ایدرك سدهٔ سدرة المنتهی یه وارد یغمزده اول درخت جلیل وکثیر الاغصانك برکی کوش پیلان آسا ومیوه‌لری مانند سبوی هجر در وقتا بامر الله نور الهی سدره اوزره اشراق وتغطیه ایتمکله غطا طاری اولور حالة اولیدن تبدل ایدر پس مخلوقاتدن برکمسنه انك کمال حسن وبهاسندن وصفه قدرتیاب اوله مز یاخود ملائکه سدره اوزره تغشیه ویا انواع جواهرله پیراسته بر پروانهٔ زرین انی پوشیده قیلمیدردیمشلر ویاخود بر بساط زمردکونله مغشیه اوله (فاوحی الله الی ما اوحی) ابهام مذکورده تعظیم مبرهندر ومابعدی ماوحی بی مفسر اولور ویاسورهٔ انشراح ویاجملهٔ انبیادن مقدم اول حضرت داخل بهشت برین وامتی سائر امم دن اقدم دخول جنان بیورلمق ویاخصایصدن تحریر کردهٔ سیوطی اولان پنجاه وقت نمازك فرضیتی ویا جنابندن غسل وحی اولنه والحاصل منازل نوردملکوت اوله رق دامان عرش الرحمانه پیوسته اولدقده بکا خدای کریم احاطهٔ نطاق نطقدن بیرون الطاف مالانهایه ایله وحی ایلدی (ففرض علی خمسین صلاة فی کل یوم ولیلة) اول حی قدیر بی واسطهٔ ناموس اکبر تعیین رواتب بندکی اثناسنده هرشب وروزده اللی وقت نماز اوزریمه فرض قلندی (فنزلت الی موسی فقال ما فرض ربك علی امتك قلت خمسین صلاة فی کل یوم ولیلة قال ارجع الی ربك فسله التخفیف فان امتك لا یطیقون ذلك فانی قد بلوت بنی اسرائیل وخبرتهم) امدی وحی فلك هفتمده وموسی علیه السلام فلك ششمده وقوع یافته اولمغین نزول ایله تعبیر بیورلدی ومقدم ففرض علی لفظیله ادا اولنوب بو محلده علی امتك عبارتیله تعبیرده انواع علم بدیعدن احتباك بدیدار اولدیغی ارباب معانی یه خفی دکلدرکه کلامده ایکی شیئ ذکر اولنوب هر برندن آخرده مذکور اولانی حذف مثلا ففرض علی عبارتنده وعلی امتی کلماتی وثانیه دن علیك لفظی حذف اولنمشدر یعنی محترمه فرض بیوریلان امتی اوزره فرض اولنمش اولور وکلام موسی علیه السلامدن فان امتك لا یطیقون خطابیله عدم طاقتی امته تخصیصده حضرت فخر عالم علیه سلام الله الاتم جنابنه داد حق اولان قوت عبادت برله بالذات تکالیف شاقه یه طاقت یاب اولملرینه اشارت هویدادر همان امت مرحومه قدرتیاب اولمدقلرینه دلالت ایچون افاده در پس صلاة معظم عباداتدن اولمغین اجل مکان اولان سماء سابعه ده اعتنا بشانها من غیر واسطة فرضیتی بنفسه بیان بیورمشلردر ولذا قیل یکفر تارکها وذهب الشافعی الی انه یقتل وصلاة تمیز تیله منصوب دروبطیقون بضم اوله مضارع اطاق وخبرتهم عطف تفسیر اولور زیرا ابتلا اختبار وامتحان معناسنه در والحاصل اول اریکه نشین عزت وناز علیه التحایا مفتخر وسرفراز ومتر فل حلهٔ اکرام واعزاز متوجه نشیمنگاه ناسوت اولورینه بیوررکه چرخ ممردفلك ششمده کلیم پروردکار موسی علیه السلامه نزول ایلدم غمکسارانه بکا خطاب ایدوب امتك اوزرینه نه مقوله خدمت امر وفرض اولندی بندخی هرشبان روز اللی وقت نماز تعیین راتبهٔ نیاز اولندی دیو جواب ایدادہ اولدیغمده بیوردیلرکه تکرار نیازمند درکاه پروردکار اولوب طلبکار تخفیف اول زیراسنك امتك بوضعف جسمان ایله روزمره اللی وقت نماز عهده سندن کلمکه طاقت یاب اوله مزلر علی الخصوص صلابت بدن وبسطت جسم بنی اسرائیل حمل ثقیل عبادات تحملنه ظاهر الاقتدار ایکن بدرستی بن انلری امتحان ایلدم پس عجز وفتوردن خالی دکللر ایدی دیدی (فرجعت الی ربی فقلت رب خفف عن امتی) مفعول فعل بو مقامده حذف اولندی ای ما فرضت علیهم ولفظ عن ایله تعبیر بیورلمدیغی کمال حیا وشرم حضرتدن ناشیدر (فحط عنی خمسا) حط تنزیل حملدر مکنیا حمله تشبیه اولندی یعنی حبیب خسته دلان امة علیه الصلاة

والتحیه بیوررکه محل مناجات پروردکاره رجوع ایلیوب کریما ضعیف امتمدن فرض ایلدیکك صلاتی تخفیف بیوردبو تمنی ایلدم فیاض مطلق کرم بی منتهادن بش وقتی تنزیل ایلدی (فرجعت الی موسی فقلت له حط عنی خمسا قال ان امتك لا یطیقون ذلك فارجع الی ربك فسله التخفیف) وفی نسخة فاسأله (قال فلم ازل ارجع بین ربی تعالی وبین موسی) جای مناجات رب جلیلدن موسی الکلیمه رجوع ایدوب مافرض لهادن پنج وقتی تنزیل بیوردیلردیدم ینه غمخوارانه بکا خطاب ایدوب امتك اداء بقیه یه دخی طاقت یاب دکللردر بارکاه حضرتنه وارکرة بعد اخری تمنای خفت تکلیف بیورك دیدی علی هذا القیاس صوابدید کلیمله طلب تخفیف خدمت ایچون محل مکالمه ومناجاته نیجه کره دائم الفیض پروردکارله موسی علیه السلام میانه سنده آمد شد مراجعتدن خالی اولمدم (حتی قال) ای الرب سبحانه (یا محمد انهن) ضمیر مبهم یفسره قوله خمس صلوات ذکره الدلجی قال علی القاری والاظهر ان یقال ان الصلاة المفروضة او الخمسین (خمس صلوات) مجتمعة (کل یوم ولیلة) ظرفیت اوزره نصبله وفی نسخة فی کل یوم ولیلة (لکل صلاة) ای من الخمس (عشر) ثواب عشر صلوات (فتلك خمسون صلاة) تاکیم انداختهٔ تختهٔ تقدیر اولان قرعهٔ پنجکانه نمازاوزره نهایت بولدقده اول کریم عطاپاش بیوردیلرکه یا محمد هرشب روز رقزدهٔ کلك تقدیر اولان پنج نوبت نمازدرکه قاعدهٔ حسنه بعشر امثالها برله هر صلاة ایچون ثواب واعتبارده بحسب المضاعفه اون مقدار نیجه محسوب قلمق کشیدهٔ خامهٔ احسانم اولوب بو تقدیر اوزره پنجاه وقت صلوات تقدیرینه موافق دربو بیوردیلر (ومن هم بحسنة فلم یعملها کتبت له حسنة) هم من غیر تصمیم قصد شیء وبالتصمیم عزم اولور (فان عملها کتبت له عشرا) وهذا اقل المضاعفة یعنی امتکدن بریسی نافله وبر عمل خیره قصد وعزم ایلیوب هنوز اشلمسه انك دفتر اعمالنه حسنهٔ واحده ثبت وتحریر اولوب خیری فاعل اولسه نامهٔ اعمالنه اون حسنه کتب وتسطیر قلنور (ومن هم بسیئة فلم یعملها لم تکتب له شیأ فان عملها کتبت سیئة واحدة) باندراج الهم فی العمل حیث لا مضاعفة فی السیئة کما یستفاد الحصر من قوله تعالی (ومن جاء بالسیئة فلا یجزی الا مثلها) والحاصل اول کمسنه برکناهه قصد ایدوب فعله کتورمسه برشیء یازلمز بلکه لله ترك ایدوب نادم اولسه لاجلها حسنه کتابت اولنه اکر اول سیئه یی اشلسه دفتره برکناه رقزدهٔ کاتب حفظه اولور (قال فنزلت حتی انتهیت الی موسی فاخبرته فقال ارجع الی ربك فاسأله التخفیف) حضرت مهر جهانکیر رسالت علیه التحیه بیوررکه تمامی مراجعتده سیرم جناب کلیم الله علیه السلامه منتهی اولدقده انجام تمنای پیامرس اولدم ینه تحریك تازیانهٔ همت ایدوب من بعد دخی بو خصوصده جناب درکاه عزته مراجعت وخدمات مفروضه خفتنی درخواست اول دیدی (فقال علیه السلام قد رجعت الی ربی حتی استحییت) یاین منه اول کل رنکین کلستان حیا بیوردیلرکه ربه مراجعت تخفیف وتمنای حط تکلیف ایلدم تا کیم اول صانع حکیم جل شانه حضرتلرندن شرم دار اولدم دیدی ولعل وجه الحیاء هو ان المبالغة فی تخفیف العبادة نوع من الجفاء والقیام بما تعین وتم من باب الوفاء فی تحمل البلاء لحصول الولاء (قال القاضی) مراد اول سند حدیثده مذکور اولان شیخ قاضی شهید ابو علی اوله تعریف برای عهد اولوب استغناء باعادة المعرفة تسمیه اولنمیه ویا مصنف مراد اولنه (رضی الله عنه) لکن الاولی ان یقال رحمه الله لان الترضیة فی العرف مختصة بالصحابة کما ان التصلیة والتسلیم مختصان بالانبیاء والعزة والجلالة بالله سبحانه (جود) تشدید واوله ضد رداءة (ثابت هذا الحدیث عن انس رضی الله عنه ما شاء) ما نکرهٔ موصوله یعنی ثابت بنانی علیه الرحمه انس رضی الله عنه طریقندن خبر صحت اثر معراجی تحت اراد تده اولان بذل جهدله روایتده جودة واحسان ومحکما اتقان ایلدی زیرا روایت ثابت خالیة عن الاعتراض روایت جیده وثابته در (ولم یأت احد من الرواة عنه) عن انس رضی الله عنه (باصوب من هذا) اقرب الی الصواب من هذا المروی (وقد خلط) تشدید لام له (فیه من هذا الحدیث غیره عن انس تخلیطا کثیرا) یعنی انسدن روایتله ثابت بنانینك غیری رواة خبر اسراده صحت یاب اولمین اموری تخلیط کثیر ایله آمیخته وخبط عشوی ایلدی (لاسیما) خصوصا (ما ورد من روایة شریك بن ابی نمر) فتح شینله ونمر فتح نون وکسر میم ورا ایله تابعی صدوق مدنیدر بعضیلر توثیق وبعضیلر لا بأس به ولیس بالقوی ایله قال وقیل ایتدیلر حاصلی حدیث اسراده اوهام اربعه معدوده دن خالی سبیله روایتی ضعفه محموله ومصنف علیه الرحمه ثلاث الا وهامه اشارت بیوررلر (فقد ذکر فی اوله مجیء الملك له) جاء متعدد بنفسه اولمغین لام برای تقویه در (وشق صدره وغسله بماء زمزم وهذا انما کان وهو صبی وقبل الوحی) مبدأ حدیث انس رضی الله عنه ده شریك اول حضرته ملك کلوب وسینهٔ پرسکینه لرین شرح وشق واب زمزم ایله شست وشوی ایتملرین ذکر ایلدی قصهٔ شرح صدر ایسه دایهٔ مهربان حلیمهٔ سعدیه تربیه سنده حالت صبا وقبل الوحی وقوع یافته ایدی (وقد قال شریك فی حدیثه وذلك قبل ان یوحی الیه وذکر قصة الاسراء ولا خلاف) فیه (انها کانت

بعد الوحى) مع هذا شريك عليه الرحمة سمعت انس بن مالك يقول ليلة الاسراء جاءه ثلاثة قبل ان يوحى اليه وهو نائم
فى المسجد ثم لم يرهم صلى الله عليه وسلم حتى اتوه ليلة آخرى الى اخر الحديث شق صدر قبل البعثة وقوعيافته اولديغن
روايتده قصهٔ اسرايى ذكر ايلدى وشب اسراده خلاف نايابدركه قضيهٔ اسراء بعد الوحى والبعثة جلوه كر منصهٔ
ظهور دردر فثبت وهمه بهذا التعارض الواقع بين كلاميه (وقد قال غير واحد انها كانت قبل الهجرة بسنة وقيل
قبل هذا) يعنى جمع كثير بيورمشلركه ليلهٔ اسرا هجرت عليه دن برسنه اول وياذخى مقدمجه ظهور پذير رديديلر وقصهٔ
مذكوره اختلافنه اشارتدركه هجرتدن برسنه اول وياقبل البعثة پنج سال مقدم ويابعد البعثة اون بش اى صكره
اوله حاصلى شريكك امر اسرا قبل الوحى ظهوريافته ديملرى غلط اولور مكر اسراء معهوددن غيرى منا ما اخر
اسرادخى صورت نماى عالم خواب اوله كما نص عليها الحافظ ابو محمد الحسين البغوى (وقد روى ثابت عن انس
رضى الله عنه من رواية حماد بن سلمة ايضا مجيء) نصبله مفعول وقد روى (جبريل الى النبى صلى الله عليه وسلم
وهو يلعب مع الغلمان عند ظئره) كسر ظاء معجمه وسكون همزه ايله ثابت بنانى قصهٔ اسرار واينى اسا ابن سلمة
روايتندن انس رضى الله عنه اول حضرته جبريل عليه السلامك دايهٔ مهربانى يانده ايكن كلسنى روايت ايلدى
(وشقه) مصدر منصوب ومجيء اوزره معطوفدر (قلبه) مفعول الشق (تلك القصة) مجيئدن بدل اشتمال اولور
(منفردة) حاليه اوزره منصوبدر (من حديث الاسراء كما رواه الناس) غير شريك (فجود فى القصتين) يعنى نور
ديدهٔ عالم عليه سلام الله الاتم مرضعه لرى حليمه نك حجر تربيه لرنده وهنوز اطفال ايله بازيچه ايلديكى چاغنده مجيء
ناموس اكبر وشق سينه ماده سن خبر اسرادن ماعدا روايه شريكك غيرى روايتكردهٔ ثقاة اوزره ثابت بنانى نقل
ايليوب قصهٔ اسرا ايله قضيهٔ شق صدر روايتلرنده اتقان وجودت بيوروب قصتينى يكديكره امتجا ايتمك ايله مشار
اليه بالبنان اولديلر (وفى ان الاسراء الى بيت المقدس والى سدرة المنتهى كان قصة واحدة وانه وصل الى بيت المقدس
ثم عرج به من هناك) ومسجد اقصايه سير وسدرة المنتهى يه اسراده اول حضرت بيت مقدسه وصول واندن اسمانه
عروج بيورملرين ثابت عليه الرحمة قصهٔ واحده اولمق اوزره روايت بيوروب شريك اساهر برى برقصه اولمق
وجهيله نقل ايتمدى (فازاح) زاى والف وحاء مهمله ايله ازاله واذهاب معناسنه در (كل اشكال اوهمه غيره) شريك
عليه الرحمه وش اذهان ناسه ايقاع ايلدكارى هر مشكلى ثابت عليه الرحمه اذهاب ايلدى (وقد روى يونس) بن يزيد
الايلى القرسى راوئ زهرى ونافع نطق تاريخنده وفات ايلدى (عن ابن شهاب) محمد بن مسلم تابعيدر كه اصحاب كرامدن
اون نفر ذاتله ملاقات بيورمشلر يوز يكرمى دورت سنهٔ هجريه ده اعمال شامدن شعب نام قريه ده فوت اولوب على
قارعة الطريق دفن اولندى (عن انس) بن مالك خادم سلطان عالم صلى الله عليه وسلم (قال كان ابو ذر) صحابى
غفارى (رضى الله عنه يحدث ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال فرج) ضم فاء وكسر راء ايله (سقف بيتى) خانهٔ ام هانى
بنت ابى طالب والاضافة لادنى ملابسة (فنزل جبريل ففرج صدرى ثم غسله من ماء زمزم ثم جاء بطست من ذهب
ممتلئ حكمة وايمانا فافرغها فى صدرى) ضمير اعتبار باللفظ طسته راجعدر وتقريرا فرغ مافيها ديمك ويا ضمير حكمته
راجع اوله (ثم اطبقه) اى الصدر واعاده محله (ثم اخذ بيدى فعرج بنا الى السماء فذكر القصة) والحاصل انس رضى
الله عنهدن مروى خبرده بيورديلركه ابو ذر غفارى خبر برادرلر حضرت شاه سرير اصطفا صلى الله عليه وسلم
بالاجلال بيورر سقف خانهم منشق اولوب ناموس اكبر شرفبخش نزول وسينه مى شرح ايدوب بعد ذا آب
زمزمله شويده قيلدى بعدما بر طست زرين ايله كه نور ايمان وحكمه ملا ان ايدى كلوب اول نورى قلبمه افراغ
ايدوب وقلبمى محلنه اعاده واطباق ايلدى صكره المدن طوتوب بزمله بيله سوى اسمانه صعود ايلدى ديو بيوردقلرى
قصه يى راوئ خبر تماما نقل ايلدى امدى حكمة وايمانى املادن مراد انلردن نشئه ياب اولان نوريا حق سبحانه
وتعالى تجسيم معانى واعراض اوزره قادر پس وزن اعمالده اولان تجسيم كبى ايمان وحكم دخى مجسم قيلنه
واطباق اعاده ده شق صدر والتيام بغير الة وجارحة اولمسنه اشارتدر وبعضيلر منقار ملك ايله شق اولندى ديمشلر
واخذيد وعروج حقيقى اوزره اولمق كرك وياخود عروجده شارع قيلنديغندن كنايه اوله (وروى قتادة)
ابو الخطاب بن دعامة السدوسى الضرير قرآن وحديث وفقهده اعلم الناس ايدى يوز اون يديده قتادهٔ خالتاجل
اولمشدر (الحديث) مفعول روى (بمثله عن انس عن مالك بن صعصعة) خزرجى مازنى (وفيها) فى رواية قتادة (تقديم
وتاخير وزيادة ونقص وخلاف فى ترتيب الانبياء فى السموات وحديث ثابت عن انس اتقن واجود) يعنى قتاده عليه
الرحمه روايت مذكوره اسانسدن وانلردخى مالكدن رضى الله عنهما روايت ايلدى اما روايتلرنده تقديم وتأخير
وزيادة ونقصان واسمانده پيغمبران ترتيبنده خلاف با هر درونه انس رضى الله عنه طريقندن ثابت بنانى حديثى

ايسه جودت واتقان جهتندن اكثر وابتدر امدى مصنف عليه الرحمه روايت ثابتى اختيار واتقن عدو شمار بيوروب
امام نووى ايسه رواية قتاده يى ترجيح بيورمشلردر (وقد وقعت فى حديث الاسراء زيادات نذكر منها نكتا) ضم نون
وفتح كاف جمع نكتة هر معانئ دقيقه كه فكر وتأمله حصول پذير در استعاره قلندى كاهى نكات اوزره جمع
اولنور (مفيدة فى غرضنا) يعنى اسرا حديثنك بعض طرفنده روائدن نيجه زياده لر وقوع يافته در خبر اسرا ايرادنده
كتابمزده اول معانئ دقيقه وزيادات مفيده يى نقل ايدرز (منها) مقدم خبر نكت مفيده دن بعضدر (فى حديث
ابن شهاب) بو جمله مبتدأ مقدره صفت اولور (وفيه) ضمير خبر اسرايه راجعدر وبعض نسخده فيه لفظى نايابدر وحذفى
استحسانكردهٔ شارح شهاب خفاجيدر (قول كل نبى له مرحبا بالنبى الصالح والاخ الصالح الا آدم وابراهيم
فقالا له والابن الصالح) صلاح امدح صفات اولمغين هر فلكده ثابت اولان پيغمبران ذيشانان اول ماه سيار
بروج رسالته مرحبا اى پيغمبر صالح وبرادر صالح وصفيله اكرام واحترامله قولى درج خبر بن شهابده مندرجدر
مكر صفى الله ايله خليل الله عليهما السلام ابن الصالح اعزازايله مرحبا ايلديلر (وفيه من طريق ابن عباس) رضى
الله عنهما (ثم عرج بى حتى ظهرت بمستوى) ضم ميم وفتح واوله اسم مكان عالى يا اوسط ويا واسع والباء بمعنى فى او على
يعنى خبر مكرم رضى الله عنهدن مسنده طريق بخاريدن مرويدر سلطان رسالت دستگاه صلى الله عليه وسلم
سير معراجى تحديثده بيورر بعد ذا بنم له صعود ايلدى تا بر محل رفيع وجاى فراخ ومنيعه رسيده اولدم كه (اسمع فيه
صريف الاقلام) صاد مهمله وراء ايله صرير وصوت حركت اجرامدركه صوت قلم مراد اولنور يعنى صرير اقلام
مروشان كتبهٔ كرامى اول مقام معلاده ايشيدردم ديدى والحاصل غاية قربدن عبارت اولور وقلم وكتابت حقيقى
اوزره در مجاز ومؤول دكلدر (وعن انس ثم انطلق بى) بناء فاعلله وضمير جبريله راجعدر ويا بناء مجهولله اوله (حتى
اتيت سدرة المنتهى فغشيها الوان لا ادرى ماهى قال ثم ادخلت الجنة) انس رضى الله عنه طريقندن روايتكردهٔ
شيخان اولان حديثده بيوررلركه بعد ما امين وحى الهى بنمله كندى تا سدرة المنتهى يه كلدم ودرخت سدره يى نيجه درلو
رنك قابلديكه شدة نور حقيقة الوانى تحقيقه مانعه اولدى ياخود سائر الوانه عدم مشابهتندن نه ككونه رنك
اولديغن بلمدم بعد از ين بهشت برينه ادخال اولندم ديدى امدى جنت الان موجوده اولوب بالاى اسمانده اولمسنه
بو خبر لطيف شاهد صريحدر (وفى حديث مالك بن صعصعة فلما جاوزته يعنى موسى) ضمير جاوزته يعنى ايله مفسردر
(بكى فنودى ما يبكيك قال رب هذا غلام بعثته بعدى يدخل من امته الجنة اكثر مما يدخل من امتى) وبنه خبر مالك
رضى الله عنهدن ورود يافته دركه اول شاه نو تسخير ملك وملكوت بيورمشدر وقتاكه اثناى معراجده موسى عليه
السلامدن مفارقت ايلدم آنلر گريه خيز اولديلر قبل رحماندن باعث گريه كى ندر ديو وحى اولندقده يارب بو شابى
بندن صكره بعث بيوردك بنم امتمدن داخل بهشت اولنلردن زياده انك امتى دخول جنان ايده ديدى امدى هنگام
معراجده سن شريف سلطان رسل رسيدهٔ درجهٔ پنجاه ايكن اول حضرته جناب كليم اللهك غلام اطلاق
بيورملرى انلردن اسن اولمق حيثيتيله در وهمچنان حضرت كليمك عمر وزمانه نسبتله چل وپنجاه سال عمر گذار
اولنلره غلام وشاب عد واطلاق ايتملرى بعيددكل وبكاء موسى عليه السلام تأسفا لقومه اولوب عموم دعوة محمديه
وتأييد رسالت احمديه وكثرة اتباع وامتنه غبطه فرما اولديغندندر ديمشلر (وفى حديث ابى هريرة) رضى الله عنه
روايتكردهٔ بيهقى اولان خبر اسراده وارد اولدى (وقد رأيتنى) ضم تاء وضمير متكلمله در ورؤيت بو مقامده رؤية
بصريه در (فى جماعة من الانبياء فحانت الصلاة) حاء مهمله ايله دخول وقت ومجيء حين نماز (فامّمتهم فقال قائل
يا محمد) قيل جبريل (هذا مالك خازن النار فسلم) مالك (عليه) اى على القائل اوسلم جبريل على مالك ويحتمل ان جبريل
امره عليه السلام بالسلام على مالك (فالتفت) مالك التفات نظر ايلديكى شيئدن غيره انصرافدر ولو بعنقه
(فبدأنى بالسلام) يعنى اول مسافر مهمانسراى اجلال بيوررركه بدر سقى بن كنديمى مشاهير انبيادن بر جماعت ايچره
كوردم پس وقت نماز دخول ايلدى متوجه محراب ملكوت اولوب اول جماعة ذيشان بكا اقتدا ايلديلر وبن جمله يه
امامت ايلدم تحريمه بند نماز اولديغمدن صكره جبريل عليه السلام بكا بر مهوله الشكل ذاتى مشير اولوب بونلر رئيس
خزينهٔ نار اولان مالكدر ديو جبريل اكا سلام ويروب اول دخى التفات وبكا سلامله ظهور ايلدى ديو بيورديلر امدى
تحريمه بند اولدقلرى نماز صلاة عشا اولمق ويا نماز پنجگانه فرض اولمدين انبيايه مفروضه اولان صلاتدن اوله وبعد
الاسراء اولديغى حالده صلوات مفروضهٔ معهوده دن اولور وقبل الاسرا ايسه يا نفل ويا انبيايه مخصوصه نمازدر
ديمشلر والله اعلم * وقدمتك جميع الانبياء بها * والرسل تقديم مخدوم على خدم (وفى حديث ابى هريرة ثم سار
حتى اتى بيت المقدس فربطه فرسه الى صخرة) فرسدن مراد براقدر وبراقه فرس تسميه اولنمق روايه اخراده

مرويدرو ياخود جبريل عليه السلامه مخصوص فرس اوله وربط ضم معناسنى متضمن اولغين الى ايله تعديه ايلدى
والى بمعنى الباء اوعندو صخره ايله مراد صخرهٔ بيت مقدسدركه قبله كاه ايدى غريب موطأده تحرير كردهٔ برقى اوزره
صخرة الله غرايب دنيادندركه جميع مياه عالم زير صخره دن نبوع ايدر مقسم آب دنيادر وميانهٔ مسجد اقصى ده
كويا آسمان وزمين اراسنده صخره برجبل دركه بقدرة الله تعالى معلقه در يعنى شش جهتدن قطع روابط
واتصال الله علاقه پذير وقفهٔ امتثال امر ذى الجلالدر ودوش يميننده نقش تمغاى اثرپاى محمدى صلى الله عليه وسلم
نماياندركه شب اسراده تشريف سراپردهٔ سرادقات ملكوت بيوردقلرنده براقه سوار اولمشيدى وهيبت نبى انس
وجاندن برجهته مائل اولمشدر وجههٔ اخراسنده اثاراتأمل سروشان صحيفهٔ بدن صخره ده مرتسمه دركه وقت
ميلانده ملائكه صخره يى امساك ايتمشلرايدى وزيرسايهٔ دوائماً به صخرهٔ مباركه برغارشكلنده نمودار اولوب
جانب قبلهدن سلم هفت پايه ايله اول مخزن اكسير معاده وضع قدم زيارت اولنمه دركذا الشهاب الخفاجى (فصلى)
اى جبريل وقيل النبى عليهما السلام (مع الملائكة فلما قضيت الصلاة) مبنى للمجهول وصلاة نائب فاعليدر (قالوا
ياجبريل من هذا معك) خبر بعد خبر وياحالدر (فقال هذا محمد رسول الله خاتم النبيين) خاتم كسر وفتح تا ايله آخر
معناسنه (قالوا وقد ارسل اليه قال نعم قالوا حياه الله) جملهٔ دعائيه درياحياتدن بقا معناسنه ويا تحيه دن سلمه الله
معناسنه در (من اخ وخليفة فنعم الاخ ونعم الخليفة) بقا وسلامتله تحية ودعادر ومن زائده ومراد اخوة ايماندر
وخليفه روى زمينده تكميل نفوس بشريه وتنفيذ اوامر آلهيه وعمارهٔ ارض ايچون واستخلاف كردهٔ پادشاه
جهان آفريندر لالاحتياجه تعالى بلكه بغير واسطه مخلوقات تلقى اوامر خدادن قصورلرى جهتيله خليفة الله
نصب قيلندى وتاء خليفه براى مبالغه درصوابديد شارح تلمسانى اوزره سلاطينه خليفة الله ديمك جائز اولميه
اكرشرع وسنته اتباع ايدرسه فقط خليفه دينلور والاهمان امير ديمكله اكتفا اولنور ديمشلر والحاصل قافله سالار
خيل انبيا عليه التحايا حضرتلرى بيورر بعد ازين ختام معراجده روح الامين ايله سير وگذار ايلدك تاكيم مسجد
اقصى يه نزول وبراقى پيرامن سنكه وياصخرهٔ مباركه يه بند ايلدى وفرشتكانله تحريمه بند نماز اولدى چون نماز
ونياز تمام اولدى سروشان حضرت جبريله سنكله همعنان اولان بوذات كيملردر ديو پرسان اولدقده روح القدس
جواب اداده اولوب بونلر پيغمبر آخرالزمان اولان حضرت محمد صلى الله عليه وسلمدر ديدى ملائكه اعادهٔ سؤال ايدوب
جناب احمد معراجه بعث اولنديمى ديديلر جبريل نعم ديوب سروشان دخى بقا وسلامتله تحيت خوان اولوب زهى
برادر وخليفه ديو آيين بند شهرستان تكريم اولديلر (ثم لقوا ارواح الانبياء فاثنوا على ربهم) بعد انقضاء الصلاة
اوبعد العروج امام صف انبيا وجبريل عليهما التحايا وبررهٔ كرام ارواح انبيايه ملاقى اولديلر شكر المانع عليهم
خداى بى همتايه ثناخوان اولديلر بوخبر لطيف عالم ملأ اعلاده تشكل ارواحه دلالت ايدر (وذكر) ابوهريره رضى
الله عنه (كلام كل واحد منهم) وهم ابراهيم وموسى وعيسى وداود وسليمان (ثم ذكر كلام النبى صلى الله عليه وسلم
فقال وان محمداً اثنى على ربه فقال كلكم اثنى على ربه وانا اثنى على ربى فاقول الحمد لله الذى ارسلنى رحمة للعالمين)
وفيه مخالفة لما ذكر فى اول الحديث من الانبياء وهو من باب الابدال لا الزيادة وحمد ايله نعم پروردكارى تحديثه دليلدر
مدح نفس ديكدر امدى اول حضرت مسلمينه سعادة دارين وكافرينه عذاب استيصالدن امنيتله عالمينه شمول
رحمتى اولديغندندر (وكافة) صفت ويامصدر وارسلنى فعلنه مفعول مطلق ويا اسم فاعل وحال اولوب تا براى مبالغه
درعموم رسالتنى بيان اولور (للناس بشيراً ونذيراً) حال مترادفه او متداخله (وانزل على الفرقان فيه تبيان كل شئ)
بين الحق والباطل فارق اولمغله فرقان تسميه اولندى مصدر بمعنى الفارق او المفروق وهو بحسب اللغة عام خصه
العرف بالغلبة وتبيان كسر تا ايله مصدردر (وجعل امتى خير امة وجعل امتى امة وسطا وجعل امتى هم الاولون
وهم الآخرون) ضميرهم مبتدا وحصر افاده ايدر رواتايت فصل قضا وبعث قبور ودخول جنانده سبقيت امة
مرحومهٔ محمديه ظاهره وتأخر وجود خارجى اعتباريلهدر (وشرح لى صدرى ووضع عنى وزرى ورفع لى ذكرى
وجعلنى فاتحاً وخاتماً) والحاصل ابوهريره رضى الله عنه انبيادن هربرينك كلام دررباريني ذكر ايلديكه انلر خليل
الله وكليم الله وروح الله وجناب داود وسليمان عليهما السلامدر بعدذا كتفارنى مختارى نقل ايدوب ديدى بتحقيق
محمد عليه الصلاة والسلام دخى رب جليل اوزره ثنا وجميل ايدوب پيغمبرانه بيورديلركه هربريكز خداى متعاله ثنا
خوان اولديكز بن دخى تحديث نعم خداوند كريمله كويا اولورم حمد وثنا اول پادشاه جهان آفرين جل وعلا
جنابنه شاياندركه بنى عالمره رحمت وعامهٔ ناسه مبشر ومحذر اولديغم حالده ارسال ايليوب بكا بين الحق والباطل فارق
اولان قرآن عظيم الشانى انزال بيورديكه انده هرشيئك بيان وتبيانى حاصلدر وامتمى خير اولامت وعدول واخيار

وعلم وعمل يعنى جامعين وامتمى سابقين ودخول جنانده اولين ووجوده آخرين قيلدى وسينه مى علم وايمان وحكم
وايقانله توسيع وقلبمى حظ شيطاندن پاك وتقديس ايليوب عالم ملاء اعلاده بنى مذكور ونامم طراز جنان وروحمى
قبل الارواح خلق ايله باب السعادهٔ نبوته فتح قيلدى ديو شكر يزدانله رطب اللسان اولدقده (فقال ابراهيم عليه
الصلاة والسلام بهذا فضلكم محمد) تقديم معمول حصر ايچوندر جناب خليل الله صلى عليه الاله انبيايه خطاب
ايدوب محمد عليه الصلاة والسلام لب جنبان اولدقلرى مجموع ماذكر ايله اوزريكزه فضلى مزداد وبرزياد اولدى ديدى
(ثم ذكر انه عرج به الى سماء الدنيا ومن سماء الى سماء) عرج بناء فاعل ويا مفعولله در بعدذا ابوهريره ذكر ايتديكم
سيد الورى عليه التحايا جبريل الله همركاب اسمان دنيادن بالايه صعود وبرفلكدن برفلكه عروج ايلدى (كما تقدم
وفى حديث ابن مسعود) روايت كردهٔ ابونعيم فى الدلائل اوزره بيشكار صاحب مقام محمود عبدالله بن مسعود
حديثنده مذكوردر (انتهى بى الى سدرة المنتهى وهى فى السماء السادسة) يعنى جبريل عليه السلامك نهايه
عروجى بنمله سدره يه رسيده اولديكه سدره اسمان ششمده در بيورديلر بقول اكثر فلك هفتمده اولقدر روايتين بيننى
تلفيقده امام نووى بيورركه اصل درخت سدره سماء سادسه ده ومعظمى سابعه ده اوله (اليها ينتهى مايعرج به
من الارض فيقبض منها واليها ينتهى مايهبط من فوقها فيقبض منها) يعرج ويقبض مجهول بناءلريله زرومنهاده
من ابتدائيه وضمير سدره يه ويا ملائكه يه راجعدر والحاصل امور ارضيهٔ عباددن دركاه كبريايه ملائكه نك
عرضى ايچون عروجلرى اول جاى والايه رسيده اولوب انلردن اخذ وضبط اولنور يعنى كتبهٔ كرام ملائكه دن قبض
واموری قيد وثبت ايدرلر وملائكهٔ مقربين وساطتيله عرشدن نزول ايدن اوامر اول محل رفيعده نهايت بولوب
انلردن حفظه وكتبه برره اخذ ايدرلر (قال تعالى اذ يغشى السدرة ما يغشى) يعنى اول حينده كه سدرة المنتهى يى شول
امر عظيم قاپلمشيدى (قال ابن مسعود) تفسير بيورر (فراش من ذهب) فراش فتح فا ايله پروانه در يعنى سدره يى
تغشيه ايدن التوندن بر پروانه ايدى بيورديلر وفراش مرفوع وعاملى مقدر غشيها اولور (وفى رواية ابى هريرة
من طريق الربيع بن انس) البكرى البصرى نزيل خراسان اولان تابعى وراوى انس رضى الله عنهدر بوراوى بوزطقوزده
ربيعك بهار عمرى خزان بولمشدر (فقيل لى هذه السدرة المنتهى ينتهى اليها كل احد من امتك خلا) فتح معجمه ايله
وتخفيف لام ايله اى مضى وبعض نسخده ضم خا وتشديد لام مكسوره ايله مقيددر (على سبيلك) بنه ابى هريره روايتنده
اول محبوب باركاه مقدس عليه السلام بيورر بكا خطاب اولنديكه بو جاى فرخنده سدرة المنتهى در امتكدن سنك
طريقت وسنتك اوزره كذار ايدنلرك هربرى بو مقام معلايه واصل اولورلر يعنى شاهبازان ارواح مؤمنين بو درخت
والاده آشيان ساز اولورلر ودركاه حقه انلر عرض اولنوب بندكاندن فلان ابن فلان قوللرك دردى بلدكده كامك
امان واحسان اولنور وكذا عكرمهٔ (ان كتاب الابرار لفى عليين) آيتى سدره ايله تفسير اولنمشدر (وهى السدرة المنتهى
يخرج من اصلها انهار من ماء غير آسن) برسدرهٔ منتهى دركه زمينه پيوسته اولان عروق وبيخندن آب ناب جويلر
روان ونبوع ايدركه لذت ورنك وبويى متغيره اولمز (وانهار من لبن لم يتغير طعمه) وشيردن ايرمقلر پديدار ظهور دركه
طعمى تبدلدن عاريدر (وانهار من خمر لذة للشاربين) ومى مشك نابدن نهرلر پيدا اولوركه نوش ايدنلره لذت
وصفا بخش اولوب مى آشامان بزم دنيا كبى خمار آلود اولمزلر (وانهار من عسل مصفى) وانكبيندن صافيدن جويلر
هويدادركه هركز قذا ودردن صاف وپاكيزه درامدى جوى نيل وفرات اصل سدره دن ظهور ايلديكى روايتى
بيخ درخت سدره روى زمينده اولمغى اقتضا ايدر وفلك سادسده اولديغى حالده جويلر بيخ سدره دن باران وش باريده
اولوب جاى معينه يه نزول ومجرى وقرار كاهنه سوق وجمع اولنوب ايرمقلر پيدا اوله كما قاله شهاب الدين الخفاجى
وياخود بيخ ومبدأ سدره زمينده اولوب وفرع ومعظمى سماء سادسه ده ونهايت وميوه وغشيان انوارى اسمان
هفتمده ظاهر اوله كما قرره على القارى (وهى شجرة يسير الراكب فى ظلها سبعين عاماً وان ورقة منها مظلة للخلق)
مظله ضم ميم وكسر ظاء وتشديد لام ايله اسم فاعل من اظل اويفتحهما وخلقدن مراد جمع كثيردر لاسائر الخلق پس
فراخىء سايه دن عبارتدر واول بر درخت جليل الشاندركه انك سايه سنده جواد رهوارله اللجق يتمش ييلده سير
قيافىء في ايدر وانك بر ورقى بيشمار خلقه سايبان اولور بالاده اذان فيله ايله تشبيه بيورلديغى شكل وصورتده كوش
فيل مانند اولوب عظم وكبرين منافى دكلدر (فغشيها نور وغشيتها الملائكة) وسدره يى انوار آلهيه دن نور عظيم احاطه
وانوار ملكيه ايله سروشان تغشيه ايليوب نور على نور ايله پيراسته اولدى (قال فهو قوله تعالى اذ يغشى السدرة
ما يغشى) اى فى تفسير هذه الآية على قول (فقال الله تبارك وتعالى له) تبارك تفاعل من البركة وتعالى عظمت
ورفعت بومقامده تمجيد مذكور منا سبى خفى دكلدر يعنى كثرة خير جناب كبرياسندن مستفاد وعظمت وربوبيتده

عالی اولان مولای متعال حبیبی مصطفی علیه التحایایه خطاب ایدوب (سل) مفعولی برای تعمیم محذوفدر ای سل
کل ماترید (فقال انك اتخذت ابراهیم خلیلا واعطیته ملکا عظیما وکلمت موسی تکلیما واعطیت داود ملکا عظیما
والنت له الحدید وسخرت له الجبال واعطیت سلیمان ملکا عظیما وسخرت له الجن والانس والشیاطین) عطف
الخاص علی العام (والریاح واعطیته ملکا لا ینبغی لاحد من بعده) تعمیم بعد تخصیص (وعلمت عیسی التوراة
والانجیل وجعلته یبرئ الاکمه والابرص واعذته وامه من الشیطان الرجیم فلم یکن له علیهما سبیل) حبیب
کبریا مقام مناجاتده دیدی الها ابراهیم علیه السلامی دوست اتخاذ ایدوب اکه ملك جسیم نبوة وحکمة وکتاب
ارزانی قیلدك وموسی یه کلام ایتمکله تعظیم وتکریم ایلدك وداوده خلافت عظمی بخش ایدوب اهنی اکه نرم
وجبالی کندویه مسخر بیوردك وسلیمان پیغمبره شرقا وغربا مافوق الارض وتحتها سلطنت کبری اعطا ایدوب
بعدذا اکه انس وپری ودیو وبادی زیر حکمنده مسخر وفرمانته بردار قیلوب وبر ملك عظیم روزی قیلدك که
انلردن صکره بر فرده اول ملك سزاوار دکلدر وعیسی یه عالم صبا وصغرنده تعما توریة جلیلی واصلا انجیل جلیلی تعلیم
بیوروب دار الشفاء کرمکدن نابینا وعلة برصله مبتلا اولنلری ابراء ودم مسیحایی سیله ارباب علله برء الساعه اولور
بر طبیب حکمت خانهٔ عالم قیلوب وقت صباده کندویی ومادر مهربانی دیو طریدهٔ مکرندن امین ومعصوم قیلدك که
انلر اوزره شیطانه راه نایاب دردیدی (فقال له ربه) جناب کبریا حضرت مصطفایه خطاب عزت بیوروب دیدی
(قد اتخذتك خلیلا حبیبا) محبت خلت مقابلیدر لکن خلتدن مقام محبت برتردر تشکیم خله ومحبتله معقود اولان
فصل آتیده تفصیل اولنور یعنی یا محمد سنی حبیب اتخاذ ایتدم (فهو مکتوب فی التوراة محمد حبیب الرحمن) عبارت
مذکوره کلام راویدن صحة زیادهٔ مذکوره یه شاهدا سادر (وارسلتك الی الناس کافة وجعلت امتك هم الاولون
وهم الاخرون) یعنی حبیباسنی جمیع ناسه مبعوث بالحق پیغمبر فرستاده ایلدم وامتکی حساب وبعث ودخول
جناندہ اولین وبحسب الوجود اخرین قیلدم (وجعلت امتك لا یجوز لهم خطبة حتی یشهدوا انك عبدی ورسولی)
خطبه عادت نادئ عرب اوزره علی رؤس الاشهاد وعظ ونصایحی مشتمل کلام اولوب نهج عرب اوزرینه شرعده
مقرر قیلندی خطبه من الخطب امر عظیم معناسنه اولمغین جمعه واعیاد ونکاح وهر خطب جسیم امورده
مشروعیتی باقیدر یعنی امتك اول امت قیلدمکه انلرك خطبه لری معتدبها اولمز الا سن بنم عبد خاص وپیغمبر
براختصاصم اولدیغکه شهادت ایدهلر (وجعلتك اول النبیین خلقا وآخرهم بعثا) دخی ای حبیبم سنی پیغمبرانك
خلقا ونبوتا اولی وارسالا اخری قیلدم یعنی قبل خلق الارواح روحکی خلق وایجاد بیورمغله جملهیه مبتدأ قیلدم
(واعطیتك سبعا من المثانی) فاتحهٔ کریمه ویا سبع سور طوال کی اعطا ایلدم (ولم اعطها نبیا قبلك) پیغمبران
پیشینه آنی بخش ایتمدم تقدم بیانه (واعطیتك خواتیم سورة البقرة من کنز تحت عرشی) کنز مال دفین ولوح
محفوظه عدم اطلاق خلایق سببیله کنج نهانه تشبیه اولندی وکنزلو حدر (وجعلتك فاتحا وخاتما) یعنی عنایت بالغه
صمدانی لحظهفرسای فیض اولوب خطاب مستطاب ورود ایلدی مکاز زیر عرشمده کنج نهان اولان لوحدن ختم
سورة البقره آمن الرسول آیات معجزبرکاتنی بی واسطهٔ ناموس اکبر عنایت بیوردم وسنی خیراته مبتدأ وصرانه
منتهی ویا باعتبار الارواح والاشباح انبیایه اول وآخر قیلدم دیمك اوله (وفی الروایة الاخری قال) روایتکردهٔ امام
مسلم اولان خبر مسلمده ابن مسعود بیورر (فاعطی رسول الله صلی الله علیه وسلم ثلاثا) فضائل مخصوصهدن اوچ
شئ پیغمبر آخر الزمان علیه صلوات المنان جنابنه بخشایش بیورلدی (اعطی الصلوات الخمس) بری نماز پنجگانه درکه
اول حضرت وامتك غیری یه بخش اولنمدی زیرا انبیاء کرام کرچه بو صلاته موافقه بعض صلاتله قائم نیاز ایدیلر
اما مجموعیله مأمور قیلنمدیلر واول حضرت دخی قبل الاسرا نمازه قیام ایدردی لکن بیان کیفیتی مشتهر دکلدر اخر
خصایصده امام سیوطی نقلی اوزره قبل الاسرا تحریمه بند اولدقاری نمازده رکوع یوغیدی ولذا (یا ایها الذین آمنوا
ارکعوا) امر شریفی شرفیافتهٔ نزول اولمشدی دیدیلر (واعطی خواتیم سورة البقرة) کما تقدم (وغفر لمن لم یشرك بالله
شیأ من امته المقحمات) ضم میم وقاف وحاء مهملهٔ مکسوره ایله القا معناسنه در مراد اول کناه کبائردرکه صاحبی
نار وهلاکه القا ایدر مرفوعا فعل مجهول غفره نائب فاعلدر واوجه معنا امتندن اهل کبائر ایچون شفاعت اعطا
بیورلسیدر حاصلی خصوصات هذه الامه دن بری غفران کبائردر ولو من غیر توبة مع هذا تحت مشیئتده اولدیغی
ان الله لا یغفر ان یشرك به ویغفر مادون ذلك لمن یشاء) ایهٔ جلیلهسیله ثبوت یافتهدر (وقال) ابن مسعود رضی عنه
المعبود (ما کذب الفؤاد ما رأی الایتین) افتمارونه علی ما یری ولقد رأه نزلة اخری (رأی جبریل فی صورته له ستمائة
جناح) یعنی ابن مسعود ایتین جلیلتین تفسیرندن مراد جناب محمد علیه السلام جبریلی خلقة اصلیهسی اوزره

معاینه ایلدیکم اول طاوس قدسینك التیوز جناحی وارد ردیدی ومعنای آیات کریمه دیمك اولورکه محمد علیه
السلامك کوکلی جبریلی محمد کوردیکنده دروغ ایتمدی وانك جبریلی کورمسنده سزا کامراوجدلمی ایدرسن
بدرستی انی بر کره نزولنده صورت اصلیهسی اوزره عیانا کوردی (وفی حدیث شریك انه رأی موسی فی السابعة قال)
یعنی رسول الله صلی الله علیه وسلم اوالراوی علی انه من کلام شریك فهو مدرج فیه (بتفضیل کلام الله) الباء
للسببیة وهو مضاف للفاعل یعنی روایتکردهٔ شریك علیه الرحمه اولان خبرده حضرت حبیب الله جناب کلیم الهی
فلك هفتمده مشاهده ایلدی واول جای رفیعه صعودی کلیم الله اولوب سائر انبیا علیهم التحایا اوزره فضیلتی وعلو
مرتبهلی حیثیتیله دردیدی اما روایهٔ سابقهیه مخالفتی باهردرکه موسی علیه السلام سماء سادسهده مسندنشین قدر
ومنزلت اولدیغی روایت اولنمشیدی اما غریبهٔ امر معراج متعدد اولدیسه دفعهٔ اخریده بووجهله معاینه بیورلمده
منافات نا پیدادر والا اولا فلك سادسده مشاهده بعدذا سابعه صعود واول حضرتك رجوعنده کلیم الهی اسمان
هفتمده معاینه بیورملری ایله بینهما دهجع وتلفیق قابل اولور (قال ثم علا به) صیغهٔ مفعوله درای برسول الله علیه
السلام (فوق ذلك) اشارة مذکوره سماء سابعهیه در (بما لا یعلمه الا الله) بدل من قوله فوق ذلك ویا برای استعلا کما فی
قوله تعالی تأمنه بقنطار یا خود الی معناسنه اوله کما فی قوله تعالی وقد احسن بی یعنی جناب حبیب الله علیه سلام
الاله فلك سابع وسدره مافوقنه اعلا واصعاد اولندی او اقدار لهکه ماسوی الله انی بیلمز چون مقام سرور اصفیا
محمد مصطفی رتبهٔ کلیم الهیدن برتر وبالا اولمغین بر قوله تعقیب بیوررکه (فقال موسی لم اظن ان یرفع علی احد) امدی
کلیم الله حبیب الهیك درجه ومنزلتی کندودن ارفع واعلا اولدیغن معاینه بیوردقده بن قیاس ایتمزدمکه اوزریمه
برکسنه تقدیم ورفیع قیلنه دیدی ومنشأ ظن موسی علیه السلام کلیم الله فضیلیله تفرد بیورلدیغی جهتدن ایدی
کلام حقله جناب حبیب الله موسی علیه السلامه مشارکت بیوردقده نصکره سائر انبیا اوزره رفعتی مقتضیه
کراماتله معزز ومکرم قیلندی اولی النهایه خفی دکلدر فضیلهٔ باهرهٔ سلطان رسالتی جناب کلیم الله توراة جمیلده
مطالعه ووحیله مشاهده ایتمشکن حال نبوتمآب کلیم الهیه سزاوار تواضع بیورمق ایکن قول مذکور شایان
خطاب اولمدیغی اعتراضیله روایة شریك مطعونه در (وقد روی عن انس انه صلی الله علیه وسلم صلی بالانبیاء ببیت
المقدس) خادم سالك انس بن مالك رضی الله عنهدن مرویدرکه امام الانبیا علیه التحایا حضرتلری مسجد اقصی ده
متوجه محراب اولوب پیغمبرانله تحریمه بند نماز اولدی وانبیا جناب امامت پناهلرینه اقتدا ایلدیلر (وعن انس
قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم بینا انا قاعد ذات یوم اذ دخل جبریل) اصل بینا بین در فتحهسی الفه اشباع
اولندی ظرفدر ومعناء شرطیی متضمن جملهیه مضافدر وذات یوم مطلق زماندن تجوز توهمنی دفع ایچون توکیددر
(فوکز بین کتفی) وتشدید تحتیه ایله (فقمت الی شجرة فیها مثل وکری الطائر) وکز ضرب خفیف ووکری مثنی
وکر وهو للطیر کالبیت للانسان (فقعدت فی واحدة وقعدت فی الاخری) تأنیث وکر باعتبار البقعة او القطعة من
الشجرة (فنمت) نونله من النمو زیاده وغا وضمیر شجره یه راجعدر بعض نسخهٔ صحیحهده سمت سینله من السمو ای ارتفعت
وضمیر اخری یه راجع اوله (حتی سدت الخافقین) مهر وستاره نك حرکت ویا غیابی مشرق ومغرب اولمغین خافقین
افق شرق وغربدر (ولو شئت لمسست) کسر سین اولی وکاهی فتحله درالسماء ویروی لمست السماء بسین واحدة
من اللمس (وانا اقلب طرفی) نظر معناسنه وجملهٔ حالیهدر (ونظرت جبریل کانه حلس) کسر حاء مهمله وسکون لام
وسین مهمله ایله کساء رقیق (لاطئ) ای لاصق بالارض (فعرفت فضل علمه بالله علی وفتح لی باب السماء ورأیت
النور الاعظم ولط) ضم لام وشد طاء مهمله ایله مبنی للمجهول ای اغلق (دونی الحجاب وفرجه) ضم فا وفتح راء
وجیمله ضمیر حجابه مضافدر جمع فرجة (الدر والیاقوت ثم اوحی الله الی ماشاء ان یوحی) بناء فاعل ویا مفعوله در
حدیث انس رضی الله عنه بعض نسخهده ناموجوددر محصول خبر عجیب اثر شاهباز اشیانهٔ رسالت علیه السلام
والتحیه بیوررلر برکون قاعد اولدیغم حینده بلبل سدره نشین جبریل امین درحال داخل مجلس اولوب سرانکشت
تلطف برله میانهٔ دوشانه می دورتدی بنده جبریله نشیمنکاهمدن قالقوب بر درخته قائم اولدمکه بالای درخت
اوزره ایکی اشیانهٔ مرغ آسا لانهلر مشهودم اولوب بریسنه بن ودیکرینه جبریل جالس اولدیغمزده درخت
نمایاب اولدی تا کیم افق مشرق ومغربی سد ایلدی بن کمال رفعتدن مراد ایتسیدم اسمانی مس ایدردم وایات ذی
الجلاله بصر بصیرتمه تماشا تردید ایدر اولدیغم حالده افاق وانفس صنع کردکاره نکران ایدم وسیمرغ سدره نشین
جبریل امینه نکاه ایلدیکمده کمال خشیة الهیدن کویا زمینه سائیده وپشت شتره پوشیده قیلنان کسوهٔ رقیقه
دونمش معاینه ایلیوب ذات جبریلده نمایان اولان خوف حقك انك علمی مقداری اولدیغندن اعرف بالله اولدیغنه

يقين حاصل ايلدم وبنمجون دراسمان كشاده قيلنوب نورعرش اعظمى ويا نور الهيه يى عيانا مشاهده ايليوب
بينمزه برستره ارخاقيلندى يعنى مشهود باصره يقينم اولان نوردن صكره بجله نورميانه سنه پرده كشيده بيوريلوب
اول حجاب مرمرى فرجه لرى وطاقجه لريكه نورافشاندر لؤلؤ وياقوت ايدى بعده امر ادعا ايلرى اوزره بكاوحى ايلدى
انتهى امدى سيد العالمين حضرتلرى افضل مخلوقات ايكن جبريلك جناب حقه على بندن زياده اولديغن بلدم
ديو بيورملرى تواضعا لله وتعليما لامته اوله ياخود ماليس فى الفاضل اولان شئ كاهى مفضولده موجوددر ملائكه
مقربين همعنان احوال ملكوته عرفانلرى غيرك عرفاننه غالب اولوروان كان افضل وحجاب وستره تاويلى قريبا
بيان اولنور (وذكر البزار) فتح موحده وتشديد زاى والف ورا ايله بزوكانه نسبتدر احمد بن عمرو البصرى صاحب
المسند الكبير صبرتار بخنده رمله ده جوار ملك متعاله ارتحال ايلدى (عن على بن ابى طالب كرم الله وجهه لما اراد
الله تعالى ان يعلم) شدلامله (رسوله الاذان جاءه جبريل بدابة يقال لها البراق فذهب يركبها فاستصعبت عليه فقال
لها جبريل اسكنى فوالله ماركبك عبد اكرم على الله من محمد صلى الله عليه وسلم فركبها حتى اتى بها الى الحجاب الذى
يلى الرحمن تعالى فبينما هو كذلك اذ خرج ملك من الحجاب فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم يا جبريل من هذا فقال
والذى بعثك بالحق انى لاقرب الخلق مكانا) اى فى السماء اومن الحجاب لامن رب الارباب (وان هذا الملك ما رأيته
منذ خلقت قبل ساعتى هذه فقال الملك الله اكبر الله اكبر فقيل له من وراء الحجاب صدق عبدى انا اكبر انا اكبر ثم قال
الملك اشهد ان لا اله الا الله فقيل من وراء الحجاب صدق عبدى انا الله لا اله الا انا وذكر) اى الراوى (مثل هذا فى بقية
الاذان الا انه لم يذكر جوابا عن قوله حى على الصلاة حى على الفلاح) حى اقبل وهلم معناسنه اسم فعلدر وفلاح فوز
بالسعادة وبقا معناسنه اى اقبلوا فى الجنة (وقال) اى الراوى (ثم اخذ الملك بيد محمد فقدمه فام اهل السماء فيهم آدم
ونوح عليهما السلام) بونلر ايله تخصيص بالذكر بيورلديغى ابو الانبياء والجسمانيين اولدقلرندندر تنكيم سرور سوده
نسب صلى الله عليه وسلم انلره آب روحانى اولديغى كبيدر زبدهٔ كلام وقتا خداى بى همتا رسول مجتبايه دخول وقت
صلاتى اعلام ايجون تعليم وتعريف اذان شريف مراد ايلدى اول حضرته روح القدس براق برق رفتار نام بردابه
هما بونله كلدى چون شهسوار ملك وملكوت اكه سوار اولمغه شروع ايلدكده دابه سركشلك ايلدى جبريل براقه
عنانكر اى خطاب اولوب ساكت اول كه بذات پاك كبريا سكا بر بندهٔ خدا رب تعالى يه محمد عليه السلامدن اعز واكرم
سوار اولمدى ديدى پس براقه سعادتله سوار اولوب عرش رحمانه رسيده ومنتهى اولدى ودرحال وراء حجابدن برفرشته
نورسرشته بديدار ظهور اولوب فخر كائنات جبريله بو ملك كيمدر ديو پرسان اولدقده جبريل جواب اداده اولديكه بحق
پادشاه لا يزال كه سنى حقله بعث ايلدى آسمان وحجابده رفعت ومكانت قبلندن نزديكتر مخلوقاتم خالق اولديغمدن برو
بو وقتدن غيرى زمانده مشاهده ايتمدم ديدى پس اول ملك ايكى كره تكبير ايليوب وراء حجابدن جواب مستطاب
صدور ايتديكم قولم راست كويدر اكبر واعظم بنم بعده اول ملك كلمهٔ شهادتله ناطقه پرداز اولدقده ينه وراء حجابدن
تصديق بيوريلوب بن خداى ذو الجلالم كه بندن غيرى معبود بالحق ناياب وفرد وواحد بنم ديدى راوئ خبر قولا
وجوابا بقيهٔ كلمات اذانده وجه منقول اوزره نقل ايليوب انجق حيعلتنده وراء حجابدن جواب ذكر ايتمدى زيرا
حق سبحانه وتعالى معناى حيعلتين شايان تصور كلدركه جوابى لا حول ولا قوة الا بالله دروسزاوار جواب
مخلوقات اولوب خالق بيهمتايه لايق اولمز ينه راوى بيورركه ملك مؤذن دست كرم پيوست امام الانبيايى طوتوب
محراب ملكوته تقديم واهل سمايه اول حضرت امامت ايلديكه ازجمله اول جماعت كبراده صفى الله ايله نجى الله
حاضران ايديلر معلوم اوله كه حديث مذكور سند متصله جناب على كرم الله وجهه دن مروى ولكن سلك سندده
زياد بن المنذر منسلك اولمغين محدثينك اكه كذابدر ديو عدم اعتبار روايتى خبر مذكورك دخى ضعفنه دلالت ايدر
اما امام سهيلى صحتنه قائلدر مع هذا اخبر مشار اليه قبل الهجره مكه ده وقوع يافته اولان معراج معهوددن ماعدا
معراج اخر اولمسنى اقتضا ايدر زيرا سياق خبردن معلومدركه بو معراجدن مقصود همان تعليم اذاندر واذانك وقوعى
مدينهٔ منوره ده درامدى وان صح الخبر امراى مذكور روح لطيف حضرت برله عالم منامده جلوه نما اولمق كرك زيرا
رؤياى انبيا دخى وحى حقدر وصحيحنده ابن عمردن مروى خبر صحيحله عمر بن الخطاب وزيد رضى الله عنهمانك اذان
ماده سنده ثبوت يافته اولان رؤياى صادقه لرى اول حضرته وحى عقبنده ظهور ايتمش اوله والله اعلم (قال
ابو جعفر محمد بن على بن الحسين) راويه حديث مذكورك راويسى ابو جعفر الصادق بن زين العابدين دربد رعالى
كهرندن انلر دخى جد بزركوارى حضرت على مرتضادن روايت ايتمشيدى بيورركه (اكمل الله لمحمد صلى الله عليه
وسلم الشرف والعلو على اهل السموات واهل الارض) اهل سمايه شرفيتى اكمال انلره امامت ايتمسى دليليله واهل

ارضه

ارضه شرفيتى اشرف الرسل اولوب امتى اشرف الامم اولمق حيثيتيله در (قال القاضى ابو الفضل رحمه الله ما فى هذا
الحديث من ذكر الحجاب فهو فى حق المخلوق لا فى حق الخالق) خبر موصوله ده فانك زياده اولمسى معناى شرطى متضمن
اولديغيچوندر (فهم المحجوبون والبارى جل اسمه منزه عما يحجبه اذ الحجب) حجابك حق باريده استحاله سنه تعليلدر
وحجب ضمتين ايله حجاب وبا فتح وسكونله مصدر اوله (انما تحيط بمقدر محسوس ولكن حجبه عن ابصار خلقه وبصائرهم)
جمع بصيرة هى القوة المدركة لغير المحسوس من العقل (وادراكاتهم) عطف تفسيردر (بما شاء وكيف شاء ومتى شاء)
متعلق بحجب (كقوله تعالى فى حق الكفار (كلا انهم عن ربهم يومئذ لمحجوبون) حاصل كلام مؤلف كتاب رضى
عنه التواب حجاب ذكر اولنان خبرده حجاب جهت تحيزى استلزامنه بارى تعالى حقنده محال اولديغى اعتراضى
استشعار ايدوب بو قولله دفعنى مراد ايدوب بيورركه خبرده ذكر اولنان حجاب كه لغة منع وستر معناسنه در بوايسه
مخلوق حقنده در بارى تعالى حقنده شايان دكلدر پس مخلوق حسا ومعنى محجوبلردر بارى تعالى عن مسماه حجاب
وستره اقتضا ايدر حالدن منزهدر امدى حجاب وستره لر برنطاق حاسهٔ بصره داخل ومقدار طول وعرض وعمقله
محدود اولان محسوساتى حائز وحاوى اولمغله جهتى مقتضيه اولور تعالى الله عن ذلك علوا لكن حجاب بارى كاهى
مخلوقك چشم ظاهرى ، وديدهٔ باطنى ودرك عقولى اوزره انواع حجاب وكيفيت واوقاتدن مراد بيورديغى شيئله جلوه
نماى ظهور اولور نتكيم كتاب مجيدده محجوبيت مخلوقه اسناد اولنوب كفار حقنده ورود ايلديكه روز قيامتده
كفار بدكردار رب ستاردن ممنوعلردر يعنى اهل ايمان جنت ورؤيه ورضوانله تنعم ايتدكلرنده انلر محجوب ومحروملردر
(فقوله فى هذا الحديث الحجاب) بالجر على الحكايه او الرفع على الاعراب (واذ خرج ملك من الحجاب) حديث
مذكورده وراء حجابدن برفرشته جلوه نماى ظهور اولدى ديو ملك مؤذنى اراده بيورملرنده حجاب (يجب ان يقال انه
حجاب حجب به من وراءه بحسب ظاهره من ملائكته عن الاطلاع) تشديد طا ايله (على ما دونه) بحسب باطنه
(من سلطانه وعظمته وعجائب ملكوته وجبروته) ملكوت كما سبق ملك عظيم ومراد عالم غيب الغيب وجبروت
كمال عظمت زيرا فعلوت براى مبالغه در يعنى ديمك ايجاب ايدركه اول حجابله وراء حجابده اولان ملائكه نك
بحسب الظاهر مادون حجاب اوزره بحسب الباطن جلال وعظمت وعالم غيب الغيب وعظائم ملكوته اطلاعدن
اول حجابله ماوراده اولان ملائكه دن ستر وحجب ايلدى يعنى عند التصرف قبضهٔ قدرتنده اولان شئ ايله رسل
ملائكه وغيريلرك عدم اطلاعلرين مراد بيوره مكر اذن شريفلريله انلرك اطلاعى نادر اظهور يافته اوله (ويدل عليه
من الحديث قول جبريل) يعنى حجاب براى ماسوى اولوب ذات كبريا ايچون اولمديغنه بو خبردن اول حضرته
جبريلك كلامى دلالت ايدر (عن الملك الذى خرج من وراءه ان هذا الملك ما رأيته منذ خلقت قبل ساعتى هذه)
وراء حجابدن برفرشته بديدار اولوب نبى مكرم صلى الله عليه وسلم جبريل شان ملكدن پرسان اولدقده جوابنده
بو فرشته يى بو هنكامدن اقدم خلق اولنديغم زماندنبرو مشاهده ايتمدم ديديكى كلام شهادت ايدر (فدل على ان هذا
الحجاب لم يختص بالذات) حديثده مذكور اولان حجاب معهودك محجوبيتى ذات رب الاربابه مختص اولميوب ملك
مؤذن وش بعض ملائكه حجابله آخردن مستور قيلنديغنه دلالت ايلدى (ويدل عليه) عدم اختصاص حجاب
بالذات اوزره دلالت ايدر (قول كعب فى تفسير سدرة المنتهى) سدره ايله سبب تسميه سنى بيانده ورود ايدن
كعب الاحبار رضى عنه الغفار قول شريفيكه (قال اليها ينتهى علم الملائكة وعندها يجدون امر الله لا يجاوزها
علمهم) يعنى علم سروشان سدره ده نهايتپذير اولور وعند السدره فرمان پروردكارى تلقى واقامه ايدرلر علوم
ملائكه سدره يى تجاوز ايتمز تفسير ايلديكى حجاب غيره نسبتله درذات پاكنه نسبتله اولمديغن اشعار ايلدى وان
المحجوب عنهم ذاته وامره وملائكته المقربون (واما قوله الذى يلى الرحمن فيحمل على حذف المضاف اى يلى عرش
الرحمن) چون ظاهر عبارت بينه وبين غيره حجاب حائل اولديغندن تأويلنه مصنف رحمه الله اشارت بيوروب
يلى الرحمن قولنده حذف مضاف اوزره حمل اولنوركه يلى عرش الرحمن ديمكدر ومضاف مقدر لفظ عرشدر
(او امر اما) نصبله ويا رفعله دريا خود لفظا امر تقدير اولنوب مابراى عموم وياتعظيم ايچوندر اى يلى امر الرحمن (من
عظيم اياته) اولا مبهم قيلنان شيئى لفظ من بيان ايدر (او مبادى حقائق معارفه مما هو اعلم به) يعنى رسل وملائكه
دن بارى تعالينك اعلم اولديغى اموردن معرفة الله متحقق اولان شيئه مبدأ اولور وامر ايله عظيم اياتندن امر رحمانى
ولى ايدن حجابه رسيده اولدم ديمك اولور (كما قال تعالى واسئل القرية اى اهلها) حق سبحانه وتعالى كلام مجيدنده
بيورر قريه دن سن سؤال ايله ديمك اهل قريه دن سؤال ايله ديمكدر حذف مجاز بابندن اولور وذكر محل اراده حال اولمق
دخى اسلهدر والحاصل قرينهٔ عقليه ايچون تقدير مضاف كثير وبليغ اولمسنه اشارتدر (وقوله فقيل من وراء الحجاب

صدق عبدی انا اکبر) حدیث اذانده ملك مؤذنه اجابة وراء حجابدن تصدیق بیورلدیغی قول سبحانی (فظاهره انه سمع
فی هذا الموطن کلام الله) ولکن من وراء حجاب ظاهر کلام حضرت ماه برج رسالت علیه اسنی التحیه اول جای والاده
من غیر واسطة کلام حقی ایشتدی اما رؤیة اللهی مانع حجاب وراسندن ایدی (کما قال تعالی وما کان لبشر ان
یکلمه الله الا وحیا او من وراء حجاب) یعنی بشر ایچون طاقت نا یابدرکه حق سبحانه وتعالی اکا کلام ایده مکر وحیله
ویا وراء حجابدن کلام حقه قدر تیاب اوله (ای وهو لا یراه) یعنی بشر مولای کریمی عیانا معاینه ایتمدی (حجب بصره
عن رؤیة) عالم دنیا وفناده رؤیة حقدن بصر بشر مطاق ستر ومنع اولندی امدی بو کلام مطلقا امتناع رؤیتی ایهام
ایتمکین مصنف علیه الرحمه توجیه وجیه ایله بیان بیوررکه (فان صح القول بان محمدا صلی الله علیه وسلم رأی ربه
فیحتمل انه فی غیر هذا الموطن بعد هذا او قبله رفع الحجاب عن بصره حتی رآه) یعنی فخر عالم صلی الله علیه وسلم حین
اسراده جمال حضرت کبریایی عین بصر ایله عیانا مشاهده ایلدیکی خبر ثبوت یافته وصحیح اولدیسه محتملدرکه
نبی محترم موطن اذانك غیریده بو مقامدن صکره ویا اول معاینه بیورمش اوله که دیدهٔ حضرتدن حجاب رفع اولنوب
مشاهدهٔ جمال با کمال رب العزة ظهور پذیر اوله قال المولی علی القاری اقول ولا مانع من انه صلی الله علیه وسلم
رآه فی ذلك الحین بعینه اذ لا یختص برفع الحجاب وکشف النقاب مکان دون مکان ولا زمان دون زمان لارادة العیان
کما لا یخفی علی الاعیان

(فصـــل)

(ثم اختلف السلف والعلماء) سلفدن مراد صحابه ومعاصر اصحاب وعلماء بعدهم تشریف مدرسهٔ کون ایندر
عطف العام علی الخاص قبیلندندر (هل کان اسراء بروحه او جسده) اسرا نصبله خبر کان (علی ثلاث مقالات
فذهبت طائفة الی انه اسراء بالروح بانه رؤیا منام) عطف تفسیردر (مع اتفاقهم علی ان رؤیا الانبیاء حق ووحی
والی هذا ذهب معاویه) ابن ابی سفیان بن حرب بن امیه حاکم شام ایکن سنه ستین ده مهر حیاتی شام مماته غروب
ایلدی بو فصل معجز وصل تحقیق اسرا ومعراج پر ابتهاج سراج وهاج صلی الله علیه وسلمی بیان ایدر خارقهٔ اسرا
وغرایبهٔ معراج معجزات عظمای محمدیه نك اکبری اولمغله اصل ثابتی مصدر فنون اختلافات وفروعنده شجون
اقاویل متشعبة الاطراف اولوب جمهور سلف وخلف قضیهٔ معراجیه جسد اطهرلری همعنان روح منور ایکن
ویا یالکز روح معطرلریله می وقوع یافته اولدیغنده اختلافلری اوچ قول اوزره واقعدر برجماعت اول حضرتك اسرا
انجق روح طیبه لریله اولدیکه اول اسرا مشاهدهٔ منامیه در مع هذا رؤیاء انبیا حق ووحی اولدیغی سلفا وخلفا
اتفاقکرده لری ایکن زینت سرای عالم منامده وقوعنه ذاهب اولدیلر وبو وجهله کروهٔ خلافه معاویه دخی سالك
اولمشدر (وحکی) بناء مجهول ایله (عن الحسن) البصری (والمشهور عنه خلافه) حسن بصریدن نقل اولنوب ومومی
الیهدن روایة مشهوره خلاف ماسبقدر (والیه اشار محمد بن اسحاق) ابن یسار صاحب المغازی اولان امام ثقه رحمه
الله حسن بصریدن نقل اولنان خبر صحت اثره اشارت ایلدی (وحجتهم قوله تعالی وما جعلنا الرؤیا التی اریناك
الا فتنة للناس) عجیبهٔ معراجیه عالم منامده جلوه نما اولمشدر دینلرك دلیلی بو آیهٔ کریمه مصداقنجه عرف عربیده
مشاهدهٔ منامیه مصدری رؤیادر تکیم شهود بصری مصدری رؤیة ونظر قلبینك لفظ رأیدر دیملریله اسرا منامی
اولمسنه استشهاد ایلدیلر اهل تفسیر بو آیهٔ جلیله ده بسط رسوم اختلاف ایتدکلرنده مدلول کلمهٔ رؤیا معجزهٔ اسرادر
دینلر رؤیتله تفسیر ایلیوب ارادهٔ رؤیته قرینهٔ داله افتتان ناسدن بو قضیه ده صنادید قریشدن بسیار کمسنه طریق
انکاردن وادیٔ ارتداده دوشوب بی توقف تصدیق ایدن تاج پر ابتهاج صدیقیله سربلند اولدی ومرأت منامده
صورتنما اولان خوارق عادات خلقه فتنه وانکاره نیجه سبب اولور مع هذا خوابده طی اقطار ملکوت ایتدم
دینلرك مدعاسی امر غریب اولمغین تکذیب اولنمدیغی باهردر اما بو مدعی وقوع معراج منامی انکارنی
مستلزم دکلدر بر همزن طاقت بشریه اولان امور مدهشه دن اولمغله تلاقی کلفت الفت ایچون برایکی دفعه توطیهٔ
منام مقدمهٔ مرام قلمق حکمة حقه دخی موافقدر کذا نقله العلامة السهیلی فی الروض بان الاسراء وقع مرتین
احدهما فی نومه توطئة وتیسرا علیه کما کان بدء نبوته الرؤیا الصادقة لیسهل علیه امرها وکذلك الاسراء سهله علیه
بالرؤیا لان هوله امر عظیم وشهوده مدهش یضعف عنه القوی البشریة رفقا من الله بعبده انتهی (وما حکوا عن
عائشة رضی الله عنها ما فقدت جسد رسول الله صلی الله علیه وسلم) دخی اسرا عالم خوابده مروغا اولدیغنه عائشه رضی
الله عنهادن روایت اولنان خبر ایله که جسد سلطان کونین فراش سعادتندن نا بدید اولمدی قویله احتجاج واستشهاد
ایلدیلر (وقوله بینا انا نائم وقول انس وهو نائم فی المسجد الحرام وذکر القصة ثم قال فی آخرها فاستیقظت وانا بالمسجد

الحرام

الحرام) دخی بینا انا نائم کلامیله مصدر اولان حدیث شریف وروایتکردهٔ بخاری اولان قول انس رضی الله عنه
که اول حضرت مسجد حرامده نائم اولدیغی حالده دیو نقل خبر وحدیث اسراده وارد اولان قصه بی یاد ایدوب بعده ذا
آخر حدیثده سلطان انام شکرریز پیام اولوب وقتا ین خوابدن بیدار اولدم بنی حالت دیر ینه اوزره مسجد حرامده
بولدك دیو روایات مذکوره معراج مناما وقوع یافته اولدیغنه دلالت ایدرد یو استدلال ایلدیلر وحجج مذکورهٔ
مخالفین فصل آتیده ابطال کردهٔ مصنف اولور (وذهب معظم السلف والمسلمین) عطف العام علی الخاص (الی انه اسراء
بالجسد وفی الیقظة) فتح یاء تحتیه وفتح قاف ایله وسکون قافله بلاضرورة لحندر کقول التهامی * فالعیش نوم والمنیة
یقظة * والمرء بینهما خیال ساری (وهذا هو الحق) یعنی جمهور سلف وخلف معراج پر ابتهاج حضرت جسد
اطهرلری همعنان روح منور وبیدار ایکن جولانکیر میدان لاهوت اولدیغنه ذاهب اولدیلرکه من غیر داع
نصوصی ظاهرلرندن صرفه احتیاج اولمیوب شایستهٔ اعتقاد اسلام اولان بو معنای حقدر (وهذا قول ابن عباس
وجابر وانس وحذیفة وعمر وابی هریرة ومالك بن صعصعة وابی حبة البدری) فتح حاء مهمله وباء موحدهٔ مشدده
ویانون ویا مثناة تحتیه وها ایله اسمی عامر ویا مالك ویا عمرودر (وابن مسعود والضحاك) ابن مزاحم البلخی المفسر
یوزبش تاریخنده واصل بقاء سرمدی اولدیلر (وسعد بن جبیر وقتادة وسعید بن المسیب) فتح وکسر یا ایله (وابن شهاب)
امام زهری (وابن ذر) عبد الرحمن بن زید بن اسلم (والحسن) البصری (وابراهیم) النخعی (ومسروق) ابن الاجدع
ابو عائشة الهمدانی (ومجاهد وعکرمة) بن عبد الله امام ومفسر مولی بن عباس یوزبش ویا التیده وفات ایلدی لکن
ایاضی ایدی (وابن جریج) جیمین ایله عبد الملك بن عبد العزیز یعنی اصحاب کرامدن طقوز نفر وتابعیندن اون ایکی
نفرك مجمع علیه قول صوابیدر (وهو دلیل قول عائشة رضی الله عنها) بو مسلك ایسه قول عائشه یه دلیلدر دیمکله
قول سابق عائشه که ما فقدت جسد رسول الله صلی الله علیه وسلمدر مدعای مذکوره مخالف ومعراج منامی
اولدیغنه دلیل ایدی عبارت مصنف علیه الرحمه شایان مقام اولمزدی بو سهوه حمل اولنیه شاید عائشة رضی الله عنها
معراجك یقظة وقوعنه قول جمهوراسا قائله اوله زیرا استعمال مذکور بین العلماء والفقهاء رایکاندرکه هذا قول
ابی حنیفة ومالك ایله تعبیر دنصکره ویحکی عنهما خلاف ذلك دیو ادا ایدرلریا خود عبارت مصنفدن بر کلام ساقط
اولمش اوله (وهو قول الطبری) محمد بن جریر (واحمد بن حنبل وجماعة عظیمة) عظمت کثرت معناسنه اطلاقی
رایکاندر (من المسلمین وهذا قول اکثر المتأخرین من الفقهاء والمحدثین والمتکلمین والمفسرین وقالت طائفة) قول
ثالث که برجماعت روایات مختلفه بینی جامع وبو طریقه اوزره قائد قطار تقریر اولدیلرکه (کان الاسراء بالجسد
یقظة) من المسجد الحرام (الی بیت المقدس والی السماء بالروح) راحلهٔ اسراء خیر الوری حرم محترمدن سر منزل بیت
المقدسه حامل جسد اقدس اولمق اوزره واروب اندن روح مکرملریله آسمانه عروج ایتمش اوله لر (واحتجوا بقوله
سبحان الذی اسری بعبده لیلا من المسجد الحرام الی المسجد الاقصی فجعل الی المسجد الاقصی غایة الاسراء الذی
وقع التعجب فیه) ضمیر اسرایه راجعدر (بعظیم القدرة والتمدح بتشریف النبی صلی الله علیه وسلم به) جار تشریفه
تعلق ایدر (واظهار الکرامة له صلی الله علیه وسلم بالاسراء الیه اقصی) ابعد معناسنه درزیر اروی زمینده ابعد
مساجد قدس شریف وبحق حقه عبادت اولنان نماز وعبادتکاهك آخری ایدی امدی اول جماعت آیهٔ اسرا ایله
احتجاج ایلیوب الی المسجد لفظ شریفنی غایة ونهایهٔ اسرا قیلدیلرکه اول اسراده علی وفق الارادة قدرة باهرهٔ سبحانیه
عظم شانه خلال لیلده قطع مسافهٔ طویله بیورمغله تعجب وقوع بولدی واسرا ایله تشریف نبی محترم صلی الله
علیه وسلم برله تمدح ومسجد اقصایه اسرا ایله اول حضرتك اجل کرامتی اظهار بیورلدیغی اسرایی بیت المقدسه غایت
عد ایتدیلر قال هؤلاء یعنی ارباب مذهب ثالث ولو کان الاسراء بجسده الی زائد علی المسجد الاقصی لذکره فیکون
ابلغ فی المدح ومسجد اقصی اوزره زائد مقام بالاتر ینه جسد اقدسلری ایله اسرا اولیدی حق سبحانه وتعالی تبیان
کریمنده قصهٔ اسرایی بیان بیوروب قرآنده ذکری مدحده ابلغ وعدم ذکرندن اوجه اولوردی دیدیلر (ثم اختلفت
هذه الفرقتان هل صلی ببیت المقدس ام لا) لفظ ام هل حرفنه معادله اولمق نوادر عربیه دندر یعنی فرقهٔ ثانیه
وثالثه اختلاف ایلدیلر که حضرت امام الانبیا علیه التحایا مسجد اقصی ده تحریمه بند نماز اولدیمی اولمدیمی دیو
(ففی حدیث انس وغیره ما تقدم من صلاته فیه) فصل اولده کذار ایدن خبر انس رضی الله عنهده وغیریده اول
حضرتك بیت مقدسده انبیای کرامله نماز قیلدیغنه اثر ورود ایلدی (وانکر ذلك حذیفة بن الیمان وقال) حذیفة
رضی الله عنه اول حضرتك حین اسراده انبیا ایله مسجد اقصی ده نماز قیلدیغن انکار ایلدی (والله ما زالا عن
ظهر البراق حتی رجعا) زال تامه در امدی روایتکردهٔ امام احمد اولان خبرده جناب حذیفه بیوردیلرکه قسم بخدای

جليل محمد وجبريل عليهما السلام خانهٔ زين براقدن تازمينه رجعت ونزول ايدنجه منفصل اولمديلرديدى (قال
القاضى) ابو الفضل مصنف رحمه الله (والحق من هذا والصحيح ان شاء الله) امر واقعده مشيئتله قيد اولنمق تبرك
وتأدب واحتمال تعدد روايت ايچوندر زيرا هر روايت آخرى منافى دكلدر (انه اسراء بالجسد والروح فى القصة كلها
وعليه تدل الآية وصحيح الاخبار والاعتبار) ما قبلنه معطوفدر (ولا يعدل) بناء مجهولله عدولدن ميل
ورجوعدر (عن الظاهر والحقيقة الى التأويل) متعلق يعدل (الا عند الاستحالة وليس فى الاسراء بجسده وحال
يقظته استحالة اذ لو كان مناما لقال بروح عبده ولم يقل بعبده) يعنى اول محرم خلوتخانهٔ اسرا عليه اجل التحايات
اقصى وسموات علايه معراجلرى قصه سنك هر برى جسد مقدس وروح منورلرى همعنان روح اولوب حالت
بيداريده وقوعنه نصوص قرآنيه ناطقه ودلائل ساطعة البيان آثار ذوى الاعتبار بو به شاهده در پس عقل
ونقلى مقتضى ظاهر حال والفظ حديث صحيحدن متبادره حقيقت مألدن تأويل ومجازه ميل اولنمز مكر عقلا
وشرعا مستحيل وحقيقت اوزره حمل متعذر اوله جسد شريف باروح لطيف حالت بيداريده اسرا امر مستحيل دكلدر
زيرا اكر وقوع معراج منامى اولسيدى بروح عبده ايله ايراد بيوريلوب بعبده لفظيله شرفيافتهٔ نزول بيورلمزدى كلمهٔ
عبد روح وجسددن عبارتدر تسكيم مكرمهٔ (ارأيت الذى ينهى عبدا اذا صلى) بو معنايه شد عضد مدعا ايدر معلوم
اوله كه غريبهٔ معراج حدوثنه كفار قريش وبعض ارباب علم هيئت جواهر فلكيه ده تصور ايتدكلرى استحالهٔ
قبول خرق والتيام مانع وجسم ثقيل بشرى عالم لاهوته مساس تحيزى مخالف رسوم عقليه در ديو برهمزدهٔ ورطهٔ
ضلالت اولديلر (وقوله مازاغ البصر وماطغى) اسرا مناما اولميوب يقظة وقوعنه كريمهٔ مازاغ دلالت ايدركه بصر
محمد عليه الصلاة والسلام درمقام ادب مع الرب چپ وراسته مائل اولمدى ديمك ايله روح ايچون بصر ناياب بلكه
بصيرت اطلاق اولنوردى وعدم زيغ بصرله خود نائم مدح اولنمزدى (ولو كان مناما لما كانت فيه آية ولا معجزة
ولما استبعده الكفار ولا كذبوه فيه ولا ارتد به ضعفاء من اسلم وافتتنوا به) كرچه رؤياى انبياء برحق درامااسرا عالم
خوابده وقوع يافته اولايدى انده نه ايه ونه امر خارق للعاده حصولپذير ايدى واخبار اسراده كفار قريش
بعيد ومحال عدايتميوب دخى اول حضرتى دروغه نسبت ايتمزلردى وانباء اسراده ضعفهٔ قلوب ونو مسلم اولانلر عياذا
بالله مرتد اولوب امر اسرا ايله روبراه باديهٔ بليهٔ عظيمه وافتتان اولمزلردى (اذ مثل هذا فى المنامات لا ينكر) عدم
استبعاد وتكذيبه تعليلدر يعنى مرآةٔ منامده بونك امثالى انكار اولنمز مثلا خوابده طى سرادقات ملكوت ايتدم
دينلرك مدعاسى امر غريب اولمغله تكذيب اولنمديغى ظاهر درنه انكه خلقه باعث افتتان وارتداد اوله (بل لم يكن
ذلك منهم الا وقد علموا ان خبره انما كان عن جسمه وحال يقظته) يعنى ذكر اولنان استبعاد وتكذيب وارتداد
وافتتان ناسدن ظهورايتمدى الا انلر بيلديلركه اول حضرتك خبر اسرانك جسمانى وحالت بيداريده وقوعنى اقتضا ايدر
بو خبره منامى اولمق لازم كلايدى قال وقيل وكفت وشنيده تصدى ايتمزلردى (الى) بمعنى مع ويا من البيت المقدس
الى المذكور تقدير اولنوب قرينهٔ مقام ايله براى غايه اوله (ماذكر) بناء مجهولله ويا صيغهٔ فاعل ايله در (فى الحديث
من ذكر صلاته بالانبياء ببيت المقدس) من مابيانيه اولوروبيت مقدس مسجد ايليا كه زبان سريانيده بيت الله
ديمكدر (فى رواية انس او فى السماء على ماروى غيره) يعنى حديث معراجده مندرجه اولان رواية انس وغيرى
اوزره آسمانده ارواح انبيايى آماده وصفبسته بولوب خوشخوان محفل وحى اشارتيله متوجه محراب وتحريمه
بند نماز اولدقلرى خبر صحت اثر ايله اسرا جسدانى اولديغى خبر قرع مسامع ايتمكله فتنه وارتداده مائل اولديلرى
(وذكر مجىء جبريل له بالبراق وخبر المعراج) كسر ميمله عروج وصعوده اسم آلتدر (واستفتاح السماء له فيقال
من انت ومن معك فيقول محمد ولقائه) ضمير پيغمبر عليه السلامه راجعدر (الانبياء فيها) اى السماء (وخبرهم معه
وترحيبهم به) تفعيل من الرحب ضم وفتح را ايله سعه وفراخ معناسنه (وشانه فى فرض الصلاة) شانه مجرور ومجىء
اوزره معطوفدر امر عظيم معناسنه اولور (ومراجعته مع موسى فى ذلك) دخى جبريل نبى جميله براق برق رفتارله
كلوب مژده رس دعوت ذى الجلال بيورديغى واول شاه نو تسخير ملك وملكوت ايچون جبريلك كشايش در آسمانى
اراده بيوروب سز كيم سز وسيزه همعنان اولان ذات كيمدر دينلوب جبريل دخى محمد صلى الله عليه وسلمدر
ديو جواب اداه اولملرى وپيغمبران ذيشانايله آسمانده ملاقات ومكالمه وسلطان كونين جنابنه اول زمرهٔ جليله نك
ترحيب واكرام واستقبال بيورملرى واول حضرت وامتنه پنجاه وقت نماز فرض بيوريلوب بعده اكرامله تخفيف
اثناسنده ظهوريافته اولان امر عظيم ونماز خصوصنده كليم الله ايله مشوره ايچون رجوعى هكذا وهكذا اخبار
صحت آثارى امر معراجك جسمانى اولمسنى موجب اولديغى حيثيتله باعث افتتان اولمشدر (وفى بعض هذه

الاخبار) انس رضى الله عنه طريقندن روايتكردهٔ شيخان عليهما الرحمة اولان حديث شريفده وروداولدى (فاخذ
يعنى جبريل بيدى فعرج بى الى السماء الى قوله ثم عرج بى) بناء فاعل ويا مفعولله در (حتى ظهرت بمستوى اسمع فيه
صريف الاقلام) صرير معناسنه اجرام جامده دن كوشزد اولان صدادر واقلامدن مراد خامهٔ سروشاندركه
قدر الهى تحرير ايدرلر يا خود لوحه مقارن اولان قلمدركه قلم واحددر تعظيما جمع قيلندى (وانه وصل الى سدرة المنتهى
وانه دخل الجنة ورأى فيها ماذكره) والحاصل جبريل المدن طوتوب اسمانه بنله صعود ايلدى من سماء الى سماء سير
ايدركن برجاى هموار بديدار اولوب اول جاى معلاده صرير كلك سروشان كوشزدم اولدى ديدكلرى قوله
وارنجه وارده اولان انباء معراجيهٔ حقانيه دخى سده سدرة المنتهى يه رسيده اولدقلرى وحضيرهٔ بهشت برينه خرامان
اولوب عجايب هوشرباى زينتسراى فردوسى مشاهده بيورديغى خبر راست اثر دريچهٔ مسامع خلقه رسيده
اولدقده روح شريفلرى همعنان جسد وحالت يقظه ده وقوعى سبيله ولوله انداز اولوب باعث افتتان اولمسى
اسرانك جسدانى اولديغنه دلالت ايدر (قال ابن عباس) رضى الله عنهما (هى رؤيا عين رآها النبى صلى الله عليه
وسلم لارؤيا منام) رواية بخاريده جناب ترجمان القرآن رضى عنه المنان طريقندن پيوستهٔ صحت اولان خبرده
بيورديلركه بو رؤيا حالت بيداريده حضرت نورچشم عالميان صلى الله عليه وسلم ديدهٔ سرسعادتمنديله معاينه
بيوروب عالم خوابده مشاهده اولنان رؤيا دكلدرديدى (وعن الحسن فيه بينا انا نائم فى الحجر) كسر حاء مهمله ايله
وسكون جيمله جنب بيت اللهده هفت وياشش كز حطيمدر وقيل بفتح الحاء (جاءنى جبريل فهمزنى بعقبه) همز ضغط
معناسنه ضرب خفيف وعقب فتح عين وكسر قاف وموحده ايله مؤخر رجل اوكچه در وضمير جبريله راجع اولور
امدى قصد تنقيض ايتمين كمسه اوكچه سيله احبابنه طوقنمه سوء ادب عد اولنمز (فقمت فجلست فلم ار شيأ فعدت
لمضجعى) مصدر ميمى ويا اسم مكان (ذكر ذلك ثلاثا فقال فى الثالثة فاخذ بعضدى) عضد بازو وياء متكلم مخففه به
مضافدر (فجرنى الى باب المسجد فاذا بدابة وذكر خبر البراق) يعنى ابن اسحاق وابن جرير مرسلا حسن بصرى قدس
سره العزيزدن روايت بيوردقلرى خبرده حضرت سلطان هفت اقليم عليه التحية والتسليم بيوررلركه بن درون
حطيمده عالم خوابده ايكن جبريل عليه سلام الجليل كلوب بكا عقبيله طوقندى خوابدن بيدار اولوب اوتوردم برشىء
مشهود باصرهٔ يقينم اولمدى پس هيئت نائمده بولنديغم حاله رجوع ايلدم وسه بار حال بو وجهله كذار ايلدى دفعهٔ
ثالثه ده بيوررلركه جبريل بالتعجيل بازومدن ياپشوب در مسجد الحرامه جر ايلدى ودرحال بردابهٔ همايون اماده
اولدى ديوب خبر شكل وسرعة براقى ذكر ونقل ايلدى (وعن ام هانى بنت ابى طالب) اسم جميله سى فاخته وعاتكه
وجمانه وفاطمه ورمله اولمق اختلافيدر همشيرهٔ خيبر كشا على المرتضى رضى الله عنهمادر صحابيهٔ جليلة المقدار
وفتح مكه ده راحتسراى ايمانه كلوب زوجى هبيرة المخزومى فرار ونجرانده كافرا هلاك اولدقده فخر عالم صلى الله
عليه وسلم كندولره نكاح مراد ايتمشيدى كثرت اولادله عذر خواه اولمغله فارغ اولديلر (ما اسرى برسول الله صلى
الله عليه وسلم الا وهو فى بيتى) سابقهٔ انا نائم فى الحجر روايتنه مخالف اولورامانعدد اسرا ايله حمل اولندقده اشكالدن
مبرادر (تلك الليلة صلى العشاء الآخرة) عشاء اولى مغرب در واخره يتسو (ونام بيننا فلما كان قبيل الفجر) مصغر قبلكه
تصغير تقريب وتقليل اولور (اهبنا) بالهمز اوله وتشديد الموحدة اى ايقظنا (فلما صلى الصبح وصلينا قال يا ام هانى
لقد صليت معكم العشاء الآخرة كما رأيت) كسر تا ايله (بهذا الوادى ثم جئت بيت المقدس فصليت فيه ثم صليت
الغداة معكم كما ترون) غدو وغداة اول نهاردر تقدير مضاف له صلاة الغداة ديمكدر يعنى ام هانى رضى الله عنها داستان
سرا اولوب بيوررلركه عندليب باغ بلاغ حضرتلرينه اسرا اولنمدى الا بنم خانه مده آيشانسه ازايكن ظهور ايلدى صلاة
عشاء اخيرى ادا ايدوب اهل بيتم ميانه سنده سرنهادهٔ بالش خواب اولوب هنكام طلوع فجرده بزى ايقاظ
بيوروب اول حضرت وبزلر معا صلاة صبحى ادا ايلدكده سراغاز خطاب اولديكه يا ام هانى مشهودك اولديغى
كبى صلاة عشايى بو واديده يعنى مكه ده سزكله قيلدق بعده مسجد اقصايه واروب انده دخى تحريمه بند نماز اولدم
بعده نماز صباحى شمديكى حالده كورديككز كبى سزكله بيلجه ادا ايلدم بيورديلر چون قصهٔ اسرا قبل الهجرة والفتح
وقوع يافته اولوب اسلام ام هانى فتح مكه ده واقع اولمغله صلى الصبح وصلينا قولى خدشهٔ اضطرابدن خالى اولمزديو
اعتراض ايدنلره جواب شافى بودركه ضمير جمعله مراد اولنان قبل الفتح سلك اسلامه منتظم اولان جماعتدر
تسكيم بنو فلان قتلوا قتيلا قولنده قاتل واحد اما جميعنه نسبت اولنمق مجاز بليغ مشهوردر يا خود ام هانى قبل الفتح
سرا مسلمه اوله ويا ال بنى طالب اول حضرته كمال اوزره محبتى وصدق حضرتى معتقدين اولدقلرندن قبل الاسلام
بيله اول ماه منير اسمان رسالته پيرولك ايدرلردى وتحريمه بند اولدقلرى نماز صلاة خمسهٔ مفروضه دن ماعدا اقبل

الاسرا اول حضرتك بالغداة والعشى قيام بيوردیغی نمازدر (وهذا بين) تشديد ياء مكسوره ايله (فى انه بجسمه وروحه)
ذكر اولنان خبر اسرانك جسمانی اولدیغنه برهان واضحدر (وعن ابى بكر رضى الله عنه من رواية شداد بن اوس)
ابن ثابت ابو يعلى الانصارى نزيل قدس شريف وبرادرزادهٔ حسان رضى عنهما الرحمان سنه ثمان وخمسين درفلسطين
مطلع حياتی مقطع مماته ايرشدى (عنه انه قال للنبى صلى الله عليه وسلم ليلة اسرى به طلبتك يارسول الله البارحة
فى مكانك فلم اجدك فاجابه ان جبريل حملنى الى المسجد الاقصى) بيهقى وابن مردويه شداد بن اوس رضى الله عنه
طريقندن انلر دخی يار غار شفيق حضرت صديق رضى الله عنهدن روايت ايدرلر جناب صديق اول شمع جهان فروز
رسالت عليه اجلى التحيه حضرتنه سؤال ايدوب يارسول الله دون كيجه جايكاه اقدس معتادكده جسد مقدسه كى
فقد ايلدم جناب دولتمابكى بولمدم ديدكده جواب اداولديلركه نبى جبريل امين مسجد اقصى يه كوتوردى
ديدى بو روايت دخی اول حضرتك جسد شريفيله اسرا ومعراجنه دلالت ايدر (وعن عمر رضى الله عنه قال قال
رسول الله صلى الله عليه وسلم صليت ليلة اسرى بى فى مقعد المسجد ثم دخلت الصخرة) تقدير مضافله دخلت تحت
الصخرة ديمك اولور (فاذا بملك قائم معه آنية ثلاث وذكر الحديث) اذا فجائيه وآنيه مدله جمع اناء كوعاء وزنا ومعنى
وثلاث صفة ويا آنيه دن بدل ياخود مبتدأ مقدره خبردركه هى هى ظاهرا مفردى مذكر اولمغله ثلاثة ديمك لازم
ايدى اما كاس ايله مؤول اولمغين ثلاث ايراد اولنيدى يعنى اناء من خمر واناء من لبن واناء من عسل فاخترت اللبن فقيل لى
اخترت الفطرة وهذا تمامه والحاصل ابن مردويه طريق منيع الغاب عمر بن الخطاب رضى عنه التواب جنابندن
روايت ايدر سردفتر اصفياء عليه التحايا بيوررکه شب اسراده پیشگاه مسجد اقصى ده نماز قيلوب بعده زير صخرة
اللهيه داخل اولدم يعنى الآن مسجد داود عليه السلامله شهرتياب اولان مسجد در درحال بر فرشته طوروب
انكله بيله اوچ كاسهٔ مالامال واربرى عسل مصفا وبرى خمر حمرا وبرى شير شيرين پرصفا ايدى پس شيره التفات
ايلديكمده تأييد دين اسلام ايلدك يا محمد ديو تحسين ايلديلر (وهذه التصريحات ظاهرة غير مستحيلة فتحمل على
ظاهرها) يعنى بو توضيحات اسرانك يقظة وقوعنه براهين ظاهره درشرعا وعقلا استحاله نايابدر پس تأويله عدم
احتياجله عدول اولنميوب ظاهرى اوزره حمل اولنور (وعن ابى ذر) رضى الله عنه (عنه صلى الله عليه وسلم انه قال
فرج) تخفيف راوبناء مجهولله (سقف بيتى) نائب فاعل فرج (وانا بمكة فنزل جبريل فشرح صدرى ثم غسله بماء
زمزم الى آخر القصة ثم اخذ بيدى فعرج بى) بناء فاعل ويا مفعولله روايتكردهٔ شيخين اولان حديثده ابى ذر رضى
الله عنهدن مرويدر سلطان سريرلى مع الله حضرتلرندنكه سعادتله بيوررلر قبل الهجرة بيت الله الحرامده مقيم
ايكن سقف خانه مدن برجانبی كشاده قيلنوب برفرجه پيدا اولدى سيمرغ سدره نشين جبريل امين جناح تاب
شتاب اولوب سينه مى شرح وبعده ماء آب زمزمله شويده قيلدى كما سبقت القصه ايراد اندكره بيورديلركه جبريل
المدن طتوب بنمله بيله عروج ايلدى (وعن انس اتيت) بناء مجهولله اوانانى ات وهو جبريل (فانطلقوا بى) بعض
نسخه ده بنه مجهولا فانطلق بى واقعدر وصيغهٔ جمعله ايراد جبريل وايكى فرشته دخی معيت ايتمرليه در (الى زمزم
فشرح صدرى وعن ابى هريرة عنه انه قال لقد رأيتنى) ضم مثناة فوقيه ايله للتأكيد قسم مقدره درو رأى علميه
ويابصريه در (فى الحجر وقريش تسألنى عن مسراى) جملهٔ حاليه ومسراى مصدر ميمى يا اسم مكان (فأتتنى) تأنيث
باعتبار القبيله در (عن اشياء لم اثبتها فكربت كربا ما كربت مثله قط) بضم الكافين من الماضى المجهول وكرب
قلق واضطرابله اولان حزن وغم (فرفعه الله تعالى) اى بيت المقدس (انظر اليه) جملهٔ حاليه ويا مستأنفه در (ونحوه
عن جابر) يعنى بن كنديمى روز حجرده كوردم حال انكه قريش علامات محل اسرادن پرسان اولوب بيت مقدس
عمارات واماراتندن نيجه شيئلر سؤال ايدرلركه اندن اهم اموره شغلله علاماتنى ذهن وفكرمده جايكير قلمامشدم
شويله غمكين اولدمكه قطعا بوكونه حزين واندوهناك اولمامشدم درحال خداى متعال جل عن الشبيه والمثال
بيت مقدسى پیشگاهمه اماده ونظرمده جلوه نما ونهاده بيوروب كماهى دقايق وحقايق وامارات قدسه
صرف نكاه ايلدم (وقد روى عمر بن الخطاب رضى الله عنه فى حديث الاسراء عنه صلى الله عليه وسلم انه قال
ثم رجعت الى خديجة وما تحولت عن جانبها) يعنى خديجه يه رجعت ايلدم اول حالده كه حين مفارقتنده نه
جانبنده خفته اولديسه هنوز جانب آخره تحول ايتمشيدى امدى روايةٔ مذكوره دن فهم اولنان اسرايت
خديجة الكبرى رضى الله عنهادن وقوع يافته اوله وروايات سابقه ده حجر وديكرده حطيم كه حالا قبلهكاه اهل مغرب
اولان جاى مبارككدر ويا حطيم مابين الركن والمقام اوله ديديلر

(فصــــل)

(فى ابطال حجج) ضم حاء وفتح جيمله جمع حجة دليل وبينه معناسنه (من قال انها) ضمير اسرايه راجع وتأنيث قلنمق
باعتبار القوله دركه رؤيا منام اولمغله در (نوم) يعنى بو فصل اية شريفه ده ورود ايدن رؤياى منامیدر يقظه دكلدر
دينلرك دليل وحجتلرين ابطال بيانده در (احتجوا بقوله تعالى وما جعلنا الرؤيا التى اريناك الا فتنة للناس فسماها رؤيا)
يعنى معراجيه زينتسراى عالم منامده واقع اولدى دينلر بو اية شريفه مصداقيله استشهاد ايليوب عرف
عربيه ده مشاهدهٔ منامیه مصدری رؤيادر تنكيم شهود بصرى مصدرى رؤية اولماسنه ذاهب اولديلر (قلنا) احتجاج
ايلدكلرى معنادن جواب اداه اولورزكه (قوله تعالى سبحان الذى اسرى بعبده يرده لانه لا يقال فى النوم اسرى) يعنى اية
جليله ده اولان لفظ اسرى منهج نوميده ومسالك مرقومه سلوك ايدنلرى رد ايدر زيرا خلال ليالده كى سير منامه اسرا
دينلمز (وقوله فتنة للناس يريد انها رؤيا عين واسراء بشخص) يعنى حق سبحانه وتعالى بيلنك سكا ارائه بيورديغى رؤيايى
ناسه محنه وبليه قيلدق كه سنى تكذيبه جرأة ايتمرليه مفتون اوله لر ديو رؤيا لفظ كريمندن باصره ويقظهٔ چشم سر
سعادتمندايله بيناو حقيقة حال بيدار يده جسد مقدسلريله سيرنى مراد ايدر (اذ ليس فى الحلم) ضمتين ويا ضم وسكونله
مايراه النائمدر (فتنة ولا يكذب به احد يرى مثل ذلك فى منامه من الكون) الف ولام مضاف اليهدن عوضدر
اى من كونه (فى ساعة واحدة فى اقطار متباينة) اقطار جمع قطر جانب معناسنه ومتباين دور يعنى مرآة منامده
صورتنما اولان خوارق عاداته فتنه نایاب وبونك امثالى خوابده برساعت ايچره بوكوندن طى اقطار دورادور
مشاهده ايدنلرك مدعاسى امر غريب اولمغله بركمسه انى تكذيب ودروغه نسبت ايلمز مصنف عليه الرحمة انلرى
رد ومنعده وجه آخره دخی اشارت بيوررر (على ان المفسرين قد اختلفوا فى هذه الاية) على بمعنى مع (فذهب بعضهم
الى انها نزلت فى قضية الحديبية) تصغير وتخفيف ويا تشديد يا ايله جده طريقندن مكه يه برمرحله قريب قريهٔ صغيره
وشجرهٔ مسجدى قربنده برچاهك اسميدر والان اول بئره بئر شميس ديرلر (وماوقع فى نفوس الناس من ذلك وقيل غير
هذا) مع هذا اساطين علم تفسير وما جعلنا الرؤيا التى كريمه سى تفسيرنده ومورد رؤيا وتعبير لفظ مذكورده بسط
رسوم اختلاف ايلديلر بعضيلر اية شريفه صلح حديبيه قضيه سنده شرفيافتهٔ نزول اولماسنه ذاهب اولديكه مقدما شاه
عالم صلى الله عليه وسلم عالم خوابده مشاهده ايلديكى امر عجيبى اصحاب كرام رضى الله عنهم فتح مكه ايله تعبير وبروجه
اعتماد حديبيه نام محله تشريف بيوردقلرنده قريشله صلحه كوشش اولنوب اثناى مصالحه ومراسله ده بعض
شروط اندراجيله نفوس خلقه عارضهٔ دهشت وقوعى قصه سنى اشعار ايدرديلر وبعضيلر رؤيا عام حديبيه نك
غيرى قبيل بدرده مشاهده بيوردقلرى معنانى مراد ايدرديديلر (واما قولهم انه قد سماها فى الحديث مناما وقوله
فى حديث اخر بين النائم واليقظان وقوله ايضا وهو نائم وقوله ثم استيقظت وانا بالمسجد الحرام فلا حجة فيه اذ قد يحتمل
ان اول وصول الملك اليه كان وهو نائم او اول حمله والاسراء به وهو نائم) اما انلرك قولى كه خبر سابقده اول حضرت
اسرايى منامله تسميه بيوروب حديث ديكرده دخی بين النوم واليقظه تعبير واخرده نائم اطلاق بيوروب بعده ذا
بيدار اولدم بيورملرنده اسرانك رؤياى منامى اولديغنه دليل اولمز يحتمل كه اول وصول ملكده خواب آلود اوله لر
تنكيم بينا انا نائم فى الحجر حديثنده كذا ايتمشيدى ويا براقه ابتداى حملده ووهلهٔ اولى اسراده نائم بولونه (وليس
فى الحديث انه كان نائما فى القضية كلها) يعنى حديث ما لا صحيح ولا ضعيف ده اول حضرتك جميع قضيهٔ اسراده
خواب آلود اولملرينه دلالت نايابدر (الا ما يدل عليه ثم استيقظت وانا فى المسجد الحرام) مكر فى الجمله استيقظت
لفظنك مدلولى منام اوزره دلالت ايليه لكن صحة استدلالى مانعه نيجه احتمالات بديدار اولور (فلعل قوله استيقظت
بمعنى اصبحت) شايد استيقاظ غالبا حالهٔ اصباحده اولمغين مجازا استيقظت ايله ادا بيورلديكه اصبحت معناسنه
اوله اما توجه بعد غير بعيد دركه عادة مصنفين اوزره صيغهٔ ترجى ايله تعبير ضعف قولى مشعردر (او استيقظ من نوم
آخر بعد وصوله بيته) اى البيت الذى كان فيه فالاضافة لادنى ملابسة ياخود حجر ويا بيت ام هانيده اولان
خوابدن ماعدا سعادتخانه لرينه وصوللرندنصكره نوم آخردن بيدار اوله لر (ويدل عليه ان مسراه لم يكن طول ليله
وانما كان فى بعضه) ومنام آخر اولمق اوزره دلالت ايدركه مسراى صاحب المعراج صلى الله عليه وسلم تون كيجه
اولميوب بلكه حالات لذتبخش معراجيه كيجه نك بربخشنده وقوع يافته اولديغندندر تنكير بعضه ايلا كريمه
سنده تنكير بو معناى مفيد اولور حتى اثبات مرور زمان ايدنلر زين القصص صاحبى نقلى اوزره اول چابكسوار
ميدان ملكوت صلى الله عليه وسلمك مسافهٔ ذهاب واياب اندازهٔ ساعات نجوميه دن اوچ ساعت برابر ايدرديرلر
والله اعلم (وقد يكون قوله استيقظت وانا فى المسجد الحرام) كالاول لفظ قد ايله تعبير ضعفنى مشعردر (لما) كسر لام
وتخفيف ميمله (كان غمره من عجايب ما طالع من ملكوت السموات والارض وخامر باطنه من مشاهدة الملا

لاعلی) ملکوت عالم باطن وخامر خاء معجمه ایله مزج وخلط ودراصل ملا جماعت اشراف ووجوهدرکه مهابتلری چشم نکرانی مالی قیلور ملاعلی ایله مراد ملائکهٔ مقربین درعلوشان ومنزلت ومکان ایچون وصف اولندی حاصل سخن کاهی دیمك اولورکه اول نازنین مهد وجود صلی علیه المعبود حضرتلرینك بن مسجد حرامده اولدیغم حالده بیدارا ولدم بیورملری غرفهٔ زبرجد کون ومعلا وساهرهٔ غبراملاك عظیمی مطالعه بیوردیغی عجایب حالاتدن مغمور وپوشیده وباطن اقدسلری عالم ملاعلی مشاهده‌سندن ممزوج وآمیزهٔ شکر سکر وحدت اولوب (ومارأی من آیات ربه الکبری) ووحدنه شهود کثرتدن وکثرتده وجود وحدتدن حصولپذیر اولان حالات لذتبخش ایات باهرات معاینه‌سندن ناشی (فلم یستفق ویرجع الی حال البشریة الا وهو بالمسجد الحرام) چون آثار جمال وجلال پادشاه جهان افرین مشهود لحاظهٔ اعتبار ومستغرق مقام تجلیات پروردکار اولمغین کویا خوابدن بیدار وحلهٔ ملکیتدن حالت بشریته رجوع ایتمدی الا مسجد حرامده عالم ناسوته همای همایون بال اقبال کبی سنوح ایلدکلری حالده رجعت بیوردی ایدی (ووجه ثالث) روایات متفرقه میانه‌سن جمع وتلفیق واسرا فقط روحله وقوعنه ذاهب اولنلری رده اوچنجی وجه (ان یکون نومه واستیقاظه حقیقة علی مقتضی) فتح وکسر ضاد منقوطه ایله (لفظه) یعنی طرفی حدیث انس رضی الله عنه اولان انا نائم فی المسجد قولیله فاستیقظت وانا فی المسجد حدیثندن مستفاد اولنان خواب وبیداری حضرت علیه التحیه برمقتضای ظاهر لفظ حقیقت اواق وجهیدر (ولکنه اسری بجسده وقلبه حاضر ورؤیا الانبیاء حق) ولو فی المنام (تنام اعینهم ولا تنام قلوبهم) لکن جسد مقدسلریله سیر ایلیوب چشم حقایق بینلری خواب آلود ودل آکاهلری حاضر وناظر اوله که یقظانله مساویدر ورؤیای پیغمبران برحقدر دیده‌لری نائم اولور اما قلب مستطابلری بیداردر وشاید جسد مطهرلرین نائم اولدیغی حالده جمله حکمت بو اوله که ملائکه ذات حضرت نبوتمآبی مشاهده ایدوب تجلی عحقه مرآة منجلی اوله دیدیلر (وقد مال بعض ارباب الاشارات الی نحو من هذا) مشایخ صوفیه مراد اولنور یعنی صاحب وجهك توجیهنه قریب معناسنه بعض ارباب اشارات دخی سالك وپیر اولدیلر (قال) حقایق نصوص قرءآنیه دن اخذه ماهر اولان قائل (تغمیض عینیه) اول حضرتك نوما یا قصدا چشم حقایق بینی تغمیض (لئلا یشغله) فتح اول وثالث ویا ضم اول وکسر ثالث ایله (شیء من المحسوسات) وهی الحواس الخمس السمع والبصر والشم والذوق واللمس (عن الله عز وجل) یعنی محسوساتدن برشیء اول حضرتی مشغول عن الله قلمق ایچون ماسوایه نکاه والتفاتدن منع اولندی دیدی (ولا یصح هذا ان یکون فی وقت صلاته بالانبیاء) اما والامور الواقعة فی حدیث الاسراء لا یصح فی بعضها ان یکون منا ما ایراد بیورلمق شایستهٔ شان مصنف علیه الرحمة ایدی یعنی پیغمبران حضراتیله اداء صلاتده خود تغمیض عین جائز وصحیح اولمز زیرا عند عامة الفقهاء مکروهدر لحاشاعنه علیه السلام یاخود معنا جسد مکرملریله نائم اولدقلری حالده اسرا صحیح دکادر دیمك اوله بو معنی اسرانك تعددنه قائل اولنمدیغی حالده والا ممکندر کرچه امور اسراده فیما عدا الصلاة بلا تردد امکانه قائل اولنلر مناجات حق ومراجعت موسی علیه السلام وسائر واقعهٔ اسرائیه مناما صحیح اولدیغی حالده امر صلاة دخی صحیح اولور دیمشلر (ولعله کانت له فی هذه الاسراء حالات) شاید اول حضرت ایچون امر معراجده نیجه مراتب ومقامات ظهور پذیر اوله مثلا اولا نائم اولوب وقت نمازده بیدار وقائم وشهود ایاتی مطالع وحالت تجلیده مستغرق وحال رجوعده تحیراسا والحاصل سکر وشکر وقبض وبسط وصحو ومحو وفنا وبقا بینده ایدیلر امدی وجه مذکور دخی حدس وتخمین توجیه اولنمغین ترکی مقامه انسب ایدی دیمشلر (ووجه رابع وهو ان یعبر بالنوم ههنا عن هیئة النائم من الاضطجاع) افتعال دندر یانی اوزره یاتمق یعنی اسرانك یقظة وقوعنه شاهد وجه چهارم روایه مذکوره‌ده نومله تعبیر اولنمق مضطجعا نائم هیئة وشکلندن عبارت وکنایه اولمقدر (ویقویه) تأویل مشار الیهه تقویه داده اولور (قوله فی روایة عبد بن حمید) صیغهٔ تصغیر ایله وبو مقامده عبد غیر مضاف دربل بالوصف اسمی عبد الحمیددر (عن همام) فتح هاء وشد میم اولی ایله ابن یحیی العودی یوز التمش اوچده محمول نعش اجل اولمشدر (بینا انا نائم وربما قال) ای النبی علیه السلام (مضطجع) یعنی تارة نومله وتارة اضطجاعله تعبیری کلاهمانك بر معنایه اولمسنه شهادت ایدر (وفی روایة هدبة) ضم هاء وسکون دال مهمله وفتح موحده وتاء تأنیثله هدبة بن خالد القیسی البصری ایکیوز اوتوز بشده سوار تابوت فنا اولمشدر بعض نسخه‌ده بدل هدبه معاویه ذکر اولندی (عنه) همامدن (بینا انا نائم فی الحطیم) بین الرکن والباب ویا رکن اعظم ومقام وزمزم مابینی مراد اولنور لکن اظهر معنا حجر مراد اولمقدر (وربما قال فی الحجر مضطجع وقوله فی الروایة الاخری بین النائم والیقظان) فحجتنله (فیکون سمی هیئته بالنوم لما کانت هیئة النائم غالبا) روایت دیکرده نائم ویقظان میانه‌سنده

دیو ایراد اولنان قول دخی تأیید ایدرکه اول حضرت هیئت اضطجاعی نومله تعبیر واکثر حالده نائمك هیئتی بالاضطجاع اولدیغندن تسمیه ایلدی اوله (وذهب بعضهم الی ان هذه الزیادات من النوم وذکر شق البطن ودنو الرب الواقعة) نصبله صفة زیادات ویا بدل اولور (فی هذا الحدیث انما هی من روایة شریك عن انس فهی منکرة) فتح کافله (من روایته) محققیندن بعضیلر ذاهب اولدیلرکه حالت اسراده نوم وشرح صدر وقرب جناب کردکار جمله سندن خبرده وقوعیافته اولان زیادات انس طریقندن دخی روایة شریك بن عبد اللهدن مروی وروایات ثقاته مخالفه وشاذه‌در (اذ شق البطن فی الاحادیث الصحیحة انما کان فی صغره علیه الصلاة والسلام وقبل النبوة) ماقبلنی تأکید اولور یعنی اخبار صحاحده ورود ایدن شرح سینهٔ سلطان عالم صلی الله علیه وسلم برکره مادر رضاعیلری حلیمهٔ سعدیه عندنده هنکام صباوتده واقع اولمشدرکه بعثتدن مقدمدر نعم جبل حراده صدر سورهٔ اقرأ نزولنده شق صدرك وقوعی ثبوت یافتهٔ تعیندر لکن تصریح کردهٔ امام سهیلی اوزره شرح صدر مرهٔ عالم صغرنده لازالة حظ الشیطان وبردفعه حالت کبرنده عالم علوی یه دعوت بیورلدقده ملیء الحکمة والایمان واقع اولمشیدی اما شریك علیه الرحمه روایهٔ ذلك ایله منفرددر ولو امام سهیلی موافقت ایتمش اولسونلر (ولانه) شریك (قال فی الحدیث قبل ان یبعث والاسراء کان باجماع بعد المبعث) مصدر میمی بمعنی البعث (فهذا کله یوهن) تشدید هاء ایله (ما فی روایة انس مع ان انسا قد بین من غیر طریق انه انما رواه عن غیره وانه لم یسمعه من النبی صلی الله علیه وسلم فقال مرة عن مالك بن صعصعة وفی کتاب مسلم لعله عن مالك بن صعصعة علی الشك وقال مرة کان ابو ذر یحدث) والحاصل شریك جناب انس رضی الله عنهدن روایت ایتدیکی خبرده اول حضرت بعث اولنمزدن مقدم ایدی دیوب اجماع محدثینله اول حضرته اسرا رسالتله بعث اولندقدنصکره ایدی پس شریکك انسدن روایتلرینك کاسی ضعف ووهندن خالی ورهایاب دکادر مع هذا انس رضی الله عنه طرق متعدده‌دن لامن طریق واحد بیان ایدوب سائر صحابه‌دن روایت ایدر وکندولری بالذات حضرت رسالت پناهدن سماعا روایت بیورمیوب آخردن اخذ ایدوب کاهی مالك بن صعصعه‌دن نقل ایدوب کتاب مسلمده خود شاید مالکدن مروید ردیو اداة شك ایله تعبیر ایلدی وکاهی انس حدیث اسرایی ابو ذر رضی الله عنهدن روایت ایلدی دیدی امدی بو جمله توهین روایته داله اولدیغی خفی دکادر (واما قول عائشة ما فقد جسده) فقد بناء مجهولله وروایت اخراده فقدت صیغهٔ متکلم ایله‌در (فعائشة لم تحدث به عن مشاهدة لانها لم تکن حینئذ زوجه ولا فی سن من یضبط) تحتیه وفوقیه وفتح وکسر موحده ایله ضبط وامثالی وحفظ وتمیز یعنی همخوابهٔ سید الوری عائشه رضی الله عنها حضرت شمع جهانفروز رسالت روح شریفلری هوا کیر کنکرهٔ عرش الرحمن اولدقده بدن مقدسلری مطرح اسایشده غنودهٔ جلباب خواب ایدی دیمه‌لری مشاهده ایله خبر دکوری تحدیث واخبار ایتمدی زیرا وقت وزمان اسراده اول حضرتك حبالهٔ ازدواجنه بند ومحرم سراپردهٔ زفاف اولمدقلرندن ماعدا هنوز سن وسالی ضبط واتقان وحفظ وتمییز درجه‌سنه رسیده دکل ایدی (ولعلها لم تکن ولدت) بناء مجهولله (بعد) مبنی علی الضم ضد قبل تقدم وتأخر متصل ومنفصلده مستعملاندر (علی الخلاف فی الاسراء متی کان) اسرانك نوقت وقوعیافته اولدیغنه اختلاف اقوال اوزره شاید عائشة رضی الله عنها قصهٔ معراج ووقوع اسرادنصکره تولد ایتمش اوله (فان الاسراء کان فی اول الاسلام علی قول الزهری ومن وافقه بعد المبعث بعام ونصف وکانت عائشة فی وقت الهجرة بنت نحو ثمانیة اعوام) زیرا اسرا محمد بن شهاب زهری ومن وافقه قولنجه اول ظهور اسلامده قبل الهجرة بعثتدن بربچق سنه صکره مکه‌ده وقوع بولوب صدیقه رضی الله عنها ایسه زمان هجرهٔ نبویه‌ده سکز یاشنده ایدی فعلی هذا زمن اسراده قدمنهادهٔ عالم وجود اولمامش اولور (وقد قیل کان الاسراء لخمس) لام توقیتیه درای وقت هو سنة خمس کما فصله النحاة فی باب العدد (قبل الهجرة) ویا اسرا هجرتدن بش ییل مقدم ایدی دیدیلر (وقیل قبل الهجرة بعام) ویا هجرتدن بك سال اول دیدیلر (والاشبه انه لخمس) اما قول اصح بنج سال پیشین اولمقدر (والحجة لذلك تطول ولیست من غرضنا) یعنی بو بابده دلیل طائل اولور امدی بو کتابده مقصود بسط ادله وحجج دکل بلکه اوصاف حضرتدن پیوستهٔ صحت اولان آثارله اکتفا واختصار مراددر (فاذا لم تشاهد ذلك عائشة دل انها حدثت) بناء المتکلم حکایة لقول من اخبرها باقیا علی صورتها الاولی کذا لعلی القاری بذلك عن غیرها چون عائشة رضی الله عنها زمن اسرادن ذکر اولنان آثاری مشاهده ایتمدی پس عدم مشاهده‌سی دلالت ایتدیکه صدیقه رضی الله عنها ذلك الخبری صحابه‌نك برندن تحدیث ایلدی (فلم یرجح خبرها علی خبر غیرها ظاهرا فیرجح خبر غیرها علی خبرها دیمك ارجح ایدی لروایتها عن مجهول بل لعدم ثبوته عنها (وغیرها یقول خلافه مما وقع نصا فی حدیث ام هانئ) بعض نسخه‌ده بدل فی من بیانیه ایله (وغیره) کحدیث ابی ذر ومالك وابی هریرة وغیرلر ایسه

ام هانی وغیرك حدیثنده صریح اولانك خلافیله روایت ایدر (وایضا) مصدر آض بمعنی رجع (فلیس حدیث
عائشة بالثابت) یعنی ماقفدت جسده قولی محدثین عندنده ثبوت یافته دکلدر متن حدیثنده علت قادحه دن ناشی
وسندنده محمد بن اسحق که امام مالك وغیریلر مومی الیهك ضعفنه قائلین اولدقلرندن رسیدهٔ صحت دکلدر (والاحادیث
الاخر) ضم همزه وفتح خا ایله جمع اخر (اثبت) روایة صدیقه دن غیری اسراده ورود ایدن احادیث وارده من جهة
الثبوت اکثر واصحدر (واسناذمنی حدیث ام هانیٔ وماذکرت فیه خدیجة) یعنی بزو بزدن غیری محدثین اثبت قولمز ایله
ام هانی حدیثی وعمر رضی الله عنه خبریکه خدیجهٔ کبری درج اولنمشیدی لعدم ثبوتهما فی الصحیحین بونلری
مراد ایدردکل ابن بلکه اثبت دیدیککمز قوله غیرهذین الخبرین احادیث اخرایی مراد ایده رز (وایضا فقد روی
فی حدیث عائشة ماقفد جسده) بالبناء للمجهول المسند لغیرها (ولم یدخل بها النبی صلی الله علیه وسلم
الا بالمدینة) جملهٔ حالیه در یعنی حال آنکه شمع شبستان رسالت حضرتلری صدیقه رضی الله عنهایی محرم سرای
زفاف بیورمدیلر الادار الهجرهٔ منوره ده زفاف ایلدیلر (وکل هذا یوهنه) تشدید وتخفیف له سابقا ولاحقا ذکر اولنان
اخبارك جمله سی حدیث ماقفدت جسده خبرینی توهین وضعفنی ایجاب ایدر (بل الذی یدل علیه) یعنی عدم صحت
خبر عائشه دن ذکر اولنان شیٔ اوزره دلالت ایدر (صحیح قولها انه) فتح وکسر همزه ایله (بجسده لانکارها ان یکون
رؤیاه لربه رؤیا عین) یعنی روایهٔ اخراده عائشه رضی الله عنهادن نقلی پیوستهٔ صحت اولان خبرده که اسرا جسد شریف
حضرتله وقوعیافته اما اول حضرتك رب تعالی یی بعین رأسه رویتی انکار ایلدیکیچون یعنی جسد مطهر ایله
اسرا ایلدی لکن جناب کبریایی عیانا کورمدی روایت ایتملری ماقفدت جسده حدیثنده عدم صحتنه دلالت ایدر
(ولو کانت عندها مناما لم تنکره) صدیقه رضی الله عنها عندنده اکر اسراده رؤیای حق مناما اولیدی رویتی انکار
ایتمزدی زیرا رؤیای منام جائزه در وبحث ایسه عیانا رؤیتده در (فان قیل فقد قال تعالی ما کذب الفؤاد ما رأی
فقد قیل جعل ما رآه للقلب وهذا یدل علی انه رؤیا نوم ووحی) جرله نوم اوزره معطوفدر (لامشاهدة عین وحس)
عطف تفسیر یعنی ایهٔ جلیله ده رؤیتی قلب ایچون اثبات ایلدی بصر ایله تعلیق ایتمدی پس جعل مذکور رؤیای
منام ووحی اولمق اوزره دلالت ایدوب معاینهٔ عین وحس بصری اولمغی مقتضی دکلدر دینلور ایسه (قلنا یقابله قوله
تعالی ما زاغ البصر وما طغی فقد اضاف الامر للبصر) زاغ بمعنی مال وطغی تجاوز یعنی جواب داده اولورز که بصر
مائل اولوب رؤیهٔ متحققه دن تجاوز ایتمدی ثبات وتیقن ایلدی دیو وصف قول اوله مقابله ومعارضه ایدوب
مرتبهٔ احتجاجدن اسقاط ایدرکه امر رؤیتی بصره اضافه ایلدی (وقد قال اهل التفسیر فی قوله ما کذب الفؤاد
ما رأی) قول کریم رب رحیمده ارباب تفسیر بیوردیلر (ای لم یوهم القلب) رفعله (العین) نصبله ویا نصب قلب ورفع
عین ایله ان تقدم او تأخر مرفوع اولان فاعلدر (غیر الحقیقة) غیره نصوب مفعول ثانی یوهم (بل صدق رؤیتها)
یعنی بصر وبصیرت متفقان اولوب حقیقت اوزره وقوعلرنده بکدیکره شك ومخالفه ایلمدی بلکه قلب رؤیهٔ عینی
تصدیق ایلدی والحاصل مشاهده ایلدیکی تخییل کاذب دکل بل امر محقق ایدیکه انك اوزرینه عین وقلب تواطا
ایلدی (وقیل ما انکر قلبه ما رأته عینه) فیکون ضمیر رأی راجعا الی النبی صلی الله علیه وسلم لا الی الفؤاد یعنی اول
حضرتك مشاهده ایلدیکی امری دل آکاهی انکارا یتمدی دینلدی والله اعلم

فصل

(واما رؤیته صلی الله علیه وسلم لربه عزوجل فاختلف السلف فیها فانکرته عائشة رضی الله عنها) رؤیته راجع ضمیر
تذکیر قیلندی زیرا تأنیث مصدر غیر معتبر الوقوعدر اما بعض نسخده فانکرتها ورودی ظاهره در یعنی جناب سید
الوری علیه التحایانك ذات فرد بیچون عظم شانه وغلب سلطانه حضرتنی شب اسراده بعینه یقظة رؤیتنده علماء سلف
اختلاف ایلیوب عائشه رضی الله عنها انکار ایلدی (حدثنا ابو الحسین سراج) کسر سین وفتح راء مخففه وجیمله
(ابن عبد الملك الحافظ بقرآتی علیه قال حدثنا ابی وابو عبد الله بن عتاب الفقیه قالا حدثنا القاضی یونس بن مغیث)
ضم میم وکسر غین معجمه ومثناة تحتیهٔ ساکنه ومثلثه ایله ابن الانصاری المعروف بابن الصفار بشیوز اوتوز ایکی
تاریخنده قرطبه ده عازم دار بقا اولدیلر (حدثنا ابو الفضل الصقلی) فتح صاد وقاف وتشدید لام مکسوره ایله بلاد
اندلسده صقلیه یه نسبتدر (حدثنا ثابت بن قاسم عن ثابت عن ابیه وجده) پدری ابو محمد قاسم غریب حدیثده
کتاب الدلائل مؤلفیدر و پدر و پسر تألیف وشیوخ ورحلتده شرکت بیوردیلردی قاسم مومی الیه اوچیوز لیکیده
سرقسطه نام بلده ده راحتسرای عقبایه عزم ایلدی (قالا حدثنا عبد الله بن علی حدثنا محمود بن آدم) مروزی
ایکیوز اللی سکزده وفات ایتمشلردر (قال حدثنا وکیع) بن الجراح یوز یتمش التی تاریخنده سرنهادهٔ بالین

لحد اولدی (عن ابن ابی خالد) اسمعیل بن سعید البجلی الکوفی سنة ست واربعین ومائه ده رو براه سوی نعیم اولدیلر
(عن عامر) ابو عمر الشعبی قاضی الکوفة کثرة حفظله ضرب مثل اولنوب احفظ من الشعبی دینلان ذات عالی قدردر
صحابه دن بشیوز نفر کسنه یی ادراك بیوردیلر یوز اوج حدودنده عماری کزین تابوب فنا اولدیلر (عن مسروق
انه قال لعائشة یا ام المؤمنین هل رأی محمد ربه) یعنی مسروق جناب عائشه یه دیدیکه یا ام المؤمنین شب اسراده محمد
صلی الله علیه وسلم حالهٔ بیداریده جناب رب العزتی کوردیمی (فقالت) مجیبة له (لقد قف) فتح قاف وتشدید فا ایله
قفقفه دندرکه رعدت معناسنه (شعری مما قلت) ما مصدریه ویا موصوله در (ثلاث من حدثك بهن فقد کذب من
حدثك بان محمدا رأی ربه فقد کذب ثم قرأت لا تدرکه الابصار الایة) وهو یدرك الابصار وهو اللطیف الخبیر عائشه
رضی الله عنها مسروقه جواب داده اولدیکه موی بدنم اوردی یعنی سؤاله تصدی ایلدیکك امردن جلدمه اقشعرار
ورعدت حاصل اولور اوچ شیدرکه انلر ایله سکا خبر ویرن بدرستی دروغ کویدر اولا سکا بر کسنه خبر داده اولسه که
محمد علیه السلام لیلهٔ معراجده یقظة رب العزتی کوردی دیو بلا مریة اول کذب وفریه در دیو استدلالا
لا تدرکه الابصار آیهٔ کریمه سنی تلاوت ایلدی یعنی ابصار حق سبحانه وتعالی یی ادراك ایلمز (وذکر الحدیث)
مسروق حدیث مشار الیهی بتمامه نقل ایلدیکه من زعم ان محمدا صلی الله علیه وسلم کتم شیئا من الوحی ثم قرأت
یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیك من ربك الایة ومن زعم انه یخبر بما یکون فی غد فقد اعظم الفریة ثم قرأت ان الله
عنده علم الساعة الایة انتهی امدی آیهٔ لا تدرکه الابصار کریمه سنده دینلدیکه نور کمال وصفت کبریای جلاله تجلی
وقوعنده ذات مولی وحقیقت کبریایی حاسهٔ بصر احاطه ایلمز اما صفات جمال صمدیه دن نطاق قدرت بشریه یه
مقارن وشایان تجلی ظهورنده بدون احاطه رؤیهٔ جمال الله استبعاد اولنمز ودخی آیهٔ جلیله نك علی سبیل الاحاطه
رؤیتی نفی ایلدیکی لا محالة بدون الاحاطة نفی رؤیتی ایجاب ایتمز کذا قرره مولانا علی القاری (وقال جماعة بقول
عائشة وهو المشهور عن ابن مسعود وغیره) محدثین وعلمادن برفرقه دخی رؤیة الله خصوصنده قول عائشة رضی الله
عنها ایله قائللردرکه روایت مرقومه عبد الله بن مسعود وغیریدن شهرت یافتدر (ومثله) کذلك ابن مسعود وعائشة
رضی الله عنهما قولی نظیری (روی عن ابی هریرة انه قال انما رأی جبریل) یعنی ولقد رآه نزلة اخری کریمه سی
تفسیرنده ابی هریره دن مروی اولان محمد علیه السلام جبریل امینی کوردی رب العزتی کورمدی (واختلف
عنه) بناء مفعول له ینه ابی هریره دن انه رآه بعینه قولیله رؤیتی خبری وروایهٔ مذکوره ایله انکاری اختلاف
اولندی (وقال بانکار هذا وامتناع رؤیته فی الدنیا جماعة من المحدثین والفقهاء والمتکلمین) یعنی وقوع رؤیتی
جواز داده اولان قولی انکار وعالم دنیاده رؤیة الله امتناعنه ارباب حدیث وفقه واصولدن بر طائفه
قائلیندر ومسئلهٔ رؤیة خصوصنده اهل سنة ومعتزله بیننده وقوعبولان اختلافات وادلهٔ فریقین مشهوردر حق
تألیف مستقله ایله افراد ایلمشلردر (وعن ابن عباس انه رآه بعینه وروی عطاء عنه انه رآه بقلبه وعن ابی العالیة عنه
انه رآه بفؤاده مرتین) عطا ابن ابی رباح المکی الفقیه وابی العالیه رفیع بن مهران الباجیدر جناب ترجمان القرآن
رضی عنه المنان حضرتندن مرویدرکه فخر عالم صلی الله علیه وسلم رب العزتی عین رأسیله کوردی وینه مومی الیه
جنابندن روایتکردهٔ عطا اولان خبرده عین بصیرتیله وابی العالیه دخی مشار الیه حضرتندن نقلی اوزره ایکی کره
فؤادیله کوردی دیو روایت ایتدیلر (وذکر ابن اسحق) صاحب مغازی (ان ابن عمر رضی الله عنهما ارسل الی
ابن عباس یسأله هل رأی محمد ربه فقال نعم) عبد الله بن عمر ابن عباس رضی الله عنهم حضرتلرینه فرستادهٔ نامهٔ
استعلام اولوب حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم یقظة شب اسراده ذات کبریایی عین بصر ایله عیانا کوردیمی
دیدکده خبر محترم رضی الله عنه بلی دیو جواب داده اولدی والحاصل مسئلهٔ رؤیتده ابن عباس حضرتندن روایت
مختلفه در (والاشهر عنه) انلردن شهرت ترین روایت (انه رأی ربه بعینه روی ذلك عنه من طرق) اسانید متعدد ایله
روایت اولندیغی شهرتنی مقتضیه در (وقال) روایتکردهٔ حاکم ونسائی وطبرانی اولان بعض طرقده رأی ربه بعینه
قولنی تقویة ابن عباس بیوردر (ان الله تعالی اختص موسی بالکلام وابراهیم بالخلة) ضم خاء معجمه ایله (ومحمدا
بالرؤیة) ای بالبصریة لا القلبیة یعنی پروردکار عالم جل شانه حضرتلری موسی بن عمرانی بغیر واسطة کلام ایله بین
سائر الانبیا قدرنی جلیل وابراهیم علیه السلامی واتخذ الله ابراهیم خلیلا عنوان خلت نشانیله ذات عالیسنی میانهٔ
پیغمبرانده رفیع ومعنون ومحمد مصطفی صلی الله علیه وسلمی جمال با کمالنی رؤیة بصریه اجلالیله اختصاص وبین
المرسلین جلیل القدر والمنزله قیلدی اول حضرت کرچه علی وجه المرام کلام وخلت ومحبتده کلیم وخلیله معادل
اما ابن عمران بلا واسطة مناجاة فی الارض وخلیل جمیل مع الله الجلیل معاملهٔ مخصوصه فی هذه الدار ایله شهرتیاب

اولدقلر ایچون اختصاص فرق اولنور (وجمته) رؤیة اوزره دلیلی (قوله تعالی ما کذب الفؤاد مارأی) یعنی
مشاهدهٔ جمال اللهده محمد علیه السلامك بصری معاینه ایلدیکی امری رؤیتده خلافنه قلبی اعتقاد ایتمدی
بلکه دل آکاهی بصر حقیقت بینی تصدیق ایلدی (افتمارونه علی مایری) همزهٔ استفهام انکار یدر امدی ریب
وجدل رؤیة بصر خصوصنده وقوعیافته در رؤیة بصیرتده ایسه شك ومرانا یابدر وبو آیتله استدلال عبرة عموم
لفظه بناءدرلا بخصوص السبب والاظاهر اشك نفس اسراده کفاردن ظهورا یتمشدر یعنی محمدك کوردیکی شیء
اوزره شك وامترا وا کا مجادله می ایدرسز (ولقد رأه نزلة اخری) نزلة فعلة من النزول مرة مقامنه اقامه وانك
نصبیله منصوبدر وبو آیتله احتجاجده نظر ظاهردر زیرا جمهور مفسرین مفعول ضمیرنی جبریل علیه السلامه
ارجاع ایدرلر ومع الاحتمال یضعف الاستدلال (قال الماوردی) امام جلیل القدر ابوالحسن علی بن محمد الشافعی
(قیل ان الله قسم کلامه ورؤیته بین موسی ومحمد فرأه محمد مرتین) یعنی خدای بیچون علت کلمه حضرتلری کلام
ورؤیتنی موسی ومصطفی علیهما الصلاة والتحایا بیننده تقسیم بیوروب جناب مصطفی صلی الله علیه وسلم ایکی دفعه
شرف رؤیة لقاء رب العزة ایله شرفیاب ومکرم اولدیکه مقام قاب قوسین ایله سدرة المنتهی ده امدی عبارتده ایراد
اولنان کلمهٔ قیل برای اداء تمریض اولیوب مجرد نقل قصدا اولنمشدر (وکلمه موسی مرتین) وموسی علیه السلامه
دخی ایکی کره کلام ایلدی بری فرعون بی عونه ارسالده ودیکری جبل طوره رجوعنده اما حق بوکه
دنیاده مرارا عدیدة مناجات کلیم اللهده مکالمه وقوعیافته در ولذا کلیم الله عنوانیله مبجل قیلندی
(وحکی ابوالفتح الرازی وابو اللیث السمرقندی الحکایة عن کعب) یعنی رازی وسمرقندی روایتکردهٔ ماوردی
اولان قصه یی کعب الاحبار رضی عنه الغفار جنابندن نقل ایلدی (وروی عبدالله بن الحارث) عبدالله
ابن نوفل بن الحارث البصری ویا ابو الولید البصری اوله (قال اجتمع ابن عباس وکعب فقال ابن عباس اما نحن
بنوهاشم فنقول ان محمدا رأی ربه مرتین) بنوهاشم مرفوعا نحن لفظندن بدل ویا اختصاص اوزره نصبی جائزدر
یعنی خبر مکرم ایله کعب الاحبار رضی عنهما الستار کماذکره الترمذی عرفه ده اجتماع ایلیوب ابن عباس ناطقه پرداز
اولوب بزلر بنی هاشم دکلمز امدی بزدیرزکه حضرت مصطفی جناب رب العزتی ایکی کره کوردی (فکبر کعب
حتی جاوبته الجبال) پس جناب کعب الاحبار مقال عظمت مأل حبر ایله فرحناك ویا تعجب کنان لب جنبان تکبیر
ایلدی تاکیم صداسی جباله عکس ایلدی (وقال ان الله قسم رؤیته وکلامه بین محمد وموسی فکلمه موسی ورأه محمد
بقلبه) امدی رؤیة قلبیه رؤیة بصریه یی منافی دکلدر وکلام حبره موافق اولور یاخود عین رأسله رؤیتی
منکراوله (وروی شریك عن ابی ذر فی تفسیر الایة قال رأی النبی صلی الله علیه وسلم ربه) یعنی ما کذب
الفؤاد مارای کریمه سی تأویلنده نبی مکرم خدای اکرمی کوردی دیدی وفیه نظر (وحکی السمرقندی عن محمد بن
کعب القرظی) ضم قاف وفتح را وکسر ظاء منقوطه ایله بنی قریظه یه نسبتدر (وربیع بن انس) قرظی وربیع
تابعلردندر (ان النبی صلی الله علیه وسلم سئل هل رأیت ربك فقال رأیته بفؤادی ولم اره بعینی) حضرت رسالت
پناه صلی علیه الا آله جنابنه سؤال اولندیکه رب العزتی کوردیکزمی دیو جوابداده اولدیلرکه سویدای قلبمله
کوردم عین رأسمله کورمدم دیدی روایهٔ مذکوره یحتمل که مرهٔ اولی ده بو وجهله ظهور ایده (وروی مالك بن
یخامر) فتح مثناة تحتیه وخاء معجمه والف ومیم مکسوره ورا ایله علم منقول وصرفدن ممنوعدر واصحابدن اولوب
مروی اما اصح قول تابعی اولمقدر بخش حدودنده عازم سرای بقا اولدیلر (عن معاذ عن النبی صلی الله علیه وسلم
قال رأیت ربی وذکر کلمه) اسم جمع لکلمة مضافا الضمیر الله او الحدیث لادنی ملابسة (فقال الله یا محمد فیم یختصم
الملأ الاعلی) مکفرة للخطایا ومقربة الی الله زلفی اولان مراتب علیه دن ملائکه بربرینه نیجه پرسان اولورلر
(الحدیث) ای اقراء روایتکردهٔ احمد بن حنبل اولان حدیث صحیحدرکه اولی قال معاذ رضی الله عنه صلی صلی الله
علیه وسلم الغداة ثم اقبل علینا فقال انی ساحدثکم انی قمت من اللیل فصلیت ماقدرلی ونعست فاذا انا بربی فی احسن
صورة فقال یا محمد فیم یختصم الملأ الاعلی قلت انت اعلم ای ربی فوضع کفه بین کتفی فوجدت بردها بین ثدیی فعلمت
مافی السموات والارض ثم تلا وکذلك نری ابراهیم ملکوت السموات والارض الی آخر الحدیث کذا فی المصابیح
امدی داب محققیندرکه برامر عظیمك ذکری اثناسنده وذکر کلمه قولیله تعبیر وادا بیوررلر خبرمذکورده ورود ایدن
رؤیة یا عالم خوابده رؤیة وتجلی اوله یاخود ظاهرا کشف وظهور اوله حاصلی حسن معامله ولطفله تجلیء ذات
وقوعنه تمثیلدر (وحکی عبدالرزاق) ابن رافع الصنعانی صاحب التصانیف الجلیله ایکیوز اون برده محفهٔ دربند
فنا اولان تابوته سوار اولمشدر (ان الحسن کان یحلف بالله لقد رأی محمد ربه) یعنی حسن بصری قدس سره

العزیز زیاده قسم بیوروب بتحقیق محمد صلی الله علیه وسلم چشم سریله رب العزتی عیانا کوردی (وحکاه عنه عمر بن
الطلمنکی) طاء مهمله وفتح لام ومیم وسکون نون وکسر کاف ویای نسبیه ایله امام احمد مغافری عالم قرطبه درتیوز
یکرمی طقوزده سوی نعیمه روان اولدیلر ابن حزم وابن عبدالبر مومی الیه رواتندندر (عن عکرمة) مولی ابن عباس
رضی الله عنهما (وحکی بعض المتکلمین ان هذا المذهب عن ابن مسعود) بعض علماء اصول دین رؤیة الله بعینه
مذهبنی عبدالله بن مسعود رضی الله عنهدن نقل وحکایة ایلدیلر (وحکی ابن اسحاق) محمد بن اسحاق بن یسار صاحب
المغازی (ان مروان) بن الحکم بن ابی العاص القرشی الاموی ولد سنة اثنتین ولم یصح له سماع ولا روایة اما امام
عثمان ومیسره رضی الله عنهمادن راوی اولور التمش بش تاریخنده وفات ایلدی (سال اباهریرة هل رأی محمد ربه
فقال نعم) مروان جناب ابی هریره دن پرسان اولوب حضرت محمد صلی الله علیه وسلم بعینه رب تعالی یی کوردیمی
دیدکده ابوهریره بلی دیدی (وحکی النقاش عن احمد بن حنبل انه قال انا اقول بحدیث ابن عباس بعینه رأه رأه
حتی انقطع نفسه) فتح فا ایله (یعنی نفس احمد بن حنبل) امام نقاش امام احمددن نقشبند روایت اولورکه بن عبدالله
ابن عباس حدیثیله قائلم که محمد صلی الله علیه وسلم باری تعالی عز وعلا حضرتلرینی چشم سریله کوردی دیو تکرار
ایلدی تاکم امام کمل احمد بن حنبل تکلمدن عاجز اولوب ترك کلام ایلدی ولفظ یعنی ایله تفسیر ابن عباسه عود ضمیر
توهمنی دفع ایچوندر (وقال ابوعمر) السابق ذکره (قال احمد بن حنبل رأه بقلبه وجبن علی القول) فتح جیم
وضم با ایله ضعف قلب (برؤیته فی الدنیا بالابصار) کسر وفتح همزه ایله جمع بصر یعنی ابن حنبل دیدیکه اول حضرت
علیه التحیه ذات پاك کبریایی قلبله مشاهده ایلدی دیو دنیاده ابصارله رؤیت قوانه اقدام ایتمدی یعنی تأدبا باظهاره
جرأة بیورمدی دیدی (وقال سعید بن جبیر لا اقول رأه ولا لم یره) یعنی سعید بن جبیر احد قوانه میلان ایتمیوب
نه کوردی ونه کورمدی دیرم دیو رؤیتده توقف ایلدی (وقد اختلف فی تأویل الایة عن ابن عباس وعکرمة
والحسن وابن مسعود) یعنی ولقد رأه نزلة اخری عند سدرة المنتهی کریمه سی تفسیری نقلنده جناب جبیر وعکرمة
وبصری وعبدالله رضی عنهم الاله جنابلرندن اختلاف اولندی (فحکی عن ابن عباس وعکرمه رأه بقلبه)
کلاهمادن رؤیة بصیرتله محکی درکه ضمیر رأه حق تعالی یه راجعدر (وعن الحسن وابن مسعود رأه جبریل) رأه ضمیری
امین وحی جلیل جبریل علیه السلامه راجع اولور (وحکی عبدالله بن احمد بن حنبل عن ابیه) امام کمل ابن حنبل
فرزند عالیلریکه عفت وسنتده بدرعالی قدری آسادروالدی سن وسالنده ایکن ایکیوز طقسان عام هجریده عزم
کلکشت بهشت ایلدی پدربزرکوارندن نقل بیوررکه (انه قال رأه) ابن حنبل دیدیکه بعینه جناب مصطفی علیه
التحایا حضرت رب العزتی جل وعز معاینه ایلدی امدی رؤیة عینیه ایله تصریح بیورملق سابقا ابو عمرك ینه احمد
ابن حنبلدن عدم تصریح روایتنی منافی دکلدر شاید بعض مجالسده مقتضای مقام سببیله اخفا بیورمش اوله لر
(وعن ابن عطا فی قوله تعالی الم نشرح لك صدرك قال شرح صدره للرؤیة وشرح صدر موسی للکلام) تفسیر
انشراحده ابن عطا علیه رحمة المولی جنابندن منقولدرکه حضرت مصطفانك سینهٔ پرسکینه سن رؤیة ایچون
شرح ایلدی یعنی قلب شریفنی قوی بیوردیکم مشاهدهٔ جماله قدرتیاب اوله وصدر موسایی شرح ایلدی تاکیم سماع
کلام ومعاینهٔ جلال وعظمتنه طاقت آور اوله (قال ابوالحسن علی بن اسماعیل الاشعری رضی الله عنه) ابو موسی
الاشعری الصحابی رضی الله عنهك حفیدی اولان امام اهل السنة وصاحب تصانیف مشهوره خبر جلیل القدر ایدی
ایکیوز یکرمی درت سنه هجریه سنده دفین خاك عطرناك اولمشدر (وجماعة من اصحابه) ای النبی علیه السلام او من
اتباع الاشعری (انه صلی الله علیه وسلم رأی الله ببصره وعینی رأسه) رؤیا بصریه اولدیغن تأیید وعینینك رأسه
اضافتی عین قلب وظهرندن احترازدر یعنی ابوالحسن واصحاب حضرتدن بر طائفه دیدیلرکه حضرت سرور انبیا علیه
اطیب التحایا حق سبحانه وتعالی یی بصر ایله ودو چشم سریله کوردی (وقال کل ایة اوتیها نبی من الانبیاء علیهم الصلاة
والسلام فقد اوتی مثلها نبینا صلی الله علیه وسلم وخص من بینهم بتفضیل الرؤیة) ینه اشعری رحمه الله بیوررکه
هرایة ومعجزه انبیادن بر پیغمبره عطا اولندی حقیقة ویا صورة اول معجزه نظیری نبی آخر الزمان علیه صلوات الرحمان
جنابنه بخش واعطا قیلنوب سائر انبیادن اول حضرت جناب رب العزتی دنیاده عیانا مشاهده زیاده سیله مختص
ومفضل قیلندی زیرا حقیقت محمدیه جامع الاسما اسم اعظم صورتیدرکه عوالمده تصرف انکچوندر من جهة
حقیقته لا من جهة بشریته عوالمده اولان اشیا اول حقیقتدن استمداد واستفاضه ایدرکه حقیقتده خلیفه اول
حضرتدر هر معجزه کم برنبی یه اختصاصله خداداد اوله اولا وبالذات جناب محمد علیه السلام ایچون تخصیص اولنوب
بعده انلردن اخره افاضه قیلندی * وکل ای اتی الرسل الکرام بها * فانما اتصلت من نورهم بهم (ووقف بعض مشایخنا

فى هذا) جمع مشيخة على القياس اوشيخ على خلاف القياس يعنى شيوخمزدن بعضيلر ثبوت ونفى رؤيتده توقف ايتديلر
(وقال ليس عليه دليل واضح ولكنه جائز ان يكون) ثبوت رؤية اوزره دليل صحيح ظاهر نا ياب اما بحسب العقل ثبوتى
رسيدهٔ صحت ودنياده وقوعى جائزدر ديديلر (قال القاضى ابو الفضل رضى الله عنه والحق الذى لا امتراء فيه ان رؤيته
تعالى فى الدنيا جائزة عقلا وليس فى العقل ما يحيلها) مصنف عليه الرحمه بيورركه قول حق بى ريب وشك بارى
تعالينك دنياده كورلمسى عقلا جائز اولقدر زيرا خداى ذى الجلال حقيقة هر موجودده موجود وهر موجودك
ايسه عيانا رؤيتى جائزدر مستحيله اولاسى مقتضى حال نا موجوددر بو دليل عقلى مؤيد اولور دليل نقلى ايراد ايدرلر
(والدليل على جوازها فى الدنيا سؤال موسى عليه الصلاة والسلام لها) يعنى عالم دنياده جواز رؤية الله اوزره دليل
حضرت كليم اللهك رب ارنى انظر اليك قوليله طلبكار رؤية اولمسيدر وموسى عليه السلام پيغمبران اولوا العزمدن
اولوب ما لا يجوز على الله اولان شيئى بارى تعاليدن طلب وصحة رؤيتى معتقد اولمسه سؤال ايتمزدى امدى بو كلام
تحقيق رؤيتنه دال اولوب وقوع رؤيتنه دلالت ايتمز (ومحال ان يجهل نبى ما يجوز على الله وما لا يجوز عليه) تنوين لفظ
نبى تنكير وتعميم ايچون ويا براى تعظيم اوله يعنى انبيادن برنبى حق سبحانه وتعالى شاننده جائز وغير جائز اولانى بيلمامك
محالدر (بل لم يسأل الا جائزا غير مستحيل) بلكه كليم الله حضرت مولادن طلبكار اولدى الاجناب حق حقنده
محال اولميوب ممكن وجائز اولان شيئى سؤال ايلدى لان سؤال المحال من مثله محال (ولكن وقوعه ومشاهدته من
الغيب الذى لا يعلمه الا من علمه الله) تشديد لام له اى اطلعه الله اياه جوازى مقرر ومثبت براى فخر رسالت عليه
التحية وقوعى خاصهٔ غيبدندركه اول غيبى كسه بلمز مكر الله تعالى بلدرديكى ذات دانا اولور (فقال له الله) اى لموسى
عليه السلام (لن ترانى اى لن تطيق ولا تحتمل رؤيتى) ايزدكريم موسى الكليمه لن ترانى بيوردى يعنى بو حالتده رؤيتمه
طاقت آور ومحتمل وتجلياتمه قدرتياب اوله مزسن ديدى امدى نفى جواز رؤيتى مشعر اولور كلام ان ارى ايله خطاب
بيورلميوب فقط نفى وقوعه دلالت ايدر لن ترانى ايله خطاب ايلدى (ثم ضرب له مثالا مما هو اقوى من بنية) كسر باء
موحده وسكون نونله خلقت وتركيب (موسى واثبت وهو الجبل) بعد ذا ولكن انظر الى الجبل فان استقر مكانه
فسوف ترانى قول جليليله مخلوقاتدن برمثال ضرب وبيان ايلديكه موسى عليه السلامك خلقت وتركيبندن
من جهة القوة اشد وثابتتر اولان جبلدر چون موسى دن ثباتتر اولان قراريافته اولمدى عدم ثباتنى موسى عليه
السلام بالطريق اولى بيلدى امدى استقرار جبل ممكن اولديسه ما علق به ممكن اولور والتعليق بالممكن يفيد الامكان
پس جواز رؤيه بو معنادن معلوم اولوب مصنف اشارت بيورركه (وكل هذا ليس فيه ما يحيل رؤيته فى الدنيا بل فيه
جوازها على الجملة وليس فى الشرع دليل قاطع على استحالتها ولا امتناعها اذ كل موجود فرؤيته جائزة غير مستحيلة)
اذ براى جواز تعليلدر فرؤيته جوازى تفسيرا اولور يعنى مذكورلك كليسنه عالم دنياده رؤية اللهك محال اولمسنه
مجال يوقدر بلكه بطريق الاجمال لا التفصيل رؤيتك جوازنه مساغ واردر ورؤيتك استحالهٔ جواز وامتناع وجودنه
شرعده دليل قاطع نا يابدر زيرا واجب الوجود موجود وهر موجودك رؤيتى محال وممتنع دكل جائز وممكندر
(ولا حجة لمن استدل على منعها بقوله تعالى لا تدركه الابصار لاختلاف التاويلات فى هذه الآية) يعنى لا تدركه
الابصار كريمه سيله منع رؤيتنه استدلال ايدنلرك عند الخصم برهان مسلمى نا پيدادر زيرا آيهٔ مذكورهده تاويلات
شتى وقوعى اختلافاتى انجق دليل نا ياب اولور (واذ ليس يقتضى قول من قال فى الدنيا الاستحالة) اذ كل موجود
عبارتى اوزره ويالاختلاف اوزره معطوفدر يعنى عالم دنياده منع رؤيتله قائل اولانك قولى استحالهٔ رؤيتى اقتضا ايلمز
لانه ليس نصا فى الجمع بل اخذ بتأويل احتماله (وقد استدل بعضهم بهذه الآية نفسها على جواز الرؤية وعدم استحالتها
على الجملة) اذ مفهوم نفى الاحاطة جواز الرؤية (وقد قيل) تأويل آيهٔ شريفهده دينلدى (لا تدركه ابصار الكفار)
كلا انهم عن ربهم يومئذ لمحجوبون قرينه سيله لام الابصار عهد ايچون اولمغين ابصار كفار حقى ادراك ايتمزديمك اوله
(وقيل لا تدركه الابصار اى لا تحيط به وهو قول ابن عباس وقد قيل لا تدركه الابصار) تأويلات ايتدهدينلديكه نفس
ابصار آنى ادراك ايلمز (انما يدركه المبصرون) بمعنى ان الادراك نوع من العلم وهو صفة الناظر حقيقة لا نفس
النظر فانه واسطة وآلة (وكل هذه التاويلات لا تقتضى منع الرؤية ولا استحالتها) تأويلات سالفهنك كليسى منع
واستحالهٔ رؤيتى مقتضيه دكلدر (وكذلك لا حجة لهم بقوله لن ترانى الآية) وهمچنان لن ترانى قول جليليله نفى رؤيته
انلر ايچون دليل يوقدر زيرا كيم بعض معتزله آيهٔ مذكوره ايله استدلال وحرف ان نفى مؤبد ومؤكددر موسادن رؤيت
نفى اولندقده غيردن نفى اولى بالطريق معلومدر ديديلر اما فقط نفى مستقبل ايچون اولوب موسى عليه السلامدن
نفى رؤيه غيردن نفى رؤيتنه دلالت ايتمز برانفى مخصوصدر ديوردار اولنور فلا دليل لهم فيه (وقوله تبت اليك

لما قدمناه) يعنى رؤيتى سؤالدن سكا رجوع ايلدم ديمه‌لرى آيهٔ مذكوره تأويلنده ادلهٔ جواز صريحه‌دن تقديم
ايلديكمز جوابله رد (ولانها ليست على العموم) آيهٔ شريفه عموم اوزره اولميوب مستقبلده موسى عليه السلامه
مخصوصه‌در نفى خاص ايسه عموم اوزره دلالت ايتمز (ولان من قال معناها لن ترانى فى الدنيا انما هو تاويل) فلا دليل
فيه على مدعاهم العام ولا على الاستحالة (وايضا فليس فيه نص الامتناع) كذلك آيتده هر واحده عموم امتناع
رؤيته صريح يوقدر (وانما جائت فى حق موسى) يعنى آيهٔ لن ترانى موسى عليه السلامه مخصوصه‌در پس نه كيفيتله
دنياده وغيريده يقظة ومناما مطلقا امتناع رؤيته بو آيتله استدلال اولنه امدى نفى وقوعدن نفى جواز لازم كلمز
(وحيث تتطرق التأويلات وتتسلط الاحتمالات) تطرق وجود طرق وسلوكيدر امدى تأويلات مطلبه رهياب
اولنلر صاحب مطلبه برسبيل استعارهٔ تبعيه تشبيه اولندى ياخود تطرق من الطرق خلط معناسنه ويا تطارق تتابع
وازدحام معناسنه‌كه كثرتدن عبارت اوله والتسلط من السلاطة وهى القهر والغلبة ومنه السلطان چونكه
استدلال ايلدكلرى شئ ايله تأويله امكان ودليله احتمال بوانه يعنى بسيار تأويلات واحتمالات غلبه ايليه (فليس
للقطع اليه سبيل) استدلال ايتدكلرى شيئله قطع وجزم صحيح اولميوب مطلقا القول كما قلنا ديمكه راه صواب نا پيدادر
واذا ظهر الاحتمال سقط الاستدلال (وقوله تبت اليك) انلركه سؤال رؤيتى لاستحالتها كناه عد ايليوب عقلا امتناع
رؤية اوزره دال اولور ديو بو آيتله استدلال ايلديلر لكن مدعالرينه بو آيتده دلالت يوقدر زيرا آيهٔ كريمه‌ده تفسيرا خر
نمايانذركه (اى من سؤالى ما لم تقدره لى) ضم مثناة وتشديد وتخفيف دال مهمله ايله يعنى عالم دنياده بنمچون فى ذلك
الوقت تقدير بيورمديغك امرى سؤالدن تائب اولدم ديمك اوله نتكيم بركمسه امر جائز اولان كارده مشقت ياب
اولوب تعب عظيم اعتراسيله تبت عن مثل هذا ديو رجوع ايدر قال ابن بنانه * اومثل مأمول الغير صدورها * فوا خجلتى
انى الى المجد تائب (وقد قال ابو بكر الهذلى) للامام العلامة تلميذ ابن القوطيه (فى قوله تعالى لن ترانى اى ليس لبشر
ان يطيق ان ينظر الىّ فى الدنيا وانه من نظر الىّ مات) يعنى لن ترانى جليله‌سى تفسيرنده ديمشدركه بشر ايچون طاقت
نا يابدركه عالم دنياده بكا نظر ايليه زيرا بكا نظر ايدن حياتدن قطع يد ايدر ديمك اوله ديدى امدى قواى بشريه عالم فناده
لسبحات جلاله عز وجل جمال كبريايه نكاه انداز بصر اولمغه طاقت ياب اوله مز مكر حق سبحانه وتعالى اقدار ايليه
پس كليم جليل اسا برپيغمبر جميل طاقت اور اولمديغى حالده غير يلر ياخود وهراسله نجأة ويا سوزش سبحات
نور جلاله تسليم روح ايتملرى مقرردر همچنان دنياده جواز وقوع رؤيته دلالت ايدر لكن حالهٔ مذكوره‌ده مظهر
تجلى اولان معمر اولمز نتكيم عالم دنياده ملائكه‌يى كورن البته نابينا اولور ديمشلر ابن عباس رضى الله عنهما ده وقوعى
شهرتياب‌در كذا الشهاب الدين الخفاجى وان قيل انه لم يصح والمراد غير الانبياء (وقد رأيت لبعض السلف والمتأخرين
ما معناه ان رؤيته تعالى ممتنعة فى الدنيا اضعف تركيب اهل الدنيا وقواهم) جمع قوة بدنده ابداع حق برامردركه
اشيائى ادراك اول قوة ايله حصول‌پذيردر ياخود مراد معناى لغوى اوله (وكونها) ضمير تركيب ايله قوى يه ويا فقط
قوايه عائد اوله (متغيرة غرضا) غين وضاد معجمتين ايله حال ويا خبر بعد خبر كون (للآفات) جسد نشانهٔ تيره وآفات
ومصائب دهر سهامه تشبيه اولندى قال ابو العتاهيه * ان الفتى لغرض الالام * ترميه نبل الدهر والايام (والفنا)
فتح فا ومدله زوال وعدم (فلم يكن لهم قوة على الرؤية فاذا كان فى الآخرة وركبوا تركيبا آخر ورزقوا قوى ثانية) مثلثه
ونون ومثناة تحتيه ايله بعض نسخه‌ده ثابتة موحده ومثناة فوقيه ايله‌در (باقية) تفسير ثابتة (واتم انوار ابصارهم
وقلوبهم قووا بها على الرؤية) قووا جواب اذا وضمير تركيب وقوى وانواره راجعدر والحاصل مصنف رحمه الله
بيورركه سلف متقدمين وخلف متأخريندن بعضيلرك تحرير وتقريرى مشهود باصرهٔ يقينمدركه ديمشلر بارى تعالى
عز اسمه حضرتلرينى عالم دنياده رؤيت ممكن اولمديغى ادمى زاد خلق الانسان ضعيفا حكم شريفى موجبيله ابدان
مركبه وقواى ضعيفه اوزره اولوب قوى وتركيب تزايد وتنزل ونقصله متبدله وسهام آلام وآفاته نشانه وزوال
وعدم ايله متصفه اولديغيچوندر وقتا صانع بيچون جل شانه انلرى احيا ودار بقايه ادخال بيوره تركيب اول دنيويدن
غيرى تركيبله مركب وقواى اولى دنيويه‌دن غيرى قواى مخلدهٔ غير فانيه ايله مرزوق قيلنه وانوار بصر وبصيرتلرى
بقاء سرمدى يه مستعدهٔ تامه وكامله اوله پس تركيب وقواى ثابته وانوار تامه ايله رؤيته قوتياب اولورلر امدى نقل
مذكور عالم آخرتده وقوع رؤيته دلالت وعالم دنياده جوازنه شهادت ايدر زيرا ارادهٔ عليه‌سى سبق ايتديكى
بنده كانى عالم دنياده اوصاف مذكوره ايله مرزوق بيورديغى حالده رؤيه صحيح اولور ولذا صدر شريف حضرت سيد
المرسلين شق اولنوب رؤيه پروردكار عالمه تقويه داده اولان نور وحكم املاع وابداع بيورلمغله قوتياب اولمشلردر
فلله الحمد (وروى) بعض نسخه‌ده (وقد رأيت) لفظيله كورلمشدر (نحو هذا لمالك بن انس رحمه الله قال لم يرى) ضم

تجلیه ایله نائب فاعلی الله تعالی به راجعدر (فی الدنیا لانه باق ولا یری الباقی بالفانی فاذا كان فی الاخرة ورزقوا ابصارا
باقیة رؤی) بناء مجهول له (الباقی بالباقی) نقل ما سبق نظیری امام سالك جناب مالك رضی الله عنه نقل بی نظیری
مرویدر بیورمشلر كه حضرت مولا جل وعلا عالم دنیاده كورلمز زیرا باقیدر و باقی ایسه حس فانیله مشاهده اولنمز اما
امر رؤیة ونظر و یا ناظر عالم بقاده اولوب ابصار باقیه روزی قلندقده باقیله باقی مشاهده اولنور حاصلی رائی ومرئی
میانه سنده مناسبت لابددر وابصار هذه الدار فانیه در چون بقایه عود ایدوب مولای جلیل قبای دوام بقا ایله
ابصاری اكسا ایلیه فی الجملة مناسبتله رؤیة حی وباقی یه تحمل ایلیه كرچه بقای حق قدیمی وذاتی وبقای خلق عرضی
ایسه ده مناسبت متحقق اولور (وهذا كلام حسن ملیح) نقل امام مالك او ماسبق هنالك زیبندهٔ كفتار خوش رفتاردر
(ولیس فیه دلیل علی الاستحالة) بو معناده عقلا امتناع رؤیته دلیل ناپیدا بلكه جواز وامكان رؤیة اوزره دال اولور (الا
من حیث ضعف القدرة) مكر دنیاده ضعف قدرة وبنیهٔ بشریه حیثیتیله اوله (فاذا قوی الله تعالی من شاء من عباده
واقدره علی حمل اعباء الرویة) اعباء جمع عنب ءكسر عین وسكون موحده وهمزه ایله حمل ثقیل وهو فی المحسوسات
حقیقة فاستعیرت للمعانی (لم یمتنع فی حقه) چون فیاض مطلق جل شانه عبادندن تخصیص بیوردیغی بنده سنه
اعباء رؤیته طاقت احسان ایله اقدار ایلیه فی ای وقت كان اول قولی حقنده رؤیته تمكن بر له رویة ممكن اولور (وقد تقدم
ماذكر من قوة بصر موسی ومحمد علیهما السلام ونفوذ ادراكهما) ذال معجمه ایله خروج وبلوغ (بقوة آلهیة منحاها) ضم
میمله مبنی للمجهولدر (لادراك ما ادركاه ورؤیة ما رأیاه والله اعلم) كلیم الله وحبیب الله صلی علیهما الاله حضراتك
قوة بصر وبلوغ ادراكاری قوة الهیه ایله مشاهده وادراك بیوردقلری امر جلیلك رویتی اعطا اولندیغی عبارات پرنكاة
سبق ایلدی حقیقت حاله خدا كواه ودانادر (وقد ذكر القاضی ابو بكر) امام محمد بن طیب الباقلانی اوچیوز طقسان
اوچ و یا درتیوز اوچده روبراه عالم بقا اولمشلردر (فی اثناء اجوبته عن الایتین) لا تدركه الابصار كریمه سیله لن ترانی
جلیله سندن مانعین استدلال ایلدكاری تأویله جوابلری خلالنده باقلانی علیه الرحمه ذكر ایلدی (ما معناه)
ما موصوله و یا موصوفه مفعول ذكر دون اللفظ والعبارة روایة بالمعنی اولدیغنه مشیر اولور (ان موسی علیه السلام
رأی الله فلذلك خر صعقا) بدرستی كلیم الله حضرت حقی مشاهده ایلدی انكیچون صیحه كنان مغشی علیه اولدی
(وان الجبل رأی ربه فصار دكا بادراك خلق الله له) جبل دخی حیات وادراك كه تجلی بیوریلوب تجلیء حقه
مظهر ورب العزتی معاینه ایلدی هیبة ذی الجلال لله منهدم وتراب اولدی امدی بو روایة عزیزه دخی جواز رؤیته دلالت
ایدركه رؤیتنه جمادی اقدار ایلین حضرت مولا عز وعلا كل بشری نیچه اقدار بیورمیه (واستنبط ذلك والله اعلم)
رؤیة كلیم وجبل نادره سن امام باقلانی استخراج ایلدی (من قوله تعالی ولكن انظر الی الجبل فان استقر مكانه فسوف
ترانی ثم قال فلما تجلی ربه للجبل جعله دكا) دك ودق معناده متقارباندر خاك وریك اولمق ویا خاك ایله یكسان اولمق معنا
لرینه یكانهٔ ارباب تفسیردن امام واحدی نقلی اوزره جبل مذكور زبیر ایله بنام اولان جبلدر طور معهود دكلدر دیدی
(وخر موسی صعقا) ای سقط صایحا مغشیا علیه من هول ما رآه من هذا الجبل (وتجلیه للجبل هو ظهوره له حتی رآه
علی هذا القول) اما باقلانی قولی اوزره باری تعالینك جبله تجلیسی جبله ظهور نامله ظهوری وتجلیء ذات ونورنی
جبلك مشاهده سیدر وبو قول مستحسن مذهب اهل سنه اوزره جاریدر كه ای جوهر كان ارادهٔ علیهٔ جناب كبریا
تعلق ایتدیكی شیئه علم ونظر خلق ایتمسی جائزدر بنیه ومزاج انك شرطندن دكلدر اما معتزله خلافنه ذاهب اولورلر
كما قال ابن عرفه (وقال جعفر) الصادق (ابن محمد) الباقر رضی الله عنهما (شغله بالجبل حتی تجلی فرآه ولولا ذلك لمات
صعقا) سكون عینله تمیز و كسر عینله حال اولور (بلا افاقة) حق جل وعلا جناب كلیم علیه السلامی مشغول ایلدی
تا كیم ظهور نامله موسی علیه السلامه ظاهر اولدی اكر جبل ایله اشغال ایتمسه وهلهٔ اولیده نور تجلی ظهوریله
موسی علیه السلام صیحه كنان مغشی علیه اولدیغی حالده افاقتیاب اولمقسزین تسلیم روح ایدردی (وقوله هذا) كلام
جعفر الصادق (یدل علی ان موسی رآه) كلیم الله علیه سلام الاله رؤیة حقه مظهر اولدیغنه دلالت ایدر (وقد
وقع لبعض المفسرین فی الجبل انه رآه) جبل شاننده قائللردركه باری تعالی عز اسمه حضرتلرین جبل مشاهده ایلدی
(وبرویة الجبل له استدل من قال برؤیة نبینا صلی الله علیه وسلم له اذ جعله دلیلا علی الجواز ولا مریة) كسر وضم میمله
شك وتردد معناسنه (فی الجواز اذ لیس فی الایات نص فی المنع) جناب سید الوری علیه التحایا حضرت خدای
بیهمتایی مشاهده ومعاینه ایلدیكنه قائل اولان جبلك مظهر رؤیة اولدیغی سند ایله استدلال ایلدی همچنان
رؤیتی نفسنده امر ممكن ایله تعلیق ایلیوب جوازاوزره دلیل قیلدی پس جواز رؤیتده تردد واشتباه نابابدر زیرا
لا تدركه الابصار ولن ترانی ایات كریمه لری امثالنده عدم رؤیتله استدلال اولنه جق نص صریح یوقدر بلكه جواز

اوزره اشارت بدیدار ظهوردر (واما وجوبه لنبینا صلی الله علیه وسلم والقول بانه رآه بعینه فلیس فیه قاطع) ایضا
(ولا نص اذ المعول فیه علی آیتی النجم والتنازع فیهما مأثور والاحتمال لهما ممكن ولا اثر قاطع متواتر عن النبی علیه
السلام بذلك) وجوب اصطلاحی و یا لغویدركه وقوع معناسنه یعنی سرور انبیا محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم
حضرتنه رؤیتك وقوعی و چشم سر ایله جمال كبریایی معاینه بیورملری قولنده مدعی یه منع قائم اولدیغی لسا دلیل
قطعی وكتاب وسنتدن صریح ناموجود ووقوعی استدلالده اعتماد درج سورهٔ نجم شریفه یه مندرجه اولان جواهر
ایاتدن ما كذب الفؤاد ما رأی ایله ولقد رآه نزلة اخری كریمه لری اوزره درو ایتین جملتین تفسیر وتأویلنده نزاع ایسه
سلف مفسرین ومتكلمیندن منقولدركه ضمیر جبریل علیه السلامه راجع ورؤیت صورت اصلیهٔ ملكیه ایله روح القدسی
رؤیتدر بو مدعاده عدم صراحة وقطعیة ایچون كلاهما یه حمل ممكن وحدیث قاطع ومشهور اول حضرتدن ورودی
وعین رأس سعادتیله مشاهدهٔ جمال بیورملرینه خبر متواتر ناشنیده در (وحدیث ابن عباس) رضی الله عنهما
كه انه رآه بعینه ذكر اولنان خبر موقوف علیه (خبر عن اعتقاده لم یسنده الی النبی صلی الله علیه وسلم) ابن عباسك
علم جازم خبریله ادا ایلدیكی حسبیله اعتقاد ذاتیلرندن خبردر والا حضرت فخر عالم صلی الله علیه وسلمدن نقل ایتدیلركه
اعتبار صالح اوله (فیجب العمل باعتقاد مضمنه) ضم میم وفتح ضاد معجمه ومیم مفتوحهٔ مشدده ایله یعنی رؤیة
عینیه ده نص قرآنی وحدیث قطعی بو قدركه تضمن ایلدیكی شیئك اعتقادی واجب ومنكری كافر اوله كرك قول
راجح ثبوت رؤیتده اولسون (ومثله حدیث ابی ذر فی تفسیر الایة) واثبات رؤیتده خبر ابی ذر غفاری دخی آیهٔ سورهٔ
والنجم تفسیرنده ابن عباس رضی الله عنهما قولی كبیدر روایت كردهٔ امام مسلم اولان حدیثدر قال سألته
صلی الله علیه وسلم هل رأیت ربك فقال رأیت نورا الخ (وحدیث معاذ محتمل التاویل وهو مضطرب الاسناد والمتن)
ومعاذ بن جبل حدیثی كه رأیت ربی فی احسن صورة فقال فیم یختصم الملأ الاعلی الخ تأویلی محتمل ونفس حدیث
خلل یافته در زیرا كاهی مرسلا ابن عباس حضرمیدن مرویدركه سلسلهٔ اصحابدن معدود دكلدر وتارة معاذ
ابن جبلدن روایت اولنمشدر (وحدیث ابی ذر الاخر) رفعله صفة حدیث (مختلف) كسر لامله محتمل مشكل
(فروی نور انی اراه) روی بناء مجهول له ونور منون ومرفوع و یا منصوب وأنی فتح همزه وتشدید نون والف مقصوره
ایله كیف اراه معناسنه وعلی خلاف القیاس نوره نسبت ایله نورانی روایت اولنمشدر والحاصل حدیث آخر ابی ذر
غفاری رضی عنه الباری دخی الفاظ مرویه سی مختلف ورؤیة عینیه وغیریه یه محتمل ومن حیث المعنی والمبنی
مشكل اولغین بونك امثالی روایتك ضعفی ایجاب ایدركه خبرمذ كورده روایت اولندی اول بر نوردر نیجه بن انی
كورم یعنی بنمله ذات پاكی میانه سنده رؤیتدن مانعه سبحات نور حائل اولمغین نه كیفیتله اكا نكاه ایلیم یا خود
بر نورانی مشاهده ایلدم دیمك اوله حق سبحانه وتعالی اوزره حقیقة نور اطلاق اولنور كه معناسی الظاهر بنفسه
المظهر لغیره در كما ارتضاه الغزالی (وحكی بعض مشایخنا انه روی نورانی) فتح را وبعد الالف نون مكسوره وتحتیهٔ
مشدده ومنونه ایله (اراه) ضم همزه ایله (وفی حدیثه الاخر سألته فقال رأیت نورا ولیس یمكن الاحتجاج بواحد منها
علی صحة الرؤیة فان كان الصحیح رأیت نورا فهو قد اخبر انه لم یر الله وانما رأی نورا منعه وحجبه عن رؤیة الله تعالی)
یعنی بعض شیوخمز حكایه ایلدیلركه بو حدیث و یا بو لفظ نورانی اراه ایله روایت اولندی وطرق اخرادن خبر ابی ذر
غفاریده ورود ایلدیكه فخر عالم صلی الله علیه وسلم حضرتنه سؤال ایلدم كه رب العزتی كوردیكزمی جواب اداء اولوب
بیوردیلركه نور مشاهده ایلدم دیدی پس روایتك بریسی ایله احتجاج وتمسك رؤیتك صحتی اوزره ممكن دكلدر اكر رأیت
نور الفظی صحیح اولدیسه حضرت سید الانبیاء علیه التحایا پیامرس اولمش اولور كه جمال اللهی معاینه ایتیوب
انجق بر نور مشاهده ایلدیلر ورؤیة جمالدن اول نور منع وحجب ایلمش اولور (والی هذا یرجع قوله نورانی اراه) تعجب
و یا انكار رؤیتله اولان قولی بو معنایه راجع اولور (ای كیف اراه مع حجاب النور المغشی للبصر) یعنی دیمك اولور كه
رؤیتدن بصری ساتر ومانع حجاب ایله نیجه مشاهده ایدم (وهذا مثل ما فی الحدیث الاخر حجابه النور) یعنی نورانی اراه
حدیثی ابی موسی الاشعری طریقندن روایت كردهٔ مسلم وطیالسی وبخاری اولان ان الله لا ینام ولا ینبغی له ان ینام
ولكنه یخفض القسط ویرفعه ویرفع عمل اللیل قبل النهار وعمل النهار قبل اللیل حجابه النور لو كشفه لاحرقت سبحات
وجهه ما انتهی الیه بصره من خلقه حدیث صحیحی نظیریدر (وفی الحدیث الاخر لم اره بعینی ولكن رأیته بقلبی مرتین
وتلا ثم دنی فتدلی فكان قاب قوسین او ادنی) ابن جریر ابن محمد بن كعبدن انلر دخی بعض اصحابدن روایت ایلدیكی
حدیثدن چشم سر ایله مشاهده ایتمدم اما قلبم ایله ایكی كره معاینه ایلدم دیوب راوی دخی قلبله صحة رؤیتنه شاهد آیتی
قراءت بیوردی محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم قریب اولدی وجناب كبریایه تقربی برزیاد اولدی امدی هر دو ضمیر

الله تعالى يه راجع اولوب جبرائيل عليه السلامه عائد اولمديغنه بناءدر (والله قادر على خلق الادراك الذى في البصر في القلب) يعنى بارى تعالى بصرده اولان ادراكى قلبده دخى خلق ايتمكه قادردر بصر ايله ادراك ايلديكى شيئى قلبله ادراك ايليه زيرا قلبده اولان نور مبدء ابصاردر (او كيف شاء) ياخود قلبده خلق ادراكك غيرى كيفيت اخرى ايله ايجاد بيوره (لا اله غيره) حتى يدافعه عن مراده (فان ورد حديث نص بين) تشديد ياء مكسوره ايله (في الباب) يعنى باب ثبوت رؤيتده محتمل تأويل اولمز وار صحيح ظاهر ورود ايديدى (اعتقد) بناء مجهول ايله (ووجب المصير اليه) عندنده ثبوت يافته وصحة خبره واقف اولنلرك هر برى اكا معتقد اولوب اول عقيده يه سالك اولمق واجب اولوردى وذلك الاعتقادن عدول اقتضا ايتمزدى (اذ لا استحالة فيه ولا مانع قطعى يرده) پس جواز رؤيت وحصول تجليده استحاله ناپيدا ومن جهة شهود العقل او ورود النقل مانع جواز اولور امر قطعى ناپايدر والله الموفق

فصل

في فوائد متفرقة شب عنبر بن فام اسراده نورچشم اصفيا عليه شرائف التحايا حضرتلرينه واقع اولان فوائد متفرقه بياننده در (واما ما ورد في هذه القصة من مناجاته وكلامه) ضمير رسول الله عليه السلامه راجعدر (معه) ضمير حق تعالى يه عايددر (بقوله فاوحى الى عبده ما اوحى الى ما تضمنته الاحاديث) الى بمعنى مع ويا ابتداء مقدره غايت اولور اى ينتهى من الكلام الى ما (فاكثر المفسرين) فاجواب اما يعنى قصهٔ اسراده اول محرم اسرار اسرا عليه التحايانك جناب كبريا جل وعلا ايله مخاطبه وكريمهٔ فاوحى الى عبده ما اوحى قوليله ثابت اولان مكالمه كه احاديث صحاح نص جليله متضمنه اولديغى وجهله ورود ايلدى امدى ارباب تفسيردن بسيار تحرير تقريرى (على ان الموحى اسم فاعل (اوحى الله الى جبريل وجبريل الى محمد صلى الله عليه وسلم الا الشذوذ منهم) يا جمع شاذ ويا مصدردر مبالغة فاعل اوزره اطلاق اولندى فاوحى الى عبده كريمه سنده وحى ايديجى حق سبحانه وتعالى در جبريل عليه السلامه وجبريل دخى محمد صلى الله عليه وسلمه ديمك اتفاق كردهٔ مفسر يندرمگر برجماعة قليله بو معنايه مخالفت ايلدى (فذكر) بناء مفعول ايله (عن جعفر بن محمد الصادق) صفة جعفر (انه قال اوحى اليه بلا واسطة) مذهب شاذى بيان اولوركه امام صادق رضى عنه الخالق بيورر حق جل وعلا جناب مصطفى عليه التحايايه ملك واسطه سز كلام ايلدى ووحيله مراد كلامدر براين تقدير ضمير اوحى حقه راجع وعبدله مراد حضرت محمد صلى الله عليه وسلمدر (ونحوه عن الواسطى) امام جعفر نقلى آسا تحرير قلم واسطى نژاد واسطى عليه الرحمه در (والى هذا ذهب بعض المتكلمين ان محمدا عليه الصلاة والسلام كلم ربه في الاسراء) فتح همزه ايله ان لفظى ومابعدى هذا كلمه سندن بدلدر يعنى بعض علماء اصول الدين بو مسلكه سالكين اولوب حضرت مصطفى عليه التحايا شب اسراده جناب مولا عز وعلا ايله تكلم ايلدى ديديلر (وحكى) بناء مجهول ايله (عن الاشعرى وحكاه عن ابن مسعود وابن عباس) رضى الله عنهم (وانكره آخرون) بلا واسطه اول حضرته كلام بيورلديغين برجماعت دخى انكار ايلدى (وذكر النقاش عن ابن عباس في قصة الاسراء عنه عليه الصلاة والسلام في قوله دنى فتدلى قال فارقنى جبريل فانقطعت الاصوات عنى فسمعت كلام ربى وهو يقول لى) جملهٔ حاليه (ليهدى روعك) فتح را ايله خوف وهراس وضم را ايله قلب معناسنه اولور (يا محمد ادن ادن امر من الدنو وهو القرب والحاصل امام نقاش رحمه الله ابن عباس رضى الله عنهما طريقندن نقوش بو العجب قصهٔ اسراده فخر عالم صلى الله وسلم جنابندن كريمهٔ دنى فتدلى تفسيرنده نقشبند روايتدركه وقتا كه اثناى معراجده جبريل عليه السلام بندن تخلف ايلدى بعد المفارقة صوت وصدا منقطعه اولدى خداوند كريم جل شانه كلامنى كوش ايلدم يا محمد فزع وخوفك ساكن اولسون بكا قريب ونزديك اول وحظاير قدسمه داخل اول خطاب عزتيله تشريف ايدراولديغى حالده كلام حقى ايشتدم بيوررلر (وفي حديث انس في الاسراء نحو منه) قصهٔ اسراده انس بن مالك خبرى بو معنايه قريبدر (وقد احتجوا في هذا بقوله تعالى وما كان لبشر ان يكلمه الله الا وحيا او من وراء حجاب او يرسل رسولا فيوحى باذنه ما يشاء) معناى ايت كما سبق ديمك اولوركه ادمى زاد ايچون حق سبحانه كلام ايدراولمدى مگر كلام خفى ايله كه بلا تأمل ورؤية سرعتله درك اولنور ويا وراء حجابدن وحى خفى والهام جلى ويا ملائكه دن بر رسول ارساليله كه اوامر واحكامدن بالواسطه اكا وحى ايدر حاصلى بلاواسطه حق سبحانه وتعالى اول حضرته كلام ايلديكنه بو قول جليله استدلال ايليوب (فقالوا وهى ثلاثة اقسام) نفى ماعدايى مفيد ايهٔ شريفه ده كلام مثبته سه قسمه منحصر درديديلر (من وراء حجاب او يرسل رسولا كتكليم موسى) بريسى سبحات نور جلال احديتله وراء حجابدن كلامدر جمال اللهى عيانا مشاهده ايتميوب همان كلام حق من غير واسطة سماع ايليه كليم الله عليه السلامه بلا واسطة ملك ظهور ايدن كلام خالق انس وملك كبى (وبارسال الملائكة كحال جميع الانبياء واكثر احوال نبينا صلى الله

عليه

عليه وسلم) قسم ثانى من الوحى كلام وحى خدا عز وعلايى رسل بشره ملائكه ارساليله دركه جميع احوال پيغمبران وغالب حال نبى آخر الزمان عليهم صلوات الرحمن حال وشانلرى اسادر امدى ارسال ملائكه قولندن همان وحى وارسال جبريل عليه السلام جنابنه مختص اولمديغنه دلالت هويدادر (الثالث قوله الا وحيا) اقسام وحى وكلامك اوچنجيسى الا وحيا قول جليليدركه الهاما قلبنه القادر (ولم يبق من تقسيم صور الكلام الا المشافهة مع المشاهدة) نسخ كرامده لفظ كلامله ورود ايدوب نسخهٔ واحده ده مكالمه كلمسى وارده اولدى والحاصل بو مقامده اقسام ثلاثه تقسيمنه منحصره اولان صوردن باقى قالمدى الامن غير واسطة ولا حجاب مخاطبى معاينه ايله مكالمه باقى قالدى (وقد قيل) قائل صائب امام راغبدر (الوحى هنا هو ما يلقيه في قلب النبى دون واسطة) يعنى بو آية جليله ده وحى همان انبيادن بر پيغمبرك قلب اكاهنه بلاواسطة الملك الهام والقا اولنان امردر امام راغب مفرداتنده بيوروركه اصل وحى اشارهٔ سريعه دركه كاهى بر سبيل رمز وتعريض كلامله وكاهى تركيبدن مجرد صوتله ويا بعض جوارح اشارتيله وبالكتابه وقوع يافته درو آية (وما كان لبشر ان يكلمه الله) جليله سى مقتضاسنجه نيچه وجه اوزره جلوه نما اولوركه وحى رسول شاهد ايله ظاهر وذات مشاهد وكلامنى سامع اولور جبريل عليه السلامك صورة معينه ده اول حضرته تبليغى اسا ويا من غير معاينة سماع كلام حق تبارك وتعالى ايله بديدار ظهوردر كسماع كليم الله كلام الله ويا قلبه الهام ويا منامله درانتهى (وقد ذكر ابو بكر البزار) موحده وزاى والف ورا ايله عمل بزر كتانه نسبتدر (عن على كرم الله وجهه (في حديث الاسراء ما هو اوضح في سماع النبى صلى الله عليه وسلم لكلام الله من الاية) يعنى اولابده على المرتضى رضى الله عنه طريقندن روايتكردهٔ مصنف اولان خبرمعراجده اول حضرتك كلام حقى سماعه دائر رواية حيدريه من جهة التصريح اية شريفه دن واضحتردر زيرا فاوحى الى عبده ما اوحى كريمه سنده احتمالات هويدا اما حديث مرتضاده صراحةً سماع كلام رونمادر (فذكر فيه) امام بزار ويا حيدر كرار اول خبرده ذكر ايلدى (فقال الملك الله اكبر الله اكبر فقيل له من وراء الحجاب) تعليم اذان شريف قصه سنده ملك مؤذن تكبير ايلدكده وراء حجابدن حق سبحانه وتعالى مؤذنى تصديق بيوروب خطاب عزت ورود ايلديكه (صدق عبدى انا اكبر انا اكبر وقال في سائر كلمات الاذان مثل ذلك) كامر حيعلتيندن غيرى هر كلمهٔ اذانده حق جل وعلا بو كونه كلام ايلدى (ويجيء الكلام في مشكل هذين الحديثين في الفصل بعد هذا مع ما يشبهه وفي اول فصل من الباب منه) يعنى حديث ابن عباس وخبر على رضى الله عنهم حل اشكالنه دائر كلام فصل آتيده غيريلرك روايتيله وارد بيامده ورود دخى فصل اول بابده بر وفق مرام حل مشكلات ورود ايدر (وكلام الله تعالى لمحمد صلى الله عليه وسلم ومن اختصه من انبيائه جائز غير ممتنع عقلا ولا ورد في الشرع قاطع يمنعه) امدى حضرت مصطفى صلى الله عليه وسلم وكرام وانبيادن تخصيص بيوريلان ذوات كرامه حق سبحانه وتعالى حضرتلرينك كلامى ثابت وعقلا وسمعا ممكندر وشرع شريفده منعنه دليل قطعى ورود ايتمدى (فان صح في ذلك خبر اعتمد عليه) احتمل عليه دخى مرويدر كلاهما بناء مجهول ايله دراكر موسى عليه السلامك غيرى بلا واسطة كلام بيورلدى بواثر ورود يافتهٔ صحت اولورسه وقوعيله جزم واعتماد اولنور (وكلامه لموسى عليه السلام كائن حق مقطوع به نص بذلك) بناء مجهول ايله حذف وايصال اوزره در اى نص عليه (في الكتاب واكده بالمصدر دلالة على الحقيقة) يعنى حضرت الله جل شانه موسى عليه السلامله مكالمه سى ثابت وبرحق ومنصوص صدر كتاب مجيدده كلامى اوزره نص وتصريح بيوريلوب وكلم الله موسى قول جليلنده تكليما لفظ جليليله تأكيد ايلديكى كلام معناى حقيقى اوزره اولديغنه دلالت ايدر (ورفع مكانه على ما ورد في الحديث في السماء السابعة بسبب) رفع لفظنه متعلق اولور (كلامه) يعنى مقامات انبيا ذكر اولنان حديث صحت اثرده ورود ايدن خبر اوزره مكان كليم الله صلى عليه الاله جنابنى اسمان هفتمده رفع ايتمسى عالم دنياده كلام ذات كبريا سيله تشريف ايلديكى سبب ايله در (ورفع محمدا صلى الله عليه وسلم فوق هذا كله حتى بلغ مستوى وسمع فيه صريف الاقلام فكيف يستحيل في حق هذا او يبعد سماع الكلام) يعنى اول يكسوار بالاخانهٔ اسرى عليه التحايا جملهٔ مقامات انبيا بالاسنه هيكل بشريله رفع ايلدى تا بر محله رسيده اولديكه صرير اقلام سروشان كتبه كوشزدى اولدى پس نه كيفيتله بويله سرور انبيا وسردار اصفيا اولان ذات منقبت پيراشانده بلا واسطة كلام ذى الجلالى بالذات سماع محال ودور عدوشمار اولنه حاشا آمنا وصدقنا (فسبحان من خص من شاء بما شاء وجعل بعضهم فوق بعض درجات) سبحان تنزيه حق وتعظيم فياض مطلقدر محل تعجب دكلدر بعضهم لفظ من اوزره راجع ومراد جناب احمد مختار صلى الله عليه وسلمدر وايهام بيورلديغى شان شرف مآب حضرتى تفخيمدر والحاصل نقايصدن منزه اولان ذات بيچون اشرف پيغمبران وخاص بندكاننى جزيل نعم ولطف وكرميله تخصيص بيوروب مركز دائرهٔ رسالت اولان حبيبنى

ماسوی فوقنده مقامات عالیاتده قیلدی امدی تلك الرسل فضلنا کریمه سندن مقتبس درختام فصلده حسن مناسبه
وبراعة مقطع مبرهنده رذکر کلام ورفع درجات مناسب مقام ایراد بیورلمش

فصـــــل

لیلهٔ معراج پرابتهاج قصه سنك تعمیم وتکمیلی بیاننده در (واما ماورد فی حدیث الاسراء وظاهر الآیة من الدنو
والقرب) عطف تفسیری وهو حسی ومعنوی (من قوله دنی فتدلی) والتدلی الامتداد من علو الی سفل ثم استعمل
فی القرب من العلو حسا اومعنی (فکان قاب قوسین اوادنی) قبضهٔ کمان ایله چله بند اولنان محله قاب درلر یاخود
کزمراد اولنوب ایکی ذراع مقداری دیمك اوله واو کلمه سی قدر مسافه یی تحقق ایچوندر برای شك دکلدر ویا بمعنی بل
وادنی فعل تفضیل ای اقرب من قاب (فاکثر المفسرین) جواب اما یعنی خبر اسرا وظاهر آیهٔ دنی فتدلی ده ورودایدن
دنو قرب معناسنده بسیار اهل تفسیر بیورمشلرکه (ان الدنو والتدلی منقسم ما بین محمد وجبریل علیهما السلام)
یعنی کمال قرب وتعلق وصفی محمد وجبریل علیهما سلام الجلیل میانه سنده توزیع قلنمشدر حضرت مصطفی جبریله
قریب وجبریل جناب محمد علیهما السلامه نزدیکتر اولوب یکدیکره قوسین قدری ویادخی اقرب مسافهٔ قرب ایله
تدلی وتعلق ایلدیلر بوایسه حضرت مصطفی جناب جبریلی صورهٔ اصلیه سی اوزره معناینه بیوردیغی حالده اوله
(اومختص باحدهما من الآخر) یاخود محمد علیه السلامه دنو وتدلی ایلدی ویا جبریل حضرت مصطفی صلی الله علیه
وسلمه دنو وتدلی ایلدیه دیمکله ایکیسندن برینه مختص اوله (اومن سدرة المنتهی) یادنو وتدلی سدره دن مخصوص
اولوب آخردن اولمیه (قال الرازی) فخر الدین الرازی المفسر (وقال ابن عباس هو) دنو وتدلی ایلین (محمد) سرور انبیا
حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلمدر (دنی فتدلی من ربه) محمد علیه السلام رب العزة جل وعلایه قریب اولدی
یعنی دنو حضرت غیره میسر اولمیان مشاهدهٔ قدس وقرب منزلتدن کنایه در (وقیل معنی دنی قرب فتدلی زاد
فی القرب) قرب معنویله جناب کبریایه تقربی مزداد اولدی (وقیل هما) دنی فتدلی (بمعنی واحد) ایکیسی دخی
(ای قرب) معنوی معناسنه اوله دینلدی اما فاایله عطفی برمعنایه ورودنی اقتضا ایتدیکندن ضعفنه حمل وتأخیر
بیورلدی (وحکی مکی والماوردی عن ابن عباس) رضی الله عنهما (هو الرب دنی من محمد) یعنی رب جلیل محمد علیه
الصلاة والسلامه قریب اولدی عجایب ملکوتی اوزره اطلاع واعلای مقامه قرب منزلت ایله دنو مکان مراد اولنمزکه
خدای مقدس مکاندن منزهدر (فتدلی الیه) ای (نزل الرب لمحمد) صلی الله علیه وسلم مولای متعال جل عن الشبیه
والمثال محمد علیه السلامه تجلی واطف وکرمیله نظر وخطابیله تشریف ایلدی (ای امره وحکمه) حذف مضاف
ویا ارتکاب مجازله امر وحکم ذی الجلال پیغمبر صاحب کماله نزول ایلدی (وحکی النقاش عن الحسن) امام نقاش
تفسیرنده حسن بصریدن نقشبند دیباجهٔ روایت اولورکه (قال دنی الله من عبده محمد صلی الله علیه وسلم) جناب
کبریا بندهٔ خاصی حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلمه قریب اولدی (فتدلی ای منه) اول حضرت عنایت
واختصاص رب العزتله قربی برزیاد اولدی فزاد قربه الیه عبارتیله تفسیر بیورلمق خوش آیندهٔ تعبیرایدی (فاراه
ماشاء ان یریه من آثار عظمته وقدرته) یعنی آثار عظمت وجلالت وقدرتندن ارائه مراد بیوردیغی انوار واحوالی
حبیبنه بعینه تماشا وارائه ایلدی لفظ اری بصر یه درکه مفعولینه تعدیه ایدر (قال) امام نقاش ویاحسن بصری
(وقال ابن عباس هو مقدم ومؤخر) سلطان المفسرین بیورمشلرکه اصلی تدلی فدنی ایدی (تدلی الرفرف لمحمد) صلی
الله علیه وسلم (لیلة المعراج) رفرف مطلقا بساط سبزفام ویادیبادن منسوج اوله که زرابی ومرافق ایله مفسراولنکدر
(فجلس علیه ثم رفع) بناء مجهولله (ودنی من ربه) یعنی حضرت سلطان رسل علیه الصلاة والسلام شب اسراده تنها
قطع مسافه ایدوب وجود نازنین براق دخی حلیهٔ خرامدن عاطل اولدقده رفرف نام برحز بن اورنك تیز آهنك نمایان
اولوب اول حضرته نزدیکتر اولدی شهسوار لامکان پیما علیه التحایا مسنداراء هودج خانهٔ رفرف اولمغین بعد از ین
عرش الرحمانه رفع اولنوب رفرف ویا محمد صلی الله علیه وسلم درکاه رب العزته قریب اولدی (قال فارقنی جبریل
وانقطعت عنی الاصوات وسمعت کلام ربی عزوجل) سلطان العرب اول شب بوالعجب اخبارنی اخبارده بیوررکه
شاهین معالی شکار علیین خیاوان سدرة المنتهی ده مائدهٔ دام وقوف و یابرجابده قالوب زمزمهٔ هذا فراقله صبت
اندازسبع طباق ایلدی صوت جبریل وصدای ملائکه بندن منقطعه اولدقده منازل نورد ملکوت اوله رق کلبن
کلشن سرای خاص الخاص قدمه واصل اولوب بلاواسطه پرورد کارم کلامنی ایشتدم دیو بیوردیلر بومدعاده
جناب کبریایه کلام لفظی اثباتی کماذهب الیه السلف ظاهردر اما طرف انکارده اولنلر کلام نفسی که مولا
بدرتیله دیلدیکنه اسماع ایدردیدیلر بحث کلام بطوله علم کلامده مقرردر (وعن انس فی الصحیح) انس رضی الله عنه

طریقندن

طریقندن صحیح بخاریده نسکاشتهٔ براعهٔ روایتدرکه (عرج بی جبریل الی سدرة المنتهی ودنا الجبار رب العزة) عطف
بیان ویابدل اولور بومقامده جبار علی الاعلی معناسنه اولمق القاهر لعباده ایله تفسیردن انسبدر (فتدلی حتی کان
منه) ای رب العزة علیه السلام (قاب قوسین اوادنی فاوحی الی عبده بماشاء واوحی الیه خمسین صلاة وذکر حدیث
الاسراء) یعنی امین وحی بمله سدرة المنتهی یه صعود ایلدی وعلی الاعلی عزوعلا قرب معنویله قریب اولدی تا مقدار
قاب قوسین بلکه دخی نزدیکتر اولوب بندهٔ خاصه اوامر ونواهیدن کیف ماشاء وحی ایلدی وپنجاه وقت نماز فرض
بیوردی دیو بتمامه خبر معراجی ذکر ایلدی (وعن محمد بن کعب هو) ای الموصوف بانه دنی (محمد دنی من ربه فکان
قاب قوسین اوادنی قال) محمد ابن کعب (وقال جعفر بن محمد ادناه ربه منه حتی کان منه کقاب قوسین) باری تعالی
محمد علیه السلامه قریب اولدی تا کیم سید الثقلین جنابنه قربی مقدار قوسین آسا اولدی (وقال جعفر بن محمد)
المذکور رضی الله عنهما (الدنو من الله لاحدله ومن العباد بالحدود) یعنی جانب کردکار عالم جل وعلادن دنو وقرب
اجسام آسا حسین ایله محدود دنو مکانی دکلدر وعباددن ایسه دنو حدود مکانیه ایله در امدی حددن مراد ماهیتی
ممیز اولان حد منطقی دکلدر (وقال ایضا) کما سبق جعفر صادق بیورور (انقطعت الکیفیة عن الدنو) جانب باری
تعالیدن عبادنه قربینده کیفیهٔ مخصوصه وحالهٔ معروفه نایابدر زیرا دنو باری تعالی امر معنوی وغیر محسوسدر
وکیفیات ایسه احوال محسوسه دندر وکیف لفظهٔ مولده درعربدن مسموعه دکلدر (الاتری) فتح همزه وتخفیف
لامله وتری لفظی کل من وقف علیها یه خطاب عامدر رؤیة نظریه ویا دعائیه ویا علمیه در (کیف حجب) بناء فاعل
ویامفعولله (جبریل) نصبله مفعول ویا رفعله فاعلدر (عن دنوه) الی ربه (ودنی محمد الی ما) موصوله ویاموصوفه
(اودع قلبه) صله ویاصفة واودع بناء مجهولله وقلبه مفعوله ایله منصوبدر (من المعرفة والایمان فتدلی) ای نزل
(بسکون قلبه الی ما ادناه) والحاصل سن مشاهده ایتمزمسینکه بیك سلطان کبریا جبریل علیه التحایا دنو مولادن
حجب دهشت افزای کبریا ایله محجوب قلنوب بلکه خیاوان سدرة المنتهی ده مائدهٔ دام وقوف اولدی (بیت) چنان
کرم درتیه قربت براند * که جبریل درراه ازو بازماند * واول شهسوار لامکان پیما صلی الله علیه وسلم دل آکاهلرینه
معارف الهیه ومواهب ربانیه دن ایداع والقا اولنان امر عظیمه قریب اولوب قرب کردکارا حدیته سکون قلبله
تقرب ایلدی (وزال الشك والارتیاب) دخی حضرت علیه التحیه قربه وصول واعلای مقامه ترقی حصول ایدر
اولدقده قلب شریفندن ریب وکمان بالکلیه زائل وبی نشان اولدی امدی حق سبحانه وتعالی ذات جلیلنه ومعرفة
باللهه تعلق وتوقف ایدر شك مراد دکلدر زیرا اول حضرت ایمان ومعرفة جهتندن اقوی الناس وسکون وطمانینه
قبلندن محکمترین خلق ایدی (قال القاضی ابوالفضل) مصنف عیاض علیه رضی الفیاض بیورور (اعلم انما)
فتح همزه ایله (وقع من اضافة الدنو والقرب هنا من الله اوالی الله) لفظ اضافه معنای لغوی اوزره در اصطلاحی
دکل وهنا یعنی دنی فتدلی آیهٔ کریمه سنده دیمك اولور (فلیس بدنو مکان) ان مفتوحه یه خبردر وما موصوله
اسم اولور (ولا قرب مدی) بزنه فتی (بل کما ذکرناه عن جعفر بن محمد) الصادق (لیس بدنو حد وانما دنو النبی صلی الله
علیه وسلم من ربه وقربه منه) عطف تفسیر (ابانة عظیم منزلته) ابانه کسر همزه ایله اظهار معناسنه خبر مبتدأ
(وتشریف) جرله ویا رفعله (رتبته واشراق انوار معرفته ومشاهدة اسرار غیبه وقدرته من الله تعالی) ابانه لفظنه
متعلق اولور اما اصل دلجیده ومن الله واو عاطفه ایله ورودی اصول معتبره یه مخالفدر (له صلی الله علیه وسلم مبرة)
مفعلة بالفتح بمعنی البر قبول واحسان معنالرینه در (وتأنیس وبسط) اصل معنای بسط توسعه در ومسرت اوزره
اطلاق اولنور (واکرام) محصول سخن معلوم اولورکه دنی فتدلی کریمه سنده باری تعالیدن وباری تعالی یه قرب
وتقرب اضافتندن وقوع عیافته اولان دنو قرب مکانی محسوس وقرب غایه ونهایه ومکان ممتد دکلدر بلکه جعفر صادق
حضرتلرندن نقلمزکه نوشتهٔ سجل قبول اولان منقول آسا دنو وقرب اجرام واجسام وش حسله محدود دنو مکانی
دکل بلکه قرب معنویدر وفخر عالم صلی الله علیه وسلم ایسه جناب کبریا عزوعلا حضرتلرینه دنو وتقربی اول
حضرته علو معنویسنی اظهار وشرافهٔ رتبهٔ قربیتنی وآثار معرفة الهیه واسرار غیبیه وقدرة قاهره وباهره سنی ابانه
وابراز درکه خدای بیهمتانك حبیبنه اظهاری مزید فوائد جزیله وعواید جمیله وترقی انس وکمال انبساط وظهور الطف
واحسانیدر (ویتأول) صیغهٔ مجهولله (فیه) فی دنوه تعالی من نبیه (ما یتأول فی قوله) ابی هریره طریقندن کتب
ستهده حریر تحریر وتأویل تقریر محدثین اولان معنای دنو کردکار بحثنده دخی ماولدر (ینزل ربنا الی السماء الدنیا
کل لیلة) حتی یبقی ثلث اللیل الاخیر یقول من یدعونی فاستجیب له من یسألنی فاعطیه من یستغفرنی فاغفر له یعنی
باری تعالی یه بوخبرده اسناد اولنان نزول عبادنه انعامله اقبال واجابهٔ دعا ایله مأولدر (علی احد الوجوه نزول افضال

واجمال وقبول واحسان) يعنى مولاى معز هر شب آسمان دنيايه نزول ايدر ديمك احد معانئ حديث اوزره تفضيل
واتمام وجود واحسانى نزول ايدر ديمكدر پس سرعة اجابة وانجاح طلبته تمثيلدر (قال الواسطى من توهم انه بنفسه
دنى جعل ثم) فتح مثلثه وتشديد ميمله هنالك معناسنه ودنو ونزول آية وحديثه اشارتدر (مسافة) المفازة (بل كلما دنى
بنفسه من الحق تدلى بعدا) مفعول وياتميزدر امام واسطى عليه الرحمة بيورر كه حق جل وعلا بذاته دنو حقيقى
محسوسله دنونى توهم ايدوب دنو لطف واكرام معنوى ومجازى اعتقاد ايتمسه مذكور دنو ونزولى مسافه قيلمش
اولور بلكه مخلوقاتدن هر احدكه زعمنجه بالذات حقه قريب اوله من علو الى سفل بعدله تدلى ايدر (يعنى عن درك
حقيقته) مقدر بعده متعلق اولور ودرك فتح دال وراء مهملتينله وبعضيلر اسكان راايله ضبط ايتديلر ادراك معناسنه
اما كه درج مقابلى درك انحق فتحله در (اذ لادنو للحق ولا بعد) واسطى عليه الرحمة تدلى بعدا قوليله بو معنايى مراد
ايدر كه هر كس محاولۀ قرب ايده حقيقة ذاتنى ادراكدن ساحۀ بعده نزول ايدر همچنان بارى تعالى شانده معناى
مكانى ايله قرب وبعد متصور دكلدر مستحيلدر (ع) كه كس نكشود ونكشايد به حكمت اين معمارا (وقوله قاب قوسين
اوادنى) سؤال مقدره جوابداده اولوب ظاهرا قرب حقيقى ومسافه توهمنى دفع ايچون بيورر (فمن جعل الضمير
فان جعل دخى مرويدر (عائد الى الله تعالى لا الى جبريل على هذا) يعنى تأويل سابق اوزره ثم دنى فتدلى قولكريمنده
ضمير مقدرى الله تعاليه عائد قيلوب جبريل عليه السلامه ارجاع ايتمين تأويل آتيه يه محتاج اولوركه (كان عبارة
عن نهاية القرب ولطف المحل وايضاح المعرفة والاشراف على الحقيقة من محمد صلى الله عليه وسلم) يعنى دنو وقرب
جناب رسالتپناهدن غايت قرب معنوى ومنزلۀ معنويه وايضاح معارف ربانيه واسرار الهيه وحقيقت اوزره
اطلاعدن عبارت اولوب دنو وقرب بو معنادن كنايه اولور (وعبارة) نصبله عبارۀ سابقه اوزره معطوفدر (عن اجابة
الرغبة وقضاء المطالب واظهار التحفى وانافة المنزلة والمرتبة من الله تعالى له) تحفى مثناۀ فوقيه وحاء مهمله وتشديد فاء
مكسوره وياايله مبالغة فى البر وانافه نون وفا ايله اعلى وارفع معناسنه ومرتبه عطف تفسير اولور ومن الله ماقبلنه
متعلق اولور يعنى بارى تعالىدن اول حضرته دنو مأمولنه اجابت وحاجتنى قضا وبرّ عظيمنى اظهار ومقامنى اعلا
بيورمه دن عبارت اولدى (ويتأول) بناء مجهولله (فيه ما يتأول فى قوله) نكاكه صحيح بخارى اولان خبر قدسى
تأويليله دنو مذكور دخى مأول قيلنور (من تقرب منى شبرا تقربت منه ذراعا) حديث قدسى وكلام انسى لباس
قرب حسيده قرب معنويله تمثيلدر (ومن اتانى يمشى اتيته هرولة اى قرب) مرفوع ومبتدأ مقدره خبردر (بالاجابة
والقبول والاتيان بالاحسان وتعجيل المامول) والحاصل ظاهر امعناى حديثده بكا يك ويره نزديك اولانه بر كزيقين
اولورم وبكا اطاعت وامرمه امتثاله سعى ايدن بندۀ كامه سرعتله اجابت ايدرم ديمك اول معنا ايله تأويل كردۀ
محدثيندر كه بكا عبادت وانقياد له تقرب ايدنلرك دعالرينى دركاهمده حيز قبوله قرين وجزاء خيرنى تعجيل واحسانمه
سريعا ايصال ايدرم ديمكدر پس تقرب طاعت برله دركاه كبريايه تحببه تمثيل اولدى

(فصل)

(فى ذكر تفضيله فى القيامة بخصوص الكرامة) حضرت پادشاه جهان آفرين جل شانه سرور انبيا محمد مصطفى
صلى الله عليه وسلمى روز قيامتده سائر پيغمبران اوزره تخصيص كرامتله تفضيله داله اخبار بياننده در (حدثنا القاضى
ابو على) ابن سكره (حدثنا ابو الفضل) ابن خيرون (وابو الحسين) بالتصغير مبارك ابن عبد الجبار (قال حدثنا ابو يعلى)
ابن زوج الحرة (حدثنا السنجى حدثنا ابن محبوب) ابو العباس راوى جامع الترمذى (حدثنا الترمذى) صاحب الجامع
(حدثنا الحسين بن يزيد الكوفى) ابن الطحان ايكيوز قرق درت سال هجريده دار بقايه رحلت ايلدى (حدثنا عبد
السلام بن حرب) الهندى (عن ليث بن ابى سليم) بالتصغير وفيه ضعف يوز اوتوز اوچده عازم دار السلام بقا اولديلر
(عن الربيع بن انس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم انا اول الناس خروجا اذا بعثوا) صيغۀ مجهولله (وانا
خطيبهم اذا وفدوا) اصل وفود جماعتدر (وانا مبشرهم اذا ايسوا) اياس تقديم همزه ايله قنوط معناسنه وتقديم يا على
الهمزه دخى مرويدر (لواء الحمد بيدى) لواء وعلم ورايه بر معنى متقاربه لكن لواء سنجق بزركدر اول مهجۀ عليا لواء
حقيقيدر كه لواء الحمد له بنامدر امام طبرى عليه الرحمه رايت افراز روايتدر كه روز قيامتده لواء حمدى جناب خيبر كشا
على المرتضى كرم الله وجهه پيشگاه سلطان عالم صلى الله عليه وسلمده حامل اولورلر (وانا اكرم ولد) كرم هر خيرى جامعه
مفتدر اماعرفا خدايه مخصوصدر وولد صفة مشبهه بمعنى المولود واحد وجمعه اطلاق اولنور (آدم على ربى ولا فخر)
جملۀ حاليه در وخبر لا محذوف اى لا فخر فيه او عندى والحاصل خادم سالك انس بن مالك رضى الله عنه روايتنده سلطان
سريرلى مع الله عليه صلوات الاله بيورر خلائق قبوردن محشره بعث اولندقلرنده من جهة البعث پيشتر ناس وبن

يدى الله حسابه قيام ودركاهه قدوم ايلدكلرنده فصل قضا وتكلم وخطابه مأذون مجمع ناسده خطيب اسام نجاة
وفلاحدن نا اميد اولدقلرى حالده هول محشر وطول موقفدن انلرى خلاص ورها ايله مبشر ومژده رس ولواء حمد بنم
دست كرم پيوستمده جلوه كر ودركاه كبريادة ذاتا وصفة بنى آدمك شرفترى ومنزلة اقربى بم حال انكه فخر آور اولم بلكه
نعم پروردكارى تحديث ايچون كويا اولورم ياخود بونلرله فخرا يتم بلكه عند الله بنمچون دخى شرفترين مقام اماده
ومهيادر ديمك اوله (وفى رواية زحر) فتح زاى وسكون حاء مهمله ورا ايله عبد الله بن زحر الافريقى القائد بعض نسخده
ابن زحر واقعدر واصل معناى زحر صوت وانيندر كه مرض معروفه زحير درلر (عن الربيع بن انس لفظ الحديث انا اول
الناس خروجا اذا بعثوا) كما تقدم (وانا قائدهم اذا وفدوا) در اصل قائد دابه يى زماملە چكن كمسنه بعده متبوع ناس
اولان رئيس وسر عسكره حقيقت اولمشدر جمعى قاده كلور يعنى محشره قدوم وتجمع ايدنلرك حسا ومعنى پيشرو
ومقدمى بم (وانا خطيبهم اذا انصتوا) انصات بمعنى السكوت يعنى ناس روز هولناك محشرده كمال حيرتلرندن نطقه
قادر اولەمدقلرى حينده بين يدى الله براى شفاعت ايشان اذن مستعاله ناطقه پرداز اولورم (وانا شفيعهم
اذا حبسوا وانا مبشرهم اذا ابلسوا) ابلاس حيرة وندم ومنه ابليس يعنى جاى دهشت فزاى موقفده درمانده
واضطرابلرى حالنده انلرك شفيعى وفصل قضاده شفاعت عظمى ايله دستكيرى اولوب وعجز وندم وفرومانده كيده حبس
موقفدن رها ايله تبشير ايدجيم (لواء الكرم بيدى) لفظا ومعنى لواء حمده قريبدر (وانا اكرم ولد آدم على ربى ولا فخر
ويطوف على الف خادم كانهم لؤلؤ مكنون) دست نارسيدۀ دختر عذرادن كنايه در محفوظ ومستور معناسنه يعنى
مخفوف كرم دستمده پيوسته وحجله نشينان اريكۀ لم يطمثهن انس قبلهم ولا جان اولان نازك اندامان قاصرات
الطرفدن هزار خادم چنانكه مثل الدر فى الصدف حولمده خدمت طوافده اولورلر (وعن ابى هريرة رضى الله عنه)
روايتكردۀ بخارى اولان حديثده ورود ايلدى (واكسى) بناء مجهولله (حلة من حلل الجنة) اصل حله واحدا
فوق واحدين بردهلردن ايكى ثوبدر بعده ذاهر لباس فاخر ولابسنه رعاية الباس اولنان دفعنانه اطلاق اولندى
(ثم اقوم عن يمين العرش ليس احد من الخلائق يقوم ذلك المقام غيرى) ذلك ظرفية اوزره محل نصبده در خلايق
جمع خليقه اسم جمعدر كه مخلوقيندن جماعت معناسنه يعنى ناس روز هولناك محشره سر وپابرهنه اولدقلرى حالده
خلع جناندن بر حلۀ فاخره ايله بن حله پوش اولوب بعده ما جانب يمين عرش بريندن قائم اولورم بندن غيرى هيچ كمسنه
اول جاى والاتبنده قائم واول محل رفيعه قدم نهادۀ عز وتشريف اتميه (وعن ابى سعيد الخدرى) رضى الله عنه
روايتكردۀ ابن ماجه وترمذى اولان خبر صحت اثرده بيورلدى (انا سيد ولد آدم يوم القيامة) يوم ظرف وسيده
متعلقدر وروز قيامتله تقييد براى تخصيص دكل بلكه سلطان كونين صلى الله عليه وسلم ايچون قيامتده سيادة مسلمه
هويدادر كه سيادة دنيويه دن شرفترندر (وبيدى لواء الحمد ولا فخر) تقدم معناه (وما من نبى آدم) نصب ورفعى جائزدر
(فمن سواه) كسر سينله نبى لفظندن بدل وعطف بالفا ترتيب رتبى وياحقيقيدر اى جميع الانبياء (الا تحت لوائى)
ومراد فى الحقيقة زير لواده موجود اولملرى دكلدر بلكه پيغمبراندن ابو البشر وسائرى روز قيامتده بكا تابعلردر ديمك
اوله (وانا اول من تنشق عنه الارض ولا فخر) بقدرة الله القادر قبور خلايق شق اولندقده اول شق قبر اولنان بنم
(وعن ابى هريرة رضى الله عنه) روايتكردۀ امام مسلم اولان خبرده اول حضرتدن مرويدر (انا سيد ولد آدم
يوم القيامة واول من ينشق عنه القبر واول شافع واول مشفع) فتح فاء مشدده ايله يعنى روز قيامتده بهترين اولاد
آدم وجملەدن پيشين بنم قبرم چاك اولور وامر شفاعتده ابتداء مأذون بالشفاعة ومقبول الشفاعة اولان بنم
(وعن ابن عباس) روايتكردۀ ترمذى ودارمى اولان حديثده (انا حامل لواء الحمد يوم القيامة ولا فخر وانا اول شافع
واول مشفع ولا فخر) كامر (وانا اول من يحرك حلق باب الجنة فتفتح لى فيدخلها معى فقراء المؤمنين ولا فخر)
حلق فتح حاء ولامله وكسر حاء دخى جائزدر جمع حلقه بسكون اللام وقد يفتح ويكسر وباب جنة ايله مراد باب محمد وباب
رحمتله بنام واول حضرته مخصوص برباب هم اولندرو يفتح ياء تحتيه وبناء مجهولله وفاتح باب اولان خزنۀ بهشتدر
ياخود تاء فوقيه ايله ضمير جنته راجعدر وحرف فا من غير مهله تعقيب ايچوندر وفقرا ايله مراد فقراى صابرينكه
غناى قلب ونفسله محمود اوله ونقيرصابر غنى شاكردن افضليتى اصح قولدندر ومعى قول شريفيله مساواة مراد اولنمز
بلكه تبعيتدر (وانا اكرم الاولين والآخرين ولا فخر وعن انس) كما روى مسلم (انا اول الناس يشفع) تشديد شين مفتوحه
ايله (فى الجنة) لرفع درجات المطيعين (وانا اكثر الناس تبعا) جمع تابع والحاصل حلقهاى در بهشتى اول تحريك ايدن
بنم كه درحال باب السعاده بنمچون كشاده بيوريلوب فى الحال فقراى صابرين دار السلامه بكا تبعيتله داخل
اولورلر وبن جميع خلقك شرفترينى يم فخر آور اولم وامتم سائر امتدن بسيار اولمغين انبياى كرامك توابع وامت

جهتندن بسيار تربيه يمديمكدر (وعن انس انا سيد الناس يوم القيامة وتدرون لم ذلك) استفهام مقدر مقرردركه تدرون ما سبب هذا ديمكدر وحذف استفهام لقرينة جائزدر (يجمع الله الاولين والآخرين) شيخين عليهما الرحمة روايتلرندن انس رضى الله عنهدن مرويدر سيد العالمين صلى الله عليه وسلم بيوررلر روز آرامسوز قيامتده بن ناسك اجل واعظمى يم سز بيلورميسز كه باعثى ندر پادشاه جهان آفرين اولين واخرين خلايقى محشرده جمع وحشر ايدر (وذكر حديث الشفاعة) يعنى انس رضى الله عنه شفاعت ذكر اولنان حديثى بتمامه ذكر ايلدى قريبا فصل شفاعتده ايراد اولنور (وعن ابى هريرة انه قال اطمع ان اكون اعظم الانبياء اجرا يوم القيامة) سيد الورى عليه التحايا بيوررلركه روز قيامتده اجر جزيل جهتندن انبياء كرامك اعظمى اولمقلغى خداى ذو المنن جل وعلا حضرتلرندن رجامندم امدى امتى امم سائره نك اكثرى واجر اعمال امت مثلى اول حضرتنه اجور جزيله عطا باش ذو الجلال والنوال دركه من سن سنة حسنة له اجرها واجر من عمل بها الى يوم القيامة مصدوقنجه اعمال امت مضاعفه ومثل واضعافى اوسلطان عظيم الشانه راجع اولور (وفى حديث آخر اما ترضون ان يكون ابراهيم وعيسى فيكم يوم القيامة) اما اداة استفتاحدر الا اسا وياهمزهٔ استفهاميه ما نافيه دن مركبه در والمعنى واحد يعنى خبرديكرده بيوردبلركه معاشر المسلمين سز راضى اولمزميسز كه روزجزاده جناب خليل الله ايله كلمة الله عليهما السلام امتمدن معدودان وسزكله بيله محشوران وسزلردن محسوبان اولمغى دبو بشارت ايتديلر وانبيادن بو ايكى ذات عالى سماتك تخصيص بالذكر بيورلديغى ابراهيم عليه السلام حضرت مصطفى صلى الله عليه وسلمدن صكره اشرف انبيا وابو الانبيادر وعيسى عليه السلام دخى اخر زمانده دين محمدى اوزره بعث اولنديغندندر (ثم قال) صلى الله عليه وسلم (انهما فى امتى يوم القيامة) يعنى بو ايكى پيغمبر ذيشان دخى امتم سلكنه منسلكاندر (اما ابراهيم فيقول له انت دعوتى وذريتى فاجعلنى من امتك) اما جناب خليل الله ربنا وابعث فيهم رسولا منهم دعاسيله مبالغة اول حضرتك عين دعوت قيلوب انت ممن جعله الله منهم باجابتى نتيجه سيله شاه رسالته عرض قضيه وخطاب ايدوب جنابك بنم دعوت وذريتم يعنى ثمرهٔ شجرهٔ نسلمدن بنى جملهٔ امتكدن تعداد ايت ديو نيازمند اولور ولا شبهة فرزند ارجمندى اسماعيل عليه السلام نسلندن اولوب اول سلسلهٔ عليه دن حضرت محمد عربى صلى الله عليه وسلم جنابندن غيرى پيغمبر كلمدى (واما عيسى) اما جناب روح الله حضرت حبيب الله صلى الله عليه وسلمه تابع وجمله امتندن عد اولنمسى (فالانبياء كلهم اخوة بنو علاة) برادر بر پدر و مادردن ظهور ايدنجه بنو الاعيان وفقط لاب اولورسه بنو العلات وبالكزلام اولورسه بنو الاخياف ديرلر وعلات ايله مراد زوجات ضرايردر يعنى پيغمبران حضراتنك هربرى اتحاد امور مع الله ومع الخلقده برادر آسا بر پدر فرزندانيدر (امهاتهم شتى) جمع ام اصلى امهه ايدى ولذا امهات اوزره جمع اولنور وامهات ادميده وامات بهايمده استعمالى اكثر ديديلر مادر قريبه وبعيده يه اطلاق اولنور وشتى من الشتات جمع شتيت كمرضى ومريض تفرق معناسنه يعنى انبيا عليهم السلام ذوات نسبده مختلفه وامهاتى متفرقه وپريشاندر حاصلى پيغبران اصول توحيده متفقين وفروع شرايعده مختلفيندرلر امدى معرفة الله واتحاد اعتقادده دين وعقيدهٔ حقه اب واحده بر سبيل استعاره تشبيه واخوه انباتى تخييل وبنو علات قلمق ترشيح اولور (وان عيسى اخى) ان كسر همزه ايله وظاهر ضمير مقامنه اقامه اولندى (ليس بينى وبينه نبى وانا اولى الناس به) اولى ولا وتواليدن افعل تفضيلدر كه بين الشيئين عدم فاصل بعد ذا قربدن عبارت قيلندى يعنى بتحقيق جناب روح الله امر رسالت وصفات حميده ده مشابهم وبرادرمدر كه بنمله انك ميانه سنده بر پيغمبر بعث اولنمدى بينمزده زمانا ومعنى مناسبة قربله ناسدن اكا ازديكترم بيورديلر بو خبر جليل روايت كردهٔ شيخين اولان انا اولى الناس بعيسى بن مريم فى الدنيا والآخرة حديثندندر اما راغب وزمخشرى وابن عربى روايتلرى اولان زمان فترتده خالد بن سنان عيسى نام پيغمبر بعث اولنمسى غير صحيحدر ديمشلر (وقوله انا سيد الناس يوم القيامة هو سيدهم فى الدنيا ويوم القيامة) سؤال مقدره جوابدركه حضرت سيد الكونين صلى الله عليه وسلم امر سيادتلرين روز قيامته مخصوص بيورديلر مع هذا دنيا وآخرت اهلنك سيدى بل سيد العالمين وسند العالميندر (ولكن اشار عليه الصلاة والسلام لانفراده فيه بالسودد والشفاعة دون غيره اذ لجأ اليه الناس فى ذلك) ما قبلى ايچون تعليلدر (فلم يجدوا سواه) سودد ضم سين مهمله وفتح دال اولى ايله وقد تضم وتهمز الواو لضم ما قبلها وهى لغة طى بمعنى السيادت اما اول حضرت بو قوله ناطقه پرداز اولملرى روز جزاده سيادت وعند الله عظمة قدرته دلالت ايدن شفاعت عظمى ايله پيغمبران ومقربيندن انفرادنه اشارتدركه ناس اول دستگير بيكسان دركاهنه التجا واستناد واهر شفاعتده اندن غيرى باراى شفاعت اوله جق ذات مقبول الشفاعه يه دسترس بولمدقلرى حالده يكانه شفيع اولديغن ايما بيورر (والسيد هو الذى يلجأ الناس اليه فى حوائجهم فكان حينئذ سيدا منفردا من سائر البشر لم يزاحمه احد فى ذلك)

ولا ادعاه كما قال تعالى لمن الملك اليوم لله الواحد القهار والملك له تعالى فى الدنيا والآخرة لكن فى الآخرة انقطعت دعوة المدعى لذلك فى الدنيا وكذلك لجأ الى محمد صلى الله عليه وسلم جميع الناس فى الشفاعة فكان سيدهم فى الاخرى دون دعوى) حوايج على خلاف القياس جمع حاجة دركه احاديث وكلام عربده بو وجهله ورودى فصاحتنه دال اولور اما حريرى درة سنده انكارى غير موجه وابن برى اعتراضى بجا درولله در الصرصرى الا يا رسول الاله الذى * هدانا به الله فى كل تيه * سمعت حديثا من المسندات * يسر فؤاد النبيل النبيه * وانت قد قلت فيه اطلبوا * الحوايج عند حسان الوجوه * ولم ارا حسن من وجهك ال * كريم فجد لى بما ترتجيه والحاصل لغتده معناى سيد اولدركه خلق قضاء حوايجده اكا التجا واعتماد ايدرلر ووقت التجاده جميع ناسدن حتى الانبياء منفرد ويكانه سيد عالمدركه ملجأ وملاذ عالميان اولمقده بركمسه سيد الورى عليه التحايا حضرتلرينه مدافعه وعهده سندن كلمه دكارى امرى ادعايه باراى قدرت واول حضرته مشاركت ايده مزلر نتكيم حق جل وعلا يوم قيامتده على رؤس الاشهاد اليوم ملك كيمكدر ديو خطاب ايلدكده عالم دنياده ادعاى ملك وسلطنت ايدنلر وامير ووزير وغنى وفقير جوابه مكنت ياب اوله ميوب پادشاه لا يزال جل جلاله بالذات ملك فرد بيچون وقهار غالبه مخصوصدر ديو جواب ايداده اولديغى كبى اول حضرت صلى الله عليه وسلمك انا سيد ولد آدم يوم القيامة بيوردقلرى لمن الملك اليوم قول جليلى آسادركه دنيا وآخرتده مالك الملك اول پادشاه جهان آفريندر لكن عالم دنياده پادشاهان روى زمين تقدير رب العالمينله حكم وتصرف ايليوب حقيقتده كندولرين ملكى قياس ايتديلر اما موتله مقهور اولوب كشف غطا ايلدكلرنده كندولر عاجز ودرمانده عباد ضعفا اولدقلرين معاينه ايدوب سررشتهٔ دعاوئ دنيويه كسسته اولمغين ملكى مولا اول روز جزايه تخصيص ايلدى وهمچنان حضرت سيد الورى عليه اكمل التحايا سيد الدنيا والآخرة ايكن سيادتى يوم قيامته تخصيص بيورديلر كه خلايق روز هولناكك محشرده اول حضرته التجا ومقام شفاعت عظمى ده فريد مشاهده ايتملريله بلادعوى من اهل الموقف سيد ولد آدم اولديغنه اشارة خدا ملكه فرديتى وكندولر سيادتله انفرادنى تخصيص بيورديلر (وعن انس قال رسول الله صلى الله عليه وسلم آتى) مد همزه ايله (باب الجنة يوم القيامة فاستفتح فيقول الخازن من انت فاقول محمد فيقول بك امرت) با سببيه وجار ومجرورى تقديم بالنسبة لاول الفتح حصر ايچوندر (ان لا افتح لاحد قبلك) جملهٔ مستأنفه انس رضى الله عنه طريقندن روايت كردهٔ مسلم اولان خبرده سيد الكونين صلى الله عليه وسلم بيوررلركه روز واپسين قيامتده در بهشته كاوب جوياى كشايش اولديغمده رضوان عليه سلام المنان سز كمسز ديه محمدم ديو جواب ايداده اولوب فتح باب جنانه حضرتك ايله مأمورم جنابكدن مقدم بركمسه يه فتح باب ايتميم ديه لر (وعن عبد الله بن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم حوضى مسيرة شهر زواياه سواء وماؤه ابيض من الورق) فتح واو وراو يا كسر وسكون را ايله مطلقا فضه وابيض افعل تفضيل من البياض ضد السواد (وريحه اطيب من المسك) الريح كالرايحة ما يشم ويطلق على الهوا (كيزانه كنجوم السماء) كيزان جمع كوز اناء صغيردر در اصل تنك دهن كوزه در قولبى اوله وپرشراب ايسه كاس ديرلر وبلا عروه كرب (من شرب منه لم يظمأ ابدا) يعنى عبادلهٔ كرامدن ابن عمر رضى الله عنهما طريقندن روايت كردهٔ شيخيندركه فخر عالم صلى الله عليه وسلم بيوررلر بكا مخصوص اولان حوضم هر جانبدن مسافه سى بر آيلق مقدارى وهر كوشه سى برابر يعنى چار كوشه در وآب ناب سيم خالصدن سپيد وبوى دلاويزى مسك ازفردن طيب رلك وكوزه لرى كثير واشراف جهتندن ستارهٔ آسمان آسا بسيار ودرخشاندر اندن برايچم صو نوش ايدن بعد ازين ابد الاباد تشنه اب اولمز (وعن ابى ذر) جندب بن جنادة رضى الله عنه (نحوه) معناى ماسبق قريب مرويدر (وقال طوله ما بين عمان) ضم عين وفتح ميم مخففه ايله ديار يمنده بر قريه ويا فتح عين وتشديد ميمله شامده بر قريه اسميدر وضم عين وتشديد ميم غلطدر (الى ايلة) فتح همزه وسكون ياء تحتيه ولام وها ايله ينبع بلاد شامده ساحل بحر وطيبه ودمشق بيننده بر بلده در (يشخب) فتح مثناة تحتيه وسكون شين وضم وفتح خاء معجمه وموحده ايله (فيه ميزابان من الجنة) يعنى طول حوضم عمان وايله ما بينى مساحه در جوى بهشتدن ايكى ناودان آب ناب فشان ومنصب اولور (وعن ثوبان مثله وقال احدهما من ذهب والاخرى من ورق) ثوبان رضى عنه المنان حضرت فخر دوجهان عليه صلوات الرحمان جنابندن روايت ايدركه ايكى ناودانك بريسى آلتوندن وديكرى سيمدندر (وفى رواية حارثة بن وهب) الخزاعى الصحابى رضى الله عنه روايتنده (كما بين المدينة وصنعاء) صاد وعين مهملتينله ديار يمنده بر شهردركه طيبهٔ منوره ايله ما بينى يكماهه مسافه در (وقال ابن عمر) رضى الله عنهما (كما بين الكوفة والحجر الاسود) اصل معناى كوفه رمل مستدير وياسنك سپيد عراق عربده شهرتياب مدينه يه تسميه قيلندى الا ن خرابدر والحاصل روايات متحده ومراد تحديديه

دكل تعريفيه درخطاب نبويه مخاطبك عرفاننه كوره صدوريافته در بعد ما مصنف عليه الرحمه حديث حوض طرق
كثيره دن جارى ومروى وظاهرى اوزره ورودنى بيان وخبرمتواتراولديغن عيان بيورمغه شروع ايدر (وروى
حديث الحوض ايضا انس) روايات متقدمه آسا خادم النبى صلى الله عليه وسلم اولان ابن مالك رضى الله عنه دخى
حديث حوضى روايت ايلدى (وجابر بن سمره) فتح سين وضم ميله (وابن عمر) ابن الخطاب احد العبادله (وعقبة
ابن عامر الجهنى وحارثة بن وهب الخزاعى والمستورد) صيغة فاعل ايله ابن شداد الفهرى نزيل مكة (وابو برزة الاسلمى)
فتح با موحده وسكون را وزا ايله التمش حدودنده دار السلام جنانه راهى اولديلر (وحذيفة بن اليمان) العبسى صاحب
سر رسول الله صلى الله عليه وسلم (وابو امامة) بن صدى الباهلى الصحابى وامامه بضم الهمزة (وزيد بن ارقم) الخزرجى
(وابن مسعود وعبد الله بن زيد وسهل بن سعد) الساعدى (وسويد) ضم سينله مصغردر (ابن جبله) فتح جيم وموحده
ايله تابعيدر اما سويد بن غفله فتح غين معجمه وفا صحابى مخضرمى اولمق بعض حاشيه شفاده مقرردر (وابو سعيد الخدرى
وعبد الله الصنابحى) ضم صاد مهمله وفتح نون والف وبا موحده مكسوره وحا مهمله ايله (وابو هريره والبراء بن
عازب وجندب) عبد الله بن سنان البجلى (وعائشة) ام المؤمنين (واسماء بنت ابى بكر وابو بكرة) نفيع بن حارث (وخولة
بنت قيس) حليلۀ عم محترم جناب حمزۀ مكرم در وبعض نسخده وابو بكر وعمر بن الخطاب وابن بريده مصغر برده
مسطوردر (وغيرهم) من الصحابة رضوان الله تعالى عليهم اجمعين كابى بن كعب واسامه وحذيفة بن اسيد والحسن
ابن على وسلمان الفارسى وسمرة بن جندب وابو الدرداء وابو مسعود واسيد بن حضير وابن عباس وام سليم وجابر بن
عبد الله وعائذ بن عمرو وثابت بن ارقم وخولة بنت حكيم ولقيط بن صبره وحباب بن الارت وكعب بن عجرة
وعتبة بن عبيد والعرباض والنواس بن سمعان وعثمان بن مظعون وعبد الرحمن بن عوف ومعاذ بن جبل رضى الله عنهم

فصـــــل

(فى تفضيله بالمحبة والخلة) حضرت حبيب الله عليه صلوات الاله جنابلرينك نعوت محبت وخلت ايله پيغمبران عليهم
السلام اوزره فضيلتياب اولدقلرى بياننده در (جاءت بذلك الآثار الصحيحة) اثر حديثه اطلاق اولنور كرك موقوف
ويا مرفوع يعنى محبت وخلت ايله تفضيل بيورلديغنه احاديث صحيحه ورود ايلدى (واختص صلى الله عليه وسلم
على السنة المسلمين بحبيب الله) واول حضرت صفة حبيب الله وصف خاص الخاصى ايله زبان مسلمانان اوزره جارى
اولدى مصنف عليه الرحمه اول حضرتك نعت خلت ايله اتصافلرين حديث بخارى ايله استدلال بيورر (اخبرنا
ابو القاسم بن ابراهيم الخطيب خلف بن ابراهيم المقرى) بشيوز يكرمى برده وداع عالم فانى بيورديلر (وغيره عن كريمة
بنت احمد بن محمد حدثنا ابو الهيثم) الكشميهنى (وحدثنا حسين بن محمد الحافظ سماعا عليه) سند طريق آخر
للمصنف رحمه الله (حدثنا القاضى ابو الوليد) الباجى (حدثنا عبد بن احمد) بغير اضافة عبد ابو ذر الهروى (حدثنا
ابو الهيثم) السابق (حدثنا ابو عبد الله محمد بن يوسف) الفربرى راوى البخارى (حدثنا محمد بن اسماعيل) امام
بخارى جليل (حدثنا عبد الله بن محمد) الشهير بابن السماك ايكيوز يكرمى طقوز سنۀ هجريه سنده وفات ايلدى
(حدثنا ابو عامر) عبد الملك بن عمرو ايكيوز بشده راه بقايه راهى اولمشدر (حدثنا فليح) ضم فا وفتح لام ومثناة
تحتيه وحا مهمله ايله ابن سليمان العدوى المدنى يوز التمش سكزده عزم عقبى ايلدى (حدثنا ابو النضر) ضاد معجمه ايله
سالم بن ابى امية المدنى راوى انس يوز يكرمى طقوزده دفين خاك پاك اولدى (عن بسر) ضم موحده وسكون سين
مهمله ورا ايله (ابن سعيد) المدنى يوز سنه سى حدودنده سرحد آخرته روان اولدى (عن ابى سعيد) سعد بن مالك بن
سنان الخدرى (عن النبى عليه السلام انه قال لو كنت متخذا خليلا غير ربى لاتخذت ابا بكر) مفعول ثانى محذوفدركه
مقدر خليلا اولور يعنى خداى جليلدن غيرى خليل اتخاذ ايديدم ابا بكرى خليل اتخاذ ايدردم حاصلى مرتبۀ
خلتده خلقدن بركمسه يه محبتده اصل نايابدر زيرا مقام خلت رب الارباب مختصه در فرضا ماسوى اللهدن برينى
خليل اتخاذ ايتمك اولسه ابو بكر راه محبت وطاعتمزده بذل نفس وفداى اهل ومال ايتمكله جميع خلقدن خلته شايان
وسزاوار ايدى ديمكدر امدى خلت ضم خا معجمه ايله صداقت وباطن قلبى تخلل ايدر محبتدركه معنى اول حضرتك محبتى
خداى بيهمتايه مقصوره درديمك فهم اولنور اما فتح ويا كسر خا ايله خلت حاجت معناسنه اولدقده پروردگار عالم
جل شانه حضرتندن غيريه عرض حاجت وافتقار واعتماددن عارى وبريدر ديمك لازم كاور (وفى حديث آخر
وان صاحبكم خليل الله) روايه ديگرده على طريق التجريد نفس نفيسنى مراد بيوروب بدرستى صاحبكز
خليل الله دردديلر اما احاديث مذكوره ده محالله جانبندن اولمسنى افاده ايدر محبت معناسنه اولدقده حاجت
معناسى ملحوظ اولمزكه ان الله غنى عن العالمين در (ومن طريق عبد الله بن مسعود) بخارى وغيريلر روايتنده

ابن مسعود رضى عنه المعبود طريقندن مرويدر (قال وقد اتخذ الله صاحبكم خليلا) ولا يصح ان يراد بصاحبكم
ابا بكر كما توهم (وعن ابن عباس) رضى الله عنهما (قال جلس ناس من اصحاب النبى صلى الله عليه وسلم ينتظرونه)
يعنى اصحاب باصفادن بر كروه پرشكوه اول حضرتك دولتخانه لرندن نور آسا ظهورنه مترقب ونكران اولدقلرى حالده
اوتورمشلر ايدى (قال فخرج حتى اذا دنا منهم سمعهم يتذاكرون فسمع حديثهم) ابن عباس بيوررركه آفتاب برج
رسالت عليه انمى التحيه سعادتخانه لرندن طلوع ايلدى تاكم انجمن اصحابه قريب اولديلر وانلريكديكر ايله مذاكره
ومحادثه لرى كوشزد سعادتى اولوب كفتارلرين سماع ايلدى (قال بعضهم عجبا ان الله اتخذ ابراهيم من خلقه خليلا)
حديث مذكورى تفسير كونه بيوررركه اصحابدن بعضيسى تعجب كنان لب جنبان اولوب خداى جليل ابراهيم جليل
عليه السلامى خليل اتخاذ ايلدى (وقال آخر ماذا باعجب من كلام موسى) وبعضيلر ابراهيم عليه السلامى خليل
اتخاذى موسى عليه السلامه عالم دنياده روزى بيوريلان اكرام كلامدن عجبلردر كلدرديدى وكلمه الله تكليما
مع هذا خداى بيچون پيغمبران ذيشانانه دنياده كلام ايتمز الا امين وحى وساطتيله كلام بيوررر وموسى عليه السلامه
بلاواسطة كلام ايلدى (وقال آخر فعيسى كلمة الله وروحه) فا جواب شرط مقدرده فصيحه دركه اذا ذكرتم خليل الله
وكليمه فاذكروا عيسى ديمك اولور واضافه شريفيه در يعنى اصحابدن چند نفر دخى چون خليل وكليمى تعجب كنان
ياد ايتديكز امدى عيسى عليه السلامى دخى ياد ايلك كه ايجادى مجرد امر كن ايله بى پدر وواسطۀ مادر زاد درديدى
(وقال آخر آدم اصطفاه الله) وبرى دخى ختم كلام ايدوب ابو البشر آدم عليه السلامى خلاق عالم جل جلاله
مختار بيوروب كندويه صفى قيلدى ديدى امدى هر بر گفتار خوش رفتار عظمت ربوبيتى ملاحظه وامعان ايدنلر
حقنده تعجبه شايان امر اولديغى نهان دكلدر (فخرج فسلم عليهم) مقدما لفظ خرج سبق ايدوب ينه اعاده بيورلمق
بينهماده كلام طائل اولمغين تذكيرا به ايراد اولنندى (وقال قد سمعت كلامكم وعجبكم ان الله اتخذ ابراهيم خليلا) حرف
ان فتح همزه ايله بدلدر ويا مقول قول محذوف اولوب ان مكسوره ايله (وهو كذلك وموسى نجى الله وهو كذلك)
والمناجاة المكالمة (وعيسى روح الله وهو كذلك وآدم اصطفاه الله وهو كذلك) يعنى مجلس باصفايى تشريف
وسلاملە تلطيف بيوروب بتحقيق گفتار وتعجبكز كوشزدم اولمشدر ديدكلريكز راست ومحقق (الا) فتح همزه
وتخفيف لام ايله حرف استفتاحدر كلام مستأنفى تأكيد وما بعدنى تحقيق ايدوب جملتين اوزره داخل اولور وبو مقامده
عاطف اوزره دخولى تحقيق اختصاص ايچوندر (وانا حبيب الله) فعيل بمعنى مفعولدر يعنى معاشر اصحاب آكاه اولكه
بندخى عجبتر واعلا صفتله موصوفم كه محبوب كبريايم (ولا فخر وانا حامل لواء الحمد يوم القيامة ولا فخر وانا اول شافع
واول مشفع ولا فخر وانا اول من يحرك حلق) فتح حا مهمله ولام ايله ويا كسر حا ايله در (الجنة فيفتح الله لى ويدخلنيها)
ضم مثناة تحتيه وضمير ثانى جنته راجعدر (ومعى فقراء المؤمنين) جملۀ حاليه در (ولا فخر) معناى خبر حديث سابقده
كذر ايلدى (وانا اكرم الاولين والآخرين ولا فخر) فذلك كلام ونتيجۀ مرام بو عبارۀ دربۀ النظامدر (وفى حديث
ابى هريرة من قول الله تعالى) بعض نسخده فى قول الله واقعدر (لنبيه صلى الله عليه وسلم انى اتخذتك خليلا
فهو مكتوب فى التورية اسب) همزۀ مفتوحه وسين مهمله ساكنه وبا موحده ايله نسخ معتمدۀ شفاده مقيد وانت
معناسنه لفظ عبرانيه درديديلر وقيل بفتح الهمزة وسكون السين الفوقية واصلها كلمة سريانية بقرينة ذكرها
فى التورية اى انت كما فى نسخة انتهى (حبيب الرحمن) وفى نسخة احمد حبيب الرحمن روايتكردۀ بيهقى اولان خبر
ابى هريره رضى الله عنه ده جناب خلاصة الكائنات عليه الصلاة شاننده وروديافته قول سبحانيدركه بن سنى خليل
اتخاذ ايلدم بيورمشلردر ونور بخش صحيفۀ توريه جميلدركه سن حبيب الرحمن سن (قال القاضى ابو الفضل رضى الله
عنه اختلف) بنا مجهول ايله (فى تفسير الخلة واصل اشتقاقها) يعنى علما خلتى تفسير ومحل خلاف ومنشأنى بياننده كروه
اختلافه ذاهب اولديلر (فقيل الخليل المنقطع الى الله الذى ليس فى انقطاعه اليه ومحبته له اختلال) بو مقامده ذكر
اولنان خليل ما سوى اللهدن رجا واعتمادنى قطع ايلين ذاتدركه خداى بيهمتايه انقطاع ومحبتده نقص وخلل نا ياب
اولوب رد وخلوصنده جبر وتكميل غير محتاج ويقينى بوجه ما خلل پذير اولميه دينلدى (وقيل الخليل المختص) دخى
معناى خليل محالله ايلديكى ذاته مختص ديمك اوله دينلدى يعنى اول صديقدركه خلص احباب ومنتخب اصدقادن
اوله والحاصل خدمۀ مولاء عز وعلا حضرتلرينه مختص وفعل وتركيله مكلف ومأمور اولديغى خدمات وعبوديتى
اختيار ورضاسندن سر ووانحراف ايليه (واختار هذا القول غير واحد) ائمۀ محققيندن جمع كثير قول مذكورى
ترجيح واختيار بيورديلر (وقال بعضهم اصل الخلة الاستصفاء) بعض علما بو وجهله كوياردركه اصل خلت مودت
ومحبتك صافيه وكدوراتدن خالصه اولمسيدر وبمعنى الاختيار صفوتدن اولوركه لوازم صداقتندر ومصنف عليه

ارجحه اقوال مذكوره اوزره تفريع بيوررد (وسمى ابراهيم خليل الله لانه يوالى فيه ويعادى فيه) موالاة محبة وحرف
فى بمعنى اللام كقوله تعالى والذين جاهدوا فينا اى لاجلنا يعنى ابراهيم عليه سلام البر الرحيم خليل الله ايله نام قيلندى
زيرا جناب خليل الله اهل طاعت وايماندن مولاى جليلك محبت ايلديككنه مودت واهل معصيت وضلاله بغض
وعداوت ايدر (وخلة الله له نصره وجعله اماما لمن بعده) سؤال مقدره جوابدركه امدى ابراهيم عليه صلوات الله الكريم
خليل الله اولديغى بووجهله صورتنما اولديسه ياخداى جليل ابراهيم عليه السلامه خليل اولمسى نوجهله جلوه
نما اولور پس جناب كبريانك ابراهيم عليه السلامه خلتى اول حضرتى دشمنانته غالب قيلمغله نصرت داده اولمسى
وابراهيم عليه سلام العليم جنابندن صكره تشريف عالم دنيا ايلين پيغمبرانك جملهسى حضرت ابراهيم ذريتندن
ظهور ايدوب انى جاعلك للناس اماما آيه شرف نشانيله اول حضرتى مقتدى ومتبع بيوررملريدر (وقيل الخليل اصله)
لغة وضع اولنان اصل معناى خليل (الفقير المحتاج) صفة كاشفه مفسره (المنقطع) عدم اخوان واعوان سببيله
ناسدن منفرد معناسنهدركه فتح خا ايله مأخوذ من الخله اولور (وهى الحاجة فسمى بها ابراهيم) فالضمير للحاجة وللفظة
الخلة (لانه قصر) فتح قاف وصاد مهملهٔ مخففه ايله حصر اسا تخصيص معناسنهدر (حاجته على ربه وانقطع اليه بهمة)
يعنى جناب خليل الله امور وحوايجنى خدايه تخصيص وعزم واملن مولايه قصر وحصر ايتديكندن خلت ايله
تسميه بيورلدى (ولم يجعله قبل غيره) كسر قاف وفتح موحده ولا دله قابل معناسنه يعنى امور ومأمولنى جانب
پروردكار عالم جل شانه حضرتندن غيريه قيلمدى حاصلى حاجتن ماسوى اللهدن رجامند واميدوار اولمدى (اذ جاءه
جبريل وهو فى المنجنيق) فتح وكسر ميمله حصار وقلاعه الة رمى احجار فارسى معربدر ربوالة قديمه طائفهٔ نصارى
اجزاى باروتى ايجاد وتركيب ايتمزدن مقدم دركار استعمال ايدرديلر اصل اوزره جمعى مناجيق وقلب مكانى
برله مجانيقدر قال الخفاجى اصله من جه نيك اى ما اجودنى وهى مؤنثة (ليرمى به فى النار فقال له جبريل الك حاجة
قال اما اليك فلا) يعنى روايتكردهٔ ابى نعيم اولان خبرده جناب ابراهيم عليه السلام غدر نمرود عنود ايله اتشه
انداخته قيلمق ايچون منجنيقه نهاده اولنديغى حالده سيمرغ سدره نشين جبريل امين جناح تاب شتاب اولوب
بزه متعلق حاجتك وارميدر ديو پرسش حال ايلدكده نجاتمدن سكا متعلق حاجتم نايابدر ديدى يعنى اميد خلاص
وقضاء مأمولنى انجق دركاه كبريايه حصر وقصر ايدوب ماسوادن حاجتمند اولمدى (وقال ابو بكر بن فورك) ضم فا وفتح
را وكاف له علل عجمه وعلم ايله ممنوع من الصرفدر (الخلة صفاء المودة التى توجب الاختصاص بتخلل الاسرار)
با سببيه واسرار جمع سر راز نهفته دريعنى معناى خلت صفاى بال وخلوص مودتله دلبند اولوب قلبده بالمودة محبك
محبوبه اختصاصنى ايجاب ايليه حاصل سخن صحبت واسعافنى ملازمتله هر كارنده دوستنى همراز وظاهرا وباطنا
اسرارنى اندن پنهان قلميه ولله در المقرى * والخل كالماء يبدى لى ضمائره * مع الصفا ويخفيها مع الكدر * اعلم
ان المحبة ميل القلب لما هو حسن عنده والمودة مواصلة من محبه والتودد اليه فاذا زادت المودة وخلص كانت خلة
(وقال بعضهم اصل الخلة المحبة) يعنى محبت خلت اساس ومنشأدركه بعد تحققها خلت حصول يافتهدر (ومعناها
الاسعاف) معناى خلت ويا مرادفة للخلة اولان محبت اعانت ونصرت وامداددر (والالطاف) فتح همزه ايله انعام
واحساندر يحتمل كه جمع لطف ككفل توفيق وتسهيل معناسنه اوله (والترفيع) رتبهٔ اعلايه كمالات ظاهره وباطنه ايله
ترفيع واصعاددر (والتشفيع) باذنه له فى الشفاعة وقبولها ويا تشفيع بمعنى التأييد اوله (وقد بين ذلك تعالى فى كتابه
بقوله وقالت اليهود والنصارى نحن ابناء الله واحباؤه قل فلم يعذبكم بذنوبكم) يعذبكم مضارع بمعنى الماضى در
اى عذبكم فى الدنيا بالمسخ والقتل يعنى يهود ونصارى ديديلر كم بز ابناء حق واحباء رب مطلق ايرزسن انلرى
ادعالرنده تبكيت ايله كه يا بدكردارلر اغكز ايله نيچون سزى مسخ وهلاك قهار ذو الجلال عذاب ايلدى اكر سز ابناء
واحباء مولاى تعالى شانه اولسه كز سزه عذاب ايتمزدى لكن عذاب ايلدى سز ابنا واحبادكل سز امدى اولكه محبوب
اوله لاقتضاء المحبة حبيبى اكه عذاب وعقاب ايلمز (فاوجب للمحبوب ان لا يؤاخذ بذنوبه) بطريق اشارة النص
محبوبه ايجاب ايلدى كه هر خليل وحبيبى معاقبه وذلاتيله مجازاة قيلميه (هذا) بر كلامدن ديكر كلامه
تخلص اولنور اسم اشارتدركه مبتداء مقدره خبردر اى الامر هذا وياخود مبتدا اولوب خبرى مقدر اوله ويا مفعول
فعل مقدر اى خذ هذا ويا اسم فعل بمعنى خذ (والخلة اقوى من البنوة) موحده ونونله مصدردر (لان البنوة قد تكون
فيها العداوة) اى معها وهو من ظرفية الصفة للموصوف يعنى خلت بنوتدن اقويدر زيرا كاهى اولادله
عداوت وعقوق وظهور ايدر (كما قال تعالى ان من ازواجكم واولادكم عدوا لكم) تنكيم فرقان مجيدده يادكردهٔ رب
حميددركه حلائل واولادكزدن سزه عقوق وعداوت ظهور ايدوب سزه دشمن اولورلر بيوررر (ولا يصح ان تكون عداوة

مع خلة) پس خلت محبت معناسنه ضد عداوتدر مانعة الجمع اولمغين خلت ايله عداوت ظهورى صحيح اولمز كرچه
نبوت دخى محبتى مقتضيه در اما كاهى لعارض تخلف ايدر (فاذا) ما قبلى اوزره تفريعدر (تسمية ابراهيم ومحمد
عليهما الصلاة والسلام بالخلة) تسميه ايله مراد تجوز اوصفدر (وتقدم ابراهيم عليه السلام رتبه وشهرتى تقدمندندر
(اما بانقطاعهما الى الله تعالى) خلت حاجت معناسنه اولديغندن نظرلهدر (ووقف حوايجهما عليه والانقطاع
عمن دونه والاضراب عن الوسائط والاسباب) يا اول حضراتك جناب كبريايه اعتمادلرى وحاجتلرك انعام مولايه
موقوف وماسوى اللاهى ترك ووسائط واسبابدن اعراضلرى سببيلهدر (اولزيادة الاختصاص منه تعالى لهما)
اما مابعدنه معطوفدر بودخى خلتك ضم خا ايله اولمسنه ناظردر (وخفى) خا معجمه ايله ويا مهمله ايله اكرامده مبالغه
معناسنه ومجرورا زياده اوزره معطوفدر (الطافه عندهما) فتح همزه ويا كسرله مصدردر يعنى ياخود سبب تسميه
بالخله حق جل وعلا حضرتلرينك انلرى زيادهٔ اختصاصله مختصان وماسوادن اغنا وانلر عندنده الطاف نهان
واشكار مولا اماده وبر زياده ويا اكرامده مبالغه واحسانى مزداد اولديغيچون اوله (وما خالل بواطنهما من اسرار
الهيبة الالهية) مثناة تحتيه وموحده ايله (ومكنون غيوبه) جمع غيب كه حواس ظاهره ايله ادراك اولنميان اموردر
ويا ماسيكون قبل الوقوع ومكنون مستوردر (ومعرفته) ياخود اسرار عظمت وجلالت ومغيبات مستوره وعلم لدنى
ومعرفت ذات وصفاتدن باطنلرينه تخلل ودخول ايتمكدن اوله (اولاستصفائه) فاعلنه مضاف مصدردر (لهما
واستصفاء قلوبهما) مفعولنه مضافدر (عمن سواه حتى لم يخاللهما حب لغيره) يعنى خليلين جليلينى خير وصفوت
بيورمغله انتخاب واختيار ودلاكاهلرين صافيه وخالصه واسرار معرفتنه ماسوانك حبندن خاليه وعاريه قيلمغله
خلت ايله نام اولملرينه باعث اوله (ولهذا) معناى خلت ماسوادن انقطاع وعوارض بشريهدن اعراض اولمغين
(قال بعضهم الخليل من لا يتسع قلبه لسواه) يعنى بعض ارباب شان بيورديلركه خليل اول ذات محترم ومكرمدركه
قلبى محبة الله ايله مالى ومشاهدهٔ جلال الله ممتلى اولوب قلبنده ماسوا ناپيدا وغيرك محبتنه قلبى وسعتياب اولميهدر
من قال من ارباب الحال * ملأت بعض حبك كل قلبى * فان ترد الزيادة هات قلبا (وهو عندهم) نعت خليلدن ذكر اولنان
(معنى قوله صلى الله عليه وسلم) تخريجكردهٔ سلطان المحدثين حافظ بخارى اولان پيام نبويدركه بيوررلر
(ولو كنت متخذا خليلا لاتخذت ابا بكر خليلا) ماسوادن خليل اتخاذ ايديدم اعز اصحاب واقدم اصدقامزدن
ابا بكرى خليل اتخاذ ايدردم (ولكن اخوة الاسلام) لكن جملهٔ شرطيه مضمونى اوزره استدراكدر واخوت ضم
همزه ايله يعنى خلتى نفى واخوتى تفضلا منه اثبات بيوردى امدى مقام خلت درجهٔ اخوت ونبوتدن بالاتر برتبه
والادر (وقد اختلف العلماء وارباب القلوب ايهما ارفع درجة) مرفوع وايهما لفظندن بدل ويا نصبله تميزدر (الخلة
اودرجة المحبة فجعلهما بعضهم سواء فلا يكون الحبيب الا خليلا ولا الخليل الا حبيبا) يعنى علماء واكابر صوفيه كه
ذوى النفوس القدسيه در محبت وخلتك فنفسى فى نفس الامر وعند الله تعالى بالاثر يعنى رتبهٔ خلت ويا درجهٔ
محبتمى بالاتردر ديو راه اختلافه سالك اولوب بعض ارباب حال درجتينى فضيلتده متساويين عدّ ايليوب حبيب
خليل وخليل حبيبدر وذاتين جليلين احدهماى مستلزم اولوب ميانهده منافات وفرق نایاب ديديلر (لكنه) سؤال
مقدر جوابنه اشارتدركه (انهما اذا استويا) وتلازما فلم خص منهما بموصوف (خص) مبنى للفاعل اوالمفعول (ابراهيم
بالخلة ومحمدا صلى الله عليه وسلم) نصب ورفعله (بالمحبة) اما خداى جليل ابراهيم خليلى خلت ايله تخصيص وتبجيل
ومحمد حبيبى صلى الله عليه وسلم محبتله تخصيص وتجليل ايلدى ديمشلردر وهو امر اتفاقى لمجرد التميز بينهما ولا يخفى
ضعفه (وبعضهم قال درجة الخلة ارفع واحتج بقوله صلى الله عليه وسلم) يعنى علمادن بعضيلر مرتبهٔ خلت درجهٔ
محبتدن بالاتردر ديو روايتكردهٔ بخارى اولان حديث صحيحله استدلال ايلدى (لو كنت متخذا خليلا غير ربى) اى
لاتخذت ابا بكر خليلا فلم يتخذه ابو بكرى خليل اتخاذ ايتمدى (وقد اطلق المحبة) جملهٔ حاليه (لفاطمة) فه متعلق باطلق
(وابنيها واسامة وغيرهم) حال انكه اول حضرت محبتى جناب زهرا وريحانتين واسامة بن زيد وسائرينه نيجه
احاديث صحيحهده اطلاق ومحبتى تصريح بيوروب خلتى ماسوى اللهه تعيين بيورمدى ديديلر اما قول مذكور
جداد ورادور اولديغى ذوى العرفانه روشندركه دختر پاكيزه اختر وسبطين مكرمين وغيريلره حبيب اطلاقى ايتمدى
نهاية الامر انلره محبتله مراد عاليلرى نسبهٔ جزئيهدن ناشيه محبهٔ طبيعيهدر مع هذا سرور انبيا حبيب الله عنوانيله كه
محبوب معناسنهدر نام اولديلر فاين هذا المعنى من ذلك المبنى امدى وصف مذكورده على وجه الكمال اول حضرتك
شريكى نايابدر (واكثرهم جعل المحبة ارفع من الخلة لان درجة الحبيب نبينا) حبيبدن بدل ويا عطف بياندر (صلى
الله عليه وسلم ارفع من درجة الخليل ابراهيم) عليه السلام يعنى اكثر ارباب دل درجهٔ محبتى مرتبهٔ خلتدن رفيع تر

عدّ ایتدیلرزیرا حضرت حبیب الله صلی الله علیه وسلم مرتبه‌سی خلیل الله ابراهیم علیه سلام الکریم درجه‌سندن
برتردر پس محمد صلی الله علیه وسلم صفتی اولان محبت ابراهیم علیه السلام نعتی اولان خلتدن افضل اولدیغن
اقتضا ایدر دیدیلر ولله درهم ما احسن رأیهم امدی خلیل مسندا الی ابراهیم الخلیل فعیل بمعنی الفاعلدر اما حبیب
فعیل وفاعل معناسنه اولمق محتملدر امدی بومقامده نسبة مفعولیت نسبت فاعلیتدن اتم اولور والحاصل محمد
حبیب الله والله حبیب محمد صلی الله علیه وسلم دینلور اما الله خلیل ابراهیم دینلمز مع جواز ابراهیم خلیل الله
فتامل (واصل المحبة) وضعی وحقیقی ویا من جهة القلب مأخوذ اولان معنای محبت (المیل الی ما یوافق المحب)
اسم فاعل اولمق ظاهرا ماضبط برهان حلبی اوزره ضم میم وفتح حا ایله محب مخالف للروایه در حاصل سخن محبه عدم
مخالفتله میل ایدوب موافقتنه من کل الوجوه کمربسته اهتمام اولمقدر (ولکن هذا انما یصح فی حق من یصح المیل
والانتفاع بالوفق) فتح واو وسکون فا ایله یعنی تعریف مذکور محبت میلان قلبک وجودی متحقق وبر وفق دلخواه
موافقت انتفاعی ملحوظ ومتصور اولانک شاننده شایان اولور (وهی درجة المخلوق) میل قلبی معناسنه اولان
محبت مرتبهٔ آفریده کاندر (فاما الخالق جل جلاله فمنزه عن الاغراض) غین معجمه ایله علل وحاجات وعین مهمله ایله
امراض وآفات یعنی قلب ومیلان وسائر نعوت حدثاندن مقدس اولان باری تعالی علت وحاجتدن منزهدر
(فمحبته لعبده تمکینه من سعادته وعصمته) رفعله تمکین اوزره معطوفدر (وتوفیقه وتهیئة اسباب القرب) ضم
وسکون ویا ضم قاف وفتح را ایله (وافاضة رحمته علیه وقصواها) ضم قافله مقصور اغایت ونهایت معناسنه (کشف
الحجب عن قلبه حتی یراه بقلبه وینظر الیه ببصیرته) حاصل سخن باری تعالی عز وعلا حضرتلرینک بنده‌سنه محبتی
طاعتی اوزره اقدارله تثبیت وتمکین وارتکاب معاصیدن محافظه واجتلاب حسنی واجتناب شبهاته توفیقی رفیق
ونوافل وقربات اسبابنی آماده ودرگاه عزتنده مقرب قیلمغله در وبالنسبة الی الخالق غایت ونهایت محبت حجب
نفسانیه‌یی قلب محبدن جمال ذات ربانیه وکمال صفات صمدانیه برله کشف وفتحیدر تا کم جمال کبریاسنی دیدهٔ قلبله
معاینه وتجلی ذی الجلالی چشم بصیرتله مشاهده ایلیه (فیکون کما قال فی الحدیث) روایتکردهٔ سلطان المحدثین حافظ
بخاری اولان حدیث قدسی وکلام انسیده وروده یافته معنی ایله متصف اوله (لایزال العبد یتقرب الی حتی احبه
فاذا احببته کنت سمعه الذی یسمع به وبصره الذی یبصر به ولسانه الذی ینطق به) یعنی حب قدیم ایله عبدمه محبت
ایلدیکمده اعضا وحواسنک حافظی ورضامک غیری به حرکت وسکونده اجزا وجوارحنک واقی وحامیسی اولورم
دیو بیوریلان معنایه اولور حاصلی محب صادق سلطان محبتی مجامع قلبیله محبة مولایه حصر ایدوب مرضاة
محبوبه مهم ومشغول وجمیع جوارحیله سبیل مطلوبه ساعی اولور (ولا ینبغی ان یفهم) بناء مجهولله (من هذا) ای
الحدیث القدسی (سوی التجرد لله تعالی والانقطاع الی الله تعالی والاعراض عن غیر الله وصفاء القلب لله واخلاص
الحرکات لله) خبر قدسیده تجرد القلب عن حب غیر الرب معناسندن ماعدا معنی فهم اولنمق سزاوار دکلدر وماسوی
اللهه التفاتی ترک ومولایه توجه کاملله توجه وغیریدن اعراض وخواطر ماسوی قلبه خطور وسنوح ایتمك
حیثیتیله محبة اللهه صفای بال ورضاء حقده حرکات وسکناتی منصوح وخلوصکار قیلمدن غیری معنی فهم ووهم
اولنمز کما قال العارف ابن الفارض * ولو خطرت لی فی سواک ارادة * علی خاطری سهوا حکمت بردتی * لله درما ارق
طوره (کما قالت عائشة رضی الله عنها کان خلقه القرآن برضاه یرضی) قدم الجار علی المجرور للحصر (وبسخطه
یسخط) جناب صدیقه رضی الله عنها وصف حضرتده کویا اولدیغی آسا در که شاه سریر اصفیا علیه السلام والتحایا
حضرتلرینک هر حال وشانی موافق حکم قرآن سبحانی ایدی رضاء قرآنله راضی وسخط فرقانله درهم واخلاق
مولا ایله متخلق ودائم وهردم ایدی حاصلی اخبار مذکوره‌دن نمایاندر که اخلاق طبیعیهٔ سلطان رسل شق قلب
شریفله مضمحل اولوب ماسوی اللهه ارادتی باقی قالمدی (ومن هذا عبر بعضهم عن الخلة بقوله) بعضیلر بومقامده
خلتی تخللدن تعبیر وبوشعرله ادا بیوردیلر (قد تخللت مسلك الروح منی) مسلك ظرفیت اوزره منصوبدر یعنی بدنی
مجرای روحمه سن تداخل ایلدك کویا ماء ورده سریان ایلدیکی کبی (وبذا سمی الخلیل خلیلا) ذلك التخلل ایله جناب
خلیل وغیریلر بنام قیلندی (فاذا ما نطقت کنت حدیثی) ما زائده‌در هرچندکه سنکله ناطقه پرداز اولورم گفتار
ویسام بالجمله سن سن (واذا ما سکت کنت الغلیلا) غین معجمه والف اطلاقله داخل قلب ویا حرارت عطش یعنی چون
سنك ذکرکدن خاموش اولم درون قلبله بیهوش اولورم (فاذا) بالتنوین وقد تکتب بالنون ای فحینئذ (مزیة الخلة
وخصوصیة) فتح خاء معجمه ویا ضمله اختصاص (المحبة حاصلة) کان خلت ومحبتی شئ واحد حکمنده قلمغله
حاصلاتان دینلیوب افراد بیورلدی (لنبینا محمد صلی الله علیه وسلم بما دلت علیه الایات) بعض نسخده علیه الآثار

وقوعی قول آتی به حسباندر (الصحیحة المنتشرة المتلقاة بالقبول من الامة) یعنی فضیلت خلت ورتبهٔ خاص الخاص
محبت نتیجه اخبار صحت آثار دلالتیله که علماء امتدن حسن قبولله تلقی یافته‌در حضرت خلاصة الموجودات علیه
اطیب الصلوات شان شریفنده حصول پذیردر (وکفی بقوله تعالی) با زائده ویا متعدیه‌در شاهدا ودلیلا بو قول
سبحانی وافی وکافیدرکه بیورر (قل ان کنتم تحبون الله الآیة) فاتبعونی یحببکم الله بومقام اسنی غایت قصوی درکه
حضرت مولا جل وعلا حبیبنه متابعتی کندویه دعوای محبتک صحتنه شرط ایلدی (حکی اهل التفسیر ان هذه
الآیة لما نزلت قالت الکفار انما یرید محمد ان نتخذه حنانا) فتح حاء مهمله وتخفیف نونیله ای معبودا ومسجودا
(کما اتخذت النصاری عیسی) بن مریم یعنی ارباب تفسیر نقل بیوردیلرکه وقتاکه بو آیهٔ شریفه اول حضرته شرف یافتهٔ
انزال بیورلدی کفرهٔ بداندیش زبان دراز طعن اولوب محمد مرادی ایدرکه بزانی رحمت اتخاذ ایدوب نصاری جناب
روح اللهه پرستش ایلدکاری کبی کندویه تضرع کنان تبرك برله عبودیت ایده‌لم دیدکارنده (فانزل الله تعالی غیظا
لهم) مفعول له وغیظ غضب علی الفاجردر (ورغما علی مقالتهم) تثلیث را وسکون غین معجمه ومیمله ذل وحزن
واساءت (هذه الآیة) مفعول انزل اول قوم پرلومه غضب وگفتار ناهموارلری اوزره تقریع وسرزنش برله بو آیهٔ
عظیمه‌یی انزال ایلدی (قل اطیعوا الله والرسول) آیهٔ جلیله آیهٔ اولی‌دن ابلغ واشد اولورکه آیهٔ اولی لزوم اتباعی
اقتضا ایتمز زیرا باری تعالی حضرتلرینه نوافل ایله تقرب اولنوب فاعلنه محبة الله ورودی خبر قدسیده تصریح
بیورلمشیدی اما آیهٔ قل اطیعوا الله والرسول کریمه‌سنده طاعة رسول ایله امری ایجاب ایلدی (فزاده شرفا
بامرهم بطاعته وقرنها بطاعته) اول حضرته من جهة الشرف لطفنی برزیاده بیوروب طاعتیله امر وطاعتی طاعة
رسول الله صلی الله علیه وسلمه قرین بیورمغله تشریفی مزداد ایلدی (ثم توعدهم علی التولی عنه بقوله فان تولوا
فان الله لا یحب الکافرین) ظاهر اولان لا یحبهم دیمك ایدی مجای مضمر وضع مظهر وما هو علة للحکم اولان
مشتقه تعلیق کان دیمك اولورکه طاعة رسول اللهدن تولی ایدرلر ایسه مولا انلره محبت ایتمز زیرا انلر کافرلردر وتعریف
برای استغراق ویا عهددر امدی آیهٔ جمیله وجوب طاعة رسول الله صلی الله علیه وسلم اوزره ادل ومرتبهٔ علوه
اصرحدر (وقد نقل الامام ابو بکر بن فورك عن بعض المتکلمین کلاما فی الفرق بین المحبة والخلة یطول) بوجمله
کلاما الفظنه صفتدر طول کلام امامدن ناشی مصنف نقل ایتمیوب استئناف بیوردر (جملة اشاراته ترجع الی تفضیل
مقام المحبة علی الخلة ونحن نذکر منه طرفا) فحیتیله بعضا قلیلا (یهدی الی ما بعده) بعدیت غیر مراده ومجازدر امام
ابن فورك بعض ارباب اصولدن محبت وخلت بینلرین فرق وفصلله نقل کلام ایلدی بالجمله نقل وذکری طائل اولمغین
حاصلی واصول اشاراتی مقام محبتك درجهٔ خلت اوزره تفضیل وصولنی مشعر اولور بز کلام مومی الیهدن مقدار
ما یحصل المرامی نقل ایدرز باقیسی اوزره دلالت ایدر (فمن ذلك قولهم الخلیل یصل بالواسطة) بعض متکلمین
کلامندندر بیوردیلر خلیل مخالله ایلدیکی ذاته واسطه ایله واصل اولور یعنی بینهما به واسطه توسط ایدر (من قوله
تعالی) رب جلیل ابراهیم خلیل شاننده حکایه بیوردیغی قول جمیلدن مستفاددر (وکذلك نری ابراهیم ملکوت
السموات والارض) جناب خلیل الله علیه السلام معرفة اللهه وصولی آیات ملکوتیه‌یه رؤیتی وساطتیله حصولنه
آیهٔ کریمه داله‌در (والحبیب یصل الیه به) ای هو دله علی نفسه بنفسه من غیر واسطة لغیره (من قوله فکان قاب قوسین
او ادنی) فرآه عین الیقین قیل وهذا وان کان المصنف رحمه الله ناقلا له والعهدة فیما نقله علی قائله الا ان هذا غیر
ظاهر (وقیل الخلیل الذی یکون مغفرته فی حد الطمع) حد حاجز بین الشیئین والمحیط به کحدود الدار فاستعیر للحال
الممیزة له یعنی خلیل اول ذاتدرکه مغفرتی طمعی حالنده ظهور یافته‌در (من قوله والذی اطمع ان یغفر لی خطیئتی
یوم الدین) فرقان جلیلده حکایه بیوریلان قول جمیلدن مأخوذدرکه جناب خلیل الله قوم‌یله اولان قصه‌سنده
هضما لنفسه وتعلیما لامته روز جزاده گناهم عفو ومغفرت ایتمکلکده طمع دارم دیمشدر (والحبیب الذی مغفرته
فی حد الیقین من قوله) اما حبیب اول ذات مجیددرکه مغفرتی متیقنه‌در بو معنی دخی تنزیل جلیلدن مأخوذ وشان
حبیب الله صلی الله علیه وسلمده صدور یافته‌در (لیغفر لك الله ما تقدم من ذنبك وما تأخر) تفسیری مکررا کذار
ایتمشدر (والخلیل قال ولا تخزنی یوم یبعثون) یعنی روز قیامتده بنی تفضیح وتعذیب ایتمه دیدی (والحبیب قیل له یوم
لا یخزی الله النبی) اما حبیب محبتی شان شریفنه بنده طرف کردکاریدن اول کونکه خدا رسولنی مفتضح ایلمز
دیو تشریف ایلدی (فابتدئ بالبشارة قبل السؤال) جناب حبیب الله هنوز خواستکار مغفرت اولمدن
بشارتله نبی خزی ایلدی بعد ذاینه فرق دیکر بیانته شروع بیوریلوب دیدی (والخلیل قال فی المحنة حسبی الله)
محنة وامتحان ابتلادر مراد قصهٔ نار نمرود عنوددر یعنی خلیل جلیل منجنیقله انداختهٔ آتش نمروده مبتلا اولدقده

ربّ غیور جمیع امورمده کافی ووافیدر دیمکله طلبکار کفایت پروردکار اولمغین نار آکه برد وسلام اولدی (والحبیب قیل له یا ایها النبی حسبک الله) اما حضرت حبیب الله صلی الله علیه وسلمه قبل کبریادن حبیبا مولاسنک امورکده کافیدر دیو لطفنی محقق ومقرر قیلدی (والخلیل قال واجعل لی لسان صدق) ای ذکرا جمیلا صدقا فعبر باسم الالة عما یصدر منها مجازا (فی الاخرین) یعنی خدایا بنجون ذکر جمیل وبند نصکره امم آتیه میانه سنده تا بمحشر نامی دللرده صدق وخیر ایله یاد کرده برایله دیو استدعای نیک نام ایلیوب دعاسی هدف اجابته قرین بیوریلوب جناب ابراهیم علیه السلام دن نصکره عالم دنیایه قدم نهاد اولان هرامت ثناخوان خلیل الله اولوب محبتنه دلبسته اولمشلردر (والحبیب قیل له ورفعنا لک ذکرک) اما حضرت حبیب صلی الله علیه وسلم شاننده سنک ذکر یکی عالی قیلدق بیوروب منابر ومنابرده اسمی اسمنه قرین ونشهد وخطب واذانده نامی نامنه ردیف ایلیوب (اعطی بلا سؤال) حمیننه عطا بلا سؤال بیوردی مرتبهٔ حبیبی بیاندر (والخلیل قال واجنبنی وبنی ان نعبد الاصنام) یعنی خلیل تمنای عصمت رب جلیل ایلیوب الهابنی وبنم صلبمی پرستش اصنامدن بعد حسی ومعنوی ایله تبعید ایله دیو التماس ایلدی (والحبیب قیل له انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس) رجس حسا وطبعا وعقلا هر مستقذر اولان شیدر (اهل البیت) مدح ویاندا اوزره منصوبدر یعنی حضرت حبیب الله وال محترمی شانلرنده بیوردیکه ای اهل بیت نبوت مولای جلیل سزلک دنس اعراض واوزاردن حفظ ووقایهکزی مراد ایدوب اوساخ رذیله دن پاک دامن اولمکزی اراده بیوردی بوتشریف ایلدی واهل بیت اولاد وزوجات واتباع واقارب رسول الله صلی الله علیه وعلی آله وبارک وسلم حضراتنه شامل اولور (ویطهرکم تطهیرا) والحاصل تحریر کردهٔ ابو بکر بن فورک اولان نکات عجیبه حضرت فخر کائنات صلی الله علیه وسلمک سائر انبیا علیهم التحایا اوزرینه مزیت وشرف وعلو من تبتنه دلالت ایلیوب نفس محبت وخلته تعلیق علاقه اولمدیغی هویدادر لاسیما آیات جلیله دن عنوان لفظ حبیب ایله یاد بیورلمدی (وفیما ذکرناه تنبیه علی مقصد اصحاب هذا المقال) مقصد مصدر میمی قصد ویا مقصود معناسنه در (من تفضیل المقامات والاحوال) مقصدی بیان اولور ومقامات فتح میمله جمع مقام محل قیام در وضم میمله جای اقامه وجمعه جمع المؤنث لاطراده فیما لا یعقل کحمامات وبو مقامده مقامله مراد اول امر جلیلدرکه انبیا واولیا یعنی عارف بالله اولانلر درجات عبودیتده حضیض بشریتدن مقام اعلی ورتبهٔ والایه صعود وارتقا ایله رفعتیاب اولورلر ویا مقامات صفات ثابته واحوال صفات زائله اوله والحاصل تفسیر واشتقاق محبت وخلت وبینهما ماده اولان فرق خصوصنده ارباب عرفانک مقامات واحوال تفضیل وتفصیلی قصدنه تنبیه نبیهدرکه بعضیلر مسلک نصره بحه سالک وبعضیلر اعاوتلو یحه ذاهب اولدیلر (وکل یعمل علی شاکلته) قل کل یعمل کریمه سندن اقتباس بیوریلوب لکل احد طریقة یختارها دیمک اولور یعنی هر بری سجیه وجبلتی اوزره کار کذار اولور (فربکم اعلم بمن هو اهدی سبیلا) ای الله یعلم من طریقته اقوم واکثر ایصالا الی الحق وارشادا للهدایة مصنف بومعنای ایراد ایله خلت ومحبتده اولان خلاف سابق نیجه امور مبنی اولوب فریقین آکه نظر واعتبار ایله کان احدهما انک بریسنه الخلاف کاللفظ جزم اولنمدیغنه اشارت بیوردی اما غایت ما فی الباب نقل ابو بکر بن فورک رحمه الله حضرت حبیب الله صلی الله علیه وسلمی فی حد ذاته ابراهیم علیه السلام اوزره تفضیلدر

فصل

(فی تفضیله بالشفاعة) تعریف برای عهد ایسه مراد شفاعة عظمای روز محشردر (والمقام المحمود) عطف تفسیر اولور والاعطف الخاص علی العام قبیلندندر ومقام محمود رسول مجتبی علیه التحایا کرامتی متضمن اولان هر مقام عالیدر لکن بو مقامده افراد کرامتدن برفرد معینه تخصیص قیلندی (قال الله تبارک وتعالی عسی ان یبعثک ربک مقاما محمودا) مقاما ظرفیت اوزره منصوبدرکه یقیمک مقاما دیمک اولور ویا تقدیرا ایله حالدر وعسی للترجی وجناب نبوتدن ترجی ظاهر اما حضرت باریدن عز وعلا ترجی وقوعی ایجابدر دیدیلر (حدثنا) وفی نسخة اخبرنا (الشیخ ابو علی الغسانی الجیانی) غسان یمنده برقبیله اسمیدر وجیان فتح جیم وتشدید مثناة تحتیه ایله بوزن شداد دیار اندلسده بربلده در (فیما کتب به الی بخطه) بالمشافهه دکل اجازتدن برنوعدرکه حکم اتصال جاری اولور (ثنا سراج بن عبد الله القاضی ثنا ابو محمد الاصیلی ثنا ابو زید) المروزی (وابو احمد) محمد بن یوسف بن مکی الجرجانی (قالا ثنا محمد بن یوسف) الفربری (ثنا محمد بن اسمعیل) سلطان المحدثین حافظ بخاری (ثنا اسمعیل بن ابان) فتح همزه وتخفیف باء موحده ایله علم منقولدر وصرف وعدمی جائزدر ایکیوز اون التی سنه سنده جانب بهشته خرامان ایلدی (عن آدم بن علی) العجلی (قال سمعت ابن عمر) عبادله دن صحابهٔ مشهوردر رضی الله عنه وعن ابیه (یقول) حال ویا مفعول (ان الناس یصیرون یوم القیامة جثا) ضم جیمله مقصور ومنون وکسر جیم جائزدر جمع جثوة فی الاصل تودهٔ خاک

معناسنه بعده جماعت معناسنه مستعاردر (کل امة تتبع نبیها یقولون یا فلان اشفع لنا یا فلان اشفع لنا) یعنی روز آرامسوز قیامتده ناس بربر جماعت اولوب هرامت پیغمبرلرینه تابع وپیرو نام نامیلری ایله اکه ندا ایدوب ای فلان هول موقفدن رهایاب اولمزه بزم ایچون شفاعت ایله دیو دادارهٔ لسان استشفاع وسؤال اولدقلرنده نفسی نفسی دیو اول نبی شفاعتنه عدم قدرتنی بیان ایلیه (حتی تنتهی الشفاعة الی النبی صلی الله علیه وسلم) تا کم شفاعة عظمی اول دستگیر گنهکاران امم علیه سلام الله الاتم جنابنه رسیده اولوب اول عاجزان عصات حقنده بذل گنج شفاعت بیوروب درگاه کبریاده شفاعتی مقبول اوله (فذلک) ماذکر من الشفاعة (یوم یبعثه الله المقام المحمود) ویوم ظرفیت اوزره منصوبدر یعنی اول روز پردهشت اول کوندرکه جناب کبریا عز وعلا حبیبی حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلمی مقام شفاعت عظمی یه بعث ایدردیدی (وعن ابی هریرة رضی الله عنه سئل عنها رسول الله صلی الله علیه وسلم یعنی) ضمیر یعنی ابو هریرهیه راجعدر (قوله عسی ان یبعثک ربک مقاما محمودا فقال هی الشفاعة) ضمیر هی شفاعته ویا بالتجوزانه شریفهیه راجعدر ازالمقام وانث رعایة للخبر والحاصل ابی هریرة رضی الله عنه طریقندن روایتکردهٔ احمد وبیهقی اولان خبرده جناب شفیع روز جزا علیه اکمل التحایا حضرتلری معنای آیهٔ جلیله دن استفسار اولندقده فصل قضایه موافقه شفاعة عظمی دردیو بیوردیلر (وروی کعب بن مالک عنه علیه الصلاة والسلام یحشر الناس یوم القیامة فاکون انا وامتی علی تل) فتح مثناة فوقیه ولام مشدده ایله تودهٔ خاک (ویکسونی ربی حلة خضراء) حله ضم وتشدیدله برده ومطلقا کسوهٔ نفیسه ده شایعه در (ثم یؤذن لی) بناء مجهولله (فاقول ماشاء الله ان اقول فذلک المقام المحمود) امام کمل احمد بن حنبل مسند التخریج ایلدیکی خبرده کعب رضی الله عنه بووجهله شعله فروز مجالس روایتدرکه حضرت سید البشر وشفیع المحشر صلی الله علیه وسلم بیوررناس قبورندن قیام وبرای محاسبهٔ اعمال جمع اولورلرین وامتم برجای بالا تودهٔ خاک بالا والا اوزره قیام ایدوب جناب رب کریم بکا اکرام جسیم برله برخلعت سبز کون اکسا والباس بیوروب بعده درگاه معلای کبریاده تکلم واهل محشر ایچون شفاعته مأذون قیلنوب محامد لایقه ایله محمد تکو وشفاعتجو اولورم که رفعت مقام وبرای شفاعت فرمان کردکار عالم جل وعلا صدوری وشفاعت عظمی ایله قیام ظهوری مقام محمود وجای مسعود اولوب غبطه فرمای اولین وآخرین وانبیا ومرسلیندر (وعن ابن عمر وذکر حدیث الشفاعة) وذکر برمقدره عطف اولور یعنی عبد الله بن عمر رضی الله عنهما سوق ایلدیکی خبرده حدیث شفاعتی ذکر ایدوب بیوردی (قال فیمشی) ذکر قولندن بدلدر (حتی یأخذ بحلقة الجنة فیومئذ یبعثه الله المقام المحمود الذی وعده) شاهسر لولاک صلی الله علیه وسلم مادارت الافلاک روان اولوب حلقه کیردر بهشت اولور اولوقت رب الارباب عم نواله حضرتلری جناب حبیب الله صلی الله علیه وسلمی مقام محموده بعث ایدرکه قرءآن کریمنده اکا وعد بیورمش ایدی (وعن ابن مسعود عنه علیه الصلاة والسلام انه) موعود به اولان مقام (قیامه عن یمین العرش مقاما لا یقومه غیره یغبطه فیه الاولون والآخرون) یغبط برنه یضرب غین معجمه وباء موحده وطاء مهمله ایله کشی کندی نفسنه صاحب نعمتک نعمتنی من غیر ارادهٔ زوال نعمته تمنی ایلمکدر یعنی مقام محمود اول حضرتک یمین عرش برینده برمحل منیعه قیام بیورملریدرکه قرب معهود ایله تقرب برفرده میسر دکلدر وپیشین وپسین امم وناس اول مقام رفیع واعلایه غبطه ورشک ایدرلر (ونحوه عن کعب والحسن) کعب الاحبار وحسن بصری رضی الله عنهمادن روایت بیوریلن خبر عین مروی ابن مسعوددر (وفی روایة هو المقام الذی اشفع لامتی فیه) یعنی بو مقام محمود اول محل مسعوددرکه امتم ایچون اول جای والاده شفاعته قیام ایده رم بیوردیلر وشفاعة مذکوره سائر ناسه اولان شفاعة عظمی دن ماعدادر دیمشلر (وعن ابن مسعود قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم انی لقائم المقام المحمود قیل وما هو قال ذاک یوم ینزل الله تبارک وتعالی عن کرسیه) انی ابتداء کلامده کسر همزه ایله در ومقام ظرفیت ویا مصدریت ایله منصوبدر وبعض نسخه ده علی کرسیه واقعدر وکرسی عرشک غیریدر وحدیث شریف متشابهاتدندر زیرا باری تعالی عزشانه نزول وجهت وسائر اجسامدن منزه ومراد عظمت وجلاله تجلی للعباده تمثیلدر یعنی شاهسر اصطفا علیه اکمل التحایا بیوردیلرکه بن مقام محموده قائم اولورم واصحاب کرام پرسش مقام ایلدکلرنده لب جنبان جواب اولوب اول برکوندرکه حضرت پادشاه جهان آفرین عمت نواله فصل قضا ایچون بندکانه هیبت وجلاله اقبال وتجلی ایدر بیوردیلر (الحدیث) روایتکردهٔ امام احمد اولان حدیثک تمامنه امعان نظر ایله فیئط کما یئط الرحل الحدید من تضایقه به وهو بسعة ما بین السماء والارض ویجاء بکم حفاة عراة غرلا فیکون اول من یکسی ابراهیم فیقول الله تعالی اکسوا خلیلی فیؤتی بریطتین بیضاوین من ریاط الجنة ثم اکسی علی اثره

ثم اقوم عن يمين الله مقاما يغبطني فيه الاولون والاخرون انتهى (وعن ابي موسى عنه عليه الصلاة والسلام)
روايتكرده ٔ ابن ماجه اولان خبرده عبدالله بن قيس الاشعري رضي الله عنهدن مروى فخر عالم صلى الله عليه وسلم
بيورمشلركه (خيرت بين ان يدخل) بناء فاعل يا مفعول له (نصف امتي الجنة وبين الشفاعة فاخترت الشفاعة لانها)
وجه اختيارى بيان بيورر (اعم اترونها) همزه استفهام وضم مثناة فوقيه وفتح را ايله ضمير شفاعته راجع اولور
(للمتقين) جمع متقي بكسر القاف اسم فاعل من التقوى وفى نسخة للمؤمنين (ولكنها للمذنبين الخطائين)
جمع خطاء يعنى امة اجابتمك نصفنى بهشت برينه ادخال بيورلمق ايله مستوجب دوزخ اولان كنهكارانه شفاعت ايتمك
ميانه سنده جناب كبريا قبلندن مخير قلندم پس نصف امتم داخل جنان اولمرى اوزره شفاعتى اختيار ايتدمكه
امر شفاعت جمله يه شامل ونصفدن بسيار تردر وسزلر اول شفاعت كبرايى ارباب تقايه مخصوصمى ظن ايدرسز بلكه
شفاعتم كنهكاران امت ايچون عامدر دو تبشير ايتديلر امدى شفاعة مذكوره دخى فصل قضاده شفاعة عظمى نك
غيريدر (وعن ابي هريرة رضي الله عنه قلت يا رسول الله ماذا ارد عليك في الشفاعة) ردّ ضم را وشد دال مهمله ايله
مبنى لمالم يسم فاعله وما استفهاميه وذا اسم موصول بمعنى الذي واسم اشارت اولمق دخى جائزدر والرد الجواب يعنى
يا رسول الله امر شفاعتده اوزره يكزه اجابت ايدن ندر ديدم ياخود بعض نسخده ماذا اوردوقوعى بر له معنا
مقام شفاعتده از بكه ورود ونزول ايدن نه شيئدر ديمك اوله (قال شفاعتي لمن شهد ان لا اله الا الله) سعادتله
بيورديلركه وان لم يكن من امتي وحدانيته حقه اقرار ايدن اوزرينه شفاعتم ورودايدر ياخود تقدير رواني
رسول الله كلامي اولوب اكتفاء به اذكر اولنمدى (مخلصا) حال من الموصول (يصدق) تشديد دال مهمله ايله
اى يطابق (لسانه) نصبله مفعول يصدق ويا رفعله فاعليدر (قلبه) عكس ذلك يعنى خالصا لا كرها ونفاقا وحدانيت
ورسالته شهادت ايدن كمسنه يه شفاعتم شايان اولوركه لسانى جنانى تصديق ايدر اولديغى حالده ناطقه پرداز كلمۀ
توحيد اوله ياخود قلبى زبانى مصدق اوله ديمك اولور رواه البيهقي والحاكم (وعن ام حبيبه) دختر ابى سفيان بن الحرب
وخواهر معاويه اولان ام المؤمنين رمله وياهنددر هجرتك قرق درديجى سالنده غنودۀ خاك عطرناك اولديلر
(قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اريت) ضم همزه وكسر را ايله اى اظهر الله لى وحيا ومشافهة او الهاما
(ما تلقى امتي من بعدي) تلقى لفظنه متعلق اولور وبعض نسخده بدون من واقعدر اى بعد ذهابي (وسفك بعضهم دماء
بعض) سفك فاعلنه مضاف مصدر وما تلقى اوزره معطوفدر وسفك صيغۀ ماضى اوزره اولمق دخى غير بعيددر (فسبق
لهم من الله تعالى ما سبق للامم قبلهم فسألت الله تعالى ان يؤتيني شفاعة فيهم يوم القيامة) بيهقى وحاكم عليهما
الرحمة ام حبيبة رضي الله عنهمادن برفعكشاى روايت اولدقلرى خبر جميلده اول طبيب دردكنه وچاره ساز بنده وش
صلى الله عليه وسلم بيورربنم بو كهنه سراى فانيدن راحتسراى سرور باقى يه توجه وذهابمدنصكره امتمه اصابت ايدن
نوائب ومصائب وبكديكرك خون ناحقنى سفك وريزان وقبل قهار ذو الجلالدن امم پيشينه سبق ايدن ابتلا واولم
انلره سبق ايتديكى احوال پرملالى حق تعالى مشافهة ارائه واعلام بيورمغين امتم حقنده شفاعة روز جزا
بكا بخشندۀ خدا اولمسنى جويا اولدم بيورديلر (ففعل) اى اعطاه ما سأل (وقال حذيفة) بالتصغير بن اليمان الصحابى
صاحب سر رسول الله صلى الله عليه وسلم ورضي الله عنه (يجمع الله الناس في صعيد واحد) دراصل معناى صعيد
خاكدر بو مقامده ارض محشر مراد اولنور وناس ثقلين انس وجن ويا اقتصارا على الاشرف انس مراد اولنه
(حيث يسمعهم الداعي) ضم تحتيه ايله مضارع اسمع وحيث ظرف مكان ضم اوزره مبنيدر (وينفذهم البصر) فتح
يا مثناة ويا ضم تحتيه وكسر فا ايله (حفاة) جمع حاف پابرهنه (عراة) جمع عارى وقيل جمع عريان حاليت اوزره
منصوبلردر (كما خلقوا) حال (سكوتا) جمع ساكت لفظ ناس ويا خلقوا ضميرندن حال اولور (لا تكلم) اصلى تا ئين ايله
لا تتكلم اولوب تخفيف اولندى (نفس الا باذنه) موقوفا روايتكردۀ بيهقى ونسائى اولان خبرده حذيفه رضي الله عنه
تحديث بيورركه رب العالمين جل جلاله ثقلينى برجاى همواروميدان پهناده حشر وبر حيثيتله جمع ايدركه برداعى
انلرك جمله سنه صوت وصداسنى اسماع ايدر واول زمين استواده بروجهله مجتمعين اوله لركه بصر ونظر انلرك جمله سنه
نكاه ايتسه نفوذ وتجاوز ايليه سر وپابرهنه اول افرينشده عريان اولدقلرى كبى خاموش وهيچ كس كفتاره اقتدارى
اوليه مكراذن پروردكارله قدرتياب اوله پس منوال محرر اوزره ناسى حشر ايليه (فينادي) بناء مجهول له (محمد
صلى الله عليه وسلم) بالتنوين نائب فاعلى وغير منون ضم اوزره مبنى درونداء معناى ظاهرى اوزره يا محمد دينلوب
حرف ندا محذوفدر وفى نسخة فينادى يا محمد (فيقول لبيك وسعديك) مصدر بت اوزره منصوبلردر اى اجبتك اجابة
بعد اجابة واسعدك بطاعتي لك (والخير في يديك والشر ليس اليك) لفظ يد في الاصل اسم جارحه اما نعمت وملك

وتصرف وقوت وقدرت ايچون استعاره قلندى بارى تعالى يه اضافه اولندقده معناى مجازى مراد اولنور يعنى خير
وبر يد قدرت ودست تصرفكده در وما عدا الكلم الطيب شرو شوردر كاهكه صعود ايتمز ديمكدر (والمهتدي من
هديت) تعريف طرفين حصر افاده ايدر اى لا يهتدى الا من هديته يعنى هدايتكه موفق اولان ذات هدايتله خلق
وطاعتكه توفيق بيورديغك كمسنه در (وعبدك بين يديك) فخر عالم صلى الله عليه وسلم كندى نفس نفيسنى مراد
ايليوب مقام عبوديتده بو قولك سنك دركاه الوهيتكده واقف وامركه فرمانبردر (ولك واليك) اى امره كه لك
فانه عبدك (لا ملجا) همزه وقصرله در للازدواج (ولا منجا) بلا همزه (منك الا اليك) دركاه احديتكدن غيرى جاى
ملاذ ومناص ونجات وخلاص ناياب عبدكه مصيروم رجع سن سن (تباركت وتعاليت) خير واحسانك مزداد
وعالى وذات وصفاتكده قدر جليلك متعاليدر (سبحانك رب البيت) رب ندا اوزره منصوب يا رب البيت ديمكدر
ويا رفعله مبتداء مقدره خبر اولور وبيت كعبه ويا بيت معمور مراد اولنور چونكه بيت حلولى اشعارا يمكين احترازا
عن التوهم كلمۀ تنزيه تقديم بيورلدى (قال) معلوم من السياق قائل حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم ويا راوى
خبر حذيفه در (فذلك) مقام جمع ومناجات (هو المقام المحمود الذي ذكره الله) عسى ان يبعثك ربك مقاما محمودا
كريمه سيله فرقان مجيدنده تشريف ايلديكى مقام اول جاى والا ولطيفه در ديديلر (وعن ابن عباس) رضي الله عنهما
(اذا دخل اهل النار النار واهل الجنة الجنة) جر اول ونصب ثانيله (فتبقى آخر زمرة من الجنة وآخر زمرة من النار
فتقول زمرة النار لزمرة الجنة ما نفعكم ايمانكم فيدعون ربهم ويضجون) صدر خبرده اهل دوزخى تقديم تنزيه وترغيب
وبعد النقمة نعمتى ذكرا وقع في النفس اولديغيچوندر وزمرۀ جماعة قليله وما استفهام انكاريه ويا نافيۀ خبريه
در وضميريدعون اهل جنتدن زمرۀ مختلفه يه راجعدر وضجيج ضاد معجمه وجيمله فزع وجزعدن ناشى صيحه در يعنى
اهل دوزخ جحيمه واهل بهشت نعيمه دخوللرنده ارباب دوزخ واصحاب جناندن بر رفرقه باقى قالوب اهل نار اهل
جنته لوم ايدوب ايمانكز سزه سودمند اولمادى ديو سرزنشه اغاز ايدهلر اول فرقۀ عاقبت محمود كريان وصيحه كنان
دركاه سبحانه تضرع ونياز ايدهلر (فيسمعهم اهل الجنة) دخول ايله واصل سرمنزل امن وامان اولنلرك اول جماعة
قليله دن الامان والغياث صدالرى كوشزدلرى اولدقده (فيسألون آدم وغيره بعده في الشفاعة لهم وكل يعتذر حتى
يأتوا محمدا صلى الله عليه وسلم فيشفع لهم فذلك المقام المحمود) يعنى داخل بهشت برين اولنلر جناب صفى الله وسائر
اولو العزم امه قيادن اول فرقه نك سلامت ونجاتلرى ايچون التماس شفاعت ايلدكلرنده هربرى بر عذرله اعتذار
ايدهلر تا كم متوج تاج كرامت وشفيع مشفع روز قيامت محمد صلى الله عليه وسلم جنابنه رومال واول كروه دردمندان
حقنده دريوزۀ احسان وبرء الساعة شفاعتنى خواهان اولدقلرنده انلره شفاعت ايليوب جميع انبيا اوزره فضلى باهر
اولمغين مقام محمود جاى شفاعت معهوددر (ونحوه عن ابن مسعود وايضا ومجاهد) معناى خبر ما سبق نظيرى
ابن مسعود ومجاهددن مرويدر (وذكره علي بن الحسين) نوادۀ حيدر كرار اولان امام زين العابدين رضي الله عنهدر
(عن النبي صلى الله عليه وسلم) كما تقدم جناب على محترم نقل بيورمشلردر (وقال جابر بن عبد الله) الانصارى
الصحابى رضي الله عنه (ليزيد الفقير) ابن صهيب تابعى كه ابو حنيفه واصحاب كتب سته يزيد عليه الرحمه دن روايت
ايتمشلردر مشار اليه فقار ظهرندن ضرب اولنمغله فقير تلقيب اولندى (سمعت) فتح تاء خطابله اصلى اسمعت همزۀ
استفهام حذف اولنمشدر (بمقام محمد صلى الله عليه وسلم) يعنى اى جابر (الذي يبعثه الله فيه) جابر رضي الله عنه يزيده
سؤال ايدوب مقام محمود محمد عليه السلامدن برشىء روايتى كوشزدك اولديمى ديو عسى ان يبعثك ربك مقاما محمودا آيۀ
شريفه سندن استفسار ايلدى (قال نعم قال فانه مقام محمد صلى الله عليه وسلم المحمود الذي يخرج الله به من يخرج) بضم
ثم كسر (يعنى من النار) ضمير به رسول اللهه ويا مقامه راجع اوله يعنى يزيد جوابدا اولوب بكا افاده بيورديغكز
لفظى استماع ايلدم ديدكده جابر رضي الله عنه بيورديلركه اول مقام مسعود حضرت محمد صلى الله عليه وسلم جنابنه
خاص اولان مقام محموددركه حضرت الله جل شانه جهنمدن اخراج ايلديكى عصاة عامۀ مؤمنينى انك بركت وسببيله
اخراج ايلدى (وذكر حديث الشفاعة في اخراج الجهنميين) يعنى فوجا فوجا وزمرا اولان ذواتى ناردن
خلاصده خبر شفاعتى جابر رضي الله عنه ذكر وروايت بيورديلر (وعن انس نحوه وقال فهذا) اخراج مذكوره (المقام
المحمود الذي وعده) اى الله سبحانه (وعن سلمان) الفارسى اوچيوز ويا بشيوز سال معمر اولدقلرى شهرتيابدر (المقام
المحمود هو الشفاعة في امته يوم القيامة) لانه هو البادي في مقام الشفاعة ويتبعه الانبياء في تلك الساعة (ومثله
عن ابي هريرة) كما في الصحيحين (وقال قتادة كان اهل العلم يرون) صيغۀ فاعله من الرأى او بصيغة
المفعول اى يظنون (المقام المحمود هو شفاعته يوم القيامة) يعنى تابعى مشهور قتاده رحمه الله بيورركه اكابر صحابه

واجلاء نادمین رای رزین وطن مستبینلری بو اولدیکه مقام محموددن مراد اول حضرتك عامهٔ خلقی عذاب
موقفدن رها وراحتیاب اولمرینه درکاه کبریادن شفاعتیدر (وعلی ان المقام المحمود هو مقامه علیه الصلاة والسلام
للشفاعة مذاهب السلف من الصحابة والتابعین وعامة ائمة المسلمین وبذلك جاءت الشفاعة مفسرة فی صحیح الاخبار
عنه علیه الصلاة والسلام) یعنی دخی رأی ارباب علم مقام محمود اول حضرتك ساعت کبریده شفاعت عظمی مقامی
اولدیغی صحابی وتابعین ومجتهدین ومفسرین ومحدثین مذهب ومسلکیدرکه بو وفق ماذکر اول حضرتدن شرف
یافتهٔ صدور بولان صحیح آثارده مقام محمود شفاعتله مبینه ومفسره وروداً یلدی (وجاءت مقالة فی تفسیرها شاذة عن
بعض السلف یجب ان لا تثبت اذلم یعضدها صحیح اثر ولا سدید نظر) یعنی امام مجاهد آسا بعض قدمادن مقام محمود
تأویلنده نقل ثقاته مخالفه مقالهٔ منفرده وشاذه ورودایمکین تحریر وتثبیته عدم جوازا یجاب ایدرکه منقول
ومعقولدن موافق سداد ورشاد اثر صحیح اول خبر ضعیفه تقویه داده اولمدی (ولو صحت لکان لها تأویل غیر منکر)
بعض اسانیدك صحتی فرض اولنسه بنه جمعا بین الادلة عند ارباب النظر معتبر ومعروف تأویل ومقامه شایان
توجیه وتعبیر ظهور پذیر اولیدی حاصلی امام مجاهددن مروی یجلسه معه علی العرش کلام مشکل پیام وعبد الله
ابن سلامدن محکی یقعده علی الکرسی وامثالی اخبار یدرکه ظاهراً منکر من القول ردی موجب گفتاردر (لکن ما فسره
النبی صلی الله علیه وسلم برده) تشدید دال مهمله ایله وبعض نسخده فتح یاء مثناة وکسر راو تخفیف دال ایله ضبطی
قول آتی به ملایمدر اما مقام محمود تفسیر کردهٔ نبی وردود اولان معنی خلافنی رد ودفع ایدر (فلا یجب ان یلتفت الیه مع
انه لم یأت فی کتاب ولا سنة ولا اتفق علی المقال به امة وفی اطلاق ظاهره منکر من القول وشنعة) بضم فسکون یعنی
تأویلله اول خبر شاذه التفات ایجاب ایتمز مع هذا کتاب الله وحدیث رسول الله ده ورود ایتمدیکه تأویله محتاج اوله
ومجتهدین وعلماء امت بو مقوله گفتار وتأویله اتفاق ورغبت ایتمدیلر ظاهر لفظی اطلاقده ایسه کلام ناهنجار وگفتار
ناهموار وشناعت دثار اولدیغی هویدادر (وفی روایة انس وابی هریرة وغیرهما دخل حدیث بعضهم فی حدیث
بعض) روایتکردهٔ شیخین اولان حدیث شریفده رواتك روایتلری لفظاً ومعناً روایت دیگره موافقه ایلدی
(قال علیه الصلاة والسلام یجمع الله الاولین والآخرین یوم القیامة فیهتمون) افتعال من الهم حزن وعزم وتصمیم
معنالرینه در (اوقال) شك من الراوی (فیلهمون) بناء مجهولله الهامدن اوله (فیقولون لو استشفعنا الی ربنا) یعنی رب
الارباب سریع الحساب جای محشره اولین وآخرینی جمع ایلدکده اهل محشر اندوهناك اوله لر یاخود قبل حقدن الهام
اولنوب دیه لرکه اگر هول موقفدن بزی خلاص ایچون عند الله کبرای برهدن جویای شفاعت اولیدق رهایاب
اولور ایدك دیه لر اما حرف لو برای تمنی ایسه جوابی نابابدر (ومن طریق آخر عنه علیه الصلاة والسلام ماج الناس
بعضهم فی بعض) روایت اخراده اول حضرت علیه التحیه دن مرویدر ناس کمال تحیر واضطرابلرندن بر برینه گرفت اوله لر
(وعن ابی هریرة) روایتکردهٔ شیخین اولان خبر شفاعتده ابی هریرة رضی الله عنه جنابندن مرویدرکه بیوردیلر
(فتدنو الشمس فیبلغ الناس من الغم ما لا یطیقون ولا یحتملون) عطف تفسیردر (فیقولون الا تنظرون من یشفع
لکم فیأتون آدم فیقولون زاد بعضهم انت آدم ابو البشر خلقك الله بیده ونفخ فیك من روحه) باری تعالی به
روحك اضافتی برای تعظیم واختصاص ونفخ روحی جسده متصله ایجاد بیورمسیدر (واسکنك جنته)
جنة معروفه یاخود روی زمینده بر بستان اوله (واسجد لك ملائکته وعلمك اسماء کل شئ اشفع لنا عند ربك حتی
یریحنا من مکاننا) ای یحصل لنا راحة (الا تری ما نحن فیه فیقول ان ربی غضب الیوم غضبا لم یغضب قبله مثله
ولا یغضب بعده مثله ونهانی عن الشجرة) ای عن الاکل منها شجره دن مراد گرومه اولان انکور یاخود براوله که
مجازا شجر تسمیه قیلندی (فعصیت نفسی نفسی اذهبوا الی غیری) تکریر نفسی تأکید وبیاندر حاصل کلام اهل
محشر اوزره تاب خورشید برمیل مسافه نزدیك اولدقده طاقت شکن وتحمل گداز اندوهناك اولوب یکدیگره
دیه لرکه نگاه ایدرمیسز سزلره کم شفاعت ایلیه دیدکلرنده جناب صفی الله علیه السلامه رومال ایلیوب زاری کنان
ثناخوان اولوب سن ابو البشر آدم صفی سن صانع بیچون ذات همایونکی بی واسطهٔ پدر ومادر دست قدرتیله عدمدن
ایجاد ایدوب جسد شریفکه متصله روح احسان ایلیوب بستان لطیفنده اسکان وتحیة لك فرشتگانی سکا سجده
ایتمکه امر وفرمان واسماء کل شئ تعلیم واعلان ایلدی امدی درگاه کبریاده بزلره شفاعت ایله تاکم هول محشر وموقفدن
رها ایله راحتیاب اوله لم وطاقت ربا اولان هول وحیرتمزی معاینه ایدرسز دیدکلرنده آدم علیه السلام اظهار عجز
واعتذار ایدوب قهار ذو الجلال اولان رب متعال الیوم غضبنی آشکار ایلدیکم اول وآخر بوکه مانند غضبناك اولمدی
واولمزلا سیمانی اکل گندمدن نهی ایدوب کندوکندومه متابعتله امره مخالفت ایلدم فلاجرم گندو جرم امرنده

نفسه اله

نفسه اله مشتغلم غیری پیغمبردن طلبکار شفاعت اولك دیه (اذهبوا الی نوح) یعنی اب ثانی اولان نوح علیه السلامه
مراجعت ایدك (فیأتون نوحا فیقولون انت اول الرسل الی اهل الارض) کفار وفجاره روی زمینده اول بعث
اولنمغله ارشاد بیورلدی والا آدم علیه السلام دخی اولاد ابراری اوزرلرینه مرسلدر (وسماك الله عبدا شکورا)
نوح علیه السلام هر حالده شکر شکر ایله رطب اللسان اولمغین امم سالفه وصحف قدیمه ده شکور لقبیله بنام
ومذکور اولمشدر (الا تری ما نحن فیه الا تری ما بلغنا به) سکون غین معجمه ایله ای ما وقعنا فیه من الکرب (الا تشفع
لنا الی ربك فیقول ان ربی غضب الیوم غضبا لم یغضب قبله مثله ولا یغضب بعده مثله نفسی) بعض نسخه دمان ربی
غضب الیوم الخ عبارتی مصرحه در (قال فی روایة انس ویذکر خطیئته التی اصاب) صفة خطیئة وعائدی
محذوفدر ای اصابها (سؤاله ربه بغیر علم) خطیئه نك تفسیری اولور وسؤال منصوب بدل ویا عطف بیان
وبغیر علم قولی مصدر محذوفك صفتی ویا حال اولور ای سؤالا بغیر علم یعنی رب ان ابنی من اهلی سؤالنی مراد ایدرکه
کندویه اصابت ایدن زله سنی یاد ایتمدی واول خطیئه بغیر علم حضرت قهار منتقم جل جلاله حضرتلرندن
پسری کنعانك غرقاب طوفان غضبدن نجاتنی درخواست اولدی (وفی روایة ابی هریرة رضی الله عنه
وقد کانت لی دعوة دعوت بها علی قومی) یعنی نوح علیه السلام جنابنه باعث خجلت وبادئ مقدرت اولان قضیه
دعوت خاصه سنی غیر محلنه صرف اولوب بن دعوت مستجابه می قومك هلاکنه سوق وصرف ایتدیکم
اجلدن شرمسارم دیه لر (اذهبوا الی غیری اذهبوا الی ابراهیم فانه خلیل الله فیأتون ابراهیم فیقولون انت نبی الله
وخلیله من اهل الارض اشفع لنا الی ربك الا تری ما نحن فیه فیقول ان ربی غضب الیوم غضبا فذکر مثله)
ای مثل ما تقدم (ویذکر ثلاث کلمات کذبهن) یعنی ناس نبی کریم جناب ابراهیم علیه سلام الرحیم پیشگاهنه
چهره سای اولوب نعوت جلیله سنی تعداد ایدوب جناب دو اتمامك حضرت پیغمبر کردگار وحلهٔ خلت ایله
اهل ارضدن منفرد ومختار وشفاعته سزاوارسن بز گرفتار پنجهٔ اوزاری خلاصه حضرت پروردگار
درگاهندن شفاعت ایله هول وحیرتمزی مشاهده ایدرسك دیدکلرنده نظیر گفتار ماتقدم نوح وآدمله
اعتذار ایدوب اوچ کلمه که دروغ شکلنده عالم دنیاده گویا اولدیغی موادی یاد ایلدی وانلر پرستش اصنام
ایچون دعوت اولندقده صحیح المزاج ایکن انی سقیم دیدیکی وملك جائر حلیلهٔ جناب خلیل اولان ساره یی طلب
ایتدکده خواهرمدر دیدی وبتانی شکست ایتدکده بل فعله کبیرهم هذا دیو اعتراض ایتملریدر (نفسی نفسی لست
لها) بن کندیمك خلاصنه مشغولم شفاعته اهلیت ولیاقتم یوقدر (ولکن علیکم بموسی) اما کلیم اللهه ملازمت ایدك
دیو بیوره لر علیکم اسم فعل ای الزموا وباء بموسی زائده در بعد ما مزیة موسی یی بیان بیوردر (فانه کلیم الله) زیرا
موسی علیه السلام حق سبحانه وتعالی ایله شفاها بلا واسطة مکالمه ایلدی (وفی روایة اخری فانه عبد الله اتاه الله
التوریة) یعنی قبل القرآن اعظم کتب دیان اولان توریهٔ جلیل الشانی اکا اعطا ایلدیکی عبد خاصدر (وکلمه وقربه
نجیا) دخی بالمشافهة کلامیله تکریم ومناجاتیله تقریب وتعظیم بیوردیغی پیغمبردر دیه لر (قال فیأتون موسی
فیقول لست لها ویذکر خطیئته التی اصاب) بعده جناب کلیم الله صلی علیه الاله هدن استشفاع برله حضورنه روان اوله لر
انلر دخی شفاعته اهلیت نابابدر بو قصهٔ کریمه وما اعجلك عن قومك یا موسی جلیله سی ضمننده وقوعیافته زله سنی
یاد ایله معذرتخواه اوله (وقتله النفس) دخی اهلاك قبطی ماده سن ذکر ایلیه (نفسی نفسی ولکن علیکم بعیسی
فانه روح الله وکلمته فیأتون عیسی فیقول لست لها ولکن علیکم بمحمد صلی الله علیه وسلم عبد) مجرور ابدل ورفعی
ونصبی دخی جائزدر (فانه عبد غفر له ما تقدم من ذنبه وما تأخر) حاصلی پیام موسی علیه السلام دخی جناب عیسی یه
حواله وانلر دخی عدم لیاقت شفاعتله معذرتجوی ودرد واتعاب صاحب مقام محمود علیه صلوات المعبود حضرتنه
دلالت بیوروب انك خزائن لطف وکرمندن در یوزهٔ عنایت وخواستکار شفاعت واول والاهمم بسیار کرمدن
چاره جوی علهٔ عصیان اولك که محمد صلی الله علیه وسلم بندهٔ خاص الخاص آله درکه پیشین وپسین گناهندن مغفور
وشفاعته جدیر واحرادر دیو درگاه شفاعت دستگاهه روان اوله لر (فاوتی) صیغهٔ مجهولله (فاقول) فاء فصیحه
(انا لها فانطلق فاستأذن علی ربی فیؤذن لی) بناء مجهولله (فاذا رأیته وقعت ساجدا) یعنی اهل موقف بکا آیان
اولنوب شفاعتجویان اولدقلرنده بن شفاعته اهل وامر شفاعت بنم ایچون مدخردر دیو درگاه کبریایه تقربه استیذان
ومحل اجابت اولان جای کرامت واحسانه بکا دخول ایله اذن همایون سبحانی شرفیافتهٔ صدور وعیانا رؤیهٔ جمال
حضرت رحمانله مشرف اولدیغمده تعظیما للدیان درگاه حضرتنده سجده ایلیم (وفی روایة فاتی تحت العرش فاخر
ساجدا) قال الراغب خر بمعنی سقط یسمع معه صوت کصوت خریر الماء والریح مما یسقط من علو انتهی امدی ذلك

انلر بر حمد خدا ایله تسبیحدر نکاشتهٔ تحریر تحریر تلمسانی اوزره اول حضرتك تحت العرشه تشریف ایلدیکی مکان
محضة العرشله بنام بر سرای والا جنابدرکه اهل جنت رؤیة جمال رب العزتله هر جمعه واعیادده اول جای دلشاد
وعلیایه جمع اولوب مطلب اعلی اولان مشاهدهٔ لقاء کبریا عزوعلا ایله بهره یاب اوله‌لر (وفی روایة فاقوم بین یدیه فاحمده
بمحامد لا اقدر علیها الآن یلهمنیها الله) ضمیر یدیه حق تعالی یه راجع وکمال قربی تمثیلدر ویا عرشه عائد اوله یعنی مقام
قربنده قائم اولوب شایستهٔ ذات کبریای اولان محامد وتحایا ایله محمدت کو اولامکه حالا اول ستایش وحمدلر
جنبان اولمغه مکن قیاب دکلم مکر قبل حقدن درونه الهام بیوریله (وفی روایة فیفتح الله علی من محامده وحسن
الثناء علیه) ماقبلنه عطف تفسیر ویا بالمغایرة تأسیس اوله (مالم یفتحه علی احد قبلی) ولا بعدی من باب الاکتفاء
وفتح کشایش کلید وباب اسا ازالهٔ اغلاق حسیدر بعد ذا من غیر عسر ابتداء حصول مرامده شایعدر یعنی فتاح
کریم اوزره محامد وحسن ثنا ایله بنم ایچون برشیء عظیم وکنج عمیم کشاده بیوره که بندن مقدم ومؤخر برکسه یه فتح
ایتمدی اوله (قال فی روایة ابی هریرة رضی الله عنه فیقال یا محمد ارفع رأسك وسل تعط واشفع تشفع) فعلان جواب
امرده مجزوم اندر یعنی ساجدا ولدیغم حالده یا محمد باشك سجوددن رفع ومرامك عرض ایله هرشاهباز مرادکه
سرادق رسالتکدن سراغاز پرواز ایلیه اوج هواء قربده قبول والتزام مالا یلزم ایدن امتك حقلرنده شفاعت ایله درکاه
عزتمده مقبولدر دیو ندا اولندقده (فارفع رأسی فاقول یارب امتی یارب امتی فیقول ادخل من امتك من لا حساب
علیه من الباب الایمن من ابواب الجنة وهم شرکاء الناس فیما سوی ذلك من الابواب) وابواب هشت بهشت باب
الصدقة وباب الصوم ویقال له باب الریان وباب الجهاد وباب التوبة وباب الکاظمین وباب الراضین وباب الصلاة وباب
الایمن کما بینه المصنف فی شرح مسلم والحاصل خطاب عزت ورود ایدوب اتقیای امتکدن غیر معاتب اولنلری باب ایمن
بهشتدن ادخال جنان ایله اکر اول باب همایونی اختیار ایدرلر ایسه کرچه باب ایمندن ماعدا سائر ابواب جناندن
دخوله اتقیای امت همچنان غیریله شریك ومرخص لردر (ولم یذکر فی روایة انس رضی الله عنه هذا الفصل) یعنی
ابو هریره دن مروی خبرده یا محمد ارفع رأسك الی هنا عبارات یاد بیورلمیوب (وقال مکانه) انك بدلی روایت بیورلدیکه
(ثم اخر ساجدا فیقال لی یا محمد ارفع رأسك وقل یسمع لك واشفع تشفع وسل تعطه) والضمیر لما سأل ویا برای وقف
هاء سکته اوله (فاقول یارب امتی امتی فیقال انطلق فمن کان فی قلبه مثقال حبة من بر او شعیر من ایمان) مثقال کسر میم
وسکون مثلثه ایله موازن معناسنه درو من اولی حبه یی وثانیه مثقالی بیان ایدر وسنجیدهٔ میزان قیلنان صحف اعمالدر
ویا جواز تجسیم اعراض اوزره نفس اعمال اوله وامور آخرت خود امور دنیا ایله مقایسه اولنمز والله اعلم بحقیقته
(فاخرجه) بقطع الهمزة امر من الاخراج معطوف علی الامر قبله یعنی طرف پادشاه جهان آفرین حضرتلرندن بکا
خطاب بیوریلدیکه وارد روتنده دانهٔ کندم ویا جو وزننده ثمرات ایمانی اولان بنده کانمی آتش دوزخ پر شرار ویا موقف
عاروشناردن تخلیص واخراج ایله (فانطلق فافعل) بنده دخی مقام شفاعتدن روان وامر ایزد سبحان ایله فرمانبر اولورم
(ثم ارجع الی ربی فاحمده بتلك المحامد وذکر مثل الاول) بعد ذا مقام قربه مراجعت ایدوب ملهم اولدیغم محمدت ثنا
خوان اولورم بیوروب کلام اول آسا فاخر ساجدا الخ خبر شریفی یاد ایلدی (وقال فیه) روایتکردهٔ مسلم اولان
خبر مسلمده بیورر (مثقال حبة من خردل) حبه بر او شعیر عبارت شریفه سی بدلیدر وخردل غایت صغرده ضرب
معروفدرکه قلت ایماندن کنایه بیورلدی (قال فافعل ثم ارجع وذکر مثل ما تقدم) یعنی الی ربی فاحمده بمحامد الخ (وقال
فیه) کما رواه مسلم (من کان فی قلبه ادنی ادنی ادنی من مثقال حبة من خردل) ادنی افعل تفضیل من الدنو فی الاصل
قرب مکان ویا زمان ویا قرب منزلت معناسنه اولوب بعد ذا اکثر مقابلی اقلدن واکبر عکسی اصغردن وخیر ضدی
ارذلدن معبردر روایة صحیح مسلم و بعض نسخ شفا اوزره لفظ ادنی سه بار مکرردر وبو مقامده ادنی ما بعدنه مبالغة
مضافه اولور ای اقل من الاقل (فافعل) یعنی درون دلده مقدار ذره اهل ایمانی دوزخدن اخراج ایده‌رم (وذکر فی المرة
الرابعة) یعنی درکاه آفریده کاره رجوعی وامر شفاعتده مرام مراجعتی وقوع بولوب دردنجی کره ده بیوررکه
(فیقال لی ارفع رأسك وقل یسمع واشفع تشفع وسل تعطه فاقول یارب ائذن لی فیمن قال لا اله الا الله) یعنی الها بکا اذن
شریفکی ارزانی قیل که کلمهٔ توحیدله رطب اللسان اولان بنده کان شانلرنده درکاه همایونکده شفاعتجوی اولم
(قال لیس ذلك الیك) خطاب عزت وارد اولوب یا محمد امر مذکور جنابکه مفوض دکلدر (ولکن وعزتی وکبریائی)
مقسم علیهك تحققنه دال اولور قسمدر عزت وغلبه وقهر وکبریا ترفع عن الانقیاد معناسنه در (وعظمتی) معناده
متقاربه (وجبریائی) مدله یاء متکلمه مضاف وجیمك فتح وکسری جائزدر (لاخرجن من النار من قال لا اله الا الله)
اول خطاپوش وعطاپاش جل جلاله حضرتلری بیوره کیم عزت وجلالم حقی سایبان حمایة صمدانیه‌م ایجاب

ایلرکه

ایلرکه من غیر شفاعة لا اله الا الله کلمه سیله کویا اولان مجرمان اهل ایمان قوللریمی شحنهٔ سیاستکاه دوزخدن اخراج
وازاد ایلیه‌م فلله الحمد والمنة (ومن روایة قتادة عنه) ای عن انس (قال فلا ادری فی الثالثة او الرابعة) یعنی راوی خبر
معتبر انس رضی الله عنه جنابندن شك واقع اولوب بلمم که مراجعهٔ ثالثه ده می یا رابعه ده می حالهٔ مذکوره صدور یافته
اوله دیو امام قتاده دن مرویدر معلوم عزت اولسونکه حدیث مذکور اشکالدن خالی دکلدر دیمشلر زیرا اول خبر کروه
عصاة اهل محشر اولمق اقتضا ایدوب آخر حدیث داخل نار وبعده اخراج اولنملرین ایجاب ایدر جواب باصواب اول
کروه پرشکوه ایکی فرقه اولوب بر فرقه موقف ومحشرده بلا عذاب شفاعة سید البشر ایله داخل جنان اوله وفرقهٔ
ثانیه داخل دوزخ اولوب بعد ذا شفاعتله رهایاب اوله‌لر وکلامده طی واختصار رو ویدار دیمشلر (فاقول یارب مابقی
فی النار الا من حبسه القرآن ای وجب علیه الخلود) یعنی ذوالجلالا آتش دوزخده پسماندهٔ دام وقوف اولنلر همان
حکم جلیلکله ابد الآبدین حبسی ایجاب ایدن کفار ومنافقیندر امدی (ان المنافقین فی الدرك الاسفل من النار ولن
تجد لهم نصیرا) آیهٔ جلیله سی (ان الله لا یغفر ان یشرك به ویغفر ما دون ذلك) کریمه سی ان الله جامع المنافقین والکافرین
فی جهنم جمیعا آیهٔ نذارت احتواسی بونلرك مخلد فی النار اولملرین اقتضا ایدر (وعن ابی بکر) الصدیق (وعقبة بن عامر
وابی سعید) الخدری (وحذیفة) بن الیمانی (مثله) حدیث سابق نظیری مذکورین حضراتندن دخی مرویدر
(قال) رواة مشار الیهمدن هر بری بیورر (فیأتون محمدا علیه السلام) یعنی اتباع انبیادن اشرف اهل محشر ویا علماء
بشر سرور دستوده سیر صلی الله علیه وسلم حضورنه کله‌لر (فیؤذن له) قبل رحماندن اول حضرت شفاعتله مأذون
بیوریله (وتأتی الامانة والرحم فیقومان جنبتی الصراط) امانت ضد الخیانت ورحم قرابه وجنبه ناحیه وطرف یعنی
بقدرة الله تعالی رحم وامانت تمثل وتجسم ایدوب امین وواصل وخائن وقاطع اوزرلرینه شهادت ایچون صراطك یمین
ویسارنده قائمه اوله‌لر یاخود امانتدن مراد امانهٔ کبرا اولان انا عرضنا الامانة علی السموات والارض کریمه سنده اولان
توحیددر ورحم کریمهٔ واتقوا الله الذی تساءلون به والارحام ایله یاد بیورلان رحم اوله روایة مذکوره وماتسدی
آثار مسطوره درکه حد تواتر معنوی یه رسیده در صراطی منکر اولان فرقهٔ معتزله اوزره رد صریحدر * یحیی بن الیمان
علیه الرحمه دن رسیده در واینده رکه کروه معتزله دن بری موی سرور یشی سیاه اولدیغی حالده مجلسمده خوابه واروب
بیدار اولدقده موی محاسنی سپید اولمش معاینه ایلدم چکونکی حالدن پرسان اولدیغمده معتزلی جواب ادا اولدیکه
عالم رؤیاده مشاهده ایدرمکه حشر ونشر اولوب بر جوی آتشین اوزره حد سیف آسا بر پل پرهول آراسته قلندی خلق عالم
اول معبردن عبور ایدوب نوبت بکا کلدکده بنده دخی چپ وراسته میل ایده‌رك دهشت وهراسله مرور اثناسنده موی
سرور یشم سیاه ایکن اغاروب پیر اولدم دیو نقل ایدوب اعتقاد باطله دن رجوع ایتمش (وذکر فی روایة ابی مالك عن
حذیفة فیأتون محمدا صلی الله علیه وسلم فیشفع لهم فیضرب الصراط) صاد وسین وزا ایله مویدن باریك وشمشیردن
تیز بر پل هولناکدر (فیمرون اولهم کالبرق ثم کالریح والطیر وشد الرجال) جیمله جمع رجل ضد المرأة ویا حاء مهمله
ایله جمع راحلة والاول هو المعول وشد سرعة جری یعنی بعد الشفاعت هول موقفدن خلاصده جسر صراط قوریلوب
ناس عبوره دركار اوله‌لر کیمی من غیر مهلة ومشقة برق آسا سرعتله کذار بعد ذا سرعت اوله امتداد زمانله باد
ومرغ آسا روان وپران وبر فرقه دخی مردان چابك سیر کبی مرور ایده‌لر (ونبیکم صلی الله علیه وسلم) یعنی علی طریق
التجرید المعروف فی البدیع نفس نفیسی مراد بیورر (علی الصراط) محمد علیه السلام صراط اوزره واقف اوله
یحتمل که ظاهری اوزره مراد ویا خود صراطه قریبتلرندن کانه صراطده واقف کبی اولملرین اراده بیوردیلر (یقول
اللهم سلم سلم) جملهٔ حالیه (حتی یجتاز الناس) افتعال من الجواز ای المرور وحتی غایت وعلی محتمله در یعنی تا کم ناس
صراطدن مرور وسلامتله کذار ایده بنجه دلنه دستکیر بیکسان صلی علیه المنان بالسلامة لب جنبان دعا اولدقلری
حالده واقف سر منزل صراط اوله‌لر (وذکر آخرهم جوازا الحدیث) فتح جیمله جواز مرور وکسری دخی جائزدر مجاوزه
معناسنه یعنی اول حضرت صراطی مرور جهنمدن آخر عبور ایدن کسنه یی ذکر ایتدیلرکه جهینه ویا هناد اوله
وعند جهینة الخبر الیقین (وفی روایة ابی هریرة رضی الله عنه فاکون اول من یجیز) ضم یاء مثناة وکسر جیم وزا ایله
ای اول من یمضی ویقطعه بعض نسخده من یجوز واقعدر وهما لغتان یقال جاز واجاز یومئذ والحاصل اول
برکزیدهٔ عالم حلبهٔ رهان فضل وشرفده حائز قصب السبق اولمغین جمله دن اقدم صراطدن مرور ویا مقدم امتی امرار
ایدن بنم دیو بیوردیلر (وعن ابن عباس عنه علیه الصلاة والسلام یوضع) تذکیر وتأنیثله (للانبیاء منابر یجلسون
علیها ویبقی منبری لا اجلس علیه) حال من المضاف (قائما) حال من فاعل اجلس (بین یدی ربی منتصبا فیقول الله تبارك
وتعالی ما ترید ان اصنع بامتك فاقول یارب عجل حسابهم فیدعی) بناء مجهول ایله (بهم فیحاسبون فمنهم من یدخل الجنة

برحمته ومنهم من يدخل الجنة بشفاعتي ولا ازال اشفع حتى) غايه وياعلت (اعطى) صيغهٔ مفعول متكلمله (صكاكا)
صادمهمله وكافله صك معرب جك براى مصالح نكاشته اولان ورقه در اما رفا قاضى جننه تخصيص اولنور
(برجال قدامر) بناء مجهولله (بهم الى النار حتى) ابتدائيه (ان) كسر همزه ايله (خازن النار) مالك واتباعنه شاملدر
(ايقول يا محمد ماتركت لغضب ربك فى امتك من نقمة) غضب ارادهٔ انتقام ونقمت كسر نونله عذابدر حاصلى خبر صحت
اثر روايتكردهٔ شيخين اولان حديثده سلطان سرير لى مع الله صلى الله عليه وسلم حضرتلرندن مرويدر كه ارض
محشرده پيغمبران حضراتنه على مراتبهم بالاوزيبا كرسيلر وضع اولنوب بالسعادة والاقبال جلوس ايده لر امابنم
سرير دلپذيرم خالى وقرب معنويله بارگاه كبريايه تقرب ايتديكم حالده منبرم باقى قاله پس خطاب عزت ورود
ايدوب يا محمد سنك امتكه بروفق دلخواهك اولان احسان نه اوله كم انلكه معامله بيورم ديدكده كرمكارا الهى
پادشاها امتمك حسابى وشانلرنده نظر عاطفتكى سائر خلايق اوزرينه تقديم ايله هول موقف ومحن محشردن رهاياب
اوله لر ديو نيازمند اولديغمده امتم محل حسابه دعوت اولنوب محاسب قيلنه لر وانلردن بعضيسى غلبهٔ حسنات
وفضل ورحمة بى غايات فياض مطلقله بلا شفاعت وبعضيلر شفاعتمله داخل جنان اولورامدى مجرمان اهل ايمانه
شفاعتمدن آنا فانا خالى اولم حتى كنهكاران امتمدن برمقدار اشخاصه كه اسم ورسميله دفتر وكتاب بخشنده اولم اولا
اول كروه نار سوقله مأمور اولوب آخر شفاعتمله رهياب نجات اوله لر تا مالك واعوانى استغراب كويان يا محمد شايستهٔ
عقوبت ونكال اولان امتكدن نفس باقيه ترك ايتمدكديه لر زيرا بعض نسخده ماتركت من بقية ورودى خوش
آينده در (ومن طريق زياد النميرى) تصغيرله اسم قبيله زياد بن عبدالله البصريدر وثقه وضعيف اولمرى اختلافيدر
(عن انس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال) خبر مشار اليه رواية بيهقى وابونعيم اوزره انس رضى الله عنه
جنابندن مرويدر (انا اول من تنفلق الارض عن جمجمته ولا فخر) فلق برشيئى شق وجمجمه ضم جيم اولى
وثانيه ايله رأس وفى الاصل عظم الرأس المشتمل على الدماغ يعنى كاسهٔ سر وتركيده قفا تعبير اولنور والحاصل
حبيب كبريا عليه التحايا بيورركه اول قبرى سوى كاسهٔ سردن چاك ومنشق وابتدا بعث اولنان بنم تحديث نعمت
ايده رم افتخارا يتمم (وانا سيد الناس يوم القيامة ولا فخر ومعى لواء الحمد يوم القيامة وانا اول من تفتح له الجنة ولا فخر
فآتى) فاء تفصيليه اى فاجىء (فاخذ بحلقة الجنة فيقال من هذا فاقول محمد فيفتح لى) بالاده معانىء لطيفهٔ
حديث مرارا سبق وكذا ايلدى (فيستقبلنى الجبار تعالى فاخرله ساجدا) روز جزاوانتقام اولمغين اسم جبار ايله
ايراد بيورلدى يعنى منتقم قهار جل جلاله صفات عاليه سيله بكا تجلى وعرض ديدار ايليوب بندخى تسبيح وتحليله
سرنهادهٔ سجدهٔ شكر وتحيت اولمديو بيورديلر (وذكر نحو ما تقدم) ابن عباس رضى الله عنهما روايتنده مذكور اولان
فاحمده بمحامد نظيرى ياد بيوردى (ومن رواية انيس) مصغر اصحابىء انصارى اشهلى در بعض نسخده مكبرا انس
واقعدر (سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول لاشفعن يوم القيامة لاكثر مما فى الارض من حجر وشجر) يعنى
روز واپسين محشرده روى زمينده اولان حجر وشجردن زياده كمسنه لره شفاعت ايده رم ديو بيورديلر (فقد اجتمع من
اختلاف الفاظ هذه الاثار ان شفاعته عليه السلام ومقامه) نصبله ان اوزره معطوفدر (المحمود من اول الشفاعات)
من مقامى بياندر تعدد شفاعات حضرتنه اشارت اولور (الى آخرها من حين يجتمع الناس) من حين الخ خبر ان
ومن ابتدائيه در (للحشر وتضيق بهم الحناجر) جمع حنجرة كلو وحلقوم شدة هول وكربدن كنايه در (ويبلغ منهم
العرق) فتحتينله معروف (والشمس والوقوف مبلغه وذلك قبل الحساب فيشفع حينئذ لاراحة) را ايله راحتدن
وياز ايله ازاله معناسنه (الناس من الموقف ثم يوضع الصراط ويحاسب الناس كما جاء فى الحديث عن ابى هريرة وحذيفة)
يعنى احاديث مرفوعهٔ مسبوقه الفاظ وعباراتنك اختلافى ومقام محمود تفسير وتأويلى كوشزدك اولديسه
مجموع كلامدن ظاهر اولديكه اول حضرتك شفاعتى ومقام محمودى ابتداى شفاعتندن رسيدهٔ پايان اولنجه ناسك
حشره جمع اولديغى وقت ابتداسندن وكاوى اهل محشر كمال مضايقه وخورشيد آتشتاب برميل مسافه نزديك
وهول موقف سر منزل نهايته بالغ اولديغى حالده ظهوريافته وحشره قيام واجتماعلرى حسابدن مقدم اولمغله
اهل موقف وقفه كبير هول واضطراب ايكن راحتياب اولمرينه شفاعت بيوروب بعدذا صراط متن جهنم
اوزره اماده قيلنوب بعدما محاسبه قيلنورلر نته كيم ابى هريرة وحذيفة رضى الله عنهما روايتلريله ورود ايدن
خبرجليلده تقدم ايلدى (وهذا الحديث اتقن) بو حديث لطيف من جهة الاتقان اكثر در نكاشتهٔ يراعهٔ امام قرطبى
اوزره شفاعات حضرت چهار دفعه اولوب اما حديثده ورودى چار اوزره زياده دركه برى هول موقفدن ناسى
خلاص ايچون وقوعيافته اولان شفاعهٔ عظمى ودوم اهل جنانى بهشته ادخالى امرنده سيوم عفوكناه مجرمان

خصوصنده چهارم دركهٔ سعيره سوقله امر اولنانلر شاننده پنجم كلمهٔ توحيدايله كويا اولان اهل اسلام حقنده
وششم بعض كنهكاران دوزخ قرارى ناردن اخراجده هفتم درجات ارباب بهشتى اعلامادهسنده شفاعهٔ شريفه لرى
ارزانى بيوريله (فيشفع فى تعجيل من لاحساب عليه من امته الى الجنة) تعجيل لفظنه متعلق اولور ويشفع بناء معلوم
ويا مجهولله در يعنى انقياى امتمدن بلاحساب من باب الايمن جنته دخوللرين تعجيل امرنده شفاعت بيورور (كما تقدم
فى الحديث ثم يشفع فيمن وجب عليه العذاب) وجوب معناى ظاهرى اوزره دكلدر (ودخل النار منهم حسب)
بسكون ثانيه وفتحه ونصبله على المصدرية اوالظرفيه اى على وفق (ما تقتضيه الاحاديث الصحيحة) يعنى شفاعهٔ
ثانيه امتمان كنهكاردن سزاوار عقاب وداخل دوزخ آتشتاب اولانلر شاننده حصول پذير اولوب اخبار سالفه
مقتضاسنجه ظهور يافته اوله (ثم فيمن قال لا اله الا الله) بعدذا كلمهٔ توحيدله كويا اولانلر حقلرنده شفاعت بيوره لركه
مجرد فضل وعنايت مولا عز وعلا ايله دوزخدن رهاياب اولورلر نته كيم يانى پيرايهٔ طور قيلنوب قلم عباسى علم عيب
نكراردن تحاشى ايلدى (وليس هذا لسواه صلى الله عليه وسلم) كلمهٔ توحيدله قائلين شانلرنده شفاعت اول
حضرتدن ماعدا شفعايه شايان دكلدر همان جناب رسالت پناهه مخصوص امر عاليدر (وفى الحديث المنتشر
الصحيح لكل نبى دعوة يدعو بها واختبأت دعوتى شفاعة لامتى يوم القيامة قال اهل العلم معناه دعوة اعلم) ضم
همزه وكسر لام ايله مبنى للمجهول ضمير مستتر نائب فاعليدر وروى اعلموا بالبناء للمجهول اى الانبياء (انها تستجاب
لهم ويبلغ فيها مرغوبهم والا فكم لكل نبى منهم من دعوة مستجابة ولنبينا صلى الله عليه وسلم منها ما لا يعد لكن
حالهم عند الدعاء بها بين الرجاء والخوف وضمنت لهم اجابة دعوة فيما شاؤه يدعون بها على يقين من الاجابة) كشيدهٔ
سلك تحرير صحيحين اولان مرواريد اخباردن بو خبر نفيسك معناسنده ارباب حديث بيورمشلر مجرد حديث
مذكور ظاهرى اوزره محمول دكلدر يعنى هر بر پيغمبر عاليجاهك دعوتلرى كندولره اعلام اولنوب حصول
مطلوبلرى اول دعوت ضمننده تبليغ وقرين قبول بيورلمسن تيقن ايدرلر والا هر نبى ذيشانك دعالرى وجه مشروح
اوزره ماول اولمسه همان ظاهرى اوزره ابقا وانجق بر دعوة مستجابه يه حمل اولنسه واقعه مخالف اولور زيرا نيجه
دعوت مستجابه لرى ظهوريافته وحصول پذير در يالكز بر دعاء مقبوله مخصوص ومصروف دكلدر صفاراى رشتهٔ
انبيا محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم حضرتلريچون بخشايش خدا اولان دعوات مستجابه ايسه حيطهٔ تعداددن
بيروندر اما انبيا عليهم السلام حضراتى دعالرى حالنده ميانهٔ خوف ورجاده پابرجا اولمريله نشانهٔ اجابته قريب
اولان نشانهٔ دعالرين كيف ما اراده خداى كريم يقينا قبول بيورمسنه ضامن اولدقلرى امره صرف بيوردلر
(وقد قال محمد بن زياد) الجمحى البصرى (وابو صالح) ذكوان السمان (عن ابى هريرة فى هذا الحديث قال) لكل نبى
دعوة حديثى تأويلنده ابى هريره رضى الله عنه طريقندن روايت ايدرلركه (لكل نبى دعوة دعا بها فى امته
فاستجيب له وانا اريد ان اؤخر دعوتى شفاعة لامتى يوم القيامة) يعنى هر بر پيغمبر عاليشانك بر دعوة عامه سى
اولوب امتمك شانلرنده دعا بيوردلر وقرين اجابت بيوريلوب بن مرادايده رمكه بنم دعوة عامه م روز جزاده امتمه
شفاعت ايچون تأخير ايليه م (وفى رواية ابى صالح) المذكور (لكل نبى دعوة مستجابة فتعجل كل نبى دعوته)
مقام محل بشارت اولمغين بسط مطلوب برله ظاهرى مضمر مقامنه اقامه بيورديلر (ونحوه فى رواية ابى زرعه) بن
عمرو بن جرير بن عبدالله البجلى اسم ساميلرى جرير ويا عبد الله در (عن ابى هريرة وعن انس مثل رواية ابن زياد
عن ابى هريرة فتكون هذه الدعوة المذكورة مخصوصة بالامة مضمونة الاجابة والا فقد اخبر صلى الله عليه وسلم انه
سأل لامته اشياء من امور الدين والدنيا اعطى بعضها ومنع بعضها وادخر لهم هذه الدعوة ليوم القيامة) بعض
نسخده ليوم الفاقة ورود يافته دركه فاقه فقر وشدة احتياج ومراد روز جزادر (وخاتمة المحن وعظيم) جرله يوم اوزره
معطوفدر (السؤل) سكون همزه ايله (والرغبة) ماقبلنه عطف تفسيردر (جزاه الله احسن ما جزى نبيا عن امته
وصلى الله عليه وسلم كثيرا) والحاصل محمد بن زياد ابى هريره رضى الله عنهدن روايتى مانندى ابى ذرعه دخى مومى
اليه وانس رضى الله عنهمادن روايت بيورورلر دعوة معهودهٔ مذكوره همان عامهٔ امتك شفاعتنه مخصوصه
ومدخره قرين الاجابه بر دعاى جليلدر والاحديث شريف بروجه محرر تفسير بيورلمسه خلف لازم كلورزيرا
حضرت دستكير امة عليه التحية امتيچون امر دينى ودنيوى بسيار شئ جناب واهب الامالدركاهندن طلبكار
اولوب نيجه سى بخشيده وبعضى منع وتأخير بيورلدى آز جمله نكاشتهٔ صحيفهٔ صحيح اولان آثاردندركه سألت
الله ثلاث خصال فاعطانى ثنتين ومنعنى واحدة منها سألته ان لا يهلكنا بما اهلك به الامم فاعطانيها وسألته ان لا يظهر
علينا عدوا من غيرنا فاعطانيها وسألته ان لا يلبسنا شيعا فمنعها الخ امدى عموم امتك شفاعتنه مخصوصه اولان

دعوة مضمونة الاجابه يى پايان بليه ورجاى عظمى اولان يوم ميعاد ايچون ادخار وتهيئه ايلدى فلله الحمد * اى رسم درنوانه سد كستاخ * وى قاعدهٔ عطاسنه رد كستاخ * چوقى دوشنجه خوان الطفك فردا * شيعان شفاعت اولسه بجد كستاخ

فصل

(فى تفضيله فى الجنة بالوسيلة) نكاشتهٔ حرير پرراغب اوزره وسيله برشيئه توسل دركه فضيلتدن اخصدر ودركاه حقه حقيقة وسيله علم وعبادتله سبيلنه مراعات ومكارم شريعته قرب آسا تحريدر بو مقامده وسيله ايله مراد منزلت بالاى بهشتدر كه اطلاق سبب على المسبب بابندن مجاز اولور (والدرجة الرفيعة) ماقبلنى تفسيردر (والكوثر) فوعل من الكثرة تفسيرى سورهٔ كوثرده بيان اولنديكه جوى دلاراى بهشتدر (والفضيلة) ضد النقص مصنف رحمه الله سر تاج اصفيا حضرتلرينك سائر انبيا اوزره بهشت برينك تفضيلنه روايتكردهٔ مسلم وابوداود وترمذى اولان حديث نفيسيله شواهد نقلنه اغاز ايدر اما سند ابى داود عليه الرحمه كندولره قريب اولمغين مومى اليه تخريجى اوزره اقتصار ايلدى (حدثنا القاضى ابو عبد الله محمد بن عيسى التميمى والفقيه ابو الوليد هشام بن احمد) ترجمهٔ مشار اليهما كذران ايلدى (بقراءتى عليهما قالا حدثنا ابو على الغسانى) الجيانى (حدثنا النمرى) فتح نون وميمله (حدثنا ابن عبد المؤمن حدثنا ابو بكر التمار) فتح مثناة ايله (حدثنا ابو داود) صاحب السنن ترجمهسى كرارا سبق ايلدى (حدثنا محمد بن سلمة) فتح سين ولاميله ابو الحارث المرادى المصرى حرم تار يخنده صفهٔ حرم سراى نعيمه توجه ايلدى (حدثنا ابن وهب عن ابن الهيعة) فتح لام وكسرها ايله عبد الله الحضرمى ثم المصرى يوز يتمشده كوشه كير سرحد لحد اولدى (وحيوة) فتح حاء مهمله وسكون مثناة تحتيه وواو وهاء ايله ابن سريحى الحمصى ثم البصرى ايكيوز يكرمى درتده عالم اكداردن سراى سروره عزم ايلدى (وسعيد بن ابى ايوب) ابو يحيى ابن مقلاص الخزاعى المصرى يوز التمشده دفين خاك بالش اولمشلردر (عن كعب بن علقمة) الانصارى الصحابى البدرى (عن عبد الرحمن بن جبير) ضم جيم وفتح موحده ايله مقرئ مصر مؤذن (عن عبد الله بن عمرو بن العاص) بدون الياء العاص روايتى صوابديد محدثيندر (انه سمع النبى صلى الله عليه وسلم يقول اذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول) وعبر بالمضارع للحكاية يعنى صوت مؤذن كوشزد يكز اولدقده كويا اولديغى كلمات اذانله رطب اللسان اولك ديو بيورديلر اما سمعتمين حوقله اولنور امدى سماعه متعلق قولله امر واجب ويا مندوب اولمده فقهاء كروهٔ خلافنه ذاهب اولوب عند الجمهور مندوبيتى مقرردر (ثم صلوا على فانه) شأن (من صلى على مرة صلى الله عليه بها عشرا) وعلى سبيل الندب عقب اجابتده اللهم صل وسلم ايله لب جنان سلام اولك زيرا بنم اوزريمه برذات ولوكره سلام ودرود ايليه حق سبحانه وتعالى عشر امثال حسنات سلامله اكرام بيورور (ثم سلوا الله لى الوسيلة) اللهم ات محمدا الوسيلة دعاسيله درجهٔ معهودهيى بنمچون حضرت وهاب جل شأنه وعم نواله جنابندن استدعا ايدك (فانها منزلة فى الجنة لا تنبغى الا لعبد) تنوين تنكير براى تعظيمدر (من عباد الله) ووسيله اعلاى جناننده برمقام رفيعه دركه بندگان خاص مولادن برفرده شايسته دكل الا برعبد خاص الخاصه سزاواردر (وارجو ان اكون انا هو) انا مبتدأ وهو خبر وجمله اكون لفظنه خبر اولور ضمير عبده راجع اولور يعنى بن رجامندمكه اول عبد خاص الخاص بن اولم امدى اول حضرتك ارفع منازله اختصاصى متحقق ايكن بو مقامده رجا ايله ادا بيورملرى تأدب مع الله واول دعا ايله امتنى تشريف مراد بيوردردخى مفضولك فاضله دعاسى جوازنه خبر مذكور دليل اولور (فمن سأل الله لى الوسيلة حلت) حاء مهمله وتشديد لاميله وجبت معناسنه (عليه الشفاعة) بركسنه بنمچون خداوند كريم عم نواله حضرتلرندن استدعاى مقام معهود ايليه اكا شفاعتم متحقق اولور قال العلامة الخفاجى واستجاب هذا الغير المصلى فرضا او نفلا فان قاله فيها لا تبطل صلوته لانه ذكر الا فى قوله صدقت فانه من كلام الناس انتهى (وفى حديث آخر عن ابى هريرة الوسيلة اعلى درجة فى الجنة) روايتكردهٔ ترمذى اولان حديثده وسيله منازل علياى بهشتدن عرش اعلايه بغايت نزديكتر اولان مقام بالادر ديو بيورديلر (وعن انس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم بينا) ظرف زمان والف مفاجاة معناسنه مشبعه دركه مابعدنده اولان جمله يه مضاف واتمام معنى ايچون جوابه محتاجدر (انا اسير فى الجنة) ظاهرا سير منامى ويا اسراده سير يقظانى اولمق محتملدر (اذ عرض لى نهر) فتح هاء ايله (حافتاه) تخفيف فا ايله مبتدأ اى جانباه (قباب) كسر قافله جمع قبه كه بيت صغير مستديره مبتدايه خبردر واصل دجلده فيها اللؤلؤ مثل القباب واقعدر (اللؤلؤ) مراد لؤلؤ حقيقى ويا حسن وبهاده دراساديك اوله (قلت لجبريل ما هذا قال هذا الكوثر الذى اعطاكه الله) كوثر فوعل من الكثرة صفهٔ مشبهه در بعد ذا نقل ونهر مذكوره علم قلندى ودخول اللام للمح الاصل واعطاكه لفظنده ضميرين

منصوبين وصلى لغة فصحى وفصل ايله اعطاك اياه دينلمك جائز اولور يعنى شب معراجده زينتسراى فردوسى سير وشهود ايلديكم حالده بغتةً بكا برجوى دلفريب نمايان اولديكه ايكى جانبى انجو قبه لردر سمرغ سدره نشينه اول نهرى پرسان اولدم ديديلركه كوثردر ايزد متعال بو نهرى سزه احسان ايلدى ديوب (قال ثم ضرب بيده الى طينه) نهره راجع ضميره اضافه وياتنوين تنكير ايله الى طينة واقعدر وضرب باليد ادخالدن مجازدر (فاستخرج مسكا) يعنى جبريل عليه سلام الجليل دست اطافتپيوستنى جوى كوثره ادخال ايدوب قعرزمينندن مشك اخراج ايلدى (وعن عائشة وعبد الله بن عمر ومثله قال) ماه برج رسالت عليه اتمى التحيه بيوردى (ومجراه على الدر) اسم جنس وواحدى دره در (والياقوت وماؤه احلى من العسل وابيض من الثلج) فتح مثلثه وسكون لاميله برفدر وابيض على خلاف القياس افعل تفضيل ويا احمر واسود اسا صفة اولق جائزدر يعنى جريان اب كوثردر وياقوت اوزره در واب نابى لذاذت وحلاوت جهتندن عسلدن شيرين وبرفدن سپيدركه در امدى انهار اربعهٔ جنان اهل بهشته عام اما كوثر براى خواص موضوعدر (وفى رواية عنه فاذا هو يجرى ولم يشق) صيغهٔ فاعل ويا مفعول له (شقا) يجرى ضميرندن حال اولور (عليه) والظاهر انه بجانب قريب منه كما يقال مررت على زيد اى على مكان قريب منه (حوض ترد عليه امتى) يعنى اب كوثر جريء معتدلله هموار جريان ايدوب شدة جرى ايله زمينى خرق وشق ايتمزو اول اب نابه نزديكتر بر حوض دلجودخى مهيادركه بعد الحساب امتم اول اب نابدن نوش ايتمك ايچون ورود ايدرلر (وذكر حديث الحوض) اول حضرت حديث آتى يى ذكر ايلدى امدى حوض مورود كوثر معهودك غيريدر ونعدد حوض غير بعيددر (ونحوه عن ابن عباس وعنه ايضا) روايات مذكورات اسا برواية بخارى ابن عباس رضى عنهما رب الناس جنابندن مرويدر (قال الكوثر الخير الذى اعطاه الله اياه) وحوض مورود جملهٔ خير كثيردن معدود (وقال سعيد بن جبير والنهر الذى فى الجنة من الخير الذى اعطاه الله اياه) تشريفاله وتكريما يعنى همان نهر ويا حوضه مقصور دكلدر بلكه اتم واعمدر والله تعالى اعلم (وعن حذيفة فيما ذكر صلى الله عليه وسلم عن ربه) اى راويا عنه (واعطانى الكوثر نهرا فى الجنة) نهرا بدليت ويا اعنى تقديريله اوعلى المدح منصوبدر (يسيل فى حوضى) خداى كريم بكا انهار بهشتدن برجويبارد لاويز بخشايش بيورديكه اول نهر بنم حوضمه جارى ومنصب اولور (وعن ابن عباس فى قوله تعالى ولسوف يعطيك ربك فترضى قال) سلطان المفسرين بوايه بر بشارت تأويلنده اشارت بيوردر (الف قصر من لؤلؤ ترابهن المسك وفيه ما يصلحهن) ضم ويا كسر لامله يعنى انجودن هزار كاخ معلا دركه خاك عطرناكى مشكدر وهر قصرده بيقصور اصناف حور وانواع حبور وخدم وحشم وسرور اماده ومهيادر (وفى رواية اخرى) رواية اوليى مبينه روايت ديكرده (وفيه ما ينبغى له من الازواج والخدم) وهر كوشكنده نساء جنان وزنان دنيا وغلماندن سزاوار خدمت اولنلر حاضره در غرايب نويسان اثاردن امام سهيلى عليه الرحمه نقل ايدركه دهن شكر بار نبوتدن صدور ايدوب بيورر فرديم متاجل وعلا بكا برجوى دلفريب احسان ايتديكم كوثر ايله بنامدر امتمدن بركمسه اول نهرك جوش وخروشنى سماع ايتمك مراد ايليه البته كوشزدى اولور بيوردقلرنده اصحاب باصفا آزدل وجان كيفيتين پرسان اولديلر دوانكشتكزاذ ينكزه ادخال وسددر يجه كوش ايتديككز حالده ظهور يافته اولان صدا خرير كوثردر بيوردى

فصل

(فان قلت اذا تقرر من دليل القرأن وصحيح الاثر) بعض نسخده اثار وديكرده اخبار ايله مقيددر (واجماع الامة كونه اكرم البشر وافضل الانبياء) اعم من الرسل (فما معنى الاحاديث الواردة بنهيه عن التفضيل) بالاده ورود ايدن شبهه يى ياندركه سرور اصفيا عليه التحايا ملائكه دن افضل اولان بشردن اجل واكرم وپيغمبرانك افضلى اولديغى كتاب وسنت واجماع امتله ثابت ومتحقق ايكن بين الانبيا تفضيلدن نهى بيورملرنده وقوع يافته اخبار صحيحه نه معنايى موجبه در (كقوله فيما حدثناه الاسدى قال حدثنا السمرقندى حدثنا الفارسى حدثنا الجلودى) ضم جيم ولاميله (حدثنا ابن سفيان حدثنا مسلم حدثنا ابن المثنى) ضم ميم وفتح مثلثه وتشديد نون منونله ابو موسى محمد البصرى ايكيوز اللى ايكيده رختكش دار آخرت اولدى (حدثنا محمد بن جعفر) ابو عبد الله الهذلى الملقب بغندر (حدثنا شعبة عن قتادة سمعت ابا العالية) رفيع بن مهران تابعى (يقول حدثنى ابن عم نبيكم صلى الله عليه وسلم يعنى به ابن عباس) پيغمبركز صلى الله عليه وسلمك عمى زادهسى بكا پيام رس اولدى ديو عبد الله بن عباس رضى الله عنهمايى مراد ايدر (عن النبى صلى الله عليه وسلم قال ما ينبغى لعبد ان يقول انا خير من يونس بن متى) فتح ميم وتشديد مثناة فوقيه والف مقصوره ايله مادرى اسميدر ويا پدرى نامى اوله نسل يعقوب عليه السلامدن وسليمان

پیغمبر تصکره بعث اولندی معنای خبردیمك اولورکه عباد اللهدن بر عبده شایان و سزاوار دکلدرکه بن یونس علیه السلامدن خیرلویم دیه نعدی انا الفظنك مرجعیله حکم مختلفدر زیرا انبیادن غیریلر حقنده بو وجهله کویا اولمق کفردر و انبیا ایسه انلره شایسته مقام تواضعدر و ظاهر معنا کمال تواضع حضرتدن دیمك اولورکه امتدن برکسه یه لایق دکلدرکه بکا کمال تعظیمله یونس بن متی علیه السلام اوزره بنی تفضیل ایدهلر (وفی غیر هذا الطریق عن ابی هریرة قال) اعنی ابی هریره قائل ایله مراد ایدر (رسول الله صلی الله علیه وسلم ماینبغی لعبد الحدیث) ای الخ (وفی حدیث ابی هریرة فی الیهودی الذی قال والذی اصطفی موسی علی البشر فلطمه رجل من الانصار وقال تقول ذلك والنبی بین اظهرنا) جملهٔ حالیه یعنی روایتکرده شیخین اولان حدیث شریفده مدینهٔ منوره ده بر مرد انصاری یهوددن بریله منازعه حالنده یهودی یاد قسم ایدوب جمیع بشر اوزرینه موسی علیه السلامی مختار ایدن خدا حقیچون دیدکده مرد انصاری غیرة علی نبینا المختار چهرهٔ یهوده طبانچه زن اولوب میانه مزده نبی عالیشان موجود و طالع مزاول مهر نبوت طلوعیله مسعود ایکن بو وجهله یاد قسم ایدرسن دیو آزار ایلدی (فبلغ ذلك النبی صلی الله علیه وسلم فقال) قول یهود ورده سلم مجلس سلطان عالمه رسیده اولدقده بالتواضع بیوردیلرکه (لا تفضلوا) ضم اول و تشدید ضاد معجمه ایله (بین الانبیاء) بعض پیغمبری بعضی اوزره بحکم الافضلیة تقدیم و ترجیح ایتمیکز دیو بیوردی (وفی روایة ابی هریرة لا تخیرونی) ضم تاء و کسر یاء ایله (علی موسی) روایت مذکوره درج صحائف صحیحین و سنن ابی داود دن ـ ائیده مندرجه درکه موسی علیه السلام اوزره بنی تفضیل و تخییر قیلمکز حاصلی اخره نقصی مؤدی و یا علی سبیل العصبیة والتفاخر اولان فضیلتدن نهی اولور یا خود شاه عالم صلی الله علیه وسلم هنوز سید ولد آدم اولدیغی کندویه اعلام اولنمدن بو قول صدور ایتمش اوله (فذکر الحدیث وفیه) ای فی هذا الحدیث (ولا اقول ان احدا افضل من یونس بن متی وعن ابی هریره ومن قال انا خیر من یونس بن متی فقد کذب) بنه روایتکردهٔ بخاری اولان خبرده وارد اولدی برکسه بنی جمیع وجوهله یونسدن خیرلیدر یعنی افضلدر دیسه بتحقیق راست کو دکلدر دیدی و شاید انواع فضیلتدن بر نوعده یونس علیه السلامك خصوصیتی اوله (وعن ابن مسعود لا یقولن احدکم انا خیر من یونس بن متی وفی حدیث الآخر) مسلم و ابو داود روایتلرنده ابن مسعود رضی الله عنه خبری ورود یافته در (فجاءه رجل فقال یا خیر البریة) فعیل بمعنی مفعولدر و تاء بریه کثرتدن مبالغه ایچوندر خلق معناسنه (فقال ذاك) بعض نسخه ده لا مله ذلك (ابراهیم) یعنی برکسه پیشگاه حضرته ورود ایدوب ای مخلوقك افضلی دیو خطاب ایلدکده اول حضرت تواضعا و یا جد امجدنه اکراما خیر البریة ابراهیم علیه السلام والتحیه در دیو بیوردیلر (فاعلم) سر فصل اولان فان قلت شرطنه جواب اولور (ان للعلماء فی هذه الاحادیث تأویلات) بین الانبیاء تفضیلدن ناهیه اولان احادیث صحیحه ده علما و محدثیندن درت و بش وجه نمایان اولور (احدها) وجه اول (ان نهیه عن التفضیل کان قبل ان یعلم انه سید ولد آدم) یعلم بناء فاعل و یا مفعول له در یعنی سائر انبیا اوزره تفضیلدن نهی بیوردقلری اول حضرت قبل رحماندن سیادت سر جملهٔ عالم ایله مکرم اولدیغی هنوز اعلام اولنمدیغی حالده اب جنبان اولمشلردی (فنهی عن التفضیل اذ یحتاج الی توقیف وان من فضل بلا علم فقد کذب) پس امر تفضیل سماعه موقوف و محتاج اولمغین نهی اولندی و انبیادن برینی دیکری اوزرینه برکسه بلا علم یقینی تفضیل ایاسه ذلك المقالده کذب ایتمش اولور (وکذلك قوله لا اقول ان احدا افضل منه) یعنی بن دیمم که برکسه یونس علیه السلامدن افضلدر قولنك مدلولی (لا یقتضی تفضیله هو) ضمیر منفصل یونس علیه السلامه راجعدر (وانما هو فی الظاهر کف) تشدید فاء ایله ای منع منه (عن التفضیل) یعنی خبر لطیف علی اطلاقه یونسك فضیلتنی مقتضی دکلدر بلکه قول مذکور ظاهرده تفضیلدن منعدر (الوجه الثانی انه قاله صلی الله علیه وسلم علی طریق التواضع ونفی التکبر والعجب) تأویل دوم شاه سریر اصطفا علیه التحایا تفضیلدن نهی بیورملری بر سبیل تواضع و تعلیما لامته نفی عجب طریقی اوزره در (وهذا) وجه مرقوم (لا یسلم من الاعتراض) صحة تعلیلمده اعتراضدن سالم دکلدرکه ذات نبوتمابی فضیله و سیادتله مکرم اولدیغی معلوم دولتی ایکن خلاف واقعی موجب امر ایله اخبار شایستهٔ منصب نبوت اولمغین خدشهٔ اعتراضدن خالی اولمز قال الشهاب الخفاجی ولا یخفی انه اعتراض ساقط فان التواضع صفة محمودة وهو من شانه صلی الله علیه وسلم (الوجه الثالث ان لا یفضل بینهم تفضیلا یؤدی) ضم تحتیه و فتح همزه و تشدید دال مهمله ایله (الی تنقص بعضهم او الغض) غین معجمه و ضاد مشدده ایله نقص و یا اغماضدرکه اعراضدن کنایه در (منه) ضمیر افراد له بعضه راجع اولور یعنی وجه وجیه ثالث اول حضرتك نهی تفضیلدن مقصود شریفی انبیا میانه سنده شول تفضیلدرکه بعضیسنی دیکرندن نقص و ذم و عیب و اعراضه مؤدی اوله دیدیلر عبارتدن منفهم درکه عیب و ذمه

مؤدی

مؤدی اولمدیغی حالده تفضیل جائز اوله (لاسیما) ادوات استثنادندر ای خصوصا (فی جهة یونس علیه السلام اذ اخبر الله تعالی عنه بما اخبر) خصوصا حق جل و علا فرقان مجیدنده ولا تکن کصاحب الحوت کریمه سی و امثالی آیات جلیله ده چون شان یونسده حکایت ایلدیکی خبر ایله (لئلا یقع فی نفس من لا یعلم منه بذلك غضاضة) فتح غین معجمه ایله مرفوع یقع فعلنه فاعلدر نقص و حقارت معناسنه (وانحطاط) تنزل (من رتبته) ضم راء ایله مرتبه (الرفیعة اذ قال تعالی) بدل من قوله اذ اخبر الله (حاکیا عنه اذ ابق) فتح باء موحده و کسری دخی محکیدر (الی الفلك المشحون) ای المملوء و اصل اباق عبدك افندیسندن هربیدر و حسن اطلاقه هنا الهربه من قومه بغیر اذنه والحاصل ایزد حکیم جل شانه قصهٔ یونسده حکایه بیوردیغی نقل عجیبه نا آشنا اولان مقام اجلال اولنلرك خاطرلرنه یونس پیغمبرك رتبهٔ عالیه سنه تنزل و نقص ایجاب ایدر حال خطور ایتمسون ایچون تفضیلدن نهی بیوردیلر (وقال تعالی اذ ذهب مغاضبا) یونس علیه السلام دعوتنه قومنك عدم اجابتلرندن انلره غضبناك اولدیغی حالده مفارقت ایدوب چیقدی (فظن ان لن نقدر علیه) ای لن یضیق علیه بالعقوبة و بؤیده انه قری مثقلا کشیدهٔ سلك تحریر روایتدرکه معاویه رضی الله عنه عبد الله بن عباس رضی الله عنهمادن استفسار معنای آیت کریمه ایدوب هیچ پیغمبر ظن ایدرمیکه حق سبحانه و تعالی انك اوزرینه قدرتیاب اولمیه سلطان المفسرین حل اشکال بیوروب ان لن نقدر من القدر لا من القدرة دیو جواب ایداده اولمشلر (فربما یتخیل من لا علم عنده حطیطته بذلك) نیجه معانئ فرقانیه دن غافل اولان کمسنه لر بسبب ما اخبر یونس علیه السلامك حط مرتبه و نقص منزلت و نبوتنی تخییل ایدر فلاجرم تفضیلدن نهی اولمش اوله لر (الوجه الرابع منع التفضیل فی حق النبوة والرسالة فان الانبیاء فیها علی حد واحد اذ هی شیء واحد لا تتفاضل) وجه او وجه چهارم نهی تفضیل نفس نبوت و حقیقت رسالتده در زیرا پیغمبران ذیشانان نبوتده من حیث هی هی یکسان و غیر متعدد در و مادهٔ نبوت و رسالت حد ذاتنده شیء واحددرکه وحی ایله حاصل اولان بعث مجرده نبوت و تبلیغ غیره منضم اولان بعثه رسالت تسمیه قیلنور و اصحابنه نسبتله بینلرنده تفاضل نایابدر مثلا نبوت آدم نبوة نوحدن افضلدر دینلمز (وانما التفاضل فی زیادة الاحوال والخصوص والکرامات والرتب والالطاف) جمع لطف بفتحتین وهی الهدیة یعنی تفاضل و تفاوت ترقیء عوارض عادیه و خصوصیات و معجزات و مراتب عبادات و مجاهدات و انواع ملاطفاتی حیازه ایله حصول پذیر در (واما النبوة فی نفسها) وکذا الایمان فی حد ذاتها (فلا تتفاضل وانما التفاضل بامور اخر زائدة علیها) امدی نبوتك ذات و حقیقتنده ترائد و تفاوت ناپیدا بلکه تفاوت کما سبقت الاشارة حقیقتی اوزره زیاده اولان احوال آخرده نمایان اولور (ولذلك منهم رسل) بنا برین بعضی پیغمبر نعت نبوت اوزره وصف رسالت ترقیسیله موصوف (ومنهم اولو عزم) و انبیادن بعضیسی جد و احتیاط و حزم صاحبلری اولمغله منعوتدر (من الرسل) من تبعیضیه در * اولو العزم نوح والخلیل ابن آزر * و موسی و عیسی والحبیب محمد (ومنهم من رفع مکانا علیا) سبط شیث و جد نوح اولان اخنوخ نام و ادریس لقب نبی عالی جاه درکه شاننده ورفعناه مکانا علیا کریمه سی شرفیافتهٔ نزولدر سوی آسمان و یا جنانه رفع بیورلدی (ومنهم من اوتی الحکم صبیا) بنه انبیای کرامدن یحیی علیهم السلامدرکه حقنده و آتیناه الحکم صبیا نشان جلالت عنوانی صدور یافته و صغری حالنده نبوت و یا قراءة توریة اعطا بیورلدی (واوتی بعضهم الزبور) جناب خلیفة الله داود علیه سلام الودود حضرتلرینه زبور پر نور ویرلدی و اصل تلمسانیده ضمتیله زبر جمع زبور مسطوردرکه مزبور مکتوب معناسنه در موسی و عیسی و ادریس و شیث علیهم السلامه شامله اولوب صحف مکتوبه اعطا اولندی دیمك اولور (وبعضهم البینات) و بعضلرینه معجزات بخشایش حق بیوریلوب و آتینا عیسی بن مریم البینات آیة جمیله سی مصدوقنجه احیاء موتی و ابرای اکمه و ابرص بینه لری احسان اولندی (ومنهم من کلم الله) کلیم الله موسی علیه السلامه شب خیرت و طورده ایکی دفعه مکالمه و مناجاتله تکلیم و تکریم ایلدی (ورفع بعضهم درجات) خاتم الانبیاء والمرسلین حضرتلرینه تفضلا له علی غیره فی المقامات اکرام بیوریلان درجات کمال و مقال و حال حیطهٔ شماردن بیروندرکیم اول فرد اکمل برهمه پیغمبران افضلدر (قال الله تعالی ولقد فضلنا بعض النبیین علی بعض الآیة) فی الجملة بین ارباب النبوة ثابت و مقطوع به در (وقال تلك الرسل فضلنا بعضهم علی بعض الآیة) یعنی فضائل سنیه و شمائل بهیه و فواضل انسانیه ایله عالم دنیاده و مراتب جلیه و درجات علیه ایله عقباده پیغمبرانك بعضیسنی بعضی اوزرینه تفضیل ایلدك بیورد (قال بعض اهل العلم والتفضیل المراد لهم هنا) برده قدر و یا ما تقدم اوزره عطف اولور و هنا مقدم ذکر اولنان مقامه اشارتدر (فی الدنیا) متعلق بالتفضیل (وذلك بثلاثة احوال) وفی نسخة اوجه یعنی بعض مهرهٔ علم کتاب و سنت بیورمشلرکه بو مقامده انبیا ایچون مراد اولنان تفضیل دنیاده اولوب عقبایه مقصور دکلدر و سبب تفضیل فی الدنیا اوج

اوصافله بديدار ظهور وردر (ان تكون آياته ومعجزاته ابهر) معجزات آياتدن اخصدر يعنى خوارق عادات وتحدى به
مقرونه معجزاتى اظهر اولمقدر (واشهر) عطف تفسير قرآن مجيد وانشقاق قمر وانفلاق بحر وانقلاب عصا اسا
شهرتياب (وتكون) بالنصب (امته ازكى واكثر) وامتى سائر امدن كيفيت وكميت انقى وبسيار تروغالب وامة محمد
صلى الله عليه وسلم من جهة الكيفية انقى اولدى كنتم خير امة اية شريفه سيله ظاهر ومن جهة الكمية ازيد اولدقلرى
زبان نبوتدن صدور ايدن خبر معجز اثر ايله باهردركه صفوف مؤمنين يوزيكرمى صف اولوب سكسان صفى همان بو
امتدر ديو بيورمشلر وبعض نسخده اكثر لفظى بدلى اظهر واقعدر واما الاظهر هو الاول (او يكون فى ذاته افضل
واظهر) مهمله ايله انقى واتقى ومعجمه ايله انور واشهر معناسنه در وياخود تفضيل اول پيغمبر حد ذاتنده افضل وانور
اولمق حيثيتله در تتكيم سيد الورى حضرت مصطفى عليه التحايانك افضليتنه دلالت ايدن فضائل ذاتيه اسا
اولوركه ايزد متعال جميع موجوداتدن اقدم اوذات محترمى خلق ايدوب عات غائيه مجموع عالم ونور مشكوتنى محل
فيوض انوار ذات واسرار صفات ومعدن ظهور تجليات قيلدى (وفضله فى ذاته راجع الى ما خصه الله به من كرامته
واختصاصه) بالجر (من كلام اوخلة اورؤية اوما شاء الله من الطافه وتحف ولايته واختصاصه) تحف ضم تاء
وفتح حاء ايله جمع تحفه بمعنى الهديه يعنى هر بر پيغمبرك حد ذاتنده ظهور يافته اولان فضلى حق جل وعلا انى مناقب
عظيمه ومراتب جسيمه دن تخصيص ايتديكى كرامانه راجع وانلرى كلام وخلت ورؤيت ومحبتله سرفراز والطاف
خفيه وهداياى بهيه ورتب جليه برله اختصاص بيورديغنه عايد اولور (وقد روى) تفسير ابن ابى حاتم ومستدرك
حاكم وحاويان اولديغى اوزره وهب بن منبه دن مرويدر (ان النبى صلى الله عليه وسلم قال ان للنبوة اثقالا) مالك ازمة
المجد الاسنى صلى الله عليه وسلم بيورديكه مقرونه بالرساله اولان نبوت ايچون تكاليف مثقله حاصله دريعنى تبليغ
رسالتده نيجه مشاق كثيره هويدادر (وان يونس تفسخ منها) تفسخ مصدريتله منصو بدرو ضمير منها اثقاله راجع
اولور (الربع) ضم راء وفتح باء موحده وعين مهمله ايله اول فصيلدركه فصل ربيعده تولد ايليه كوچك شتر وانقال
ايراندده استعارة تصريحية تبعيه بديدار اولور يعنى يونس عليه السلام حمل اعباء رسالتده اعضا وجوارحى تعطل
ايلدى نتكيم ولد ناقه باركرانه تحمل ايتميوب پيچ وتابدن اعضاسى تفكك ايتديكى كبى امر رسالت طاقتگذار يونس
اولمغين (فحفظ رسول الله صلى الله عليه وسلم موضع الفتنة من اوهام من سبق اليه بسببها جرح) فتح جيم وسكون راء
ايله طعن معناسنه در (فى نبوته اوقدح فى اصطفائه اوحط من رتبته ووهن فى عصمته شفقة) منصوبا حفظه
يا علت ويا مفعول له (منه صلى الله عليه وسلم على امته) يعنى بين الانبياء تفضيلدن نهى بيوردقلرى يونس عليه
السلامه ضجر وسامتدناشى حاصل اولان اثقال برله نبوتنده طعن واصطفا واجتبا مقامنده عيب وشين
ورتبه لرندن محط وتنزيل وعصمتنده ضعفى توهم منزلق اقدامدن اولمغين امتنه شفقة ومرحمة حضرت سرور اصفيا
نهى مفاضله بين الانبياء ماده سندن نهى وامتنى حفظ وحمايه بيورديلركه برفردشان شرفياب پيغمبرانده اوهام
سخيفه ايله رهنورد باديهٔ ضلال اولميه لر (وقد يتوجه على هذا الترتيب) يونس عليه السلامك عهد نبوت والطاف
كرامتله تخصيص بيورلمسنه ترتب ايدن وجوه اربعه اوزره توجه ايدر (وجه خامس وهو ان يكون انا) لا ينبغى
لاحد ان يقول انا خير حديثنده وارد اولان لفظ انا (راجعا الى القائل نفسه) غير النبى صلى الله عليه وسلم ذات قائله
ضمير متكلم راجع اولمقدر (اى لا يظن احد) غير الانبياء اوليا وعلمادن بركسه ظن ايتميه (وان) وصليه (بلغ من
الزكاء) زايله صلاح وزياده كى وخير وياذال معجمه ايله فطنت معناسنه (والعصمة والطهارة ما بلغ) ما مصدريه وياخود
موصوله در (انه خير من يونس) معمول يظن (لاجل ما حكى الله عنه) يعنى اول قائل ولو فهم عالى به رسيده وافعال
رديه دن معصوم اخلاق دنيه دن عارى ومحفوظ اولوب مرتبهٔ ولايت وكرامته قدم نهاد اولورايسه ده توهم
ايتمسونكه يونس پيغمبردن خيرلى اوله ويونس عليه السلامك تضجر وتبرم وقلت شكيب جفاى قومدناشى حق
سبحانه وتعالى قرآن كريمنده حكايه بيورديغى قصه سببيله برفرد كندو نفسنى اول پيغمبردن فاضل تركورميه (فان
درجة النبوة افضل واعلى) زيرا مرتبهٔ عاليهٔ نبوت درجهٔ اوليا واتقيادن عند الله تعالى اعظم واعلى در (وان) بكسر
الهمزة وفتحها (تلك الاقدار) جمع قدر (لم تحطه عنها) تشديد طاء ايله اى لم تنزله عن درجة النبوة (حبة خردل
ولا ادنى) يعنى الحكمة باهرة فرد ايچون جل شانه حضرتلرى پيغمبرانه تقدير بيورديغى مقدرات مذكوره انلرى
درجهٔ نبوتدن دانهٔ رشاديل ذرهٔ رماد حط وتنزيل ايلمز اما حسنات الابرار سيئات الاحرار وفقنجه مقام اعلى يه
نسبت خلاف اولى ظهور ايتمش اولور (وسنزيد فى القسم الثالث فى هذا بيانا ان شاء الله تعالى) قسم سيومده بحث
مذكوره دائر اولان اخبارده بيان شافى قريبا زياده ايده رز (فقد بان لك الغرض) غين معجمه وراء ايله (وسقط

بما حررناه شبهة المعترض) كتاب شفاده سنكچون مقصود ظاهر اولوب ملخصا تقرير وتحرير ايتديكمز وجوه له
بحث مفاضله وخيريت اوزره اعتراض ايدنلرك ريب وشكى ساقط اولدى (وبالله التوفيق) على طاعة المعبود
(وهو المستعان) فى كل مورود (لا اله الا هو) الواجب الوجود وصاحب الفيض والجود

فصل

(فى اسمائه صلى الله عليه وسلم وما تضمنته من فضيلته) بو فصل رشته كش جواهر اسامىء والقاب نبى تمامى وفضيلتنى
مشعره لطائف بياننده دردقيقه سنجان اصحاب فضائله خفى دكلدركه اكثر اسماء فخر عالم صلى الله عليه وسلم صفات
كريمه در غلبهٔ استعمال هر برين رتبهٔ علميته رسيده قيلمشدر وكثرة اسما شرف مسمايه دلالت ايتمكين نام ناميلرى
هزاره پيوسته اولديغى شرح ترمذيده تصريح اولنوب نقل مغلطاى اوزره اوچيوزه بالغ ويا اسماء حسنى ماننده
اسماء اسنى دخى طقسان طقوز اولمق مرويدر وبعض اسما لفظ فعل ومصدر اولمق اوزره صدور يافته اولوب اكثرى
صفات مادحه اولديغى باهردر جلال الدين السيوطى عليه الرحمه نك البهجة البهية فى اسماء النبويه نام مختصرى
والرياض الانيقه فى اسماء خير الخليقه ايله بنام رساله لرى بو بابده پسنديدهٔ علمادر (حدثنا ابو عمران) كسر عينله موسى
(بن ابى قليد) فتح قاف وكسر لام وياو دال مهمله ايله قديم العهد بالولاده معناسنه (الفقيه) بالرفع (ثنا ابو عمر والحافظ)
ابن عبد البر (ثنا سعيد بن نصر ثنا قاسم بن الاصبغ) همزهٔ مفتوحه وصاد مهمله وموحده وغين معجمه ايله محدث
اندلس ابو محمد الاموى صدر اعالى الاسناد اولوب اوچيوز قرق تاريخنده قرطبه ده عالم بقايه روانه اولدى (ثنا محمد بن
وضاح) ابو عبد الله القرطبى ايكيوز سكسان بديده دفين خاك لحد اولدى (ثنا يحيى) بن يحيى الليثى عالم اندلس وراوى
موطأ (ثنا مالك عن ابن شهاب) الزهرى (عن محمد بن جبير بن مطعم عن ابيه) يعنى محمد دخى پدرى جبيردن تحديث
ايلدى وجبير بن مطعم بن عدى صحابىء كرامدندر اللى طقوزده روبراه نعيم اولمشدر (قال قال رسول الله صلى الله
عليه وسلم لى خمسة اسماء) تقديم جار ومجرور براى تقرير وياتأكيد ويا تخصيص اضافيدر ولزيادتها على ذلك حقيق
دكلدر ومفهوم عدد غير معتبر حصر افاده ايتمز وحرير تحرير ابن عساكر اوزره لفظ خمسه كلام حضرتدن اولمق
محتملدر ياخود معناديمك اولوركه بنم ايچون بش عدد اسم حاصله در رب جليل اول اسمله بكا تسميه وتبجيل ايلدى وباقى
اسما اوصاف اولور واسماء حضرت توقيفيه اولديغى حالده حق سبحانه وتعالى اول اسما ايله حبيبنى تسميه ويا اول
حضرت كندو نفس نفيسنى بنام ويا پدر وجدى تسميه ايلدكلرندن ماعدا اسمله تسميه جائز اولمق اقتضا ايدر ديمشلر
(انا محمد وانا احمد وانا الماحى الذى يمحو الله بى الكفر وانا الحاشر الذى يحشر الناس على قدمى) مفتوحه تشديد ديا
وساكنه تخفيفله در اى يحشرون على اثرى وبعد نبوتى (وانا العاقب) اشتقاق اسماء مذكوره ومعنالرى قريبا كلام
بديع النظام مصنف ايله بيان اولنور (وقد سماه الله تعالى فى كتابه محمدا واحمد) ما كان محمد ابا احد وما محمد الا رسول
ومحمد رسول الله ومبشرا برسول يأتى من بعدى اسمه احمد آيات كريمه سنده اسماء شريفهٔ مذكوره ايله ذو الجلال
والاكرام حبيبنى بنام بيوردى (فمن خصائصه تعالى له) اى ما خصه الله به (ان ضمن) تشديد ميمله (اسماؤه) فاعل
ضمن ومضاف اليه ضميرى پيغمبر عليه السلامه راجعدر (ثناءه) مفعول ضمن فاعل ويا مفعولنه مضاف مصدردر
(وطوى اثناءه) فتح همزه وسكون مثلثه ايله يقال هو فى اثنائه ومثانيه اى داخله ظرفيه اوزره منصوب اولور وطى
اخفا وپنهان (ذكره عظيم شكره) يعنى حق جل وعلا اول حضرته ما ينبنى به عليه اسماء واعلامنده تضمين بيورمغله
تخصيص ايليوب وخلال ذكرنده عظيم شكرنى ادخال ايلدى انك لعلى خلق عظيم وانك لتهدى الى صراط مستقيم
آيات جليله سنده ورودى اسا (فاما اسمه احمد فافعل للتفضيل مبالغة) مرفوع خبر بعد خبر ويا منصوب مفعولدر
(من صفة الحمد) جار ومجرور مبالغه يه صفت اولور يعنى زيادهٔ حمد نبوتنى افاده ايتمكله حمد صفتندن مأخوذدر ومتعلق
ومفضل عليه قصدا للتعميم ولافادة الشمول حذف اولنمشدر نحو الله اكبر اى من كل شىء والا افعل صيغ مبالغه دن
اولديغى ظاهردر مثل حماد اولميوب معناده احمد حماددن ابلغدر وقال السخاوى فى سفر السعادة احمد اسم النبى عليه
السلام ليس بمنقول من المضارع ولا من افعل التفضيل فهو كاحمر واصفر وهو ابلغ من محمد وهو من تكاملت مناقبه
وبلغ النهاية فى الحمد قال العشاء * اليك ابيت اللعن لكن كلالها * الى الماجد لفرع الجواد المحمدى * انتهى مصنف عليه
الرحمه اسم احمدى تقديم بيورديغى كتب متقدمه ده اسم نبى آخر الزمان احمد ايله ارايش كتابهٔ تكريم وحكايهٔ عن عيسى
عليه السلام لسان قرآن كريم ناطق اولديغى اسم جليل كه نور بخش مشكوة توريهٔ قديم اولديغندندر (ومحمد مفعل
مبالغة من كثرة الحمد) اى المحمودية المستفادة من صدره الذى هو التحميد الموضوع باعتبار بنائه للتكثير (فهو صلى
الله عليه وسلم اجل من حمد) فتح حا وكسر ميمله صيغهٔ فاعل (وافضل من حمد) ضم حا وكسر ميمله مجهولدر احمد مجتبى

علیه التحایا اعظم الحامدین ومحمد مصطفی اکرم المحمودین بندر عبارتده لف ونشر مرتب احمد ومحمد معنالرینه نمایان
ویا بالعکس ذلک لف ونشر مشوش دخی بعض نسخده مضبوطدر امدی ایکی معناه همان اسم احمددن مستفاد اولق
غیر بعیددر زیرا افعل کاهی فاعل وکاهی برای مفعول مبنی قیلنور (واکثر الناس حمدا) ای محمودا کون مصدره
بمعنی المفعول والحاصل صفة حامدیت ومحمودیت اول حضرت شاننده غایت کماله رسیده ونهایت جماله پیوسته در
(فهو احمد المحمودین واحمد الحامدین ومعه لواء الحمد یوم القیامة لیتم له) فتح یا وکسر تا ایله ورودی بصیغة المجهول ایله
(کمال الحمد ویشتهر) من باب الافتعال وفی نسخة یتشهر من باب التفعل وینتشر (فی تلک العرصات) فتح را ایله جمع
عرصه در اصل هرجای فراخ ومحل وسیعدر که انده اثر بنا ناپیدا اوله برای مبالغه عرفات اسا جمع اولندی مراد
مقامات ومواقف روز جزادر (بصفة الحمد) ای العامة للخلق (ویبعثه ربه هنا مقاما) مفعول ویا ظرف ویا حالیه ایله
منصوبدر (محمودا کما وعده بحمده فیه الاولون والاخرون بشفاعته لهم ویفتح علیه فیه) فی ذلک المقام (من المحامد
جمع محمدت (کما قال علیه الصلوة والسلام مالم یعطه) بنا مجهولله (غیره) رفعله نائب فاعلیدر یعنی شاه سریر اصفیا
علیه الصلوات والتحایا محمودین حامد بنک احمدی اکرمیدر که یوم الدین رایۀ حمد اول سرور دودمان رسالتله در کمال
حمدی تمام وعرصه گاه محشرده نعت حمدله پر صیت وعالمگیر اولوب خدای جلیل حبیب جمیلنی کما وعده جای مقبول
محموده بعث ایدوب امم پیشین وپسین اول سحاب عنبر بار شفاعتدن فیضیاب ورایه کبرا اولدقلرندن رتبۀ والاسنه حمد
ایدەلر واول شاه سریر قاب قوسین اوزره مقام ممدوح محموده نیجه محمدت ارزانی وکشاده قیلنور که پیامرس
اولدقلری خبر صحت اثری اوزره هیچ کس اول محامد وفتوحاتله مکرم ومبجل قیلنمدی (وسمی امته فی کتب انبیائه
بالحامدین) وامة محمد صلی الله علیه وسلم کتب پیغمبرانده مبالغین فی الحمدله بین الانام بنام قیلندی مثلا محمد رسول الله
مولده بمکة وهجرته بطیبة وملکه بالشام وامته الحامدون کلمات حکمت آیات نور بخش مشکوة توریة قلنمشدر
(لحقیق ان یسمی محمدا واحمد) ای بان یسمی زیرا لفظ حقیق حرف با ویا علی ایله تعدیه ایدر یعنی مناقب حمیده ومراتب
محموده ومنح خدادادایله مختص اولمغین محمد واحمدله یاد بیورلمغه جدیر وسزاواردر (ثم فی هذین الاسمین من عجائب
خصائصه وبدایع آیاته فن آخر وهو ان الله تعالی جل اسمه حمی ان یسمی بهما احد قبل زمانه) احمد ومحمد اسم
شریفلرنده کمال صفات حضرتنه داله عجائب خصوصیات وغرائب علاماتدن نوع آخر صورتنمادر که حضرت ایزد
حکیم علا اسمه الکریم نام حبیب بسمی علیه السلام والتکریم حمایه واوان ظهورندن اقدم بو اسما ایله دیکرانک مسمی
قیلنمقلرندن صیانت ایلدیکه برفرد علوشانه حضرتنده مشارکا تملک ایچون وقایه بیوردی (اما احمد الذی اتی فی الکتب
وبشرت به الانبیاء فمنع الله تعالی بحکمته ان یسمی به احد غیره ولایدعی به مدع وقبله حتی لایدخل لبس) فتح لامله
اشتباه وکمان (علی ضعیف القلب اوشک) اما نام احمد که انجیل جلیل وش کتب الهیه یه نور بخش اولوب کلیم الله وکلمة
الله علیهما السلام انکله تبشیر امت بیورمشلرایدی پس فرد بیچون حکمت خفیه وارادۀ علیه سی ایله اول حضرتدن
ماعدا برفردک علمیت برله مسمی قلنمسن منع ایلیوب احمد مختار صلی الله علیه وعلی آله الاخیار جنابندن اول نسبت
وصفیت اوزره برمدعی ادعا صددنده اولمدی تا کم مجرد اسمه نکاه التفات ایدوب حقیقة مسماسی تفکر واعتبار ایتمین
ضعفۀ قلوب وساده دلانه ریب وکمان رهیاب اولمق ایچون نامداش اولمدن موفی قیلندی اما امام قشیری علیه
الرحمه دن نقل اولنان اسم خضر علیه السلام علی قول احمد اولمق قول مردوددر کما ذکره ابن دحیه علیه الرحمه وفخر عالم
صلی الله علیه وسلمدن صکره ابتدا اسم احمدله تبرکا موسوم اولان پدر خلیل نحوی احمد بن عمرودر (وکذلک محمد ایضا)
مصدر آض بمعنی عاد ورجع وعرفا تشبیه مراد اولنور وکذلک لفظی تأکید ایدرلر (لم یسم به احد من العرب ولا
غیرهم الی ان شاع واشتهر قبیل وجوده ومیلاده) عطف تفسیر وجود (ان نبیا یبعث اسمه محمد فسمی قوم قلیل من
العرب ابناءهم بذلک رجاء ان یکون احدهم) منصوب خبر مقدم (هو) اسم یکون میلاد وقت ولادت ومولد مکاندر
تاریخ اسکندریدن سکز یوز یتمش ایکنجی سالنده وماه نیسانک یکرمنجی ویاغره سنده وشهر ربیع الاولک اون ایکنجی
کیجه سی اونیجی ساعتده عز وناز ایله تشریف گهوارۀ وجود ایلدی (ع) ربیع فی ربیع فی ربیع * والحاصل اسم محمد
دخی نام احمد اسا حمایت بیوریلوب عرب وغیریدن برکسنه نام محمدله بنام قلنمدی تا کیم اول حضرتک زمان ولادتی
اخبار رهبانله آخر زمانده بر پیغمبر عظیم الشان طرف رحماندن بعث واسم سامیسی محمد دردیو شهرتیاب اولدقده
قوم عربدن اندک طائفه پسرانن محمد اسمیله مسمی قیلدیلر که بمثیله موعود ومنتظر اول ولد مسمی به اولمق تمناسیله یاد
ایتدیلر (والله تعالی اعلم حیث یجعل رسالته) حیث ظرف وفعل مقدره مفعول به اولور ای یعلم لان افعل لاینصب
المفعول ویجوز افراد رسالته کما قرئ به هنا حاصلی امیدلری سودمند اولمدیغنه اشارة اقتباس اولندی * اذ لیس کل
محمد رسول * ولا کل فاطمة بتول * (وهم) قبل ظهوره صلی الله علیه وسلم محمد اسمیله موسوم اولانلر (محمد بن احیحة

ضم همزه وحائین مهملتین بینده یا وها ایله (ابن الجلاح) ضم جیم وفتح لام مخففه والف وحاء مهمله ایله (الاوسی)
قبیلۀ انصاره نسبتدر (ومحمد بن مسلمة الانصاری) وصف انصاری ایله یاد بیورلدیغی شرفیاب اسلام اولوب محمد
ابن احیحه مشرف بالاسلام اولمدیغنه اشارتدر (ومحمد بن البراء البکری) برا فتح موحده ورا ممدوده ویادال مهملۀ
مشدده ایله دیکر قبیلۀ مشهوره یه نسبتدر وعده من الصحابة ابو موسی (ومحمد بن سفیان بن مجاشع) واختلف فی صحبته
(ومحمد بن عمران) کسر عین وسکون میمله وبعض نسخده ضم حاء مهمله ایله حمران مضبوطدر (الجعفی) بضم الجیم (ومحمد
ابن الخزاعی) ضم خا وزا ایله (السلمی) بضم وفتح (لا سابع لهم) بو مرشش نفر ذات اولوب یدی دکلدر تسطیر سهیلی
اوزره اوچ نفردر اما ابن حجر نقلی اوزره یکرمی نفره بالغ اولور (ویقال ان اول من تسمی به) وفی نسخة بمحمد (محمد
ابن سفیان) بن مجاشع التمیمی (والیمن) ای اهله فهو من اطلاق اسم المحل علی الحال فیه (یقول) بعض نسخده تقولون
(محمد بن الیحمد من الازد) وفی نسخة الازدی نسبة الی الازد من الیمن ویحمد فتح مثناة تحتیه وسکون حاء وضم
میم ویا ضم یا وکسر میمله مضارعدن منقول علمدر وال مقارنة لنقله لا داخلة بعد العلمیة یعنی اهل یمن ابتدا محمد اسمیله
مسمی قیلنان محمد بن سفیان دکلدر بلکه محمد بن الیحمددر که دیدیلر وما هو الشایع اوزره سابع اولور (ثم حمی الله تعالی
کل من سمی به ان یدعی النبوة او یدعیها احد له او یظهر) والعطف باو بعد حمی الذی فی معنی النفی والنهی یفید العموم
(علیه سبب یشککه) کسر کاف اولی ایله در (احد فی امره حتی تحققت) صیغة فاعل ایله (السمتان) کسر سین وفتح میمله
علامت معناسنه (له علیه السلام ولم ینازع) بفتح الزای (احد فیهما) ای فی النعتین یعنی بعد ذا حضرت مولا جل
وعلا هر برمحمد اسمیله بنام اولنلری ادعای نبوت وبرکسه مسمی بهی پیغمبرلک اسنادندن منع وحفظ ایلدی واول
کسنه شاننده هم عصر اولنلر خارق للعاده ظهورا تسمیه لحاظ بو کسنه نبی معهود میدر دیو قلبه ایقاع شک ایدن
اموری دخی نهر ایله صیانت بیوردیکم اول حضرت ایچون محمدیت واحمدیت اوزره دالتان علامتان خارجده تبین
وتحقق بولوب نعتتین موسومتینده هیچ کس میدان منازعه ومعارضه ده قدمنهاد اولمدی (واما قوله صلی
الله علیه وسلم وانا الماحی الذی یمحو الله بی الکفر فمفسر) فا تفسیریه وبنا مجهولله (فی الحدیث) الماحی صفة
حضرت ویا صفتدن منقول علمدر وال وصفیتی تلمیح ایچوندر (ویکون محو الکفر اما من مکة) بعد الفتح
(او من بلاد العرب) مراد جزیرۀ عرب وساحۀ اسلامدر (وما زوی) ضم زای وکسر واوله ای قبض وجمع (له من
الارض ووعد) صیغۀ مجهولله (انه یبلغه ملک امته) یعنی بن ماحی صفتیله متصفم که حق تعالی بنم سببمله کفری
محو وازاله ایدر پس نفس حدیثله معنای ماحی من غیر احتیاج الی تفسیر غیره بیان اولندی غایة محو مجمل
ومحتمل اولمغین تأویل بیورلدی که ازالۀ اثر کفر بعد الفتح وجزیرۀ عربدن ایام حیات رسالت پناهیده
وقوع یافته اولوب دخی زویت لی الارض فرأیت مشارقها ومغاربها وسیبلغ ملک امتی مازوی لی منها خبر شریفی
منطوقنجه اول حضرتنه روی زمین قبض وجمع اولنان مقدار محللردن ازالۀ کفر اوله واول حضرتنه وعد اولندیکه
امتنک ملک وغلبه سی کندویه جمع وارائه بیوریلان محله دلک منتهی قیلنه امدی اضمحلال کفر حضرت سید الثقلین
صلی الله علیه وسلمک برکة نور وجه وامر ونهی بعثیله ثبوت یافته اولمغین محو کندویه نسبت اولنوب کان ذات شریفی
حقیقة ماحی اولمشدر وبو وجهله محو خاص اولور (اویکون) واما ان یکون تعبیر اولنق خوش آینده ایدی (المحو عاما
وهو بمعنی الظهور والغلبة) یا خود محو جمیع امکنه وازمنه ده هر دین وملت اوزره غلبه وظهور معناسنه عام اولمقدر
(کما قال تعالی لیظهره) ضمیر دین حقه ویا رسول مطلقه راجعدر (علی الدین کله) یعنی حق جل وعلا شانه شرفیاب
نبوتده بیوردیغی وجه اسا کمادیانک جمیعیسی اوزره رسول الله غالب وعالی اولسون ایچون رسولنی هدا ایله بعث
ایلدی وقد ورد تفسیره فی الحدیث روایت کرده بیهقی وابو نعیم اولان خبرده ماحی اسم شریفنک تفسیری ورود ایلدی (انه
الذی محیت به سیئات من اتبعه) بما انعم الله به علی امته من المکفرات بعض نسخده ساقطدر (وقوله وانا الحاشر الذی
یحشر الناس علی قدمی) تخفیف وتشدید یا ایله (ای علی زمانی وعهدی) وهما بمعنی وناسله مراد بعد الحضرت عالم
وجوده قدمنهاد اولان خلقدر (ای لیس بعدی نبی) تقدیر مضاف ایله من غیر فاصل علی اثر قدمی دیمک اوله ویا قدم
مفرد ویا مثنی ما یتبعه الناس فیه اولان شریعت مراد اولنه بعد نزول عیسی علیه السلام دین محمدی یه تابع
اوله جغنه ایما اولور (کما قال تعالی وخاتم النبیین وسمی عاقبا لانه عقب) فتح قافله خلف (غیره من الانبیاء) یعنی خیر
خلف پیغمبران اولدقلرندن عاقب تسمیه اولندی (وقیل معنی علی قدمی ای یحشر الناس بمشاهدتی) یعنی خلق
بنم محضرمده حشر اولنور دیمک اوله (کما قال تعالی لتکونوا شهداء علی الناس ویکون الرسول علیکم شهیدا)
ایراد آیة شریفه دن مراد شهادت مشاهده ومعاینه معناسنه اولدیغنه بناء در اما جمهور شهادت حقیقی اولمسنه

ذاهبلردر عبارهٔ مذكوره معناى حاشردن ماقبلنه متعلق ايكن تأخير بيورلديغى عاقب وحاشر بو معنايه اولديغنه
اشارتدر بعض نسخهده معناى حاشره دائر بو مقامده نيجه معانى زياده قيلنمشدر وللعارف يكفيه الاشاره (ومعنى
قوله لى خمسة اسماء قيل انها موجودة فى الكتب المتقدمة وعند اولى العلم من الامم السالفة) سؤال مقدره جوابدركه
اول حضرتك بسيار نام نامى والقاب ساميه لرى شهرتشعار ايكن پنج عددده حصرك معناسى ندر پس توريه وانجيل
آسا كتب متقدمهده موجوده وعند الاصفياء والعلماء السالفه مشهوره اولان اسماء شريفه بونلردر ديمك اولور
اما ماسيأتى نيجه اسماء لطيفه كه حمياطا وماذماذ آسا كتب سابقهده ورودى ذكرى جواب مذكوره يى تخديش
ايدر وا لجمهور على ان مفهوم العدد ليس بحجة فلا معارضة (وقد روى عنه عليه الصلاة والسلام) كما فى الدلائل
لابى نعيم (لى عشرة اسماء وذكر منها) من جملة العشرة (طه ويس حكاه مكى) باب اول فصولنده مفصلا تقدم ايدوب
لبيان مبناه وتبيان معناه اعاده بيورلمدى (وقد قيل فى بعض تفاسير طه انه يا طاهر يا هادى) هر بر حرفندن بر اسم
مراد اولندى (وفى يس يا سيد حكاه السلمى) بضم ففتح صاحب تفسير حقايق اولان مفسر جليلدر (عن الواسطى)
محمد بن موسى (وجعفر بن محمد) امام جعفر صادق ولد محمد باقر رضى الله عنهما (وذكر غيره
ابو محمد مكى عليه الرحمه نك غيرى نقل ايلدى (قال لى عشرة اسماء فذكر) الغير (الخمسة التى فى الحديث الاول) خبر
پيشينده كذران ايدن محمد واحمد وماحى وحاشر وعاقب اسامىء ساميه لرين ذكر ايدوب قال خمسة اخرى بياننده
بيورديلر (قال وانا رسول الرحمة) وما ارسلناك الا رحمة للعالمين كريمه سى وانما انا رسول الرحمة مهداة خبر شريفى
منطوقنجه (ورسول الراحه) مؤمنينه شرع شريفى رخص وخفتيله دنياده فوز وفلاحله عقباده راحه وكفاره قبول
جزيه ايله قتل وسبيدن دار الامان راحت اولمغله رسول الراحه تسميه اولندى وراحه نفى كلفت ودفع مشقتدر (ورسول
الملاحم) فتح ميم وكسر حاء مهمله ايله جمع ملحمة حرب شديد معناسنه درو فى الاصل معركهٔ قتالدر التحام ابطال
وازدحامدن ناشى حربه ملحمه تسميه اولندى سرخيل مرسلين عليه السلام سيف وجهادله مأمور ومرسل بيورلوب
عصر نبوتلرنده وبعده امتندن تا بحشر صدور يافته اولان غزوات وجهاد بر پيغمبره وامتنه روزى قيلنمدى امدى
مؤمنينه حصول غنايم وبعض كافرينه هدايت اسلام ظهوريله ملحمه دخى عين رحمت اولمغله رسول الرحمه اولدقلرين
رسول الملحمه اولدرى منافى اولمز اما احباسنه رحمت ودشمنانته حرب ونقمت اولمدهاب نيل اساشراب للمؤمنين ودماء
للكافرين جوابى رحمة للعالمين عمومنه چندان جسبان دكلدر (وانا المقتفى) من باب الافتعال صيغهٔ فاعله وبعض
نسخهده مقفى ضم ميم وفتح قاف وتشديد فا ايله بصيغة الفاعل وارد اولمشدر (قفيت) تشديد فا وتخفيفيله وفى نسخة
قفوت (النبيين) اى جئت بعدهم وتبعت هديهم يعنى اخر الانبياء (وانا قيم) تشديد ياء مكسوره ايله (والقيم الجامع
الكامل) يعنى خيراتى جامع وفضائل وفواضلى مكمل وكامل (كذا وجدته ولم اروه) مهرهٔ فن سير خطيله ظفرياب
اولوب ائمهٔ حديثدن روايت ايتمدم (وارى) فتح همزه وراء ايله ويا ضم همزه وفتح را ايله (ان صوابه قثم) بالثاء المثلثة
المفتوحة بعد القاف المضمومة غير منصرف (كما ذكرناه عن الحربى وهو اشبه بالتفسير) يعنى صوابديدم ثاء مثلثه ايله
قثم اولمقدر وجه محرر اوزره امام حربى عليه الرحمه دن قريبا نقل وذكر ايدهرز ومن حيث اللفظ كامل وجامع تفسيرينه
اوجه اولور (وقد وقع ايضا) اسم قيم بالتحتية (فى كتب الانبياء) صحف ابراهيم وداود عليهما السلامده وقوعيافته در
(قال داود عليه السلام اللهم) اى يا الله والحقوا الميم فى اخر هذا الاسم ايذانا بجميع اسمائه وصفاته فالسائل
اذا قال اللهم فكانه قال ادعو باسمائه وصفاته (ابعث لنا محمدا مقيم السنة بعد الفترة) يعنى يا الله طاعتده فتور وانقطاع
وحيدنصكره بطريق الوفرة بعد الفترة سنتى مقوم اولان حبيبك محمدى خلقه بعث ايله (فقد يكون القيم بمعناه)
مقوم معناسنه وارد اولان قيم مقيم للسنة معناسنه اولور وقيل ضمير بمعناه لقثم بالمثلثة (وروى النقاش عنه عليه
الصلاة والسلام لى فى القرآن سبعة اسماء محمد) قوله تعالى محمد رسول الله (واحمد) يأتى من بعدى اسمه احمد (وطه
ويس والمدثر والمزمل وعبد الله) كما فى قوله سبحانه وتعالى وانه لما قام عبد الله والحاصل قرآن مجيدده موجود
وشهرتياب اولان اوزره اقتصار بيورلدى والا نبى ورسول وخاتم وحريص وعزيز نماندى بسيار نام ناميلرى
نكاشتهٔ صحيفهٔ فرقان عظيمدر (وفى حديث عن جبير) بالتصغير (بن مطعم) ضم ميم وكسر عينله رضى الله عنه (هى
ست) ولعل وجه التذكير تأنيث الضمير (محمد واحمد وخاتم) كسر وفتح تا ايله (وعاقب وحاشر وماح) اسم فاعل من
المحو وقد سبق معانيها (وفى حديث ابى موسى الاشعرى رضى الله عنه) روايتكردهٔ امام مسلم اولان خبرده ثبوت يافته در
(انه كان عليه الصلاة والسلام يسمى لنا نفسه اسماء) يعنى چندان نام سامى ايله حضرت زبدة الكائنات كندو نفس
نفيسنى بزه ياد وافاده ايدرلردى (فيقول انا محمد وانا احمد وانا المقفى) كسر فاء مشدده ايله آخر الانبياء معناسنه

(والحاشر) الجامع للحشر والباعث للنشر (ونبى التوبة) امهٔ مرحومه سنك توبه وانابتلرى من غير حرج آفتاب عالم
آرا مغربدن طلوع ايدنجيه دك قبوله قريندر امم سالفه توبه لرى كبى مقبوله كبى مردوده ومقرون اجابت اولنلر
دخى امور شاقه ايله مشروط ايدى (ونبى الملحمة) قتال عظيم (ونبى المرحمة والرحمة والراحة) روايات اربعه (وكل صحيح
ان شاء الله) الفاظ مذكوره نك جمله سى روايت ودرايت صحيحدر (ومعنى المقفى العاقب) قد سبق بيانه (واما نبى الرحمة
والتوبة والمرحمة والراحة فقد قال تعالى وما ارسلناك الا رحمة للعالمين) والحاصل رحمت مرحمت مرادف ومعناى رحمى
متضمنه ومسببة عن التوبه در (وكما وصفه) حق جل وعلا آية شريفه ده رحمتله اول حضرتى وصفى آسا آيهٔ ديكرده
دخى وصف ايلدى (بانه يزكيهم ويعلمهم الكتاب والحكمة ويهديهم الى صراط مستقيم) اول حضرت امتنى دنس
معصيتدن تطهير وكتاب وسنتى تعليم وتبليغ ودين قديم اوزره امتنه رهنما اولور وكلها اسباب الرحمة وبواعث التوبة
(وبالمؤمنين رؤف رحيم) قدم متعلقه للتخصيص او للاهتمام والتشريف مع رعاية الفاصلة يعنى اول پيغمبر عالى
جناب ارباب طاعته زياده وعصاته كافهٔ شفقت وتلطف برله رحيم وكريمدر (وقد قال) النبى صلى الله عليه وسلم او الله
تعالى فى القرءان (فى صفة امته انها امة مرحومة) روايتكردهٔ ابو داود وطبرانى وحاكم مستدركنده وبيهقى اولان
خبر صحت اثر امتى هذه امة مرحومة ليس لهم عذاب فى الاخرة انما عذابها فى الدنيا الفتن والزلازل والقتل والبلايا
امتى نعتنده مغفورلها اولمسنى وصف ايلدى (وقد قال تعالى فيهم) حق سبحانه وتعالى امهٔ مرحومه شاننده اصالة
وغيريلر حقنده تبعا بيورر (وتواصوا بالصبر وتواصوا بالمرحمة) الذين امنوا قول جليلنده واقع صله اوزره عطف اولور
يعنى يكديكره طاعت حق اوزره صبر وشفقت على خلق الله ايله توصيه وپند ايدرلر ديو وصف ايلدى (فبعثه صلى الله
عليه وسلم ربه تعالى) وفى نسخة فبعثه الله (رحمة لامته) متفرع على ماقبله باعتبار العلم والظهور ولفظ رحمت مفعول
بعث ويا جلاله يا خود ضمير رسولدن حال اولور يعنى راحما لهم خاصة (ورحمة للعالمين) كفاره دخى عذاب استئصالدن
رحمتدر (ورحيما بهم) امتنه بحسب استحقاقهم خصوص وعمومنده رحيمدر (مترحما ومستغفرا لهم) واظهار
رحمت ايچون متكلف واستنزال رحمتده مبالغ وامة اجابتنك ذنوبى عفونه طالب وامة دعوتك توفيق اسلامنى راغب
اولديغى حالده عين رحمت بعث ايلدى (وجعل امته امة مرحومة ووصفها بالرحمة وامرها عليه الصلاة والسلام
بالتراحم واثنى عليه) خداى متعال امهٔ محمدى امهٔ مرحومه ومغفوره قيلوب رحماء بينهم آية جليلة العنوانيله ياد
ايلدى ويكديكره ترحم ايتمكله امر وتراحمى مدح وستايشده مبالغه بيوردى (فقال) صلى الله عليه وسلم (ان الله
يحب من عباده الرحماء) كما رواه الشيخان عن اسامة رضى الله عنه اما لفظ يحب بدلى يرحم ايله مرويدر (وقال
الراحمون يرحمهم الرحمن) وهذا خبر لفظا مآل معناه الامر (ارحموا من فى الارض يرحمكم) بالجزم والرفع (من فى السماء)
اى من فى السماء ملكه وعرشه او من هو معبود فى السماء بو حديث شريفك مسلسل بالاولية ايله شهرتياب وعبد الله
ابن عمرو بن العاص طريقندن روايتكردهٔ ابو داود وترمذيدر يعنى روى زمينده آدمى وحيوان محترمه شفقت
واحسان ومواساتله رحمت ايدنلره مولاى رحمان رحمت واحسان ايدر وجه ارضده اولنلره سز شفقت ايدكه اهل
سمايه رحمتى عام اولان جناب كبريا سزه احسان ايلسون جملهٔ مذكوره دعا ويا خبرى محتملدر (واما رواية نبى الملحمة
فاشارة الى ما بعث به من القتال والسيف صلى الله عليه وسلم وهى) رواية مشار اليها (صحيحة) متنا واسنادا ايوسته
صحتدر يعنى اول فخر دودمان رسالت اوزره قتال فرض اولنوب غنايم حلال ورعبله ظفرياب اولديغندن جهاد
وضرب شمشير برله مبعوث بيورملرينه اشارتدر واول حضرتدن صدور يافته پيكار واشتى پيغمبراندن برينه اتفاق
ايتممشدر ولله در من قال * جمع الشجاعة والخشوع لربه * ما احسن المحراب فى المحراب (وروى حذيفة مثل
حديث ابى موسى) كما رواه احمد والترمذى فى الشمائل (وفيه) حديث حذيفه ده ثبوت يافته در (ونبى الرحمة ونبى التوبة
ونبى الملاحم) جمع ملحمة (وروى الحربى فى حديثه عليه السلام انه قال اتانى ملك فقال انت قثم) بالمثلثة (اى مجتمع)
قثم اعطا معناسنه اولمغين انواع عطايا واحسانى مجتمع سن ديمكدر (قال) الحربى (والقثوم) فتح قافله (الجامع للخير)
خير وبرى حائز وجامع وكل خير سنده مجموع وموجود در ديدى (وهذا) اى قثم (اسم هو فى اهل بيته عليه السلام
معلوم) عند اهله (وقد جاءت من القابه عليه الصلاة والسلام واسمائه) كسر سينله جمع سمة اى العلامة (فى القرءان
عدة كثيرة) اى جملهٔ معدودة (سوى ما ذكرناه) ذكر ونقل ايتديكمز اسما واعلامدن غيرى قرآن جليلده حضرت
سلطان عالم صلى الله عليه وسلم فرآنده صفات واسماء منقوله وعلاماتدن جملهٔ معدوده ارايش كتابهٔ تكريم
قيلنمشدركه بعضيسى حقيقيه وبعضيسى استعاره وجهى اوزره رونمادركه (كالنور) فى قوله تعالى قد جاءكم
من الله نور (والسراج المنير) فى قوله تعالى وسراجا منيرا (والمنذر والنذير والمبشر والبشير والشاهد) فى قوله تعالى

انا ارسلناك شاهدا ومبشرا ونذيرا وقد جاءكم بشير ونذير (والشهيد) قال تعالى وجئنا بك على هؤلاء شهيدا (والحق
المبين) لقوله تعالى قد جاءكم الحق من ربكم لفظ مبين عطفله ايراد اولنمق مناسب ايدى زيرا هر برى على حدة وصف
مستقلدر ومجموع الحق المبين ايله وصفى غير معروفدر (وخاتم النبيين) فتح تا ايله اسم آلة كطابع وكسر تا ايله اسم
فاعل اخره مناسبدر قال تعالى ولكن رسول الله وخاتم النبيين (والرؤف الرحيم) تقدم معناهما (والامين) فعيل
بمعنى مفعول مبالغة وكاهى بمعنى فاعل اولور ايه مطاع ثم امين كريمه سيله مراد عند البعض محمد امين عليه سلام
الله المعين حضرتلريدر وحديث جميل انى لامين فى الارض امين فى السماء بو معنايى مؤيد اولور قزدهٔ كلك نقاتدركه
بعثت حضرتدن مقدم بزركان قريش اعادهٔ اركان بيت الحرام مراد ايلدكلرنده جوهر كرانمايهٔ حجر الاسودى
محلنه كيم وضع ايدر ديو ميانه لرنده شمشير اختلاف لمعان ايليوب اتفاق ارا ايله على الصباح باب بنى شيبه دن هر كيم
اول داخل اولورسه حكم نافذ الحكم اولسون ديديلر صباحله اول بانى مبانى شريعت حضرتلرى جمله دن مقدم
داخل حرم مكرم اولدقده قريش فرحياب اولوب هذا محمد الامين رضينا به ديو نام امين ايله شهرتياب اولمشلردر
وميانهٔ قريشده كمال امانت وصداقتله موصوف اولملريله اول حضرته ودايع وامانات وضع اولنوردى (وقدم
الصدق) زيد بن اسلم طريقندن روايتكردهٔ بخاريدركه آية وبشر الذين امنوا ان لهم قدم صدق عند ربهم كريمه سيله
مراد حضرت محمد صلى الله عليه وسلمدر وابى سعيد الخدرى روايتنده قدم صدق شفيع مصدق معناسنه در اما حق
مصنف بر طرق وروداية قدم صدقله ايراد ايتمك ايدى (ورحمة للعالمين) قدمر الكلام عليه (ونعمة الله) الم تر
الى الذين بدلوا نعمة الله كفرا نأويلنده سلطان المفسرين عبد الله بن عباس هم كفار قريش ونعمة الله محمد صلى
الله عليه وسلم ايله ادا بيورمشلردر (والعروة الوثقى) عروه ما يتمسك به من الحبل ووثقى وثيقهٔ متينه معناسنه
استعارهٔ تمثيليه وتصريحيه حصوابذيرا اولوركه حبل متين شرع قويمنه دست رس بولان انداختهٔ حضيض مهالك
وافتادهٔ هوّهٔ ضلال اولماز حقايق سلميده كريمهٔ فقد استمسك بالعروة الوثقى ايله مراد محمد عليه الصلاة والسلام
اولديغى مصرحدر (والصراط المستقيم) صراط صادوسين وزايله ره راست وفراخدر واهدنا الصراط المستقيم
جليله سيله مراد رسول الله صلى الله عليه وسلم اولمق نكاشتهٔ براعهٔ ابو العالية المفسردر وفى الحقيقة اول حضرت
موصل الى الله اولان شارع اعظمدر والمستقيم الذى لا عوج فيه فاستعيرله لان التابع له واصل لسعادة الدارين
ناج (النجم الثاقب) قول جميل النجم الثاقب ايله محمد عليه السلام مراد اولنمق مروى عن السلفدر وقيل قلبه عليه
السلام باب اولده امام صادق رضى الله عنه جنابندن روايت اولنان معانىٔ والنجم مفصلا كذران ايدوب اعاده سيله
تكاپوى قلمه رخصت ويرلمدى وثاقب مضىٔ ودرخشان مطلق نجمدن مستعار ويا نجم مخصوصدنكه زحلدر اول
ماه منير رسالت شب سيه فام جهالت مضمحل وعالم نور شريعتيله پرنور ودرخشنده اولديغيچون بنام قيلندى
(والكريم) متفضل ويا عفو ويا كثير الخير معنالرينه در انه لقول رسول كريم آيتندن مراد على احد الوجهين حضرت
رسول كبريادر (والنبى الامى) امى اوقيوب يازميان وامه منسوب اولمق كو يا مادرزاد اولديغى حالت اوزره اولمغله ويا
ام القرى يه ويا امة عربه نسبتله درزيرا قرآءت وكتابت عرب ميانهنده معروف دكل ايدى واميت اول حضرته معجزه در
والحاصل الذين يتبعون النبى الامى اية جليله سيله معنى در روايتكردهٔ ترمذى اوزره اول نازنين مهمانسراى
ملكوت حضرتلرى امر كتابت وخطى مراد ايتمديكم سايهٔ قلم اسم الله اوزره ظل افكن اولمق ايچوندر
ديو بيورمشلر حضرت پادشاه جهان افرين عزاسمه حبيبنه مجازاة سايهٔ جسم منورين خاكه دوشرمدى (وداعى الله)
اى داع الناس الى توحيد الله كما قال وداعيا الى الله باذنه واجيبوا داعى الله ونحوه (فى اوصاف كثيرة وسمات جليلة)
يعنى نيجه صفات جليله ونعوت جميله ايله قرآن عظيم الشانده صراحة وكناية ذكرى ورودا ايتمشدر (وجرى منها فى
كتب الله المتقدمة وكتب انبيائه واحاديث رسوله واطلاق الامة جملة شافية) فاعل جرى يعنى اسماء ساميهٔ نبى تهامى
صلى الله عليه وسلم حضرتلرندن توريه وزبور وانجيل آسا كتب قديمه وصحف ماضيه واخبار نبويه دن استعمال
واطلاقى شايان اسما واوصافدن جريان ايدن جملهٔ شافيه حصول مهماتده كافيه ووافيه در (كتسميته بالمصطفى والمجتبى)
الله يصطفى من الملائكة رسلا ومن الناس كريمه سنده سائر رسل كرام دخى مشارك اولورسه ده حضرت مصطفى عليه
التحايا من هذا الجنس افضل وفردا كملدر ومجتبى بمعنى المختار (وابى القاسم) پسر بزركترين سيد البشر در دستور عرب
غالبا اسم فرزند نخستينله تكنيدر (والحبيب ورسول رب العالمين) لما سبق من حديث وانا حبيب الله (والشفيع
المشفع) اى المقبول شفاعته (والمتقى) اسم فاعل من الاتقاء (والمصلح) ارشاد وهدايتيله ناسى اصلاح وتأليف قلوب
ر باعث فلاح اولديغيچوندر واحبار قديمه ده محمد تقى مصلح اسمى نكاشتهٔ قلم قدرت بولنديغى بالاده مصنف عليه

الرحمه دن منقولدر (والطاهر) بحسب الباطن والظاهر ويا طاء مهمله ايله نقايص دنس حسيه ومعنويه دن نقى
وطاهر معناسنه در (والمهيمن) احوال امتى مراقبه ده مبالغ ونكهبان معناسنه وآية وانزلنا اليك الكتاب بالحق
مصدقا لما بين يديه من الكتاب ومهيمنا عليه جليله سنده مهيمن اليك لفظنك كافندن حال اولمق اوزره محمد عليه
الصلاة والسلام ايله مفسردر لكن قاضى عياض عليه رحمة الفياض اسماء حضرتدن مذكورة فى القرآن سلكنه عدم
تحرير قول راجح اوزره آية شريفه ومهيمنا عليه ايله مراد قرآن كريم اولمقدر ديمشلر اما عالم ملكوتده شاهد ويا قائم على
الحق ويا امين معنالرينه حضرة پيغمبر صلى الله عليه وسلمه مهيمن تسميه اولنوردى وعم محترم عباس مكرم اول حضرتى
مدحت كو اولديغى قصيدهٔ نضيده سنده مهيمن ناميله ياد بيوردقلرى سبق ايتمشدر (والصادق) قولا ووعدا وفعلا
(المصدوق والهادى) للخلق الى الحق (وسيد ولد آدم) من المبدأ والمختم عموما (وسيد المرسلين) خصوصا (وامام
المتقين) من الاولياء والصالحين (وقائد الغر) ضم غين معجمه وتشديد را ايله فى الاصل جبههٔ فرسده ظاهر اولان نشان
سپيددر اطلاق اسم الجزء على الكل قبيلندندر يعنى آثار انوار وضوء ايله بيض الوجوه ديمك اولور (المحجلين) تشديد
جيم مفتوحه ايله اى المبيضين من انوار الطهارة وآثار العبادة محجل قوائمده نشان بياض اولمقدر وروى البزار انه
قال صلى الله عليه وسلم ليلة اسرى بى انتهيت الى قصر من لؤلؤ يتلألأ نورا واعطيت ثلثاقيل انك سيد المرسلين وامام
المتقين وقائد الغر المحجلين يعنى انوار صباح الخير عباداتله پيشانى وقدملرنده نشان اولان كروه عليه يه سپهسالاردر
ديمك اولور (وحبيب الله وخليل الرحمن) وقد اتخذ الله صاحبكم خليلا خبر شريفنده نفس نفيسنى وصف
بيورمشلردر (وصاحب الحوض المورود) فالمراد منه كثرة الواردين عليه (والشفاعة) اى العظمى (والمقام
المحمود وصاحب الوسيلة والفضيلة والدرجة الرفيعة) الوسيلة السبب الموصل لامر عظيم حضرت سلطان عالم
صلى الله عليه وسلم خيرات ومبراتك كسبنه سبب وباعث اولملريله بنام قيلنمشدر اما خبر مسلم امام مسلمده وسيله
منزلهٔ مخصوصه ايله مفسر ومعنى در والحاصل شاه كونين عليه صلوات خالق البدرين دنيا وعقباده حسا ومعنا
صاحب الفضيله وخديو جاه والا وخداوند جاى بالا اولديغى غنى عن البياندر (وصاحب التاج) جنت اعلاده
تاج پر ابتهاجله اهل جناندن مختار وسرفراز بيورلديغيچوندر اما شراحدن بعضيلر تاج ايله مراد عمامه در وا العمايم
تيجان العرب ديمشلر ونخر موجودات حضرتلرندن غيرى پيغمبرانده عمامه كيمش ذات شريف ناياب اولديغى
مرويدر وعمايم حضرتدن برى سحاب ناميله بنام وتحتنده قلنسوه اولديغى ما لا كلامدر وفتح مكه ده
سياه عمامه كيدكارى شهرتيابدر قال الخفاجى ولبس صلى الله عليه وسلم عمامة حمراء ايضا ولم يلبس خضراء
اصلا اما كيفيت ومقدار عمامهٔ مكرمه لرى تفصيلى سير وشمائلده مذكوره اولوب نور الدين على القارى وشهاب
الدين الخفاجى رسائل مستقله ايله بيان بيورمشلردر (والمعراج) سلم ومرقات معناسنه اسم آلتدر معراج نوردن
نردبان ويا بر مرصع ومجوهر سلم واله دركه ارواح لطيفهٔ مؤمنين سوى اسمان وعليينه اندن صعود وعروج ايدر
وعالم دنياده شاه رسالتدن غيرى بر فرد جسدانى اول سلم والايه پانهادهٔ عز وشرف اولامشدر ولذا صاحب المعراجله
بنام ومختص قيلندى (واللواء) وسمى ايضا صاحب اللواء ومراد لواء حمد معهوددر وعصر سعادتلرنده براى محاربه
برداشته قيلنان سنجق شريف مراد اولنمق محتملدركه قتالدن كنايه در واول علم افراز جند مرسلين حضرتلرينك سفيد
وسياه رايه لرى اوزره كلمتين شهادتين نوشته اولديغى منقولدر واسلامده احداث رايه غزوهٔ خيبرده شقه كشاى
ظهوردر (والقضيب) جملهٔ اسماء حضرت صاحب القضيبدركه سيف معناسنه اولديغى انجيل جليلده معه قضيب
من حديد يقاتل به كلاميله مفسر ومؤيددر ياخود ايادىٔ شريفهٔ خلفاده اولان قضيب ممشوق اوله امدى شمشير
دشمن كير مراد اولنديغى حالده جهاد وكثرهٔ قتالدن كنايه ودسته چوب معنى اولورايسه اول حضرتك صميم عرب
وافصح فصحاى ذو الخطب والادب اولملرندن عبارت اولور (وراكب البراق) چابكسواران مضمار علم سيرتدقيقى اوزره
براق مخلوقات علويه دن بر مركب لامكان پيماد ركه دست وپايى زمردكون خردن بزرك وبغلدن دون وجهى مماثل
چهرهٔ مردم وفيل كوش اشتر دم صدرى ياقوتهٔ حمراء وظهرى درهٔ بيضا نه ذكرونه انثى اولديغى فصل اسراده
تفصيل اولنوب هم دار الضيافت ملكوته دعوت بيوردقلرنده اكه سوار وهم روز واپسين حشرده اول براق براق
زيرران سلطان الانبيا صلى الله عليه وسلمه جلوه ساز اوله جغنى علماء تنصيص بيورمشلردر واصح روايت اوزره
پيغمبران ذيشاناندن بعضيلرى براقه سوار اولدقلرى ارايش ديباجهٔ كتاب اولان خبر براقده خطاب جبريل عليه
السلام فاركبك احدا كرم على الله منه كلاميله امضا كردهٔ قاضى عياضدر (والناقة والنجيب) سرعة سير ورهوار يله
شهرتشعار اولان جمل درويقال ناقة نجيب ونجيبة پس نجيب ايله مراد ناقه درديلر ياخود شهادت خزيمه رضى

الله عنه مورد قصه سی اولان اسب رهواردرکه نجیب ایله بنام قیلندی (وصاحب الحجة) دلیل ویا معجزه در
(والسلطان) ضم سین وسکون لام ویا ضم لام ایله تأنیث وتذکیر قیلنور وبرهان وملك ونبوت وغلبه معنالرینه اولمغین
هر برینی اراده صحیحدر (والخاتم) کسر وفتح تا ایله خاتم مهر نبوتدرکه بالاده بیان اولندیغی وجه اوزره میانهٔ دوشانهٔ
حضرتده بیضهٔ حمامه آسا خاتمدر وخاتم معروف مراد اولنور (والعلامة والبرهان) ای علامة النبوة یعنی ذیشان
وصاحب نشان (وصاحب الهراوة) کسر ها ورا ایله عصادر قال الجوهری هی العصاة الضخمة قریبا تفصیلی سرزدهٔ
قلم مصنف علیه الرحمه در (والنعلین) ای صاحب النعلین انجیل جلیده اول حضرته صاحب النعلین تسمیه سی ورود
ایتمشدر وکیفیت نعلین خصوصنده علماء کرام افراد بالتألیف بیوروب شروح شمائل ترمذیده مستوفی ذکر اولنمشدر
ازجملهٔ نعال حضرتك بری سبتیه ایله بنام ایدیکه شعراتدن عاریه ومدبوغه ایدی (ومن اسمائه علیه السلام فی الکتب
الالهیة المتوکل) اما کتب منزلهٔ پیشینده اسامئ سید الثقلین صلی الله علیه وسلمدن ارایش کتابهٔ تبجیل قیلنان
اسم شریفنك بریسی دخی متوکل اسم لطیفیدرکه انت عبدی ورسولی سمیتك المتوکل ایله صحیفهٔ توراتده عنوان طراز
اجلال قیلندیغی باب اول فصل ثانیسنده بیان اولندی قیل التوکل ترك تدبیر النفس والانخلاع من الحول والقوة
وهو فرع التوحید ومتوکل امورك جناب حقه تفویض وعلی کل حال پروردکار مطلقه اعتصام وتسلیم ایدن
کسنه در اما توکل عوام مسبب الاسبابه اعتماد له مباشرة اسبابدر وحدیث شریفده لو توکلتم علی الله حق توکله
لرزقکم کما یرزق الطیر تغدو خماصا وتروح بطانا واردی بو معنایه اشارتدر اما توکل خواص بالکلیه ترك اسبابدر
(والمختار) اسم مفعول من الاختیار اصطفا معناسنه در بو دخی نوربخش صحیفهٔ توریة اولان اسماء فخر الرساله درکه
عبدی المختار لیس بفظ ولا غلیظ ایله شرفیافتهٔ صدور درکام مرارا (والمقیم السنة) نکاشتهٔ صحایف توریة وزبور
اولان اسماء عمیمة البرکاتندرکه لسان داود علیه السلامده اللهم ابعث لنا مقیم السنة بعد الفترة دعاسیله حضرت
محمد صلی الله علیه وسلمی مراد ایلدکاری تصریح کردهٔ علمادر ودعاء شریفده سنت ایله مراد داود علیه السلام
کندولردن اول عالم کونی تشریف ایلین پیغمبران حضراتنك اظهار توحید له رونق افزای ظهور اولان سنن
وطریقتلریدر (والمقدس) تشدید دال ایله اسم مفعول ومفضل علی الغیر معناسنه ویاخود تقدیسدن مطهر ومنقی
معنالرینه در (وروح القدس) ضمتینله در ویا ضم وسکونله درکه روح پاك دیمك اولور والقدس الطهارة او الله واضافة
الروح له تشریفیه کروح الله لعیسی علیه السلام (وروح الحق) الحق هو الله محیی الدین عربی قدس سره خصوصنده
انه اسم الله الاعظم وهو صلی الله علیه وسلم مظهره دیو بیان نصوص قیلمشدر (وهو) روح القدس وروح الحق
(معنی البارقلیط فی الانجیل) انجیل جلیلده روح القدس بارقلیط معناسنه در وبعض کتب منسوب الخطده الف
مقصوره واولی فا ایله فارقلیطا ضبط اولنمشدر ازجمله عارف سهروردی هیکل سابعده قال المسیح انی ذاهب الی ابی
وابیکم لیبعث لکم الفارقلیطا الذی یأتیکم بالتأویل دیدیکی محلده علامهٔ جلال الدین الدوانی ضبط کلمه ایدوب
وهو بالفاء ثم الالف ثم الراء المکسورة ثم القاف الساکنة ثم اللام ثم الیاء الساکنة ثم الطاء ثم الالف المقصورة لفظ
عبرانی ومعناه الفارق بین الحق والباطل ومراده من ذلك سیدنا الخاتم صلی الله علیه وسلم دیو نکاشتهٔ یراعهٔ تحقیق
بیوردیغن شارح شفا علامهٔ خفاجی دخی ثبت صحیفهٔ اثرا یتمشدر وبعض حواشیده محمد معناسنه ورياض الانیقه
تحریری اوزره حامد وحماد معنالرینه درا ماو الذی علیه اصحاب الانجیل اولان مخلص معناسنه اولمقدر قال الشارح
الخفاجی والحاصل انه بیاء مشوبة بفاء وآخره الف ثم عرب بیاء وفاء وحذفت الالف من آخره ففیه ثلاثة اوجه وقال
المسیحی الطبیب فی شرح الانجیل والمراد بروح الحق احد الاقانیم الثلاثة عندهم قاتلهم الله (وقال ثعلب البارقلیط
الذی یفرق بین الحق والباطل) سند النحاة ابو العباس احمد بن مکی الشیبانی ایکیوز طقسان برحدودنده رختکش
مرحلهٔ عقبی اولمشدر تفسیرنده بیوررکه بارقلیط حقله باطل بینی فارق اولان ذاتدر دیدیلر (ومن اسمائه فی الکتب
السالفة ماذماذ ومعناه طیب طیب) وموذموذ ومیذمیذ دخی مرویدر نقل الشهاب الحجازی الادیب شیخ
السیوطی نقلا عن السهیلی ان میمه مضمومة والفه مهموزة بین الواو والالف انتهی وصحیفهٔ توریة ویا صحف
ابراهیمیه ده نام نامئ نبی تهامیدن ماذماذ اسمیله توقیع اجلال اولنمشدرکه معناسی طیب طیبدر اما صاحب
قاموس عجیبدرکه بو معنایه قریب تحریر ایله تعبیر ایدوب الماذ الحسن الخلق الفکه النفس دیوب زبان دیکره نسبتنی
بیان ایتمدیلر (وحمیاطا) نوربخش مشکوة توریة اولان اسامئ عمیمة البرکاتدن بری دخی حمیاطادر فتح حاء مهمله
وسکون میمله اما خطیب قسطلانی تقدیم طاء مهمله ایله حمطایا جوازنی صاحب الغریبین علامهٔ هرویدن نقله
مواهبده اشارت بیورمشلر قال ابو عمر وسألت بعض من اسلم من الیهود عنه فقال معناه یحمی الحرم ویمنع من الحرام

ویوطئ الحلال کما فی النهایه لابن الاثیر وصاحب الریاض الانیقة حریر تحریری اوزره معنای حمیاطا حامی الحرم
ویاخود نبی الحرم دیمکدر (والخاتم) حاء مهمله ایله اولمق ترتیب ماسیأتی به موافقدر (قال ثعلب فالخاتم) خاء
معجمه وفتح وکسر تا ایله (الذی ختم به الانبیاء والحاتم) حاء مهمله وکسر تاء ایله (احسن الانبیاء خلقا) بفتح الخاء ای
صورة وبشاشة (وخلقا) بضم الخاء ای سیرة ولطافة یعنی ابو العباس بیوررکیم جمیع پیغمبران نبی آخر الزمان
حضرتلریله رسیدهٔ نهایت وختمیت قیلنمغله خاتم الانبیاء والرساله برله مسمی قیلنوب دخی سیرة وصورتده حضرت
حبیب جلیل محبوبترین ناس اولملریله حاتم نامیله بنام بیورلدی دیدی (ویسمی بالسریانیة) ضم سین وسکون را ایله
جمیع لغاتك اصل اصیلی اولان لغهٔ ادم علیه السلامدرکه هر لغات بوندن تشعب ایتمشدر واصول لغات سریانیه
وعبرانیه وعربیه در (مشفح) ضم میم وفتح شین معجمه وفاء مفتوحه ویاء مکسورهٔ مشدده ایله وفا بدلی قاف ایله دخی
مرویدر زبان سریانیه ده نام مذکور ایله اول حضرت ناموریوریلوب کتاب شعیا علیه السلامده محمد دیمکدر
(والمنحمنا) ضم میم وسکون نون وفتح حاء وکسر میم بعدها فتح نون مشدده وقصر ایله بو دخی روح القدس معناسنه
اولوب لسان سریانیه ده محمد ورومیه ده برقلیطس دیمکدر ابن سید الناس الیعمری سیرتده خریطهٔ سطوره تحریر
بیوردیغی وجه اوزره محمد معناسنه در (واسمه ایضا فی التوریة احید) ضم همزه وسکون حاء مهمله وفتح وکسر
مثناة تحتیه ودال مهمله ایله در وقیل انه بفتح الحاء وسکون الیاء والمحفوظ فتح الهمزة وسکون المهملة وفتح التحتیة
وهو غیر عربی وابن عساکر علیه الرحمه ابن عم خیر الناس عبد الله بن عباس رضی الله عنهمادن روایت بیوررلرکه
انه صلی الله علیه وسلم قال اسمی فی القرآن محمد وفی الانجیل احمد وفی التوریة احید لانی احید امتی عن نار جهنم
امدی توافق لغات اولمدیغی حالده کسر حاء وفتح وضم همزه ایله لفظ عربی اولوب حاد یحید دن میل وعدول معناسنه
اولدیغی ماقبلنی مؤید اولور (وروی ذلك عن ابن سیرین) الانصاری که تابعی جلیلدر یعنی توریة جمیلده نام حضرت
محمد صلی الله علیه وسلم احید اولدیغن روایت بیوردیلر مصنف علیه الرحمه بعض اسماء سابقه تفسیرنه رجوع ایدوب
بیوررد (ومعنی صاحب القضیب) مبتدأ (ای السیف وقع ذلك مفسرا فی الانجیل) خبر (قال) ای الله جل جلاله
(معه قضیب من حدید یقاتل به وامته کذلك) قضیب فعیل بمعنی فاعل من قضبه ای قطعه یعنی صاحب القضیب ایله
تلقیب بیورلدیغنك معناسی پیرایهٔ صحیفهٔ انجیلده سیف ساطع اولمسن تفسیر اولندیغی ثابتدرکه ایزد متعال جل عن
الشبیه والمثال حضرتلری بیورمشدرکه اول نبی موعود اخر الزمانله بیله برقضیب آهنین یعنی شمشیر خشمکین
واردرکه انکله مقاتله ومحاربه ایدر وانك امتی کذلك تیغ بیدریغله پرخاش ایدرلر وبونه مصنف علیه الرحمه معنای اخره
اشارت ایدر (وقد یحمل علی انه القضیب الممشوق الذی کان یمسکه صلی الله علیه وسلم وهو الان عند الخلفاء)
وقد برأی تحقیق ویا تقلیل ایچوندر وقضیب فعیل بمعنی مفعول عصا معناسنه که شجردن مقطوعدر یعنی کاهی
قضیب طولانی عصا ایله تفسیر اولنور (واما الهراوة التی وصف بها) وصف لغوی ایله صاحب الهراوه دیو اول حضرته
تسمیه بیورلدیغی (فهی فی اللغة العصا) هراوه لغتده عصادر (واراها) ضم همزه وفتحله یعنی بن ظن ایدرمکه
(والله تعالی اعلم العصا المذکورة فی حدیث الحوض) یعنی عصای مذکوره که قضیب وهراوه در حوض
خبر لطیفنده ورود ایدن عصادرکه بیوررلر (اذود) ثم ذال معجمه ویا مهمله ایله ای ادفع وامنع (الناس عنه بعصای
لاهل الیمن) یعنی دستمده اولان عصا ایله عصاة نامی دورباش واهل یمن جمله دن اقدم اب ناب حوضمله ریان
اولملریچون غیرلن مزاحمه سن منع ایدرم بیورمشلر امدی اهل یمنك میمنت وکرامتلرینه اشارت هویدادرکه شرب حوض
دلفریبده تقدملری حسن صنعلرینه مجازاة والایمان یمان منطوقنجه بالطوع والرضا قبائل عربدن مقدم انلر دار
الامن ایمانه داخل اولوب والجزاء من جنس العمل قاعدهٔ مقرره سیله دار عقباده دخی تقدیمله تشریف وتکریم
بیوریله بعض نسخ شفاده لاهل الیمن وقوعیله اصحاب یمین مراد اولنور وسلك عموم اهل یمینده اهل یمن دخی
منسلك اولورا اما امام نووی علیه الرحمة ظن قاضی عیاض علیه رحمة الفیاض جنابنه اعتراض ایدوب آخرتده اولان
عصای مذکوره ایله هراوه تفسیر قیلنمق شایان مقام دکل دیمشلر (واما التاج فالمراد به العمامة ولم یکن حینئذ
الا للعرب) اما صاحب التاج ایله بنام وپرابتهاج بیورلمدن مراد عمامه درزیرا وجود پرجودی وعصر نبوتی اوانده
عمامه ودستار انجق عربده معهود ایدیکه هر بری مع العمامه اوبدونها اصحاب تیجان ایدیلر (والعمایم) بدون التیجان
(تیجان العرب) اصل وحقیقة تاج مرقوم غیر معلوم اما باعتبار اللغة والعرف عمامه نك غیریده استعمالی عرف
عامه در پس حدیثده ورود ایدن معنای مجازی اولمق ظاهردرکه عمامه یی تاج منزله سنه تنزیل ووقار ورواج
مرتبه سنه اقامه ایتمشدر والحاصل روز قیامتده تاج کرامت صاحبی اولدقلری مراد اولنور (واوصافه والقابه

وسمائه) بکسر السین (فی الکتب کثیرة) یعنی اسماء سامیهٔ حضرتدن نعوت جلیله وستایش جمیله سن مشعره القاب
وشمائل وفضائلی کتب ماضیه ده بسیاردر (وفیما ذکرناه منها مقنع) فتح میم ونونله (ان شاء الله تعالی) اول اسماء
والقابدن نقل ایتدیکمز محل کفایه وجای قناعه درکه بو مختصرده اسما والقاب عنبرین شمامه‌ا حافظه سندن بیروندر
وقد احسن من قال * ولو زادت الالقاب فخرا لزدتها * ولکن حاشا ان یزید بها الفخر (وکانت کنیته المشهورة
اباالقاسم) وکنیهٔ شهیرهٔ خواجهٔ شهرستان رسالت علیه التحیه ابوالقاسم ایدیکه فرزند بزرکترین حضرت ایدی
(وروی عن انس رضی الله عنه) کما فی مسند احمد والبیهقی (انه لما ولد ابراهیم جاءه جبریل علیه السلام فقال السلام
علیک یا ابا ابراهیم) وماریهٔ قبطیه دن نقد کریم ابراهیم پیرایهٔ بند وجود اولدقده کرهٔ پیک رب جلیل کاوب بعد
السلام ابو ابراهیم دیو خطاب وتهنیه بیوردیلر و ابو الارامل دخی سید الاواخر والاوائل حضرتلرینک کنیه سی اولدیغی
مصرحدر * اسامی لم تزده معرفة * وانما لذة ذکرناها

فصل

فی تشریف الله تعالی له بما سماه به (باسببیه ویا تعدیه در (من اسمائه الحسنی) جمع تأنیث الاحسن زیرا اسما معنا جماعتدر
ووصفه به) فتح واو وصاد وفا ایله سماه اوزره معطوفدر ومصدر وزنی ایله تشریف لفظی اوزره عطفی دخی محتملدر
(من صفاته العلی) ضم عینله جمع علیا هرمکان مشرفدر یعنی حق جل وعلا اسماء حسنی وصفات اسناسندن حضرت
نبی مجتبی یی تسمیه وتوصیفله تشریفی بیاننده در (قال القاضی ابو الفضل) یعنی المصنف رحمه الله نفسه (وفقه الله
تعالی) لما یحبه ویرضاه جملهٔ دعائیه ومعترضه (ما احری هذا الفصل) نصبله وصیغهٔ تعجبله احق واولی معناسنه
(بفصول الباب الاول لانخراطه فی سلک مضمونها) سلک ایله تعبیرده استعارهٔ تخییلیه ومکنیه هویدادر (امتزاجه
بعذب معینها) فتح میم وکسر عین ایله مطلقا ماء جاری (لکن لم یشرح الله الصدر للهدایة الی استنباطه ولا انار
بالنون) ای لا اضاء وفی نسخة بالمثلثة (الفکر) کسر فاء وفتح کافله جمع فکره ویا سکون کافله در (لاستخراج جوهره
والتقاطه الا عند الخوض) ای الشروع (فی الفصل الذی قبله فرأینا ان نضیفه الیه ونجمع به شمله) ای تفرقه حاصل
کلام مؤلف کتاب علیه رحمة الوهاب بیوررکه بو فصل لطیف باب اولده ثنای حضرت کبریا بر حبیب مجتبی ایله معقود
اولان درج فصوله اندراجی عجب سزاوار ومضمون سلکنه منسلک وآب نابیله ممزوج وآمیزشه شایان ایدی اما ابکار
افکاری استخراجنه رهیاب اولمدی ولی جل وعلاسینی اول مزایایه وقوف ایله شرح واول جواهری معادن
بحر وبردن التقاطه هنوز اضاءه بیورمدی الا فصل سابقه اثنای شروعده قلبه سنوح ایتمکین فصل مقدمه ضم
والحاق وشتاتنی جمعله پیوسته قیلمغی صواب عد ایلدک (فاعلم) شایان خطاب اولانلره تنبیه عامدر (ان الله تعالی خص
کثیرا من الانبیاء بکرامة خلعها علیهم من اسمائه) فی الاصل خلعت ملوک ووزرا قصدا اکرام ایله الباس ایلدکاری قبای
فاخره اطلاق اولنور وعرف کتابده خلعته تشریف تسمیه سی شیوع یافته اولمغین مصنف علیه الرحمه نک اول فصلده
تشریف تعبیری الطف ادادن خالی دکلدر یعنی خدای ذوالمنن پیغمبران عالی شیمدن نیجه لرین بوامرله تشریف واسماء
حسنی سندن اول خواص اوزره خلع فاخره بخش والباسیله تخصیص وتبجیل ایلدی (کتسمیته اسحاق واسماعیل
بعلیم وحلیم) فرقان حکیمنده پدران ابراهیم علیهم السلام من البر الرحیم حضراتنده وبشروه بغلام علیم کریمه سیله دخی
فبشرناه بغلام حلیم فریده سیله تسمیه بیوردیغی اسا واتینی کریمتین ده مبشر به اسحاق علیه السلام اولدیغنه بناء
ویا اسماعیل اولسی تفسیرنه نظر امصنف علیه الرحمه هر برینی جمع بیوردیلر (وابراهیم بحلیم) ان ابراهیم لاواه حلیم
کریمه سیله خلیل کریم ابراهیم علیه السلامی قبای زیبای حلمله ممنون وبنام (ونوحا بشکور) انه کان عبدا شکورا
کریمه سنده کثیر الشکر اولدیغی جهتندن نوب رعنای شکورله مشار ومکرم (ویحیی وعیسی ببر) صفة مشبهة من البر
وبرا بوالدیه وبرا بوالدتی ایات شریفه لرنده پدر ومادره احسانده توسع وصفیله وصف ایلدیکه عبده نسبتله فعل
خیرده توسع وطاعت وصدقله معبردر اما حق تعالی شاننده ثوابله مفسردر والحاصل یحیی وعیسی علیهما السلامی
خلعت بهیهٔ برایله تجلیل وتسمیه ایلدی (وموسی بکریم وقوی وامین) وقد جاءکم رسول کریم ایهٔ شریفه وان خیر
من استأجرت القوی الامین کریمه سنده جناب کلیمی قوی وکریم جامهٔ زیبالریله تجلیل بیوردی (ویوسف بحفیظ
علیم) اجعلنی علی خزائن الارض انی حفیظ علیم جاپله سی ضمننده حافظ بسیار علوم نشان شریف عالیشانله
قدرنی ذیشان قیلدی (وایوب بصابر) انا وجدناه صابرا نعم العبد فریده سی (واسماعیل بصادق الوعد) انه کان
صادق الوعد ایهٔ جمیله سنده یاد بیوردیغی کبی هر برینی اسماء حسنی سندن بر اسم سامی ایله بنام ایلدی محل استشهاد
اولان حضرت رب العباد جنابندن بو وجه اوزره تشریف وتسمیه در والاعباد الاهدن ذوات کثیره علم وحلم وصبر

وامانت وکرمله موصوفه درلر وقد قال ابن القیم فی کتاب الفوائد ان الاسماء التی تطلق علی الله وعلی غیره اختلف فیها
فقیل انها حقیقة فی الله مجاز فی غیره وقیل علی العکس وقیل انها مشترکة بینهما انتهی ارباب الباب خفی دکلدرکه
صفات مذکوره باری تعالی یه اطلاق اولندقده غیرلک حقنده شایان اولمین نیجه معانی لطیفه یی محتویه اولوب بسیار
حقائق نمایان اولور وپیغمبران اوزره اجرا اولندقده همشان بر معنایه دلالت دخی ایدرکه دیکران اوزره اول معانی
شایان اولماز (کما نطق بذلک الکتاب العزیز) والنطق مجاز عما ذکر وعزیز بالاعجاز والبیان کتب سائره اوزره غالب
معناسنه یعنی کتاب مجید نص وتصریح جهتندن اکا دلالت ایلدی (من مواضع ذکرهم) محل متعدده ده لسان
فرقان مبین ذکر انبیا ومرسلیندن نیجه فرائد اسما ایله ناطقه پرداز اولمشدر (وفضل محمدا نبینا صلی الله علیه وسلم
بان) باسببیه ویا بیانیه اولوب فضل لفظنه تعلق ایدر (حلاه) فتح حاء مهمله وتشدید لام ایله من الحلیة صفة ظاهرة
ویا من الحلی زیب وزینت (منها فی کتابه العزیز وعلی السنة انبیائه بعدة کثیرة) باسببیه وکسر عین وتشدید دال ایله
اجتمع لنا منها جملة بعد اعمال) کسر همزه ایله (الفکر واحضار الذکر) ذال معجمهٔ مکسوره ویا ضمله در (اذلم نجد من جمع
منها فوق اسمین ولا من تفرغ فیها للتألیف فصلین) فراغ خلاف شغل حسی ومعنوی وحرف اذ ماقبلنی تعلیلدر
(وحررنا منها فی هذا الفصل نحو ثلاثین اسما) نحو بمعنی القرب (واعل الله تعالی) ای ارجو من کرمه (کما) والکاف
للتشبیه وقدم المشبه علی المشبه به اهتماما به (الهم الی ما علم) بتشدید اللام (وحققه یتم النعمة بابانة ما لم یظهره لنا
الآن) مبنی علی الفتح (ویفتح غلقه) فتحتینله استعارهٔ تبعیه نمایاندر محصول سخن رب متعال پیغمبر من حضرتلرینی
زیادهٔ اشتقاق بناء اسما ایله سائر انبیا واصفیا اوزره کتاب بدیع ومنیع والسنهٔ پیغمبرانده جملهٔ کثیره ایله برزیب بیورمغله
تفضیل ایلدی اول اسماء مشتقه دن بعد افراغ الوسع تفکر وتذکر بزم ایچون اجتماع ایلدی زیرا علماء مصنفیندن
ایکی اسمدن فوقنده اسما جمع وتحریر ایدر ناپیدا وفرعین واصلین تعریفیچون دو فصلک تألیفی ایله تفرغه مکتیاب
اولمدیلر بعنه سبحانه اسماء نبویه دن درج فصله سی عدد درشهوار اسما اسماء اسنی اندراج وحریر تحریره کشیده ایلدک
کرم ذی الجلال والاکرامدن رجا مندمکه نیجه بو بنده سنه اول اسماء حسنی وصفات علیادن مشتقه اسامئ جلیله یی
تعلیم وتعریف وتحقیقه ارشاد بیوردی ایسه حالا اظهار اسرار وابدا انوار ایله بهریاب ونعمتنی تکمیل واشکال
وامثالی کنجینه سنی کشاده بیورمغله تتمیم ایلیه امین (فمن اسمائه تعالی الحمید) فعیل بمعنی المفعول او الفاعل (ومعناه
المحمود لانه حمد نفسه وحمده عباده) یعنی اسماء حسنای مولادن بری حمید اسم شریفیدرکه محمود معناسنه در
زیرا ایزد بیچون حضرتلری ازلی ذات کریمنه حمد وبندکانی دخی اکا حمد ایلدی پس فی ذاته محمود در لسان خلقده
کرک حمد اولنسون وکرک اولنمسون (وسمی النبی صلی الله علیه وسلم) بنصب النبی او رفعه اما الاول فهو المعول (محمدا
واحمد) یعنی حق تعالی حبیبنی محمد واحمد ایله تسمیه ایلدی (فمحمد بمعنی محمود) پس اسم محمد محمود معناسنه در بلکه
دخی ابلغدر (وکذا) ای محمد او محمود (وقع اسمه فی زبر) ضم زای وباء موحده ایله صحف مزبوره بمعنی المکتوبه یاخود
ضبط تلمسانی اوزره کسر زای وسکون باء ایله کتاب معناسنه ایرادی روایة ودرایة غیر معروفدر داود علیه السلام
یعنی زبور (داود) علیه السلامده وقوع یافته در (واحمد بمعنی اکبر من حمد واجل من حمد) بضم الحاء امدی افعل
تفضیل کاهی بمعنی الفاعل وکاهی بمعنی المفعول ورودنه ایما ایدر وبینهما یی جمع وتلفیق بو وجهله رونما درکه حضرت
رسالتپناه شرف حامدیت ومحمودیتی حائزدر وبو اعتبار ایله اسم محمددن نام احمد ابلغ اولور (وقد اشار الی نحو هذا
حسان) وصاف حضرت سلطان رسالت اولان حسان بن ثابت رضی الله عنهدرکه التمش سنه جاهلیتده والتمش
سنه دین اسلامده معمر اولمشدر وجه محرر مانندی وصفله اشارت بیوردیلر (وشق له من اسمه لیجله فذو العرش محمود
وهذا محمد) شق فتح شینله ومن اسمه ضرورة همزهٔ وصلک قطعیله قراءت اولنور اما من نعته او من وصفه الفاظیله تعبیر
خوش آینده ایدی واشتقاق اصطلاحی مراد اولنمز زیرا مبدأ محمود ومحمد متحددر بلکه مراد اسم محمود اسم محمد
معناسنه دردیمک اولور حاصلی حق تعالی حضرت مصطفی ایچون کندو اسم لطیفندن برای تعظیم وتبجیل بر اسم
جمیل اعطا ایلدی پس صاحب عرش محمود وحبیبی محمددر والشعر هکذا بتمامه * الم تر ان الله ارسل احمدا *
ببرهانه والله اعلی وامجد * وشق له من اسمه لیجله * فذو العرش محمود وهذا محمد * نبی اتانا بعد یأس وفترة *
من الدین والاوثان فی الارض یعبد * فارسله ضوءا منیرا وهادیا * یلوح کما لاح الصقیل المهند * مصنف
علیه الرحمه الی نحو هذا عبارتیله ایراد ایدوب الی هذا ایله تعبیر بیورمدی زیرا شعر مذکورده یاد اولنان اسم محمد
محموددن مأخوذ اولمسنی اثبات ایدر صدد مصنف ایسه حمید اسمندن اخذنی ایراد اولمغله نحو هذا ایله ادا ایلدی
وشعر مرقومی بخاری تاریخنده ابی طالبه عزو ایله کشیدهٔ سلک تحریر بیورروب مع هذا علی بن زیددن منقولدر

شايد حسان رضی عنه الرحمن نوارد وياتضمين ايتمش اوله لر (ومن اسمائه تعالى الرؤف الرحيم وهما بمعنى متقارب)
ايكسى بر معنايه متقارب فی المؤدی در (وسماه فی كتابه بذلك فقال بالمؤمنين رؤف رحيم) كريمه سنده نعتين بيننی
بجمله تسميه ايلدی مر تحقيقهما (ومن اسمائه تعالى الحق المبين ومعنى الحق الموجود والمتحقق) فتح وكسر قافله
(امره) وجود ازلی وابديله متصف ووجوب شانی مطلقا ثابت ومتحقق ديمكدر ومبين اسم فاعل من ابان اللازم
(وكذلك المبين ای البين امره والهيئة) يعنی امر وجود وشان ربوبيت ووصف احديتی ظاهر (بان وابان بمعنى واحد)
يعنی لازم ومتعدی اولوب مبين مظهر معناسنه اولور (ويكون بمعنى المبين لعباده امر دينهم ومعادهم) امر معاش
دنيويه واخرويه يه متعلقه اموردە عبادنه مبين اولمغله جناب باری تعالى حقنده شايان اولور (وسمى النبی صلى الله
عليه وسلم فی كتابه بذلك فقال حتى جاءهم الحق ورسول مبين) يعنی اول حضرتی حق ومبين اسماسيله كتاب كريمنده
وصف وياد ايلدی وبو معنى بعض مفسرين قولی اوزره آيتده ورود ايدن اسم حق ايله مراد رسول امين اولمق اوزره در
زيرا مراد كتاب مبين اولمق دخی مفسردر (وقال وقل انی انا النذير المبين) يعنی ظاهر الانذار ومظهر الاخبارم ديو انلره
تبليغ ايله ديو بيوردی (وقال يا ايها الناس قد جاءكم الحق من ربكم وقال فقد كذبوا بالحق لما جاءهم قيل محمد صلى الله
عليه وسلم وقيل القرآن) ايتين جليلتينده حقله مراد محمد عليه السلام مدر دينلدی ويا قرآن عظيم الشاندر كلاهما صحيح
ومدعابه صريح اولوركه كل منهما نك تكذيب اخرك تكذيبنی مستلزمدر معنای ايت مشركين نبوتی ثابت ومعجزه سی
دليل اياتله متحقق اولان پيغمبری دروغه نسبت ايلديلر ديمك اولور (ومعناه) هنا معنای حق بكل من التفسيرين
(ضد الباطل والمتحقق صدقه وامره) ماقبلنی تفسيردر متحقق كسر قاف اولی ايله مرفوع ولفظ ضد اوزره معطوفدر
وفی تفسير البيضاوی الحق الثابت الذی لا يسوغ انكاره فعم الاعيان والافعال الصائبة والاقوال الصادقة من قولهم
حق الامر اذا ثبت (وهو) متحقق قولنه راجع اولور (بالمعنى الاول) يعنی لفظ حق محمد عليه السلام ايچون بمعنى الاول
اسمدر (والمبين البين امره ورسالته) تفسير مذكور اوزره مبين لازم ايچون اولان بان فعلندن ظاهر معناسنه در يعنی
اول حضرتك امر ورسالتی ظاهر وهويدا ديمك اولور (او المبين) بتشديد الياء المكسورة من ابان المتعدی (عن الله
تعالى ما بعثه به للخلق كافة) يعنی جميع مخلوقاته قبل حقدن كندی ايله بعث اولنان امری تبليغ وبيان ايدیجی معناسنه
اسم اولور (ومن اسمائه تعالى النور ومعناه ذو النور) مضاف مقدر تقديريله (ای خالقه) ياخود عدل اسماء مبالغة نور
منور معناسنه اومعناه الظهور لانه تعالى ظاهر بذاته وصفاته ومظهر حقايق مخلوقاته (او منور السموات والارض)
الله نور السموات والارض ايت نورانيه سنك جملهٔ معانيسندن بری دخی نور تنوير معناسنه مصدردركه بمعنى
الفاعلدر (بالانوار) كواكب قمريندن انوار حسيه اتحادی سببيله اسمان وزمينی تنوير ايدیجی ديمك اولور (ومنور
قلوب المؤمنين بالهداية) ای الوهبية بسبب امداد الانوار المعية فی الافلاك القلبية (وسماه نورا) على احد التفسيرين
جناب محمد صلى الله عليه وسلمه نور تسميه ايلدی (فقال تعالى قد جاءكم من الله نور وكتاب مبين قيل محمد عليه السلام
وقيل القرآن) يعنی اية كريمه ده مذكور اولان نور ايله محمد عليه السلامی مراد بيوردیلر ويا نور قرآن كريمدر دينلدی
وقيل المراد بهما محمد صلى الله عليه وسلم لانه كما هو نور عظيم ومنشأ لسائر الانوار فهو كتاب جامع مبين لجميع الاسرار
(وقال فيه وسراجا منيرا) يعنی حضرت حبيب الله صلى عليه الاله شاننده مهر منير ومضیء اولان اسمله ياد بيوردی
(سماه بذلك) وفی نسخة سمى بذلك (لوضوح امره وبيان نبوته وتنوير قلوب المؤمنين والعارفين به وبما جاء به) مولای
جليل نبی جميله نور وسراج ايله تسميه ايلدی نوراسا امری رخشنده ونبوتی بينه ودرخشنده وعموما وخصوصا دل
مؤمنين وعارفينی پرنور وضيادار واول حضرت ايله ورود ايدن انوار واسرار مكرماتله عالم نورانی اولديغيچون نور ايله
بنام ايلدی (ومن اسمائه تعالى الشهيد) بمعنى الحضور من الشهود (ومعناه العالم) ای بظاهر ما يمكن مشاهدته
كما ان الخبير هو العالم بباطن ما لا يمكن احساسه (وقيل الشاهد على عباده يوم القيامة) روز جزاده بندكاننده حياة
دنيويه ده صدور يافته اولان حاللرين تبيين بيورديغيچوندر (وسماه شهيد او شاهدا فقال انا ارسلناك شاهدا)
ای عالما ومقبولا على شهادتك (وقال ويكون الرسول عليكم شهيدا) وقدم الجار لاختصاصه بهذه الشهادة
روايتكردهٔ امام مسلم اولان حديث نفيسه اشارت اولوركه خدای عليم روز محشرده انبياء ومرسلينه امتلر يكزه تبليغ
احكام ايلديكزمی ديو سؤال بيوردقده نعم اوامر ونواهی تبليغ ايلدك ديدكلرنده امم انبيا انكاره تصدی ايده لر پس
امر وتبليغه سزه شاهد كيملردر ديو انبيايه خطاب عزت وروندە انلر دخی جناب محمد صلى الله عليه وسلم ايله امة
مرحومه سی شاهد يندر پس مادهٔ تبليغده امة محمد عليه السلام انبياء عليهم التحايا حقلرنده شهادت ايدوب حضرت
مصطفى صلى الله عليه وسلم دخی امتنك صدقنه شهادت بيوره لر تفضيل قضيهٔ شهادت باب اولده ثبت وتقرير

اولنشدر (وهو) حضرت پيغمبره اطلاق بيوريلان اسم شهيد (بمعنى الاول) على الوجهين حق تعالى يه اطلاق
اولنان شهيد اول معناسنه در فتأمل (ومن اسمائه الكريم ومعناه الكثير الخير) اسماء حسنای حقدن بری كريمدركه
فی الاصل معنای لغويسی نفع كثير معناسنه وعرف عامده سخی كثير العطادر (وقيل المفضل) وزنا ومعنا محسندر
(وقيل العفو) فعول من العفو يعنی بدكاران گناهلرندن تجاوزدر (وقيل العلی) فوق كل رتبة ذات وصفاتنده على
الاعلى ولله در الغزالی بما فسر العلی الذی اذا قدر عفا واذا اوعد وفا واذا اعطى زاد على منتهى الرجا ولا يبالی كم اعطا
ولا لمن اعطا وان رفعت حاجة الى غيره لا يرضى ولا يضيع من لاذ به والتجا ويغنيه عن الوسائل والشفعا فمن اجتمع له جميع
ذلك لا بالتكلف فهو الكريم المطلق وذلك هو الله وحده لا يناله غيره الا باكتساب انتهى (وفی الحديث المروی فی اسمائه
لفظ مروی به ويا بر مقدره تعلق ايدر (تعالى الاكرم) برواية ابن ماجه اسماء اسناده اولان اسم اكرم خبر مكرمده
ورودا يلديكه كرم صفتنده غيرك اوزرينه زائد الكرم ديمكدر وتنزيل جليلده بر سبيل توصيف اقرأ وربك الاكرم
بيورلشدر (وسماه كريما بقوله انه لقول رسول كريم قيل) كريم ايله مراد (محمد وقيل جبريل) هو الاظهر وعليه الاكثر
(وقال عليه الصلاة والسلام انا اكرم ولد ادم) سنده مقد تقدم (ومعانی الاسم) كريم واكرم اسم شريفلری معانيسی
(صحيحة فی حقه صلى الله عليه وسلم) غاية كرمله اتصافندن ناشی شان حضرتنده شايان وصحيحدر واسم ايله
مراد اول حضرته اطلاق اولنان نام ناميدر كرك اسم وكرك صفت يكساندر اما همان بر سبيل توصيف اولوب
لا على طريق اسماء الاعلام كريم تسميه اولندی ديمك حيز اعتباردن ساقطدر (ومن اسمائه تعالى العظيم ومعناه
الجليل الشان) بهمزة والف مبدلة منها (الذی كل شیء دونه) ای قاصر عن بلوغ رتبته وعظيم وجليل وكبير معنالری
متقاربه در لكن كبير كامل فی ذاته وجليل كامل فی صفاته وعظيم ايسه ذات وصفاتنده كامل ديمكدر ديديلر
(وقال فی النبی صلى الله عليه وسلم وانك لعلى خلق عظيم) خدای عز بر غيريده متصور اولميان محاسن اخلاقله ذات
محمدی صلى الله عليه وسلم پيراسته وخلقنی عظيم ايله وصف بيوردقده ذاتنی دخی عظيم ايله وصف ايتمش اولورلر پس
اسم شريف عظيم نام جميل نبی كريم اولمش اولور (ووقع فی اول سفر من التورية) سفر كسر سين وسكون فاء وراء ايله
دفتر وكتابدر (عن اسماعيل) نبی الله بن خليل الله فيه سفر جميلده حضرت اسماعيل عليه السلامدن وقوعيافته
دركه بيوررلر (وسيلد عظيما لامة عظيمة) وصف عظيمنده مبالغه دركه اتباع وامتی اول حضرتك عظيم ايله وصف
اولندقده شان حضرتده اولى بالطريق اولور يعنی قريبا بر ولد عظيم تشريف مهد وجود ايليوب كيفيت وكميت
خيراميت اولان امة عظيمه ايچون پيغمبر عظيم وجليل اولور ديمكدر (فهو عظيم) فی ذاته (وعلى خلق عظيم) ای
فی صفاته وموضوعة للاستعلا اولان حرف على ايله تعبير وادا غاية استيلا ايله تمكننی تمثيلدر (ومن اسمائه تعالى الجبار)
فعال للمبالغة من الجبر كلام عربده قهار ومسلط وقوی الجسم ومتكبر وقتال ونخلهٔ طويله وكره وخلاف قدر
معنالرينه مستعملدر (ومعناه المصلح) لامور عباده على وفق مراده من جبرت العظم والفقر فهو من صفات الافعال
(وقيل القاهر) صفة قدرت ذاتيه يه رجوع ايدر يعنی من مخلوق الا وهو مقهور فی قبضة تصرفه يفعل به ما يريد (وقيل
العلی العظيم الشأن) والرفيع البرهان من قولهم نخلة جبارة ای طويلة فاستعير من العلو الحسی للمعنوی وهی صفة
ذاتية (وقيل المتكبر) المستغنی عن كل احد فی كل زمان ومكان ولا يستغنى عنه فی كل شان وآن (وسمى النبی
صلى الله عليه وسلم فی كتاب داود بجبار فقال) يعنی زبور داود عليه السلامده نبی آخر الزمان حضرتلرينه عالم ارواح
ويا اشباحده خطاب وتسميه بيورلديكه (تقلد ايها الجبار سيفك فان ناموسك وشرايعك مقرونة بهيبة يمينك)
ناموس على ما فی القاموس باطن امرك اوزرينه مطلع اولان صاحبك سردر وياخود صاحب سر خير اولانه
ناموس وصاحب سر شره جاسوس دينلور وجبريل عليه السلامه ناموس اكبر تسميه اولنديغی پيغمبرانه امر حق
رسانيده بيورنجيه دك وحی وفرمان خدايی اخفا وپنهان ايلديكندندر واعتبار وعظمت معنالرينه در وشرايعك
لفظی عطف تفسير قلنمق محتملدر يعنی ای ذات مجاهد تيغ نصرت شعاريكی حمائل وار كردنه بند ايله زيراسنك اعتبار
واقتدار واحكام واخبارك قوة تصرف وغلبهٔ قهر وكثرة نصر كله مقرونه يعنی وفق يقينك اوزره محموله دردیمك اولور
(ومعناه فی حق النبی صلى الله عليه وسلم) باری تعالى شاننده شايان اولان معانی جبار اعتباريله پيغمبر عليه السلام
حقنده معنای جبار (اما لاصلاحه الامة بالهداية والتعليم) يعنی امتك بدايت نهايتلرنده ما يحتاج اليه اولان
اموری تعليم واظهار عنايت ورعايتله اصلاح بيورلديغيچون اوله (او لقهر اعدائه) ويا دشمنانی قهر وتدمير وقلوب
احبا ودوستانی جبر وتعمير برله (او لعلو منزلته على البشر) فواصل نفيسه وفضائل انسيه ده جنس بنی ادم اوزره
بالا رتبه (وعظيم خطره) فخامتله يعنی عظم قدر ومزيتله شرفتر بن بشر اولديغيچون اوله (ونفی عنه فی القران جبرية

التكبر التى لا تليق به فقال تعالى وما انت عليهم بجبار) وتنزيل جليلده بارى تعالى عز اسمه اول حضرتدن مالا يليق به اولان
جبريت كبر وتكبر وقهرى نفى ايلدى واهل مكه بعثت حضرتنى انكار ايلد كلرنده انلره انذار ايله امر ايليوب ايمان اوزره
انلره جبر واسلامه كلمليچون تسلط وقهر ايد يجى دكلسن ديو ايت شريفه نازل اولوب بعد ذا ايت سيفله منسوخه قيلندى
اما ذكر مصنف عليه الرحمه اوزره غير منسوخه اولمغى مشعر اولور (ومن اسمائه تعالى الخبير) معرفا ومنكرا قران
كريمده ورودى بسيار در وخبير من الخبر بالضم استكشاف باطن مخبور در وامور خفيه يه تحصيل علم يعنى هر كار
نهفته يه همراز اولمق معناسنه (ومعناه المطلع بكنه الشئ) اسم خبير علام وبصير حضرتلرينه اطلاق اولدقده
حقايق اشيايه واقف وغايت ونهايت اموره دانا ومطلع معناسنه در (العالم بحقيقته) وماهيت وكيفيت احواله عالم
واشنا ديمكدر (وقيل معناه المخبر) اى المخبر انبياءه ورسله بكلامه المنزل عليهم والمخبر عباده يوم القيامة باعمالهم وبعض
نسخده مخبر ورود ايتمشدركه فى الاصل مجرب معناسنه در واسم خبيرله اول حضرته تسميه اولنمق بياننه مصنف
شروع ايدوب بيورر (وقال الله تعالى فاسئل به) با تجريديه وضمير خلق سموات واستوا على العرشه راجعدر (خبيرا)
يعنى العالم امدى سائل ومسؤل ايله تفسيرده علماء كرامك اختلافه روان اولمشلردر (قال القاضى بكر بن العلا
بكر بن محمد ابو العلا القشيرى عمران بن حصين اولادندندر اوچيوز قرق درتده مرنهادهٔ بالين لحد اولمشلر (المأمور
بالسؤال غير النبى والمسؤل الخبير هو النبى صلى الله عليه وسلم) يعنى ايهٔ مذكورده سؤاله مأمور اولان محمد عليه
السلام دن غيريدر زيرا اول حضرت مخاطب به وحقيقت حاله دانا واشنا وامره واقف وعالمدر (وقال غيره بل السائل
النبى صلى الله عليه وسلم والمسؤل الله تعالى فالنبى خبير بالوجهين المذكورين) با بمعنى على ويا ظرفيه در يعنى
بكر بن العلا رحمه الله تعالينك غيرى ديديلر بلكه سائل نبى جميل ومسؤل رب جليلدر امدى اول حضرت ايكى وجهله
خبيردركه آنفا تقديم اولنان وجه اوزره خبيريا حقيقة اشيايه عالم ودانا يا مخبر معنالرينه رونما اوله (قيل لانه عالم على
غاية من العلم بما علمه الله تعالى من مكنون علمه وعظيم معرفته مخبر لامته بما اذن له فى اعلامهم به) زيرا اول
حضرته خبير تسميه بيورلديغى بارى تعالى جل وعلانك اكه علم لدنى ومغيباتندن وحى ايله مطلع ومعرفة جليله سندن
تعليم بيورمسيله حقايق اشيايه عالم وخبيردر مخبر اولدقلرى امتنه معاشا ومعاد اسود مند اولان علومى
اعلامده مأذون بيورلديغى حيثيتله بامرس ومخبردر دينلدى والفرق بين هذا وما قبله لانه سمى خبيرا باعتبار
ما اجابه بعد سؤاله والقيل باعتبار انه عالم قبل السؤال فتدبر (ومن اسمائه تعالى الفتاح) تحرير راغب اوزره اصل
معناى فتح ازالهٔ اغلاق واشكالدر (ومعناه الحاكم بين عباده) كقوله تعالى ربنا افتح بيننا وبين قومنا بالحق اى
احكم امدى حكم بين الخصمين اولان امر مغلق ومشكلى كشايشدر وايزد متعال انزال كتب بيورمغله حق
وباطل ميانه سن ايضاح وتميز وامر دينده اقامت براهينله حاكمدر (او فاتح ابواب الرزق والرحمة) يعنى انواع خلق
اوزره اسباب نعم دنيويه واخرويه وحصول مغفرت وقبول توبه ايله ابواب رزقى كشاده ايديجى (والمنغلق) نون
ساكنه وغين معجمهٔ مفتوحه ولام مكسوره ايله مشكل معناسنه در (من امورهم عليهم او يفتح) با جاره ايله مصدر
ويا صيغهٔ مضارعله فاتح اوزره معطوفدر (قلوبهم وبصائرهم) عطف تفسيردر وبعض نسخده وابصارهم بمعرفة
الحق يعنى هر امر مشكلى بندكانى اوزره فاتح ويا چشم بصر وبصيرتلرين حق باطلدن تميز وعرفانله كشاده
قيلديغيچون اوله (ويكون ايضا بمعنى الناصر) اظهر عبارت ويكون الفتح بمعنى النصر ايله تعبير ايدى (كقوله تعالى
ان تستفتحوا فقد جاءكم الفتح اى ان تستنصروا فقد جاءكم النصر) امدى ان تستفتحوا اهل مكه دن ابو جهل واضرابنه
قبل ذى الجلالدن خطابدركه بدر غزاسنده كشتهٔ تيغ مجاهدان اسلام اولنلردر استار كعبة اللهه اثناء خروجلرنده
تعلق ايدوب اللهم انصر اعلى الجندين واجل الفريقين واكرم الحرمين ايله دعا كوى اولمشلر ايدى حق سبحانه وتعالى
متهكما بهم دعالرين اجابته قرين قيلدى (وقيل معناه) اى معنا الفتاح (مبتدأ الفتح والنصر) هرد ومعناى فتح
ملاحظه سيله كه افتتاح وفتحدر امدى دال مبتدأ مفتوحه اولمق غير بعيددر اى مبدأ من الابتدا آه او من الابداء
(وسمى الله نبيه محمدا بالفاتح فى حديث الاسراء الطويل) على ما سبق بطوله (من رواية الربيع بن انس عن ابى العالية
وغيره عن ابى هريرة) مرفوعا (وفيه من قول الله تعالى وجعلتك فاتحا وخاتما) بكسر التاء فيهما يعنى فصل معراجده
سلك تحريره كشيده قيلنان خبر اسرا كه ابى هريرة رضى الله عنه طريقندن ثبوتيافته ايدى خدا حبيبنه خطاب
ايدوب عالم ارواحده اولا نبوتله سنى فاتح وعالم اشباحده اخر رسالتله خاتم قيلدم ديو خبر قدسى اثرده حضرت الله جل
شانه جناب حبيب مجتبى صلى الله عليه وسلمه فاتح تسميه ايلدى (وفيه من قول النبى صلى الله عليه وسلم فى ثنائه
على ربه وتعديد مراتبه) وحديث اسراده اول حضرت جناب كبريايه حمد وثنا وتعداد مقامات اثناسنده ناطقه

پرداز اولدقلرى كفتاردنكه (ورفع لى ذكرى وجعلنى فاتحا وخاتما) قول جميليله كندو ذات نبوتمآبنه فاتح وخاتم
تسميه بيورلديغن خبر صحيحده تصريح باهردر (فيكون الفاتح هنا بمعنى الحاكم) بو مقامده فاتح بين الخصوم حاكم
معناسنه اولمق محتملدر (او الفاتح لابواب الرحمة على امته) رحمة للعالمين اولوب امتى امهٔ مرحومه اولديغى حيثيتله
امتى اوزرلرينه ابواب رحمتى كشاده ايديجى معناسنه اوله (والفاتح لبصائرهم لمعرفة الحق والايمان بالله على جهة
الصدق) حق تميز وجناب حقه ايمان ايله بصيرتلرين فاتحدر (والناصر للحق) اى بخذلان اعدائه وتبيان احبائه
(او المبتدى بهداية الامة) مبتدى كسر داله بادى معناسنه در يعنى امتنك هدايتنه باعث وسبب (او المبدى)
ضم ميم وفتح موحده وتشديد دال مهمله وهمزهٔ مقصوره ايله اى المبتدأ (المقدم فى الانبياء والخاتم لهم كما قال عليه
الصلاة والسلام كنت اول الانبياء فى الخلق وآخرهم فى البعث) يعنى جمله انبيايه حال خلقتده مقدم ومبتدأ
وبعثت ودعوتده مؤخر وخاتم اولمق معناسنده كنت اول الانبياء خبر صحت اثرى دال اولور (ومن اسمائه تعالى
فى الحديث الشكور) مرفوعا ابى هريره طريقندن روايتكردهٔ ترمذى اولان خبرده لفظ شكوركه مبالغة الشاكر
اسماء حسنادندر وتنزيل جليلده ان ربنا لغفور شكور ورودا يتمشدر (ومعناه المثيب بالجزاء الجزيل على العمل
القليل) صفة افعاله رجوع ايدر امدى شكور اسمنك لغوى وعرفى معنالرى مشهوره در اما حق سبحانه وتعالى
شاننده اندك عمل عباد اوزره ثواب جزيل وجزاء جميله عطا بخش ومجازيدر ديمك اولور وهو مجاز لان حقيقته الثناء
المقابل للاحسان فاطلق على الانعام المقابل للشكر فهو استعارة او من اطلاق السبب على المسبب (وقيل المثنى
على المطيعين) صفة ذاته رجوع ايدر شكر حقيقى معناسنه قرأن عظيم وكتب منزله ده بندكان صلاح پيشه اوزره
ثنا بيورديغى بسيار در بعد ما مصنف عليه الرحمه حق سبحانه وتعالينك حضرت مصطفى صلى الله عليه وسلمه تسميه
قيلديغى اسماى شريفه همان اول حضرته اختصاصى مستلزم اولميوب انبياء عليهم التحايادن بعضيلرى دخى شرفياب
اولدقلرين ايراد بيورر (ووصف نبيه نوحا بذلك فقال انه كان عبدا شكورا) مولاى جليل پيغمبرى نوح عليه السلامى
شكور وصفيله موصوف بيوروب نوح عبد شكوردر ديدى بقول انطاكى رحمه الله مصنف عليه الرحمه نك بو معنايى
ايراد بيورملرى مقامه ناجسباندر زيرا معرض تقرير حق سبحانه وتعالينك محمد صلى الله عليه وسلمك شاننى توقير
وتفضيل وخلع فاخرهٔ اسماء حسنى سيله تشريف بيورديغى مقامدر پس محمد مصطفى صلى الله عليه وسلمك غيرى
اصفيادن كرامتله تخصيص بيورلان ذوات جليله اوائل فصل مزبورده كذا را يليوب ونوح عليه السلام اول سلسلهٔ
جليله ده مندرج قلنمشيدى ديديلر وكان فى ذلك غنية عن اعادة ذكره هنا مرة بعد اخرى (وقد وصف النبى صلى الله
عليه وسلم نفسه بذلك فقال افلا اكون عبدا شكورا) وعلى مشقة عبادته صبورا يعنى ترمذى وغيريلر روايتلرنده
تقدم ايدن حديث شريفده سلطان عالم صلى الله عليه وسلم ذات شريفنى وصف شكورله توصيف ايلديكم قيام ليله
دركار اولمغله پاى عرش پيمالرى تورم ايتمكين تكلف برطرف يا رسول الله وقد غفر الله لك ما تقدم من ذنبك وما تأخر
ديد كلرنده بو وصفله كويا اولمشلر ايدى (اى معترفا بنعم ربى عارفا بقدر ذلك مثنيا عليه مجهدا) بزنهٔ منعم (نفسى
فى الزيادة من ذلك) يعنى والاء الاء خداوندى مقر وقدر انعام واحسانى عارف ولسان وجنانم ايله ثناخوانى
واعتراف نعمندن تحصيل زياده وترقيده اركانمله قائم وبذل جهد ايدر اولديغم حالده عبد شكورم ديمكدر (لقوله
عز وجل لان شكرتم لازيدنكم) اى نعمة على نعمة والحاصل قيام بشكر المنحه بادئ زيادكىٔ منه ومزيل مثالب
محنه در (ومن اسمائه تعالى العليم) قال تعالى وهو العليم الحكيم (والعلام وعالم الغيب والشهادة ووصف نبيه
صلى الله عليه وسلم بالعلم) اى فى الجملة مع المشاركة لغيره (وخصه بمزية منه فقال) وغير اوزره من جهة العلم فضيلهٔ
زائده ايله اول حضرتى تخصيص بيوروب ديدى (وعلمك ما لم تكن تعلم) معارف دينيه وعوارف يقينيه دن هنوز
اشنا ودانا اولديغك علومى سكا تعليم ايلدى (وكان فضل الله عليك عظيما) اى بالنسبة الى غيرك من الانبياء
والاصفياء (وقال) بعد مزية الكمال مرتبهٔ تكميلده بيوردى (ويعلمكم الكتاب والحكمة ويعلمكم ما لم تكونوا
تعلمون) وبزه مبنى قراءت كتاب كريم ومعنى سنتى يعنى شريعت وطريقتى تعليم ايلدى وعقلكز درلنا يتمديكى علم
حقيقتى تفهيم ايدر امدى فعلك تكررى نوع اخر اولديغن ايما ايدر (ومن اسمائه تعالى الاول والاخر) وجود ابلا
ابتداء وشهود ابلا انتهاء (ومعناهما السابق للاشياء قبل وجودها والباقى بعد فنائها) وجود اشيادن اول ازلا
سابق وبعد فناء وجود الاشياء باقى ديمكدر (وتحقيقه انه ليس له اول ولا آخر) واول وآخر اولديغنك تحقيقى صانع عالم
موجد ومبدع ومفنى ومعيد اشيادر پس اول واخر حق سبحانه وتعالى حضرتيچون صفات تنزيه اولور ولوازمى
اولديغن افاده دن مؤدالرى اعتباريله وصف ثبوتى اولسون (وقال عليه الصلاة والسلام كنت اول الانبياء فى الخلق

اى فى بدء عالم الخلق (واخرهم فى البعث) اى فى نهاية عالم الامر (وفسر هذا) آخر بنيشده اول انبيا اولديغن تفسير
ايلدى (بقوله تعالى واذ اخذنا من النبيين ميثاقهم ومنك ومن نوح الاية) يعنى دعوة حقه و رسالتى خلقه تبليغله
انبيادن اخذ عهد ايلديكمزده سندن و نوحدن اخذ ميثاق ايلدك قول شريفنده (فقدم محمدا صلى الله عليه وسلم)
حضرت مصطفى صلى الله عليه وسلمى مع تأخره فى الوجود فى عالم الاشباح ارباب شرايع و اولوا العزم اوزره تقديم
ايلدى (وقد اشار الى نحو منه عمر بن الخطاب رضى الله عنه) بو معنايه قريب و مثيل فاروق منيع الجناب فيما تقدم
اشارت بيوردیکه (بابى انت وامى يا رسول الله لقد بلغ من فضيلتك عند الله ان بعثك آخر الانبياء وذكرك اولهم)
قولبله مرثيه خوان اولدقلرى قصه در (ومنه) كنت اول الانبياء خبرى قبيلندندر (قوله نحن الاخرون السابقون)
اى فى الخلقة والبعثة يوم القيامة (وقوله انا اول من تنشق الارض عنه) وفى نسخة عنه الارض (واول من يدخل
الجنة واول شافع واول مشفع) مرارا تأويل خبر كذر ايلدى (وهو خاتم النبيين) اى لا نبى بعده (وآخر الرسل صلى
الله عليه وسلم) ماقبلنى تأكيد اولور تلمسانى عليه الرحمه بو مقامده عبد الله بن عباس رضى الله عنهمادن روايت و نقل
ايتديكى حديث طويلك مضمونى ملخصا بو محله ايراد اولندى ناموس اكبر اول حضرته تشريف ايليوب السلام
عليك يا اول السلام عليك يا آخر السلام عليك يا ظاهر السلام عليك يا باطن تحياتيله عرض ثنا ايلدكده طرف شاه
رسالتدن اى جبريل بنم كبى مخلوقه وصف ايتديكك صفات جليله نه وجهله شاياندر بلكه جناب كبريايه شايسته
ورايكاندر ديدكده يا محمد تحيت و سلامله مأمورم ديو باعث تخصيصى بطوله سرد و بياندنصكره فربك محمود وانت
محمد وربك الاول والآخر والظاهر والباطن وانت الاول والآخر والظاهر والباطن سنايشيله ختم كلام ايتدكده
فخر عالم صلى الله عليه وسلم الحمد لله الذى فضلنى على جميع النبيين حتى فى اسمى وصفى محمد ديله تحديث نعم
پروردكارى بيوردقلرى خبرينى شراح شفادن على القارى و شهاب الخفاجى يراعه كذار صحايف آثار اولمشلردر
(ومن اسمائه تعالى القوى وذو القوة المتين) ذو القوت ماقبلنى تفسير ايدر و قوت خلاف الضعف اى الشديد المحكم
قوته والمتين اخص من القوة (ومعناه القادر) تام القوة و كامل القدرة (وقد وصفه الله تعالى بذلك فقال انه لقول
رسول كريم ذى قوة عند ذى العرش مكين) اى ذو مكانة و رتبة (قيل محمد وقيل جبريل) يعنى قوى متعال جل جلاله
اول حضرتى كلام مجيدنده ذو قوت ايله وصف ايلدى زيرا مراد اولنان نبى جليلدر ويا جبريل اوله دينلدى
(ومن اسمائه تعالى الصادق) برواية ابن ماجه اسم صادق اسماء حسنى اوزره زياده قيلنمشدر (فى الحديث المأثور)
ابى هريره رضى الله عنه طريقندن مرفوعا مروى اولان خبرده (وروى فى الحديث عن ابن مسعود ايضا اسمه
صلى الله عليه وسلم بالصادق المصدوق) يعنى راست كفتار رودرست كوى اولدقلرى و ما ينطق عن الهوى عنوانيله
نبوتيافته در (ومن اسمائه تعالى الولى والمولى) فالله هو الولى الحميد الله ولى الذين آمنوا فنعم المولى آيات
جليله سنده مذكوردر (ومعناهما الناصر) تحرير كردۀ على القارى اوزره اظهر تفسير ولى و مولى ميانه سن
مغايرتله تعبير ايدى زيرا قرآن كريمده فنعم المولى ونعم النصير ايله مغايرت ظاهردر اما ولى امر عباده بروفق مراد
تصرف معناسنه اولوب كذلك وصف بارى تعالى ده مولى معناى نصيردن اعم اولور بيورديلر ولا ينافى انه قد يراد
بالولى والمولى الناصر كما بينه بقوله (وقد قال الله تعالى انما وليكم الله ورسوله) اى ناصركم الله ورسوله (وقال عليه
الصلاة والسلام انا ولى كل مؤمن) رواه البخارى عن ابى هريرة (وقال الله تعالى النبى اولى بالمؤمنين من انفسهم) يعنى
نبى الله مؤمنينه ذاتلرندن احقدر كه پيغمبرانك صلاح حال و نصرت و قضاء ديونه تولى ايدر (وقال صلى الله عليه وسلم
من كنت مولاه فعلى مولاه) اى من احبنى و تولانى فليتوله فانه منى كما قال الشافعى مراد ولاء اسلام و نصرت اسلامدر
سبب ورود خبرده منقولدر اسامة بن زيد جناب على المرتضى شير خدايه سن بنم مولام دكلسك بنم افندم رسول الله
صلى الله عليه وسلمدر ديديكى كوشزد سلطان عالم اولدقده انكله بن مولاسيم على دخى اول كمسه نك افنديسيدر
بيورديلر والحديث رواه الترمذى (ومن اسمائه تعالى العفو) اى كثير العفو يعنى كثير الاعراض عن الاعتراض
(ومعناه الصفوح) فى الاصل اصحاب جرم و جنايتدن اماله صفحۀ عتقدر بعده مجازا معانيده استعمال اولندى
(وقد وصف الله تعالى نبيه صلى الله عليه وسلم بهذا فى القرآن وفى التورية) حق جل و علا نبى عاليجنابى اسم عفو ايله
قرآن جليل و تورية جليلده يادو وصف ايلدى (وامره بالعفو فقال خذ العفو) دخى اول حضرته عفو ايله امر ايليوب
اول خصلت حميده يى اخذ ايله كه كنهكارلردن مجاوزه در (وقال فاعف عنهم واصفح) خداى كريم بيورديكه ارباب
سيئه دن تجاوز و تغافل ايله ديدى (وقال له جبريل وقد ساله عن قوله خذ العفو) داناى عالم جبريل مكرمه آية
مذكوره معناسندن پرسان اولدقلرى حالده جبريل امين بيورديلركه (قال ان تعفو عمن ظلمك) اى وتصل من قطعك

وتعطى من حرمك (وقال فى التورية فى الحديث المشهور فى صفته) عمرو بن العاص طريقندن روايت كردۀ بخارى
اولان خبر صحيحده ورود ايلدى (ليس بفظ ولا غليظ ولكن يعفو ويصفح) اى يعفو فى الباطن ويعرض فى الظاهر اسمدى
كثرة عفو ايله اتصافندن اسم عفو مشتق عنه اولمشدر (ومن اسمائه تعالى الهادى وهو) ضمير ضمن هادى وذكرنده اولان
هدايته راجعدر زيرا تأنيث مصدر غير معتبردر (بمعنى توفيق الله لمن) لام زائدة للتقويه اولور زيرا لفظ توفيق بنفسه
تعديه ايدر (اراد من عباده) يعنى وصف مولاده هدايت عبادنه خلق اهتدا ايله توفيقيدر و بو مقامده هدايتله مراد
مطلوبه دلالت موصله در و كاهى بيان و مجرد دلالت معناسنه اولور واما ثمود فهديناهم آية شريفه سى اسا (ومعنى
الدلالة) اى على طريق الحق وبيان سبيل الرشد (والدعاء وقال الله تعالى والله يدعو الى دار السلام) يعنى دعا
معناسنه ورودى دخى محققدر كه بيورر مولاى هادى عامۀ خلق دعوة حقله اعزام اولان دار اللهه دعوت ايدر
ديمكدر و يا آفت و ملامتدن دار سلامته دعوت بيورر (ويهدى من يشاء الى صراط مستقيم) و ديلديكنى بتخصيص دين
قويمه توفيقله هدايت ايدر (واصل الجميع) توفيق و دلالت و دعا معنالرينه جميع انواع هدايت (من الميل) اقبالدندر
نعنى هداه الى كذا صرفه اليه واماله عن غيره لانه من التهادى وهو التمايل (وقيل من التقديم) فكان من هدى مال
لى ما هدى اليه اما شراحدن بعضيلرى ميل و تقديم معنالرينه ورودى كتب لغاتده نايات و بر سبيل اصاله وجه
دلالت صورتنمادكلدر ديمشلر (وقيل فى تفسير طه انه يا طاهر يا هادى يعنى النبى صلى الله عليه وسلم) طه تفسيرنده اشارت
مبنى ايله طاهر و هادى دينلمكين حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلم مراد اولنور (وقال تعالى وانك لتهدى
الى صراط مستقيم) يعنى حبيبا جنابك خلق طريق حقه دلالت ايدرسك ديو شان حضرتده ثنا ايلدى (وقال فيه
وداعيا الى الله باذنه) يعنى امر و تيسيره ولى ايله خلق حقه داعى و سبيل رشاده ساعى اولديغك حالده ديمكله هادى
وصفيله موصوف بيورلدى اكن مجرد دلالت و دعا معنالرينه مختص قيلندى (فالله تعالى مختص بالمعنى الاول)
معناى اولكه توفيقدر خداى يكتايه مختص اولور (قال تعالى انك لا تهدى من احببت ولكن الله يهدى من يشاء)
محبت ايلديكك ذاته قبول هدايتى خلقه قدرتياب دكلسك همان وظيفۀ نبوتك مجرد دعوت و دلالتدر اما فعال لما
يريد مراد ايتديكى بنده سنه قبول هدايت برله رهنما و توفيق داده اولوب (ويمعنى الدلالة) كسر دال مهمله و يا فتحله در
(وهى ارادة الطريق تطلق على غيره تعالى) دلاله معناسيله بارى تعالينك غيريه اطلاق اولنور زيرا حق باريده
استعمال هدايت معناى اعم ايله در واحده عنيين هدايت ارادتدر پس اختصاص حق معناى اول ايله اولور و غيرلك
اختصاصى معناى ثانيله رايكاندر والحاصل تحرير راغب اوزره معناى هدايت چار وجهله رونمادر كه الاول
مايعم كل مكلف من العقل والعلوم الضرورية والثانى دعاؤهم اياهم على السنة رسله والثالث التوفيق الذى يختص به
من اهتدى والرابع الهداية فى الاخرة التى فى قوله تعالى الحمد لله الذى هدينا لهذا انتهى (ومن اسمائه تعالى المؤمن
المهيمن) كسر ميم ثانيه و كاهى فتحله در (قيل هما بمعنى واحد) مؤمن و مهيمن هر دو بر معنايه دينلدى اما اداة
تمريضله ايراد مهيمن صيغۀ تصغير و همزه سى هايه مبدله دردينلك قول كاسددر فان التصغير الذى وضع للتحقير غير
مناسب لوصف العلى الكبير اما لفظ مهيمن هيمن على كذا كلامندن مأخوذدر كه صار رقيبا اليه و حافظا عليه
معناسنه دربلى بر معنايه اولمق دخى محتملدر كه اصل مهيمن مؤأمن اولوب همزۀ اولى سى هايه و ثانيه سى يايه قلبله امن
غيره من الخوف معناسنه اوله (فعنى المؤمن فى حقه تعالى المصدق وعده عباده) يعنى مولاى جليل شانده مؤمن
معناسى بنده لرينه نعيم عقبا ايله دنياده و وعد كريمى منجز اولديغيچوندر كما فى التنزيل الحمد لله الذى صدقنا وعده ورود
ايلدى او بمعنى الاعم كما فى الحديث صدق وعده ونصر عبده واعز جنده وهزم الاحزاب وحده (والمصدق قوله الحق)
بنصبه على انه نعت (والمصدق لعباده المؤمنين) كما اشار فى التنزيل رجال صدقوا ما عاهدوا الله عليه (ورسله)
فلا تحسبن الله مخلف وعده رسله (وقيل الموحد نفسه) شهد الله انه لا اله الا هو كلمۀ شهادتيله ذات جليلنى موحد
معناسنه دردينلدى (وقيل المؤمن عباده) مفعول مؤمن (فى الدنيا من ظلمه) اى لتنزهه عن وقوعه كما قال وما ربك
بظلام للعبيد و مؤمن تخفيف ميم بعد الهمزة الساكنة معطى الامان معناسنه امن ضد الخوفدر و بعض نسخده
همزۀ مفتوحه دنصكره تشديد ميمله ضبط اولنمشدر (والمؤمن) عباده قولنه عطف اولور (فى الاخرة من عذابه)
مؤمنين كاملين مراد اولنور و يا خود تعذيب و تخليددن اوله زيرا بعض مجرمينه واقع اولان عذاب باب تهذيب
دندر (وقيل المهيمن بمعنى الامين) فعيل من الامانة (مصغر منه) زيادۀ ميم اولى ايله امين لفظندن تصغير اولنمشدر
ديديلر قول مذكور ابن قتيبه دن منقول كلام مرغوب عنه اولمغله مردوددر زيرا اسماء اللهك تصغيرى تحقير
ايهامندن ناشى وان جاء للتعظيم جائز دكلدر بلكه هيمن فعلندن اسم فاعل اولوب ياء مهيمن ياء حيدر وضيغم اسادراداة

تصغيردكادركه كلام عربده مسيطر ومبيطر وهو البيطار ومجيمر اسم جبل اوزانى اوزره نيجه اسما ورودى شهرتيابدر ديمشلر (وقد قيل ان قواهم) قول مؤمنين (فى الدعاء آمين) عقب دعاء مدله وقصرله امين خوان اولدقلرى (انه اسم من اسماء الله تعالى) وفى الحديث امين خاتم رب العالمين على لسان عباده المؤمنين كما رواه ابن عدى والطبرانى فى الدعاء عن ابى هريرة لكن مشهور فى المعنى لفظ امين استجب ديمكدر وهو اسم مبنى على الفتح يمدو يقصر والمدا كثروامين زبان عبرانى ويالسان سريانيدر ديمشلر وقيل لا يعلم اصله (ومعناه معنى المؤمن) معناى امين مؤمن معناسنه درشايد مقصور امين لفظندن مأخوذ اوله بديع مبدع معناسنه اولديغى كبى ومد اشباع حركتدن متولد اولمش اولور (وقيل المهين بمعنى الشاهد) اى الحاكم من جهة المعنى اسم مؤمن مغايريدر (والحافظ) واو بمعنى او (والنبى صلى الله عليه وسلم امين) يعنى مأمون ومصون ومعصومدر وياصاحب الامانه وطالب الديانه معناسنه اوله (ومهين) وعالم وشاهد ورقيب وقريب (ومؤمن) اى مصدق او معطى الامن (وقد سماه الله تعالى امينا) عند بعض المفسرين (فقال مطاع ثم امين) ايله مراد محمد عليه السلام در كه امين تسميه بيوردى (وكان عليه الصلاة والسلام يعرف بالامين وشهر به قبل النبوة وبعدها) يعنى كمال امانت ووضوح ديانتله بين الجاهليه دخى امين نامى ايله بنام اولوب ونبوتدن مقدم وبعد البعثة بتقدير الله الجليل امين اسميله شهرتشعار اولدى (وسماه العباس فى شعره مهيمنا) عم خير الناس جناب ابن عباس اول حضرتك ستايش ومدحنده انشا ايتديكى ابيات شعرنده مهين تسميه ايلدى (فى قوله ثم اغتدى بيتك المهين من * خندف علياء تحتها النطق) بالاده شرحى كذا ايلدى (وقيل المراد يا ايها المهين) ومرضه الملص وتبرأمنه بعزوه لقائله بقوله (قاله القتيبى) عبد الله بن مسلم بن قتيبة الدينورى البغدادى سال عالم ست وسبعين ومائتين ايله مرتسم اولدقده مومى اليه مهمان دار الضيافة قدس اولمشدر (والامام ابو القاسم القشيرى) عبد الكريم ابن هوازن ولى الله صاحب الرسالة المشهورة دور تيموز التمش بش حدودنده نائل سرور سرمدى اولدى يعنى يا ايها المهين ديمك مراد اولنور دينلديكى امام قتيبى وقشيرى قدس سرهمادن مروى ومنقولدر امدى معرف باللام اولان منادى قيلنديغى تكلف ضعيف اولغين اداة تمريضله تعبير بيورلدى (وقال تعالى يؤمن بالله ويؤمن للمؤمنين) واللام مزيدة للفرق بين ايمان الشهود والتصديق وايمان الامان بوجود التحقيق (اى يصدق) مطلق ايمانى تفسيردر (وقال) روايتكردهٔ مسلم اولان خبركه معنى ومبنى مرورا تمشدر (انا امنة) فتحتينله (لاصحابى) اى ذوامن اوهو من باب رجل عدل (فهذا بمعنى المؤمن) معطى الامن والامان لاهل الايمان (ومن اسمائه تعالى القدوس) ضم قاف وصيغهٔ مبالغه ايله من القدس طهارت ونزاهت معناسنه (ومعناه المنزه عن النقايص المطهر من سمات الحدث) سمات كسر سينله سمه وعلامه يعنى ابدا صفات حدوثدن مطهر معناسنه در (وسمى بيت المقدس) فتح دال مشدده وضم ميم ويافتح ميم وكسر دال مخففه ايله اسم مكان يامصدر ميمى وبيت مرفوعا سمى فعلنك نائب فاعليدر ومفعول ثانى مقدر لثقل تكررها ترك اولندى اى سمى بيت المقدس بيت المقدس (لانه يتطهر) صيغهٔ مجهولله (فيه من الذنوب) زيرا بيت مقدسده كناهدن تنظف قيلنوب پاك اولنور (ومنه الوادى المقدس) كما جاء فى التنزيل جناب كليم الله ايله محل مناجات وكلام طوى ناميله شامده بنام واديدر مطهر ويامبارك معناسنه (وروح القدس ووقع فى كتب الانبياء) جميع كتب پيغمبران عظام ويابعض صحف كرامده ثبوت يافته در (فى اسمائه عليه الصلاة والسلام المقدس) نعوت وصفات حضرت پيانده ويا جملهٔ اسما وسماتنده مقدس ورود ايلدى (اى المطهر من الذنوب) عيوبدن مبرا ومنزه معناسنه در (كما قال تعالى ليغفر لك الله ما تقدم من ذنبك وما تأخر على فرض وقوع ذلك او الذى يتطهر) بناء مجهولله (به من الذنوب ويتنزه) صيغهٔ مفعولله (باستباعه) باسببيه وتنزه فعلنه تعلق ايدر (عنها) يعنى انكله كناهدن تطهر وا كه انقياد واتباع سببيله تنزه وتبعد اولنور (كما قال تعالى ويزكيهم) اى يطهرهم مما لا يليق بهم صدوره عنهم (وقال ويخرجهم من الظلمات الى النور) ظلمات انواع كفردن نور وحدة ايمانه انلرى اخراج ودلالت ايدر ديمكدر واستعارهٔ تصريحيه صورتنما اولور (او يكون مقدسا بمعنى مطهر من الاخلاق الذميمة) ذال معجمه ايله رديه (والاوصاف الدنية) تشديد ياء تحتيه ايله اصل رداء معناسنه (ومن اسمائه تعالى العزيز) من عز يعز بالكسر (ومعناه الممتنع الغالب بذاته) ممتنع كه لا ينال اولا يدرك صفة ذاتيه در وباعتبار صفاته غالب صفات افعالندندر (او الذى لا نظير له) يعنى فلان عزيز الوجود قولندن نفاسة قدر معناسنه در (او المعز لغيره) فعيل بمعنى مفعل كبديع بمعنى مبدع انه لا عزيز الا من اعزه فالعزله ويامن عز يعز بالفتح قوى معناسنه اوله ومنه قوله تعالى فعززنا بثالث اى قوينا (وقال تعالى ولله العزة ولرسوله) اى الامتناع وجلالة القدر معطوف على ماقبله يعنى ظهور سلطان وارتفاع شان حضرت رحمان ورسول منانه شاياندر ولمن اعزه لرسوله فعزته بربه آية جليله سردار منافقين ابى بن سلول حقنده

نزول

نزول ايلدى ليخرجن الاعز منها الاذل قولنه على طريق القول بالموجب ردواقعدر فلا يتوهم ان انحصار العزة فى الله لا يقتضى انه معز بل معز بالفتح (وقد وصف الله تعالى نفسه بالبشارة) بكسر الباء سار سمى به لانه يؤثر فى بشرة الوجه (والنذارة) فتح وكسر نونله يعنى بارى جل اسمه ذات همايوننى بطريق الاشارة لا على سبيل العبارة تبشير وانذار ايله وصف ايليوب (فقال يبشرهم) تشديد وتخفيفله (ربهم برحمة منه ورضوان) حضرت رحمن عامه يه رحمت وخاصه يه رضوان ايله بشارت بيورديدى وشايد انذار تبارك الذى نزل الفرقان على عبده ليكون للعالمين نذيرا ايهٔ كريمه سندن مأخوذ ومستفاد اوله (وسماه الله تعالى مبشرا ونذيرا) يعنى انا ارسلناك شاهدا ومبشرا ونذيرا آية جليله سيله حبيبنى بنام بيوردى وبعض نسخده بشيرا لفظى زياده قيلندى وما ارسلناك الا كافة للناس بشيرا ونذيرا كريمه سندندر وفعيل بمعنى مفعل كنذير ومنذر (اى مبشر الاهل طاعته ونذيرا لاهل معصيته) يعنى ارباب طاعته دار الثواب ايله تبشير وكنهكارانه دار عقاب ايله منذر ومخوف (ومن اسمائه تعالى فيما ذكره بعض المفسرين طه ويس) يعنى طا اسم طاهر وحرف هاء هاديه اشارت وحرف يا ايد الله قول شريفنه وسين سيد ويا اسم سميع ايماسيله اسماء اللهدندر ديديلر (وقد ذكر بعضهم ايضا) ارباب تفسيردن جمع كثير ذكر ونقل ايتديلركه (انهما من اسماء محمد صلى الله عليه وسلم وشرف وكرم)

فصل

(قال القاضى ابو الفضل رحمه الله تعالى) قاضى عياض عليه رحمة الفياض بيورر (وها انا) بعض نسخده وها انا ها حرف تنبيه در والاكثر وقوع اسم الاشارة خبرا عن المبتدا الواقع بعدها نحو ها انا اقول (اذكر نكتة) ضم نون وفتح مثناله محتاج الى التأمل اولان امر دقيق (اذيل) تشديد تحتيهٔ مكسوره ايله (بها هذا الفصل واختم بها هذا القسم وازيح) ضم همزه وكسر زا ايله (الاشكال بها فيما تقدم عن كل ضعيف الوهم) سكون ها ويا بالحركة (سقيم الفهم) كالتفسيرله (تخلصه من مهاوى) من اضافة المشبه للمشبه به كلجين الماء مهاوى فتح ميم وكسر واوله جمع مهواة حفرهٔ عميقهٔ مهلكه (التشبيه) تشبيه الله (وتزحزحه) والضمير عائد على ما يفهم كما تقدم (عن شبه) ضم شين وفتح موحده ايله جمع شبهة (التمويه) يعنى بو مقامده برجملهٔ مفيده ذكر ايدوب مقام فضلده اتمام مرام ايچون بو فصلى ذيل وبين اقسام بيان الفضل بين الفرع والاصل بو قسمى ذلك الفصلله رسيدهٔ پايان قهر بد فهم وسقيم الذهن وپروهم اولنلردن مما سبق عن متشابه الحديث اغلاقى ازاله ايده رمكه اول نكتهٔ مفيده آنى جاى خطرناك وهلاك مغاك تشبيه دن رهاياب وشبهات مموهه دن دور ايدر (وهو ان تعتقد ان الله جل اسمه) اى عظم وتنزه عن الالحاد فى اسمائه (فى عظمته وكبريائه) عظمت جلالت ذات وكبريا ترفع عن الانقياد وجار ومجرور لا يشبهه قول آتى يه تعلق ايدر (وملكوته) مبالغه من الملك كالجبروت ياخود عالم شهادت معنى اولان ملك مقابلى عالم غيب مراد اولنور (وحسنى اسمائه) اى اسمائه الحسنى فهى صفة كاشفة لا مخصصة يعنى احسن معانى اوزره دلالتيچون حسنى ايله وصف اولندى (وعلى صفاته) ضم عين وفتح لامله مقصوردر جمع عليا وهى الشريفة الرفيعة ياخود فتح عين وكسر لام وتشديد تحتيه مرويدر وهما بمعنى (لا تشبه شيأ من مخلوقاته) تشبه تاء فوقيه ايله ايضا اى المذكورات من لفظ العظمة وما بعدها وهو خبران وما بعده متعلق به او حال مما قبله وليس معترضا (ولا تشبه به) ضم فوقيه وتشديد موحده ايله مبنى للمجهول ويجوز ضبطهما بالتحتية حاصل كلام ما تقدم نشئت ايدن شبهاته مصنف تنبيه بيوروب كان بعض اسماء الله انبيايه اطلاق اولنديغى حالده صفات مذكوره ده عبدك خالقه مشاركتنى اقتضا ايدر دبو وهم ايدى امدى انلر بووجه اوزره اعتقاد ايتسونلركه حضرت فرد بيچون تعالى شانه عما يقول الظالمون جلالت ورفعت وملكوت واسماء حسنى وصفات عليا سنده بوجه من الوجوه آفريده كاندن برينه مثيل ومعانئ اسماء وصفاتى برشيئه نظير وعديل اولماز (وان ما جاء مما اطلقه الشرع على الخالق وعلى المخلوق فلا تشابه بينهما فى المعنى الحقيقى) كتاب وسنة تارة بارى تعالى يه واخرى مخلوق اوزره اطلاق ايلديكى اسم وصفتدن ورود ايدن الفاظ اشتقاق لغويدر ومعناى حقيقيده بينهما مماثله ومشابهت نا پيدا بلكه بارى تعالينك غيرى يه اطلاقى برسبيل مجاز اولوب حقيقت دكلدر (اذ صفات القديم بخلاف صفات المخلوق) زيرا صفات ازلى وابديكه ما ثبت قدمه استحال عدمه ايله ممتاز ومحلادر دليل عقلى ونقليله حدوث مشاهده اولان مخلوق صفاتنك ضديدر (فكما ان ذاته تعالى لا تشبه الذوات) احدى الذات وسرمدى الصفات ذات وحقيقى ذواتدن برذاته مشابه اولمديغى كبى (كذلك صفاته لا تشبه صفات المخلوقين) كما كان عليم وسميع وحى وبصير ومريد اسا اصفاتى من جميع الجهات صفات مخلوقاته مثيل ومانند اولماز (اذ صفاتهم لا تنفك عن الاعراض) عين مهمله ايله جمع عرض بفتحتين ما يقابل الجوهر (والاعراض) معجمه ايله جمع غرض هو الامر الباعث لوجود الفعل وايجاده

امدی کلامده تجنیس باهردر یعنی صفات مخلوقین لحوادثها اغراض وامراض واعراضدن منفك اولمز (وهو تعالی
منزه عن ذلك) باری تعالی اعراض محسوسه وکیفیات نفسانیه دن منزهدر زیرا اعراض وکیفیات مزاجه تابع
ومزاج ترکیبی مستلزم وتراکیب حدوثی مقتضی وحدوث ایسه وجوب وجود ذاتی منافیدر (بل لم یزل بصفاته
واسمائه) ذاتی اوزره داله اسما وصفاتیله ازلا وابدا موجوددر وقدم صفات ذاتیه ده نه کلام عین ذات وغیر ذات وبانه
عین ونه غیر اولق عند الاشعریه شهرتیابدر اما صفات افعالکه احیا واماته وخلقدر بونلرده اختلاف صورتما اولوب
عند البعض قدیمه در وصفات سلبیه قدیمه واسماء الله دخی قدیمه اولدیغی قدم کلام لفظی اوزره بناء اولور (وکفی
بهذا) ای وحسبك ذات وصفات اسمای خدا مثیل اشیا اولمدیغنه کافیدر (قوله تعالی لیس کمثله شیء) وبو بابده نص
صریحدر ومثله لفظی ذاتدن کنایه وکاف غیرزائده ویازائده اولسون والحاصل ان نفی مثل المثل یوجب نفی المثل
(ولله در من قال من العلماء والعارفین المحققین) لام لله برای تعجب ودر فتح دال وتشدید راایله دراصل شیردر خیر وعمل
صالحدن انکله تجوز قصد اولنوب قائل اوزره ثنا ومحاسنندن تعجبدر ولفظ عارف عرفا اولیاء اللهه مختص
وبو مقامده مراد مشایخ صوفیه در (التوحید اثبات ذات غیر مشبهة) کسر باء مخففه ویا فتحله مثقله در (للذوات)
یعنی توحید سائر ذوات موجوده یه غیر مشبهه اثبات ذاتدرکه وجودیه واتحادیه وحلولیه یی رد اولور (ولا معطلة
عن الصفات) وصفات کاملات قدیمه سی نفی وتعطیل اولمیه (وزاد هذه النکتة الواسطی رحمه الله بیانا وهو مقصودنا)
یعنی مسبوق الترجمه شیخ واسطی علیه الرحمه معنای توحید وضوح وبیان جهتندن زیاده بیوردیلرکه ما فهم مما قبله
غایت مرامزدر (فقال لیس کذاته ذات) حقیقت ذات باری قدمیله اتصاف وماسوی عدم برله حدوثندن ناشی
حقیقة ذات کبریاسی کبی ذات ناپیدا (ولا کاسمه اسم) دخی الله ورحمن اسماذات جلیلنه خاص اولان اسم جمیلی
مدلولی اسم اخرمدلولنه مماثل دکلدر (ولا کفعله فعل) خلق واحیا وافنا وایجاد وانشادن فعل جهان افرین
وش فعل نایاب (ولا کصفته صفة) صفتنك قدم وکمالندن وغیرك حدوث ونقصانندن صفة کبریاسی اساصفت
نا موجوددر (الا من جهة موافقة اللفظ اللفظ) ای وان کان اللفظ متحد المناسبة ماده نی وصف خلق نعت حقه علیم
وحلیم وش مطابقه وموافقه لفظ جهتندندر (وجلت الذات القدیمة ان تکون لها صفة حدیثة) عظمت وتعالت
عن العدم لانها ان کانت صفة کمال لزم خلو الذات عنها قبل وجودها وهو نقص لا یلیق بکماله والا استحال اتصافه
بها وایضا لا یجوز ان یکون ذات القدیم محلا للحوادث (کما استحال ان یکون للذات المحدثة صفة قدیمة) لامتناع
وجود صفة قبل موصوفها (وهذا) کلام مشایخ کرام (کله مذهب اهل الحق والسنة والجماعة رضی الله تعالی عنهم)
یعنی مطابق للاجماع معتقد ماتریدیه اولان مسلك اهل سنتدر (وقد فسر الامام ابو القاسم القشیری رحمه الله قوله
هذا لیزیده بیانا) یعنی سابقا ذکر اولنان کلام واسطی یی قدس سره ایضاح ایچون برهانا لا حقا قول واسطی نثرادامام
قشیری تفسیر ایدوب بیورر (فقال هذه الحکایة) ماذکره الواسطی اولان قضیه (تشتمل علی جوامع مسائل
التوحید) مدار ارباب الدرایه توحید مباحثنك جامعه لری اوزره محتویه اولور (وکیف) استفهام تعجبی اوانکاری
(تشبه ذاته ذات المحدثات) غنیة بصفاته اولان ذاتی نیجه ذات محدثاته تشبیه اولنه (وهی بوجودها مستغنیة)
حال انکه ذات باری وجوب وجود وثبوت وشهودیله جمیع اشیادن مستغنیدر والله الغنی وانتم الفقراء (فکیف
یشبه فعله فعل الخلق) یجوز کونه فاعلا او مفعولا ونیجه فعل حق حقیقة ولوازم وکمالده فعل خلقه مماثل اولور
(وهو لغیر جلب انس) فتح جیم وسکون لام ویا فتح لامله تحصیل معناسنه (او دفع نقص حصل ولا الخواطر) لام
تعلیلیه ویا باء سببیه ایله (واغراض) غین معجمه ایله (وجد) ماضی مجهول (ولا بمباشرة ولا معالجة ظهر) یعنی صانع
بیچون جل شانه معلل بالغرض نسبت خدادن فعلك صدوری جلب انس ودفع ضرر ونقصك غیریله حاصلدر جلیس
وانیس ومشیر ووزیردن مستغنی دخی خواطر باعثه حصولی واغراض سببیله موجود دکلدر بلکه غنی مطلق اذا اراد
شیأ ان یقول له کن فیکون ایله حصولپذیردر (وفعل الخلق لا یخرج عن هذه الوجوه) مخلوق ایسه غرض وعرض
ومعالجه ومباشره ومرضدن خارج وخالی دکللردر (وقال اخر) غیر معروف (من مشایخنا ما توهمتموه باوهامکم
وادرکتموه بعقولکم فهو محدث) بفتح الدال (مثلکم) یعنی اول شیکه سزذهن وخیالکزله وهم وتخیل وعقلکزله
ادراك ایدرسز ولوا کمل احوالکزحالنده اولسون اول موهوم ومدرك سزلرکبی حادثدر دیو مشایخمزدن بری
مریدنه ارشاد اله اشارت ایلدی واختصر بعض العارفین فقال ما خطر ببالك فالله تعالی وراء ذلك (وقال الامام
ابو المعالی عبد الملك الجوینی) مصغرا امام الحرمین نخبة الفلك ونکتة العطارد قدس سره دورتیوزاون طقوزده
مهد وجوده تشریف ودرتیوز یتمش شکزده عازم نزهتگاه نعیم اولمشدر (من اطمأن الی موجود انتهی الیه فکره

فهو مشبه) کسر وحدهٔ مشدده ایله وجه معین اوزره ذات حقی ذهننده مرتسم قیلوب اول امر موجودی
بعد الشك والارتیاب عندنده تقرر وتصور ایلسه خزانهٔ فکر وخیالنده باری تعالی یی غیره تشبیهله معتقد اولور
بو ایسه خطا محضدر (ومن اطمأن) ای سکن (الی النفی المحض فهو معطل) ای ذاتا او وصفة فهو من اهل تعطیل
الکون من ان یکون له مکون کالدهریة والمعتزلة (وان قطع بموجود اعترف بالعجز عن درك حقیقته) درك فتح
وسکون را ایله (فهو موحد) یعنی تشبیه وتعطیل توهم وتصورك غیری واجب الوجودله جزم ایدوب من جهة ذاته
وصفاته ادراك حقیقت وکنهه علمادن عجزله مقر ومعترف اوله اول کمسه موحددرکه بکنهه معرفة باللهه عدم قدرت
وعجز اظهار واعتقادله اعتراف ایده (وما احسن قول ذی النون المصری) عارف بالله ابو الفیض ثوبان بن ابراهیم
اخمیمی قدس سره ایکیوز قرق بشده عزم سرابستان جنان ایلدی (حقیقة التوحید ان تعلم ان قدرة الله فی الاشیاء
بلا علاج وصنعه لها بلا مزاج) عارف مصری نه خوش آینده ادا بیوردیلرکه اصل توحید حق سبحانه وتعالینك
ایجاد اشیاده قدرت وقوتی بلا مزاوله وانشاء اشیاده صنعی بلا مزج شیء بشیء اولدیغنی بیلمکدر همچنان باری عز شانه
حضرتلری اشیایی بدون ماده ابداعا ویا تکوینا خلق وایجاد ایلدی خلق اسمان وانسان اسا (وعلة کل شیء صنعه)
مجرد صنع باری ارادتی حسبی ایله در (ولا علة لصنیعه) افعال کردکار غیر معلل بالفرضدر (وما تصور) صیغهٔ مفعول
وفاعله ای وما خطر (فی وهمك فالله تعالی بخلافه) هر نه که حقیقت باری تعالی ده وهمکه خطور ایلیه باله سنوح
ایدن خواطردن عالیدر (وهذا کلام عجیب نفیس محقق) کلام دری نظام ذو النون قدس سره العزیز مرام غریب
ومقام علم ودانشده ثبوتیافته در (والفصل الاخیر) فقرهٔ ثالثه وما تصور فی وهمك قولی (هو تفسیر لقوله لیس کمثله
شیء) وحدانیة حقه داله اولان ایهٔ جلیله یی تفسیردر فان ما لا مثل له لا یرتسم فی الوهم (والثانی) وعلة کل شیء صنعه
فقره سی (تفسیر لقوله تعالی لا یسأل عما یفعل وهم یسألون والثالث) من الفصول التوحید الخ (تفسیر لقوله انما
قولنا لشیء اذا اردناه ان نقول له کن فیکون) ای لیس هناك الا ظهور اثر القدرة علی وفق الارادة من غیر تصور العلة
کلامده لف ونشر غیر مرتب هویدا وسرعة ایجاد وتسخیره تمثیلدر (ثبتنا الله وایاکم علی التوحید والاثبات والتنزیه
من جهة الذات والصفات) وحدانیة حقه عرفان ودانش اوزره راسخ وبرقرار وذات علیاسی سائر ذوات محدثات
اسا اولمدیغنه اعتقاده ثابت واستوار ایلیه (وجنبنا) ای بعدنا (طرفی الضلالة والغوایة من التعطیل والتشبیه بمنه
ورحمته) وفضله لا رب غیره والله اعلم

(الباب الرابع)

(فیما اظهره الله تعالی علی یدیه من المعجزات وشرفه به من الخصایص والکرامات) تعمیم بعد تخصیص باب چهارم
صدق دعوای رسالت سید الوری علیه التحایایه داله خارقة للعادة اولان اموری دست معجز پیوست رسالت
پناهنده اظهار وخصوصات وکراماتدن اول حضرتی تشریف ایلدیکی خوارق ولطائف بیاننده در
زاهد مختار شارح قدوری رسالهٔ مشهوره سنده یراعه گذار تحقیق اولمشلرکه برهان اصفیا وسلطان انبیا صلی الله
علیه وسلم دست جهان پیوستی اوزره جلوه نمای ظهور اولان معجزات بالغ درجهٔ هزاردر اما ثلاث مائة الاف مرتبه
سنه رسیده اولدیغی شهرتیابدر دیمشلر (قال القاضی ابو الفضل حسب المتأمل) بسکون السین ای کافیه (ان یحقق
ان کتابنا هذا) المسمی بالشفاء (لم نجمعه لمنکر نبوة نبینا صلی الله علیه وسلم ولا الطاعن فی معجزاته فنحتاج) ان مقدره ایله
منصوبدر (الی نصب البراهین علیها) ضمیر معجزاته عائددر (وتحصین حوزتها) حاء مهملهٔ مفتوحه وواو ساکنه وفتح
زا ایله دائره وحوالی (حتی لا تتوصل المطاعن الیها ونذکر) نصبله فنحتاج اوزره معطوفدر (شروط المعجزة والتحدی)
بالنصب ای ونبین التحدی وتحدی کسر دال مهملهٔ مشدده ایله هر نصب طلب معارضه در (وحده) بالنصب فتح
حاء مهمله وتشدید دال ایله تعریف معناسنه (وفساد قول من ابطل نسخ الشرایع ورده) قاضی عیاض علیه رحمة
الفیاض بیورر متأمل دانشوره کافی وبسدر تحقیق ایلیه که تعریف حقوق مصطفی صلی الله وسلمده تألیف اولنان
کتابمزی نبوت ومعجزات حضرتنه طعنه زن اولان اثام مردهدلان ایچون تألیفه کوشش قلمدق که بحث دبنده انکه
اثبات معجزاته سرد دلائل عقلیه ونقلیه ایله مناقشه یه ورزش ودائرهٔ مرکز تألیفی حفظ وصیانته محتاج اوله وزناکم
اثبات معجزاتده تردد ایتدیکمز حالده مقدماتنه اول طاعن رهیاب دخول ایلیه ومعجزه وتحدی وتعریفلرین نقله
دخی یهود عنود آسا نسخ شرایع ابطالنه قائل اولنلرك فساد قول وابطال ورده احتیاجمز اوله حاصلی اوهام
مذکوره دن برشیء ایچون تصنیف کتاب مستطابه مبادرت ایتمدك (بل الفناه) تشدید لام ایله (لاهل ملته الملبین
تشدید موحدهٔ مکسوره ایله مجیبین معناسنه (لدعوته المصدقین لنبوته لیکون تأکیدا فی محبتهم له ومنماة) فتح میمله

مقوله من النحو (لا عمالهم وليزدادوا ايمانا مع ايمانهم) بالكه باعث تأليف كتاب امة مرحومه سندن دين وشريعت
حضرتنه اجابة ونبوة ورسالتنى تصديق ايدنلر ايچون جمع وتصنيف ايلدك كه درج تاليفده مندرجه اولان نكت
واطائف جناب نازنين مهمانسراى ملكوت حضرتنه محبتلرين تأكيد ومن دادودلرنده مودتى نمايان اولوب مجرد
ايمان وانقيادلرينه ضم ايقانله ترقى ايتملر ايچون نكاشته صحيفه روزكار قيلدق (وليتمنا ان نثبت) تخفيف وتشديدله
(فى هذا الباب امهات معجزاته ومشاهير اياته لتدل) تاء فوقيه ايله اى تلك المعجزات (على عظم قدره) عظم كسر عين
وفتح ظاء معجمه ايله وفى نسخة عظيم قدره (عند ربه) يعنى بو بابده بزم قصد ومرامز اول حضرتك معظم معجزاتنى اصول
وفصول ايله ثبت وتحرير واول معجزات واضحات سلطان سرير قاب قوسين حضرتلرينك دركاه كبريادده مقدار جلالت
قرينه دلالت ايچون تسطير وتقرير ايتمكدر (واتيناه) بفتح الهمزة (منها بالمحقق والصحيح الاسناد) يعنى اول معجزات
باهره دن قرءآن جليله ده وقوعى ثبوت يافته وحديث جميلده صدور بولان حنين جذع وتسبيح حصى وتكثير طعام
اسما معجزه لرى اتيان ايلدك (واكثره مما بلغ القطع اوكاد) خبر كاد مراعاة للسجع لفظ الاسناد محذوفه درويا اكتفاء
بالعلم محذوف اولنه يعنى بو بابده سلك سطوره منسلك اولان خبرك اغلب واكثرى علم قطعى وامر يقينى يه رسيده
ويا تواتر معنوى يه پيوسته اولمغه قريب اولاندر (واضفنا اليها بعض ما وقع فى مشاهير كتب الائمة) دخى صحاح
ستة اسا اشهر تيباب اولان كتابلرده شرف يافته وقوع بولان نيچه آثارى اول معجزاته الحاق ايلدك (واذا تأمل المتأمل
المنصف ما قدمناه من جميل اثره وحميد سيره وبراعة علمه ورجاحة عقله وحلمه وجملة كماله وجميع خصاله وشاهد حاله
وصواب مقاله لم يمتر) جواب اذا (فى صحة نبوته وصدق دعوته وقد كفى هذا غير واحد فى اسلامه) يعنى وصف تعسفدن
عارى منصف متأمل وقارى تفكر تام ايله اول حضرتك مأثر جميله وشمائل حميده وپسنديده وجميع علما اوزره تفوق
ودانش وحكما وعقلا اوزرينه رزانت عقل وحلم ومجمل كمالات عليه واحوال سنيه وظهور شمائل بهيه وراستئ
كفتار جليه وخفيه سندن تقديم ايتديكمز مزايا وحقايق حق الانصاف تدبر ايلسه اول حضرتك صدق نبوت
وتبليغ رسالتنده ريب وكمان ايلمزو بدرستى اوصاف مذكوره بسيار كسه نك باعث اسلامى اولوب سلامتنه كفايت
ايلدى (فروينا) صيغه مجهول له وكاهى تشديد واوله ويا صيغه فاعل ايله در (عن الترمذى) صاحب الجامع (وابن
قانع) قاف والف ونون وعينله حافظ عبد الباقى (وغيرهما) من المخرجين (باسانيدهم ان عبد الله بن سلام) تخفيف
لام ايله صحابه كرامدندر (قال لما قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم المدينة جئته) جواب لما (لانظر اليه فلما استبنت
وجهه) وفى رواية تبينت (عرفت ان وجهه ليس بوجه كذاب صلى الله عليه وسلم) بالاضافة وبالمبالغة وصفيتله در
يعنى ابن سلام رضى عنه السلام بيورركه وقتاكه سرير اصطفا عليه اجل التحايا هجرت سراى سكينه يعنى مدينه
امينه يه بالسعاده قدوم شرفلزوم بيوردى بن دركاه والاسنه چهره ساى اولدم كه شان حضرتنه نكاه اعتبار ايدم پس
ظاهر روى طاهرين مشاهده ايلدم صفحه وجه وجهنده امارات صدق وراستى لايحه وبديدار ونور نبوة روى
دلاراسنده درخشان ولامعه اولديغى بكا پرتو انداز توفيق اولوب عين اليقين وحق اليقين بلدمكه وجه شريفى دروغ
كو چهره سى دكلدر ديدى (حدثنا به) خبر آتيله بزه پيام داده اولديكه بعد اتمام السند مراد بعينه حديث عبد الله بن
سلامدر (القاضى الشهيد ابو على رحمه الله) حافظ بن سكرة (قال حدثنا ابو الحسين) بالتصغير (الصيرفى وابو الفضل
ابن خيرون) فتح خاء معجمه وسكون تحتيه وضم رايله صرف ومنعى جائزدر (عن ابى يعلى البغدادى) دال اولى بغداد
مهمله وثانيه معجمه ويا عكسله ياخود كلاهما نك اهمال واعجاميله در (عن ابى على السنجى) كسر سين مهمله وسكون
نون وجيم وياء نسبيه ايله (عن ابن محبوب) محبوبى (عن الترمذى) صاحب السنن (حدثنا محمد بن بشار) فتح موحده
وتشديد معجمه ايله (حدثنا عبد الوهاب الثقفى ومحمد بن جعفر) وهو غندر وقد سبق (وابن ابى عدى) بصرى سلمى
(ويحيى بن سعيد) قطان بصرى (عن عوف بن ابى جميلة) فتح جيم وكسر ميمله (الاعرابى عن زرارة) ضم زايله (ابن اوفى)
بعض نسخده ابن ابى اوفى عالم ثقه كبير القدر رام فى داره فقرأ فاذا نقر فى الناقور فشهق فمات رحمه الله (عن عبد الله بن
سلام الحديث) على ما تقدم (وعن ابى رمثة) كسر راو سكون ميم وفتح مثلثه ايله (التميمى) بميمين وفى نسخة التيمى (قال
اتيت النبى صلى الله عليه وسلم ومعى ابن لى فاريته) صيغه مجهول له (فلما رأيته قلت هذا نبى الله) روايتكرده ابى سعيد
اولان خبر صحت اثرده ابى رمثة التميمى رضى الله عنه جنابندن مرويدركه حضور باهر السرور شاه رسالته كلدم
اصحاب كرامدن بعضيلرى بكا اول حضرتى ارائه ايلديلر چون مهجبين نبوتده لمعان نور صدق وحق مشهود باصره
يقينم اولدى بو ذات خجسته صفات مبعوث بالحق رسول رب الارباب در ديدم (وروى مسلم وغيره ان ضمادا) كسر
ضاد معجمه ايله قبل البعثة صديق حضرت اولان ابن ثعلبه در (لما وفد عليه) اما مسلم روايتى اوزره ضماد مكه مكرمه يه

قدم نهاد اولوب قريشدن بعض بدكاران نبى آخر الزمان شاننده حاشا ثم حاشا عارضه جنون اسناد ايتدكارى قرع
سامعه ضماد ايلدكده يا محمد جناب شريفكزده اثر جنون وار ايسه رقيه بند تعويذ اولمديش ايدى (فقال له النبى صلى
الله عليه وسلم) ذات شريفه لرينه نسبت اولنان اثر جنونى نفى وكمال عقل وهوشنى اثبات ايچون بيورديلر (ان الحمد لله)
كسر همزه وتشديد نون ونصب حمدله وبعض نسخده فتح همزه وكسر نون مخففه ايله مصدريه ورفع حمدله در (نحمده)
جمله اسميه وفعليه ميانه سنده تأكيد للقضيه در وجمله اولى ثبات ودوامى تقييد وجمله ثانيه تجدد انعام اوزره داله
ويا جمله اولى خبريه وثانيه انشائيه اوله (ونستعينه) اى فى الحمد وغيره (من يهد الله) وفى نسخة من يهده الله (فلا مضل
له ومن يضلل فلا هادى له) بحذف المفعول فى جميع الاصول يعنى حد ثنا بالجميل على جهة التجيل جناب پروردكار
عالمه سزاوار در اول حقه حمد ايدرز وحمد وشكر وثنا سنه كما هو حقه قيامده طلبكار اعانتز اول ذاتيكه فياض
مطلق راه حقه هدايت بيوره انكيچون سبيل ضلاله دلالت نا ياب وبر ذاتى كه عدم رفيق توفيقله مهالك ضلالته سوق
ايده اكه طريق مستقيمى دال اولور هادى ناموجوددر (واشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له) ما قبلنى تأكيد
ايدر (وان محمدا عبده ورسوله) مقام توحيدده اشهد فعلنك افرادى مرام تفريده مناسب وشاياندر (قال له) ضماد
خوش نهاد حضرت داناى عالمه خطاب ايدوب (اعد على كلماتك هؤلاء) كاهى عقلانك غيريده مستعملدر يعنى
تحميد وتوحيدله رطب اللسان اولديغك كلماتى بكا تكرار بيورلك ديدى بعض روايتده سه بار كلام درى النظامى
اعاده بيورقده ضماد دست انصافى سينه صافه نهاده ايليوب (فلقد بلغن قاموس البحر) قاف وميمله وسط وياقعر
ويالجه دريادر بعض نسخده باء موحده ايله قابوس وديكرده تاء فوقيه وعين ايله ناعوس ويا نون وعينله معانى متقاربه
(هات) كسر تا ايله اى اعط (يدك ابايعك) سكون عين وجواب امرده مجزومدر (فبايعه) يعنى بو كلمات حكمت
سماتك يا محمد بحر فصاحتك قعرنه رسيده اولدى دست كرم پيوستك بكا اعطا وامداد ايله سنكله ايمان وايقان اوزره
مبايعه ايده يم ديوب اول اسلامده بيعة اسلام ايلدى (وقال جامع بن شداد) تشديد دال اولى ايله ابو صخرة اسدى محاربى
عليه الرحمه در بوزاون سكزده سر نهادۀ بالين لحد اولدى (كان رجل منا يقال له طارق) بن شهاب بن عبد الله المحاربى
وله صحبة ورواية رضى الله عنه (فاخبرانه رأى النبى صلى الله عليه وسلم بالمدينة فقال صلى الله عليه وسلم هل معكم
شئ تبيعونه قلنا هذا البعير قال بكم قلنا بكذا وكذا) لعل العطف لبيان عددين (وسقا من تمر) وسق فتح وكسر واوله
التمش كيلدر (فاخذ) اى النبى صلى الله عليه وسلم (بخطامه) كسر خاء معجمه ايله زمامدر (وسار الى المدينة)
روايتكرده بيهقى اولان خبرده جامع بن شداد بيورركه اهل عصرمزدن بركسه طارق اسميله بنام ايدى نقل پيام
ايدوب مدينه سكينه ده حضرت آفتاب رسالتى مشاهده ايتمش ايدى بوما ما اول حضرت طارق ورفقاى موافقلرنه
بيورديكم سزلر ايله بيعه شايان برشئ وارميدركه فروخت ايده سز ديدكده بو شترى فروخت ايده رز ديدك نه مقدار بها
ايله بيع ايدرسز ديدى جواب داده اولوب بو قدر كيل خرما يه پس زمام شترى طوتوب مدينه منوره نك برجانبنه روان
اولدى (فقلنا بعنا من رجل لا ندرى من هو) ميانه مزده كفتكو ايدوب بعيرى بركسه يه بيع ايلدك اسم ورسمنى بيلمزز
ديدك (ومعنا ظعينة) حال انكه بزم بيننزده هودج نشين برزن عارفه موجوده ايدى (فقالت انا ضامنة) وبالاضافة
ضامنته (لثمن البعير رأيت وجه رجل مثل القمر ليلة البدر لا يخيس بكم) اول مسافره خاتون ديديكه قيمت شتره ضامنم
زيرا مشتريك روى تابانى ليلۀ بدرده ماه منيرا سا مشاهده ايلدم اول سزه حيف وغدر ايتمز ديدى (فاصبحنا فجاء
رجل بتمر فقال ان رسول الله صلى الله عليه وسلم يأمركم ان تأكلوا من هذا التمر وتكتالوا) اى وان تكتالوا (حتى
تستوفوا) بامداد مبايعه بركسه بسيار خرما ايله كلدى وديدى جناب رسول الله سزه امر ايدركه بو خرمادن تناول
ايده سز دخى كيل ايدوب ثمن بعيرى استيفا ايدنجه اخذ ايده سز ديدى (وفى خبر الجلندى) ضم جيم وسكون نون ودال
مهمله والف مقصوره وياخود ممدوده ايله (ملك عمان) ضم عين وتخفيف ميمله ديار يمنده برشهرك اسميدر وفتح عين
وتشديد ميمله شامده بربلده در كذا فى الجوهرى اما نقل دلجى اوزره بالضم والتخفيف بحرين جانبنده ناحيه در (لما بلغه
ان رسول الله صلى الله عليه وسلم يدعوه الى الاسلام قال الجلندى والله لقد دلنى على هذا النبى الامى انه لا يأمر بخير
الا كان اول آخذ به) بصيغة الفاعل (ولا ينهى عن شئ الا كان اول تارك له) بعض نسخده ولا ينهى عن شر وودى
بخير لفظنه مقابل ايله مقامه ملايم اولوروا الحاصل ملك عمان جلندى قصه سنده نكاشته يراعه تحقيق اهل سيردركه
سلطان تختكاه رسالت حضرتلرى شاه مسفورى اسلامه دعوت ايدوب ايدردى اول دخى ياد تعميم ايدوب بو نبى امى نك
صدق ونبوتنه اولدلالات بكا وافيه دركه بر عمل خير ايله امر ايتمز الا ابتدا آخير ايله تسكندولرى عامل اولور وبركسه يى
بدكارلقدن دور باش ايتمز الا اوعملى اولا كندوسى تارك اولور (وانه) صلى الله عليه وسلم (يغلب فلا يبطر) فتح طا ايله

لا یفتخر معناسنه در (ویغلب) صیغهٔ مجهولله (فلا یفجر) بفتح الجیم ای لا یفزع (ویفی بالعهد وینجز) ضم یاء وکسر
جیمله (الموعود فانهد انه نبی) دخی اول پیغمبر ذیشان دشمنانه غالب اولور وغلبه سیله فخر آورا ولمز دخی الحرب سجال
مغز اسنجه کاهی امر برعکس اولور جزع وفغان ایتمز وعهده وفادار ووعده منجز اولور بن شهادت ایدرمکه اول پیغمبر
بحق ورسول فیاض مطاقدر دیدی فلله دره ما اتم نظره (وقال نفطویه) کسر نون وسکون فاء وفتح طاء وواو وتحتیه
ساکنه ایله ذکری سبق ایلدی (فی قوله تعالی یکاد زیتها یضیئ) ای یفیض بالانوار من حیث ذاته (ولو لم تمسسه نار)
تفید انارته باستنارة صفاته (هذا مثل ضربه الله تعالی لنبیه) صلی الله علیه وسلم (یقول یکاد منظره) بوایة نورانیه
برمثلدر حق جل وعلا حبیبی حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم شاننده ضرب مثل بیوروب کانه دیمک اولورکه اول
پیغمبرک ظاهرینی رؤیت قریب اولدی (یدل علی نبوته) نبوتی اوزره دلالته (وان لم یتل قرآنا) یعنی دال بمعجزته اولان
قرآن کریم تلاوتی رؤیتنه منضم اولمازایسه ده دیمکدر (کما قال ابن رواحه) فتح را ایله نقیب وانصاری وبدری وشاعر
ومادح حضرت رسالتدر (بیت) لولم تکن فیه ایات مبینة * لکان منظره ینبیک بالخبر) مبینة کسر وفتح تحتیه ایله واصل
ینبیک ینبئک بالهمز اولوب ضرورة اسکان بعدذا ابدالی تجویز اولندی یعنی اول حضرتک شاننده آیات ظاهره
ومعجزات باهره وجوده اولمیدی ینه انک رؤیة ظهوری رسالتنی پیام داده اولوردی حاصلی وجه دلارا سنده
رخشنده اولان صدق نشان وسعادت ایة نور رسالتی تفسیر ایدردی شیخ تقی الدین بن تیمیه بیت مذکوری مع تغییر
شطره الثانی حسان بن ثابت رضی الله عنه جنابنه اسناد بیورمشلردرکه لولم تکن فیه ایات مبینة * کانت بدیهته
تأتیه بالخبر) شاید نوادر فی المبنی ایله جمعی ممکن اوله (وقد آن ان نأخذ فی ذکر النبوة والوحی والرسالة وبعده نشرع
فی معجزة القرآن ومافیه من برهان ودلالة) فتح وکسر داله (ثم فی هذا الباب ثلاثون فصلا) یعنی اول حضرتک
حالة ولایة ووحی ونعت رسالتی نقلنه شروع عمز قریب اولوب بعد فراغ هذا لسان معجزهٔ قرآن عظیم الشان واکه
تعلق ایدن حجت وعلامات وبیانه بدء ایدرز بعد ما باب مشار الیه بی فصل معجزا صلی جامعدر بقول تلمسانی صدر
بابدن بومحله دک رسیدهٔ پایان اولان کلام بر فصل ایله عد اولندیغی حالده حد ثلاثین ایله تمام اولور والسلام

(فصل)

(اعلم ان الله جل اسمه قادر علی خلق المعرفة فی قلوب عباده والعلم بذاته واسمائه وصفاته وجمیع تکلیفاته ابتداء دون
واسطة لو شاء) معلوم عزتک اولسونکه حق سبحانه وتعالی هر معارف جزئیه یی علی وفق مراده بنده لری قلوبنده
خلق وذات اسنی واسماء حسنی وصفات علیا وجمیع اوامر ونواهی سنه تعلق ایدن علم کلی واجمالی جذبة
من جذباته افاضه سیله اولا بلاواسطة ایجاد وانشایه مشیت وحکمتی اقتضا وتعلق ایتسه قادردر (کما حکی عن
سنته فی بعض الانبیاء) نیجه پیغمبرانده اول معارفک وقوع ظهوری روایت اولندیغی اساوروی عن بعض الاولیاء
من امته صلی الله علیه وسلم حصل لهم اللدنی من الالهام الالهی فی امور خارقة للعادة ظهر تحققها عند اصحاب
الارادة (وذکر بعض اهل التفسیر فی قوله تعالی وما کان لبشر ان یکلمه الله الا وحیا) ای وحی الالهام او رؤیا المنام
(وجائز ان یوصل الیهم جمیع ذلک بواسطة تبلیغهم کلامه وتکون تلک الواسطة اما من غیر البشر کالملائکة مع الانبیاء
او من جنسهم کالانبیاء مع الامم) معنای ایهٔ شریفه که حق جل وعلا بشردن برینی کندویه کلیم اتخاذ ایتسنه بشر
ایچون طاقت وقدرت نایاب درمکر وحی الهام ویا رؤیای منامله کلام ایلیه مادر موسی علیهما السلامه وقوعی
کبی پس بومقامده ارباب تفسیردن بعضیلر بیورمشلرکه بروفق حکمة ارادة الله تعلق ایدنصکره قوة قاهره سنده
ممکندرکه علوم کلیه ومعارف جزئیه یی ملک ونبی وساطتیله عبادنه کلامنی تبلیغ ایلیه واول واسطه یا من غیر البشر
فرشتکانک پیغمبرانه وساطتی اسا اوله ویا بنه جنس بشردن انبیانک امتلرنه توسطی کبی (ولا مانع لهذا من دلیل
العقل) حالة ابتداء وحالة واسطه دن ذکر اولنان امرک امکانته دلیل عقلیدن مانع یوقدر (واذا جاز هذا ولم یستحل)
عقلا ونقلا جوازی مقرر اولدیسه محال عد اولنمز (وجاءت الرسل بما دل علی صدقهم من معجزاتهم وجب تصدیقهم
فی جمیع ما اتوا به) وپیغمبران معجزات باهره دن صدق رسالتلرینه داله امورله تشریف لری تحقق بولوب مرسل الیهم
اوزره جمیع اورده انلری تصدیق واجب اولدی (لان المعجزة مع التحدی من النبی قائم مقام قول الله تعالی صدق
عبدی فاطیعوه واتبعوه وشاهد علی صدقه فیما یقوله) زیرا نعت نبوت صحیح اولان ذاتدن طلب معارضه برله
ظهور معجزه باری تعالینک قولی وپیغمبرم دعواسنده صادقدر اصول وفروع شریعتده اکه انقیاد وفرمانبر اولک
دیو شهادتی مقامنه قائم واول پیغمبرک تحقیق دعوتنه شاهددر (وهذا کاف والتطویل فیه خارج عن الغرض
فمن اراد تتبعه وجده مستوفی فی کتب ائمتنا رحمهم الله تعالی) یعنی مدعی یه بو رتبه اقامهٔ بینه وافیدر بومقامده

تطویل بحث وکلام حیطهٔ مرام اصلیدن بیرون درو کما ینبغی استقصا واستطلاع ایدن ائمهٔ دین حضراتنک مصنفاتنده
استیفای حظ ایله ظفریاب اولور (فالنبوة فی لغة من همز) بین القراء امام نافع (مأخوذة من النبأ وهو الخبر) لفظ نبوت
مهموز قیلنلرک لغتنده نبأدن اخذ اولنمشدرکه نبأ خبر معناسنه درونبأ تارة همزه ایله تعدیه ایدر انبؤنی باسماء ایة
شریفه سنده ورودی اسا ویا بالتضعیف نبیء عبادی کریمه سی کبی (وقد لا یهمز علی هذا التأویل تسهیلا) وکاهی
مع بقائه علی هذا المبنی تخفیفا مهموز قیلنمز (والمعنی) هر دو قراءة اوزره معنی دیمک اولورکه (ان الله اطلعه علی غیبه
واعلمه انه نبیه فیکون نبیا منبأ) ضم میم وسکون نون وفتح موحده وهمزهٔ منونه ویا فتح نون وتشدید موحده ایله یعنی
حق تعالی اول ذاتی بعض مغیباتنه مطلع وپیغمبری اولدیغن اعلام ایلدی پس منبی نبی لفظی خبرویرلمش معناسنه
درکه فعیل بمعنی مفعول ولو کان علی زنة مفعل (او یکون مخبرا عما بعثه الله به ومنبئا) تخفیف وتشدید باء موحدهٔ
مکسوره ایله ای معلما (بما اطلعه الله تعالی فعیل بمعنی فاعل) یاخود نبی حقک انی ارسال بیوردیغی اموردن خبررس
ومطلع قیلدیغی شیئی اعلام ایدیجی معناسنه اولور (ویکون عند من لم یهمزه من النبوة) فتح نون وسکون موحده ایله
وهو ما ارتفع من الارض او بمعنی الرفعة) مهموز قلمیانلر عندنده لفظ نبی نبوتدن مأخوذدرکه لغتده وجه ارضدن
مرتفع اولان شیئ ویا مطلقا رفعت معناسنه در (ومعناه ان له رتبة شریفة ومکانة نبیهة عند مولاه منیفة) ضم میم
وکسر نون ایله ای زائدة او مرتفعة من اناف اذا اشرف والحاصل طبق مبنی اوزره معنی برای نبی جای بالاودرگاه
کبریاده رتبهٔ والا صورتنما اولدیغی مناسبتی ایله در (فالوصفان فی حقه مؤتلفان) خبرورفعت معنالرندن وبناء مفعول
فاعل مبنالرندن هردو وصف شان نبیده مجتمعان بل متلازماندر (واما الرسول فهو المرسل ولم یأت فعول بمعنی
مفعل فی اللغة الا نادرا) اما رسول انفاذ حکم خدا ایچون قبل مولادن عباد مکافینه فرستاده قیلنمش معناسنه در
اما فعول وزنی لغتده مفعل معناسنک ورودی نادر الوقوعدر (وارساله) لیس الحقیقی بل علی وجه حکمی
(هو امر الله) تعالی (له بالابلاغ الی من ارسل الیه) ارسال رسول مرسل الیهم اولانلره تبلیغ اوامر خدای جلیلله
فرمان یزدانیدر وارسال دخی کاهی ملائکه وساطتی وکاهی بدون الواسطه وقوع یافته در (واشتقاقه من التتابع
ومنه قولهم جاء الناس ارسالا) بفتح الهمزة جمع رسل بفتحتین (اذا تبع بعضهم بعضا) من جهة المبنی اخذ واشتقاق
رسول من حیث المعنی تتابعدندر واداة عرب ندرکه خلق پی در پی بلوک بلوک ویکدیکره تبعا کلد کلرنده جاء الناس
ارسالا دیه لری بو معنادن مستفاددر (فکانه) ای الرسول (الزم) صیغهٔ مجهولله (تکریر التبلیغ) نصبله مفعول
ثانی الزم وبعض نسخده التزم تکریر التبلیغ واقعدر کو یا رسول تکرر تبلیغ واعاده سیله الزام ودرعهده
قیلندی (او الزمت) وفی نسخة والتزمت (الامة اتباعه) ویا امت اول رسوله اتباع ایله ملزوم وانقیاد یله ملتزم قیلنمشی
اجلندن بحسب اللغة تتابع معناسی مناسبة روا کورلیه (وهذا بیان التفرقة بین النبی والرسول) بحسب المبنی
وعلی مقتضی اصل اللغة فی المعنی (واختلف العلماء هل النبی والرسول بمعنی واحد او بمعنیین) اما بحسب الاصطلاح
الشرعی او العرفی نبی ایله رسول برمعنایه مترادفین میدر ویانبی اعم ورسول اخص اولغله متغایرین میدر دیو علما
کروهٔ اختلافه راهی وسالک اولدیلر (فقیل هما سواء) کل منهما انسان اوحی الیه بشرع مجدد او غیر مجدد تعریفیله
ایکیسی برمعنایه در دینلدی (واصله) باعتبار المبنی اصل معنی (مأخوذ من الانباء وهو الاعلام) اخباردن
مأخوذ اوله کی اعلامدر (واستدلوا) یکدیکر معناسنه اولدیغن استدلال ایلدیلر (بقوله تعالی وما ارسلنا من قبلک
من رسول ولا نبی فقد اثبت لهما الارسال معا) حق جل وعلا فرقان مجیدنده نبی ورسولدن هر بری ایچون
ارسالده معیت اثبات ایلیوب برای عطف بینهماده مغایرتله حکم قیلمدی (ولا یکون النبی الا رسولا ولا الرسول
الا نبیا) نبی اولماز الا رسول ورسول اولماز الا نبی دیدیلر بو مقامده ارسال معنای لغوی اوزره بعث واظهار در معنای
اصطلاحی مراد دکلدر (وقیل هما مفترقان من وجه) ونبی ورسول من وجه مفترقان ومن وجه مجتمعاندر دینلدی
فلا جرم عطف فی الجملة تغایر اقتضا ایدر لاسیما مع وجود لا المزیدة للتأکید (اذ قد اجتمعا) قضیهٔ مطویه ایچون تعلیلدر
(فی النبوة التی هی الاطلاع علی الغیب والاعلام بخواص النبوة او الرفعة بمعرفة ذلک) یعنی نبی ورسول ماده لری
نبوت مهموزه اولوب یعنی امور غیبیه یه اطلاع وغیر یلرده نایاب اولان امور ایله اختصاصلرنده برمعنایه جمع ویا شان
نبوت ورسالتی عرفانله رفعتده اجتماع ایلدیلر (وحوز درجاتها) ای احاطة مرتبة کل منهما (وافترقا فی زیادة
الرسالة للرسول) برای رسول زیاده کی رسالت اختصاصیله بینهما مفترقاندر (وهو الامر بالانذار والاعلام) عطف
تفسیر ویا انذاردن اخص اولورکه تبشیر وتبیین احکام اسلامی شاملدر (کما قلنا) یعنی رسالت برامری اعلامدر انذن
حذر اوانه وتبیین احکام اسلامدر تکم فیما سبق بیان کلام ایلدک (ووجهتهم) من وجه اجتماع ومن وجه افتراقه

نبی ورسول میانه‌سن فرق ایدن اصحاب قیلك مستندو دلیللری (من الایة نفسها) بعینها اية متقدمه جهتندندرکه (التفریق بین الاسمین) ای ضرورة کون المعطوف غیر المعطوف علیه کما هو الاصل فی تغایر المتعاطفین (ولو کانا شیأ واحدا لما احسن تکرارهما فی الکلام البلیغ) رسول ونبی شیء واحد وبر معنایه اوله‌لردی قرءان بلاغت عنوانده تکرری مستحسن اولمیدی (قالوا والمعنی وما ارسلنا من رسول) وفی نسخة من نبی (الی امة) ای مأمور بالعبادة والدعوة (او نبی لیس بمرسل الی احد) ای مأمور بالعبادة فقط فالاول کامل والثانی مکمل فهو اخص وذاك اتم واعم (وقد ذهب بعضهم الی ان الرسول من جاء بشرع مبتدا) علمادن بعض بو معنایه ذاهب اولدیلرکه رسول بر شرع مجدد ایله بعث اولنان ذاتدرکه کندودن مقدم اولان شرع شریفی تقریر وتأیید ایله اولمیه (ومن لم یأت به فهو نبی غیر رسول وان امر بالابلاغ والانذار) دخی شول ذاتکه مجدد بر شرع ایله تشریف اتمیه همان موحی الیه اوله اول ذات رسولك غیری نبیدر اگرچه ابلاغ وانذارله مأمور اولسون زیرا احکام واثاردن زیادهٔ فاضله ایله ورود وقدوم ایتمشدر دیدیلر (والصحیح الذی علیه الجماء) فتح جیم وتشدید میم ممدوده ایله (الغفیر) غین معجمه وفاء ایله جمع کثیر وجماهیر یعنی رسیدهٔ درجهٔ صحت اولان قول که اتفاقکردهٔ جمهوردر (ان کل رسول نبی ولیس کل نبی رسولا) بتحقیق هر رسول نبیدر اما هر نبی رسول دکلدر زیرا نبی انسان موحی الیه درکرك تبلیغله مأمور اولسون ویا اولمسون اما رسول بر نبیدرکه تبلیغ رسالتله مأموردرکرك اول رسالت تقدم ویا تجدد ایتسون (واول الرسل آدم) مرسلین زمرهٔ جلیله‌سنك بیشرو وپیشقدم واولی صفی الله ابو محمد آدم علیه الصلاة والسلامدرکه اهل ایمان اولان اولادکرامنه ارسال قلندی وشیث وادریس منوال محرراوزره مرسلدر امانوح علیه السلام کفار قومنه اول فرستادهٔ حقدر (وآخرهم محمد صلی الله علیه وسلم بالاجماع) ولکن رسول الله وخاتم النبیین جلیله‌سی شهادتیله والحاصل اول رسل ادم واخری خاتم علیهما سلام الله الاتم الاکمل حضرتلریدر (وفی حدیث ابی ذر عنه) کما رواه احمد وابن حبان (ان الانبیاء مائة الف واربعة وعشرون الف نبی وذکر ای النبی علیه السلام ان الرسل منهم ثلثمائة وثلاثة عشر جم الغفیر) ای جمع کثیر فهو من باب مسجد الجامع (اولهم آدم) یعنی انبیاء علیهم التحایا یوز یکرمی درت بیك وانلردن رسالتله مبعوث اوچیوز اون اوچ ذوات عالیشانلردرکه اولی ادم صلوات الله علیه وسلامه جنابلریدر دیمشلردیلر نادره کو یان ار باب عرفاندن منقولدرکه عدد مرسلین حروف محمد اسمندن مستخرج جدرهر برحرفك بینه‌لریله که ظواهر جلیه وبواطن خفیه اسم محمددر تعداد اولندقده فی الحقیقه اوچیوز اون اوچ عدد حاصل اولدیغی سر عجیبدر (وقد بان لك معنی النبوة والرسالة ولیستا عند المحققین ذاتا للنبی ولا وصف ذات) یعنی بتحقیق معنای نبوت ورسالت سکا ظاهر وبدیدار اولدی پس نبوت ورسالت نبی ایچون ذات وذواتله قائمه وصف دکللردر (خلافا للکرامیة) تشدید راویاء تحتیه ایله محمد بن کرام بن شداده منسوبدر (فی تطویل لهم وتهویل) ای تخییل (لیس علیه تعویل) یعنی کرامیه مذهب ناحقی خلافیدرکه انلر سوی الوحی نبوت ورسالت ذات رسوله قائمه صفتلردر دیدیلر وکثرت تعلیل وتخییللریندن من جهة الدلیل کلامی نظام کرامیه‌یه اعتماد یوقدر قال التلمسانی ان الکرامیه قائلون بان الانبیاء والرسل مجبولون علی النبوة والرسالة وانهم انبیاء مذ خلقوا من دون ان یوحی الیهم واستدلوا علی ذلك بما روی عن ابی هریرة قال قالوا یا رسول الله متی وجبت لك النبوة قال وآدم بین الروح والجسد (واما الوحی) معانی وحی صوت خفی والهام واشارته اطلاق اولندیسه ده (فاصله الاسراع) دراصل سرعت ایتمك معناسنه‌در (فلما کان النبی یتلقی ما یاتیه من ربه بعجل سمی وحیا) وقتا جنس نبی قبل رحمانندن شرفیافتهٔ صدور بولان امری سرعتله اخذ وتلقی ایلدیکندن وحی تسمیه قلندی (وسمیت انواع الالهامات تشبیها بالوحی الی النبی) دخی افراد انسان وحیواندن وارده اولان الهامات انواعنه وحی تسمیه‌سی عجله ایله اخذ وتلقی‌ده نبی‌یه وحی برله تشبیه جهتندندر واوحینا الی ام موسی ان ارضعیه واوحی ربك الی النحل ایات جلیله‌سنده ورودی اسائی ملهم عجله ومسارعتندن ناشی اول الهامه دخی اطلاق اولندی (وسمی الخط وحیا لسرعة حرکة ید کاتبه) کاتبه دخی وحی تسمیه اولندیغی دست کاتب سرعه حرکتندندر (ووحی الحاجب والخط لسرعة اشارتهما) ابروان وکوشهٔ چشمك وحی تیز حرکت وسرعت اشارتلرندن ناشیدر (ومنه قوله تعالی فاوحی الیهم ان سبحوا بکرة وعشیا ای اومی ورمز) یعنی اشارت مطلقه اوزره وحیك اطلاقی قبیلندندر ایتده ورودیافته لفظ فاوحی یعنی احد اعضاسیله ایما واشارت ایلدی دیمك معناسنه‌در (ومنه قولهم الوحا الوحا) فتح واو ومد وقصرله افرادی مدله وتکریری قصر ومدله وتکریر برای مبالغه‌در ونصبه علی الاغراء (ای السرعة السرعة) ضم سین ویا فتحله الزموها معناسنه یعنی وحیك سرعتله اشارت معناسنه ورودی ایچون عربك الوحا الوحا قولیدرکه سرعت معناسنه اولور (وقیل اصل الوحی السر والاخفاء)

دخی اصل وحی سر نهفته وپنهان دینلدی (ومنه سمی الالهام وحیا) وحیك سر اولمسی مقتضاسنجه الهام دخی اهالنك غیری‌یه خفی ونهان اولمغین وحی دینلدی * وحی حق والله اعلم بالصواب * ومنه قوله تعالی وان الشیاطین لیوحون الی اولیائهم ای یوسوسون فی صدورهم لاغوائهم (ومنه قوله تعالی واوحینا الی ام موسی ای القی) صیغهٔ مجهول ویا معلومله (فی قلبها ان ارضعیه) شان جلالنجزله مادر کلیمك قلبنه الهام ویا منامها القا ایله من وامر ایلدك ولدنی ارضاع ایلیه دیو بیورملری معنای وحی سر والهامدندر (وقد قیل ذلك) دخی الهام ویا منام معناسنه ذکراولنان خصوصده دینلدی (فی قوله تعالی وما کان لبشر ان یکلمه الله الا وحیا ای ما یلقیه فی قلبه دون واسطة) یعنی الهاما او مناما بلا واسطة قلب بشره القا ایدرکه واقعهٔ قلبیه‌یه مختصه‌در

فصل

(اعلم ان معنی تسمیتنا ما جاءت به الانبیاء معجزة) تاء معجزه برای مبالغه‌در یعنی خارقة للعاده اولان ایاتدن پیغمبران حضراتنك اتیان بیوردقلری علاماته معجزه تسمیه ایتمزلك معناسی (هو ان الخلق عجزوا) فتح جیمله لغة فصیحه‌در (عن الاتیان بمثلها) مرسل الیهم اولنلر اول اعجاز نظیرینی اتیانه قادر اولمیه (وهی علی ضربین ضرب هو من نوع قدرة البشر فعجزوا عنه) معجزه مقدورة للبشر وغیر مقدوره اولمق حیثیتله ایکی صنف اوزره‌در بر نوعی فی الجمله ویا قوهٔ تقدیر خلق قدرت اوزره مقدور بشر نوعندن اولوب بناء علی صرفتهم اتیاندن عاجز اولهلر (فتعجیزهم عنه فعل الله تعالی دل علی صدق نبیه) باری تعالینك انلری صرف توجه ایله اتیان مثلندن تعجیز بیورمه‌سی فعل حقدرکه پیغمبرینك دعوای رسالتنده صدق عبدی قول شریفی مقامنده راستی نبوتنه دلالت ایلدی (کصرفهم عن تمنی الموت) قل ان کانت لکم الدار الآخرة عند الله خالصة من دون الناس فتمنوا الموت ان کنتم صادقین ایهٔ کریمه‌سیله یهود عنودك مرکی طالبلرندن صرفی کبیدر بعد ذا حال یهوددن ولن یتمنونه ابدا ایتمیه سیله خبر داده اولمشدر (وتعجیزهم) جمله صرفهم اوزره عطف اولور (عن الاتیان بمثل القرءآن علی رأی بعضهم) دخی مشرکین وغیرهم قرءآن مانندی ایله اتیاندن اعجازدر (بناء علی صرفهم کالنظام من المعتزلة) امدی انلرك اتیاندن عجزی قرآنك فصاحت وبلاغت وغرابت وجزالت اسالیب وترکیبنده علو درجه‌سی وسابقا ولاحقا امور غیبیه‌یی تضمنندن ناشی من جهة المبنی والمعنی معجزه‌در (ونحوه) کتعجیزهم عن نحو الاتیان بمثل القرءآن من سائر خوارق العادة (وضرب هو خارج عن قدرتهم فلم یقدروا علی الاتیان بمثله کاحیاء الموتی) معجزه‌نك دیکر صنفی بشردن خارجدرکه بالکلیه نظیرینی اتیانه قدرتیاب اولمدیلر مرده‌یی زنده قلمق کبی زیرا افعال بشر وملك جنسندن حصول پذیر دکلدر امادم معجز مسیحا ایله مرده کانك حیات تازه بولملری قدرت پرورد کار ایله حضرت روح الله علیه السلامه معجزه‌در (وقلب العصا حیة) وعصانك ماره قلب اولمسیکه موسی علیه السلامك فرعون بیعون ماده‌سنده ظهور ایدن معجزهٔ باهره‌سیدر (واخراج ناقة من صخرة بلا واسطة واسباب معهودة) سنك خارادن صالح علیه السلام ناقه اخراج بیوردیغی معجزه (وکلام شجرة) قبل رب کریمدن موسی الکلیم علیه السلامه درختك کویا اولمسیدر (ونبع الماء من الاصابع) وفی نسخة من بین الاصابع میانهٔ انکشت مصطفی صلی الله علیه وسلم حضرتلرندن اب ناب روان اولمسی (وانشقاق القمر) اقتربت الساعة وانشق القمر نص جلیلیله اشارت سلطان رسالتله ماه منیرك دونیم اولمسی ومانندی آسا که (مما لا یمکن) وفی نسخة مما لا یجوز (ان یفعله احد الا الله تعالی فکون ذلك علی ید النبی صلی الله علیه وسلم من فعل الله تعالی وتحدیه من یکذبه ان یاتی بمثله تعجیز) وفی نسخة تعجیزله یعنی باری تعالیدن غیری بر فردك فعله کتورمسی جائز وممکن اولمین خوارقدنکه صنف معهود صورتا دست پیغمبریدن ظهوری حقیقت جناب کبریادن اولوب دعوای رسالتنه اسناد دروغ ایدنلره اول امرك نظیرینی اتیانله تحدی تعجیز اولور (واعلم ان المعجزات التی ظهرت علی ید نبینا صلی الله علیه وسلم ودلائل نبوته وبراهین صدقه من هذین النوعین معا) معلوم اوله‌که دست معجز نمای سلطان انبیا علیه التحایا اوزره ظهور یافته اولان شق قمر ومجیء شجر وتسلیم حجر مانندی معجزاتکه مقدور بشر وغیر مقدور صنفنك کلیسندن وقوعی دعوای رسالت واعلام حجتنه شواهددر اما آوان ولادت وقبل البعثه صدور یافته سقوط طاق کسری وخرور اوثان واظلال غمام امثالی خوارق ارهاصاتدن معدوده‌در (وهو اکثر الانبیاء معجزة وابهرهم اية واظهرهم برهانا کما سنبینه) خاتم الانبیاء والرسل صلی الله علیه وسلم من جهة الاعجاز پیغمبرانك بسیار ترینی وعلامت وحجت قبلندن انور واظهر یدرنته کیم فرد افراد معجزات شریفه‌لرین قریبا بر فصل معجز اصل ایله سر دو بیان ایده‌رز (وهی فی کثرتها لا یحیط بها ضبط فان واحدا منها وهو القرءآن لا یحصی) صیغهٔ مجهولله (عدد معجزاته بالف ولا الفین ولا اکثر) وکثرهٔ معجزهٔ حضرت جزئیاتنی حفظ بیرون حیطهٔ شماردر ازجمله

معجزاتدن بریسی معظم معجزه اولان قرءآن عظیم الشاندرکه عدد معجزاتی بی حد وحصا هزارودر هزارودخی
بسیارله تعداد خارج ازامکاندر (لان النبی صلی الله علیه وسلم قد تحدی بسورة منه فعجز) بصیغة المجهول (عنها) زیرا
رسول اکرم صلی الله علیه وسلم سور قرءآندن اقصر سوره ایله طلب معارضه ایلدی جمیع اهل معانی وبیانانی
اتیاندن عاجزوفرومانده اولدیلر (قال العلماء اقصر السور انا اعطیناک الکوثر الخ) علماء عظام اقصر سورهٔ قرءآن
باعتبار الحروف والکلمات سورهٔ کوثردر دیدیلر (فکل آیة اوآیات منه بعددها وقدرها معجزة ثم فیها) فی سورة الکوثر
(نفسها معجزات علی ماسنفصله فیما انطوی علیه من المعجزات) یعنی قرءآن جلیلدن هرآیه وآیات بعددها معجزه در
وبعینها سورهٔ کوثر بخصوصها معجزه اولورکه قرآنک محتوی اولدیغی معجزاتدن قریبا تفصیل وبیان ایدرز
(ثم معجزاته صلی الله علیه وسلم علی قسمین) بعدذا عندمزده ثابته اولان معجزات حضرت قطعی الحصول وباظنی
الوصول اعتبار ایله دوقسم اوزره در (وقسم منها علم قطعا) علم ماضی مجهول و یا مصدر وقطعا صفة مصدر (ونقل
الینا تواترا) وفی نسخة متواترا (کالقرءآن فلا مریة) کسر وضم میمله (ولا خلاف بمجیء النبی به وظهوره من قبله)
کسر قاف وفتح موحده ایله جهة معناسنه عطف تفسیردر (واستدلاله بحجته وان انکر هذا معاند جاحد) ای منکر
وملحد (فهو کانکاره وجود محمد صلی الله علیه وسلم فی الدنیا) قسمیندن بریسی علم قطعیله معلوم وشهرت وتواتری
بره منقوله در قرءآن کریم اسا امدی پیغمبرک تلک المعجزه ایله تشریفی وانک جهتندن ظهوری وقصد محجت وصدق
نبوتنه قرآنله استشهاده ریب وکمان نایابدروبین آئمة الائمه خلاف ناپیدا اگر معجزاتک جانب نبویدن ظهوروانتدلالنه
ملحد ومعاند انکار ایدرسه وجود پرکرم وجود محمد ومحمودی عالم دنیاده انکار کبیدر (وانما جاء اعتراض الجاحدین
فی الحجة به فهو فی نفسه وجمیع ماتضمنه من معجز معلوم ضرورة ووجه اعجازه معلوم ضرورة ونظرا) عبارتده تکرار
صریح هویدا اووجه اعجازه مفهوم ضروریه ونظریه ایله تعبیر مقامه جسبان ایدی والحاصل منکرین وملحدین
اعتراضی اکا حجت اولمقده در پس حدذاتده قرءآن وسوره آیاتندن تضمن ایلدیکی معجزات بدیهه معلوم وسلاسة
مبنی وجزالة معنی ونظم آیات والفت کلماتله وجوه اعجازی نظریه وضروریه مفهومدر (کماسنشرحه) ای نبین ذلک
القدر (قال بعض ائمتنا) ائمة المالکیه (ویجری هذا المجری علی الجملة انه) فاعل یجری (قدجری علی یده) وفی نسخة
علی یدیه (صلی الله علیه وسلم آیات وخوارق عادات اذلم یبلغ واحد منها معینا القطع) بالنصب (فیبلغه جمیعها فلا
مریة فی جریان معانیها علی یدیه ولا یختلف مؤمن ولا کافر انه قدجرت علی یدیه عجائب) اولی اولان بلاحرف لامؤمن
وکافر تعبیری ایدی (وانما خلاف المعاند فی کونها من قبل الله وقد قدمنا کونها من قبل الله تعالی) محصول کلام
علم قطعیله معلوم وتواترا منقول اولان قسم مجراسنه باعتبار المعنی فی الجمله بودخی جاری اولورکه اول حضرتک
ید مؤیدنده علامات وکرامات جاریه اولوب مشخصا ومعینا علم قطعی یه اول خارقه دن بری رسیده اولمدیسه ده بنه
باعتبار معانیها کلیسی علم یقینی یه پیوسته قیلورکه لاشک اول حضرتک یدندن جریان ایلدیکنه مؤمن وکافر اختلاف
ایتمز همان معاندلر موحده مخالفتی عجایب مذکوره نک قبل حقدن برحق ظهورنه عدم اعتقادلریدرکه اول حضرتنه
شاعر وباساحر دیکندودن صدور یافته اولان خوارق تلقاء نفسندندر دیمه لری ایدی واول خوارقک جانب حقدن
فائضه اولدیغی بحثنی ذکروتقدیم ایتمش ایدک که (وان ذلک بمثابة قوله تعالی صدقت) ومعجزه مع التحدی باری
تعالینک صدقت یاعبدی قول شریفی مثابه سنده در (فقد علم وقوع مثل هذا ایضا من نبینا صلی الله علیه وسلم ضرورة
لاتفاق معانیها) تقدیم اولنان بحث نفیس مانندی پیغمبرمز حضرتلرندن وقوع معجزه بدیهة معلوم واختلاف
مبانیسندن قطع نظر اتفاق معانی خوارق عاداتله مفهومدر (کمایعلم ضرورة وجود حاتم) بکسر التاء عبدالله بن سعد
الطائی کفراوزره مرد اولوب فرزندی عدی رضی الله تعالی عنه وهمشیرهٔ عدی شرف اسلام وصحبة سید الانام ایله
مشرف اولمشلردر ومسفور حاتم جود وسخاده علم ایدی (وشجاعة عنترة) فتح عین مهمله وسکون نون وفتح تاء فوقیه
وراء ایله ابن معاویه بن شداد العبسی درکه فرسان عرب ایچره شجاعتله شهرتیاب ایدی کشجاعة علی رضی الله عنه
ایله ایراد مثل خوش آیند مایدی زیرا حیدر کرار عرب وعجم بینده شجاعت وشهامتله فرید روزکار ایدی (وحلم
احنف) فتح همزه وسکون حاء مهمله وفتح نون وفا ایله ابن قیس التمیمی رضی الله عنه در عصر رسالتپناهده رفع سر
انکشت اسلام ایلیوب انجق روایت وقوع یافته دکادر صحابی مخضرمیدر وقال صاحب القاموس تابعی کبیر
(لاتفاق الاخبار الواردة عن کل واحد منهم علی کرم هذا) یعنی حاتما (وشجاعة هذا وحلم هذا) فاشار الی کل بما
للقریب تنزیلا فی ذهنه منزلته (وان کان کل خبر بنفسه لایوجب العلم ولا یقطع بصحته) نته کیم جود حاتم وشجاعة
عنتره وحلم احنفدن هر برینک سخاوشجاعت وحلم خصوصنده عند المؤرخین اخبار وارده اتفاقیله ضرورة معلوم

عالمیان اولدیغی کبی اماهر برینک خبروا ثری بانفراده علم قطعی ایجاب ایتمز منفرداهر برندن هر عصر وطبقه ده عدم
تواتر برله صحتنه قطع وجزم لازم (والقسم الثانی) معجزات حضرتدن قسم دوم (هو مالم یبلغ مبلغ الضرورة والقطع)
علمی ضروری بدیهی وفکری قطعی مقدارنه رسیده اولمیاندر (وهو) قسم مشارالیه که جنس منزله سنده در (علی
نوعین) ایکی نوع اوزره جایکیر اولور (نوع مشتهر منتشر) صیغ فاعله (رواه العدد الکثیر وشاع الخبر به عند المحدثین
والرواة ونقلة السیر) نقله جمع ناقل وسیر جمع سیرة (والاخبار) بفتح الهمزة (کنبع الماء من بین اصابعه وتکثیر الطعام)
یعنی برنوعی عند الخاصه مشتهر وعند العامه منتشر درکه صحابی وتابعیندن جمع کثیر آنی روایت ایدوب مخرجین
ومصنفین عندنده اول نوعله خبر شیوع یافته راویان آثار وناقلان سیر واخبار اول سرچشمهٔ زلال رسالتک انکشت
شریفی میانه سندن آب صافی فوران واندلنشراب وطعامک بسیار وبی پایان اولدیغی معجزه لری آسا شهرتیابدر (ونوع
منه اختص به الواحد والاثنان ورواه العدد الیسیر ولم یشتهر اشتهار غیره لکنه اذاجمع الی مثله اتفقا فی المعنی واجتمعا
علی الاتیان بالمعجز کماقدمناه) اول قسمک برنوعی دخی شهرتیاب اولمیوب بیک دوروایته مختص وجمع قلیل روایت
ایلیه قسم مذکورسائرینک شهرتیله اشتهار تام بولمدی امامبنی ومانندیله جمع اولنسه ثبوت اعجاز معناسنده اتفاق
واتیان بالمعجز ایله اجتماع ایده لر حاصلی بالاده تقدیمز وجهی اوزره غیرمشهور اولنلر یکدیکره ضم والحاق اولندقده
مرتبهٔ قطعی افاده ایدر (قال القاضی ابوالفضل انا اقول صدعا بالحق) ای جهرا (ان کثیرا من هذه الآیات المأثورة عنه
صلی الله علیه وسلم معلومة بالقطع) یعنی سخن برحق ایله کویا اولورمکه فخرعالم صلی الله علیه وسلم جنابندن مرویه
اولان کلام شجر وسلام حجر مانندی وارادات ولوکانت واحدا فی المبنی اما تواترا ایله معنی علم قطعی برله مشهوره
ومعلومه در (اما انشقاق القمر فالقرءان نص بوقوعه واخبر عن وجوده ولا یعدل عن ظاهره الا بدلیل) اماماه منیرک
دونیم اولدیغی معجزهٔ باهره سی فی الجمله وقوعنک کلام قدیم اقتربت الساعة وانشق القمر نص عزیزی مثبت وثبوتنی
مخبر درکرچه ظنی الدلاله اما تحقق وقوع وثبوت وجودندن تأویله عدول اقتضا ایلمزمکر ظاهرندن حمل وصرفی
موجب دلیل اوله (وجاء برفع احتماله صحیح الاخبار) آیه جلیله یی ظاهرندن صرفه دال اولان احتمالک دفعنه اخبار
صحیحه وآثار صریحه ورود ایلدی (ولا یوهن) ضم یاء وکسرهاء ایله مخفف ویامثقل اوله یعنی یضعف (عزمنا خلاف
اخرق منحل) ضم میم وسکون نون وحاء مهمله مفتوحه وتشدید لامله (عری الدین) ضم عین وفتح راایله جمع عروة
ومضاف الیه یعنی امر دین ودیانتده تمسک اولنان شیء شکافنه تصدی ایدن جاهل ونادان مخالفی برزم جزم وقصد مزه
وهن وضعف ایراث ایتمز (ولا یلتفت) صیغهٔ مجهول الله (الی سخافة مبتدع) سخافت فتح سین وخاء معجمه ایله رقت عقل
(یلقی الشک علی قلوب ضعفاء المؤمنین) حقدن عدول ایدن اهل بدعتک رقت عقلنه نکاه التفات اولنمزکه ساده دلان
ضعفهٔ اهل اسلام قلوبنه ایقاع شک والقاء ریب ایدر یعنی قلب عوامه شبهه ایراث واخطار ایدن ارباب بدع ونادان ونا
خرد ترهاتنه اعتبار اولنمز (بل نرغم بهذا انفه) نرغم صیغهٔ فاعل متکلم ایله من ارغم انفه اذا الصقه بالرغام بالفتح
وهو التراب والمعنی نذله (وننبذ) فتح نون اولی وکسر موحده ایله ای نطرح (بالعراء) صحراوفضا (سخفه) ضم ویافتح
سین مهمله وسکون خاء معجمه ایله رقة عقل وکثافة جهل محصول سخن بلکه برلوخالک باش بینی مبتدع اولوب آنی
خوار وحقیر ایدرزورقة عقل وبارکران جهالت وحماقتنی بیابان کثافت وحقارتنه انداخته قیلورز (وکذلک قصة
نبع الماء وتکثیر الطعام رواها الثقات والعدد الکثیر عن الجماء الغفیر عن العدد الکثیر من الصحابة) یعنی کثرة رواة
جهتیله انشقاق قمر معجزه سی آسادر اول سحاب عنبر بار شفاعتک انکشت مه شکافندن آب زلال روان واندلک
طعام بسیار وفراوان اولمق قضیه لرینکه رواة ثقاة جمع کثیر تابعیندن وانلر دخی ذوات بسیار صحابه دن نقل وروایت
ایلدیلر قریبا تفصیلی بر فصل ایله معقوددر (ومنها) ای من جملة المعجزات (مارواه الکافة عن الکافة متصلا
ای مارواه الجماعة عن مثلهم فی الکثرة نقلا غیر منقطع اصلا (عمن حدث بها من جملة الصحابة) من بیان
من بعض نسخده من جلة الصحابة کسر جیم وتشدید لام ایله ای اکابرهم (واخیارهم) فتح همزه ویاء تحتیه ایله
مضبوط نسخ صحیحه وبسیار نسخده کسر همزه وموحده ایله مجرور وقوع یافته اما وجه جری غیر ظاهر در شاید
مارواه اوزره عطفله مرفوع اوله (ان ذلک کان فی موطن اجتماع الکثیر منهم فی یوم الخندق وفی غزوة بواط) فتح
وضم موحده ایله جبال جهینه دن برجبلدر (وعمرة الحدیبیة) تخفیف وتشدید یاء ثانیه ایله (وغزوة تبوک) فتح فوقیه
وضم موحده ایله منع وصرف قلنور آخر غزای خاتم الرساله در (وامثالها من محافل المسلمین ومجمع العساکر) یعنی
جمله معجزاتدن جمع غفیر وجمع کثیر یکدیکردن نقل متصل ایله روایت بیوردقلریدرکه اول معجزه ایله تحدیث ایدن
صحابهٔ کرام واکابر ذوی الاحترامدن نقل ایتملریله معجزات مذکوره صحابی وغیریلر مجمعنده غزوهٔ احزاب وبواط وصلح

حديبيه وغزای تبوك وماننده مجالس مسلمين ومعسكرده حدیثنده اول حضرتدن صدور وظهوری شهرت وتواترایله
روایت بیورمامشلردر (ولم یؤثر) صیغهٔ مفعولله (عن احد من الصحابة مخالفة للراوی فیما حكاه ولا انكار لما ذكر)
صیغهٔ مجهولله (انهم راوه منه صلی الله علیه وسلم كما رآه فسكوت الساكت منهم كنطق الناطق) یعنی صحابیء كرامك
برندن قصهٔ مذكوره راوی یسنه مخالفت اولنمق نقل اولنمدی وحضرت سید الوری علیه التحایادن مشاهده ایلدكاری
كبی معاینه وبقیهٔ صحابه امر منقولی انكارا ایتمدی مشاهده ایتمیلر معاینه ایدنلره تعرض ایتمیوب كورمش كبی
اعتقاد قیلدیلر پس اول كروه علیه دن خاموش اولانك سكوتی انلردن روایة راوی منزله سنده اولور (اذهم المنزهون
عن السكوت علی باطل والمداهنة فی كذب) فتح كاف وكسر ذال ویا فتح وسكونیله در (ولیس هناك رغبة ولا رهبة)
امدی اصحاب ذوی الاحترام امر باطل اوزره سكوت ودروغه مداهنه ایله خاموش اولمقدن كنتم خیر امة شهادتی
وخیر القرون قرنی دلالتیله مبرؤن درلر بو مقامده مداراة مع الخلق ومداهنه فی الحق موجب امره اول كروه والامقبت
ایچون میل وطمع وخوف وفزع نا پیدادر (ولو كان ماسمعوه منكرا عندهم وغیره معروف لدیهم لانكروه) اكر
كوشزدلری اولان قصه انلر عندنده منكر ویا فی الجمله غیر معروف اولایدی مسموعلری اولان ماده یی ناقلی اوزره رد
وانكار بیورمده توقف ایتمزلردی (كما انكر بعضهم علی بعض اشیاء رواها بعضهم من السنن والسیر وحروف القرآن)
نته كیم بعض صحابه دیكری اوزره احكامه متعلقه احادیث وشمائل وحروف قرآنده روایت ایتدكاری نیجه شیئی
انكار بیورملری كبی (وخطأ) بتشدید الطاء (بعضهم بعضا ووهمه) بتشدید الهاء (فی ذلك مما هو معلوم) واجتهاد
واستنباطده بربرینی خطایه نسبت ورواياتده وهمه نسبت ایتملری عند ارباب الدرایات مسموع ، راز جمله نوح
بكالینك مصحوب خضر علیه السلام اولان موسی بنی اسرائیله مبعوث موسی علیه السلامك غیریدر دیدیكی قولی
عبد الله بن عباس رضی الله عنهما ردو تخطئه بیورمسی كبی (فهذا النوع كله یلحق) نقل حلبی اوزره فتح یاء
وفتح حا ایله دراما صیغهٔ مجهولله اولمق اظهر واصل دلجیده میم ملحق مقیددر (بالقطعی من معجزاته لما بيناه) یعنی
روایتكرده عددیسیر اولان نوعك جمیع افرادی بعضك روایتی ودیكرلرك سكوتی وقوع اجماع مرتبه سن موزنه اولان
معجزاتدن علم قطعی یه پیوسته اولوب بیان ایلدیكمز وجهله حكمنی نشئه دار اولور (فان هذه الامة لا تجتمع
علی الضلالة وایضا فان امثال الاخبار التی لا اصل لها وبنیت علی باطل لا بد مع مرور الازمان وتداول الناس
واهل البحث من انكشاف ضعفها وخمول ذكرها) اول اخبار امثالیكه موضوعات آسا اصل وفصلی اولمیوب غرض
فاسد اوزره مبتنی دربهر حال مضی اوقات وتداول فی الروايات واهل تفتیش حال رواتله اول اخبار واهیه نك ضعفنی
اظهار وذكرنی اخماد واطفادن لابد اولور (كما یشاهد) صیغهٔ مفعولله (فی كثیر من الاخبار الكاذبة والاراجیف
الطارئة) همزه ویا ایله نته كیم پیام دروغ وحكایات عارضه دن امور بسیارده معاینه اولندیغی كبی (واعلام
نبینا) فتح همزه ایله جمع علم (هذه الواردة من طریق الاحاد لا تزداد مع مرور الزمان الا ظهورا) رایة اقبال آسا
پیغمبر من حضرتلرینك مبنی ظنی مفیده اولان طریق احاددن نكه یكدیكره ضم والحاقله تواتر بولوب معنی علم قطعی
ایجاب ایدر واردات ومعجزاتی زمان كذران ایتمكله احادلك ابرادی ترقی داده اولمزالا مؤید بهایه اجلال وامدادی
جهتندن مزداد اولور (ومع تداول القرون وكثرة طعن العدو) جمع ومفرده مع افراد لفظه اطلاق اولنور (وحرصه
علی توهینه وتضعیف اصلها واجتهاد الملحد علی اطفاء نورها الا قوة وقبولا) واهالی قرون متفرقه نك تداولی
ودشمنانك طعن بسیاری وابطالنه حرصی ومتن واسناد اعتباریله اصل واردات تضعیفی ونور ساطع معجزاتی اطفایه
ظالمك بذل وسع وجد وكدیله یله منصف مذعنه قوة وقبولدن غیری نتیجه ویرمز (ولا الطاعن الا حسرة وغليلا)
فتح غین معجمه ایله حرارة وتشنگی ومعجزات حضرتنه طعنه زن وحرف انداز اولان محرور الفؤاد ایچون ترقی ویرمز
الا هلاكنه مؤدی حرارت وتشنگی برتر اولور (وكذلك) اعلام وواردانی آنامز داد اولور (اخباره عن الغیوب)
كسر همزه ایله (وانباؤه) بكسر الهمزة (بما یكون وكان معلوم من اياته علی الجملة بالضرورة) سرداراصفیا
علیه التحایانك امور مغیباتدن اخباری وپسین وپیشین وآخرین واولین ظهوراندن پیام داده اولملری صدق
وحالات وصحت معجزاتنه داله علاماتندن بدایهٔ عقلیه ایله من غیر نظر الی الطرق المفصله معلومدركه فی الجملة قطعی
الدلاله در (وهذا حق لا غطاء علیه) بو ایسه امر ظاهردر امترا نا پایدر (وقد قال به من ائمتنا القاضی والاستاد) دال
مهمله ویا معجمه ایله (ابو بكر) باقلانی مالكی ویا ابن فورك شافعیدر (وغیرهما) یعنی ماكان ومایكون اخبارنك
وقوعیله اشعریه دن ابو بكر وابن فورك وائمهٔ حنفیه وحنبلیه ومشایخ ماتریدیه قائلین درلر (وما عندی اوجب قول
القائل ان هذه القصص المشهورة فی المعجزات من باب خبر الواحد الا قلة) ای انما هی من خبر الاحاد وهی لا تفید

الاظنا

الا ظنا لا یقینا (مطالعته للاخبار وروایتها) ای ملاحظة هذا القائل (وشغله بغیر ذلك من المعارف) شغل ضم وفتح
شین ویا ضمتینله درای وكثرة اشتغاله اغیر ماذكر من الادلة العقلیة من الالات والادوات العربیة والمعارف الجزئیة
مصنف علیه الرحمه بیورركه معجزات حضرتده وقوعیافته حكایات مشهوره خبر احاددین قائلك احادیث صریحه
واسانید صحیحه یه قلة ملاحظه سنی وادلهٔ نقلیه دن غیری معارفه مشغله سنی عندمده ایجاب ایلدی (والا فمن اعتنی
بطریق النقل وطالع الاحادیث والسیر لم یرتب فی صحة هذه القصص المشهورة علی الوجه الذی ذكرناه) اول كمسه كه
بو بابده اسانید منقوله یه اهتمام وكتب اثار وشمائلی مطالعه ایله اعتنا ایلدی نهج تحریر وطریق تحریر مز اوزره
روایات مأثوره وحكایات مذكوره صحتنه ارتیاب ایتمزكه ذكر اولنان موادمعنی تواتر بابندندر ولو مبنی احادیث
احاددن اولسون (ولا یبعد ان یحصل العلم بالتواتر عند واحد ولا یحصل عند آخر) بعید اولمز مثلا اهل حدیثدن برینك
عندنده علم بالتواتر حصول پذیر اولوب آخرك عندنده حاصل اولمیه (فان اكثر الناس یعلمون بالخبر كون بغداد)
اعجام واهمال دالین ایله (موجودة وانها مدینة عظیمة ودار الامامة والخلافة) یعنی بسیار كمسه خبروسماعله بغدادك
موجوده اولدیغنی بیلورلر وبغداد شهر عظیم وبنا كردهٔ ابی جعفر المنصور العباسیدركه هجرة علیه نك یوز قرق بشنجی
سالنده عمارت اولنوب دار الخلافه وكرسی ممالك عراق عرب اولدیغی كوشزدی اولمشدر (وآحاد من الناس لا یعلمون
اسمها فضلا عن وصفها) اما كاف عالمده بعض كمسنه لر بغدادك مقر خلفا وتختگاه ملوك اولدیغندن قطع نظر نامنی
بیله ایشتممشدر (وهكذا) بغدادی نیجه سی بیلوب ونیجه لر بیلمدیكی كبی (یعلم الفقهاء من اصحاب مالك بالضرورة وتواتر
النقل ان مذهبه ایجاب قراءة ام القرآن فی الصلاة للمنفرد والامام) ای دون المأموم مثلا مذهب مالكه سالك
جناب مالك رضی الله عنه مقلدی فقیهلر من غیر احتیاج الی التفكر بدیههٔ ضروریه ایله یاد اشتملریدركه مقتضای
مذهب مالك من غیر البسمله سورهٔ فاتحه نك نمازده منفرد وامام ایچون قراءتی دائرلردر (واجزاء النیة فی اول لیلة
من رمضان عما سواه) وماه رمضاندن اول كیجه سنده صومه نیت بواقی لیالی سندن اكتفا ایلدیكن فقهاء مذهب
مالكیه بدیهة بیلورلر (وان الشافعی یری تجدید النیة كل لیلة) شافعی رضی الله عنه هرشب ماه روزه تجدید نیتی
واجب كوردیكن اصحابی عندنده بدیهة معلومدر (والاقتصار فی المسح علی بعض الرأس) دخی امام شافعی رأسك
بعضی اوزره مسحی اقتصار بیورر اما مالك كل رأسه احتیاطا وجوب مسحه سالك وابو حنیفه رضی الله عنه
ربع رأسه مسح روا بیورر (وان مذهبهما القصاص بالمحدد وغیره) وامام مالك وشافعی امر قصاصده التجرح وقتل
تیغ وسنان ودشنهٔ آهنین اولسون ویاسنك وعصا امثالی غیر محدد الاتله قصاصی جائز كورورلر (وایجاب النیة
فی الوضوء) وآبدست اولانده نیتك وجوبنه ذاهبلردر (واشتراط الولی فی النكاح وان ابا حنیفة یخالفهما فی هذه
المسائل) مسائل مذكوره ده ابو حنیفة النعمان رضی عنه المنان مالك وشافعی جوز یا بالخیر الوفی جنابلرنه مخالفه
ایدر (وغیرهم ممن لم یشتغل بمذاهبهم ولا رأی اقوالهم) وفی نسخة ولا روی (لا یعرف هذا من مذاهبهم فضلا
عمن سواه) فقهاء مذكورین دن غیری حنبلیه اسا بو انلرك مذهبنه اشتغال واقوال موصی الیهی روایت ومشارب
مخالف مذاهبه عارف اولمینلر اصلا وفرعا علومه مباشرت ایتمینلردن قطع نظر تحصیل عرفان ایلمز (وعند ذكرنا آحاد
هذه المعجزات نزید الكلام فیها بیانا اجمالا كافیا) آحاد معجزات سید كائناتی ذكر مزده وافیا وشافیا بسط كلام وافادهٔ
مرام اولنور (ان شاء الله تعالی بمنه وكرمه)

فصـــــل

(فی اعجاز القرآن) فصل سوم اطناب وایجاز اعجاز قرآن بدیع الشان بیانده در (اعلم وفقنا الله وایاك ان كتاب
الله العزیز منطو علی وجوه من الاعجاز كثیرة غریزة وتحصیلها من جهة ضبط انواعها فی اربعة اوجه) كتب سائره
اوزره من جهة الاعجاز غالب اولان قرآن جلیل الشان اعجاز جهتندن انواع كثیره واصناف غریزه یی محتویدر
مع اندماج اصنافها واندراج اجناسها ضبط انواع چهار وجهه منحصره در (اولها حسن تألیفه) وجه اول حروف
وكلمات وسور وآیات وقصص وحكایات فرقانیه بیننده تركیب زیبا ورعنا سیدر (والتئام كلمه) سلك مبانیده
انتظام كلماتی (وفصاحته) اقتصار مبانیله وضوح معانی (ووجوه ایجازه) اكتفا وایجاز له قصر وحذف جهتندن
وجوه اختصاری (وبلاغته) عجایب تراكیب وغرایب اسالیبده كمال بلاغتی (الخارقة عادة العرب) فصحا وبلغای
عربك عادتنی متجاوزه بدایع عبارات وروایع اشاراتی (وذلك انهم كانوا ارباب هذا الشان وفرسان الكلام) عادت
عرب بلاغتنك بیانیكه انلر من جهة الفصاحة ارباب عنوان بلاغه واصحاب شان فصاحه ومیدان بلاغتك شجعانی
اولدیلر (قد خصوا من البلاغة والحكم) كسر حا وفتح كاف ایله جمع حكمة كمال فعل واتقان عمل در (ما لم یختص به

غيرهم من الامم) حكم و بلاغتدن سابقه ولاحقه سائرامته تخصيص قيلمغيان ايله عرب مختص قيلندی (واوتوا
من ذرابة اللسان) فتح ذال معجمه ايله حدة (مالم يؤت انسان) لفظ انسان معروف باللام اولوب جنس مراداولنمق
مقام سجع الاسانه جسبان ايدی يعنی عربك غيری يه اعطاوداد حق بيورلين بسطت لسان وفصاحت زبان عربه
بخشايش قيلندی (ومن فصل الخطاب مايقيد) كسر تحتيه ثانيه تشديديله (الالباب) فصل خطابكه فصول
وابوابده بيان مراددرنوع مذكوردن عربه روزی قيلنان صنايع بديعه خردمندان ذوی العرفانی منع وصدايدر
مرتبه يه رسيده ايدی (جعل الله تعالى لهم ذلك طبعا وخلقة) كندولرخصايصندن اولان بلاغت وفصاحت
وذرابتی پادشاه جهان افرين عربه سليقه وجبله قيلدی (وفيهم غريزة وقوة يأتون منه على البديهة بالعجب) واول
خصايص عربه سجيه وقدرة بديعيه قيلديكه بداهة بالعجب العجاب مرامه وافی كلام باصوابله سخنساز اولورلر
(ويدلون) ضم ياء ولام ايله ای يتوسلون به (الى كل سبب) سؤال وجواب وسائرفصول وخطاب اسبابندن هرسببه
توسل ايدرلر (فيخطبون بديها فی المقامات وشديد الخطب) مقاماتده حسب مايلايمه المقالات وهرامرعظيم الشانده
من جهة البديهة خطب بليغه وضرب مثل خلالنده بيله كلام مرجزايراد ايدرلر (ويمدحون ويقدحون ويتوسلون
ويتوصلون ويرفعون ويضعون) يعنی يكديكری برای كسب محمده ويا جلب فائده مدحتكوی وكاهی طعن ومذمت
وكلام دری النظام ايله انجاح مأرب قصدايتدكارينه توسل وبالفصاحة مطالبه فوزوتوصل ايدوب جوياي مدحی
اولدقلرين اوج رفعته ترفيع وديكرانی حضيض مذلته فروبرده قيلورلر (فيأتون من ذلك بالسحر الحلال) بروجه اجمال
كفتار سحر آفرين يندن لطيف المبنى شريف المعنى كلام بابغ اتيان ايدرلر كه مصدوقه ان من البيان لسحرا نثرا كان
اوشعرا اكوبا اولورلر (ويطوقون) كسر واو مشدده ايله ای يحملون (من اوصافهم اجمل من سمط اللآل) سمط كسر
سينله اول خيطدركه اوزرنده خرزه موجود اوله والاسلاك تعبير اولنور ولالی جمع لؤلؤ مراعاة للسجع يا ئی محذوفدر
يعنی مراد ايلدكاری ذاتك وصفنده سمات پسنديده وستايش زيبنده ايله رشته نظامه كشيده دردن جمله ترقيلورلر
(فيخدعون الالباب ويذللون الصعاب) كفتاردلفريبله هشياری فريبنده ومهماتلرنده امردشواری مقالاتله
سرافكنده ايدرلر (ويذهبون) ضم ياء وكسرهاء ايله (الاحن) كسرهمزه وفتح حاء ايله جمع احنة بكسرفسكون اضمار
عداوت وكين (ويهيجون) تشديدياء ثانيه مكسوره ايله (الدمن) كسردال مهمله وفتح ميمله جمع دمنة فی الاصل
شروامثالی مرابضده ابوال وابعار اثری باقيه اوله بعدذا حقد وكينده استعمال اولندی وفی نسخة الزمن بفتح الزای
وكسرالميم ای المقعد والمفلوج وبعض نسخده الذمر فتح ذال معجمه وكسرميم ورا ايله شجاع ودليركه ماقبلنك سجعی
مراعاته مخالف اماتكرار معنويدن دوردرومقابلة لفظی برله آتيه يه نزديكتر اولوريعنی كلام عجيب دلفريب ايله
كوكلدن كدورت وحقدی دور باش وكاهی كينه دار اولان دللری تحريك وخراش ويادليرانی تشجيع ايدرلر
(ويجرون) تشديدراء مكسوره ايله (الجبان) فتح جيم وتخفيف موحده ايله شجيع يعنی هراسان اولنلری جرائت
وشجاعته حمل ايدرلر يعنی دليرودلاورقلورلر (ويبسطون يدالجعد) فتح جيم وسكون عينله دراصل انقباض شعر
(البنان) فتح موحده وتخفيف نونين ايله طرف انكشت يعنی لئيم الشان وناكسلرك سرانكشت پرپيچ امساكلرين
بسط وكشاده ايدرلر (ويصيرون) تشديد تحتيه ثانيه ايله (الناقص كاملا ويتركون النبيه خاملا) يعنی حسن رعايت
وعين عنايتلريله ناتمام اولانی كامل ونباهت ورزانتله شهرتشعار اولانی متروك الشان ومجهول البيان قيلورلر
(منهم البدوی ذواللفظ الجزل) فتح جيم وسكون زاايله ركاكتدن سالم كلام (والقول الفصل والكلام الفخم) انلردن
بعضيسی باديه نشين اولان بدويلردركه مراتب بلاغت وفصاحتده جزالت وسلاست الفاظ اربابی وامری بين
وحكمی مبين كلام اصحابی اهل سخندرلر (والطبع الجوهری) جوهره منسوب معرب كوهر يعنی جوهرنهاد
وشارح دلجی ويمنی وطبع الجهور يله بلنداواز معناسنه اقتصارلرين طبيعت اقبال ايتمز (والمنزع القوی) فتح ميم
وزا ايله صاف مشرب (ومنهم الحضری) بفتحتين من يسكن الحاضرة (ذوالبلاغة البارعة والالفاظ الناصعة
والكلمات الجامعة والطبع السهل والتصرف فی القول القليل الكلفة الكثير الرونق الرقيق الحاشية) وانلردن شهری
اولنلركه بلاغة فايقه والفاظ رايقه اربابی ومبانئ يسيره ضمننده معانئ كثيره يی جامعه كفتاراصحابی درلر لطافتده
نسيم اسانها دلطيف وتصرف كلامده اندك كلفه وبسيار رونق ولطيف الطرف فی المعنى خدیومالك سخن ايديلر
(وكلا البابين فلهما فی البلاغة الحجة البالغة) هماضميری معنى وكلا لفظنه عائد اولورمذهب كوفی اوزره اما بناء
على لفظه افراد ضمير مختار بصريدر وبه جاء فی القرأن كلتا الجنتين آتت اكلها (والقوة الدامغة والقدح) كسرقافله
تيربی پيكان ومراد سهم ازلامدر (الفالج) كسرلامله فائزوغالب (والمهيع) فتح ميم وتحتيه ايله طريق واسع

(الناهج) سبيل واضح حاصلی بدوی وحضری ايچون امر بلاغتده برهان بالغه وقوة لاحقه وسهم فائز وشاهراه واسع
حصوله پذيردر (ان الكلام طوع مرادهم والبلاغة ملك) بكسر الميم (قيادهم) كسرقافله دابه بنداوانسان
رسندر يعنی كلام مراد ايرادلرينه منقاد وبلاغت ملك قيادلريدركه بدايع عوارفدن بهرسوحيث شاؤا سوق ايدرلر
(قدحووا) بفتح الواو (فنونها واستنبطوا عيونها ودخلوا من كل باب من ابوابها وعلوا صرحا لبلوغ اسبابها) فنون
شتای بلاغتی حائز ومعانيدن استخراج ابابه فائز وابواب بيانك هر بابندن داخل فسحت سرای فصاحت
واسبابنه دسترس بولمغيچون بنای رفيع اعلا ايلديلر (وقالوا فی الخطير والمهين) فتح ميمله (وتفننوا فی الغث) فتح غين
معجمه وتشديد مثلثه ايله لاغر (والسمين) فربه يعنی امر عظيم وحقيرده سخنساز وكلامده بين اسلوب واسلوب وايراد
لطائف مبانی وشرايف معانيله مغايرت وتفنن قصد ايتديلر (وتقاولوا فيما بينهم فی القل والكثر) بضم اولهما
يعنی ميانه لرنده مدح وهجو وايجاز واطناب ايله اندك وبسيار كلامله مقاوله ايلديلر (وتساجلوا) سين مهمله وجيمله
سجلدن مأخوذدرلومعناسنه ومنه قولهم الحرب سجال (فی النظم والنثر) ومنظوم ومنثور كلامده مناوبه
ومراسله ايله تفاخروتكاثر قيلديلر (فماراعهم) شيء اليهم (الارسول كريم) حين اتاهم (بكتاب عزيز) يعنی دعوای
عربی تبكيت وماعتزده قيلدی الا پيغمبر كريم هوای نفس عربه مخالف كتاب بديع ومنيع ايله تشريف ايلدی (لا يأتيه
الباطل من بين يديه ولا من خلفه) اول كتاب مانندی نايابدركه بوجه من الوجوه پيش وپسندن اكا بطلان تعلق ايتمز
(تنزيل من حكيم حميد) همان حميد ومحمود جل شانه قبلندن شرفيافته نزولدر (احكمت آياته) كتاب عزيزك اياتی
نظم متقن ومحكمله نظم اولنديكه لا لفظا ولا معنى خلل پذير اولمز (وفصلت كلماته) ابواب دينده عقايد واحكام
واخبار ومواعظ ووعد ووعيددن ما يحتاج اليه اولان امور بيان وتميز قيلندی (وبهرت بلاغته العقول فظهرت
فصاحته على كل مقول) دخی بلاغة كتاب عزيز عقوله غالبه ونظما ونثرا هرمقوله فصاحتی باهره اولدی (وتظافر
ظاء مشاله ايله (ايجازه واعجازه وتظاهرت حقيقته ومجازه) كلام غيراوزره ايجاز واعجازله كتاب عزيز تغالب
وتظاهر وحقيقت ومجازی مرتبه قصوايه رسيده اولمده بربرينه تعاون ايلدی (وتبارت) مثناة فوقيه وموحده
برله معتلدرای عارضت (فی الحسن مطالعه ومقاطعه) يعنی فواتح سوره وای وقصص وخواتم هرسوره حسن وبهاده
بربرينه تسارع وتسابق وتعارض ايلدی (وحوت كل البيان) نصب كل ايله (جوامعه وبدايعه) يعنی من جهة
الاديان ما يحتاج الى البيان اولانك جمله سنی كلم قليله وحكم جزيله وبدايع منيعه سی جمع واحتوا ايلدی (واعتدل
مع ايجازه حسن نظمه) بعض نسخده حسن لفظه وقوعبافته درغاية اطناب ونهايت ايجاز ميانه سنده جزالة
بلاغت وغرابه براعتله حسن نظمی توسط ايلدی (وانطبق على كثرة فوائده مختار لفظه) معانی عشر يفه سندن فوائد
بسيار اوزره ايجاز مبانی احتوا ايلدی (وهم افصح ما كان فی هذا الباب مجالا) محول عن الفاعل تمييزيت اوزره
منصوبدر وجمله حاليه درحال انكه عرب سؤال وجوابده قوت واحتمال جهتندن ارباب بلاغتك واسع تريني ايديلر
(واشهر بالخطابة رجالا) تمييزيته له منصوبدر يعنی ارباب مخاطبه ده رجالك اشهری (واكثر فی السجع والشعر
ارتجالا) جيمله بلاتردد مهمله وبعض نسخده حاء مهمله ارتحالا وقوعی انتقالا من كلام دعك اولور يعنی كلام
مقفی فی النثر وقيد موزون فی النظم بداهت جهتندن بسيارترين اغيارترين ايديلر (واوسع فی الغريب واللغة مقالا)
ونادر الاستعمال اولان غرايب ولغاتده قال جهتندن ممن عداهم واسع تر (بلغتهم) كتابه متعلق وياحالدر
(التی بها يتحاورون ومنازعهم) فتح ميمله (التی عنها يتفاضلون) ضاد معجمه ايله يعنی كتاب عزيز انلرلسانيله اولديغی
حالده كه اول زبان ايله كه محاوره ايدرلر ومحل منازعه لر بكه نظم ونثردن اول كلامله مغالبه قلورلر (صارخا بهم) ای حال
كون النبی صلى الله عليه وسلم اوالقرأن داعيا لهم ومناديا عليهم (فی كل حين ومقرعا لهم) بعد القاف تشديد راء
مكسوره ايله (بضعا وعشرين عاما) بضع كسر موحده وكاهی فتحله مابين الثلاث الى التسع بومقامده مراد اولنان
ثلاثدر يعنی اول حضرت انلری يكرمی اوچ سال بی اندربی توبيخ ايديجی اولديغی حالده (على رؤس الملا ورؤسائهم
اجمعين) جمله اشراف واعيان عرب بيننده (ام يقولون افتريه) ام بمعنى بل وهمزه برای انكار اقتباسدركه نبوتنه
شاهد ايراد ايلدی يعنی بلكه انلردير لرميكه محمد عليه السلام كندی عندندن اتيان واظهار ايلدی ورب الارباب
اوزره دروغ ايلدی (قل) انلره كويا اول كه امرانلرك زعم وتوهملری كبی ايسه (فاتوا بسورة مثله) بلاغة مبانی
وفصاحة معانی ده قرأنه عديل اقصر سوره ايله صورة افترا اوزره مثلنی كتورلكز زيرا سزلرده بنم كبی عربيلرسز بلكه بندن
اقدم نظما ونثرا خطابتله شهرتيابسز (وادعوا من استطعتم من دون الله) مانندی سوره يی اتيانه اوزره
ماسوی اللهدن استعانه تمكن ايتديككز كمسنه دن طلبكار اعانت اولك (ان كنتم صادقين) دعوا اكزده راست ايسه كز

(وان كنتم فى ريب مما نزلنا على عبدنا فاتوا بسورة من مثله الى قوله وان تفعلوا) يعنى عبد خاصمز اوزره تنزيل
ايلديكمز هر سوره ده ريب وشكده اولديكز ايسه مما نزلنا به نظيرى اتيان ايدك (وقوله) انلرك عجزنى مناديه اولان
اياتك اصرحى اولان قول سبحانيدركه بيورر (قل لئن اجتمعت الانس) منهم اصناف العرب (والجن) منهم انواع
الملائكة (على ان يأتوا بمثل هذا القرءآن الاية) لا يأتون بمثله يا محمد انلره اعلام ايله كه اكر انس وجن كمال مبنى وجمال
معنى ده بو قرأن كريم مانندن اتيان اوزره اجتماع واتفاق اياسه لر انك مثلنى اتيانه قادر اولميه لر (وقيل) وفى نسخة
وقل اى فى اية اخرى (فأتوا بعشر سور مثله مفتريات) اى مختلقات دروغ پيدا ايتمك (وذلك ان المفترى) فتح را ايله
(اسهل ووضع الباطل والمختلق) فتح لام له مكذوب معناسنه (على الاختيار اقرب) والحاصل امر مفترى
من جهة التلفيق اهون واسان وپيداى دروغ ووضع ناحق اختيار معارض اوزره من جهة التحقيق رواجترايكن
بنه تنظيره رهياب اولمديلر (واللفظ اذا تبع المعنى الصحيح كان اصعب) لفظ ايسه معناى صحيحه پيرو اولديغى حالده
من جهة الترتيب والتهذيب دشوار اولور (ولذلك) وفى نسخة ولهذا يعنى مبنى معنايه تابع اولدقده مدعاده صعوبت
اولمغين (قيل فلان يكتب كما يقال له) فلان كاتب كندويه سپارش اولنان تعبيراتى تحرير ايدر (وفلان يكتب
كما يريد) وفلان دبير مراد ايلديكى كبى اداوانشا وتلقاء نفسه املا ايدرد ينلور (وللاول على الثانى فضل وبينهما شأو
بعيد) وفى نسخة صحيحة شأو وبعد بفتح الشين وسكون الهمزة والواو المنونة امد ونهاية وسبق وغايه معناسنه در
يعنى كاتب اولك ثانى اوزره فضلى مزيد وسديد وميانه لرنده بون بعيد وفصل عميق بديدار دركه منشئ اول مأمور
اولديغى اوزره آمرك قالب مرادى اوزره افراغ اداو تعبير واملا ايلدى ثانى ايسه كرچه مأمورى اتيان ايتدى
اما كندو مرادى اوزره انشا ايلدى اذا عرفت ذلك (فلم يزل صلى الله عليه وسلم يقرعهم) تشديد راء مهمله ايله معامله
بالعنف (اشد التقريع ويوبخهم غاية التوبيخ) كفتار درشت وجملهٔ ثانيه اولى تفسير ايدر وتوبيخك بريسى تهديد
معناسنه اولمق بعيد اولمز زيرا تأسيس تأكيده نسبتله اولى در يعنى اول مهى سر وباغ بلاغ حضرتلرى انلرى اشد تقريع
وغايه توبيخله سرزنشدن خالى اولمدى (ويسفه) تشديد فا ايله (احلامهم ويحط) ضم حاء مهمله وتشديد طاء ايله
(اعلامهم ويشتت) تشديد تاء اولى ايله تفريق معناسنه (نظامهم ويذم آلهتهم واباءهم ويستبيح ارضهم وديارهم
واموالهم) يعنى حضرت داناى عالم صلى الله عليه وسلم انلرك عقولنى سفهه حمل ورايات اقباللرين سرنكون
وجمعيت ونظاملرين پژمرده وپريشان وحد ذاتلرنده اولان عبدهٔ اصنام واوثانى (الهم ارجل يمشون بها) قوليله
وبت پرست اولان اباواجدادلرين (مثل الذين اتخذوا من دون الله اولياء كمثل العنكبوت) كلام عظيمله مذمت
وارض وديار ومال ومناللرين استيلا ايله استباحه بيورمدن زائل اولمدى (وهم فى كل هذا ناكصون عن معارضته
محجمون) سكون حاء وكسر جيمله متأخرون (وعن مماثلته مخادعون انفسهم بالتشغيب) وفى نسخة بالتكذيب حال
انكه انلر معارضهٔ حضرتدن رجعت قهقريله راجعون وظهور مباينتله مماثله دن متأخرون وكندولرك تهييج
شر واثارهٔ فتنه وضر ايله فريبنده (والاغراء بالافتراء) وخالق البرايا حضرتنه افترايه جسارتله مغرورا تمسكله نفسلرين
فريبله مشغول قيلديلر (وقولهم) اى يقول بعضهم كالوليد بن مغيره كما حكى الله عنه بقوله ثم ادبر واستكبر (ان هذا
الا سحر يؤثر) يعنى بو دكلدر الا اهل بابلدن مروى وماثور سحردر (وسحر مستمر) انلر ايه ومعجزه مشاهده ايتسه لر
حقايقندن اعراض ايدوب بو سحر مطرد محمددن صدور يافته درد برايدى ويا بو سحر قوى وهر سحره غالب تر ديرلر
ايدى (وافك افتريه) يعنى كشد كان بيابان كفر وضلال اوانلر بو دكل الا محمد تلقاء نفسندن اختراع واختلاق
ايلدى ديو رفع لواء شقا ايدرلردى (واساطير الاولين) وكاهى باراور تعصب اولوب اقاويل مزخرفه كه امم پيشين
تسطير واستكتاب ايتمشلر در شام وسحرانك اوزرينه املا اولنور ديو رايت افراز غوايت اولورلردى (والمباهتة) اى
والاغراء بالمباهتة من بهته اذا رماه بما يتحير منه يعنى نفسلرين دروغ وافترا آتله فريبنده قيلورلردى (والرضى
بالدنيئة) همزه وياء تسهيلله يعنى خصلهٔ رديه يه رضاداده اولورلردى (كقولهم قلوبنا غلف) جمع اغلف يعنى دللريمز
اكاه دكل مغشادر كه روايت اكه رهياب اولمزديمه لرى اما (وفى اكنة) اى قلوبنا فى اغطية (مما تدعونا اليه) بزى
دعوت ايلديكك شيئدن قلبلريمز مغطات وپوشيده (وفى اذاننا وقر) وقولاقلريمزده ثقل وصمم واردر (ومن بيننا وبينك
حجاب) بزمله سنك ارهمزده سكا تقربدن حاجز ومانع هويدا دروزيد من تلويحا بان الحجاب ابتدأ منهم واتنشأ عنهم
(ولا تسمعوا لهذا القرءآن والغوا فيه لعلكم تغلبون) واول مخموران ميكدهٔ ضلال صحابى واحبابنه ديرلرايديكه
شو قرأنه دكلك وحرافات كلامله كفتكو ايدك كه شايد سزلر قارئ قرأنه تشويش خاطر ويرمكله تركنه باعث
اولوب ولوله وطنطنه كز ايله غالب اوله سز ديو پانهادهٔ ميدان دناءت اولديلر (والادعاء مع العجز بقولهم لو نشاء لقلنا مثل

هذا

هذا) دعواى مجردلريله مع ظهور عجزهم بزمراد ايتسك بو قرءآنك مانندين كويا اولوردق ديو دعاى باطل ايدرلردى
(مصرع) زهى تفكر باطل زهى خيال محال (ومن تعاطى ذلك من سفهائهم كمسيلمة) بكسر اللام (كشف عواره)
فتح عين مهمله وياضمله (لجميعهم) ميدان فصاحت وبلاغتده قصد معارضه يه تصدى ايدن سفهاى عربدن مسيلمة
الكذاب اساعيب وقصور ذاتنى جميع هوشمندان عرب ميانه سنده كشف واظهار ايلدى مخترعات مسيلمه دندركه
از جمله صدر سورهٔ نازعات كوشزدى اولدقده حاشا ثم حاشا قصد تنظير ايليوب والزارعات زرعا والحاصدات حصدا
والذاريات قمحا والطاحنات طحنا والخابزات خبزا والثاردات ثردا واللاقمات لقما لقد فضلتم على اهل الوبر وما سبقكم اهل المدر
كفتارنا هموار يله هرزه كرد باديهٔ ضلال وقول اخر الفيل ما الفيل وما ادريك ما الفيل له ذنب وثيل ومشفر طويل
وان ذلك من خلق ربنا قليل ترهاتيله اوارهٔ بيابان حماقت اولدى كلمات بى مألى منفور طبع سليم اولديغى قلة سلاسه
وكثرت ركاكتدن ناشى اضحوكه طراز عالم در نقل سهيلى اوزره چون مسيلمه عزيمت شيونكده بئس القرار اولدقده
بنى حنيفه دن براحمق اكه مرثيه كو اولوب * لهفى عليك ابا ثمامة * لهفى على ركنى يمامة * كم اية لك فيهم * كالشمس
تطلع من غمامة * ديدكده ظرفادن بريسى كذبت بل كانت اياته معكوسة ديو جواب اداده اولديغى بو معنايى مشيردركه
چاه يمامه دن بربئره قصد تبرك برله سؤر نايا كنى انداخته ايتمكله اب چاه دخى تلخ اولوب وبركسه نك ايكى فرزندنه بركتله
دعا ايدوب حريف واصل منزل اولدقده پسرينك برى سرنكون چاه اب وبرى بركركه شكار اولمش بولوروبراخرك
چشم عليلنه مسحله استشفا ايدوب ديدهٔ غمديده سى نابينا اولور والحاصل خلافة حضرت صديق اكبرده اجزاى
شيرازهٔ حياتى ناخن شمشير غزاتله منحل اولدى (وسلبهم الله ما الفوه من فصيح كلامهم) حق جل وعلا انلرك
سخنساز اولدقلرى فصيح كلامدن بلاغتى سلب ايلدى (والا فلم يخف على اهل الميز منهم انه ليس من نمط) بضم النون
والميم (فصاحتهم ولا جنس بلاغتهم) اكر انلر طبق كلمات محاورتلريله معارضه ايتمكه مكنت ياب اوله لردى ضعفهٔ
قلوبه وهم طارى اولوب واصحاب تمييز انلرك كلامى نوع فصاحت وفن بلاغتلرندن دكل ايديكى خفى ونهان اولميدى
(بل ولوا عنه مدبرين واتوا مذعنين) بلكه عقلاء عربدن اهل ميز وادراك اتيان مثل قرأندن اعراض وادبار له
مولين وغايه عجزله عاجز اولدقلرين اقرار واعترافله منقادين اولديلر (من بين مهتد وبين مفتون) مصدق ومتحير
ميانه سنده (ولهذا) قرأن جليل الشان نمط فصاحت وجنس بلاغتلرندن اولمديغى اجلدن (لما سمع الوليد بن المغيرة من
النبى صلى الله عليه وسلم ان الله يأمر بالعدل والاحسان الاية) وايتاء ذى القربى وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى
يعظكم لعلكم تذكرون (قال) الوليد (والله ان له لحلاوة وان عليه لطلاوة) فتح وضم طاء مهمله ايله رونق وحسن وبها
(وان اسفله لمغدق) غين معجمه ايله اسم فاعل من الغدق بفتحتين بسيارى آب فواب مبانيده غزارهٔ معانى يه تلويحدر
روايتكردهٔ ابن اسحاق اوزره فتح عين مهمله وسكون ذال معجمه ايله اصلى برقرار وپابرجا درخت خرمادن مستعاردر
وكلام آخر اوله تشبيه ايله استعارهٔ تامه اولور (وان اعلاه لمثمر) غزارة نفعنه اشارتدر (ما يقول هذا بشر) روايهٔ بيهقى
عليه الرحمه اوزره چون وليد حضرت نبى عليه سلام الله المجيد جنابندن ان الله يأمر بالعدل والاحسان ايت بلاغت
عنوانى كوشنا اولدى ديديكه قسم بخلاق عالم كه بو كلام ايچون لذة عظيمه وبو پيام اوزره رونق وحسن وحلاوت
جسيمه جلوه كر منصهٔ شهوددر بودرستى اصلى ثابت واستوار وفرعى ميوه دار يا خود اسفلى شاد آب بلاغت واعلاسى
پر بار فصاحتدر بو كلامله بشر تفوه ايده مز ديدى (وذكر ابو عبيد) تصغيرله قاسم بن سلام الحافظ البغدادى
علم فقهى امام شافعى حضرتلرندن اخذ ايدوب علوم كثيره ده بارع ذات جليل القدر ايدى ايكيوز يكرمى دورت سنه
سنده جوار رحمت متعاله ارتحال ايلدى (ان اعرابيا سمع رجلا يقرء فاصدع بما تؤمر) ما مصدريه ويا موصوله در
عائدى محذوف اى اجهر بالذى تؤمر به يعنى مأمور اولديغك شيئله جهارا اشكار سخنساز اول (فسجد وقال
سجدت لفصاحته) اعرابى سرنهادهٔ سجده اولوب ديديكم بو كلام غايت فصاحت ونهايت بلاغتندن ناشى سجده
ايلدم ديدى (وسمع آخر رجلا يقرأ فلما استيأسوا منه خلصوا نجيا) استيأسوا سواسين وتاسى مبالغه ايچوندر ونجيا
صيغهٔ واحدله ورودى مصدر ويا فعيل اولديغى ايچوندر يعنى ديكر بدوى مسلمانلردن بريني ايهٔ مذكوره يى تلاوت
ايتديكن ايشتدى (فقال اشهد ان مخلوقا لا يقدر على مثل هذا الكلام) بن شهادت ايدرمكه افراد آفريده دن
برفرد بو كلام مانندينه ناطقه پرداز اولمغه قدرتياب اوله مز ديدى ومعناى اية شريف وقتا يوسف عليه السلامك
مجيئندن انلر مأيوس اولديلر تدبير امر لرنده متناجين يعنى بر برلرينه سرانه كلام ايدرك تفرد واعتزال ايلديلر (وحكى
عن عمر بن الخطاب رضى الله عنه كان يوما نائما فى المسجد فاذا هو بقائم على رأسه) جمله حاليه (يتشهد شهادة الحق
فاستخبره فاعلمه انه من بطارقة الروم) فتح موحده ايله جمع بطريق بكسرها (ممن يحسن كلام العرب وغيرها وانه سمع

رجلا من اسرى المسلمين يقرأ آية من كتابكم فتأملها فاذا هى قد جمع) بصيغة المجهول اى اجتمع (فيها ما انزل الله
على عيسى بن مريم من احوال الدنيا والاخرة وهى) قوله تعالى تلك الاية الجامعة (ومن يطع الله ورسوله ويخش
الله ويتقه الاية) فاولئك هم الفائزون يعنى فاروق منيع الجناب حضرتلرندن محكيدر بركون مسجد سيد الانامده
معتكفا نائم ايدى حضرت عمرك سر مباركلرى اوجنده برشخص وقفه كير قيام اولوب خلوص تام ايله كلمتين شهادتين
برله لب جنبان اولور پس امير المؤمنين رضى الله عنه بيدار اولوب شان رجلدن استعلام بيوردى قائم جناب عمر
رضى الله عنهه اعلام ايتديكه باعتبار اصله روم بطريقلرندن و زبان عرب و عجم و هند و تركى اداو تعبيره دانا
اولانلردندر و شخص مشار اليه كرفتار پنجهٔ غدر مشركان اولان مسلمانلردن بركسه نك تلاوتى كوشزدى اولوركه
كتابكزده بواية جليله يى قراءت ايدرجون معانئ جميله سن تأمل ايتدكده حضرت فرد بيچون جناب روح الله عليه
السلامه انزال بيورديغى احوال علايق معاش دنيا و امور لواحق معاد اخرتدن هرنه شرف نزول دردرج معانئ
اية شريفه ده مندرجه اولديغى مشهود باصرهٔ يقينئ اولوركه اول اية جامعه معناسى مولاى كريمه فرائضده اطاعت
وسننده رسولنه انقياد وعقاب وحساب حضرت ذى الجلالدن هراسان وباقى عمرنده هر امورنده خدادن اتقا
ايدن كمسنه فى الدارين مرادنه ظفر يابدر ديمك خواى منبى اول شخصك سويداى قلبنده منتقش اولديغن اخبار
ايدر (وحكى الاصمعى) عبد الله بن اصمع المصرى صاحب اللغة والغريب والاخبار والملح ايكيوز اون التى سال
هجريده عازم سرابستان جنان اولديلر (انه سمع جارية) مراد دختر ويا مملوكهٔ خادمه در (تتكلم بعبارة فصيحة)
وهى تقول استغفر الله من ذنوبى فقال لها م تستغفرين ولم يجر عليك ذنب فقالت * استغفر الله لذنبى كله * قتلت
انسانا لغير حله * مثل غزال ناعم فى دله * انتصف الليل ولم اصله (فقال لها قاتلك الله ما افصحك فقالت او
بفتح الواو (يعد هذا) صيغهٔ مجهولله (فصاحة بعد قوله تعالى واوحينا الى ام موسى ان ارضعيه الاية) فاذا خفت
عليه فالقيه فى اليم ولا تخافى ولا تحزنى انا رادوه اليك وجاعلوه من المرسلين (لجمع بين امرين) ارضعيه والقيه
(ونهيين) لا تخافى ولا تحزنى (وخبرين) واوحينا فاذا خفت (وبشارتين) رادوه وجاعلوه محصول كلام فصاحت
نسام امام اصمعى جوزى بالكرم الوفى حكايه بيوررکه بردختر پاكيزه اختر كناهلرمدن طلبكار مغفرتم ديو كريه خيز
اولديغى كوشزد اصمعى اولدقده دخترهنه دن استغفار ايدرسن مع هذا اوزريكه قلم جارى دكلدر ديو اعتراض ايلدكده
جوابداده اولديكه هركناهمدن حقه استغفار ايده رمكه بغير حل برذاتى قتل ايتدم نازو وقارده اهوى نازنين اسا ايدى
وهنكام شب منتصف اولدى وبن صلاته قيام ايتمدم ديدكده اصمعى فصاحت دختردن تعجب كنان قاتلك الله نه
فصيحتر اولورسن ديو تحسين ايلدى دختر تكرار جوابه اقدام ايدوب بوكلامم جملهٔ فصاحتدن نيجه عدا ونور حق
سبحانه وتعالى حضرتلرينك واوحينا الى ام موسى كلام شريفند نصكره بنم كفتارم بلاغتدن شمار اولنورمى ديدى
معناى اية كريمه ديمك اولوركه الهاماً مادر موسايه اشارت ايتدك كه موسايى اخفا ايليه وانك اوزرينه لحوق هم غابه
سندن هراسان اولديغك حالده انى آب نيله القا ايله وضياع وفراقنه محزون وما تمزده اولمه عن قريب بزانى سكا رد
ودفع وبندهٔ خاص وزمرهٔ پيغمبراندن قيلغله سنى قريرة العين قيلورز (فهذا) آية مذكوره ومسبوقه جلوه نما اولان
كمال بلاغة (نوع من اعجازه منفرد بذاته غير مضاف الى غيره على التحقيق وعلى الصحيح من القولين) يعنى اعجاز
قرأنده برنوع منفرد بذاته درصفاتنه متعلقه انواعدنكه اخبار عن المغيبان وانباء عن احكام العبادات اولان
امور مضاف ومنضم اولمقسزين عند اهل التوفيق بذاته اعجاز مستقل وبالاده كذران ايدن هردو قول كه اعجازى
قوة وقدرة بشردن خارج اولديغى وديكرى مع القدرة اتيان معارضه دن صرف قيلنمسيدر پس تصريح صحيح
اوزره اعجازدن منفرد بذاته برنوعدر (وكون القرءآن من قبل) كسر قاف وفتح موحده برله جانب معناسنه (النبى
صلى الله عليه وسلم وانه اتى به معلوم ضرورة) اى بديهة لا يفتقر الى اقامة بينة (وكونه صلى الله عليه وسلم متحديا به
معلوم ضرورة وعجز العرب معلوم ضرورة وكونه فى فصاحته خارقا للعادة معلوم ضرورة للعالم) كسر لامله
وفى نسخة للعالمين (بالفصاحة ووجوه البلاغة وسبيل من ليس من اهلها علم) بصيغة الماضى (ذلك بعجز المنكرين
من اهلها عن معارضته واعتراف المقرين باعجاز بلاغته) يعنى باعتبار ظهوره جانب رسول اللهدن اولمسى
ونبى محترم صلى الله عليه وسلم قرأنله بعث اولديغى بديهة معلوم واول حضرتك معارضه يه طالب اولمسى دخى ضرورة
معلوم وزمان رسالتلرنده عربك اتيان بالمثلدن عجزى معلوم بالبداهة وقرأن كريمك فصاحت وبلاغتنده خارق
للعاده اولمسى بديهة فصاحت وبلاغت وجوهنه دانا اولنلرك ضرورة معلوملريدر امدى فنون فصاحته رهياب
ودانشوراندن اولميانلرك طريقى اهر فصاحتدن اولان منكر يننك معارضه دن عجزى واعجاز بلاغة قرأنه معترفين

اولنلرك اعترافلريله قرأن بلاغتده خارق للعاده ومعجزه اولديغى بيلمكدر (وانت اذا تأملت قوله تعالى) ايها المخاطب
اعجاز ظاهرده ايجاز باهر جهتندن قول حق تأمل ايتديكك حالده (ولكم فى القصاص حياة) كريمه سنده صورتنما
اولان بدايع تركيب وروايع ترتيب ابداعيدركه معنيين متقابلين ميانه سنده قصاص وحياتدر جملهٔ غرابتندن مقوت
حياة اولان قتلى حيات ايچون ظرف قيلنديغيدر وجملهٔ بلاغتندن معناى كثيره يى متضمن لفظ يسيرله ورود
بيورلديغيدر وانسان وقتا قتل نفس ايتسه قصاص اولنه جغن تيقن ايدبجك اخرى قتلدن كف يد ايدوب كويا كندو
نفسنى وهم غيرك نفسنى احيا ايتمش اولور كذا اوكذا وهلم جرا وقيل المراد بها الحياة الاخروية فان القاتل اذا اقتص
منه فى الدنيا لم يؤاخذ به فى الاخرة انتهى ولكم فى القصاص براى حياة خبر ين اولمق ويا كلاهمادن برى خبرو ديكرى
اكه صله ويا ضميرمستكندن حال اولور وعرف القصاص ونكر الحياة ليدل على ان هذا الجنس من الحكم نوعا من
الحياة عظيما (وقوله) بالنصب (ولو ترى اذ فزعوا فلا فوت واخذوا من مكان قريب) اى ولو ترى اذ فزعوا عند موتهم
او بعثهم او هلاكهم فلا فوت لهم من الله بهرب واخذوا من ظهر الارض الى بطنها او من الموقف الى النار او من نحو
صحراء بدر الى قليبها (وقوله تعالى ادفع بالتى هى احسن) كائناتدن سكا اساءت ايدن كمسنه نك سيئه سنى اول حسنه
ايله دفع ايله كه احسن حسنات ويا احسن اخلاق اولان خصلتدر (فاذا الذى بينك وبينه عداوة كانه ولى حميم) اى
صديق قريب (وقوله وقيل يا ارض ابلعى ماءك) اى اكشفى (ويا سماء اقلعى) اى امسكى (الاية) وغيض الماء
وقضى الامر واستوت على الجودى وقيل بعدا للقوم الظالمين ارضه خطابدركه آبكى نوش وبلع واى آسمان بارانى
قلع ونقص ايله چون نقصان پذير وهلاك دشمنان وانجاء دوستان تمام قضا قلندى وكشتى نجات برله موصل ويا شام
جوارنده اولان جودى نام جبلده قراريافته اولوب ظالمين اولان قومه كه بعد وهلاك دينلدى ديمك اوله امدى
ارض وسما غير عقلادن ايكن انلره نداده باهر عظمت وقاهر قدرتنى اعا بيورركه ايجاد واعدامانلردن مراد اولنان
امره انقياددر فى الجمله آية مذكوره متعلقه تفاصيلى شروح شفادن شيخ دلجى شرحنده استيفا بيورمشلر (وقوله
فكلا اخذنا بذنبه) امم ارسال انبياء عقبنده انلرى تكذيب وكفر اوزره اصرارلرى ذنبيله معاقبه ايلدك (فمنهم
من ارسلنا عليه حاصبا) انلردن بعضيلريكه قوم لوط پيغمبر عليه السلام در اوزرلرينه خرده سنك ايله آلوده ريح عاصف
ارسال ايلديكمز كمسنه لردر (الاية) ومنهم من اخذته الصيحة ومنهم من خسفنا به الارض ومنهم من اغرقنا ثمود
ومدين وقوم نوح وفرعون بى عونه رسانيده قيلنان عذابدر (واشباهها) بالنصب اى امثال هذه الاية (من الاى
بل اكثر القرءآن) سائر ايات فرقانيه بلكه اكثر قرءآنى تأمل وايجاز واعجازنى تدبر ايلديكك حالده (حققت) جواب
اذا رتأملت ما ينته من ايجاز الفاظها وكثرة معانيها وديباجة عبارتها وحسن تأليف حروفها وتلازم كلمها) فتح
كاف وكسر لام ويا كسر وسكونله يعنى ايجاز مبانى وكثرة معانى وعبارت واشارتنه الباس اولنان زيب وفرمن غير
تنافر بينها احسن تأليف حروف وكلماتنك توافق وتناسبندن بيان ايلديكم وجوهى تحقيق ايدرسك (وان تحت
كل لفظة منها جملا كثيرة وفصولا جمة وعلوما ذواخر) يعنى مبانى قرءآن جليل الشاندن هر برلفظك تحتنده جمل كلام
مجملدن نيجه جملهٔ كثيره وفصول مهمه دن نيجه فصول غريزه وعلوم ذواخركه مقام كثرتده انكچون فواخردر تأمل
وتفكر ايلدكده قرأن جميل سجنجل بلاغتده بووجهله صورتنما اولديغن عيانا مشاهده ايدرسن (ملئت الدواوين من
بعض ما استفيد منها) حيطهٔ تعداددن بيرون بلاغت وفصاحت فرقانيه دن استفاده اولنان نكاتك بعضيله دفاتر
وصحايف ملان (وكثرت المقالات فى المستنبطات عنها) وحضرت قرأنده استنباط اولنان عجايبات استقصاسنده
كفت وشنيد بسيار قلندى (ثم هو) مبتدأ (فى سرد القصص الطوال واخبار القرون السوالف التى يضعف فى
عادة الفصحاء عندها الكلام ويذهب ماء البيان اية) خبر مبتدأ (لمتأمله من ربط الكلام بعضه ببعض) بعده قرأن
كريم قصص طوالى ايراد وامم پيشين حكاياتيكه قانون فصحاده اطولها كلام بيانى تعجيز وماء بيان تقرير فصولنده
ذاهب اولور اخبار برنكاتى تأمل ايدن كمسنه يه اجزاء كلام جهتندن يكديكره ارتباطى علامهٔ باهره در (والتئام
سرده وتناصف وجوهه كقصة يوسف على طولها) دخى ماقبلنك ما بعدنه كمال مناسبتى وتوافق ضروب وتعانق
فنونيكه يوسف عليه السلام حكايه سى اسادر وغرر بيان وابواب وفصولى مشتمل اولديغى جهتله آية ظاهره در
(ثم اذا ترددت قصصه) كسر قاف ايله جمع قصه (اختلفت العبارات عنها على كثرة ترددها حتى تكاد كل واحدة
تنسى) ضم تاوكسر سينله مخفف ويا مثقل (فى البيان) من الحصص (صاحبتها) وبعد ما قرءآن شريف قصهٔ
لطيفه لرين تكرار ايتديكك حالده ايجابا واطنابا مع كثرة ترددها عبارات اول قصه دن مختلفه اولورتا كيم قصص
معروده دن هر برى بيان مراتب وشان مناقب نظيره سى حصه سندن خاطر مستمعدن ذهوله قريب اولور (وتناصف

ضم تاء فوقیه وکسر صاد مهمله ایله ای تحاکی (فی الحسن وجه مقابلتها) بکسر التاء مرآت حسن وجمال وجه
مقابلتی حکایه وابراز ایدر (ولا النفور للنفوس من تردیدها) سماع تکریر وتعداد تقریرندن نفوس نفیسه ایچون
تنفر نایابدر (ولا معاداة) من احد (لمعادها) ضم میله وضمیر قصصه راجعدر ای لمکررها

فصـــــل

(الوجه الثانی من اعجازه صورة نظمه العجیب والاسلوب) ضم همزه ولامله (الغریب) اعجاز قرءآن کریمدن وجه
دوم بدایع ترکیب وروایع ترتیبی حاوی اولان نظم عجیب وفن غریبدر (المخالف لاسالیب کلام العرب ومناهج) جمع
منهج طریق معناسنه (نظمها ونثرها الذی جاء علیه) اول فن غریبله که دقایق بیان وحقایق عرفان وحسن عباره
ولطف اشاره یی فنون کلام عربه مخالف وطرق نظم ونثرنه بروفق کلام عرب شرف نزول بیورلمشیکن ینه غرائبنده
مخالفت فن عرب نمایان اولدیغی انی ایما ایدرکه اتیاندن عاجز اولدقلری کلام منظوم کندو نظم کلمه لری عیننمدن اولوب
بو کلام کلام نبی کریمدن دکل بلکه من عند الله منزل علیه کلام عظیمدن اولدیغن بلمرینه اشارتدر (ووقفت مقاطع
آیه) ای اواخر وقوف فواصلها من التام والکافی (وانتهت فواصل کلماته الیه ولم یوجد قبله ولا بعده نظیر له ولا استطاع
احد مماثلة شئ منه) والحاصل حسن مبانی ورونق معانیده کتب متقدمه ده اکه نظیر ومانند نمایاب وجزالة
فصاحت وفخامة بلاغتله هیچ کس مماثله ومشابهته قدرتیاب اوله من (بل حارت فیه عقولهم وتدلهت) دال
مهمله ایله وفی نسخة تولهت بالواو ای اندهشت (دونه احلامهم ولم یهتدوا الی مثله فی جنس کلامهم من نثر او نظم
او سجع او رجز او شعر) بلکه عقول عرب جنس کلاملرنده حیرت افزا اولان نظم ونثر وسجع ورجزدن تصور وتدبری
عندنده حیران وفهملری مدهوش وسرکردان اولوب نظیرینی تکلمه رهیاب ومانندین اتیانه قادر اولمدیلر سجع مقفی
اولان کلام ورجز فتح را وجیم ایله عروضده بر بحردرکه اجزاسی التی کره مستفعلن در وهر رجز بحرنده اولان شعره
رجز دینلور (ولما سمع کلامه صلی الله علیه وسلم الولید بن المغیرة) پدر سیف الله جناب خالد اولان ولید در (وقرأ علیه
القرءآن رق) تشدید قافله ای تأثر (فجاء ابو جهل منکرا علیه قال) ای الولید (والله ما منکم احد اعلم بالاشعار منی
والله ما یشبه الذی یقول شیأ من هذا) چون ولید حضرت فخر عالم صلی الله علیه وسلم کلامنی استماع وقرءآن کریم
تلاوتنی سماع ایدوب کمال بلاغتندن متأثر ورقت انکیز اولدقده برادرزاده سی اولان ابو جهل لئیم ولیدک رقتنی
انکار ایدر اولدیغی حالده اوزرینه بار نهادهٔ ثقل اولدی ولید اول عنیده دیدیکم قسم بخدا که سزدن بر احد انواع
شعری بندن زیاده دانا دکلدر قسم بخلاق عالم که محمدک کویا اولدیغی کلام جنس اشعاردن برشیئه مماثل دکلدر
دیدی والفضل ما شهدت به الاعداء (وفی خبره الآخر حین جمع قریشا عند حضور الموسم) فتح میم وکسر سینله مجمع
حاج (وقال ان وفود العرب) جمع وفد وهو القوم یجتمعون ویردون البلدة والقریة (تردد فاجمعوا فیه رأیا) فتح همزه
وکسر میمله من اجمع الامر اذا نواه (لا یکذب بعضکم بعضا) یکذب تشدید وتخفیف ذال الله در یعنی روایتکرده باقی
عن ابن عباس رضی الله عنهما اوزره حکایه اخرادینه ولیددن محکیدرکه اهل موسم ورودی قریب اولدیغی حینده
قریشی جمع ایلیوب دیدی بدرستی وفود عرب سزه کاوب نزول ایدر محمد شاننده رأی واحد اوزره عزم واجتماع
ایدلک که بر بریکزی دروغه نسبت ایتمیه سز دیدکده (فقالوا نقول کاهن) ازمنهٔ آتیه ده وقایع کائناتدن خبردار
واسرار مغیبات بیشندن ادعای مفرقه ایدردی بو کهانته نسبت ایدرز دیدیلر (قال والله ما هو بکاهن ما هو بزمزمته
ولا سجعه) ولید انلره دیدیکم والله کاهن دکلدر وکلام محمد صوت خفی وسجع کهاندن شمار قلنمز (قالوا مجنون)
دیدیلرکم مصابدر ومس جنله مختل العقلدر دیرز (قالوا ما هو بمجنون ولا بخنقه) فتح خاء معجمه وکسر نون ویا سکون
وفتحله وحرف فاقله لفظ مصدر برله که نافیه سابقه یی تأکید الا مزیده دنصکره حرف جر دخولیله واقعدر
(ولا وسوسته قالوا فنقول شاعر قال ما هو بشاعر قد عرفنا الشعر کله) ولیده توجیه خطاب ایدوب محمد شاعردر
دیرز دیدکده جواب داده اولدیکه شاعر دکلدر وبز جمیع کلام مقفی اصنافنی بیلورز (رجزه وهزجه) بفتحتین فیهما
(وقریضه ومبسوطه ومقبوضه) قریض طاء مشاله ویا ضاد معجمه ایله ایکی وجه اوزره کتابتی جائزدر وقرض لغتده
قطع معناسنه درکه شعره قرض تسمیه سی شاعرک قطعه قطعه ایرادندندر ومدح ایلمک وشعر سویلمک معناسنه
(ما هو بشاعر) اولی تأکید اولور انطقه الله بالصدق وما وفقه للحق فما اقر به فی الظواهر وما ابعده فی السرائر فهو
من اضله الله علی علم بقدرته (قالوا فنقول ساحر قال ما هو بساحر ولا نفثه ولا عقده) بالجر فیهما مدخول یا اوزره یعنی
ساحریت اسناد ایده رز دیدکلرنده ولید دیدیکم ساحر دکلدر وساحر افورمه سی ودوکوم دوکمه سی یوقدر (قالوا
فما نقول قال وما انتم بقائلین من هذا شیئا الا وانا اعرف انه باطل بانه) دیه لم دیدکلرنده ولید خطاب ایدوب اباطیل

واکاذیبدن رمی ایتدکلریکز اراجیف دکلدر الا بن اول کفت کوکزی باطل ولیس تحته طائل عد ایده رم (وان
اقرب القول انه ساحر) انه فتح همزه ایله مع اسمه وخبره ان اولک خبیدریعنی محمد حقنده نزدیکتر قول اول ساحردر دیمک
اوله بعد ذا هرزه خای فسانه اولوب دیدیکه (فانه سحر یفرق بین المرء وابنه والمرء واخیه والمرء وزوجه والمرء وعشیرته)
یعنی کلام محمد سحره مشابهدرکه کلامیله کشی یی اعزا اولاد وخویشاوندندن تفریق ایدردخی شخصی شقیق وقرین
وبرادرندن آیرورمرئی حلیله سندن جدا وتبار واشناسندن دور ومهجور ایدردیوب (فتفرقوا) سائر رهنوردان
بادیهٔ ضلال قول ولید پلیدی سمع قبولله اصغا ایلدکلری حالده سلک بحر انجاس عنیددن پریشان اولدیلر (وجلسوا
علی السبیل یحذرون الناس) سبیل وافدین وطریق وارد ینده شاه عالم صلی الله علیه وسلم متابعتدن خلقی تحذیر ایدر
اولدقلری حالده جالسین اولدیلر (فانزل الله تعالی فی الولید) پادشاه غیور جل شانه حضرتلری ولید پلیدک شاننده
وعید اکید وتهدید شدیدی مشیر آیهٔ کریمه یی انزال بیوردی (ذرنی ومن خلقت وحیدا) لفظ وحیدا ذرنی یاسندن
حال اولور ای اترکنی معه وحدی فانا اکفیکه (الآیات) ای وجعلت له مالا ممدودا وبنین شهودا الی قوله تعالی ان هذا
الا قول البشر (وقال عتبة بن ربیعة) ابن عبد شمس بن عبد مناف روز مشرک سوزبدرده روبراه درکه سعیر
اولمشدر (حین سمع القرءآن یا قوم لقد علمتم انی لم اترک شیأ الا وقد علمته وقرأته وقلته والله لقد سمعت قولا والله
ما سمعت مثله قط ما هو بالشعر ولا بالسحر ولا بالکهانة) عتبة بن ربیعة قرآن عظیمی استماع ایلدیکی حینده دیدیکم
ای معشر قریش سزک معلومکزدرکه معارفدن بر معرفتی ترک ایتمیوب خوانا ودانا اوکویا اولدم قسم بخدا که
بن محمددن بر کلام سماع ایلدم والله انک مانندی هیچ کلام کوشزدم اولمدی وقول محمد شعر وسحر وکهانته قائم
دکلدر دیدی (وقال النضر بن الحارث نحوه) وبو قصه مانندی نضر بی نصر دخی ناطقه پرداز اولمشدر (وفی حدیث
اسلام ابی ذر) روایتکردهٔ امام مسلم اوزره ابوذر جندب الغفاری خبرنده ورود ایتمشدر (ووصف اخاه انیسا) ضم
همزه وفتح نون وسکون تحتیه وسین مهمله ایله ابوذر هنوز داخل سرابستان اسلام اولمدین برادرزاده لرین قبل
شاه کونینه فرستاده قیلمشدی وبرادرک وصف ایدوب دیدی (فقال والله ما سمعت باشعر من اخی انیس لقد ناقض
اثنی عشر شاعرا فی الجاهلیة انا احدهم) قسم بخدای جهان آفرینکه برادرم انیسدن نظما احسن بر شاعر سحر آفرین
ایشتمدمکه ایام فترتده اون ایکی شاعر ماهر ایله مشاعره ومعارضه ایلدی ازجمله بریسی بن ایدم (وانه) انیس
(انطلق الی مکة وجاء الی ابی ذر) نقل بالمعنی ویا التفات بالمبنی طریقی ایله درو فی نسخة جاء بخبر النبی صلی الله علیه وسلم
یعنی انیس مکه یه روان اولوب ابی ذره کلدی ویا خود اخبار بعثت واظهار نبوة حضرتله ورود ایلدی (قلت فما یقول
الناس قال یقولون شاعر کاهن ساحر لقد سمعت قول الکهنة فما هو بقولهم) ابی ذر بیورورکه نعت محمد علیه السلامده
خلق نه کفت وشنید اوزره درلر دیو پرسان اولدم شاعر ویا کاهن ویا ساحردر دیرلر ویا خود اوصاف ثلاثه میانه سن
جامعدر دیرلر بدرستی آقاویل کهنه بسیار کوشزدم اولمشدی قول محمد عدم مناسبتله کهنه قولی دکلدر (ولقد
وضعته علی اقراء) فتح همزه وسکون قاف ورآء ممدوده ایله جمع قلة ارید به الکثرة هنا انواع واطراف معناسنه
ویا امثال (الشعر فلم یلتئم) بالهمز (وما یلتئم علی لسان احد بعدی) ای غیری (انه شعر) و بتحقیق کلام محمدی
ترازوی انواع واصناف بحور شعر ایله سنجیده وامتحان ایتدم اوزان اشعاردن برشیئه موافق ومطابق اولمدی فاین
الثریا والثری وبندن غیری برفردک شایان زبان زدی اولمزکه اکا شعر دیه (وانه) فتح همزه ایله محمد صلی الله علیه وسلم
(الصادق) دعوای رسالتده راست کفتاردر (وانهم لکاذبون) بدکویان کفار قریش اول حضرت شاننده شاعر
وکاهن وساحر دیو اسناد وادعالرنده دروغ وهرزه کویاندر دیدی (والاخبار فی هذا صحیحة کثیرة) اسنادا ومتنا
(والاعجاز) بمثل القرءآن بکل واحد من النوعین (الایجاز والبلاغة) مبتدای مقدره خبراندر ویا بکسر هما نوعیندن
بدل اولهلر (بذاتهما) نوعین مسبوقینک هر بری ایله که احدهما بانفرادها ایجاز وبلاغتدر (والاسلوب الغریب بذاته)
بقیهٔ صفات قرآندن قطع نظر بذاته فن غریبه سیدر (اذ کل واحد منهما) نظم عجیب واسلوب غریب هر دو نوعک
بریسی (نوع) مبتدأ اولان کل لفظنه خبردر (اعجاز علی التحقیق لم یقدر العرب علی الاتیان بواحد منهما) ارباب
توفیق واصحاب تدقیق عندنده نوع اعجاز درنه نظم عجیبی ونه اسلوب غریبندن بر ینک مثلنی اتیانه فصحای عرب
قدرتیاب اولمدی (اذ کل واحد خارج عن قدرتها مباین لفصاحتها وکلامها) نوعینک هر بری اعجازدن بر مستقل
نوع اولوب عرب عرباقدرتلرندن بیرون وشعرا وخطباسنک فصاحت وبلاغتلرینه مغایر کلام عبرت نموندر (والی
هذا ذهب غیر واحد من ائمة المحققین) یعنی نوعیندن هر برنوع بذاته نوع اعجاز اولدیغی قوله ائمهٔ محققین ومدققیندن
بسیار کسنه ذاهب وقائللردر (وذهب بعض المقتدی بهم) فتح دال مهمله ایله بوزن مصطفی اسم مفعولدر

(الى ان الاعجاز فى مجموع البلاغة والاسلوب) وبعض مقتدى بهم تحقيق اعجاز نظم عجيب واسلوب غريبك ايكيسى
اتحاد واجتماعنده بديدار درهر برى منفرد ابرنوع دكلدر بو مذهب و بو مسلكه سالك اولديلر (واتى على ذلك بقول
تمجه) بضم وتشديد الجيم (الاسماع وتنفر منه القلوب) يعنى امر اعجاز مجموع نوعينده جلوه نماى ظهور دردیو استدلال
ايدنلرك قولندن طباع سليمه وفهوم مستقيمه قبول قرين اجتيوب رمى وصد واقول وهله ومبدء مقدمه ده ذهن
تنفر ايدرامدى اسماع فتح همزه ايله جمع سمع بمعنى الاستماع وبمعنى جارحة السمع يقال مج الماء من فيه اذا طرحه اذنى
دهانه وكفتارى آبه رقت وعذوبتدن ناشى تشبيهدن استعارهٔ مكنيه وتخييليه جلوه كردر (والصحيح ماقدمناه) قول
صحيح بالاده تصريح ايلديكمز وجه اوزره نوعينك هر برى على حدة منفرد ابذاته برر نوع اولمقدر (والعلم بهذا كله
ضرورة وقطعا) بنصبهما ارباب ذوق عندنده ايجاز وبلاغت واساليب عجيبه سيله علم بديهى وقطعيدركه وجه
اعجاز جنس بلاغتدندر ومن جهة اكارهياب وصول اولاز الا علوم معانى وبيان وبديع معرفتيله كه معونة فيض
ربانيله حصوليذير اولور ولذا قال (ومن تفنن) وفى نسخة من تكلم (فى علوم البلاغة) بعض نسخده فى فنون
البلاغة وصنوف الفصاحة (وارهف) اى سن وحدد ودقق من قولهم ارهف السيف فهو مرهف اذا رقق حده
(خاطره) بالنصب (ولسانه ادب) فاعل ارهف (هذه الصناعة لم يخف عليه ماقلناه) يعنى اول ذاتكه فنون بلاغت
وصنوف فصاحتده متفنن ودانشور اولوب فهم وذهنى وعقل وزبانى صناعت بلاغت ممارستنه تيزوار هاف
ايليه تقديم ايتديكمز معناكه كلامنهما منفردا بذاته نوع اعجاز اولديغى اكا خفى ونهان اولماز (وقد اختلف ائمة
اهل السنة فى وجه عجزهم عنه فاكثرهم يقول انه) وجه عجز (مما جمع) صيغهٔ مجهولله ويا فاعل ايله در (فى قوة جزالته
ونصاعة الفاظه) جزاله غلظت وصلابت وقوتدر يقال حطب جزل بعده اكثرته اطلاق اولندى فيقال عطاء
جزيل بومقامده احكام نظم وعدم ركاكته استعاره اولندى ونصاعت فتح نون وصاد وعين مهمله ايله وضوح وخلوص
معناسنه ومنه ابيض ناصع (وحسن نظمه وايجازه وبديع تأليفه واسلوبه) وقوله مما جمع مقدم من تأخيره متعلق بقوله
(لايصح ان يكون فى مقدور البشر) اسم مفعول اى لايمكنهم القدرة لما جمعه مما لا تطيقه قدرتهم (وانه من باب
الخوارق الممتنعة عن اقدار) بفتح الهمزة (الخلق عليها كاحياء الموتى وقلب العصا وتسبيح الحصى) يعنى فصحاء
عربك اتيان نظيرقرآندن عجزى امرنده ائمهٔ اهل السنة كروهٔ اختلافه ساسلكان اولوب قرارداده قول جمهور
وجه عجز عرب لطائف معانى قرآن وشوائب ركاكتدن خالص شرائف مبانى ونظم وايجازنك زينده وتأليف
فنونى خصوصنده جمع اولنان اموردن ناشى دركه جنس بلاغتده لطائف قرآنيه يى اشتمال بشر نوعنك زير
قدرتنده اولمق ممكن اولماز وقرآن كريم مقدورات خلقدن ممتنعه اولان احياء موتى وقلب عصا وتسبيح حصا آسا
خوارق للعادة جنسندندر ديديلر (وذهب الشيخ ابو الحسن) امام اهل السنة على بن اسمعيل الاشعرى (الى انه)
قرآن عظيم (مما يمكن ان يدخل مثله تحت مقدور البشر ويقدرهم) بضم الياء وكسر الدال (الله تعالى عليه ولكنه)
الضمير للشان (لم يكن هذا ولا يكون فمنعهم الله تعالى هذا وعجزهم عنه) تشديد جيم ايله يعنى ابو الحسن الاشعرى قدس
سره السرى ذاهب اولديكه قرآن جليل فى الجمله وجوه بلاغت وفنون فصاحتده ماهر اولان بشرك زير اقتدارنده
قرآن شريف مثلى كلام داخل اولمق ممكن اولان اموردندركه بارى تعالى انلرى اقدار بيورمغله اتيانه امكان
واردر زيرا نتايج فنون افكار فنون اسرار فصحا جنسندندر اماشان نه مثلنى اتيان ونه اتيانه اقتدار اولدى ونه اولور
پس مولاى قهار قدرة ستارى ايله اتياندن انلرى منع ايدوب ميدان مقاومه ده امر معارضه دن عاجز وفرومانده
قيلدى (وقال به جماعة من اصحابه) علماء امتدن بر كروه عليه قول اشعرى ايله قائللردر لكن هذا هو القول
بالصرفة وقد مرانه مرجوح عند اكابر الائمة (وعلى الطريقين فعجز العرب عنه ثابت واقامة الحجة عليهم) اى واقع
(بما يصح ان يكون فى مقدورهم وتحديهم) مفعولانه مضاف مصدردر (بان يأتوا بمثله قاطع) مبتدا اولان اقامتك لفظنه
خبردر يعنى قرآن بذاته معجز اولسى وبارى تعالينك فصحاى عربى معارضه دن تعجيز بيورديغى كلا الامرين واقع
ومحققدر وبلغاى عرب اوزره مقدور بشرده اولسى صحيح اولان شيئله اقامهٔ دليل وبرهان واول حضرتك نظير
قرآنى اتيانه طلب معارضه سى بيكان دليل قاطع وبرهان ساطعدر (وهو ابلغ فى التعجيز واحرى) افعل تفضيل
(بالتقريع) مقدور عربده اولسى صحيح اولان شيئدن اولمق حيثيتيله مثلنى اتيانله تحدى انلرى تعجيزده بالغ وسرزنشه
دخى اليق وسزاوار اولور (والاحتجاج مبتدا اى على عجزهم) بمجيء بشر مثلهم بشيء ليس من قدرة البشر لازم على
القول بانه معجز بنظمه العجيب واسلوبه الغريب يعنى قدرة بشردن برشيئله انلر جنسندن بشرك مجيئى ايله عجزلرنه
استدلال لازمدر (وهو) اى كونه ليس من قدرة البشر (ابهر آية واقمع دلالة) ثبوت حجتده اظهر علامت واقهر

دلالتدر اية ودلالة تميزتيله منصوبلر ويا اضافتله مجرورلردر ودلالة بكسر الدال مصدر او بمعنى الدليل وعلى كل حال
اعجاز بالصرفة او بالبلاغة قولينى تقديرى اوزره (فى ذلك يقال بل صبروا على الجلاء) فتح جيمله
وطندن جدا اولمق (والقتل وتجرعوا كاسات الصغار) فتح صاد مهمله ايله حقارتدر (والذل) عطف تفسيرى
واستعارهٔ تصريحيه ومكنيه روشما اولور يعنى انلر معارضه ومجادله ميدانينه قدم نهاده اولميوب بلكه وطن اصليلرندن
جدا وقتل نفسلرى اوزره شكيبه رضاداده اولوب جرعه نوش جام مذلت وحقارت اولديلر (وكانوا من شموخ) ضم شين
معجمه ايله رفعت (الانف) بفتح الهمزة وسكون النون عضو معروف يعنى بينى (وابائة الضيم) كسر همزه وموحده
والف بعدها همزه وتا ايله مصدر اباى اجتنب وضيم ذل وحقارت (بحيث لايؤثرون ذلك اختيارا ولا يرضونه
الا اضطرارا) حال انكه انلر عتو وكبر جهتندن بلند بينى وحقارتدن امتناع واباايدنلردن ايكن جلا وقتل واسرى
طوعا اختيارا ايتزلردى الا كرها مذاق اختيار ايتديلر (والا) ان شرطيه ولا نافيه دن مركبدر اى وان لم يكن الامر
من عجزهم (فالمعارضة لو كانت من قدرهم) ضم قاف وفتح داله اى مقدوراتهم (والشغل) بضم فسكون او بضمتين
اشتغال بالمعارضه (بها اهون عليهم واسرع بالنجح) ضم نون وسكون جيمله مراده ظفرياب اولمق (وقطع العذر
وافحام الخصم لديهم) يعنى قرآن كريم وسائر معجزاته معارضه مقدوراتلرندن اولوب عجزلرندن اولميدى اشتغال
بالمعارضه انلره آسانتر ومرامليننه ظفرياب وقطع عذر واسكات خصم انلر عندنده سريعتر ايدى (وهم ممن لهم
اقتدار على الكلام وقدوة) ضم وكسر قافله (فى المعرفة به لجميع الانام) متعلق بالقدوة مع هذا فصحاى عرب كلام
اوزره كمال اقتدار وخلق جهانه كلامله معرفة وعرفانده اسوه ومقتدى اولنلردن ايديلر (وما منهم الا) عامل
مقدردن استثناء مفرغ اولور (من جهد) بزنة ضرب ماضيدر (جهده) ضم جيمله ويا فتحيله وسع وطاقت ومشقت
(واستنفد) فا ودال مهمله ايله (ما عنده فى اخفاء ظهوره واطفاء نوره ويأبى الله الا ان يتم نوره) وانلردن برفرد
اولمدى الا بذل وسع وظهور نور قرآنى پنهان وخدادا اولان نورى اطفا قيدنده صرف اقتدار وجد واجتهاد ايلديلر
اما بحكم * شمعى كه زنور ايزد افروخته شد * ازهر دم افسرده فرو نه نشيند (فما جلوا فى ذلك خبيئة) فتح خا معجمه
وكسر موحده وتحتيه ساكنه وهمزهٔ مفتوحه ويا مبدله مدغمه ايله فعيله بمعنى مفعوله اى مخبأة ومخفية (فى ضمائرهم
من بنات) قبل النون فتح موحده ايله (شفاههم ولا اتوا بنطفة) قطرهٔ يسيره (من معين) ماء جارى وميم زائده در
من العين او اصليه من معن بمعنى سار فى الارض (مياههم) جمع ماء واصله موه (مع طول الامد) اى الزمان (وكثرة
العدد) اعوان وانصار (وتظاهر الوالد وما ولد بل ابلسوا) بصيغة الفاعل اى ايسوا من المعارضة ومنه ابليس لأ يأسه
من رحمة الله ولو كان اعجمى عزازيل (فما بلسوا) فتح نون وموحدهٔ مخففه ويا مشدده وضم سين مهمله ايله اى نطقوا
(ومنعوا) بصيغة المفعول (فانقطعوا) يعنى عرب مقام معارضه ده كفتاردها انلردن بنت شفه يعنى بركلام نومقته
اظهارنه قادر اولميوب ظواهر انهار بلاغت وامهار فصاحتلرندن قطرهٔ ناچيز ايراد ايده مديلر مع هذا زمان ممتد
واعوان وانصار بسيار ويدر وپسر وخويشاوند معاونت ومظاهرتلريله مقام معارضه ده حرف اندازلغه يله
مكنت ياب اولمديلر بلكه مقاومتدن مأيوس وسرافكنده اولوب نطقه مجال بولميوب معارضه حضرت اوزره عدم
تمكن برله مجادله دن زبان بريده قيلنديلر (فهذان) پس نظم عجيب واسلوب غريب (نوعان من اعجازه) قرآن عظيم
الشان اعجازندن ايكى نوع مستقل اولدى

(فصـــل)

(الوجه الثالث من الاعجاز ما انطوى عليه من الاخبار) كسر همزه ايله اعلام (بالمغيبات وما لم يكن ولم يقع فوجد
كما ورد على الوجه الذى اخبر) وجوه اعجاز قرآندن وجه سوم ازمنهٔ سابقه ده صدور يافته اولان مغيباتله
اعلامدن اعجازى مشتمل وهنوز ظهورا تمين كائناتى محتويدركه ايام لاحقه ده مطابقا لما ورد صورتنماى وجود
اولور (كقوله تعالى) خطابا للنبى صلى الله عليه وسلم واصحابه (لتدخلن المسجد الحرام ان شاء الله) مشيئته تعليق
عبادنه تعليم وتحقيق مراد عزتده عدم وجوب الشئ على الله اولديغن ايما اولور وانلردن بعضيلرك عدم دخولنه
تلويحدر (آمنين) حال من فاعل لتدخلن والجملة الشرطية معترضة هجرة عليه سال ششمده بركيجه شاهين مشكين
جناب قرهٔ رسول الثقلين صلى الله عليه وسلم جولانكير عالم ملكوت اولوب كوردلركه اصحاب باصفا ايله على طريق
الاعتمار طواف بيت حرام ايدرلر ومفتاح كعبة الله يدمؤيدلرنده حلوه كر اولور احرام بند اولان مسلمانان سابقه
مروده تحليق رأس مانندى مناسكه دركار اولمشلر صبحدم بورؤياى پر بشارت قرع آذان اجله اصحاب ايلدكده
جملهسى شادان اولوب ماهتاب فتوح همان بو سالده مطلوع ايدر اميديله تدارك مهمات راه بيت الله به مباشرين

اولوب حدیبیه نام محلده مصالحه ظهور وفتح مکه باراده الله تأخیرا نمکله بدخواهان یاوه کویان رؤیای حضرتی
دروغه نسبت ایتدکارنده اول حضرتی تصدیق وانلره سرزنش وتقریع برله ماسیکون فتح ام القرایی تبشیرا کریمهٔ
لقد صدق الله رسوله الرؤیا بالحق آیهٔ شریفه‌سن انزال ایلدیکه بتحقیق حضرت واهب الامال پیغمبرینك کوردیکی
رؤیایی حقانیسنی تصدیق وراست بیوروب رسول الله واصحابی باراده الله ومشیته البتة مسجد حرامه داخل اولورلر
دیو قبل الوقوع اخبار ایلدی (وقوله تعالی وهم من بعد غلبهم سیغلبون) رومه فرس غلبه ایتدکارندنصکره روم
فرسه قریبا غالب اولورلر دیو اعلام بیورمغین صدق الله العظیم بدی سنه مرورنده غلبهٔ روم کما اخبر به الحی القیوم
جلوه کر منصهٔ ظهور اولدی (وقوله تعالی لیظهره علی الدین کله) ای لیغلب دین الحق ویعلیه علی جنس الدین جمیعه
بتمام افراده بتسلیط المسلمین علی اهله بالعزة والغلبة والقهر والقوة آیهٔ شریفه‌یه دائره معانی لطیفه باب اول الفصل
التاسع فیما تضمنته سورة الفتح شرحنده کذار ایلدی (وقوله وعد الله الذین امنوا منکم وعملوا الصالحات لیستخلفنهم
الایه) کما استخلف الذین من قبلهم ای لیجعلهم خلفاء فی ارضه مالکین لها منصورین علی اعدائهم اکرچه آیهٔ شریفه
عامه در اما خلافة صدیق رضی الله عنهده ظهور ایدن اهل رده یه مسلمینك غلبه‌سی مراد بیورلمشدر (وقوله اذا جاء
نصر الله والفتح) ای فتح مکة (الی اخرها) آیهٔ جلیله دخی هر فتحه شامله در لکن فتح الفتوح اولان مکهٔ معظمه فتحی
مبشره وناعیه لحضرة سید الکونین صلی الله علیه وسلم در وبو مجیئ ایله تعبیر ازلدن مقدرات اوقات معینه‌ده
متوجه اولدیغنه ایما ومترقبة القدوم اولمه‌سن مشیر اولور (فکان جمیع هذا کما قال) بونلرك کلیسی اعلام بیورلدیغی
وجه اوزره اوقات معینه‌ده ظهور یافته واعلام نبوة ومعجزه اولدی مصنف علیه الرحمه آیات مذکوره‌یی لف ونشر
اوزره تفسیرنه شروع ایلدی (فغلبت الروم فارس) قوم عجم دروددیار عجمه دخی فارس اطلاق اولنور للعلمیة والتأنیث
ممنوع من الصرفدر (فی بضع سنین) یعنی اهل کتابدن اولان روم آتش پرستان مجوسه بعد المغلوبیه یدنجی سنه‌ده
غلبه‌لری بدیدار اولمشدر (ودخل الناس فی الاسلام افواجا) فوجا بعد فوج اهل مکه وطائف ویمن فتح ام القری دنصکره
بی دربی دین حقه داخل اولدیلر (فامات رسول الله صلی الله علیه وسلم وفی بلاد العرب کافر موضع لم یدخله الاسلام)
سرور عالم صلی الله علیه وسلم عالم بقایه رحلت بیورمدی الا جمیع دیار بلاد عربده اهل اسلام ونور ایمان داخل اولدق
بر محل قله جمله یه عصر نبوتما بلرنده نور ظهور اسلام ضیاپاش اولدی (واستخلف الله المؤمنین فی الارض ومکن فیها
دینهم وملکهم ایاها) ای الارض (من اقصی المشارق الی اقصی المغارب) سورهٔ نصر ذکرندنصکره آیه مذکوره‌نك
تأخیر اولمسی استخلاف بعد ذلك الدخول وقوعندن روان تقدمت فیاذ کرقبله ومشارقی مغاربه تقدیم کتاب وسنته
اقتداء ویا محل رسل وارض مقدسه اولمق شرفندن اوله یعنی ایزد حکیم جل شانه ارباب دولت ودین محمدی صلی الله
علیه وسلم بلاد روی زمینده استخلاف بیوروب دین اسلامی تثبیت ودار دیار ارضی مسلمانانه تملیك وانلره زخاور تابه
باختر تمکین وبروب امور معاشلرین تکمیل ونظام حاللرین تتمیم ایلدی (کما قال صلی الله علیه وسلم زویت) ضم زای
وکسر واوله مبنی للمجهول ای اجتمعت لی الارض فاریت مبنی للمجهول من المزید (لی الارض فاریت مشارقها
ومغاربها وسیبلغ ملك امتی ما زوی لی منها) من تفصیلیه بیانیه ویا تبعیضیه درو ضمیر تأنیث ارضه ویا مشارقه عائد
اولور که مفعول ثانی لفظ اریت ومشارق اداة جمعله تعبیر بیورلدیغی تعدد مطالع اعتباریله در وشمال وجنوبك
عدم ذکری ظاهرا معظم دولت احمدیه شرق وغرب جانبلرنه غالب اولدیغندندر روایتکردهٔ امام مسلم عن ثوبان
رضی الله عنه اولان خبر صحت اثرده سلطان عالم صلی الله علیه وسلم بیوررکه بنم چون روی زمین بربساط عظیم
انضمامی آمادور یلوب مشارق ومغاربی بکا عیانا ارائه اولندی ولا جلی روی زمیندن طی اولنان مقداری محل
باسرها قریبا ملك امتم بالغ ورسیده اولور (وقوله انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون) جلالت شانم ایله تنزیل جلیلی
انزال ایلدك تحریف ونقصاندن صیانت برله نکهبانز بیوردی اسمیهٔ مؤکده دلالتیله تغییر وتبدیلدن قرآن کریمی
سائر زمانده دخی حفظی اعلامدر (فکان کذلك) وقاعدهٔ صمدانیه مقتضاسنجه (لا یکاد یعد) صیغهٔ مجهول ایله
(من سعی فی تغییره وتبدیل محکمه من الملحدة) من بیان ان ظواهر شریعتدن میل وعدول ایدن باطنیه ایله بنام
اسمعیلیه در (والمعطلة) الذین نفوا الصانع وتستروا بزی الاسلام خوفا من القتل یعنی تبدیل مبانی وتغییر معانی
کلام ربانیه‌ده بذل وسع ایدن حلولیه واتحادیه ودهریه حیطهٔ شماره انسلاکدن دوردرلر (لا سیما القرامطة)
بالرفع علی ان سی بمعنی مثل وما موصوله صدر صلتها محذوف ای ولا مثل الذین هم القرامطة وبالجر علی ان ما زائدة
وبالنصب علی انها اداة استثناء وقرامطة طائفة معروفة حمدان قرمطی اتباعندن ویا باطنیه‌دن برفرقه‌در
(فاجمعوا کیدهم وحولهم وقوتهم الیوم نیفا) فتح نون وسکون یاء مخففه ویا مشدده مکسوره ایله ای زیاده

(علی خمسمائة عام فما قدروا علی اطفاء شیء من نوره ولا تغییر کلمة من کلمه) ففتح فکسر او بکسر فسکون (ولا تشکیك
المسلمین فی حرف من حروفه والحمد لله) یعنی ملاحده ومعطله خصوصا قرامطه حیله وجد وجهد ومکیدتلرین
الی یومنا هذا بشیوز سنه‌دن زیاده هجرة علیه‌دن زمان کذران ایتمشدر اجماع واتفاق ایلدیلر نور قرآندن بر ذره
اطفا وکلماتندن بر کلمه‌یی تبدیل وحروف مبانی ومعانیسندن بر حرفده اهل اسلامی ایقاع ریبه قادر اولمدیلر
الحمد لله الحفیظ علی تمام هذه المنة واتمام هذه النعمة (ومنه) مستقبل زماندن اخبار عن الغیب اولان اعجاز
قرآندندر (قوله تعالی سیهزم الجمع ویولون الدبر) ای الادبار لقصد الجنس وبالارادة کل واحد وبامراعاة فواصل
ایچون افراد بیورلدی فاروق منیع الجناب رضی عنه التواب حضرتندن مرویدرکه بو آیهٔ بشارتنما که جمیع اهل کفر
قریبا منهزم قیلنوب ولی ادبار ایله روکردان اولورلر بیورلدیغی فنگی امره ما صدق اولدیغن بلمدم الا روز مشرك
سوزبدرده حضرت شهسوار عرصهٔ ملکوت صلی الله علیه وسلم جوشن پوش اولوب بو آیه‌یی بشارتله لب جنبان
اولدیغی حالده مصدوقه‌سنی تفطن ایلدم دیدی (وقوله قاتلوهم یعذبهم الله بایدیکم الایه) ویخزهم وینصرکم
علیهم ویشف صدور قوم مؤمنین بطون من الیمن بنی خزاعه‌دن بر طائفه بعد الهجرة شرفیاب اسلام اولوب مکهٔ
مکرمه‌ده اقامت ایلدیلر اما حشرات هوام سرشتان اول طائفه‌یه بار آور خار اذیت اولدقلرنده شاه عالم صلی الله
علیه وسلم حضرتلرینه رفع رقعهٔ اشتکا ایلدیلر اصبروا فان الفرج قریب نوید بشارت امیدیله تسلیتبخش اولوب
بو آیهٔ کریمه دخی شرفنزول بیورلدی یعنی مشرکینله مقاتله ایدك انلری سزك دست شجاعت پیوستکزدن قتل
وسبی ایله تعذیب وتنکیل بیوروب سزی دشمنان اوزره ظفریاب ایدوب سینهٔ پرسکینهٔ مسلمانانه شفا وفرح ویرر
(وقوله) وکذا منه (هو الذی ارسل رسوله بالهدی الایة) قد سبقت وهذا من التکریر فی التعبیر (وقوله ان یضروکم
الا اذی) خطاب مؤمنینه درکه بهر حال انلر سزه زیانرس اوله مزلر مکر دین اسلامه طعن جهتندن اندك ضرره
مکتسب اوله لر (وان یقاتلوکم الایه) یولوکم الادبار اکر سزه مقاتله ایدرسکز انلر هزیمتیاب اولورلر (فکان کل ذلك)
هزیمت وتعذیب وشفاء صدور مؤمنین کل ما هنالك وقوعیافته در (ومافیه) ومما فی القرآن (من کشف اسرار المنافقین
والیهود ومقالهم وکذبهم فی حلفهم وتقریعهم بذلك) یعنی هتك استار ارباب نفاق ویهود عنوددن واقوال
واحواللرین ایضاح وافضاح وسوکندد دروغ وانکله توبیخله کشف اسرار ایشان قرآن عظیم الشانده مصرحدر
(کقوله) کلام مولیده ورودی اسا (ویقولون فی انفسهم لولا یعذبنا الله بما) یعنی میانلرنده (نقول) یکدیکره
شان محمده کویا اولدیغمز کفتار طعن امیزله یزدان متعال بزی معاقبه ایدرمی دیملریله ایزد غیور حسبهم جهنم
یصلونها فبئس المصیر ایله سوء عاقبتلرین اعلام ایلدی (وقوله) فی حق المنافقین (یخفون فی انفسهم ما لا یبدون لك)
منافقلر سکا ابداء واظهار اتمدکاری شیئی کندو نفسلرنده ستر وپنهان ایدرلر (الایة) لو کان لنا من الامر شیء ما قتلنا
ههنا ای فی المعرکة (وقوله) فی حق المنافقین (من الذین هادوا سماعون للکذب الایة) اکالون للسحت وهو من
الاخبار بالغیب الدال علی اعجاز القرآن وفی الایة کلام مفصل فی التفاسیر ووجوه من الاعراب لیس هذا محل
تفصیلها (وقوله من الذین هادوا یحرفون الکلم عن مواضعه) وضع حقا ولان موضعك غیریه وضع ومکان
اصلیدن ازاله وغیری محله اثباته تصدی ایدنلردن اعلامدر (الی قوله وطعنا فی الدین وقد قال تعالی مبدئا) بالهمزة
اوبالیاء (ماقدره الله تعالی) تشدید الله (واعتقده المؤمنون یوم بدر) حق سبحانه وتعالی قضا وقدرنی مظهر
وبر وفق رضا یوم بدرده مسلمانانك اعتقاد ودلخواهلری اوزره اظهار ایلدیکی حالده بیوررد (واذ یعدکم الله احدی
الطائفتین) ای القافلة الراجعة من الشام او الطائفة الاتیة من البلد الحرام (انها لکم) حاصلة من اموال احدیهما
(وتودون) تحبون (ان غیر ذات الشوکة) هی السلاح یعنی العیر المقبلة مع ابی سفیان (تکون لکم) حیث لا حدة فیها
بخلاف ذات الشوکة من النفیر وهو الجمع الکثیر ممن نفروا مع ابی جهل من مکة لاستنقاذ العیر من ایدی النبی صلی
الله علیه وسلم (ومنه) ای من اعجازه (قوله انا کفیناك المستهزئین) ولید بن المغیرة ابو خالد سیف الله عاص بن وائل
عدی حارث بن قیس اسود بن عبد یغوث ابو لهب عقبة بن ابی معیط اهلکوا بانواع العقوبات حکم بن ابی العاص
اسلم یوم الفتح (والمارزات) روایتکردهٔ طبرانی فی الاوسط اولان خبرده چون بو آیه تسلیت انکیز شرفیافتهٔ نزول
بیورلدی (بشر النبی صلی الله علیه وسلم اصحابه بان الله تعالی کفاه ایاهم) حضرت فخر الانام اصحاب کرامه حق سبحانه
وتعالی روباه سیرتان مستهزئین شرور وجفالرندن کندویه حمایه ایلدیکن تبشیر ایلدی (وکان المستهزؤن نفرا بمکة
ینفرون) تشدید فا ایله (الناس عنه ویؤذونه فهلکوا) سفهاء بدکرداران قریش مکه‌ده بر شرذمه ایدیلرکه حضرت
رسول الله صلی الله علیه وسلمه ایمان کتورمکدن خلقی تنفیر وتحذیر وکل نورسیدهٔ باغ بلاغ حضرتنه بار آور خار جفا

اولورلردی پس ضروب بلا وانواع عنا ایله مرد اولدیلر (وقوله والله یعصمك من الناس فكان كذلك) كما اخبر به من
لا خلف فی خبره (علی كثرة من رام ضره) مفعول رام (وقصد قتله) ای مع كثرة من قصده بالسوء فالله یحفظ من جمیع
الناس (والاخبار بذلك معروفة صحیحة)

فصـــل

(الوجه الرابع) وجوه اعجاز قرآندن وجه چهارم (ما انبأ به من اخبار القرون السالفة والامم البائدة والشرایع
الداثرة مما كان لا یعلم منه القصة الواحدة الا الفذ) فتح فا وتشدید ذال معجمه ایله فرد واحد اهل قرون ماضیه وامم هالكه
فانیه وشرایع دارسه خبرلرندنكه اندن قصهٔ واحده‌یی دانشور اولمز الا علوشانله اقرانندن منفرد فرد واحد وشاذ
دانا اوله اخبارمذكوره‌دن قران شریفك اعلام ایلدیكی امور بیاننده‌در (من احبار) حاء مهمله ایله حبر دانا
معناسنه‌در (اهل الكتاب الذی قطع عمره فی تعلم ذلك فیورده النبی صلی الله علیه وسلم علی وجهه ویأتی به علی نصه
فیعترف العالم بذلك بصحته) متعلق یعترف (وصدقه) یعنی علمای اهل كتابدن شاذ مقوله‌سی بلوردیكه السنهٔ
كبرا وكتب فضلادن انجق اول خبر واحدی تلقی وتعلمه صرف عمر ایتمش اوله پس ذلك المعنایی حضرت سردار
اصفیا علی وجهه سرد وایراد وكما انزل علیه اتیان بیوروب دانای اهل كتاب اول حضرتك ایرادی سببیله صحت
وصدقیله اعتراف واقرار ایدردی (وان مثله لم ینله بتعلیم) بونك ماننده امره خلقدن تعلیم وتعلم واسطه‌سیله
رهیاب اولمدیغن اعتراف وبحر تحقیقه اعترافله توفیق وتصدیق برله شرفیاب اولوردی (وقد علموا انه صلی الله علیه
وسلم امی لا یقرأ ولا یكتب ولا اشتغل بمدارسة ولا مثافنة) مثلثه وفا ونونله مجالسه (ولم یغب عنهم ولا جهل حاله احد
منهم) وجمیع اهل كتابك معلومی ایدیكه نبی تهامی هرفنده امی وعمرنده قراءت وكتابت ایتمیوب علمای اهل كتابله
مدارسه وشعرا وخطبا ایله مجالسه ایتمدی وانلر نظرلرندن دخی دور اولمدیكه شاید دیار اخرده تعلمه امكان اوله
وانلردن هیچ كس اول حضرتك وقت صبادن زمان بعثته‌دكین حال وشانندن غافل اولمیوب هر حالنه آگاه ایدیلر
(وقد كان اهل الكتاب كثیرا ما) ای فی كثیر من الاوقات (یسألونه صلی الله علیه وسلم عن هذا) یعنی یهود ونصارادن
كسنه‌لر حضرت دانای عالمه بسیار قرون ماضیه خبرلرندن پرسان اولورلردی (فینزل) بصیغة الفاعل او المفعول
مخففا او مشددا (علیه من القرآن ما یتلو علیهم منه ذكرا) اول حضرته قرآندن انلره تلاوت بیوردیغی وجهی بیانا
لاعمالهم وماجریاتهم نزول ایدردی (كقصص الانبیاء مع قومهم وخبر موسی والخضر) بفتح فكسر او بكسر
فسكون ابو العباس بلیا بن ملكان نسل بنی اسرائیلدن ویا والد فرعون ویاخود فرزند صلبی آدم علیه السلامدر
حیات ونبوت ورسالت وولایتی بین العلماء والاخیار اختلافی اما بنی معمر ومحجوب عن الابصار اولق مروی عن
الثعلبی‌در (ویوسف واخوته) اول حضرت وبرادرانی سورهٔ یوسفده احسن صورتله قصه‌لری جلوه‌نما‌در (واصحاب
الكهف) عصر دقیانوسده بر غاره گریزان اولمشلردی ابن عباس رضی الله عنهما قولی اوزره قبل البعث
انلر تراب اولوب الان عدم بقالیدر وبعض نقلهٔ اخبار اوزره دیار قسطنطنیه قریبنده بر مغاره‌ده بقای ذات
وعدم تغیر وجودلری منقولدر واسما وعدد ومدة اقامتلری اختلافیدر (وذی القرنین) ملك ونبوت واسم وعمرنده
صدور یافته اولان اقاویل علما ومورخین اشهر من ان یذكر در ملك الخافقین واذل الثقلین وعمر الفین ثم كان كلحظة
عین وهو اسكندر ذو القرنین (ولقمان وابنه) باب ثانی فصل مائده عوض ورة الحیاتده مفصلا ذكر اولنمشدر (واشباه
ذلك من الانباء وبدء الخلق وما فی التوریة والانجیل والزبور وصحف ابراهیم وموسی مما صدقه فیه العلماء بها)
والحاصل پیغمبران پیشین وامم واقوامی قصه‌لری اسا تارة اجمالا وتارة مفصلا ومرة عموما وكرة خصوصا
ایله بیان وحضرت موسی بن عمران وخضر ویوسف وبرادران واصحاب غار وذو القرنین ولقمان ماجرالری وانباء
نوح واولادی وآدم وپسرانی ماننده اخبار وابتداء وانتهاء خلق عالم وكتب منزله وصحف خلیل وكلیم وانباء
پیامبریكه حین تلاوت نبی آخر الزمانده علمای اهل كتاب اول حضرتی تصدیق ایدرلردی (ولم یقدروا علی تكذیب
ما ذكر) صیغهٔ فاعل ویا مفعولله (منها بل اذعنوا لذلك) واهل كتابدن بریسی كتب مذكوره‌ده ذكر اولنان اموردن
اول حضرتی دروغه اسناد وانتهامه قدرتیاب اولمدیلر بلكه امور مذكوره‌یه علملری لاحق اولمغله اذعان وانقیاد
ایلدیلر (فمن موفق) تشدید فاء مفتوحه ایله‌دای موافق (آمن بما سبق له من خیر ومن شقی معاند حاسد) بعض
نسخده لفظ خاسر وجاهل زیاده قیلندی (لم یصدقه بما سبق له) یعنی نیجه سعید ازلده ارادهٔ سعادتی سبق ایتمكله
رفیق توفیق خدادادله قرآن ورسوله ایمان ایلدی ونیجه مخذول معاند ازلده ارادهٔ شقاوتی سبق ایتمكین انی تصدیق
ایتمدی (ومع هذا فلم یحك عن احد) بو محلدن تا بانه انكر ذلك عبارتنه وارنجه ما بینه ماده اولان عبارات شی

معترضه‌در (من النصاری والیهود علی شدة عداوتهم له وحرصهم علی تكذیبه وطول احتجاجه علیهم بما فی كتبهم
وتقریعهم بما انطوت علیه مصاحفهم) یهود ونصارانك اول حضرته اولان كبر وكین وشدت عداوة وتكذیبه
حرصلری ایله انلرك برندن نقل اولنمدی واول حضرتك كافهٔ ناسه مرسل اولدیغنی كتب یهود ونصاری‌ده
مذكوره مواد ایله چند مدت حضرتك انلره ابراز سندی وكتابلری حاوی اولدیغی دلائل ایله انلره سرزنشی (وكثرة
سؤالهم له صلی الله علیه وسلم) اختبارا وامتحانا اول حضرته انلرك كثرة سؤالی (وتعنیتهم ایاه عن اخبار انبیائهم
واسرار علومهم ومستودعات سیرهم) وانلرك پیغمبرانی احوالندن ودقایق واسرار علوم ومعارفلرندن وسیر
وشمائلی مستودعاتندن كثرة پرشلرینه تعنتا وعنادا اول نازنین مهد وجود صلی علیه المعبود حضرتنه كلفت داده
اولملری (واعلامه لهم بمكتوم شرایعهم ومضمنات كتبهم مثل سؤالهم عن الروح وذی القرنین واصحاب
الكهف وعیسی وحكم الرجم وما حرم اسرائیل علی نفسه وما حرم) بصیغة المجهول (علیهم من الانعام ومن
طیبات كانت احلت لهم فحرمت علیهم ببغیهم) وحضرت دانای عالم صلی الله علیه وسلم انلره مخفیات شرایعلری
ومضمونات كتبلریله اعلام بیورمسیكه حقیقت روح واسكندر واصحاب غار وجناب مسیح وحكم رجمدن سؤالی
ماننده وبنی اسرائیل كندو نفسلرینه حرام قیلدقلری لحوم ابل والبانندن سؤاللرینه (كل الطعام كان حلا لبنی
اسرائیل الا ما حرم اسرائیل علی نفسه من قبل ان تنزل التوراة) آیهٔ شریفه‌سیله بیان بیورملری وانعامدن
كندو اوزرلرینه حرام قیلنان شیدن سؤاللرینه وعلی الذین هادوا حرمنا كل ذی ظفر كریمه‌سیله عیان ایلدكاری
وطیباتدن انلرایچون اولا حلال بعده حرام قیلنان شیدن پرسان اولدقلرینه (فبظلم من الذین هادوا حرمنا علیهم
طیبات احلت لهم) تتمه‌سیله اعلام بیورمسی (وقوله) جل شانه (ذلك مثلهم فی التوراة ومثلهم فی الانجیل) والمراد
وصفهما العجیب فیهما (وغیر ذلك من امورهم التی نزل فیها القرآن) یعنی بوندن ماعدا امورلرندكه برای كشف
ستور قرآن نزول ایلدی (فاجابهم وعرفهم بما اوحی الیه من ذلك) كلیسندن حضرت دانای عالم صلی الله علیه وسلم
جواب داده وبیاندن كندویه وحی اولنان امر ایله انلره تعریف بیورمغین یهود ونصارادن نقل اولنمدیكه (انه) فتح
همزه ایله متعلق بما سبق (انكر ذلك او كذبه بل اكثرهم صرح بصحة نبوته وصدق مقالاته واعترف بعناده
وحسدهم ایاه) حسد زوال نعمت غیری اراده‌در ذلكی انكار ویا اول حضرتی دروغه اسناد ایده‌لر بلكه انلرك
بسیاری صحهٔ نبوتنی تصریح ومقالاتی تصدیق واول حضرته حسد وعنادله ینه حقا نیتنه اعتراف ایلدی (كاهل
نجران) فتح نون وسكون جیمله نصاریدن بر طائفه (وابن صوریا) ضم صاد وكسر را ایله مقصور ویا ممدوده‌در
شهر بند اسلامه دخولی تجرید ذهبیده مسطوردر اسمی عبد الله بن صوریا الاعور (وابنی اخطب) خاء معجمه ایله
ایكی یهود عنوددركه بری حیی ودیگری ابو یاسر (وغیرهم) هرقل وصاحب دومه وكعب بن اسد وزبیر بن باطیا
امثالیكه باب مذكور اواخر فصولندن دلائل نبوه فصلنده بیان قیلنمشدر (ومن باهت فی ذلك بعض المباهتة وادعی
ان فیما عندهم من ذلك لما حكاه مخالفة) نصبله اسمان ومن باهت لفظنده من موصوله مبتدا (ادعی) ماضی مجهول
خبردر (الی اقامة حجته وكشف دعوته) وبروی عورته اول كسه‌كه حقیقت ماجاء به الرسول علیه السلامه
اقرار ایتمیوب مكابرة منه اول حضرتی كذبه نسبت ایلدی دخی كندو كتابلرنده اولان اول حضرتك نقل بیوردیغی
معنایه مخالفتی ادعا ایلدی اول مدعی منقول دلیل اقامتنه ودعواسنك بیانه قبل حقدن اذنله رسول الله صلی
الله علیه وسلم انی دعوت ایلدی (فقیل له) حضرت رسالتپناهه امر اولندیكه (قل فأتوا بالتوراة فاتلوها ان كنتم
صادقین) جمله مدعالرندركه آل یعقوبه اكل لحوم والبان ابل حرام قیلندیغندن بزلر دخی اكادن امتناع ایده‌رز
دیدیلرچون بو آیتله سرزنش قیلنوب اگر سز صادق ایسه‌گز توراتی كتوروب احكامنی تلاوت ایدك دیو بیورلدی
فخر الانبیاء علیه التحایا انلره بو وجهله خطاب ایلدكده انلر مبهوت ومتحیر اولوب توراتی اتیانه جسارت ایده‌مدیلر
زیرا جناب یعقوب علیه السلامك تناول لحوم ابلدن امتناعی كندویه محرم اولدیغندن اولمیوب بلكه وجود
شریفلرنده عرق النساء علتی اولدیغیچون ایدی (الی قوله الظالمون) فمن افتری علی الله الكذب من بعد ذلك فاولئك هم
الظالمون (فقرع) فتح قاف وتشدید را ایله ضرب وصدم معناسنه توبیخ مراد اولنور وبالتخفیف جهرده مبالغه ایچون
مستعاردر (ووبخ) تشدید موحده ایله تعبیر (ودعی الی احضار ممكن غیر ممتنع) سید الوری علیه التحایا انلرك
مرتكبت مدارلرین تقریع وانلره توبیخ اظهار ایدوب ممكن الحصول وغیر ممتنع الاظهار اولان اتیان بالتوراة ایله
دعوت ایلدی (فمن معترف بما جحده) انلردن نیجه‌سی حكم توراتدن انكار ایتدیكی ماده‌یی انصاف ایدوب معترف
(ومتواقح) قاف وحاء مهمله ایله قلیل الحیا (یلقی) ضم یاء تحتیه وكسر قافله ای یضع (علی فضیحته من كتابه یده)

بالنصب مفعول بلتی ونجه‌سی دخی بی عار وقلیل الحیا کتابندن کندو محل قباحتنی کویا ستر ایچون دستنی سطور حکم اوزره پوشیده قیلدی مثلا ابن صوریا احکام توراتدن آیهٔ رجم اوزره اللرین وضع ایدوب ستری قیدنده ایکن عبدالله بن سلام اکا خطاب ایدوب ارفع یدک یا اعور تقریعیله فضیحتنی اظهار ایلدی (ولا یؤثر) بصیغة المفعول (ان واحدا منهم اظهر خلاف قوله) صلی الله علیه وسلم (من کتابه ولا ابدی صحیحا او سقیما من صحفه) جمع صحیفه تغایر متعاطفین ایله ظاهر اولور صحیفه کتاب صغیره اطلاق وکتاب کبیر ایله مراد اولنه یعنی روایت اولندیکه انلردن هیچ کس کتابلرنده قول راست نبی محترم خلافنی اظهار ایده وصحفلرندن نه صحیح ونه سقیم ایراد ایده‌لر (قال تعالی یا اهل الکتاب) لام برای جنس ومراد جمیع یهود ونصارادر (قد جاءکم رسولنا) محمد صلی الله علیه وسلم (یبین لکم کثیرا مما کنتم تخفون من الکتاب ویعفو عن کثیر) یعنی کتابدن سزلر ستر وپنهان ایلدیککز شیلردن بسیار امور واحکامی سزه بیان وعیان ایدر رسولمز محمد علیه الصلوة والسلام سزه بتحقیق کلدی دخی حکم وکرم وبتوفیق الله هدایتلرین رجا ایله بسیار قباحتلرین ستر وعفو ایدر خلق عظیم صاحبی پیغمبرمز تشریف ایلدی (الایتین) قد جاءکم من الله نور وکتاب مبین

فصـــــل

(هذه الوجوه الاربعة من اعجازه بینة لا نزاع فیها ولا مریة) اعجاز قرآن کریمدن فصول سابقه‌ده کذران ایدن چهار وجه دلیل واضحدر وبرهان لایح اولدیغنه برفردک شک ونزاعی ناپیدادر (ومن الوجوه البینة فی اعجازه من غیر هذه الوجوه ای) جمع آیهٔ همزهٔ ممدوده ایله آیات ما (وردت بتعجیز قوم فی قضایا) وجوه اربعهٔ مسبوقه‌دن ماعدا اعجاز قرآنده آیات بینات دخی وجوه واضحه‌دندرکه احکام مخصصه‌ده جماعهٔ خاصه تعجیزیله ورود ایلدی (واعلامهم) بالجرای وباخباره تعالی عنهم (انهم لا یفعلونها) بقوله ولا یتمنونه ابدا (فما فعلوا ولا قدروا علی ذلک) دخی باری تعالینک انلری قرآن مجیدنده ولا یتمنونه خبریله اخبار بیورمسیله قضیهٔ مشار الیهاده تعجیزلرین اقتضا ایدرکه قوم یهود تمنیء موت ایتیوب معارضه‌یه قدرتیاب اولمدیلر بلکه سرفرو بردهٔ عجز اولدیلر (کقوله للیهود قل ان کانت لکم الدار الاخرة) یعنی بهشت برین (عند الله خالصة الایة) من دون الناس فتمنوا الموت ان کنتم صادقین طائفهٔ یهود ادعالری اوزره داخل بهشت اولاز الا یهود اولنلر داخل اولور دعوالرینه جواب باصواب درکه اکر عند الله جنت وشوبة من دون الناس همان سزه خالصه وخاصه اولدیسه سز موتی تمنی ایدیککز اکر بروفق متماد دعواکزده راست ایسه‌کز زیرا اهل جنتدن اولدیغن تیقن ایدن کمسنه بهرحال دار سروره مشتاق ودار اکداردن خلاصه دلداده اولور * قال الشهاب وقد استشکل ما قاله المصنف هنا بان ما ذکره هنا داخل فی الوجوه السابقة بان قوله لن یتمنوه ابدا مثل قوله فأتوا بسورة من مثله والجواب عنه ان ما تقدم امر معجز فی نفسه فی سائر الازمنة بخلاف ما نحن فیه فان قول احدهم لیتنی اموت ونحوه امر ممکن لهم ولغیرهم واعجازه انما هو بمجرد الاخبار عن عدم وقوعه فهو مغایر لما قبله وادنی منه بمراتب انتهی (قال ابو اسحاق الزجاج) تشدید جیم اولی ایله صنعتنه نسبتدر ابراهیم السری صاحب تفسیر معانی القرآن اوچیوزاون برتاریخنده ترک دار غرور واختیار حضور ایلدی (فی هذه الایة اعظم حجة واظهر دلالة علی صحة الرسالة) بو آیهٔ جلیله‌ده ثبوت رسالهٔ خاتم الرساله صحتنه اعظم برهان وابهر دلالات هویدادر (لانه قال لهم) زیرا ایزد حکیم انلره بیوردی (فتمنوا الموت واعلمهم انهم لن یتمنوه ابدا فلم یتمنه احد منهم) یعنی دعوای مجردکز اوزره جنان سزلر ایچون معد ومهیئه دار ایسه همان حصول وصول ایچون موتی تمنی ایدک دیوب درحال انلر البته ابدا موتی تمنی ایتمزلر وانلردن بری تمنی کردهٔ مرگ اولمز بیوردی وفی الکشاف فان قلت التمنی من اعمال القلوب وهو سر لا یطلع علیه احد فمن این علمت انهم لن یتمنوه قلت لیس التمنی من اعمال القلوب وانما هو قول الانسان بلسانه لیت لی کذا ولیت کلمة تمن ومحال ان یقع التمنی بما فی الضمائر والقلوب ولو کان بالقلوب لقالوا قد تمنیناه بقلوبنا ولم ینقل انهم قالوه انتهی (وعن النبی صلی الله علیه وسلم والذی نفسی بیده لا یقولها رجل منهم الا غص) بقول دلجی فتح غین معجمه وتشدید صاد مهمله ایله اما صیغهٔ مجهول ایله اولمق ظاهردر کاوکیر اولان شیئی (بریقه) رطوبهٔ دهن سرعة موتدن کنایه اولمغین تفسیر بیورر (یعنی یموت مکانه) ابن عباس رضی الله عنهما طریقندن روایة بیهقی اولان خبرمی فوعده حضرت سید الوری علیه التحایادن مرویدر بیورر بجلال کبریا که نفس محمدیه قدرتنده‌در انلردن برکمسنه بوتمنیه ایله تفوه وبو امنیه‌یی نفسنده تصورا یتمزدی الا بلا مهل اول محلده هلاک وریق کاوکیر اجل انی افتادهٔ خاک ایدیدی (فصرفهم الله عن تمنیه) مفعولنه مضاف مصدردر اما حق جل وعلا تمنیء موتی انلردن صرف ایلدی (وجزعهم) تشدید زا ایله

(لیظهر) ضم یا وکسر ها ایله او بفتحهما (صدق رسوله وصحة ما اوحی) صیغهٔ مفعول ویا فاعل ایله (الیه اذلم یتمنه احد منهم وکانوا علی تکذیبه احرص لو قدروا) والجملة حالیة بتقدیر قد ولکن بالتخفیف والتشدید (الله یفعل ما یرید فظهرت بذلک معجزته) یعنی حضرت مولی عز وعلا حبیبنک صدقنی بیان وما اوحی الیهک صحتنی عیان بیورمق ایچون اول مرده دلانک قلبلرینه رعب وهراس القا ایلدی ولذا انلردن بری تمنی موته جسارت ایتمدی حال آنکه انلر قدرتیاب اولسه‌لر اول حضرتی دروغه نسبته بغایت حریص ایدیلر اما پادشاه جهان آفرین کیف ما یشاء ویختار مراد علیه‌سن اظهار واجرا وکلمهٔ حبیب مجتباسنی اعلا بیورر ایدی انلردن صرف تمنی مرک ایله معجزه‌سی ظاهره (وبانت حجته) وبرهانی باهره اولدی (قال ابو محمد الاصیلی) بفتح ونکسر (من اعجب امرهم انه لا توجد منهم جماعة ولا واحد من یوم امر الله تعالی بذلک نبیه یقدم علیه) ضم یا وکسر دال مهمله ایله (ولا یجیب الیه) عجب‌ترین امر یهوددندرکه حق سبحانه وتعالی رسول الله صلی الله علیه وسلمه قل ان کانت لکم الدار الاخرة آیهٔ کریمه‌سیله امر ایلدیکی حیندنبرو برجماعت ویا فرد واحد انلردن تمنیء موته اقدام ایدر بولنمدی وتمنی مرک ایله دینلدکده اجابت ایدر کمسنه نایاب اولدیغی غریب امر یهود عنوددندر دیدی (وهذا موجود مشاهد) بفتح الهاء (لمن اراد ان یمتحنه منهم) تمنی موتدن امتناعلرین تجربه وامتحان قصد ایدن کمسنه‌لرک مشهودیدر (وکذلک) آیهٔ سابقه‌دن کذار ایدن معنی نظیریدر (آیة المباهلة) ای الملاعنة والابتهال الاجتهاد فی الدعاء والخلاصة من هذا المعنی عدم اجابت حیثیتیله (حیث وفد) بفتح الفاء ای قدم علیه (اساقفة) فتح همزه وکسر قاف وتخفیف فا ایله جمع اسقف بضم الهمزة والقاف وتشدید الفاء قضاة دین نصاری (اهل نجران) فتح نون وسکون جیم ورا والف ونون ایله دیار یمنده مکه‌یه هفت مرحله قریب اسم موضعدر (وابوا الاسلام) فتح همزه وباء موحده وضم واو ایله یعنی رؤسای نصارای نجران اول حضرته قدوم ایلدکلری حینده قبول ایماندن امتناع واعتقاد فاسدلری اوزره جناب روح الله حقنده اصرار ایتدکلرنده (فانزل الله تعالی علیه آیة المباهلة بقوله فمن حاجک فیه الایة) یعنی فقل تعالوا الی قوله ثم نبتهل فنجعل لعنة الله علی الکاذبین (فامتنعوا منها ورضوا باداء الجزیة) عوضا عنها والحاصل آیهٔ جلیله‌ده نصاری جناب عیسی علیه السلامک مخلوقیتنی انکار ایدوب اله ومعبود دردیو سنکله مخاصمه ومجادله ایدرلر ایسه یا محمد انلری مباهله‌یه دعوت ایله که حاضر اولک سزلک وبزم ابنا وزنان واقارب وخویشاوندیمز دعوت وغب ذا التضرع وابتهال الی الله ایدوب لعنهٔ حق سزدن وبزدن دروغ کویان اوزره حواله قیله‌لم دیدکده انلر ابا وامتناع ایدوب حذرا من العقوبة اداء جزیه‌یه رضاداده اولدیلر (وذلک ان العاقب عظیمهم قال لهم قد علمتم انه نبی وانه ما لاعن قوما نبی قط فبقی کبیرهم ولا صغیرهم) بیان مصالحه واباء عن الملاعنه بو ایدیکه رئیس اساقفهٔ نجران عاقب عاقبت اندیش انلره بو پند ایله کوشمال ایلدیکه بدرستی بو ذاتک فرستادهٔ یزدان اولدیغن بیلدیککز امدی بر پیغمبر نایابدرکه قومیله ملاعنه‌یه اقدام ایدوب اول قومک صغار وکبارندن برفرد هلاکدن نجات بوله جمله‌سی مغاک خاکه یکسان اولدقلری مقرردر دیدی (ومثله) فمن حاجک آیتی ماننددر (قوله وان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا الی قوله فان لم تفعلوا ولن تفعلوا) ای الکفار (فاخبرهم انهم لا یفعلون کما کان) ای لا یفعلون المعارضة فی الازمنة المستقبلة کما تحقق عدم فعلهم فی الایام الماضیة (وهذه الایة ادخل فی باب الاخبار عن الغیب ولکن فیها من التعجیز ما فی التی قبلها) وان کنتم فی ریب مما نزلنا کریمه‌سی من جهة المعجزه مغیباتدن اخبار بابنه اندراجی اظهر واوضحدرکه باری تعالی انلردن مطالبه اولنان شیئک صدورنی مستقبلده نفی بیوردی اما بو آیتده قریش وامثالنه تعجیز بخصوصهم نصارای نجرانه حاصل اولدیغی مرتبه حصول ایدر بردرکه کل منهمادن اسلام طلب اولندقده امتناع وکندولر برحق ورسول الله صلی الله علیه وسلم جنابی کذبه نسبت ایتدکلرنده دعوالری مصداقنجه مطالبه اولندقده اتیاندن عاجز اولورلردی

فصـــــل

(ومنها الروعة) فتح را ایله خشیت (التی تلحق قلوب سامعیه واسماعهم عند سماعه) اصلی السامعین اولوب قرآنه راجع ضمیره اضافتله نونی حذف اولندی سماع قرآن جلیل البرهاندن قلب وحاسهٔ سامعینه لاحق اولان دهشت وخشیت جملهٔ اعجاز قرآندندر (والهیبة التی تعتریهم عند تلاوته لقوة حاله وانافة خطره) بفتحتین وهیبة رفعله روعه اوزرینه معطوفدر قرآن جلیلک تمام حلاوت وقوت جلالت ورفعت وعظمتی اجلندن دل مستمعانه طاری اولان جلالت ودهشت جملهٔ اعجازندندر (وهی) روعه ویا تلاوه (علی المکذبین به اعظم حتی کانوا یستثقلون سماعه ویزیدهم نفورا کما قال تعالی) قرآن عظیم الشانی تکذیب ایدن مخموران میکدهٔ ضلال اوزره تلاوت ودهشتی

ارباب تصديق اوزره اولان حالتدن دشوار واعظمدر حتى اول ستمكاران سماع قرآنى استثقال ايدوب هربا
من استماعه نفرتلرى مزداد اولور نتكم اية واذا ذكرت ربك فى القرأن وحده ولوا على ادبارهم نفورا كريمه سى انلرك
شاننده نزول ايتمشدر (ويودون انقطاعه لكراهتهم له) سماع قرآنى استمدكلرندن انقطاع تلاوته خواستكار اولورلردى
(ولهذا قال عليه الصلوة والسلام) روايت ديلى اوزره حكم بن عمير رضى الله عنهدن مرفوعا خواجهٔ عالم بالسعاده
بيوردلركه (ان القرأن) وفى رواية هذا القرأن (صعب مستصعب) كسرعين وبا فتحله تأكيددر (على من كرهه)
بدرستى قرآن مبين حد ذاتنده محاكات وضبط الفاظ وسهولتله حفظى اوزره هركس قادر اولهمديغى حيثيتله
كافرين ومنافقيندن قرآنى كره كورنلره دشوار وتفسير بالرأى وتبديل وتحريفنه امكان اولمديغى جهتله فهمى
عسيردر (وهو الحكم) بفتحتين وقرأن حكيم حق وباطل ويروفا جرميانه سن مميز وفاصلدر (واما المؤمن فلا تزال
روعته به وهيبته اياه) ضمير اول مؤمنه وثانى قرأنه راجعدر ويا بالعكس اوله (توليه) ضم تاء فوقيه وسكون
واوله اى تعطيه (انجذابا) وفى نسخة انجباذا (وتكسبه هشاشة) فتح هاوشين ايله خفت ولين (لميل قلبه اليه
وتصديقه به) اما مؤمن كامل خشيت وجلالات قرأن باهر البرهانله مع التلاوة بخش اقبال ايتمدن زائل اولمز وقلب
مؤمن قرأنه ميل ورغبت وحضرت قرأنى تصديقله كسب سرور ونشاطدن هردم خالى اولمز (قال تعالى تقشعر
منه جلود الذين يخشون ربهم) يعنى قرأن جليلده اولان وعيدى تفكر ايله ارباب تقى ابدانته اقشعرار حاصل اولوب
(ثم تلين جلودهم وقلوبهم الى ذكر الله) لفظ تلين ميل معناسنى متضمن اولمغين الى ايله تعديه ايلدى بعده ذا اصحاب
ايقان قرأن جميل الشانده اولان وعد جليلى تدبر تامله تفكر ايليوب سكونت واطمينانه ميلان ايدوب جلود وقلوبى
صفا وسرورله تأنس ايدر ولذا ترى بعض الصالحين اذا تلى القرأن تواجدوا وصاحوا وقد يتعدى ذلك الى الغشى
وشق الثياب ونحوه ومثله لا ينكر ومن لم يذق لم يعرف ولا يأبى هذا انه لم يقع من الصحابة رضى الله عنهم لان مقامهم
مقام تمكين وقد بسط هذا فى الاحياء فان اردته فارجع اليه كذا فى شرح الشفاء للشهاب الخفاجى (وقال لو انزلنا هذا
القرأن على جبل الاية) لرأيته خاشعا متصدعا من خشية الله وهذا تمثيل لما فيه من الروعة التى تهد الجبال فما بالك
بالرجال (ويدل على ان هذا شئ خص به) يعنى عند تلاوته دل مستمعين وتالينه دهشت انداز اولديغى قرأن كريمه
مخصوص برخصيصه اولمسنه دلالات ايدر سائر كتب الهيه منزله ده بو حالت نايابدر (انه) بدل من هذا اوتقديره
وهو انه (يعترى من لا يفهم معانيه ولا يعلم تفاسيره) حالة مخصوصه اولديغنه داله دركه خشيت معهوده معانئ قرأنى
فهم وتفسيرنه دانشى اولميانلره بيله هيبت اندازدر (كما روى عن نصرانى انه مر بقارئ فوقف يبكى فقيل له
لم بكيت قال للشجى) فتح معجمه وسكون جيم او بفتحهما مقصورا رقت قلب (والنظم) مرويدركه بر نصرانى اداى
دلفريبله برقرأن شريف خوان اوزرينه كذار ايدوب كريه كنان توقف ايلدكده باعث كريه دن سؤال اولندى كلام
رقت انكيز ونظم واداى مشكبيزى بنى كريه خيز ايلدى ديدى (وهذه الروعة قد اعترت جماعة قبل الاسلام وبعده)
اى قبل اسلامهم (فمنهم من اسلم لها لاول وهلة وآمن به ومنهم من كفر) عبارهٔ مصنف عليه الرحمه مسامحه دن
خالى دكلدر وكان الظاهر ان يقول اعترت جماعة منهم من اسلم ومنهم من بقى على كفره ووهله فتح واو وسكون ها
ايله المرة من الوهل وهو الفزع ثم قيل اول وهلة لاول ما يفزع السمع ويقع فى الوهم والفكر والحاصل عند سماع
القرأن حصول يافته اولان خشيت ودهشت نيجه كسنه لره اسلامله شرفياب اولمزدن مقدم وصكره حالة جلالات
بخش طاريه اولوب اول وهله بلا مهلة كيمى ايمانه كاوب وكيمى كفرنده قرار ايلدى (وحكى فى الصحيح عن جبير
ابن مطعم رضى الله عنه قال سمعت النبى صلى الله عليه وسلم يقرأ فى المغرب بالطور فلما بلغ هذه الاية ام خلقوا من غير
شئ) اى من غير خالق لهم كما يقول الدهريه (ام هم الخالقون) لانفسهم (الى قوله المصيطرون) اى المدبرون
للاشياء كما يريدون ام خلقوا السموات والارض بل لا يوقنون ام عندهم خزائن ربك ام هم المصيطرون (كاد قلبى
ان يطير للاسلام) مسندا من الشيخين حديث صحيحده جبير رضى الله عنه جنابندن محكيدر بيوردلر نبى انام عليه
الصلوة والسلام نماز شامده سورهٔ طورى تلاوة بيوروب وقتا كه ام خلقوا من غير شئ اية جليله سن قراءة ومصيطرون
قول كريمنه رسيده اولدقده جلالات ومهابتندن اوج اسلامه مرغ دلم جناح تاب شتاب اولمغه قريب اولدى
ديدى (وفى رواية وذلك اول ما وقر الايمان فى قلبى) روايت ديكرده جناب جبير بيورمشدركه اولا صفحهٔ دلمده ايمان
جايكير اولمغه بادى بو قضيهٔ مرضيه اولمشدر (وعن عتبة) بضم فسكون (ابن ربيعة) غزاء بدرده كافرا كشته
اولمشدر (انه كلم النبى صلى الله عليه وسلم فيما جاء به من خلاف قومه) روايتكردهٔ بغوى اولان خبرده ابو الوليد
اعتقادات باطلهٔ قومنه مخالف اورده حضرت داناى عالم صلى الله عليه وسلمله مكالمه ايلدى (فتلا عليهم حم

كتاب فصلت الى قوله فقل انذرتكم صاعقة مثل صاعقة عاد وثمود) اى قوم هود وصالح يعنى امام الانبياء عليه
التحايا صدر سوره دن وثمود قول جليلنه رسيده اولنجه اكا تلاوة ايلدى (فامسك عتبة على فيه) يعنى عتبه دهان
لؤلؤ فشان حضرتى امساك ايدوب (وناشده الرحم ان يكف) دخى بينهماده مقرر اولان رابطهٔ قرابتى ياد ايدوب
تلاوتدن كف لسان بيورملرينه يمين ويردى يقال ناشدته ونشدته اذا اقسمت عليه قسم استعطاف (وفى رواية
لابن اسحق فى سيرته عن كعب القرظى (فجعل النبى صلى الله عليه وسلم يقرأ وعتبة مصغ) اسم فاعل معتل اى
مستمع اليه (ملق يديه خلف ظهره معتمدا عليهما حتى انتهى الى السجدة) يعنى رواية اخراده حضرت فخر الرساله
تلاوته اغاز وعتبه اصغا ودودستن وراء ظهرنه القا ايدیجى اولديغى حالده الارى اوزره استناد ايلدى تاكم
خواجهٔ عالم صلى الله عليه وسلم سجده آيتنه رسيده اولدقده (فسجد النبى صلى الله عليه وسلم) اول حضرت
سرنهادهٔ سجدهٔ تحيت اولدى (وقام عتبة لا يدرى بما يراجعه ورجع الى اهله ولم يخرج الى قومه حتى اتوه
فاعتذر لهم وقال والله لقد كلمنى بكلام ما سمعت اذناى بمثله قط فما دريت) اى ما علمت (ما اقول له) والحاصل
عتبه قالقوب نه امره مراجعت ايده جكين بيلميوب سراسيمه وحيران عيالنه رجعت ايدوب نادئ قومه چقمدى
تا قومى مجلس عتبه يه پانهادهٔ ثقل وعتاب ولوم ايلديلر قومنه بسط منديل اعتذار ايليوب ديديكم بجلال پروردكار
عالم محمد صلى الله عليه وسلم بكا بر كلامله ناطقه پرداز اولديكه اول كلامك جزالهٔ مبانى ونخامهٔ معانيسنى هيچ
بر كلامده ايشتميوب مبهوت اولوب نه سويليه جكم بيلمدم ديدى (وقد حكى عن غير واحد ممن رام معارضته
انه اعترته روعة وهيبة كف بها عن ذلك) يعنى مناقضهٔ قرأن ومعارضهٔ فرقان قصد ايدن نيجه ارباب دانش
وفصاحتدن منقولدركه قصد معارضه ده دهشت وهراس كنديه مستولى اولوب محاولهٔ مجادله دن كف لسان
ايلدى (نحكى ان ابن المقفع) ضم ميم وفتح قاف وتشديد فا مفتوحه ويا مكسوره وعين مهمله ايله جملهٔ زنادقه دن
برداهيه ايدى (طلب ذلك ورامه وشرع فيه) مناقضهٔ قرأنه رغبت وصياغت هذيانله باب معارضه يه بدء وقصد
ايليوب (فمر بصبى يقرأ وقيل يا ارض ابلعى ماءك فرجع فمحى بما عمل) ظنامنه كذركاهده بر كودكه دوچار
اولديكه بو اية بلاغت نصابى تلاوت ايدر بقيهٔ ايى سماعه توقف ايتميوب همان دم منزل كاهنه رجوع ومنوال
قرأن مناقضه يه شايان زعم ايتديكى مهملاتنى صفحهٔ جريده دن حك وشست وشو ايليوب (وقال اشهد ان هذا
لا يعارض وما هو من كلام البشر) چون فصاحت وبلاغت حضرت قرأنى تفكر جزئيله تدبر ايلدى دست بر سينهٔ
انصاف ايدوب والله بن شهادت ايدرمكه بو كلام بلاغت نظامه معارضه اولنمز وكلام جنس بشردن دكلدركه
تناقض بوله ديدى (وكان من افصح اهل وقته) ابن المقفع دقهٔ فهم وحدهٔ ذكاوفطنتده عصرينك فصيحترينى يكانهٔ
روزكاردن ايدى (وكان يحيى بن حكم) فتح حاء مهمله وكافله (الغزال) تشديد زايله صنعهٔ غزله نسبت وتخفيفله
حيوان معروفكه آهودر شعراء سحر افرين اندلسدندر (بليغ الاندلس) فتح همزه ودال مهمله ايله او بضمهما
وضم لام متفق عليهدر مغرب زمينده نام اقليمدر (فى زمنه فحكى) صيغهٔ مجهولله (انه رام شيئا من هذا فنظر
فى سورة الاخلاص ليحذو على مثالها وينسج) كسر وضم سينله (بزعمه) ضم وفتح زايله (على منوالها قال
فاعترتنى خشية ورقة حملتنى على التوبة والانابة) منوال كسر ميمله جلاهالرك بز طوقيوب صاردقلرى معترض
خشبه وآلتدن عبارتدر استعارهٔ تخييليه ومكنيه ويا تمثيليه اوتبعيه خفى دكلدر مرويدركه اول شاعر ماهر
مناظرهٔ قرأنه قصد ايدوب اقصر سورهٔ فرقانيه دن سورهٔ اخلاصه نكاه التفات اتديكه دستكاه قدرتنده نسيج تار
وپود اعجاز اولان كلام قديم طرز زيباسى تنظيره قصد وزعمنجه منوال سوره اوزره بر نسج تازه طرحنه عزيمت
ايلدى نقل ايدركه بر دهشت ورقت مستوليه اولديكى اندن فراغت وجانب حقه رجوع وانابته باعث اولدى

فصل

ومن وجوه اعجازه المعدودة) عند علماء الاعيان اعجاز متعددهٔ قرأن وجوهندندركه (كونه اية باقية لا تعدم
ما بقيت الدنيا مع تكفل الله تعالى بحفظه) قرأن جليل البرهانك صفحات ايامده بقاى دنيا ايله بر دوام اولمسى
علامهٔ باقيه وحفظ وحمايه سنه تكفل خداى لايزال الله برقرار اولمسى وجه اعجازدن شماريده در (فقال انا نحن
نزلنا الذكر وانا له لحافظون) ذكردن مراد قرآن مبيندركه ضميرله اكا راجع اولور قرأن جليلك حفظى اشعارا
بيوردركه بز عظيم الشان قرأن باهر البرهان تنزيل ايلدك وجلال وكبريامزله قرأنك حفظنه وفرقانك حملنه نكهبانز
ولذا اوردا اهل القرأن اهل الله وخاصته (وقال لا يأتيه الباطل من بين يديه ولا من خلفه الاية) تنزيل من حكيم
حميد اى لا يجد اليه سبيلا من جهة من الجهات ما يبطله ولا يكون قبله ولا بعده ما يكذبه (وسائر معجزات الانبياء

انقضت بانقضاء اوقاتها فلم يبق الا خبرها) سائر پیغمبران ذیشانانك آیة ومعجزه لری عصای موسی وناقهٔ صالح وانفلاق بحر اسا انقطاع ساعاتلریله کذران ایدوب بعد عصرهم وزمن وجودهم وجود معجزلری ناپیدا وهمان عند ارباب الاثر خبرلری روزکارده یادکار قالدی * وانما المرء حدیث بعده * فکن حدیثا حسنا لمن وعی (والقرآن العزيز الباهرة آياته الظاهرة معجزاته على ما كان عليه اليوم) نعریف الیوم الان اسا نعریف حضوری مبتدء ایچوندر والجار والمجرور خبر المبتدء ومابينهما صفات القرآن (مدة خمسمائة عام وخمس وثلاثين سنة) تاریخ مصنف علیه الرحمه در (لاول نزوله الى وقتنا هذا حجته قاهرة ومعارضته ممتنعة) لامحة المبانی لامعة المعانی اولان قرآن بدیع ومنیع اول مبادیدن الان على ما كان عليه در ابتدای شرفنزولندن الى يومنا هذا بشیوز اوتوز بش سال مدتدرکه بینه سی غالبه ومناقضه سی امر مستحیلدر (والاعصار كلها طافحة باهل البيان وحملة علم اللسان وائمة البلاغة وفرسان الكلام وجهابذة) فتح جیم وکسر موحده ایله جمع جهبذ یعنی مهرة (البراعة) مصدر برع اذا فاق یعنی ارباب قری وامصاردن هر برعصر اهل فصاحت وحفظهٔ لغاتله مملوه وخطبای بلیغ البیان وفرسان میدان ومهرهٔ صنایع فائقه ایله مشحونه در (والملحد فيهم كثير والمعادى للشرع عتيد) تاء مثناة ایله حاضر معناسنه وبعض نسخده نونله شریر معناسنه وملحد اسم فاعل من الحد عن الحق اذا مال ومنه لحد القبر كما قال الراغب الالحاد ضربان الحاد الى الشرك بالله والحاد الى الشرك بالاسباب والاول ينافى الايمان ويبطله والثانى يوهن عراه ويحل عقدته والحاصل راه حقدن کریوهٔ باطله میلان ایدن ارباب الحاد اعصارده بسیار وشرعك خلافنه مقام نکیرده اولان مهیا ومترصد کمین فرصتدرلر (فما منهم من اتى بشئ يؤثر) اى يروى فى معارضته (ولا الف كلمتين فى مناقضته) ارباب الحاد وزنادقه دن بری معارضهٔ قرآنده روایت اولنور شیئله دغدغه فرمای اتیان اولمدی ومناقضهٔ قرآنده ایکی کلمه تألیفنه قدرتیاب اولمدی (ولا قدر فيه على مطعن صحيح) وقرآن حکیمده برمحل بولمدیکه طعن صحیح وباعیب صریح تعلیق ایلیه (ولا قدح) القدح ذكر المعايب يقال قدح فى نسبه وعرضه اذا ذمه وقدح الزناد ضربه لاجل النار والمراد الاول لكن فيه تورية بالثانى لقوله (المتكلف من ذهنه فى ذلك الا بزند شحيح) ارباب کلفت وتعسف کندی ذهن وفکرندن طعن قرآنه قداحه زن تعبیر اولمدی الا زند بخیل ایله یعنی خیبت وخسارندن غیری شر رمنیره اظهار ایتمدی (بل المأثور عن كل من رام ذلك القاؤه فى العجز بيديه والنكوص على عقبيه) بلکه حضرت قرآنه قصد طعن ایدنلردن همان دودستیله نفسنی مهالك ومهاوئ عجزه انداخته ورجعت قهقریله خلفنه روکردان اولمق روایت ومشاهده اولندی

فصل

(وقد عد جماعة من الائمة ومقلدى) فتح لامله (الامة فى اعجازه وجوها كثيرة) یعنی علماء سلف وفضلای خلفدن برکروه علیه قرآن کریم اعجازندن وجوه بسیار تعداد ایلدیلر (منها ان قارئه لا يمله) فتح میم وشد لامله اى لا يسأمه (وسامعه لا يمجه) ضم میم وتشدید جیمله اى لا يكره تكراره على سامعه يقال مج الشراب اذا رماه من فيه فاقيم الاذن مقام الفم واللفظ مقام الماء فاستعير لتركه استعارة تبعية اومكنية (بل الاكباب على تلاوته يزيده حلاوة وترديده يوجب له محبة لا يزال غضا طريا) یعنی اعجاز قرآن جمیل البرهاندندرکه قرآن شریف قاری یه سأمت وملل وسامعنه ترك وکسل کلمز بلکه تلاوتی اوزره اقبال وتکریرنه کوشش لذتی بر زیاد ومودتی موجب ومزداد ایدوب کل رخسارهٔ مبانیسی تازه وتروثمرهٔ معانیسی نی شکر آسا دائم وبرتردر (وغيره من الكلام ولو بلغ فى الحسن والبلاغة مبلغه يمل مع الترديد ويعادى) فتح دال مهمله ایله اى يكره فى الطبع (اذا اعيد) کلام حقك غیری کلام خلق ولو حسن وبهاده تمام نظام مرامه رسیده اولسون تکرری سمعه ملال واعاده سی طبعه کره وزلل ایراث ایدر لقوله صلى الله عليه وسلم فضل كلام الله على غيره كفضل الله على خلقه (وكتابنا يستلذ به فى الخلوات ويؤنس) بالهمز ويسهل وبالنون مخففا ومشددا (بتلاوته فى الازمات) فتح همزه وزایله جمع ازمة بفتح فسكون وهى الشدة كما فى الحديث اشتدى ازمة تنفرجى ولام خلوات وزاى ازمات ساكنات فى المفرد والجمع لانه اذا جمع على فعلات يسكن فى الاسماء ويحرك فى الصفات معاشر الامة المحمدية کتاب کریم قرآن عظیمله تنهالرده تلذذ وشدت وعسرتده تلاوتی ایله تأنس اولنور یعنی خلوت وجلوت ومحنتده انیس وغمکسار اولور (وسواه من الكتب لا يوجد فيها ذلك حتى احدث اصحابها لحونا وطرقا يستجلبون بتلك اللحون تنشيطهم على قراءتها) کلام قدیمك غیری مؤلفات مصنوعه ومرکبات موضوعه ویازبور آسا کتب منزله نك برنده ذکر اولنان انس وسماع وصفا بدیدار دکلدر تاکم اربابی اول کتبه نیجه لحون ونغمات طریق موسیقی اوزره مقامات احداث ایلیوب اصول ترنمات سببیله استجلاب نشاط

وقراءتنه فرینده ایدرلر (ولهذا) قرآن جلیل الشان حسن بیانله پرعنوان وانواع لحانله اتیاندن مستغنی اولدیغی اجلدن (وصف رسول الله صلى الله عليه وسلم القرآن بانه لا يخلق) فتح یا وضم لام ویا ضم مثناة وکسر لامله اى لا يبلى (على كثرة الرد) مع كثرة ترديده (ولا تنقضى عبره) کسر عین وفتح موحده برله جمع عبرة (ولا تفنى عجائبه هو الفصل ليس بالهزل لا يشبع منه العلماء ولا تزيغ به الاهواء ولا تلتبس به الالسنة) روایتکردهٔ ترمذی اولان خبرده خطیب منبر نه پایهٔ افلاك صلى الله عليه وسلم وصف قرآنده بووجهله نعتخوان اولدیکه فرقان جلیل کثرة تردید وتکثیر ایله تغیر بولمز ومواعظ پرعبری بی نهایه وعجایب مبانی وغرایب معانیسی نفادوفنا بولمز قرآن مستطاب فصل خطاب حق له باطل میانه سن تمیزده بالغ درجهٔ نصاب هرامری راست وصواب وانده بازیچه وسخف نایابدر علمای دین واهل یقین تدبر وتبصر وعبارت واشارت جم تندن قرآن شیرین ادادن سیر اولمیوب عشاق سر بازان محبت قرآن سببیله طریق راستدن هوایه دلبند ومیال اولمز وقرآنله تمسك ایدوب لغات مختلفهٔ متناقضه ده التباس واشتباه ایتمزلر (هو الذى لم تنته الجن حين سمعته ان قالوا انا سمعنا قرآنا عجبا يهدى الى الرشد) اول قرآن باهر البياندرکه پریان نصیبیندن برطائفه انی سماع ایدوب صفایله قوملرینه رجوع ایتدکاری حینده بزلر من جهة الجزالة والفخامة مقر وعجیب استماع ایلدك كه صوب صوابه ارشاد وهدایت ایدر دیملرنده توقف ایتمدیلر (ومنها جمعه لعلوم ومعارف لم تعهد العرب عامة ولا محمد صلى الله عليه وسلم قبل نبوته خاصة بمعرفتها ولا القيام بها ولا يحيط بها احد من علماء الامم ولا يشتمل عليها كتاب من كتبهم) یعنی جملهٔ اعجازندرکه قرآن حکیم علوم کلیه ومعارف جزئیه یی جامع اولدیغیکه نه عامهٔ قوم عرب ونه قبل النبوة اول سید ستوده نسب معرفهٔ قرآنیه ایله داناونه معرفتنه قیامه عارف ایدیلر واحبار یهود ونصاری وغیریدن برینك علمی اول معارفی محتوی وکتب امدن برکتاب قرآن شریف معارفنی جامع ومشتمل اولمدی (فجمع) بصيغة المجهول (فيه من بيان علم الشرائع والتنبيه على طرق الحجج العقليات والرد على فرق الامم ببراهين قوية وادلة بينة) دخی قرآن عظیمده علم شرایعك اصول وفروع نقلیه واثنای تعبیراتده انواع دلالات عقلیه سنه تنبیه وبیاندن نیجه احکام جمع اولنوب حجج قاهره ودلائل ظاهره ایله مترصدان کمین ضلال اولنلر اوزره ردی تنبیه نبیه ایله جمع بیورلدی (سهلة الالفاظ) اى المبانى (موجزة) بصيغة المفعول (المقاصد مختصرة المعانى) (رام المتحذلقون) حاء مهمله وذال معجمه ایله لام للمبالغة ویا برای مطالبه زیاده قیلندی اى قصد المبالغون فى الحذاقة واظهر المهارة فى الفصاحة (بعد ان ينصبوا ادلة مثلها فلم يقدروا عليها) حذاقت ومهارتده سرخیل قافلهٔ بلاغت اولنلر فى الجملة میدان مناظره ده اکا نظیر ودلیل نصب ایلدکلرندنصکره مقصوده ظفریاب اوله مدیلر فاین الثريا من يد المتناول (كقوله اوليس الذى خلق السموات والارض بقادر على ان يخلق مثلهم) آسمان وزمینی مع کبر وجودهما وسعة قدرهما آفریده قلان خدای جهان آفرین مع صغر جسمهم وجرمهم انلر ماننده خلق آفریده وایجاده قادر دکلمیدر بلی جناب کبریاسندن جواب در ابتداء وانتهاء خلق وانشا یه الله تعالى قادر در وهو الخلاق العليم (وقل يحييها الذى انشأها اول مرة) اى لبقاء قدرته وفق ارادته وقابلية المادة على حالته (وهو بكل خلق عليم) باعضائه واجزائه (ولو كان فيهما آلهة الا الله) (اى غيره) (لفسدتا) اى لخرجتا عن نظامهما واختلتا عن مرامهما لوجود التمانع من تمامهما آية شريفه برهان قوى قطعیدر اقناعی دکلدر وبرهان تمانع ایله تسمیه اولنور امدی آیة اولی وثانیه حشر ومعاد جسمانی یی انکار ایدنلره رد اولور (الى ما حواه من علوم السير) بفتح فكسر جمع سيرة (وانباء الامم والمواعظ والحكم) بكسر ففتح (واخبار الدار الاخرة ومحاسن الاداب والشيم) بكسر ففتح فى جميع الابواب یعنی اخبار انبیا واصفیا واحوال امم پیشین وترغیب وترهیبی مشتمله مواعظ وپند وتکمیل نفوس انسانیه یی مرشده کلمات حکمت امیز وپیام بهشت سرور انکیز واخبار دوزخ دهشتخیز ومحاسن آداب واخلاقدن قرآن مجیدك جمع واشتمالنه منضم اولنجه به دك یادکردهٔ مولی اولان معارف جملهٔ اعجازندندر (قال الله جل اسمه) ومسماه (ما فرطنا فى الكتاب من شئ) یعنی فصول وابوابی جامع قرآن جلیلده ارباب البابك محتاج الیه اولدیغی شئ ترك ایتمدك (ونزلنا عليك الكتاب تبيانا لكل شئ) حبیبا سنك اوزریکه امر دینده محتاج الیه اولان اموری مبین کتاب جلیل انزال ایلدك (ولقد ضربنا للناس فى هذا القرآن من كل مثل) بدرستی صور مبانئ حسیه دن اقتباس معانئ حقیقیه ایتملریچون ناسه بعض امثال حکمیه بیان ایلدك (وقال صلى الله عليه وسلم) على كرم الله وجهه طریقندن تخریج کردهٔ ترمذی اولان خبرده سلطان انبیا برهان اصفیا علیه التحایا بیوردر (ان الله تعالى انزل هذا القرآن آمرا وزاجرا وسنة خالية) اى طريقة منيعة لمن كان قبلكم من الامم من خلا اذا ذهب ومضى (ومثلا مضروبا) جعل عين المثل مبالغة لكثرة استعماله على الامثال كغيره من الكتب الالهية وهى مقررة للممثل له لتنزيل

المعقول منزلة المحسوس يعنى بحسب المصالح حق تعالى قرآن كريمى لوح محفوظدن منجما انزال ايلدى واجبا كان
اوندبا آمر وحراما اوكروها ناهى وطريقهٔ منيعه پيشين والسنة جاريه ده معين ومبين اولديغى حالده نازل قيلدى
(فيه نبأ ما كم) بالرفع كالمعطوف عليه ان كان نائب فاعل مضروبا فهو بتقدير مضاف اى مثل نبأكم اما نبأكم مبتدا
اولورسه فيه لفظى مقدم خبر اولور وجمله حاليه در (وخبر ما كان قبلكم ونبأ ما بعدكم وحكم) بفتحتين (ما بينكم) خبر
ونبأ استرادفان للتفنن ايراد اولندى ولفظ ما شامل لمن يعقل تغليبا للاكثر وخطاب امته ويا صحابه به توجه ايدر يعنى
معاشر الامه سزه متعلق اولان خبر وپيغام امم سالفه وپيشين وپيام پسين وميانه كزده ما يحتاج اليه اولان
حكم قرآن مبينده موجوده در (لا يخلقه) ضم ياء وكسر لامله اى لا يبليه طول الرد (ولا تنقضى عجائبه) كثرة
ترداده انى تغييرا يتمز وغرايبى رسيدهٔ پايان اولمز (هو الحق ليس بالهزل) قرآن حكم عدل وبيان فصل خطابده
جد وصوابدر (من قال به صدق ومن حكم به عدل ومن خاصم به فلج) فتح فا ولام وجيمله اى غلب (ومن قسم به
تخفيف سين ويا تشديدله اى عين قسطه (اقسط ومن عمل به اجر) صيغهٔ مفعولله (ومن تمسك به هدى الى صراط
مستقيم) يعنى اول ذاتكه قرآنله قائل اوله راست وصادق وامريله حكم ايليه حكمنده عادل وقرآن حكمنجه
دشمناله مخاصمه ايليه مطلوبه ظفرياب وهركسك قسط ونصيبين قرآنه مطابق حكم ايليه امرنده عدل وحكمنده
اصابت ايلدى وموجب قرآنله كاركر اولان عمل اوزره مثاب وانكله علما تشبث وعملا تعلق ايلين مذهب قويم
ودين مستقيمه رهياب وهدايت قيلندى (ومن طلب الهدى من غيره اضله الله ومن حكم بغيره قصمه الله تعالى)
وسيلهٔ وصول دركاه كبريا اولان قرآن محترم وباب الله الاعظمك غيرى بابده طلبكار دخول هدا اولانى پادشاه
غيور جل شانه حضرتلرى دركاهندن دور ووصول مأمولدن نابينا ومحجور ايدر وحكم وفصل قضاء قرآنه
رضاداده اولميوب فرمان قضا جريانندن عدول ايلينى الله ذو الجلال كسر واهلاك ايلدى وفى الحديث
(استغنوا عن الناس ولو بقصمة السواك) پارهٔ مسواك (هو الذكر الحكيم والنور المبين والصراط المستقيم وحبل الله
المتين والشفاء النافع) قرآن كريم حكم واحكامى مشتمل ونور رخشنده وشمع چراغ درخشنده ومنزلگاه فوز
وسعادت وكرامته شاهراه استوار وعهد وامان قوى ومتين مولاى معين وهر درده داروى بره الساعه وشفاء
مبيندر (عصمة لمن تمسك به) بو فقره وماقبلى اية واعتصموا بحبل الله كريمه سندن اقتباسدر ذيل فرقانه تشبث
ايدنى قرآن معتصم ونكهباندر (ونجاة لمن اتبعه) تشديد تاء فوقيه ايله وعلما وعملا پيروى اولانه قرآن فلاح
ونجاتدر (لا يعوج) بتشديد الجيم (فيقوم) فتح واو مشدده ونصب ميمله يعنى صوب استقامتدن ميل وعدول
ايتمزكه تقويم وعدالته محتاج اوله (ولا يزيغ فيستعتب) ومنهج حق وصوابدن روكردان وميال اولمازكه مستحق لوم
وعتاب اوله استعارهٔ مكنيه وتخييليه صورتمادر (ولا تنقضى عجائبه ولا يخلق) بالوجهين (على كثرة الرد)
نه غرايبى رسيدهٔ پايان ونه ترداد وتكرارله كهنه لنور ولله در ولى الله الشاطبى قدس سره * وخير جليس لا يمل
حديثه * وترداده يزداد فيه تجملا (ونحوه) مع اختلاف فى المبنى معناده خبر مذكور ماننديدر (عن ابن مسعود وقال
فيه) روايتكردهٔ حاكم اولان خبر لطيفكه ابن مسعود رضى عنه المعبود بالسعد والحق بيورر (ولا يختلف) بالفاء يعنى
قرآن عظيم جاى اختلاف دكل بلكه مبنى ومعناسى بر وجه ايتلاف وقوعيافته وهيچ كس انك تخالف يسيرن دخى
بولمدى ولو كان من عند غير الله لوجدوا فيه اختلافا كثيرا (ولا يتشان) بعد الالف تشديد نونله مأخوذ من الشن
كهنه پوست خشك يعنى طلاوتى برقرار وحلاوتى بر دوامدر (فيه نبأ الاولين والاخرين) عالم دنياده اخبار ماوقع
وعقباده انباء ما سيقع قرآن كريمنده مندرجه در (وفى الحديث) اى القدسى (قال الله تعالى لمحمد عليه السلام انى
منزل عليك) منزل تخفيف وتشديدله (توراة حديثة) اى كتابا قريبة العهد وجيدة الانزال (تفتح بها اعينا عميا واذانا
صما وقلوبا غلفا) غشاء قلب ابن ابى شيبه روايتنده مرسلا نقل اولنان خبر قدسى اثرده خالق بيهمتا عز وعلا جناب
سيد الورى عليه التحايايه بيورركه حبيبا سنك جانبكه توريةاسا قريبة العهد بر كتاب مستطاب القا وانزال ايدجيم
كه اول كتاب جليل ايله نابينا ديده لر وناشنيد قولقلر ومغطاة وپوشيده دللر راه حق بينا وسماع صدقله
كوشنا وكوكلر روشنا اولور (فيها ينابيع العلم وفهم الحكمة وربيع القلوب) اول توراتده منابع علوم كثيره
ومعارف غريزه وعوارف حكم ربانيه نابته وبستان حقايقنده ازهار قلوب نشئه يابدر (وعن كعب الاحبار)
رضى عنه الغفار (عليكم بالقرآن فانه فهم العقول ونور الحكمة) يعنى مبانى قرآنى اخذ ومعانيسنه ملازمت ايدك
زيرا قرآن جليل سر منزل فهوم خردمندان وخول ونور چشم بصير وبصيرت ذوى العقولدر (وقال الله تعالى ان هذا
القرآن يقص على بنى اسرائيل) اى اليهود والنصارى (اكثر الذى هم فيه يختلفون) يعنى قرآن مبين يهود ونصارانك

كندو كتابلرنده اشتباه واختلاف ايلدكلرى احكامى انلره بيان وحكايه ايدر والحاصل قرآن عظيم كتب
منزلهٔ پيشين احكامنى جامع وموضحدر (وقال هذا بيان للناس وهدى الايه) وموعظة للمتقين قرآن عاليشان
احوال واحكام خلق مبين ومافيه كمالهم اولان اموره رهنما واعمال ارباب تقوايه نصايحدر (تجمع) فيه بصيغة
المجهول (مع مجاوزة الفاظه وجوامع كلمه اضعاف ما فى الكتب قبله التى الفاظها على الضعف) بكسر الضاد
المعجمه اى التزايد (منه) ضمير قرآنه راجعدر (مرات) يعنى فرقان جليل اختصار مبانيله باعتبار اكثار المعانى
انبياى متقدمين حضراتنه شرفيافتهٔ نزول بيوريلان كتب منزله معانيسنك اضعافيدركه كتب سماويه تكثير
كلماتى ايجاب ايدر اطناب اوزره مشتمله اولمغين من جهة المبانى قرآن شريف ربانى كراتله متزايد وبسياردر امدى
حضرت قرآن بحسب البلاغة والفصاحة موجب اعجاز محتوى ايجازدر (ومنها جمعه فيه بين الدليل والمدلول)
واعجاز قرآن وجوهندندر رب كريم قرآن قديمنده برهان وتبيان بيننى جمع ايلدى (وذلك) معرض بيانده ذلك
الجمعك سببى (انه احتج بنظم القرآن وحسن وصفه) بعض نسخده واو بدلى را ايله وصف مقيددر (وايجازه) دراصل
دلجى (واعجازه وبلاغته وانثناء هذه البلاغة امره ونهيه ووعده ووعيده فالتالى له يفهم مواضع الحجة والتكليف
معا من كلام واحد وسورة منفردة) عن غيرها مما هو حجة او محتج عليه يعنى حق جل وعلا على ما اراد اثباته نظام
بديع قرآنله حجت اقامه بيوروب سلك مبانيده جواهر معانيسنى ادخال وقوالب مقاماتنده زراندود كماتنك حسن
وضعى واندك عبارتله بسيار معنا اتيانيله برهان اثبات ايلدى وامر ونهى ووعد ووعيدى بلاغة مذكوره
خلالنده مندرجدر پس معانى قرآنى ادراك ايدن قارى باعتبار مبانيه هر جاى حجت وتكليفى بيان علومده برابر
منطوق ومفهوم كلام واحده وياسورهٔ منفرده دن درك وفهم ايدر مثلا فلا تقل لهما اف جليله سنده وروود ايدن
نهى تحريم تأفيفه حجت اولديغندن غيرى تحريم غير الاف بالطريق الاولى ادراك اولنور وسورهٔ كوثرده فصل لربك
وانحر كريمه سى هم صلوة عيدك وهم قربانك وجوبنه حجت وقضيه ده ايكيسيله مكلف اولديغن اذعان ايدر (ومنها
ان جعله فى حيز) فتح حاء مهمله وتشديد تحتيه مكسوره ايله مقام ومحل (المنظوم الذى لم يعهد ولم يكن فى حيز
المنثور) وجملهٔ اعجازدن بريسى حق تبارك وتعالى كلام عزيز ونظم جليلنى حيز كلام منظومده قلمه سيدركه انك
ماننده اقسام منثور متفرقده معروف ومعهود اولمدى يعنى قوافى ابيات واشعار اساذى قرائن قيلوب هيئة
منظومدن بيرون قيلمدى (لان المنظوم اسهل على النفوس واوعى للقلوب واسمح) حاء مهمله ايله تفضيل من السماح
جود وكرم معناسنه (فى الاذان) مدهمزه ايله جمع اذن والمراد بها الاسماع (واحلى على الافهام) زيرا كلام منظوم
درك مبانيده نفوس اوزره اسانتر واخذ معانيده براى قلوب احفظ وسماعه اجود وذهن وفهمه شيرينتردر
(فالناس اليه اميل والاهواء اليه اسرع) امدى كلام منظومه خلق مائلتر وخواهش وهوا لرى نظمه اقبالده
اسرعدر والحاصل نثر كلام سبحانى نه نظم وقوافى شعرا طريقه سى اوزره نه سجع خطبا اداسنجه بلكه كلام بديع
منيعدركه مخلوق وكلامندن مباينندر (ومنها تيسيره تعالى حفظه لمتعلميه وتقريبه على مستحفظيه) جملهٔ اعجازدن
بريسى دخى مولاى عليم تعلم قرآن مراد ايدنلره نظرا حفظنى تيسير وتهوين وغيبا طالب حفظ اولانه تسهيلدر
(قال الله تعالى ولقد يسرنا القرآن للذكر فهل من مدكر) (وسائر الامم لا يحفظ كتبها الواحد) اى كل ما يطلق عليه
الواحد لام براى عهد ذهنى ومعناده نكره وسياق نفيده عموم افاده ايدر (منهم فكيف الجماء على مرور السنين عليهم)
امم سائره مع طول اعمارهم وامتداد ازمنتهم انلردن برفرد حفظ كتابلرينه قادر اولهمزدى فكيف جم غفير وجمع كثير
قدرتياب اوله لر (والقرآن ميسر حفظه على الغلمان فى اقرب مدة) اما بحمد الله قرآن مجيد حفظى كودكانه بحسب
جودة الذهن نزديك مدتده اسان وميسردر (ومنها مشاكلة بعض اجزائه بعضا) واعجاز قرآن جمله سندن برى
دخى تناسب مبانى وتجاذب معانيده قرآنك بعضيسى جزء ديكرينه مشابهتيدر (وحسن ائتلاف انواعها والتئام
اقسامها وحسن التخلص من قصة الى اخرى) وانواع تلك الاجزاء اولان امر ونهى ووعد ووعيد وقصه وموعظه نك
حسن امتزاجى وسلامت تركيب وسلاست ترتيبنده اقسامنك توافق وبر قصه دن ديكر حصه يه حسن انتقاليدر
(والخروج من باب الى غيره على اختلاف معانيه وانقسام السورة الواحدة الى امر ونهى وخبر واستخبار ووعد
ووعيد واثبات نبوة) على بمعنى مع وضمير معانيه قرآنه راجع اولور يعنى مع اختلاف معانى القرآن بر نوع كلامدن
نوع اخره انتقال وسورهٔ واحده نك امر وزجر وخبر واستفهام واثبات نبوته انقساميدر مثلا وجوه مقروه آية واحده
ضمننده مندرجه بيورلديغى قالت نملة يا ايها النمل ادخلوا مساكنكم لا يحطمنكم سليمان وجنوده وهم لا يشعرون
اية كريمه سنده مع زيادة الاعتذار مع التنبيه لهم بالنداء صورت نمادر حتى نمله نك عقلا منزله سنه تنزيلى وسائر

اشارت وایما هویدادر (وتوحید وتفرید وترغیب وترهیب الی غیرذلك من فوائده دون خلل یتخلل فصوله) وتوحید
فی الذات وتفرید فی الصفات وبالمثوبه طاعته رغبت وبالعقوبة معصیتدن رهبت امثالی مضموما الی ماذکر من
الفوائد والعوائد انواعی خلل بذیرا ولمقسزین جلوه کر صحایف شهود اولان اشیاء جملهٔ اعجازدندر (والکلام الفصیح
اذا اعتوره مثل هذا ضعفت قوته ولانت جزالته وقل رونقه وتقلقلت الفاظه) فی الاصل قلقله عنقله حرکتدر
ویقال تقلقل فی البلاد اذا اطال سفره فاستعیر لتنافر الکلام الطویل اما کلام فصیح بشر ولو منهج صحیح اوزره
پرورده اولوب تخلل فصولله تداول اولندیغی حالده مرتبهٔ فن بلاغتدن دور ودرجهٔ فصاحتدن مهجور اولوب
صلابت وشدتی عکسنه منقلبه وبها وبهجتی ارزان واندك ومبانی ومعانیسی مضطربه ومختلفه اولور (فتأمل)
تدبر فی بیان المراد (اول) سورة (ص) والقرأن ذی الذکر (وماجمع فیها من اخبار الکفار وشقاقهم) انباء تجاردن
حضرت سید الابرار خلافنه اولملری بل الذین کفروا فی عزة وشقاق آیهٔ کریمه سیله حکایه اولنمشدر (وتقریعهم
باهلاك القرون من قبلهم) کم اهلکنا من قبلهم من قرن فنادوا ولات حین مناص قول شریفیله انلردن پیشین
اهل قرونی هلاك بیورمغله کفاری توبیخ وتخویف ایلدیکی (وماذکر من تکذیبهم لمحمد صلی الله علیه وسلم وتعجبهم
مما أتی به) وعجبوا ان جاءهم منذر منهم وقال الکافرون هذا ساحر کذاب کریمه سیله کفار بدکردارك جناب
سید المرسلین حضرتلرینی دروغه نسبت واول حضرتك طرف الهیدن اتیان بیوردیغی اموره تعجب کنان اولملری
ذکر ونقلندن (والخبر عن اجتماع ملائهم علی الکفر) فقالوا اجعل الالهة الها واحدا ان هذا لشیء عجاب آیهٔ
جلیله سنده صنادید قریشك عمر بن الخطاب رضی الله عنه اسلامندنصکره ابی طالب خانه سنده جمع وکفر اوزره
اجتماع واتفاقلری خبری (وماظهر من الحسد فی کلامهم) من قوله تعالی حکایة عن مرامهم ءانزل علیه الذکر من
بیننا جناب شهچراغ نبوته کلام بدفرجاملرندن ظاهر اولان (وتعجیزهم) فلیرتقوا فی الاسباب آیتیله انلری تعجیز
(وتوهینهم) جند ماهنالك مهزوم من الاحزاب جلیله سیله کفاری تحقیر (ووعیدهم بخزی الدنیا والاخرة) عالم
فناده هزیمتلری وبقاده اذاقهٔ عذاب الیم ایله وعیدی (وتکذیب الامم قبلهم) امم سالفه انبیا ورسلی دروغه نسبت
واسناد ایتملری (واهلاك الله تعالی لهم) قهارذوالجلال اول مکذبینی هلاك وبرباد وحقلرنده کذبت قبلهم قوم
نوح تعمیه سن انزال (ووعید هؤلاء مثل مصابهم) وماینظر هؤلاء الاصیحة واحدة مالها من فواق آیهٔ جلالت
فرماسیله استیصال امم پیشین اساقریش واحزابه وعید شدیدی (وتصبیر النبی صلی الله علیه وسلم علی اذاهم وتسلیته
بکل ماتقدم ذکره) دخی حضرت نبی محترمی صلی الله علیه وسلم صبر اوزره حمل وانلرك تکذیب حضرتنده مبالغه لرین
اصبر علی مایقولون کلام تسلیت بخشاسیله شکیبه ارشادی وجمله بیانی کذارایدن احوال پرملاله تسلی بیوردیغی
امورکاینك سورهٔ شریفهٔ صادده جمع بیورلمسنه نکاه اعتبارله تأمل وتفکر ایله (ثم اخذ) ای شرع بعد تسلیته
(فی ذکر داود) واذکر عبدنا داود ذا الاید انه اواب عنوان شرفبخشاسیله جناب خلیفة اللهك ذکرنه شروع
بیوروب بندهٔ خاص داود علیه السلامی یاد ایله که داود درکاه کبریا وباب مولی یه کثیر الرجوعدر بیورملری ضمننده
فانت کذلك ملازم الباب ولاتلتفت الی ماصدر من اصحاب الحجاب تسلیتی ایما وایجاب ایدر (وقصص الانبیاء)
حکایات سلیمان وایوب وابراهیم واسحق ویعقوب صلوات الله وسلامه علی نبینا وعلیهم اجمعین حضراتنی مشتمل
اولان ثنا وکریم عطاذکرنه شروعنی تأمل ایله (کل هذا) مماذکر فی ص (فی اوجز کلام واحسن نظام) موجز تر
کلام واتم مرامده ایراد بیورلمشدر (ومنه) من اعجاز القرأن او من هذا القبیل الذی ذکر فی اول ص من
ایجاز الفرقان (الجملة الکثیرة) الجمل الکثیرة ایراد بیورلمق حسبان ایدی (التی انطوت علیها الکلمات القلیلة) یعنی
من جهة المعانی جمل بسیاردرکه کلمات یسیره یی مشتملدر (وهذا کله) ای ماذکر جمیعه (وکثیر مما ذکرنا انه ذکر
فی اعجاز القرأن الی وجوه کثیرة ذکرها الائمة لم نذکرها اکثرها داخل فی باب بلاغته) یعنی یادکردهٔ ائمهٔ محققین
اولان اعجاز قرأن وجوهندن بسیار وجوه اعجازی ذکرا یتمدك زیرا انلرك نقل ایتدکاری وجوهك اکثری باب بلاغته
داخلدر (فلا یجب ان یعد) بصیغة المجهول وفی نسخة فلا تجب ان نعد بالنون فیهما (فنا مفردا) وفی نسخة
منفردا (فی اعجازه الا فی باب تفصیل فنون البلاغة) تفصیل صاد مهمله ومعجمه ایلهدر یعنی تسهیل حفظ قرأن اسا
اعجازی فن مفرد عدایلمك ایجاب ایتمز مکر مشاکلة اجزاء قرأن وحسن تخاصی فنون بلاغة تفصیلی بابنده علی
حدة بلاغتدن فن مفرد عد اولنه (وکذلك) مثل ماهو داخل فی بابها (کثیر مما قدمنا ذکره عنهم یعد فی خواصه
وفضائله لا فی اعجازه) بالجر یعنی اقوال ائمه دن ذکری تقدیم ایتدیکمز امورك بسیاری خواص وفضائل قرأندن
معدوده در اعجازدن شمار قیلنمز (وحقیقة الاعجاز الوجوه الاربعة التی ذکرناها فلیعتمد علیها) ومابه العجز اولان

حقیقة اعجاز بالاده بر فصلله معقود اولان چهار وجه در امدی اول وجوه مفصله اوزره اتقان واستناد ایله
(ومابعدها) چار وجوهدن ماعدا ذکر اولنان وجوه شتی فانما هو (من خواص القرأن وعجایبه التی لاتنقضی)
قرأن جلیل الشان خاصه لری وبی پایان اولان غرایبی بیاندر والله ولی التوفیق

(فصــــل)

(فی انشقاق القمر وحبس الشمس) جرم قمر کرهٔ زمینك یوز یکرمی بخشندن بر بخشی مقداری دیمشلردر بو فصل اعجاز
اصل معجزات سرور کائنات علیه انور الصلاة حضرتلرندن ماه منیرك دونیم ومهرك احتباسی بیاننده در (قال الله
تعالی اقتربت الساعة وانشق القمر) کفار لئام حضرت سید الانامدن طلبکار معجزه اولدقلرنده انکشت مه شکافیله
ماه تابانك ایکی پاره اولدیغنه نص صریحدر که ساعت بغایت قریب اولوب قمر ایکی شق اولدی (وان یروا آیة یعرضوا
ویقولوا سحر مستمر) ای وان یروا معجزة یعرضوا عن الایمان بها ویقولوا سحر دائم لترادف الایات وتتابع المعجزات (اخبر
تبارك وتعالی بوقوع انشقاقه بلفظ الماضی) صانع بیچون جل صنعه انشقاق قمرك وقوعنی لفظ ماضی انشق ایله اخبار
بیوردیکه حقیقة تحقق وقوعنی ایجاب ایدر وبلاضرورة مجازه صرفی جائز دکلدر (واعراض الکفرة عن آیاته) کفار
بدکارك معجزاتدن اعراض ایتملرینی اعلام وقوعنه دلالت ایدر زیرا قبل التحقق اعراض حقیقی متصور دکلدر
(واجمع المفسرون واهل السنة علی وقوعه) ولذا ارباب تفاسیر واصحاب تأویل ماه منیرك عهد رسالتپناهده بطریق
المعجزه ایکی شق اولمسی وقوعنه اجماع واتفاق ایتدیلر مصنف علیه الرحمه نك اجمع المفسرون لفظیله تعبیرنده وفیه
نظر دیو تعریضه تصدی ایدن شراح امام سجاوندی ونسفی وحسن بصریدن نقل ایله ان معناه سینشق عند الساعة
قولیله تفسیرلرنده ایراد وابو اللیث دخی اکثر المفسرین قالوا ان هذا قد مضی قولیله خلاف مذاهب اولمرندندرو علی
تقدیر الخلاف عهد حضرتده انشقاق قمرك عدم وقوعی لازم کلمز زیرا احادیث صحیحه ایله تحققنه اجماع علما نبوتپناهدنه
درهمان خلاف معنای آیتده دائر اولورکه ایا انشقاق آتی می مراد اولنه دیو (اخبرنا الحسین بن محمد الحافظ) ابو علی
الغسانی (من کتابه حدثنا القاضی سراج بن عبد الله حدثنا الاصیلی حدثنا المروزی) تقدم ذکرهما (حدثنا الفربری)
کسر فاء وفتح را ایله (حدثنا البخاری) سلطان المحدثین علیه رحمة المعین (حدثنا مسدد) فتح دال مهمله مشدده ایله بصری
اسدی (حدثنا یحیی) بن سعید اخرج عن ائمة السنة (عن شعبة) بن الحجاج امیر المؤمنین فی الحدیث (وسفیان) بن عیینة
الاعور الکوفی (عن الاعمش عن ابراهیم) النخعی (عن ابی معمر) فتح میمیله ازدی کوفی مخضرمی (عن ابن مسعود
قال انشق القمر علی عهد رسول الله صلی الله علیه وسلم فرقتین) روایات اخریده فلقتین وشقتین وباثنتین وقرین
واقعه در خادم عاقبت محمود عبد الله بن مسعود بیورر که زمان مهر اسمان رسالتده ماه منور ایکی قطعه یعنی دونیم
اولدی (فرقة) بدلیت ایله منصوب ویا رفعله مبتدأ اوله (فوق الجبل) برشقه سی جبل حرا ویا ابی قبیس بالاسنده
(وفرقة دونه) وبر نیمه سی انك زیرنده ویا مقابله سنده ایدی (فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم اشهدوا) ظاهر
خطاب کفاره درکه انلر اهل انکار ایدیلر یعنی نبوتم اوزره شهادت ایدك دیو خطاب ایلدی یاخود خطاب
مؤمنینه شایان اولوب معناسی معجزاتم اوزره شهادت وامته پیام رس اولك دیمك اولور (وفی روایة مجاهد) امام مشار
الیه روایتنده خبره قدم اوزره بر زیاده ورود ایلدی (ونحن مع النبی صلی الله علیه وسلم) ابن مسعود بیورر که بز معاشر
اصحاب اول کوکب رخشندهٔ برج وفا علیه التحایا ایله بیله ایدك (وفی بعض طرق الاعمش ونحن بمنی) یعنی بز سوق منی
ومکه ده ایدك (ورواه ایضا عن ابن مسعود الاسود) کما ذکر احمد فی المسند اسود مومی الیه تابعی جلیل القدر اولوب
هشتاد بار حج وعمره وهر دوشب ختم قرءآن تلاوتی معتادلری ایدی (وقال حتی رأیت الجبل بین فرجتی القمر)
ابن مسعود بیورر که تا جبل ابی قبیسی دو فرقهٔ قمر میانه سنده مشاهده ایلدم دیدی (ورواه عنه مسروق) خبر
مسبوقی ابن مسعوددن امام مسروق دخی روایت ایلدیکه (انه کان بمکة) انشقاق قمر مکهٔ مکرمه ده وقوع یافته
تعیندر دیدی (وزاد) روایتنده مسروق جودت وزیاده ایلیوب ابن مسعود بیورردلر (فقال کفار قریش سحرکم
ابن ابی کبشة) فتح کاف وسکون موحده وشین معجمه ایله برکسه نك لقبیدرکه قدیمادن جاهلیتی ترك ایدوب کوکب
شعری یه پرستش ایلمشیدی اول بدپیمایان راه ضلال مهر برج رسالتی اول کسه یه تشبیه ایدوب ابن ابی کبشه
سزه سحر ایلدی دیو هرزه کوی اولدیلر یاخود کبشه اول حضرتك همشیرهٔ رضاعیلری اولوب پدر رضاعیسی
ابو کبشه ایله مکنی اوله (فقال رجل منهم ان محمدا ان کان سحر القمر فانه لا یبلغ من سحره ان یسحر الارض
کلها فاسألوا من یأتیکم من بلد اخر هل رأوا هذا فاتوا فسألوهم فاخبروهم انهم رأوا مثل ذلك) قریش بدکیشدن
برلئیمکه ابو جهل زنیم اولمق مرویدر دیدیکم بدرستی اکر محمدك سحری ماه منیره تأثیری مقرر ایسه سحری جمیع اهل

ارضه رسیده اولمق امر مستحیلدر دیار آخردن ورودایدن مسافرین وتجاردن پرسان اولک قمرک دونیم اولمسی
انلرک دخی مشهود باصرهٔ یقینلری ایدردیدی بلد آخردن قدوم ایدنلره سؤال ایلدکلرنده قمرک فرقتین اولدیغن معاینه
ایلدکلرین تحقیق اوزره خبرویردیلر (وحکی السمرقندی عن الضحاك نحوه) بوخبرمانندی سمرقندی دخی
ضحاکدن ایراد اولورکه (وقال) ای الراوی (فقال ابوجهل هذا سحر فابعثوا الی اهل الآفاق حتی تنظروا اراوا
ذلك ام لا فاخبر اهل الآفاق انهم راوه منشقا) ابوجهل دیدیکه بوامر انواع سحردندر اختلاف مطالعی دیده بان
اولانلره ادم بعث ایدلک تاکیم کوره سز ارباب آفاق انشقاق قمری معاینه ایتدیلرمی دیدکده حیز خلاف وشقاقده
اختلاف مطالعه داناوبینا اولانلر وصف انشقاقله قمرک دونیم اولدیغن مشاهده ایلدکلرین اعلام ایلدیلر (فقالوا
یعنی الکفار (هذا سحر مستمر) نعت استمرارله برقراربرسحردر دیدیلر (ورواه ایضا) ای الحدیث السابق (عن ابن
مسعود علقمة) ابن قیس اللیثی حیات سرورکائناتده مهد وجودی تشریف ایلیوب صدیق وفاروق وذی
النورین وغیریلردن روایت بیورمشلردر (فهؤلاء الاربعة) مجاهد وابی معمر واسود وعلقمة (عن عبدالله) یعنی
چار رواة خبر شق القمری عبدالله بن مسعود رضی الله عنهدن روایت بیوردیلر (وقد رواه غیر ابن مسعود کما رواه
ابن مسعود) روایة مومی الیه آسا اصحاب باصفادن نیجه سی دخی روایت بیورمشلر حاصلی روایة ابن مسعود روایة
شاذه دن معدود دکلدر (منهم انس وابن عباس) اول کروه علیه دن خادم رسول الله وترجمان القرآن حضرانیدرکه
کرچه دوچشم جهان بینلریله نکاه ایتمدیلرسه ده حاضر بالمجلس اولنلردن استماع وروایت ایلدیلرومرسل صحابه
بالاجماع حجتدر (وابن عمر) روایة مسلم وترمذی اوزره وحذیفة ابن الیمان رواه ابن جریر وابن ابی حاتم وابی نعیم
وعلی بن ابی طالب کرم الله وجهه بنقل دلجی مخرجی نایابدر (وجبیر بن مطعم) علی ما رواه احمد وبیهقی
(فقال علی من روایة ابی حذیفة الارحبی) فتح همزه وسکون راء وفتح حاء مهمله وموحدهٔ مکسوره ویاء نسبیه ایله
همداندن برقبیله یه نسبتدر وفی روایة الارجبی بالجیم بعد الراء الساکنة وفی اخری بالزای بدل الراء (انشق
القمر) بعض نسخده واو عاطفه ایله بر کلام مسبوقه عطف ویا حکایه مراد اولنه (ونحن مع رسول الله صلی الله علیه
وسلم) یعنی قمر ایکی شق اولدی وبز معاشر صحابه شمس تابان رسالت علیه التحیة ایله بیله اولوب انی مشاهده ایلدک
(وعن انس سأل اهل مكة النبی صلی الله علیه وسلم ان یریهم آیة فاراهم انشقاق القمر مرتین حتی راوا حراء بینهما)
حراء کسر حاء مهمله ومد وقصر وصرف وعدمی وتذکیر وتأنیثی مساویدر مکهٔ مکرمه دن منی جانبنه راهی اولانك
طرف یسارنده مکه یه اوچ میل مسافه برجبل پرنوردر (ورواه عن انس قتادة) روایة قتاده عن انس رضی الله عنه
اولان خبرده کفار مکه سرور انبیادن صدق نبوت ورسالتنه داله معجزهٔ باهره وعلامهٔ ظاهره ارائه بیورمسن
طلب ایلدیلر کرتین انشقاق قمری انلره معجزه کوستردی تاکیم جبل حرایی انلر دوشقه میانه سنده کوردیلر
(وفی روایة معمر وغیره عن قتادة عنه) یعنی انس رضی الله عنهدن قتاده وقتاده دن معمر روایتنده ورود ایلدیکه
(اراهم القمر مرتین) ای شقتین ای فلقتین (انشقاقه) نصبله قمردن بدل اولور یعنی اهل مکه یه قمرک انشقاقن
دونیم اولمق حیثیتیله ارائه ایلدی یعنی بردفعه انکشت معجزه شکافله یك اشارتده قمر ایکی نیمه اولدی دیمکدر
والا معجز شق القمرك ایکی دفعه وقوعنه اشارت دکلدر شیخ زین الدین العراقی منظومه سنده ✻ وذاك مرتین
بالاجماع ✻ والنص والتواتر السماع ✻ دعوای تعددی سهو وغلطه محمولدر (ورواه عن جبیر بن مطعم ابنه محمد
وابن ابنه جبیر بن محمد) یعنی خبر شق القمر محمد بن جبیر پدرندن واندن دخی فرزند دلبندی جبیر نوفلی روایت ایتمشدر
(ورواه عن ابن عباس عبیدالله بن عبدالله بن عتبة) وحبر محترمدن دخی برادرزادهٔ ابن مسعود اولان نوادهٔ عتبه
عبیدالله روایت بیورمشدرکه معلم عمر بن عبد العزیزدر (ورواه عن ابن عمر مجاهد ورواه عن حذیفة ابو عبد
الرحمن السلمی) ضم سین مهمله وفتح لامله مقرئ کوفه (ومسلم بن ابی عمران الازدی) مقصود مصنف علیه الرحمه
انشقاق قمر ماده سنك اسناد وروایتی شاذ اولمق توهمن نفی ودفع وتعدد صحابه وتابعینله ثبوتنی ایراد اولور
(واکثر طرق هذه الاحادیث صحیحة) بیننا وبین السلف اخبارمز کوره نك غالب طرقی پیوستهٔ صحتدر (والآیة
مصرحة) بکسر الراء وقصهٔ مسطوره ده اقتربت الساعة آیهٔ جلیله سنك دلالتی صریحه در پس تواتر معنویه ایله
متواتر اولمغه نزدیکتر اولور (ولا یلتفت الی اعتراض مخذول) ای متروك النصرة یعنی معتزله وجمهور فلاسفه
وملاحده انشقاق قمرك مجاز اولمسنه حمل ورأی فاسدلرنجه که اجرام علویه نك عدم خرق والتیامنه قائل ومدلول
آیهٔ شریفه ایله حقیقتندن عادل اولان مخموران مکیدهٔ ضلال وابتداع اعتراضنه نکاه التفات اولنمز (بانه) ای الشان
(لو کان هذا لم یخف علی اهل الارض اذ هو شیء ظاهر لجمیعهم) اعتراض حکایی بیانده رکه اکر انشقاق قمر وقوع یافته

اولیدی جمیع اهل ارض اوزره آشکار اولوب نهان اولمزدی (اذ لم ینقل الینا عن اهل الارض انهم رصدوه تلك اللیلة فلم
یروه انشق) خذلان خذله مرقومه بی بیان ایدوب اهل روی زمیندن بزه نقل اولنمدیکه انلر اول کیجه شق قمره منتظر
ومترصد اولوب شقاقنه نکران اوله لرده منشق اولدیغن کورمیه لر مع هذا قاعدهٔ اصولیه مضبوطه درکه روایهٔ مثبت
بلاشبهة روایهٔ نافی اوزره مقدم ومعلومدرکه ارباب نجوم قضیه دن غافلین ومقدمهٔ مطویه دن ذاهلین ایدیلرکه شب
معهوده ده ترصد ایتدیلر مراد مصنف علیه الرحمه وقوعی فرض وبعد ذا خصمله میدان بیانده ارخاء عنان طریقی
اوزره بیوردرکه (ولو نقل الینا عمن لا یجوز تمالؤهم لکثرتهم علی الکذب لما کانت علینا به) ای بسبب نفیه علی فرض
ترصدهم (حجة) یعنی توافق وتواطؤی متعاضده دروغه نسبتلری جائز اولمیان راست کویاندن بیله نقل اولنسه
ایدی فرضا ترصدلری اوزره انی نفی ایتملری اوزر بزه دلالت قاطعهٔ ملزمه اولمیدی (اذ لیس القمر فی حد واحد
لجمیع اهل الارض) زیرا قمر جمیع اهل زمینه حد واحده دکلدر اختلاف مطالع وتباین مقاطع سببیله (فقد یطلع
علی قوم قبل ان یطلع علی الآخرین) وماه منیر ولایت خلق اوزره پرتو انداز اولمدن قوم اخر اوزره نورافشان طلوع
اولور (وقد یکون من قوم بضد ما هو من مقابلیهم من اقطار الارض ویحول بین قوم وبینه) ای بین القمر (سحاب
او جبال) وکاهی قمر مرآی قومده جلوه نمای ظهور اولورکه اقطار زمیندن دیکر قومك مری سنده ناپیدا اولور وقومله
قمر میانه سنده ابر وجبال آسا حائل وقوعیله رؤیتی مانع اولور (ولهذا تجد الکسوفات فی بعض البلاد دون بعض وفی
بعضها جزئیة وفی بعضها کلیة وفی بعضها لا یعرفها الا المدعون لعلمها) یعنی قمر حد واحده اولمدیغی اجلدن محو
احد النیرین بعض دیارده مشاهده وبعضیده اصلا موجود اولمیوب وبعض اوقاتده باعتبار بعض اجزائه جزئیه
ودیکرده کلیه وقوع یافته اولوب بعض بلادده ایسه خسوف وکسوفی معرفة علم نجومه ماهر وحاذق اولانلرك غیری
بیلمزلر (ذلك تقدیر العزیز) الغالب بقدرته (العلیم) المحیط علمه بارادته وحکمته (وآیة القمر کانت لیلا) ومعجز شق
قمر هنکام شبده وقوع یافته درکه وقتی مبهم وساعتی مجهول (والعادة من الناس باللیل الهدو) ضم هاء ودال وواو
مشدده ایله اوبواو ساکنة بعدها همزة (والسکون وایجاف الابواب) ایجاف سرعتله سد بابدر (وقطع التصرف
ولا یکاد یعرف من امور السماء شیئا الا من رصد ذلك واهتبل به) تاء فوقیه وموحده ایله یعنی غالب حالده خلقك
عادتی هنکام شبده سکونت وبند وسد درود دریچه ایله درکار بوانوب عجائبات سماویه دن برشیء احساس ایتمزلر مکر
قصد ترصد وعرفانده نظر ایله اعتنا ایدرکسنه اوله (ولذلك) معجزهٔ مذکوره هنکام شبده حصول پذیر اولمغین
(ما یکون الکسوف القمری کثیرا) خبر کان (فی البلاد واکثرهم لا یعلم به حتی یخبر) بخلاف الشمس النهاری کسوف
قمری بعض دیارده وقوع یافتهٔ تعین اولمیوب حال انکه اکثر بلاد کسوف قمری بیلمزلر مکر وقوعیله اخبار اولنه (وکثیرا
مما یحدث الثقات بعجائب یشاهدونها من انوار ونجوم طوالع عظام تظهر فی الاحیان باللیل فی السماء ولا علم لاحد
بها) نیجه احیانده مهرهٔ فن هیئت فلکیات انوار سماویه واختر بزرك یادنباله دار هنکام شبده طلوع وظهوری مشاهده
ومعاینه ایلدکلرین بیامداده اولورلر مع هذا حذاق فن هیئتدن ماعدایه طلوع اختر معهوده معرفت ودانش نایابدر
(وخرج) بتشدید الراء (الطحاوی) قرای مصردن برقریه یه درصاحب تصانیف مهمه حافظ وعلامه مالکی ویا حنفی
اولان شیخ مومی الیه نسبتدر اوچیوز یکرمی برده عالم بقایه رحلت ایلدی (فی مشکل الحدیث عن اسما)
فی الاصل وسما من الوسامة واوی همزه یه قلب اولندی ویا جمع اسم اوله (بنت عمیس) ضم مهمله وفتح میم وتحتیهٔ
ساکنه وسین مهمله ایله ترجمه سی کذار ایلدی (من طریقین) ای باسنادین (انه صلی الله علیه وسلم کان یوحی الیه
ورأسه فی حجر علی فلم یصل) ای علی کرم الله وجهه (العصر حتی غربت الشمس فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم
اصلیت یا علی قال لا فقال صلی الله علیه وسلم اللهم انه کان فی طاعتك وطاعة رسولك فاردد علیه الشمس) ظرفیت
ویا بدلیة ایله منصوبدر (قالت اسماء فرأیتها غربت ثم رأیتها طلعت بعد ما غربت ووقفت علی الجبال والارض) وروی
وقعت (وذلك بالصهبا) مد وقصرله (من خیبر) صهبا خیبره برمرحله در یعنی اکابر ائمهٔ حنفیه دن امام طحاوی
مشکل الآثارنده اسما بنت عمیس رضی الله عنها طریقندن دو اسناد ایله تخریج بیوردیلرکه مدار اقتاب کونین فروز
رسالت علیه التحیه حضرتلرینه رشحات فیاضهٔ وحی الهی تقاطره شروع ایلدی حال انکه کاسین مطرای نبوة
سفالجهٔ کار مرتضوی یه سرنهادهٔ استراحت اولوب خدیواشعهٔ سپاه خرشید حدود عصری تجاوز ایتدیککی
هنکامده هنوز مرتضی نماز عصری ادا ایتمشدی حالهٔ وحی تا افتابك غرقابه جویبار افق اولنجه دلك امتداد
بولغله انجلای وحی عقبنده یا علی ادای فریضهٔ عصر ایتدکمی سؤالنه لب جنبان اولدیلر لا یا رسول الله جوابی اثنای
اب تأسف ایدیجك اول حضرت شهباز دیده لرین لانهٔ علیین طرفنه بوجهله بال انکیز نیاز ایلدیلرکه الها علی سنك

ورسولنك طاعتنده ملازم ايدى انكچون افتاب عالمتابى ترديد ايله ديدى اسما بنت عميس طره باف عروس
روايتدركه اول اثناده مرات افقه نكران ايدم ناكاه كوردمكه عروس افتاب سراى باختره نهان اولمشكن تكرار
صفحات ساهره يه ارخاى اشعۀ انوار ايليوب امام محراب ولايت اداء فريضۀ عصر ايدنجه قنديل مهر منور جبال
اوزره آويخته وتوقف ايلدى وقوع قضيه فتح خيبردن عودت اثناسنده مرحلۀ صهبا حبابزار خيام جلالت
ارتسام اولديغى زمانده ظهوريافته در (قال) اى الطحاوى (وهذان الحديثان ثابتان ورواتهما ثقاة) ايكى طريقدن
روايت اولنغله حديثان اعتبار اولنشدر (وحكى الطحاوى ان احمد بن صالح) ابو جعفر الطبرى المصرى بخارى
وغيريلر موما اليهدن روايه حديث بيورمشلردر مشار اليه ايله ابن حنبل رضى الله عنهما ميانه سنده مكاتبه
ومذاكره سبق ايتمشدر ايكيوز قرق سكز تاريخنده روبراه عليين اولديلر (كان يقول لا ينبغى لمن سبيله العلم التخلف
عن حفظ حديث اسماء لانه من علامات النبوة) امام طحاوى جوزى بالرحمة الوفى ابن صالحدن نكاشتۀ قبالۀ نقل
اولوركه بو معجزۀ كبراى مبين خبر اسما بنت عميس علامات نبوتدن اولمغله بهره داران چاشنى علم سير وعرفانه
بو حديث شمسۀ طاق كنجينۀ حافظه ايتمكدن تغافل سزاوار دكلدر (وروى يونس بن بكير) تصغيرله ابو بكر شيبانى
(فى زيادة المغازى روايته عن ابى اسحاق) امام اهل المغازى (لما اسرى برسول الله صلى الله عليه وسلم واخبر قومه
بالرفقة) بضم الراء جماعة من الرفقاء (والعلامة التى فى العير) كسر عين مهمله ايله قافلۀ ابل ودوابدركه تجاراتدن
بار آورذخاير ونواله كشاندر (قالوا) اى الكفار (متى تجيء القافلة الى مكة قال يوم الاربعاء) تثليث باومدله والاجود
كسرها قال ابن هشام فيه لغات فتح الهمزة وكسر الباء وكسر الهمزة وفتح الباء وكسرهما (فلما كان ذلك اليوم)
رفع يوم نعت ذلك وذلك اسم كان التامة اى اليوم الموعود (اشرفت قريش ينظرون وقد ولى النهار) ولى تشديد لام
مفتوحه ايله اى ادبر اوله وقرب اخره (ولم تجئ) العير (فدعا رسول الله صلى الله عليه وسلم فزيد له فى النهار ساعة
وحبست عليه الشمس) وقتا سلطان عالم دار الضيافۀ ملكوته دعوت ومعراجله مكرم قيلندقده قوم قريشه
برجماعت وقافله نك علامتله بيرون بيت مقدس اولدقلرين اخبار ايلدكده شر يره دان عالم حضرتنه كفار قريش
پرسان اولديلركه كاروانيان نه زمان داخل مكه اولورلر اول حضرت دخى روز چهارشنبه ايله تعيين وقت ايليوب
وقتا يوم معهود وموعود حلول ايلدى قريش قافله ورودينه نكران اولديلر اما اكثر نهار كذار ايدوب ورود قافله دن خبر
نمايان اولمدى پس حضرت امام الانبياء عليه اجل التحايا متوجه محراب ملكوت اولوب يوم معهودده خلاف عاده
برساعت وقت مزداد قيلنوب مهر عالمتاب سرعة سيرندن لاجله توقيف اولندى ديو روايت بيورمشلر اما ابى هريره
روايتكرده سى اولان لم ترد الشمس الا على يوشع بن نون حديث شريفنده مراد رجوع افتاب كروه والاشكوه انبيادن
همان يوشع عليه السلامه وقوعى اراده بيوريله ياخود بو نير عالمتابك مشرق دهانلرندن طلوعى جناب مرتضايه
واقعۀ رد شمس تاج سر مباهات اولمازدن مقدم افق اراى ظهور اولمش اوله والله اعلم

فصل

(فى نبع الماء من بين اصابعه وتكثيره ببركته صلى الله عليه وسلم) پنجۀ افتاب رسالت اولان انامل معجزه ارالرى ميانه
سندن زلال صاف فوران وبركه حضرتله اب ناب جويبار اسا روان وجهله بى ريان ايلديككى خبر معجز اثر بيانده در
(اما الاحاديث فى هذا فكثيرة جدا) مصدريت ايله منصوب وكثرتده مبالغه مراد اولنور كلمه دريعنى جنس معجزه دن
بو نوعله اثار بسيار (وروى حديث نبع الماء من بين اصابعه عليه السلام جماعة من الصحابة منهم انس وجابر وابن
مسعود) انامل معجزه دربزلرى لولۀ مقسم آب اعجاز اولوب ميانۀ انكشتندن اب ناب نبوعى خبرك صحابى كرامدن بر كروه
والاشكوه روايت بيورديلر وخبر انس رضى الله عنهى مصنف عليه الرحمه شاهد اسوق ايلدى (حدثنا ابو اسحاق
ابراهيم بن جعفر الفقيه رحمه الله بقراءتى عليه حدثنا القاضى عيسى بن سهل حدثنا ابو القاسم حاتم بن محمد) قد
تقدم ذكرهم (حدثنا ابو عمر بن الفخار) فتح فاء وتشديد خاء معجمه ايله (حدثنا ابو عيسى) يحيى بن عبد الله الليثى
وقد سبق (حدثنا يحيى) ابن يحيى الليثى (قال حدثنا مالك) امام مالك حضرت مالك (عن اسحاق بن عبد الله بن ابى
طلحة عن انس) ابن مالك وهو عمه لامه قال (رايت رسول الله صلى الله عليه وسلم وحانت صلاة العصر) صلاة عصرك
وقتى قريب اولدى (فالتمس الناس الوضوء) بفتح الواو اى ماء الوضوء بضمها تقدير مضافله ماء الوضوء ديمكدر
(فلم يجدوه فاتى رسول الله صلى الله عليه وسلم) اى جىء (بوضوء) فى اناء (فوضع رسول الله صلى الله عليه وسلم يده
فى ذلك الاناء وامر الناس ان يتوضؤا منه) ضمير مايه ويا انايه راجعدر يعنى خلق ابدست صوينى التماس ايلديلر
بولمديلر پس منبع جويبار اعجاز حضرتلرينه برظرف اب كتورلوب دست معجز پيوستنى اول ظرفه نهاده بيوروب

اول آب نابدن ابدست المق ايچون ناسه فرمان ايلدى (وقال فرأيت الماء ينبع) ضم موحده ايله اى يفور (من بين
اصابعه) كيفيت نبع ماده امام نووى عليه الرحمه دن ايكى قول منقولدر صو يك نفس اصابع شريفه دن خروجى
وذاتنده نبوعى وبريسى صو يك ذاتنده بركه حضرتله كثرة ووفورى وانامل لطيفه مى بيننده فوران ايدر (فتوضأ
الناس) اى منه (حتى توضؤا من عند آخرهم) قضية للمبالغة معكوسه دركه مراد جميع ناسدر بو مقامده من بمعنى
الى اولمق صوابدر نوويدر اى الى انتهاء اواخرهم يعنى خلق اول آب صافدن ابدست الديلر تا كم جمله سى من الاول
الى الاخر ابدستلنديلر (ورواه ايضا عن انس قتادة) صحيح مسلمده ورودى اوزره امام قتاده انس رضى الله عنهدن
روايت بيورديلر (وقال) انس وياقتاده (باناء) اى فاتيا باناء (فيه ماء يغمر اصابعه) سكون غين معجمه وضم ميمله ستر
وتغطيه (اولا يكاد يغمر) شك من الراوى يعنى برظرف كتورلديكه برمقدار آب واردى اصابع مباركه لرين
آب ايچره طالدردرى ياخود اندك آب اولمغين دست شريفك غمره آبك مساعده سى يوغيدى وفى الحقيقه اصابع
جليله سندن آب روان اولوردى انايه وضعى تأدب مع الله قاعده سن اجرا ايديكه ماسوى الله معدومى ايجاد زعمله
بعضيلر مفتون اولمسون ديو سترنى مراد بيورديلر (قال كم كنتم) كم اسم استفهام وعدددن سؤالدر (قال زهاء)
ضم زاى وهاء ممدوده ايله مقدار معناسنه (ثلثمائة) قتاده انس رضى الله عنه جنابنه سزلر نه مقدار كمسه ايديكز
ديو پرسان اولدقلرنده بزلر اوچيوز مقدارى كمسه ايدك بيورديلر (وفى رواية عنه) اى عن انس رضى الله عنه (وهم
بالزوراء) فتح زاى وسكون واو وراء ممدوده ايله مدينۀ منوره ده جاى معروفدر (عند السوق) وفى البخارى بالسوق
يعنى انلر بازار مدينه ده زورا نام مقام بالاده ايديلر (ورواه ايضا حميد) بالتصغير حميد طويل عليه الرحمة (وثابت
والحسن) بن ابى الحسن البصرى (عن انس) كالاول جملسى انس رضى الله عنهدن روايت بيورديلر (وفى رواية حميد
قلت كم كانوا قال ثمانين) هشتاد نفر ايديلر ديدى (ونحوه عن ثابت عنه وعنه ايضا) برواية ثابت عن انس (وهم
نحو من سبعين رجلا) هفتاد كسان مقدارى ديمه لرى شايد تعدد قضيه دن ناشى صدور ايده كه برى حديبيه وديكرى
زوراده ظهوريافته اوله (واما ابن مسعود ففى الصحيح عنه) للبخارى وغيره (من رواية علقمة عنه) اما ابن مسعوددن
علقمه روايتكرده سى اولان خبر صحيح بخارى وغيريده پيوستۀ صحتدركه (بينما نحن مع رسول الله صلى الله عليه
وسلم وليس معنا ماء فقال لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم اطلبوا من معه فضل ماء فاتى بماء فصبه فى اناء ثم وضع كفه
فيه فجعل الماء ينبع من بين اصابع رسول الله صلى الله عليه وسلم) ابن مسعود بيورركه اوقاتدن بروقتده بزشمع انجمن
شاه كونين صلى الله عليه وسلمه پروانه اسا جمع اولمشيدك اما بزمله آب ناياب ايدى حضرت رسالتپناه بيورديلركه
كيمده برمقدار بقيۀ آب واردر جويان اولك ديدى برايچم صو بولنوب حضوره احضار اولندقده اول آبى برظرفه
صب ايليوب بعدما كف يم كفايتى اول آب ايچره نهاده بيوردى پس نفس انامل مباركه سندن آب صاف فوران
ايتمكه باشلدى ديو روايت بيورديلر قال على القارى وفى نبعه احتمالان من زيادة الكمية او الكيفية وهى اظهر كما يدل
عليه طلب فضل الماء ويشير اليه ما سبق من الترجمة من قول المصنف وتكثيره ببركته (وفى الصحيح عن سالم بن ابى الجعد)
ثقاة تابعيندندر (عن جابر عطش) بكسر الطاء (الناس يوم الحديبية) مكه وجده ميانه سنده چاه معروفدر (ورسول
الله صلى الله عليه وسلم بين يديه ركوة) جملۀ حاليه در ركوه فتح وضم راء ايله ابريق مانندى اناء پوستين ويازورق صغير
(فتوضأ منها واقبل الناس نحوه) اى متعطشين اليه (وقالوا) واقبل اوزره معطوف ويا واو حاليه در (ليس عندنا ماء
الا ما فى ركوتك) اى التى موجودة فى حضرتك (فوضع النبى صلى الله عليه وسلم يده فى الركوة) اى ثابتا فجعل الماء
يفور من بين اصابعه كامثال العيون) يعنى سالم اشجعى جابر رضى الله عنه طريقندن روايت ايلديكى خبر صحيح
بخاريده ورود ايلدى جناب جابر بيورركه حديبيه نام محلده ناسه عطش طارى اولوب لب تشنۀ باديۀ حيرت
اولديلر حال انكه حضور سرور عالمده برزورقچه پيش نهاد قيلنوب اندن ابدست الورلرايدى بالضروره ناس سدۀ
سدره ساى رسالته اقبال وبزلرده برقطره آب ناياب همان حضرتكده برزورقچه موجود بو حاللرين عرض
ايتدكلرنده دست يم عطاسنى اول ركوه يه وضع ايدوب انكشت نورسرشتى ميانه سندن ذلال صاف فورانه باشلدى
معجزۀ مذكوره غزاى حديبيه ده نضارت بخش حديقۀ شهود اولديغن تعيين بيورديلر (وفيه فقلت كم كنتم قال
لو كنا مائة الف لكفانا) جابر رضى الله عنهه سزلر نه مقدار كمسه ايديكز ديدم جواب اداء اولديكه اكر بزلر صد هزار
اوليدق بنه اول آب جمله يه وفا ايدردى ديو خبر سالمده ورود ايلدى (كنا خمس عشرة مائة) بيك بشيوز نفر آدم ايدك
وروى مثله) كما فى مسند الدارمى (عن انس عن جابر) رواية اصاغر عن الاكابر قبيلندندركه هر دو راوى صحابيدر
(وفيه انه كان بالحديبية وفى رواية الوليد بن عبادة بن الصامت) وليد موما اليه حيات رسول الله صلى الله عليه

وسلمده ولادت ایتمشدر (عن ابیه عبادة عنه) ای عن جابر (فی حدیث مسلم الطویل) صفة حدیث (فی غزوة بواط) ضم
موحده وتخفیف واوله (قال قال لی رسول الله صلی الله علیه وسلم یا جابر ناد بالوضوء) فتح ویاضم واوله یعنی معجزهٔ نبوع
ماءغزوهٔ بواطده صورتما اولوب راویٔ خبر بیوررسر جریدهٔ انبیا علیه افضل التحایا بانا سه آبدست المق ویا احضار
آبله ندایه امر ایلدی (وذکر الحدیث بطوله) ماجرای مضمون قضیه یی کما جری نقل ایلدی (وانه) ای الشان (لم نجد)
بالنون اوبالیاء (الاقطرة فی عزلاء شجب) بالاضافة عزلاء فتح عین مهمله وسکون زای ولام ممدوده ایله فم مزاده
وشجب معجمهٔ مفتوحه وجیم ساکنه وموحده ایله مایلی من القربة (فاتی به النبی صلی الله علیه وسلم فغمره) را ایله ستر
وتغطیه (وتکلم بشیء) من الاسماء (لا ادری ما هو وقال ناد بجفنة الرکب) فتح جیم وسکون فا ایله قصعهٔ بزرك ورکب
اسم جمع ویا جمع راکب وهم العشرة فصاعدا وباء بجفنة زائده در جفنه محل آیت اولمغین کانها عقلا یه ندا آساندا اوانه
ویا حذف اوزره یا قوم ها تو ها دیمك اولور (فاتیت بها) بصیغة المجهول (فوضعتها بین یدیه) والحاصل همان برقربه
دهانده برقطره اب بولنوب حضور همایونه احضار اولندقده انی پوشیده ایدوب اسما ودعادن برکلامله اب جنبان
اولدیلرکه نه اولدیغن فهم ایتمدم وناکاه فرمان ایلیوب خلق آنیه لرین احضار ایلسونلر دیو ندا ایله دیدی پس جمله
ظروف واوانی احضار وپیشگاهلرینه نهاده قیلندی (وذکر ان النبی صلی الله علیه وسلم بسط یده فی الجفنة وفرق)
تشدید را ایله ای نشر (اصابعه وصب جابر علیه الماء وقال بسم الله قال) ای جابر (فرأیت الماء یفور من بین اصابعه ثم
فارت الجفنة واستدارت) ای ارتفع ماؤها ودار (حتی امتلأت وامر الناس بالاستسقاء فاستسقوا حتی رووا) ضم واو
اولی ایله کوضوء (فقلت هل بقی احد له حاجة) هل نافیه اولمق جائز اولور کما فی قوله تعالی فهل تری لهم من باقیة
ویا استفهامیه اوله (فرفع رسول الله صلی الله علیه وسلم) ای یده (من الجفنة وهی ملأی) فعلی من الملیء حاصل
سخن جابر رضی الله عنه نقل ایدرکه حضرت رمز اشنای دسیسهٔ حقیقت علیه اکمل التحیه یدمؤیدن برکاسهٔ بزرك
ایچره بسط ایدوب انملهٔ لطیفه لرین نشر ایلدی جابر مقام خدمتده مبارك دست شریفنه صب ما ایلدی اول حضرت
بسمله خوان اولدقده جابر بیوررکه اصابع جمله سی میانندن آب روان اولوب ماء جفنه فوران وجولان ایلدی
تاکیم پر آب صاف اولدقده اخذ یله ناسه امر ایلدی جمله سی اول ابدن ریان اولدیلر بن دیدمکه هیچ کسه ده آبه احتیاج
قالمدی دست معجز پیوستنی برداشته بیوردقده جفنه آبله مالامال اولدی * صد تشنهٔ بی راه ورو کشت از کف
او آب جو * شد آب جوشان چشمه سان از فرجهٔ انکشت او (وعن الشعبی) فتح شین معجمه ایله تابعی جلیلدر وخبر
شریف مرسل عند الجمهور حجتدر (اتی النبی صلی الله علیه وسلم فی بعض اسفاره باداوة ماء) کسر همزه ایله اناء
صغیرك بختیاندن مصنوع مطهره دیدکلری ظرف آبدر (وقیل ما معنا یا رسول الله ماء غیرها فسکبها) ای صبها فی
رکوة (ووضع اصبعه) کسر همزه وفتح موحده ایله جنس مراد اولنور (وسطها) فتح ویا سکون سین ایله ای فی وسطها
(وغمسها فی الماء فجعل الناس یجیئون ویتوضؤن ویقومون) امام شعبی بو وجهله اشراب زلال خبر بیوررکه
حضرت منبع جویبار رسالت علیه اسنی التحیه نك بعض سفرلرنده حضور جلیلنه برمطهره احضار اولنوب
یا رسول الله بوندن غیری آب برای شرب ووضوء برلزده نایابدر دیو عرض ماجری اولندقده اول آبی برکوزهٔ
جرمینه صب ایدوب انکشت مه شکافنی میانهٔ ظرفه نهاده وآبه ادخال بیوردقده جمله خلق کلوب اول چشمه
سارقدرتدن آبدست آلوب قیام ایدرلردی (قال الترمذی) صاحب الجامع (وفی الباب) ای فی الاحادیث الواردة
فی هذا النوع من الکتاب (عن عمران بن حصین) کما سیأتی فی الفصل الاتی (ومثل هذا فی هذه المواطن الحفلة) فتح
حاء مهمله وکسر فا ایله ممتلئه ومجتمعه (والجموع الکثیرة لا تتطرق التهمة) ضم تاء وسکون ها ایله (الی المحدث به لانهم
کانوا اسرع شیء الی تکذیبه لما جبلت) بصیغة المجهول (علیه النفس من ذلك ولانهم کانوا ممن لا یسکت علی باطل
فهؤلاء قد رووا هذا واشاعوه ونسبوا حضور الجماء الغفیر له ولم ینکر احد من الناس علیهم ما حدثوا به عنهم انهم
فعلوه وشاهدوه فصار کتصدیق جمیعهم لهم) فیکون اجماع سکوتی منهم یعنی خوارق عاداتدن سرد اولنان قصص
ماندی مواضع مزدحمه ومحافل کثیره ده وقوعیافتهٔ تعینك پیامرس اولان راوی ومحدثه تهمت دروغ توصل
ایتمز زیرا اصحابی وتابعین رضوان الله علیهم اجمعین حضراتی کذبله خبرداد اولنلری تکذیب وسرزنشده اسرع ناس
ایدیلر ونفوس بشریه دخی استماع دروغ ایتدکده بهر حال سرعتله تکذیبه مجبولدر وکروه والاشکوه اصحاب
وسلف باجمعهم امر باطل اوزره سکوت ایتمزلردی پس امدی مذکورون نبع الماء من بین اصابع سید الوری اعجازی
خبرنی روایت ونقل وافشا بیوروب جم غفیر وجمع کثیرك اول قضیه ده حضورنی نسبت ایتدیلر تلك الوقعه به حاضر
ومشاهد اولنلردن برفرد انلره انکار واول جای والا دمسنی واروا ایله خبرس اولدقلری امر عجیبك وقوعنی رد

ایتمیوب تصدیق واقرار ویا سکوت ایتمکله جمیعینك تصدیقی مثابه سنده اولدی خفی دکلدرکه نبع ماء معجزه سی تفجیر
الماء من حجر معجزهٔ موسویه دن اعظم واپهردر زیرا فی الجمله احجاردن آب روان اولمق امر عادی اولدیغی وان من
الحجارة لما یتفجر منه الانهار آیهٔ شریفه سی ماصدقیله هویدادر اما لحم ودم واستخوان میانه سندن نبوع ماء
حضرت سرور عالم صلی الله علیه وسلم جنابلرندن غیریده معهود دکلدر

فصـــــل

(ومما یشبه هذا من معجزاته تفجیر الماء ببرکته وانبعاثه) رفعله فوران (بمسه ودعوته فیما روی مالك فی الموطاء)
تشدید طاء مهمله وهمزه ایله (عن معاذ بن جبل فی قصة غزوة تبوك) غزای معروف وسال تاسع هجریده
وقوعیافته دریعنی معجزات حضرتدن نبع ماء معجزه سی نوعنه ماننداولان معجزاتدن برکه سید الوری علیه التحایا ایله
آبك فوراننیدر ومس جارحهٔ لطیفه ولسان وجنانله دعالرندن ماء یسیرك کثیر اولدیغی امام سالك جناب مالك
موطاده معاذ رضی الله عنه طریقندن غزای تبوك قصه سنده اجرا ایلدیکی خبر صحت اثر دلیل معجزهٔ سید البشردر
(وانهم وردوا العین وهی تبض) کسر موحده وتشدید مهمله ویا معجمه ایله تقاطر معناسنه (بشیء من ماء مثل
الشراك) جر مثل ایله که شیء ویاخود لفظ مایه نعت اولور ویا رفعله خبر مبتدای مقدر هو ویا نصبله حال من شیء وشراك
کسر شین معجمه ایله نعلین تسمه سی وقایشیدرکه قلتدن مبالغه اولنور (فغرفوا من العین بایدیهم حتی اجتمع فی شیء
من الاناء (ثم غسل رسول الله صلی الله علیه وسلم فیه وجهه ویدیه واعاده فیها فجرت بماء کثیر واستقی الناس)
فاء فجرت عاطفه در یعنی اصحاب باصفا برسر چشمه یه ورود وپیرامننده حلقه بند خیام آرام اولدیلرکه اول چشمه دن
شراك نعل اسابار یك آب قطره بار اولور صحابی کرام عین ماءدن برمقدار اللریله صوچیقروب برقدحه جمع بعد ما سر
چشمهٔ اصفیا حضرتلری اول ظرفده روی منور ودست مبارکن شست وشو بیوروب آبی عین معینه پاشیده
قیلدقلرنده چشم ضریر آسا آبی کیاب اولان عین اشك پاش سرور اولوب آب بسیار روان ایلدی وخلق استعمال ماء
حیاتله دواب ومواشیلرین ارواء به فائز اولدیلر (قال معاذ فی حدیث ابی اسحاق) امام اهل المغازی (فانخرق) نون
وخاء معجمه ورا ایله ای انفجر وجری من الماء (ماله حس) کسر حاء مهمله وتشدید سین ایله حرکت معناسنه (کحس الصواعق)
جمع صاعقه صوت شدید کاهی برنار لطیفهٔ حدیده نمایان اولورکه هرنه یه دوش اولسه اهلاك ایدر لکن کمال حدتیله
سریعة الخموددر (ثم قال صلی الله علیه وسلم یوشك یا معاذ ان طالت بك حیاة ان تری ما ههنا قد ملئ جنانا) بکسر
الجیم جمع جنة وبالفتح بستان وتمییز تیله منصوبدر یعنی صاعقه آوازی کبی اول آب پاکده صدا وحرکت پدیدار اولوب
جریان ایلدی بعد ما سید الانبیاء بکا خطاب ایدوب ای معاذ اکر عمرك مساعد اولورسه قریبا بو جای فرحفزایی
مشاهده ایده سنکه نیجه بستانلر شادابی فیض عینله مالامال اوله دیو اب جنبان اعجاز اولدیلر (وفی حدیث البراء
وسلمة بن الاکوع وحدیثه اتم فی قصة الحدیبیة) روایت کردهٔ بخاری عن البراء ومسلم عن سلمه اولان خبرده ورود
ایلدی اما سلمة بن الاکوع حدیثی قصهٔ مشار الیهاده خبر براءدن اتمدر (وهم اربع عشرة مائة) یعنی بیك دریوز
(وبئرها لا تروی) ضم تاء وکسر واو ایله ای لا تکفی بمائها (خمسین شاة) مراد بیجاه کوسفنددر ویا الشاة فتح همزه ومد ایله
نخلهٔ صغیره که فدان وفسیل معناسنه اولمق صوابدید تلمسانیدر (فنزحناها) نزعنا ما فیها کلها (فلم نترك فیها قطرة
فقعد رسول الله صلی الله علیه وسلم علی جباها) فتح جیم وموحدهٔ خفیفه ایله مقصورا حول فم البئر ویروی شفاها
بفتح المعجمه والفاء مقصورا جانب وطرف معناسنه یعنی حدیبیه ده موجود اولان بررهٔ کرام بیك دریوز کمسنه
ایدی وچاه حدیبیه ایسه بیجاه کوسفندی ویا اللی فسیل ارواء واسقایه کفایت ایتمز بر بئر قلیل الماء اولمغین جمیع آب
موجوده سن نزع ایلیوب برقطره آب پس ماندهٔ قعر چاه ایتمدك جناب اشرف الوری علیه ازکی التحایا کنارهٔ لب
چاهه جلوس بیوروب (قال البراء واتی بدلو منها فبصق فدعا وکب ما فی الدلو فیها) براء رضی الله عنه روایت ایدرکه
بردلو احضار اولنوب لعاب پاکندن بزق وبرکتله دعا ایلدی ودلوده موجود اولان اندك آبی چاهه انداخته
بیوردی (وقال سلمة بن الاکوع فاما دعا واما بصق فیها) اما کسر همزه ایله علی الشك وارد اولمشدر (فجاشت) جیم
وشین معجمه ایله ای فارت البئر (فارووا انفسهم ورکابهم) سلمه بیوررکه دلو بئره دعا ویا لعاب دهنندن قطره پاش اولدی
کلا الوجهین چاهدن زلال صاف فوران وهر کس ریان ودواب ومواشیلرین اروا ایلدی (وفی غیر هذه الروایتین)
شایان تعبیر وفی غیرهما تین الروایتین او فی هذه الروایة عنهما ایدی (هذه القصة من طریق ابن شهاب فی الحدیبیة)
براء وسلمه روایتلرینك غیریده فراوانیء آب چاه حدیبیه نام محلده زهریدن بو وجهله صورتنمادرکه (فاخرج منهما
من کنانته) کسر کافله جعبه در (فوضع) صیغهٔ فاعل یا مفعول له (فی قعر قلیب) هنوز احجارله طی اولنمین چاهدرکه

تذکیروتأنیثی مساویدر (لیس فیه ماء فروی الناس) بکسر الواو (حتی ضربوا بعطن) فتح مهملتینله منزل ابلدرکه
حوالئ آبده مرة بعد اخری شرب ایچون احضار اولنه کمال اتساع واستیفایه ضرب مثلدر یعنی اشیانکیزکانه‌لری
اولان طیورچوبین تن مشکین بالك بریسنی براه ویا ناجیة بن جندبه تسلیم بیوروب اول چاه خشك چشمك عمقنه
میل دیدهٔ انتظار ایلدکده خدنك سرور عالمه صفای وصولندن اشك یأس سرور واب فراوان فوران ایدوب خلقی ریان
ایلدی تا کیم کنارهٔ چاهده اقامت ایلدیلر (وعن ابی قتادة وذکر ان الناس شکوا الی رسول الله صلی الله علیه وسلم
العطش فی بعض اسفاره فدعا بالمیضاة) کسر میم وسکون تحتیه وفتح ضاد معجمه وهمزه ایله مقصور اولیا ممدود امفعله
ویا مفعاله وزننده من الوضوء بزیادة المیم للالة مطهرهٔ کبیره (فجعلها فی ضبنه) کسر ضاد معجمه وسکون موحده ونون
وضمیرله ای حضنه (ثم التقم فمها فالله تعالی اعلم) وانا لا اعلم (نفث فیها ام لا فشرب الناس حتی رووا وملؤا کل اناء
معهم فخیل الی) بصیغة المفعول ای تصور فی ذهنی (انها میضاة) ملای (کما اخذها منی وکانوا اثنین وسبعین رجلا)
ناودان شهدریز روایت قتاده بو طریقله برکهٔ تعبیره اجرا بیوریلورکه بعض اسفارده ناس کمال تشنکیدن سروخوش
خرام باغ بلاغ صلی الله علیه وسلمه کما جرت به العادة شکایت ایلدیلر اول حضرت دخی مطهره احضارنه امر ایدوب
اغوشنه نهاده بیوردی وفم مطهره‌یی لقمه آسا بردهان قیلوب حقه معلومدر حقهٔ دهانی لعابندن نفخله نفخه
بخشای فم میضاة یتدیمی اتمدیمی جمله‌سی اول میضادن ریان اولنجه نوش آب حیاتبخش ایدوب بیله اولان اوانیلرین
ملان قیلدیلر بنم ذهنمه تبادر ایلدیکه اول مطهره کما فی الاول بندن الدقلری کبی پرآب ایدی واصحاب کرام یتمش
ایکی نفرذات ایدیلر (وروی مثله عمران بن حصین) بالتصغیر روایة ابی قتاده ماننده عمران رضی عنه الرحمن دن
مرویدر (وذکر الطبری حدیث ابی قتادة علی غیر ما ذکره اهل الصحیح) خبر ابی قتاده‌یی محمد بن جریر اهل صحیح
روایتکرده‌سی اولان عبارتك غیری نقل ایلیوب (وان النبی صلی الله علیه وسلم خرج بهم ممدا) ای معینا (لاهل موته)
ضم میم وسکون همزه ایله بین تبوك وحوران الشام میانه‌سنده برقریه‌در (عند ما بلغه قتل الامراء وذکر حدیثا
طویلا فیه معجزات وآیات للنبی صلی الله علیه وسلم وفیه اعلامهم انهم یفقدون الماء فی غد وذکر) ای الطبری (حدیث
المیضاة) کما سبق (قال) ابوقتادة (والقوم زهاء) رفعله ویا نصبله (ثلثمائة) یعنی جناب سید الثقلین علیه السلام
حضرتلری موته غزاسنه فرستاده بیوردیغی امراء عسکردن زید بن حارثه وجعفر بن ابی طالب وعبدالله بن رواحه
حضراتنك لغزیدهٔ حفرهٔ شهادت اولدقلری خبری کوشزد وحی اشنالری اولدقده اهل موته‌یه امداد واعانت خاطره
سیله خارج هجرت سرایه قدم نهادهٔ تشریف بیوردقلری قصه ارامسوزنی طبری حدیث طویل ایله ذکر ایدوب واول
حضرتك قضیهٔ موته‌یه دائره نجیه علامات وآیاتی ورودنی درج وملازم درکاه معلاسی اولان اصحاب کرامك فردا
کمکردهٔ آب اولملرك اعلام بیورملری مذکوردر وامام طبری اول خبرده میضاة حدیثنی نقل ایدوب ابوقتاده
اول حالده قوم اوچیوز مقداری کمسنه اولدیغن تعیین بیوردیلر (وفی کتاب مسلم انه قال لابی قتادة احفظ علی میضاتك
فانه) ای الشان (سیکون لها نبأ) ای خبر (عظیم) یعنی صحیح مسلم مشحون اولدیغی لآلیٔ روایتدرکه حضرت فخر عالم
صلی الله علیه وسلم ابی قتاده‌یه بیوردیلرکه بنم ایچون مطهره‌کی حفظ ایله زیرا اول میضاة ایچون قریبا برخبر عظیم
جلوه‌نمای ظهور اولور بیوردیلر بو خبر لطیفه‌ده ایکی معجزه هویدا اولدیغن قاضی علیه الرحمه اکمالده اشعار
بیورمشلردر بری قولیه که اخبار بالغیبدر ووری فعلیه درکه تکثیر ماء قیلدیلر (وذکر نحوه) جریر طبری ماسبق
نظیری نقل ایلدیکه (ومن ذلك) تفعیر ماء اوزره دلالت ایدن قضیه‌دندر (حدیث عمران بن حصین) کما فی الصحیحین
عنه (انه قال حین اصاب النبی صلی الله علیه وسلم واصحابه عطش فی بعض اسفارهم فوجه رجلین من اصحابه
واعلمهما انهما یجدان امرأة بمکان کذا معها بعیر علیه مزادتان) تثنیهٔ مزادة فتح میمله محتیاندن معموله ظرف
آب درکه قربه‌دن بزرکتردر (الحدیث) ای بطوله یعنی بعض سفرلرده شاه کیتی سپاه واصحابنه عطش مستولی
اولوب اصحابدن علی مرتضی ایله عمران بن حصین ارسال وانلره سرسر بستهٔ ماجرایی اعلام ایلدیکه فلان
موضعده برخاتونه ملاقی اوله‌لرکه ایکی مشك سقایی باراور شتری اوله دیو توصیف ایتدیلر پس انلر وبراه ومحل
معینه‌ده زن وشتری جست وجو ایلدیلر (فوجداها واتیا بها الی النبی صلی الله علیه وسلم فجعل فی اناء من مزادتیها
وقال فیه ما شاء الله ان یقول ثم اعاد الماء فی المزادتین ثم فتحت) صیغهٔ مجهول ویا فاعل ایله (عزالیها) فتح عین مهمله
وزای ایله تثنیه عزلاء فم اسفل قربه عزالی تثنیه قیلندقده لامی مفتوحه وجمع ایسه مکسوره‌در (وامر الناس
فملؤا اسقیتهم) جمع سقاء اناء من جلد (حتی لم یدعوا) بفتح الدال (شیأ الا ملؤه) یعنی علی وعمران زن وشتری بولوب
حضور همایونه احضار ایلدکلرنده دومشك پر آبدن برمقدار صو آلوب کندولرین قدح خاصه‌لرینه ریخته

بیوروب

بیوروب دعا ونثار دن اول قدحه برشیئی تلاوت ایلدی واول آب مشکینی تکرار اول ایکی مشك ایچره اعاده
ایلیوب دهن زیر مشکلری کشاد ونا سه سقایتله فرمان داده اولدیلر اوانیلرین آبله مالی قیلدیلر تا برقاب قالمادیکه
املا ایتمیه‌لر (قال عمران ویخیل الی) صیغهٔ مضارع مجهولله من التخییل بعض نسخه‌ده من التخیل صیغهٔ ماضی ایله
در (انهما لم تزداد الا امتلاء) راوی بیورر که ذهنمده قراریافته درکه اول مزادتین بیشتر قلمدی الا کیفیت وکمیتده تما
وبرکت برله پرآب اولاق جهتیله مزداد اولدی (ثم امر النبی صلی الله علیه وسلم اصحابه ان یزودوها فجمع) بصیغة
المجهول (للمرأة من الازواد) جمع زاد توشه (حتی ملأ) وفی نسخة ملأ ثوبها (وقال اذهبی فانا لم ناخذ من مائك شیأ
ولکن الله تعالی سقانا) بعد ما سر چشمهٔ ینابیع اعجاز علیه السلام اصحاب کرامنه امر ایلدیکه اول خاتونی تزوید
ایده‌لر پس انکیچون نواله وتوشه جمع اولندی تا کیم ثوبی برنواله ایلدی بعد ذا اول حضرت خاتونه اب جنبان
تسلیت اولوب سلامتله راهی اول که شترك باراور اولدیغی آبدن برقطره آب اخذ ایتمدك اما فیاض مطلق کمال
کرمندن اسقا وارواء بیوروب احسانیله فیضیاب اولدق دیدیلر (وعن سلمة بن الاکوع) وفی نسخة قال سلمة (قال
النبی صلی الله علیه وسلم هل من وضوء) بفتح الواو (فجاء رجل باداوة) کسر همزه ایله دریدن مصنوع قدح آب
(فیها نطفة) ای شیء یسیر من الماء (فافرغها فی قدح فتوضأنا کلنا) بالرفع توکیدا لنا (ندغفقه) بدال مهمله وغین معجمة
وفا وقافله صب ماء (دغفقة اربع عشرة مائة) کلنا قولنی بیاندر یعنی شاه سریر اصطفا علیه من الصلوات اصفاها
حضرتلری بیوردیکه سفرلرده برای وضوء صو بولنورمی پس برکسه‌نك مطهرهٔ صغیره‌سی درونده جزئی آب بولنوب
احضار ایلدی اول حضرت اداوه‌یی برقدحه افراغ بیوروب جمله مزاید ست آلدق وزیاده دوکوب صاچدق بزلرکه
بیك درتیوز کشی ایدك وفا ایلدی (وفی حدیث عمر) کما رواه ابن خزیمة فی صحیحه (فی جیش العسرة) ای الضیق
والشدة (وذکر ما اصابهم من العطش حتی ان الرجل) بکسر همزة ان اوبفتحها (لینحر بعیره) فتح لام مؤکده ایله
(فیعصر فرثه) ای ما فی کرشه (فیشرب فرغب ابوبکر الی النبی صلی الله علیه وسلم فی الدعاء فرفع یدیه فلم یرجعهما
حتی قالت السماء) ای امطرت وقیل مالت وروی قامت بالمیم ای اعتدلت بالسحاب (فانسکبت فملؤا ما معهم من
انیة ولم تجاوز العسکر) جیش العسرت ایله بنام اولان غزوهٔ تبوکده عسکر اسلامه بغایت عطش اصابت ایلیوب
اب تشنه بادیهٔ حیرت اولدیلر حتی کشی راکب اولدیغی دوه‌سن بسملکاه فناده افنا وایدانی فشرده قیلوب انی نوش
ایدردی بالاخره جناب صدیق حضرت صادق الوعد حضورنه کلوب دعا ایچون ترغیب بیوروب دودست کرم
پیوستنی قاضی الحاجات درکاهنه برداشته ایلدکده باران ایله اسمان فیض باراولنجه مبارك اللرین قبلهٔ امال
طرفندن ارجاع بیورمدی پس سحاب منسکبه اولوب معیتلرنده بولنان اوانیلرین ملان ایلدیلر واول ابرپاره حوالئ
عسکری تجاوز ایتمدی زیرا قضایای اتفاقیه‌دن اولیوب خاصهٔ معجزه وکرامت اولدیغنه ایما واشارت ایلدی (وعن
عمرو بن شعیب) ابن محمد بن عبدالله بن عمرو بن العاص اخرج له الائمة الاربعة (ان ابا طالب قال للنبی صلی الله
علیه وسلم وهو ردیفه) جملهٔ حالیه درواحتمالینی محتمله اولور (بذی المجاز) فتح میم وجیم وزای ایله بازار جاهلیتدن
عرفات قربنده برچارسو ایدی (عطشت) کسر طاء مهمله ایله (ولیس عندی ماء فنزل النبی صلی الله علیه وسلم
وضرب بقدمه الارض فخرج الماء فقال اشرب) یعنی اول غنچهٔ نوشکفتهٔ کلستان بلاغ حضرتلری عم مهربانی
خلفنده راکب اولدیغی حالده ذی المجاز نام محلده اول حضرته دهن کشای استمداد اولوب جکرکوشم غایت
صوصادم ویانمده آب دخی نایاب دیدکده فخر عالم بالای شتردن نوروش زمینه نزول ایدوب پای عرش پیماسن زمینه
ضرب ایتدکده درحال ماء زلال ظهور ایدوب عم مهربانه نوش ایله دیدی امدی قبل البعثه صورتنما اولان خارقه
ارهاصات قبیلندندر اما بعد البعثه نتیجهٔ هذه الکرامات هزارسال هجری قرینده عین عرفات ظهوری
برکهٔ قدم سید الکائناتله معجزاتندن شمار اولنق بعید دکلدر (والحدیث) واللام للجنس ای والاحادیث (فی هذا
الباب کثیر) غیر ما ذکر فی هذا الکتاب بو بابده اخبار بسیاردر (ومنه الاجابة بدعاء الاستسقاء وما جانسه)
ای ناسبه

فصل

(ومن معجزاته تکثیر الطعام ببرکته ودعائه) یعنی اندك طعامك کیفیت وکمیت برکت حصول وجود ووصول دست
پرجود ودعای حضرتله بسیار اولمسی جملهٔ معجزات حضرتندندر (قال) مصنف رضی الله عنه بیورر (حدثنا القاضی
الشهید ابوعلی رحمه الله) حافظ بن سکره (حدثنا العذری) ضم مهمله وسکون معجمه ایله (حدثنا الرازی الجلودی)
ضم ویا فتح جیمله (حدثنا ابن سفیان حدثنا مسلم بن الحجاج) صاحب الصحیح (حدثنا سلمة بن شبیب) فتح شین معجمه

وكسر موحدهٔ اولى وتحتيه ساكنه ايله ابو عبد الرحمن النيسابورى ايكيوز قرق التى سال هجريده مكهٔ مكرمه ده
دفين خاك عطرناك اولمشدر (حدثنا الحسن بن اعين) فتح وسكون وتحتيه ايله (حدثنا معقل) فتح ميم وسكون
قافله (عن ابى الزبير) بالتصغير حافظ ثقة (عن جابر ان رجلا اتى النبى صلى الله عليه وسلم يستطعمه فاطعمه شطر
وسق شعير) وسق فتح وكسر واوله التمش كيل حجازى (فمازال يأكل منه وامرأته وضيفه) اى كذلك وهما
مرفوعان او معهما فهما منصوبان (حتى كاله فاتى النبى صلى الله عليه وسلم فاخبره فقال لولم تكله لاكلتم منه ولقام
بكم) دقيقه شناسان اصحابدن جابر رضى الله عنه بو رسمله ادارهٔ طواحين خبر اولمشلركه بر كمسه دركاه معلا جناب
رسالتمآبه كلوب نواله جوى اولدقده نيم وسق جو احسانيله اطعام بيوروب نيچه مدت اول كمسه زن ومهمانيله
تناولدن كف يد ايتمديلر تا كيم كمال نقصانى بيلمك ايچون كيل ايلدى بو حركتله بركت پايدار اولميوب ينه حضور
سرور عالمه كلوب عرضحال ايلدكده بيورديلركه اكر سن اول جوى كيل وتجربه ايتميدك عيال ومهمانكله
مدى العمر تناول ايدرديكز ومدة بقاكزله باقى قاله ايدى ديو بيورديلر امدى بركت مجهولات ومبهماتده اكثر
وقوع يافته ومجربدر روات صوفيه ده المعلوم شوم بو معنايه دائردر زيرا هر كامل ومعلوم مقدارى اوزره توكل
اولنوب اما تركنده مولايه اتكال سببيله بركتى جالبه اولور (ومن ذلك حديث ابى طلحة المشهور) رفعله صفة
حديث وابو طلحه عم انس بن مالك وزوج ام سليم اولان احد نقبادندرحتى شاننده صوت ابى طلحة فى الجيش خير
من فئة ستايشى ايله ممدوح حضرت سلطان عالمدر روز حنينده يكرمى نفر خولك سيرتان مشركين تيغ بى دريغ
ابى طلحه ايله فتادهٔ مغاك هلاك اولدقلرى شهرتيابدر يعنى ابى طلحه روايتى اولان خبر صحت اثر بركت سيد البشرله
تكثير طعام معجزه سندندر (واطعامه) بالرفع (صلى الله عليه وسلم ثمانين او سبعين رجلا من اقراص) اى قليلة (من
شعير جاء بها انس تحت يده) اى ابطه (فامر بها ففتت) ضم فاء وتشديد فوقيه اولى ايله نانى انكشتله چند پاره قيلق
(وقال فيها ما شاء الله ان يقول وامر بجيىء عشرة عشرة حتى اكل القوم كلهم الحديث) يعنى نازنين مهمانخانهٔ
اسرا عليه التحايا هشتاد وياهفتاد كسانى آندك خبز شعيرله اطعام وسير ايلديكه اول قرص جوى انس رضى الله عنه
زير دستنده پنهان ايتديكى حالده حضرتنه كتورمشيدى شاه عالم اونان پاره يى تفتيت وپاره پاره قيلمغه امر ايدوب
دعا وثنا واسمادن بر اسمله رطب اللسان اولوب احباب واصحابدن اونر اونر تكليف تناول بيورديلر تا كل قوم
سير اولوب جمله يه وفا ايلدى اول حضرتك انلرى اونر اونر تشريف قلرينه امرى سعادتخانه لرينك جمله دخوللرينه
كنجايش پذير اولمديغندندر (وحديث جابر فى اطعامه صلى الله عليه وسلم يوم الخندق الف رجل من صاع شعير
وعناق) فتح عينله اولاد معزدن يك ساله رسيده اولمين بزغاله در (وقال جابر فاقسم بالله تعالى لاكلوا حتى تركوه
وانحرفوا) اى انصرفوا (وان برمتنا) بكسر الهمزة حاليه وبرمه ضم موحده ايله حجر ومدردن مصنوع قدر (لتغط)
فتح تاء وكسر غين معجمه وتشديد طاء مهمله ايله اى تغلى (كما هى) ما كافة لدخول الكاف على الجملة مصححه در وهى
مبتدأ وخبرى محذوفدر اى مثل ماهى قبل ذلك ديمك اولور (وان عجيننا ليخبز وكان رسول الله صلى الله عليه وسلم
بصق فى العجين والبرمة وبارك رواه عن جابر سعيد بن ميناء) كسر ميمله ممدوده ويا مقصوره (وايمن) فتح ميمله سعيد
اوزره معطوفدر ايمن حبشى مكى ومادرى دايهٔ سيد ولد آدم صلى الله عليه وسلم اولان ام ايمن رضى الله عنهادر اول
آفتاب مشرق اعجاز جنابندن ساطع اولان تكثير طعام معجزاتندن جابر رضى الله عنه بسط سفرهٔ روايت
بيورديغى خبردركه غزاى غراى احزابده هزار كمسه يى بر صاع شعير وبر بزغاله دن اطعام بيوردقلريدر جابر انصارى
يادقسم بيوروب بحق روزى دهندهٔ عالم جل شانه وعم نواله اهل خندق باتمام پرسازمعدهٔ آز اولديلر تاكم سير اولوب
ترك تناول وشبعان وشادان منصرف وروان اولديلر وقدر بمزانشدانده كما فى الاول جوشان وغليانده وخمير من
براى نان تنورده باقى وآماده ايدى حضرت سيد الثقلين جلاب لعاب متيمنلرين خمير وديكه بر قطره مزج ايليوب
دركاه حقدن بركت استدعا والتماس ايتدكلرين جابر انصاريدن سعيد وايمن جنابلرى روايت بيورمشلردر (وحديث
ابى ايوب) اى ومن ذلك حديث خالد بن زيد الانصارى البخارى البدرى ميزبان حضرت مهمانخانهٔ اسرا عليه
التحايادر مرض فى غزوة القسطنطنية ومات ودفن عند باب القسطنطنية فقبره مع سورها (انه صنع لرسول الله صلى
الله عليه وسلم ولابى بكر من الطعام زهاء) ضم زا ايله مقدار معناسنه در (ما يكفيهما فقال له النبى صلى الله عليه وسلم ادع
ثلاثين من اشراف الانصار فدعاهم فاكلوا حتى تركوه ثم قال ادع ستين فكان مثل ذلك ثم قال ادع سبعين فاكلوا
حتى تركوا وما خرج منهم احد حتى اسلم وبايع قال ابو ايوب فاكل من طعامى مائة وثمانون رجلا) وكان عشرين
اكلوا بعد المائة طبرانى وبيهقى تخريجلرنده واصل رتبهٔ ثبوت اولان اخبارندركه ابتداء هجرت طيبهٔ منوره ده

موكب همايون پيغمبرى سراى دلاراى ابى ايوب انصارى يه عز نزول اجلال ارزانى قيلوب تا به تكميل بناء مسجد
شريف چند روز ضرب سرادقات عزت بيوردقلرى اثناده نبى ولى التوفيقله جناب صديق حضراتنه مقدار كفايه
طعامله بسط سفرهٔ اعتذار اولمشيدى ابو ايوبه فرمان بيورديكه اعيان انصاردن اوتوز كمسنه يى دخى دعوت خوان
اوله اول كمسنه لرى دعوت ايدوب انلر تناول وشبع تام حصولنده ترك بعد ذا ضعف ماسبق مقدارى كمسنه دخى
دعوت وسير اولدقلرندنصكره ينه بر موجب امر همايون هفتاد نفر كمسنه يى دخى دعوت وكما فى الاول تناول ودفع
كرسنكى قيلديلر خانه يه دعوت اولنان اشرافدن بر فرد تهى مايه بيرون خانه اولمدى الاشتهاء تامله داخل دار السلام
اسلام اولوب شاه سرير اجتبا عليه اكمل التحايايه نصرت وجهاد على الاعداء برله معيت بيعت ايلديلر خالد بن زيد
بيوررركه اول روز فيروزده بركت حضرت سالار انبيا ايله بنم طعام معهودمدن يوز سكسان نفر كمسنه اكل ايلدى (وعن
سمرة بن جندب) ضم جيم ودال ويا فتح مهمله او بكسرهما شايان تعبير وحديث سمرة بن جندب اداسى ايدى (اتى
النبى صلى الله عليه وسلم بقصعة) فتح قافله نحاس وخشبدن پرداخته كاسه در (فيها لحم فتعاقبوها من غدوة) بضم
فسكون ففتحتين لانها معرفة (حتى الليل يقوم قوم ويقعد آخرون) جملهٔ مستأنفه تعاقب ومناوبه يى مبينه دريعنى
سلطان سرير لولاك عليه السلام مادارت الافلاك حضورنه بر صحن بريان احضار اولنوب فوج فوج خوارنده
كان بالمناوبه تناوله از بام تا به شام آغاز ايليوب بر كروه قالقوب ديكرى اكل بريانه قعود ايدوب دركار اولورلردى رواه
الترمذى والبيهقى والنسائى عنه (ومن ذلك حديث عبد الرحمن بن ابى بكر كنا مع النبى صلى الله عليه وسلم ثلاثين
ومائة) وهو لغة فى مائة وثلاثين (وذكر فى الحديث) مشحون صندوقچهٔ صحيحين اولان خبر پسر صديق دخى تكثير
طعام معجزه سندندر بيوررركه بز معاشر اصحاب كرد آمدهٔ شمع بزم حضرت ماه منير نبوت يوز اوتوز كشى ايدك
(انه عجن صاع من طعام وضعت شاة) صيغهٔ تأنيث مجهول ويا بناء فاعل متكلم اولمق محتملدر وايجاز بليغ بابندندركه
بسط كلام اولسه ذبح وسلخ وقطع ايلدم ديو اطناب لازم كلوردى (فشوى سواد بطنها) شوى بناء مفعول ويا فاعل
ايله در ومراد خاصهٔ كبد در امدى اصل حيات كبد اولمغله تخصيص بالذكر قيلندى وقيل القلب يعنى طعام ايچون
بركيل خمير نان طبخ وبر كوسفند ذبح وسلخ اولنوب جكرى كباب قيلندى (ثم قال) عبد الرحمن (وايم الله تعالى) همزه
وصل ويا قطع وضم وكسر ميمله الفاظ قسمدندركه اصلى وايمن الله ايدى جمع يمين اى اقسم الله ببركة الله (ما من الثلاثين
ومائة الا وقد حز له) فتح حاء وتشديد زاى ايله (حزة) بفتح الحاء وتضم اى قطع له قطعة (من سواد بطنها ثم جعل) عليه
السلام (منها قصعتين فاكلنا اجمعون وفضل) بفتح الضاد فى الماضى وضمها فى الغابر وبكسرها فى الماضى وفتحها
فى المستقبل اى وزاد (فى القصعتين فحملته على البعير) تحقيق فرزند صديق بالصدق والصفا قدرت وبركات
خدايه ياد وقسم بيوروب يوز اوتوز كشيدن بر فرد قالمدى الا اول جكر كبابندن بر پاره قطع ايتديلر بعد ذا سيد
الورى لحم شاتدن ايكى كاسهٔ بزركه نهاده قيلوب جمله مز اندن تناول ايلدك ينه قصعتينده بقيهٔ بريان كما كان قالوب
اول فضله يى بعيره تحميل ايلدم ديو بيوررر (ومن ذلك حديث عبد الرحمن بن ابى عمرة الانصارى عن ابيه) ابو عمره
رضى الله عنه حرب صفينده جناب على مرتضى كرم الله وجهه حضرتلريله معيت ايدوب جانب خلافدن جام
ابريز حياتى شكست اولمشدر (ومثله) مانند رواية عبد الرحمن (لسلمة بن الاكوع وابى هريرة وعمر بن الخطاب)
كما رواه ابو يعلى (فذكروا مخمصة) فتح ميمله مجاعهٔ شديد (اصابت الناس مع النبى صلى الله عليه وسلم فى بعض
مغازيه فدعا ببقية الازواد) جمع زاد وباء بقيه زائده (فجاء الرجل بالحثية) فتح حاء مهمله وسكون مثلثه وياء تحتيه ايله
شئ يسير (من الطعام وفوق ذلك واعلاهم الذى يأتى بالصاع من التمر فجمعه على نطع) كسر وفتح نون مع سكون
الطاء بساط من الاديم (وقال سلمة فحزرته) فتح حاء مهمله وزاى وسكون را ايله تخمين وتقدير (كربضة) بفتح الراء
وسكون الموحدة والضاد المعجمه وقيل بكسر الراء وصوب لانه للهيئة والفتح للمرة الربوض كالجلوس للانسان والبروك
للابل (العنز) شئ من المعز قلة ثمره اشارتدر (ثم دعا الناس باوعيتهم) اى ازودتهم (فما بقى فى الجيش وعاء) كسر واوله
انا وظرف (الا ملؤه وبقى منه واكثروا لو ورده اهل الارض لكفاهم) والحاصل راويان اخبار نبويه بو وجهله صحيفه
نكار بيان اولديلركه سلطان دين عليه سلام الله المعين ايله بعض غزواتده ناسه بغايت الم كرسنكى طارى اولدى پس
مائدهٔ نوشه لرين براى تبرك احضاره فرمان ايتمكين بر كمسه بقيهٔ زادندن اندك نواله ايله كلوب همچنان كثرت وقلتده
زاد معهوددن مافوق ومازادنى احضار ايدن انجق بركيل خرما ايله ورود ايدردى حاصلى بر بساط اديم اوزره جمله
سن جمع ايلدى راوى خبر سلمة بن الاكوع بيوررركه ماجمع من الازواد ربضهٔ معز آسا شئ قليل تخمين ايلدم بعد ذا نبى
خدا عليه التحايا ناسى ظروف واوانيلريله دعوت ايلدى عامهٔ مؤمنين بر وفق دلخواه انلرين املا ايدوب عسكرده

ظرفنی مالامال ایتدك ذات قالمدی ومایهٔ اصلیه اولان زاد وخرمادن زیاده نواله باقی قالدی اول خیر کثیر
مقتضاسنجه اکرجمیع اهل زمین اول نوالهٔ معجزآثاره ورود ایده‌لردی واردات الهیه ایله جمله حصه‌یاب اولوب
جمیع عالمه کفایت ایدیدی (وعن ابی هریرة امرنی النبی صلی الله علیه وسلم ان ادعوله اهل الصفة) ضم وتشدید له
فقراء مهاجریندرکه بی مسکن ومأوی صفهٔ مسجد شریفی ایوا ایتمشلرایدی هفتاد ویایوزدن زیاده ونقل سهروردی
فی العوارف وصاحب الکشاف اوزره دورتیوز مقداری بررهٔ کرام ایدیلر ابوهریره وابوذر وواثله وسعد وعمار
وعقبة بن عامر وسلمان وبلال وصهیب وحذیفة اول کروه عالی سلکنه منسلکین ایدیلر (فتتبعتهم) تشدید موحده
ایله تفحص معناسنه (حتی جمعتهم فوضعت بین ایدینا صحفة) قصعهٔ مبسوطه (فاکلنا منها ماشئنا وفرغنا وهی
مثلها حین وضعت الاان فیها اثر الاصابع) ابن ابی شیبه وطبرانی ابی هریره رضی الله عنهدن نقل مائدهٔ روایت
بیوردیلرکه نبی انس وجان علیه صلاة المنان بکا فرمان ایلدیکه فقراء مهاجرینی طرف عالیلرینه دعوت ایدم پس
اهل صفه‌یی تفحص وتتبع ایدوب جمع ایلدم حضورمزه برکاسه طعام وضع اولنوب بروفق دلخواه اول طعامدن
تناول واستیفا ایلدك بسط اولندیغی حالده نه‌قدار ایسه نه‌بیش ونه‌کم باقی قالوب اثر انکشت خوارند کان طعامده
نمایان ایدی بیوردیلر (وعن علی بن ابی طالب) رضی الله عنه (جمع رسول الله صلی الله علیه وسلم بنی عبدالمطلب
وکانوا اربعین منهم قوم یأکلون الجذعة) فتح جیم وسکون ذال معجمه ایله برغاله وبره‌یه اطلاق اولنور امابو مقامده
درت ویابش یاشرده کوچکیدر (ویشربون الفرق) فتح فا ورا ایله برکیله درکه مدینه‌ده معروف واول اوچ
صاعدر اون التی رطل اولور (فصنع لهم مدا من الطعام) مد ضم میم ایله مکیال ویاملؤ کف الانسان (فاکلوا حتی
شبعوا وبقی کما هو ثم دعا بعس) ضم عین مهمله وتشدید سینله قدح بزرك خشبیکه شربت شیر ایله اوچ درت کمسه‌یی
انجق ارواایدر (فشربوا حتی رووا) ضم واوله (وبقی کانه لم یشرب منه) یعنی صفدر غالب کرم الله وجهه جنابندن
مرویدرکه اول کرمکان مهمان نواز صلی الله علیه وسلم اقربا وخویشاندن بنی عبدالمطلبی جمع ودعوت بیوردیلرکه
انلر قرق نفر ایدیلرکه برکروهی درت یاشر کوچك شتری اکل واون التی رطل آبی نوش ایدر مقوله‌سی ایدیلر سید الانام
علیه السلام انلر ایچون برمد طعام ترتیب بیوروب چون سرخوانه اماده اولدیلر جمله‌سی اول برمد طعامدن
سدتهیکاه جوع ایدوب سیر اولدیلر کالاول میانهٔ اصلیه باقی قالدی بعده بر قدح ایله شیر احضار ایدوب هر بری ریان
اولنجه نوش ایتدیلر کویا هنوز ایچلممش کبی قدح مالی ایدی (وقال انس ان النبی صلی الله علیه وسلم حین ابتنی بزینب
امره ان یدعوله قوما سماهم وکل من لقیت فدعوتهم حتی امتلأ البیت والحجرة) مراد صفه واوطه‌در (فقدم الیهم
تورا) فتح فوقیه ایله صفر وحجاره‌دن مصنوعه انادرطشت وسطل اسا (فیه قدر مد من تمر جعل حیسا) روغن وآرد ایله
ممزوج طعام (فوضعه قدامه) ای بین یدیه (وغمس ثلاثة اصابعه وجعل القوم یتغدون) تشدید دال مهملهٔ مفتوحه
ایله خلاف عشاغدادر (ویخرجون وبقی التور نحوا مما کان) نحواحال من التور نقل صحیحین اوزره انس رضی الله
عنه برقع کشای عروس روایتدرکه شاه عالم صلی الله علیه وسلم ام المؤمنین زینب بنت جحش رضی الله عنهایی تزوج
وزفافلری اثناده رجالدن برنیجه کمسنه خانهٔ سعادتلرینه دعوت ایتمکه امر واسم ورسملریله تخصیص بیوروب
هردوچار اولدقلر کذلك دعوت ایله دیو تعمیم ایلدی بر موجب امر عالی دعوت خاص وعام ایلدم تا منزل همایون
صفه وحجره‌سی مالی اولدی حضرت سید الوری ربع صاع مقداری خرمادن روغن وآرد ایله آمیخته شیر خرما مانندی
برطعام صحن ایله تقدیم سفرهٔ اکرام ایدوب پیشکاه مسافرینه نهاده ایلدی وسه انکشت نورسرشتنی اول حیسه
باندروب جمله‌سی تغدی‌یه شروع وتناول ایدوب شبعا بیرون اولدیلر ظرف معهودده طعام کما کان باقی قالدی
(وکانوا احدی اواثنتین وسبعین) حاضر مائدهٔ طعام اولنلر یتمش بر ویا یتمش ایکی نفر ادم ایدیلر (وفی روایة اخری
فی هذه القصة اومثلها) روایت دیکرده وایهٔ صفیه قصه‌سنده ورود ایلدی (ان القوم کانوا زهاء ثلثمائة وانهم اکلوا
حتی شبعوا) کسر باء موحده ایله یعنی قوم اوچیوز مقداری کمسه اولوب سیر اولنجه اول اندك طعامدن تناول
ایتدیلر (وقال لی ارفع فرفعته فلاادری حین وضعت کانت اکثرام حین رفعت) بصیغة التأنیث علی بناء المجهول
فیهما ولعل التأنیث باعتبار معنی التور من الاجابة ولا یبعد ان یکونا بصیغة الفاعل للمتکلم علی ان المفعول
محذوف والتقدیر وضعته ورفعته راوی خبر نقل اثر بیوررکه اول حضرت بکا قصعه‌یی رفعله امر ایلدی بندخی
امتثالا لامره العالی رفع ایلدم بلم که وضع صحن ایتدوکم حینده‌می بسیار اولدی یا رفع ایتدوکم حالده‌می مزداد
اولدی نعم حصول برکت وتعلق معجزه حین رفع قصعه‌ده بدیدار ظهور اولمق محققدر (وفی حدیث جعفر بن محمد
عن ابیه عن علی) کرم الله وجهه امام صادق بن باقر پدر بزرکوارندن اولدخی والدی زین العابدین جدی صفدر

غالب علی بن ابی طالب حضرتلرندن منقطعا سلسله جنبان روایتدرکه (ان فاطمة طبخت قدرا) ذکر محل ارادهٔ
حال قبیلندندر ای طعام قدرا (لغدائها) فتح غین معجمه ودال مهمله ایله (ووجهت علیا الی النبی صلی الله علیه وسلم
لیتغدی معهما) ای لغداءها (فامرها ففرقت منها لجمیع نسائه صحفة صحفة ثم له صلی الله علیه وسلم ولعلی ثم لها
ای لاولادها (ثم رفعت القدر وانها لتفیض) فتح فوقیه ایله ای لفتور وتسیل (قالت فاکلنا منها ماشاء الله) یعنی فاطمة
الزهرا رضی الله عنها برقدر قوشلق طعامی طبخ ایدوب جناب علی کرم الله وجهه حضرتلرینی پدر عالیقدری سرور
اصفیایه ارسال ایتدیکه تشریف بیوروب بیله جه تناول بیوره‌لر شاه عالم صلی الله علیه وسلم حجرهٔ زهرایه قدم نهادهٔ
عز وتشریف ایلیوب بیوردیلرکه اول طعامدن برر کاسه زوجات طاهراتك هر برینه بولنوب ارسال قیلنه پس
تفریق اولنوب فرستاده بیورلدی بعده ذات نفس نفیس وصهر انیس بعد ما جناب فاطمه واهل بیت ایچون بر رصحفه
طعام فرق اولنوب دیك نعمت میانه‌دن محلنه رفع اولندی حال انکه هنوز جوشیده ایدی فاطمة الزهرا بیوررکه
ارادهٔ حق تعلق ایلدوکی مقدار بزلر اول طعامدن تناول ایلدك (وامر) علیه الصلاة والسلام (عمر بن الخطاب
ان یزود) تشدید واو مکسوره ایله (اربعمائة راکب من احمس) فتح همزه ومهملتین بیننده میمله بزنة احمر اسم قوم
من العرب یقال لهم بنو احمس وهو من الحماسة وهو الشدة والصلابة (فقال یا رسول الله ماهی الاصوع) ضم
واوله جمع صاع (قال اذهب فذهب فزودهم منه وکان قدر الفصیل) هنوز شیر مادردن فصل اولنان کوچك شتر
(الرابض) بکسر الموحدة البارك (من التمر) بیان اقدر (وبقی بحاله من روایة دکین) خبر مبتدا مقدر ای وهذا
الحدیث من روایة دکین ضم دال مهمله وفتح کاف ویاء تصغیر ایله (ورواه الغرفی) بالراء بدل الدال (الاحمسی) نسبة
لبنی احمس وهو ابن سعید بالتصغیر او مسعد المزنی وله صحبة (ومن روایة جریر) یعنی شاه انبیا علیه اصفی التحایا فاروق
منیع الجنابه فرمان ایلدیکه قبیلهٔ احمسدن درتیوز نفر دلاوران وسواره بخش زاد ونواله ایلیه عمر رضی الله عنه
یا رسول الله اشارت بیوردیغك زاد همان برقاچ صاعدر چهارصد نفر مردانه نیجه کفایت ایلیه دیدکده حضرت
فخر عالم واربو مقدارله انلری تزوید ایله دیوب عمر دخی امتثالا لامره واروب تقسیم ایلدی اما اول زاد نشیمنگاه کوچکی
استیعاب ایدر مقداری خرمادن شیء قلیل ایدی بعد التزوید بی کم وکاست مایهٔ اصلیه خرما باقی قالدی بو خبر معجز
اثر دکین احمسی وجریر طریقندن برآوردهٔ سنن ابی داود علیه الرحمه‌در (ومثله) مبتدا (من روایة النعمان) بضم
النون (ابن مقرن) تشدید راء مکسوره ویاء سکون قاف وتخفیف را ایله وهو احمسی من مزینة بونلر هفت
برادراندرکه جمله‌سی صحابی ذیشان ایدیلر رضی الله عنهم (الخبر) رفعله خبر هذا (بعینه) خبر مسبوق مانندی نعمان
رضی عنه المنان روایتلرنده من غیر زیادة ونقصان بوحدیث مرویدر (الا انه قال اربعمائة راکب من مزینة) لکن
احمد وبیهقی روایتلرنده نعمان رضی الله عنه بجای احمس مزینة ایله روایت بیوردی امدی تعدد قضیه محتملدر
(ومن ذلك) سبب دعاء حضرت وعظمت ثناء نبوت ایله شیء قلیلك تکثیری قبیلندندر (حدیث جابر فی دین ابیه بعد
موته وقد کان بذل لغرماء ابیه اصل ماله فلم یقبلوه ولم یکن فی ثمرها سنتین) ثمر البساتین او نخیل جابر اوابیه بذل ذال
معجمه ایله اعطا معناسنه ومهمله ایله عوض معناسنه‌در (کفاف) فتح کافله (وفاء دینهم) یعنی کما روی البخاری
حدیث جابر رضی الله عنهدرکه بعد از وفات پدر اداء دینی قصه‌سیدر ماحصل پدری غریملرینه میوهٔ بساتین
ونخیلی محصولاتك بالجمله اعطا ایدوب دینه وفا ایتمیوب داینلر عدم قبول معامله‌سن ایتمشلر ایدی (فجاءه النبی
صلی الله علیه وسلم بعد ان امره بجدها) فتح جیم وشد دال مهمله ایله بمعنی القطع (وجعلها بیادر) فتح موحده
وکسر دال مهمله ایله جمع بیدر خرمن (فی اصولها فمشی فیها ودعا فاوفی منه جابر غرماء ابیه وفضل) تثلیث ضاد معجمه
ایله والفتح افصح ای زاد (مثل ما کانوا یجدون) ضم وکسر جیم وتشدید دال مهمله ایله (کل سنة) بالاخره چاره‌ساز
هر مشکل صلی الله علیه وسلم حضرتلری اکه ثمرات نخیلی قطع ایله امر وبجای خویش کومه کومه قیلغه فرمان
بیوردقدنصکره جابر چهره‌سای استمداد اولوب حضرت سلطان رسل بیادر ثمرات میانه‌سنده سیر وزمین بستانه
قدم نهادهٔ تشریف خیر بیورمغین برکهٔ قدوم شرفلزوم برله جابر اول ثمراتی وام پدری ایچون غرمایه اعطا وایفا
ایتدکدنصکره هرسال برچیده قیلنان مایهٔ اصلیه مقداری نه زیاده قالدیغن ثمره‌سی ظاهر اولدی (قال وکان
الغرماء یهود) نصبله خبر کان طائفهٔ یهوده علمیة ایله غیر منصرفدر (فعجبوا) بکسر الجیم (من ذلك) جابر رضی الله عنه
بیوررکه داینلر قوم یهود ایدی شیء یسیردن امر کثیر حصول پذیر اولمه‌دن تعجبکنان سبابه‌گزید حیرت اولدیلر (وقال
ابوهریرة) علی ما رواه البیهقی عنه (اصاب الناس مخمصة فقال لی رسول الله صلی الله علیه وسلم هل من شیء) من
تبعیضیه وتنکیر شیء برای تقلیلدرکه مطالبه‌ده مبالغه‌یی مفید اولور (قلت نعم شیء من التمر فی المزود) کسر میم وفتح

واوله ابان (قال فاتنی به فادخل یده فاخرج قبضة) بفتح القاف ای مرة من القبض (فبسطها ودعا بالبرکة ثم قال ادع عشرة) ای فدعوتهم (فاکلوا حتی شبعوا ثم عشرة) بالنصب (کذلك حتی اطعم الجیش کلهم وشبعوا) روایة بیهقی اوزره ابوهریره خوشه چین خرمن روایتدرکه برسفرده ناسه مجاعهٔ شدیده اصابت ایلدی سپهسالار خیل انبیا علیه ابرك التحایا بونده سن شایان خطاب ایدوب یانده اکله صالح بعض نوالك وارمیدر دیدکارنده انبانچه مده برمقدار خرما بولنوردیدم احضارینه فرمان ایلدی حضور عزتلرینه عرض ایلدم دست معجز پیوستنی درون انبانچه یه ادخال وبرکفه خرما اخراج بیوروب مبارك اللرین بسط وبرکاتله ثناخوان اولوب اون نفر کسنه دعوتنه امر ایلدی انلر تشریف ایلیوب سیر اولنجه تناول اتدیلر بعدذا کالاول اون کشی دخی دعوت بیوریلوب اونلر اونلر تکلیف تناول قیلندی بوترتیب اوزره بالتمام عسکر پرساز معدهٔ ازاولدیلر امدی تخصیص بالعشرة بیورلدیغی عدد عشرك فضیلتنه اشارت اولور نتکم لیلهٔ قدر ونحر وعاشورا فی العشرة واتممناها بعشر وتلك عشرة کاملة ایات کریمه‌لری اعدادمذکوره فضائلنه شواهددر (وقال خذ ما جئت به وادخل یدك واقبض منه) کسر موحده ایله (ولاتکبه) فتح تاء فوقیه وضم کاف وتشدید موحدهٔ مفتوحه ویامضمومه ایله ای لاتقلبه (فقبضت علی اکثر مما جئت به فاکلت منه واطعمت حیاة رسول الله صلی الله علیه وسلم وابی بکر وعمر الی ان قتل عثمان فانتهب) بصیغة المجهول ای سلب (منی فذهب) یعنی فخر عالم صلی الله علیه وسلم کتوردیکك انبانچه‌یی حفظ ایله والك صوق وآوجلیوب وانبانی فروبرده قیلمه دیو تعلیم وامر اتدیلر سرمایهٔ اصلیه دن مازاد خرما قبضهٔ دستمه کتوروب مدهٔ حیاة نبویه وعصر خلافة صدیق وفاروقیده مراداوزره تناول وغیریلره اطعام ایلدم تا جناب ذی النورین هجرتك اوتوزبش سالنده شهادتنه کافه اول تمر مبارکه ایله تعیش ایلدم بعدذا فساد زمانله بندن غائب ونابدید اولدی (وفی روایة) ای حسنة للترمذی (لقد حملت من ذلك التمر کذا وکذا) تعدد مقدار ماحمله دن کنایه‌در (من وسق فی سبیل الله عز وجل) روایت دیکرده براورده‌درکه بدرستی اول خرمای متیمندن راه حقده بذل ایچون نیجه نیجه وسق تحمیل ایلدم بیورمشلردر (وذکرت مثل هذه الحکایة فی غزوة تبوك) ای من الروایة (وان التمر) کسر همزه ایله جملهٔ حالیه‌در (کان بضع عشرة تمرة) حال آنکه خرما یکرمی دانه دن نقصان ایدی (ومنه ایضا حدیث ابی هریرة حین اصابه الجوع فاستتبعه النبی صلی الله علیه وسلم فوجد) ای النبی علیه السلام اوابوهریرة (لبنا فی قدح قد اهدی الیه فامره ان یدعوا اهل الصفة قال فقلت فی نفسی ما هذا اللبن فیهم) ما استفهامیه‌نفی معناسنه‌در ای لایغنی من شبعهم (کنت احق ان اصیب منه شربة) مرة واحدة (اتقوی بها فدعوتهم) ای فحضروا (وذکر) ابوهریرة (امر النبی صلی الله علیه وسلم له ان یسقیهم) فتح وضم یاء تحتیه ایله (فجعلت اعطی الرجل فیشرب حتی یروی) فتح یا وواو ایله (ثم یاخذه الاخر حتی روی جمیعهم) بکسر الواو وبضمها بصیغة الجمع یعنی کما وقع ماوقع برکهٔ دعاء حضرتکه تکثیر طعام قبیلندن روایتکردهٔ بخاری اولان حدیث ابی هریره رضی الله عنه که مومی الیه جنابنه الم جوع اصابت ایتدوکی حینده حضرت سیدالوری علیه التحایا امر ایتدیکه برشیء تفحص ایده چون برقدح شیر شیرین بولدیکه حضرتنه برسم هدیه اهدا اولنمشیدی شاه سریر اصطفا اکه فرمان ایلدی فقراء مهاجرین اولان اهل صفه‌یی دعوت ایده ابوهریره کشف راز درون ایدرکه بومقدار شیر اهل صفه‌یی نیجه سیر ایدرهمان یالکز بن یکدمه بوقدر شیری نوش اتمکه قادرم شاید بکا وفا ایده یا ایتمیه وشیر یسیرله قوای بدن حصولنه احق وجدیرم دیو خاطر کذارم اولدی امتثالا لامره الشریف اهل صفه‌یی دعوته شروع ایلدم مجلس همایونه اماده اولدیلر راوی نقل نقل روایت اولورکه انلری شیرله اسقایه اول حضرت بکا امر ایدوب بندخی قدح شیری برینه صونار دم ریان اولنجه نوش ایدردی بوترتیب اوزره جمله اهل صفه شیر شیرین کوارله ریان اولدیلر (قال فاخذ النبی صلی الله علیه وسلم القدح وقال بقیت انا) تأکید بضمیر بقیت لیصح علیه العطف (وانت اقعد فاشرب فشربت ثم قال اشرب ومازال یقولها) ای کلمة اشرب (واشرب حتی قلت لا والذی بعثك بالحق ما اجد له مسلکا) یحتمل که جواب قسم ویامقام تعلیلده امتناعی مبین مستأنف اوله (فاخذ القدح فحمد الله تعالی وشرب الفضلة) راوی بیوررکه جناب رسالتمآب قدح شیری دست کرم پیوستنه آلوب شکر ریز خطاب اولدیلرکه شرب لبن ایتدك بن وسن قالدق اوتور نوش ایله بیوردی بندخی نوش ایتدم بعدذا بنه ایچ دیو کرارا امرا لطف تکلفیدن خالی اولدیلر تاکه بذات پاك حضرت جهان آفرین جناب شریفنك حقله کافهٔ خلقه بعث ایلدی تکرار شربه مجال واقتدار نابدید ردیدم کاسهٔ شیری الوب منح مولی اوزره شکر فشان حمد وثنا اوله رق بقیهٔ شیری هنیئا مریئا نوش ایلدی (لمنشئه) عافیت شاه عالمه صحا * دیدیلر جمله انس وجان وسروش * وفی الحدیث ساقی القوم اخرهم شربا رواه الترمذی وفیه تنبیه علی وجه حکمة تأخیر ابی هریرة عن القوم

مع الایماء الی وجه اختیار الایثار لاسیما حال المخمصة والاضطرار (وفی الحدیث خالد بن عبدالعزی انه اجزر للنبی صلی الله علیه وسلم شاة وکان عیال خالد) بکسر العین المهمله (کثیرا یذبح الشاة) حال ویا استئناف ولام الشاة للجنس فی حکم النکرة ای قد یذبح خالد شاة (فلا تبد) ضم فوقیه وکسر موحده وتشدید دال مهمله ایله من بدا الشیء فرقه (عیاله عظما عظما وان النبی صلی الله علیه وسلم اکل من هذه الشاة وجعل فضلتها) ای بقیتها (فی دلو خالد ودعا له بالبرکة فبثر) فتح موحده وضم مثلثه ایله ای اکثر وفی نسخة بالنون والمثلثة (ذلك لعیاله فاکلوا وافضلوا) ای دخلوا فی زیادة البرکة (ذکر خبره الدولابی) ضم دال مهمله ایله انصاری رازیدر اوچیوزاوننده بین الحرمین عرج نام محلده دولاب کردون تماشاسندن فراغت وجانب عقبایه رحلت ایلدی والحاصل ابو بشر دولابی علیه الرحمه ادارهٔ دولاب روایت اولورکه جناب خالد حضرت سلطان عالمه جزرهٔ صالح برکوسفند اعطا ایلدی مع هذا اهل بیت خالد بسیار نفوس اولمغین ذبح شاة اثناسنده عیالنه حصه افرازی یتمك لازم کلسه استخوان استخوان فرق ایتمکله وفا ایتمزدی ماحصل برایاندن اول حضرت تناول بیوروب بقیه‌سن دلو اسابرظرف چرمینه نهاده ایدوب برکتله دعا بیوردقلرنده عیال خالد ایچون طعام برزیاد اولوب اشتهاء تام ایله اکل وسیر اولوب مزدادی ین وبرکاتنه دست رس بولدیلر (ومن حدیث الاجری) همزهٔ ممدوده وضم جیم وتشدید راوی یاء نسبیه ایله صاحب کتاب الشریعة ابوبکر محمد بن الحسین البغدادی علیه الرحمه‌در (فی انکاح النبی صلی الله علیه وسلم علی فاطمة ان النبی صلی الله علیه وسلم امر بلالا بقصعة من اربعة امداد او خمسة من دقیق خبز) وشعیر وحنطة (وذبح جزور) بعض نسخده صیغهٔ مضارعله یذبح ودیکرده مصدر مضافله لولیمتها (قال فاتیته بذلك فطعن فی رأسها) ای اعلاها بیده لتنزل البرکة علیه (ثم ادخل الناس رفقة رفقة) بضم الراء ای جماعة بعد جماعة یاکلون منها (حتی فرغوا وبقیت منها فضلة فبرك) بتشدید الراء وامر بحملها الی ازواجه (وقال کلن واطعمن من غشیکن) ای اتاکن وحضر یعنی صفدر محارب علی بن ابی طالبه فاطمة الزهرا رضی الله عنهایی تزویج امرنده محرم خلوتخانهٔ قاب قوسین صلی الله علیه وسلم بلال حبشی‌یه چار وپنج مددن برکاسه طعام وبربعیر ذبحنه فرمان ایلدی بلال روایت بیوررکه اداء خدمت ایلیوب پیشگاه حضرته احضار اتدیکمده بالای کاسهٔ طعامه دست معجز نماسیله طعن بیوردی بعدذا سفرهٔ متبرکه‌یه کروه کروه اصحاب واحباب تکلیف بیورلدی تاکم تناوله مبادرت اتدیلر سیر اولوب فارغ اولدیلر طعامدن فضله قلان مقداره دخی دعا بالبرکه بیوروب زوجات طاهراتك کاسه‌سنه ارسال واب جنبان تنبیه اولوب بالذات انلر تناول ایتسونلر وحاضر بالمجلس اولنلرینه اطعام ایلسونلر امدی سال سوم هجریده حضرت فاطمه جناب علی مرتضا ایله‌ نهانشین خیمهٔ زفاف اولمشلردر (وفی حدیث انس) رضی الله عنه کما رواه الشیخان (تزوج النبی صلی الله علیه وسلم ببعض نسائه فصنعت امی) ام سلیم بالتصغیر (حیسا فجعلته فی تور فذهبت به الی رسول الله صلی الله علیه وسلم فقال ضعه وادع لی فلانا وفلانا) خصوصا (ومن لقیت) عموما (فدعوتهم ولم ادع) بفتح الدال (احدا لقیته الا دعوته وذکر انهم کانوا زهاء ثلثمائة حتی ملؤا الصفة والحجرة فقال لهم النبی صلی الله علیه وسلم تحلقوا) فتح لام مشدده ایله ای استدیروا کالحلقة (عشرة عشرة) ای کل حلقة عشرة (ووضع النبی صلی الله علیه وسلم یده علی الطعام فدعا فیه وقال ماشاء الله ان یقول فاکلوا حتی شبعوا کلهم فقال لی ارفع) ای فرفعته (فما ادری حین وضعت کانت اکثر او حین رفعت) بصیغة المجهول فیهما ویا صیغهٔ متکلم معلومله وضمیر تأنیث باعتبار الانیة توره راجعدر خبر مذکور صدر فصلده راوی مشار الیه جنابلرندن زفاف زینب قصه‌سنده مبنا ومعنا کذران ایدوب تعدد قضیه شاید صفیه رضی الله عنها تزوجلرنده جلوه کر منصهٔ ظهور اوله والحاصل راوی خبر بو وجهله نقل پر عبر بیوررکه سلطان عالم صلی الله علیه وسلم زوجات حرمسرای نبوتدن برینی تزویج اثناسنده مادرم ام سلیم روغن وآردله آمیخته برکونه طعام طبخ ایدوب سطیل آسا برظرفه نهاده وبرسم هدیه جملهٔ سلطان کونینه فرستاده ایلدکده اول حضرت بکا کاسه‌یی وضع ایله فرمان وخاصة فلانی وفلانی وعامة هر دوچار اولدیغك کشیلری دعوت ایله دیو امر ایدوب بندخی امتثالا له خواصی دعوت وهر سوراست کالدکارمدن برفردی ترك ایتمیوب سرخوان سلطان ذیشانه دعوت ایلدم راوی بیوررکه ارباب دعوت سیصد مقداری اصحاب عزت ایدی تاکم دهلیز وحجره مالامال اولوب حضرت ادب اموز مکتب حکمت علیه اسنی التحیه اول کروه والاشکوهه اونراونر حلقه اولمرینه اشارت وید شریفه‌سن تبرك قصدیله طعام اوزره نهاده بیوروب بروفق ارادة الله دعا واسما ایله لب جنبان وناطقه پرداز اولوب بوترتیب اوزره تناوله اغاز ایتدیلر جمله سیر اولدقلرنده رفع قصعه برله امر ایلدی بلمم که کاسه‌یی نهاده ایتدیکم حینده‌می طعام افزون اولدی ویا حالهٔ رفعنده‌می مزداد اولدی دیو بیوردی (واکثر احادیث هذه الفصول الثلاثة فی الصحیح وقد اجتمع علی معنی

حديث هذا الفصل بضعة عشر) كسر وفتح موحده ايله ثلاثه عشر اواكثر (من الصحابة رواه عنهم اضعافهم
من التابعين ثم من لا يعد) بصيغة المجهول (بعدهم واكثرها وردت فى قصص مشهورة) بكسر القاف اى حكاية
مأثورة (ومجامع مشهورة ولا يمكن التحدث عنها الا بالحق على وفق الصدق ولا يسكت الحاضر لها على ما انكر منها)
يعنى نبع ماء وانفجار وتكثير طعام فصولى اخبارينك بسيارى درج صحيفهٔ صحيحه يه مندرجه در واون اوچ نفردن
زياده صحابى كرام فصل مذكور مفيد اولديغى مجموع معنى اوزره توافق بيوروب انلردن دخى تابعينكه انلرك اضعافى
مقدارى ذوات كثيره وتابعين حضراتندن همچنان حيطهٔ تعداددن بيرون تبع تابعين خبر شريف فصل لطيف
معناسنى معنعنا روايت ايلديلر وفصول ثلاثه نك غالب احاديثى حكايات مأثوره ده ومحافل مشهوره ده ورود
يافته اولوب پيام راست ودرستدن غيرى اثر ايله خبر داده اولمغه امكان نايا ب وما لا يليق نسبتندن احتراز برله خبر
منكر اوزره حاضر بالمجلس اولنلرك سكوتى امر محال وناپيدادر

فصـــل

فى كلام الشجر وشهادتها بالنبوة واجابتها دعوته صلى الله عليه وسلم) نطق وسخن شاندن اولميان درختك اول
سرو باغ بلاغ عليه الصلوة والسلام حضرتنه سخنساز وحق نبوت وصدور رسالتنه شهادت برله ناطقه پرداز
ودعوتنه اجابت امر عجيب الشانى بيانندهدر (قال) اى المصنف رضى الله عنه (حدثنا احمد بن محمد بن غلبون) فتح
غين معجمه وسكون لام وضم موحده ايله صرف ومنعى جائزدر (الشيخ الصالح فيما اجازنيه عن ابى عمر الطلمنكى)
تشديد لام مفتوحه وفتح ميم وسكون نون ايله (عن ابى بكر المهندس) بكسر الدال (عن ابى القاسم البغوى بفتحتين
حافظ بغدادى وراوى امام اكمل احمد بن حنبل اوچيوز اون يديده عازم نزهتكاه نعيم اولمشدر صاحب مصابيح
محيى السنة ابو الحسين البغوينك غيريدر (حدثنا احمد بن عمران الاخنسى) فتح همزه وسكون معجمه ايله (حدثنا
ابو حيان) بتشديد التحتية (التيمى) ابن عمران ابو حيانى ادراك ايتميوب بيهماده محمد بن فضيلك سقوطى تخريج
كردهٔ محدثيندر (وكان صدوقا) ابو حيان عليه رحمة المنان راست كو ايدى ابو زرعه وامام شعبى دن روايت
ايدرمشلردر (عن مجاهد) تابعى مشهور (عن ابن عمر) عبادلهٔ اربعه دن عبد الله رضى عنه الاله حضرتلريدر
(قال كنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فى سفر فدنا منه اعرابى فقال يا اعرابى اين تريد قال الى اهلى قال هل لك
الى خير قال وما هو قال ان تشهد) اى شهادتك او خبر معناه امر اى اشهد (ان) مخففة من المثقلة وحذف اسمها اى
انه (لا اله الا الله وحده) حال مؤكدة (لا شريك له وان محمدا عبده ورسوله قال من يشهد لك على ما تقول) من دعوى
التوحيد والرسالة (قال هذه الشجرة السمرة) فتح سين وضم ميمله ماقبلندن بدلدر طلح ويا صمغ عربى اولان درخت
پرخاردر (وهى بشاطئ الوادى فاقبلت) بمجرد قوله عليه السلام هذه الشجرة تشهد على حقية الاسلام (ادعها
فانها تجيبك قال فدعوتها فاقبلت تخد الارض) ضم خاء معجمه وتشديد دال مهمله ايله شق فى الارض (حتى قامت
بين يديه فاستشهدها ثلاثا فشهدت انه كما قال ثم رجعت الى مكانها) يعنى عبد الله بن عمر بويله اوزره نشان درخت
خبر اولوركه بر سفرده جناب سردار انبيا عليه اكمل التحايا موكب همايونى ملازملرندن ايدك بر بدوى رخش
حضرته قريب اولدقده اى اعرابى نه محله سوق جمازهٔ آرزو سن ديدكده اهل عشيرتم جانبلرنه توجه مراديدرم ديدى
باغبان رياض حقيقت عليه اجل التحيه بدوى يه خطاب ارزانى بيوروب ياسنك بر خيره ميل ورغبتك اولورمى ديدى
بدوى ذلك الخير نه كونه بر اوله ديدكده ذات وصفاتنده فريد بى همتا اولان رب الارباب حضرتنك وحدانيتنه
وبنم رسالتمه شهادت ايتمكدر بيورديلر اعرابى يا دعواى توحيد ورسالتكه كم شهادت ايدر ديدى فخر عالم جوابداده
اولوب كنار واديده پا نهاده اولان درخت سمره دركه شهادت به دعوت ايله سكا اجابت ايدر بيورديلر بدوى نقل ايدركه
اول درختى دعوت ايلدم على ساق بلا قدم اقبال وزمينى چاك چاك ايتديكى حالده روماليده بوب حضوره قيام ايلدى
وحدانيت ورسالت قضيه سنده سه بار استشهاد بيورديلر حقهٔ لعل شكرين دهان نبوتدن صدور يافتهٔ توحيد
وتركيب برحق اولديغنه شهادت ايلدى وبعد ادا الخدمه جاى اصليسنه رجعت ايلدى (وعن بريدة) بالتصغير ابن
الحصيب الاسلمى رضى الله عنه ديار خراسانده مرو قصبه سنده غازيا روبراه عليين اولمشدر (انه قال سأل اعرابى
النبى صلى الله عليه وسلم اية فقال له قل لتلك الشجرة رسول الله يدعوك قال فمالت الشجرة عن يمينها او شمالها وبين يديها
وخلفها فتقطعت عروقها ثم جاءت تخد الارض تجر عروقها) حالان متداخلان او مترادفان (مغبرة) تشديد
موحده وباشدر ايله (حتى وقفت بين يدى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالت السلام عليك يا رسول الله فقال
الاعرابى مرها فلترجع الى منبتها) سماعا كسره وحده وقياسا فتحه ايله در (فرجعت فدلت) بتشديد اللام اى ارسلت

(عروقها

(عروقها فى ذلك فاستوت فقال الاعرابى ائذن لى) وصلى حالنده سكون همزهٔ وصليه در وفى الابتداء بهمز الوصل
وابدالها ياء اى مرنى (ان اسجد لك) جواب امر (قال لو امرت احدا ان يسجد لاحد غير الله لامرت المرأة ان تسجد
لزوجها قال فاذن لى اقبل يديك ورجليك فاذن له) يعنى بر بدوى حضرت شاه رسل صلى الله عليه وسلم جنابندن
صدق نبوتنه داله بر علامت ومعجزه جويا اولدقده بيورديلركه شو درخته خطاب ايله كه پيغمبر مولاسنى دعوت
ايدر راوى بيورر چون اعرابى رسانيدهٔ پيام حضرت اولدقده پيش وپس وچپ وراستنه پيچ وتاب وهرسو سرفرو
ايليوب بيخ واصولى كسسته اولدى بعده اجر عروق ايدرك غبار آلود زمينى چاك چاك ايدوب دركاه نبى انامده وقفه كير
قيام وبرسم اعجاز حيز عقلاده اداى مراسم سلام ونطق وكلام ايلدى اعرابى ديديكم درخته فرمان ايله
قرارگاه قديمنه رجعت ايلسون ديدى امر اولنوب مكاننه رجوع وعروقنى ارسال وهموار وبرقرار اولدى چون
بدوى بو معجزه يى مشاهده وايمان ايليوب بكا امر ايله حضرتكه سجده ايده يم ديو استيذان ايلدكده بيورديلركه اگر
پادشاه جهان آفريندن غيرى يه سجده ايتمكه برفرده امر ايديدم نسوانه امر ايدردم ارلرينه سجده ايده لردى ديدى
چون بدوى دست معجز پيوست وپاى عرش پيماى حضرتى بوسشه اذن شريفه احسان تمنى ايلدى تقبيله رخصت
داده اولوب اعرابى ازجان ودل پابوس شهريار عادلله شرفياب اولدى قال البوصيرى رحمة الله عليه * جاءت لدعوته
الاشجار ساجدة * تمشى اليه على ساق بلا قدم (وفى الصحيح فى حديث جابر بن عبد الله) پسر ويدر صحابيان
جليلاندر رضى الله عنهما (الطويل) نعت الحديث (ذهب رسول الله صلى الله عليه وسلم يقضى حاجته فلم ير شيئا
يستتر به فاذا بشجرتين بشاطئ الوادى فانطلق رسول الله صلى الله عليه وسلم الى احداهما فاخذ بغصن من
اغصانها فقال انقادى على باذن الله فانقادت معه كالبعير المخشوش) احشاش بالكسر حلقه اساخشبدن
مصنوعدركه رسن بند اولنوب بينئ شتره نهاده قلنور ومهولته صاحبنه منقاد اولور (الذى يصانع قائده وذكرانه)
عليه السلام (فعل بالاخرى كذلك) مثل ما فعل بالاولى (حتى اذا كان بالمنصف) فتح ميم وسكون نون وفتح وكسر
صاد مهمله ايله ميانهٔ راه (بينهما) بيان ويا تاكيد اولور (قال التئما على باذن الله فالتئمتا) درج صحيح مسلمده مندرج
اولان خبر جابر انصاريده ورود ايلديكه سيد الثقلين صلى الله عليه وسلم براى قضاء حاجت بشريه روبراه اولوب
كندولرن اعيان انس وجندن تستر ايدر برشئ مشهود باصرهٔ حقيقتلرى اولمدى درحال كنار واديده ايكى درخته
چشم حقايق بينلرى دوش اولوب اول جانبه خرامان وخطوه جنبان اوله رق شاخ درختدن برغصنى دست
بر آورده ايدوب بكا انقياد ايله ديدى پس شتر مخشوش قائدنه منقاد اولديغى كبى اتباع ايلدى راوى خبر بيورركه
درخت ديكر دخى مانند اول منقاد اولوب تاميان راهده درختان اورتاسنده اول حضرت قيام ايدوب باذن الله
تعالى اوزريمه كرفت ومنضم اولك ديو امر ايتمكين درحال اجتماع ويكديكره انضمام ايله جوانب حضرتى پوشيده
قيلديلر (وفى رواية اخرى فقال يا جابر قل لهذه الشجرة يقول لك رسول الله الحقى) بفتح الحاء اى اتصلى
بصاحبتك حتى اجلس خلفكما ففعلت فرجعت) وفى نسخة فرجعت اى انتقلت (حتى الحقت بصاحبتها فجلس
خلفهما) يعنى روايت ديكرده جابره امر ايتديلركه اى جابر كنار واديده اولان درخته ابلاغ پيام ايله كه رسول الله
مقابلكده اولان درخته پيوسته اولمكى فرمان ايدركه خلفكده جلوس ايليه ديدكده جابر فرمانبر اولوب اول
درخت جاى قديمندن نقل ونظيرنه پيوسته اولدى تا اول حضرت وراى خلف شجرى نشيمنكاه ايدنديلر (فخرجت
احضر) ضم همزه وسكون مهمله وكسر معجمه ايله اى اعدوا (وجلست احدث نفسى فالتفت فاذا رسول الله صلى
الله عليه وسلم مقبلا والشجرتان قد افترقتا فقامت كل واحدة منهما على ساق فوقف رسول الله صلى الله عليه وسلم
وقفة فقال براسه) اى فاومى به الى الشجرتين (هكذا يمينا وشمالا) ماقبلنى تفصيلدر لعله كان وداعا للشجرتين
يعنى حضور دولتندن محل بعيده تا دبار وان اولوب اوتوردم ومشهودم اولان معجزهٔ غريبه يى تفكر كنان برجانبه
نكاه ايلدم بغتة ماه منير رسالت بالسعادت توجه واقبال ايدوب كاور ودرختان ايسه يكديكردن مفارقت
وهر برى پابرجا منبت اصليه لرنده قرار ايتديلر شاه عالم سر سعادتمنديله چپ وراسته وداع برله وقفه كبير سلام
جميل بيورديلر (وروى اسامة بن زيد نحوه قال) بيهقى وابو يعلى اسامه رضى الله عنه طريقندن طبق ماسبق روايت
بيوررلر (قال لى رسول الله صلى الله عليه وسلم فى بعض مغازيه هل تعنى مكانا لحاجة رسول الله) اى لقضاء حاجته
فيه (فقلت ان الوادى ما فيه موضع بالناس فقال هل ترى من نخل او حجارة فقلت ارى نخلات) بفتح الخاء متقاربات
كسر وفتح را ايله (قال انطلق وقل لهن ان رسول الله يامركن ان تأتين لمخرج رسول الله وقل للحجارة مثل ذلك
فقلت ذلك لهن فوالذى بعثه بالحق) امر عظيمله قسم جوازنه تلويحدر (لقد رأيت النخلات يتقاربن حتى اجتمعن

والحجارة يتعاقدن حتى صرن ركاما) بضم الراء (خلفهن فلما قضى حاجته قال لى قل لهن) مجموع درخت وسنكه
(يفترقن) جواب امر اوزره مجزومدر (ثم قال فوالذى نفسى بيده) مغايرة بين القسمين براى تفننديلر (لرأيتهن
يفترقن حتى عدن) بضم العين المهملة اى صرن (على حالهن) حاصل خبر معجزاثر حضرت سيد البشر بعض
غزالرنده بيورديلركه برجاى تنهابراى حاجة رسول مولى قصد وتعيين ايدرميسك ديدى بنده دخى وادى نامدن
خاليدرديدم نكاه التفات بيورميوب هيچ درخت خرما وسنكدن برشيئه چشمك دوش اولورمى ديدكده بلى بربرينه
قريب نيچه درخت خرما مشهود ديدهٔ يقينمدر ديدم وارنخلاته خطاب ايله كه رسول الله جاى خلاسنه ستره ايچون
كلمكزه فرمان ايدر وحجاره يه دخى مانند نخلات تبليغ ايله بيوردى ممتثلا لامره الشريف پيغامرس اولدم
بحق جهان آفرينكه اول حضرتى بحق خلقه ارسال ايلدى درختانى معاينه ايلدمكه بربرينه يقين ويكديكره
پيوسته وحجاره دخى معاقده اندبلر تاكم يكديكره انضماملة قات قات وراءدرختانده ديوار آسا اولديلر وقتا اول
حضرت امرى برطرف قيلدى بكا فرمان انديكه سويله سنك ودرختك مجموعى پريشان وجاى اصليلرينه روان
اولسونلر اسامه يادقسم بيوروب بجلال احديتكه نفس اسامه قبضهٔ قدرت وتصرفنده درسنك ودرختانى
مشاهده ايلدمكه تفرقه ياب اولوب حالة اصليه لرينه رجعت ايلديلر (وقال يعلى ابن سيابة) سين مهمله وتحتية
مخففه والف وموحده ايله نام مادر يعليدر حديبيه وخيبر وفتح مكه وطائفه حاضر اولان اصحاب باصفاداندر (كنت
مع النبى صلى الله عليه وسلم فى مسير وذكر نحوا من هذين الحديثين) يعلى رضى عنه المولى سيرسفرده شاه عالم ايله
معيت ايلدم ديوب ذكر اولنان ايكى خبر لطيفه مبنى ومعنى قريب نقل عجيب بيورديلركه (وذكر) يعلى (قام)
اى المصطفى صلى الله عليه وسلم (ودبتين) فتح واو وكسر دال مهمله وتشديد تحتيه ايله نخلتين صغيرتين (فانضمتا
وفى رواية اشاءتين) فتح همزه وشين معجمهٔ ممدوده ايله ودبتين معناسنه در (وعن غيلان بن سلمة الثقفى) فتحتينله
ثقف قبيله سنه نسبتدر وغيلان فتح غين معجمه ايله غزوهٔ طائف عقبنده كلستان اسلامه داخل اولوب آخر خلافت
عمريده بستان بقايه راهى اولمشدر (مثله فى شجرتين) نحو ماسبق من اجتماعهما وافتراقهما (وعن ابن مسعود
عن النبى صلى الله عليه وسلم مثله فى غزاة حنين وعن يعلى بن مرة وهو ابن سيابة ايضا) پدر يعلى مره ومادرى سيابه در
(وذكر اشياء رأها من رسول الله صلى الله عليه وسلم) فخر عالم صلى الله عليه وسلمدن نيچه خوارق عادات مشاهده
ايلدى (فذكر ان طلحة) بالتنوين واحده الطلح شجر عضاندن بردرخت بزركدر (اوسمرة) ضم ميمله شجر طلحدن
برنوع درخت اوله وحرف اوشك من الراوى در (جاءت فاطافت به ثم رجعت الى منبتها فقال رسول الله صلى الله
عليه وسلم انها استأذنت الى ربها ان تسلم على) يعلى رضى عنه المولى روايت بيورركه طلحه وياسمره دن بردرخت
بالامر كز دائرهٔ نبوت عليه ازكى التحيه حضرتلرينك اطرافنى بركار واردورايلوب بعده ماقرار كاهنه رجعت
ايلدكده سرپرده دان عالم صلى الله عليه وسلم جنابنك اب معجز چكانلرندن ترشح ايلديكه بو درخت عالى بخت
پروردكار عالم جل شانه حضرتلرندن بكا سلام وبرمكه استيذان ايليوب مأذونا كلوب اداء مراسم درود وسلام
ايلدى پيامنى كوشوارهٔ بناكوش حضار ايلدى (وفى حديث عبد الله بن مسعود آذنت) همزهٔ ممدوده وفتح ذال
ونونله اى اعلمت (النبى صلى الله عليه وسلم بالجن) اى باتيانهم اليه (ليلة استمعوا له شجرة) فاعل اذنت والشجرة
هى السمرة ابن مسعود رضى عنه المعبود حديثنده رسيدهٔ نصاب صحتدر كه درخت سمره نبى الثقلين صلى الله
عليه وسلمه شب هنكام طائفهٔ پريانك حواليسنه كرد آمده اولوب امام الثقلين حضرتلرينك قرآن كريم قراءت
بيورديغن استماع ايلدكلرن اعلام ايلدى قصهٔ مذكوره اول ازاده سرو سرفراز طائف جانبنه خرامان وعودتلرنده
بطن نخله نام محله ضرب خيمهٔ نزول ايلدكلرنده جنيان نصيبين دين اسلامه موفق اولملرى وياواقعهٔ مزبوره دن اوچ
اى صكره طائفهٔ پريادن بركروه انبوه شعب حجونده كه كورستان مكه دن عبارتدر رايت افراز عز ملازمت اولوب
بيرون حيطهٔ حصر فائز مرادات اولدقلرى محل اوله (وعن مجاهد عن ابن مسعود فى هذا الحديث) صدرنشينان
مسند رواتدن امام مجاهد خادم خواجهٔ عاقبت محمود عبد الله بن مسعوددن روايت بيوردقلرى خبر سابق بو وجهله
صورتنماى ظهوردركه (ان الجن قالوا من يشهد لك قال هذه الشجرة تعالى) فتح لام ويا كسرله (فجاءت تجر عروقها
لها قعاقع) فتح قاف اولى وكسر ثانيه ايله جمع قعقعة صدا ظهور ايدن شيئك حركتندن حكايه اولنور اوازسلاح
ورخش ايعنى جنيانى دعوت الى الله اثناسنده صدق رسالتنه كم شهادت ايدرديديلر اول حضرت شو درخت
حاضر ديوب اى شجر قرار كاهكدن بركنده اولوب شهادت رسالتمه حاضر اول بيوردقده درحال محال اصولندن
برذيل عروق وشاخ وبيخى ولوله انداز اوله رق پيشكاه سعادتلرينه براى شهادت آماده اولدى (وذكر) مجاهد ويا ابن

مسعود

مسعود (مثل الحديث الاول) مبناى خبر ماسبق نظيرى سرد قصه ايلدى (او نحوه) ويا باعتبار معناه اتيان وبيان
ورجوع بالمكان ايله ذكر ايلدى (قال القاضى ابو الفضل) علامهٔ مغرب قاضى عياض عليه رحمة الفياض بيوررر
(فهذا ابن عمر وبريدة) ضم موحده وفتح را وسكون يا ودال مهمله ايله (وجابر وابن مسعود ويعلى بن مرة واسامة بن زيد)
برحسب رواتب ميانهٔ رواتده مراعاة ترتيب قصد اولنوب مراتبه رعايت واعتبار بيورلمدى لكن حق تعبير اسامه
ويعلى جنابلرى ابن مسعود اوزره تقديم ايدى والا ابن مسعود بعد الخلفاء الاربعة اجل اصحاب كرامدندر (وانس
ابن مالك وعلى بن ابى طالب وابن عباس) بناء على ماسيأتى عنهم (وغيرهم) حسن بصرى وابن فورك وابن اسحاق اما
(قد اتفقوا على هذه القصة نفسها) او معناها (ورواها عنهم من التابعين اضعافهم فصارت فى انتشارها من القوة
حيث هى) حيث ظرف مكان وهى مبتدا وخبرى محذوف اى هى معروفة ديك اولور وجمله يه ظرف مضافدر يعنى
صحابهٔ كرام حضراتى نطق ومجيء وشهادت شجر ماده سنك مبنى ومعنى اعتباريله وقوعنه اتفاق بيوروب وعددا
ضعفى مرتبهٔ اجلاء تابعيندن نيچه كسنه لر دخى انلردن روايت ايدوب قصهٔ مذكوره فشو وانشارده قوت وصحت
جهتندن شهرتيابدر (وذكر ابن فورك) ضم فا ايله صرف ومنعى جائزدر (انه صلى الله عليه وسلم سار فى غزوة الطائف
ليلا وهو وسن) فتح واو وكسر مهمله ايله صفة مشبهه دن من الوسن بفتحتين اول نوم ومقدمهٔ خواب (فاعترضته
سدرة فانفرجت له نصفين حتى جاز بينهما وبقيت على ساقين الى وقتنا هذا وهى هنالك معروفة معظمة) خامهٔ نادره
نكار ابن فورك بو وجهله قطره چكان تحقيق روايت اولوركه قافله سالار خيل انبيا عليه التحايا سنهٔ ثامنهٔ هجريه ده
طائف غزاسنه شب هنكام سير وسلوك اثناسنده چن اراى باغ مازاغ اولان شكوفهٔ باداملرى هنوز خوابه رسيده
اولمق خلالنده راحله لرى بردرخت سدره دوچار اولمغين ذكريما لشرف قدومه صلى الله عليه وسلم سدره دونيم
اولوب اول حضرتك سير وعبورنه سد راه اولمق ايچون فرجه دار اولدى تاكم ميانهٔ شقيندن عز ودولتله كذار
ايلدى واول درخت معلا دوساق اوزره پابرجادركه اثناء راه طائفده مشهوره ومتبركه در بيورديلر شايد اول شجر
معجزاثر عصر امام ابن فوركده موجوده اولوب الف تاريخنده اثرى ناپيدا ايدى (ومن ذلك حديث انس)
روايتكردهٔ ابن ماجه ودارمى وبيهقى اولان خبر صحت اثر انس رضى الله عنه دخى شاه سدره مسير جنابلرينه درختانك
اجابتى قبيلندندر (ان جبريل عليه السلام قال للنبى صلى الله عليه وسلم وراه حزينا) جمله ضمير قالدن حال
اولور (اتحب ان اريك آية قال نعم فنظر رسول الله صلى الله عليه وسلم الى شجرة من وراء الوادى) اى من قدامه
او خلفه (فقال) اى لجبريل ويحتمل عكس هذا القبيل (ادع تلك الشجرة) اى فدعاها (فجاءت تمشى اليه حتى قامت
بين يديه قال مرها فلترجع الى مكانها فعادت الى مكانها فيه) سيمرغ سدره نشين جبريل امين اوسهى سرو باغ بلاغ
صلى الله عليه وسلمى ستمكاران آهندل قريشدن آزرده خاطر كوروب تسلى كونه ديديكم صدق رسالتكه كواه
برعلامت ارائه ايتسم خاطر شريفكزه خوش آينده ميدر حضرت دخى قبول بيوروب خلف واديده بردرخته نكاه
ايلدكده شو درختى حضوره دعوت بيورلديدى اشارت عليه صدورنده همان درخت فرمودهٔ عالم مطاعلرينه
امتثالا حضور باهر الشرفه اقدام وپيشكاه دوحهٔ بهشت اراى رسالتده قرار ايلدى بعده جبريل بيورديكم
يارسول الله درخته فرمان ايله مقر اصليسنه رجعت ايلسون ديدكده دست جهانكشا ايله اشارت بيوروب جاى
قديمنه راهى اولدى (وعن على نحو هذا ولم يذكر فيه جبريل) روايه انس مانندى امامهٔ سبحهٔ كرامت كرم الله وجهه
جنابلرندن روايت اولندى اما خبر شريفنده امين وحى عليه السلامى ياد بيورمديلر (قال اللهم ارنى آية لا ابالى من
كذبنى بعدها فدعا شجرة وذكر) على رضى الله عنه مثله نكاشتهٔ صحيفهٔ دلائل ابى نعيم اوزره عندليب قفص حقيقت
عليه اثنى التحيه حضرتلرى خارزار خاطر ازار قريشدن كلچين مرام اولمدقلرنده محراب ملكوته توجه برله نغمه سنج
دعا اولوب آلهى پروردكارا بكا برعلامت ارائه ايله كه مطمئن الخاطر اولوب صدق رسالتمه داله آيه بينه
مشاهده سندن صكره پريشان دل اولمم ديوب بردرخت منتهابى حضورنه دعوت ايلدى وخبر انس رضى الله
عنهده كذارايدن قصه آساء على مرتضى كرم الله وجهه دخى ماجرابى نقل ايلدى (وحزنه صلى الله عليه وسلم لتكذيب
قومه) اول حضرتك غمكين اولملرى ضيق حال وقلت مال ايچون اولميوب امر دين ومرضاة رب العالمين ايچون ايديكه
حقانيت نبوتنى قومى دروغه نسبت ايتمشلر ايدى (وطلبه) رفعله (الاية لهم لا له) طرف كبريادن طلبكار معجزه
اولدقلرى امتنك استقامتى وحجة رسالتنه اقامهٔ دليل ايدى كندو ذات شريفلرى ايچون دكل ايدى زيرا معرفة اللهده
كمال يقين وطوق يتنده عدم ترددى حق اليقين ايدى (وذكر ابن اسحاق) امام اهل المغازى (ان النبى صلى الله عليه
وسلم ارى ركانة) بضم الراء ابن عبد يزيد الصحابى (مثل هذه الاية فى شجرة دعاها فاتت حتى وقفت بين يديه ثم قال

ارجعی فرجعت وعن الحسن انه علیه الصلاة والسلام شکا الی ربه من قومه) تبعیضیه (وانهم یخوفونه وسأله آیة
یعلم بها ان لا مخافة علیه) مخففة من المثقلة ای انه (فاوحی الیه) بصیغة المفعول وفی نسخة بالفاعل (ان ائت وادی
کذا) ان مصدریه یا تفسیریه در (فیه شجرة) بالرفع مبتدا وخبره الجار قبله (فادع غصنا منها یأتک) وفی نسخة
باثبات الیاء علی انه مرفوع او مجزوم علی لغة (ففعل فجاء یخط الارض خطا حتی انتصب بین یدیه فحبسه ماشاء
الله ثم قال له ارجع کما جئت فرجع فقال یارب علمت ان لا مخافة علی) مرسلا عن الحسن روایتکردهٔ بیهقی اولان
خبرده فخر عالم صلی الله علیه وسلم رایت افراز غوایت اولان قومندنکه اول حضرتی ضرب وحبس واخراجله تخویف
ایتمشلر ایدی درگاه عزته بث شکوی برله برآیت طلب ایتدیلر کم انلرک بار آور خار جفالرندن مصون بیورلمسنه
یقین حاصل اولوب تسلیتیاب اوله چون قبول کرد کاردن اول حضرته وحی اولندی فلان وادی یه که وانده
بر درخت معلا هویدادر شاخلرندن برغصنی دعوت ایله امر یکه منقاد اولور پس وحی یزدانی برله عمل ایدوب اول
شاخ درخت زمینی چاک ایدرک کلوب حضور رسالتپناهده پابرجای خدمت اولدی بعده کلدوکی کبی جای
قدیمکه رجوع ایله دیو فرمان ایلیوب منبتنه رجعت ایتدکده الهی بو آیهٔ عظیمه یی ارائه بیوردیغکدن یقینا
بلدمکه بنجون روباه منشان قومدن اذا وهراس ناپیدادر دیدی * کانما سطرت سطرا لما کتبت * فروعها من بدیع
الخط فی اللقم * (ونحوه منه عن عمر) مروی حسن اما فاروق منیع الجناب طریقندن بسند حسن روایتکردهٔ بزار
و بیهقیدر (وقال فیه) عمر رضی الله عنه فی حدیثه او النبی علیه السلام فی دعائه (اللهم ارنی آیة لا ابالی من کذبنی
بعدها وذکر نحوه وعن ابن عباس انه صلی الله علیه وسلم قال لاعرابی ارایت) ای اخبرنی (ان دعوت هذا العذق
کسر عین مهمله وسکون ذال معجمه ایله ای العرجون بما فیه من الشماریخ (من هذه النخلة اتشهد انی رسول الله
قال نعم فدعاه فجعل ینقز) ضم وکسر قافله ای فشرع یثب لدیه (حتی اتاه فقال ارجع فعاد الی مکانه وخرجه
الترمذی) ای اخرجه فی جامعه (وقال هذا حدیث صحیح) عبدالله بن عباس رضی الله عنهما جنابندن مرویدرکه
شاه سریر لولاک صلی الله علیه وسلم بر بدوی یه خطاب ایدوب بکا خبر ویر بو درخت خرمادن شو شاخ خشکی دعوت
ایدرسم پیغمبر جناب کردکار اولدیغمه ایمان برله رفع انکشت شهادت ایدرمیسک دیدکده بدوی ای والله دیوب
فخر عالم دخی عرجونی حضورنه دعوت بیوردقده محلندن وثوب پرتاو ایلیوب محضر حضرته توجه ایلدی بعده بنه
رجوعنه امر ایدوب جای قدیمنه عودت ایلدی

فصل

(فی قصة حنین الجذع له) صلی الله علیه وسلم حنین شوق وغرام وجذع کسر جیمله ساق درخت خرما وبو مقامده
ستون مسجد شریفده اولان ساریه درکه حال الخطبه اکا اتکا واستناد ایدرلردی (ویعضد) ضم ضاد معجمه ایله
تأیید وتقویت (هذه الاخبار حدیث انین الجذع) کلام اشجار خصوصنده ثبوت یافته اولان احادیث سابقه یی
حنین جذع حدیثی تقویت داده اولور (وهو فی نفسه مشهور منتشر والخبر به متواتر) یعنی انین جذع خبری
باعتبار مبناه عند السلف والخلف شهرتیاب وحنین جذعله خبر باعتبار المعنی متواتر وبانفراده مفید علم ظنی
اولان طریق آحادی اوزره اطلاع یافته اولنلره علم قطعی افاده ایدر (قد خرجه) تشدید را ایله (اهل الصحیح) بخاری
ومسلم وابن حبان اسا اجلهٔ محدثینک بلرنده صحتنی التزام ایدن فحول تخریج وروایت بیوردیلر (ورواه من الصحابة
بضعة عشر) کسر موحده وبا فتحله ای ثلاثة او اکثر الی تسعة (منهم ابی بن کعب وجابر بن عبدالله وانس بن مالک
وعبدالله بن عمر) هو اشهر من ان یذکر (وعبدالله بن عباس وسهل بن سعد الساعدی وابو سعید الخدری وبریدة)
بالتصغیر (وام سلمة) ام المؤمنین (والمطلب) بتشدید الطاء (ابن ابی وداعة) بفتح الواو (وکلهم یحدث) باعتبار لفظ
کل ضمیر یحدث افراد اولندی ای یحدثون بمعنی هذا الحدیث ذکر اولنان صحابیٔ کرام حضراتنک جمله سی
بو خبر جلیل معناسیله خبررسان اولوب باب حدیثده الفاظ مختلفه دخی وقوع یافته ایسه ده بو مبنی ایله تواتر
فی المعنی حصول پذیردر (قال الترمذی وحدیث انس صحیح) امام ترمذی جوزی بالخبر الوفی بیوردرکه حدیث انس
صحیح الاسناددر (قال جابر بن عبدالله کان المسجد مسقوفا علی جذوع نخل) نخیل معناسنه اسم جنسدر یعنی
سقف مسجد شریف نبوی خرما اغاجیله پرداخته ایدی (کان النبی صلی الله علیه وسلم اذا خطب یقوم الی جذع
منها فلما صنع) بصیغة المجهول (له المنبر سمعنا لذلک الجذع صوتا کصوت العشار) کسر عین مهمله ایله جمع عشرا
بضم وفتح ممدودة ناقهٔ حامل یعنی خطیب منبر نبانه افلاک صلی الله علیه وسلم خطبه خوان اولدقجه جذوع مسجد
لطیفدن بر جذعه معینده قیام بیوررایدی وقتاکه انصاردن بر خاتونک غلامی درجات ثلاث ایله بر منبر تزیین وتصنیع

ایلدی پس مجرد منبر مصنوع قیلنوب قبل طلوع سید البشر جذع مذکوردن صدای شتر حامل اسا آواز دهشت افزا
ظهور ایدوب دریچهٔ سامعه مزقرع ایلدی (وفی روایة انس) وهی قوله فلما قعد علی المنبر خار الجذع کخوار الثور (حتی
ارتج) تشدید جیمله اضطراب وارتعاد (المسجد لخواره) ضم خاء معجمه وواوله صوت کاو وآهو وان وبعض نسخده ضم
جیم وهمزهٔ مفتوحه والفله جوار قیدی مقامه انسبدرکه دعا وتضرعله رفع صوت ایتمکدر یعنی انس روایتنده اول
بالاثنین مسند دعوت علیه السلام منبرنوینه جلوس بیوردقلرنده جذع معهود صدای کاومیش آسا آوازندن
مسجد شریف لرزان اولدی (وفی روایة سهل وکثر بکاء الناس لما راوا به) لما کسر لام وتخفیف میمله ویا فتح لام وشد میم
دخی جائزدر یعنی من جهة التبعد عن الخدمة جذعه غرام وکریه عروضی خلق معاینه ایتملریله رقت قلبله نالان
وگریان اولدیلر (وفی روایة المطلب) بن ابی وداعة السهمی (وابی) ضم همزه وفتح موحده ویاء مشدده ایله ابن کعب
(حتی تصدع) بتشدید الدال ای تشقق (وانشق) عطف تفسیر اولور (حتی جاء النبی فوضع یده علیه فسکت) یعنی
جذع چاک چاک اولنجه حنین وفریادا تمکین دوحهٔ بهشت آرای رسالت جذعه توجه واقبال ودست جهانکشالرین
جذع اوزره نهاده بیورمغین اکه سکونت کلدی (زاد غیره فقال النبی ان هذا بکی لما فقد من الذکر) راوی دیکر جودت
خبر بیورروب سرور سادات علیه التحیات لوحه طراز منقبت جذع اولوب بو جذع ذکر وموعظه دن دور اولمغین کریان
اولدی بیوردیلر (وزاد غیره) غیر ذلک الغیر انس طریقندن زیاده بیورروب (والذی نفسی بیده لو لم التزمه لم یزل هکذا الی
یوم القیامة تحزنا) بضم الزای ای اظهارا للحزن (علی رسول الله) جریحه دوزدلریشان عالم علیه السلام بیوردرکه قسم
بعظمهٔ کبریا وخلاق عالم که نفسم قبضهٔ ارادتنده در اکر جذعی اعتناق ودر آغوش ایتمییدم فراق رسول الله ایله تا بحشر
کریه دن خالی اولمیوب زاری ونالان اولیدی عبارهٔ مذکوره لسان نبوتدن صدور یافته در امازبان راویدن محکی اولق
دخی محتملدر (لله در من قال * الصبر یحمد فی المواطن کلها * الا علیک فانه مذموم * فامر به رسول الله ع م فدفن
تحت المنبر) اول حضرت فرمان بیورروب جذع معهود زیر منبر شریفده کنج نهان کبی دفین قیلندی (کذا فی حدیث
المطلب وسهل بن سعد واسحق) ابن عبدالله بن ابی طلحة التابعی (عن انس وفی بعض الروایات عن سهل فدفنت تحت
منبره او جعلت فی السقف) شک من الراوی ووجه تأنیث جذع جذع النخلة تقدیریله اضافتدن مکتسب اوله ویا خشبه
اعتباریله تأنیث قیلنه یعنی جذع نخله تحت منبرده دفین خاک عطرناک ویا سقف مسجده ضم اولندی (وفی حدیث ابی
فکان اذا صلی النبی صلی الیه فلما هدم المسجد اخذه ابی فکان عنده الی ان اکلته الارضة) مراد سوس دیدکلری دابه در
(وعاد رفاتا) ضم را وفا وتاء فوقیه ایله فتات ودقاق معناسنه یعنی ابی بن کعب روایتلرنده اولا امام محراب ملکوت
علیه السلام تحریمه بند نماز اولدقجه اول جذعه توجه بیوررایدی وقتا خلافة ذی النورینده توسعة للامة مسجد
شریفک من جهة القبله توسیع وتجدیدا اولندیغی اثناده ابی بن کعب تبرکا اول جذعی اخذ وغدای کرمان اولوب تفتت
ایدنجه حرزجان کبی خانه لرنده پنهان ایتمشیدی شاید رفات اولدقد نصکره صونا له عن مهانته زیر منبر لطیفده دفن
اولنمش اوله (وذکر الاسفرائنی) کسر همزه وسکون سین وفتح وکسر فاوراء ممدوده وهمزه ونون ویا ایله خراسانده بر
بلده یه نسبتدر وفی نسخة بنون بین یا ین مراد ابو اسحاق در روا ابو حامد اولمق محتملدر (ان النبی دعا الی نفسه فجاء یخرق
بضم الراء وکسرها (الارض فالتزمه ثم امره فعاد الی مکانه) داور خطهٔ رسالت علیه اسنی التحیه جذعی طرف باهر
الشرفنه دعوت بیورروب زمینی چاک ایدرک ملازم حضور اولدقده تودعا منه در آغوش بیورروب بعده رجوعنه امر
وقرارگاه قدیمنه دعوت ایلدی دیو اسفرائنی نقل بیورمشلردر (وفی حدیث بریدة فقال یعنی النبی ان شئت اردک الی
الحائط) ای البستان (الذی کنت فیه تنبت لک) صیغهٔ فاعل ویا بناء مفعول له (عروقک ویکمل) فتح یا وسکون کاف
وضم میم ویا ضم وفتح وشد میم مفتوحه ایله (خلقتک ویجدد لک خوص) ضم خاء ایله ورق (وثمرة) مثلثه ایله میوه (وان
شئت اغرسک) بکسر الراء (فی الجنة) الموعودة (فیأکل اولیاء الله من ثمرتک ثم اصغی له النبی یستمع ما یقول فقال بل
تغرسنی فی الجنة فیأکل منی اولیاء الله واکون فی مکان لا ابلی فیه) ابلی بفتح الهمزة واللام (فسمعه من یلیه) ضمیر
جذعه ویا حضرته راجع اولور (فقال النبی قد فعلت) ای قبلت (ثم قال اختار دار البقاء علی دار الفناء) بریده
حدیثنده ثبوت یافته روایتدرکه خدیو عالم رحمة علیه اجل التحیه مرحمة جذعی شایان خطاب ایدوب دیلرسک سنی
اول ثابت اولدیغک بستانه رد ایده یم اغصان وعروقک ثابته وخلقت اصلیه لک کمال یافته وبرلک وبارلک نو بنو نمایاب اوله
ویا دیلرسک بهشت برینده سنی غرس ایدم بار آورلوب میوه کدن اولیای حق تناول ایده لر دیوب بعده جذعک
جواب داده اولدیغی کفتار بو العجبی استماع ایدر اولدیغی حالده سمع شریفلرین القا وتقریب بیوردیلر جذع ناطقه پرداز
اولوب بهشت جاویدده بن درخت خشکی نشانده بیوره سز که اولیاء الله بنم میوه لرم چیده وتناول ایده لر وبر مکانده
پایدار اولوب انده فنا بولمیم دیو ملتمس نعم بقا اولدی وکفتار جذعی قریب اولانلر کوش ایلدی پس خداوند علیین سریر
ملتمسنی قبول ایلدم دیوب بعد ذا بو جذع دار فنا اوزره بقاء عقبایی اختیار ایلدی دیدی (فکان الحسن اذا حدث

بهذا بکی وقال یا عباد الله الخشبة تحن) بضم فکسر فتشدید نون ای تمیل (الی رسول الله شوقا الیه لمکانه فانتم احق ان
تشتاقوا الی لقائه) یعنی حسن بصری هرچند حنین جذع خبرجه‌لی ایله ناطقه پرداز اولدقجه کریان اولوب ای
بندکان خدا بر خشبه که حضرت حبیب کبریا جلالتیچون میل تام و حنین و غرام ایلیه مع هذا سزلر لقاء جمالنه
اشتیاقه جدیر و الیق سزدیو عشاق و حضاری واله و نالان ایدردی * ولله در القائل من ارباب الفضائل * والقی حنی
فی الجمادات حبه * فکانت لاهداء السلام له تهدا * وفارق جذعا کان یخطب عنده * فان انین الام اذا تجد الفقدا *
یحن الیه الجذع یا قوم هکذا * اما نحن اولی ان نحن له وجدا * اذا کان جذع لم یطق بعد ساعة * فلیس وفاء ان نطیق له
بعدا (رواه) جابردن مروی اولان خبر شریفی روایت ایلدی (حفص بن عبید الله) بالتصغیر نوادهٔ انس بن مالک
(وایمن) الحبشی مولی بن ابی عمرة المخزومی (وابو نضرة) فتح نون وسکون معجمه ایله منذر بن مالک تابعی (وابن المسیب)
تابعی جلیل (وسعید بن ابی کرب) بفتح فکسر فهو منصرف (وکریب) بالتصغیر (وابو صالح) ذکوان السمان (ورواه)
الحدیث الذی سبق (عن انس بن مالک الحسن البصری وثابت واسحق بن ابی طلحة ورواه عن ابن عمر نافع) ای مولاه
وهو من اعلام التابعین (وابو حیة) تشدید تحتیه ایله کابی کوفی (ورواه ابو نضرة وابو الوداک) تشدید داله ای رویا
کلاهما (عن ابی سعید وعمار بن ابی عمار) وبونلر دخی (عن ابن عباس) رضی الله عنهمادن روایت ایدرلر (وابو حازم)
کسر زا ایله سلمة بن دینار الاعرج المدینی (وعباس) بتشدید الموحده (ابن سهل بن سعد) الساعدی (عن سهل بن سعد)
ابو حازم وعباس دخی پدر عالیقدرندن روایت بیوررلر (وکثیر بن زید) الاسلمی (عن المطلب) بن ابی وداعة
(وعبد الله) قاضی مرو (ابن بریدة عن ابیه) پسری پدرندن (والطفیل بن ابی) بالتصغیر فیهما (عن ابیه) ولدی
والدندن روایت ایدرلر (قال القاضی ابو الفضل فهذا حدیث کما تراه خرجه اهل الصحة ورواه من الصحابة من ذکرنا)
مصنف بیوررکه حنین جذع حدیث جلیلی معاینه ایلدیکن ارباب حفظ وثقه‌دن اصحاب صحت تخریج واجلاء
اصحابدن ذکر ایلدیکمز ذوات جلیله روایت بیوردیلر (وغیرهم) بالرفع (من التابعین ضعفهم الی من لم نذکره وبمن
دون هذا العدد یقع العلم لمن اعتنی بهذا الباب) عدد مذکوردن اقل ایله بیان وشان بابه اعتنا ایدنلر ایچون علم قطعی
وقوعیاتنه تعینندر (والله المثبت) بتشدید الموحدة (علی الصواب)

فصـــل

(ومثل هذا وقع فی سائر
الجمادات) حنین جذع ماننده بقیهٔ جماداتده دخی ظهوری وقوعیاتنه تعینندر زیرا جماداتدن خرق عاده صدوری
اغرب باب معجزاتده اقربدر (ثنا القاضی ابو عبد الله محمد بن عیسی التمیمی ثنا القاضی ابو عبد الله محمد بن المرابط) ضم
میم وکسر موحده ایله (ثنا المهلب) تشدید لام مفتوحه ایله (ابو القاسم ثنا ابو الحسن القابسی ثنا المروزی ثنا الفربری
ثنا البخاری) رضی عنه الباری (ثنا محمد بن المثنی) تشدید نون مفتوحه ایله (ثنا ابو احمد الزبیری) بالتصغیر جدنه
منسوبدر صائم الدهر ذات عالی سمات ایدی (ثنا اسرائیل) بن یونس بن اسمعیل السبیعی الکوفی احد الاعلام (عن
منصور) بن المعتمر ائمهٔ کوفه‌دن ابو عتاب السلمیدر (عن ابراهیم) بن یزید النخعی (عن علقمة عن ابن مسعود قال
لقد کنا مع النبی نسمع تسبیح الطعام وهو یؤکل) جملهٔ حالیه در خادم عاقبت محمود عبد الله بن مسعود رضی عنه المعبود
بیوردیلر بز معشر صحابه شمع جهان فروز رسالت علیه التحیه بزمنه جمع اولمشیدک حالا اکاده طعامک تسبیحی
کوشزدمز اولوردی (وفی غیر هذه الروایة عن ابن مسعود کنا نأکل مع رسول الله الطعام ونحن نسمع تسبیحه) جمله
ضمیرنا کلدن حال اولور (وقال انس اخذ النبی کفا من حصی فسبحن فی ید رسول الله حتی سمعنا التسبیح ثم صبهن فی ید
ابی بکر فسبحن ثم فی ایدینا فما سبحن) نقش طرازان صحایف آثاردن ابن عساکر تاریخنده کتابه نویس روایتدرکه انس
بیوررطلسم کنجینهٔ نبوت علیه السلام خرده سکندن بر کفه حصی اخذ ایلیوب دست کرم پیوسته‌ده تسبیح ایتدیلر کم
سبحه شمار اولدیغی کوشزدمز اولدی بعده ذادست صدیقه نثار ایلیوب انده دخی تسبیح ایلدیلر بعده مابزم اللریمزده
قرار یافته اولدقده تسبیح ایتمدیلر (وروی مثله ابو ذر) خبر انس نظیری ابو ذر روایت بیوردقلرین بزار وطبرانی وبیهقی
تخریج ایتدیلر (وذکر ان سبحن فی کف عمر وعثمان) اول حصی کف فاروق وذی النورینده دخی تسبیح خوان
اولدیلر (وقال علی کنا بمکة مع رسول الله نخرج الی بعض نواحیها) جهات واطراف (فما استقبله شجرة ولا جبل الا
قال له السلام علیک یا رسول الله) جناب حیدر کرار بیوررکه بزلر امام صف انبیا ایله مکهٔ مکرمه‌ده ایکن بعض جانب
حرم الالهه روبراه اولوب قرین عز توجهلری اولان حجر وشجر سلطان عالمی استقبال ایتدیلر الا ناطقهٔ فصاحت پردازله
سامعهٔ همایونه السلام علیک یا رسول الله صداسن اسماع ایدرلردی ابن اسحق علیه الرحمه تدقیقی اوزره بو امر عجیب
جلوه‌نمای منصهٔ ظهور اولمسی هنکام بعثت مبادیسنده ذات کریمی مشاهده بیوردقلری خارقه‌دندر دیمشلر (وعن
جابر بن سمره عنه ع م انی لاعرف حجرا بمکة کان یسلم علی قیل انه الحجر الاسود) جابردن مرویدرکه نوردیدهٔ عالمیان
علیه سلام الله المستعان بیوررمکه‌ده بر حجری بیلورمکه بکا السلام علیک یا رسول الله ورودیله سلام ایلدی دیدیلر
امام سهیلی جعل الله وجهه انور من السهیل سلام خوان اولان حجر حجر اسود اسعد اولدیغن روایت وعلامهٔ قاسی

سعادتخانهٔ صدیق مقابلی جداره مبنی حجر تکلم اولمسنه ذاهب اولدیلر (وعن عائشة انها قالت قال النبی لما استقبلنی
جبریل بالرسالة جعلت) ای شرعت (لا امر) فتح همزه وضم میم وتشدید را ایله (بحجر ولا شجر الا قال السلام علیک
یا رسول الله) دیباجهٔ جریدهٔ ایجاد حضرتلری لب جنبان اعجاز اولوب چون بلبل سدره‌نشین بنی کلدستهٔ رسالته
استقبال ایلدی بن شروع ایدوب بر سنک ودرخت اوزره مرور ایتمزدم الا ناطقهٔ فصاحتله السلام علیک یا رسول الله
تحیتی ایله تهنیه ایدرلردی دیو صدیقه‌دن مرویدر (وعن جابر بن عبد الله لم یکن علیه السلام یمر بحجر ولا شجر
الا سجد له) روایة بیهقی اوزره جابر انصاری رضی عنه الباری جنابندن مرویدرکه بدر منیر آسمان رسالت حضرتلری
بر حجر وشجره مرور ایتمزدی الا سلام وسجود تحیت واکرام برله انقیاد تام ایدرلردی حاصلی هر سنک ودرخت ذات
مصطفایی قبله‌کاه ایدنمشلردی (وفی حدیث العباس اذا اشتمل علیه النبی وعلی بنیه) عبد الله وعبید الله وفضل وقثم
(بملاءة) ضم میم ولام والف ممدوده ایله ملحفه اساقطعهٔ واحده‌دن ربطه درکه چارد ینلور (ودعا لهم بالستر) فتح
سینله مصدر وکسرله حجاب معناسنه اسمدر (من النار کستره ایاهم بملائته فامنت) تشدید میمله ای تکلمت بکلمة
امین (اسکفة الباب) ضم همزه وکاف وشد فا ایله عتبه (وحوایط البیت) جمع حائط جدار معناسنه (امین امین)
تکریر برای تأکید ویا تقریر اوله اوباعتبار کل من الاسکفة والحوایط امین مد ویا قصرله مبنی علی الفتح در استجب
او افعل معناسنه وفی الحدیث امین خاتم رب العالمین روایتکردهٔ بیهقی اولان خبر عم سید الناس جناب عباسده
ورود یافته درکه چون غیث عنبر بار رسالت علیه السلام عم مهربان وپسران عباسی ردای شریفلری ایله پوشیده
قیلوب یا رب هذا عمی وصنو ابی وهؤلاء بنوه فاسترهم من النار کستری ایاهم بملاتی هذه دعاسیله دهنکشای ثنا
اولدی آستان وجدران وایوان بالکه زمین وآسمان اول دعایه امین کویان اولدیلر (وعن جعفر بن محمد عن ابیه مرض
النبی فاتاه جبریل بطبق فیه رمان وعنب فاکل منه النبی فسبح) امام صادق پدر عالی کهری محمد باقردن رشته‌کش
سلک اللآل روایتدرکه دوحهٔ بهشت آرای نبوت منحرف المزاج اولوب موئتن السرو حی خداجنة المأوادن ساهرهٔ
غرابه بر طبق انار وانکورله برای عیادهٔ حضرت صاحب السعاده حضورنه مثول بیوروب جملهٔ رمان وعنبدن
تناول ایلدکلرنده موجود طبقچهٔ پرنور اولان میوه‌لر تسبیح خوان اولدیلر (وعن انس صعد النبی وابو بکر وعمر
وعثمان احدا) ضمتینله مدینهٔ منوره قربنده جبل عظیمدر (فرجف بهم فقال اثبت احد) ای یا احد (فانما علیک نبی
وصدیق وشهیدان) حریر تحریر امام احمد وبخاری وترمذی تقریری اوزره انسدن مرویدرکه بالانشین مسند
دعوت علیه اجلی التحیه وصدیق وفاروق وذی النورین جبل احده پانهادهٔ صعود وتشریف اولدقلرنده مهابه
شانلرندن جبل مرتعش ولرزان اولوب شفارسان شکسته‌دلان حضرتلری جبله خطاب بیوروب ای احد ثابت
وبرقرار اول که بالای ظهرکده ثابت النبوه بر پیغمبر وراسخ فی الصداقة بر مرد صدیق وایکی شهید قدمنهادهٔ عز
تشریف اولدیلر بیوردی (ومثله عن ابی هریرة فی حراء) کسر حا ومد را ایله صرف ومنع جائزدر مکهٔ محترمه‌ده
روبراه منی اولنلرک جانب یسارنده واقع جبل معروفدر (وزاد معه وعلی وطلحة والزبیر وقال فانما علیک نبی او صدیق
او شهید) فاو کالواو للمصاحبة اوللتفصیل (والخبر فی حراء ایضا عن عثمان قال ومعه عشرة من اصحابه انا فیهم وزاد)
ای عثمان (عبد الرحمن) بن عوف (وسعدا قال ونسیت) بفتح فکسر والاولی بضم فکسر مشددة (الاثنین) لعلهما
طلحة والزبیر یعنی خبر حراده مانند ماسبق عثمان رضی عنه المناندن روایتکردهٔ ترمذی ونسائیدرکه سید عالیجاه صلی
علیه الاله معیتلرنده ملازمیندن اون کمسنه اولوب بن دخی داخل زمرهٔ ایشان ایدم بیوروب عشره‌دن ابن عوف
وسعدی تعداد وبر زیاد قیلوب ایکی شخصی اونتدم دیو بیوردیلر (وفی حدیث سعید بن زید ایضا مثله وذکر عشرة وزاد
نفسه) روایة ابی داود وترمذی اوزره خبر سعیدده نظیر ماسبق مروی وعشرهٔ کامله‌یی ذکر ایدوب کندولرین دخی
عشردن عدو شمار ایلدی (وقد روی) بصیغة المجهول سیرهٔ نبویه‌دن خبر هجرتده روایت اولندی (انه حین طلبته
قریش قال له ثبیر) فتح مثلثه وکسر موحده ایله ظاهر مکه‌ده اولان جبال اسمیدر علی ما فی القاموس اما شهرتیاب
اولان قبالهٔ مسجد خیف مناده بر جبل عظیمدر (اهبط یا رسول الله فانی اخاف ان یقتلوک علی ظهری فیعذبنی الله
فقال حراء الی) واصعد علی (یا رسول الله) یعنی اثنای هجرتده کشندکان بیابان ضلال اولان قریش بدفعال آفتاب
آسمان رسالت علیه السلامی جست وجوده ایکن جبل ثبیر اول بدر منیره ندا ایدوب یا رسول الله پشتمدن شرف نزول
اول که قومک سنی بو جای خطرناک وتنکنایده بولوب ظهرمده قتل ایده‌لر پس بالای پشتمده بولنمک نادر برابر
وقوعیله مولی بکا عذاب ایده دیدکده جبل حرا یا رسول الله بکا التجا ایله دیو ندا ایلدی بنابرین ثبیره خوف وهراس وحرا
اوزره رجا غالب ایمش (وروی ابن عمر ان النبی قرأ علی المنبر وما قدروا الله حق قدره) یعنی حق حق عظمتیله تعظیم
ایتمدیلرکه الوهیتنده شریک قیلوب ربوبیتنده ما لا یلیق ایله وصف ایتدیلر دیمکدر (ثم قال یمجد الجبار) تشدید جیمله جملهٔ
حالیه در (نفسه انا الجبار انا الجبار) بالغ باتیان التکرار وهو الذی یجبر العباد علی وفق ما اراد (وانا الکبیر) ای العظیم

الذات الكبير الصفات (المتعال) الرفيع الشان المنزه عن التعلق بالزمان والمكان (فرجف المنبر حتى قلنا ليخرن) فتح
لام وياو كسر خاء معجمه وتشديد را ايله اى ليسقطن (عنه) مشكين نفسان عبادلهٔ رواتدن عبد الله بن عمر كلاب فشان
روايت اولور كه خطيب منبرنه پايهٔ افلاك منبر منيفنده خطبهٔ بليغهٔ وماقدروا الله حق قدره كريمه سن تذكار
بيوروب ديديلر كه مولى ذات پاكنى مجد وشرف وعظمتله تمجيد وتذكير ايدرا اولديغى حالده جبار بنم بندكانمى بر وفق
مراد جبر وعظيم الذات ورفيع الشان كريم الصفات بنم ديو تجليل ايلدكده منبر شريفه لرزش طارى اولوب حركت
شديده ايله تحرك ايلدى بزم معاشر صحابه كندو كندومزه ايله كويا اولوب هر آينه مركز محيط نبوت قرارگاه منبردن
بو ارتعاشه كوره ساقط اولور قياس ايلدك (وعن ابن عباس كان حول البيت ستون وثلثمائة صنم مثبتة الارجل
بالرصاص) فتح وكسر را ايله (فى الحجارة فلما دخل رسول الله المسجد) كعبهٔ شريفه وماحولها بقعهٔ منيفه يه مسجد
حرام اطلاق اولنور (عام الفتح جعل) اى شرع (يشير بقضيب فى يده) قضيبدن حال اولور (اليها) متعلق بيشير
(ولا يمسها ويقول جاء الحق) اى ظهر (وزهق الباطل) اى ذهب واضمحل (الاية) ان الباطل كان زهوقا اى غير
ثابت فى نظر اهل الحق دائما (فما اشار الى وجه صنم الا وقع لقفاه ولا لقفاه الا وقع لوجهه حتى مابقى منها صنم) اى الا خر
ساقطا والحاصل ابن عباسدن مرويدر كه حوالىء حرم اللهده جهلهٔ صورت پرست قريش مواضع عديده يه اعداد
ايامه مراعات موافقت قصديله حجر وشجردن تراشيده نصب اتدكلرى اوچيوز التمش عدد اصنام كريه الاجسام
ايديكه اقدام آهنينلرى ثقبهٔ صخرهٔ متين اوزره رصاصله مستمره ومستحكمه ايدى فتح مكه سنه سنده فخر المرسلين
حوالىء حرم اللهه داخل اولوب يد مباركه لرنده اولان سيف لطيف ويا عود ظريف ايله همان اشارت وتجنباً عن مساس
اتمكمزين جاء الحق وزهق الباطل ايتن نقش كتابهٔ زبان ايده رك قضيب ايله قنغيسنك روى بد كردارنه اشارت
ايتديسه قفاسى اوزره وقفاسنه اشارت بيورديغى يوزى اوزره دوشوب آنلردن بر بت قالمدى الا خود بخود خاك هوانه
غلطان اولديلر (ومثله فى حديث ابن مسعود وقال) اى الراوى (فجعل يطعنها) فتح وضم عين مهمله ايله (ويقول) كما
امر به فى سورة اخرى (جاء الحق ومايبدئ الباطل ومايعيد) اى ظهر الحق ولم يبق للباطل ابداء ولا اعادة اما بو مقامده
طعن مجرد اشارتدن عبارتدر (ومن ذلك حديثه مع الراهب فى ابتداء امره اذا خرج تاجرا) حال من عمه لا من ضمير
خرج (مع عمه وكان الراهب لا يخرج الى احد فخرج وجعل يتخللهم) اى شرع يطلب احدا فى خلال من كان فى تلك
المحال (حتى اخذ بيد رسول الله فقال هذا سيد العالمين يبعثه الله رحمة للعالمين فقال له اشياخ من قريش) من
المشركين (ما علمك قال انه لم يبق شجر ولا حجر الا خر ساجدا له ولا تسجد الا لنبى وذكر القصة ثم قال) راهب ويا راوى
(فاقبل النبى وعليه غمامة تظله فلما دنا من القوم وجدهم سبقوه الى فىء الشجرة) فىء فتح فا وسكون تحتيه بعدها همزه
ايله ظل وسايه (فلما جلس مال الفىء اليه) محصول مرام اول نير عالم افروز جاه وجلال مطالع سنيندن اون ايكى ييل ايكى
اى اون كون درجه سنه نور افشان اولدقده عم مهربانيله براى تجارة عزم سفر شام ايليوب اعمال بصراى شامدن كفر
نام قريه ده بحيراى عارفه رسيده اولديلر اول راهب مدة العمر بر دير خراب كوشه سنده آرام ايدوب آمد ورفت برفرده
چقمش دكل ايدى كرد عنبر بين قريش عطرساى دماغ منتظران اولدقده بلديكه كاربانده بر صاحب سعادت هودج
نشين جاه وجلال در ارباب قافله ساحهٔ قريه يه ضرب خيمهٔ نزول ايتدكده فى الحال پايان صومعه يه اينوب كاربانى
دعوت وخلال رجالده اول حضرتى تفحصه شروع وجست جو يه اغاز ايدوب تا كم دست شريفندن يا پشوب
ابو طالبه جواهر بند پيرانه سن پيرايهٔ سامعه ايدوب بو عقيل سهيل عز وتمكين سيد العالميندر كه ايزد كريم بونى عالمينه
رحمت وخاتم المرسلين بعث ايدر ديدكده كاربانيان قريشدن بعضيلرى بحيراى عارفه خطاب ايدوب بو نوجوان
قريشينك پيغمبر اوله جغن نيجه معلوم ايدندك ديو اعتراض ايلدكلرنده راهب راستكو كشف اسرار ايدوب رهگذارنده
بر درخت وسنك باقى قالمدى الا سر فرو نهادهٔ سجدهٔ تحيت واكرام اولديلر حال آنكه ذات پيغمبر قبله كاه اولمغله نبيدنك
غيرى يه سجده اولنمز ديوب ونزول اتدوكى درخت خيلى زمان سمر رشتهٔ فيض ونمادن منقطع بى برك وبار ايكن
مقدم شريفيله طراوت بولديغى قصه بى نقل ايتدى ودبديكم بو سرور اقبال تشريف اتدكده بر بر پاره ابر سايه دار
يعنى بو نخل سايه پرور حائل تابش خورشيد اولوب حركت وسكونده سايه وش مرافقت ايدوب چون قومه قريب
اولدى قومى سايهٔ درخته سايه بان اتمشلر بولدى پس عز ونازله جلوس بيوردقده ظل شجر اول سهى سرو باغ بلاغه
سايه انداز اولوب اول جانبه ميل ايلدى ديو مدعاسنى اثبات ايلدى (فصـــــل) (فى الايات فى ضروب
الحيوانات) ثبوت نبوت وصدق رسالتنه شاهد انواع حيواناتده ظهور وبا فته علامتلر بياننده در (ثنا سراج بن عبد
الملك ابو الحسين الحافظ حدثنا ابى) تقدم ابوه (ثنا القاضى يونس ثنا ابو الفضل الصقلى) فتح وكسر صاد مهمله وسكون
قافله (ثنا ثابت بن قاسم بن ثابت عن ابيه وجده قالا ثنا ابو العلاء احمد بن عمران ثنا محمد بن فضيل ثنا يونس بن عمرو
ثنا مجاهد عن عائشة قالت كان عندنا داجن) كسر جيمله انعام ومرغاندن خانه پرور اولان حيواندر مأخوذ من
المداجنة اى المخالطة والملازمة (فاذا كان عندنا رسول الله قر وثبت مكانه فلم يجئ ولم يذهب واذا خرج رسول الله جاء

وذهب) راستروان مناهج آثار جناب صديقه وشفيقه رضى الله عنها طريقندن معنعنا تحريك سلسلهٔ روايت
بيورديلر كه بزم خانه منزده خانه پرور بر داجن وار ايدى مركز دائرهٔ نبوت عليه اسنى التحيه بزده اولديغى زمان داجن
آشيانه ده قرار ايدوب توقير الحضرة شاننى تغيير ايتمزدى وقتا اول حضرت بيرون خانه اولوردى تردد واضطراب
ايدردى (وروى) صيغهٔ مجهولله ضعفنه اشارت اولور (عن عمر) رضى الله عنه (ان رسول الله صلى الله عليه وسلم
كان فى محفل) فتح ميم وكسر فا ايله جمعيتگاه (من اصحابه اذ جاء اعرابى قد صاد ضبا) فتح ضاد معجمه وتشديد
موحده ايله سوسمار ديدكلرى جانوردركه يديوز سنه دخى زياده تعيش ايدوب امثالده حيرت وعقوق وطول حياتله
ضرب مثل اولور (فقال من هذا قالوا نبى الله فقال واللات والعزى) ميانهٔ كعبة الله ده پرستش اولنان ايكى بت
ايدى (لا امنت بك او يؤمن) نصب ايله الى ان يؤمن او حتى يؤمن تقديرنده در (بك هذا الضب فطرحه بين يدى النبى
صلى الله عليه وسلم فقال النبى يا ضب فاجابه بلسان مبين يسمعه القوم جميعا لبيك) اى اجابتى لك مرة بعد مرة
(وسعديك) ومساعدتى بطاعتك كرة بعد كرة (يا زين من وافى القيامة قال من تعبد قال الذى فى السماء عرشه) اى
ملكونه (وفى الارض سلطانه) اى ملكه (وفى البحر سبيله) اى طريق آياته (وفى الجنة رحمته وفى النار عقابه
قال فمن انا قال رسول رب العالمين وخاتم النبيين وقد افلح من صدقك) بتشديد الدال (وقد خاب من كذبك فاسلم
الاعرابى) نكاشتهٔ بعض صحايف آثاردر كه شمع جهانفروز نبوت عليه افضل التحيه مجمع اصحابده ايكن بر بدوى
بر كار صيد ايتمش كلوب جناب پيغمبر عالى الشان ايچون بونلر كمدر ديدى اصحاب اعرابى يه بونلر نبى الله حضرتلريدر
ديو اشارت ايتديلر بدوى لات وعزى حقى سكا ايمان ايلمم تا بو سوسمار سكا ايمان كتورمينجه ديوب كارى پيشگاه
حضرتنه انداخته ايلدكده اول حضرت اكا خطاب ايدنجه زبان فصيحله اجابت ايتديكن حضار استماع ايليوب
لبيك وسعديك اى مجمع حشره جمع اولنلره زيب وزينتده اولان ذات ديو جواب اداء اولدقده بيورديلر كه كيمه اله
تسميه ايدرسن سوسمار اول ذات پاككه ملكوتى اسمانده وملكى زمينده وراه اياتى درياده ورحمتى بهشتده وعقابى
دوزخده در ديدى بعده ابن كيم ديو پرسان اولديلرسن پيغمبر جناب كبريا وخاتم الانبياسن سكا اطاعت ايدنلر
فى الدارين فائز اولوب سكا عاصى اولنلر خاسر اولدى ديدكده بدوى شرف اسلامله مشرف اولمشدر فقد قال الحافظ
المزى لا يصح اسنادا ولا متنا وقال ابن دحيه انه موضوع (ومن ذلك قصة كلام الذئب المشهورة) بالرفع كركك نطق
آور اولديغى داستان مشهوره بو قبيلدندر (عن ابى سعيد الخدرى بينا) الف اشباعله وبعض نسخده ماء زائدهٔ كافه
ايله (راع يرعى غنما له عرض الذئب بشاة منها فاخذها الراعى منه فاقعى الذئب) اقعاد وسنك زمينه نهاده قيلنوب
ساقين وفخذينى نصب ايله بر نوع اوتورمشدر (وقال للراعى الا تتقى) استفهام توبيخله اى خف (الله حلت بينى وبين
رزقى) جملهٔ مبينه مقام تعليلده قائمه در (قال الراعى العجب من ذئب يتكلم بكلام الانس فقال الذئب الا اخبرك
باعجب من ذلك رسول الله بين الحرتين) فتح حاء مهمله وتشديد را ايله تثنيه حرهٔ مدينهٔ سكينه حواليسنده سنك
سياهى بسيار زميندر (يحدث الناس بانباء ما قد سبق فاتى الراعى النبى صلى الله عليه وسلم فاخبره فقال النبى صلى
الله عليه وسلم قم فحدثهم) اى الحاضرين والغائبين امام احمد وبزار روايتلرنده قضيهٔ كرك سخن كوى بو شكل
اوزره نتيجه پذير روايتدر كه حوالىء مدينه چراگاهلرندن برنده بر كرك درنده كوسفنده هجمهٔ غارت صالوب
بر كوسفند فربه اكار بودهٔ چنكال استيصال اولمشيدى چوبان رمه عقاب وار يتشوب اول كوسفندز بونى خلاص
ايتدكده كرك اواره يأس وحرمانله چومولوب چوبانه خطاب ايتديكه اى چوبان ناخداترس اول خداوند روزى
رس بكا فراخور حوصلهٔ احتياج ايتديكى قوتى اغزمدن المق لايقمدر ديدى چوبان انكشت كزيدهٔ حيرت اولوب
سبحان الله عجبدر كه كرك بيابان سخن كوى سريع البيان اوله ديدكده كرك جواب اداء اولوب بوندن اعجب دكلدر كه
ميانهٔ سنكستان يثربده پيغمبر يزدان پيام كذشته دن سزه خبر داده ايكن اكا توجيه سامعهٔ اعتبار ايتمزسز ديدى
چوبان اول صاحب مقام محمود پيشگاهنه واروب تقرير واقعهٔ بو العجب دن صكره قصهٔ پر عبرى ياران بدوى
وحضرى يه نقل ايلديو چوبانه امر ايدوب (ثم قال صدق) بعده ذات نبى بحق صدد راعى يه صدق وبالحق نطق لطيفه سيله
قوانى تصديق بيوردى (والحديث فيه قصة وفى بعضه طول) بو قضيه ده خبر عظيم وبعض طرقى دوحهٔ معلاى
الحديث ذو شجون مسلكى اوزره طول ودراز اولوب سمت ايجازه امالهٔ لجام روايت اولنمدى (وروى حديث
الذئب عن ابى هريرة وفى بعض الطرق عن ابى هريرة فقال الذئب انت اعجب واقفا على غنمك وتركت نبيا) جملهٔ
حاليه (لم يبعث الله تعالى نبيا قط اعظم منه عنده قدرا قد فتحت له ابواب الجنة واشرف اهلها على اصحابه ينظرون
قتالهم وما بينك وبينه الا هذا الشعب) كسر شين وسكون عينله جبلين بيننده اولان فرجه در (فتصير فى جنود الله

فقال الراعى من لى بغنمى قال الذئب انا ارعاها حتى ترجع فاسلم الرجل اليه غنمه ومضى وذكر قصته واسلامه ووجود
النبى صلى الله عليه وسلم يقاتل فقال له النبى صلى الله عليه وسلم عد) ضم عين وسكون دال مهمله ايله اى ارجع (الى
غنمك تجدها) امره جوابدر (بوفرها) فتح واو وسكون فا ايله تمام وكمال (فوجدها كذلك وذبح للذئب شاة منها)
حاصل كلام وزبدهٔ مرام حديث كرك سخن كوى ابى هريره طريقندن مروى وتعدد قصه يى محتملدر وبعض طرق
مشارالیهده ورود ایتدیکه چون راعى سخن كركى استغراب ايلدى كرك چوبانه سخن ساز اولوب سنك حالك
دخى عجبتردركه رمهٔ كوسفندان رعايتيله وقفه كير خدمت اولوب نبى عظيم الشاندن غفلت ايدرسك كه دركاه كبرياده
اوساطاندن جليل القدر پيغمبرى حق جل وعلا بعث ايتدى بدرستى ابواب هشت بهشت اوحضرته كشاده
وملائكه وحور وغلمان اصحاب باصفاى حضرتن كفارله مجاهده سنه نكران اولدقلرى حالده جاى والادن
اشراف ايدرلرمع هذا سنكله اول حضرت ميانه سنه حائل همان بوشعب سهل العبوردر شتاب ايله تاجنود مجندهٔ
مولادن معدود اوله سن ديدكده چوبان يا رعايت كوسفندانم خدمتنه كم مراعى اولور ديدى كرك خدمت رعايتده بى
قصور بن پرقصور سن كانجه كرا اهتمامى ميانه بند ايده رم ديو تعهد ايدوب راعى رمهٔ كوسفندى كركه تسليم وباركاه
شاه عالمه شتاب ايدوب پيشكاهنده قصهٔ ذئبى وكوسفندانى اكا تسليمنى تقرير وقطعه بريكان يكان نقل ايليوب اول
حضرتى برغزاده اثناء مقاتلهده بولديغن راوى ذكر ايلدى واول حضرت راعى يه كوسفندانك رجعت وبى كم
وكاست بولورسك ديوامر اولدخى چرا كاهنه عودت وفى الواقع نطق عاليلرى اوزره غنمك موجوده وذئبه رعايت
وعوض رمه دن بركوسفند ذبح ايدوب بسط سفرهٔ مكافات ايلدى (وعن اهبان) ضم همزه ايله (بن اوس) بفتح
الهمزة (وانه) كسر وفتح همزه ايله (كان صاحب هذه القصة والمحدث بها ومكلم الذئب) يعنى اهبان رضى عنه
الرحمن دن خبر ماسبق نظيرى مرويدر ومومى اليه صاحب قصهٔ محكيه وراوى وكركله كفت وشنيد ايدن ذاتدر (وعن
ابى سلمة بن عمرو بن الاكوع وانه كان صاحب هذه القصة ايضا وسبب اسلامه) علامهٔ مغرب ابو القاسم السهيلى
روض الانفده تحريرى اوزره روايهٔ اهبان اسا سلمه صاحب قصهٔ كرك سخن كو واسلام سلمه يه بادى اولديغى مشار
اليهدن مرويدر (بمثل حديث ابى سعيد) مقدر روى فعلنه متعلق ويا عن اهبان قولنه تعلق ايليه يعنى اهباندن
خبر ابى سعيد نظيرى روايه اولندى ديمك اوله والحاصل كركله مكالمه ايدن راعى اسمنده اختلاف اولنور ابو عقبه
اهبان ابن اوس السلمى نزيل كوفه ويا اصحاب شجره دن عم سلمه اهبان بن عقبه ويا اهبان بن عياد خزاعى
ويا اهبان بن صيفى ونقل كابى اوزره مكلم ذئب اهبان بن الاكوع وعند السهيلى رافع بن ربيعه ويا سلمه اولمق مرويدر
وتعدد قضيه اوزره قصهٔ ذئبى حمل ايله جمعى ممكندر وعن ابن عساكر الذى كلمه الذئب رافع بن عميرة الطائى كلمه الذئب
وهو فى ضأن له يرعاها ودعاه الى النبى عليه السلام فقال * رعيت الضأن احميها زمانا * من الضبع الخفى
وكل ذئب * فلما ان سمعت الذئب نادى * يبشرنى باحمد من قريب * سعيت اليه قد شمرت ثوبى *
عن الساقين قاصدة الركيب (وقد روى ابن وهب مثل هذا انه جرى لابى سفيان بن حرب) پدر معاويه (وصفوان
ابن امية مع ذئب وجداه اخذ ظبيا فدخل الظبى الحرم فانصرف الذئب فعجبا) بكسر الجيم (من ذلك فقال الذئب
اعجب من ذلك محمد بن عبد الله بالمدينة يدعوكم الى الجنة وتدعونه الى النار) يعنى نظير ماجرى ابن وهب روايت
ايتديكم شان كلام ابو سفيان له صفوانك سركذشتيدركه بركرك درنده برآهويى شكاره دركار كورد يلر درحال
آهو ياهو ايدوب دار الامن حرم اللهه پوتاوايتدكده احتراما للحرم المحترم كرك شكار آهودن روكردان اولدى ذئبك
انصرافندن ابو سفيان له صفوان تعجب كنان نكران اولدقلرنده كرك فصيح زبان له كويا اولوب عجيبتراز بن عجب كه
محمد عليه السلام دار السكينهٔ مدينه ده سزى سبب دخول جنان اولان دار الامان ايمانه دعوت ايدرحال انكه
سزلر موجب نيران اولان كفرانه دعوت قيلرسز ديدى مؤمن آل فرعوندن حكايه بيوريلان ويا قوم مالى ادعوكم الى
النجاة وتدعوننى الى النار اية كريمه سندن مقتبسدر (فقال ابو سفيان واللات والعزى لئن ذكرت هذا بمكة
لتتركنها خلوفا) ضم خاء معجمه ولام ايله بلا حام ولا راع معناسنه مصدر ويا جمع خالف ويا تغير معناسنه اوله يعنى
ابو سفيان صفوانه خطاب ولات وعزى يه قسم ياد ايدوب بو خبرى اهل مكه ميانه سنده افشا ايدرسك احوال اهالى
مكه متغيره وروبراه مدينه اولمريله مكه يى تهى مانده قيله لر ديدى (وقد روى مثل هذا الخبر وانه) فتح وكسر همزه ايله
(جرى لابى جهل واصحابه) ابو سفيان واحبابنه وقوعى اسا قصهٔ كرك سخن كوى ابى جهل واتباعنه واقع اولوب
شقاوتابديه سبقيله كفر جهالتنده اصرار ايلدى (وعن عباس بن مرداس) بكسر الميم ومن ذلك حديث عباسله
تعبيرى اولى وخوش آينده ايدى (لما تعجب من كلام ضمار) كسر ضاد معجمه وتخفيف ميم والف ورا ايله ياخود فتح

ضاد معجمه ويا بدل الراء دال مهمله ايله در (ضمه) جرله ضماردن بدل ويا بياندر (وانشاده الشعر الذى ذكر فيه النبى صلى
الله عليه وسلم) منقولدركه مرداس پدر عباس بالين اجله سر نهاده وحالهٔ احتضارنده پسرى عباسه پرستش
ضمارله پند واول صنمى رعايتله توصيه قيلمشدى عباس بركون ضمارنام بته نكاه ايدوب بو صنم سنكدن پرداخته
بر هيكلدر ديو اواز بلند ايله يا الهى الاعلى اهدنى للتى هى اقوم فريده سيله صيحه انداز اولدقده صنم جوفندن بو ابيات
فصاحت غايات قرع سامعهٔ عباس ايلدى * اردى ضمار وكان يعبد مدة * قبل البيان من النبى محمد *
وهو الذى ورث النبوة والهدى * بعد ابن مريم من قريش مهتد * قل للقبائل من سليم كلها * اردى
ضمار وعاش اهل المسجد * چون شعر مذكورى قراءت وانشاد ونبى محترمى خلال شعرنده ياد ايلدى كفتار
صنمدن تعجب كنان عباس ضمارله استئناس ايتميوب پاره لدى (فاذا طائر سقط) درحال پيشكاه عباسه برمرغ نزول
ايدوب (فقال يا عباس اتعجب من كلام ضمار ولا تعجب من نفسك ان رسول الله صلى الله عليه وسلم يدعو الى الاسلام
وانت جالس فكان سبب اسلامه) طائر غيبى خطاب ايدوب اى عباس كفتار ضماردن تعجب ايدرسن نه عجب
نفسكدن استغراب ايتمزسنكه تحقيقا رسول انام دعوهٔ اسلام ايله قائم وسن مقام مرامدن دورسن ديدكده كلام
طائر باعث اسلام عباس اولدى (وعن جابر بن عبد الله) كما روى البيهقى (عن رجل اتى النبى صلى الله عليه وسلم
وآمن به وهو على بعض حصون خيبر وكان الرجل فى غنم يرعاها لهم فقال يا رسول الله كيف بالغنم) اى مع اصحابها
(قال احصب) فتح همزه وكسر صاد مهمله ايله اى ارم بالحصا (وجوهها فان الله سيؤدى عنك امانتك ويردها الى اهلها
ففعل فسارت كل شاة فى طريقها حتى دخلت الى اهلها) ابو الفتح اليعمرى عليه الرحمه سيرتنده حرير تحريرى
اوزره يسار ويا اسلم نام عبد اسود شهنشاه امجد فتح قلاع خيبره دركار اولديغى اثناده باركاهنه چهره ساى اولوب
شرف اسلامله بند رقيت كفردن خلاص اولدى اما اول شخص خيبريان رمهٔ كوسفندى رعايتيله مشغول ايدى
بعد اسلام كوسفندانى اصحابنه نوجهله ايصال ايدم ديو پرسان اولدقده روى كوسفندانه حصا پاش اول قادر
بيچون جل وعلا قريبا امانتى سندن ادا واصحابنه بى كم وكاست رسيده بيورر ديديلر فى الحقيقه راعى اجير بقول
نبى بشير بركفه حصا بى وجوه اغنامه پاشيده قيلوب هر برى خداوندانى خانه سنه روبراه ودخول ايلديلر (وعن انس
دخل النبى صلى الله عليه وسلم حائط انصارى وابو بكر وعمر ورجل من الانصار وفى الحائط غنم) شاة لا واحد لها من
لفظها او اسم مؤنث للجنس اولوب ذكور واناثه وعليهما جميعا اطلاق اولنور (فسجدت له فقال ابو بكر نحن احق
بالسجود لك منهم الحديث) تثليث مثلثه ايله وسيأتى تمامه امام احمد وبزار سند صحيحله انس رضى الله عنه طريقندن
سوق مطيهٔ روايت اولورلركه داور حطهٔ رسالت انصاردن برينك بستانه قدم نهادهٔ عز تشريف بيوروب رفيق
وصديق وفاروق پرتوفيق وانصاردن بركمسنه على التحقيق ملازم ركاب حضرت ايديلر بو بستانده بركوسفند اكرام
اسيد الانام وضع جبهه بعد القيامله سر اغاز سجدهٔ تحيت واكرام ايلدكده يار غار حضرت يا رسول الله سكا سر فرو
بردهٔ تحيت اولمغه بزلر بو غنمدن سزاوار بيورديلر (وعن ابى هريرة دخل النبى عليه الصلاة والسلام حائطا فجاء بعير
فسجد له وذكر مثله) بروايه بزار عليه رحمة الغفار ابى هريره رضى الله عنهدن مرويدركه اول سيهر وباغ بلاغ
بربستانه تشريف بيوروب درحال برشتر حضورهما يونلرنده سجده ايلدى ديوب ماتقدم پيام انس ابو هريره رضى
الله عنهما خبر رس اولوب فنحن احق ان نسجد لك قولنى ذكر ايلدى (ومثله فى البعير) وفى نسخة فى الجمل (عن ثعلبة
ابن مالك وجابر بن عبد الله ويعلى بن مرة وعبد الله بن جعفر) يعنى قصهٔ جمل وسجده على ذاته الاجمل بو ذوات كمل
حضراتندن محكيه در (قال وكان لا يدخل احد الحائط الا شد عليه الجمل فلما دخل عليه النبى صلى الله عليه وسلم
دعاه فوضع مشفره) كسر ميم وسكون شين معجمه وفتح فا ورا ايله شفه معناسنه در (على الارض وبرك) تخفيف را ايله
(نخطمه بين يديه وقال ما بين السماء والارض شئ الا يعلم انى رسول الله الا عاصى الجن والانس) صيغهٔ عاصى افراد
وجمعى محتملدر للاضافة نون حذف اوانه يعنى ابو هريره حدى سنج جمازهٔ روايت اولوركه برفرد درون بستانه پانهادهٔ
تماشا اولمازدى الا شتر سرمست انك اوزرينه حمله وهجوم ايدردى وقتا كه سرور عالم صلى الله عليه وسلم پيشكاه شتره
قدم دادهٔ دخول اولدى جمل وحشى نژادى حضورنه دعوت بيوروب جمل خضوع اكمل ايله توجه وانقياد وزمينه
شفتيني ماليده ايدرك چوكدى سيد براق سوار عليه سلام الغفار سر شتره وضع خطام ايليوب بيورديلركه زمين
وآسمان ميانه سنده انس وجان وحيواندن برآفريده يوقدركه بنم فرستادهٔ حق پيغمبر قياض مطلق اولديغم
بيليه مگر كفار ثقلين حق وصدق رسالتم بيليوب انكار ايدهلر (ومثله عن عبد الله بن ابى اوفى وفى خبر آخر فى حديث
الجمل ان النبى صلى الله عليه وسلم سألهم عن شأنه فاخبروه انهم ارادوا ذبحه) روايت ديكرده حديث جمل كشيدهٔ مهار

روایتدرکه حضرت راکب البراق والناقه صلی الله علیه وسلم اهل جلالتشان وحالتدن برهان اولمقده نحرنی مراد
ایلدکلرین فخر عالمه عرض وانهاایتدیلر (وفی روایة ان النبی صلی الله علیه وسلم قال لهم انه شکا الی کثرة العمل وقلة
العلف) روایة آخریده سرور رفرف سوار حضرتلری اهل جمله کشف سر بستهٔ راز درون شتر بیورروب بو جمل
بسیاری خدمت وعمل واندکیء زاد وعلفدن بکا شکایت ایلدی بیورمشلردر (وفی روایة انه شکا الی انکم اردتم
ذبحه بعدان استعملتموه فی شاق العمل من صغره فقالوا نعم) نقل دیکرده بیوردیلرکه بو جمل بکا لب جنبان تظلم
واشتکا اولورکه سزآنی صغری حالندنبرو بارکران خدمتده استعماله زبون ایتدکدنصکره بسمل کاه فناده وجودنی
دخی نحرله افنا مراد ایدرسز بئس الجزاء اردتموه له بیوردقده انلر اقرار وحضرتی تصدیق ایلیوب شترذبحدن رها
بولدی (وقدروی فی قصته العضباء وکلامها للنبی صلی الله علیه وسلم وتعریفها له بنفسها ومبادرة العشب الیها
فی الرعی وتجنب الوحوش عنها وندائهم انك لمحمد وانها لم تأکل ولم تشرب بعد موته حتی ماتت ذکره الاسفرائنی)
تنها سوار میدان لامکان صلی الله علیه وسلم رکوبهٔ خاصه لری اولان ناقهٔ عضبا قصه سنده واول حضرته تکلمی
وکندوشان سرکذشتنی تعریف وچرا کاهده کیاهك عضبایه اقبال والتفاتی ووحوشك اندن اجتناب واکه عدم
تعرضلری وسن اخرکار محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم رکوبهٔ خاصه لریسن دیوندالری وعضبانك حضرت سرور
کائنات دارعقبایه رحلتندنصکره الم واضطرابندن هلاك اولنجه اکل وشرب ایتمامسی قصهٔ غریبه سی ابواسحاق
اسفرائنی علیه الرحمه دن مروی ومنقولدر نقل تماسانی اوزره ابن عم خیرالناس حضرتلری حکایه بیوررکه حضرت
سرور عالم صلی الله علیه وسلم هنکام شبده بیرون خانهٔ سعادت اولوب برمنزل پیشکاهنده بارکه برناقهٔ مبارکه یه دیدهٔ
حقایق بینلری دوش اولدقده السلام علیك یازین القیامة یارسول رب العالمین دیو حضرت پیغمبره درود وسلام
ایلدی اول حضرت دخی نکاه التفاتله رد سلامدنصکره ناقه زبان بلیغ البیانله یارسول الله بوکیمنه قریشدن
اعضب نام کمسه نك ناقه سی ایدم اندن فرار وبرمغاره یی چراکاه اختیار ایلیوب برشب سباع بنی حراست
ویکدیکرلی نجه تعرضندن منع وصد ومحمد مختار صلی الله علیه وسلمه مرکبید ردیوندا وهر روز رعیه درکار اولدیغم
حالده هر کیاه خشك وتازه بزه ملتفت اولیه یا بیاد بو نیازه مبادرت ایدرلردی تا بو جایی مقر ایلدم دیدکده صاحب
اولی اسمندن اشتقاقله عضبا ایله بنام بیوریلوب بعده ناقه یارسول الله جناب حضرتکدن خواستکارمکه دنیاده
شرف رکوبکله مشرفه اولدیغم کبی بهشت برینده دخی جملهٔ مراکب حضرتکدن اولام دیدکده حاجتك مقضیه در
دیو سردولتمند عضبانی طاق سپهر ایله همسر بیوردیلر کذا العلی القاری وشهاب الخفاجی (وروی ابن وهب ان حمامة
مکة اظلت النبی صلی الله علیه وسلم یوم فتحها) صیغهٔ مصدرو یاماضی ایلهدر (فدعالها بالبرکة) شهنشاه نو تسخیر
علیین سریرحضرتلرینه فتح مکه کونی کبوتران حرم سایه انداز اولدیلر وانلره کثرة نسل وبرکتله دعا بیوردیلر
مرویدرکه حمام حرم اثناء هجرتده سید الابرار غاره دخولنده مانع آمدشد اولور محلی اشیانه سازو برقاچ بیضه ایله دفع
اغیار واشرار ایدن کبوترتیز پرنسلندن اولدیغی سیرة مغلطای وروضه مذکوردر قال الدلجی واما قصة العضبا
فلم ادر من رواها ولا حدیث حمامة مکة (وروی عن انس وزید بن ارقم والمغیرة بن شعبة ان النبی صلی الله علیه وسلم
قال امر الله تعالی لیلة الغار شجرة فنبتت تجاه النبی) تجاه ضم تاء مبدله عن الواوله قباله معناسنه وانبات مذکور
مجاوزدکادرباکه امر تکوین وحقیقی اوزره مستبیندر (فسترته) یعنی اول کنجینهٔ عز وتمکین صلی الله علیه وسلم
بیوررکه ایزد حکیم جل شانه لیلهٔ غارده بردرخته امر ایلیوب مواجههٔ رسول اللهده فی الحال سرچشمهٔ عنایت
ربانی امدادیله بالاکش وکرنداعدادن ستر ایلدی (وامر حمامتین فوقفتا بفم الغار وفی حدیث آخر وان العنکبوت
نسجت علی بابه فلما اتی الطالبون له وراوا ذلك قالوا لو کان فیه احد لم تکن الحمامتان ببابه) ولانسج العنکبوت
بالعابه (والنبی صلی الله علیه وسلم سمع کلامهم فانصرفوا) رسول رب العالمین ایله یار غار سلطان دین مصدوقهٔ
اذهما فی الغار اولدقده طوق کشان درکاه کبریادن ایکی کبوتر وحشی نژاده امر ایدوب فم غارده آشیانه کیر نزول
اولدیلر وبر عنکبوت دخی پرده دارشاه سراپردهٔ ملکوت اولوب لمحة البصرده دهلیز درغاره برعالی پردهٔ یکتا نسج
ایتدیکه سبکسران قریش اول حضرتی جستجوده غارثوره رسیده اولدقلرنده کبوتران وتار عنکبوتی
مشاهده ایلیوب اکر درون غارده ادمی زاد اولیدی بو حمامهٔ وحشی نژاددر غارده اشیانه ساز اولمزلردی دیو کفت
وکولاین درون کهف الامان غارده سماع بیورردی والحاصل قریش جانب غاره التفات ایتمیوب سالك بحرا
اولدیلر (وعن عبد الله بن قرط) ضم قاف وسکون را ایله ایام جاهلیتده نامی سلطان اولوب بعد الاسلام حضرت فخر
الانام انی عبد الله ایله بنام قیلدیلر صحابه یدن اولوب ارض رومده شهیدا مقتولدر (قرب) ضم قاف وتشدید راء

مکسوره

مکسوره ایله ای ادنی (الی النبی صلی الله علیه بدنات) فتحتینله جمع بدنه وحکی بضمتین وهی ناقة او بقرة (خمس او ست
اوسبع) شك من الراوی (لینحرها یوم عید فازدلفن الیه) تازایه مجاورتله داله تبدیل اولندی ومنه المزدلفة ای
تقربن منه (بایهن یبدأ فی نحرها) حاکم وطبرانی وابو نعیم عبد الله بن قرط رضی الله عنه طریقندن تقلید هدی روایت
بیوررکه اشرف موجودات علیه اصفی التحیات حضرتلرینه پنج ویاشش ویاهفت شتر تقریب وروز عید اضحی
قربان ایتمك ایچون بسملکاهه نزدیك بیورلدقده بدنه برای نحر قنقمزدن بدء ایلیه دیو بربرینه مسابقت ایله اول
حضرته تقرب وجان سپارلق ایلدیلر (وعن ام سلمة کان النبی صلی الله علیه وسلم فی صحراء فنادته ظبیة یارسول
الله فالتفت فاذا هی موثقة واعرابی نائم قال ما حاجتك قالت صادنی هذا الاعرابی ولی خشفان) تثنیهٔ خشف کسر
خاء وسکون شین معجمه ایله آهو بره (فی ذلك الجبل فاطلقنی) فتح همزه وکسر لامله (حتی اذهب فارضعهما)
ضم همزه وکسر ضاد معجمه ایله (وارجع قال اوتفعلین) بفتح الواو وفی نسخة وتفعلین (قالت نعم فاطلقها فذهبت
ورجعت فاوثقها فانتبه الاعرابی وقال یارسول الله الك حاجة قال تطلق) قال نعم ان تطلق (هذه الظبیة فاطلقها
فخرجت تعدو فی الصحراء وتقول اشهد ان لا اله الا الله وانك رسول الله) ام سلمه رضی الله عنها بو وجهله غالیه سای
طرهٔ روایت اولورکه تنها سار وبالاخانهٔ اسرا علیه التحایا صحراده ایکن یارسول الله صداسیله براهو لب جنبان استمداد
اولدی اطرافه نکاه ایلدکده برظبیه کرفتار دام وبربدوی یاننده خاب الودمعاینه ایلیوب اهویه حاجتك نه دردیو پرسان
اولدقلرنده شو بدوی بنی کمند دامنه بند ایلدی وبنم بو جبلده ایکی بچه لرم واردر شمدیلك بنی دامدن رها بیورتا واروب
بچه لرم ارضاع ایدوب ینه کله یم دیو نیازمند اولدی صفدر اسمان مقر آهویه خطاب بیوردیکم عهد یکه وفا ایدوب
بعد الارضاع کلورمیسن دیدی بلی دیوب آهویی رها بیوردیلر آنیجه واروب کلدی درحال ینه بند ایدوب اعرابی
صیاد دخی بیدار اولوب یارسول الله حاجتکز وارمی دیدکده نعم کرفتار دام ایتدیکك آهویی قید بندن ازاد
ایتمکلکك مطلوبدر بیوردیلر بدوی فی الحال بسرچشم دیوب آهویی اطلاق ایلدی اهو یاهو ایدوب صحراده کلمهٔ
شهادتی ناطقه پرداز اوله رق پویان ودوان اولدی خبر مشار الیه دلائل النبوه ده روایت کردهٔ بیهقیدر اما ائمهٔ محدثیندن
برجماعت ضعفه اسناد وابن کثیر لا اصل له ومن نسبه الی النبی علیه السلام فقد کذب کلامیله اطاله واعتراض
ایتمشلر (ومن هذا الباب) برکه سید الانام علیه الصلاة والسلام ایله بعض صحابیء کرامه حیواناتك طاعت
وتسخیری دخی بو بابدندر (ماروی فی تسخیر الاسد لسفینة) تأنیث وعلمیت ایله غیر منصرفدر (مولی رسول الله صلی
الله علیه وسلم) اسمی مهران وکنیتی ابو عبد الرحمن وقضیهٔ مشهوره سی سببیله سفینه ایله تلقیب کردهٔ پیغمبر
عالیشاندر ام سلمه رضی الله عنها معتقی اولوب فخر عالم حضرتلرینه خدمتکار ایدی (اذ وجه الی معاذ بالیمن فلقی
الاسد فعرفه) بتشدید الراء (انه مولی رسول الله صلی الله علیه وسلم ومعه کتابه فهمهم) هائین ومیمین مفتوحتین ایله
ماضی المهمهمة صوت لا یفهم وقیل صوت فیه بحة (وتنحی عن الطریق وذکر سفینة فی منصرفه ایضا مثل ذلك)
مولی نبی الوری صلی الله علیه وسلم سفینه یه شیرغرنده نك منقاد ورام اولمسنده روایت اولنان عجیبه حکایت
معجزات حضرت انواعندندرکه سلطان سراپردهٔ افلاك علیه السلام دیاریمنده والی وقاضی اولان معاذ جنابلرینه
سفینه یی برافرستاده بیوردقلری حینده اثنای راهده برشیره دوچار اولوب کندونك بندهٔ سلطان انبیا اولدیغن اعلام
وتعریف ومعیتده نامهٔ همایونلرین توصیف ایلدکده شیرغرنده الهام ربانیله همهمه وغمغمه ایله زمینی پرطنین
ایلیوب راه سفینه دن دور اولدی سفیر مومی الیه سفینه رضی الله عنه دیاریمندن بادبان کشای رجعت اولدقده
کالاول اسد ایله ملاقات واکاسدرام اولوب سلامتله کذارشلرین نقل بیوردیلر (وفی روایة اخری عنه ان سفینة
کشتی (تکسرت به) وسفینة رضی الله عنه فی تلك السفینة البحریة (فخرج الی جزیرة فاذا الاسد) ای حاضر
فاجاءه بغتة (فقلت له انا مولی رسول الله صلی الله علیه وسلم فجعل یغمزنی) سکون غین معجمه وکسر میم وزایله اشارت
وتحریك (بمنکبیه) فتح میم وکسر کاف ایله بین الکتف والعنق (حتی اقامنی علی الطریق) روایهٔ دیکرده سفینه رضی
الله عنه طریقندن بیهقی وبزار لنکر افراز کشتیء روایت اولورلرکه سفینه برکشتیده سوار ایکن قضا را شکست
اولوب برجزیره یه چقار درحال جنب سفینه ده برشیرژیان حاضر باش اولور راوی دیرکه بن عبد خاص رسول خاص
الخاص اولدیغم شیره تعریف ایلدم دوشانه سیله بنی تحریك وراه نجاته رهنما اولدی دیو بیوررامدی خبر لطیفی
ایرادن مراد کرامة ولی من حیث الدلالة علی صدق النبوة والرسالة معجزهٔ نبی منزله سنده اولدیغنه اشارتدرفان
الکرامة متفرعة علی صحة المتابعة (واخذ علیه الصلاة والسلام) ومن ذلك انه اخذ عبارتیله تعبیر انسب ایدی
(باذن شاة لقوم من بنی عبد القیس) قبیلهٔ شهیره (بین اصبعیه) کسر همزه وفتح موحده ایله وجوز تثلیث کل منهما

فالوجوه تسعة (ثم خلاها فصارلها ميسما) كسر ميم وفتح سينله علامة واثر (وفى نسلها بعد) مبنى على الضم علة
غائية ترتيب كائنات عليه اطيب الصلوات قبيلهٔ عبدالقيسدن برجماعتك كوش كوسفندينى دوانكشتمه
شكافيله اخذايدوب بعدذارها بيوردقده اول شانك بنا كوشنده كوشوارهٔ اثرمس وعلامت وبعدها نسلنده
وسمى يادكارقالدى (وماروى عن ابراهيم بن حماد بسنده من كلام الحمار الذى اصابه بخيبر وقال له اسمى يزيد بن شهاب)
يعنى ابراهيم بن حماددن روايت اولنان خرسخنكوى قصه سى فصل جليلك معقود اولديغى انواعدندر كهم
سيدالمرسلينه غنايم خيبر ياندن اصابت ايدن حماركه اول حضرته دهنكشاى بيام اولوب نعتم يزيدوابردستار
نسلمدن التمش حماركه عالم كونه رسانيده بيورديكه هر برى بر پيغمبرذيشانه مركب اولوب نسل جدمدن بندن
غيرى باقى قالميوب انبيادن دخى جناب رسالتما بكدن غيرى پيغمبر نايابدر اميدوارمكه سنك مركوبك اولوب
شرفيله اصطبل عالمده جميع اجدادمه تفوق وسرافتخارم براق جنانله همسر اوله وحالا بر يهودعنودك زيربارتملكى
ايدمكه بنى كرسنه قيلوب ضرب بى اصولله مجروح ايتدى ديو حالندن شكايت ايتمشيدى (فسماه النبى صلى
الله عليه وسلم يعفورا) بالقصر اوبالتنوين شفار سان شكسته دلان حضرتلرى اول درازكوشى يعفوراسميله بنام
ايلدى (وانه كان يوجهه الى دوراصحابه فيضرب عليهم الباب براسه و يستدعيهم) دخى نبى مشكور يعفورى
اصحاب كرامى خانه لرينه ارسال بيوروب سرازاده سيله دق باب ايدوب اجابتى مراد اولنان ذاتك مجيئنى طلبكار
اولوردى (وان النبى صلى الله عليه وسلم لما مات تردى فى بئر جزعا وحزنا) فتحتين وياضم وسكون زايله در (فمات)
چون پيغمبر انس وجان عليه صلوات الرحمن حضرتلرى وداع عالم فانى بيورديلر يعفور آه واينله نفسنى چاه ابى
الهيثم بن التيهانه انداخته ايدوب افناى وجود ايلدى رواه ابن حبان فى الضعفاء وقال لا اصل له وذكره ابن الجوزى
فى الموضوعات اما مصنف عليه الرحمه دن ماعدا علامهٔ مغرب ابو القاسم السهيلى روض الانفده وامام جوينى
شامله ده ايراد بيورملرى فى الجمله دفع دغدغه ايدر (وحديث الناقة التى شهدت عند النبى صلى الله عليه وسلم بصاحبها
انه ما سرقها وانها ملكه) خبرناقه كه حضوررسالتپناهده صاحبى ايچون كندوبى سرقه ايتميوب ملك وحق
اولديغن شهادت ايلدى رواه الطبرانى عن زيد بن ثابت بسند فيه مجاهيل قال الذهبى وهو موضوع وفيه نظر
(وفى العنزالتى اتت رسول الله صلى الله عليه وسلم فى عسكر قد اصابهم عطش ونزلوا على غيرماء وهم زهاء ثلاثمائة)
احوال متتابعه ومترادفه ومتداخله (فحلبها رسول الله صلى الله عليه وسلم فاروى الجند ثم قال لرافع املكها) فتح
همزه وكسر لامله اى احفظها (وما اراك) بضم الهمزة اى ما اظنك (تملكها فربطها فوجدها قد انطلقت رواه
ابن قانع وغيره) ابن قانع رضى عنه النافع وغيريلر سوق مطيهٔ روايت ايتدكارى عنز قصه سنده كه سپه كش انبيا
حضرتلرى بر غزاده ايدى عسكر اسلامه عطش شديد اصابت وبرجاى بى ابه نزول ايتدكلرى حالده كه اوچيوز نفر
مقدارى كسه ايديلر اول معزتر پيشكاه سيد البشره كلوب حضرت عليه التحيه معزى تحليب وعسكرى شيرشيرينى
ايله ريان وسيرا ايلدكدنصكره ابو رافع رضى الله عنهه خطاب ايدوب بو عنزى حفظ ايله اماظن ايتم كه بونى سن حفظ
وتملك ايده سن بيورديلر رافع دخى تلويح حضرتدن غافل بى مدافع عنزى ربط وبند ايتدى ودرحال عنز بر اسم اروان
اولوب قرار كاهنده ناپيدا اولديغى مشاهده ايلدى (وفيه) خبر ابن قانعده مرويدركه (فقال رسول الله صلى الله
عليه وسلم ان الذى جاء بها هو الذى ذهب بها) يعنى رافع غيبوبهٔ عنزمعاينه سنده داناى عالمه كشف اسرار ماجرى
بيوروب اول قادر بيچونكه عنزى حالهٔ تشنكيده فرستاده ايلدى اول فرد لايزال بعد اتمام المصالح انى ديده دن نهان
واذهاب ايلدى حاصلى ايجاد واعدام عنز خرق عاده قبيلندن اولديغى ايما ايدر (وقال لفرسه عليه الصلاة والسلام
وقد قام الى الصلاة فى بعض اسفاره) متعلق بقام (لا تبرح بارك الله تعالى فيك حتى نفرغ من صلاتنا فجعله قبلته
فما حرك عضوا حتى صلى رسول الله صلى الله عليه وسلم) مركز محيط نبوت عليه اجلى التحيه بعض غزالرنده نمازه قيام
مراد ايلدكده اسب برق رفتارنه امر ايتديلركه جاى قرارندن انحراف ايتميه وتا نمازدن فارغ اولنجه مركزندن
زائل اولميه ديوب تبريك بيورديلر وجهة مقابله لرنده توقيف دنصكره اسب مبارك برعضوك تحريك ايتميوب مركزنده
قطب اسا ثابت وقبله نماوش برقرار اولدى سلطان عالم صلى الله عليه وسلمك سرطويلهٔ خاصهٔ تملككلرى اولان
اسبان يدى رأس اولوب اتفاقكردهٔ فارسان ميدان سيردركه قاضى بدرالدين بن جماعه سلك نظامه كشيده بيورديلر
* والخيل سكب لحيف سبحة ضرب * لزاز مرتجز وردلها اسرار * اما برهان حلبى بونلردن اون بش
مقدارى مختلف فيها افراس جمله تعداد بيورمشلر * ابلق * ذو العقال * ذو اللمة * مرتجز * مرواح *
سرحان * يعسوب * يعبوب * بحر كميت دخى درلر * ادهم * سبحا * ملاوح * طرف * نجيب (و يلتحق بها

مارواه الواقدى) بكسر القاف قاضى عراق (ان النبى صلى الله عليه وسلم لما وجه رسله الى الملوك فخرج ستة
نفر منهم فى يوم واحد فاصبح كل واحد منهم يتكلم بكلام القوم الذين بعثه اليهم) حضرت داور سريراراى عليين عليه
الصلاة والسلام شش جهات ملوكه سفيران ارسال بيورديغى اثناده بركونده التى قطعه نامهٔ همايون ايله اصحابدن
شش نفر مرد دلاور جوانب مطالبه تطريق قيلنوب روبراه صوب مقصود اولمشلر ايدى ملك حبشه نجاشى يه
عمرو بن اميه وفرمان رواى ام الدنيا مقوقسه حاطب بن ابى بلتعه وعظيم روم هرقله دحية الكلبى وتخت نشين
كسرى خسروه عبدالله بن حذافة السهمى وحاكم دمشق حارث غسانى يه شجاع اسدى وپيشواى يمامه هوذة بن على
حنفى يه سليط عامرى ارسال وفيض اعجاز سرور كائناتله هر رسول مرسل اليهى اولان طائفه نك اسانيله بملكهٔ
تكلم تحصيل ايلديلر (بيت) عجمى اولسه زبان اشناى قوم دكر * رسول اكرمك اعجازيله سفيرانى *
كاوردى پيشكه عزتده كفتاره * ايدردى بره وسنك وشجر سخندانى (والحديث فى هذا الباب كثير
وقد جئنا منه بالمشهور وما وقع منه فى كتب الائمة) معجزات بى غايات حضرتدن نوع مسطور معناسنده اخبار
وآثار طريق متعدده ورودى بسياردر اما صحت ثبوتله شهرتياب اولان اخباردن ايراد وبيان وكتب ائمه ده
اشتهاريافته اولانى ذكرونقل وعيان ايلدك فلله الحمد والمنة

(فصـــــــل)

(فى احياء الموتى) مصدرك مفعولنه اضافتى قيلنمشدر (وكلامهم له وكلام الصبيان) سنا حدتكلمه هنوز بالغ
اولمين كودك (والمراضع) اسم مفعول وعلى القياس جمع مرضع طفل صغير مراد اولنور وبعض شراح شفا على خلاف
القياس جمع راضع ومرضع ايلدم مراد ايتدكارى سنجيدهٔ ميزان قبول اولمزكه خرق عاده غيرمعهود اولور
(وشهادتهم له بالنبوة) وكلام الصبيان اوزره عطفى عطف الخاص على العام قيلنمشدر يعنى فصل معجزات اصل
اول حضرتك مرده بى زنده وموتانك انكه سخن سازاولمرى وسال خرده كودكانك خلاف عاده سخنكو اولوب
صدق دعواى رسالتنه شهادت ايتملرى بياننده در (حدثنا ابو الوليد هشام بن احمد الفقيه) احكام شرعيه وفرعيه ده
متبحر ويا مطلقا علوم شرعيه ونقليه ده ماهر (بقراءتى عليه والقاضى ابو الوليد محمد بن رشد والقاضى ابو عبدالله محمد
ابن عيسى التميمى وغير واحد سماعا واذنا قالوا) فقيه وقاضيان بيوردلر (حدثنا ابو على الحافظ حدثنا ابو عمر الحافظ بن
عبدالبر حدثنا ابو زيد عبدالرحمن بن يحيى حدثنا احمد بن سعيد حدثنا ابن الاعرابى حدثنا ابو داود) صاحب السنن
(حدثنا وهب ابن بقيه) ابو محمد واسطى (عن خالد هو الطحان) بوزطقسان طقوز زده دانهٔ وجودى اسياى فناده افنا
اولدى (عن محمد بن عمرو عن ابى سلمة) فقهاى سبعه دندر (عن ابى هريرة ان يهودية) خيبر ياندن بنى النضير قبيله سنده
زوجهٔ سلام ابن مشكم اولان زينب بنت الحارث (اهدت للنبى صلى الله عليه وسلم بخيبر شاة مصلية) اصلى مصلويه
ايدى بعد قلب الواو ياء ماقبلى مكسور قيلندى (سمتها فاكل رسول الله صلى الله عليه وسلم منها واكل القوم) يعنى زينب
يهوديه پيشكاه سلطان المرسلينه بر كوسفندى كباب وزهرآلود ايليوب برسم هديه اتحاف ايلدكده نبى محترم
واصحاب اكله شروع بيوردقلرنده (فقال ارفعوا ايديكم) حضرت انلره تناولدن كف يد ايله امر ايلدى (فانها اخبرتنى
انها مسمومة) بتحقيق بوشاة مشويه كندونك زهرناك اولديغن خبر ويردى محل شاهد اعجازدر (فمات بشر بن البراء
ابن معرور فى الحال تأثير زهر هلاهل ايله تسليم جان شيرين ايليوب مائدهٔ حياتدن دست شوى اولدى (وقال لليهودية
ما حملك على ما صنعت) حمل مجازمشهوردر فخر عالم صلى الله عليه وسلم يهوديه يه خطاب التفات ايليوب بوامر
فضيحه جسارتنه نه شى سوق ايلدى ديدى (قالت ان كنت نبيا لم يضرك ما صنعت وان كنت ملكا ارحت الناس
منك) يهوديه جواب اداء اولوب بوملاحظه ايله كه اكرسن ادعاء نبوتده مانند صبح ثانى صافى نفس ايسك لاشك
جانب الهيدن ايقاظ وسكاز يان رس اولمز والا فروغ صدقدن عارى ملك ايسك جهانيانى غائلهٔ استيلادن وارسته
وراحتياب قيلام ديدى امدى اول حضرتك درحال حجامت بيورملرى تعليما للامه واستحبابا للمداوا اندر وقبل
الاكل اعلام اولنمديغى على قول نيل شهادت عظمى ايله اكرام اولنمق ايچون اوله (قال فامر بها فقتلت) راوى
بيوردركه شاه سرورسپاه حضرتلرى فرمان ايدوب بارقهٔ شمشير ايله يهوديه كدا ختهٔ بوتهٔ عدم قيلندى (وقد روى
هذا الحديث عن انس وفيه قالت اردت قتلك فقال ما كان الله ليسلطك على ذلك) خبر مشار اليه انس رضى الله
عنه طريقندن نكاشتهٔ صحائف صحيحين اولان روايتده يهوديه سرگرفت جواب اولوب نبى مبعوث بالحق اولميدك
هلاككى مراد ايتمشيدم ديدكده بيورديلركه خداى بيچون سنك سلاطت واذيتكده تمكين ويرميوب بنم اوزريمه سى
تسليط ايتمز (فقالوا انقتلها) صيغهٔ مخاطب وهمزهٔ استفهام ايله وبعض نسخده استفهام تقديرى وصيغهٔ

متكلم ايله ورود يافته در (قال لا) حضار مجلس يا رسول الله بو سليطهٔ بدكارى قتل ايدر ميسز ديدكلرنده قتل
ايتم بيورديلر امدى توفيق بين الروايتين بو وجهله روغا اولور كه اخذ انتقام منافى شيمهٔ كريمهٔ سيد الانام اولمغين
كندو نفس كرامى يچون اولان سوء قصدى مجازاتدن مسلك عفوى اختيار بيوروب انجق بشر رضى الله عنهه قصاصا
يهوديه يى ريان زهرابهٔ شمشير ايتمش اوله واغمهٔ مذهب شافعيه دن بعضلك مادهٔ تسميمده تجويز قصاص ايتملرينك
مرجعى بو ماده در (وكذلك روى عن ابى هريره من رواية غير ابن وهب) ابن بقيه (قال فما عرض لها) فتحتيله ابن
وهب روايتندن غيرى ابى هريره دن روايت اولنوب بيورركه يهوديه يه قتل وصلب ايله تعرض ايتمدى (ورواه
ايضا جابر بن عبد الله وفيه اخبرتنى به هذه الذراع) مؤنث سماعيدر (قال جابر ولم يعاقبها) سنن ابى داودوبيهقى
اولان خبرده كالاول جابر انصارى روايت بيوروب ذيل حديثده صاحب المعجزة والبرهان حضرتلرى بازوى
كوسفند مشويه زهرابهٔ ذائقه سوز ايله الوده اولديغن بكا خبر داده اولدى ديدى راوى بيورركه يهوديه يى قصاص
وقتل ايله معاقبه ايتمدى (وفى رواية الحسن البصرى ان فخذها) فتح فا وكسر خاء معجمه ويا سكونيله مافوق الساق
(كلمتنى انها مسمومة) حسن بصرى قدس سره روايتنده فخر عالم بتحقيق فخذشات بكاكه كوسفند پخته نك
زهرناك اولديغى سويلدى امدى نقل ماسبق ذراعه منافى دكلدركه شايد ذراع وفخذ بالمعيه كويا اوله لر (وفى رواية
ابن سلمة) ابن عبد الرحمن (قالت انى مسمومة وكذلك ذكر الخبر ابن اسحاق وقال فيه فتجاوز عنها) امام اهل مغازى
سيرتنده حرير تحريرى اوزره يهوديه يى عفو ايدوب اول امرده قتل ايتمدى بلكه بشرك وفاتندنصكره قصاص
بيوردى ويا خامهٔ نادره نكار ابن شهاب اوزره بناى رفيع الاركان اسلامه التجاسيله ترك عقاب اولندى
(وفى الحديث الآخر عن انس انه قال فما زلت اعرفها فى لهوات رسول الله) فتحاتيله جمع لهاة اقصاى سقفده
اولان كوشت پاره در اطلاق جزء على الاقل قبيلندن فم مراد اولنور اما تحرير كردهٔ عرضى اوزره صوت مراد اولنمق
ناچسباندر شيخان عليهما الرحمة انس رضى الله عنهدن پهلوزدهٔ فراش تحقيق اولورلر كه نازك نهال حديقهٔ رسالتك
دهان شكر فشانده اثر تأثير سميتى حس ايدر اولوردم ديدى (وفى حديث ابى هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم
قال فى وجعه الذى مات فيه مازالت اكلة) ضم همزه وسكون كافله مقدار ماتؤكل مراد اولنور (خيبر) غير منصرف
مدينهٔ منوره يه قريب ديارك اسميدركه اهاليسى يهود ايدى (تعادنى) ضم تاء مثناة وفتح عين مهمله والف
ودال مشدده ايله (فالان) فتح اوزره مبنى و بغير ال غير مستعملدر زمان حاضر معناسنه (اوان) بمعنى الوقت
(قطعت ابهرى) همزهٔ مفتوحه وموحده ايله افعل تفضيل وزننده داخل ويا متصل قلب بر عرق كبير يا خود حبل
وريددركه انقطاعى هلاكى موجب اولور ويا اكلدر روايتكردهٔ ابن سعد اولان خبر ابى هريره رضى الله عنهده ورود
ايلديكه علهٔ غائيهٔ ترتيب كائنات عليه الصلاة والسلام حضرتلرينك بدن نازپرورلرى آزردهٔ مهرجان سقم
وبوسراچهٔ فانى الطرح مجازيدن ايوان بقا اساس حقيقته ارتحالى اثنالرنده بيورديلر كه خيبرده مقدارا كلم
اولان حالت بكا بودفعه مرة بعد اخرى اوقات معلومه ده عودت ايدر اولدى حالا اولوقتدركه اقمهٔ زهر آلودك
تأثيرى رك زندهٔ كى اولان حبل وريدم بريده ايدر ديدى (وحكى ابن اسحاق ان كان المسلمون ليرون) لام ابتدا ايله وبضم
الياء او بفتحها (ان رسول الله صلى الله عليه وسلم مات شهيدا مع ما اكرمه الله من النبوة) يعنى اصحاب كرام وتابعين
ذوى الاحترام اعتقاد ايتديلر كه جوهر يكتاى ذات ستوده صفات خواجهٔ كائنات حق سبحانه وتعالى نك نبوت
ورسالت مكرمتيله اكرام بيورمسيله احراز رتبهٔ والاى شهادت ايدوب تنكناى بى بقادن فسحت سراى عالم عقبايه
شهيدا سعيدا خرامان اولديلر پس ازان تب محرقه ايله آميزهٔ ذات الجنب عارضه سيله روح روانلرى واصل اعلاى
جنان اولمق روايتنه شهيدا اسمى ومار حلتى نقلى مانع ومنافى دكلدر (وقال ابن سحنون) ضم سين مهمله ويا فتحيله غير
منصرفدر محمد بن عبد السلام التنوخى المالكى (اجمع اهل الحديث ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قتل اليهودية
التى سمته) صاحب السيف والقلم صلى الله عليه وسلم سليطهٔ مسفوره يى سر كوچهٔ حياتدن ازاله بيوردقلرينه ارباب
حديث اتفاق ايلدى هو محمول على آخر امرها فلا ينافى ماورد من عدم التعرض لها فى ابتداء حالها (وقد ذكرنا
اختلاف الروايات فى ذلك عن ابى هريره وانس وجابر) ابن سحنونك دعواى اجماعى غير مسلم اولديغنه اشارت
بيوروب خلافنه داله طرق شتى دن انفاذ كرايلدك بيوردى (وفى رواية ابن عباس انه دفعها لاولياء بشر بن البراء
فقتلوها) اول حضرت يهوديه يى دعواى قصاصه اهل اولان ورثهٔ بشره تسليم بيوروب انلردخى شمشير كلوكيرانش
پاره حواله ايتديلر خفى بيورلميه كه فصل مذكورا حياء موتى وسائره داله اخبارى اخباره منوط ومعقود ايكن
يهوديه نك قتل ويا عفويله مصنف عليه الرحمه نك تطويلى كرچه كريوهٔ صدددن بيرون ايسه ده چندان فوائد فقهيه دن

خالى دكلدر فاول الغيث قطر ثم ينسكب (وكذلك اختلف فى قتل الذى سحره) تسميم حضرتنه اجترا ايدن يهوديه
ماده سى اسا اكا سحر ايدن ساحر وفاجر لبيد بن الاعصم نام يهودينك دخى عفو وقتلى خصوصنده دخى اختلاف
اولندى (قال الواقدى وعفوه عنه اثبت عندنا) واقدى مفسر بيورديلر كه اخذ انتقام شيمهٔ كريمهٔ سيد الانام
حضرتلرينه منافى اولمغين عند اهل السنة والحديث روايةٔ عفوى ثابتتر واقوى دردديلر (وروى عنه انه قتله)
موما اليهدن قتلى دخى مرويدر كتاب الوفاده نكاشتهٔ يراعهٔ ابن الجوزى جوزى بالخير الوفى اوزره زيد بن ارقم رضى الله
عنه بيورركه حضرت فخر عالم صلى الله عليه وسلمه يهود عنوددن برى سحر ايدوب تأثيرى ملال افزاى خاطر انور نبوت
پناهى اولمغين امين السر وحى الهى بالكشاى استعجال وكيفيت سحر برملالى تبليغ واعلام بيوروب درحال صفدر
محارب على بن ابى طالب كرم الله وجهه مسقط سحر اولان محله فرستاده بيوريلوب اول دسيسه اخراج اولندى
هر باركه بر عقده منحل اولوردى واسطهٔ عقد النبيين حضرتلرينك بدن نازكترينلرنده خفت ملال وعلل نمايان
اولوردى (وروى الحديث البزار عن ابى سعيد فذكر مثله الا انه قال فى آخره فبسط يده وقال كلوا باسم الله فاكلنا
وذكرنا اسم الله فلم تضر منا احدا) امام بزار ابو سعيد خدرى رضى الله عنه طريقندن شاة مسمومه خبرين حديث
سابق ماننده ذكر وروايت ايدوب زيد روايتنده نقل ايتديكه سيد عالم صلى الله عليه وسلم انجمن قرتاب حضورده جمع
اولان اصحاب با صفايه امر ايدوب نام حقى ياد برله تناول ايدك بيوروب بزلردخى اشتهاى تام ايله پيرامنكير پيشخوان
نوال اولوب تناول ايلدك بزدن بريزه اول طعام زيان رس اولمدى ديديلر اما حديث سابق الذكروفات بشره بو خبر
مصادم اولمغين منكر اولمسى ابن حجر عسقلانيدن نقل كردهٔ سيوطيدر (قال القاضى ابو الفضل) مصنف رضى الله عنه
(وقد خرج حديث الشاة المسمومة اهل الصحيح وخرجه الائمة وهو حديث مشهور واختلف ائمة النظر فى هذا الباب
فمن قائل يقول هو كلام يخلقه الله تعالى فى الشاة الميتة) بالتشديد والتخفيف (والحجر والشجر) وحروف هو كلام قولى
اوزره معطوفدر (واصوات) كيفية مخصوصه ايله تكيف وجسمدن ظاهر اولان هوادركه مجموعى مخارج حروفه
صاحب ظروف اولور (يحدثها الله) تلك الحروف (فيها ويسمعها) بضم المثناة التحتية (منها) اى من تلك الاجسام
(دون تغيير اشكالها ونقلها عن هيآتها) حاصل كلام مهرهٔ فن كلام اجسام غير ناطقه ده خلق وايجاد نطق وكلام
بخشنده كريوهٔ اختلافه روان اولديلر انلردن بعضيسى بيورمشلركه او بر كلام لفظى ونفسى بالاشترا كدركه كوسفند
مرده وسنك ودرخت اساجادانده حضرت پادشاه جهان افرين خلق بيورردخى نيجه حرف وصوتدركه اجسام
بلا حياتده ايجاد ايدوب صورت وهيئة اجسامى تغيير وسيماى اصليه سندن تبديل ايتمكسزين تلك الاجسامدن
اسماع ايلدى ديديلر (وهو) عدم ماذكر (مذهب الشيخ ابى الحسن الاشعرى والقاضى ابى بكر الباقلانى) المالكى
حاصلى امامان همامان عندنده مرده تنانده خلق كلام حياته مشروط دكلدر ارباب البابه نهان دكلدركه كلام
شاة ميته سلام حجر وشجر جنسندن اولوب على ماساقه المصنف رحمه الله احياى موتى يه مستند اولمغه صالح وشايان
دكلدر (وآخرون ذهبوا الى ايجاد الحياة بها) اولا ثم الكلام بعده (وحكى هذا ايضا عن شيخنا ابى الحسن) ضمير بارز
شيخنا اهل سنته راجعدر وشيخ ايله مسن واستاد مراد اولنور مصنفك اندن تلمذى وادراك زمانى فهم اولنميه
والحاصل بنه اهل سنتدن نيجه لر قبل صدور النطق والكلام اجسامده اشتراط حياة وخلق وايجادروحه ذاهب
اولديلر وكماسبق نقل مذكور اشعريدن مرويدر (وكل محتمل) ولزوم وعدم حياة عقلا مجوزدر (اذ لم يجعل الحياة
شرطا لوجود الحروف والاصوات) لكن حروف وصوتك وجودنه حياتى شرط قيلمديغمز حالده يحتمل كه اجسامده
حيات خلق ايده ويا خلق حيات ايتمكسزين انطاق بيوره حرف وصوت وجود وعدمى شرط اوليه (اذ لا يستحيل
وجودها مع عدم الحياة بمجردها) مجرد عدم حيات ايله حروف واصواتك وجودى عقلا مستحيل دكلدر ممكندر
(فاما اذا كانت عبارة عن الكلام النفسى فلا بد من شرط الحياة لها) وقتا حروف واصوات كلام نفسيله معتبر
اولديغى حالده بهر حال اجسامده وجود حيات لازمدر (اذ لا يوجد كلام النفس الا من حى خلافا للجبائى) رئيس فرقهٔ
معتزله ابو على بن محمد البصرى (من بين سائر متكلمى الفرق فى احالة وجود الكلام اللفظى والحروف والاصوات الا
من حى مركب على تركيب من يصح منه النطق بالحروف والاصوات) زيرا كلام نفسى زنده نك غيريده ناياب اما كلام
لفظيده حيات شرط دكلدر واهل سنة وسائر فرق كلاميه بيننده ابو على جبائى تفرد وذلك القول خلافنه راهى
اولمشدركه كلام لفظى وحروف وصوت بحسب الصوره حياتله قائم وحروف واصواتله نطق شاننده وآلهٔ ناطقه
متصور اولان حيك غيريده محال اولمسنه ذاهب اولدى (والتزم ذلك فى الحصا والجذع والذراع وقال ان الله تعالى
خلق فيها حياة وخلق لها فما ولسانا وآلة امكنها بها من الكلام) يعنى كلام حصاة وحنين جذع وزهر آلود ذراعك

سخنکوی وناطقه پردازاولمرنده جبائی التزام تکلف ایلیوب حق سبحانه وتعالی اجسام مذکوره ده حیات خلق
ایدوب دهان ابداع وانشاوزبان ایجاد بیورروب کفتاره مکتیاب ایلدی دیو تکلفانه اقدام ایله زعمنجه قول
مسبوقن تأیید ایلدی اما خبط عشوا ایتمکین مصنف علیه الرحمه ردنه اشارت بیوررکه (وهذا) بلا بینة اعضا
وجوارحدن ادعاء جبائی اولان قضیهٔ نامرضیه (لوکان) خارجده وقوعی ثبوت یافتهٔ تعین اولیدی (لکان نقله
والتهمم به اکد من التهمم بنقل تسبیحه او حنینه ولم ینقل احد من اهل السیر والروایات شیأ من ذلك) حصائك کف
کریم نبی رحیم صلی الله علیه وسلمده فقط سبحه شمارتهایسل وجذعك جزع وحنینی نقل وسردنه توغل واهتمامدن
ایسه انلرده ایجاد اولنان حیات وخرق جارحه یی روایت وسرد قصه ایله اعتنا اهم واکد ایدی مع هذا نقله فن سیر
ومهرهٔ ارباب اثردن برفرد دوباده دهنکشای روایت اولمدی (فدل علی سقوط دعواه مع انه لاضرورة داعیة الیه
فی النظر والله الموفق) امدی عدم نقل عدول جبائینك بطلان مدعاسنه دلالت ایلدی مع هذا امور معقوله ده فکر
ونظره الجا ایدرضرورت نایاب اوله زیرا مقام مقام خرق عاده در بوایسه علی وفق القدرة والارادة جاری اولوروهو
علی کل شیء قدیر وهو الموفق لاسوا ید الله علی الجماعة ومن شذ شذ الی النار (وروی وکیع) فتح واو وکسر کافله ابو
سفیان بن الجراح وقد تقدم ترجمته (رفعه) بالنصب (عن فهد بن عطیة ان النبی صلی الله علیه وسلم اتی بصبی قد شب)
ای صار شابا (ولم یتکلم قط فقال له من انا فقال انت رسول الله) وکیع علیه الرحمه فهد بن عطیه دن رفع رقعهٔ روایت
اولورکه سلطان سریر لی مع الله صلی علیه الاله حضور دولتنه حد شبابه سن وسالی رسیده برکودك اخرس احضار
اولندیکه اصلا تکلم ایتمز اول حضرت صبی یه توجه وبن کیم دیو تفوه بیوردقده انطاق حقله کفتاره کلوب
سن فیاض مطلق جل شانه حضرتلرینك پیغمبریسك دیو تصدیق نبوت ایلدی (وروی عن معرض بن معیقب) ضم
میم وتشدید راء مکسوره ایله ومعیقب بالتصغیر یا بین ایله ویا اسقاط ثانیه ایله در (رایت من النبی صلی الله علیه وسلم
عجبا جیء بصبی یوم ولد فذکر مثله) معرض رضی الله عنه بیوررکه سفر جلیل الاثر حجة الوداعده حضرت پیغمبر انس
وجان حضرتلرندن برامر عجیب مشاهده ایلدم هنوز رحم مادردن پانهادهٔ کهوارهٔ وجود برصبی کتوروب یلوب امضا
کردهٔ قاضی بی علت اولان سجل نبوتك تثبیت مضمون صحت لزومی ایچون استنطاق ایتدکلرنده طفل یکروزه وشیر
خواره تصدیق رسالتیله علی ملاء الناس شیرین ادای ناطقه وفصیح لهجهٔ شهادت صادقه اولغین طرف شفقت فرمای
عالم صلی الله علیه وسلمدن التفات تامه مظهر اولدی (وهو حدیث مبارك الیمامة) بالتبرك مبارکه نسبتله حدیث
مبارك الیمامه ایله شهامدرز برازبان معجز بیان نبوتدن صبی یه بارك الله فیك دعاسیله تبریك صدوریافته درو یمامه
اعمال یمندن برمحله علمدر (ویعرف بحدیث شاصونة) شین معجمه والف وصاد مهمله ایله (اسم راویه) ابو محمد بن عبید
الیمامی (وفیه فقال له النبی صلی الله علیه وسلم له صدقت بارك الله فیك ثم ان الغلام لم یتکلم بعد) مبنی علی الضم (حتی
شب فکان یسمی مبارك الیمامة وکانت هذه القصة بمکة فی حجة الوداع) بوخبر معجز اثر راویسی شاصونه نامیله
مشتهر درکه درج خبرده حضرت سید بنی آدم صلی الله علیه وسلم اول طفل مبارك قدمه دعا وتبریك ایلیوب بعدذا
سرحد تکلمه رسیده اولنجه سخنساز اولمدی وتیمنا بدعائه صلی الله علیه وسلم مبارك الیمامه نامیله بنام قیلندی
قصهٔ معجز حصهٔ سلطان قلمرو عرب وعجم حضرتلرینك آخر حجلری اولان سال خجسته فالده مکهٔ مکرمه ده
وقوع یافته در خصایص کبری ده رقزدهٔ کلك سیوطی علیه الرحمه درکه حدیث مبارك الیمامه حجة الوداعده
اشتهار یافته وپیوستهٔ نصاب صحت وحسندر اما شارح دلجی تبعا لابن دحیة موضوعیتنه رقمکش اولدیغی غیر
مسلمدر سرحد تکلمه بالغ وهنوز رسیده اولمدین کهوارهٔ وجودده غنچه مثال نطقله شکفته اولان اطفال شیر
خوار اون برعدد شمار اولندیغی سیوطی قدس سره ابیاتندن مستبین اولور (نظم) تکلم فی المهد النبی محمد *
ویحیی وعیسی والخلیل ومریم * ومبری جریج ثم شاهد یوسف * وطفل لذی الاخدود یرویه مسلم *
وطفل علیه مر بالامة التی * یقال لها تزنی ولا تتکلم * وماشطة فی عهد فرعون طفلها * وفی زمن
الهادی المبارك یختم (وعن الحسن ان رجلا اتی النبی صلی الله علیه وسلم فذکر له انه طرح بنیة له) تصغیر بنت
(فی وادی کذا فانطلق معه الی الوادی ونادا ها باسمها یا فلانة اجیبی باذن الله تعالی فخرجت وهی تقول لبیك وسعدیك
فقال لها ان ابویك قد اسلما فان احببت ان اردك علیهما فقالت لا حاجة لی فیهما وجدت الله خیرا لی منهما) حسن
بصریدن مرویدرکه برکسنه مجلس سروش خدم رسالته جبین سای ضراعت اولوب هنوز شیرخوار دختر جکر
خلاف وادیه افتادهٔ غائلهٔ هلاك اولمشدر دیو یاد وناله وفریاد ایلدی حضرت دستکیر بیچاره کان حریم ماتمزده ایله
معیت وادی معهوده سایه انداز رحمت اولوب ای فلانه باراده الله الحکیم زنده اولوب بکا اجابت ایله دیو لب جنبان

ندا اولدقده دختر مرده زنده لبیك وسعدیك دیه رك حضور باهر النشریفه اماده اولدقده ای دختر پدر ومادرك
شرفیاب اسلام اولدیلر اکر دیلرسك استقرار حیاتله سنی والدینکه رد ایده یم دیو بیوردقلرنده ابوینه رجعتی تمنی ایتمم
درکاه کبریاده نائل اولدیغم خیر وبر انلردن بکا بهتردر دیدی ان صح الخبر اطفال مشرکین عالم برزخده غیر معذبین
اولملرینه دلیل صریحدر ودرج حدیثده احیاء موتی وکفتار مرده ونطق طفل سال خرده نیجه کهردانهٔ معجزات
مندرجه اولور (وعن انس ان شابا من الانصار توفی وامه عجوز عمیاء فسجیناه وعزیناها فقالت مات ابنی) استفهام
مقدر رجه ایله (قلنا نعم فقالت اللهم ان کنت تعلم انی هاجرت الیك والی نبیك) هجرت بردیاردن اخره انتقالدر پیره زنك
انصاری یه اولدیغی کلام هجرت منافی دکلدر شاید مسافهٔ بعیده ده ساکنه ایکن نقل رخت مهاجرت ایتمش اوله
وان کنت تعلم عبارتنده شك وریب توهم اولنمیه مطلقا بنم هجرتمه داناسن دیمکدر وهجرت الی الله ورسولنه هجرتدر
والا این ما کان العبد فالله معه (رجاء) منصوب ومفعول له (ان تعیننی علی کل شدة فلا تحملن علی هذه المصیبة)
والحاصل بیهقی وابن عدی انس رضی الله عنه طریقندن رایت افراز روایت اولورلرکه انصاردن برشاب جرعه کش
پیمانهٔ اجل اولدی ومادری نابینا بر پیره زن وضعیفه ایدی چشم وروی متوفا پوشیده قیلنوب مادر ماتمزده سن تعزیه
ایلدك اول زن بیچاره پرسش خبرجان کذار اولوب بنم فرزندم پیمانه چش زهرابهٔ مرك اولدیمی دیدکده بلی دیدیك
اول خاتون درکاه چاره سازه توجه ایدوب الها کرمکارا چون بوضعیفه حضرتکه ورسولکه هجرت ایتدیکی معلوم
حضرتکدرکه مهاجرتم هر امور طاقتشکنده بکا اعانتك رجاسیله در نایابی نوردیدهٔ جسم خالنده نوردیدهٔ جام
قندی المن بکا تکلیف بیورمه دیدی (فما برحنا حتی انکشف الثوب عن وجهه فطعم وطعمنا) راوی خبر بیوررکه
بز هنوز مقرمزدن دور اولمدین مرده پوشیده یی چهره سندن رفع ایدوب حیات تازه بولوب طعام تقدیم
اولندی شاب مذکور وبزلرتنا اول طعام ایلدك رقزدهٔ کلك ثقاتدرکه شاب معهود پیغمبر صاحب مقام محمود صلی الله
علیه وسلم وفاتنه دلشیر برزند کانیده جانشین اولدی امدی اول حضرتك نام نامیسنی یادبرله دعا مردهٔ احیا
ایلدیکی معجزهٔ باهره لرندن معدوددر وبه اشار البوصیری * لو ناسبت قدره آیاته عظما * احیی اسمه حین یدعی
دارس الرمم (وروی عن عبد الله بن عبد الله الانصاری کنت فیمن دفن ثابت بن قیس وکان قتل بالیمامة) یمامه بلد
مسیلمة الکذابدر (فسمعناه حین ادخلناه القبر یقول) سمعنا کلامه تقدیریله مضاف محذوفدر تحریر کردهٔ ابو علی
فارسی اوزره لفظ سمع غیر مسموعه تعدی ایدرسه مفعولنه تعدیه ایدر پس ازان مفعول اول ضمیر وثانی یقول
قولیدر وجمله حالیه ویا مستأنفه در (محمد رسول الله وابو بکر الصدیق) مبتدأ وخبر ای کامل التصدیق والصدق (عمر
الشهید عثمان البر الرحیم) قاتل عمر بن الخطاب ابولؤلؤ نام کافر بدنهاد مجوسی اولمغین عمر رضی الله عنه شهادت
کامله ایله شهرتیابدر (فنظرنا فاذا هو میت) امام بیهقی عبد الله الانصاری رضی عنه الباری جنابلرندن بووجله
لآلی فشان روایت اولوب مومی الیه حضرتلری بیوررکه ثابت بن قیس بن مالك زهیر بن امرئ القیس یمامه محاربه
سنده پیالهٔ شهادتی نوش ایلدکده آنی متواری کنج لحد ایدنلردن ایدم اثنای ادخال قبرده ثابت رضی الله عنهك کلام
لؤلؤ نظامی بووجهله کوشزدمز اولدیکه حضرت مصطفی رسول خدا وابو بکر الصدیق کامل التصدیق وفاروق
منیع الجناب رتبهٔ شهادتله شرفیاب وجناب عثمان صاحب کرم ورأفه شیم ومنبع احساندر دیو ادا ایدر پس بعد
الموت کفتار عالی رفتارك ثبوت حیاته استدلال ایتمشیدك چون وجود بهبود ثابته نکاه ایلدك بغتة علی حاله
میت اولدقلری مشهود باصرهٔ یقینمز اولدی بیوررلر براعه کذار مهرهٔ فن سیر درکه ثابت بن قیس ثابت کنجینهٔ لحد
اولدقدنصکره رفقاسندن بری عالم خوابده مشاهده ایدوب ثابت آنی بعض ممالیك وعبیدنی بند رقیتدن ازاد ایتمه سنه
توکیل وتوصیه ایدر چون خوابدن بیدار اولوب دار الخلافه یه روان وحضرت صدیق رضی الله عنه جنابنه واقعه یی
بیان ایتدکده تصدیق بیورروب علی وجه الثبوت وصایای ثابتك تنفیذنه فرمان ایلدی مع هذا شریعة غرای احمدیه
صلی الله علیه وسلمده بعد الموت برفردك وصیتی تنفیذ اولنمیوب انجق شهید مشار الیهك حقنده تخصیص بیورلدیغی
اغرب واقعاتدندر (وذکر) بالبناء للمجهول (عن نعمان بن بشیر) بعد الهجرة مهد وجوده ابتدا تشریف وحضرت
صدیق اکبره اول بیعت ایدن صحابی انصاریدر التمش درت سال هجریده حمص قرینده روبراه علیین اولمشدر (ان زید
ابن خارجة) او حارثه (خر میتا) خر یرحال قیامده ساقط اولمقدر که انکله صدا حس اولنه (فی بعض ازقة المدینة)
جمع زقاق بمعنی الطریق (فرفع وسجی) بصیغة المجهول (اذ سمعوه بین العشائین) اذ مفاجاة فبینما هو کذلك
تقدیرنده در وعشائین علی وجه التغلیب بین المغرب والعشاء مراد اولنور (والنساء یصرخن حوله یقول) سمعوه
قولنه مفعول ثانی وجملهٔ حالیه ویا مستأنفه در (انصتوا انصتوا) مقول قول وتکریر برای تأکیددر (فحسر عن

وجهه فقال محمد رسول الله النبی الامی وخاتم النبیین) ای آخرهم بعثا (کان ذلك فی الکتاب الاول ثم قال زید) رضی الله عنه (صدق صدق) صیغ ماضیله ضمیر رسوله راجعدر (وذکر ابا بکر وعمر وعثمان ثم قال السلام علیك یا رسول الله) فی الاصل سلمت سلاما دیمکدرکه مصدر فعل مقامنه قائم ومعرف باللام اولدیغی انواع سلامك استغراقنه دلالتدر (ورحمة الله وبرکاته) رحمت انعام واحسان معناسنه درحدیث تشهدده ورودی اوزره اول حضرته رحمتله دعایه اشارت روینما اولورامابعضیلر خلافنه راهی اولمشلردر وبرکات جمع برکه خیر الهی وکثرتندن کنایه اولور (ثم عاد میتا کما کان) حاصل خبر معجز اثر نعمان بن بشیر رضی الله عنهدن روایتکرده طبرانی وابو نعیمدرکه زید رضی الله عنه بعض سوق طیبهٔ منوره ده فجاة تسلیم روح ایتدیکی حالده قتادهٔ روی زمین اولدقده چارسودن منزلنه رفع ونقل اولنوب پوشیده روقیلندی چون بو حال اوزره قرار ایدوب بین العشائین پیرامننده زنان وعیالی کریان اولدقلری حالده قرع دریچهٔ سامعه لری اولدیکه زید انلره خاموش اولك سکوت ایدك دیو امر ایدوب ناطقه پرداز اولدیلرکه حضرت احمد مجتبی پیغمبر مولی ونبی امی نعوت جلیله سیله منعوت وبعثا اخر پیغمبراندر بو وجهله نعت ووصفی نکاشتهٔ لوح محفوظ وکتب پیشینده ثبوت یافتهٔ تعیندر بعد ذا رسول خدا تبلیغ رسالتده صادق وراستدر دیوب صدیق وفاروق وذاالنورین حضراتنی یاد ایلدی بعدما حضرت مصطفی علیه السلام والتحایا جانبنه سلام ودرود وتحایا ایلایب جنبان سلام اولوب کالاول میت اولدیغی حالته عودت ایلدی امدی فصل مشار الیه اول حضرتك مرده لری احیا وانطاق معجزه لریله معقود اولوب جملهٔ امتدن زید بن حارثه کرامتن نقل بیورملری کرامات امهٔ مرحومه انوار معجزات سلطان رسالتدن مقتبسه اولمغین جملهٔ کرامات حضرته منوط اولمق حیثیتیلهدر والله ولی التوفیق

فصــــل

(فی ابراء المرضی) ابراء زوال مرض وحصول شفا واصل بره وبراءت امرمستکرهدن تبری وتفصیدر ومرضی جمع مریض (وذوی العاهات) جمع عاهت ای الافت کاهی امراض مزمنه یه تخصیص اولنوب کاهی حمیات وغیر مزمنهٔ علله اطلاق اولنور وشال وعرج امثالی بعض اعضایه عارض اولان عارضه یه وبعض خلقی اولان درد وعلته عاهت تسمیه اولنور بو مقامده عطف مترادفین قصد اولنمز (قال اخبرنا ابو الحسن علی بن مشرف فیما اجازنیه وقراءته علی غیره) تقدم معنی الاجازة (قال ابو اسحاق الحبال) حاء مهمله وباء موحدهٔ مشدده ایله (حدثنا ابو محمد النحاس حدثنا ابن الورد) راوی سیرة ابن هشام اولان عبدالله بن جعفر (عن البرقی) ابو سعید عبد الرحیم البغدادی (عن ابن هشام) صاحب السیر والانساب عبد الملك بن هشام نحوید رسنه ثلاث عشره ومأتینده متواری خاك پاك اولمشدر (عن زیاد البکائی) موحده وتشدید کاف ایلهدر بیعة بن عامر بن صعصعه در وزمان طفولیتده پدرین مادری اوزره درکار کوروب فریاد وزاریله پدرم والده می هلاك ایده یوردیو کریه ایلدیکی اجلدن بکائی لقبیله بنام اولدیلر بوزسکسان اوچده عازم دار السرور جنان اولمشدر عفا الله عنه (عن محمد بن اسحاق) صاحب المغازی والسیر (قال حدثنا ابن شهاب) محمد بن مسلم بن عبیدالله الزهری (وعاصم بن عمر بن قتادة) ابن النعمان بوزیکرمی تاریخنده مجهول التحدیدا اولدیلر (وجماعة ذکرهم) ضمیر فاعل ابن شهابه عائد اولور (بقضیة احد بطولها) باء بقضیه یعنی فی ذکرفعلنه متعلق اولور (قال وقالوا) طریق اخر اسحاق ایله مصنف علیه الرحمه اسناد ایلدیکی خبر روایتنده بیوردیلر (قال سعد بن ابی وقاص ان رسول الله صلی الله علیه وسلم ایناولنی السهم الذی لا نصل له) فتح نون وسکون صاد مهمله ایله پیکان تیر (فیقول ارم به) امر من الرمی وضمیر به سهمه راجعدر نشانه تقدیر کلام فیرمی ویقتل من اصابه السهم دیمك اولور (وقد رمی رسول الله صلی الله علیه وسلم یومئذ عن قوسه حتی اندقت) قوس مؤنث سماعیدر (واصیبت) بناء مجهولله (یومئذ عین قتادة بن النعمان حتی وقعت علی وجنته) اعلا خد ویا جملهٔ خده اطلاق اولنور (فردها رسول الله صلی الله علیه وسلم فکانت احسن عینیه) تیر انداز برا ختصاص سعد بن ابی وقاص شقه کشای روایت اولورکه روز جکر سوز احدده شاه سریر اصطفا صلی الله علیه وسلم بکابر نیجه کز تیر بی پیکان اعطا بیوروب جانب کفاره رمی ایتمکله فرمان بیوروب بندخی بی دربی طرف دشمنانه اجالهٔ نبال ایتدیکمده سینهٔ اعدایی غربال مزرعهٔ هلاك ایدردی واول روز مشرك سوزده حضرت فخر عالم بالذات کمان قوس نشانلرندن بی شمار مرغ چو بینه کشاد وبروب کمان عنبر نوازلری شکست اولنجه ناوك انداز اولدیلر واوکون اثنای قتالده قتاده رضی الله عنهك دیدهٔ جهان بیننه چشم زخم ایام اصابت ایدوب برخدنك سر تیز خاتم حدقه سی مرنکین زجاجی هفت تویدن تهی اولوب مردم دید عالمیان علیه الصلاة والسلام حضورنه چشم زخم یعنی بکاغی اوزره

قتاده اولمش کادی اول حضرت چشم بیرون قتادهٔ قتاده یی خانهٔ حدقه سنه وضع ایدوب فی الحال برج جمالنده مانند کوکب فروزان وکنهٔ چشم صحیحدن احسن اولدیغی میزان اعتبارده لمعان ایلدی مرویدرکه عاصم بن عمر ابن قتاده جناب عمر بن عبد العزیز رضی الله عنه حضورنه تشریف ایلیوب شان عاصمدن استعلام بیوردقلرنده نوادهٔ قتاده اولدیغن بدیهة بو ابیاتله خلیفه حضرتلرینه اعلام ایلدی (بیت) انا ابن الذی سالت عن الخد عینه ✻ فردت بکف المصطفی ایما رد ✻ فعادت کما کانت لاول امرها ✻ فیا حسن ما عین ویا حسن ماند ✻ وحضرت سید الابرار خیل انبیا علیه التحایانك اقیسهٔ مبارکه لری تسطیر ارباب سیر اوزره شش عدددر ✻ روحا ✻ صفرا ✻ بیضا ✻ زورا ✻ سداد ✻ کتوم ✻ روز احدده شکست اولان کمان کتوم نام قوس اولدیغی بیکاندر (وروی قصة قتادة عاصم بن عمر بن قتادة) قصهٔ قتادهٔ چشم قتاده یی نبیره لری عاصم دخی روایت ایلدی (ورواها ابو سعید الخدری عن قتادة) زیرا ابو سعید وقتاده لام برادران ومادرلرینك ایکی نور دیده لری ایدی شراحدن بعضیلر خدنك بلا کفارله قلع اولنان قتاده نك دو چشم جهان بینلری اولمق اوزره روایت ایتمشلردر اما وفیه نظر قتاده رضی الله عنه تاریخ هجرت علیه نك یکرمی اوچنده عالم فنادن اغماض عین ایدوب جانب بقایه دیده کشا اولدیلر حضرت فاروق اعظم غین جمع مسلمینده نمازین قیلدیلر (وبصق علی اثرسهم فی وجه ابی قتادة) فی ظرف لغودر بصق فعلنه متعلق اولوب سهمدن حال ویا صفت اولور (فی یوم ذی قرد) فتحتین ویا ضمتین ایله خیبر جانبنده مدینهٔ منوره یه یکروز ودوشب مسافه آبك اسمیدرکه اول محلده غزا اولندی وغزوة الغابه ایله دخی بنامدر زمان وقوعنده اصحاب سیر مختلفة الارا اولوب حنیندن صکره وخیبردن اول ویا بعد الحدیبیة او قبلها ویا سال ششم هجریده وقوع یافته دیمشلر وباعث غزا اودیکه لقاح خاصهٔ نبوی ابن ابی ذر نظارتلریله رعی اولنوب عیینة الفزاری چهل نفر سوارله کلوب ابن ابی ذری قتل وچند عدد لقاح خاصه یی بادیهٔ انتهایه سوق ایتدکاری خبری سامعه گذار سید الاخیار اولدقده یا خیل الله ارکبی نداسی صماخ مهاجرین وانصاره اسماع بیوردقلرنده بشیوز سوار کافر شکار ایله عقبلرندن پرکشانیدهٔ شتاب اولوب اون نفری استنقاذ وباقیسی سك بصحرا قیلمشیدی (قال ابو قتاده فاضرب علی) بقال ضرب الدهر ای الم (ولا قاح) یعنی ابو قتاده حارث بن ربعی الانصارینك ذی قرد نام غزاده روی پرنورنه اصابت ایدن زخم خدنك اوزره اول طبیب علة کربت علیه اسنی التحیه حضرتلری لعاب دهن پاکیله مرهم نه اولمغین دواء برء الساعه اولوب ابو قتاده بیوررکه اثر جرح سهم قطعا بی دردناك ایتمیوب جراحتدن دخی دم وریم پدید اولمدی بیوردیلر (رواه البیهقی وروی النسائی) صاحب السنن ابو عبد الرحمن احمد بن شعیب ونسا اسم بلده در نسبتده نسوی دخی دینلور فی سنة ثلاث وثلثمائة مکهٔ مکرمه ده دفین خاك عطرناك اولمشدر اصحاب سننده نسائی علیه الرحمه دن غیری ثلاثمائه حدودنی تجاوز ایتمش نایابدر (وعن عثمان بن حنیف) ضم حاء مهمله ایله مصغردر (ان اعمی) اسمی نامعلوم (قال یا رسول الله ادع الله لی ان یکشف عن بصری) کشف ایله تعبیر ازالهٔ غطا مراد اولنور شاید بصرنده غشاوه ویا جلد رقیق اولوب ازاله سی مطلوب اوله (فقال له انطلق فتوضأ ثم صل رکعتین ثم قل اللهم انی اسالك واتوجه الیك بنبیك محمد نبی الرحمة) بدل ویا عطف بیان جناب حقه مناجات وخطابدن صکره رسول الله صلی الله علیه وسلمه خطابه التفات بیوررزیرا وصلهٔ فیض خدایه واسطه حضرت رسول الثقلیندر (یا محمد انی اتوجه بك الی ربك ان یکشف عن بصری) عثمان بن حنیف رضی الله عنه طریقندن روایتکردهٔ امام نسائیدرکه برشخص نابینا حضرت سید الوری علیه التحایادن استدعا ایدوب یا رسول الله بنمچون درکاه کبریایه توجه ایله که چشم بی بصرمدن غشاوه زائل اولوب بینا اولم دیو چهره سای نیاز اولدقده وار ابدست الوب دو رکعت نماز حاجت تحریمه بند قیام اول بعد ذا بو شکر پارهٔ دعا ایله لب جنبان نیاز اولکه آلها حضرتکدن طلبکار حاجتم و پیغمبرك محمد نبی الرحمه صلی الله علیه وسلم جنابنه توسل ایله حضرتکه متوجه ام یا محمد یا رب کریمدن درخواست اولدیغم حاجتك حصولپذیر اولمسنه جنابکله حقه توسل ایده رمکه مانع رؤیت حجاب بصرمی رب جلیل رفع وازاله ایلیه دیو بو دعاء مستجابه یی اعمایه تعلیم بیوروب نابینا دخی خلوص تامله دعایه درکار وانجام ثنایی (اللهم شفعه فی) فقره سیله ختم ایلدی ای اقبل شفاعته فی حقی (قال فرجع وقد کشف الله تعالی عن بصره) عثمان راوی بیوررکه وقتا اعما منزلنه رجوع ایلدی قادر بیچون انك بصرندن غشاوه یی کشف وازاله ایلدی امدی بو دعاء جلیل الاثر ذوی الحماد بجه داروی برء الساعه وسبب حصول مرام وظفر اولدیغن ارباب سیر نقل وروایت بیورمشلردر (وروی) بناء مجهولله مفسر واقدی وابو نعیم علیهما الرحمه عروه رضی الله عنه طریقندن روایت ایدرلر (ان ابن ملاعب الاسنه) موصی الیهك اسم وترجمه سی نایاب اما والدی عامر بن مالك رضی الله عنهدر واسنه جمع سنان ظرف نیزه ده اولان پیکاندر ملاعب

الرماح معناسنه (اصابه استسقاء) دشوار علاج اولان داء عضالدر (فبعث الى النبي صلى الله عليه وسلم فاخذ بيده
حثوة) فتح حاء مهمله وسكون مثلثه ايله بر كفه خاك (من الارض فتفل عليها ثم اعطاها رسوله فاخذها متعجبا
يرى) بصيغة المعلوم او المجهول (ان قد هزئ به) بالوجهين وضمير رسول ويا مرسله ارسالى محتملدر (فاتاه بها وهو
على شفا) فتح شين معجمه وفا ايله مقصور في الاصل كنار چاه ووادى بعده ذا قرب موتدن كنايه در وجملهٔ حاليه (فشربها
فشفاه الله تعالى) الفاظ مذكوره ده تجنيس بديع هويدادر يعنى ابن ملاعبه مرض استسقا عارض اولوب طبيب
دار الشفاى حكمت عليه اسنى التحيه حضرتلرينه بعث قاصد برله جوياى دوا اولوب تخت نشين سرير لولاك زمينيدن
بر قبضه خاك الوب ريق پاكن انك اوزرينه بزق ايدوب اول مرهم جليلى قاصد عليله اعطا بيورديلر قاصد
دخى استغراب ايدرك اول ترابى الدى واستهزا ايتدى ظن ايلديكه بر قانون اطبا خاكله استسقايه تداوى جائز
اولميوب موجب ترقىء علت اولان ترابله علاج چارسوى اعتبارده ناروا ج اولمق زعميله جانب بيماره رسيده ايلديكى
حالده ابن ملاعب كنار مغاك هلاكه مشرف بولوب اول تراب مستطابى آبله نوش ايلدى درحال شفا ياب اولوب
حضرت حكيم بى علت جل شانه اكه صحت تامه ارزانى بيوردى (وذكر العقيلى) بالتصغير صاحب كتاب الضعفاء
حافظ ابو جعفر محمد بن عمرو مكيدر اوچيوز يكرمى ايكيده سراى فانيدن دار النعيم جاودانى يه رحلت بيورديلر
(عن حبيب) فتح حاء مهمله ويا ضم معجمه ايله (ابن فديك) دال مهمله ايله (ويقال فويك) واو مفتوحه ايله مصغردر ذكره
الذهبى فى الصحابة (ان اباه ابيضت عيناه) عمادن عبارتدر (فكان لا يبصر بهما شيأ فنفث رسول الله صلى الله عليه
وسلم فى عينيه فابصر فرأيته يدخل الخيط فى الابرة وهو ابن ثمانين سنة) حافظ عقيلى عليه الرحمه حبيب رضى الله عنه
طريقندن سرمه كش چشم روشناى روايت اولور كه پدرى فويك دو چشم جهان بيننه پردهٔ سفيد چكوب
نظردن عاطل اولدقده انسان عين عالم صلى الله عليه وسلم اكه نگاه التفات بيوروب ديده لرينه ريق مباركن تفل
ايلدى درحال اول سرمهٔ روشناى اعجاز ايله بينا اولدى راوى خبر بيورر كه پدرم سكسان ياشنده ايكن قوة نور
بصر ايله رشته بسوزن قيلديغن معاينه ايلدم مع هذا سن هرمده بلا عارضة بصره ضعف طارى اولمق روشندر
(وروى) فعل مجهول (كلثوم بن الحصين) ضم حاء مهمله وفتح صاد ايله مصغر حصن اصحاب شجره دن ابو رهم الغفارى
رضى عنه البارى در (يوم احد فى نحره فبصق رسول الله صلى الله عليه وسلم فبرئ) روز وغاى احدده جناب كلثوم رضى
عنه الحى القيوم زخم خدنك دلدوز مشركين ايله كلوسنده حبل وريده متصل جاى خطرناكدن مجروح اولوب
طبيب بيماردلان امت عليه اسنى التحيه كردن كلثومده اولان يارهيه مبارك دهانى يارندن بر پاره سورمكله علاج
برء الساعه اولوب درحال شفاياب اولدى اصحاب سنن بو خبرى تخريج بيورمدقلرى اتفاق كردهٔ شراح شفادر (وتفل
على شجة) فتح معجمه وتشديد جيمله زخم روى وسر (عبد الله بن انيس) مصغر ابن سعد بن حرام الجهنى الانصارى
(فلم تمد) ضم مثناة فوقيه وكسر ميم وتشديد دال مهمله ايله مشكين نفسان اصحاب تخريجدن امام طبرانى روايتى
اوزره عبد الله رضى عنه الاله جنابنك سر دوتمندنده اولان زخمه سورپا كندن تفل ايدوب سيلان قيح منقطعه
وعلاج پذير اولدى (وتفل فى عينى على يوم خيبر وكان رمدا فاصبح باريا) نكاشتهٔ صحايف صحيحين اولان خبرده
اعيان اصحابدن سهل بن سعد رضى الله عنه علم افراز روايت كردهٔ غزاى خيبر پرشرر ده دو چشم حقايق بين حيدر كرار
كرم الله وجهه عارضهٔ رمد ايله بيمار اولوب توتياى چشم مازاغ البصر صلى الله عليه وسلم تسليم رايهٔ فتح وظفر
بيورمق ايچون مشار اليهك قدومنه چشمداشت توقع ايديلر چون مشاهده بيورديلر كه عين على خسته ورمددر
لعاب دهان پاكندن ديدهٔ بو الحسنه كحل جلاپاش اولمغين طرفة عين ديدهٔ خيبر كشا دردچشمدن رها بولدى
امدى فاصبح باريا الفظنده وقت صباحه دك برئك تأخرى فهم اولنمديغى ارباب بصائره روشندر (ونفث على
ضربة بساق سلمة بن الاكوع يوم خيبر فبرئت) ضمير ساقه ويا ضربه يه راجع (ونفث فى رجل زيد بن معاذ حين
اصابها السيف الى الكعب حين قتل ابن الاشرف فبرئت) بنى نبهاندن كعب يهود يكه اهل اسلامله مقاتله يه مشركينى
تحريص ونبيجه اشعار مزخرفاتله هجو وازاره بركاب عضيض ايدى بحكم سلطان جهان اول بد سرشتك وجودى
صحيفهٔ زميندن حك ايتمكه بعث اولنان سريهٔ محمد بن سلمه ده كعب زيده زخم شمشير اصابت ايتمكين پاى
اقتدارى قوة رفتاردن عاطل اولمغله حضرت دستگير امت عليه اصفى التحيه مرهم برء الساعه جلاب لعاب شكر
آميزلرين زيدك زخم لب تشنه سنه طلا بيوردقلرنده بامر الله مانند صدف نيسان ابالب بستهٔ التيام اولدى برهان
حلبى قول مصنفه ناخن زدهٔ اعتراض اولوب سريهٔ قتل كعبده زيد اسميله بنام كسه نايات اولديغندن ماعدا كعبهٔ
كوى رسالته واصل عشاق واصحابدن زيد بن معاذ نامنده صحابى كوشزد اولمدى مكر اجدادندن برينه نسبت

مراد

مراد اولنه وصاحب وقعه حارث بن اوس بن معاذ در ديديلر وشارح تلمسانى ميدان توفيقده كميتران تحقيق
اولوب امام عزيزى اخر سورهٔ حشرى تفسيرده بعينه نقل مصنف ماتندى ذكر ايدوب زيد بن معاذ سعد بن معاذك برادر
زاده سيدر ديمشلر اما نقول صريحه يه مصادم اولمغين شهاب خفاجى رد تلمسانى ايله ابراث نكس عايل ايتديلر (وعلى
ساق على بن الحكم يوم الخندق) ونفث جملهسى اوزره معطوفدر وعلى صحابىء سلميدر و خندق غزوهٔ احزابده سلمان
فارسى تعليله حوالى طيبهٔ منوره يه حفر اولنمشيدى بلا دعربده معهود اولميوب ديار عجمده اولمغين معربدر
(اذا انكسرت فبرئ مكانه) رقزدهٔ خامهٔ بغوى فى المعجم اولان نادره دندركه غزوهٔ احزابده ساق على سلمى
شكست اولدقده جبيره بند دل شكسته كان حضرتلرى ريق پاكيله معالجه بيوروب در عقب پابرجاى صحت اولدى
(وما نزل عن فرسه) زهى علاج معجز مزاجكه پشت زيندن زمينه نزول ايتمدين پاى بند شكستگىء پايدن رهاياب اولدى
(واشتكى) وسمى المرض شكاة (على بن ابى طالب فجعل يدعو) صفدر محارب على بن ابى طالب كرم الله وجهه
كرفتار پنجهٔ مرض اولوب اثناى تضجرده لب جنبان دعا اولوردى (فقال النبى صلى الله عليه وسلم اللهم اشفه
او عافه) شك من الراوى وشفا وعافيت معناده مساوى (ثم ضربه برجله فما اشتكى ذلك الوجع بعد) حضرت فخر عالم
صلى الله عليه وسلم الهاعلى بنده كه شفاى عاجل وعافيت آجل احسان ايله ديو دعا كوى اولوب پاى عرش پيمالريله
طرف على يه طوقنوب مضجعندن اقامه مراد ايلدى بعد ازين اسد الله غالبهٔ شيرانه لرندن بى محابا قيام ايدوب اول
المدن رنجور اولمدى بو خبر دلائل بيهقيده پيوستهٔ صحت اثردر (وقطع ابو جهل يوم بدر يد معوذ بن عفراء) ضم ميم
وفتح عين مهمله وتشديد واو مكسوره ايله غزاى بدرده حاضر اولوب جرعه نوش جام شهادت اولان اربعة عشر
رجالندندر وعفرا فتح عين وسكون فا ايله مادر معوذ (فجاء يحمل يده فبصق عليها رسول الله صلى الله عليه وسلم
والصقها فلصقت) يعنى غزوهٔ بدرده عتل زنيم ابو جهل لئيم دست شجاعت پيوست معوذى بريدهٔ تيغ حيف ايتدكده
اول دلير ميدان وغا دست مقطوعن الوب دستگير امتان پيشگاهنه كلدكده قطع اولنان ال اوزره ماء الحياة لعاب
دهن القا ومعتلى سالمه الصاق و پيوسته بيورمغين دست بر بالاى دست طولاسى دسترس التيام بولدى (رواه ابن
وهب) الامام الجليل (ومن روايته ايضا ان خبيب بن يساف) خاء معجمه ايله مصغردر ويساف بكسر الياء
ابن عينية بن عمرو الخزرجى (اصيب) بالبناء للمجهول (يوم بدر مع رسول الله صلى الله عليه وسلم بضربة على عاتقه
حتى مال شقه فرده رسول الله صلى الله عليه وسلم ونفث عليه حتى صح) ابن وهب روايتندن مانند ماسبق كشيدهٔ
سلك روايتدر كه بدر تابان برج رسالت عليه السلام والتحيه ايله غزاى بدره سيار اولان دليران انجم شماردن خبيب
رضى الله عنه بر زخم دلدوز ايله دشمن جانبندن دوشانهلرى زخمدار ومن غير انفصال بازوسى دوشندن ميلان
ايلدكده عضو منشق كالاول سيد الاواخر والاول جاى اصليسنه رد وآب دهان پاكندن قطره پاش زخم اولوب
اثر دواى مهر تابان رسالتله بازوى خبيب ميزان صحت وبرج التيامه تحويل ايلدى (واتته امرأة من خثعم) خاء
معجمه ومثلثه وعين مهمله ايله بر زنهٔ جعفر اسم جبلدر كه پيرامننه نازله اولان قبيله يه تسميه اولندى (معها صبى به
بلاء) افة بكم وياذهول عقل (لا يتكلم) قصه ده استئناف اولمغين عدم مكنت كلام مراد اولنور (فاتى) بالبناء
للمجهول (بماء فمضمض فاه) ادارة الماء فى الفم وفاه مفعوليدر وبعد المضمضة تجريد اذكر فم غسلى ضامندر كه لازمدر
(وغسل يديه ثم اعطاها اياه وامرها بسقيه ومسه به) مفعوانه مضاف اولور (فبرا الغلام وعقل عقلا يفضل عقول
الناس) بو خبر صحت اثر ابن ابى شيبة روايتيله ام جندب رضى الله عنهمادن رسيدهٔ تحقيقدر كه حضرت ثمال اليتامى
عصمة للارامل حضورنه قبيلهٔ خثعمدن بر زن ناتوان كودكيله كلديكم آنده كفتاره عدم اقتدار بلا وآفتى نمايان
پس ازان حضرت ستوده شيم صلى الله عليه وسلمه آب احضار اولنوب دهن مقدس ودست مبارككرين شست
وشوى ايليوب اول آب زلال مانندى خاتونه اعطا وكودكه سقى وطلا ايله فرمان ايليوب وجه مقرر اوزره عمل
ايلدكلرنده غلامه صحت تام مالا كلام وعقول اقرانى اوزره برزياده عقول تماله فاضلترين انام اولدى (وعن
ابن عباس) رضى الله عنهما (جاءت امرأة بابن لها به جنون فمسح رسول الله صلى الله عليه وسلم صدره فثع ثعة)
فتح مثلثه وعين مهمله مشدده ايله فى عدعناسنه (فخرج من جوفه مثل الجرو الاسود فشفى) ابناء جنهووالله ابن عم سيد
الناس حضرتلرندن مرويدر كه اوغلنه عارضهٔ جنون اصابت ايتمش بر خاتون پسريله حضور همايون سلطان
كونين صلى الله عليه وسلمه چهرهساى ضراعت ودار الشفاى حكمتدن جوياى دوا اولدقده داناى عالم عليه سلام
الله الاتم سينهٔ كودكى دست شفا رسيله مسح ايتدكده درحال قىء واستفراغ ايلدى ودرون مجنوندن حنظل
وقثا صغارى اسا سياه رنكلى شيئ بيرون اولوب شفا وافاقت ياب اولدى (وانكفات القدر على ذراع محمد بن حاطب) ابن

الحارث القرنی الصحابی ابتداء دوات اسلامده محمد اسمیله علی قول بنام اولان ذات عالی سمادر (وهو طفل) جمله حالیه
خرق ذراعه تقدیرنده در (فمسح علیه ودعاله وتفل فیه فبرأ لحینه) روایتکردهٔ بیهقی ونسائیدرکه محمد بن حاطب رضی
الله عنهك صغری حالنده بازوسنه دیك جوشان منقلب اولوب سوزان ایلدکده علهٔ غائیهٔ عالم صلی الله علیه وسلم
بازوی مجروحی مسح ایدوب جلاب دهن مبارکیله طلا والتیامنه دعا بیوردقلرنده درحال دفع ملالله برء تام حصولپذیر
اولدی مشارالیه حضرتلری سنهٔ سبع وسبعین مکه وپاکوفه ده متواری مهد لحد اولدی (وکانت فی کف
شرحبیل) ضم شین معجمه وفتح راء وسکون مهمله وموحدهٔ مکسوره ایله اسم اعجمیدر عنداهل الیمن ودیعة الله
معناسنه (الجعفی) بضم الجیم نسبة الی مکان معروف (سلعة) کسر وفتح سین مع سکون اللام ویا کسر سین وفتح لامله
علی وزن عنبه بین الجلد واللحم غده اساسی زائددرکه ترکیده اوردیرلر (تمنعه القبض علی السیف وعنان الدابة
فشکاها النبی صلی الله علیه وسلم فمازال یطحنها بکفه حتی رفعها ولم یبق لها اثر) یعنی شرحبیل رضی عنه الجلیل
آیه سنده لحم زائد ظهور ایدوب قبضهٔ شمشیر ولجام بکف اولمدن منع ایلدی حالندن حضرت فخر کائنات علیه
التحیات جنابلرنه شکایت ایلدکده کف یم کفایتیله سلعهٔ معهوده یی اسباب اساادارده دن خالی اولمدیلرنا کیم قوة
قدسیه لری ایله ازاله ورفع ایتدیلر عبارهٔ طحن وکف استعاره دن تهی دکلدر (وسألته جاریة طعاما وهو یأکل) جاریه
صغیرة السن ویاخادمه معناسنه در (فناولها من بین یدیه وکانت قلیلة الحیاء فقالت انما ارید من الذی فی فیك فناولها
مافی فیه ولم یکن یسال شیأ فیمنعه فلما استقر فی جوفها القی) بالبناء للمفعول (علیها من الحیاء مالم تکن امرأة
بالمدینة اشد حیاء منها) ماموصوله ویاموصوفه ومرفوع المحل القی فعلنه نائب فاعلیدر وجمله صله ویاصفه واقع
اولوب عائد مقدر مالم تکن به دیمك اولور حضرت قائل ایت عندربی صلی الله علیه وسلم تناول طعام بیوردقلری
اثناده برجاریه دریوزهٔ نواله اولدقده صحن سفره ده مهیا طعامدن اکا مناوله بیوردیلر اما اول جاریه بی شرم
وحجاب اولمغین وضع نادربرا برایدوب درج دهاننده اولان لقمه یی استرم غیریسنی استم دیدی پس سرور عالی سیرحقهٔ
خنده موجوده اولان لقمهٔ عنبرشمیمی اکه مناوله بیوردی زیرا او سلطان کرمپیشه دن شیءٌ لله ایدنلری منع
وجونیدهٔ احسان اولنلرك صحیفهٔ امالرینه خط لا کشیده بیورمزدی وقتا معدهٔ جاریه ده غدای معنبر مستقر
اولدی پادزهر اساجایکیر درون اولان زهر مار وقاحتی دفع وسلب ایدوب اکه شرم وحیا القا واعطا اولندیکه زنان
شهر مدینه ده من جهة الحیاء اندن شرم ترمرأه نا پیدا ایدی قصهٔ پرعبرسلك فصله کشیده اولدیغی قلت حیا عاهات
نفسیه وجبلهٔ خبیثه دن معدوده برداء دشوار علاج اولمغین مناسبتی باهره در

فصـــــل

(فی اجابة دعائه صلی الله علیه وسلم) سلطان الانبیا برهان الاصفیا حضرتلرینك نشابهٔ دعالری نشان اجابته
قرین اولدیغی قصص بیاننده در (وهذا باب واسع جدا) کسر جیمله مصدریت اوزره منصوبدر وفی الاصل
ضد هزلدر اما بومقامده زیادهٔ محققه معناسنه مستعملدر (واجابة دعوة النبی صلی الله علیه وسلم لجماعة بما دعالهم
او علیهم) لفظ دعا لامله تعدیه ایتدکده نفعی موجب وعلی ایله نفعك غیری مراد اولنور لکن بوقاعدهٔ مقرره لفظ
دعایه مختصه در ولفظ دعا اول صیغهٔ جمع معنوی اوزره ورودی اجمال مطلق ولفظ دعوت افراد اولندیغی اجمال
تشخیصی مفیددر (ومتواتر) خبر مبتدأ (علی الجملة) معلوم ضروریه یعنی اول حضرتك مستحق دعا وبد دعا اولنلر
حقنده اجابت دعالری معنای اجمالی اعتباری وعدم احتیاج دلیل ایله معنی متواتر وضرورة معلومدر (وقد جاء
فی حدیث حذیفة) محدث کمل احمد بن حنبل روایتنده حذیفه رضی الله عنه خبرنده ورود ایلدی (کان رسول الله
صلی الله علیه وسلم اذا دعا لرجل ادرکت الدعوة ولده وولد ولده) اول حضرتك برذاتك حقنده لب جنبان دعا
اولسه اثر دعوهٔ مستجابه لری مدعوله وفرزند ونبیره ونواده سنه رسیده اولوردی (حدثنا ابو محمد العتابی) فتح عین
مهمله وتشدید مثناة فوقیه ایله (بقرآتی علیه قال حدثنا ابو القاسم حاتم بن محمد حدثنا ابو الحسن القابسی حدثنا
ابو زید المروزی حدثنا محمد بن یوسف) الفربری (حدثنا محمد بن اسمعیل) البخاری (حدثنا عبد الله بن ابی الاسود)
حافظ حمید مبصری شیخ بخاری ایکیوز یکرمی اوچده ملکت بقایه خرام ایلدی (حدثنا حرمی) فتح حاء مهمله
ورا ایله ابن عمارة بن ابی حفصة العتکی ایکیوز برده سوی نعیمه روان اولدی (حدثنا شعبة عن قتادة عن انس)
تقدم تراجمهم رضی الله عنهم (قال) انس (قالت امی یا رسول الله خادمك انس ادع الله له قال اللهم اکثر ماله وولده
وبارك له فیما اتیته) ابو حمزه انس بن مالك بن ضمضم بن زید الانصاری هجرهٔ نبویه ده حداثهٔ سنله حضرت سید البشر
خدمت شریفه سیله بهره ور اولوب قول اصح اوزره عمر کرغایه لری بالغ عدد اسماء حسنی اولدقده بصره قربنده طف

نامیله اشتهار یافته وقصر انس دیمکله شهرتیاب محلده عازم دار الانس نعیم اولمشدر فی سنة ثلاث وتسعین ومرویاته
الفان ومائتان وستة وثمانون حدیثا کذا فی الاشراق والحاصل انس رضی الله عنه بیورور که مادرم ام سلیم رحمه الله
سلطان عالم حضورنه رومال ایدوب یارسول الله انس آستان ملائك آشیانکده خدمت انسا انس حضرتکله مانوس
چاکر کمترانك حقنده دعای شریف ارزانی بیوردیو استدعا ایلدکده الهی انسك مال واولادینی اکثار واکاعطاوبخش
ایتدیکك نعمی مبارك ایله دیو زینة الحیاة اولان اشیاء کثیرة البرکات دعاسیله نامزد بیوردی (ومن روایة عکرمة قال
انس فوالله ان مالی لکثیر وان ولدی وولد ولدی لیتعادون) ضم یاء تحتیه وفتح عین مهمله والف ودال مشدده ایله
یعنی یزیدون (الیوم) مطلقا زمان حاضر (علی نحو المائة) یعنی انس رضی الله عنه تحدیثا للنعمة یاد قسم بیوروب
بدرستی مالم بسیار وآلان اولادم تقریبا یوزدن زیاده درلر دیدی (وفی روایة) راوی نامعلومدر (وما اعلم احد
اصاب من رخاء العیش) فتح راوخاء معجمه وممدوده ایله فی الاصل نرم واین معناسنه در بعده ذاسعهٔ معیشته استعاره
اولندی (ما اصبت ولقد دفنت بیدی) لام قسم مقدره جواب وقد برای تحقیق (هاتین) یدایله مجازا قدرت
وتصرفدن احترازله حقیقة جارحه مراد ایلدیکن مشیردر (مائة من ولدی لا اقول سقطا) اوان ولادت وتمامی
مدتدن اول بطن مادردن فتاده اولان جنیندر (ولا ولد ولد) مقدر لا اقول عاملیله منصوبدر و جمله مقول قولدر
زیرا اولاد ولد صلبی وغیر صلبی یه بعموم المجاز شامل اولغین ولد ولدی نفی ایتدی خبر مذکور عبارات شتی ایله طرق
متعدده دن مروی وپیوستهٔ درجهٔ صحتدر یعنی انس بیورمشلرکه بکا بخشایش بیوریلان رخاء عیش وفراخیء
دست عصرمده موجود برکسه یه روزی واصابت ایتدیکی معلوم دکلدر بجلال ذات کبریاین بودوستمله صلبی
اولادمدن صد دانه کهر پاکیزه پسر دفین خاك پاك لحد ایتدمکه سبحهٔ شمارده جنین ونبیره غیر محسوبدر دیو بیوردیلر
(ومنه) دعوات مستجابهٔ حضرتندر (دعاؤه لعبد الرحمن بن عوف بالبرکة) بیهقی روایتنده مبشر بی حزن وخوف
عبد الرحمن بن عوف رضی الله عنه جنابلرینك شاننده برکتله دعای شریفلری (قال عبد الرحمن فلو رفعت حجر الرجوت
ان اصیب تحته ذهبا) برسنکی برداشته ایتسم زیرجرده التون بولمغی امید ایدردم بیوردیلر (وفتح الله علیه) اصل فتح
ازالهٔ اغلاق وحل اشکالدر جناب بن عوف مدینهٔ منوره یه قدم نهادهٔ تشریف اولدقلرنده سعد بن الربیع رضی الله
عنه ایله بینلرنده شد میثاق مواخات اولوب میان تجارته کربستهٔ اهتمام اولدیلر حق جل وعلا برکه دعاء خواجهٔ عالم
صلی الله علیه وسلم ایله اموال بسیار ونقود بیشمار روزی قیلوب معایش دنیاسیهواتله کندویه مسخر ومیسر اولدی
(ومات فخفر الذهب) مراد زر مسکوکدر زیرا صدر اسلامده ضرب سکه ظهوریافته اولمیوب دیار اخردن مجلوبه
ایدی وهمان رایج اولان سبیکهٔ زر وسیمدن وزن معلوم اوزره قطعه قطعه ذهب وفضه ایدی (من ترکته بالفؤس
ترکه خالصا عن حق الغیر میتدن قلان مالدر وفؤس ضم فاوهمزه وواوساکنه ایله ککوس جمع فاس تبر (حتی مجلت
فیه الایدی) یعنی مبشر بی خوف بن عوف عازم راه تسرای جنان اولدقلرنده ترکه سنده ظهور ایدن سبائك ذهب
وپاره پاره زر تبر ایله حفر وخزینه سندن اخراج اولندی تا کثرة استعمال تبردن دست حفارینده نقاطات وجراحات
پیدا اولدی (واخذت کل زوجة واحدة ثمانین الفا) حلایلندن هر بری سکسان بیك درهم اخذ ایتدی دیدی روایة
اخریده دراهم ایله تعبیر اولنمغین عادتا درم فضی اولمق اقتضا ایلدیکی بومقامده دخی زر وسیم ومثاقیل ودراهمدن
بریسیله عدد ده تمییز بیورلمدیغندن مفهومدر (وکن اربعا) وزوجات ابن عوف بروفق کتاب بالغات حد نصاب ایدیلر
(وقیل مائة الف) ویاهر بری صدهزار درم ویادینارله حصه یاب اولدیلر (وقیل بل صولحت) بناء مجهول لله (احدیهن
لانه طلقها فی مرضه علی نیف) نونك فتحی ویانك کسر وتشدیدیله وتخفیف وتشدید ایکیسی دخی لغتدر زیاده
معناسنه وهرنسنه کهمراتب اعداده برعقدك اوزرینه زیاده اوله عقد ثانیه وارنجه نیف درلر (وثمانین الفا) یعنی
حلائلك بریسی سکسان بیکدن زیاده ایله مصالحه اولندی زیرا ابن عوف مرض موتنده انی تطلیق ایتمشیدی
وطلاق طابنده اولمیان خاتون مدت عدتنده زوجنه توارث ایلدیکی شروط مفصله ایله کتب فقهیه ده مسطوردر
(واوصی بخمسین الفا بعد صدقاته الفاشیة فی حیاته وعوارفه العظیمة) جمع عارفه امام طبری ریاض النضرده ذر
افشان روایت اولورکه عبد الرحمن رضی عنه المنان پنجاه هزار زر خالص العیاری کیسهٔ تملکندن افراز بیوروب
فی سبیل الله صرفنه وصیت ایلدی مع هذا بونلرکندو حیاتلرنده ظهوریافته تصدقات شایعه وشیمهٔ کریمه لری اولان
احسان وعطایادن صکره ایدیکه حدیقهٔ ارم مثالی امهات مؤمنین حضراتنه وصیت بیوروب درت یوزبیکه
فروخت اولندی وغزای بدرده حاضر اولان بقیهٔ غزاة اصحابك هربرینه دردر یوز دینار توصیه بیورمشیدیکه
یوز عدد رجال برره اولدیغی رقم کش محاسبان دفترانار درمشار الیه حضرتلك حیاتنده جلوه کر منصهٔ ظهور بولان

سجیهٔ حسنه لرینه مصنف علیه الرحمه اشارت بیورردلر (اعتق یوما ثلاثین عبدا وتصدق مرة بعیر) کسر عین مهمله ایله
اسم جمعدر لا واحد له وهی الجمال التی تحمل المیرة (فیها سبعمائة بعیر) ضمیر عیره عائد اولور (وردت علیه تحمل من
کل شیء فتصدق بها وبما علیها باقتابها واحلاسها) قتب سنام بعیره نهاده قیلنان اکاف صغیره و حلس دوش شتره
بوشیده کساء معروف والحاصل بر روز فیروزده اوتوز بنده کان ربقهٔ رقیتدن ازاد بیورروب ومن جهة التجاره طرف
دولتلرینه ورود وانواع امتعه واطعمه یی براورده یدی یوز شتر بارکشان وکردنکشی باجمله اوزرنده اقتاب واحلاس ایله
بیله باروبهار بله لوجه الله تصدق ایلدی مومی الیه جنابلری امین هذه الامة ابو محمد عبد الرحمن بن عوف الزهری
القرشی رضی الله عنه در غزوهٔ تبوکده امام الانبیا علیه الصلاة والتحایا حضرتلرینه امامت ایلیوب عمر عزیزی
قرین لفظ دعا اولدقده سنه احدی وثلاثین متواری کنج لحد بقیع اولدیلر (ودعا لمعاویة بالتمکن فی البلاد فنال الخلافة)
نال الامارت ایله تعبیر صوابدید تلمسانیدر زیرا الخلافة بعدی ثلاثون سنة خبر شریفی سبط مکرم وریحانهٔ محترم حسن
رضی الله عنه وکرم خلافتیله نهایت بولمشدر مکر معنای لغویسی مراد اولنوب خلیفهٔ برحقه خلف ویا جناب
حسن رضی الله عنه امر خلافتی اکه تسلیم بیورمغله خلیفهٔ حقیقی حکمی لمصلحة صادق اوله یعنی معاویة بن ابی
سفیانه تصرف بلادده مکتنیاب اولمسیله دعا ایلیوب بلادده مالک وسلطنته نائل وسالک اولدی (واسعد بن ابی وقاص)
فارس میدان اسلام المبشر بدار السلام قامع جنود کسری والطغیان فاتح ممالک ایران ابو اسحاق سعد بن ابی وقاص
مالک بن وهب الزهری القرشی طرف سلسلهٔ نسبی طاق رفیع رواق نسل سید المرسلین صلی الله علیه وسلم حضرتنه
زهرة بن کلابده پیوسته اولور عمر کرانمایه لری یتمش طقوزه رسیده اولوب مجیب تاریخنده دعوة ارجعی به اجابت
ایلیوب بقیع غرقدده سعد قرآن برج لحد اولدی مسند اوتصلا روایت ترمذی اوزره سلطان کونین صلی الله
علیه وسلم بیورر (ان یجیب الله دعوته اللهم استجب لسعد اذا دعاک) دعا شریفیله سرمفاخرت سعدی کنکرهٔ سای
عرش الرحمن ایلدکده (فما دعا علی احد الا استجیب له) والاستجابة بمعنی الاجابة بالسعادة سعد هر کیمک حقنده اب
جنبان دعا اولدیلر ایسه برکهٔ دعای اختر برج رسالتله اوج اجابته قرین اولدی (ودعا بعز الاسلام) بعمر بن الخطاب
(اوبابی جهل) بن هشام حضرت عزیز مصر جهان علیه سلام المنان عمر بن الخطابک چلهٔ ایمانه ویا عمرو بن هشامک
سلسلهٔ اسلامه دخولی واهل اسلامک قوت ونصرت ایشانله عزتنه دعا بیورردی زیرا بونلر یکه تاز میدان شهامت
وشجاعت اولملریله قبل الهجرة انلر حقنده شد عضد ایمان تمناسن محبوب پیک دعا وبارکاه عزته حلقه جنبان رجا
اولمشلریدی (فاستجیب له فی عمر) سعادت ازلی پیشانی عمرده منجلی اولمغین صاحب عیار دار الضرب اقبال عمری
نامزد سکهٔ سعادت ایلدی وبعض طرق حدیثده اللهم اعز الاسلام بعمر بن الخطاب دعاسنک ورودی کسب
تخصیص افاده ایدوب مهرهٔ فن حدیث تدقیقی اوزره حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم اولا کلاهما ده تفرس
شهامت برله ایکیسندن برینک اسلامنه رغبت بیورروب بعده طاوس سدره نشین جبریل امین بالکشای عالم
شهود اولوب یا رسول الله نشابهٔ نیازلهٔ عمر حقنده نشانهٔ قبوله قرین اولمشدر دیو اعلام ایتمکین ثانیا عمر ایله تخصیص
دعا بیوریه دیمشلر (قال ابن مسعود ما زلنا اعزة منذ اسلم عمر) حضرت عمر رضی الله عنه واسطة العقد مؤمنین اولوب
عدد اصحاب کزین بالغ نصاب اربعین اولدقده یا ایها النبی حسبک الله ومن اتبعک من المؤمنین نظم بشارتی شرف
نزول اولوب ابن مسعود رضی الله عنه ثنا خوان عمری اولدیلر که عمرک اسلامی فتح وهجرتی نصر واسلامه
دخولی کوندنبرو نائل عز وشرف اولدق دیدیلر زیرا قبل اسلام عمر اظهار پنجکانهٔ صلوات بیورلمیوب خانقاه
اسلامه تشریف قلرنده روز بروزار کان شرایع علانیة تقویت بولمشدر روا الترمذی عن ابن عمر رضی الله عنهما
(واصاب الناس فی بعض مغازیه عطش فسأله عمر الدعاء فدعا فجاءت سحابة) عبارتده استعارهٔ نصریحیه وتبعیه
روندادر (فسقتهم) وفیها تخییلیة (حاجتهم) لفظ سقی اعطایی متضمن اولمغین اکا مفعول اولور (ثم اقلعت) ای انجلت
عمر بن الخطاب طریقندن روایت کردهٔ بیهقی وحاکم اولان خبرده بعض غزوات ظفر ایات حضرتنده ناسه عطش عارض
اولوب دشت وهامون چشم نابیناوش قطرهٔ آبدن خالی ایدی جناب عمر اول غیث فیض بارسعادته درکاه
کبریادن نزول باران ایچون استدعا ایلیوب روی توجهی جانب محراب ملکوته توجیه بیورردیغی دم ابر لؤلؤ
بارفیض الهی کوهر نثار اولوب سبزه زار آمال غزاتی ریان ایلدکدنصکره سحابه منجلیه اولدی قضیهٔ مذکوره
وقوعی بدر غزاسنده اولمق ویُنزل علیکم من السماء ماء لیطهرکم به ایة کریمه ورودندن فهم اولندیغی کتاب الوفاده
اشارت کردهٔ ابن الجوزیدر (ودعا فی الاستسقاء فسقوا ثم شکوا الیه المطر فدعا فصحوا) علی وزن رمو اوروی بضمهما
شیخین علیهما الرحمه انس رضی الله عنهدن ادارهٔ کاس زلال روایت اولورلر که سحاب سیراب ایمان سراب تیه عدم

اولمغین سرچشمهٔ خیل رسل حضرتلری فیاضهٔ لطف خدادن تمنای باران ایلدکده نزول ایلیوب سقی اولندیلر بعدما
تمادیٔ ماه مطردن خلق اول حضرتنه شکایت ایلدکلرنده انجلای غیم سما ایله دعا ایلیوب درحال منکشف
اولدی (وقال لابی قتادة افلح وجهک) بقای حیات وعز وغنای دنیویله نائل مرام ودخول جنان ومقصد اقصی یه
وصول له اخروی پرکام اولمسیله ابی قتاده یه دعا بیورردیلر روجه وجه معروف ویاذاتدن عبارت اوله (اللهم بارک له
فی شعره) فتح شین معجمه وعین مهمله ساکنه ویا مفتوحه ایله موی بدن (وبشره) ظاهر جلدتن بونلر زینهٔ بشردن
اولوب محسناتدن عد اولنمغین احسن تقویم اوزره کامل الاعضا عمر کذار اولمرینه دعا ایلدی (فمات وهو ابن سبعین
سنة وکانه ابن خمس عشرة سنة) حین وفاتلرنده سنی یتمشه یتمشیکن کویا پنجده ساله شاب نورسیده کبی نضارت
وقوتده اولوب تغیر حال ایتمدی امدی معنای فلاح دنیوی واخروی ماوله ظفر اولمغین تمامیٔ خلقة جسم دنیوی
ایله برومند بیورلدیغی فائز فوز اخروی بیورلمسنه براعهٔ استهلالدر کما احسن الله فیما مضی سیحسن الله فیما بقی (وقال
للنابغة) شعراء مخضرمین ومعمرینندن قیس بن عبد الله الجعدی رضی الله عنه عصر نبوتی ادراک ایلیوب زمرهٔ
جلیلهٔ اصحابدن معدود درونابغه فائق معناسنه درفن اشعارده فائق الاقران اولمغله تلقیب اولندی وهاء نابغه
للمبالغه در (لا یفضض) ضم یاء تحتیه وسکون فاء وکسر ضاد معجمه ایله کسر معناسنه (الله فاک) فم مجازدر که دندان
مراد اولنور (فما سقطت له سن) والسن واحدة الاسنان وزیادة السن نقص فی السن اولدیغی امر عادی ایکن نابغه نک
دردانهٔ دندانی درة التاج دعاء حضرت ایله منتظم سلک همواری اولوب کبر سننده برسننه کسر ونقصان ترتب ایتمدی
(وفی روایة فکان احسن الناس ثغرا) ثاء مثلثهٔ مفتوحه وغین معجمهٔ ساکنه ایله دندان پیش تمیز یله منصوبدر
(اذا سقطت له سن نبتت له اخری) سلک دندانندن بردانه ساقط اولسه درج دهانی تهی قالمیوب صدف منبتدن
بردردانه رونما اولوردی (وعاش عشرین ومائة وقیل اکثر من هذا) عمر طبیعی اوزره ویا یوز قرق ویا ایکیوز سکسان
سنه معمر اولدی دینلدی وعدم سقوط اسنانله دعا طول عمر ایله دعایی متضمندر نقشبند حریر تحریر ثقات اوزره
اول شاعر ستوده شیم سلطان العرب والعجم حضرتلرینی مقدار سبحهٔ لآلی صددانه بیتله قصیدهٔ رائیه سنده مدح
وستایش بیورروب بیت القصیده * بلغنا السماء مجدنا وسناءنا * وانا لنرجو فوق ذلک مظهرا * بیتنه
رسیده اولدقده سلطان کرم پیشه لؤلؤ بار تبسم اولوب الی این یا ابا لیلی ملاطفه سیله پرسش مرام بیورردیلر
الی الجنة یا رسول الله ایله جوابداده اولدقده نعم انشاء الله بیورروب بعده نابغه * ولا خیر فی علم اذا لم یکن له *
بوادر تحمی صفوه ان یکدرا * ولا خیر فی جهل اذا لم یکن له * حلیم اذا ما اورد الامر اصدرا * ابیاتیله
ناطقه پرداز اولدقده لا یفضض الله فاک دعاسیله کوشهٔ کلاه رفعتی سرسورهٔ طاق سپهر ایلدیلر دلالت حدیث
لطیفهدن مفهوم ومدرکه شعرانک بعض اشرافی شعر ایله ستایشلری غیر مکروه ومادحه جوائز وصلات ویا دعوات ایله
احسان سنتدر (ودعا لابن عباس اللهم فقهه فی الدین) جملهٔ دعائیه عامل مقدره معمول اولور فقال اللهم کبی وفقه
علم شاهد برله علم غائبه توسلدر واحکام شرعیه یه دانشوار اولنه فقیه دیرلر وفهم معناسنه دخی کاور (وعلمه التاویل)
یعنی التفسیر وکاهی بینهما ده فرق اولنوب تفسیر معانی قرآن عظیمی لسان نبوی وکبار اصحابدن مأثوره اولدیغی
وجه اوزره بیاندر وتأویل ایسه قواعد عربیه مقتضاسنجه عیان ایتمکدن عبارت اوله روایهٔ شیخین اوزره خواجهٔ
دبیرستان علم لدن صلی الله علیه وسلم زبان معجز بیان دعایی ابن عم محترمی شانتده شکر ریز بیورروب آلهاعبد
اللهه احکام شریعت بیضائی تعلیم ومعانیٔ ظاهره وباطنهٔ فرقانی تفهیم ایله بیورردی (فسمی بعد الحبر) کسر وفتح
حاء مهمله ایله مفعول سمی وحبر کندودنصکره اثاری یادکار روزکار اولان دانای متقید وسلطان عالم صلی الله علیه
وسلم دواتسرای بقایه شرفبخش رحلت اولدقده سن عبد الله عشرهٔ کامله یه هنوز رسیده اولمشیدیکه مشار
بالبنان (وترجمان القرءان) تسمیه اولندی وترجمان ضم تاء مثناة ایله بزنهٔ عنفوان ویا فتح اول وثالث ایله علی وزن
زعفران ویا فتح مثناة وضم جیمله دربراسان زبان دیکر ایله تفسیر وتعبیر ایلیه وعبارتده شبه لف ونشر هویدادر لفظ
حبر فقاهته وترجمان تفسیره نظرا (ودعا لعبد الله بن جعفر بالبرکة فی صفقة یمینه فما اشتری شیا الا ربح فیه) صفقة لغتده
صدای ضرب دستدر بایع ومشتری یکدیکرک الن طوتوب عقد بیعدن کنایه در ودست راستی اعمال واعمالی جهه
غالب اولمغین یمین ایله تخصیص بالذکر قیلندی عمرو بن حرث طریقندن امام بیهقی ترویج بازار پر اشتهار روایتدر که
بحر الجود وقطب السخا فرزند جعفر طیار وبرادرزادهٔ حضرت کرار جنابنه بیع وشرا ومعامله سنده نمو وبرکاته دعا
بیورردیلر برکهٔ دعاء حضرت ایله خزانهٔ عبد الله وفرت مال وکثرت منال ایله مالا مال اولوب هرحال خریدار اولدیغی شیئده
سودمند اولوردی مومی الیه دیار حبشه ده کهوارهٔ وجوده تشریف بیورروب عقد تسعینده مرغ روحی کاشنسرای

جنابنه طیران ایلدی (ودعا للمقداد بالبرکة فکان عنده غرائر من المال) جمع غرارة جوالق معناسنه و معرب اولمق مختار
جوهریدر بیهقی و ابونعیم روایتلرنده مقداد بن عمرو بن ثعلبه یه فراوانی مال ایله دعا بیوردیلر کثرة جوالق پر زر وسیمدن
سعادتخانهٔ مقداد تبسیم مالی اولدی ابونعیم حلیه سنده حلیلهٔ مقداد رضی الله عنهما دن فتح طلسم دفینهٔ روایت
اولورکه برکون مقداد عتبهٔ قدم نهاد اولوب بر جحر دن بر دینار سوراخندن سر نمون اولدی واغزنده اولان
التونی پیش مقداده نهاده ایدوب مرة بعد اخری امدورفت ایله اون یدی زر خالص العیار کتوردی مقداد اول مال
خدادادی الوب پیشکاه سریره شناس عالم صلی الله علیه وسلمه ایستاده وماجرای بجردی عرض ایلدکده یا مقداد
بارک الله لک فیها بوسکا صدقهٔ جواد مطلق و سرمایهٔ داد حقدر دیو ضربخانهٔ عنایتدن زر خالص العیار دعا ایله سبیکهٔ
دل مقدادی پرسکهٔ فرح ابادایلیوب بعده ذا مال بسیار ایله خزینهٔ موی الیه خزانهٔ اندرون ال عثمانه دونمشیدی
(ودعا بمثله لعروة بن ابی الجعد قال فلقد کنت اقوم بالکناسة) ضم کاف ایله قمامه معناسنه لکن شهر کوفه ده سوق
مشهوره علمدر (فما ارجع حتی اربح اربعین الفا) روایتکردهٔ بخاری و دارقطنیدرکه قاضی کوفه عروه رضی الله عنه
مقداد اسا دعا ایلدی عروه بیوردرکه بازار کوفه ده اماده اولوب بیع وشراده قرق بیک درم مالی رابح وکاسب اولمدقجه
خانه مه روانه اولمزدم دیو بیوردیلر (وقال البخاری فی حدیثه فکان لو اشتری التراب ربح فیه) امام بخاری علیه رحمة
الباری قصهٔ عروه حدیثنده جودت بیوروب دیدیلرکه عروه اکر خریدار خاک اولسه ایله ینه ربح وسودی مقرر ایدی
(وروی مثل هذا الغرقده ایضا) فتح غین معجمه وسکون را ایله عوسج دیدکاری شجر معروفدر و مقبرهٔ مدینه یه بقیع
غرقد تسمیه سی اول نوع درخت پرخار نابت اولدیغندندر صحابیدن ابو شبیب رضی الله عنه علمدر قصهٔ عروه
اساغرقده یه وفرت ماله دعاء حضرت مرویدر (وندت لنا ناقة فدعی) ضمیر بارزک غرقده یه ارجاعی اتفاقکردهٔ شراحدر
واما مقامه ناچسبان اولدیغی هویدا اولمغین رسول الله صلی الله علیه وسلم جنابنه ارجاعی صوابدید شهاب خفاجیدر
(فجاء بها اعصار ریح حتی ردها علیه) رکوب خاصهٔ نبویه شرود ایدوب سر بصحرا اولدقده کرد زمینی آسمانه
پران ایدر بر باد سخت ظهور ایدوب شترکردن کشی اردوی همایونه سوق وورود ایلدی (ودعا لام ابی هریرة فاسلمت)
امام مسلم روایتیله ورود ایتمشدرکه شاه سریر لولاک صلی الله علیه وسلم مادر ابی هریره امیه نک کلستان ایمانه
تشریفنه دعا بیوروب بهدایة الله شرفیاب ایمان اولمشلردر (ودعا لعلی ان یکفی) بناء مجهول ایله (الحر والقر) فتح حاء
مهمله ایله تابش خورشید واتشدن هوایه عارض اولان سخونت وطبیعتدن بدنه لاحق اولان کرمیتدر وقر
ضم قاف وتشدید را ایله سردیٔ هوا و یا بردشتایه مخصوص برودتدر ولازدواج لفظ الحر فتح قاف ایله قردخی جائزدر
واصل قر قراردن اولدیغنه ذاهب اولنلرک کلامی باردکه زر برابر برودت سکونت وقراری مقتضیه درکما ان الحر
مجتلبة للحرکة حاصل کلام اول حضرت علیه التحیة علی کرم الله وجهه جنابنه الام حرارت وبرودتدن مصون
بیورلمسیچون دعا ایلدی (فکان یلبس فی الشتاء ثیاب الصیف وفی الصیف ثیاب الشتاء ولا یصیبه حر ولا برد) هنکام
زمستانده پیراهن یکتا امثالی خفیف جامه کیوب زمان تابستانده قبای زمستانی پوشان اولوردی مع هذا وجود
بهبودنه الم کرم وسرد زیان رس اولمزدی (ودعا لفاطمة ابنته الله) منصوب واقط دعایه مفعولدر وفی نسخة ان الله
(ان لا یجیعها قالت فما جعت) بصیغة المتکلم (بعد) مبنی علی الضم حضرت فخر المرسلین صلی الله علیه وسلم
کریمه لری فاطمة الزهرا رضی الله عنها الم جوع ایله متألمه اولمسیچون درکاه حقه نیازمند اولدیلر حضرت زهرا
بیوررلرکه بعده ذا کرسنه اولمدم (وسأله الطفیل بن عمرو آیة لقومه) ای معجزة تکون معه قول سابقه مفعولدر
(فقال اللهم نور له فسطع له نور بین عینیه فقال طفیل یا رب انی اخاف ان یقولوا مثلة) خبر مبتدأ مقدر هذا و مثله
ضم میم وسکون مثلثه ایله تغییر خلقة اولیه وعقوبتدر دیو نکالدر (فتحول الی طرف سوطه فکان یضیء فی اللیلة المظلمة
فسمی ذا النور) حر بر تحریر ابن حر یرا اوزره قبل الهجرة طفیل بن عمرو طفیل مائدهٔ اسلام اولوب کرسنه چشمان
قومنی ضیافتخانهٔ ایمانه دعوتده کندیلره زاد راه هدایت اولور بر معجزه معیتنی سرسفرهٔ رسالتدن جویا اولدقده
صاحب الدعوة علیه انفس التحیه دست براوردهٔ درکاه اولوب خدایا کرم ولطفکدن طفیله نوربخش وایهٔ نور ایله ذات
طفیلی تنویر ایله دیو متوجه محراب ملکوت اولدقلرنده بر نور عالی فرمیانهٔ چشمان طفیلده لمعان و مستقر اولدی
طفیل بو نورانیتی ذاتنده مشاهده ایدیجک الهاسیه دلان قومندن هراسان اولمغله که نورونار فرق ایتمیوب افات
جسمانیه دن عاهه وعار شمار ایده لر دیو تحویلن رجامند اولدی چون ذلک النور باراده الله الشکور طفیلک طرف
تازیانه سنه نقل ایدوب هنکام شب دیجورده تازیانهٔ پرنور شجراغ آسا ضیا کستر اولوردی بعده ذا ذو النور لقبیله
بنام قیلندی مشار الیه حضرتلری وقعهٔ یمامه ده عنبر شمامهٔ شهادتی شم ایلدی (ودعا علی مضر) اسم قبیله در جدی

نامیله تسمیه اولندی ابو قریش مضر بن سعد بن عدنان (فاقحطوا) بناء مجهول ایله احتباس مطردر و بعضیلر اقحطوا
لازم اولمغین بناء فاعل ایله معنا ویردیلر وهمزه صیرورت ایچوندر دیمشلر (حتی استعطفته قریش فدعا لهم فسقوا)
ابن عباس رضی الله عنهما طریقندن روایتکردهٔ شیخین اولان خبرده قبیلهٔ مضر بد دعا ایلیوب باران رحمت انلردن
منقطع اولدی تاکیم قریش حضرت فخر موجودات علیه السلام جنابنه رومال ضراعت اولوب قومک
خانمانسوز قحط وغلا اولدیلر دیو خواستکار عاطفت وتمنای دعاو مرحمت ایلدکلرنده اللهم اسقنا غیثا مریعا ایله
دعا لرین هدف اجابته ارسال بیوردقده اسقا اولندی (ودعا علی کسری) کسر کاف وفتحیله معرب خسرو ملک
فارس ملوکنه لقبدر (حین مزق کتابه ان یمزق الله ملکه) سید سلاطین العرب والعجم صلی الله علیه وسلم عبد الله
ابن حذافه رضی الله عنهی نامهٔ همایونله تاجدار ملک فارس پرویز بن هرمزه فرستاده بیوردقده اول بلید عنید
تجبر او عنادا کتاب کریمی قلب عاشق کبی دونیم ایتدیکی مشهود باصرهٔ وحی اشنالری اولدقده ملک فارسک هلاکنه
نشانهٔ قبول اولمغین (فلم یبق له باقیة ولا بقیت لفارس) معرب پارس تارة قبیله وبلاده اطلاقی شایان اولور ریاسة
فی اقطار الدنیا وبقیه باقی معناسنه مصدر و فاعله وزننده صدوری کلام نحاتده صدور یافته در یعنی ملکنده
نفس باقیه تعقیب ونه اطراف عالمده نفاذ امری باقی قالدی مدهٔ یسیره ده دولت کسری منحط ومنقرض اولوب
پرویزی دخی فرزندی شیرویه حوالهٔ دشنهٔ سرتیز هلاک ایلدی (ودعا علی صبی قطع علیه صلاته) قطع افسادن
مجازدر (ان یقطع الله اثره) جملهٔ مذکوره لفظ دعا معمولیدر وقطع اثر فنا وذهابدن کنایه در تنکیم فلان شیئک عین
واثری نایابدر دیرلر بو مقامده شیئک قطعی مراد اولنوب زمین ومقعد اولمقدر زیرا اثر همان مشیله ظاهردر چون
مشیه انقطاع اثرک انقطاعنی موجبدر (فاقعد) یعنی بر صبی حالت نمازده بین یدی النبی صلی الله علیه وسلم مرور
ایتمکله مانع حضور وخشوع اولمغین حق سبحانه وتعالی انک اثر مشینی قطعله دعا علیه ایتمکین مقعد اولوب اثر
مشی اندن منقطعه اولدی خبر مشار الیه روایتکردهٔ ابو داود وبیهقیدر اما امام ذهبی موضوعیتنه ذاهب اولدیلرزیرا
غیر مکلف صبی ظاهرا مظهر غضب نبی اولمق شایان شیمهٔ حضرت دکلدر دیدیلر لکن برهان حلبی تقی سبکی علیه
الرحمه دن براعه کذار روایت اولورکه احکامک بلوغه تعلقی غزوهٔ احددن صکره وقوع یافته اولمغین رفع دغدغهٔ
مدعا ایدر رواسم صبی یزید بن بهرام اولمق محتملدر (وقال لرجل رآه یأکل بشماله کل بیمینک) جملهٔ مقول قول اولور
(فقال) رجل ونامی بسر بن راعی اولمق مرویدر (لا استطیع فقال لا استطعت) ناء خطابله (فلم یرفعها الی فیه) ادب
اموز حکمت خانهٔ الهی برشخصی دست چپ ایله اکل طعام ایدر مشاهده بیوردقلرنده ارشاد اله وتأدیبا دست
راستک ایله تناول ایله دیدیلر حریف عدم اقتدارله اعتذار ایتدکده بلا عذر وضرورة اولمغله سن قادر اولمه بد دعاسنه
مظهر اولدقده دست راستی شل اولوب دهانته رفعه قدرتیاب اولمدی صاحب وقعه منافقیندن اولوب امر عالی
حضرته مخالفت ایلدی دیو مصنف شرح مسلمده تصریح بیورمشدر لکن امام ذهبی مرقومک زرسالهٔ اصحابدن
اولدیغن تقریر بیورمشاید اول امرده نفاق اوزره اولوب حقنده وروداید ن معجزه یی مشاهده ایتدکده سبیکهٔ
ایمانی زر خالص العیار ضربخانهٔ اسلام ایتمش اوله (وقال لعتبة بن ابی لهب) عبد العزی بن عبد المطلبک عتبه
وعتیبه ومعتب نام اوچ فرزندی اولوب اخیرین فتح مکه ده علم افراز امان ایمان اولمشلردر (اللهم سلط علیه کلبا
من کلابک فاکله الاسد) حیاة الحیوانده مسطوردرکه اسده کلب تسمیه سی اکه مشابهتی ایچوندر دلائل بیهقیده
مذکوردرکه ام کلثوم بنت المصطفی حلیلهٔ عتیبه ورقیه رضی الله عنهما دخی ایام جاهلیتده زوجهٔ عتبه ایکن سورهٔ
تبت ایله پدر ومادرلری سرزنش وملامت اولدقلرنده پسر بدکهری عتبه تطلیق زوجه اثناسنده حضرت شاه رسالت
غبطه فرمای حلهٔ جنان اولان ازار سعادتن چاک ایتمکله شقاوسفاهته تصدی ایتمکین اول حضرت الهها
کلابکدن بر شیر غرنده یی اول سکدرنده اوزره تسلیط ایله دعا علیه نه مظهر اولوب تجار قریشله جانب شامه
روان واثنای راهده کریبان حیاتی پنجهٔ قهر اسد ایله چاک چاک اولدی علی قول عتبهٔ بی مروه حضرت خیر البریه
جنابنه بغض وعداوت وخبث طویتندن ناشی جسد مردارنی اسدا کل ایتمیوب سربی دواتن بریده ایلدی (وقال
لامرأة یأکلک الاسد فأکلها الاسد) بر زن بی شرم منکب سعادت حضرته طوقنوب کندولی تزویجه راغبه
اولدقده من هذا اکله الاسد بد دعاسنه مظهر اولمغین برکرک درنده نک مفترسه سی اولدی بوده قامده اسد حیوان
مفترس معناسنه ورود ایلدی خبر مذکور بعض نسخه دن ساقطدر (وحدیثه المشهور عن ابن مسعود فی دعائه
صلی الله علیه وسلم علی قریش حین وضعوا السلا) فتح سین مهمله ولام مخففهٔ مقصوره ایله اول مشیمه درکه
ولد اکا ملفوف بطن امدن تولد ایدر واضافة ما للبعض الی الکل قبیلندندر علی رقبته (وهو ساجد) جملهٔ حالیه

(مع الفرث والدم) سلادن حال اولور (وهم ساهم) فاعل ضمیری راوی خبر ابن مسعوده راجع وقیل الی النبی وضمیر مفعول قریشه عائد اولور (فقال فلقد رأیتهم قتلوا یوم بدر) یعنی سلطان دین علیه سلام المبین تحریمه بند نماز ایکن سجودی حالنده سفهای قریش سرگین آلود برمشیمه یی رقبهٔ عالیه لری اوزره انداخته ونهاده ایلدکاری حالده قریش بدکیشه بددعالری ابن مسعود رضی الله عنهدن مروی خبر حدیث مشهور ومنتشردر راوی مشار الیه انلری یکان یکان تعداد ایدوب بیورورلر که بن انلرک اکثرنی غزوهٔ مشرک سوز بدرده کوی سرلری خطوهٔ چوکان چابکروان اسلامده پامال اولدقلرین مشاهده ایلدم دیدی اما انلردن بعضی حبشه ودیار آخرده انجم نکیردر که سعیر اولمشلردر ابن مسعود قولی اعتبار اللاکثردر وهم ابو جهل وعتبة بن ربیعة وولید بن عتبة وامیة بن خلف وعقبة بن ابی معیط وعمارة بن الولید اما القای سلایه متصدی اولان اشقی القوم کقدار فی ثمود عقبهٔ مردوددر (ودعا علی الحکم بن ابی العاص) والد مروان وعم عثمان روز فتح مکه ده دار الامن ایمانه داخل اولدی (وکان یختلج بوجهه ویغمز عند النبی صلی الله علیه وسلم) ای لا غمزی تفسیر اولور (فرآه فقال کن کذلک فلم یزل یختلج الی ان مات) روایتکردهٔ بیهقیدر که حکم مسفوری حضور رسول الله صلی الله علیه وسلمده اول حضرتک کفتار راست وخوش رفتارینی منافقینه اشارت وروی درشت وغمز چشم ایلدیعنی ماحدث الرسولی لا اصل له ارادهسیله تعییب مراد ایدردی اول حضرت حکمک بو وضع نادر برابرین مشاهده بیوردقده دائم اویلجه اول دیلریله الی الوفات چشم ورویی حرکتدن خالی اولمدی حکم جهانقطاع نبویله حکم وپسری مروان دار السعادهٔ مدینهدن نفی وطائفه اجلا اولنمشلر ایدی خلافة عثمانیده اطلاق اولندیلر وبه کان ماکان (ودعا علی محلم) ضم میم وفتح حاء مهمله ولام مشددهٔ مکسوره ایله (ابن جثامة) فتح جیم وتشدید مثلثه ایله (فمات لسبع فلفظته الارض ثم ووری) واوین مضمومه وساکنه وراء مکسوره ایله مجهولدر یقال واراه اذا غیبه (فلفظته مرات فالقوه بین صدین) بضم الصاد المهملة وفتحها وتشدید الدال ثنیهٔ صد (ورضموا علیه بالحجارة) فتح را وضاد معجمه ایله سنک بربالای سنک نهادن (والصد جانب الوادی) محلمک مظهر دعاء علیه اولدیغی تحریرکردهٔ شراح شفا اوزره مسفور رفاقة عامر بن الاضبط ایله برسریه یه مأمور اولوب اثنای طریقده تیغ غدرله عامری دیار عدمه راهی قیلوب بو قضیهٔ نامرضیه طرف رسالتپناهه منعکس اولدقده سه بار اللهم لا تغفر لمحلم دعاء علیهی زبان کذارلری اولدی بعد سبع لیالی هلاک اولوب مهد لحد اول ظالمی قذف وطرد وعدم قبول ایله اخراج ایلیوب بعد ذا بنه دفن وستر اولنوب تفضیحاله مرارا قبر آنی دربر قیلوردی پس زان لاشهٔ محلمی جانب وادی یه انداخته وایکی شعب میانه سنه فتاده قیلوب اوزرینه سنک بالای سنک نهاده قلدیلر خبر مذکور ابن عمر رضی الله عنهمادن موصولا روایتکردهٔ بیهقی وابن جریردر ومحلمک اسلام وصحبتی مقرر اما نفاق وعدمی مختلفدر (وجحده رجل بیع فرس) ضمیر بارز بیعه راجعدر ورجل سواد بن قیس اعرابی ویا ابن الحارث الصحابیدر وفرس مرتجز ونجیبدر (وهی التی شهد فیها للنبی صلی الله علیه وسلم خزیمة) ضمیر هی فرسه وفیها بیعه راجع اولور وخزیمه خا وزا ایله ذو الشهادتین لقبله شهرتیاب واجلهٔ اصحابدندر تاریخ بالغ عدد لجاج اولدقده حیدر کرار له حرب صفینده حاضر اولوب جانب خلافدن جرعه نوش جام شهادت اولدیلر والحاصل اول یکه سوار میدان لاهوت صلی الله علیه وسلم براعرابیدن اسب نجیبی خریدار اولوب قبض ثمنه مبادرت اثناسنده دیکراندن قیمهٔ فرسده مساومه ومزایده فهم ایتمکین عقد بیعی انکار واقامهٔ بینه یه طلبکار اولدقده خزیمه انعقاد بیعه شهادت ایتمشیدی بعدذا حضرت فخر عالم خزیمه یه پرسان اولوب مجلس بیعه حاضر اولدکمی دیدکده یا نبی الله وامی یا رسول الله اخبار سماویه واوامر الهیه ده ایمان بالغیب ایله سنی تصدیق ایدرکن نه انکه ابتیاع فرسده تصدیق ایتمیم جواب باصوابی خاطر عاطر نبوتمابلرینه خوش کاوب ذو الشهادتین لقب بیوردیلر بعدما شهادت خزیمه شاهدین مقامنه اقامه اولندیغی خصایص خزیمه دندر اما اعرابینک حرکهٔ ناهمواری اسلامندن اول اولمغی اقتضا ایدر (وهذا الباب اکثر من ان یحاط به) اول حضرتک اجابهٔ دعالری قضایاسی حیطهٔ شماردن بیرون وحد وحصردن افزوندر والحفنة تنبیء عن البیدر الکبیر

(فصل)

(فی کراماته صلی الله علیه وسلم) بو فصل معجز بیان خارق للعاده اموردن اول حضرته اکرام اولنان مواد بیانندهدر وکرامت معجزهدن اعمدر زیرا معجزه دعوای نبوتدن صکره بالفعل ویا بالقوه تحدی یه مقارن اولان خوارقک ظهوریدر کرامتده ایسه شرط تحدی نایابدر پس عرفا کرامت ولی یه ومعجزه نبی یه غالب ایسه ده تخصیص بالولی قیلنیوب نبی یه دخی اطلاق صادق اولور وانبیادن قبل النبوه کلام حجر وسلام شجر وکفتار وحوش وطیور وملاقات

پری وملک بوکه ماتند شبیه صدور یافته اولان خارقه یه ارهاص تعبیر وتسمیه اولندیغی نبوته مقدمه وتأسیس ایچوندر (وبرکاته وانقلاب الاعیان له) جمع عین معنای ذات مراددر (فیما لمسه او باشره) دست کرامت پیوستلری مس وبالذات مباشرت بیوردقلری اشیانک حقایق وهیئاتی تبدلی وقوع وجوازی بحثندهدر (اخبرنا احمد بن محمد بن عبد الله الخولانی) شیخ المصنف بشیوزسکزده نقد حیاتی حفظهٔ کنجینهٔ ارواحه تسلیم ایلدی (حدثنا ابو ذر الهروی اجازة حدثنا القاضی ابو علی سماعا والقاضی ابو عبد الله محمد بن عبد الرحمن وغیرهما قالوا حدثنا ابو الولید القاضی) الباجی (حدثنا ابو ذر) الهروی (حدثنا ابو محمد) السرخسی (وابو اسحاق) المستملی (وابو الهیثم) الکشمیهنی (قالوا حدثنا الفربری حدثنا البخاری) صاحب الصحیح (حدثنا یزید بن زریع) مصغرا ابو معاویة البصری یوزسکسان التیده غرفه نشین مأوی اولدیلر اما بلاواسطه راو امام بخارینک مومی الیهدن روایتی جای توقفدر بینهماده عبد الاعلی بن حماد اولوب خامهٔ مصنفدن سقوطی اتفاقکردهٔ شراحدر (قال حدثنا سعید) بن ابی عروبه (عن قتادة عن انس بن مالک ان اهل المدینة فزعوا مرة) فتح فا وزای وعین مهمله ایله ایکی معنایه شامله بری خوف وذعر دیکری استنجاد واستصراخدر کما نقله المبرد فی کامله (فرکب رسول الله صلی الله علیه وسلم فرسا لابی طلحة) نقبای انصاردن زید بن سهل البدری سنه اربع وثلاثینده منزل عقبایه عنانکش عزیمت اولدیلر (کان یقطف) بضم الطاء یعنی تبطی (اوبه قطاف) کسر قاف وطاء مهمله ایله اسمدر (وقال غیره) بالشک من الراوی غیر انس (یبطا) ضم مثناة وفتح موحده وتشدید طاء مهمله وهمزه ایله مضارع بطا ضیق الخطا معناسنه یقطف مقامنده واقعدر (فلما رجع قال له وجدنا فرسک بحرا) عبارتده استعارهٔ تصریحیه هویدادر که شدهٔ جری وسیرده بحره تشبیه اولندی (فکان بعد لا یجاری) مبنی للمفعول مفاعلة من الجری یعنی بردفعه مدینه خلقی لامر ما صحیحه انداز اولدقلرنده سید براق سوار زید بن سهل رضی الله عنهک مندوب نام اسب تنک رفتارنه سوار وبیرون حصار اولوب دعوت وفرسی ابی طلحه یه اثنای تسلیمده اسب رهوار یکی سبک سیر وبحرا سا خوش رفتار بولدق زرین قلادهٔ تحسینله سر افتخارنی براق جنانله همسر بیوردقلرنده بعدذا سرعة سیرندن مسابقه اولنمدی (ونخس) خاء معجمه وسین مهمله ایله طعن معناسنه (جمل جابر) بن عبد الله الانصاری (وکان قد اعیی) ای تعب (فنشط) کسر شین معجمه ایله ضد الکسل (حتی کان لا یملک زمامه) بناء معلومله ضمیر یملک جابره ومجهول له جمله راجع اولور یعنی حضرت رفرف سوار علیه سلام الغفار شتر جابره ضرب تازیانه ایلدی واول جمل پر برکه قلیل الحرکه اولمغین اثر نظر حضرتله سرعة سیر وقوتیاب اولدیکه جمل بلا کسل سرور ونشاطندن عنان اختیاری کسسته وزمامکیر اولمق دشوار ایدی (وصنع مثل ذلک بفرس لجعیل) ضم جیم وفتح عین ایله مصغردر (الاشجعی) اسم قبیله (خفقها بمخفقة معه) اسم آلت تازیانه ویادسته چوب (وبرک علیها) بالتشدید تفعیل من البرکة (فلم یملک رأسها نشاطا وباع من بطنها باثنی عشر الفا) امام بیهقی اسب ران میدان روایتدر که شهسوار عرصهٔ ملکوت حضرتلری جمل جابره ضرب تازیانه بیوردیغی اسلوب جعیل اشجعی یه دخی دره زن اولوب کرارا که بالبرکه دعا ایلدی سرعة سیر وکمال نشاطندن سر رفعتمندن لجامله امساکه مجال محال ایدی جعیل رضی الله عنه اول فرسک نسلندن حاصل اولان نسل نسیل وفرع اصیلی اون ایکی بیکه فروخت ایلدی (ورکب حمارا قطوفا لسعد بن عبادة فرده هملاجا) کسر ها وسکون میمله رده قولندن حال اولور (لا یسایر) مبنی للمجهول یعنی ابن سعد روایتنده اسحاق ابن عبد اللهدن مرویدر که حضرت شاه سریر اجتباء علیه التحایا سعد بن عبادهنک زیران تملکی اولان بطیء السیر حمارنه بالسعاده سوار اولوب بعدذا رهوار وسبک سیر اولدیغی حالده سعده رد ایلدیلر که همعنانی انی سبق وتقدمه قادر اولمزدی (وکانت شعرات من شعره) فتح وسکون عینله (فی قلنسوة خالد بن الولید) فتح قاف ولام وضم سین وفتح واوله ما یوضع علی الرأس امام بیهقی شانهزن زلف مطرای روایت اولورکه حضرت سید الثقلین صلی الله علیه وسلم موی عنبربوی ریش وسر سعادتمندندن برنیچه شعرات شریفه سیف الله خالد رضی الله عنه الاله عمامهسی ایچره تبرکا پنهان ومخزون ایدی (فلم یشهد بها قتالا الا رزق النصر) هر محاربه یه حاضر اولدقجه دشمنان اوزره ظفریاب اولوردی ابن العدیمک عدیم الامثال حکایاتندندرکه ابو طاهر علوی خزینهسنده شعرات نبویهدن چارده عدد موی مشکبوی مخزون تبرکی اولوب امرای حلبدن بریسیله بینلرنده سحاب وداد کذار ایتمکین اکرامأ اکا اهدا ایلدی بعض کج بینان انک صحتنده قیل وقال ایتمریله علوی نظر التفات امیردن مهجور اولوب سببندن استعلام ایلدکده قیل لی لا اصل لها جوابیله اشعار ما کل ایلدی علوی مومی الیه اول بی شعورلر محضرنده آتش احضار ایدوب اظهار سوز کداز ایله شعرات شریفهدن برینی ناره القا ایلدکده نار آنی سوزان ایتمدی چون امیرک روغندان درونده قیل قدر اشتباه قالمیوب

علوی به احسان فراوان ایلدی (وفی الصحیح عن اسماء بنت ابی بکر انها اخرجت جبة) ضم جیم وتشدید موحده ایله
برکونه ثوب مخیط (طیالسة) جمع طیلسان وجبه یه صفتدر نوع من الاکیسة ویا جبهٔ خضراویا برکهنه قبا
ویاصوفدن ردادر (وقالت کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یلبسها فنحن نغسلها للمرضی فنستشفی بها) درج
صحیح مسلمده مندرج اولان خبرده دختر صدیق رضی الله عنهمادن مرویدرکه انلر بر بردهٔ شریفه چیقروب حضرت
سرور عالم اکثر احیانده بونی تلبیس ایدردی بزلر آنی شویده قیلوب اول آبی ارباب علل ومرضی یه نوش
ایتدرمکله استشفا ایدردک بیوردیلر اخبار مسلمهٔ امام مسلمدندرکه اول قبای کرانبها جبهٔ کسراویه ایدیکه اطرافی
دیباجله مکفوفه ایدی (وحدثنا القاضی ابوعلی) بن سکره (عن شیخه ابی القاسم بن المامون قال کانت عندنا
قصعة) بفتح القاف (من قصاع النبی صلی الله علیه وسلم) بکسر القاف بجفان (فکنا نجعل فیها الماء للمرضی) جمع
مریض (فیستشفون بها) ابو القاسم علیه الرحمه بیوررکه خانه مزده ویادیار عزده خشبدن مصنوعه کاسات سرور
کائناتدن یادکار بر قصعهٔ لطیفه وار ایدی درونته صو قویوب بیمار اولنلره تبرکا اندن اشراب وشربله اثر آثاردن
تحصیل سرمایهٔ شفا ایدرلر ایدی بیورر (واخذ جهجاه) جیمین مفتوحتین بینهماده هاء ساکنه ایله صحابی مهاجر بدر
عصر خلافهٔ مرتضویه ده شیر غرندهٔ اجل پای حیاتن شکست ایتمشدر (الغفاری) کسر غین معجمه ایله قبیلهٔ معروفه در
(القضیب) مفعول اخذ اول عصای قصیره درکه صاحب الهراوه صلی الله علیه وسلمدن شیخین مکرمین حضراتنه
وانلردن یدا بید دست ذی النورینه نقل ایتمشیدی واثنای خطبه ده اکا اتکا واعتماد بیوررلر ایدی (من ید عثمان
لیکسره علی رکبته فصاح به الناس فاخذته فیها الاکلة فقطعها فمات قبل الحول) جهجاه غفاری قضیب شهرت
شعاری دست ذی النورین رضی الله عنهدن الوب شکست ایتمک ایچون زانولری اوزره نهاده وشق عصایه تصدی
ایتدکده مشاهده ایدنلر صیحه انداز ممانعت اولدیلر اما قرحه مثال برداء عضال ایله جهجاه گرفتار اولوب بدننه
سرایتی خوفندن قطع رکبه ایله معالجه ایدوب گویا مداوات ایلدی اما چه فائده قضیب رسول اللهه اهانت ایتمکله
قطع عضوه سبب اولوب سنه سی تمامندن اول اسب چوبین تابوته سوار وعرصه گاه محشره بی پا اولنک اهنک ایلدی
ابن عبد البر وسائر اهل سیر عصایی شکست ایتدیکنه تحقیق خبر بیورمشلردر اما ظاهر سیاق صیاح خلق عدم کسر
وشق مشعردر (وسکب من فضل وضوئه) السکب بمعنی الصب ووضوء فتح وضم واوله معلوم (فی بئر قبا) ضم قاف
ومد وقصرله وصرف ومنعله مدینهٔ منوره قربنده اسم مکاندر (فما نزفت بعد) فتح زای ویا کسرله مبنی للفاعل
اوالمفعول قصر ایدن نقصیر ایلدی بیهقی متصلا عن انس ایکش چاه روایتدرکه حضرت برگزیدهٔ آدم صلی الله علیه
وسلم فضلهٔ آبدست اولان آبی چاه قبایه پاشیده قیلوب بعدما بئر قبانک آبی منقطع اولمیوب الی هذا الان فزون وبی
پایاندر (وبزق فی بئر کانت فی دار انس) بزق بمعنی بصق (فلم یکن بالمدینة بئر من ابارها اعذب منها) ابونعیم دلائلنده
ادلاء دلو بئر روایتدرکه اول حضرت صلی الله علیه وسلم خادم محترمی انس رضی الله عنهک سعادتخانه لرنده اولان
بئره جلاب لعاب دهن انداخته بیوروب مدینهٔ منوره ابارندن اندن شیرین تر آب چاه نایاب ایدی (ومر علی ماء
فسال عنه فقیل اسمه بیسان) موحدهٔ مکسوره ایله وقال التلمسانی بفتح الموحده علی وزن نعمان الآتی (وماؤه
ملح) جملهٔ حالیه در (فقال بل هو نعمان) بفتح النون علی فعلان نعیم ویا نعمتدن مشتق اوله (وماؤه طیب) جملهٔ مقول
نبویدندر (فطاب) بعض سفر معجز اثرلرنده بر آب اوزره مرور وعبور بیوروب اسمندن پرسان اولدقلرنده نامی
بیسان وآبی نمکین یعنی تلخ ایدر دیدیلر چون اسماء قبیحه یی تغییر وحسن ادا ایله تعبیر شیمهٔ کریمه لرندن اولمغین بلکه
نامی نعمان وآبی خوشگواردر دیو بیوردقده اول ماء اجاج همان دم عذب وفرات اولدی (واتی) بناء مجهول ایله
(بدلو من ماء زمزم ومج فیه فصارت رائحته اطیب من المسک) یعنی اصحابدن بعضیلر اول حضرته ماء زمزمدن
بر دلو پر آب احضار ایلدکلرنده لعاب دهن پاکندن اول دلوه قطره پاش اولدیلر فیض ینبوع زلال نبوتدن نمونه نمای
ماء کوثر اولوب مشک اذفردن رائحه سی دخی خوشتر اولدیغن ابن ماجه زمزمه سنج راست روایت اولور (واعطی
الحسن والحسین لسانه فمصاه وهما یبکیان) جملهٔ حالیه (عطشا) تمیز ویا مفعول له در وعطش اشتهای مایشربی
مقتضی حرارتدر (فسکتا) ودخی زبان معجز بیانک ریحانتین مکرمینی لب تشنه اولدقلری حالده اعطا بیوروب ریق
حیات بخشک جذبله مص ایلدکلرنده گریان اولمدن خاموش اولدیلر رواه الطبرانی عن ابی هریرة رضی الله عنه (وکان
لام مالک) بنت ملحان الانصاریة الصحابیة (عکة) ضم مهمله وتشدید کافله روغندان ودبه در (تهدی للنبی صلی
الله علیه وسلم سمنا) فتح سین وسکون میمله (فامرها النبی صلی الله علیه وسلم ان لا تعصرها) بکسر الصاد المهملة
امر معنای لغویسی اوزره در زیرا لا تعصرها قولی نهیدر یاخود لازمی اعتبار یله درکه نهی کف ایله امری مستلزم

اولور

اولور (ثم رفعها الیه فاذا هی مملوءة سمنا فیأتیها بنوها یسألونها الادم) ضم همزه وسکون دال مهمله اوبضم الدال
جمع ادام خبز وروغن وعسل امثالندن ایتدام اولنان شیئدر وبعضیلر ما یصلح به الطعام دردیمشلر کما ورد فی الحدیث
سید ادام الدنیا والاخرة اللحم (ولیس عندهم شیء فتعمد) بفتح المیم وبکسرها (الیها فتجد فیها سمنا فکانت تقیم
ادمها حتی عصرتها) والحاصل ام مالک رضی الله عنها سلطان عالم صلی الله علیه وسلمه مالکه اولدیغی عکهٔ روغنی
بطریق الهدیه شکسته وبسته ارسال ایلدی اول حضرت دخی خدامه عکه یی صقماملغه امر ایدوب بعده ذاروغندانی
ام مالکه رفع ایتدیکی حالده حالا اولی اوزره سمنله مملوء بولوب وقتا فرزندان ام مالک ایتدامه صالح خانه لرنده برشیء
بولمدقلری حالده مادرلرینه گاورلر ایدی ونان خورش طلبنده اولدقلرنده عکهٔ پربرکه یه قصد ایدوب پرسازمعدهٔ
آزاوله جق مقداری روغن بولوردی نیچه ایام بووجه اوزره اندن ایتدام ایتدیلر تا کیم عکه یی تعصیر وفشرده ایدنجه
روغن موجود اولوب بعد ذا حالهٔ مذکوره عصرله زائل اولدی بو خبر لطیفده اشارت هویدادرکه نعم باریدن هرشیء
قلیله حقارتله نظر اولنمیوب عین تعظیم وعبرتله نگاه اولنه وقیل ان فیه دقیقة لمن نظر بعین الحقیقة (وکان یتفل)
فتح مثناة تحتیه وسکون فوقیه وضم وکسر فا ایله بصاق معناسنه در (فی افواه الصبیان) افواه باعتبار الاصل جمع
فمدر (المراضع) بوزن مساجد جمع مرضع بفتح المیم اسم مفعول من الرضاعة (فیجزیهم) ضم مثناة وسکون جیم
وکسر زای وهمزه ایله (ریقه الی اللیل) یعنی عندلیب گلستان رسالت علیه اجل التحیه فم غنچه دهان اطفاله شبنم
مثال آب لعاب مستطابندن قطره پاش اولوردی تا به شب انلره کفایت ایدردی یعنی شیر مادردن شیرینتر اولان ریق
مبارکی کودکانی سیر ویک روزه غداء وافی اولوردی دیو بیهقی علیه الرحمه تمهید مهد روایت اولور (ومن کراماته
برکة یده فیما لمسه) برکه زیادهٔ حسیه ومعنویه در ولمس مسه قریب وضع الید علی الشیء معناسنه در یده لفظی
تأکید یا تجرید در نظرت بعینی کلامی امثالی (وغرسه) نشاندن درخت (لسلمان الفارسی) معرب پارس یاخود نسب
فرس فارس بن کیومرثه رسیده اولدیغندندر وسلمان رضی عنه المنان اصفهانیدر گرچه اصفهانک فارسه تعلقی
یوقدر لکن عرب زیر ران حکومتهٔ شاه عجم اولان بلدانک کافه سنه فارس تسمیه ایدرلر وسلمان اصفهانده برادری
مجوسیدن فرار وبر راهب نصرانی یه دوچار اولوب اندن قسیسین شام وقدس وبطارقهٔ عموریه وموصل خدمتلرنده
اولوب اشارت راهب قدسیله حجاز مقدسه راهی ووادی القری نام محلده غدر رفقا ایله بر یهودی یه فروخت اولنوب
بعده ذا بنی قریظه دن مدینه یه کلمشیدی اما بوندن اقدم کمربستهٔ خدمتلری اولدیغی اساقف ورهبان سلمان بالاذعانه
نبی آخر الزمان حضرتلرینک قرب بعثت واوصاف ومدحتن وصف ایتمشلر یدی * والاذن تعشق قبل العین احیانا *
چون ذره وش مهر تابانله وصلت ایلیوب سلمان الخیر والخیر تلقیب اولندی عمر عزیزلری پنجاه ودوصد ویا مقدار
عدد فرسی اولدیغی مرویدر وابونعیم سلمانک حضرت روح الله علیه السلامی ادراک بیوردیغن نقل ایتمشلردر سنه
خمس اوست وثلاثین متواری کنج لحد اولدی رضی الله عنه (حین کاتبه موالیه) جمع مولی بو مقامده سید
معناسنه در (علی ثلثمائة ودیة) فتح واو وکسر دال مهمله ویاء مشدده ایله صغار نخل (یغرسها لهم کلها تعلق) فتح
تاء مثناة وسکون عین مهمله وفتح لام ایله من علقت المرأة اذا حبلت ای تنبت بو جمله ما قبلنه بدل واقعدر (وتطعم وعلی
اربعین اوقیة) ضم همزه وتشدید تحتیه ایله وقیه دخی دیرلر قرق درهمدن عبارتدر وعند الاطباء متعارف اولان
اون درهم وخمسة اسباع درهمدر وقال الزمخشری انها اثنان واربعون درهما وعند البعض یدی مثقال اولور
(من ذهب) وقیه یی بیاندر (فقام رسول الله صلی الله علیه وسلم وغرسها له بیده الا واحدة غرسها غیره فاخذت
کلها الا تلک الواحدة) اخذ مجازدر ای طلعت وادرکت (فقلعها النبی صلی الله علیه وسلم وردها فاخذت)
والحاصل سید سلمان اولان یهودی سلمانی ساحهٔ ملسای یثربدن بر محل مناسبه اوچیوز دانه نهال خرما طرح
ایدوب قبول فیض نما ایدنلرک ثمراتیله رونقپذیر ایدنجه پروریدهٔ دست تربیت دخی قرق وقیه ابریز طلایی علاوهٔ
باغچهٔ خرما ایتمک اوزره قلم فارسی مثال کتابته قطع ایلدیکی اثناده حضرت طرح انداز گلشن شریعت بالذات
قیام وارتکاب کافهٔ غرسه اهتمام بیوروب کندو دست اعجاز پیوستیله اسم رحمان عددی وقفجه غرس ایلدی انجق
بر فسیلهٔ خرمایی عمر بن الخطاب ویا سلمان غرس ایتمکین جمله سی اشجار جنان کبی برگ ریزان وخوشه خوشه رطب
تر آویزه اولدی همان اول غیرک نشانده سی اولان نهال ثمره پرور اولمدی حضرت دخی سر پنجهٔ قرشگاف نبوتله
عروقن مجاری صلب زمیندن فک ایدوب واسطهٔ دست معجز نما ایله تکرار غرس ایتدکده فی الحال عناقید ایله پیرایه
بند مرسله نما اولدی (وفی کتاب البزار) باء موحده وزای والف ورا ایله عمل بزرگانه نسبتدر (فاطعم النخل من عامه
الا الواحدة فقلعها رسول الله صلی الله علیه وسلم وغرسها فاطعمت من عامها) عامک ها به اضافتی حقیقیه در یعنی

تازه نهالان خرما غرس اولندیغی سالده میوه دار اولوب همان برنهالکه دست یکانه ایله مغروس ایدی بار اور اولیوب
انی قلع وبرکنده بیوروب ید مؤیده سیله غرس ایتدیکی سالده خرما ویردی (واعطاه مثل بيضة الدجاجة من ذهب
بعدما ادارها على لسانه فوزن منها لمواليه اربعين اوقية وبقى عنده مثل ما اعطاهم) دخی سلطان تخت نشین لولاك
جناب سلمان پاکك بدلی اولان مال ایچون بیضهٔ ماکیان حجمنده زرخالص العیاری زبان معجز بیانی اوزره اداره
بیوردقدنصکره چهل وقیه زرسرخ خواجهٔ مالك الرقبه یه ادا ایچون سنجیدهٔ میزان ایدوب اعطا ایتدکدن ماعدا
بربدل کتابت مقداری التون على بركة الله کمربستهٔ ملك سلمان اولدی قصهٔ مذکوره مشهود باصرهٔ حضار اولوب
نمو اعیاندن اولدیغی تحقیق کردهٔ محدثیندر (وفی حدیث حنش) فتح حاء مهمله ونون وشین معجمه ایله (ابن عقيل سقانی
رسول الله صلى الله عليه وسلم شربة من سويق شرب اولها وشربت آخرها فما برحت اجد شبعها اذا جعت وريها)
بکسر الراء (اذا عطشت وبردها اذا ظمئت) برنه علت ظمأ عطش معناسنه درتفننا فی العبارة ذکر اولندی خبر حنش
رضی الله عنهدن صدور یافته درکه بیورر حضرت صاحب الحوض والکوثر بکا اردجودن معموله بردفعه شربت
اسقا بیوردیلر اولا کندیلری نوش ایدوب بعدما بن نوش ایلدم پس ازین وقت کرسنکیده اول شربتك شبعی وحالهٔ
تشنکیده سردی شکم وزمان حرارتده انك برودتی بندن منفك اولمدی دیو بیوردقلرین قاسم ابن ثابت
دلائلده مسور بن مخرمه رضی الله عنهدن مناولهٔ جام لبریز روایت اولور (واعطى قتادة بن النعمان) ابو عمر الصحابی
رضی الله عنه سنهٔ ثلاث وعشرین قتادهٔ مغالك لحد اولدی (وصلى معه العشاء) وقد صلى مع رسول الله صلى الله عليه
وسلم تقدیرنده جملهٔ حالیه در (فی ليلة مظلمة مطيرة) ای ذات ظلمة والسحاب المطبق بالمطر وهو متعلق باعطى
(عرجونا) ضم عین مهمله وسکون راء وضم جیم له علی وزن عنقود برلك وبار غصن یابس (وقال انطلق به فانه سيضیٔ
لك من بين يديك عشرا ومن خلفك عشرا فاذا دخلت بيتك فسترى سوادا فاضربه حتى يخرج فانه الشيطان فانطلق
فاضاء له العرجون حتى دخل بيته ووجد السواد فضربه حتى خرج) حضرت امام الانبیا صلى الله عليه وسلم ایله قتاده
رضی الله عنه اداء صلاة عشا بیوردقلری شب دیجور مطیره ده دست قتاده یه شاخ خشك خرمادن بردسته چوب
اعطا بیوروب بو عرجونله صوب منزله روانه اول پیش و پسکده اون کز محل سکا ضیا بخش اولور چون خانه که داخل
اولورسن برهیکل سیاهه دوچار اولوب قنفذ هیئتنده برشکل کریه المنظر مشاهده ایدرسن بونکله اول جثهٔ سیاهه
ضرب ایله کیم خانه دن بدر اوله زیرا اول سواد مرئی دیو رجیمدر دیو تنبیه بیوردیلر وقتا قتاده روبراه خانه اولدی
اول دسته چوب امام وخلفندن اون ذراع محل اضائه ودرون منزله قدم نهاده اولدقده برهیکل زشت کوروب
خانه بیرون ایدنجه ضربه بی اصوله آهنك ایلدکاری روایة بالمعنی اولان خبر ابی سعید رضی الله عنه طریقندن
تخریج کردهٔ امام احمد علیه الرحمه در (ومنها) قلب اعیانده صدور یافته کرامات باهرهٔ حضرتندندر (دفعه لعكاشة)
ضم عین وتخفیف کاف ویا تشدیدله عنکبوتدن منقول علمدر ودفع ازاحة الشئ باليد لكن عطا وتسلیمه اطلاق
اولنور (جذل) جیم مکسوره وذال معجمهٔ ساکنه ولامله ویجوز بفتح عود غلیظ (حطب) شاخ خشك (وقال
اضرب به حين انكسر سيفه يوم بدر فعاد في يده سيفا صارما) عاد بمعنی صار (طويل القامة ابيض شديد المتن
فقاتل به ثم لم يزل عنده يشهد به المواقف الى ان استشهد في قتال اهل الردة وكان هذا السيف يقال له العون)
والحاصل روز مشرك سوز بدرده عكاشه بن محصن الاسدی رضی الله عنه کوشش دشمن شکن ایدرکن شمشیر آتش
باری شکست اولدیغی حین سید ستوده صفات علیه افضل التحیات ید مؤیدنه برهیزم بزرك الوب دست عكاشه یه
ویردی وبونکله عزیمت دست برد دشمنان ایلدیو امر ایتدکده عكاشه اول هیزمی قبضهٔ اهتمامه الدقده بالاقد
سفیدرنك برشمشیر برندهٔ سرتیز اولوب ملحمهٔ بدرده نسیم ظفر پرچم طرازتوغ اسلامیان اولنجه انکله مقاتله
ایلدی وعكاشه جمیع مشاهد وملاحم نبویه ده مظفرانه نبرد عدو فرسای ایلدککلرنده اول سیف صارم حمایل
وار کردن عكاشه ده بند اولمشیدی تا زمان خلافة صدیق اعظمده اهل رده وقعه سنده سرکران صهبای شهادت
اولنجه کمربستهٔ ملازمت ایدی وصدر اولده الات حرب وخیوله نام نهاد اولمق آیین عرب اولمغین بو صمصام زهرابدار
دخی عون اسمیله نامدار اولدی (ومنها دفعه) مصدر مرفوع مبتدأ وخبر مقدر من كراماته ویا سابقه معطوفدر
(لعبد الرحمن بن جحش يوم احد وقد ذهب سيفه) جملهٔ حالیه ویا معترضه (فاعطاه عسيب نخل) قیل جريدة النخل
(فرجع في يده) بمعنی الصیرورة (سيفا) مفعول رجع اول کنجینهٔ عرفان علیه السلامدن جلوه کر منصهٔ ظهور اولان
معجزهٔ اعطاء شمشیر خارقة العاداتندندرکه اول حضرت عمه زاده لری عبد الرحمانه ملحمهٔ احدده تیغ سرتیزی شکست
اولدقده قضیب خرما اعطا بیورملریدرکه قضیب قبضهٔ اقتدار مشار الیهه کلدکده برسیف قاضب سرتیز اولمغین

استیعابده ابن عبد البر استیفای خبر بیورمشلردر قصص اعجازمند کوره عصای موسی وید بیضا معجزه سندن معظم
اولدیغی خفی دکلدرکه معجزهٔ عصا بعد فوت موسی علیه السلام عدم بقا ایله شهرتیاب ومعجزهٔ سیف مسلول
عرجون وعسیب عدم فنا ایله اشتهار یافته در حتی ابن جحش رضی الله عنهك عسیب نخلدن منقلب اولان شمشیری
الی الوفات میان بستهٔ تمکین تملکی اولدقدنصکره بغای ترکی نام کمسنه ایکیوز دیناره خریدار اولدیغی ابن سید الناس
الیعمری سیرتنده بیان بیورمشلردر (ومنه برکته فی درور) دال مهمله ورا ایله شیر وخیر ومنافع معنالرینه
ومنه لله دره (الشياه الحوائل) جمع حائله مطلقا قصر قیون (باللبن الكثير) ایضا حاو تأکید اذکر اولندی ویا درور
مجاز مرسل قبیلندن على طريق التجريد خروج مراد اولنمش اوله یعنی عدیمة اللبن اولان کوسفندلردن درور شیر
جملهٔ انواع کرامات حضرتندندر (کقصة شاة ام معبد) معتبرات کتب سیر حاویه اولدیغی اوزره حضرت قافله سالار
طریق توفیقله ابو بکر صدیق هجرتسرای مدینه یه شد رحال ومنزل قدید قدوم جان عالم ایله حیات تازه بولوب لحظ
رحل خانهٔ عاتکه بنت الخزاعیه رضی الله عنها اولدقده اول ضعیفه فرش بساط مهمانداری لوازمنی اقامه اثناسنده
سرور معجزه پرور برکوسفند زبون کوروب صاحبه سندن اجازت برله آیا بوشتدن استفاضهٔ شیر اولنسه دیدکده ام
معبد جواب داده اولوب انك مجاری وجودندن جریان خون زائل نه انککه پستاندن درصافی فائض اوله دیدی
اول حضرت کوسفندی مشمول طرف عنایت بیوروب درحال حضور عزتنه کلدی دست معجز پیوستیله ظهر شاتی
مس ایدوب وجود خشکی رطوبت پذیر صحت وفوارهٔ مشك پستاندن شیر فوران ایلیوب حضار خیمه شیره سیر
اولدقلرندن ماعدا اوانیٔ ام معبد درصافله مالی اولدی برکهٔ مس حضرتله اول غنم اکتساب طراوت تن وعافیت بدن
ایلیوب نیجه سال جرندهٔ علفزار حیات اولدیغی قصه سی اسا (واعنز) جمع عنز (معاوية بن ثور) بن عبادة البکا
معاویه پیرسال خورده اولوب فرزندی بشر ایله بارکاه رسالت دستکاهه رومال ایدوب یا رسول الله بشرهٔ بشره
مسح یدکله تبریك بیورك دیو استعطاف ایلدی اول حضرت دخی دعا وتبریك بیوروب یدی رأس عنز اعطا
بیوردی اول سالده بنی بکایه جند غلا مستولی اولمغین قبیلهٔ مرقومه ذات ضجیع وبکا اولمشلر ایدی بعد اعطاء
الاعنز برکه ونما ایله خوشحال اولدیلر وفی ذلك يقول بشر رضی الله عنه * وانا الذی مسح الرسول برأسه *
ودعا له بالخير والبركات (وشاة انس وغنم حليمة مرضعته) جرله حلیمه دن بدل اولور (وشارفها) جرله غنمه معطوفدر
وشارف ناقهٔ مسنه معناسنه ابو یعلى وطبرانی نقل بدیع الشکل روایتلری اوزره دایهٔ دولت مایه یعنی حلیمهٔ سعدیه
جانب حرم اللهه شرفها الله شوهر یله عطف عنان ایلدکلرنده برناقهٔ فرتوتله دنباله رو قافله اوله رق زنان کار
وانیماندن نیجه زمانصکره داخل مکه اولوب اول نازپرورد نماط سیادت علیه التحیه ارضاعنه نامزد وعزم ره قبیله
بنی سعد اولدقده ناقهٔ ضعیفه برکهٔ رکوب حضرتله سبك سیر اولوب حافلهٔ در اولدی وزمرهٔ بنی سعد اصابه قحط وقلت
کیاه ایله مرعالرندن کرسنه وعجاف وجافة الضروع رجعت ایدرلر ایکن کوسفندان حلیمه چراکاهنده درور البانله
واصل خرکاه اولورلردی (وشاة عبد الله بن مسعود وكانت لم ينز) فتح تحتیه وسکون نون وضم زا ایله بهایم وسباعدن
ذکورك اناث اوزرینه علویدر (عليها الفحل) یعنی الذکر کوسفند نرقرین اولمامش شاة ایدی قید مذکور ایله تقیید
نفی لازم بعید ایله عدم لبن مفهومنده مبالغه قصد اولنمشدر زیرا درلبن درجهٔ ثالثه ده حصول پذیر اولور حاصل
سخن جناب عبد الله رضی عنه الاله عالم صباده ابن ابی معیطك رمهٔ کوسفندی رعینه مشغول ایکن فخر عالم
صلى الله عليه وسلم صدیق اعظمله چراکاهدن کذران ایدوب عبد الله ابن مسعوددن برمقدار شیر طلب ایتدکلرنده نعم
ولکن امانتدر دیو بیان حال واعتذار ایلدی سلطان رسل شکر رز کفتار اولوب کوسفند نرقرین اولمامش شاة
احضارنه امر ایتدکده عبد الله دخی دوساله برکوسفندی حضرتنه اماده ایدوب دست کرم پیوستیله ضرع غنمی مسح
ودعا بیوروب دست صدیقده اولان صحفه پرشیر اولوب اول ابو بکرك شربنه اشارت بیوردیلر قصهٔ پرحصه
مشاهده سی باعث اسلام ابن مسعود اولان معجزهٔ باهره اولدیغن امام بیهقی قندر برروایت اولور (وشاة المقداد)
بجر الشاة مقداد بن عمرو بن عبد یغوث الصحابی رضی الله عنه (ومن ذلك تزويده اصحابه سقاء ماء) تزوید معنای
اعطایی متضمن اولمغین سقا لفظی منصوبدر یاخود تزوید تسمعی حائز اولمغله سقاء فيه ماء تقدیری مابعدندن
مشاهده در (بعدان اوكاه) وکاء قربه ربطا اولنان شئ تزویده یه متعلق اولور (ودعا فيه فلما حضرتهم الصلاة نزلوا
فحلوه فاذا هو لبن طيب) یعنی برمشك ابی دهانینی بندوا که دعا ایلدکلرندنصکره اصحاب باصفایه زاد وزواده اعطاسی
باهرة البرکاتندندرکه وقتا وقت نماز دخول ایدوب نزول ایتدیلر آب مشك شایان وضوء اولمغین حل وکا ایلدکلرنده
معاینه ایتدیلرکه اول آب مشك شیر صافدر (وزبده في فمه) ودهن قربه ده قیغی مشاهده در (من رواية حماد بن سلمة)

خبر پرعبر رجال اللهدن ابوسلمه قدس سره جنابلرندن مروی وامام مسلم وعلماء مغاربه مومی الیهك شاننی تبجیل وروایتنی تجلیل بیورمشلردر (ومسح علی رأس عمیر بن سعد وبرك) بالتشدید فات وهو ابن ثمانین ابن اطلاقی مجازدر مثلا دهره اب وام کنایه اولندیغی کبی وکما یقال اللیالی حبالی (فما شاب) یعنی ابوکبشة الانصاری رضی الله عنهك سر دولتمندنی دست شریفیله مسح وصحت وعافیتله دعا بیوردیلر عمیر خوش نهاد سلم عمرك هشتاد پایه سنه قدم نهاد اولدقده روح قدسیلری عارج معارج جنان اولدی هنوز ظرف هرم ایله که شیب عارض اولمدی (وروی) بنای مجهولله (مثل هذه القصص) مثل نائب فاعلی وقصص جمع قصه (عن غیر واحد) نفی وحدت کثرتدن عبارتدر حکایات مذکوره مانندی جم غفیردن مروی ومنقول ومرئیدر (منهم السائب بن یزید) ابن سعید بن ثمامة ابن الاسود (ومدلوك) فتح میم وسکون دال مهمله وضم لام ایله ابوسفیان الفزاری ومانندایشان اصحاب ذیشانك رأس شریفه لرین مسحله سر افتخارلرین عرشله همسر بیوروب دست برده شیب وهرم اولمدیلر (وکان یوجد لعتبة ابن فرقد) ابو عبدالله السلمی الصحابی والئ موصل اولوب کوفه ده ساکن ایدی (طیب) یوجد فعلنه نائب فاعلیدر (یغلب طیب نسائه) اصل معنای غلبه قهر واستیلادر امازیاده وتقویت معناسنه مستعاردر کاورد غلبت رحمتی غضبی (لان رسول الله صلی الله علیه وسلم مسح بیده علی بطنه وظهره) یغلب قولنه تعلیلدر بیهقی وطبرانی عطرسای روایت اولورلر که ابو عبدالله السلمی رضی الله عنه وجودنده بر رایحهٔ فایحه شامه سی پیدا ایدیکه انواع معطرات حلالندن فزونتر ایدی زیرا سلطان سریر لولاك کف یم کفایتی برله شکم ودوش عتبه یی مسح وعطر شاهی لعاب مستطابیله تدلیك ایلدی پس ازان بوی دل آرای رشك فرمای عنبر سارا اولدی (وسلت الدم عن وجه عائذ بن عمرو) من سلت القصعة اذا امر اصابعه لتنظف وعائذ عین مهمله وذال معجمه ایله اسم فاعلدر اصحاب شجره دن ابن عمرو ابن هلال المزنی الصحابی رضی الله عنه (وکان جرح یوم حنین) طائف له مکهٔ مکرمه میانه سنده هوازنله وقوعیافته اولان غزای غرادر مهلائل اوغلی حنین اول جای فرحفزایه نزول ایتمکله حنین تسمیه اولندی وضمیر کان عائذه راجع وجمله حالیه در (ودعاله فکانت له غرة) بالطول والعرض بشره ده نمودار اولان بیاض منتشره ومستنیره در (کغرة الفرس) یعنی روز حنینده عائذ رضی الله عنه زخمدار اولمشیدی حضرت سلطان عالم صلی الله علیه وسلم انکشت معجز نمالریله روی عائذده اولان دمی تنظیف وازاله برله مسح بیوروب صحت وسلامتنه دعا ایلدی جبیننده پیشانئ فرسده واقع غرهٔ بیضای صباح الخیرا ساغرهٔ نورانیه هویدا اولدی (ومسح علی رأس قیس بن زید الجذامی) جذام علی وزن غراب وقیس سید قبیلهٔ بنی جذام اولان صحابی عالیجنابدر (ودعاله فهلك) موت معناسنه وکاهی عارضهٔ علتمونه تخصیص قیلنور اما معنای وضعی دکلدر (وهو ابن مائة سنة ورأسه ابیض وموضع کف النبی صلی الله علیه وسلم ومامرت علیه یده اسود) ودخی قیسك سر سعادتمندی اوزره ید مؤیدین امرار بیوروب بقای صحتنه اب جنان دعا اولمشلر ایدی عمر عزیز قیس حرف اول اسمی عددلك سر نمون اولدقده سر نهادهٔ بالین اجل اولوب شعرات رأس بیضاء وهمان دست معجز نمای حضرت مرورومس ایتدیکی محل سرمو آغار میوب سیاه قالمشیدی (وکان یدعی الاغر) نور معجزه لمعانندن قیسه آغرایله تلقیب اولندیغی روایتکردهٔ ابن الکلبیدر (وروی) بنای مجهولله (مثل هذه الحکایة لعمرو بن ثعلبة الجهنی) بن عدی بن مالك الزهریدر (ومسح علی وجه اخر) مراد حذیمة ابن سواد ویا طلحة بن ام سلیم خوش نهاد اوله (فمازال علی وجهه نور) آثار معجز انوار نبویه ایله روی پرنوری نور علی نور اولمدن زائل اولمدی (ومسح وجه قتادة بن ملحان) کسر میمله صرف ومنعی جائزدر (وکان لوجهه بریق حتی کان ینظر) بنای مجهولله (فی وجهه کما ینظر فی المرآة) اسم آلت صفوة بشره ده مبالغه قصد اولنمشدر حقیقی دکلدر یعنی قتاده نك وجه وجیهنه امرار ایدتمکله بشره سنده لمعان وصفا نمودار اولدی تاکیم اقتباس انوارله سجنجل مجلایه نکران اولندیغی وجه اوزره چهرهٔ براقنه نکاه اولنوردی (ووضع یده علی رأس حنظلة بن حذیم) کسر حاء مهمله وسکون ذال معجمه وفتح مثناة تحتیه ایله پدر وپسر اصحاب خیر البشردندر (وبرك علیه) بتشدید الراء (فکان یؤتی بالرجل) بصیغة المجهول ای یاتیه الناس والتعریف للعهد الذهنی المساوی للنکرة (قد ورم وجهه) جملهٔ حالیه (والشاة) جرله معزوضأنه شامله در (قد ورم ضرعها) پستان معناسنه انسانده ثدی وحیوانده ضرع اطلاق اولنور (فیضع علی موضع کف النبی صلی الله علیه وسلم فیذهب الورم) یعنی رأس حنظله رضی الله عنه اوزره دست سعادتلرین نهاده ایلدی پس ازان چهره سنده ورمی نمایان کسه وپستانده یاره وردی عیان ضأن ومعز حضور حنظله یه احضار اولنوردی وجه انسان وضرع حیوان محل کف کریم حضرتنه نهاده ایدردی درحال ورم زائل اولوب برتام حصولی رونما اولوردی رواه البیهقی (ونضح فی وجه زینب بنت ام سلمة) نضح من باب

ضرب رش ما معناسنه وزینب اسم شجر معروفدن منقوله علمدر که ربیبهٔ حضرت سید المرسلین صلی الله علیه وسلم ودختر ام المؤمنین ام سلمة رضی الله عنها دیار حبشه ده تولد ایدوب بره اسمیله مسماة ایکن حضرت والد معنویلری زینب تسمیه بیورمشلردی عقل وجمال وعلم وکمالده فریدة الزمان ایدی (نضحة) ای رشة (من ماء فما کان یعرف فی وجه امرأة من الجمال ما بها) ابن عبد البر استیعابده غالیه سای نو عروس خبر اولورکه حضرت سید البشر صلی الله علیه وسلم غسلی حالنده ربیبهٔ محترمه مغسله قریب اولمغین چهرهٔ زینبه قطره پاش ملاطفه اولمشلر ایدی برکهٔ رش ما ایله حسن وآن زینب مزداد اولوب انده اولان جمال خداداد بر مرأة حسنی ده مشاهد دکل ایدی کبیرة السن اولدیغی حالده بیله ماه شباب روی دلاراسنده نمایان ایدی (ومسح علی رأس صبی به عاهة) ای آفة ومرض (فبرا) بزنهٔ ضرب (واستوی شعره) فتح وسکون عینله سری بی مو برکودك اقرع باشنه مسح بیوروب برکهٔ مسله عاهة زائله وموی سری دمیده وپرداخته اولدی خبر مذکوری سیوطی مناهل الصفاده شانه زن تخریج اولدیغی خارش فکن سر صحتدر دیمشلر (ومثله روی فی خبر المهلب بن قباله) فتح قاف وموحده ولام مخففه ایله بعض نسخ شفاده زیاده در (ومسح علی غیر واحد من الصبیان المرضی) جمع مریض (والمجانین) صبیان اوزره معطوفدر (فبراوا) فتح وکسر را ایله یعنی کودکان بیمار ومجانیندن جم کثیر اوزره مسح ید شریفه ایله شفا وافاقتیاب اولدقلری شهرتیابدر قصص مذکوره ابراء مرضی وذوی العاهات فصلنه اندراجی جسبان واکثر فصول مصنف متداخله دردیو شارح ابن اقبرس حرف انداز اولمغین فصل ابراء مرضی اصل معجزاته داله حکایات پرنکاتی محتوی وبو فصله منسلکه اولان قصص کراماتی منطوی به دروکل وجهة لمن تدبر مقاصد المصنف رحمه الله ایله جواب ویریلور (واتاه رجل به ادرة) ضم همزه وسکون دال وراء وها ایله یاخود فتح همزه او بفتحتین انتفاخ خصیتین ویا فتق احد الجانبین (فامره ان ینضحها) بفتح الضاد المعجمة وکسرها (بماء من عین مج فیها) ضمیر فعل حضرتنه وفیها عینه راجعدر (ففعل فبرأ) یعنی دانای عالم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینه مرض فتقه مبتلا بر درد مند بادکندرومال ایلدی لعاب پاکنی انداخته بیوردقلری اب چشمه دن فتقی اوزره رش ایتمکه امر ایلدی برموجب امر عالی عمل ودرحال رتق مقرر اولدی رجل مذکور بقول طبری مهلب بن یزید بن عدی الطائیدر (وعن طاوس) اجل تابعیندن ذکوان بن کیسان ابو عبد الرحمن الیمانیدر چله کش تکیه کاه زهد وتقوی اولمغین قرق کره حج بیت الله الحرام وچهل سال وضوء عتمه ایله صلاة صبحی ادا ایدن مرتاضان انامدندر یوز بش تاریخنده مکهٔ مکرمه ده روح قدسیلری جولان وسوی جنانه خرامان ایلدی (لم یؤت) بنای مجهولله (النبی صلی الله علیه وسلم باحد به مس) جنوندن کنایه در (فصك) صاد مهمله وکاف مشدده ایله مطلقا ضرب (فی صدره الا ذهب المس) یعنی حضور حضرتنه برفرد کتورلمزدیکه انده عارضهٔ جنون اوله واول حضرت سینهٔ علیله ضرب ید بیوره الا جنون زائل اولوب افاقت بولوردی (والمس الجنون) کرچه مس ولمس معناده متقاربلردر اما جنوندن کنایه اولدیغی آیهٔ کالذی یتخبطه الشیطان من المس کریمه سندن مفهومدر وخبر مذکور موقوف علی طاوس رحمة الله علیهدر (ومج فی دلو من بئر ثم صب فیها ففاح منها ریح المسك) بو مقامده ریح رایحه معناسنه در ومشبه به مسك اولدیغی شهرتنه بنادر والا مسك ازفردن اتم واطیب اولدیغی جای اشتباه دکلدر یعنی دهان شکربارلرندن لعاب قندناب دلوه انداخته ایدوب ماء دلوی چاهه رش ایتدکده اول بئر مبارکدن مسکدن اعلی بوی دلاویز نمایان ایلدی رواه احمد عن وائل بن حجر رضی الله عنهما (واخذ قبضة) فتح وضم قافله ملاء کف (من تراب یوم حنین ورمی بها) ای بترابها (فی وجوه الکفار وقال شاهت الوجوه) جملهٔ دعائیه قبحها الله معناسنه بو کلام جامع الکلم ایله کویا اولان قائل انا افصح العرب صلی الله علیه وسلمدر (فانصرفوا) ای انهزموا (یمسحون القذا) بفتح القاف والذال المعجمة والف مقصوره صفای چشمی تکدر ایدن غبار وکاه امثالی شیئدر (عن اعینهم) امام مسلم رحمه الله سلمة بن الاکوع طریقندن علم افراز روایتدر که غزای غرای حنینده سلطان سپه کش اسلام علیه صلوات الله العلام زمیندن برقبضه تراب الوب وجوه کفاره انداخته ایلدی وشاهت الوجوه دعاء علیهی کویا اولدیغی حالده قرارلری فراره مبدل اولوب دیده لرندن ازاحهٔ قذا ایده رك منهزمین ومدبرین اولدیلر حقا که صنع ملك قدیر ایله قذاء یسیر تکدر عیون جم غفیر قیلدیغی معجزهٔ باهره وکرامة زاهره لرندندر (وشکا الیه ابو هریرة النسیان) کسر نونله مصدر وضد الحفظ (فامره ببسط ثوبه وغرف بیده فیه) ضمیر ثوبه راجعدر (ثم امره بضمه ففعل فما نسی شیأ بعد) مبنی علی الضم ابو هریره رضی الله عنه اول حضرته نسیاندن شکایت ایلدکده رداسن زمینه فرشله امر ایدوب دست معجز نمالرین کویا برشیئه طالدیروب قبای ابو هریره یه نهاده ایلدی بعد ذاتو بی جسدنه ضم ایله فرمان بیوردقده ابو هریره فرمانبر اولوب

بعد ما صنيع حضرت اكه محض بركة اولمغين هر كوشنزدى اولان آيات واحاديثى درخاطر ايليوب فراموش قيلمدى بوندنصكره فما كان احدا حفظ منى لحديث رسول الله صلى الله عليه وسلم الا ابن عمر كفتاريله تحديثا للنعمة مباهات بيورردى زيرا عبدالله بن عمر رضى الله عنهما تقدم اسلام وكتابت احاديث سيدالانام ايله سبق فضل ايدوب كثير الحفظ والرواية اولمشيدى همان ابوهريره دن درت سنه مقدم خدمت وشرف صحبتيله شرفياب اولمشلريدى حضرت داناى جهان صلى الله عليه وسلم جنابندن غرفه عمائل سرسر بسته ظهورى معانىٔ معقوله يى امور محسوسه منزلته تنزيل وحفظ عند حضرة العليه شئ معترف مثابه سنده اولوب رداء ابوهريره يى اغترافله ملان وبدننه ضمله احاطه وظاهرندن باطننه سرايت كونه معامله ظهورى اول حضرتك عالم شهادتده تصرفى ذات كريمنه تفويض قيلنديغى كبى عالم شهادتك غيريده تصرفى دخى ذات جليلنه مفوض اولديغن اشعار اولوراما بونك امثالى حقايق دقايقنه وقوف كشفه موقوف اولديغى اولى النهايه روشندر (وما يروى عنه فى هذا كثير) ذهاب نسيانله اول حضرتدن روايت اولنان ادعيه واخبار طريقى بسياردر (وضرب صدر جرير بن عبدالله البجلى) بومحادن الى آخر الفصل زيادة على الاصل اولديغى منقولدر امدى صدرجاى امن وهراس ومحل قلب اولمغين ضرب صدره تخصيص بيورلدى (ودعاله وكان ذكرله انه لا يثبت على الخيل فصار) الفاء فصيحة (من افرس العرب واثبتهم فى ظهر الدابة) يعنى تبركا سينه جريره دست كرم پيوستيله ضرب ودعا بيورديلر براجريرمجالس حضرتده عدم فروسيتله ظهر فرسده قرار داده اولمديغى ياد اولنمشيدى حقنده دعاى حضرت شرفيافتهٔ صدور بولمغين شجاعت وفروسيت روزى قيلنوب يكه سوارميدان دليران عرب اولدى (ومسح رأس عبدالرحمن بن زيد بن الخطاب وهو صغير وكان دميما) بالدال المهمله (ودعاله بالبركة ففرع) فا وراو عين مهمله ايله اى زاد وفاق (الناس طولا وتماما) يعنى عبدالرحمن رضى عنه المنان سرعزتندنى مسح ايلديكه مشاراليه كوتاه قدوحقير ايدى زياده وتمامىٔ خلقتله دعا بيوروب بالا قدوكمال خلقتله ابناى جنسنه خلقا وخلقا فائق وبارع اولدى

فصل

(ومن ذلك ما اطلع عليه) يا باب افعالدن مبنى للمجهول ويا باب افتعالدن معلومدر (من الغيوب) غين معجمه ايله على غير القياس جمع غيب بمعنى استتر عن العين دخى هر غائب عن الحاسه ده مستعملدر (وما يكون) فى المستقبل عطف الخاص على العام اعتبار يله غيوب اوزره معطوفدر يعنى هر امر پنهان وماسيأتى اوزره اطلاع يافته اولديغى خصيصهٔ شريفه وخصايص لطيفهٔ سيد الكونين صلى الله عليه وسلمدندر (والاحاديث فى هذا الباب بحر لا يدرك قعره ولا ينزف غمره) اطلاع على الغيب خصوصنده ورود يافته اولان اخبار وآثار بر بحر بى پاياندركه غايت ونهايتى درك اولنمز وآب بسيار وفروانى نزح اولنمز (وهذه المعجزة من جملة معجزاته المعلومة على القطع الواصل الينا خبرها على التواتر لكثرة رواتها واتفاق معانيها على الاطلاع على الغيب) يعنى اول حضرتك اسرار نهانى يه واقف اولديغى جملهٔ معجزاتندن شماريده دركه انكارى محال وترددده مجال نا ياب اولمق وجهى اوزره معلومه ومغيبانه انك مطاع بيورلمسى معجزه سنك اتفاق معانى وراويان اخباردن كثرتيله نهج شهرتله جارى اولوب خبرى بزه واصل اولمشدر امدى اطلاع على الغيب آيات قرآنيه دن لا يعلم الغيب الا الله ولو كنت اعلم الغيب لاستكثرت من الخير كريمه لرى امثالى صدده منافى دكلدر زيرا منفى اولان من غير واسطة غيبه علم واطلاعدر والا اعلام والهام حضرت بارى جل شانه ايله اطلاع امر متحققدر چون قلوب ارباب حقايق ومعانى پرتو انوار الهى يه مقابل مرآة مجلى اولوب حدوث وسائر نقص وشكوكدن مبرا ومنزه جمال شواهد لاريب غيب هر اينه اول اينه ده جلوه كر ظهور اولمده در واتقوا فراسة المؤمن بو معنا شوتندن اولورو ولى كامل وواصل سر بجيب مراقبه اولوب نفس فاضله سى عالم ملكوتنه كه مزدحم كائنات عالم شهادتدر تعلق واتصال الله عقل فعالدن تلقف روحانى ايله اخبار علويه وكسب اسرار ملكوتيه واطلاعات حوادث دنيويه يه تحصيل ايدوب بوطريقله دخى مستفيض خباياى غيوب اولدقلرى احاد اولياى امتدن مستفاد ايكن فكيف خاتم الرساله صلى الله عليه وسلم حضرتلرندن كما اعلمه الله بالغيب الغيب متصور اوليه (حدثنا الامام ابوبكر محمد بن الوليد الفهرى اجازة وقراءه على غيره) مصنف عليه الرحمه نك طرق متعدده وقوية دن روايتنه اشارتدر (قال ابوبكر حدثنا ابوعلى التسترى) سين مهمله ايله بلد معروف واعجامى ملحوندر (حدثنا ابو عمر الهاشمى) قاسم بن جعفر بن عبد الواحد (حدثنا اللؤلؤى حدثنا ابوداود) صاحب السنن (حدثنا عثمان ابن ابى شيبة) ابوالحسن الكوفى الحافظ (حدثنا جرير) ابن عبدالحميد الضبى (عن الاعمش) سليمان بن مهران (عن ابى وائل) صاحب سر رسول الله صلى الله عليه وسلم اولان حذيفة بن اليمان رضى

الله

الله عنه وقدس سره سنه ست وثلاثين رو براه عليين اولديلر (قال قام فينا رسول الله صلى الله عليه وسلم) ضمير فينا ايله اصحاب مراد اولنور وظرفيت مجازى وقيامله تعبير خطبه دن معبردركه حال قيامله قائمه در (مقاما) بفتح الميم مكان ويا مصدر ميمى ايله مفعول مطلقدر (فما ترك شيأ يكون) صفة الشئ (فى مقامه ذلك) وهو من وضع الظاهر موضع الضمير (الى قيام الساعة الا حدثه) استثناء متصله ويا منقطعه اولور لكن معناسنه (حفظه من حفظه) ضميرك حديثه ارجاعى سياقدن منفهمدر (ونسيه من نسيه قد علمه اصحابى هؤلاء) مجلس حذيفه ده آماده اولنلر ويا اصحاب حضرت مراد اولنه (وانه) شان (ليكون منه الشئ قد نسيته فاعرفه فاذكره كما يذكر الرجل وجه الرجل اذا غاب عنه ثم اذا رآه عرفه) يعنى خطيب منبر سيادت عليه السلام والتحية خطبهٔ بليغهٔ پر بشارتله بر مقامه قيام بيوروب احوال امتدن كندولر دنصكره تا بحشر ظهور ايدن وقايعى اول مقامده ترك ايتمدى لكن بالجمله بيامرس اولدى اول خبرى ياد داش ايدن ايتدى فراموش ايليان ايلمدى بدرستى بو اصحاب كزين اول امره تحصيل يقين ايتديلر شان كلام خبر داده اولدقلرى بعض شئ لطول العهد بحديثه خاطردن كذار ايدوب بعد ذا وجود فى الاعيان اولدقده تذكر ايدردم تنكيم بركسنه اخرك نظرندن غائب اولوب وجه وسيماسى مغيب عنه نظرنده مخيل ايكن تفكرا تميوب وقت رؤيتده تعرف ايتديكى كبى اول اخبار مخيله جلوه نماى مشهود اولدقده مرآة خاطرده جلوه كر اولان معنا روشنا اولوردى (ثم قال ما ادرى انسى اصحاب ام تناسوه) حذيفه رضى الله عنه بيورركه بلم اول خبرى اصحابم جدا اونتديلرمى والاخوفا من الفتن ظاهر انسيان شكلنى اظهار مى ايتديلر (والله) تأكيدا لما بعده قسمدر (ما ترك رسول الله صلى الله عليه وسلم من قائد) من زائده در (فتنة الى ان تنقضى الدنيا يبلغ من معه) ضمير قائده عايددر (ثلثمائة فصاعدا الا قد سماه لنا باسمه واسم ابيه وقبيلته) حذيفه ياد قسم ايدوب بيورركه سرداراصفيا وسرداراانبيا عليه التحايا سپهسالار جيش فتن وسر عسكران شرور ومحن اولنلرى عمران دنيا منتهى وخرابه منتهى اولنجه ظهور ايدرلر بن بزلره بيان وتوابع ايشاندن اوچيوز وزياده كسانى اسم ورسم وپدر وقبائلى ناملريله تسميه وعيان بيوروب مثلا حجاج وابن زياد واكه مانند تيمور مغرور وچنكيز وهلا كو اسا ارباب خروجى بالجمله ترك ايتميوب ذكر ايلدى (وقال ابو ذر لقد تركنا رسول الله صلى الله عليه وسلم وما يحرك طائر جناحيه فى السماء الا ذكر لنا منه علما) ابو ذر رضى الله عنه بيورركه سرورعالم جانب بقايه نقل رحت سعادت ايدنجه بزى اظهرنا اسرار ما سيأتيدن اخبار له اصحاب ذوى البصائره خطبه بيوروب جوهوا ده طيران ايدن مرغانك تحريك بالنه وارنجه معلوماتدن بزه تذكير وتعليم ايدردى عبارة مذكوره هرشيئك كماهو حقه بياندن كنايه وتارة اجمال وكاهى تفصيل اوزره عيانه تمثيلدر (وقد خرج اهل الصحيح) شيخين واصحاب سنن ومسانيد (والائمة) حفاظ ثقاة اربعه (ما اعلم به اصحابه صلى الله عليه وسلم مما وعدهم به من الظهور على اعدائه) يعنى اول حضرت دشمنان اوزره ظهور وغلبه ايله اصحاب كرامنه وعد وبشارت بر له اعلام بيورديغى اخبارى ائمه ومحدثين تخريج ايتديلر (وفتح مكة) فتح الفتوح دركه قبل الوقوع اخبار بيوروب حق تعالى خبرين تحقيق ايلدى (وبيت المقدس) قدس شريفك فتح اولنه جغن تميم دارى رضى عنه البارى جنابنه اعلام قيلوب اراضى مقدسه قدسدن اكه اقطاع ارض تعيه سن احسانته ضميمه بيورردى (والشام واليمن والعراق) كليسى فتح مكه اوزره عطفله مجرورلردر وعراق عراقين عرب وعجمه شاملدر (وظهور الامن حتى تظعن) ظاء معجمه وعين مهمله ونونله بمعنى السفر (المرأة من الحيرة) كسر حاء مهمله وسكون مثناة تحتيه وفتح را ايله كوفه قربنده نام شهر ونيسابوره قريب بلده نك اسميدر (الى مكة لا تخاف الا الله) تا حيره دن طواف بيت الله الحرام قصد ايدن خاتون اثناى سير وسفرده خدادن غيرى كمسه دن هراسان اولمزدى وذكر مرأة امن وسلامتده مبالغه ايچوندركه برزن ضعيفه سير وسلوكنده امينه اولديغى حالده رجالك امنى اولى بالطريق (وان المدينة ستغزى) غين وزا ايله غزو وقتال عصر امارت يزيد عنيدده ظهور يافته اولان وقعهٔ حرهٔ مشهوره يه اشارتدر ويا عين وراء مهمله تينله من العرا خراب وخلودن كنايه درو عرا فضاى خالى معناسنه (وتفتح خيبر على يد على فى غد يومه) لب جنبان اعجاز اولدقلرى كونك ارتسى قلاع متينهٔ خيبر حيدر كرار كرم الله وجهه دست خيبر كشاسيله فتح اولنمه سن اعلام بيورملرى (واعلم اصحابه بما يفتح الله على امته من الدنيا وما يؤتون) بناء مجهول ايله (من زهرتها) كثرة مال وجاه وعز رفاه دنيادن امتنه بخشايش خدا فتوحات مولى اصحابنه اعلام دخى زينة حيات دنيا وطيب نضارت ونعم ما فيهادن امتنه اعطا بيورلان نعمى افاده بيورردى (وقسمتهم كنوز كسرى) جمع كنز معرب كنج مال مدفون وياهر نفيس مخزونه اطلاق اولنور بو مقامده خزائن واموال مراد اولنور (وقيصر) در اصل مشقوق معناسنه دركه مادرى وضع حمل ايدركن مرد اولوب شكمى چاك وپسرى زنده اخراج اولنمشيدى اكه علم اولوب

بعدذا هر ملك رومه قيصر تلقيب اولندى وشاهان آل ساسانه كسرى علم جنسدر يعنى قبل الوقوع خزائن ملوك
فارس وروم ايادئ امتده مقسوم اوله جغن اخبار ايليوب خداى جليل وعدنى تصديق وخبرين تحقيق بيوروب
عصر خلفاء راشدينده زر برخفادن جلوه كرمنصهٔ ظهور اولمشدر (ومايحدث بينهم من الفتن) افتتان معناسنه
مصدر وجمع فتنه در فى الاصل اختبار معناسنه اولوب بعده ابين الناس وقوع يافته نزاع وحروبه اطلاق اولندى
(والاختلاف) فتونه تقدمى حسبان ايدى (والاهواء) بالمدجمع هوى اطلاقى امور باطله يه مخصصدر (وسلوك سبيل
من قبلهم) دخى بين الامة حدوث ايدن اختلاف آراو كلمه ونزاع ومحاربه واختراعكردهٔ يهود ونصارى اولان بدع
وضلال وسنن بيما كه بيرو اولملرين اعلام ايلدى (وافتراقهم على ثلاث وسبعين فرقه) على بيانيه در (الناجية منها
واحدة) وهذه الامة يتمش اوج فرقه يه سلوكارين اعلامدر كه انلردن بريسى كتاب وسنته تمسك واعتصام
حبل الله ايله نجات بولان طائفهٔ واحده اهل سنه والجماعه در خبر مذكور روايتكردهٔ ابوداود وترمذى وحاكم
اولديغى مناهل الصفاده يادكردهٔ سيوطيدر فرق مذكوره تفصيلى كتب علم اصول الدين وكتاب ملل ونحل خاويه در
(وانهم سيكون لهم انماط) جمع نمط بساط معناسنه (ويغدو احدهم فى حلة) غدوغين معجمه ودال مهمله ايله
اول نهارده سيردرر رواحه مقابل اولور (ويروح فى اخرى وتوضع بين يديه صحفة) بزنه قصعة اناء طعام (وترفع
اخرى وتستر بيوتهم) بناء مجهول له (كماتستر الكعبة) يعنى قريبا انلر ايچون كمال وسعة دنيويه دن ناشى بساط
نفيسه وفرش لطيفه اولوب وقت صباح برحلهٔ فاخره بردوش ورواحده ديكر ثوب نفيسى پوشان اولورلر وپيشكاهنده
اطعمهٔ لذيذه ايله برصحن نهاده قيلنوب ديكرى برداشته اولنور وجمال بيت الله الحرام قباى سيه فام ايله
پوشيده قيلنديغى اساخانه لرينك جدران وحيطانى انواع اقمشه وسراپرده ايله تستر اولنور امدى عصراولده جدران
وحيطان ستره وحجابله مستوره وپوشيده دكل ايدى (ثم قال فى آخر الحديث وانتم اليوم) مطلقا زمان حاضر معناسنه
(خير منكم يومئذ) بعدذا حضرت نبى اكرم صلى الله عليه وسلم اخر كلامده بيورديلر كه شمديكى حالده سزلك حال
وشانكز احوال آتيه دن احسن واجلدر رد القولهم نحن يومئذ خير من اليوم مظنا منهم انهم يصرفون الدنيا
فى طرق العقبى لان ماقل وكفى خير مما كثر والهى خبر مذكورده فقير صابرغنى شاكردن افضل اولديغنه تنبيه
نبيه باهردر (وانتم اذامشوا المطيطا) ضم ميم وفتح طاء مهمله ومثناة تحتيه مقصور اوممدود امصغر دروفتح ميم
وكسر طاء مجوزدرمديديله تبختر وخيلا ايله رفتاردر (وخدمتهم بنات فارس والروم) فارس جبل معروفه علم
وبلاده دخى اطلاق اولنور بلاد فارس اهل اسلامه مدارس واهل بدع وشيعه يه مجالس اولمزدن اقدم فرسيلر
مجوسى كافرلر ايدى كفار روم اساسى واسترقاقلرى حلال ومماللرى مسلمينه منال ايدى (رد الله باسهم بينهم) جواب
اذامشوا وبأس خوف شديدوم اد عداوت ووقوع پرخاشدر يعنى وقتا انلر تبختر واهتزازله رفتار ايدوب دختران
عجم وروم انلره پرستار وخدمتكار اوله لرحاصلى كثرة مال ووفرة جاه واقباله دست رس بوله لر حق سبحانه
وتعالى شدة عداوتلرين كندولر ميانه سنه رد والقا ايليه (وسلط شرارهم على خيارهم) جمع شرشرير معناسنه
عبارهٔ مذكوره رقزدهٔ كالك خفاجى اوزره ماقبلنى تفسير كونه در يعنى اهل شرو شروروا خساخيار امت اوزره
غلبه وتسلطى ونيجه ابا طيله انده علووغلوى فتح فارس وروم دنصكره ابتدا اولنوب دولت امويه دن الى هذا الآن
بديدار اولان حالاتدر ديمشلر زيرا حضرت بارى قلوب اعدايه ايقاع رعب وهراسله پيغمبرينه نصرت وغلبه يارى
قيلوب اثر حضرتنه اقتفا ايدن خلفاء امتده اول آيا تدن اثر باقى ايدى چون زخرف دنيايه اشتغال وجمع مال وزيب
وزينته دلداده وهوادار اولديلر دل دشمناندن خوف وهراسى نزع وسلب ومهابتلرى فك وحك ايلدى همان
صار الامر ان غلب مضمونى باقى قالدى (وبقتالهم الترك) ضم تاء فوقيه ايله امة حضرت خليل جليل قنطورا
اولادندن برجيل معروفدر ونسب تركده اختلاف اولنوب بعضيلر اولاد يافث وبعضيلر يأجوج ومأجوج مراد
اولنور ديديلر وعلى كل حال دار وديارلرى اسلامدن دور اولان كفاردن برقوم شومدر كه تاتار ملك رفتارانلردندر
زيرا اهل اسلام اوزره اول كروهدن ظهور ايدن وقايع مشهورهٔ چنكيزيه وهلا كومدعايه دليل واضحدر (والخزر)
ضم خاء معجمه وزاى ورا ايله كفرهٔ تركدن ويا عجم وتاتاردن وبعضيلر طائفهٔ اتراكدن ديمشلردر جمع اخزر كه تنك چشم
معناسنه وخزر فتحتينله دخى مرويدر وفى رواية الشيخين لاتقوم الساعة حتى تقاتلوا الترك صغار الاعين حمر
الوجوه ذلف الانوف كان وجوههم المجان المطرقة (والروم) عيص بن اسحاق عليهما السلام اولاديله معروف
قومدر زنج وزنجى آسا روم ورومى دينلور ولصل مساكن روم جهة شمالدر حاصلى انلر ايله اوله جق جنك وقتاله
اشارتدر (وذهاب كسرى وفارس حتى لاكسرى ولا فارس بعده) اى لايكون بعده من جنسه وحرف لا معرفه

اوزره

اوزره دخولى فهم اولنيوب كسرى وفارس منكران اولملرين مشعردر يعنى كسرى نك ذهاب واضمحلالى وقوم
فارسك ارض عراقدن زواللرى يكه جنس كسريدن اندنصكره كسرى وقومندن زمين عراقده وجود ظهورى
ناپيدا اولمه سن اعلامدر (وذهاب قيصر حتى لاقيصر بعده) وملك رومك شامدن ذهابيكه خلافة فاروق اعظمده
شام فتح اولنوب افرنج ونصارى هرقل ايله اول دياردن دور پاش قلندقلرينه بشارتدر واخذ السهيلى من هذا
انه لاولاية للروم على الشام الى يوم القيامة انتهى ثم قيل التقدير ولامثل كسرى ولامثل قيصر لانه علم ولاتدخل
عليه لاالااذا اوّل بالنكرة (وذكر) دخى مغيباتدن اول حضرت اعلام بيورركه (ان الروم ذات قرون)
جمع قرن عصر واحدده اولان جماعتكه برقرن منقرض اوله قرن آخر تخلف ايليه واول قومدن مالك ملك ملك
اوله لريا خود قرن سيد معناسنه اوله كه برمالك ملك هالك اولدقده اخرانك مالكنه ملك اوله (الى آخر الدهر)
يعنى ديار رومده رومك ملكى ممتد اوله ملك كسرى خلافنه در زيرا كسرى يه نامهٔ شريفلرى ورود ايلدكده
تجبر انامهٔ مسكى الختامى قلب عاشق كبى چاك ايليوب مزق الله ملكه دعاء عليهنه كسرى مظهر اولدى
اما قيصر روم هرقله دحية الكلبى سفارتيله مكتوب جليل واصل اولدقده بوسش وعزت ايليوب ثبات ملكنه
دعامقرر اولديغى مواهب اللدنيه ده براعه كذار قسطلانيدر مرويدركه مغرب زمينده طليطله ممالكى
بردست تصرفنده اولان ملك نصارى يه سلطان مصر قلاون جانبندن شيخ ابن صانع الحنفى سفارتله فرستاده
قيلنوب بعد الاكرام خزينه سنده زراندود مرصع برصندوق اخراج ايدوب دروننده نامهٔ همايون حضرت سيد
الاولين والاخرين صلى الله عليه وسلم رسوله ارائه ودولتلرك دوامى بونامهٔ عنبرين شمامه حفظ واحترامنه منوط
جدمزه فرستاده بيوريلن پيغمبرك نامه سيدر دو اجلال واكرامله مباهات ايتمشلر والى الآن انلرده
محفوظدر (وبذهاب الامثل فالامثل من الناس) وفى الصحاح فلان امثل بنى فلان اى ادناهم للخير وهؤلاء اماثل
القوم اى خيارهم يعنى اشراف ناسك مرة بعد اخرى كذران ايتملريله اعلام ايلدى (وتقارب الزمان) تفاعل من
القرب قصر زمان وسعهٔ عيش دنيويه ومستلذات بهيه ايله ايام وصاله نسبت قصر يله وصلت كنايه اولنديغى معنا
ادبه الماسى اولنلرك معلوميدركه ايام هنيه قصر يله موصوفه اولنديغى شعرابى تمامدن مستفاد اولور ✱ اعوام
وصل كان ينسى طيبها ✱ ذكر النوى فكانها ايام ✱ حق بوكه هرشيئدن بركاتك منزوعيتى مراد اولنمقدر
حتى زمان وايامدن بيله مرفوعه در وهذا مما ارتضاه النووى وبعضيلر تقارب وقصر زماندن همان قصر اعمار مراد
اولنمشدر ديديلر وبيضاوى شرح مصابيحده انقضاء دول وتسارع انقراضى ملحوظدر ديمشلر وقيل غير ذلك (وقبض
العلم وظهور الفتن والهرج) فتح هاء وسكون راايله قتل معناسنه درودخى علماء عاملينك فوتيله علوم ومعارفك
ناسدن اخذ ونزع اولنمسى وفساد وقتالك ميان خلقده فشو وظهورى ايله اخبار ايلدى (وقال ويل) كلمهٔ تفجع
وتحيددر (للعرب من شر قداقترب) اى قرب ودنا زمنه شردن مراد فتح سد يأجوج اوله ياخود امر عثمان وعلى رضى
الله عنهما به ايما اوله رواه الشيخان عن ام المؤمنين زينب رضى الله عنهما (وانه زويت) مبنى للمجهول اى جمعت
(له الارض فارى مشارقها ومغاربها) ارى ضم همزه ايله فعل مجهول مشارقها مفعول ثانيدر واداة جمع تعدد
مطالع اعتباريله در يعنى روى زمين بربساط عظيم انضمامى آسادور يلوب خاور وباختر اول حضرته ارائه
بيورلدى وجنوب وشمال ذكر اولنمديغى ظاهر ابو امتك معظم امتدادى حكمى شرق وغرب طرفلرينه غالب اولديغندن
اوله (وسيبلغ ملك امتى مازوى له منها) من تفصيليه بيانيه ويا تبعيضيه در ضمير تأنيث ارضه ويا مشارقه عائددر
يعنى روى زميندن اول حضرته جمع بيوريلن مقداره امتك حكم وسلطنتلرى رسيده اولور (فكذلك كانت امتدت فى
المشارق والمغارب مابين ارض الهند) مشارق ومغاربى بيان ويابدلدر (اقصى المشرق) ارض هندى بيان وياخود
بدل اولور (الى بحر طنجة) فتح طاء مهمله وسكون نون وجيم ايله ساحل بحر غربده بلدهٔ مشهوره در (حيث لاعمارة
وراءه) اول حضرته زمين دوريلديكى آساوقوعبولوب امتنك دولتى نهايت اقليم شرق زمين هنددن درياى مغرب
ساحلنده طنجه يه پيوسته اولديكه دخى ماوراسنده ديار معموره ومسكونه نايات اولان غاية غربه ممتد اولدى
(وذلك) هذه الامة ممتد اولان ملك (مالم تملكه امة من الامم ولم يمتد فى الجنوب) بضم الجيم اى فى جهته الغربية
اذاتوجهت للقبلة (ولافى الشمال) بكسر اوله وهو الجهة الشرقية (مثل ذلك) امم سالفه دن برفردك زيران تملك
وتصرفى اولميوب جهة جنوب وشمالده ملك وايادئ اسلامه مسخر اولديغى مقدار غيره امتدادى ميسر اولمدى
(وقوله) صلى الله عليه وسلم كما رواه مسلم عن سعيد ابن ابى وقاص رضى الله عنه (لايزال اهل الغرب ظاهرين على
الحق حتى تقوم الساعة) اى على طريق الحق ومنهج الصدق وسبيل الطاعة من الجهاد وتعليم العلوم للعباد بعضيلر

بو خبر جليل ايله غربی شرق اوزرينه تفضيل ايتمشلردر اماحرير تحرير بن العماد فی كشف الاسرار اوزره لاتزال
طائفة من امتی ظاهرين علی الحق حتی يأتی امر الله وهم بالشام حديث جليلدرفان ثبت هذا اللفظ مرادشامدر
وشام غربی مدينه دردیمشلر والحاصل اهل غرب شعاردين واقامة حق اوزره مداومين اولمدن خالی اولمزلر (دهب
ابن المدينی) ابو الحسن علی بن عبد الله امام اهل الحديث وشيخ البخاری وغيره من اصحاب السنن ومدينهٔ منوره يه
منسوب عالم ربانيدر ومدينهٔ مشرفه ايله بنا كردهٔ منصور اولان مدينه يه نسبتده مدنی ومدينی وبالعكس
اختلاف ايدرشيخ مشار اليه ايكيوز اوتوزده عالم بقايه توجه بيوردی (الی انهم العرب) مطلقا (لانهم المختصون
بالسقی بالغرب) فتح غين معجمه وسكون را ايله (وهی الدلو) تذكر وتؤنث سماعايعنی حديث شريفده اهل غربله مراد
مطلقا عربدركه دلوعظيله سقيه اختصاص وسائرلردن ممتازلردربدی (وغيره يذهب الی انهم اهل المغرب) غير
ابن المدينی معه لمغرب زمينه منسوب طائفه اولسنه ذاهب اولور (وقد ورد المغرب) تفسير ثانی يی مزيد بعض
رواياتده لفظ مغرب ايله پديددر (كذا فی الحديث بمعناه) ولولا هذا لم يفسر بغيره (وفی حديث اخر من رواية ابی امامة)
مومی اليه رضی الله عنه طريقندن روايتكردهٔ طبرانی اولان خبرده بيورديلركه (لاتزال طائفة من امتی ظاهرين
علی الحق قاهرين لعدوهم حتی يأتيهم امر الله وهم كذلك) جملهٔ حاليه يعنی امتمدن بر كروه والاشكوه جهاد فی سبيل
الله واعلاء كلمة الله ده عزوعلادشمنانی اوزرلرينه غالبين وتابقيام الساعه قاهرين اولمدن خالی اولمزلر بو حال اوزره
دائم وقائملردر (قيل يارسول الله واين هم قال بيت المقدس) بالاضافه مرجع وزننده اسم مكان ويامن المقدس مصدر
ميمی وضم ميم وفتح قاف وتشديد داله من التقديس اسم مفعول واكسر دال مشدده ايله اسم فاعل وطائفه
مذكوره دن ظاهر اولان ولاة وامرا وحكامدر وبعض يلرفقها ومحدثين ديديلر وكل محتمل والتعميم اولی كما لايخفی
اصحاب كرام حضرت سيد الانام عليه الصلاة والسلام پرسان پيام اولوب يارسول الله اول طائفهٔ عليه نه محلده
وقنغی دياره قرار يافته درلر ديدكلرنده قدس شريفده ساكنلردر بيوردی وبين الروايات عدم منافات باهردركه
مغربدن مراد جهة غربی مدينه دن اقصای بلاد غربه وارنجه شامل اولوب قدس وشام داخل پيام اولور (واخبر
بملك بنی اميه) ابن عبد شمسكه بنو مروان بن الحكم دست تطاول وتغلبلری بوامهٔ مرحومه اوزره طائل اولمه سن
اخبار بيورديغی حسن بن علی رضی الله عنهمادن ترمذی وحاكم فتح كنجينهٔ اسرار روايت اولورلر (وولاية معاوية)
ابن ابی سفيان بن حرب بنو اميه ملك ايله ومعاويه ولايت ايله تعبير اولندی زيرا ملك بطريق التغليب تسلطندر وخلافت
ايسه شرائط خلافتی جامع شخص قرشی يه اهل حقك بيعتيله ثبوت يافته اولان امردر اما ولايت ملك وخلافتدن
اعم اولوب ايكيسنه شمولی ظاهردر ومعاويه اول امرنده امارت بعده ملك وبعد مبايعة الحسن رضی الله عنه
جانشين خلافة اولمشيدی (ووصاه) يعنی حضرت سلطان عالم عليه السلام مادام اللوح والقلم كاتب الوحی
معاويه نك امارتنی اعلام ايدوب يامعاويه اذا ملكت فاسجح تنبيه نبيهی ايله توصيه وكوشمال ايلدی امدی سلطنته
اشارت بديدار وعدم خلافته ايما اولور (واتخاذ بنی امية مال الله دولا) ضم دال وفتح واوله جمع دولة واحدا بعد
واحد اخذ وتداول اولندر يعنی انلر بيت المال مسلمينی حقوقنه صرفدن منعله اسراف وتبذير واضاعته مقيد اولمزلر
اخبار بيوردی (وخروج ولد العباس) ولد واحد وجمعه اطلاق اولنوب ثانی مراد قلنور (بالرايات السود) اقول
نجم دولة بنی اميه دنصكره سياه علملر ايله طلوع مهر جهانكير دولت عباسيه ظهورنی اعلام بيوردقلر بن احمد وبيهقی
علم افراز جيش روايتدر حضرت مخبر صادق صلی الله عليه وسلم عم مهربانی عباسله ام الفضل حليلهٔ عباسه اولادنك
منبر خلافته عروجلرين تبشير بيوروب اولاد كرامی اكامتوقع ونكران اولديلر چون ابراهيم بن محمد العباسی به
دعوة ابی مسلم خراسانی ظهوری دهشت انداز سامعهٔ مروان حمار اولدقده اول غزال حرمی حبسه كرفتار ايدوب
وخون ناحقنی سفكه هوادار اولديغن ابراهيم تيقن ايلدی برادری سفاحی استخلاف له اتباعنه امر ايليوب وقتا
امام مظلوم دست غدر مروان ظالم ايله برجرعه نوش شهادت اولدی عباسيان حزنا له لباس سياه ماتمی پوشان
واخذ ثار امامه ناسی ترغيب ايچون رايات سياهله نمايان اولديلر تا عهد مأمون بن هارونه وارنجه عادهٔ معهوده
مراعی اولديلر وقتا مأمون اظهار حب ال رسول واولاد بتول ايليوب امام علی رضا حضرتلرينه بيعت وولی عهد
خلافت ايدوب لباس سبز ايله تلبس وترك شعار سواد ايتمشيدی بحكم قضا امام علی رضا قبل اتمام الامر تسليم
روح له امر حقه رضا ويردكده ينه شعار سياهی علی ما جرت به العاده اعاده ايلدی علويين وساداتی جامهٔ سبز وعمامهٔ
خضرا ايله ابتدا امتياز وسرافراز قلان مأمون عليه الرحمه درتاريخ يديوز يتمش ايكی درجه سنده رسيده اولنجه
شعار سادات منسيه اولمغين سلطان مصر ملك الاشرف زمانندہ سائرنامدن امتياز ايچون جامهٔ سبز وعمامهٔ

خضرا ايله مستثنا قلنملرينه فرمان اولندی لابن جابر الاندلسی (بيت) جعلوا لابناء الرسول علامة *
ان العلامة شأن من لم يشهر * نور النبوة فی كريم وجوههم * يغنی الشريف عن الطراز الاخضر * وامام
سبكی اية ذلك ادنی ان يعرفن فلا يؤذين كريمهٔ شريفه سندن استنباطله شرفنالك قبای سبز ايله مطرز اولملرين
مستحب دردیمشلر (وما سكهم اضعاف ما ملكوا) وملك خلفاء بنی عباس ملوك بنی اميه تملكندن اضعاف وزياده
ابدی دولت ادويه قاب تاريخنده منقلبه اولمغين خلافة سفاحدن سنه ست وخمس وستمائه يه وارنجه بشيوز يكرمی
درت سنه مدة خلافتلری امتداد بولدی (وخروج المهدی) ابو القاسم محمد بن عبد الله رضی الله عنهما اخر زمانده
ظهورنی اعلام ايلدی اصحاب سنن طرق كثيره دن احاديث مهدی يی تخريج بيوروب لكن ضعف اسانيدی مقرر
اولمغين فحول علمادن بعضيلر تأليف رسالهٔ مفرده ايله كيمی علوی اولديغن بيان ايتديلر وبعضيلر دخی مهديدن
مراد عيسی ابن مريم عليهما السلام اولمغی تحقيق ايتمشلردر والله اعلم نور الدين علی القاری المشرب الوردی
فی المذهب المهدی نام رسالهسنده استيفای مرام بيورمشلردر (وما ينال اهل بيته وتقتيلهم وتشريدهم) فاعل
ينال مستتر اولوب مايه ارجاعی جائزدر واهل منصوب اولور ياخود ماينال له اهل بيته تقديريله رفعی مجوزدر وتشريد
طرد وتفريق معناسنه در روايتكردهٔ حاكم اولان ان اهل بيتی سيلقون بعدی قتلا وتشريدا حديثنده اول حضرتك
اهل بيته جانب خلافدن رسيده اولان جفا وقتل واذا وشرودی اعلام بيوردقلری جملهٔ مغيباتدن اخبار اولور
(وقتل علی وان اشقاها الذی يخضب هذه من هذه ای لحيته من رأسه) ماقبلنی تفسيردر وضمير اول هذه لحيه يه وثانی
رأسه اشارتله در وخضاب صبغ معروف ودم خضابه تشبيه ايله استعاره در روايتكردهٔ احمد وطبرانی اولان خبرده
جناب اسد الله رضی عنه الاله حضرتلرينك اشقی الناس كفدار فی ثمود عبد الله بن الملجم دست غدری ايله جرعه نوش
شهادت وسر مباركی دميله ريش پاككی خون الود ايتمسنه اشارت بيوردی (وانه) علی ولی كرم الله وجهه
(قسيم النار) ظاهر كلام جملهٔ اخبار سيد الانامدن اولمغی مقتضيدر اما مخرجيندن بركسنه روايتيله رطب اللسان
اولمديلر لكن نهايه ده كلام علی رضی الله عنه اولوب اما قسيم النار بيورديغی تحقيق كردهٔ ابن الاثير يعنی ناس ايكی
فرقه اولوب بريسی بنمله هدا اوزره سالك وديكری اوزريمه خروج وغلو ايله هالك اولوب بنمله اولان نصف جنتده
واوزريمه خروج وعصيان ايدن نصف آخر نارده اولورلر ديمك اوله حاصلی حكم مرفوعده اولديغی باهردر وقسيم
مقابل معناسنه اولور (يدخل اولياؤه الجنة) فتح مثناة تحتيه وضم خاء معجمه ياخود ضم ياء وكسر خاء ايله اولياؤه
مرفوع ويامنصوبدر پس كرامت منصب شفاعتله مكرم اولدقده باذن الله الكريم حزب علی ومن والاه زمرهٔ
كروه اهل سعادتی جنته ادخال ايدر (واعداؤه النار) واكه بغض وعداوت ايدنلری عدم اتباع حقندن ناشی
ناره ادخال ايدر غبلانيانده كشيدهٔ سلك تحرير بردركه روز رستاخيز قيامتده برمنادی اين اصحاب محمد نداسيله
ولوله انداز عرصهٔ محشر اولوب اولا خلفای راشدين احضار بيورلدقده ادخلوا من شئتم الجنة ودعوا من شئتم
تشريفيله شرفياب اوله لر (فكان ممن عاداه الخوارج والناصبة) حيدر كرار كرم الله وجهه يه معادات ايدن
خارجی وناصبی قوم برلوميدر (وطائفة ممن ينسب) مثناة تحتيه ويافوقيه ايله اوينتسب من الافتعال
(اليه من الروافض) رفض بمعنی الترك سنت وجماعتی تارك اولمرندن تسميه اولندی (كفروه) هزبر غالب رضی الله
عنه منسوب بركروه كرك منشان زعم فاسد ورأی كاسدلرندن ناشی حضرت امير المؤمنين خليفهٔ بحق ايكن
ترك خلافت ايتدی ديو حاش لله انی كفره نسبت ولاحكم الا الله كلمهٔ حقی ايله ارادهٔ باطل ايدوب تحكيمی
انكار ايتديلرهمان جناب مرتضی كرم الله وجهه يه بغض وعداوت ايدن مذكورلر اوليوب روباه صنعتان
بنی اميه وعباسياندن جمع كثيردخی عداوت وسبه اجترا ايلدكلری ممن عاداه قول سابقندن منفهم اولور (وقال يقتل
عثمان وهو يقرأ فی المصحف) ای يقرأ القرآن فی داره المصحف ضم وكسر ميمله محل صحف روايتكردهٔ شيخين اولان
خبرده حضرت جامع القرآن عثمان بن عفان سعادتخانه لرنده تلاوة قرآن ايدركن قتل اولنوردی بيورديلر
(وان الله عسی ان يلبسه قميصا) كلمهٔ ترجيله تعبير عدم جزم وبرای تأدب مع الله در استعارهٔ قميص برای خلافت
ترشيحيه در وسيلبسه قميصا تقديرنده اولور (وانهم يريدون خلعه) ظاهرا ضمير قميصه عايد وعثمانه ارجاعی جائزدر
وخلع عزل معناسنه يعنی مالك الملك جل شانه عثمانه قريبا پيراهن خلافتی الباس بيورر حال انكه قوم ضلال وبغی
خلعهٔ زيبای خلافتی دوش عثماندن خلعی مراد ايدرلر وپادشاه غيور جل عظمته خون ناحق عثمان ايچون يتمش
بيك كسنه نك حرب صفين وجمل وغيری محلده دملرين اهدار ايلدی (وانه سيقطر دمه علی قوله تعالی فسيكفيكهم
الله) وهو السميع العليم ای تأخذ تارك ممن تقتلك بو خبر معجزاثر رياض النضره ده تحقيق كردهٔ طبريدر اما ذهبی

وسيوطى موضوعيتنه ذاهبلردر ظاهر معنا خون ناحق خليفهٔ برحق بواية معجزنما اوزره چكيده اوله جغن حضرت
فخر المرسلين صلى الله عليه وسلم پيامبرس اولدى وقاتل ذى النورين رضى الله عنه رومان بن سرحان يا اسود التجيبى
اولمق اختلافيدر امدى اسلامده اول ظهور ايدن فتنهٔ عظمى ومصيبت كبرى بو وقعهٔ دهيادر * ومن لم يقاس
الدهر لم يعرف الاسى * وفى غير الايام ما وعد الدهر (وان الفتن لا تظهر ما دام عمر حيا) مادام عمر متكاى سرير
حياته اتكا ايليه بو امة ابجره فتن ومحن ناپيدادر ديو جنبان بشارت اولدقلرى امام بيهقى ابن عمر رضى الله عنهمادن
پيغامبرس روايتدر (ويحاربه الزبير لعلى) وهو ظالم له اول حضرت عليه اجمل التحيه على وزبير رضى الله
عنهمايى خنده زنان مشاهده بيوروب يا على زبيرى سورميسك ديو پرسان اولدقده كيف لا احبه وهو ابن عمتى ايله
جواب داده اولوب زبيره دخى يا زبير هل تحبه كلام درر باريله سؤال بيوردقده نيچه محبت ايتميه كه على بنم ابن خالتم
اوله ديدكده اى زبير سن على ايله قريبا جنك وپرخاشه قيام ايدرسك وا كا ظالم وحيف ايدجى سن ديو خبر ويرديلر
حتى يوم جملده بو كفتار معجزرفتار خاطر ازادهٔ مرتضى على جنابلرينه سنوح ايدوب زبيره ناشدتك الله بو خبر اؤلؤ
نظام حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلمدن كوشزدك اولديمى ديكده زبير رضى الله عنه دست برسينهٔ انصاف
اى والله قلبمدن ذهول ايتمش ديو مصافدن روكردان اولديلر (ونباح كلاب الحوءب) حاء مهمله وسكون واو وفتح
همزه وموحده ايله اسم موضع ويا نام اب ومجمع بلادانده وادى واسع معناسنه در ونباح ضم وكسر نونله صوت كلاب
ويتوس (على بعض ازواجه) وازواجدن عائشهٔ صديقه رضى الله عنها مراد بيورلمشدر ميدركه جانب بصره يه
هودج نشين عزيمت اولوب اثناى راهده صداى كلاب ولوله انداز سامع جيش ايدوب اول محلدن استخبار وحواب
ناميله شهرتياب اولديغن اعلام ايتدكلرنده خبر حضرت يادداشتى اولوب درحال رجعت قهقرى يه توجه ايتدكده
بعضيلر يادقسم ايدوب حواب طائف حجازه قريب برجاى پردهشتدر بو محل دكلدر ديو راه صوابدن روكردان
قيلديلر (وانه يقتل حولها قتلى كثير وتنجو بعد ما كادت) دخى دائرهٔ عائشه ده جمع كثير قتل اولنوب كنديسى
كرداب هلاكه قريب اولدقدنصكره نجات ورهاياب اولوردو بيوروب فى الواقع وقعهٔ جملده اوتوز بيكه قريب
مقتولين تعداد اولنديغى تحرير كردهٔ محاسبان سيردر (فنبحت على عائشة عند خروجها الى البصرة) جناب عائشه
رضى الله عنها عسكر نام جمله سوار اولوب مدينهٔ منوره دن بصره جانبنه خروجنده كلاب حواب نباحه ايلدى اول
عام نجيبده ظهور ايدن وقعهٔ جمل مفصل ومجمل نكاشتهٔ صحايف تواريخدر وعن ابن عباس رضى الله عنهما انه
قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لنسائه ليت شعرى ايتكن صاحب الجمل الادبب تنبحها كلاب الحواب والادبب
كثير شعر الوجه (وان عمارا تقتله الفئة الباغية فقتله اصحاب معاوية) بغى بغير حق امام اوزره خروجدر عمار بن
ياسر رضى الله عنهى باغى عسكر قتل ايده جكن اعلام ايلدى چون حرب صفينه خليفهٔ برحق معيتله چيقوب جانب
خلاف اولان عسكر معاويه دن ابن العاديه ضربيله قتل اولندى بعض ناخلف خبر عمارى تأويل وانى حربه
سوق ايدن مراد اولنور ديدكده حضرت على كرم الله وجهه جواب داده اولوب ملحمهٔ احدده حمزه يى اخراج ايدنمى
قاتلى اولوردى كلمه تبكيت ايلدى (وقال لعبد الله بن الزبير ويل للناس منك وويل لك من الناس) بو مقامده ويل
تأسف وتحسر معناسنه در وكاهى هلاكه دعاء عليهدر وناسدن مراد جنسدر حضرت شاه سرير اصطفا صلى الله
عليه وسلم تشريعا للامة حجامت بيوروب عضو پاكندن سيلان ايدن دم طاهرى بن عبد الله شربتهٔ سكرى آسا نوش جان
ايتدكده اول حضرت حيف سكا خلقدن ودريغ خلقه سندن ديو تأسف بيوردى چون شرب دم حضرتله قوة زائده
پيدا اولوب شجاعت وشهامتله محسود الاقران اولمغين اعداسى بسيار وبيشمار اولدى (وقال فى قزمان) ضم
قاف وسكون زاى وميمله مولى لبعض الانصار شجعان مواليدن برشير غرنده اما نفاقيله برجا ايدى (وقد ابلى مع
المسلمين) ابلى فعل ماضى اختيار وصبر على القتال معناسنه در وجمله حاليه اولور (انه من اهل النار فقتل نفسه)
حال انكه قزمان قهرمان آسا صولت وشهامتن ابانه وجنك و پرخاشه دليران مسلمينله معارستانه حمله لر ايدوب
سوزش حرب وصدماته صبر وشكيب ايلدى حقنده اهل ناردندر ديو سوء حال عاقبتن اول حضرت كشف ايتمكين
غزاى احد ويا حنينده قزمان جانب كفاردن زخمدار اولوب زخمه طاقت كتور ميوب بالاخره نفسنى هلاكه تصدى
ومصدوق خبر پيغمبرى اولديغى روايتكردهٔ شيخين عليهما الرحمه در (وقال فى جماعة فيهم ابو هريرة وحذيفة وسمرة
ابن جندب اخركم موتا فى النار) اخركم مبتدا وخبرى محذوف مقدر يموت وموتا مفعول مطلق در يا خود اخركم لفظى
مقدر يموت لفظنه فاعل اولور عبارتده ايهام وتوريه هويدادر ومراد عالم دنياده موتى موجب حرقتله محترق اولور
ديكدر ناره دخول دكلدر (فكان بعضهم يسأل على البعض فكان سمرة اخرهم موتا هرم) برنة علم (وخرف) فتح خاء

معجمه وكسر را ايله فساد عقل (فاصطلى بالنار فاحترق فيها) صحابى مكرامدن برجماعت حقنده سوزش اتشله وفاتنى
ياد بيوروب بعضى بعضنك صحت وموتندن پرسان اولوب آخر وفات ايده جك قنقيز اوله ديو هراسان اولورلردى
وسمرة رضى الله عنه جملهدنصكره وفات ايلدى پير مغشوش العقل اولوب تسخين بدن ايچون اهلى ايقاد نارا يتمكين
غفلتله عيالى بيخبر ايكن افتادهٔ نار اولوب كمال ضعف شيخوختله حركته بيمجال سوزان اولدى خبر سوزش سمره ده
مصنف تفرد بيوروب وغيريدن نقل وروايت نايابدر ديديلر واصح ابدن بشر بن ارطاة دخى سوزش آتشله فوت اولمشدر
(وقال فى حنظلة) ابن ابى عامر الانصارى الصحابى (الغسيل) فعيل بمعنى مفعول فرشتكان آنى غسل ايتمكين
تسميه اولندى (سلوا زوجه عنه) بالفصاحة رجله زوج اطلاقى اسامرأيه دخى اطلاق اولنور وكاهى براى فرق
زوجه دينلور وهى جميلة بنت ابى (فانى رأيت الملائكة تغسله فسألوها فقالت انه خرج جنبا واعجله الحال عن الغسل)
بضم فسكون (قال ابو سعيد) بن مالك بن سنان الخدرى (وجدنا رأسه يقطر ماء) ابن اسحاق عليه الرحمه نك سرزدهٔ
رياض روايتى اولان اشجار آثاردندركه حنظله رضى الله عنه معركهٔ احدده جام شير ينكوار شهادتى تجرع ايلدكده
حضرت خسرو ممالك لولاك بيورديلركه زوج حنظله جميله دن استخبار شان حنظله ايلك زيرا فرشتكان كرام
حنظله نك كسوهٔ تركيب عنصريسن شستهٔ ابارىق حياض نعيم ايلدكلرى نكه كذارم اولدى جميله دن حقيقة
احوالى استعلام ايلدكلرنده عرصهٔ جهاده شوق وانجذابندن ناشى محتاج اغتسال ايكن پيراهن چركين جنابتدن
تعرى ايتمدين ميدان وغايه مسارعت ايلدى ديدى ابو سعيد رضى عنه الحميد بيوررركه هنوز حنظله نك سرورويندن
آب تقاطر ايدر بولدق ورأى العين مشاهده ايلدك ديدى (وقال الخلافة فى قريش) بيان حكم نبوى قريشك
منصب خلافته جدير وسزاوار اولمليدر وقع ام لم يقع مانحن فيهدن مجرد حكمله بعض مغيباتدن اخبار در وكما خبر
الى انقضاء دولة بنى العباس مدة مديده ده امر خلافتك نبوتى وقوعيافته اولدى وخلافت قريشه مختصه اولديغنه
اجماع منعقده در (ولن يزال هذا الامر فى قريش ما اقاموا الدين) ما ظرفيهٔ مصدريه در يعنى مادام قريش شوكت
اسلامى حمايه وشعاير دينى اقامه ايدهلر امر خلافت البته قريشدن زائل اولماز چون تغييره متصدى اوله لر فلا جرم
ملكى منزوع قيلنور (وقال يكون فى ثقيف) قبيلهٔ معروفه (كذاب ومبير) من البوار يعنى المهلك قال تعالى
وكنتم قوما بورا اى هالكين (فرأوها) من الرأى اى رأى العلماء ان المراد فى الحديث (الحجاج بن يوسف) الثقفى
(والمختار) بن ابى عبيد الثقفى عبارتده لف ونشر مشوش باهر در يعنى ثقيف قبيله سنده دروغكو كسنه ايله برخونريز
شخص ظهور ايدر بيورديلر علماى حديث مبير ايله حجاج خونخوارى وكذاب ايله مختار مراد بيورلديغن رأى ايتديلر
زيرا حجاج ظالم زمان عمارتنده يوز يكرمى بيك نفوس اهلاكى مرويدر ومختار ايسه ابراز تشيع واخذ ثار حسين
مظلوم رضى الله عنه طريقيله بى نهايه سفك دمايه باعث اولوب حاش لله جانب كبريادن بكا جبريل وحى ايله نازل
اولدى ديو نيچه دروغ وهذيانه اجترا ايلدى دست مصعب بن الزبيرده روبراه دركه سعير اولنجه فساد ودروغى
برمدت مستمر اولدى (وان مسيلمة) صيغهٔ تصغيرله لامى مكسور وفتحى ملحوندر بنى حنيفه دن ابو ثمامه دركه ادعاء
نبوة ايدوب رحمان يمامه ديو كنديه تلقيب ايلدى احوال نكبتمالى سرزدهٔ كلك مؤرخيندر وبعضا اعجاز قرآن
فصلنده بيان شافى كذران ايتمشدر (يعقره الله) اصل عقر حيوانده استعمال اولنور اما مسيلمة بهايم ارضدن
بربهيمه وميتهٔ جاهليت ايله مرده وذاتى عدم قبول زكوتله پژمرده اولديغنه اشارهٔ لطيفه رونما اولور يعنى مسيلمه يى
حضرت قهار ومنتقم جل جلاله قتل وقهر وهلاك ايدردو بيورديلر خلافت صديق رضى الله عنهده سيف الله
المجيد خالد بن الوليد سپهسالار اسلام اولوب قاتل سيد الشهدا اولان وحشينك سرنيچهٔ قهريله جامهٔ حياتى چاك
چاك اولمشدر (وان فاطمة اول اهله لحوقا به) وروى لحاقا على ما رواه الشيخان بعد موته صلى الله عليه وسلم اهل
بيت نبوتدن كنديه اول لاحق اولان فاطمة الزهرا رضى الله عنهادر ديو خبر داده اولديلر هماى اوج رسالت صلى
الله عليه وسلم آزردهٔ هواى سقم اولديغى حالتده فاطمة الزهرا كنار بستر استبرق لحاقلرينه بانهادهٔ عبادت اولمغين
كوش زهرايه نهانيجه منطقه كشاى راز اولدقلرنده حضرت فاطمه كريان اولوب بعد ذا ينه سرالب جنبان اسرار
اولمغله خندان ايلدى كريه وخنده دن بعض اهل بيت پرسان اولدقده سراى بقايه عزيمت وتوجهلرين بكا كشف
بيوروب اولا باعث كريه اولدى بعد ذا حضرتنه جمله دن اقدم بنم لحوقمى تبشير بيورمغين ثانيا بادئ سرور وخنده
اولدى ديو بيورمشلر لاكن امام سيوطى ام سلمه رضى الله عنهادن لؤلؤ بار روايتدركه حضرت فاطمة الزهرا
رضى الله عنها مرض موتنده غسل ايدوب جامهٔ فاخرهسن پوشان وبسط فراش ايدوب بن بو كون دعوت
ارجعى يه اجابت وتسليم روح ايتسم كركدر بنم غسل وتكفينمه احتياج يوقدر ديو وصيت بيوروب مرغ روحى اوج

علیننه پروازایلدکده بلاغسل وتکفین وجه محرر اوزره دفن خاك پاك عطرناك اولمشدر بومعنی خصوصیات
جناب زهرادن اولدیغی طبرانی روایتیله مثبتدر (وانذر بالردة) انذار ضد وتبشیر وامر مخوف ومکروهی اخباردر
خلافة جناب صدیق رضی الله عنهدن بدی ای والتی کون مرورنده اهل حرمین وبحرینك غیریده ناسدن جمع کثیر
عیاذا بالله تعالی راه ارتداده راهی اولوب اهل اسلام انلرایله حرب وقتال ایتملری ابن عمر رضی الله عنهمادن روایتکردهٔ
شیخیندر (وان الخلافة بعده ثلاثون سنة ثم تکون ملکا) ضم میمله بمعنی السلطان (عضوضا) فتح عین مهمله ایله صیغهٔ
مبالغه‌در (فکانت کذلك بمدة الحسن بن علی رضی الله عنهما) یعنی حق خلافة سلطان رسالت کندولردنصکره
اوتوز سنه اولدیغن اعلام بیوروب بعدها من غیر وجود شروط الخلافة قهر وتطاب بر له سلطنته تبدل ایدرچون
صدیق اکبر دوسال وچهارماه وخلافة فاروق اعظم عشرهٔ کامله ونصف سنه وخلافة عثمان اون ایکی سنه‌دن
برقاچ کون نقصان اولوب خلافة علی المرتضی چهارسال وطقوزای وچندروز وخلافة سبط محترم بدی بچق
شهر مدتله باجمله اوتوز سنه اولدی رواه الستة عن سفینة مولی رسول الله صلی الله علیه وسلم (وقال ان هذا الامر)
مراد دین اسلام سرمدی وامر شرایع محمدیدر (بدء) بهمزة فی آخره ای ابتدأ فی اول امره یاخود الف مقصوره ایله
ظهور معناسنه (نبوة ورحمة) حالیت یانزع خافضیت ایله منصوبلردر یعنی دین اسلام اول امرده نبوتله وکفر
وضلالدن منقذ عالمینه رحمت اولدیغی حالده ظهور ایلدی (ثم یکون رحمة وخلافة) اوّلا لفظ رحمتك تأخیری رحمت
نبوتدن نشئه یاب اولدیغندندر بومقامده رحمتك خلافة اوزره سبقندن ناشی تقدیم بیورلمشدر (ثم یکون) ای بعد
الخلافة (ملکا عضوضا) عبارتده استعارهٔ تصریحیه وبامکنیه مشاهد اولورکه ملوکك رعیت اوزره تعدیلری
حیوان مفترسك عضینه تشبیه قیلنمشدر (ثم یکون) ضمیر امره راجعدر (عتوا وجبریة) عتو ضم عین مهمله
ومثناة ایله خروج من طاعة الله‌در شارح ابن اقبرنوث ثاء مثلثه ایله بمعنی الفساد قید وتصریح ایتمشلر وجبریه فتح جیم
وموحده ایله ویا اسکانله قهر واکراه معناسنه اولوالتکبر وروی جبروتا وفسادا فی الامة رواه البزار عن ابی عبیدة والبیهقی
عن معاذ بن جبل (واخبر بشأن اویس القرنی) بفتحتین قرن بن ودمانه نسبتدر اویس بن عامر المرادی حضرتلرینك
شاننده بیامداده اولدی یعنی ان خیر التابعین رجل یقال له اویس القرنی خبر صحت اثریله نشان عالیشان ظهور ایلدی
من اراد تفصیل شأن اویس القرنی فعلیه بالمعدن العدنی للمولی علی القاری الهروی (وبامراء یؤخرون الصلاة
عن وقتها) یعنی نمازی وقت اختیاریدن تأخیر دروالا مطلقا وقتندن تأخیری مراد دکلدر دیو تأویل کردهٔ نوویدر
لکن بعضیلر مراد جمیع وقتندن تأخیر دیمکدر زیرا لفظ حدیث طریق ابی ذر رضی الله عنهدن تخریج کردهٔ امام
مسلمدرکه کیف انت اذا کنت وعلیك امراء یؤخرون الصلاة عن وقتها قلت فما تأمرنی قال صل الصلاة لوقتها
فاذا ادرکتها معهم فصل فانها لك نافلة خبر جلیلی شهادت ایدرکه امر حضرت منفردا ادادن بنه انلرایله اعاده اوله
بوخسه وقت صلاة خروج ایتمش اولسه اعاده وصلاة مقضیه‌ده جماعتله امر دکلدر دیو ادعالری دعوی
بلابینه‌در وتلك شهود لم تکن تقبل الرشا وامرادن مراد امراء لغویدرکه ملوکی شامله درعصر اولده هر امیر
ووالی حکومتکاهلری اولان بلده‌ده بالذات کندو صلوة مکتوبه‌ده ناسه امامت ایدرلرایدی ویا اخری استخلاف
ایدرلردی امر مذکورك ابتدای وقوعی بنی امیه زماننده مشهود اهل سنة والجماعة اولمشدرکه صلاتی وقت
مختاردن تأخیر ایدر اولدیلر ورسم خلافتی تغییر الملك قاعدهٔ ناپسندیده سیدر (وسیکون فی امتی ثلاثون کذابا فیهم
اربع نسوة) نسوه‌یی ادخال بطریق التغلیبدر اول شرذمهٔ زنیمه یه امة تسمیه سی ظاهر حاللری اعتباریله‌در وکذابدن
مراد کذب مخصوص اولان ادعای نبوتدر مسیلمة الکذاب ومختار واسود عنسی امثالی ایدر ونسادن سجاح نام
سلیطه‌در رواه احمد والطبرانی والبزار (وفی حدیث آخر) کما روی الشیخان عن ابی هریرة (ثلاثون دجالا کذابا)
یقال دجل امره اذا خلطه وموّهه ولبس فیه حتی یخفی وجمعی دجالون ودجاجله‌در ولفظ کذاب ماقبلی اوزره عطف
بیان اولور یعنی دروغ بیفروغنه کذب وتمویه ایله آرایش ویرر اوتوز تلبیس بو امة ایچره قریبا ظهور ایتملرین
اعلام ایلدی (آخرهم الدجال الکذاب) واللام للعهد وهو الاعور الکذاب (کلهم یکذب علی الله ورسوله) جناب
حقه دروغلری بکا وحی انزال ایلدی دیمه‌لری ورسول الله صلی الله علیه وسلم جنابنه دروغ بنی نبوتم ایله تبشیر ایلدی
دیدکلریدر یاخود رسولله مراد رسول ملائکه اوله یعنی بکا امین الوحی نازل اولدی هذیانلریدر (وقال) بزار
وطبرانی کشیدهٔ تحریر اولدقلری روایة صحیحه‌ده سلطان العرب والعجم صلی الله علیه وسلم بیوردرکه (یوشك)
ضم یاء ایله مضارع اوشك ای قرب ودنا (ان یکثر فیکم العجم) مطلقا عربك غیریدر (یأکلون افیاءکم) جمع فیء بغیر قتال
کفاردن اخذ اولنان مالدر ومطلقا غنیمت مراد اولنور وا کل قهر واستیلادن مجازدر وفیئك انلره اضافتی فی الاصل انلرك

حقی اولمق اعتباریله‌در (ویضربون رقابکم) خطاب عربدن جنس مؤمنینه خطاب مشافهه‌در بعد عصر النبوة
جمله‌یه شامل اولور وقربیت ایله تعبیر کلاتك قریب اولمق جهتیله‌در یعنی سزلر ایچره اکراد واتراك امثالی خلاف عرب
طوائفك حکم وامارتی بسیار اولمسی قریب اولدیکه سزلك سهم وحقکز اولان غنایمی استیلا ورقابکزی ضربله
وجودیکزی افنا ایدرلر (لا تقوم الساعة حتی یسوق الناس بعصاه رجل من قحطان ابو الیمن) یقظاندرکه یقطط الرزق
بسببیه قحطان تلقیب اولندی تذکره‌ده حریر تحریر قرطبی اوزره شخص مشار الیه جهجاه اوله عبارتده استعارهٔ
تمثیلیه نمایاندرکه ناس کان کوسفند مشابه سنده وسوق عصا ایله راعی غنمه تشبیه خلقك اکمال طاعتندن کنایه اولور
وناسك ضعف وجهلنه اشارتدر یعنی قیامت قائمه اولمزتا کیم یمن عربندن برشخص ناسی بلا کد ولا تعب کیف
ما اراد سوق وتسخیر ایتمیجه یعنی خلق انك امرنه رام وحکمنه منقاد اولورلر رواه الشیخان (وقال خیرکم)
وفی الصحیحین خیرامتی (قرنی) ای عصری وزمانی الذی انا فیه مراد اهل بیت نبوتدر (ثم الذین یلونهم) ثم تراخی رتبی
بیاندر یعنی بلا فصل انلردنصکره لاحق اولان اصحاب وتابعیندر (ثم الذین یلونهم) یعنی تبع تابعین امدی خیریت
ما بعده نسبتله اولدیغی حالده ما لا کلام فیه اماعلی اطلاقه مراد اولورسه بنه تفضیل آل واصحاب علی الانبیا لازم
کلمزز یرا مراد تفضیل جمله ومجموع علی المجموعدر یوخسه تفضیل کل فرد علی کل فرد دکلدر ولا شبهة فی فضل
العصر وجمله اهله من غیر تفضیل (ثم یأتی بعد ذلك قوم یشهدون ولا یستشهدون) بعده بر قوم کلهکه قبل ان تطلب
منهم الشهادة انلر اداء شهادت ایده لر ودربن قبول اولیه (ویخونون ولا یؤتمنون) ماقبلنه عطف مؤکددر زیرا خائن
امین اولماز (وینذرون) ضم وکسر ذال معجمه ایله (ولا یوفون) من غیر عذر ومانع نذره وفا ایتمزلر (ویظهر فیهم السمن)
کثرهٔ لحم وشحمله عظم بدن یعنی رفاه حال دنیا وکثرة اکل وشربله وعدم خوف الهی بر له سمن وجود حاصل
اولمسنه اشارتدر وقیل المذموم من السمن ما یکتسب دون الخلقی (وقال) فی حدیث رواه البخاری عن انس (لا یأتی
زمان الا والذی بعده شر منه) مستثنی جملهٔ حالیه‌در وواوی ترك ویا ابقاسی امثالنده جائزدر یعنی بر زمان اقبال
وتوجه ایتمز الا انده نصکره کلان اول ایکدن خیر وبرکتده ناقصدر زیرا نوردن دور اولدقجه بقاء ظلمة ظهور ایدرکه
حضرت ماه برج رسالت صلی الله علیه وسلم جنابندن بعدیت بو حالتك ترتیبنی مفید ومترتب اولور (وقال هلاك امتی
علی یدی اغیلمة من قریش) تصغیر اغلمة جمع قلتدرکه لفظی اوزره وتصغیری جائزدر ومفرد حکمنده وفی
القاموس جمع غلام غلمة واغلمة وغلمان شاب وصبیان صغار الاسنان وهلاك امتدن مراد امور امتك ضیاعی وبعضك
هلاکی (وقال ابو هریرة روایة لو شئت سمیتهم لکم بنو فلان وبنو فلان) راوی خبر بیورر که بن مراد ایتسم انلری
فلان ابن فلاندر دیو نام ونشانلریله سزه تعداد وبیان ایدردم اما خوفا من الفتن تسمیه ایتم دیدیلر مثلا یزید پلید
وبنو مراون بن الحکم وغیریلر آساسفهاء قریشدن بو امة مرحومه ایچره ظهور ایدن حیف وغدر وقتلکه ذکری
ملال انکیزدر وبالجمله حضرت فخر عالم صلی الله علیه وسلم انلردن اخبار بیوردی (واخبر بظهور القدریة) مجوس هذه
الامة اولان طائفهٔ قدریه مدار کلاملری عبد کندو فعلنك خالقیدر کفر ومعاصی تقدیر حقله الدیغن انکار ایدرلر
وبونلر برنیجه فرقه اوزره تفرق ایتمشلردر آنجمله معتزله اول بادیه بیابان ضلالدندر (والرافضة) حب شیخین رضی
الله عنهما وجل صحابی کرامی تارك ورافض اولان کروه بدشکوه یکرمی ایکی شعبه اوزره تشعب ایتمشلردر آنجمله آل
عبید اولان ملوك فاطمیه وشاهان صفویه انلردن ظهور واول مذهب ناحقه رواج داده اولمشلردرکه قزلباش
بدمعاش خذلهم الله تعالی امثالیدر ظهورنه روایتکردهٔ ترمذی وابو داود وحاکم اولان خبرده جملهٔ مغیباتدن
اخباردر (وسب آخر هذه الامة اولها) بغوی علیه الرحمه عائشة رضی الله عنها طریقندن کشف قناع روایتدرکه
لا تذهب هذه الامة حتی یلعن آخرها اولها اورودی روافضك اصحاب کرامه سب ولعنی وخوارجی بنی امیه‌دن علی
المرتضی کرم الله وجهه جنابنه وجوه منابرده سب ایتملری امثالنه اشارت واخباردر (وقلة الانصار حتی یکونوا
کالملح فی الطعام) وتمام الکلام فمن ولی منکم شیئا یضر فیه قوما وینفع آخرین فلیقبل من محسنهم ویتجاوز عن مسیئهم
یعنی خطیب منبرنه پایهٔ افلاك حضرتلری آخر خطبه‌لرنده اما بعد یکثر الناس ویقل الانصار کلامیله عصر
نبوتدنصکره اوس وخزرجك قلتنه خبر ویروب آخره نسبتله طعامده تمك اساندك اولمرینه تمثیل بیوردی
مع هذا بینه صلاح واصلاحه مؤدی اولملریله ملحه تشبیه بیوردی الی الان مدینهٔ منوره‌ده نسل انصار اندك شمارده‌در
وام الکریم قلیلة المیلاد (فلم یزل امرهم یتبدد حتی لم یبق لهم جماعة) بقا وانتظام حال انصار پریشانی معاش
وانتهاشله اضمحلاله روتمون اولوب نسل انصاردن یثرب زمیننده مجتمع اولور قوم باقی قالمیه (وانهم) ای واخبر انهم
(سیلقون بعده اثرة) فتحتین ویا کسر وضم همزه وسکون مثلثه ایله بمعنی الاستبداد ای یلقون بعده علیه السلام

من يؤثر عليهم غيرهم ويقدمه عليهم فی العطایاو يقل نصيبهم من الفیء فتضيق معيشتهم يعنی انصار بعد الحضرت كنديلر
اوزره اجابتی عطاو احسانه ايثارمالده تقديم ايدركسه يه قريبا دوچار اولملرين اخبار ييوردی حريرتحرير ابن سيد
الناس اوزره امر مزبورك ابتداء ظهوری معاويه عصرنده صدور يافته در (بشأن الخوارج وصفتهم) جرله شان
اوزره عطف اولوربودخی فرق ضلالتشعاردن برشجرهٔ خلادركه محكمه وازارقه واباضيه امثالی نيجه فروع
واغصانه منشعبه درمدار كلاملری مرتكب كبيره اولنلری واصحاب باصفادن بسياروذواتك تكفيرنه اجترا ايدرلر
اول كروه شآمتمون جزيره وعمان وموصل وحضرموت وبعض نواحیء مغربده پيغوله نشين زاويهٔ نحوست
اولمشلرايدی درجنك اول درت بيك نفركسنه نهروانده حضرت علی المرتضی كرم الله وجهه اوزرينه خروج ايتديلر
حاصلی اول روباه منشانك شيرخدا اوزره عروج حالوشانلرين حضرت مخبرصادق اعلام ايلدی (وبالمخدج) ضم
ميم وسكون معجمه وفتح دال مهمله ايله وهو الناقص خلقه (الذی فيهم) طائفهٔ خوارج وبنی تميمدن ذوالخويصره
وذوالثديه ناميله ملقب خبيث النفس وبدنهادله اشارهٔ عليه ظهورا تمثيدی حتی وقعهٔ نهروانده حضرت
مرتضی كرم الله وجهه بوخبری تذكيرونا سه خطاب ايدوب ذوالثديه نك طلبنه فرمان ايلدی كشته لرايچره اول
آويختنی بولنوب پستاننك بری ثدی زنانه مشابه بزرك وپرموی مشاهده ايلدكارنده شكرالله سجده ايلدی
وكنديلر برحق اولوب انلرك بطلاننی اشعار ايلدی (وان سيماهم التحليق) ای علامتهم المبالغة فی حلق شعورهم
(ويری) مبنی للمجهول (رعاء) كسررا ومدله جمع راع (الشاء) بالمد جمع شاة (رؤس الناس) رئيس معناسنه
مجازمشهوردر يعنی چوبان كوسفندان رؤسای ناس ودولتمندان كوريله (والعراة) جمع عارمن اللباس (الحفاة)
جمع حاف پابرهنه (يتبارون فی البنيان) يعنی قبای مروتدن عريان وپابرهنه كان اولان اسافل واداني
وفرومايكان بی مدانی يكديكره امرنشاده مناظره ومعارضه ايله بناء عالی وقصورمشيده طرح وعمارتيله آخرك
بناسندن ترقی يه سعی ايدرلر حاصلی اراذلك كمال توسعلرندن كنايه اولمشدر واشراط ساعتدن اولان مغيباتی
اخباردر (وان تلد الامة ربتها) بتاء التأنيث رب لغتده سيد وملك ومربی ومدبر وقيم ومنعم معنالرينه شايعدر
وحق سبحانه وتعالی يه اطلاق اولنور معرفة ونكرة ومضافا وغيرمضاف بحسب القرائن والمقامات آخره دخی
اطلاق اولنور بومقامده ذكرا كان اوانثی سيد مراداولنوب تأنيثی باعتبار النعمه در يعنی جاريهٔ مملوكه افنديسی
تولدا يتمكله اعلام ايلدی معنای خبرده اختلاف آرار ونمادركه جملهٔ رعيتده اولان كنيزك پادشاه عصر تولدا يتمسنه
ويا آخرزمانده فساداحوال ناسدن عبارت اولمسنه وامهات اولادفروختی بسيار اولوب كشی والده سن اشترا ايده
مع هذا مادری اولديغندن بيخبراوله ياخود والده سنه سيدی آسا استطاله صددنده اولوب كثرة عقوقدن كنايه اوله
ديمشلروكل محتمل حاصلی ظهور اسلامدنصكره كثرة تسری وسبی واهل اسلامك كفار اوزرينه استيلاودار وديار
مشركينی تملك ايتملرينه دلائل نبوتدن اعلامدر اماهرشیء كه حدنصابه بالغ اوله زوال انحطاط مقرر
اولمغين بعدالتبشير انذار وتخويفدر (وان قريشاوالاحزاب لايغزونه ابدا) احزاب جمع حزب قتال مجتمعه طائفهٔ
كثيره معناسنه وتعريف برای عهداولمغين مرادغزوهٔ مشهورهٔ خندقده تجمع ايدن طوائف مخصوصه در (وانه
هو يغزوهم) شيخين عليهما الرحمة علم افرازروايت اولورلربدرستی قريش وطوائف عرب احد وخندق غزالرندنصكره
سلطان عالم صلی الله عليه وسلم ايله جنك وپرخاشه خواستكاروقتاله ابدامبادرت ايتمزلر بتحقيق اول حضرت انلره غزا
ايدرنتكيم فتح مكه ده وقوعيافته اولمشدر (واخبربالموتان) بضم الميم علی وزن بطلان وفتح ميم وسكون واو ايله موت
كثير معناسنه مصدردر (الذی يكون بعدفتح بيت المقدس) خلافة فاروق اعظمده رمله وقدس بيننده عمواس
نام قريه ده ابتدا ظهور ايدن طاعون عظيمدركه اوچ كونده تمش بيك آدم روبراه عالم اخرت اولوب عشرهٔ مبشره دن
ابوعبيدة بن الجراح دخی مطعونا اسب چوبينهٔ تابوته سوار اولديلر (وماوعدمن سكنی) كعقبی اقامه ونزول
معناسنه مصدردر (البصرة) تثليث موحده ايله ارض غليظه ياذات حجاره معناسنه وفتح موحده اشهردر خلافة
عمريده رضی الله عنه عتبة بن غزوان بنا ايلدی اول شهره منسوب اولانه كسر وفتحله بصری نسبت اولنوب ضمی
تجويز اولنمز وابوداود انس رضی الله عنه طريقندن پيامبرشهرستان خبراولمشدركه قال عليه السلام ياانس
ان الناس يمصرون امصارا وان مصرامنها يقال لها البصرة فان انت مررت بها اودخلتها فاياك وسباخها وكلاتها
وسوقها وباب امرائها وعليك بضواحيها فانه يكون بها خسف وقذف ومسخ الخ (وانهم يغزون فی البحر) بحر مطلق
ذكراولنسه بحرمالح مراداولنور (كالملوك علی الاسرة) جمع سرير عبارتده تشبيه بليغ هويدادركه اساطيل بحريه
سريرشاهی يه تمثيل بيورلدی مع هذا ادياد عربده معهود دكل ايكن كوياشهريار عالم حضرتلرينك مشهودی

اولوب اكاسوار اولمش كبی توصيفی اعلام عجيبه دندر انس رضی الله عنه خالهٔ محترمه سی ام حرام بنت ملحان
رضی عنها المناندن بادبان كشای زورق روايتدركه نبی انس وجان عليه صلوات الرحمان خانهٔ ام حرامده سرنهادهٔ بالين
خواب نازايكن خنده كنان بيدار اولوب ام حرام سبب تبسملرندن استعلام ايلدكده امتمدن برطائفه تحت سلطنتده
جانشين اولان ملوك اسابحر اخضره ركوب وروبراه غزاوجهاد اولدقلری عرض اولنوب باعث شادی اولمشدر
ديو بيوردقده ام حرام يارسول الله بوضعيفه وناتوان حقنده دعاء شريفك ارزانی قاسكزديواستدعاوبحراغزايه
توجهن التماس ايلدی ملتمسی قرين قبول ومظهردعاء حضرتله اول وقته وصول ميسر اولوب عصرسلطنت
معاويه ده زوجی عبادة بن الصامت رضی الله عنه ايله جزيرهٔ قبرس فتحنه امادة ومراكب بحريه يه سوار اولوب
جزيره يه چقدقلرنده بردابه يه ركوب ايدوب قضارا خانهٔ زيندن فتادهٔ زمين اولوب رتبهٔ شهادتی وجوهله احراز
ايلدی الان ام حرام قبرس جزيره سنده قبرشريفی زيارتكاه خاص وعامدر خبرشريفده رجال ونسانك ركوب
بحرجوازنه دليل نمايا ندرخلافا لمالك فی كراهته للنساء (وان الايمان لو كان منوطا) ای معلقا (بالثريا) كواكب مجتمعهٔ
مشهوره كه پروين ديرلر ومناط ثريا غايت بعد مسافه دن كنايه در (لناله رجال من ابناء فارس) فارس علی الاشهر
اولاد سام بن نوح عليه السلامدركه اسم جدله بنام قيلنديلر وبلاده دخی اطلاق اولنور يعنی اكرايمان عقد ثريايه
معلق ومنوط اولسه بيله غيريلرد سترس بولمديغی اموردين وشرعه ابنای فارسدن كمسنه لررسيده وواصل
اولورلرديمك اوله خبرصحت اثراعلام نبوتدندركه ابنای فارسده ظهورايلين اوليا وعلما ومشايخ وتصانيفكه لم يأت
لدهر بمثلها مشاهدهٔ عالميانذرفنون شیء ده حائز قصب السبق اولدقلری فن نا يابدر ازجمله امام بخاری عليه رحمة
الباری يه نظر اولنسه روم وعربده عديم النظيردر هكذا وهكذا وهلم جرا والحديث مروی عن ابی هريرة رضی
الله عنه قال كنا جلوسا عنده صلی الله عليه وسلم فانزل عليه سورة الجمعة وقوله فيها وآخرين منهم لما يلحقوا بهم فقلت
من هم يارسول الله وفينا سلمان الفارسی فوضع صلی الله عليه وسلم يده عليه ثم قال لو كان الايمان عند الثريا لناله رجال
من هؤلاء (وهاجت ريح والنبی صلی الله عليه وسلم فی غزاته فقال هاجت لموت منافق فلما رجعوا الی المدينة وجدوا
ذلك) غزواة حضرتدن برغزاده شدتله باد صرصر وزان ايدوب برمنافقك مركنه دلالات ريح قاصف هبوب
ايلدی بيورديلر وقتا غزادن رجعت بيوردقلرنده عظماء يهوددن كهف المنافقين اولان رفاعة بن زيدی مرده
ودركهٔ سعيره سپرده بولديلر رواه مسلم عن جابر رضی الله عنه (وقال لقوم من جلسائه) جمع جليس بمعنی مجالس
(ضرس احدكم فی النار مثل احد) يعنی جلساء حضرتدن برقومك شانندة ناطقه كشای انذار اولوب ايها الحاضرون
سزدن بريكزك ناب دندانی دوزخ قراراولديغی حالده جبل احدعظمنده اولور بيورديلر واويلاه كه جملهٔ دندانندن
بريسی جبل احدمقداری اوله كبرجثه سی نه مقدار اولق كرك چون جاشنی كبرعذاب دوزخ اولان هرنقدر تومند
اولسه عذابی اليم ومزداد اوله (قال ابوهريرة فذهب القوم) ذهاب برمكاندن حقيقة انصرافدر وموته دخی
تخصيص اولنور (وبقيت اناورجل) بحسب الظاهر اول رجل اصحابدن اولمغين كراهة نامنی يادايتمدی اما اهل
يمامه دن رجال بن عنفوداولمق تصريح كردهٔ بعض شراحدر (فقتل مرتدا يوم اليمامة) شرقی بحجازده ارض معروفه
اسميدر معظم بلداننه حجر ديرلر يعنی ابوهريرة رضی الله عنه بيوررركه اول مجلسده حاضر اولنلركه پيدربی دارعقبايه
شدرحل ايتديلرهمان بن وبركسنه قالدق اولدخی وقعهٔ يمامه ده مرتد اولديغی حالده كشتهٔ تيغ زيد بن الخطاب اولمشدر
بيوردی رواه الطبرانی عن رافع بن خديج رضی الله عنه (واعلم) مبنی للفاعل ماضی علی وزن اكرم ضميرحضرتنه
راجعدر (بالذی غل) غين معجمه ولام مشدده ايله من الغلول سرقهٔ خفيه غنايمدن سرقه ده استعمالی اكثردر (خرزا)
فتح خاء معجمه وراء وزايله جواهره اطلاق اولنور (من خرزيهود) غيرمنصرف طائفهٔ معهوده يه علمدركه جدلری
يهودبن يعقوب عليه السلامله تسميه اولنان قوم عنود (فوجدفی رحله) تقسيم غنايم خيبرده امرعالم مطاع نبوی
اوزره منادیان رفيع الصداءادوا الخياط والمخيط فان الغلول عار وشنار ونار يوم القيامة نداسيله ابواب مسامع اصحابه
ضرب مشعلهٔ انتباها يتمكين اول خلالده بريسی راحله انكيز باديهٔ فنا اولمغين علامهٔ كتب خانهٔ سرائر دومرانك
غنيمته اطالهٔ دست جرأة ايدوب خرز يهوددن برخرز برداشته ايلديكن اعلام بيوروب تركه سی كذاشتهٔ انامل
تفحص اولندقده دودرهم قيمته نا ارزنده مهرهٔ چند آوردهٔ دست يقين ايتدكاری زيد بن خالد الجهنی طريقندن ابو
داود ونسائی نقشبندان روايت اولورلر (وبالذی غل الشملة) شمولدن بناء مره دركه كليم صغيرابی هريره رضی الله
عنهدن روايتكردهٔ شيخيندركه مدعم نام غلام هنكام حركات سفريه ده رحل ومتاع نبوی انك سپردهٔ عهدهٔ محافظه سی
ايدی اثناء محاربهٔ خيبرده برتير دلدوزاصابتيله تسليم روح ايتمكين اصحابدن بعضيلر هنيئا له الجنة تهنيه سيله اب

جنبان اولدقلرنده سرپره شناس عالم صلی الله علیه وسلم انك امرنده حالا نشیمنکیر اخکرستان نیراندر ییوردیلر اصحاب
متعجبانه بارخانه سن تجسس ایتدکلرنده قبل القسمة برکهنه جه کلیم پاره برداشته دست جسارتی اولدیغن
کما اخبر به صلی الله علیه وسلم متعین اولدی (وحدیث ناقته حین ضلت وکیف تعلقت بالشجرة بخطامها) کسر خاء
معجمه ایله زمام معناسنه رکوب خاصه لری غضبا نام ناقه دیده دن نهان وتفحصی امرنده اصحاب کرام روان
اولدقلرنده زین اللصیب نام منافق حاشا ز بان درازطعن اولوب محمد غیب دانلق زعمنده ایکن ناقه ضاله سی مکانندن
ذاهلدر دیو سر اغاز هذیان اولدیغی امین الوحی اشارتیله معلوم دولتلری اولدقده محل ناقه کم کرده یی تعیین
وبر درخته زمامندن کیفیت تعلقنی خبر ویروب حال بو منوال اوزره اولدیغی سبب تقویت وخلوص اسلام زید
اولمشدر (وبشأن کتاب حاطب) بن ابی بلتعة الصحابی البدری (الی اهل مکة) برای فتح مکه کفتکوی حرکت سید عالم
در بچه کردوش ودهان اسلامیان اولدیغی خلالده حاطب رضی الله عنه قریشه خبر سفری متضمن برمکتوب
تحریر وبو وجهله تسطیر ایتدیکه ان رسول الله صلی الله علیه وسلم قد نفر فاما الیکم واما علی غیرکم فعلیکم الحذر کذا
فی الکشاف ساره نام بر نابجه یه سپرده جیب خفا ایدوب جانب مکه یه فرستاده قیلمشیدی بو سر پرفتنه اول
حضرته وحی ایله اعلام اولنوب علی وزبیر ومقداد وعمار رضی الله عنهم جنابلرین تعقیبله فرمان ایلدکده ورای
ذوالحلیفه ده اکا دوچار ومکتوبی اخراج ایلیوب پیشکاه سید الوری یه ابلاغ ایلدکلرنده حاطبی موقف معلا یه
استحضار ییوروب سؤال ایلدکلرنده اقرار وچند کونه اعتذار ایلیوب معاذیر حاطبی اول دستکیر خطاکاران
عصاة علیه افضل الصلوة نکاشته جریده تصدیق وقبول ییوردیلر (وبقصة عمیر) بالتصغیر ابن وهب بن خلف
(مع صفوان حین ساره وشارطه علی قتل النبی صلی الله علیه وسلم فلما جاء عمیر الی النبی صلی الله علیه وسلم قاصد
اقتله واطلعه رسول الله صلی الله علیه وسلم علی الامر والسر اسلم) صدمات مصایب بدریه خستانمنده عمیر جهنی
صفوان بن امیه ایله حجر کعبه ده اول حضرتك قتلنه نهانیجه معاهده ومشارطه عهد وکفت ایدوب عمیر صفوانه
بو سر سر بسته یی زنهار کسه یه کشف ایتمیه سن دیوب جانب مدینه یه شد خرام وشمشیر سر تیزین زهر ایله سیراب ایدوب
مسجد نبوی یه اناخه شتر ایتدکده خواجه دسیسه شناس علیه سلام الله بعد الانفاس عمیرك موقف حضوره
عنان فرمان واختیار کلفه سفره باعث نه دردیو پرسان اولدقده اوغلم وهبك حقنده تمنای عنایته کلدم دیدکده اول
حضرت تبسم شکر پاش ایله حجر کعبة اللهده صفوانله شد کمر بند پیمان واشتراطنی یکان یکان عمیره تقریر ایلدکده
شرفیاب اسلام اولدی صفوان دخی تا به فتح مکه کریزان بعده امانله بالسلامه داخل حصن اسلام اولمشدر (وبالمال
الذی ترکه عمه العباس عند ام الفضل) لبابه بنت الحارث الهلالیه (بعد ان کتمه فقال ما علمه غیری وغیرها فاسلم)
رواه احمد والحاکم والبیهقی عن ابن عباس رضی الله عنهما غزای غزای بدرده عم سید الناس کرفتار پنجه شیراز
اسلامیان اولدقده طلب فدا اولنمشیدی عباس بنم مالم یوقدر دیو اعتذاره اغاز ایلدکده زوجك ام الفضل عندنده
ترك وودیعه شو مقدار مال نیجه اولدی دیو ام الفضل یانده ابقا ایتدیکی مالدن بالتمام خبر داده اولیجق عباس
کزیده انکشت تحیر اولوب بن وزوجمدن غیری انی کمسه بیلمزیدی دیو عمامه جلیل الشان اسلامله عم مهربان سرفراز
اولدی (واعلم انه سیقتل بنفسه ابی بن خلف) ابی ناخلفی قریبا بالذات قتل ایده جکارین اعلام ایلدی غزای مشرك
سوز احد ده کرده تن زخمدار ایدوب سرف نام محلده رو براه درکه سعیر اولدیغی بالاده مفصلا کذار ایلدی (وفی عتبة
ابن ابی لهب انه یا کله کلب من کلاب الله) تقدم فی فصل اجابة دعائه (وعن مصارع اهل بدر فکان کما قال) واقعه
بدر کبرادن اقدم صنادید قریشك اول ملحمه ده نه محلده کشته اولاجقلرین هذا مصرع فلان وهذا مصرع
فلان کلام معجز بیانیله اصحابه اعلام ییوروب تعیین کرده حضرت اولان مواضع معینه دن تجاوز وتخلف
ایتمیوب اول محللرده کشته لری پشته بعد ذا قلیبه انداخته قیلندی (وقال فی الحسن ان ابنی هذا) اطلاق مجازدر
(سید) یعنی الشریف والرئیس شرف نسبه وذاته وفضله علی غیره من جهات شتی (وسیصلح الله به بین فئتین
عظیمتین من المسلمین) فئه جماعتدر ومراد طرف باهر الشرفه منسوب جنود مجنده ایله جانب معاویه ده اولان
عسکردر حضرت سپهسالار خیل انبیا علیه اصفی التحایا ریحانه اکبر رضی الله عنه شانده بتحقیق بنم فرزند
دلبندم حسن سید وشریفدر حضرت پادشاه جهان آفرین جل شانه انك سببیله قریبا ایکی عسکر بیننی صلاح پذیر
ییورر دیدیلر چون حضرت مرتضی بوتنکای محنتدن فسحت سرای راحته رحلت ایدیجك اهل کوفه امام حسنه
خلافتله عقد بیعت ایدوب راه صداقتده بذل نقد حیات ایتمك عهدنی حریف زبان نفاق ایتمشلریدی بیام انتقال
مرتضی واستقلال حسن مجتبی معاویه یی شامده بی آرام ایدوب کوفه جانبنه تحریك سمند عزیمت ایتمکین

حضرت حسن دخی تهیئه ادوات حرب وقتال وسپاه اراسته ایله استقباله استعجال ایدوب مداینه رسیده اولدقده بی
ادبان خلیع العذار عسکر عراق عقد ایتدکلری عهد ومیثاقه مخالف اطوار اظهارندن مرأت تابناك قلب
پاکلرینه اصابت ایدن غبارا کدار بعض شروط اوزره مشاغل بی طائل منازعه دن تصفیه درون ودار السکینه
جانبنه عزم همایون ایلدیلر (واسعد لعلك تخلف) بعض نسخه ده ان مصدریه ایله لعل کلمه عسی یه حمل ایله ورود
ایتمشدر اخت عسی اولمغین خبرنه دخول ان جسبان اولور (وتخلف) ضم مثناة فوقیه وتشدید لام ایله ای تبقی بعد هذا
الزمان دیمکدر وسعد بن ابی وقاص رضی الله عنه بر مرض هائله ایله بیمار اولوب جان جسد عالم حضرتلرینه وصیت
امرنده استشاره ایتمکین مأمولدرکه بوندن بویله نیجه زمان معمر وباقی قاله سن بشارتیله مزاج سعد صحتیاب
اولوب اللی سنه دخی عمر کذار عافیت اولدیغی روایتکرده شیخاندر (حتی ینتفع بك اقوام ویستضر بك آخرون)
تا کیم سنکله نیجه کمسنه لر فائده مند ودیکران زیان بین اوله ییوردیلر فی الواقع سپهسالار اسلام اولوب فتوحات
جلیله یه موفق ودست سعادتنده نیجه کمسه لر شرفیاب اسلام واول سعد السعودك نفع جسیمنی مشاهده ایتدیلر
کفار بدکردار دخی سبی وقتل واسرا ایله ضرر عظیمه کرفتار اولدیلر (واخبر بقتل اهل مؤتة) ضم میم وسکون واو
ویا همزه ایله نواحی شامده غزوه مشهوره اولان موضعك اسمیدر ولفظ اهل اضافتی برای عهد اولوب استغراق
دکلدر (یوم قتلوا وبینهم مسیرة شهر اوازید) درج ارای مجلد بخاری اولان مروارید اثاردندرکه احوال شهدا مؤته
ورودندن نیجه ایام مقدم برکون سلطان قلمرو عرب وعجم صلی الله علیه وسلم حضرتلری انجمن ارای حلقه اصحاب
ایدی جناب خداوند غیب شهود جل شانه حبیبی جنابنی واقعه حالات غزاته مطلع ییوروب اخذ الرایة زید فاصیب
ثم اخذ ابن الرواحه فاصیب کلام معجز بیانیله اصحابه بسط ماجرای غزاة اسلام ییوردیلر دو هفته مرورنده یعلی
ابن منبه عرض تفاصیل حالله بارکاه رسالته رومال ایلدکده قبل تقریر یعلی ماجرای قومی معلی ومزکی یعلی یه
تعبیر ایلدی یعلی دخی یا رسول الله قسم بجلال پروردکارکه واقعات غزاتدن برحرف فروکذاشته بیورمدیکز انلرك
صورت حالی مطابق مرأت مجلای تقریرکزدر دیدی مع هذا بین الحضرة والشهدا بیکماهه مسافه ویا دخی زیاده
بعید ایدی (وبموت النجاشی یوم مات) مقدم اخبر فعلنه متعلقدر (وهو بارضه) جمله حالیه وضمیر نجاشی یه راجع اولور
یاخود نبی علیه السلامه عائددر هجرت علیه نك یدنجی سالنده نجاشی اصحمه ملك حبشه وفات ایتدیکی کون
وفاتیله پیامداده اولدی حال انکه نجاشی حبشه زمیننده ایدی (واخبر فیروز) فتح وکسر فا ایله علم عجمی وغیر
منصرفدر فوز وظفر معناسنه (اذ ورد علیه رسولا من کسری بموت کسری ذلك الیوم فلما تحقق فیروز القصة اسلم)
مصنف علیه الرحمه نك نام فیروزله نقلی مشتهر اولمیوب اسم مذکور ایله صحابیدن برفرد موسوم اولمدیغی معلوم اعیاندر
اما سیوطی علیه الرحمه دلائل بیهقیدن خبر مرقومی نقلله صحته قریب ایکن اعلامدن بعضیلر دلائلده ثبوت
قضیه یی انکارله نتیجه ویردیلر لکن کتاب استیعابده فیروز دیلمی وفودی محقق وجهابذه محدثیندن ماوردی قصه
فیروزی وجه محرر اوزره اعلام النبوه ده ایرادی مؤید قول مصنف علیه الرحمه در والحاصل کسری پرویز جانبندن
فیروز نام کمسنه سفارتله قدوم ودرکاه رسالتپناهه مثول ایلدکده حضرت خواجه عالم خوان اولین واخرین علیه
السلام افق لب ستاره نمونلرندن بو وجهله المع هلال خنجر کون جواب ییوردیلرکه بوشب حضرت قهار منتقم
جل جلاله خسرو پرویز اوزره کندو فرزندی شیرویه یی تسلیط ایدوب شکمن منقار خنجر سیه زاغله پاره پاره
ایلدی دیو وقت وساعتیله خبر ویروب وقتا سفیر مسفور قصه یی تحقیق ایتدکده فوز عظیم اسلامله فائز فلاح وظفر
اولمشدر (واخبر اباذر الغفاری بتطریده کما کان ووجده فی المسجد نائما فقال له کیف بك اذا اخرجت منه) کیف
استفهام عن الحالدر بو مقامده حقیقتی اوزره دکلدر بلکه کیف ظنی بك دیمك اولور (قال اسکن المسجد الحرام قال
فاذا اخرجت منه الحدیث) وتمامه قال الحق بالشام ارض الهجرة والمحشر وارض الانبیاء فاکون رجلا من اهلها
قال فاذا اخرجوك من الشام قال ارجع الیه فیکون منزلی قال فکیف بك اذا اخرجوك منه الثانیة قال اخذ سیفی
واقاتل حتی اموت فوکزه صلی الله علیه وسلم بیده وقال خیر لك من ان تنقاد حیث قادوك حتی تلقانی وانت علی ذلك
والحاصل ابوذر غفاری رضی الله عنه جنابنه مدینه منوره یه نفی اولنمسن اخبار ایلیوب دفینه وقوعیافته تعیین
بولدی واول حضرت ابوذری مسجد مدینه ده خواب الود مشاهده ایدوب بنم ظنم سکا نیجه در بو مسجددن اخراج
اولندیغك حالده نه اشلرسن دیو ییوردیلر ابوذر جوابنده مسجد حرامده ساکن اولورم دیدی یا اندن دخی اجلا
اولنورسن دیو کفت وشنیددن صکره چون شامه هجرت قیلدی معاویه مومی الیهك شامدن اخراجنی امیر المؤمنین
عثمان رضی الله عنهدن التماس ایتمکین مدینه یه دعوت اولنوب ربذه نام محله اقامتی مناسب کورلمشیدی

(وبعيشه وحده) يعنى مدينه دن خروج ثانيسندنصكره ربذه نام كوشهٔ انزوادهيالكزجه تعيش ايده جكن اكه اخبار
بيوردى (وموته وحده) تحقيق كردهٔ بيهقى اوزره موت ابى ذرقريب اولوب مادرى عدم قدرت تجهيز وتكفينله كريه
وزارى ايلدى يا امه حضرت فخر عالم صلى الله عليه وسلم اصحابدن برجماعته خطاب ايدوب سزلردن برى بر صحراده
تسليم روح ايدوب جماعت مسلميندن نيجه كسنه لر جنازه سنه حاضر اوله ديو بيورمشيدى شايستهٔ خطاب شايد
بن اولام ديو تسليت بخش مادر اولدقده اول اثناده برجماعت محل معهوددن كذار ايدوب مجلس ابى ذره مثول
ايتديلر ابوذر انلره خطاب ايدوب انشدكم الله سزلردن نقيب وامير اولميانلريكزدن بنى تكفين ايتمكى التماس ايدرم
ديدى پس برغلام يا عم غزل مادرم اولان بوردا وايكى ثوبله سنى تكفين ايدرم ديو تعهد ايدوب روح پرفتوح ابى ذر
اوج عليينه پرواز ايدوب انلر غسل وتكفين ايليوب اول مقامده كنج نهان كبى دفين خاك پاك ايتديلر (واخبران اسرع
ازواجه به لحوقا اطولهن يدا) فتحله طول جود وانعامدر وضمله ضد قصر حضرت سرور كائنات عليه افضل
التحيات پيامداده اولديلر كه كندولردنصكره زوجات طاهراتدن من جهة الملاقات سريعتر اولان صدقات
وانعامده يد طولى صاحبه سيدر (فكانت زينب) اسم كان ضميردركه على ماذكره يه راجع اولور زينب خبر كان
(اطولهن يدها بالصدقة) امدى طول يد استعارهٔ تخييليه وطول يد لازمى استعمالله كه ايصال انعامدر مجاز مرسل
اولمق دخى موجه اولور يا خود يد استعارهٔ مصرحه وطول ترشيح اوله يا كنايه اولمق محتملدر رواه مسلم عن عائشة
رضى الله عنها (واخبر بقتل الحسين بالطف) فتح طاء مهمله وتشديد فا ايله ناحيهٔ كوفه ده برجاى دهشت فزادر
(واخرج بيده تربة وقال فيها مضجعه) فتح وكسر جيمله اى مصرعه (اذيقتل) تعبيرمذكورده حضرت سبط مكرم
حسين مظلوم رضى الله عنهك شهيد حق اولديغنه ايما اولور كه اصل مضجع نائمك محل اضطجاعيدر والحاصل جناب
روح قدسى عليه السلام اشيانهٔ عنقاى اوج رسالت عليه اجل التحيه ده مكين ايكن طفل ازادهٔ نبوت حسين عالى
همت داخل مجلس همايون اولوب امين وحى كشف استار اسرار ايدوب ستقتله امتك كلام حكمت پيامن ابلاغ
وارض عراقدن طفه اشارت برله بركفه تربهٔ حمراء اخذ ايدوب ارائه ايتمشلريدى امدى كربلاى پركرب وبلاده
اول امامك شهادتى خبر طبقى منافى دكلدر زيرا ناحيهٔ طف محل كربلايى مشتملدر (وقال فى زيد بن صوحان) ضم
صاد مهمله وسكون واو وحاء مهمله والف ونونله صحابيدن معدود ومواخىء سلمان رضى الله عنهما جنابلريدر
بعضيلر تابعيد ديمشلر (يسبقه عضو منه الى الجنة) ولفظ حديث من سره ان ينظر الى رجل يسبقه بعض اعضائه
الى الجنة فلينظر الى زيد بن صوحان ومعناى سبق يا حقيقة تقدمى اوله زيرا حق تبارك وتعالى اول عضوى
جنتده حفظ ايدوب شهيد اولدقده بقيهٔ اعضاسنى اكه توصله قادردر ويا خود اولا فى سبيل الله عضوى قطع اولنوب
بعد ذا كندو دخى شهيد اولمدن كنايه اوله (فقطعت يده) نقل راست ذهبى اوزره بريده قيلنان زيدك دست چپى
ايدى (فى الجهاد) وقعهٔ نهاوندا اولمق مرويدر حاصلى زيد بن صوحان شاننده بيورديلر كه بهشته وصول ودخولده
انك برعضوى بدننى سبق وتقدم ايدر فى الواقع برغزاده دست چپى قطع اولندى (وقال فى الذين كانوا معه على حرا)
بالمد والقصر والتذكير والتأنيث والصرف ومنعه مكهٔ مكرمه يه اوچ ميل قريب اسم جبل معروفدر (اثبت انما عليك
نبى وصديق وشهيد) وفى نسخة بأو فى الموضعين فهى للتنويع تفصيل خبرمذكور فصل ومثل هذا فى سائر الجمادات
اخبارنده كذران ايلدى (فقتل على وعمر وعثمان) كذا فى النسخ تقديم على رضى الله عنه شايد صريح خبر ايله
ثبوت شهادتلرندن ناشى اوله اما اصلى دلجيده مؤخرامدى حضرت اسد الله كرم الله وجهه خوارج روباه منشاندن
عبد الرحمن بن ملجم نام حيله كار غدار نامراد الندن جرعه كش شهادت وفاروق اعظم رضى الله عنه ابولؤلؤ
خنجر سرتيزيله مقتول وجناب عثمان رضى عنه المنان يوم الدار وقعه سنده جرح وقتل اولندى (وطلحة) يوم جملده
زخم تيرايله وفات ايلدى (والزبير) وقعهٔ جمل رجوعنده واد السباع نام محلده خواب الود ايكن ابن جرموز نام
ردبد كارك سرپنجهٔ غدريله سر بريده قلنمشدى (وطعن) بناء مجهولله (سعد) ابن ابى وقاص اى وجرح وحصلت له
الشهادة بسبب الجراحة قال التلمسانى اى اصابه طاعون وهو شهادة لكل مسلم رواه مسلم وغيره (وقال لسراقة)
ضم سين وفتح را ايله روز هجرت عليه ده طرف قريشدن اول هماى اوج رسالتى صلى الله عليه وسلم جست وجو وتعقيبه
تعيين اولنوب ساحهٔ قوايم فرس معجزه سن مشاهده اتمكله رفع انكشت ايمان ايلمشيدى (كيف بك اذا لبست سوارى
كسرى) ضم وكسر سين مهمله ايله مثنى سوار الان نسوانه مختصه حليدر كه دست ابرنجن دينلور والبس يومئذ امده وضع
فى اليد مراد اولنور وكسرى ايله عهد اسلامى ادراك ايدن شهريار عجم مراد اولنور (فلما اتى بهما العمر) اتى صيغهٔ
مجهولله اوصل معناسن متضمن اولمغين لفظ عمر لامله تعديه اولندى (البسهما اياه وقال) عمر رضى الله عنه (الحمد لله

الذى سلبهما كسرى) اى من يد كسرى (والبسهما سراقة) سلطان عالم صلى الله عليه وسلم حال سراقه دن تعجبى متضمن
اداايله استخبار بيوروب كسرى عجم بلوكارين دست براوردهٔ غنيمت وتلبس ايتديكك حالده نيجه سن بيورمشلريدى
چون غنايم كسرى حضرت فاروق اعظمه ايصال اولندقده كسرى سوارلرين تحقيقا لما اخبر به الرسول عليه
السلام دست سراقه يه نهاده ايليوب حمد اول مالك الملك حضرتنه شايانده كه كلام رسول الهى تصديق بيوروب
دست كسريدن سلب ونزع واحاد امتندن بربدوىٔ متقشف سراقه يه الباس ايلدى ديدى كفتار معجز رفتار سيد
الابرارى تحقيقا انجه دست سراقه يه وضع والباس استعمالدن معدوددكلدر (وقال تبنى مدينة بين دجلة
ودجيل) دجله فتح وكسر دال مهمله ايله عراقده نهر مشهوره علمدر ودجيل مصغر دجله بودخى اردشير بن بابك
حفر واجرا ايتديكى نهرا هوازه علمدر ومخرجى اصفهاندر وبعضيلر نهر دجله دن منشعب خليجدر ديمشلر
(وقطربل) ضم قاف وسكون طاء مهمله وضم را وباء موحده وتشديد لامله عراقده اسم موضعدر (والصراة) فتح
صاد مهمله وراء مخففه والف وها ايله ينه عراقده نام جوى بعض نسخه ده صاد بدلى ها ايله بلاد عجمدن هراة اولمغى
روايت ايتديلر (تجبى اليها خزائن) فاعل تجبى (الارض يخسف بها) يعنى ايكى نهر عظيم ميانه سنده وقطربل وصراة
بيننده بربلدهٔ عظيمه بنا اولنور كه خزائن روى زمين اول شهره جلب وجمع اولنور وكثرة ظلم اهاليسندن ناشى مستحق
خسف اولور (يعنى بغداد) وفيه لغات تقدم الكلام عليها بنا كردهٔ منصور العباسى اولان كرسى ممالك اسلام ودار
الخلافه اولان مدينة السلامدر كما اخبر به صلى الله عليه وسلم جميع ممالكدن باج وخراج بغداد بهشت اباده جبايت
اولنوردى اما امر خسف هنوز تاريخ هجرتدن بيك بوزقرق يدى سالدركه ظهور ايتمشدر (وسيظهر كما اخبر به)
رواه ابو نعيم فى الدلائل والخطيب فى تاريخه اما امام ذهبى ميزانده راوى حديث عمار بن سيف ترجمه سنده سنجيدهٔ
ترازوى صحت وقبول ايتميوب انه منكر جدا كلاميله تصريح ايتمشدر (وقال سيكون فى هذه الامة رجل يقال له
الوليد هو شر لهذه الامة من فرعون لقومه) رواه احمد والبيهقى مرسلا عن سعيد بن المسيب يعنى حضرت نبى محترم
صلى الله عليه وسلم بيورديلر كه بو امته ايچره قريبا برشخص پيدا اولور كه وليد اسميله بنام قيلنور فرعون مصر قومنه
اولان شر وضررندن انك بو امته شرى برتر اولور بيورديلر امدى سفهاء بنى اميه دن وليد بن عبد الملك ويا انك
برادر زاده سى وليد بن يزيد فاسق اولمغى تحقيق ايتديلر نام فرعون بنى عون وليد بن ريان اولمغين فرعون هذه الامة
دخى وليد اولديغندن عبارتده حسن معنا باهردر لكن ابن جوزى بو حديثك دخى موضوعيتن نقل ايلمشلر (وقال
لا تقوم الساعة حتى تقتتل فئتان دعواهما واحدة) يعنى اوان قيامت قريب اولمز تا كم طائفتان يكديكرله مقاتله
ايده نجه كه هردو طائفه نك دعوالرى بردر كه دين واسلام دعواسيدر جناب صفدر محارب كرم الله وجهه حضرتلريله
معاويه بيننده شراره پاش اولان اتش حرب صفين اولديغنه اشارتدر رواه الشيخان (وقال لعمر فى سهيل بن عمرو
ابن عبد شمس) العامرى القرشى (عسى ان يقوم مقاما) لفظ عسى كلام حق وزبان پيغمبر مطلقدن ظهور ايتدكده
تحقيق ايچون اولور (يسرك يا عمر فكان كذلك) يعنى عمر بن الخطاب رضى الله عنه سهيل بن عمرو حقنده خطاب
بيوريلوب ابن عمرو مقام خطبه ده قيامى حالنده سنى مسرور واغمه سى قريبا محققدر بيوروب امر غيبدن پيامداده
اولدقلرى كبى وقوعيافتهٔ تحقق بولدى (فانه قام بمكة مقام ابى بكر يوم بلغهم موت النبى صلى الله عليه وسلم وخطبهم
بنحو خطبته وثبتهم وقوى بصائرهم) روح جسد الكونين وعين حيات الدارين صلى الله عليه وسلم دار عقبايه
نشر بفلرى خبر دهشت فزاسى اهل مكه يه رسيده اولديغى روز قيامتنشانده جناب صديقك مدينه ده قائم وخطبه
خوان اولديغى اساسهيل دخى مكه ده اول مقامده لمعان قيام واهل مكه يه خطبهٔ صديق مانندى سهيل خوش لهجه
انشا وخطبهٔ پربهجه ايله مسلمينى دين حق اوزره تثبيت وديدهٔ بصيرتلرين كحل الجلاى تسليت برله تقويه ايلدى
وحضرت صديقك خطبهٔ اعجازنمونى من كان يعبد محمدا فان محمدا صلى الله عليه وسلم قد مات ومن كان يعبد الله
فان الله حى لا يموت كلماتى ايدى وسهيلك خطبه سى من كان محمد الهه فان محمدا قد مات والله حى لا يموت كفتار
حكمت نصابى ايدى بوندن اقدم سهيل هنوز نور اسلامله درخشان اولمدين غزاى بدرده اولوب حضور مهر تابان
رسالته ذره وش احضار اولندقده عمر رضى الله عنه لب جنبان اولديكه يا رسول الله سهيل خطباى قريشدن
برمفوه كسه در اجازت بيوريلورسه ثناياى سفليين بركنده ايدمكه بعد الانتزاع اندلاع لسانله فصاحته قدرتياب
اولميه ديدكده عسى ان يقوم مقاما كلام معجز پياميله ناطقه پرداز اولمشلريدى رواه البيهقى والحاكم عن الحسن بن
محمد مرسلا (وقال لخالد حين وجهه لاكيدر) ضم همزه وفتح كاف ومثناة تحتيه وكسر دال مهمله وراايله مصغردر
صاحب دومة الجندل اكيدر بن عبد الملك الكندى النصرانى (انك تجده يصيد البقر) حضرت رسول كبريا صلى

الله عليه وسلم خالد بن الوليد سيف اللهى درتيوز يكرمى نفر سوارايله صاحب دومه اكيدره ارسال وتوجيه بيوردقلرنده ياخالدا كيدرى بقر وحشى شكارايدركن اكادوچاراولهسن كوشوارۀ معجز نماسيله بنا كوش سامعۀ خالدى تزيين بيوروب فى الحقيقه منوال مقرر اوزره مصادفه ايليوب اسيرايلدى ابونعيم وابن منده اكيدرى صحابه دن تعداد ايدرلر وبعضيلر اولا اسلامى وبعد ذا ارتدادنى نقل ايتديلر والله اعلم رواه ابن اسحاق والبيهقى (فوجدت هذه الامور كلها فى حياته وبعد موته) فصل مذكورده مندرجه بيوريلان جواهر آثارك كليسى بعد ما اخبر بها حيات وموت حضرتدن اصكره مشاهدۀ وجود اولديغى وقوعيافتۀ نعيندر (كما قال صلى الله عليه وسلم الى ما اخبر به) مطابقة لخبره ومماثلة له (من جملة من اسرارهم وبواطنهم واطلع عليه) ما اخبر به اوزرينه عطف اولور (من اسرار المنافقين وكفرهم وقولهم فيه وفى المؤمنين) من اسرار المنافقين اوزره معطوفدر (حتى ان كان بعضهم ليقول لصاحبه اسكت والله لولم يكن عنده من يخبره لاخبرته حجارة البطحاء) يعنى سرسر بستۀ ارباب نفاق وظاهر اظهار ايمانله دللرنده پنهان ايلدكلرى شركى وشان نبوت وحق موحدينده كويا اولدقلرى اقاويل وترهاتلرندن اصحاب كرامنه اخبار بيورديغى احوال واقعه مطابق ظهور ايدردى حتى بعض منافقين مصحوبى اولان بدفرينى حق رسالتده خلاف كلماته اغاز ايتدكده سكوتيله امر ايدوب وخاموش باش قسم بخالق عالم كه محمد باننده ملك وجاندن برمخبر اولمسه يله حصباء ارض بطحاء كندويه قيل وقالدن باجمله بي امس اولوردى برايدى رغنزده كلك نقاندركه مكۀ محترمه فتح اولنديغى روز فيروزده حضرت شاه قرشى نژاد صلى الله عليه وسلم بلال حبشى خوش خوان وپاك نهاده ظهر كعبة اللهده اذان ويرمكه فرمان ايليوب اما ابوسفيان وعتاب بن اسيد وحارث بن هشام فناء حرمده انكشت حيرت بردهن جالسين ايديلر عتاب يارانه خطاب ايدوب لقد اكرم الله اسيدا اذالم يرهذا اليوم ديوب حارث دخى اما وجد محمد مؤذنا غير هذا الغراب الاسود ديو ترهاتة اغاز ايتدكلرنده ابوسفيان اكربن نبت شفه ايله شان محمده حرف انداز اولورسم بوحصباء حرم اكا نقير وقطمير خبرويررلر ديدكده حضرت سر برهشناس عالم صلى الله عليه وسلم مهر عالم تاب كبى اول سهدلان اوزره طلوع ايليوب علمت الذى قلتم ديوب حرف بحرف بيان كفت وشنيد ايلدكلرى دم حارث وعتاب رفع انكشت شهادت اسلام ايلديلر (واعلامه) جرله ما اخبر بها وزره معطوفدر ومصدرك فاعلنه اضافتى بايندندركه مفعولى محذوفدر اى اعلامه الناس (بصفة السحر الذى سحره به لبيد بن الاعصم وكونه فى مشط) ضم وكسر ميله شانه (ومشاطة) بضم الميم ما يسقط من الشعر (فى جف) ضم جيم وتشديد فا ايله (وعاء الطلع) طلع نخله ذكروالنخل منه ذكروانثى تحمل بثمرها المعروف (وانه) بفتح الهمزه ضمير سحره راجعدر (التى فى بئر ذروان) ذال معجمه مفتوحه وراء ساكنه ايله بزنة فعلان مدينۀ منوره ده بنى زريق قبيله سنده واقع چاه هولناكدر (فكان كما قال ووجد على تلك الصفة) يعنى يهود بنى زريقدن لبيد بن الاعصمك اول حضرته سحر ايتديكى دسيسه نك وصفنى اصحابه اعلام وسحر مذكوردن خرمادن اول ظهور ايدن ميوه ظرفنده برشانه وچند شعرايله اولديغن وچاه ذروانه انداخته قيلنديغن اخبار ايليوب اول مدسوس صفة مذكوره اوزره بولنمشدر خبر معهود احياء موتى فصلنده مرور ايلدى (واعلامه قريشا باكل الارضة) فتحاتله ورق اشجاردن تكون ايدن دوده (مافى صحيفتهم) اضافه براى عهد اولور (التى تظاهروا بها على بنى هاشم) وهم نخذمن قريش (وقطعوا بها رحمهم) رحم فى الاصل مقر ولد بعد ذا قرابتده استعمال اولندى (وانها) اى واعلامه بانها (ابقت فيها كل اسم الله فوجدوها كما قال) حاصل كلام كفار قريشك مركوز جبلتلرى اولان تعصب جاهليت اوزره شيرازۀ صلۀ رحمه مقراض بيرحمى برله بنوهاشمله ميانلرنده مربوط حبل وثيق الفته فيصل تبرا وبينلرنده همواره مفتوح اولان كليد قرابت ورحمه ختم مدافعه اورمق اوزره تعهدلرين مشتمل برعهدنامه تنسيخ وسقف حرم الهه تعليق ايتمشلرايدى حشرات ارضدن برارضه اول صحيفۀ قاطعة الرحمى اكل ايتديكن قريشه اول حضرت اعلام بيوروب برامرذى الجلال خال صفحۀ صحيفه اولان اسماء اللهى على حالها ابقا ايلديكن اخبار ايدوب قريش اول صحيفه يى منوال محرر اوزره مشاهده ايتديلر (ووصفه لكفار قريش بيت المقدس) بيت مفعول وصف (حين كذبوه فى خبر الاسراء ونعته اياه نعت من عرفه) نعت ووصف معناده متقاربا ندر تفننا بينهما تعبير اولندى (واعلامهم بعيرهم التى مر عليها فى طريقه وانذارهم بوقت وصولها) يعنى معراج پرابتهاج خبرنده كفار قريش اول حضرتى دروغه اسناد لرى اثناسنده قدس شريفى انلره وصف وفى الحقيقه مسجد اقصى يه واقف وعارف اولانك نعتيله قريشه تعريف بيورملرى وبالسعادة والاقبال اسرادن توجهلرنده اثناى راهده مرور ايلدكلرى قافلۀ زاد وذخاير قريش ومكۀ مكرمه يه وصوللرين روز وساعتيله اعلام وبيان بيورملرين بالاده نقل وشرحى مستوفى

مروراتمشدر (فكان ذلك) كله (كما قال الى ما اخبر به من الحوادث التى تكون) فى المستقبل (ولم تأت بعد) مبنى على الضم هنوز عقب اخبارده وقوعيافته اولميوب بعد زمان ظهور ايده جك اموردركه بعضك مقدماتى ظاهر وبعضى هنوز ناپيدا فاذا جاء الابان تجى (ومنها ما ظهرت مقدماته) بكسر الدال المتقدمة اى علاماته المتقدمة عليه (كقوله صلى الله عليه وسلم) كما رواه ابو داود فى سننه (عمران) بضم العين كغفران مبتدا (بيت المقدس خراب) خبر (يثرب) لا ينصرف اسم مدينۀ منوره (وخراب يثرب) مبتدا ومعطوف (خروج الملحمة) فتح ميم وسكون لام وحاء مهمله ايله موضع قتال ومعركه ونفس حرب معناسنه اولديغى نهايه ده براعه كذا ابن الاثيردر اى اشتباك ودخل بعضه فى بعض كالسداد واللحمة ياخود لحمدن كثرة قتلى مراددركه احكام نجومدن اسم كتاباندن مأخوذ اوله حاصلى آخر زمانده ظهوريافته اوله جق هرج وفتن والام ومحندر (وخروج الملحمة فتح القسطنطنية) بعض نسخده بلا معرف وبعد النون الثانيه ياء مشدده ومخففه ايله قاعدۀ ديار الكفر اولان مدينۀ عظيمدركه بانيسى اسمنه نسبت اولنمشدر حالا تختگاه پاپا اولان رومية الكبرى يعنى قزل المادر وفيها ست لغات بضم القاف وفتح الطاء الاولى وضم الطاء مع تخفيف الياء الاخيره وتشديدها وحذفها قال الشهاب الخفاجى وهى المسماة برومية وقد اختلف هل فتحت هذه ام لا فقيل فتحت فى زمن الخلفاء والاصح انها انما تفتح فى آخر الزمان قبل خروج المهدى وهو الذى صححه المقدسى فى كتاب الدرر والذى اوقعهم فى اللبس اشتراك الاسم فانه يسمى بها مدن متعددة والمذكور فى هذا الحديث كله يكون اذا اقترب نزول عيسى عليه السلام (ومن اشراط الساعات وآيات حلولها) من الحوادث قولى اوزره معطوفدر واشراط جمع شرط بفتحتين بمعنى العلامة وهى الاية بمعنى (وذكر النشر والحشر) والنشر للميت ان يحيى فيقوم من قبره وحشر ناسى ميدان محشره سوق (واخبار الابرار) جمع بر وبار (والفجار) جمع فاجر وهو الفاسق المجاهر بالمعاصى اى مما اخبر به صلى الله عليه وسلم من المغيبات ما ورد فى الحديث من اخباره عن صلحاء امته وفجارهم (والجنة والنار) احوال بهشت واهوال دوزخ (وعرصات القيامة) جمع عرصه اثر بنادن خالى هرجاى فراخ (وبحسب) بازائده وسكون سين مهمله ايله مبتدا (هذا الفصل ان يكون ديوانا) جمله خبر مبتدا (مفردا يشتمل على اجزاء وحده) يعنى بو فصل معجزاصل تميز انواع وافراد كل نوع بياب ايله منفردا من بينها همان بر كتاب مدون ومستقل اولمغه شايان وسزاواردر مصنف عليه الرحمه افراد بالتأليف بيورمديغنه اعتذار كونه بيورركه (وفيما اشرنا اليه من نكت الاحاديث التى ذكرناها كفاية) مؤخر مبتدا (واكثرها فى الصحيح وعند الائمة)

فصل

فى عصمة الله تعالى له صلى الله عليه وسلم من الناس وكفايته من اذاه) بقول راغب اعتصام تمسك بالشيئدر وعصمۀ انبيا صفاء جوهر وفضائل جسميه ونفسيه وتثبيت اقدام ونصرت وحفظ قلوب وانزال سكينت ايله تخصيص بيورلمده توفيق وموهب رب عزتدر بو مقامده ايقاع مضرت دشمناندن حفظ مراد اولنديغى وكفايته من اذاه قولندن مستفاددر وناس مايشمل الانس والجن اولور (قال الله تعالى والله يعصمك من الناس) اى يمنعك منهم ويكفيك عنهم (وقال تعالى واصبر لحكم ربك فانك باعيننا) فرمان عزت اعباء رسالته تحمل ايله عين عنايۀ صمدانيه مزده موفق ومصون سن بيوردى فاستعار العين للحفظ وجمعها جمع قلة (وقال اليس الله بكاف عبده) استفهام انكارى معنى نفى ونفى النفى اثبات اولوب ابلغ وجه اوزره كفاية اللهى تقرير باهره در (قيل) ان معناه (بكاف محمدا) اضافت براى عهد اولمغين عبده مراد فرد اكملدر ديلدى (اعداءه المشركين) يعنى خداى متعال عبد خاص وبندۀ پراختصاصى مصطفى عليه السلامك كيد دشمناندن بهرحال حفظنه كافيدر (وقيل غير هذا) ايۀ جليله تفسيرنده اضافتى جنس ايچون تفسير وبارى تعالى جميع بنده كانى رزقنه كافى وكافلدر ديمكله تعبير ايتديلر ويؤيده قراءة الكسائى اليس الله بكاف عباده بصيغة الجمع (وقال انا كفيناك المستهزئين) استهزا سخريه وبرسبيل تحقير تهكمدر ومراد قريشدن برقاچ نفر سفره مقرردركه ذكرى سبق ايتدى (وقال واذ يمكر بك الذين كفروا الاية) تقدم معناها ومكر خداع وحيله معناسنه اولمغين حق سبحانه وتعالى يه على طريق المشاكلة مجازا وصف اولنور (اخبرنا القاضى الشهيد ابو على الصدفى بقراءتى عليه) لا بالاجازة (والفقيه الحافظ ابو بكر محمد بن عبد الله المغافرى) فتح ميم وغين معجمه وفا ايله حى من همدان قاضى ابو بكر محمد بن عبد الله العزلى فى سنة ثلث واربعين وخمسمائة فاسده وثيقۀ حياتى امضاى جف القلم ايله ممضى اولدى (قالا حدثنا ابو الحسين الصيرفى) مبارك بن عبد الجبار (حدثنا ابو يعلى البغدادى حدثنا ابو على السنجى) كسر سين مهمله ونون وجيم ايله قريۀ بمرو (ثنا ابو العباس

المروزی) محمد بن احمد راوی ترمذی (ثنا ابو عیسی الحافظ) ابن سوره صاحب السنن (ثنا عبد بن حمید) بلااضافة
لعبد (ثنا مسلم) بن ابراهیم ابو عمر والحافظ مسلم الازدی اسم ونسبی تاریخنده متوجه هشت بهشت جاودانی
اولشدر (ثنا الحارث بن عبید) ابو قدامة الایادیٔ البصری (عن سعید الجریری) ضم جیم وفتح را ایله (عن عبد الله
ابن شقیق) العقیلی کبار تابعیندندر یوز وبابوزسکزده عازم سرابستان جنان اولمشدر (عن عائشة رضی الله عنها
قالت کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یحرس) بصیغة المجهول یعنی لحاجة ما منزل سعادتندن طلوع ابتدکده
اول ماه منوری هاله وار اصحاب مکرمتدثار حوالنده قرار ایلیوب حراست اولنوردی (حتی نزلت هذه الایة
والله یعصمك من الناس) ایهٔ شریفه درج سورهٔ مائده ده مندرجه اولمغین مدنیدر بعضیلر مکیه دردیمشلر غیر
الانبیا عصمتله دعا جواز وعدمنه علما اختلاف اتمشلر اما جوازی مرجح اولور (فاخرج رسول الله صلی الله علیه
وسلم رأسه من القبة) ضم قاف وتشدید موحده ایله خیمه وچرکه وبنادن هرمرتفع اولان شیئه قبه دیرلر من وقب
اذا علا والاشکل کری اوزره مستدیر اولان کنبد معناسنه قبه دکلدر (فقال لهم یا ایها الناس انصرفوا فقد عصمنی
ربی عزوجل) یعنی سر سعادتمندنی خیمه‌لرندن بیرون قیلوب حراسه خطاب بیوردیلرکه بیرامتمده وقف کردش
محارست اولمك خداوند جلیلم همواره وقایة الحفظ صمدانیه سیله بنی حفظ ایلدی دیدی (وروی انه صلی الله
علیه وسلم کان اذا نزل منزلا اختار له اصحابه شجرة یقیل تحتها) من قال یقیل قیلولة اذا نزل فی وقت القائلة وهی
الظهیرة (فاتاه) الفاء فصیحة (اعرابی فاخترط سیفه) فی الاصل اختراط قضیبدن ورق قشری ازاله دروسیفدن
نیامی ازاله‌ده تشبیه قیلندی (ثم قال له) ثم بمعنی الفاء استعمالی کثیردر (من یمنعك منی فقال الله) ای والله حمانی
(فارعدت) بعض نسخده همزهٔ مضمومه وبناء مجهول اوزره مقیددر ای اصابته رعدة بکسر الراء وبفتحها
اهتزاز ولرزش (ید الاعرابی وسقط سیفه وضرب برأسه الشجرة حتی سال دماغه) والحاصل مرویدرکه بدر منیر
رسالت صلی الله علیه وسلم برمنزله سعادتله نزول اجلال بیوردقده انجم اسا خدمت علیه‌لرنده سیار اولان صحابیٔ
کرام اول حضرت اتکاء جلسهٔ استراحت وقیلوله بیورملریچون بر درخت سایه‌دار تدارك واختیار ایتلر پس
پای درختی برمدت برای راحت وخواب تشریف بیوردقلرنده ناکهانی بربدوی بی باك مانند دزد چالاك پانهادهٔ
دائرهٔ قرب اولوب اول سحاب عنبربار شفاعت علیه التحیه اوزره حوالهٔ برق شمشیر وسنی بندن کم منع وخلاص
ایدر دیوقفه کبر اولدقده سلطان هردوسرا صلی الله علیه وسلم الله تعالی جوابیله وقایهٔ حمایهٔ حقه
اعتصام ایلدکاری حالده دست اعرابی لرزان اولوب تیغی زمینه فتاده اولدی وکاسهٔ سری شکست ودماغی
سیلان ایدنجه سرنکبت مدارین ضرب بی اصولله درخته نطع ایلدی (فنزلت الایة) جانب کبریادن والله
یعصمك من الناس کریمهٔ تسلیت بخشی شرفنزول اولمشدر (وقد رویت هذه القصة فی الصحیح) قضیهٔ
بدوی خبر صحیح ویا صحیح بخاریده روایت اولنور (وان غورث) ضم غین معجمه وواو وراء مهملهٔ مفتوحه ایله
مضبوط وبعض نسخده صیغهٔ تصغیرله غویرث واقعدر (ابن الحارث صاحب هذه القصة وان النبی صلی الله
علیه وسلم عفا عنه فرجع الی قومه وقال جئتکم من عند خیر الناس) غزوهٔ ذی امر وانمار ایله موسومه غزالرنده
روباه سیرتان بنی ثعلبه وبنی محاربدن غورث نام کمسنه مترصد کمین فرصت اولوب قصهٔ نادر برابره جسارت اتمشدی
حضرت ذی الصفح الجمیل علیه صلوات الجلیل انك جرمندن عفو ایلیوب مجمع قومنه راهی وناءك خیرلوسی
جانبندن کلدم دیدی (وقد حکی) نسخ کثیره‌ده تاء تأنیثله حکیت واقعدر زیرا مضاف الیهدن تأنیث
کسب ایدر (مثل هذه الحکایة انها جرت له صلی الله علیه وسلم یوم بدر وقد انفرد من اصحابه) بو جمله له ضمیرندن
حال اولور ای منفردا عنهم (لقضاء حاجته) کنایة عن البراز (فتبعه رجل من المنافقین وذکر مثله) بالنصب
مفعول ذکر سل سیف ومن یمنعك منی قولنه مماثله ذکر ایلیوب غزوهٔ بدر کبراده وقوعی محکیدر (وقد روی انه وقع
له مثلها) هذه الحکایة او الواقعة (فی غزوة غطفان) غین معجمه وطاء مهمله ایله قبیلهٔ مشهوره درکه هجرت علیه‌دن
پنجماه کذرانده درتیوز اللی مرد میدان وغا ایله غزا اولنمشدر (بذی امر) همزه ومیم مفتوحتین ورا ایله
اراضیٔ نجددن برموضع اسمی اولدیغی ثبوت یافتهٔ قضاء تعیندر غزوهٔ غطفان وانمار ذی امر ایله بنامدر مع رجل
متعلق بوقع (اسمه دعثور) ضم دال وسکون مهمله ومثلثه وواو ورا ایله بوزن بهلول علمدرکه اسم حوض
صغیردن منقولدر (ابن الحارث وان الرجل اسلم فلما رجع الی قومه الذین اغروه به فکان سیدهم واشجعهم)
لما ایله جوابی بیننده جملهٔ معترضه‌در (قالوا له) جواب لما (این ما کنت تقول وقد امکنك) ضمیر مستتر حرف ما یه
راجعدر (فقال انی نظرت الی رجل ابیض طویل دفع فی صدری فوقعت لظهری وسقط السیف فعرفت انه ملك)

بفتح اللام واسلمت) جابر بن عبد الله رضی الله عنهمادن روایتکردهٔ ابن اسحق علیه الرحمه درکه غزوهٔ غطفانده
اول حضرته برکمسنه ایله واقعهٔ مرقومه وقوع یافته درکه نامی دعثور ایدی چون جری ماجری صدورنده اول
کمسنه صفای قلبله نیام دهانن مقر شمشیر کلمهٔ شهادت ایلیوب دعثوری بواقدامه اغرا ایدن قومنه وصولده
چونکه قومنك سید ودلیری ایدی اکا خطاب ایدوب دیدیلرکه یادعثور قنی شان محمده اولان کفتکولرك تك وتنها
خصم خفتهٔ بی سلاحه حوالهٔ تیغ انتقام اتمشیکن برندهٔ باز کوله نکون اولمق نه جهتله عارض اولدی دیدکارنده
برمرد سفید روی وبلند قد کمسنه مشاهده ایدوب برپشت دستله ارقم اوزره بیقوب بنی کوی میدان مذلت ایلدی
تیغ دستمدن ساقط اولوب بلدمکه برفرشتهٔ آسمانیدر بحمد الله بشرهٔ ضمیرمی زنك شرکدن تصفیه وقبول نقش
اسلامله تحلیه ایلدم دیدی (قیل وفیه نزلت یا ایها الذین آمنوا اذکروا نعمة الله علیکم اذ هم قوم ان یبسطوا الیکم
ایدیهم فکف ایدیهم عنکم الایة) کهرپارهٔ منت خیزی بومحلده مرسله زیب نزول اولدیغی مرویدر (وفی روایة
الخطابی) حمید ویا احمد بن محمدکه جد اعلاسی والد عمر بن الخطابه منتهیدر ویابرادر عمر زید بن الخطابه منتهی اوله
مؤلف کتاب اثار وشارح سنن سید الابراردر (ان غورث بن الحارث المحاربی) منسوب لمحارب القبیلة (اراد ان
یفتك بالنبی صلی الله علیه وسلم) فتك امر عظیم اوزره من حیث لایشعر به هجوم وعلی غفلة قتل مراد اولنور
یاخود مجاهرة قتل اوله (فلم یشعر به) ای لم یحس به (الا وهو قائم علی رأسه منتضیا) ضاد معجمه ایله ای مجردا
وسالا سیفه فلما راه (فقال) صلی الله علیه وسلم (اللهم اکفنیه بما شئت) ضمیر غورثه راجعدر وماموصوله وعائدی
مقدر بالامر الذی شئته ومراد امر کفایتی رب الارباب جل وعلایه تفویض وتسلیمدر (فانکب لوجهه) لام بمعنی
علی (من زلخة) ضم زای وتشدید لام مفتوحه وخاء معجمه ایله انسانی حرکتدن مانع وجع ظهردر (زلخها) ضم
زای وکسر لام مشدده وخاء معجمهٔ مکسوره ایله ماضی مجهول ومفعولینه تعدیه ایدوب فاعلی اللهدر (بین کتفیه)
تأسیس (وندر) بالنون والدال المهملة ای سقط (سیفه من یده والزلخة) وجع الظهر لغتی یاندرکه دردپشت
ویا تخفیف لام ایله من الزلخ ای الزلق لغزش پا یعنی روایة خطابیده وقوع یافتهٔ تعیندرکه غورث مرقوم اول حضرتك
آنسز هلاکن مراد ایدوب سید الابرارشان بدکاردن آکاه اولمدی الا تیغ عریانی بکف اولدیغی حالده وراه خلفنده
پانهادهٔ کمین فرصت ایکن چشم حقایق بینلرینه دوش اولدقده الهابوبدکارلك امرندن بنی مصون قیل دیوتحریك
لب بیوردقلری دمده دوشنانه سی میاننده عارضهٔ دردپشتدن ناشی رویی اوزره زمینه فتاده اولوب دستنده اولان
تیغی دخی ساقط اولدی (وقیل فی قصته غیر هذا) ودخی قصهٔ مرقومه‌ده امام خطابینك غیری نیجه‌لر قیل وقال مأل
ایلدیلر (وذکر ان) ضمیری مقدر اولور یعنی امر شان (فیه) درحق غورث (نزلت یا ایها الذین آمنوا اذکروا نعمة
الله علیکم اذ هم قوم الایة وقیل کان النبی صلی الله علیه وسلم یخاف قریشا فلما نزلت هذه الایة استلقی ثم قال من
شاء فلیخذلنی) خاء وذال مضمومه ایله خذلان ترك نصرتدر ولام برای امر اما ظاهری مراد اولنمز زیرا انشا بمعنی
الخبردر یعنی کل نورسیدهٔ کلستان بلاغ صلی الله علیه وسلم اول امرده خارشفکن جفای قریشدن هراسان
اولوردی چون ایهٔ مذکوره ومسبوقه والله یعصمك من الناس جلیله‌سی شرفیافتهٔ نزول بیورلدی اطمینان قلبله
بی باك وبی اندیشه ظهر شریفی اوزره نائم اولوب بعدذا بیوردیکه بن وقایة الحفظ صمدانیده مصون ومحروسم
حارس ومعیندن مستغنی ام امدی مصنف علیه الرحمه نك اداهٔ تمریضله تعبیر بیورملری ایهٔ شریفه من سورة المائده
مدنیه وعدم امن حضرت ایسه مکه‌ده وقوع یافته اولوب تکرر نزولی دخی مستبعد اولدیغندندر (وذکر عبد
ابن حمید قال کانت حمالة الحطب) ام جمیل بنت حربکه ام قبیح وزوجهٔ ابی لهبدر (تضع العضاة وهی جمر) غین وضاد
معجمتین ایله شجر حجازیدرکه پرخار وشوکدر (علی طریق رسول الله صلی الله علیه وسلم فکانما یطؤها کثیبا
اهیل) مبنی للمجهول یقال هال الرمل اذا اساله کشیدهٔ حریر تحریر ابن جریر اوزره حافظ ابن حمید نادره پرداز
مقال اولورکه خلیعة العذاربی ادب ام قبیح حمالة الحطب اول سرور ستوده سیر علیه الصلوة والسلام جنابلرینه
قصد اضرار ایله رهکذارلرینه درخت پرخار نهاده ایدردی سید الابرار اول غضاة خار آلودهٔ ریك زمین اولدیغی
حالده باد صبا وار رفتار وکذارش بیوررلر ایدی حضرت پادشاه جلیل عز وعلا جناب خلیل علیه السلامه نار
نمرودی بردوسلام قیلدیغی کبی حبیب جمیلنه درخت پرخاری ریك نرم اتمسی غیر بعیددر زوجهٔ ابی لهب سلیطهٔ
بدکارلك اول برکزیدهٔ بشر وعقل حادی عشر حضرتنه اثارهٔ تیرخالك جور وجفاسی بووجهله روغا اولمغین حمالة
الحطب لقبیله سرزنشه باعث وسبب اولدی دیمشلردر (وذکر ابن اسحق عنهما) امام اهل السیر والابرار محمد بن
اسحق بن یسار (انها لما بلغها نزول تبت یدا ابی لهب وذکرها بما ذکرها الله مع زوجها من الذم) ما فی السوره‌یی

یاندر وذکرها مصدر مرفوع ونزول اوزره معطوفدر (اتت رسول الله صلی الله علیه وسلم وهو جالس فی المسجد ومعه ابو بکر) رضی الله عنه (وفی یدها فهر) کسر فا وسکون ها وراایله برقبضه سنك پاره یا مطلقا حجاره (من حجارة) فهری بیان اولور (فلما وقعت علیهما لم تر الا ابابکر واخذ الله ببصرها عن نبیه صلی الله علیه وسلم فقالت یا ابابکر این صاحبك فقد بلغنی انه یهجونی) حقیقة او مجازا هجو انجق شعره مخصوص دکلدر (والله لو وجدته اضربت بهذا الفهر فاه) تخصیص ذکر فم محل نطق اولدیغندندر امام بیهقی اسما بنت ابی بکر رضی الله عنهما طریقندن برقع کشای روایت اولدقلری اسا ابن اسحاق رحمه الله نقل بیوررکه سرزنش ابی لهب وحمالة الحطب اولان سورهٔ تبت یدا ابی لهب نزولی وحق سبحانه وتعالی غیرة لحبیبه صلی الله علیه وسلم ایات نذارت فرماسیله مذمتلری ذکری قرع سامعهٔ سایطهٔ مسفوره ایلدکده اول مرکز دائرهٔ صدق علیه الصلوة والسلام جناب صدیقله مسجد شریفده جالسان اولدقلری حالده پیشگاه حضرتنه توجه ودست غدر پیوستنده برقبضه سنك پاره ایله سید الابرار ویارغار حضراتنه حواله اولدقده خدای بیچون جل جلاله عما یقول الظالمون عصمة لنبیه صلی الله علیه وسلم چشم بداندیش ام قبیحدن پنهان ایلیوب اول کوردل همان جناب صدیقی کوروب یا ابابکر صدیق وصاحبك قنده در اول بنی هجو ومذمت ایلدیکی پیام بکارسیده اولدی ورب الکعبه اکرانی بومقامده بولایدم بوسنکپاره یی دهاننه ضرب ایدردم دیو طعنه زن وتعریض ایلدی امدی بوخبر صحت اثر مکه ده وقوعی قبل الهجره دخی اول حضرتك عصمتنی مقتضی اولور (بیت) سکای شاه کرم اوعیانك بمزایشی * بولهب کبی انك تبت اولور سرزنشی (وعن الحکم ابن ابی العاص قال تواعدنا علی النبی صلی الله علیه وسلم حتی اذا رأیناه سمعنا صوتا خلفنا ماظننا انه لم یبق بتهامة احد) ما زائده ویا نافیه اولمق محتملدر (فوقعنا مغشیا علینا) غشی مع سقوط القوی ذهاب عقل (فما افقنا حتی قضی صلوته ورجع الی اهله ثم تواعدنا لیلة اخری فجئنا حتی اذا رأیناه جاءت الصفا والمروة) مسعای حجاجده اولان ربوتان مرتفعتاندر (فحالت) صفادخی باعتبار البقعة والربوة مروه اسامؤنثدر وافراد ضمیر حالة کل واحدة منهما تأویلندهدر (بیننا وبینه) والحاصل ابونعیم دلائلنده والدمروان طریقندن رخساره طراز مخدرهٔ تحقیق روایتدر دیمشلرکه حضرت شاه رسالتی فتك وقتله برلر بعض مشرکینله وعده اشدلکچون بدر منیر نبوته قریب اولوب لمعان صورتن مشاهده ایلدك ماوراءدن برصدای دهشت فزا کوش ایلیوب ظن ایلدك کم ارض تهامه ده افراد فریده دن برفرد قالمیوب اول صیحهٔ هولناکله فنادهٔ خاك هلاك اولدیلرچون هول صعقه دن سرفرو نهادهٔ غشی اولوب افاقه یاب اولمدق تا کم حضرت اتمام صلوت وتحیت بیوروب مسجد حرامدن دولتخانهٔ محترمه سنه روان اولنجه امر مصممه ظفریاب اولمدق بعدذا بنه برشبانکه مهمسازی فتك وعود مواعده یه تصمیم ایلیوب وقتا ماه تابان رسالت برج مسجد الحرامه سیری اثناسنده مشهود باصرهٔ یقینمز اولدیکه صفا ومروه نك هر بری بزمله اول حضرت میاننده هاله وش حائل اولدیلر امدی عصمت باری ومعجزهٔ ظاهره اولدیغی باهره درود دخی تهامه کسر تا ایله ارض منخفضه معناسنه وراء غربی مکه ده جای معیندر (وعن عمر) فاروق منیع الجناب ابن خطاب رضی عنه التواب (تواعدت انا اکد) ضمیره لیعطف علیه (وابوجهم بن حذیفه) عامر العدوی که روز فیروز فتح مکه ده عمامهٔ بیضاء اسلامله سربلند اولمشدر (لیلة) منصوب علی الظرفیة (قتل رسول الله صلی الله علیه وسلم) مفعول له اولمق اوزره منصوب ویا نزع خافضله علی قتل ویا فعل مقدر برله نصب اولنه (فجئنا منزله فسمعناله) سمع معنای اصغایی متضمن اولمغین لام ایله تعدیه ایلدی (فافتتح وقرأ الحاقة ما الحاقة الی فهل تری لهم من باقیة فضرب ابوجهم علی عضد عمر وقال انج) ای قم لننج (من وقوع الهلاك وفراهما ربین فکانت من مقدمات اسلام عمر) یعنی ابن الخطاب رضی الله عنه جنابلرندن مرویدرکه بیوررلر برکیجه بن وابوجهم حضرت شیجراغ رسالتك حیاتی اطفاسنه وعده لشوب وقتا سعادتخانهٔ حضرته نهانیجه کلدك وحال وشان حضرتنی اصغا ایلدك انلر تلاوة قرأنه ابتدا ایلیوب اول سورهٔ الحاقه دن تا به کریمهٔ من باقیه قوم ثمود وعاد احوال پرملالنی مصرحه ایاتك قراءتنه اغاز ایلدکده ابوجهم بازوی عمره مشت زن العجل اولوب قالق طورمه وقوع مهالکدن رهایاب اوله لم دیو بیم جانله افتان وخیزان رجعت قهقری ایله پویان اولدیلر عبارهٔ اخیره ده فکان من مقدمات اسلام عمر تعبیر مصنفده من تبعیضیه ایرادی باعث سلامت واسلام عمری اولان سماع سورهٔ طه اولدیغی دخی جملهٔ مقدماتدن اولمسنی مشعر اولور عنوانکش صحیفهٔ اثار اولان طریقهٔ صحتده روایت اولنان قصه تبرکا واجمالا ذکر اولنورکه نره شیر محارب حمزه بن عبد المطلب اسلامندن سه روز کذرانده یاوه کویان قریش دائرهٔ جمعیتلرنده طرح انداز مشاوره اولوب سرچشمهٔ ماء الحیات اسلامی نابود خسبند ایتمك حسود محال اندیش ابوجهل بدکیش عمر بن الخطابی موعود مال معدودله اغرا

اولدخی اتمام کاره کمربند همت اولوب شمشیرین میانه بند ایدوب عازم راه اولدی اثنای طریقده نعیم بن عبد اللهه دوچار اولدقده یا عمر کنی الله شرك نه جانبه روبراه عزم اولورسن دیدی عمر دخی محمدی منصب حیاتدن عزله کیدرم دیدکده نعیم یا عمر غضنفران بنی عبد المطلبدن مناص خلاصه چاره تخیل ایدرمیسنز دیدی همانده عمر قبضهٔ تیغه یاپشوب سندخی سالك مسلك محمد پرستان اولمشسن دیو هجوم ایدیجك نعیم یا عمر بندن اول بطانهٔ خانه دانکی اصلاح ایله که خواهرك فاطمه وشوهری سعید اختیار دین محمدی ایتدیلر دیدکده عمر بوکفتاردن کمکشتهٔ راه شعور اوله رق خانهٔ فاطمه یه کلدی مکر فاطمه وزوجی سعید خباب بن الارث جنابندن اقتباس نور تعلیم وتلاوة سورهٔ طه ایدرلریدی عمر انلره دمساز اولدیغکز کلام نه دردیوب طلب مدعا ایچون برکوسفندی کندی الیله ذبح ایدوب طبخ ایتدردی خواهر وشوهرنه تکلیف تناول ایتدکده اکلدن ابا ایتدیلرچون عمر صحت اسلاملرین تیقن ایدوب سعیدی قبضهٔ لحیه سندن طوتوب زمینه فرش وسینه سی اوزره شترکینه جوکبی چوکدی فاطمه دخی استخلاص شوهر داعیه سنده اولمغین کوشهٔ دست عمر جبین فاطمه یی شکست ایدوب نیجه کفتار درشت درست کذراندنصکره تاج پرابتهاج اسلامله سربلند اولدقلرین اظهار واعتراف ایلدیلر عمر خواهری فاطمه نك صلابت دینیه سنی مشاهده ایدیجك صدر سعیددن قالقوب اشد من الحجاره اولان قلب عمر مساس اکسیر عنایتله ماء زمزمدن مصفی اولوب رؤیة قرأنه ساعی وخواهری دخی تقدیم لازمهٔ اغتسال بعدذا صحیفهٔ مطهره یه دسترس بولوب سورهٔ طه اواندن وما تحت الثری کریمه سنه وارنجه منظوری اولوب خواهرنه نیجه سؤال وجوابدنصکره لا اله الا هو له الاسماء الحسنی جلیله سی نکاه اعتبار عمری اولدقده طلاوهٔ تألیف کلام ابهت نظام عنان انکاری دست اختیاردن ربوده واول در منظوم ونظم لطیف تفسیرینی مطالعه ایده رك محیط فکرنده شناورلك ایلدی واظهار کمال بشاشتله هذا الرب اهل ان یعبد اشهدان لا اله الا الله واشهدان محمدا رسول الله ایله رطب اللسان اولوب سعید سعادت قرین رهنمای طریق اولمغین خانهٔ حمزه ویا کنف بیت الشرف ارقمه متوجه اولوب مجلس سرور کائنات علیه التحیاته ادخال واول شمع جهانفروز رسالت انی استقبال بیوروب تکرار کلمتین شهادتینله حضور حضرتده رطب اللسان اولدی (ومنه العبرة) کسر عین وسکون موحده ایله اتعاظ واعتباره شایان اولان امر عجیبدر (المشهورة) ای الثابتة بین المحدثین غیر محتاجة الی النقل من کتاب ممیز (والکفایة التامة عند ما اخافته قریش) وهو توقع المکروه (واجمعت علی قتله) ماقبلنی مفسر اولور (وبیتوه) قال الراغب التبییت قصد العدو لیلا (فخرج علیهم صلی الله علیه وسلم من بیته) وهم لا یشعرون کما رواه ابن اسحق والبیهقی (فقام علی رؤسهم وقد ضرب الله علی ابصارهم وذر) ذال معجمه وراء مشدده ایله نثر معناسنه (التراب علی رؤسهم وخلص منهم) حاصل کلام چون عندهٔ کفار قریش انصارك دار الاماله ایمانه دخوللرین مشاهده ایتدیلر امر محمدینك تفاقمی خوفندن دار الندوه ده حلقهٔ جمعیت پیدا ایدوب اول شمع شبستان رسالت علیه التحیه جنابنه نورپاش والله یعصمك من الناس هرحالده وقایة الحفظ ایکن اطفاسنه یکدل ویکنفس اولدیلر ونجدیٔ شقینك سنجیدهٔ میزان قبول ایلدیکی رای سخیف ابوجهلی ارای صنادید اوزره تقدیم قیلدیغی حضرت راز دارندهٔ بارکاه جلالت دستکاه رسالته اعلام ایدوب روزدیکر سرزمین یثربه توجیه مطیهٔ هجرت امرلری یابنده تبلیغ امر ذی الجلال ایلدی اول شب تارده فتنه انکیزان قریشدن ابوجهل وابولهب وابی بن خلف ناخلف واشقیای اعرابدن یوزه قریب زاغ منشان بداندیشان مانند بلیات سراعداجمع اولدیلر حضرت سید الابرار جناب حیدر کراره امر ایدوب کندو مطرح اسایش جسمانیلری اولان فراش نورپاشه کیروب اول کیجه انده اسوده اولمسنی فرمان ایلدی اولدخی بر موجب امر پیغمبری بردهٔ نبویه یه صاریلوب بستر راحتبخشنه یاتدی ابی لهب خرمشرب صوابدیدی اوزره صباحه دك کویا اول حضرتی خوابکاهنده محافظه ومحاصره ایتدیلر چون علی الصباح تصور ایلدکلری خیال محال مهمنه اقامتدن اقدم مهتر مقبولان خدا علیه السلام والتحایا بیرون خلوتسرای همایونه قدم نهاد اولوب زمیندن برقبضه خاك الوب سرتیره بختان اوزره پاشیده بیوردیلر رسیدهٔ رتبهٔ صحت اولان روایتدندرکه اول خاکدن حصه منداولان سربی دولت جمیعا غزوهٔ بدر کبراده شمشیر اسلامکون غزاتله نار جهنمه روان اولدیلر چون سید عالم صلی الله علیه وسلم مفارق قریشه تراب ادبار ایثار ایلیوب اول خاك سیاه غشاوهٔ چشم مانعدیده لری اولمغین اول حضرتك روح لطیف اسا کذران وروان اولدیغن معاینه ایده مدیلر (وحمایته عن رؤیتهم فی الغار بما هیأ الله له من الایات) باسبیهٔ عادیه در وبوجمله حمایته لفظنه متعلق اولور یعنی خدای ذو المنن حبیبنی چشم بداندیشان قریش رؤیتندن غار ثورده صیانتی که صدق نبوت وعصمتنه داله اعداد

ایلدیکی براهینله حمایتی جملهٔ عصمتنه شهادت ایدن احوالدندر (ومن العنکبوت التی نسج علیه) وهی دویبة معروفة
تذکر وتؤنث ونسجی خیوط دقیقهٔ رقیقه درکه صید ذباب ایچون هوایه مد ایتدیکی لعابیدر اول کنجینهٔ عز
وتمکینله یارغار سلطان دین مصدوقهٔ اذهما فی الغار اولدقلرنده دفع کزند ایچون برعنکبوت پرده دارشاه سراپردهٔ
ملکوت اولوب لمحة البصرده برعسلی پردهٔ یکتا چکدیکم چشم اعدایه سد آهنین قدر استوار کورندی (حتی قال
امیة بن خلف حین قالوا ندخل الغار ما) استفهامیه ویا نافیه در (اربکم) فتح همزه وراوموحده ایله حاجت معناسنه
یاخود کسر همزه وسکون راده دخی جائزدر (فیه وعلیه من نسج العنکبوت ما اری) ضم همزه وفتحله ای اظن واعتقد
(انه قبل ان یولد محمد) یعنی قایف جوینده کان کرز بن العلقمه دلالتیله نشان نجیب حبیب اللهی مشاهدهٔ اثر
ایتدکارنده درون غاره دخول مراد ایتدکاری زمان امیه قومه خطاب ایدوب امنیه ومطلبکز بومقامده نایابدر
بی فائده ارتکاب کلفهٔ دخول اتمییکز که دروازهٔ غاری میلاد محمددن اول پرده کشان عناکب تقدیر مسدود
ایتمش اوله دیمکله سدثلمهٔ احتمال اتمشیدی (ووقفت) بالفاء وفی بعض النسخ بالعین (حمامتان علی فم الغار)
وطوق کشان درکاه کبریادن ماده ونرایکی کبوتر دخی مانع آمدشد درون غار اوله جق محلده آشیانساز اولوب منع
دخول اغیار ایتدیلر قال فی الحدیث وحمام الحرم من نسلها (فقالت قریش لو کان فیه احد لما کان هنالک الحمام)
بعض نسخده هنالک ورودی برای مکان اسم اشارتدر قریش دیدیلرکه اکر بوغارده برکسنه اولایدی بومقامده کبوتر
وحشی نژاد آشیانساز اولمزدی اما بوصیری قصیدهٔ ذی سلمده بومعنایی خیلی دلپسند فصحا اتمشلردرکه بیوررلر *
ظنوا الحمام وظنوا العنکبوت علی * خیر البریة لم تنسج ولم تحم * وینه چشمهٔ عنایت صمدانی برله فم غارده راه دیمکله
معروف بردرخت بالاکش پیدا اولدیغی روایتی رسیدهٔ تحقیقدر فلله الحمد عنایت سلطان جهان افرینله اول
طرفه تذروباغ بلاغ تعرض سک منشان قریشدن مأمون الساحه اولوب بالآخره اول بادیه نوردان بادپیمائی ابعت
قائد خذلانله خسران وسرکردان رجعت ایلدیلر بوروایت دخی رسیدهٔ حد تواتردرکه افتاب اوج نبوت صلی الله علیه
وسلم اوچکون برغارده نهان اولوب انقضاء مدت مرقومه دنصکره عبدالله بن اریقط ایکی مطیهٔ صرصرپایی
پیشکاه غاره چکوب حضرت قافله سالار طریق توفیقله ابوبکر الصدیق برشتره وعبدالله وعامر شتردیکره سوار
اولوب جانب سواحلدن تحریک تازیانهٔ شوق خشیت اتمکله رهکرای سرمنزل مدینه اولدیلر (وقصته مع سراقة
ابن مالک بن جعشم) ضم جیم وشین ویا فتح شین اوبتقدیمها علی الجیم شجعم (حین الهجرة) کسر وفتح وضم ها ایله
ترک وطن (وقد جعلت قریش) جملهٔ حالیه وجعل بوزن فعل عمل ما مقابلی اعطا اولنان شیدر (فیه) صلی الله
علیه وسلم (وفی ابی بکر الجعائل) جمع جعلیة (فانذر به) بناء مجهول له ای اعلم سراقة بالنبی صلی الله علیه وسلم (فرکب
فرسه واتبعه حتی اذا قرب منه دعا علیه النبی صلی الله علیه وسلم فساخت قوایم فرسه فخر عنها واستقسم بالازلام)
جمع زلم بفتحتین ویاضم وفتحله ریش ونصلدن عاری وساده تیرقدح معناسنه واستقسام طلب ما قدر وقسم له در ارباب
جاهلیت امور سفر واقامت وتزوجده انکله تفأل ایدرلردی بعضنک اوزرینه امرنی ربی ودیکرده نهانی ربی
وبعضک اوزرینه غفل بضم الغین مرسوم ونوشته ایدی ای ما نصیب له ولا عزم دیمکدر (فخرج له ما یکره ثم رکب
ودنا حتی اذا سمع قراءة النبی صلی الله علیه وسلم وهو لا یلتفت وابوبکر یلتفت وقال) ابوبکر (له صلی الله علیه وسلم
اتینا) بناء مجهول له ای اتانا العدو (فقال لا تحزن ان الله معنا فساخت ثانیة الی رکبتیها وخر عنها وزجرها فنهضت
ولقوائمها مثل الدخان) ضم دال وتخفیف خاء معجمه ایله غبار مرتفع فی الجو کانه دخان حاصل کلام نادر پیام سفر
هجرتده کمینکاه خفادن ظهور ایدن وقعهٔ هائلهٔ سراقة بن مالک المدلجیدرکه بوداهیه دن دخی خدا حبیبی
حوزهٔ وقایتنده امین قیلمشدر مقدماجو بندهٔ جناب سید الوری اولان کلاب دشت بطحا خیبتله عودت ایتدکارنده
ابوجهل لئیم هرکم محمدی وابی بکری کرفتار دست همت ایدرسه صد دانه نجیب بختی نژاد ویره یم دیو اغرا اتمکین
بوخیال محال سراقه نک زمام اختیارین قبضهٔ اقتداردن ربوده ایدوب شترمست اسا سر بصحرا اوشبدیز نسبک
سیرینه سوار اولوب بی حضرته روان اولدی تاکم غبار موکب سید الثقلین نمایان اولوب سراقه انلره قریب اولدقده
پیشرو قافلهٔ انبیا اللهم اکفناه بما شئت دعاء علیهی ایله کویا اولوب هنوز بازوی دعا کردن اسمانه رسیده اولمدین
قوایم سمند سراقه مانند میخ طویله تا به زانو زمینه منخسفه اولوب نفسی خانهٔ زیندن انداخته وطریقهٔ جاهلیت
اوزره تیرکشندن ازلامنی چقروب طرح انداز تختهٔ تفأل اولدقده خط ازلام موافق خاطر خواه کلمامش ایکن
تکرارا سمه سوار شتابله یقین اولدیکم کاه کاه مساعدهٔ نسیم برله تلاوت بلبل خوش لهجهٔ رسالتی حس اتمکه بشلدقده
حضرت سرورستوده شیم صلی الله علیه وسلم جناب حقه کمال توکل تامندن اکا التفات اتمزدی اما جناب صدیق

حبیب ولی التوفیقک وجود بهبودندن برمو بنه غبار رنجش ایرمیه دیو التفاتدن خالی اولمیوب یارسول الله
دشمن بزی ادراک ایدوب پیرامنمزه نزدیک اولدی دیدکده یا ابابکر بی حزن وهراس اول توفیق وعنایت حق بزمله
رهبر ورفیقدر دیو فوتبخش شکسته دل صدیق اولدقلری دم تکرارا قوائم فرس سراقه دیزلرینه وارنجه زمینه
باتدی پس شکال ماسکهٔ زمیندن اسب سراقه قوایمن خلاص ایدنجه سراقه صیحه انداز اولوب زجرونهره درکار
اولهرق فرس قیام ووثوب ایلدی تاکه قوائمندن جو هوایه غبار پیوسته اولدیغن مشاهده ایدیجک سراقه بلدیکم
علم عالمفروز دوات محمدیه افتاب کی مآب کبی کتندکجه جهانکیر اوله جقدر (فناداهم) ای النبی والصدیق
وعامر بن فهیره (بالامان فکتب له النبی صلی الله علیه وسلم امانا) ای امر بکتابته له فالاسناد مجازی لقوله (کتبه
ابن فهیرة) ضم فا وفتح ها ایله مصغر فهره یعنی عامرکه مولی ابی بکر هرشب زیر دامن ظلامده شکر دیرنصر
رسالت صلی الله علیه وسلم ایچون درغاره برقدح شیر صاف پیشکش ایدوب اطفاء نائرهٔ جوع ایچون تسلیم اتمکی
ذمت همتنه الزام ایدن عبد سیاه الحاصل سراقه زمزمهٔ نیاز الامان الامانله سرغاز ایدوب صادق الوعد الامین
جنابندن دم احتیاجده حجت ساطع البرهان اطمئنان اوله جق امان نامه یه طلبکار اولدقده حسب الاشاره
عامر بن فهیره مدعای سراقه یی نکاشتهٔ رقعهٔ ادیم ایدوب اکه تسلیم ایلدی (وقیل ابوبکر) نامه نویس اولان
جناب صدیق اوله دینلدی شاید اولا تحریر کردهٔ عامر اولوب بعد ذا عدم رضای سراقه ایله ابوبکر رضی الله عنه
اتمام بیورمش اوله لر (واخبرهم بالاخبار) سراقه کفار بدنهادک جناب حضرت نبوتمآبله جناب صدیقی
اخذ وتسلیم ویا قرار کاهلرندن اخبار خدمتی مقابله سنده بوزعدد شتر سرمست ویرملک اوزره تعهدلری خبرین
یکان یکان عرض ایلدی (وامره النبی صلی الله علیه وسلم ان لا یترک احدا یلحق بهم) ای یسیر خلفهم بان یقول لم
ارهم یعنی هردوچار اولدیغک سک صحرای شقاوتی برروادیٔ خیبته هادی اولوب ورای سید الوری دن موکب
دغدغه انکیز وحشت اولمدن خلاصه سراقه یه فرمان بیورردی (فانصرف) سراقه (یقول للناس) جملهٔ حالیه
مضارعیه وناسدن مراد جویندهٔ سید السادات اولان بدنهادلردر (کفیتم) بناء مجهول له (ما ههنا) ما موصوله
ویا نافیه اوله ای ارجعوا کفیتم الطلب فانی لم اجدهم وما هنا احد (وقیل بما قال لهما ارا کما دعوتما علی
فادعوا لی) مرویدرکه سراقه حضرت خلاصهٔ موجوداته یارغار جنابلرینه زمزمه کش نیاز اولوب بکا دعاء علیه
ایتمکز ایله پای سمندم منخسف وارض بنی ابتلاعه قریب اولمشیدی حقمده دعا ارزانی بیورککه قبضهٔ دست
زمیندن قوایم فرسم رهایاب اولوب کیرویه مراجعت ایده یم دیدی (فدعوا له فنجا) پس سید عالم صلی الله علیه وسلم
وصدیق محترم سلامت سراقه ایچون لب جنبان دعا اولدقلرنده نجات وخلاص بولدی (ووقع فی نفسه ظهور
النبی صلی الله علیه وسلم فلامه فی ترکهم) حضرت سلطان عالمک روز بروز لوای زرمنجوق دولتی قبهٔ عیوقه
رسیده اوله جغی بال سراقه یه خطور ایتمکین آستانشاه کونینی ترک ایدوب رایهٔ معکوس کفر وضلال جانبنه روبراه
اولدیغندن کندی کندویه لوم وعتاب ایلدی زیرا بوقضیه مقدمهٔ اسلام سراقه اولمشیدی (وفی خبر آخر ان
راعیا) لا یعرف من رواه (عرف خبرهما فخرج یشتد یعلم قریشا فلما ورد الی مکة) اصل ورود مجیء للماء اولوب
لحاجة قدوم ایدن غریبه استعاره بعدذا هرآینه استعمالی عام اولدی یعنی ماه منیر رسالت ویارغار نبوتک
غارده متمکن اولدقلرین برراعیٔ غنم آکاه اولدقده کفار خاکساره اعلام ایچون سرعتله روان اولوب چون
مکه یه ورود ایلدی (ضرب علی قلبه) بناء مجهول له (فما یدری ما یصنع وانسی) بالمجهول (ما خرج له حتی رجع الی
موضعه) ادراکدن منع اولنوب نه اشلیه جککن بلمدی ونه کار ایچون چقدیغی بامر خدا فراموش قیلنوب
تاکم افتان وخیزان محل چراکاهه رجعت ایلدی (وجاء فیما ذکر ابن اسحق وغیره ابوجهل) فاعل جاء
(بصخرة) ما قبلنه تعلق ایدر سنک بزرک (وهو ساجد وقریش ینظرون لیطرحها علیه فلزقت) ای لصقت الصخرة
(بیده ویبست یداه الی عنقه واقبل یرجع القهقری) بفتح القافین مقصورا هو الرجوع الی الوری (الی خلفه)
تأکیدا لما قبله اوتجریدا لمعناه من اصله یعنی روایتکردهٔ ابن اسحق اولان خبرده عتل زنیم ابوجهل لئیم حضرت
نبی کریم سرفروبردهٔ سجده ایکن برصخرهٔ صما ایله پیشکاهنه حاضر وسفهای قریش بوحالته ناظر اولدقلری
حالده اول سنکی انداخته ایتمک مراد ایلدکده صخره دست ابوجهله یاپشوب زانکشت تابه کردن تحریک
دست وبازویه امکان اولمیوب تشخب ایتدی یعنی (ع) قوریدی دخی همان شل اولدی * پس اول لعین سرمدی
مولیا عن وجهته مدبرا رجوع ایدراولدیغی حالده جانب قریشه روان اولدی (ثم ساله ان یدعو له) اول کشتیٔ
بدبخت جناب حضرتدن دریوزهٔ کرم دعا ایلدی (ففعل فانطلقت یداه) سلطان کرم پیشه وخیراندیشه لب جنبان

دعااولوب کالاول دست پیوستهٔ صحت اولدی (وکان قدتواعدمع قریش بذلك وحلف لئن راه ساجدا لیدمغنه) بفتح الیاء یقال دمغه اذا اصاب دماغه (فسالوه عن شانه فذکر انه) ای الشان اوابوجهل (عرض لی دونه) ظرف وکلامده التفات بدیدر (فحل) جمل عظیم که شترنره مخصوصدر (مارایت مثله قط) فتح وتشدید طاایله لنوکیدنفی الماضی ظرف اولور (هم بی ان یاکلنی) ضمیر متکلمدن بدل اشتمالدرای هم باکلی یعنی ابوجهل بداندیش قریش ایله مواعده ایدوب یادقسم اتمشیدیکه اول حضرتی حال سجودده کوررسه کسرراس واخراج دماغ ایلیه چون خائبا ذاهب اولدقده حال شاننَدن کفارخاکسار پرسان اولدیلر ابوجهل نقل ماجری ایلیوب بنم له محمد میانه سنده برشترکردن کش حائل وبنی اکله مائل اولدیکه عظم وشدتده اکامانندهیچ برفحل مشهوددیدهٔ یقینم اولمدی دیدی (فقال النبی صلی الله علیه وسلم ذاك جبریل لودنا لاخذه) وقتا اول طرفه مقال کوشزد نبی ذی الجلال اولدی بیوردیلرکه شکل فحله تمثل ایدن روح الامین جبریلدر اول لعین وخائن دین بکاقصد سنکساری برله حضوره قریب اولیدی انی اخذ عزیز مقتدر هلاك ایتمسی مقرر ایدی (عزی) اوزیلور عرقی ابوجهل کبی ابتراولور ٭ بوزیلور اسمی کبی جسمی سقرکستر اولور ٭ حلقهٔ لعنله ایلیسه دوزقشمر اولور ٭ کندی بدنام اولوب حالی دخی بدتر اولور ٭ سن ابوالقاسم ایله هرکم ایدرسه کورشی (وذکر السمرقندی ان رجلا من بنی المغیرة) جدابی جهل ورجل ولیدبن المغیره ویاابوجهل اولمق مرویدر (اتی النبی صلی الله علیه وسلم لیقتله فطمس الله علی بصره فلم یرالنبی علیه الصلاة والسلام وسمع قوله فرجع الی اصحابه فلم یرهم حتی نادوه) امام حنفیه ابوالليث علیه الرحمه بیوررکه پسر مغیره دن بربدکهر ارادهٔ قتل پیغمبرایله عصمت باری همواره یاری اولان نبی مجتبی صلی الله علیه وسلم پیشکاهنه قدم نهادهٔ خباثت اولدقده حضرت مولی انی غشاوهٔ چشمله مبتلا ایلیوب اول نورمجسمی کورمدی چون حالهٔ غشاوهٔ غم دیده ایله قومنه رجوع ایلدی اکاسم ورسمیله نداوجایکاهلرندن پیام داده اولدقجه تبارویاری فرق ومعاینه ایده مدی ویحتمل انه عمی وذهب بصره (وذکران فی هاتین القصتین نزلت اناجعلنا فی اعناقهم اغلالا الاتیتین) نقل سمرقندی اوزره فاغشیناهم فهم لایبصرون نظم جلیلنه وارنجه دوآیهٔ شریفه قصهٔ ابی جهله رجل مجهول حقنده نزول ایلدی (ومن ذلك ماذکره ابن اسحق وغیره فی قصته اذخرج الی بنی قریظة) ظاء معجمه وصیغهٔ تصغیرله یهود خیبردن برقبیله در (فی اصحابه فجلس الی جدار بعض اطامهم) بالمد والطاء المهملة جمع اطم بضمتین حصن معناسنه وبیت مربع وقصر معنالرینه در (فانبعث) ای توجه وقام (عمروبن جحاش) فتح جیم وحاء مهملهٔ مشدده وشین معجمه ایله (احدهم لیطرح علیه رحی فقام النبی صلی الله علیه وسلم فانصرف الی المدینة واعلمهم بقصتهم وقدقیل ان قوله تعالی یاایها الذین آمنوا اذکروانعمة الله علیکم اذهم قوم الایة فی هذه القصة نزلت) امام اهل السیرسیرتنده وکاتی تفسیرنده تزیین صحایف اثرخیرالبشر بیوردقلری قصه دخی باب عصمة اللهدن برشعبه درکه وقتا فخرعالم صلی الله علیه وسلم اصحاب کرامدن برجماعتله قبیلهٔ یهود بنی قریظه یه قادمه خیزتشریف اولوب برخانهٔ رفیع البنا سایه سنده بسط فراش مهمانداری بیوردقده کلاب بنی قریظه بیننده صاحب تعین وقلاش عمرو ابن جحاش سرعة نامه ایله قیام ایلدیکه سربامدن اول حضرتك اوزرینه برسنك کران پران ایلیه فی الحال بریدسبك سیرسدره مسیرمکیدت یهودی ایینهٔ شعورنبویه یه نقش ایلیوب سند الموجودات علیه الصلوات بوسرنهفته یی رفقای کرامه بیله اشعار بیورمیوب تجدید وضوئه عزیمت طورنده قامت سمن سالرینه زیب قیام ویروب سمت طیبهٔ طیبه یه خرام ایله قدم جنبان رجوع اولوب اصحاب باصفایه حکمت غیبیه وقضیهٔ نامرضیهٔ یهودی اعلام بیوردیلر وایة مذکوره قضیهٔ مرسومه ده شرف نزول بیورلدیغنه اهل تفسیر قائللردر (وحکی السمرقندی انه) صلی الله علیه وسلم (خرج الی بنی النضیر) نون مفتوحه وضاد معجمهٔ مکسوره ایله یهود خیبردن برقومدرکه شاه سریرارای رسالت علیه اجل التحیه حضرتلرینك سایهٔ بنای مصالحه لرینه التجا تمشلرایدی (یستعین فی عقل الکلابیین) مثنی بنی کلابه نسبتدر وعقل مقتول دیتنه تسمیه اولنور (الذین قتلهما عمرو) مرفوع فاعل قتل (ابن امیة فقال له حیی) ضم حاء مهمله وفتح وتخفیف مثناة اولی وتشدید یاء ثانیه ایله (ابن اخطب) برنه اوزمل اعیان قبیلهٔ مسفوره دن والد ام المؤمنین صفیه رضی الله عنهادر (اجلس یااباالقاسم حتی نطعمك ونعطیك ماسالتنا) نطعمك لفظی اوزره عطف تفسیردر وضم طا ایله طعام کولده اصلدر وعطیه معناسنه دخی جائزه (فجلس النبی صلی الله علیه وسلم مع ابی بکر وعمر) رضی الله عنهما (وتوامر) فتح تاء فوقیه وواوایله بوقامده مشورت معناسنه (حیی معهم) مع بنی النضیر (علی قتله فاعلم جبریل النبی صلی الله علیه وسلم بذلك فقام کانه یرید حاجته حتی دخل المدینة) قصهٔ مرقومه عین قضیهٔ اولی اولدیغی هویدادراما عند المصنف واقعهٔ اخری اولمق رونما اولور معماران مبانی خبردن سمرقندی نقشبند اثر

اولدیلرکه خلاصة الموجودات علیه اصفا التحیاتك قبیلهٔ بنی عامر ایله رابطهٔ معاهده لری منعقده اولمغین عمروبن امیة الضمیرینك کشتهٔ تیغ سهوی اولان ایکی کلابینك اداء دیتنده اعانت امیدیله قبیلهٔ معهوده یه پانهادهٔ عز وتشریف اولدقلرنده حیی بن اخطب یهودی حضرتنه خطاب ایدوب یااباالقاسم جلسهٔ استراحت بیورك تاکه مطلوبکزه مساعده ایده یم دیدی یاخود تکمیل قاعدهٔ ضیافت ایچون توقفلرین رجا ایلیوب زبدة الکائنات حضرتلری صدیق وفاروق جنابلریله برسایهٔ جدارده جلوس بیوردیلر حیی ناسپاس مکر وتزویره شروع ایدوب یهود بنی النضیر ایله مشاوره ایلدیکم ای معشر یهود تمام ابرامید قطره باره رام اوله جق محلدر اکر بریکز بالای بامدن برضربهٔ حجرایله حاشا محمدی افنا ایدرسه استیلاء قهرندن وارسته اولوردق دیو معاهده ومحادثه لرین درحال ناموس اکبر حضرت سید البشر جنابنه اعلام ایلدکده کویا ارادهٔ حاجت مابهانه سیله قیام ایدوب تاکم آهسته جانب هجرتسرایه پانهادهٔ رجوع ودخول بیوردیلر رواه سید الناس الیعمری (وذکر اهل التفسیر ومعنی الحدیث عن ابی هریرة) معنی مبتدا وعن ابی هریره جملهٔ معترضه سی خبردر (ان اباجهل وعدقریشا لئن رأی محمدا یصلی) جملهٔ حالیه (لیطان رقبته فلما صلی النبی صلی الله علیه وسلم اعلموه فاقبل فلما قرب منه ولی هاربا ناکصا علی عقبیه) مؤخرقدم (متقیا بیدیه فسئل) عن ذلك (فقال لما دنوت منه اشرفت علی خندق) معرب خندك (مملوء نارا کدت اهوی) کسر واوله سقوط معناسنه در (فیه وابصرت هولا عظیما وخفق) ای ضرب (اجنحة قدملأت الارض) یعنی اهل تفسیر وحدیث خبرمروی سابق معناسنی ابی هریره طریقندن بووجهله نقل وروایت بالمعنی بیوردیلرکه ابوجهل لعین قریشه عهد ویمین ایلدیکه حاشا محمدی تحریمه بند نماز اولدیغی حالده معاینه ایدرسه رجل شومی ایله رقبهٔ حضرتنه ضرب ودس ایده چون امام الانبیا مسجد حرامده نمازه شروع بیوردیلر قریش بدفعال اول بدنهاده اعلام حال ایلدیلر پس همواره وقایة الحفظ صمدانیده مصون اولان ذات مکرمتمابه قصد اهانت وازدرا ایله اول لعین سرمدی بلای ناکهانی وش توجه ایلیوب حضوره نزدیك اولدیغی حالده آردین پانهادهٔ نقل وتولی وکویا برشیئدن وجودنی توقی ایدرکبی دست نحوستی مدله مدار ارتقا ایده رك ادبار ایلدی قریش بوحرکت نادر برابرایله رجوعندن پرسان اولدیلر انلره جوابداده اولدیکه وقتا حضور محمده یقین اولدم برحفیرهٔ پرآتش اوزره اشراف ایلدمکه همان اول نارایچره وقوع وسقوطم قریب اولدی دخی برامر مخوف ودهشت فزا وروی زمینه ولوله انداز اولور صدای بال وپر مشاهده ایلدم دیو نقل ماجری ایلدی (فقال علیه الصلوة والسلام تلك الملائکة لودنا لاختطفته عضوا عضوا) منصوب علی الحال قصهٔ عجیبه اعلام باریله حضرتك معلومی اولدقده خفق جناح ایدن سروشاندرمرغان دکلدر اکر بکا قصد اذا ایله دخی یقین اولیدی فرشتکان انی ممزقا مفرقا چالك ایدرلردی دیو بیوردی (ثم انزل الله علی النبی صلی الله علیه وسلم کلا) حقا (ان الانسان) ابوجهل (لیطغی) حدنی تجاوز ایدر اولدی (ان رأه استغنی الی آخرالسورة) ایات جلیله کوهرکش سلك وحی اولدی (ویروی ان شیبة بن عثمان الحجبی) فتح حاء مهمله وجیم وباء نسبیه ایله سدنهٔ کعبهٔ مکرمه دندر (ادرکه یوم حنین) وهو وادبقرب ذی المجاز اوماء بقرب الطائف من الحجاز (وکان حمزة قدقتل اباه وعمه) جملهٔ معترضه مشیرة الی الباعث علی القضیه (فقال الیوم ادرك ثاری) مثلثه ورا ایله طلب دم (من محمد فلما اختلط الناس اتاه من خلفه ورفع سیفه لیصبه علیه) اصل صب اراقهٔ ماءدر بعدما الت حربله ضربه استعاره اولندی (قال) شیبة (فلما دنوت منه ارتفع الی شواظ من نار) شواظ بضم اوله وبکسرای لهب (اسرع من البرق فولیت هاربا واحس بی النبی صلی الله علیه وسلم فدعانی فوضع یده علی صدری وهوابغض الخلق الی فمارفعها عنی الا وهواحب الخلق الی) کشیدهٔ رشتهٔ لالی تحقیق روایاتدن دلائل ابی نعیمده مرویدرکه خادم کعبه اولان شیبه جانب مشرکیندن غزوهٔ حنینده شهریارملك رسالتی ادراك ایلدی بوندن اقدم صفدرمحارب حمزه بن عبد المطلب مزبورك پدری عثمان بن ابی طلحه ایله عمسی طلحه یی شمشیرالماسکونه حواله برله هلاك ایتمشیدی چون شیبه جنکه اماده اولوب امروز پدروعمم خونی محمددن طلبکارم دیوب وقتادلیران وغایکدیکره امیزش ایلدیلر شیبه وراء خلف نبویدن کلوب اول حضرتنه ضرب اراده سیله سل سیف ایلدی مومی الیه نقل ایدرکه چون خلف رسالتپناهه قریب اولدم بی دود برآتش محض که برقدن سریعتر ایدی بنم جانبمه صعود وهجوم ایلدی پس خوف سوزشله روکردان اولدیغم اول حضرت حس ایلیجك بنی حضورنه دعوت بیوروب دست شریفنی سینهٔ پرکینه م اوزره نهاده ایلدیکه عم وپدرم تیغ محمدیله ره سپرفنا اولدقلرندن ناشی اول حضرت بکا خلقك مبغوضی ایدی ید مؤیده سن سینهٔ پرکینه مدن براورده قیلدی الاناسك بکا محبوبترینی اولدی (وقال لی ادن فقاتل فتقدمت امامه اضرب بسیفی واقیه بنفسی ولولقیت ابی تلك الساعة

لاوقعت به دونه) سرسخن لفظ قال لى دن بومحله دك زياده اولمق بعض نسخ معتمده ده اشارت اولنمشدر يعنى فخر جهان عليه صلوات الرحمن بكا فرمان ايلديكم دشمنانه قريب اولوب حمله ومقاتله ايله ديدكارنده بشكاهلرينه تقدمه اقدام ايليوب سركفار بدكردارى تيغ براغله پران ووجودمله اول نور محض كيد اعدادن وقايه خدمتنه روان اولدم اكروقت پرخاشده بدرمه دوچار اولسم تيغ بيدريغمله ايقاع هلاك وخنجر سرتيزيمى جسم والده حواله قيلمق مقررايدى ديمشلردر (وعن فضالة) ضم فا ايله (بن عمرو) بالواو والمعروف عميربالتصغير (قال اردت قتل النبى صلى الله عليه وسلم عام الفتح وهو يطوف بالبيت فلما دنوت منه قال افضالة) همزه براى نداء قريب ياخود استفهاميه اولوب لفظ فضاله مبتدا مقدره خبر اوله انت فضالة ديمك اولور (قلت نعم قال ما كنت تحدث به نفسك) حديث النفس قلبه خطور ايدن شيدن عبارت اولور (قلت لاشئ فضحك واستغفرلى ووضع يده على صدرى فسكن قلبى فوالله ما رفعها حتى ما خلق الله شيئا احب الى منه) فضاله دن مرويدركه عام الفتح اول حضرت طواف بيت الحرامه مشغول ايكن قتلنى مراد ايليوب چون حضرته قريب اولدم ندا بيوروب فضاله ميسن ديدكارنده بلى ديدم بيورديلركه خاطريكه خطور ايدن ندر جوابده اولدم كه برشئ دكل لؤلؤبار تبسم اولدى غفرانغه لب جنبان دعا اولوب دست سعادتنى سينم اوزره نهاده بيوروب قلبم مطمئن بالايمان اولوب حرارت وسوايى برديقين ايله تسكين ايلدى قسم بخالق عالم كه سيد ولد آدم دست كريمن سينه مدن برداشته قيلمدى الا بكا اندن محبوبتر خلاق جهان برذات خلق ايتمدى ديو بيورديلر (ومن مشهور ذلك خبر عامر بن الطفيل واربد) فتح همزه وسكون را وموحدة مفتوحه ودال مهمله ايله (ابن قيس حين وفدا على النبى صلى الله عليه وسلم) بالاسناد ابونعيم دلائلنده نقل ايلديكى قصهٔ عامر واربد فصل عصمت سلكنه منسلك اولان خبر مشهوردندركه غزوهٔ تبوك انصرافندنصكره دوپليدعنيد آستانهٔ شاه سعيده رفود ايلدكارى اوانده (وكان عامر قال له انا اشغل عنك وجه محمد فاضربه انت) عامر رفيق بى توفيقنه ديمشيديكه بن وجه محمدى سكا نكاه والتفاتدن الهاء واشغال ايده رم اول حينده فرصتى فوت ايتميوب محمده حوالهٔ شمشير سرتيز ايده سن ديوبوسر سربستهٔ عامر واربد بينلرنده مستور اولوب چون زير كليم خفاده پوشيده اولان خيال محال جلوه كر منصهٔ ظهور اولمسنى جزم ايتديلر (فلم يره فعل شيئا فلما كلمه فى ذلك قال له والله ما هممت ان اضربه الا وجدتك بينى وبينه افاضربك) عامر اول حضرتله مكالمه سى اثناسنده امر متفق ومعهود اوزره اربدى دركار كورميوب وقتا اربده عامر زبان درازلوم اولدقده اربد عذرخواه اولوب يادقسم ايلديكه نه دمكه محمدى ضربه هم ايلدم ميانه مزده سنى حائل بولدم پس سنى ضرب ايده يم ديدى حضرت جبار منتقم عامره طاعون واربده صاعقه حواله بيوروب ايكيسى دخى روبراه بئس القرار اولديلر (ومن عصمته له تعالى ان كثيرا من اليهود والكهنة) جمع كاهن ما يقع فى المستقبل امور دن خبردار اولان كسه در (انذروا به وعينوه لقريش واخبروهم بسطوته بهم) القهر والغلبة (وحضوهم على قتله فعصمه الله تعالى حتى بلغ فيه امره) حق سبحانه وتعالى حبيبنى حمايه ومعصوم بيورديغى اموردندركه اخبار اسرائيليه وصناديد يعقوبيه وكهنه دن بسيار كسه لر كارخانهٔ عالمده ظهور ايدن وقايع تباشير صباح الخير نبوتله قبل الوقوع بالانذار اعلام وسبكسران قريشه اى معشر قريش بودريتيم اول واسطهٔ عقد الانبيا اولان نبى السيفدركه طراز رايت رسالتى كتابهٔ امرت ان اقاتل الناس ايله مطرز وسزكه فروع دوحهٔ اسمعيل سز سزك كيمكزى بوخانوادهٔ قديمكزدن راندهٔ دورباش قهر وكيمكزى طوق كش غل واسير ايدوب دبدبهٔ كوس دولتى شرقا وغربا عالمكير اولسه كرك ديملريله رزلهٔ نصارى وخذلهٔ يهوده كربندمعادات ايتلرين حث وبرطريقله قتلنه ترغيب ايدرلر ايدى اما اقصى الامددين حق ظاهر اولنجه حق جل وعلا رسولنى وقايهٔ حفظ امانيسنده مصون ايلدى (ومن ذلك نصره بالرعب امامه مسيرة شهر كما قال عليه الصلوة والسلام) ما راه الشيخان اولان خبرده يكماهه مسافه دل اعدايه القاء رعب وهراس ايله نصرت بارى جملهٔ عصمتندندر

(فصل)

(ومن معجزاته) تا براى مبالغه وها هم وها علامه ويا تانيث زيرا مراد آيه وعلامت وخصلتدر (الباهرة ما جمعه الله له من العلوم والمعارف) جمع معرفه لا معروف وعلم ومعرفه بر معنايه وكاهى امور جزئيه ايله ثانى تخصيص قيلنوب ميانه ده فرق بديدا اولور ومن بيانيه ويا تبعيضيه اولمق جائزدر حضرت وهاب جل شانه اول مكرم مهمانخانهٔ عليين صلى الله عليه وسلمه خوارق للعاده علم وعرفاندن بخشايش بيورديغى ايات غالبه وعلامات ظاهره سندندر (وخصه به) اى جعله مخصوصا به دون من قبله (من الاطلاع على جميع مصالح الدنيا والدين) جملهٔ مذكوره

اطلاعه تعلق ايدر ومصلحة دنيا ايله صلاحيذير امر معاش اولان امور مصالح دين ايله معارف احكام دينيه مراد اولنور يعنى مصالح دارينك كليسنه اطلاع وقوفدن ذات نبوتما بنه مخصوصه امور جمله معجزاتندندر (ومعرفته من امور شرايعه وقوانين) جمع قانون قاعدهٔ مضبوطه روميه دن معربه كلمه در معناى اصل مقيس عليه در (دينه وسياسة) من ساس يسوس سياسة اذا دبر امره لفظ عربيدر ومعرب دينلرك قولى خطايه محمولدر وفى القاموس سست الرعية سياسة اذا امرتها ونهيتها (عباده ومصالح امته) امة الاجابه وامة الدعوة مراد اولنور (وما كان فى الامم قبله وقصص الانبياء والرسل) عطف العام على الخاص قبيلندن اولور ومابينهما فرق مستغن عن البياندر وقصص كسر قاف ايله جمع قصه وفتحله مصدر من قص بمعنى الحكاية (والجبابرة) جمع جبار المتعالى عن قبول الحق والاذعان له متكبر معناسنه ارباب نخوة وجلال (والقرون الماضية) اصل قرن زمان معناسنه در بعده اهل زمانه اطلاق اولنديغى معانئ اخرايله كذر ايلدى (من لدن) ظرف زمان مبنيد روالغة قيدده معرب وعند معناسنه قريب لفظدر (آدم) ابو البشر صلى الله عليه وسلم (الى زمنه) صلى الله عليه وسلم وكرم (وحفظ شرائعهم وكتبهم ووعى) حفظ وجمع معناسنه (سيرهم) جمع سيرة بالكسر غريزى ويامكتسبى حالة انساندر (وسرد انبائهم وايام الله فيهم) ايام وقايع وحروبه اطلاق اولنور راى وقايعهم التى قدرها الله (وصفات اعيانهم واختلاف آرائهم) جمع رأى اى عقايدهم ونحوها (والمعرفة بمددهم) جمع مدة بمقدار زمان هر نبى وملك (واعمارهم) جمع عمر بضم العين مدة حيات ودم زندهكى (وحكم) جمع حكمة نصايح ومواعظى متضمن قول صواب (حكمائهم) جمع حكيم عالم بالحكمة اولان دانشوران فرس وعرب (ومحاجة كل امة من الكفرة ومعارضة كل فرقة من الكتابيين) يان النسبة جمع كتابى ومراد توريه وانجيلدر (بما فى كتبهم) ومعارضه قوانه متعلق اولور وصيغهٔ جمعله ايراد كتابين جليلين توريه وانجيل سائر كتب الهيه يى مشتمله اولوب كثيره معناسنه اولديغندندروزبور وصحف اخرى احكامى متضمنه دكلردر (واعلامهم باسرارها ومخبآة علومها) المدخرة المستورة (واخبارهم) بكسر الهمزة فاعلنه مضاف مصدردر (بما كتموه من ذلك وغيروه الى الاحتواء) اى الاشتمال والحفظ والتضمن معناى ضمى تضمنندن بالادممذ كوردر جمع فعلنه متعلق اولور ويا الى بمعنى مع اوله (على لغات العرب) حاصل كلام درى نظام حضرت نبى عالى مقامك امور شرايع وآيين دين ودادودهش بندكان حق وامهٔ اجابت ودعوت مصالحنه معرفتى وامم پيشين ميانده كذران ايدن اختلاف وپيغمبران كرام وارباب كبر ونخوت حكاياتى واز آدم تا به خاتم كذشتكان كافهٔ اهل زمان ماجرالرينه وقوفى وشرايع وكتب انبياى پيشينى حفظ وحالاتنى جمع وحيازه وپيام كوناكون امم سالك نظامه سرد وانلر بيننده جريان ايدن جنك وپرخاش ماجرالرين بسط وقرون ماضيه رؤسا واعيانى صفاتنى كما كان ذكر ونقل واختلاف وعقايد امم زمان مدت ملك وحياتلرينه عرفانى ودانالرينك كفتار باصواب وملل كفاردن هر امتك حجت وبرهانلرينه واهل كتاب توريه وانجيلدن هر فرقهنك كتابلرنده وقوعيافته معارضه لرينه اول حضرتك معرفتى واهل كتابك مطلع اولمدقلرى دقايق وخفايا ومزاياى علوم كتبى انلره اعلام بيورمسى وملهٔ يهود ونصارانك كتم واخفا وتحريف لفظ وتغيير معنا ايتدكارى امرى كه مثلا توريه وانجيلده ذات وصفات واسماء حضرت نبى آخر الزمان ورجم زانى قضيه سن يكان يكان انلره تقرير واعلان بيورديغى مع ما اشتمل غير ذلك اول حضرتك جملهٔ معجزاتندندر (والاحاطة بضروب فصاحتها والحفظ لايامها وامثالها وحكمها ومعانى اشعارها والتخصيص) اى تخصيص الله اياه بنطقه (بجوامع كلمها) الفاظ حسنهٔ بليغه وكاهى قرآن مبين مراد اولنور ومفردى جامعه در (الى المعرفة بضرب الامثال الصحيحة) والى بمعنى اللامدر زيرا عامل واحد بر معنايه اولان دو حرفله تعديه ايتمز الا وجه مذكورله توجيه اولنور وجار مع المجرور ومابعدى بر مقدره متعلق ويا ماقبلندن بدلدر وان ضربه من ضرب الخاتم اذا طبعه دماغه وانها صادرة كثيرا من الانبياء لتقرير المعانى فى النفوس وايضاحها يجعل المعقول كالمحسوس والحاصل السنهٔ شتاى عرب وانواع نوادر طائفهٔ متفرقه اوزره علم عالمشمول حضرت رسيده اولنجه دك انواع بلاغت وامثال وحكم ودقايق نكات اشعار عربه احاطهٔ معرفة معجزهٔ باهره لرندندر وحق سبحانه وتعالى اول بلبل باغ بلاغى الفاظ حسنهٔ بليغه ايله كويا بيوروب قليلة المعانى كثيرة المعانى كلمات جامعه برله تخصيص ايليوب ضرب مثل صحيحهٔ فائقه كه قد حمى الوطيس ولا ينتطح فيه عنزان آسا امثال ناشنيده ايله اولا من غير سبق انطاق بيورملرى (والحكم البينة النقية لتقريب التفهيم للغامض) جار اول ضرب امثاله وجار ثانى ايله تفهيم لفظنه متعلقاندر (والتبيين للمشكل) والحكم البينة لفظنه تعلق ايدر يعنى كلام دقيق فهمه تقريب وذهنه تفهيم ايچون نفسنده ظاهره ومعانئ لطيفه يى مظهره ضرب امثاله مخصوص

قيلمشيدر (الى تمهيد قواعد الشرع الذى لاتناقض فيه ولا تخاذل) خا وذال معجمتين ولامله تفاعل من الخذلان
مستحق نصرته ترك نصرت عبارتده استعارهٔ تمثيليه ظاهره‌در (مع اشتمال شريعته على محاسن الاخلاق) خلق
مكتسبى وياطبيعيدركه تغيير قبول ايدر (ومحامد الاداب) جمع محمدة وهى مايحمد فعله وآداب بالمد جمع ادب كه خلقه
لطف ومداراايله معامله در كما قال عليه السلام ادبنى ربى فاحسن تأديبى صفتك موصوفه اضافتى قبيلندن اولور
اى الاداب المحمودة وفسر الادب فى القاموس بالظرف وحسن التناول والفعل الجميل (وكل شئ) مجرورا على محاسن
اوزره عطف اولور (مستحسن مفضل) بزنة اسم المفعول ضاد معجمه ويامهمله ايله مرويدر مفضل على غيره ويامفصل
للناس تفصيلا ديمك اولور وهرشيئكه طبع سليم وذهن مستقيم اربابى عندنده مستحسن اوله مفضل على غيره اولديغى
بديهيدر (لم ينكر منه ملحد) لغة ميل عن الحقه تخصيص اولندى قال الراغب الالحاد ضربان الحاد الى الشرك بالله
والحاد الى الشرك بالاسباب فالاول ينافى الايمان ويبطله والثانى يوهن عراه ولا يبطله انتهى (ذوعقل سليم شيأ)
مفعول ينكر (الامن جهة الخذلان) عدم توفيق حاصل كلام طرف حقدن وحى اولنان شريعت غرانك اصول كليه
واساس وبيان مقدماتنه بسط وتوطئه بيورنجه كه قضايا واحكامى بيننده تخالف ناياب وتخاذل نابيدادر ولو كان
من عند غير الله لوجدوا فيه اختلافا كثيرا حكم جليلنه ماصدق اولوب بنا بر ين بعثت لاتمم مكارم الاخلاق
خبر شريفى مصداقنجه شريعة سنيه سى محاسن اخلاق ومحامد اداب اوزره احتوا وهر امر مستحسن كه مفضل
على الغير اوله زنديق هوشمنداندن بريسى آنى انكاره تصدى ايتمز مكر عدم توفيقله انكاره جسارت ايليه همچنان
استحسان كردهٔ ذوى الالباب اولان اشيايى اشتماله بيله تناقض احكام اولميان اساس شرعى تمهيد ايدنجه مقررات
مذكورات جله معجزاتدن معدوده درامدى مصنف عليه الرحمه ترقى كلام بيوروب اضراب انتقاليه ويا ابطاليه برله
ملحدك انكارنه ضديله اثبات مرادايدوب بيورر (بل كل جاحد له) اى منكر لماذكر مماقدمه (وكافر من الجاهلية به
اذاسمع مايدعوا اليه صوبه واستحسنه دون طلب اقامة برهان عليه) يعنى مماقدمه به هر منكر وارباب جاهليتدن
هر كافر اول حضرتك دعوتخوان اولدقلرى امرى سماع ايلدكلرى حالده دليل وبرهان طلب ايتمكسزين
صوابديد واستحسان كرده لرى اولوردى (ثم ما احل لهم من الطيبات) معطوف على قوله فى اول الفصل ماجمعه الله
وثم ايله عطفى بينهماده تفاوت مرتبه دندر وياخود اوّل تفصيل وبواجمال اوله اى اشتمال شريعته على ماجعلت
اجلالا للناس مما حرمه غيره كبنى اسرائيل الذين حرموا اكل ذى ظفر من البقر والغنم لحومهما الاماحملت
ظهورهما اوالحوايا (وحرم عليهم من الخبائث) ميته ودم ولحم خنزير وزنا ماننددى (وصان به انفسهم) اشتمال
شريعة شريفه سى انلرك ذاتلرين هلاكدن صيانتدر مثلا بغير حق قتل نفسى تحريم بيورمغله (واعراضهم) بفتح
الهمزة جمع عرض عرفا انسانه تركى محل اولان شيئدر وبعضيلر عرضى نفسله تعبير ايتديلر برين تقدير عطف
تفسيردر (واموالهم من المعاقبات) من صونى بيان اولور (والحدود عاجلا) وهو حال مقيد للمعاقبات والحدود
(والتخويف) وفى نسخة تحريق (آجلا) يعنى خاتم الرساله صلى الله عليه وسلم حضرتلرينك نبوتنه رفع انكشت
شهادت ايدوب شرعنه منقاد اولانلرك خون ناحقلرى سفك وعرضلرى هتك ومواللرى سلب وجلب اولنمدن
شريعتيله مصون وزياده عقوبه حدوحبس وتغريرواخرتده اتش دوزخله تخويفدن محروس ومحمى ايلدى امدى
دنياده حدله معاقبه اولنانلردن عذاب آخرت ساقط اولمده علما كر بوهٔ اختلافه ذاهب اولمشلر مطلقا ساقط اولور
ويا بشرط التوبه وياخود ساقط اولمز ديمشلر والاول هو المعول ولذا ورد فى الخبر من اصاب من ذلك شيأ فعوقب
فهو كفارة له ومن اصاب من ذلك شيأ ثم ستر الله فهو الى الله ان شاء عفا عنه وان شاء عاقبه (مما لا يعلم) بناء مجهولله
اول فصلدن بو محله رسيده اولنجه كذران ايدن مفرداتك جميعى بيان اولور (ولا يقوم به جملة ولا بعضه الامن
مارس الدرس والعكوف على الكتب) قال الراغب العكوف الاقبال على الشئ وملازمته على سبيل التعظيم
ومنه الاعتكاف انتهى (ومناقثه) ميم ونون وقاف ومثلثه ايله بمعنى الاستخراج اوله كما فى القاموس ودرس اوزره
عطف اولور (بعض هذا) مما لا يعلم قولندن بو محله كلنجه بعض نسخ شفادن عبارهٔ مذكوره ساقط اولمغين شراح
تعرض ايتمدى والحاصل نامك على لاحق اولديغى معارف وعلوم وهبيهٔ الهيه نك كرك كليسنه وكرك بعضيسنه
حفظ اتقانه قدرتياب اولمز الادراست كتب برله اجتهاد تام وبرسبيل تعظيم ملازمت واهتمام ونوعاما استنباط
واستخراجه ملكه پيدا ايدن ذات مكنتياب اولور امدى خداى ذى المنن جل وعلانك اول حضرت ايچون جمع
ايلديكى علوم ربانيه ولدنيه جمله معجزاتندن شماريده در (الى الاحتواء على ضروب العلوم وفنون المعارف) يعنى
شريعت جليله سى انواع علوم ومعارف شتايى اشتمال الله (كالطب) كسر طا ايله من حيث الصحة والسقم وجود

انسانه تعلق ايلين علوم قديمهٔ مدونه دراول طبيب حكمتخانهٔ الهى حضرتلرينك فن طبده اولان مهارة تامه سنه
طب نبوى نام تأليف شاهددر (والعبارة) كسر عين مهمله ايله تعبير رؤيا وفعلى تخفيف ايله عبرو اهل لغت عبر
بالتشديدى انكار ايدرلر اما كامل مبردده تشديدله ايراد اولنمشدر (والفرائض) جمع فريضة اى المتعلقة بالارث
علم فقهدن برقسم ايكن افراد بالتأليفله علم مستقل اولمشدر (والحساب) كميت اعداد (والنسب) بفتحتين انساب عرب
وغيره معرفتيكه علم تواريخدر (وغير ذلك من العلوم) اى انواعها الاتى بعضها (مما اتخذ اهل هذه المعارف) اهله لفظى ايله
ايراد بيورلسه دخى اشمل واظهر ايدى (كلامه صلى الله عليه وسلم فيها) ضمير علوم ومعارفه عائددر (قدوة)
ضم وكسر قاف ايله مقتدى معناسنه (واصولا فى علمهم) اى ادلة مثبتة فى علومهم التى دونوها فى هذه الفنون
(كقوله صلى الله عليه وسلم الرؤيا) عالم خوابده احلامدن مرئى اولان شيئدر وتوضيحى بووجهله جلوه كرمنصهٔ
ظهوردركه نفس ناطقه حين نوم ابدانيده حواس خمسهٔ ظاهره يه اشتغال ووادوستادنده منقطع وبرمقدار
فراغ وكسب راحت ايتدكده مناسبهٔ اصليه سببيله عالم ملكوته كه عالم شهادتده ماكان ومايكون وماسيكون
بالجمله صور ومعانيله اول عالمده دانكه جميع مبادئ عاليه وملكيهٔ سمائيه ده على طريق الازدحام موجود ومرتسم
اولوب شيأ فشيأ على حسب التقدير والارادة بوعالمده جلوه كرظهور اولور تعلق اتصالله انده عقل فعال يعنى روح
القدسدن دروى تلقف روحانى ايله مرتسمات مذكوره دن برحسب تيسير بعض مرسومات ونقوشله مرتسم
اولوب نساج المعانى وحياك الصور اولان قوة متخيله دائما نسيج تاروپود معانى وحياكهٔ صورشانندن اولمغله اول
معانى ونقوشى كندويه مناسب برقالبه افراغ ايدوب اول صور وقالب افق متخيله دن حس مشتركه به منحدر واندن
مشاهد ومحسوس اولوب اندن خزانهٔ صور محسوسات اولان قوة خياليه ده محفوظ ومستقر اولور پس رؤياى
صالحه اشبو تفصيلدن عبارتدر وعند اهل السنة حق تعالى عبدك قلبنه ملك الرؤيا وساطتيله القا بيورديغى امر
ملهمدن معبر اولان تعريف توضيح سابقه قريب اولور (لاول عابر) برمقدره تعلق ايدردى مصادقة وموافقة لاول
تفسير وعابر مبين (وهى على رجل طائر) اى على قدر جار وقضاء ماض من خير وشر حديث شريف تمثيل وجهى
اوزره ويا على الظاهر مراد اولنور عبارت مرقومه ايله خبر لطيف انس رضى الله عنه طريقندن روايت كردهٔ
ابن ماجه در اما ابوداود وترمذى روايتلرنده ابوذر رضى الله عنهدن مروى اولان خبر جليل رؤيا المؤمن جزء من
ستة واربعين جزأ من النبوة وهى على رجل طائر مالم تعبر فاذا عبرت وقعت فلا تحدث بها الا حبيبا اولبيبا لفظ جميلى
اوزره مرويدر امدى مبادئ وحى انبياء عليهم السلامه رؤياى صالحه ايله اوله كما كين سن شريف خاتم الرساله واصل
نصاب اربعين اولديغى كوندن وحى منام التى اى متمادى اولمشيدى وحرم الله مكه ايله دار الهجره مدينه ده جمعا
يكرمى اوچ ييل رأيت افراز دعوت اسلام اولوب التيشر ايه تقسيم اولنسه قرق التى جزء اولوب بربحشى ايام وحى منام
اولان التى اى اولور يعنى رؤياى صالحهٔ مؤمن نبوتك قرق التى بخشندن بربخشيدر واول دخى پاى مرغه وابسته
اولان شيئكه ادنى حركتيله سقوط وقدر قدرة الله دن كنايه در رأى ثاقب صاحبى معبرك على وجه الاشاره حسن
عبارتنه منوطدر وقتا شروطنه اعتبارله تعبير ايليه على ماجرى به القلم كويا رجل طائردن نزولى اسا خير ويا شر
ونفع ويا ضر اول تعبير معبر ايله جلوه نماى ظهور اولور قال ابن عبد البر * روياذا قصصتها * وانت كبدر
قدطلع * على جناح طائر * فهو اذا قص يقع (وقوله) صلى الله عليه وسلم (الرؤيا ثلاث رؤيا حق) بالاضافة
اوبالوصف فالمعنى واحد يعنى انسان عالم خوابده مشاهده ايلديكى حالة عجيبه اوچ وجهله صورتنما اولور برى نسخهٔ
ام الكتابدن ملك الرؤيا اتيان والقا ايلديكى حقا من الله رؤياى حقانى ورحمانيدر (ورؤيا يحدث بها الرجل نفسه)
نفسدن مراد ذاتدكلدر يعنى برى دخى اول خواطردركه نائمك قبل النوم فكرنده جايكير اولان صور مختلفه
عالم خوابده دخى جلوه نماى ظهور اولور اضغاث احلامدر (ورؤيا تحزين من الشيطان) برى دخى ديو رجيم قبلندن
غم آور اولان رؤياى هولناكدركه رؤياى كاذبه وشيطانى ايله معبردر استعاذه اولنور ديكرانه كشف اولنمز امام
سيوطى مناهل الصفاده كوهركش سلك روايتدركه حديث صحيح مذكور باتفاق الشيخين بصفة عشر صحابى
خير البشردن مروى اما لفظ ثلاث مدرج ويا موقوف ويا مرفوع اولمق اختلافيدر (وقوله) صلى الله عليه وسلم
(اذا تقارب الزمان) تفاعل من القرب ضد البعد قيل المراد به زمان الربيع وقرب الليل والنهار من التساوى
فتعدل الطباع البشرية فيه ولذا قال اهل التعبير اصدق زمان لوقوع الرؤيا زمان الربيع ياخود آخر زمان ساعت
ودنو وقت قيامتدر ويعضده قوله عليه السلام فى آخر الزمان لاتكاد رؤيا المؤمن تكذب واصدقهم رؤيا اصدقهم
حديثا (لم تكد رؤيا المؤمن تكذب) نفى للكذب بابلغ وجه برهانى لانه مالا يقرب من الوقوع ابلغ مما لا يقع

يعنی اوان اقتراب ساعة ويا اعتدال تقارب ليل ونهارده رؤيای مؤمن راست اولوب دروغه قريب اولمزديمك اولور
شان مصنفه شايان اولان معارف مسطورۀ مقدمه وفقنجه هر برفنی ترتيب اوزره ايراد ايدی لكن نشر مشوش
يوروب طب اوزره رؤيايی تقديم ايلدی (وقوله اصل كل داء) تغير مزاج ودرد (البردة) بفتحتين وقد يسكن الراء
تخمه دركه معده كنجايش پذير اولميه جق مرتبه اكثار طعامدر امدی هضم وطبخ طعام وتصفيۀ اخلاطه معده
قوتياب اولميوب طريان ضعفله برودت ايراث ايتمكين برده تسميه اولندی يعنی هر دردك اصلی امتلاء معده دن
سر نمون اولور رواه الدارقطنی وضعفه (وماروی عنه فی حديث ابی هريرة من قوله المعدة) فتح ميم وكسر عين
ويا كسر ميم وسكون عينله مقر طعامدر حيوانده كرش وطيورده حوصله تعبير اولنور (حوض البدن) مجمع مايه
تشبيه بليغدر (والعروق) جمع عرق مجری الدم رك وتشبيهی ترشيح اولور (اليها واردة) حريرتحرير طبرانی فی الاوسط
اوزره مورد طعام اولان معده وجود انسانيده حوض مثابه سنده اولور هر رك آدمی اكه نفعا للابدان منافع طعام
ايله تصاعد ايدر قولی ابی هريره حديثنده روايت اولنان وجه اوزره اول حضرتك فن طبه مهارتلرين ايجاب ايدر
(وان) وصليه (كان هذا حديثا) خبر كان (لانصححه) ای لانحكم بصحته بل ولا بثبوته (لضعفه وكونه) مجرور
ويا مرفوعدر (موضوعا تكلم عليه) جمله لفظ كونه يه خبردر (الدارقطنی وقوله) صلی الله عليه وسلم (خير ماتداويتم به
السعوط) فتح سين وضم عين مهملتين ايله كذلك هر مداواة اولنان شیء فعول بالفتح وزنی اوزره مستعملدر فتح سدد
دماغيه ودفع نزلات ايچون انفه چكلوب استنشاق اولنان دوادر (واللدود) غالبا صبيانه عارض اولان درد
دكاودركه شق دهنك برينه نهاده قيلنوب غرغره اولنوردر اصل سرده واعلای حلقده اولان ايكی دردك اسميدر ثانی
نزلۀ حلقله شهرتياب وازقديم طائفۀ زنان رفع انكشت ايله معالجه ايدرلردی طبيب دار الشفای حكمت الٰهی
يوروب وجه مذكور اوزره مداوانه امر ايلديلر كه عود هنديدر ايله حل اولنوب استنشاق مشام وغرغره
اولندقده بحسب الحرارة تحليل اورام ايدر هدی نبوی لابن القيم بوبابده شفاء للصدور اولان تواليفندندر
(والحجامة) آلت معروفه ايله سر وميانۀ دوشانه دن مص دمدركه مرض شقيقه يه برء الساعه علاج اولور اما موخر
دماغدن حجامت نسيان ايراث ايتمسی محققدر وورد فيها احاديث منها انه عليه الصلاة والسلام مامر ليلة الاسراء
بملاء من الملائكة الا قالوا له مر امتك بالحجامة (والمشی) فتح ميم وكسر شين معجمه وتشديد مثناتله مسهل ديمكدر شربه
مسهل نوش ايدن كمسنه نك مشايه كثرة مشی وترددندن تسميه اولنمشدر وفی الحديث لو كان شیء فيه شفاء من الموت
لكان فی السنا (وخير الحجامة يوم سبع عشرة) مضاف مقدر اعتباريله تأنيث ايراد اولندی ای يوم ليلة سبع عشرة
(وتسع عشرة) بسكون الشين ويكسر (واحدی وعشرين) تصحيح كردۀ حاكم عن ابن عباس رضی الله عنهما اولان
خبرده حجامتك انفعی هر ماهك نصف اخيری وتره مصادف اولان اون يدی واون طقوز ويكرمی برنجی كونی اوله
زيرا اخلاط آدمی اول ماهده هيجان وبعد النصف سكونتياب اولور وروز شنبه ويكشنبه وچهارشنبه حجامت
منهيه ونصف اخير شهر وربع ثالث ساعت ثانيه وثالثه اولمق محمود حدر امدی شفعه تصادفی روا كورلميوب عقب
حمام وجوع وشبع وحال صومده حجامت باتفاق الاطبا ممنوعه در (وفی العود الهندی) قسط بحری ابيض ويا عود
التجر اولمق تصريح كردۀ ابن الاثيردر (سبعة اشفية) علی خلاف القياس جمع شفاء (ذات الجنب) وحصر بول وضعف
اشتهای طعام وجماع وحبس طمس وسم وامراض كبدور بع اساد شوار علاج اولان يدی درلو درده دوا وشفا
عود هنديده حاصلدر وقيل المراد بها الكثرة (منها ذات الجنب) كما فی حديث وخص بالذكر لانه اصعب داء فلما يحصل
فيه شفاء والحاصل عود هنديده اولان خواص وشفای سبعه وجيله معلوم وماعدا فی التجربة مشاهد اولور (وقوله)
صلی الله عليه وسلم كما رواه احمد والترمذی وابن ماجه والحاكم عن المقدام بن معدی كرب (ماملأ ابن آدم وعاء شرا
من بطن الی قوله) خبر شريف بتمامه باب ثانی سلكنه منسلك فصل واماما تدعو ضرورة الحياتده مفصلا كذار
ايليوب حسب ابن آدم اكلات لقمن صلبه فان كان لامحالة فثلث لطعامه وثلث لشرابه وثلث لنفسه عبارۀ
شريفه سيله ايراد بيورلدی (فان كان لابد) اصل معنی البد المفارقة يقال لابد من كذا ولا محالة ای لامفارقة ولا تحول
فاريديه لازمه (فثلث للطعام وثلث للشراب وثلث للنفس) فتح فا ايله امدی بالكليه شكمی بر طعام ويا املا بالشراب
ايتمك ناسزا اولديغی ايما ايدر وان يكون مافيه اقل من ثلثيه (وقوله وقد سئل عن سبأ) كسر همزۀ منونه ويا فتح
والقصد ابد الله فی الاصل ابو قبيله بر كمسه نك اسمی اولوب ديار يمنده مدينۀ بلقيس انك ناميله شهرتياب اولمشدر
(ارجل هو ام امرأة ام ارض فقال رجل ولد عشرة) ای ولد له عشرة اولاد (تيامن منهم ستة) ای اخذوا نحو اليمن
قبائل كنده واشعريون وازد ومذحج وانمار وحميرانلره منسوبه در وفی الحديث الايمان يمان والحكمة يمانية زيرا

اقوامه ايمان مكه دن ظهور يافته دركيم مكه تهامه دن وتهامه اقليم يمندن معدوده در (وتشاءم اربعة) ای اخذوا
نحو الشام وشام عريش فراته وارنجه نهايت بولور قبائل عامله ولخم وجزام وغسان انلردر وشامله اول اقليم بنام
قيلنمسنك وجهی جانب يسار قبله ويا اسم سام بن نوحدن اعجام وتعريب اولنمغله ياخود شامات محروسه دنا محدود
انده موجود اولمغين شامه معناسنه دردیمشلر ترمذی رحمه الله فروه رضی الله عنه طريقندن تخريج بيورديغی
خبرده سبا مرد ويازن ويانام ازميدر ديو فخر المرسلين صلی الله عليه وسلمه سؤال بيورلدقده بر كمسه نك ناميدركه مكۀ
محترمه ده صلبندن اون نفر اولاد ذكور كهوارۀ وجوده ظهور ايليوب شش نفری جانب يمنه سفر اندر وطن وچار
نفری شام جنت مشامی مقر ومسكن ايليوب توالد وتناسل ايلديلر ديو رفع ابهام وحل اشكال ويام بيورديلر
(الحديث) بالنصب ای اذكر هذا الحديث (بطوله) مما يدل علی طول باعه صلی الله عليه وسلم فی هذا الفن وفيه اشارة
الی انه اقتصر علی بعض منه يكفی فيما اراده (وكذلك جوابه فی نسب قضاعة) ضم قاف وفتح ضاد معجمه ايله يمنده
بر قبيله نك اسم جدیدر خلقدن انفصاليله قضاعه تلقيب اولنمشيدی لان القضاعة ماينفصل عن الحائط امام
احمد وطبرانی عمرو بن مرة الجهنی رضی الله عنهدن رشته كش لآلیء بحر انساب روايتدركه اول ختم نسب نامۀ
ابراهيم عليهما التحية والتسليم حضرتلری من كان هنا من معدّ فليقم امر لازم الاتباعيله فرمان بيوردقلرنده مجلس
همايونلرنده قيام ايلدم بعده اقعد دله امر ايليوب بنده نخی امتثالا لامره العالی اوتوروب ممن نحن سؤاليله سلسلۀ
نسبمك بازبسته اولديغی نام پدران پيشينی پرسنده انتم من قضاعة بن مالك بن حمير جوابيله پيام اوراولملری اسافن
نسب وتاريخه علم عالمشمولی لاحقدر (وغير ذلك مما اضطرت) بالبناء للمفعول وهو لغة القرآن الفصحی او بصيغة
الفاعل (العرب علی شغلها بالنسب) علی بمعنی مع (الی سؤاله صلی الله عليه وسلم عما اختلفوا فيه) يعنی مع كمال
اشتغال العرب بعلم النسب كروۀ اختلافه راهی اولدقلری مسئلۀ معقده واضطراب كرده لری اولان امرسرسم فن
انسابده دانای عالم صلی الله عليه وسلم حضرتلرينه مراجعتلری اسا (ومن ذلك) خبر مقدم كما رواه البزار وقال
العسقلانی انه منكر (قوله) مبتدا (حمير) بوزن درهم ابن سنان بن يشجب قوم من العرب (راس العرب ونابها) خلف
الرباعيه اولان دندان بزرك يعنی ديار يمنده قبيلۀ حمير من جهة الشرف جسد عربده سر ودندان مثابه سنده عمده در
(ومذحج) فتح ميم وسكون ذال معجمه وكسر حاء مهمله وجيم ايله كه مجلس عربدن مالك وطی ايكی حيك اسميدر صرف
ومنعی جائزدر (هامتها) ای رأسها (وغلصمتها) فتح غين معجمه وسكون لام وفتح صاد مهمله وميله بين الرأس والعنق
كوشتپاره ويا راس حلقومدر امدی حمير ومذحجك رتبۀ شرفده شركتلرينه اشارت ومع التفنن فی التعبير هر برينك
بر رفضيات ايله تخصيصنه بشارت اولور كه رأس وهامه متقاربان فی المعنی اولوب اساغۀ طعامكه مادۀ حياتدر ناب
وغلصمه نك هر برينه احتياجی اساددر وقيل انه تفضيل لمذحج لان الحاجة الی الغلصمة اشد امدی بااين همه حميرده قهر
وشدت ومذحجده نفع ولين وسكونته اشارت رونماددر وعلی كل حال وصف اولنان موادكه مدح وشرف مراددر بوتبديل
تشبيه ويا مجاز مرسلدركه تسمية الكل باسم الجزء اولور (والازد) فتح همزه وسكون زای ودال مهمله ايله افصح
اولديغی صاحب القاموس ايراد بيورمشلر وهو ابوحی باليمن منه الانصار (كاهلها) بوزن فاعل ما يلی العنق من اعلی
الظهر كما قاله الخليل ويا ميانۀ دوشانه (وجمجمتها) ضم جيمله در اصل عظم الرأس المشتمل علی الدماغ تركيده قفا
فارسيده كاسۀ سر ونفس رأسه اطلاق اولنور امدی مهاجرين وخلفاده اشرفيت مقرر ايسه ده بونلرانلره معاونت
ونصرتله فضلی محققدركه انصار عالی تبار بونلردن اولديغی شهرتشعاردر (وهمدان) سكون ميم ودال مهمله ايله
يمنده بر قبيلۀ ميمونه ومتبركه درامافتح ميمله معظم بلاد عراق عجم اولان بلده (غاربها) بعيرده غارب انسانده كاهل
منزله سنده دركتف معناسنه (وذروتها) كسر ذال معجمه ويا ضمله وسكون را ايله اعلای ظهر بعير اولان سنام والحاصل
اول بركزيدۀ نسب سيد العرب صلی الله عليه وسلم حضرتلرينك انساب عرب ومنازل شرف وحسبده معرفۀ
كامله سی نسب شناسان عجم وعرب اوزره برتر اولديغی باهردر خبر مذكورده مخائل ضعف ونكارۀ لفظله تكرر
ذكر رأسدن لايحه در ديلدی من جهة الرواية انكار مسلم اما تكرر لفظ فصاحت وبديعه دن بر نوعدر (وقوله)
صلی الله عليه وسلم (ان الزمان) عند الحكماء زمان مقدار حركت فلك اطلسدركه عند اهل السنة او فلكه عرش
دينلور وعند المتكلمين متجدد معلوم له متجدد آخر موهوم تقدير اولنان شيئدن عبارت اولور مثلا وقت طلوع
كاورم ديلسه طلوع شمس معلوم ومجيء موهومدر پس موهوم ذلك المعلومه مقارنتله ابهام رفع اولندن كنايه اولور
(قد استدار كهيئته يوم خلق الله السموات والارض) تتمۀ حديث السنة اثنا عشر شهرا منها اربعة حرم ثلاث
متواليات ذوالقعدة وذوالحجة والمحرم ورجب مضر بين جمادی وشعبان انتهی موسم حجده سفهاء قريش دستور العمل

ابتدکلری احکام جاهلیتی ناسخ سورهٔ برآءة یوم خلق السموات والارض منها اربعة حرم ایتنك سر جلیلی مفسر
اولورکه حجة الوداع شهر ذی الحجه شروعه موافق اولغله خطبهٔ بلیغه لرنده قانون جاهلیه اولان دور شهوره توافق
فهمنی ازاله وبو شهره تخصیصی امر اتفاقی دکل بلکه فی الازل مقدر وامر شرع حق دیو نسخا لما کانوا یفعلونه برأی
حفظهٔ شرع ربانی برحسب فرمودهٔ صمدانی بیوررلرکه زمان لما کان علیه حق سبحانه وتعالی اسمان وزمینی انشا
وایجاد دنبرو انتهاسی ابتداسنه رجعت ایدر دائره وش قدیما قضا وعلم اللهده شکل مقدری استحالت قدیمه سنه
عود ورجوع ایلدی دیو دفعا للنسئ بیان بیوردیلر حدیث مذکور ابی بکر رضی الله عنه طریقندن شیخین علیهما
الرحمه کوهرکش سلك روایت اولمشلردر امدی اول حضرتك فن حسابه کمال علم وعرفانلرین اثبات اولور ونقل
ابن حجر ان حجة الوداع کانت والشمس فی الحمل وقد تساوی اللیل والنهار واعتدل بشرف شمس النبوة وقال الشیخ
صدر الدین القنوی ان فی هذا الحدیث اسرارا آلهیة لا یطلع علیها الا بعض الکمل وقال ان النوع الانسانی اوجد
بالامر الالهی فی اول دور السنبلة ومدته سبعة آلاف سنة بعث نبینا صلی الله علیه وسلم فی الالف الاخیر منها الجامع
بین احکام السنبلة والمیزان بالاخرة والبروج تمازج بالقرب فامتزج فی زمان بعثته الدنیا والاخرة البرزخیة کالصبح
بالنسبة للنهار فظهور النور تدریجا حتی تطلع الشمس وکذلك ظهور احکام الاخرة من البعث الی طلوع الشمس
من مغربها ومنه ظهر سر ختمیة النبوة والولایة انتهی ملخصا کذا فی شرح الشفا لبعض العرفا وفی الفوایح المسکیة
ان اول وجود الزمان کان فی المیزان (وقوله) صلی الله علیه وسلم کما رواه الشیخان عن ابن عمر رضی الله عنهما
(فی الحوض) روز جکرسوز قیامتده دل تشنکان امت ریان اوله جقلری حوض کوثر حدوشانده بیوررلر
(زوایاه) جمع زاویه وهو ما یحصل من تلاقی خطین من داخله یعنی حوض موردوك کوشه لری (سواء) ای متساویة
بوجهتله اول حوض دافریب مربع شکل اولوب متساوی الاضلاع ومستقیم اولمغی مقتضیدر زیرا تساوی زوایا
استقامة اضلاعه صورتما اولور بووجهله تعریفلری دقایق هندسه یه وعلم مساحه یه مبنی اولدیغی بدیهیدر (وقوله
فی حدیث الذکر) ابو داود وابن ماجه عبد الله بن عمر رضی الله عنهما طریقندن سبحه کردان روایت اولدقلری
خصلتان لا یحصیهما رجل مسلم الا دخل الجنة وهما یسیر ومن یعمل بهما قلیل یسبح الله عز وجل دبر کل صلاة عشرا
ویحمده عشرا حدیث بشارة آمیزی ذیلنده (وان الحسنة بعشر) ای امثالها ابدوسی جمال با کمال حسنهٔ سبحجل
احساندن اون مثلیله جلوه نمای ظهوردر (فتلك مائة وخمسون علی اللسان) هر عقب پنجکانه نمازده سی دانه
درکران بهای تسبیح وتحمید وتکبیرکه بشه ضرب ایله سواد صفحهٔ لساندا بالجمله یوز اللی عدد ایله شماریده در (والف
خمسمائة فی المیزان) وبهر یوز اللی عدد پنجه ضرب اولندقده بیك بشیوز ایله دفترخانهٔ اعمال میزانده محسوب کردهٔ
محاسبین کرامدر امدی وزن اعمال یا صحایف ویا اعراض اجسامه تبدل ایله نفس عمادر وعند المعتزلة لمضاعفة اجرها
همان تمثیلدر اول کوهر امامهٔ سبحهٔ انبیا علیه التحایا زمان سعادتلرنده سبحهٔ معروفه معهوده اولمیوب اصابع
مقدسه لریله عقد ذکر بیوررلرایدی ولذا بعضیلر سبحه یی بدعته حمل ایدرلر اما سیوطی قدس سره المنحة فی السبحة رساله
سنده حضرت شاه رسل صلی الله علیه وسلم بعض صحابیات دستنده نواتدن مصنوعه سبحه مشاهده وانکله عدذکر
وتسبیحی معاینه بیوروب مقرر قیلدقلری سنیه تنسه داله اولمه سنی سبحه کردان روایت اولور (وقوله) طبرانی علیه
الرحمه ابی رافع رضی الله عنه طریقندن رفع رفعهٔ روایت بیوردقلری خبرده (وهو بموضع) جملهٔ حالیه وضمیر
حضرتنه عائد اولور بعض نسخه ده وهو بموضع عبارتیله ورود ایلدی (نعم موضع الحمام هذا) فتح حاء مهمله وتشدید
میمله معد للغسل اولان بیت معروفه که تذکیر وتأنیثی جائز اولور دیماس دخی دینلور حضرت فخر جهان صلی الله
علیه وسلم برجای فرحفزاده قرار بیوردقلری حالده محل مذکوره مسیرانه خوبترجای کرمابه در بو محل بیوردیلر
وهذا تمثیل لما ذکره فان فیه الاخبار بجمال البناء ومهاب الهواء وعصر نبوتما بده حمام غیر معهود ایدی
ونعم للمدح والمخصوص به هذا وقیل موضع الحمام کقوله فنعم دار المتقین (وقوله ما بین المشرق والمغرب قبلة) قبله احد
تفاسیرده مسجده اطلاق بیورلدیغی واجعلوا بیوتکم قبلة نص جلیلندن مأخوذدر وکعبه وجهت وسمت کعبه یه
دخی قبله اطلاقی شایان اولوب بو مقامده مراد بو اولدیغی نمایاندر امدی عند الاطلاق مراد یا قبلهٔ اهل مدینه یی
بیان ویا مدینه نك جنوب وشمالنده اولنلر حقنده رایکاندر وقال ابن عمر رضی الله عنهما اذا جعلت المغرب عن یمینك
والمشرق عن یسارك فبینهما قبلة انتهی امام واجب اولان استقبال عین کعبه ویا جهة کعبه اولدیغی مبحث
طویل تفصیل کردهٔ کتب تفسیر وفقه در با این همه سمت قبله یه معرفت علم میقاتدن برباب اولمغین حدیث ترمذی
عن ابی هریره اول حضرتك علم مواقیته عرفانلری قبله نما اشاهدر استدر (وقوله) صلی الله علیه وسلم (لعیینة)

تصغیر عیینه دن منقول علمدر ابو مالك الفزاری کان من المؤلفة قلوبهم قومنك سیدی وجفاة عربدن اولمغین انه
الاحمق المطاع سرزنشنه ماصدق اولمشیدی روز فتح الفتوح مکه ده اسلامله قریر العین اولمشدر (او) شك من الراوی
(الاقرع) ابن حابس بن عقال التمیمی اسمی فراس ولقبی اقرعدر فرسان میدان شجاعت مرددلیر پر صولت اولوب
جاهلیت واسلامده قومنك شریفی ایدی آیة ان الذین ینادونك من وراء الحجرات کریمه سی اقرع حقنده شرف نزول
تقریعدر سلطان براق سوار صلی الله علیه وسلمه براسب رهوار عرض اولندقده مومی الیه ادن بریسی مجلس
سعادتلرنده اماده اولوب شاه عالمه انا اعلم منك بالخیل کفتار نادر برابر یله خطابه تصدی ایلدکده (انا افرس منك
بالخیل) کلام با صوابیله رد ایلدی ای ابصر واعرف ومصدر افرس فراسة بفتح الفاء وفراسة بالکسر من التفرس
یعنی احوال خیل وفروسیته سندن داناترم دیو بیوردیلر امدی است کذلك خطابیله جواب داده اولمدقلری مخاطب
اعرابی جافی اولدیغن تفرس بیوردقلرندندر ذکره ابن الاثیر ولم یخرجه السیوطی (وقوله الکاتبه) کتبهٔ وحی ودبیران
مکاتیب حضرت فرق اوج تفردات اولدقلری خامهٔ نادرهٔ حافظ عراقی ایله نوشتهٔ صحایف سیر در اما غالبا خدمت
کتابتده قلم مثال قطعی استخدام بیوریلان زید بن ثابت ومعاویة بن ابی سفیاندر ولذا مقول له معاویه اولمق اتفاق کردهٔ
شراحدر (ضع القلم علی اذنك) اذن مطلقا بلا تعیین ورودا تمکین کوش راست مراد اولنور (فانه اذکر)
ای اکثر ذکرا بکسر الذال ضد النسیان (للممل) اسم فاعل وهو القاء ما یکتب علی الکاتب وفی نسخة للمملی بضم
المیم الاولی وکسر الثانی وتشدید اللام من امللت واملیت وبهما ورد فی القرءان ولیملل الذی علیه الحق فهی تملی علیه
سلطان عالم صلی الله علیه وسلم کاتب معجز رقمه فرمان بیوردیلرکه فراغت حالنده قلمی بالای کوشکه نهاده ایله زیرا
بووضع حکمت رفتار حروف کتابی جمع ایدن ذاته بسیاره دار اولور (هذا) ای خذ هذا اواذکره بعضیلر یا اسم فعلدر
من غیر تقدیر خذ معناسنه دیدیلر اما رسم خطك مخالفتی باهردر وهذا بر کلامدن آخره تخلص وانتقال ویاتتمیم یاماده
مستعمل کلمه در (مع انه صلی الله علیه وسلم کان لا یکتب ولکنه اوتی) بنا مفعوله (علم کل شئ حتی قد وردت آثار)
جمع اثر وهو ما یؤثر ویروی مطلقا وکاهی حدیث مرفوع مقابلی بعض صحابه وتابعین کلامنه تخصیص قیلنور
(بمعرفته حروف الخط وحسن تصویرها) یعنی اول حضرتك امر واحوال کتابتده وقوعیافته دانشلرینه نکاه
اعتبار ایله مع هذا دانای عالم صلی الله علیه وسلم کتابت بیوروب نبی امی ایدی اما قبل رحماندن هر فنه علم وعرفان
کندولره بخشایش بیورلدی تا کم پیغمبر عالی جناب صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك کیفیت رسوم خط وحسن
تصویرامر کتابته معرفتی کمال اوزره اولدیغنه اخبار صحت مدار ورود ایلدی (کقوله لا تمد) وفی نسخة لا تمدوا
بصیغة الجمع ای لا تطولوا (بسم الله الرحمن الرحیم) یعنی از جمله کاتب وحیه امر وتعلیمی اساکه سین بسمله یی دندانادن
مقری مدهٔ طویله ایتمیه شاید کشیده حرف بافهم اولنوب من غیر سین همان با ومیم قراءت اولنه وروی الدارمی عن
زید ابن انس اذا کتبت فبین السین فی بسم الله الرحمن الرحیم (رواه ابن شعبان) محمد بن قاسم بن شعبان بن اسحاق
المصری المالکی اوچیوز اللی بش تاریخنده سیر سرابستان جنان ایلدی (من طریق ابن عباس) رضی الله عنهما
طریقندن تخریج بیوردیلر قال السیوطی حدیث ابن عباس لم اجده (وقوله فی الحدیث الاخر الذی یروی)
بناء مجهول له (عن معاویة انه کان یکتب بین یدیه صلی الله علیه وسلم فقال له الق) فتح همزه وکسر لام وقافله
امر من لاق یلیق لیقة ولیقا والاقها ولاقها یتعدی ولا یتعدی (الدواة) استعمال لیقه وحریر ولبد وغیریدن دواته
نهاده اولنان لیقهٔ معروفه در (وحرف القلم) بتشدید الراء المکسورة امر من التحریف ای اجعل طرف شقة الایمن
ازید من الطرف الاخر قلیلا لانه اسرع فی الکتابة وابدع فی اللطافة (وانصب الباء) لانها عوض عن الف اسم (وفرق
السین ولا تعور المیم) ضم مثناة فوقیه وفتح عین مهمله وکسر واو مشدده وراایله ای لا تطمسها (وحسن الله ومد
الرحمن) مد معین غیر مبین اولوب میله نون میانه سنه فرق مراعاتدرکه الف ساقطدن عوضدر ویا بعد المیم رسم الف
مراد بیوریله اما رسم مصحف عثمانی یه مخالف اولور وروی الدیلمی عن انس اذا کتب احدکم بسم الله الرحمن الرحیم
فلیمد الرحمن ای مد الیمد دله الرحمن مدا وقیل خص الرحمن بالمد لعموم الرحمة الشاملة للدنیا والاخرة (وجود الرحیم)
تجوید مطلقا تحسین وعرفا تحسین خطه مختصه اما عرف قراده تحسین تلفظ بالحروف ومخارج وصفاته رعایتدر
وخص الرحیم بالتجوید لانه یختص اصحاب التوحید خلاصهٔ کلام سرقلم دبیرستان وحی منان معاویة بن ابی سفیاندن
روایتکردهٔ خبردیکرده ورود ایلدیکه راوی مشار الیه دیوان عالی سلطان رسل صلی الله علیه وسلمده کتابة ما یعول
علیه ایله اشتغال یافته ایکن خطاب مستطاب وارد اولدیکم مداد دواتی اصلاح ایله وقط خامه یی تحریف قیل وبا
بسمله یی هموار ایله کشیده سن اکنار ایتمه ودندان سینی یکدیکردن فرق ایله ممتاز ایله ودائرهٔ حرف میمی عین عورا

اساطموسه قیلمه وصورة اسم جلالی تعظیما المسماه جل جلاله زیبا ورعنا حریر تحریره کشیده ایله وحروف لفظ
رحمن میم ونون میانه سنه فرق وامتیاز ویارسم الفله ممتاز وسرفراز قیلوب جودۀ کتابت امم رحیده تحدین رسمه
اهتمام تام ایله دوام ایلدی (وهذا) مبتدا (وان لم تصح الروایة انه علیه الصلاة والسلام کتب فلا یبعد) فائده
وبعد جمله سی خبردر (ان یرزق علم هذا ویمنع الکتابة والقراءة) والمراد بالقراءة القراءة بالنظر لا مطلق القراءة فالمعنی
منع الکتابة وجعل الشارح التلمسانی لفظ القراءة معطوفة علی العلم ای رزق العلم والقراءة ومنع الکتابة ولا یخفی
بعده فی اعراب المبنی واغراب المعنی یعنی حضرت خواجۀ مکتب خانۀ ما اوحی علیه التحایانک رسم خطده اولان
مهارت تامه لری ولو اول حضرتدن کتابت صدوری روایتی رسیدۀ درجۀ صحت اولمازسه ده بعید دکلدر که
من غیر تعلیم احد علم خطله مرزوق بیورلوب کتابة وقراءة بالنظردن منع بیورلمامدی صلح حدیبیه ده خامۀ
عنبرین چکان علی المرتضی کرم الله وجهه ایله سجعۀ بدیع النظام کلام نامه ده امامۀ عالی قیمت اولان کلمات هذا
ما صالح محمد رسول الله انکشت یراعه یه کردان اولنجق بعض مشرکین رشتۀ تحریره عقدۀ ممانعت ایصال ایتملریله
جناب علی یه بنفشۀ لفظ رسول اللهی برچیده ومقامنه لفظ ابن عبد الله نشانده قیلمغه اشارت بیوردقلرنده یا رسول
الله بنم نه حدم درکه ذات جلالت مدارکه قلم منشیء ازل ایله تعیین بیوریلان القاب معالی نصاب رسالت اوزره امرار
خامۀ تغییر ایلیم دیدکده اول حضرت باوجودکه هرکز طفل حزیرۀ خامه آغوش دایۀ انامل شریفه لرنده قطعا
جلوه کر اولمه مشیکن وجه محرر اوزره املا وانشا بیوردقلری صحیح بخاریده فاخذ النبی صلی الله علیه وسلم الکتاب
فکتب هذا ما قاضی علیه محمد بن عبد الله الخ عبارتنه نکاشتۀ یراعۀ صحتدر قال الشارح نور الدین علی القاری
ان لفظ کتب وقع مجازا الا شک فیه علی ما قاله الحلبی وقال ابو الولید الباجی حقیقة وهو فی هذا شاذ منفرد عن الجماعة
والمسئلة شهیرة وملخصها ان اللفظة صحیحة مبنی وهی مجاز معنی لانها لیست بصحیحة اصلا کما توهم عبارة المصنف
هذا انتهی قال الشهاب المصری ان هذه مقالة صدرت عن الباجی انکرها علیه بعض اهل عصره وقالوا انه تخالف
لنص الحدیث والقرآن وکونه من معجزاته فاجاب بانه صرح به فی حدیث البخاری والتجوز خلاف الاصل
وفی القرآن ما یشیر الیه لان قوله تعالی ما کنت تتلو من قبله من کتاب ولا تخطه بیمینک یقتضی کتابته من بعده وهو
معجزة لا تنافی امیته معجزة فی اول امره وقد ذکره ابن حجر وغیره انتهی * بلوح ارنشاید قلم زان چه غم * که اورا
طفیل است لوح وقلم * نبود احتیاجش بتعلیم کس * که آموز کارش خدا بود وبس (واما علمه علیه السلام
بلغات العرب وحفظ معانی اشعارها فامر مشهور) اما شهریار قلمرو رسالت حضرتلرینک جمیع قبائل
وبطون عربک زبان ولغاتنه علمی ومعانی الفاظ اشعارلرینه عرفان وحفظی اشهر من قفا نبک شهرت تشعاردر
با این همه انشاد اشعار شان نبوت مآب لرندن دکل ایکن بکر منشآت واشعار پرنکات حضور باهر النشرلرینه
عرض اولندقده اصغا بیوروب دوشیزۀ مزایای معانیسندن برقع کشا اولورلردی آز جمله وصاف الحضرة کعب
ابن زهیر رضی الله عنه قصیدۀ لامیه سن عرض ایلیوب * فنواء فی حرتها للبصیر بها * عتق مبین وفی الخدین تسهیل
بیتی یاد بیورلدقده حریادن مرادنه در دو نکته شناسان اصحابدن استفسار بیوردیلر رعنان اولمسنه
یکزبان اتفاق اولدیلر دقیقه شناس عالم صلی الله علیه وسلم اذنان اولمغی تحقیق بیوردیلر وفی الحقیقة اشعار قدماده
نظائری مستشهد درامدی خبر مشار الیهده ذکر شعر وبحث امر مسنون اولدیغنه سائر علوم آسادلالت
هویدادر وقد قالوا ان معرفته من فروض الکفایة حتی شعر المولدین کما ذکره السیوطی فی شرح منظومة المعانی
والبیان (قد نبهنا علی بعضه فی اول الکتاب) فصل فصاحت حضرت بیاننده لغات عرب خصوصنده ورود یافته
بعض آثار اوزره تنبیه ایلدک (وکذلک) لغات عربه معرفتی آسادر (حفظه لکثیر من لغات الامم) اول حضرتک
لسان عربدن غیری زبان اشنای قوم دیکر اولملری موهبۀ ربانیه وترقی معارف سبحانیه اولدیغی لا ریبدر زیرا
هرکس کند واقومنک لغتی اوزره نطق آور وزبان دیکر ایله محاوله تکلم طاقتکذار بشردر (کقوله فی الحدیث)
ام خالد رضی الله عنها که دختر خالد بن سعید دیار حبشه ده تولد ایدن صحابیه دندر روایتکردۀ بخاری اوزره سلطان
عالم صلی الله علیه وسلمه برقبای سیاه منقش اهدا اولنمشیدیکه اشکال رایات زرد وسبز ایله مصور وپرزیب ایدی
تلطفا وکرما ام خالده الباس وبخش بیوروب زبان حبشه اوزره سنه سنه یعنی زیبا وحسنه دیدیلر (سنه سنه) وبالقصر
سناسنا وتخفیف نون وتشدیدله سناه سناه لغات مرویه وکسر سینله سنا دخی روایتکردۀ لغادرامادر اصل سنه
لفظ حسنه دن حذف حا ایله مخففه لغة عربیه اولمق ایماء لقصد الرمزیة غیر بعیددر (وهی) ای سنه بمعنی (حسنة)
ثیاب حمیصۀ مصور اعتباریله تأنیث ورود ایلدی (بالحبشیة) جبل معروف لغة حبشه ده کوزل دیمکدر

چون ام خالد صمیم عربدن صحابیۀ عربیه ایدی امادیار حبشه ده پرورش یافته وزبان حبشه یه عارفه اولمغله کوشوارۀ
ملاطفه یی ام خالده تعلیق شایان بیورلدی (وقوله ویکثر الهرج) فتح ها وسکون را وجیمله (وهو القتل بها) یعنی
لغة حبشه ده هرج قتل معناسنه درکه تعریب بیورلدی اما ابن قرقول مطالعه ده لفظ مذکورک تعریبنی انکار
ومحض عربیۀ صحیحه دردیمه لری مصنفه رد اولورلکن توافق لغتین فهم ایدنلرک قولی ان صحت الروایة صوابه
اقربدر (وقوله فی حدیث ابی هریرة رضی الله عنه اشکنب) فتح همزه وسکون شین معجمه وکاف عربیۀ مفتوحه
ونون وباء موحدۀ ساکنینله معنای بطن بر له تفسیر کردۀ مصنفدر وفارسیده کسر وفتح همزه وآخرنده ها ایله یاخود
بغیر همزه کسر شینله شکنبه امابر روایت ابن ماجه شکم شین مکسوره وکاف مفتوحه ومیمله بطن معناسنه اصح
روایتدر (دردرد) اهمال دالین ایله وبعضیلر آخرنده میم متکامله دردم روایة ایدوب بقول شارح عرضی دال اولی
معجمه اولمق نقلی نابجا اولدیغی باهردر (ای وجع البطن) لو صح ذلک وجع بطنک ایله مفسردر (بالفارسیة) فارس
ابن کیومرث بن سام اوابن یافث وقیل انه آدم علیه السلام عندهم وروی ابن ماجه عن ابی هریرة رضی الله عنه
انه قال هجر النبی صلی الله علیه وسلم فهجرت وصلیت ثم جلست فالتفت الی وقال شکم درد فقلت نعم یا رسول الله
فقال قم فصل فان فی الصلاة شفاء وزبان فارسیله رطب اللسان بیوردقلری حدیث جابر رضی الله عنهده صدور
یافته لفظ سوردرکه طعامه دعوت معناسنه ایراد بیورلدی وحدیث العنب دودو والتمر یک مشهور علی السنة
العامة ولا اصل له عند الخاصة (الی غیر ذلک) مع غیر ما ذکر من المعارف السنیة والعوارف البهیة (مما لا یعلم بعض
هذا ولا یقوم به) ای بکله (ولا ببعضه) ای عادة (الا من مارس الدرس) ای دوام المدارسة ولازم المدرسة
(والعکوف) اقبال علی الشیء وبرسبیل تعظیم مواظبت وملازمتدر ومنه الاعتکاف (علی الکتب ومثافنة) ثاء
مثلثه وفا ونونله مفاعله من ثفن البعیر اذا برک ای مجالسة اهل العلوم وبعض نسخه ده قاف وموحده ایله مثاقبه
مباحثه معناسنه در (اهلها عمره) ظرفیت اوزره منصوبدر یعنی ما ذکر بیرون حیطۀ شمار اولان عوارف حضرتکه
بعضیسنه دانش وفضلاء عن کاهل اندک معارفک حقنه قیام وکوششه رهیاب اوله من الا حفظ دراسته ممارست
وکتب مطوله یه ملازمت واهلندن تلقی بر له مدة العمر دانشوران ایله مجالست ومباحثه یه جد واجتهاد ایدن کمسه
دانا اوله بیلور (وهو صلی الله علیه وسلم رجل کما قال الله تعالی امی) ای فی حقه عند قوله فآمنوا بالله ورسوله النبی
الامی وقول کما قال الله ما قبل وما بعدنی قید اولوب مصنف علیه الرحمه سلطان عالم صلی الله علیه وسلمه رجل
اطلاقی آیة ان اوحینا الی رجل منهم کریمه سندن مستفاد ومحل اداب الممغی اشعار اوله فلله دره وما بعده مماه
وامی مادرنه نسبت ویا امة عربه منسوب اوله (لم یکتب ولم یقرأ) صفة کاشفه یی مفسره در (ولا عرف بصحبة من هذه)
ای الکتابة والقراءة (صفته) ضمیر من لفظنه عائددر (ولا نشأ بین قوم لهم علم ولا قراءة لشیء من هذه الامور) حال
انکه حق سبحانه وتعالی اول حضرتی معجزه ایله امی نعتیله وصف ایلدیکی اساهر کراوقوریازر اولمقده مادرزاد
اولوب دخی کتابت وقراءت علله موصوف ارباب دانش وبینش ایله هم صحبت اولملری غیر معروف وبالمدارسة ممارسة
اتصافی ممکن اولان علومدن بر نبذه درایة وروایة علم وقراءة شایان طائفه میانه سنده نشئه یاب وپرورش یافته
دکل ایدی (ولا عرف هو صلی الله علیه وسلم قبل بشیء منها) دخی اول حضرت قبل بعثته وظهور معرفته عوارف
لدنیۀ مذکوره دن برشیئک علم ومعرفتیله شهرتیاب اولمدی (قال الله تعالی وما کنت تتلو من قبله) ای قبل نزول
القرآن (من کتاب) من الکتب الالهیة وغیرها (ولا تخطه بیمینک) ای ولا تکتبه من قبل ایضا بیدک وذکر یمین برای
تأکید وتصویردر (الآیة) اذا لارتاب المبطلون (انما کانت غایة معارف العرب النسب واخبار اوائلها والشعر
والبیان) امر حدیث اولان علم بیان معروف مراد اولنمز بلکه منطق فصیح خطب ورسائلدرکه محافل ومجالسده
شعره مقابل ذکر ایدرلردی وان من البیان لسحرا حدیثی بو معنایی مراد اولور (وانما حصل ذلک لهم بعد التفرغ
لعلم ذلک والاشتغال بطلبه ومباحثة اهله عنه) پس منتهای علوم عرب اجداد وانساب قبائله معرفت ووقایع اسلافه
مهارت ونظم ونثره دانش وحذاقت ایدی اولدخی تلک العلومه مزاوله واشتغال وارباب فنونله مباحثه ومناظره
دنصکره برای ایشان حصولپذیر اولوردی تا کیم بین القبائل فلان نسابه وفلان راویه دردیو مشار الیه بالبنان
اولورلردی (وهذا الفن) عند العرب معتنی به اولان نوع بجمیع افنانه واغصانه (نقطة من بحر علمه صلی الله علیه
وسلم) خواجۀ عالم حضرتلرینک دریای بیکران علم وعرفانلرندن بر قطره وآفتابدن ذره در (ولا سبیل الی جحد الملحد
لشیء) لام برای تقویه زائده وجحد لفظنه متعلق اولور (مما ذکرناه) امدی مطالب ومقاصددن ذکر ایلدیکمز
اموری شاهراه مستقیمدن روکردان اولان زندیقک انکاره سبیل ومجال نایاب ومحالدر (ولا وجد الکفرة حیلة

فی دفع ماقصصناه الاقوالهم اساطیر الاولین) جمع اسطوره کاحدوثة دخی حکایه وبیان قیلدیغمز موادک دفعنده
کفره وفجره یعنی قرآن مبینه اقاصیص کذشتکان واکاذیب پیشین دیه‌لرندن غیری تلبیس وتزویر ومکیدنه
رهیاب اولمدیلر (وانما یعلمه بشر فرد الله قولهم بقوله) دخی عنده کفره حضرت سید العرب صلی الله علیه وسلم اعجام
وارواملدن تلقی وتعلم یعنی اکا بشر تعلیم علم ایدر دیو هرزه‌خای اولمدن غیری وجهله حیله تصورا ایتمیوب پروردکار
غیوراننک هذیان وترهاتلرین بو وجهله رد وصد بیوردیکه (لسان الذی یلحدون الیه) وفی قراءة بفتح الیاء والحاء
ای یمیلون (اعجمی وهذا) ای القرآن (لسان عربی مبین) ای لسان من ادعوا انه تعلم منه لسان عجمی فکیف یمکن
تعلیمه او التعلم منه (ثم ما قالوه مکابرة العیان) بکسر العین بعدذا اول حضرته شخص عجمی تعلیم ایدردیلری عیانا
ومشاهدة انکار من غیر دلیل ودعوی بلا بینه‌در (فان الذی نسبوا تعلیمه الیه) متعلق بنسبوا (اما سلمان
الفارسی (او العبد الرومی) غلام حویطب بن عبد العزی (وسلمان انما عرفه بعد الهجرة ونزول الکثیر من القرآن
وظهور مالا یتعد من الایات) پس انلرکه زعم باطل وفکر عاطل اوزره نبی کامل ومکمل حضرتلرینه تعلیم علم اسناد
ونسبت ایتدکلری کسنه یا سلمان فارسی ویا یعیش نام عبد رومیدر حال انکه سلمان الخیر هجرت علیه سلطان عالم
وفرقان جلیلدن بسیار ایات وحکم ومعجزاتدن مالا ینحصر علامات نزول وظهورندنصکره معارفه وملاقات
بیوریلوب رفع انکشت شهادت ایتمشیدی با این همه قبل الهجرة دانای عالمک صلی الله علیه وسلم علوم ومعارفی افاقه
ولوله انداز اشتهار اولدیغی کالشمس فی جو السماء هویدا ایدی * نهادنده جلی کون ومکانک سر مستوری *
ضمیرنده عیان لوح قضانک راز پنهانی (واما الرومی فکان اسلم وکان یقرأ علی النبی صلی الله علیه وسلم واختلف
فی اسمه) اما عبد رومی کرچه قبل الهجرة داخل حصن حصین اسلام اولوب افتاب برج رسالتدن اقتباس انوار
تعلیله حرز الامانی قرآن صمدانی تعلیم ایدردی واول عبد رومینک نامی بلعام ویعیش یا جبر ویا خودیسار اولقده
اختلاف اولندی (وقیل بل کان النبی صلی الله علیه وسلم یجلس عنده) اضراب عن اسلامه وقراءته علیه الی انه کان
عبد رومیا یحترف بصقل السیوف (عبد رومی عند المروة) حرفة صقل شمشیر ایله درکار اولوب حضرت صاحب
السیف والقلم صلی الله علیه وسلم مع اتباعه باسعاده مروه‌دن کذار ایتدکجه استراحت ایچون دکانچه‌سنه جلوس
برله صفایاب اولورلردی دینلدی امدی اول حضرتله خلوتکان نایاب ایکن تعلمه امکان نوجهله شایان اوله پس اضراب
یا انتقالی ویا ابطالی اولور (وکلاهما اعجمی اللسان) سلمان وعبد رومی هر برینک اسانلرنده عجمه مقرر ایدی (وهم)
اسناد تعلیم وتعلم ایدن ژاژخایان قریش (الفصحاء اللد) جمع الشدید الخصومة معناسنه (والخطباء اللسن) ضم لام
وسکون سین مهمله ایله جمع لسن فصیح اللسان طلق البیان وقیل جمع السن (وقد عجزوا) فتح وکسر جیمله
(عن معارضة ما اتی به والاتیان بمثله) عطف تفسیر (بل عن فهم وصفه وصورة تألیفه) اصل معنای وصف سنک
برسنک نهادن بعده ترتیب کلام متین ایچون استعاره قیلندی وبعض نسخده بدل الراء واوله وصف ایراد اولندی
والتألیف اخص من الترکیب (ونظمه) لفظ مذکور وما قبلی وصفه اوزره معطوفلردر وعن معارضة لفظی اوزره
عطفی شایاندر ونظم دخی تناسق کلمات ایچون نظم دردن مستعاردر والحاصل اول حضرتک عبد رومی وفارسیدن
تعلمی شائنده سر اغاز طعن اولنلر مقام خصامده اوجکبر اولوب علی رؤس القوم کلام بلیغ وزبان فصیح ایله کویا اولور
کسنه‌لر ایدیلر بهر حال اول حضرتک درکاه کبریادن الجا بیوردیغی ایاته مقابله ومعارضه ومانندنی اتیاندن عاجز
مثلن ایراد کل بلکه کنه بلاغت وترتیب فصاحت وشکل جواهر وزواهر الفت ومناسباتنی درک وفهمدن درمانده
ایدیلر (فکیف) للاستفهام عن الحال والوصف المبهم وکاهی تعجب مراد اولنور نحو کیف تکفرون بالله (باعجمی)
ای کیف الظن باعجمی دیمک کلام عربده سائغ ترکیبدر کیف بک اذا جاء الشتاء اسا (الکن) یعنی عدم افصاح لسان
وبیان نطقه ناجسبان اولان عجمی زبان کسنه‌لر صفة کاشفه‌سی وما ینطق عن الهوی اولان ذات جلیل الشانه
نوجهله تعلیم علوم ومعارف ایده بله‌لر (نعم) بفتحتین وقد تکسر عینه کلام موجب جوابنده واقع وکاهی ابتدای
کلامده ایراد اولنور بو مقامده ورودی اسا (وقد کان سلمان او بلعام) فتح موحده وسکون لام وعین مهمله والف ومیمله
عبد رومینک اسمیدر وکسر با ایله بلعام وبلعم دخی شهرتیابدر (الرومی او یعیش او جبر) فتح جیم وسکون موحده
ورا ایله بنده فاکه بن مغیره ویا عبد عباد حضرمی مرویدرکه جبر الله سیدی انی محمده تعلیم ایدرسک دیو ضرب بلی اموله
اغاز ایلدیکی دم لا والله بل هو یعلمنی ویهدینی زمزمه‌سیله کندوکندویه جبر کسر ایدردی (او یسار) فتح مثناة
تحتیه ایله (علی اختلافهم فی اسمه بین اظهرهم) خبر کان (یکلمونه مدی) غایة وجمیع مدة طویله به اطلاق اولنور
(اعمارهم) هرزه‌کویان قریشک دروغ واسنادلری اوزره استدلالدرکه اولا سلمان فارسی ویا بلعام رومیکه نام وشاننده

اختلاف کردهٔ محدثین اوزره قوم عرب میانه سنده اوقات تکذار اولوب مدی الاعمار انلرله کفت وشنید ایدرلر ایدی
(فهل حکی عن واحد منهم) ضمیر سلمان ورومی‌یه عاید اولوب تجوزا ضمیر جمعله مثنی دن تفسیر اولور (شیء من مثل
ما کان یجیء به محمد صلی الله علیه وسلم) وفی نسخة من مثل ما جاء به یعنی حضرت فخر الرسل صلی الله علیه وسلم اتیان
ایلدیکی ایات مانندی امورد ن برشیء سلمان فارسی ویا عبد رومینک برندن نقل وحکایه اولندیمی (وهل عرف واحد
منهم بمعرفة شیء من ذلک) وانلردن بریسی حضرت شاه رسالته بخشایش خدا اولان معارف لدنیه وعوارف بهیه‌دن
برشیئک معرفتیله شهرتشعار اولدیمی (وما) للاستفهام (منع العدو وحینئذ علی کثرة عدده) بفتح العین (ودؤوب)
بوزن قعود مصدردر جد وتعب معناسنه (طلبه وقوة حسده) حاء مهمله ایله (ان یجلس الی هذا فیأخذ عنه ایضا
ما یعارض به ویتعلم منه ما یحتج به علی شغبه) فتح غین معجمه ایله عناد ولجاج وتهییج فتنه وشر وفی بعض النسخ علی
شیعته فعلی للعلة ای لاجل متابعیه ومتابعیه یعنی علی الفرض والتسلیم دشمن بدکارک ذوات بسیار وجد وطلب
وکمال حسدلریله فارسی ویا رومی مجلسنه ملازمت وانلردن فخر عالمک کندولرله معارضه ایلدیکی شیئی تلقی
وشر وشورلرین تهییج اوزره ما یحتج به اولان دلیلی تعلمه نه مانع وار ایدیکه علی زعمهم سلمان ویا بلعام حضرتنه تعلیم
ایتدیکی معارفی اول حالده انلر دخی بونلردن مع زیادة تعلم ایدوب ثم حاشا میدان معارضه‌ده سبق دهان دانشوری
قیله‌لر ایدی (کفعل النضر بن الحارث بما کان یمخرق به) من المخرقة بالخاء المعجمة وهی کلمة مولدة کما ذکره الجوهری ای
یزخرف به (من اخبار کتبه) نضر بن نضرک کاری اساکه سرکذشت رستم وزال وحکایات یونانی ماکل تعلم
ایلیوب نادی سفهاء قریشده قصه خوانلق ایدوب کلام مزخرفه ایله حاشا ثم حاشا محمدک نقل وروایتندن خوبتر
قصه پرعبر اخبار ایلدم دیو شکسته وبسته خیلی وقار وطمراق قصه خوانی ایدردی ومن قال سأنزل مثل ما انزل
الله کریمه‌سی نضر بن عون ونضرک شاننده نزول بیورلدی بعده ازین اول کافر بدتبار عداوت حضرت نبی قهاره
اصرارا تمکین کافرا کشته تیغ اسلام قیلندی (ولا غاب النبی صلی الله علیه وسلم عن قومه) طول فصل واعتراض
بین المعطوفین محل عطف اولمغین بالاده کذار ایدن ولا عرف قولی اوزره معطوفدر (ولا کثرت اختلافاته الی بلاد
اهل الکتاب فیقال انه استمد منهم بل لم یزل بین اظهرهم یرعی) ضم مثناة تحتیه ایله حفظ ومراعات ویا فتحله رعایه غنم
ومواشیدر قول آتی‌یه معنای اخیر جسباندر (فی صغره وشبابه علی عادة ابنائهم) او انبیائهم یعنی دخی اول نوردیدهٔ
جان تعلمه مکنتیاب اوله جق مرتبه دیدهٔ قومندن نهان وبلاد اهل کتابه ایاب وذهاب وترددانی بسیار اولمدیکم
غیبوبت ومسافرتی عالمنده ارباب کتبدن استمداد عوارف واستفادهٔ معارف ایلدی دینله بلکه طفولیت
وبلوغی حالنده پسران عرب داب وعادتی اوزره برعی منهم وسمع محافظه ومیان قومنده مراعات اولمغدن اول
عمرندن آخر امرنه وارنجه زائل اولمدی (ثم لم یخرج عن بلادهم الا فی سفرة او سفرتین لم یطل فیهما مکثه) بضم المیم
وتفتح ای اقامته (مدة یحتمل فیها تعلیم القلیل فکیف الکثیر) یعنی شاب بالغ اولدقلرندنصکره بلاد قریشدن نقل
رخت اقامت ایتمدی الا بردفعه عم مهربانی ابی طالب معیتیله عزم سفر شام بیوروب اثنای راهده اشارت بحیرای
عارف برله رجعت وبرکره بندهٔ خدیجة الکبری میسره ایله راحله بند تجارت شام ایدوب بریا ایکی دفعه
مسافرتلرنده تعلیم اندک محتمل اولور مدت انده اقامت بیورمدیلر فکیف دانش بسیار تعلمی متصور اوله امدی نفی ابله
استفهام انکاری برسبیل برهان ایدرومضفک اوسفرتین ایله ترددی سفر اول کالعدم اولمق ملاحظه‌سیله رونمادر
دخی کل نورسیدهٔ باغ بلاغ طفل ایکن دایه‌سی قوجاغنده بنی سعده روانه اولملری وبرای دعوة بنی عبد یالیل طائفه
عزیمتلری سفردن شماریده دکلدر (بل کان فی سفره فی صحبة قومه ورفاقه) فتح را ایله موافقت معناسنه مصدردرکه
سیر وسفرده اجتماع ویکدیکرک رفقله معامله‌سن مستلزم اولور (عشیرته لم یغب عنهم) مصنف علیه الرحمه اثبات
مدعی وتأکید ماسبق قصد ایدوب بیوررکه باکه ماه تابان رسالت علیه التحیه سیر وسفردن کندو قومی دائره
وصحبتنده وقبیله‌سی مرافقتنده اولوب اهل کتاب وتلقی علوم محتمل اولور وجهله پیشکاه خویشاندن بی نشان
وکوزدن نهان اولمدی (ولا خالف حاله) بالنصب علی المفعولیة او الرفع والمعنی وما اختلف حاله (مدة مقامه) ضم
میمله اقامت معناسنه مصدردر (بمکة من تعلیم او اختلاف) ومن بیان لا مزیدة (الی حبر) فتح وکسر حاء مهمله
ایله عالم یهود (او قس) فتح وکسر قافله دانای نصاری وضم قاف قس شهر تیاب اما غلطدر (او منجم) علم واحکام
نجومه عارف (او کاهن) ممن یزعم انه یخبر عن کائن ومکهٔ مکرمه‌ده مدة اقامتلرنده نشئه‌یاب اولدیغی حال اوزره
قرار ایلیوب دانا ودانشورانه تردد ایتمیوب تعلیم وتعلمله تا به هجرت تغییر حال ایتمدی (بل لو کان بعد) بضم الدال
(هذا کله) اسم کان وفی اصل الدلجی بل لو کان هذا کله بعد وهو ظاهر جدا وفی نسخة بل لو کان هذا بعد کله (لکان

مجئ ماانى به فى) وفى نسخة من (معجز القرءآن قاطعا لكل عذرومدحضا) اى مزيلا وادحاض ازلاق معناسنه
لغزشدر عبارتده استعاره مكنيه ملحوظدر (لكل حجة) بعض نسخده لكل شبهة وارده در (ومجليا) ضم ميم وسكون
جيم وتخفيف لام وتحتيه مخففه ايله وياخود فتح جيم وكسر لام مشدده ايله اى كاشفا وموضحا (لكل امر) ابطال
اقاويل فجره ده ترقى بيوريلوب بعد ثبوت خلافه فرضا اول حضرتك دانشوران اهل كتابدن استفادۀ معارف وانلر ايله
آميزشى وقوع بافتۀ تعين اولسه بيله اعجاز قرآنله اتيان بيورديغى عوارف لدنيه والهيه ايله تشريفى هر رشتۀ عذر
وبهانه يى كسسته وبريده وهر اوهن من بيت العنكبوت اولان دايلى محو وابطال وشائبۀ ريب وكمان اولان هر امرى
موضح اولور

(فصـــــل)

(ومن خصائصه عليه السلام وكراماته وباهر اياته) جار مع المجرور للحصر والاعتبار مقدم خبر (انباؤه) بفتح الهمزة
اى اخباره الواقعة (مع الملائكة والجن وامداد الله له) كسره همزه ايله مصدردر من امدد امدادا وامداد
امر محبوبده استعمالى وامددناهم بفاكهة كريمه سيله مستدل ولفظ مدّ امر مكروهده مستعمل اولديغى ونمدله
من العذاب مدا آيتيله مستشهددر كما فى الراغب (بالملائكة) المقربين كوقعة بدروحنين (وطاعة الجن له) بين الجن
والملائكة عبارتنده مخالفه طائفۀ جنيانك عدم امدادلرين مشعر اولور (ورؤية كثير من اصحابه لهم) اى للملائكة
والجن وهذا اجمال يتبين لك بعد تفاصيل احوال (قال الله تعالى وان تظاهرا) تشديد وتخفيف ظا ايله خطاب
عائشه وحفصه رضى الله عنهما يه در اى وان تتعاونا (عليه) اى على النبى صلى الله عليه وسلم بما يسوءه لديه من الافراط
لكثرة ميلهما اليه (فان الله هو مولاه) اى ناصره (وجبريل) كسر وفتح جيمله (الاية) وصالح المؤمنين والملائكة بعد
ذلك ظهير آيۀ مذكوره متعلقه تفاسير فصل ثامن باب اولده كذران ايلدى (وقال تعالى اذ يوحى ربك الى الملائكة انى
معكم فثبتوا الذين آمنوا) اى بانى معكم معينا لهم (وقال اذ تستغيثون ربكم) غزاى غراى بدرده سزلر دركاه كبريايه
يا غياث المستغيثين اغثنا واعنا على اعدائنا مناجات ومناداتيله خواستكار نصر وغياث اولديغكز حالده (فاستجاب
لكم انى ممدكم الايتين) بالف من الملائكة مردفين بكسر الدال اى متتابعين وبفتحها اى يردف بعضهم بعضا يعنى
هزار سروشان بدربى بنزه اعانت ايله دعاكزى قرين اجابته بيوردى مصنف عليه الرحمه الايتين اشارتيله اذ يوحى ربك
اتيله كريمۀ اذ تستغيثون مراد ايدر رضيع الجناب عمر بن الخطاب رضى الله عنهدن مرويدركه حضرت سلطان عالم صلى
الله عليه وسلم روزمشرك سوز بدرده آمادۀ مقام لج وخصام اولان روباه منشان كفارك كثرتنى وشيرازموحدينك
قلتنه نكاه ايلوب تيسر فتح وظفر رجاسنه قبلۀ حاجاته توجيه روى مناجات بيوروب اللهم انجزلى ما وعدتنى اللهم
ان تهلك هذه العصابة من اهل الاسلام لاتعبد فى الارض ايله قرع در نيازى تيز ترايتديلر لاجرم سهم صائب نياز
هدف اجابته اصابت ايدوب مبارزان بى باك روجنود مجندۀ ملائكه برله امداد وتقويت اولنمغين پاى مقاومت
كفار سست اولوب مسند طراز چار بالش اقبال حضرتلرى روى ضراعت وابتهالى سودۀ زمين شكر كذارى
ودمعۀ السرورى سبحۀ هزاردانۀ حمد وثنا كارئ حضرت بارى ايتديلر (وقال واذ صرفنا اليك نفرا من الجن
يستمعون القرءآن الاية) فلما حضروه قالوا انصتوا فلما قضى ولوا الى قومهم منذرين اى واذ املناهم واوصلناهم
اليك ونفر ما دون العشره دركه پريان نصيبين دن يدى وياطقوز نفر ايديلر امام صف انبيا عليه التحايا طائفدن عودت
واثناى راهده بطن نخله ديمكله شهرتياب محلّه شرف نزول بيوردقلرنده قائم سجادۀ نماز اولوب اواز بلند ملائك
نواز ايله قراءته مرآغاز بيورديغى ايات بينات جنيانك كوشزدى اولدقده سمع قبولله اصغا وانلر وقومندن جمع كثير
منهج مستقيم دينه مهتدى اولمغله منشور اجلال احمدى صلى الله عليه وسلم توقيع رفيع رسول الثقلينله موشح اولوب
طائفۀ جنه نبى مرسل اولدقلرينه بو اية جليله دليل كافيدر جنيانك اول حضرتله اجتماعى ايكى دفعه ويا زياده اولمغين
واقعۀ بطن نخله دن اوچ اى مرورنده تكرار كروه پريان دن برطائفه شعب حجونده كه كورستان مكه دن عبارتدر
رايت افرازء ملازمت وشرف خدمت خواجۀ كائناتله فائز مرادات اولديلر ونصيبين ديار خجسته اثاريمندن
برقريه اسميدر خطۀ عراق حاويه اولديغى بلدۀ معروفه دكلدر (حدثنا سفيان بن العاصى الفقيه بسماعى عليه)
بيان رتبۀ سماع تقدم ايلدى (حدثنا ابو الليث السمرقندى قال اخبرنا عبد الغافر الفارسى حدثنا ابو احمد الجلودى
حدثنا ابن سفيان حدثنا مسلم) قشيرى نيسابورى صاحب الصحيح (حدثنا عبيد الله بن معاذ) ابو عمرو العنبرى ايكيوز
اوتوز يديده مستورنهانخانۀ قبر پرنور اولديلر (حدثنا ابى) يعنى معاذ تميمى قاضى بصره يوز طقسان التى تاريخنده
دفين زيرزمين اولدى (حدثنا شعبة عن سليمان الشيبانى) اخرج له الائمة الستة سنة ثمان وثلاثين ومائة عازم

روضۀ بهشت اولمشدر (سمع زر) كسر زاى وتشديد را ايله (بن حبش) حا مهمله وموحده وشين معجمه ايله مصغرا
ابو مريم الاسديدر (عن عبد الله) ابن مسعود (قال تعالى لقد رأى من آيات ربه الكبرى) لام قسم مقدره جواب
اولوب راى الاية الكبرى من آيات ربه ديمك اوله ومن تبعيضيه وكبرى اسم تفضيل مؤنث اكبر (قال) ابن مسعود
رضى عنهما المعبود (رأى جبريل فى صورته له ستمائة جناح) مثل الزبرجد الاخضر فغشى عليه بال جبريل
التيوزدن بسيار اولمغى قيد مذكور منافى دكلدر زيرا ملائكه قابلة للشكل اجسام مجرده در والعدد لامفهوم له
يعنى حضرت فخر المرسلين جبريل امينى خلقة اصليه سى اوزره مشاهده ايلدى كيم آسمان وزمين بيننى سد ايدر
مرتبه التيوز بال زمرد ينله پرزيب ايدى حاصلى بقول سلطان المفسرين اية كبرى رؤيتيله مراد جناب
روح الامينى مشاهده در امامذهب ابن عباس رضى الله عنهما اوزره كما ارتضاه النووى والاشعرى اية جليله
اول حضرت بعينى رأسه رؤية جمال الله جل جلاله ايله شرفمند واختصاصلرينه دليل واعماددر (والخبر) مبتدأ
(فى محادثته مع جبريل) ويروى اسرافيل (وغيرهم) ضمير جمعى مثنى اوزره ارجاع براى تعظيم وجماعت منزله سنه
تنزيلدر اولتعدد الصور يشير اليه ما قبله (من الملائكة وما شاهده من كثرتهم وعظم صور بعضهم ليلة الاسراء
مشهور) خبر بعد الخبر يعنى مكرم مهمانخانۀ علّيين حضرتلرينك جبريل واسرافيل وسائر فرشتكان جليله
مكالمه لرى خبر واثرى رسيدۀ درجۀ تواتر ومعراج شريفه جسد اطهرلريله عروجده جبريل وميكائيل دولت
وعزت آساميين ويـارنده ملازمان ركاب ومصاحبان جناب اولوب زينتسراى هفتكانۀ افلاكك هر برنده
نكهبان دهليز العزه اكوت اولان كرام برره وسدرة المنتهى حواليسنده مشاهده ايلديكى صفوف ملائكه عقود تعداد
افرادى انجق علام الغيوب معلومى ايدى وماوراى سدره ده عجب دهشت افزاى كبريادن نقل واسته قباله بال انكيز
شتاب اولان سروشان مقربين عظم وهيا كل نورانيلرين شب اسراى پرطربده معاينه لرى روايتى پيوستۀ انصاب
شهرتدر امام سيوطى الحبائك فى اخبار الملائك نام كتاب جليلنده كوهركش سلك تدقيق اولوب خازن جنان
حضرت رضوان كريمۀ تبارك الذى ان شاء جعل لك خيرا من ذلك جنات تجرى من تحتها الانهار ويجعل لك قصورا
تبشيرايله انزال وطرف ذى الجلالدن عرض سلام ايلدى بيورمشلر (وقد رآهم بحضرته) مصدر من حضر يحضر
حضور تشريف وقدوم ونفس مكان مراد اولنمق تجوز مشهور ايله جائز وبراى تعظيم صاحب مجلسه اطلاقى اصحاب
ترسل كتابتندن مفهومدر (جماعة) فاعل رأى (من اصحابه فى مواطن) جمع موطن كه محل وطن بومقامده برمجاز
مرسل مطلقا اماكندر (مختلفة) بدرستى حضور رسالتپناهده ملائكه مكرميني اصحاب باصفادن بركروه پرشكوه مكان
متعدده ده رأى العين معاينه بيورديلر (فرأى اصحابه جبريل عليه السلام فى صورة رجل يساله عن الاسلام والايمان)
روايتكردۀ شيخان وغيرهما اولان خبرده بعض اصحاب كرام جبريل عليه السلامى غير معروف رجل صورتنده
مشاهده وخواجۀ عالم صلى الله عليه وسلمه حقيقة اسلام وايماندن پرسان اولديغى حالده معاينه بيورديلر (ورأى
ابن عباس واسامة) بن زيد (وغيرهما) عائشة وام سلمة وعمر وحارثه رضى الله عنهم آسا (عنده جبريل فى صورة دحية)
فتح وكسر دال مهمله ايله اجمل ناس واجل اصحاب صفا استماعدن ابن خليفة الكلبى رضى الله عنه عصر سلطنت
معاويه ده روبراه سراى علّيين اولدى لغة يمن اوزره دحيه بمعنى الرئيسدر حسن وجمال وزيب كمال ايله اراسته اولمغين
غالبا احيان ناموس اكبر صورۀ بشرده دحيه شكلنه تمثل ايدردى امدى عظم خلقۀ اصليه ايله فرشتۀ نورسرشته
شكل صغيره تمثلى بعض اجزاى اصليه سن ازاله وافنا وبعد ذاتينه اعاده فهم اولنمغيه بلكه ملائكه تشكل وانضمام
وانتشاره قابله انوار لطيفه دركيم هبوب رياح حالنده نار لهيبده دخى اول حالت مشاهد ومحسوسدر لاجرم تأنيسا
للمخاطب شكل بشره ملك تمثلى حقيقة انقلاب ذاتيله تصور اولنمبوب حق جل وعلا بعض نفوس قدسيۀ ملكيه يى
ابدانده كيفما يريد تصرفه تقدير وبرقوتله تخصيص بيورمسى غير بعيددر وفيه كلام فى كتب الاصول والحكمة
فليراجع ثمة (ورأى سعد على يمينه ويساره جبريل وميكائيل) لف ونشر مرتب (فى صورة رجلين عليهما ثياب
بيض) غزاى آمر اسوز احدده بندۀ خاص سعد بن ابى وقاص جبريل وميكائيل عليهما السلام جنابلرين يمين
ويسار اشرف موجودات عليه افضل الصلواتده قباى سفيد بردوش صورۀ انسانيده كوروب مراعات لازمۀ حفظ
وصيانت حضرتده دركار اولدقلرين معاينه ايلدى امدى رؤية ملائكه همان انبيا عليه السلامه مخصوص اوليوب
صحابى واوليادن بعضيلرك رؤيتنه خبر شريف دليل لطيفدر (ومثله عن غير واحد) خبرمذ كورماتندى طرق
متعدده دن مرويدر (وسمع بعضهم زجر الملائكة خيلها يوم بدر) لباب النقولده كشيدۀ تحرير اولنان حريره
دندركه سهيل بن عمرو الغفارى بيورور بن وابن عمم روز بدرده نبرد كاه بدره ناظر برجبل شاهقه سنه چيقوب تماشاى

داروكير ايدردى ناكاه برقطعه ابرپارهٔ كثيف نمودار اولوب قلهٔ كوهه قريب اولدقده قعقعهٔ لجام وسلاح وهمهمهٔ
خيل واقدم حيزوم ديو برصوت ايشتدك ديمشلر (وبعضهم رأى تطاير الرؤس) خفقله سرعته وقوعندن كنايه‌در
(من الكفار ولا يرون الضارب) يعنى صحابيدن بعضيلر ملحمهٔ كبراى بدرده سروشان كرام كندومى كوبلرى اولان
سمند بادپيمالرى زجروسوق كوستردلرى اولوب بعضيلر دخى جانب كفاردن بريده سرلرين بران وغلطان اولديغن
معاينه ايدوب اماضاربى نمايان اولمغين مشاهده ايده مزلردى ومصاف بدر كبرايه نازل اولان بررهٔ كرام ملائكه
طريقهٔ قتل بنى آدمى بيلمزلردى حضرت جان بخش جهانيان جل اجلاله انلره فاضربوا فوق الاعناق واضربوا
منهم كل بنان ايله تعليم قتال آدمى زاد بيورمغين دقيقه شناسان اصحاب كزين احتياط بليغله مشاهدهٔ قتلاى
مصاف بدر ايتدكلرنده قتيل شمشير بنى آدميله قتلاى ملائكه‌يى فرق ايدوب اعناق ومفاصله اصابتله مرده
اولنلرى زخم خوردهٔ ملائكه دردى و تميزا يتمشلردر وياخود وجود خباثت آلود مشركينده سمهٔ نار معاينه ايتمكله
فرق ايدرلردى خبر مذكور سهل بن حنيف وابى واقد الليثى طرفندن تخريج كردهٔ بيهقيدر (ورأى ابوسفيان
ابن الحارث) بن عبد المطلب (يومئذ رجالا بيضا) كسر باايله جمع البيض ولم يضم الباء محافظة على الياء (على خيل
بلق) بضم فسكون جمع ابلق والبلق محركة سواد وبياض كالبلقة بالضم (بين السماء والارض ما) وفى نسخة لا (يقوم
لها شئ) يعنى روز بدرده عمزادهٔ سيد بنى آدم صلى الله عليه وسلم ابوسفيان قبل الاسلام مردمان سپيد روى وبياض
تن سمند ملون اوزره مشاهده ايلدى كيم اول دليران روحانيانه مخلوقاتدن برشئ مقاومته مكنتياب اوله مز
ازجمله برفرشته همان اهلاك جميع اهل دنيايه كافى ايدى نتكيم جبريل ذى قوت يشهٔ جناح ايله مداين قوم
لوطى بركشتهٔ خاك هلاك ايلمشدر (وقد كانت الملائكة تصافح عمران بن حصين) مصغر حصن علم منقولدر عمران
صحابى خزاعى ونزيل بصره سعادتخانه‌لرنده سلام سروشان قرع مسامع سكان ايدوب اللى ايكى عام هجريده ملك
الموت ايله دخى مصافحه وتسليم روحله حياتدن كف يد ايتمشلردر ومصافحه ال اله ويرمك امدى خبرمن قوم ماعقدله
الفصلدن كرچه بيرونددر لكن استطراداذكرى ملايم مقامدر (وارى) همزه ايله مفعولينه تعديه ايدر (النبى
صلى الله عليه وسلم) فاعل ارى (حمزة) بن عبد المطلب رضى الله عنه (جبريل) عليه السلام (فى الكعبة) عند
الكعبة اوفى داخلها (فخر مغشيا عليه) يعنى صفدر محارب حمزة بن عبد المطلب شاهباز آشيانهٔ رسالت صلى الله
عليه وسلم حضرتلرندن سيمرغ سدره نشين جبريل امينى خلقة اصليه‌سى اوزره رؤيتى التماس ايلدكلرنده كعبهٔ
مكرمه‌ده عم محترمنه روح الامينى ارائه بيوروب انلر دخى همان لحظه زبرجد اخضر مانندى پاى سدره پيمالرين
هنوز مشاهده ايلدكده مهابت وعظمتندن طاقت آورا ولميوب مغشى عليه ساقط اولديغى عمار بن ياسر طريقندن
مرسلا روايتكردهٔ بيهقيدر (ورأى عبد الله بن مسعود الجن ليلة الجن وسمع كلامهم وشبههم برجال الزط) ضم زاى
وتشديد طاء مهمله ايله طائفهٔ سوداندن بالاقد برطائفه‌در وفى القاموس انهم جيل بالهند معرب جت رسول
الثقلين حضرتلرى طائفهٔ جنى اسلامه دعوت انذارله مأمور اولديغى شب بو العجبده خادم عاقبت محمود عبد الله
ابن مسعود ملازم خدمة خير البريه عليه التحيه اولمغين پريانى كوروب كفتارلرين استماع ايلدى وانلرى قوم زط
رجالنه تشبيه ايتديلر سيد الكونين عليه السلام حضرتلرينه وفادهٔ جنيان التى دفعه وقوعى ابو البقا الحنفى عليه
الرحمه آكام المرجان فى احكام الجان نام كتابنده كشيدهٔ حرير تحرير بردركه اولا بركيجه جان عالم صلى الله عليه وسلم ديدهٔ
اصحابدن نهان وارتسى جانب حرادن مكه‌يه روان اولدقده طائفهٔ جنى دعوتلرين بيان بيورديلر ثانيا شعب حجونده
وقوع يافته ثالثا اعلاى جبال مكه‌ده ورابعا بقيع غرقده خامسا بيرون طيبهٔ طيبه‌ده دركه ابن الزبير رضى الله عنهما
ملازم خدمة حضرت ايدى سادسا بعض سفر نبويده ظهور بولمشدر وابن مسعود رضى الله عنهك حضور ورؤيتى
غرقد مدينه‌ده پريان نصيبين اولاقى دلائل النبوه‌ده تخريج كردهٔ ابو نعيم عليه الرحمه‌در (وذكر ابن سعد) محمد بن سعد
مصنف طبقات كبير وصغير كاتب واقدى ديمكله شهرتيابدر ايكيوز اوتوز تاريخنده وادئ عدمه وضع قدم ايلدى
(ان مصعب بن عمير) قرشى عبدرى وصحابى بدرى رضى الله عنه قديما شرفياب اسلام اولوب علمدار رسول الله صلى الله
عليه وسلم ايدى (لما قتل يوم احد اخذ الراية ملك على صورته) شقه طراز علم مهاجرين اولان مصعب رضى الله
عنه وقتا غزوهٔ احدده ابن قمئهٔ تيره بختك برطعن نيزه سيله شقه نورد لواى حيات اولديغى فرمان الهيله سيماى مصعبده
برفرشتهٔ علوى سرشته پاى نهادهٔ عرصهٔ غبرا اولوب علم عالمتاب اسلامى نكون اولمدن صيانت ايلدى (فكان النبى
صلى الله عليه وسلم يقول له تقدم يا مصعب فقال له الملك لست بمصعب) سپهسالار انبيا عليه السلام حضرتلرى آنى
مصعب ظن ايدوب جانب اعدايه اقدام دليرانه ايله امر ايلدكلرنده يا رسول الله بن مصعب دكلم زوايانشينان ملا

اعلادن برملكم ديو كندوبى اعلام ايلدى (فعلم) بصيغة الفاعل او المفعول (انه ملك) امارواية كردهٔ ابن ابى شيبه
فى المصنف اولان خبرده شاه رسل صلى الله عليه وسلم حامل لواء اسلام اولان ذاته اقدم مصعب ديو اوبار خطاب
اولدقده بى حزن وخوف عبد الرحمن بن عوف يا رسول الله مصعب قتل اولنمديمى ديو پرسان اولدقلرنده بلى ولكن
مقامنه برفرشته قائم واكا نام داشدر ديو علم شريفى اشعار بيورديلر * پوشيده مدر رازنهان اول دله كم *
مشهودى اوله نقش سراپردهٔ غيب * قال الشارح على القارى وفيه احتمال انه عرفه من اول الوهلة وانه
لم يعرفه ثم كان يقول له مصعب من قبيل تجاهل العارف او تنزيل المجهول منزلة المعلوم او تسمية له باسمه او على
تقدير مضاف نحو نائبه والله اعلم (وقد ذكر غير واحد من المصنفين عن عمر بن الخطاب انه قال بينا نحن جلوس)
يروى انا جالس (مع النبى صلى الله عليه وسلم اذ اقبل شيخ بيده عصا) عصا سلاح پيران اولمغين شيخوختنه مشيردر
لله در الباخرزى * حمل العصا للمبتلى * بالشيب عنوان البلا * وصف المسافر انه * القى العصا
كى ينزلا * فعلى القياس سبيل من * حمل العصا ان يرحلا (فسلم على النبى صلى الله عليه وسلم فرد عليه السلام
فقال نغمة الجن من انت) نغمة لفظى مبتدأ مقدره خبردر اى هذه نغمتك عمر بن الخطاب رضى الله عنه
طريقندن امام بيهقى وابن ماكولا اسا ارباب تصانيفدن بسيار اهل انصاف نقل وروايت بيورديلركه فاروق اعظم
بيورديلر شمع بزم جهانفروز رسالته پروانه اساجمع وجلوسمز اثناسنده بر پير روشن ضمير عصا بردست مجالس منيره
اقبال واداى مراسم سلام ورد سلام انجامنده حضرت رسول انس وجان عليه صلوات المنان بو صوت صداى
جنيدر بيوروب انك نام ونشاندن استعلام ايلدكلرنده (قال انا هامة) بتخفيف الميم (بن الهيم) كسرها ومثناة تحتيه
وهيله قيل وزنده‌در (ابن لاقش) بكسر القاف ولاقيش بزيادة تحتيه (ابن ابليس) ابو الجن اولان عزازيلدركه ابو مره
ايله مكنى دخى حارث ايله بنامدر يعنى ذريت ابليسدن هامه نام جنييم ديوب (فذكر انه لقى نوحا ومن بعده فى حديث
طويل) دخى اول پير پرى نژاد حضرت نوح عليه السلام وسائر پيغمبران كرامه ملاقى اولديغن ياد ايلدى (وان النبى
صلى الله عليه وسلم علمه سورا من القرآن) دخى خواجهٔ عالم مشار اليهه سور جليلهٔ فرقانيه‌دن مرسلات ونبأ وتكوير
واخلاص ومعوذتين سورهٔ شريفه‌لرين ملتمسى اوزره تعليم بيوردى خبر هامه بن نصر وعقيلى وابن جوزى نقلى
اوزره موضوعيت وصحتنده قال وقيل محدثين دركار اولمغين بطوله ذكر وتسطير بيان خامهٔ حنيف ضعيفك
عهدهٔ اهتمامنه تحميلدن اباقيلندى والله اعلم (وذكر الواقدى) محمد بن عمر و بن واقد المدينى سنه سبع ومائتين
دار السلام بغدادده سنين عمرى يتمش سكز عقده‌سنده منحل اولمشدر (قتل خالد) فاعلنه مضاف مصدردر مفعولى
لفظ سوداء آتيدر (عند هدمه العزى) تأنيث اعز قبيلهٔ بنى غطفانده بردرخت ويامكان واحدده اوچ شجر اوزره بنياد
اولنمش بربنادن عبارت ايدى كه اكا پرستش ايدنلرك اصوات مختلفه كوستردلرى اولوردى (السوداء) بعض
نسخه‌ده للسوداء وارد ايدوب لام براى تقويه اولور (التى خرجت له ناشرة شعرها عريانة) حاليت اوزره منصوبلردر
(تجزلها) فتح جيم وزاى مشدده ايله ياخود دال مهملهٔ مشدده ايله درقطعه وقطع معنالرينه وضمير تأنيث سودايه
راجع اولور (بسيفه واعلم النبى صلى الله عليه وسلم فقال له تلك العزى) ان تعبد ابدا ان كانت الاشارة لما وقع به العقل
من الشجرة فظاهر وان كانت الاشارة للسوداء فتسميتها عزى وهى اسم للشجر والبناء باعتبار انها هى التى عبدوها
حقيقة كما يقال الحج الثج والعج باطلاق الشئ على المقصود منه فهى مجاز حاصل كلام جناب سيف الله خالد
ابن الوليد بنى غطفانك پرستش ايلدكلرى عزى نام درختك هدمى اثناسنده پيره زن صورتنه متمثل برسياه بدسيرت
پريشان موى وعريان تن جناب خالده نمايان اولوب سيف الله رضى الله عنه آلاله‌نى شمشير موشكافله دونيم ايلديكن
دركاه رسالت دستكاهه اعلام ايلدكده اول سوداعزى ايدى بيوردقلرين واقدى عليه الرحمه نقل ايلدى خبر
مذكور بيهقى ونسائى وغيريلر روايتلريله پيوستهٔ درجهٔ صحت اولمغين اكثر تفاسيرده مسطوردر امدى طائفهٔ جن
دخى ملائكه كبى اشكال مختلفه ايله تشكله قدرتياب اولدقلرى امر محققدر (وقال عليه الصلاة والسلام) كما فى الصحيحين
عن ابى هريرة رضى الله عنه (ان شيطانا) اى المتمرد من الجن (تفلت) بتشديد اللام اى تخلص بغتة (البارحة) دون
كيجه ليلهٔ ماضيه‌در (ليقطع على صلاتى فامكننى الله منه فاخذته فاردت ان اربطه) كسروضم باء موحده‌يله
(الى سارية) ستون واسطوانه (من سوارى المسجد حتى تنظروا اليه كلكم فذكرت دعوة اخى سليمان رب اغفر لى
وهب لى ملكا لا ينبغى لاحد من بعدى فرده الله خاسئا) اى مهانا حقيرا (وهذا باب واسع) شهسروش سپه صلى الله
عليه وسلم بيوررلركه دون كيجه بر ديو رجيم نمازمه فساد رس اولمغيچون قيد بندندن رها بولوب اوزريمه هجوم وپرتاب
ايلدكده رب معين بنى اقدار وتمكنياب بيوروب ديوى اخذ ايليوب مراد ايلدم كه اسطوانات مسجد مدينه‌دن

برستونه‌انی بنداید‌م تاکیم سزلر اول دیو پریوی عیانا مشاهده ایده سزامابرادرم سلیمان علیه السلامك دعاسی یادداشتم اولوب بیورمشلرایدیکم الها مقام نبوته شایان اولمدق زله می عفووعنایتکله پوشیده بیوروب بوقولکه برملکت عظیمه ارزانی واحسان ایله کیم بندن غیری برفرده میسر وسزاوار اولمیه دیمکین توقیراله وتأدبا المقامه دیو رجیملك قید وبندی صددنده اولیوب نکهبان غیور رجل جلاله حضرتلری انی مهانا ذلت وحقارتله درویاش حضرتم قیلدی بیورمشلردر امدی لفظ شیطانك منکراوروی احاد جندن بردیو اولمه سن مشیر وعادتا پابند قیدیله بسته اولق طائفهٔ جنه مخصوص اولدیغی تفلت لفظی ایرادیله شدعضد مدعا قیلنور وشکل کربه اوزره بروزی مروی وشیطان مسفور عزازیل منقوراولمق دخی محتملدر دیمشلرروایتکرده‌ٔ ابن عبد البراوزره جنی عامر یدرکه ناسله امیزش ایدرلرو برطائفه‌ٔ ارواحدرکه کودکانه تعرض ایدرلر وقرین انبیا وزهاد اولنلره ابیض تسمیه قیلنور کذافی تفسیر القرطبی والحاصل حضرت پیغمبرانس وجان علیه صلوات الرحمن جنابلرینك مروشان وجان ایله مکالمه ومعامله‌لری اخبار واثاری باب دکل برکتاب اولوروهی غیض من فیض

فصل

(ومن دلائل نبوته) صلی الله علیه وسلم ودلائل علی خلاف القیاس جمع دلیل ویادلیل معناسنه جمع دلالة اولمق محتملدر قال الراغب الدلالة مایتوصل به الی معرفة الشیء وتسمیة الدال والدلیل دلالة کتسمیة الشیء بمصدره انتهی وعلامات رسالته) اضافات برأی تفننددر جمله‌ٔ مذکوره مقدم خبراولور (ماترادفت به الاخبار عن الرهبان) زهاد نصاری جمع راهب (والاحبار) جمع حبر فتح وکسرحا مهمله ایله دانای یهود وعلمای اهل کتابه اطلاق اولنور (وعلماء اهل الکتاب) من قبیل عطف العام علی الخاص وکتاب توریة وانجیل وسائر کتب الهیه دربعض نسخه‌ده اداة جمعله الکتب وارداولمشدر (من صفته وصفة امته واسمه وعلامته وذکر الخاتم) فتح وکسر مثناتله مهر نبوة (الذی بین کتفیه) بیضهٔ حمام وزرالحجله وباشعرات مجتمعه علی اختلاف الروایة تفصیل کذارا تمشدر یعنی خلاصة الموجودات علیه ازکی التحیات حضرتلرینك صفة جلیله وامتنك نعت جمیله واسم ورسم حضرت نبویه ودوشانه شریفه‌لرنده قراریافته مهرنبوة بهیه‌لری ذکروشاننده دانایان اهل کتابدن ترادف وتتابع ایدن اخبار خجسته اثار وسلطان کامکارك امارت رسالت وعلامت نبوتندندر ازجمله سرلوحهٔ دیباجهٔ توریة اولان ایاتدن بریسی محمد رسول الله عبد المختار وامته الحمادون ورونقده سطور زبور اولان سیأتی من بعدك نبی یسمی احمد ومحمدا امته مرحومة اعطیتهم مثل مااعطیت الانبیاء وسرسورهٔ انجیل جلیلدر صاحب المدرعة والهراوة (وماوجد) بناء مجهول له (من ذلك فی اشعار الموحدین المتقدمین من شعرتبع) من مابیانیه اولور یعنی عرب عربامتألهین پیشینك اشعارنده مندرجه اخبار وحکم دخی دلائل نبوت حضرتندندر وتبع ضم تاء وتشدید موحده ایله نام ملوك یمن جمعی تبابعه‌در قال التلمسانی وهوابوکریب الذی کسی البیت ولم یسبقه الیه احد ومن شعره اللطیف * شهدت علی احمدانه * رسول الله باریٔ النسم * فلومد عمری الی عمره * لکنت وزیراله وابن عم (والاوس بن حارثة) بن ثعلبة من العنقا (وکعب بن لوی) بضم اللام فتح همزه وتبدل وتشدید تحتیه وهوسابع اجداده علیه السلام ونظم درربار کعب مزبوردندر * نهارلیل کل یوم محادث * سواء علینالیلها ونهارها * منونان بالاحداث حین تناوبا * وبالنعم الصافی علینا شرورها * علی غفلة یأتی النبی محمد * فیخبراخبارا صدوقا خبیرها * (وسفیان بن مجاشع) جد فرزدق الشاعر (وقس بن ساعدة الایادی) ضم قاف وتشدید سینله عالم معناسنه وایاد کسرهمزه ایله حی من معد قبل البعثة حضرتنه ایمان ایلیوب سوق عکاظده ایکی دفعه شمس تابان رسالتی مشاهده ایتمشیدی ولذا ابن شاهین وغیریلرانی زمرهٔ اصحابدن تعداد بیورمشلردر حوار بونله ملاقات والتیوزسنه‌دن متجاوز عمرکذارا طرافنی سباع ووحوش طواف ایلدیکی مسطور صحایف اثاردر ومن نظمه المنیف * الحمد لله الذی * لم یخلق الخلق عبث * لم یخلتنا منه سدی * من بعد عیش واکترث * ارسل فینا احمدا * خیرنبی قد بعث * صلی علیه الله ما * عج له رکب وحث * ومن قوله انه من عاش مات ومن مات فات وکل ماهو آت آت ان فی السماء لخبرا وان فی الارض لعبرا ان لله دینا هواحسن من دینکم الذی انتم علیه ونبینا قدحان حینه واظلکم اوانه الی غیرذلك (وماذکرعن سیف ابن ذی یزن وغیرهم) سیف دیار یمنده ملوك حمیردندر ولفظ یزن اشتقاقنده اختلاف اولندی شراحدن برهان حلبی صرفنه وصاحب قاموس علة وزن فعل وعلم ایله منع صرفنه ذاهبلردر ملك مزبوری مدح وتهنیه ایچون وجوه قریشدن عبد المطلب وامیة بن عبد الشمس وخویلد بن اسد دیوان سیفه حاضرون اولدقلرنده عبد المطلب ایله

نعمه کفت وشنید دن صکره جناب مبعوث بالحق اوصافندن بووجهله لؤلؤپاش سؤال اولدیکه انی لاجد فی الکتاب المکنون والسر المخزون الذی اخترناه لانفسنا دون غیرنا خبرا عظیما وخطرا جسیما فیه شرف الحیاة وفضیلة الوفاة للناس کافة ولرهطك عامة ولك خاصة فقال عبد المطلب مثلك من سرو برفما هوفدالك اهل الوبر والمدر زمرا بعد زمر فقال له اذاولد بتهامة غلام به علامة بین کتفیه شامة کانت له الامامة فقال عبد المطلب ابیت اللعن عزجارك وسعد جدك وعلا کعبك ونما امرك وطال عمرك هل للملك ان یسرلی بافصاح فقد اوضح لی بعض الایضاح فقال والبیت ذی الحجب والعلامات علی العقب انك لجده بلا کذب وبونك امثالی نیجه کلمات بشارت آیات سلك نظمه انسلاك کنده عبد المطلب سرنهادهٔ سجدهٔ شکراولدی سیف نیام اسراردن بنه سرنمون اولوب موج خیز وصبت اولدیکه اول غنچهٔ ناشکفته یی خارازاریهوددن صون وحمایتی بابنده کمرهمتی میانه بند وسنهٔ آتیه‌ده برخبر مسرت بخشله بوجانبه آهنك ایلیه سزدیو نیازمند اولدیلر ولکن قبل رأس الحول عمادی کزین تابوت فنا اولدی امام ذهبی سیف مذکوری زمرهٔ اصحابدن عدایلیوب شهاب خفاجی سیفك قبل الحول وفاتندن کلام ذهبی ناموجه اولدیغی منفهم دردیو اعتراض ایدر (وماعرف به من امره) عرف تشدیدرا ایله مبنی للفاعلدر (زید بن عمرو ابن نفیل) زید فاعل عرف بن عبد العزی بن ریاح العدوی وبن عم عمر بن الخطابدر یعنی نبی اخرالزمان علیه شرایف صلوات الرحمن حضرتنك نبی مرسل اولمسی امرندن بعضیسنی زیدك اهل کتابه تعریف ایتدیکی اخبار علامات نبوت حضرتندندر ونفیل مصغر نفل بمعنی العطیه ذبایح قریشی اکل ایتمیوب دائما انلره مخالفت وانلردن استکراه اوزره اولوب اوثانه پرستشدن منع ودین ابراهیم علیه السلام واول ملته حث وترغیب ایدردی قبل البعثه پیمانه چش زهراب فنا اولمشدر خامهٔ نادره نکار روایت نسائی علیه الرحمه درکه قال صلی الله علیه وسلم انه یبعث یوم القیامة امة واحدة الخ توسعا بعضیلر زیدی حلقهٔ اصحابه ادخال بیورمشلر (وورقة بن نوفل) زید اوزره معطوفدر زمان فترتده دین برحق اوزره قیام ایدن جماعت قریشدن عارف لسان عبرانی وقاریٔ کتب اسمانی برپیر نورانی ایدی بعد رسالته صلی الله علیه وسلم شرفیاب اسلام اولوب اسبق سباقدن عد اولندیغی مرویدر مدایح پیغمبریده نیجه اشعار بلاغت شعاری مذکوردر آفتاب قدسی پرتو نبوت اول ماه جاه وجلال صلی الله علیه وسلمه نور بخش وحی اولدیغی اثناده مشهودی اولان خوارق دهشت افزای خدیجهٔ کبری رضی الله عنها رخصت نبویه ایله عم زاده‌سی ورقه‌یه واروب تمامیٔ واقعهٔ خارقهٔ محمد علیه السلامی عرضه داشت ورقه ایلدکده خاطر ورقه شادان اولوب فی الحقیقه محمد الامین رسانندهٔ وحی رسل پیشین اولان ناموس اکبره مهبط انوار تنزیل اولدیسه حضرت خلاق عالم بودیاری مطرح سعادات دنیا وعقبا ایتمه سنده اشتباه یوقدر دیو خدیجه‌یه محمدی بکا کوندرکه بلاواسطه کیفیتی استقصا ایدم دیدی انلردخی ملتمس ورقه‌یی معروض دوات محمدی ایلدکده قبوله قرین اولوب کلبهٔ ورقه‌یه نورقدوم ایله ضیا کوستر اولدقده خوارق وحیی ورقه‌یه تقریر ایلدی ورقه ابشریا محمد بن کواهمکه سن اول نبی منتظرسن وعیسی ابن مریم مبشرقدومکدر دیو میان جانه شد کمر تصدیق وجبین صادق الوعد الامینی دعای دوام دولتله تقبیل ایلدی وچوق کچمدین ورقهٔ عمر ورقه طی اولندی قال ابن سید الناس فی عیونه فلما توفی ورقة قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لقد رأیت القس فی الجنة علیه ثیاب خضر لانه آمن بی وصدقنی (وعثکلان الحمیری) فتح عین مهمله وسکون مثلثه وکاف ولام والف ونونله دیار یمنده قبیلهٔ حمیره منسوبدر بودخی سابقه معطوفدر شراح شفالم نقف علی قصة عثکلان دیو صرف عنان بیان ایتمشلردر اما شهاب خفاجی صاحب المأثر علامهٔ ابن عساکرك صندوقهٔ تألیفی اولان خصایصنده تعبیه قیلدیغی جواهر الفاظدن نقل وتفصیل بیوردقلری اجمالا ذکراولندیغی جد عبد الرحمن بن حمید قبل البعثه جانب یمنه ارخای عنان تجارت ایلدکده خانهٔ عثکلانه مسافرت ایدوب اکا کعبه وزمزمدن سؤالات ضمننده دینکزه مخالفت ایدرکسنه ظهور ایتدیمی دیدکده هنوز معلوم دکلدر دیو جواب اداده اولوردم بعد بعثه صلی الله علیه وسلم سفر آخرده ینه عثکلانه مهمان اولوب بکا بووجهله بسط مائدهٔ مهمانی وازی اولدیکه یا اخاز هره خبرمن التجارة سکا بشارتیکه پروردکار جهان آفرین قومکزدن شهراولده برپیغمبر ذیشان بعث ایدوب اکا کتاب جلیل انزال ایلدی دیوب نیجه ابیات بشارت سماتی رشتهٔ بلاغته نظم ایلدکده جد عبد الرحمن روبراه مکه اولوب جناب ابی بکر الصدیق رضی الله عنهه یکان یکان اخبار دربار عثکلانی عرض ایلدی حضرت صدیق دخی هذا محمد دیو کلامنی تصدیق وسعادتخانهٔ خدیجة الکبری‌یه دلالت ایلدی حضرت دریتیم صدف کونین صلی الله علیه وسلم آنی کوردکده اولؤلؤبار تبسم اولوب ارسالك مرسل برسالة هاتها کلام معجز نظامنی کوش رسوله تعلیق بیوروب اولدخی خبر عثکلانی تقریر ورفع انکشت شهادت ایلدکده نصکره باب معجز جکانلرندن

اخاجیرمؤمن مصدق بی وماشاهدنی اولئك من اخوانی حقا حدیث معجز نکار یله لوحه طراز منقبت عنکلان
مجری اولدقلرین شهاب خفاجی صحیفهٔ شرحنده ثبت وتقریر بیورمشلر (وعلماء یهود) بعض نسخده یهود معرف
باللام ورود ایلدی یهودینك معناسنه قبیلهٔ معروفه یه علم اولمغین ممنوع من الصرف ودخول الف لامدن
معری اولمق انسبدر یعنی علماء یهودك ابن صوریا وابن احطب وابی یاسر ووهب بن یهودا امثالی اسلافدن روایت
وکتابلرنده قرائت ایلدکاری بعض امور محمدیدن خبرو یردکاری شیلر دلائل نبوتندندر پس طائفهٔ یهوددن
بعضیلر شرفیاب ایمان وبعضیلر کفر وعدوان اوزره رهسپار درکهٔ نیران اولدیلر مصنف علیه الرحمه من قبیل
عطف الخاص علی العام وبعضیلرین بیان بیورر (وشامول عالمهم صاحب تبع) شین معجمه ومیم ولامله علی وزن
فاعول علمای یهوددن وملك یمن نادره تبع ایله همصحبت ایدی کتاب الوفاده تبع اوانیدیکه وقتا تبع مدینهٔ منوره یه
نزول ایلدی شامول تبعه نصایحی شامله کلماته اغاز ایدوب دیدی ایها الملك بو بلده نبی اسماعیل علیه السلامدن
نبی آخر الزمان پیغمبر عالی مقامه مهاجر اولور که مولدی مکه واسمی احمد ومهاجری مدینه در د بو نیجه
صفات باهره سندن بالتتابع تبعی خبردار ایلدی معینده اولان رهبان ذوی العرفان تمنی ادراك زمان پیغمبر
انس وجانله مدینه یی مأمن ومسکن اذعان ایدوب مکث وتوطن ایتدیلر که انصار اولوالابصار انلرك ثمرهٔ شجرهٔ
ذریتیدر (من صفته وخبره) بیان لماعرف به زید (وما اتی من ذلك) ضم همزه وکسر فا وتحتیه ایله
وجد معناسنه مبنی للمجهولدر (فی التوریة والانجیل مما جمعه العلماء وبینوه) یعنی نعت ووصف وخبر سید
البشردن علماء هذه الامه نك اخبار داله سی دخی کتابین جلیلینده بولنان اوصاف محمدیه که علما انی نقل وبیان
واظهار واعلان ایلدیلر اول حضرتك علامات نبوتندندر نتکیم توریهٔ موسی علیه السلامده ان الله تعالی
قال لابراهیم ان هاجر تلد وتکون من ولدها من یده فوق الجمیع وید الجمیع مبسوطة الیه بالخشوع وقال لموسی انی
مقیم لهم نبیا من بنی اخوتهم مثلك واجری قولی فی فیه والرجل الذی لا یقبل قول النبی الذی یتکلم باسمی فانا انتقم
منه وانجیل جلیلده قال عیسی انی اطلب من ربی فارقلیطا یکون معکم الی الابد الی غیر ذلك کما فی حدیث
الحلیة الشریفة وفی اسمائه الاسنی (ونقله عنهما ثقات ممن اسلم منهم) بعض نسخده اضافتله ثقات من اسلم وارد
اولمشدر دخی علماء یهود ونصاریدن موثوق به اولانلر که مشرف بالاسلام اولمشلردر توریة وانجیلدن خبر محمدی یی
نقل ایلدیلر (مثل ابن سلام) احبار یهوددن عبدالله بن سلام اسا تقدم الکلام علیه وعلی اسلامه (وابنی سعیه)
فتح همزه وسکون موحده وتحتیه ایله وبعض نسخده بغیر الف سهو اولمق ویا اقل الجمع اثنان اوزره محمولدر یا خود
مصنف انلری اوچ نفر ظنیله جمعی محتملدر وسعیه سین مفتوحه وعین مهمله ساکنه ومثناة تحتیه ایله دلائل بیهقی
وسیرهٔ ابن سید الناسده مشحون اولان جواهر اخبار دندرکه اهالی شامدن ابن هیبان نام عارف بنی قریظه ده
اسید وثعلبه ابنی سعیه اوزرلرینه پاینهادهٔ نزول اولوب انلر دخی قدومیله تشرف ایتمشلردی وقتا اول پیر مبجل
سر نهادهٔ بالین اجل اولاسی یقین اولدقده کلمات حکمت ایین وصیته دهن کشا اولوب دیدیکه ای معشر
یهود بنم بو دیاره قدومه باعث زمان قریبده بر پیغمبر عالیشانك ظهوری ایدیکه هذه البلاد اکادار الهجره اولمغله
بعثتنه چشمداشت توقع ایدم دیوب مرغ روحی جانب بقایه بال انکیز اولدی چون داور خطهٔ رسالت علیه
السلام والتحیت بعث اولنوب هجرتسرای مدینه یه نهضت وبنی قریظهٔ پرخیبت اوزره غزا ایلدی بنی سعیه انلره
یا معشر یهود والله انه هو الذی عهد الیکم فیه ابن الهیبان کلامیله سر اغاز پند ونصیحت اولدیلر اول کشدکان
بیابان خذلان ماهو به انکار یله هرزه کویان اولمش ایدیلر بنی سعیه هدایت نشان داخل مجلس سلطان عالمیان
اولوب شرفیاب ایمان اولدیلر (وابن یامین) سمی اخ یوسف علیه السلام بنی النضیردن بن عمیردرکه تبع ایله معیت ایدن
خیبرینك بریدر (ومخیریق) ضم میم وفتح خاء معجمه ویاء ساکنه وکسر راء مهمله و ینه یاء مثناة ساکنه ایله مصغردر
احبار یهوددن اولوب غزای احده بنی النضیری برای نصرت پیغمبری حث وترغیب ایدوب یوم سبته مصادف
اولمغین بهانه جو اولدقلرنده لاسبت لکم سرزنشیله کندوسی شمشیر غیرتی میانه بندوقومیله معاهده وربط پیوند
بند ایلدیکه محمده نصرت اوزریزه واجبدر اکر نشانهٔ غدر قریشه بو وجود نشانهٔ هلاك اولورسه جمیع مال ومنالم
محمد کدر کیف مایشاء متصرف اولسون دیوب جانب احده بال انکیز استعجال اولدی وصفدر آسمان مقر صلی الله
علیه وسلمه ملاقی اولوب روباه سیرتان مشرکینله دلیرانه جنك ایلدی تاکم زجاجهٔ حیاتی سنك دشمنله شکست
اولدی وقال صلی الله علیه وسلم مخیریق خیر یهود یهود اسم قبیله اولمغین بعد اسلامه یهوده اضافه بیوردقلری
باعث قال وقیل اولمز والامر فیه سهل (وکعب) بن مانع که کعب الاحبارله شهیر تابعی جلیلدر وصر ذکره صحیفهٔ

توریتده

توریتده توقیع اجلال قلنان صفات نبویه دن آثار بسیاری راوی اولدقلری صحایف سیردن کتاب الوفا وکتاب الشرف
وغیرهما مشحوندر حضرت فاروق اعظم نوربخش مشکوة توریة اولان ایات وصفاتدن استفسار بیوردقده
ان فیها انه سید الناس والصفوة من ولد آدم وخاتم النبیین یخرج من جبال فاران فیظهر التوحید والحق ثم ینتقل
الی طیبه فتکون حروبه وایامه بها ثم یقبض ویدفن بها عبرتماسن تقریر بیورمشلر (واشباههم ممن اسلم من علماء
الیهود) انلر امثالی احبار یهوددن عصر نبوتمآبه رسیده وشربت شیرینکوار اسلام وشهادتی چشیده اولان
مخیریق وکعبهٔ کوی حبیبه هنوز واصل اوله میوب بعد ذا داخل کعبهٔ امان وایمان اولان کعب کبی کسنه لردن
(وبحیرا) فتح باء موحده وکسر حاء وسکون تحتیه ورا ایله ممدود واومقصور ابرجیش نام وبحیرا لقب علماء یهوداوزره
معطوف لکن مرتاضان نصارادندر حضرت قافله سالار انبیا مشارق سنیندن اون ایکی سال ایکی ای درجه
سنده ضیا کوستر اولدقده عمی ابو طالب اول ماه عالم ارای رسالتی ردیف مطیهٔ سفر شام ایدوب دفعهٔ اولی ده خطهٔ
شامه شد راحلهٔ عزیمت ایتدکارنده اعمال بصرای شامدن بر محله رسیده اولوب بحیرای عارفه ملاقی اولدیلر بحیرا
مشاهده ایتدیکه بر پاره سحاب سایه دار مهتر قافله اولمش بیلدیکه بر صاحب سعادت هودج نشین پر اجلالدر پس
تدارك منزل مهمانی ایدوب کار بانیانی خانه سنه دعوت ایلدی ابو طالب رفقاسیله حاضر اولوب اول حضرتی
نکهبان منزلکاه قیلدی بحیرا مشاهده ایتدیکه اول ابر سیاه قرارکاه اولدن منفك اولمیوب شمع جمع مرادی مجلس
ارای انس اولمدی التماس ایلدیکه اول نجم سیارهٔ قریش دخی انجمن افروز مشتاقی اولمق نیازی مقرون اجابت
اولوب اول ماه جهان آرا داخل مجلس اولدقده بحیرا صفحهٔ رخسارنه محققانه نظر ایدوب اثار موهبهٔ رسالت
کذاری که کتب سماوی حاوی اولدیغی اوزره مشاهده ایلدی ونهایتده ابو طالبه جواهر پند پیرانه سن پیرایهٔ
سامعه ایدوب یا ابا طالب اکاه اوله که بو عقیق سهیل عزوتمکین خاتم الانبیا وخاتمة المرسلیندر یهود خطهٔ شام
معاداتی مسلکنه سالکاندر لازمهٔ احتیاط بودر که بو خورشید جهان ارایی عزیمت شامدن دوندروب ینه خاور زمین
شرقه کوندره سن دیدی ابو طالب دخی کوهر پند راهبی قرطهٔ بنا کوش قبول ایدوب ینه ام القری مکه یه امالهٔ
لجام نهضت قیلدی امدی اجتماع بعد البعثة مشروط قیلمدیغی حالده بحیرا اول حضرته اول ایمان کتورن ذات
اولمغین صحابه دن عد اولنمشدر (ونسطور الحبشة) قید حبشه نسطور شامدن احترازدر ونسطور فتح نون وسکون
سینله وبعض نسخده صاد مهمله ایله نصطور مقیددر وفی نسخة راء مهمله بدلی نونله مضبوط ودیکر رده بدون
الحبشه مذکوردر ونسطور حبشه غیر مرفوع اولق اتفاقکردهٔ شراحدر ونجاشی عندنده اولان احباردن اولق
محتملدر (وضغاطر) ضاد وغین معجمتین وطاء وراء مهملتین ایله کبار اساقفهٔ رومدن اولوب دحیة الکلبی رضی الله
عنه سفارتله عازم قیصر روم اولدقده شرف اسلامله مشرف اولمشیدی اظهار شعائر اسلام ایتدکلری سنه ست
من الهجرة خلالنده دست رومیاندن شربت شهادتی نوش ایلدی تابعی مخضرمی اولمغله امام ذهبی تجرید صحابه ده
ذکر ایلدی (وصاحب بصری) ضم موحده وسکون صاد مهمله ایله حبلی مقصوردر بین المدینة والشام
بر بلده ویا حوران دیدکاری محلدر روم اد کما فی البخاری عظیم بصری درکه حارث بن ابی شمر الغسانی نام ملکدر
ونامهٔ سلطان انبیا علیه السلام والتحایا دحیة الکلبی رسالتیله اکا ارسال قیلنمشیدی (واسقف الشام) ضم همزه
وسکون مهمله وضم قاف وتشدید فا ایله وزنی نظیری انجق اسرب بولنمشدر رئیس نصاری دیمکدر کذا فی الفائق
وفی نسخة اساقفة الشام ومراد صاحب ایلیا وهرقل وابن الناطور وغیرهم (والجارود) ابن العلا اسمی بشر وکنیتی
ابو العباسدر سید بنی عبد القیس ایدی اتباعیله پروانه مثال شمع بزم جهانفروز رسالته جمع اولوب والذی بعثك بالحق
نبیا لقد وجدت وصفك فی الانجیل وبشر بك ابن البتول فطول التحیة لك والشکر لمن اکرمك لا اثر بعد عین ولا شك
بعد غین مدیدك فانا اشهد ان لا اله الا الله وانك رسول الله تعبیرله اقتباس نور ایمان ایلدیلر بصره ویا دیار فارسده
اقامت ایلیوب فی سنة احدی وعشرین نهاونده مظلوما مقتل اولندی بو ابیات پر نکات انك زادهٔ طبع هنرور یسندندر
شهدت بان الله حق وسامحت ٭ بنات فؤادی بالشهادة والنهض ٭ فابلغ رسول الله عنی رسالة ٭ بانی
حنیف حیث کنت من الارض ٭ وسمی الجارود لانه غار علی بکر بن وائل فجردهم (وسلمان) الفارسی (وتمیم
الداری) بن اوس ابن خارجه کنیتی ابو رقیه در سیرت احمدیه وبعثة محمدیه یی کتب سالفه ده تیقن ایدوب طقوزنجی
سال هجریه ده داخل دار السعادهٔ اسلام اولوب وقعهٔ عثمانی یه دك طیبهٔ طیبه یی مأمن ومسکن وبعد ذا شامه
هجرت ایلدی ذکر تمیم اکثر نسخدن ساقطدر (والنجاشی) فتح وکسر نونله وتشدید وتخفیف یا ایله حبشه پادشاهیدر
اسمی اصحمه ویا مصغر اسلیم سنهٔ هجریه نك طقوزنجی سالنده فرسران فنا وعنانکش سرحد بقا اولدیلر حضرت امام

الانبيا عليه اسنى التحايا تحريره بند ملوث غائب اولمشلردر هجرت اولىده مهاجرين طرف نجاشى يه هجرت
ايتدكلرنده ديوانده حاضر اولان قسيسين ومخالفينه خطاب عتاب ايدوب بيورديكه بن كواه بى اشتباهمكه
اول سيد صادق الوعد الامين پيغمبر جهان آفريندراى كاش بو طمطراق سلطنته بدل بكا خدمت
مكان دركاهى تقليد اولنيدى صيت عالمكير دولتم صوات شكن قيصر روم اولوردى ديوب بعده رقت كريه
خيز ايلدى وبر مدت اهل حضارى كريان ومهاجرينه ايثار نقدينهٔ احسان وانعام ايلدى تقدم الكلام فيه
(ونصارى الحبشة) ملت مسيحا وقوم حبشه دن اوصاف نبى آخر الزمانى انجيل جليلده مشاهده وصحف
سماويه ده حقيقت رسالتنى معاينه ايدن نصارانك ظفرياب اولدقلرى نعوت محمديه ثبوت نبوتنه دلالت
ايدر (واساقفة نجران) فتح همزه وكسر قاف وتخفيفله بعض نسخده بدون هاء اساقف وارد اولدى جمع اسقف
ونجران فتح نون وسكون جيم وراء والف ونونله ديار يمنده اسم موضع نجران بن زيدان بن سبا اسميله تسميه قيلندى
مكه يه يدى مرحله قريبدر (وغيرهم ممن اسلم من علماء النصارى) ذكر اولنان كسنه لردن ما عدا ملت عيسى عليه
السلامدن شرفياب اسلام اولان رؤسادن نقل اولنان اخبار مصطفويه اول حضرتك صحت نبوت وعموم
رسالتنه علامتدر (وقد اعترف بذلك هرقل) كسر ها وفتح را وسكون قافله وفى نسخة بسكون الراء وفتح
القاف وديكرده فتح هاء وقافله ملك الروم كتب سماويه ده اوصاف رسول الله عارف اولمغين عموم رسالتنه
اعتراف ايلدى اما محبت ملك دنيا ايله الفته اولمغله قاضئ محكمهٔ آزال ديوان ازلده شقاوتنه حكم ايتمكين
نصرانيت اوزره سركوجهٔ حياتدن دفع نقات ايلدى لكن استبعادده ايمانه كلمه سى نقلى خدشهٔ اضطرابدن خالى
دكلدر زيرا قبل موته غزاء موته ده مسلمينله محاربه وخيل مسلمانانه رخنه ويرديكى مبرهندر (وصاحب رومه)
ضم را وسكون واو وميم مفتوحه وها ايله وبعض نسخده ياء مخففه ايله روميه وتشديد يا صحيحوندر زيرا نسبت عربيه ايله
دكلدر ورومه تعيين كردهٔ صاحب قاموس اوزره طبريه قربنده بر بلده در ورومية مدينهٔ رياسة الروم وصاحب
رومه ابن الناطور اولمق مرويدر (عالما النصارى ورئيساهم) مثنى عالم ورئيس علماء نصارى وكبار قوم مسيحا انلره
اعلام وصدق نبوتنه اعتراف ايلديلر (ومقوقس صاحب مصر) مقوقس ضم ميم وكسر قاف ثانيه ايله علم روميدر
مطول البنا معناسنه حضرت سلطان عالم صلى الله عليه وسلمه ماريهٔ قبطيه ايله بللور قدح اهدا ايدن ملك مصر
وصاحب اسكندريه جريج بن مينادر بونى دفتر اصحابه قيد ايدنلر غلطه حمل اولندى زيرا عمرو بن العاص مصرى
بونك دست قهرندن استخلاص ايلمشدر وصحابيدن عد اولنان آخر مقوقس اولمق محتملدر وقال الذهبى ولعله
الاول ملك القبط (والشيخ صاحبه) صاحب مقوقس اسمى معروف دكلدر (وابن صوريا) ضم صاد مهمله وكسر را
ومثناة تحتيه ايله عبد الله بن صوريا الاعور يهوديدر توراته ماهر ايدى امام نقاش شرفيافتهٔ ايمان اولديغن نقشبند
روايت اولور وبعضيلر بعد الاسلام ارتدادنى تحرير ايتديلر اما كتاب الاصابه ده معدود من الصحابه اولوب مراد
مصنف عدم اسلامنى افهام ايدر (وابن اخطب) حيى بن اخطب يهوديكه پدر ام المؤمنين صفيه رضى الله عنهادر
(واخوه) برادر حيى ابو ياسر بنى قريظه اسارا سيله كافرا ايكيسى دخى مقتوللردر ثبوت نبوت صاحب الرسالة
والبرهان حضرتنه عارفان ايكن ينه عدوى بدكمان ايديلر (وكعب بن اسد) صاحب حل وعقد بنى قريظه ايدى
ويقال اسمه كند بفتحتين هر چند قومنه در رنصايحى سلك بيانه چكوب فو الله كتابكزده نام وشانى وصف
اولنان نبى آخر الزمان محمددر اكا اتباع وامرنه انقياد ايده لم ديه كوردى اصغاى كلام خير انجام ايتميوب آخر
كارفرمان داور خطهٔ رسالت برله قتل اولندى وكعب دخى انلرله بيله رهنوردفنا اولمشدر (والزبير بن باطيا)
فتح زاى وكسر باء موحده ايله وباطيا موحده والف وكسر طا ايله وفى نسخة بدون اليا باطا مقيددر بو دخى يهود بنى
قريظه دن اولوب ثابت بن قيس رضى الله عنه تيغ بيدريغيله كشته اولمشدر (وغيرهم من علماء اليهود) مذكورين
وغيريلر ثبوت رسالتنى اعتراف ايلديلر (ممن حمله الحسد) زوال نعمت غير ارادة (والنفاسة) فتح نون ايله من نفست
عليه الشئ نفاسة ابن سلول اسا هذا الرسول بنى اسرائيلدن بعث اولنميوب عربدن شرفيافتهٔ ظهور اولمسنه حسد
ومنافسه يه حمل وبعث ايدنلر اعتراف ايتمشلردر لكن (على البقاء على الشقاء) دنياده كفر اوزره ثباته وعقباده عذابه
تعبه انلرى حسد ونفاسه الجا وحمل ايدنلردن وشقاضد سعادتدر و بقا و شقا بيننده جناس ظاهردر (والاخبار
فى هذا كثيرة لا تنحصر) بو بابده دلالت نبوت وعلامات رسالتده وارده اولان انباء واخبار لا يعد ولا يحصى اولديغى
باهردر (وقد قرع) فتح قاف وتخفيف وتشديد را ايله ضرب وصدم معناسنه تخفيفله چهره ده مبالغه ايچون

مستعار وبالتشديد توبيخى مراددر (اسماع اليهود والنصارى) تخصيص بالذكر قلندقلرى اهل كتابدن اولدقلرى
ايچون وتقديم يهود على النصارى عداوتده اشد اولديغنه بناءدر (بما ذكرانه فى كتبهم) متعلق بقرع وفاعله النبى
صلى الله عليه وسلم (من صفته وصفة اصحابه) صفهٔ محمديه واصحاب وامتندن اهل كتاب كتابلرنده ذكر اولنان ايات
بيناتله حضرت خواجهٔ عالم صلى الله عليه وسلم اسماع يهود ونصارايى تقريع ايلدى ذلك مثلهم فى التورية ومثلهم
فى الانجيل كريمه سى مضمونجه انجيل جليلده جد فى امرى واسمع واطع يا ابن الطاهرة البتول انى خلقتك من غير
فحل الى آخر ما تقدم وتوراتده قال موسى رب انى اجد فى التورية امة هم خير امة اخرجت للناس تامرون بالمعروف
وتنهون عن المنكر وتؤمنون بالله فاجعلهم امتى قال تلك امة محمد الخ وزبورده يا داود يأتى بعدك نبى يسمى احمد ومحمدا
صادقا سيدا امته مرحومة الخ كما فى شرح الشفا النور الدين على القارى ابن الظفر سير سيد البشرده استيفا مرام
بيورمشلردر (واحتج عليهم بما انطوت عليه من ذلك صحفهم) ضم صاد وحا ايله وقد تسكن الحاء جمع صحيفة وفعيله
فعل اوزره جمعى نادره اولمغين اكثر صحايف اوزره جمع ايتديلر يعنى كتابلرى حاوى مشتمله اولديغى اوزره حضرت
داناى عالم صلى الله عليه وسلم انلر اوزرينه بينه اقامت ايلدى (وذمهم بتحريف ذلك) دخى تغيير مبنى وتبديل معنى
ايتملريله انلرى ذم ولوم ايلدى كقوله تعالى يحرفون الكلم عن مواضعه الاية (وكتمانه) نعوت محمديه يى عدم تبيانله
(وليهم السنتهم تبيان امره) قال الراغب لوى لسانه بكذا كذبدن كنايه دردخى تبيان ذكر رسول الله ده انلرز باتلرين
فتل وكلام دروغه صرف ايلدكلرين ذم ايلدى (ودعوتهم المباهلة) نزع خافضيت اوزره منصوبدر (على الكاذب)
ومباهله ملاعنهٔ كامله در خلاصة الموجودات حضرتلرى انلرى معامله لرنده دروغ كويان اوزره لعنة الله على
الظالم والكاذب مناديكلكه تكليف ودعوت برله تقريع ايلدى نتكم نصاراى نجرانى بو وجهله دعوتده انلر ابا ايدوب
قبول جزيه ايلديلر حذرا من العقوبة (فامنهم الا من نفر عن معارضته) پس تقريع اولنان يهود ونصاريدن بر فرد
اولمدى الا معارضهٔ حضرتدن اعراض وهرب ايتديلر (وابداء) كسر همزتين ومدله اظهار ويا صيغهٔ ماضى ايله
فاعلى ضميردر ولفظنه نظرا افراد ايلدى (ما الزمهم) فاعل ضميرى رسول الله ه راجعدر (من كتبهم) مايى
بياندر (اظهاره) مفعول الذم دخى نصوص كتابلرنده كتم ايلدكلرى قصهٔ رجم امثالى احكامى اظهاريله يهود
ونصارايى الزامده (ولو وجدوا خلاف قوله) اكر انلر خلاف قول رسول اللهى كتابلرنده فهم ايده لردى (لكان اظهاره
اهون عليهم) اظهاره اسم كان واهون خبريدر يهود ونصارى اوزره انى اظهار وبيان اسان اولوردى (من بذل
النفوس والاموال) ذال معجمه ايله (وتخريب الديار ونبذ القتال) يهود خيبر وبنى النضيره واقع اولان قهرمان
جلالت پيغمبرى برله كندولرى كشته ومال ومنالرى قهرا اخذ واغتنامه پيوسته ودار وديارلرى صدمهٔ غزات ايله
بركشته اولمدن وطرح قتالدن انلره اهون واسهل ايدى (وقد قال لهم) جملهٔ حاليه در فبظلم من الذين هادوا حرمنا
عليهم طيبات احلت لهم كريمه سى وعلى الذين هادوا حرمنا كل ذى ظفر اية جليله سيله قرع اسماع بيوردقده انلر
لسنا اول من حرمت عليه فقد حرمه على ابراهيم حتى انتهى الامر الينا جواب نا صوابنه تصدى ايلدكلرى حينده
حال انكه تقريعا لهم انلره بيوردى (قل فاتوا بالتورية فاتلوها ان كنتم صادقين) جملهٔ مدعاى يهوددن برى
حضرت اسرائيل يعقوب وآلنه اكل لحوم ابل محرمه اولديغندن امتناع ايدرز ديمه لريدر پس بواية فرقانيه ايله
سرزنش وتقريع بيورروب اكر سز صادق ايسه كز اتيان تورية واحكامنى تلاوت ايدك ديوب يعقوب عليه السلامك
اكل لحوم ابلدن امتناعى كندويه حرام قيلنديغندن اولميوب بلكه وجودنده عارضهٔ عرق النسا اولديغيچوندر ديملريله
تبكيت ايلدكلرنده نبت شفه يه قادر اوله ميوب مبهوت ومتحير اولديلر (الى ما انذر به الكهان) حرف الى غاية
ما تقدمدر يعنى اخباردن ترادف ايدن احوال كهنه نك انذار ايلدكلرى شيلره منتهى اولدى يا خود الى بمعنى مع اى
مع ما اعلم بظهوره ووجود نوره وكهان جمع كاهن قبل الوقوع بر امرك ظهورنى اخبار واطلاعنى ادعا ايدن كسنه
وذلك الامرى شياطيندن تلقى ايدرلر (مثل شافع بن كليب) تصغيرله وشافع شين معجمه ومهمله ايله اسم كاهن عرب اما
غير معروف النسبدر (وشق) كسر اول وتشديد ثانيه ايله دست وپاويك چشم كانه شق انسان كهنهٔ عربدن ايدى
(وسطيح) فتح سين وكسر طاء مهمله ايله نقل ابن هشام اوزره نامى ربيع بن ربيعة بن مسعود بن مازن بن غسان در كاهن
بنى ذويب قال الجوهرى السطيح المستلقى على قفاه من الزمانة انتهى ظاهر حالى بو لفظله تلقيبى ايجاب ايدر زيرا حليه
شناسان ارباب تاريخ قولنجه شخص اعجوبه تمثال سطيح عديم الاطراف بر جسد ملقى اولوب چهره سى ميان سينه ده
ووجودنده عظامدن اثر نا ياب واساندن غيرى جزء متحرك اولميوب حركت لازم كاسه جمله جسدى بساط مفروش
كبى ديوشر يلوب برداية تحميل اولنوردى ودائما ارقه اوزره ياتوب حالهٔ رنجشده سورت سموم غضبدن منتفخ

اولوب قیام ایدردی وحوادث آتیه‌دن خبر ویرمده نادرهٔ دوران ایدی نقل ظاهر ابن عساکر اوزره سطیح سیل عرم
ایامنده تولد و آفتاب عالمتاب رسالت صلی الله علیه وسلمك طوغدیغی ایامده متواریٔ حفرهٔ اجل اولوب بشیوز ییل
معمر اولدیغی مصر حدر عبد المسیح رؤیای مؤبدانی تعبیر ایچون طرف کسری انوشروان‌دن عراق بقعهٔ شام سطیح
سفوره ارسال قلنشیدی زوال ملك ساسانیان وظهور نور نبوت نبی آخر الزمانی بیان ایتمشیدی (وسواد بن قارب)
الدوسی الصحابی له رئی من الجن یاتیه ویخبره بالمغیبات انلره بر پری قرین اولوب ماسیأتیدن خبردار اتمکله اسلام ایله
مشرف اولمشلرایدی (وخنافر) ضم خاء معجمه وکسر فا ایله حمیر ینده بر کاهن ایدی شمص نام بر پرینك مصحوبی
اولوب اندن ماسیأتی استخبار ایله رهیاب سلامت اولوب حضور معاذ رضی الله عنه‌ده رفع انکشت ایمان اولمغین
تابعی مخضرمی عدادندندر خبر قرین اولان جنیه ایله خنافر میانه سنده کذران ایدن بعض اشعار ومشاعره
امالی قالیدن نقلله شهاب الدین خفاجی شرح شفاده تفصیل بیورمشلردر (وافعی نجران) فتح همزه وسکون
فا وعین مهمله ایله مقصوردر ملوك نجراندن افعی بن مالك الجرهمیدر برهان حلبی ظادری ما اراد القاضی
احیة ام شخص اسمه افعی جوابیله اکتفا ایتمکین اکثر شراح لم نقف علیه ایله کف قیل وقال ایتمشلردر (وجذل
ابن جذل الکندی) کسر جیم وسکون ذال معجمه ایله کندی کسر کاف ایله اسم قبیله‌درکه جذل انلرك کاهنی ایدی
قال الحلبی لا اعرفه وتبعه غیره من الشراح (وابن خلصة الدوسی) فتح خاء معجمه ولام ایله ودوس فتح دال مهمله ایله
اسم قبیله در بو دخی کهنهٔ عربدن خلصه نام برزن کاهنه‌نك پسری ایدی وترجمه سی غیر مذکوردر کذا فی شرح
الشفا للشهاب (وسعدی) ضم سین وفتح دال ایله مقصوردر (بنت کریز) ضم کاف واخرنده زای معجمه ایله مصغردر
خالتهٔ عثمان بن عفان رضی الله عنه ایدی بعثهٔ نبی آخر الزمان ایله عثمانی خبردار ایتمشیدی وقتا ذی النورین نور
اسلام ایله پرزین اولدقده سعدی بو بیتله تهنیه ایلدی (بیت) هدی الله عثمانا بقولی الی الهدی* بهارشده والله یهدی
الی الحق (وفاطمة بنت النعمان) النجاریة نعمان ضم نون اولی ایله ولم یعرف اسم ترجمه (ومن لا یتعد کثرة) نور دیده
عالمیان حضرتلرینك ظهور وسطوع نوریله خبردار اولانلر بیشماردر (الی ما ظهر الی السنة الاصنام من نبوته
وحلول وقت رسالته) الی بمعنی مع ومن بیانیه حصول نبوتی بیان ودخول زمان رسالتنی اعلانله زبان تبان اوزره
دوران ایدن کلمات بدیعة البیانله بیله خبرویرنلر لا یحصی ولا یعددر تتکم صنم مازن طائی یامازن اقبل* تسمع
ما لا تجهل* هذا نبی مرسل* جاء بحق منزل* امن به کی تعدل* عن حر نار تشعل* امثالی کلمات کرارا کوشزد مازن
اولدقده کسر صنم ایلیوب طرف باهر الشرف نبوی‌یه شدر حل ایدوب مشرف بالاسلام اولدی ودخی اصنامه
لسان اسنادی استعارهٔ تمثیلیه‌در (وسمع) صیغهٔ مجهولله ما ظهر اوزره معطوفدر (من هواتف الجن) جمع
هاتف صایح معناسنه ومطلقا صوت عالی وشخصی کورلیوب ایشیدلن صدایه تخصیص قیلنور ذباب بن
الحارثك کوشزدی اولان صدا که* یاذباب یاذباب* اسمع العجب العجاب* بعث محمد بالکتاب* یدعو بمکة فلا یجاب*
وقرع سامعهٔ ابن قرة الغطفانی ایدن ندا* جاء الحق فسطع* ودمر باطل فانقمع* امثالی کویا کون ومکان السنهٔ
ناطقه اولوب خلاصهٔ کارکاه افرینش صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك بعثتی وعلو منزلتی خبرین ویررلردی لسان
صوفیه‌ده واردات الهیه‌یه هاتف تسمیه اولنور (ومن ذبایح النصب) جمع ذبیحة ونصب جمع نصب منصوب
للعبادة معناسنه برکسنه حجاره‌دن اتخاذ وپرستش ایلدیکی صنمه برکوساله قربان ایلك مراد ایلدی حضرت
عمر بن الخطاب رضی الله عنهك کوشزدی اولدیکه یا آل ذبیح امر نجیح رجل فصیح یقول لا اله الا الله کلماتنی
عل تکرار ایدر (واجواف الصور) جثهٔ مصوره وتماثیل جوفندن اشیدیلن شیٔ اسا (وما وجد من اسم
النبی صلی الله علیه وسلم والشهادة له بالرسالة مکتوبا فی الحجارة) مفعول ثانی وجد ویا ضمیردن حالدر (والقبور
بالخط القدیم) خط عبرانیه بعض احجار اوزره محمد مصلح امین نوشته بولندیغی (ما اکثره مشهور) ما بمعنی الذی وما
اولیدن بدلدر ومبتداء خبری مقدر ثابت کما فی کتاب السیر وغیرها مسطوردر ثابتدر (والاسلام من اسلم بسبب
ذلك معلوم مذکور) کتابت قدیمه سببیله مشرف بالاسلام اولنلرك اسلامی معلوم وکتب سیرده نقل ثقاتله مقید
ومذکوردر

فصل

(ومن ذلك) نبوت ورسالتنه دلالت ایدن علاماتندندر (ما ظهر من الایات عند مولده) مصدر میمی زمان
ولادتنده ظهور ایدن خوارق عادات (ما حکته امه) والدهٔ سلطان عالم امنة بنت وهب نقل وروایت ایلدیکی
حالات عجیبه (ومن حضره من العجایب) دخی مولدشریفنه حاضر اولنلرك غرایب حکایات لطیفه‌لری بوفصلی

سائر فصول اوزره تقدیم مناسب مقام وبحسب الشرف معجزاتی مندرج اولمغین تقدمی اولی ایدی لکن دار آخرته
بالسعاده نقل بیورملرین محتوی اولمغله تأخیری ایجاب ایلدی ابونعیم روایتیله عبد الله بن عباس رضی الله
عنهمادن مرویدرکه والدهٔ افتاب اسمان رسالت صلی الله علیه وسلمدن منقولدر مدت حمل شش ماهه واصل اولدقده
حمامهٔ برج دماغم هوا کیراوج خواب ایکن نا کهان بر پیر خوش اقا نمایان اولدی (ع) نظر در زمین وزبان در سخن*
بکا توجیه خطاب تبشیر اولوب ای نکهدار ناموس عصمت مژده که حامل پیغمبر آخر الزمانسن آسودهٔ قماط
ولادت اولدقده نام شریفن محمد دیه سن دیو حرز الامانی که اعیذه بالصمد الواحد من شر کل حاسد در اول مولود
بهبود عاقبت محمودهٔ تمیمهٔ کریبان تعویذ ایلیه سن دیدی ابن الجوزی جوزی بالخبر الوفی تلقیح الفکرده بیورر کافهٔ
اساطین اصحاب سیر بو معناده همزبانلردرکه حضرت سید البشر عام الفیل شهورندن ماه ربیع الاولك اون ایکنجی
دوشنبه کونی بدر عالمتاب کبی طلوع ایلدی انتهی امدی بو وهبهٔ کبری واقعهٔ عظمای فیلدن قاچکون صکره رتبهٔ
وقوعه پیوسته اولدیغنده اختلاف اولندی اصح اقوال اوزره میلاد شفیع روز معاد قدوم فیل مجوددین ایکی ای
الی کون صکره اوله وینه ماه مزبورك قچنجی کوننده اول ماه عالم جهان افروز اولدیغنه میانهٔ علماده اختلاف اولمشدر
کتاب معتبر حبیب السیرده ماه جهان ارا ربیع الاولك اون یدنجی کونی علی السحر افتاب عالم افروزله بیله دوغمش
اوله اما کافهٔ ثقات اول واسطة العقد کائنات شهر مزبورك اون ایکنجی کونی زه کریبان صبح صادق اولوب هنوز
پیراهن سحردن ضیابخش عالم اولمدن عز ونازله پیرایهٔ کهوارهٔ وجود اولمشدر وروات دیکران ایکنجی ویا سکزنجی
ویا اونجی کونی ولادتی تحریره بنان بیان ایلدیلر (وکونه) رفعله ای وجوده (رافعا رأسه عند ما وضعته شاخصا
ببصره الی السماء) قال الراغب شخص من بلده ذهب وشخص سهمه وبصره دخی سلطان الانبیا اریکهٔ عز تسرای
خاص الخاص خفادن جلوه کر منصهٔ ظهور اولدیغی وقت چشم حقایق بینی طرف سمایه آچوب قبار اولدیغی حالده
مبارك سر سعادتمندین قالدرر اولملری بو معنی اول حضرتك عالم ملا اعلایه تعلق واقبل امرده توجهنه اشارتدر
نتکیم مدیحه کوی جناب نبوت کستری اعنی امام بوصیری قصیدهٔ همزیه سنده بیورر* رافعا رأسه وفی ذلك الرفع
الی کل سودد ایماء* رامقا طرفه السماء ومرمی) من شانه العلو العلاء* تعبیری کویا ماسبق تفسیر اولور کما رواه البیهقی
عن الزهری مرسلا (وما رأته) دخی والدهٔ حضرت خلاصهٔ موجودات مشاهده ایتمسی (من النور الذی خرج
معه عند ولادته) یعنی نور دیدهٔ جان جلوه کر سرادقات جهان اولدیغی وقت وجود آمنه‌دن انکله بیله بر نور ساطع
الظهورك نمایان اولمسندن واول نورله بو طارم مینانمای زبرجد فام اول وجهله منور اولوب صفاسندن قصور
بصرای شام منظوری اولدقلری حدیث نور روایتکردهٔ جماعت محدثیندر ولله در حسان* نور اضاء علی البریة
کلها* من یهد للنور المبارك یهتدی* وینه نکهبان دفینهٔ سعادت آمینه حضرتی نقل ایدرکه اول شب عنبرین
نقابده طاق منظرهٔ چشممدن سراپردهٔ حجاب مرتفع اولوب کوردمکه روی زمینده اوچ دانه رایت سدره
فرسا نمایان اولدی بری قلهٔ کهسار غارده بری برج باروی باختره بریسی دخی بام معظم کعبه‌یه نصب ایتدکلری
حینده افتاب جهانفروز نبوت علیه اسنی التحیه کون کبی طوغدی وحلیهٔ جماله حزین اوچ نفر جوان نمایان
اولوب برینك دستنده برابریق نقره کوب وبرینك النده زمردین بر طشت واوچنجیسی یدمؤیدنده بردیباج سپید ایله
مشهود باصرهٔ یقینم اولدی دیو بیورمشلر بو خبر دلارا شهاب خفاجی شرح شفاده ابن عباس رضی الله عنه
طریقندن ابونعیم روایتیله نقل ایتدیکی قصه‌یه قریبدر ولقد احسن من قال* لما استهل المصطفی طالعا* اضاء
الفضا من نوره الساطع* ونادت الاکوان من فرحة* یا مرحبا بالقمر الطالع* عادت سربازان عشق محمدی صلی
الله علیه وسلم حین ولادت سید ولد آدمده تعظیما علو شانه قیام ایتمکدر نتکیم ابوزکریا الصرصری قصیدهٔ
بائیه سنده* وان ینهض الاشراف عن سماعه* قیاما صفوفا او جثیا علی الرکب* قولیله یاك نهادان امته تعلیم
آیین ایدوب بیورمشلردر (وما رأته اذ ذاك) بنه وقت ولادت صاحب سعادتده (ام عثمان بن ابی العاص) فاطمة
بنت عبد اللهك کوردیکی خوارق وعثمان اکابر اصحابدن صاحب الفتوحات الجلیله قاضیٔ بصره‌در (من تدلی
النجوم) فی الاصل دنودلودن مستعار بعد ذا حقیقت عرفیه ایله قرب معناسنه مستعملدر کما قاله الراغب (وظهور
النور) ذکری مرور ایدن نور ویاقریت کواکبدن اقتضا ایدن نور اوله (حتی ما تنظر الا النور) تاء مضارعه ایله
ام عثمان وبالنون حاضرین وموجودینه تاکم بزکورمدك الانور علی نور وتدلی نجوم ظاهری اوزره محمولدر
کما فی الهمزیة* وتدلی بزهر النجوم الیه* فاضاءت بضوئها الارجاء* وبعضیلر تدلیدن مراد سقوطیدر دیدیلر
لا ینبغی ان یقال بمثله محصل معنی مخلص خاص عثمان بن ابی العاص مادری فاطمهٔ ثقیفیه‌دن روایتدرکه فاطمه

نقل ایدر بن اول شب فائض النور ولادتده امنهٔ کنج طهارت یعنی امینه حضورنده ایدم اثار وضع حمل صفحات
حالنده نمایان اولدقده روی عالم حلیهٔ زیبای لطافت برله خاطر فروز ثقلین اولوب مشاعل نوربخش ثوابت وسیارات
صحن زمینه بروجهله یقین کورندیکه ساحهٔ زمینده فروزان مشاعل شادمانی صاندم چون اول شبچراغ
جهانفروز نبوت مشیمه کاه ملکوتدن شهرستان ظهوره نورپاش اجلال اولدی طرف فائض الشرف امینه دن
برنورجدا اولدیکه میانهٔ ارض وسماده نوردن غیری برنسنه محسوس دکل ایدی دیو بیوردیلر (وقول الشفا ام
عبدالرحمن بن عوف) کسر شین معجمه ایله ممدودا ومقصورا شفا فی الاصل مصدر بعدذا عرب مؤنثه علم قیلدیلر
اماشین معجمه نك فتحی وفاء مشدده ومدی تصریح کردهٔ دلجی ونقل خفاجیدر شفا بنت عوف بن عبدالزهریه
(الماسقط علی یدی) بالتثنیة وفی نسخة بالافراد اولمق ارادهٔ جنس اوزره‌در (واستهل) تشدید لام ایله اقسر مغله رفع
صوت ایلیوب الحمدلله دیدی (سمعت قائلا یقول رحمك الله) قابلهٔ حضرت شفا خاتون نقل ایدر وقتا اول نوبارهٔ
باغ رسالت واصطفا وثمرهٔ شجرهٔ نبوت واجتبا نم المخانهٔ غیبدن بنم دودستم اوزره لطافتله سقوط ایلدی دخی عطاس
وحمد صدور ایلدکده ایشتدمکه برفرشته رحمك الله قوایله اکه تشمیت وتکریم ایلدی نعتخوان جناب نبوت ووصاف
اوصاف حضرت نخیقی استاد تخمیس قصیدهٔ برده ده بیورر * نثار ایدوب کهرکان حکمتن تحفن * کشاده
ایلسه کاهی دهان پرشرفن * غریق کوهر اعجاز ایدردی هرطرفن * کانما اللؤلؤ المکنون فی صدف * من معدنی
منطق منه ومبتسم (واضاء لی مابین المشرق والمغرب حتی رأیت قصور الروم) قصور بصری روایتیله قصور روم
روایتنده منافات بوقدر زیرا ایام ولادت سعادتده بصری دخی دست تسلط رومده ایدی دخی بوچادرنیلکون زرین
اوماج بروجهله نورپاش ابتهاج اولدیکه اقطار عالمك حجازه دکل اقاصیٔ بلاد ملك رومدن بعض قصوردیدهٔ دور
بینمه نمایان اولدی بوخبری ابونعیم دلائلنده مبشر بی حزن وخوف عبدالرحمن بن عوف طریقندن اولدخی
مادرندن روایت بیورمشلر (وماتعرفت به حلیمه) بنت ابی ذویب السعدیه (وزوجها) حارث بن عبدالعزی (ظئره)
کسراول وسکون همزه ایله ظئر که مرضعه‌در وکاهی رضاعا بدره اطلاق اولنور عطف بیان وباکلاهمادن
بدلدر ویقال للتغلیب دخی مادر رضاعیلری حلیمه وزوجی حارث تعریف وتوصیف ایتدکاری امورخارقه
(من برکته ودرور لبنها له) مبارکی طلعت حضرت وبسیاری ورود شیر پستاندر (ولبن شارفها) دخی درور در
ناقهٔ مسنه سندن (وخصب غنمها) کسر خاء معجمه ایله محل مخصب کثیرالعشبده رعایت غنمدن یاخود سمن کثرة
لبندن مجاز اوله ابن عبدالبر حلیمه نك اسلامله سعادتیاب اولدقلرین تحقیق بیوروب دمیاطی خلاف ذلك روایت
ایدر اکثر حماة حومهٔ روایت نقلی اوزره ارایش مهدبشریة اولان نورس نهال غنچه دهانی اول ارضاع ایدن
ثویبه کنیزك ابولهب ایدی زیرا حمزه بن عبدالمطلب وابوسلمه بن اسد المخزومی وعبدالله بن جحش الاسدی حضرت
مقدس نبوی یه سلسله جنبان اخوة رضاعی اولدقلری سیر شیر ثویبه اولمغله درا کابر فن سیر نقلی اوزره اول شیر
خوار پستان ابیت عندربی برهفته بستهٔ شکر ریز بن پستان مادردن بسته ومص شیرا تمشلر اول هفته ده ثویبه
مرضعهٔ جناب رسالتپناهی اولان کرایم نسوانه ملحق اولمشدر اوج درت ایدنصکره اول موهبهٔ عظما حلیمه یه
نصیب اولدی حلیمه اول کوهرکان سعادت حلی ام القریدن الوب قبیلهٔ بنی بکر بن سعده کتوروب ارضاعی مهمنه
اقامت ایلدی یومافیوما امارات سیادت مشاهده اولنوب اثار یمن مقدم سعادت ملتزمندن کلبهٔ حلیمه ده خیر
وبرکت نمایان اولدی پس عمر عزیز سید الثقلین صلی الله علیه وسلمدن ایکی سنه کذران ایتدکده حلیمه اول آب
حیات عالمیانی کعبة اللاهده حضور امینه یه کتورمشلردر (وسرعة شبابه وحسن نشئاته) دخی سرعة نمو خلق
وقامتی وخوبیء نشأتندن وتکامل هیئتندن انلرك تعریف ایلدکلری عجایبات وعلامات نبوتندندر (وماجری
من العجایب لیلة مولده) من بیانیه‌در ولادت سلطان کونین روایت امام مسلم اوزره بعد الفجر وقبل طلوع الشمس
اولمق پیوستهٔ درجهٔ صحتدر بومقامده لیلله ایراد حصهٔ فجرلیله قربیت ایله کیجه دن معدود ونهاری طلوع شمسدن
فرض ایدنلره کوره قبیل طلوع کیجه دن محسوب اولدیغنه بناءدر (من ارتجاج) من عجایبی بیان ایچوندر ارتجاج
تحرك واضطرابدر (ایوان کسری) کدیوان کسرله صفه وبنای عالیدر اصلی تشدیدله اوان واواولی یایه ابدال
اولندی یاخود ایوان فصل امور ایچون معد جلوس اولان بیت ملك عظیم اوله وکسری فتح وکسر کافله معرب
خسرو ملوك فرسه لقبدر کسری وقت انوشروان بن قباد ایدی ونامهٔ همایون کوندریلن کسری پرویز بن
هرمز بن انوشروان‌در (وسقوط شرفاته) شین معجمه وراء مضمومتین ایله جمع شرفة بضم فسکون جمع قلتدر کثرت
موضعنه وضع اولندی زیرا اون درت کنکره ایدی وکثرتدن قلته عدوله حکمت انلری تحقیرا اولمق منفهمدر
وشرفه

وشرفه اعلاء حائط اوزره بربرندن منفصلا بنا اولان شیدر وقصرت باعالیه والحاصل شب ولادت سیدکائناتده
غلغله انداز اولان عجایب واقعاتدن بری طاق کسری یه تزلزل برله کسر عظیم اصابت ایدوب اون درت کنکرهٔ فلك
فرساسی ساقط اولدیغیدر بعدذا سطیح کاهندن استنطاق ایلدکلرنده ساقط اولان شرفات کنکرهٔ ایوانکه شجرهٔ
دولت کسرایه ارهٔ کسر ایدی دخمهٔ ساساندن اون درت کمسنه رجال ونسا فرمانده تختکاه عجم اولوب اندنصکره
خاتم سلطنت غیری اله دوشسه کرکدر دیمشیدی فی الواقع معین الدین مسکین ایرادی اوزره سلاطین چارده کانه دن
اون دانه کمسنه درت ییلده پایمال شترکردنکش فنا اولوب ایام سلطنتلری برهمزدهٔ هرج ومرج اوله رق یزدجر بن
شهریاردن ملك وتخت ال ساسان خلافت ذی النورینده اسلامیانه نقل ایلدی حاصل هجرتك اوتوز برنده دخمهٔ
ساسانیانه منتهی برمتنفس قالمامشدر * لنخیقی * ظهور ایدوب اوشه تختکاه علدن * بشارت ایله پر اولدی جمیع شهر
ومدن * فتاده ایلدی اصنام اهل شرکی بتون * وبات ایوان کسری وهو منصدع * کشمل اصحاب کسری غیر ملتئم
(وغیض بحیرة طبریه) فتح غین معجمه وسکون یا ایله مصدر غاض اذاقل اوذهب وبحیره تصغیر بحره برکهٔ ثبیره
معناسنه وطبریه فتحتینله بلاد شامده اردن ناحیه سنده بربلده درکه قدس شریفله طبریه مابینی ایکی مرحله در وبعض
نسخهٔ صحیحه ده طبریه بدلی ساوه ذکر اولندی بلاد فارسدن برقریه‌در کما قاله البرهان الحلبی وفی البردة * وساء ساوة
ان غاضت بحیرتها * ورد واردها بالغیظ حین ظم * پس عجایبات میلاددن بری دخی دریاچهٔ طبریه نك جفاف
وسراب صحرای عدم اولدیغیدر * ثابت * صفای مشرب کوردکده اول سرچشمهٔ نورك * حجابندن زمینه چکدی
اولدی ساوه ناپیدا (وخمود نار فارس) اطفا معناسنه وفارس علل عجم وعلم ایله ممنوع من الصرفدر (وکان لها الف
عام لم تخمد) ضم تاء وفتح میله نصر وعلم بابلرندن شدت اشتعال وکثرت امدادله دائما مشتعل اولوب منخمد اولمیان
اصطخراباده بیك سنه دنبرو صنادید مجوس فروزان ایتدیکی نار آتشکدهٔ فارسکه کسری واتباعی اکا پرستش
قیلوب عنبرافشان اولورلردی ناکاه سوینديکیدر واول اتشکدهٔ مؤججه انلره برفتنهٔ عظیمه ایدی * نخیفا * ایدنجه
کوش اوماهك قدوم پرشرفن * نهفته ایلدی نار مجوس تاب وتفن * النار
خامدة الانفاس من اسف * علیه والنهر ساهی العین من سدم * ثابت * اومهر مشرق اوج نبوت طوغدیغی ساعت *
مجوسك نار جهلن اب تیغی ایلدی اطفا * سویندردی اوجاغن زمرهٔ اتش پرستانك * اولوب کل اکثری دوشدی
رواق غرفهٔ کسری (وانه) دخی اول دریتیم صدف کونین صلی الله علیه وسلم (کان اذا اکل مع عمه ابی طالب وآله)
دخی اهل بیتیله (وهو صغیر) جملهٔ حالیهٔ معترضه‌در (شبعوا) کسر موحده ایله (ورووا) ضم واوله یعنی بعد موت
عبدالمطلب حضرت سید ولد آدم حضانهٔ ابی طالبده ایکن معیت حضرت ایله اکل طعام ایلدکلرنده انلر شبع
تام‌له سیر دخی اطفال اهل بیت شیرله ریان اولورلردی (واذاغاب) عنهم (فاکلوا فی غیبته لم یشبعوا) اول دریتیم
سلك ابی طالب واهل بیتده نایاب اولدیغی حالده تنها نجه انلر اکل طعام ایلدکلرنده شبع حاصل اولمیوب انلر جیاعا
بیتوتت ایدرلردی (وکان سائر ولد ابی طالب) سائر باقی ویا جمیع معناسنه‌در واولاد ابی طالب عقیل وجعفر
وطالب وعلی وام هانی وام طالب وجمامه غیر از طالب جمله سی شرفیافتهٔ اسلام اولدیلر (یصبحون شعثا) بضم
اوله جمع اشعث بقیهٔ اولاد ابی طالب پریشان موی ترش روی داخل صباح اولورلردی (ویصبح صلی الله علیه وسلم
صقیلا) مرآة صقیلدن مستعاردر (دهینا) مدهون الشعر بریق الوجه (کحیلا) مکحول العین یصبح افعال
ناقصه دن اولدیغی حالده خبر یتله منصوبلردر والاحالدر یعنی خورشید عالمتاب رسالت صافی اللون ووجه براقی
کانه غالیه سای ومکحل اولدیغی حالده صباحلر ایدی رواه ابن سعد عن ابن عباس رضی الله عنهما (وقالت ام ایمن)
برکة بنت محصن حبشیه (حاضنته) اسم فاعل مفرد مؤنث بحسب الارث رسول اکرم صلی الله علیه وسلمه انتقال
ایدوب تعهد خدمت حضانه ایتمشیدی وبعضیلر اول دایهٔ دوات مایه حضرت سید کثیر العنایه نك ارضاعی مهمنه
برنیجه ایام اقامت ایتمشیدی دیدیلر بعدذا زید بن حارثه تزوج ایتمشلریدی زمان وفاتی اختلافیدر (مارأیته صلی
الله علیه وسلم یشکو جوعا ولاعطشا صغیرا ولا کبیرا) دایهٔ مهربان بیورر که بن اول کل نورسیدهٔ باغ رسالتی حال
طفولیت وشبابنده هرچند الم جوع وعطشله متشکی اولدیغن کورمدم زیرا اول مهمان ضیافتخانهٔ ابیت عندربی
یطعمنی ویسقینی حضرتلری جانب جناب پروردکاریدن مکرم ووجدك یتیما فاوی کریمه سی مصدوقنجه
منزل عزت وعصمتده اوایبورلشیدی (ومن ذلك) دخی وقت میلاد حضرتده مشاهده اولنان دلائل رسالتندندر
(حراسة السماء بالشهب) جمع شهاب شعلهٔ نار مرئیهٔ نجوم سما حراست کسر حا ایله حفظ معناسنه (وقطع
رصد الشیاطین) رصد مصدر وراصد معناسنه دخی کلور یعنی مردهٔ جنك کلام فرشتکانی استراق وکهانه

تاقی ایچون آسمانه ترصد وهجوملرینی رجوم نجوم ایله قطع واسمانی حراست وحفظدر (ومنعهم) دخی حق سبحانه وتعالی نك شیاطینی منع بیورمسیدر (من استراق السمع) میلاد عیسی علیه السلامه دك ابلیس احتراق سموات واستراق سمع ایدردی ولادت روح اللهده ثلث سمواتدن محجوب اولنوب وقتا قدوم شرفلزوم رحمة للعالمین برله ایمان وزمین تشرف ایلدی جمیعندن بالکلیه ممنوع ومحجوب قیلندی واستراق اخرك سماعینی مراد ایتمین کمسنه نك کلامنی ایشتمك ایچون اختفا ایلمك سخن چین کبی پس وحی الهی کلام اخره ملتبس اولمق ایچون مردهٔ جن اطلاع مغیباتدن منع اولنوب جمیع اقطار ارض ونواحیدن کهانت باطل اولدی * تحیتی * کلنجه ملك وجوده اوشاه تخت لدن * پیام فتنه دن اولدی رهاقری ومدن * که رجم نجم شیاطین اولوب نشانه بتون * حتی غدا من طریق الوحی منهزم * من الشیاطین یقفوا اثر منهزم (ومانشأ علیه) همزه ایله دخی علامات نبوتندندر (من بغض الاصنام) بتلره بغض وقرب ولمسندن کراهت ایتمك اوزره مربی ومجبول اولملری (والعفة عن امور الجاهلیة) دخی ارباب جاهلیتك مرتکب اولدقلری اموردن نفرت برله عفت شول حالت محموده وممدوحه درکه نفسی غلبهٔ شهوتدن منع ایدر (وماخصه الله به من ذلك) دخی پروردکار عالم عز وعلا حضرتلرینك اعمال زکیه ورضیه واخلاق سنیه ومرضیه دن نفس قدسیه برله حبیبنه تخصیص وتکریمی دلائل رسالتندندر (وحماه حتی فی ستره) سین مهمله وسکون مثناتله مصدردر دخی قبل البعثه خدای بیهمتا حبیبنی صفات ردیه وسمات دنیه دن حفظ ایلدی حتی تعری وکشف عورت ایتمدن تستر برله (فی الخبر المشهور) جابر رضی الله عنه طریقندن تخریج کردهٔ شیخین اولان حدیثده (عند بناء الکعبة اذا خذازاره لیجعله علی عاتقه لیحمل علیه الحجارة) یعنی اول بانیٔ مبانیٔ شریعت علیه ازکی التحیه حضرتلری سلم رفیع القدر عمر عزیزدن اوتوز بشنجی پایه یه وضع قدم بیوردقده قبائل قریش کعبهٔ محترمه اساسن تجدیده تشمیردامن اهتمام ایتمشلر یدی اول حضرت دخی امر عباسله نقل لوازمات اساسه انلرایله معیت بیوردیغی حینده ازار ایلدیکی ملحفهٔ کرامیلرین طوتوب بعض لازمه اساسدن کتف شریفلری اوزره تحمیل ایچون ملحفه بردوش اولدیلر (وتعری) لنزع الازار اسفل جسم نازنینی مکشوف اولدی (فسقط الی الارض) تن تابناکلرین ستروصیانت ایچون مغشیا علیه زمینه ساقط اولدی (حتی ردازاره علیه) تا کم ردای مبارکن بردوش وتستر ایدنجه قیامه رخصت ویرمدی (فقال له مابالك) عمیلری عباس خطاب ایدوب نه حالدر بادی سقوط اولان دیدی وفی نسخة مالك ای ما حالك (قال انی نهیت) بناء مجهولله (عن التعری) ای عم بن کشف عورت ایتمدن نهی اولندم دیو بیوردیلر واهل جاهلیت احیانا عراة البدن طواف کعبه ایدرلردی حضرت ادب آموز مکتبخانهٔ حکمت براحد عندنده تعری بیورمدی تکریمله حمایت بیوردیغی علامات کرامات ونبوتندندر (ومن ذلك اظلال الله له بالغمام فی سفره) نبوتنه دلالت ایدن خوارقدن بری دخی روایتکردهٔ ترمذی وبیهقیدرکه خدای بیچون جل جلاله حبیبنی برابر پاره ابر ایله خاصهٔ اثناء سفرنده سایه لندردی نتکم خطهٔ شامه ابوطالب ایله شد رحل عزیمت ایلدکده دیر بصری یه نزول بیوروب بحیرای عارف بالای صومعه دن کوردیکه برابر پاره اونخل سایه پروره حائل تابش خورشید اولوب حرکت وارامنده مرافقت ایتدیکیدر * ثابت * نوله برپاره ابری فوقی اوزره سایبان ایتسه * کنشدن صاقنور کندی حبیبن حضرت مولا (وفی روایة ان خدیجة ونساءها رأینه لما قدم) لما تشدید میمله یعنی اول قائد راحلهٔ انبیا مرهٔ ثانیه ده خطهٔ شامه سوق مطیهٔ عزیمت وبنه سعادتله بیت مکرمه یه عودت ایلدیکی حینده خدیجة الکبری وشمع بزمنه جمع اولان زنان اول حضرتی کوردیلر (وملکان یظلانه) بالاده سرد ولتمندی اوزره ایکی فرشته شهپرلرین اکا سایبان ایتمشلر (فذکرت ذلك لمیسرة) بند کان خدیجة الکبری دن اولوب اول حضرته خدمت وموانست ایچون تعیین اولنمشدی وسلك اصحابه عدم انسلاکی قبل البعثه وفات ایلدیکیچوندر پس ام المؤمنین مشاهده ایلدیکی حالات عجیبه یی میسره یه ذکر ایلدی (فاخبرها انه رأی ذلك منذ خرج معه فی سفره) ام القریدن سلطان ملك دین ایله چقدیغی وقتدن برومدت سفرنده اول ذات فایض البرکات اوزره فرشتکانك سایه دار اولدقلرین ونیجه خوارق عاداتی رأی العین معاینه ومشاهده ایتدیکن اولالای راستکو جناب ام المؤمنینه اخبار ایلدی بو خبر نفس نفیسه بنت منبه طریقندن روایتکردهٔ ام سعد وواقدی علیهما الرحمه در (وقد روی) بناء مجهولله واقدی وابن سعد وابن عساکر ابن عباس رضی الله عنهمادن تخریج ایلدکلری خبرده روایت اولندی (ان حلیمة رأت غمامة تظله وهو عندها) اول غنچهٔ کلزار نبوت حلیمه عندنده آسودهٔ آغوش عزوناز ایکن برپاره ابرانی حر شمسدن حفظ وتظلیل ایدر کوردی (وروی ذلك عن اخته من الرضاعة) ضمیره که خواهر رضاعی سید ولد آدم صلی

الله علیه وسلمدر اول حضرتله بیرون سعادتخانه ایکن دایهٔ مهربان سعدی نسب انی حر الشمس یعکث ندای شفقت آمیزایله اب جنبان دعوت اولدقده ضمیره یااماه برادرم حر شمسی نیجه حس ایدرکه هر بار برابر پاره اکا سایه بار در وسیر ووقوفنده اکا معیت ایدر دیو مراظلال اندن دخی مرویدر معلوم اوله که قصهٔ تظلیل بالغمام دائمی اولمقده خبر نقل اولنمامغین بعضیلر اول حضرتك کمال اعتدال مزاجندن حرو قوی حس ایتمکین کانه مظال بالغمام ایدی دیدیلر واکثر علما امر مزبور محسوس وحقیقیدن خصایص حضرتدن معدوده بر خارقهٔ مشهوره در دیدیلر وهذا هو الحق (ومن ذلك انه علیه الصلوة والسلام نزل فی بعض اسفاره قبل مبعثه) مصدر میمی بعثت معنانه (تحت شجرة یابسة فاعشوشب) بنای افعوعل مبالغه ایچوندر والعشب الکلاء مادام رطبا (ما حولها وایتعت هی) ابراز ضمیر ماحولها یه عودی توهمن دفع ایچوندر ومعناهای اینعت ثمر وزهر وورقن خضرتی ظاهر اولمقدر قال تعالی کلوا من ثمره اذا اثمر وینعه (فاشرقت وتدلت علیه اغصانها) جمع غصن (بمحضر من رءآه) یعنی اول حضرتك نبوت ورسالتنه دلالت ایدن عجایب واقعاتندرکه قبل البعثه بعض سفرلری اثناسنده بر درخت بی برك وبار تحتنده شرفبخش نزول بیوردی فیض روحبخش قدم سلطان عالمله حوالیٔ درخت طراو تکیر وکیاه سبز وتر ایله نضارتپذیر اولوب نیجه زمان ریشهٔ درختدن سررشتهٔ نما منقطع اولمشیکن خضرت ونما بولوب شاخلری بالا اول حضرته تمایل ومشاهدین محضرنده سایه انداز اولدی (ومیل فیء الشجرة الیه) ومن ذلك تقدیرنده درفیء مطلقا ظل معناسنه (فی الخبر الآخر حتی اظلته) یعنی دوحهٔ معلای الحدیث ذو شجوندن منشعبه اولان غصون روایاتدن برنده اول حضرت خطهٔ شامه عزیمت ودیر بصراده نزول ایتدیکی درختك ظل ظلیلی محل جلوس سلطان اقلیم رسالت جانبنه میل وسایه بان اولدیغن بحیرای راهب مشاهده ایتمشیدی ودخی حضرت بالانشین چاربالش خورشید علیه السلامك سایه نشینی اولدیغی درخت جنس اشجاردن قنغیسی اولدیغنده اختلاف اولندی خطیب قسطلانی شجرهٔ سدر اولمغی تصریح وتحقیق بیورمشلر وابو القاسم الراغب شجرهٔ سدرك محاسن ظلی بیانده سایبان بیعة الرضوان اولان شجرهٔ کریمه دخی درخت سدر اولمق اوزره بیان ایتمشدر (وماذکر) بناء مجهولله ابن سبع نقل ایتدیکی خبر علامت نبوتندرکه ذکر اولندی (من انه) ما موصوله بیاندر (کان لاظل لشخصه فی شمس ولا قمر) جسد شریف وعنصر لطیفنك نه آفتاب ونه ماهتابده ظلی یوغیدی لله در * ثابت * نوله بی سایه اولسه سرو قد سدره بالاسی * انك ظلن دخی مولاد وشور مز خاکه تعظیما (لانه کان نورا) زیرا ذات لطیفی سرتاپا نور ایدی ونورایسه عدم بجرمله شفاف واطیفدر انواردن برغیریسی انی محجوب ایتمز انکیچون سایه سی یره دوشمز * قامتك ای بوستان لامکان پیرایه سی * نوردن بر سرودر دوشمز زمینه سایه سی (وان الذباب کان لا یقع علی جسده ولباسه) ذباب جمع ذبابة قیل انه سمی به لانه کلماذب آب یعنی هر بارکه طرد اولنه ینه رجوع ایدر اول حضرتك ظاهر جسد مبارکی ولباس مطهری اوزره مکس قونمزدی (بیت) جناب کبریا محبوبنه فرط محبتدن * قوش اوچورمز مکس قوندرمز ایدی اوستنه اصلا * بو معجزهٔ عجیبه دخی ابن سبعدن مرویدر وبو امر خارق العاده نك مثلی حضرت شیخ عبد القادر جیلانیده مشاهده اولندیغی مروی عن الثقاتدر زیرا عین معجزات انبیا کاهی اولیاء اللهه کرامتدر فلا یبعد هذا ودخی کلمهٔ محمد رسول الله لباس نقطه دن عاری اولدیغی عبارتی محکیه در زیرا نقاط شبیهٔ ذبابدر ولذا اسم ونعت وجسد مطهری دخی مصون بیورلدی * رباعی لسید وحی * ای وصفنه محفل سعادت مشروط * وی مدحنه منبر سیادت مربوط * برنقطه قدر قصور یوقدر سنده * اولمزسه عجبمی نام پاکك منقوط (ومن ذلك تحبیب الخلوة الیه حتی اوحی الیه) یعنی هنکام بعثتدن اقدم فیاضهٔ عشق پروردکار ساحهٔ دل معجز نمالرینه بر وجهله فیض رسان اولمشدیکه صفحهٔ خاطرلرندن بالکلیه محو نقوش ماسوی الله ایدوب اسباب خلطهٔ خلایقدن قطع رابطهٔ علایق ایدوب عنقاصفت کوشه کیر قاف عزات واحیانا غار حراده توکل توکلی همنفس وشخص نعیینی یار غار ایتمکله مالوف اولمغین حضرت خلاق عالم حبیبنه وحدتی طبیعت واکاوحی اولنجه عزات وخلوتی تحبیب بیوردیغی شیخین روایتی اوزره دلائل نبوتندندر (ثم اعلامه بموته ودنواجله) بعد ذا اسرای بقایه رحلتی ومؤجل ومقدر اولان عمر عزیزنك قریب اولدیغنی اعلام بیورملری ومنبر سعادتنه عروج ایدوب انی بین یدیکم فرط وانا علیکم شهید وان موعدکم الحوض خطبهٔ سوزناکله فرقتن اشارت وینه ان عبدا خیره الله بین ان یؤتیه من زهرة الدنیا ماشاء وبین ما عنده فاختار ما عنده کلام دلسوزیله رحلتن ایما ایلیوب دقیقه شناسان اولو الالباب اصحابی کریان ایتملری عموم رسالتنه علامتدر (وان قبره بالمدینة وفی بیته) وفی الحدیث المدینة مهاجری ومضجعی من الارض رواه ابو نعیم ودخی قبر شریفی هجرتسرای طیبه ده وکند وسعادتخانه لرنده اوله جغن

اعلام ایلدیکیدر زیرا اکثر انبیا علیهم السلام حضراتنك قبور منیفه لری مساکن شریفه لرنده اوله کلمشدر (وان
بیته وبین منبره روضة من ریاض الجنة) دخی حجرۀ مطهره لریکه حالا جسد پرنوریی احاطه ایدن قبر لطیف بینیله منبر
شریفی آراسی ریاض بهشتدن بر باغچه اولدیغن اعلان بیورمشدر امام سالك جناب مالك واکثر علماء ومحدثین
بو خبر لطیفی ظاهر وحقیقتی اوزره حمل وابقا بیورمشلردر زیرا بو محل منیف ارض سائره کبی فنا بولمز وبعینها
روضۀ شریفه جنته نقل اولنور دیو تخصیص ایتدیلر وبعضیلر کرسبب وارادۀ مسبب قبیلندندر بو مقامده
اولان اعمال حسنه جنتی ایجاب ایتدیکندندر دیو فرقۀ اخری تشبیه بلیغ مراد اولنمسنی اراده ایلدیلر وغیریلر
روضۀ شریفه الان وفی الحقیقه جنتدن بر قطعه در دیو تحقیق بیورمشلردر والله اعلم (وتخییر الله له عند موته)
بقا فی الدنیا ایله رحلت بالعقبی بیننده حق سبحانه وتعالی حبیبنی وفاتی حالنده مخیرا قلمری (وما اشتمل علیه
حدیث الوفاة) سنن شافعی وروایة بیهقیده رسیدۀ صحت اولان حدیث وفاتی مشتمله اخبار دلائل نبوت وکرامات
جلیله لرندندر (من کراماته وتشریفه) کریه سروشانی سماع وملاءاعلادن واحمداه نوحه سنك استماع وروح
الامین جنابنك طرف ذی الجلالیدن تبلیغ سلام بر له ان الله یقرئك السلام وارسلنی الیك اکراما وتفضیلا وخاصة
لك یسألك عما هو اعلم به منك یقول لك کیف تجدك پیام مسکی الختام ایله اکرام وتشریفدن (وصلوة الملائکة علی
جسده علی ماروینا فی بعضها) دخی جسد اطهر واقدسی اوزره ملائکۀ مکرمینك تحریم وتکبیر وتسبیح
ایله تحریمه بند صلوة جنازه اولمری ذلك العلاماتدندر وروینا صیغۀ فاعل ایله ودخی مفعولله محتملدر یعنی
بعض طرق حدیث وفائده روایت ایلدیکمز اوزره که قال صلی الله علیه وسلم وان الملائکة یدخلون قبلکم من حیث
یرونکم ولا ترونهم وابن عباس رضی الله عنهمادن مرویدر که حضرت سلطان انبیا صلی الله علیه وسلم یوم الاثنین
وفات ایدوب ثلاثا کونی تجهیز وحجرۀ مطهره سنده سریر پرنوری اوزره وضع اولنوب اولا ملائکۀ مکرمین فوج
فوج وبعدها رجال مسلمین وبعدها امهات مؤمنین وطائفۀ نسوان بعدها صبیان اول حضرت عالیقدر اوزره
فرادی فرادی مرة بعد مرة لا یؤمهم احد اداء صلوة ایلدیلر واناشهد انك بلغت الامانة ونصحت الامة شهادتیله
اب جنبان تحیت اولدیلر ودعاء جنازۀ مشهوره ایله دعا اولنمدی کما ذکره السهیلی نور الدین علی القاری بیوردرکه
بو مقامده صلوتدن مراد دعادر دینلرمن غیر بینة عدول عن الحقیقة ایتمشلردر (واستیذان ملك الموت علیه
وعزرائیل علیه السلام قبض روح شریف ایچون دخوله اذن همایوننی طلبدر یعنی السلام علیك یا محمد ان الله
تعالی امرنی ان اطیعك فیما امرتنی به ان اقبض نفسك قبضتها وان امرتنی ان اترکها ترکتها فقال اقبض کما امرت
(ولم یستأذن علی غیره قبله) حضرت خاتم الانبیادن مقدم انبیا واصفیا اوزره دخول وقبض روحه استیذان
ایتمدی (وندائهم الذی سمعوه ان لا تنزعوا القمیص عنه) ان مصدریه ولاء نافیه وکسر زا ایله غیبا وخطابا (عند
غسله) ضم غین وبا فتحله یعنی اول کل بدنی پیرهنندن جدا اولمیدن اداید لکرنده غبطه فرمای حلل جنان اولان قمیص
پاکنی نزع ایتمالدیوهاتفدن ندای سروشانی اصحاب کرامك ایشتملرید روغسله محتاج اولمیوب اجراء للسنة اولدیغن
اشعاردر (وماروی عن تعزیة الخضر علیه السلام والملائکة) جر له خضر اوزره معطوفدر (اهل بیته عند موته)
مفعول التعزیه وتعزیه صبره ارشاد وعند المصیبة تسلیتدر وخضر ابو العباس بلیا بن ملکان نسل بنی اسرائیلدن
ویا ابن فرعون ویا پدر فرعون ویا ولد صلبی آدم علیهما السلامدر کذا فی نسیم الریاض لشهاب الخفاجی بیهقی
دلائلنده جناب اسد الله کرم الله وجهه طریقندن روایت بیوررحضرت روح جسد الکونین ونبی الثقلین دار
عقبایه تشریفی اثناسنده غیر مشخص بر قائل السلام علیکم اهل البیت رحمة الله وبرکاته کل نفس ذائقة الموت
وانما توفون اجورکم ان فی الله عز وجل لعزاء من کل هالك ودرکا من کل فائت فبالله فثقوا وایاه فارجوا واعلموا
ان المصاب من حرم الثواب والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته عزاسیله تعزیۀ اهل بیت بیوردقلری زین الدین
العراقی تخریج احادیث شفاده بو عبارتله تحقیق مقال ایدرکه ان فی الله خلفاء من کل احد ودرکا الکل رغبة ونجاة
من کل مخافة فالله فارجوا وبه فثقوا فقال ابو بکر رضی الله عنه هذا الخضر بوندن ماعدا احادیث تعزیۀ خضر
علیه السلام نیجه روایات ضعیفه ایله نقل وروایت اولنوب بو مقدارله اکتفا اولندی واما حیات خضر علیه السلام
ونبوت ورسالتی وولایت وعدم نبوتی نقلی مولانا علی القاری کشف الحذر فی امر الخضر نام رساله سنده مستوفی
تحقیق وعیان بیورمغین مستغنی عن البیاندر (الی ماظهر علی اصحابه من کراماته وبرکاته فی حیاته ومماته) حرف
الی بر مقدره متعلقدر ای مضمونا ماذکر من اول الفصل الی هنا دیمك اولور زمان حیات وبعد الوفات آل واصحاب
رضوان الله علیهم اوزره اول حضرتك کرامات ظاهره وبرکات وافره سندن ظاهر ومتبادر اولان حالاتکه

اول فصلدن بو محله منتهی اولنجه بالجمله دلائل نبوت وعلامات رسالتدندر (کاستسقاء عمر بعمه) ابن الخطاب
رضی الله عنهك جناب عم خیر الناس حضرت عباس رضی الله عنهی دعاء استسقاده تقدیم بیورملری کبی روایت
بخاری اوزره خلافت فاروقیده قحط شدید ظهور ایدوب کعب الاحبار حضرت عمر رضی الله عنهه خطاب ایلدیکه
یا امیر المؤمنین بنی اسرائیلده جدب وغلا ظاهر اولدقده عصبۀ انبیا ایله استسقا ایدرلردی جناب عمر حضرت
عباسله منبره صاعد اولوب اللهم انا نتقرب الیك بعم نبیك ونتشفع به اتیناك مستغفرین مستشفعین دعاسن
تکرار بیوروب بعد ذا ناسه توجه ایلیوب استغفروا ربکم انه کان غفارا یرسل السماء علیکم مدرارا کریمه سیله
عباسدن التماس دعا ایلدکده انلر دخی بر دعاء طویل الذیل ایله درکاه کبریایه توجه بیوردیغی دم باران رحمت روی
زمینی سیراب ایلدی بعدما جمیع ناس حضرت عباسی مسح ایدوب هنیئالك یاساقی الحرمین تهنیتیله یکزبان
تحسین اولدیلر قال فیه حسان رضی الله عنه ٭ سأل الامام وقد تتابع جدبا ٭ سقی الغمام بغرة العباس ٭
احیی الاله به البلاد فاصبحت ٭ مخضرة الارجاء بعد الیاس (وتبرك غیر واحد بذریته) صلی الله علیه وسلم
دخی اصحاب وتابعیندن جمع کثیر اهل بیت نبوتدن حسنین محترمین وزین العابدین رضی الله عنهم حضراتیله تبرك
ایتملری کبی سید سمودی شکر الله سعیه تألیف مستقله ایله بو خصوصده استیفای مرام بیورمشلر نفعنا الله ببرکاتهم
اجمعین امین

فصـــل

(قال القاضی ابو الفضل رحمه الله تعالی قد اتیناك فی هذا الباب) مصنف علیه الرحمه بیوررکه معجزات حضرت
ودلائل نبوت ذکر ایتدیکمز باب رابعده تحقیق ایراد ایلدك (علی نکت من معجزاته واضحة) صفة نکت جمع نکتة امر
دقیق معناسنه (وجمل من علامات نبوته مقنعة) جمع جمله ومقنعه قناعتدن مستعار کافیة عن غیرها دیمك اولور
بعض نسخده غین معجمه ونونله مغنیة واقعدر مجرور اجمله صفتدر وحالیت اوزره نصبی دخی جائزدر (فی واحد) مقدم
خبر (منها الکفایة) ضمیر منها نکت وجمله راجعدر (والغنیة) ضم غین معجمه وسکون نونله اکتفا واغتنا حاصلی
معجزات حضرتدن لطائف وشرائف کاشفه اوزره ایراد کلام ایلدك از جمله اول نکات وجملك همان بریسنده عارفه
اغتنا واکتفا حصولپذیر اولور (وترکنا الکثیر سوی ماذکرنا واقتصرنا من الاحادیث الطوال) بکسر الطاء جمع
طویل (علی عین الغرض وفص المقصد) الفص بمعنی الاصل قال الشاعر ٭ ورب امرء تزدریه العیوب ٭ ویأتیك
بالامر من فصه ٭ ویقال نقل الحدیث بفصه اذا استوفاه یعنی احادیث طویله دن مقصود بالذات اولوب واسطة
القلاده اولان مبنای مهم اوزره اختصار ایلدك (ومن کثیر الاحادیث وغریبها) لفظ کثیرك احادیثه اضافتی صفتك
موصوفه اضافتی قبیلندندر ای الاحادیث الکثیرة وغریب لغة غیر معهود ومستغرب عدا اولنان الفاظدر بو مقامده
اصطلاح محدثین اوزره بعض رواة جمع ویا زیاده لفظله انفراد ایتدکاری الفاظکه مثلا حبب الی من دنیاکم ثلاث
خبرندن لفظ ثلاث تفریدا ابن فورکدر (علی ماصح واشتهر الا یسیرا من غریبه مما ذکره مشاهیر الائمة وحذفنا الاسناد
فی جمهورها طلبا للاختصار) یعنی احادیث کثیره وغریبدن صحیح النقل والروایة وبین المحدثین شهرتیاب اولان
شیء اوزره قصر ایلدك مکر اعلام ائمه نقل ویاد بیوردقلری حدیث غریبدن شیء قلیل اوله دخی معظم احادیث واکثر
اخبارده برای اختصار اسامیء رواتی ترك ایلدك (وبحسب) مبتدأ وبا زائددر (هذا الباب لو تقصی) قاف وصاد ایله
مبنی للمجهولدر (ان یکون دیوانا جامعا) ان یکون خبر مبتدأ وجواب لو محذوفدر ای لامکن (یشتمل علی مجلدات
عدة) بکسر وتشدید دال کثیرة ومعدودة عبارۀ مذکوره حزارتدن خالی وجالی اولدیغی ظاهر وباهردر حاصلی
موضوع فی المعجزات اولان باب چهارم قدری اکر استقصا واستیفا اولنسه مجلدات بسیاری حاوی دفتر ومصنف
ومحیط بر مؤلف اولمغه شایان اولوردی (ومعجزات نبینا صلی الله علیه وسلم اظهر من سائر معجزات الرسل بوجهین)
حضرت شاه رسل علیه السلامك معجزه لری سائر انبیاء کرام معجزه لرندن دو وجهله اظهر واباهردر (احدهما کثرتها
مع شهرتها (وانه لم یؤت نبی معجزة الا وعند نبینا صلی الله علیه وسلم مثلها او ماهو ابلغ منها) وهر پیغمبره بخشایش
حق اولان معجزه نك مثیل ومانندی ویا دخی بالغ تروبی مانندی سرداراصفیا علیه التحایا عندنده آماده ایدی
(وقد نبه الناس علی ذلك) بر وجه استقصا ذلك المعنی اوزره دانشوران فن آثار تفصیل اخبار بیوردیلر از جمله صانع
بیچون طینت آدمی دست قدرتیله تخمیر وسینۀ پرسکینۀ خاتمی بنفسه شرح ایتمکله دیدۀ روشنالرین قریر ایلدی
(فان اردته فتامل فصول هذا الباب ومعجزات من تقدم من الانبیاء تقف) مجزوم فی جواب الامر (علی ذلك ان شاء
الله تعالی) معجزات حضرتله سائر پیغمبران ذیشانك معجزه لری میانه سنده اولان فرق جلی یه عرفان ودانش مرادلك

ایسه باب رابع قسم اولی تامل ایله فشتان بینهمایه تحصیل وقوف واطلاع ایدرسن حریر بحریر بعض ثقاة اوزره
بکرمی نفر پیغمبر جلیل الشانک همان اسم محمد حسابنجه طقسان ایکی عدد معجزه‌لری شهرت شعار اولمشدر
(واما کونها کثیرة فهذا القران وکله معجز) پس معجزات احمدیه‌نک من جهة الکثرة وضوحی اولا قرآن عظیم الشانکه
نورایاتی درخشاندر بجمیع اجزائه معجزدر (واقل مایقـل الاعجاز فیه عند بعض ائمة المحققین سورة انا اعطیناک
الکوثر) لفظ اقل مبتدأ وسورة خبر (او آیة بقدرها) بعض اعلام مدققین عندنده اقل وقوع اعجاز اقصر سورة
فرقانیه‌دن سوره شریفهٔ کوثریا من جهة الحروف والکلمات اول سورهٔ معتبر مقداریدر (وذهب بعضهم
الی ان کل آیة منه کیف کانت معجزة) وبعض ارباب تحقیق قرءآندن هر برآیهٔ کریمهٔ طویله وقصیره برأسها معجزه
دردیو ذاهب اولدیلروهم ممن قالوا بالصرفة (وزاد آخرون ان کل جملة منتظمة منه معجزة وان کانت من کلمة او کلمتین)
ودیکران ترقی داده اولوب قرءآن جلیلدن هر تامه ومفیده اولان جمله یه بر معجزه‌در ولو کلمهٔ واحده ویا دو کلمه‌دن
منتظمه اولسون ازجمله مدهامتان ماتندی یک کلمه برمقدار ایله جملهٔ تامه‌در (والحق ماذکرناه اولا) عند الجمهور
قول ثابت انفاذکرایلدیکمز سورهٔ کوثر ویا اول مقدار آیهٔ شریفه معجز اولمق معتبردر (لقوله تعالی فاتوا بسورة
من مثله فهو) ای اتیان نحو سورة (اقل ما تحداهم به مع ما ینصر هذا من نظر وتحقیق یطول بسطه) یعنی اول
حضرت طلب معارضه‌ده اتیان بمثل سوره تحدیلرینک اقلیدر مع هذا مراعات هر مقام وجزالت هر کلام ولطافت
سامی محتویه اولان الفاظ درباره‌نکاه اعتبار اولنسه محیر عقول ذوی الالباب اولور اولا ارباب خلافه فاتوا
بکتاب مثله جمله‌سیله ثانیا فاتوا بعشر سور جزیله سیله بعدما فاتوا بسورة من مثله تتمه‌سیله تحدی بیوروب بعد ارخاء
عنان التکلیف انلرک عجزی مسجل محکمهٔ کون اولدی (واذا کان هذا) مقدار اقـل ایله مخالفینه تحدی ثبوت
یافته تعین اولدیسه (ففی القرءآن من الکلمات نحو من سبعة وسبعین الف کلمة ونیف) تشدید وتخفیف یا ایله زیاده
معناسنه درمراتب اعداده برعقدک اوزرینه عقد ثانیه وارنجه زیاده اوله (عـلی عدد بعضهم) بعض ارباب تفسیر
براعه کذا اولدقلری حساب اوزره قرءآن کریمک حاوی اولدیغی کلمات یتمش یدی بیک کلمه ویازیاده‌در واوچیوز
یکرمی اوچ بیک حرفدر وکلمات وحروف فرقان کریمه دائر اولان اختلافات مفسرینی کتاب الاتقان فی علوم القران
للسیوطی استیفا وبیان ایدر (وعدد کلمات انا اعطیناک الکوثر عشر کلمات فتجزأ) بتشدید الزای فهمزمبنیا
للمفعول اوفتجزی بصیغة المصـدر (القرءآن علی نسبة عدد انا اعطیناک الکوثر ازید من سبعة آلاف جزء)
ونسبت مقداردن مجازدر (کل واحد منها معجز فی نفسه) سورهٔ کوثر کلمات اسمیه وفعلیه وحرفیه‌سی اون عدددر
امدی سورهٔ مذکوره عددی مقداری اوزره قرءآن جلیل البرهانیدی بیک حصه‌دن زیاده بخش قیلنوب
هربخشی فی ذاته معجزدر وهذا مبنی علی ما تقدم من العدد (ثم اعجازه کما تقدم) فی محـله (بوجهین) ای من طرق
الاعجاز (طریق بلاغته وطریق نظمه فصار فی کل جزء من هـذا العدد) ای السبعة الاف (معجزتان) من جهة
البلاغة والنظم (فتضاعف) ماضی من التفاعل ویا مضارع من المفاعله در (العدد من هذا الوجه) بعد ذا اعجاز
قرءآن کریم محلنده کذران ایتدیکی آساد وجهـله حصواپذیردرکه بری مطابقت لفظ ومراعات وجوه طریقیدر
ودیکری نظما ونثرا غیرک کلامنه عدم مشابهتی اسلوبیدر پس یدی بیک بخشک هر بخشنده ایکی معجزه جلوه نما
اولوب منوال محرر اوزره من جهة البلاغة والنظم ضعف عدد دخی بو وجهله رونمون اولورکه براعهٔ محاسبان آثار
چهارده هزار ایله شمار ایدر (ثم فیه وجوه اعجاز آخر) بضم ففتح (من الاخبار بعلوم الغیب) بعد ذا قرءآن عظیمده
من حیث مجموعه ماسبق اوسیقع اسرار خبیئه وراز نهانی اعلامدن عبارت طریقی بلاغت ونظم وجوه اعجاز نمایان
اولور (فقد یکون فی السورة الواحدة من هذه التجزئة الخبر عن اشیاء من الغیب) کاهی اجزاء مضاعفهٔ مذکوره‌دن
من جهتی الاعجاز برسوره‌ده قصهٔ موسی وهارون علیهما السلام وفرعون وقارون آسا امور غیبیه‌دن خبرلر ورود
ایدوب (کل خبر منها بنفسه معجز) قطع النظر عن وجوه الاعجاز الاخر اخبار عن الغیب اعتبار یله هر خبر بالذات
معجز اولوب (فتضاعف) بصیغة الماضی والمضارع (العدد کرة) مرة (اخری) عدد اعجاز بعد اعجاز مضاعفته السابقة
دیکر باربنه متزاید اولور (ثم وجوه الاعجاز الاخر التی ذکرناها توجب التضعیف) بعد ما وجوه اعجاز دیکرکه
حریر تحریره کشیده قیلدیغمز امور مغیبه ایدی حد وشماردن فزون اولمغی ایجاب ایدر (هذا فی حق القرآن فلا یکاد
یاخذ العد معجزاته) اخذ مجازا احاطه‌در (ولا یحوی الحصر براهینه) سائر انبیا علیهم التحایا معجزاتی اوزره زائده
اولان معجزات حضرتک غیری همان تضعیف وافرشان جلیل البرهان فرقانده ظاهر وباهردرکه معجزات حضرت
حیطهٔ شماردن بیرون وبراهین اعجاز واضحة البیانک احاطه‌دن قلم معجز بیان زبوندر (ثم الاحادیث الواردة والاخبار

الصادرة عنه علیه الصلاة والسلام فی هذه الابواب وعما دل علی امره مما اشرنا الی جمله) بضم ففتح (تبلغ نحوا من هذا)
مصنف علیه الرحمه وجوه اعجاز عقلیه‌یی سرد ایدوب اعجاز نقلیه‌یی اکا ارداف مراد ایدیوردرکه غبذا معجزات
وخوارق عادات واخبار عن المغیبات ایراد اولنان ابوابده سید کائنات حضرتلرینک زبان معجز بیانلرندن
صدور یافته آثار صریحه واخبار صحیحه وفیماسبق ظهور امر وحکم وعلو شأنه دلیل اولان اجمال مفصله اشارت
ایلدیکمز معجزاتی مقدار مذکوره قریب اعجازه رسیده اولور (الوجه الثانی) سلطان انبیا وبرهان اصفیا علیه
التحایا حضرتلرینک معجزاتی سائر انبیا علیهم السلام معجزه‌لرندن دووجهـله اظهر اولدیغنک ایکنجی وجهی
(وضوح معجزاته صلی الله علیه وسلم مع بقائها عـلی ممر الدهور) معجزات احمدیه‌نک شدة ایضاح اوزره کالشمس
فی رابعة النهار شهرت شعار اولمسیدر (فان معجزات الرسل کانت بقدر همم اهل ازمانهم وبحسب) بازائده وحاوسین
مفتوحتین ویاسکون ثانیه ایله مقدار معناسنه‌در (الفن الذی سما) ای علا وارتفع (فیه قرنه) فتح قاف وسکون
را ایله عصر معناسنه مجازا ویا تقدیر مضاف ایله اهلدر ومقدار قرن مختلف فیه اولوب سکسان ویا یوزسنه‌دن کنایه
اولمق اوفق احتمالدر بدرستی معجزات پیغمبران عصر شریفلری اهالیسنک اعتنا واهتمام ومیانلرنده علی المقدار تعداد
وشمار ایلدکلری نوع معارف مقدارنجه ایدی (فلما کان زمن موسی علیه السلام غایت علم اهله السحر بعث الیهم
موسی بمعجزة تشبه ما یدعون قدرتهم علیه فجاءهم منها ما خرق عادتهم ولم یکن فی قدرتهم وابطل سحرهم) چون
عصر کلیم الله اهالیسنک منتهای علم وعرفانلری فن سحره مهارت اولمغین اول حضرت سحر اوزره دعوای قدرت
ایلدکلری نوعه مماثل بر معجزه ایله انلره بعث اولنوب انلرک اعتبارلرینه مخالف معجزه قلب عصا وید بیضا ماتندی ایتله
تشریف ایتدی کیم سحره‌نک جملهٔ مقدوراتنه داخله اولمیوب مثلنی اتیانه قدرتیاب اولمدیله حضرت کلیم انلرک سحرنی
ابطال ایلدی (وکذلک زمن عیسی علیه السلام اغنی) غین معجمه ونونله افعل تفضیل من الغنا فائده وسود (ما کان
الطب) عرفا من حیث الصحة والسقم احوال انسانه توقف ایدرفن (واوفر ما کان اهله فجاءهم) ای علی ید عیسی علیه
السلام (امر لا یقدرون علیه واتاهم مالم یحتسبوه من احیاء المیت) تخفیف یا ایله روح بدندن مفارقت ایدن شیئده
استعمال اولنور کقوله تعالی حرمت علیکم المیتة وتشدید ایله هنوز آشیانهٔ بدندن مرغ روح پرواز ایتمش اوله
کقوله تعالی انک میت وانهم میتون ای ستموت قال الشاعر * تسائلنی تفسیر میت ومیّت * فها لک فصح القول
ان کنت تعقل * فمن یک ذاروح فذلک میت * وما المیت الامن الی القبر یحمل (وابراء الاکمه) نابینای
مادرزاد (والابرص) لون بدنه مخالف بیاض درکه خفیفنه بهق تعبیر اولنور (دون معالجة) عند الاطبا مداواة
(ولا طب) مراد معنای مصدریدر اعطاء دوا وعلاج اولور یعنی عصر حضرت کلیم اسازمان روح الله علیهما
الصلاة والسلام اهل عصرنک سودمند وروا جتر اولان معرفتلری علم طب ایدی پس دست معجز پیوست مسیحا
اوزره انلره برامر عظیم ظاهر اولدی کیم مثلنی اعماله مکتنیاب اولمیوب قصوای طبابت وحذاقتلری همان حفظ
صحت مرتبه‌سی اولمغله جناب روح الله‌دن خاطرلرینه کذران ایتمین تریاک اربعهٔ ترکیب عناصری هوایه فنا برله
مختل العمل اولمش سام بن نوح علیه السلام ماء التحیات دعوات صالحه‌سی علاج بر الساعه ونابینای مادرزادی
فیض نور باصره ایله قریر العین وعلاج روحانیلری برله مرض هائل برص زائل اولمق اسا بلا مزاوله واعطاء دوا همان
توجه ودعا ایله حصول یافته اولان معجزه ایله انلره تشریف ایتمشیدی (وهکذا سائر معجزات الانبیاء علیهم السلام)
ای کانت بقدر علم اهل زمانهم من الانام (ثم ان الله تعالی بعث محمدا صلی الله علیه وسلم وجملة معارف العرب وعلومها
اربعة) بعد ذا خلاق عالم جل جلاله حبیب اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینی ارسال بیوروب طائفهٔ عربک
جزئیات وکلیات معارفدن بهره دار اولدقلری علوملک کلیسی چارنوعه مخصوص ایدی (البلاغة) مناسب هر مقام
نظما ونثرا اداکلامه مدار اولان ملکه وجبله‌در (والشعر) کلام موزون مقفی (والخبر) وقایع وایام وانساب
اسلافه دانشکه علم تاریخدر (والکهانة) بکسر الکاف وفتحها کائناتدن مزاولهٔ خبر واسرار کوانیه ادعای
معرفت (فانزل) بصیغة المجهول وفی نسخة فانزل الله علیه (القران الخارق لهذه الاربعة فصول) ای المتقدمة
وهی البلاغة والشعر والخبر والکهانة (من الفصاحة والایجاز البلاغة الخارجة عن نمط) جنس وطریقت معناسنه
جماعت ناسدن مستعاردر (کلامهم ومن النظم الغریب) من جهة الشعر کلام منظوم مراد کادر (والاسلوب
فن العجیب الذی لم یهتدوا فی المنظوم الی طریقه ولا علموا فی اسالیب الاوزان منهجه) ای طریقه یعنی قرآن مبین
رسول امین اوزرینه خلوص کلام عن الغرابة واختصار بلا خلل ونوع فصاحة وغیر معهود دوزبان بلغا نظم
وفن عجیبدن خارجه بلاغتله چار فصول مقدمه‌یه مخالف شر فنزول ایتمکین منظوم وموزون کفتارلرنده

فصحاء عرب فرقان بديع البيان رفتارنه برطريقله رهياب اولمديلر ونثر مسجع ونظم مرصع فنوننه منهج بيلمديلر
(ومن الاخبار) كسر همزه ايله ومن النظم الغريب عبارتى اوزره معطوفدر ولطول الفصل بينهما الفظ من اعاده
اولندى ويا اعجازدن نوع اخر اولديغن اشارت ايچوندر (عن الكوائن) جمع كائن مغيباتدن ماسيكون فى المستقبل
اولان اموردر (والحوادث والاسرار) فى البواطن (والمخبات) فى الظواهر (والضمائر) ودخى آيات بلاغت انتماى
قرآنيه ماسيأتيدن پيامرس ومحدثات ورازنهان ومخفى ونهفته احوالدن خبردار اولمغله معارف وعلوم عربى
خارق اولوب (فتوجد على ما كانت) ذاتا وصفة اضمار واخفا ايلدكلرى حاله مطابق بولنوردى (ويعترف
المخبر عنها) بفتح الباء اى من اخبر (بصحة ذلك وصدقه وان) وصليه (كان اعدى العدو) اعدى من العداوة على خلاف
القياس افعل تفضيلدر وعدو اعدا معناسنه درز براواحد وواحد لغيرى اوزره اطلاق اولنور كقوله تعالى من قوم
عدو لكم يعنى خبرويرلن امورك صحت وصدقيله مخبر عنها اعتراف ايدردى ولو حضرت صادق الوعد عليه
السلامك دشمنى قريشيده اولورسه انكاره مجال محال ايدى (فابطل الكهانة) فتح كافله مصدر وكسرله صناعت
معناسنه (التى تصدق مرة وتكذب عشرا) پس قرآن كريم ويارسول كريم ورحيم راستيدن ده بار دروغى بسيار اولان
دعواى علم كواينى ابطال ايلدى كما ورد فى الخبر انه تعالى كان اذا قضى امرا فى السماء سبحت حملة العرش ثم اهل
كل سماء حتى ينتهى الى السماء الدنيا فتستخبر اهل كل سماء ممن فوقهم حتى ينتهى الخبر الى اهل هذه السماء فتخطفه
منهم للجن ويزيدون فيه من عندهم مايزيدون من اكاذيبهم (ثم اجتثها) جيم ومثناة ومثلثه ايله قطع معناسنه وضمير
كهانته راجعدر دراصل معناى درخت امثالى شيء اصول وعروقندن نزع ايتمكدر كلامده استعارهٔ مرشحه
ملاحظه اولنور (من اصلها برمى الشهب) جمع شهاب وفى نسخة برجم الشهب (ورصد النجوم) ورصد سكون
صاد دله مصدر ترقب واعداد معناسنه وفتحى دخى جائز وصفتك موصوفه اضافتى قبيلندن اولوراى النجوم المرصده
يعنى مردهٔ شياطين اوزره انداختهٔ آتش درخشنده ونكهبانىٔ ستارهٔ رخشنده ايله دورباش ايتمكين درخت كهانتى
بيخندن بركنده ايلدى (وجاء من الاخبار) بفتح الهمزة (عن القرون السالفة وانباء الانبياء والامم البائدة) اى
الهالكة والفانية فى الحديث الجنة لا تبيد ابدا اى لا تهلك (والحوادث الماضية) خير وشردن وقوعيافته اموردر
(ما) فاعل جاء (يعجز من) فاعل يعجز (تفرغ لهذا العلم عن بعضه) اى عن مفرقة بعض امره فى صرف جميع عمره
(على الوجوه التى بسطناها وبينا المعجز فيها) والحاصل قرآن جليل العنوانده پيام قرون سابقه و پيغام پيغمبران وامم
پيشين وحوادث كذشته دن علم اخبار امم وتواريخ عالمه صرف نقد وقتله اندك دانش پيدا ايدنلرى فرومانده ايدر
وجه اوزره شرف نزول ايلدى كيم مفصله برانى بسط وفحواى منيفنده معجزاتى ايضاح وسرد ايلدك (ثم بقيت هذه
المعجزة الجامعة لهذه الوجوه الى الفصول الاخر التى ذكرناها فى معجزات القرءآن ثابتة الى يوم القيامة بينة الحجة
لكل امة تأتى لا تخفى وجوه ذلك على من نظر فيه وتأمل وجوه اعجازه) بعده فصاحت وبلاغت واخبار عن الكوائنه
متعلقه معجزهٔ قرآنيه كه معجزات فرقانيه بخشنده مذكور چار فصول كذشته يى جامعه در بعد نزوله جيلا بعد جيل
وعصرا بعد عصر پانهادهٔ عالم كون ايدن هر امته ظاهرة الدلالة على نبوة خاتم الرساله اولديغى حالده تابه روز قيام ثابته
وبردوام اولوب تلاوة وسماعا جمال قرآنه نكاه ووجوه اعجازنه رغبت والتفات ايدن ذوى الابصار اوزره اعجاز
مذكورهٔ نبوتى پوشيده ونهان اولماز (الى ما اخبر به من الغيوب على هذه السبيل) وفى نسخة على هذا فان السبيل
يذكر ويؤنث ومنه قوله تعالى وعلى الله قصد السبيل ومنها جائر (فلا يمر عصر ولا زمن الا ويظهر فيه صدقه بظهوره
مخبره) ضم ميم وفتح موحده ايله (على ما اخبر) پس برقرن ودهر وعصر كذران ايتمز الا حضرت قرآنك پيام داداولديغى
شيء اوزره مخبر به ظهوريله صدقى نمايان اولور (فيتجدد الايمان ويتظاهر البرهان وليس الخبر كالعيان) كسر عينله
مشاهده ومعاينه درولا تفتح فيه العين هرچند كه مصدقله برامر جديد پيدا اوله وقوع مافيه ايله ايقان مستمر
اولوب عرفان تقويت ياب اولور وخبر ايسه امر مشاهد اسا ايجاب ايقان ايلمز ورد فى الحديث الصحيح ليس الخبر
كالمعاينة زيرا خبرك صدق وكذبه احتمالى اولور ولذا بصر سمعدن فاضلتر وتحصيل دانشده باالغتردر كما قيل ✱ ولكن
للعيان لطيف معنى ✱ لذا سأل المعاينة الكليم (وللمشاهدة زيادة فى اليقين والنفس اشد طمانينة الى عين
اليقين منها الى علم اليقين وان كان كل عندها حقا) عين اليقين بطريق الكشف والنوال اولان علم ضرورى وعلم
اليقين ايسه برسبيل نظر واستدلال علم نظريدر ولفظ عند بمعنى العلم اولور نتكيم عند الله تارة علم الله واخرى حكم
الله ايله مفسردر يعنى حس بصر ايچون ايقان بيشتر درونفسك علم اليقينه طمأنينتندن عين اليقينه اطمئنانى
وسكونى تيزتردر ولو عند النفس وفى علمها هر دو ثابت ومتحقق ايسه ده بينه عين اليقينه اسكانى غالبتر اولور

امدى باعتبار الحالتين نفس هم مفضل وهم مفضل عليه در (وسائر معجزات الرسل) سائر بمعنى الباقى ومنه
السؤر وجميع معناسنه دخى مستعملدر (انقرضت بانقراضهم وعدمت) مبنى للمجهول (بعدم ذواتها) عدم فتحتين
ويا سكون ثانيه ايله وذوات جمع ذات بمعنى النفس يعنى باقى پيغمبران ذيشانان معجزه لرى اول حضراتك انقراضيله
منقطعه واول نفوس قدسيه نك عالم كون وفسادن انعداميله معدومه ونابيدادر امدى عدم ذوات انبيا عالم
دنيايه نسبتله درو الا عالم برزخده زنده اولملرى بى اشتباه اولوب ذوات شريفه لرى باقيه در (ومعجزة نبينا صلى الله تعالى
عليه وسلم لا تبيد ولا تنقطع وآياته تتجدد ولا تضمحل) وحضرت شاه رسل عليه الصلاة والسلام اجل معجزه سى قرآن
جليلدر كه فنا بولميوب حكم همايونى منقطعه اولمز ودرج فرقانه مندرجه اولان معجزاتى اناً فاناً تجدد ايدوب
اكا اضمحلال كلمز (ولهذا اشار عليه الصلاة والسلام بقوله فيما حدثنا القاضى الشهيد ابو على حدثنا القاضى
ابو الوليد حدثنا ابو ذر) الهروى (حدثنا ابو محمد وابو اسحاق وابو الهيثم قالوا حدثنا الفربرى) راوى صحيح البخارى
(حدثنا البخارى) عليه رحمة البارى (حدثنا عبد العزيز بن عبد الله) العامرى الاوسى (حدثنا ابو الليث عن سعيد
عن ابيه) ابى سعيد المقبرى عمر رضى الله عنه موما اليهى حفر قبوره تعيين بيور مغين مقبرا يله تلقيب اولنديغى
مرويدر تاريخ رسيدهٔ رأس قبر اولدقده سر نهادهٔ بالين لحد اولمشدر (عن ابى هريرة رضى الله عنه عن النبى صلى الله
عليه وسلم قال ما من الانبياء نبى) اى ما من نبى من الانبياء (الا اعطى) بناء مجهول له (من الآيات ما مثله) ما موصوله
او موصوفه بمعنى الشيء ومثله بمعنى صفته وهو مبتدأ (آمن) مدله ماضيدر (عليه البشر) على تعليله ويا مستقرا عليه
البشر تقديرنده در وجمله مبتدايه خبر اولور (وانما كان الذى اوتيت وحيا اوحاه الله الى فارجو ان اكون)
وفى رواية (انى اكثرهم تابعا يوم القيامة) خبر لطيف باب ثالث فصل اولنده من جهة المبنى والمعنى مستوفى بيان
اولنشيدى الخلاصه زمرهٔ جليلهٔ پيغمبراندن بر پيغمبر يوقيدر كه ايمان كردهٔ بشر اولان معجزاتدن اكا بر معجزه بخشنده
قيلنميه هر برينى حق سبحانه وتعالى اهل عصرندن مشاهد اولنلرى ايمان الحادن مرتبه برايت ايله تأييد ايلدى
اما بكا بخشايش مولى اولان معجزه كه على طبقات البلاغه واقصى غايات الفصاحه كريم الفائده عميم العائده وحى جميل
قبلندن قرآن جليلدر سبب بقا وظهور وضياسى اجلندن رجامندم كه هر امت پيغمبرانيله حشر اولديغى روز واپسين
قيامتده من جهة الامة بسيارترين پيغمبران اولم (هذا معنى الحديث عند بعضهم وهو الظاهر والصحيح ان شاء الله
تعالى) امدى بعض ارباب تحقيق عندنده معناى حقيقى وحى جليله اراده بيوريلان بيرون حيطهٔ شمار معجزاتى حاوى
قرآن جميل اولديغى ظاهر وتابه حشر نسخ وتبديلدن محفوظ وبردوام بيورلديغى باهردر (وذهب غير واحد من العلماء
فى تأويل هذا الحديث) تأويله تعبير خلاف ظاهر اولديغنه مشيردر (وظهور معجزة نبينا) عليه الصلاة والسلام
اى وتأويل غلبة معجزته عليه السلام (الى معنى آخر) غير ما افاده منطوقا (من ظهورها بكونها وحيا وكلاما)
عطف تفسير لان الوحى يحتمل المعنى المصدر (لا يمكن التخييل) خاء معجمه ايله من الخيال فيه (ولا التحيل عليه) حاء
مهمله ايله من الحيلة (ولا التشبيه) وعلماى حديثدن جمع كثير خبر مشار اليهك تأويلنده وسرور انبيا عليه التحايا
حضرتلرينك وجه ظهور معجزه لرى مايؤول اليهى بيانده غير ما ارتضاه الاول معناى اخره سالك اولديلر ظهور معجزهٔ
حضرت من جهة الكلام طرف كبريادن وحى اولوب واقف حال اولنلر كلام مذكورى موه خيال دريكه مجال محال
واتيان بالمثله حيله وقيل وقاله تصدى حدامكاندن كذار ايتمك جهتندندر (فان غيرها من معجزات الرسل
كان قد رام) اى قصد وطلب (المعاندون لها باشياء) متعلق برام (طمعوا فى التخييل بها على الضعفاء كالقاء السحرة
حبالهم وعصيهم) جمع عصا (وشبه هذا مما يخيله الساحر ويتحيل) بالحاء المهمله (فيه) اما معجزهٔ قرآنيه دن ماعدا
جميع معجزات پيغمبرانه ارباب عناد وحيل نيچه كج بينان وساده دلانه امور تمويهات ووهميات ارائه سن قصد
ايتديلر كه از جمله فرعون بى عونك ساحرلرى معجزهٔ عصاى موسى عليه السلامه تقليدا وقوم فرعونه تخييلا حبال
وعصالر ين القاوا كامانند تلبيسات باطله وتخييلات عاطله اساجوياى خديعت اولديلر (والقرآن كلام ليس للحيلة
ولا للسحر فى التخييل فيه عمل) قرآن بديع النظام ايسه اقصى الغايه درجهٔ كمال بلاغته رسيده كلام جنسندن
اولوب انده حيله وسحر ايچون خيال محال وراه حيله كارى نايابدر (فكان من هذا الوجه عندهم اظهر من غيره
من المعجزات لعدم قبول التخييل والتمويه كما لا يتم لشاعر ولا خطيب ان يكون شاعرا او خطيبا بضرب من الحيل
والتمويه) دراصل ماذهب وفضه معناسندن مأخوذ تلبيس وتخييلدر يعنى عند ارباب هذا المعنى قرآن كريم
كلامدن اولمق حيثيتيله لعدم قبول التخييل والتلبيس سائر معجزاتدن ابيندر نتكيم شاعر سحر آفرين وخطيب
خوش لهجه واين ايچون حيله وتلبيس نوعندن برشيئله شاعر وخطيب اولمق تمام اولمديغى اما كه كلام منظوم

ومنثور امر جبلی اولوب د کولٔ وحیلك انده مدخلی نایاب اولور (والتأویل الاول) ای الذی هو المأول (اخلص)
صیغهٔ تفضیل اوزره صفا وجودت معناسنه مستعاردر وکافی المغرب وصول معناسنه دروکا من الخلاص نجات
وسلامت (وارضی) یعنی تأویل اول اجود وقبوله قرین تردر (وفی هذا التأویل الثانی مایغمض الجفن علیه) فتح
جیم وسکون فا ایله یلهٔ چشم عدم التفاتدن کنایه در (ویغضی) بصیغة المجهول من الاغضاء بمعنی الاغماض انفاذکر
اولنان تأویل دوم اغماض عین اولنور مرتبه اولوب نکاه التفات ذوی البصائردن دوردر قال الشارح علی القاری
والتحقیق انه لامنع من الجمع وان بناء الثانی علی التدقیق والله ولی التوفیق وعلی کل تقدیر ظهر الوجهان فی ثبوت
المعجزة للقرأن (ووجه ثالث) فی کون القرأن معجزا خارقا للعادة بعض نسخده واو عطفله ایراد اولندی (علی مذهب
من قال بالصرفه) فتح صاد ویا کسرله درمسلك ناپسند بعض معتزله وشیعه اوزره درکه حق تعالی اقصر سورهٔ
قرأنیه دن همتلرینی مع تمکنهم عنه صرف ایلدی دیرلر (وان المعارضة کانت فی مقدور البشر فصرفوا عنها)
وفی الجملة معارضة بمثله مقدور بشرده اولوب دواعیسی انلردن سلب اولندی قدرتی سلبله دکلدر دیدیلر (اوعلی
احد مذهبی اهل السنة من ان الاتیان بمثله من جنس مقدورهم ولکن لم یکن ذلك قبل ولا یکون بعد) ویا امام اهل
السنه والجماعه ابوالحسن الاشعری دومذهب متقدمه سنك بری اوزره که قدرتیاب اولدقلری کلام جنسندن
اولمغله مثلی اتیان جنس مقدور بشردن اولوب امابعدم تمکنهم منه قبل الزمان السابق وبعد الزمان اللاحق مثلی
اتیانه مکنت ایلمدی (لان الله لم یقدرهم) سکون قاف وتخفیف دال ویافتح قاف وتشدید دالله (ولا یقدرهم علیها)
زیرا قادر بیچون ازل ازالده انلری اتیان بمثلیله اقدار وبعده معارضه اوزره انلره تقدیر بیورمدی (وبین المذهبین
فرق بین) اهل السنه مذهبی اولان عدم تمکنله مسلك اهل خلاف مع التمکین میانه سنده فرق ظاهر نمایاندر
(وعلیهما جمیعا) ای وعلی هذین القولین (فترك العرب) مبتدأ (الاتیان بما فی مقدورهم اوماهو من جنس
مقدورهم ورضاؤهم بالبلاء) ای العناء (والجلاء) فتح جیمله وطن اصلیدن دور اولمق (والسباء) بکسر السین ممدود اسیر
واسر (والاذلال وتغییر الحال وسلب النفوس والاموال والتقریع) سرزنش وتعییر (والتوبیخ) مذمت وتقبیح
(والتعجیز والتهدید) عظایم نکال الله انذار وتخویف (والوعید بین آیة) خبر مبتدأ (للعجز عن الاتیان بمثله والنکول
عن معارضته) حاصل کلام فصحاء عربك کرك مذهب صرفه نحو اسنجه مع التمکن وکرك مسلك ثانی منطوقنجه بعدم
التمکن ترك اتیان ایتملری وبلا ودا رودیاردن جدا وسبی واسترقاق وذل مسکنت وفدای مال وجان ولوم وسرزنش
واظهار عجز وانذار ووعیده رضا داده اولملری مثلنی اتیاندن عجز ومعارضه دن اعراض وامتناعلری اظهر علامت
وابهر دلالتدر (وانهم) کسر وفتح همزه ایله (منعوا عن شیٔ هو من جنس مقدورهم) وفی نسخة مقدرتهم بضم الدال
امدی بلغای عرب بر شیدن منع اولندیلرکه تحت قدرتلرنده اولان جنس کلامدر (والی هذا ذهب الامام ابو المعالی)
امام اهل السنة فرد الامة عبد الملك بن عبد الله بن یوسف النیسابوری الشافعی امام الحرمین (الجوینی) بالتصغیر
اسم بلده ودرتیوز یتمش سکز تاریخنده ترك سرای سپنج وحشت ایتمین ایلدی (وغیره) حضرت امام الحرمین وائمهٔ
اهل سنتدن نیجه سی مذهب ثانیه ذاهب اولدیلر (قال وهذا عندنا ابلغ فی خرق العادة بالافعال البدیعة فی انفسها
کقلب العصا حیة ونحوها فانه قد یسبق الی بال الناظر بدارا) ای مسارعة (ان ذلك من اختصاص صاحب
ذلك بمزیة معرفة فی ذلك الفن وفضل علم الی ان یرد ذلك صحیح النظر) ابو المعالی علیه رحمة المتعالی بیوررکه حضرت
کلیم دست معجز پیوستنده عصانك اژدر پیکر وکاهی بارا ورضیا کوستروا کا ماننده امور عجیبه ده فی حد ذاتها اعجاز
مذکورهٔ فرقانیه خارق للعاده اولمقده بونلردن بالغ تردر زیرا بونلری مشاهده ایدن کمسه نك وهلهٔ اولیده خاطرنه
سنوح ایدرکه بوامر عجیب وصنع غریب صاحبنك بوفنده کمال مهارت وفضل ودانشی ایله اختصاصنه حمل ایدر
تا کیم فکر ثاقب اول امر بدیع طوق بشردن خارج همان معجزه دردیو افهام ایله اول کمسه یی سبیل صوابه رد ایدوب
بعدذا اقرار ایلیه (واما التحدی للخلایق) جمع خلیقة بمعنی الخلق (مئین) بکسر المیم جمع مائة (من السنین بکلام
من جنس کلامهم لیأتوا بمثله فلم یأتوا ولم یبق بعد توفر الدواعی علی المعارضة ثم عدمها الا منع الله الخلق عنها بمثابة
مالو قال نبی آیتی ان یمنع الله القیام عن الناس مع مقدرتهم علیه وارتفاع الزمانة عنهم فکان ذلك وعجزهم الله تعالی
عن القیام لکان ذلك من ابهر آیة واظهر دلالة وبالله التوفیق) الخلاصة نیجه صد ساله باعتبار السابق واللاحق
خلایق مقدوراتهم اولان کلام جنسندن بر کلامله اتیان مثله تحدی که انلره اتیانه قدرتیاب اولیوب بعد وفرهٔ
الدواعی علی المعارضة وبعدما عدم معارضه بر له بردوام اولمیه همان حق تعالی خلقدن مع التمکن ویا بعدم التمکن
منع معارضه بیورمسی اول مثابه ومنزله ده درکه بر پیغمبر قومنه دیسه که بنم معجزه م ناسك قیامه قدرتی اولوب

علة مقعدیت دخی نایاب ایکن حق تعالی انلری قیامدن منع وسلب مکنت دردیو ادعا ایلسه وباری تعالی بو حالتی خلق
ایتسه امر معهود اول پیغمبره اقوای معجزه واین علامت نبوت اولور امدی قرأن مثلنی اتیاندن صرف قدرت
ویا عدم اقتدار دخی زیاده معجزه در (وقد غاب عن بعض العلماء وجه ظهور آیته صلی الله علیه وسلم علی سائر آیات
الانبیاء حتی احتاج للعذر عن ذلك ظهور) معنای علوی متضمن اولوب علی ایله تعدیه ایلدی یعنی بعض علمایه اول
حضرتك علو ووضوح معجزه سی سائر پیغمبران معجزاتندن اظهر وانوار اولمسندن بیان عذره سوق دلیل ایتدیلر
اما احیاء موتی وید بیضا وتقلیب عصا معجزاتیکه کویا اقوی واظهر اولمغی مشعر کلام اولمغله مصنف علیه الرحمه
ضعف قولی مشیر اولوب عبارات آتیه ده واقی فی معنی هذا قولنه رسیده اولنجه اول شرذمه نك کفتارینی سرده
اغاز ایدر (بدقة افهام العرب) در اصل دقت شیٔنك رقیق اولمسیدر بعدذا امور مخفیه یه وقوفده مستعاردر (وذکاء
الباءبها) جمع لب عقل خالص درونذ کا سرعة انتقالی موجب قوة ذهندر (ووفور عقولها) یعنی ان هذا من شأن هذا
الجنس ولا یضر تفاوتهم بحسب الاشخاص (وانهم ادرکوا المعجزة فیه بفطنتهم وجاءهم من ذلك بحسب) فتح سینله
(ادراکهم) وقوم عرب قوة ذکا وفطنتله قرأن جلیل الشانك جزالة معانی وخواص مبانیله معجز اولدیغن درك
ایلیوب قوة ادراك واستعدادلری مقدارنجه معارف اعجازدن بهره یاب اولدیلر (وغیرهم) مبتدأ ای من الامم
(من القبط) کسر قاف ایله قوم فرعون (وبنی اسرآئیل) اولاد یعقوب بن اسحاق علیهما السلام واسرائیل عبد الله
معناسنه لقب یعقوب علیه السلامدر (وغیرهم) ممن بعدهم ماعدا العرب (لم یکونوا بهذه السبیل) یعنی عربك غیری
قوم فرعون وقوم حضرت موسی علیه السلام وغیریلر دقة فهم وذکا وفطنتده اولان طریقه سی اوزره دکللر ایدی
(بل کانوا من الغباوة) فتح غین معجمه ایله عدم فطنت وکمال جهالتدر (وقلة الفطنة) عطف تفسیر اولور (بحیث جوز
علیهم) ای علی القبط (فرعون انه ربهم) حیث ظرف مکان وخبر کان (وجوز علیهم السامری) قبائل
بنی اسرائیلدن سامره قبیله سنه نسبتی اولوب فن صیاغتده کامل الصناعه کندم نما وجوفروش موسی بن ظفر نام
بر منافق ایدی (ذلك فی العجل) ای کون ظهور ربهم فی العجل (بعد ایمانهم وعبدوا المسیح) عیسی بن مریم علیهما
السلام (مع اجماعهم علی صلبه) بلکه قبط وبنی اسرائیل وغیریلر کمال جهالتلرندن ناشی اول درجه یه رسیده
اولدیلرکه مصرده تلویث مسند سلطنت ودعوای باطلهٔ ربوبیته تصدی ایدن کشته ٔ بی ادب ولید بن مصعب قوم
پرلومنه حاشا ثم حاشا انا ربکم الاعلی دیدیکی تجویز وسامری بدفعال بنی اسرائیل پریشان حال ربوبیت رب کریم ونبوة
موسی الکلیمه ایماندنصکره صنوف حیلی عمله کتوروب ابریز خالصدن ریختهٔ قالب تکوین ایلدیکی کوساله یه
پرستش وانلره هذا الهکم واله موسی خطابیله غرنبش کوستروب وبنی اسرائیل حضرت روح الله عیسی علیه
السلامه ثم حاشا اسناد الوهیت ایتمشلر ایدی مع هذا اول حضرتك عدد یهود ایله چارمیخه آویخته اولمسنه اتفاق
ایتمشلر ایکن کمال بلادتلرندن اذا کان ربا کیف یصلب قالنی ادراك ایتمیوب اکا پرستشی شایان کوردیلر (وماقتلوه
وماصلبوه ولکن شبه لهم) چون سجه کردان سنین مدت دعوت عیسی علیه السلام اوچنجی دوره یی اتمام
ایدوب بودامکاه محن والامده اعوام قرار واراملری اوتوز اوچ اولدقده برکون مخاذیل یهوددن بر طائفه اخذ انتقام
قصدیله طور سینا داده ارامکاه روح الله اولان خانه یه متوجه اولوب یهودا نام بر ولد حرام تحقیق خبر ایچون داخل
صحن سرا اولدی حضرت عیسی ایسه بر نخوای وماقتلوه یقینا بل رفعه الله الیه برایکی ساعت مقدم بو تنکنای
عدمدن رفیع الشان بالاخانهٔ اسمان اولمشیدی یهودا حضرت عیسادن اثر بولمیوب سو بسو جستجو ایدرکن
سائرلری دخی تعاقب ایدوب بحکم خدا یهودایی متشکل صورت عیسی بولمغین هر طرفدن درنده کلاب اسا دامان
وکریبانن طوتوب سر شقاوت افسرین شکسته سبو اساچالك چالك ایدوب میدان سیاسته کتوردیلر یهودا هرچند که
فریاد وفغانی ردیف تعریف نام ونشان ایدوب بیلنلرنده معهود نیجه اسراری اظهار ایله جویای راه رستکاری
اولدی دامنکیرلری عیسی بو مرتبه سنك کبی ساحر ماهردن استغراب اولنمز دیوردجواب ایدوب او بخته ٔ
چوب سیاست ایتدکار بنه نص جلیل کافی دایلدر (فجاءهم من الایات الظاهرة البینة للابصار بقدر غلظ
افهامهم مما لا یشکون فیه) پس بنی اسرائیل وسائر قومه درشت نادرست فهم وادراکاری مقدارنجه
معجزات باهره وعلامات ظاهره دن ریب وشك ایتمیه جك مرتبه آیات جلوه نمای ظهور ایلدی (ومع هذا فقالوا)
بوکونه احوال اشکار اولمشکن ییله اذعان ایتمدکلرندن ناشی پیغمبرلرینه خطابی ادبانه معامله یه اقدام ایدوب
دیدیلر (لن نؤمن لك حتی نری الله جهرة) یا موسی تا کیم الله تعالی یی معاینه بابصارنا بزلر کورمدکجه سکا ایمان
ایلمزز هواسنده بلند پرواز اول عنقای لامکان پیرا شکارنه دست باز اولمغین سوختهٔ صاعقهٔ قهر خدا اولدیلر

(ولم يصبروا على المن والسلوى) من انكبين اساروى اسماندن درختان اوزره قطره باراولان حلواى قدرت ترنجبيندر وسلوى سمانى مثال مرغان اسمانيكه بلدرجيندر (واستبدلوا الذى هوادنى بالذى هو خير) يعنى عقلاظن اولنان سفهاكه نطاق نطقدن بيرون وحوصلهٔ استعداد لرندن افزون حلواى ترنجبين وكباب بلدرجين ايله شهد كام اولمشلر ايكن صبر وقناعت اتميوب اطعمهٔ نفيسه يى فوم وعدس وبصل ابه اطعام خسيسه استبدال ايتديلر (والعرب على جاهليتها) على بمعنى مع والجاهلية بمعنى الجهل (اكثرها يعترف بالصانع) خدايه صانع اطلاقى كما ثبت فى السنة رايكاندر ذكره السيوطى يعنى قبل ظهور نور النبوة عرب ظلمات جهل ايله افسرده دماغ ايكن يينه اكثرى وجود پرورد كار جهان افرينه اقرار واعتراف ايدرلرايدى واكثر عبارتيله تعبير عربدن برفرقه دهريه وطائفهٔ اخرى عبدهٔ ملائكه وكروه ديكر پرستش ستاره وبرجماعت دخى بت پرست اولدقلرينه مشيراولور بومحلده مراد اولنان عبدهٔ اصنام اولان فرقه در (وانما كانت تتقرب بالاصنام الى الله زلفى) مصدر من ازلفت بمعنى دنى كما قال الله تعالى حكاية عنهم مانعبدهم الا ليقربونا الى الله زلفى وهؤلاء شفعاؤنا عندالله يعنى بت پرستان عرب صنملرينه خالق ورازق ديميوب انكا پرستشله حقه تقرب مراد ايدرلرايدى (ومنهم من آمن بالله وحده من قبل الرسول صلى الله عليه وسلم بدليل عقله وصفاء لبه) وعربدن بعضيلرى دخى بعثت حضرتندن مقدم رهنماى خرد وصفوهٔ هوش ومبر يرله قس بن ساعده وامية بن ابى الصلت وزيد بن عمرو بن نفيل وورقه بن نوفل امثاليجه لر وحدانية حقه ايمان واعتراف ايتديلر (ولماجاءهم الرسول بكتاب الله) وقتاكه عربه رسول عظيم قرأن كريم ايله تشريف ايلدى (فهموا حكمته وتبينوا بفضل ادراكهم لاول) لام توقيتيه (وهلة) اى عنداول وهلة ونظر (معجزته فامنوابه وازدادوا كل يوم ايمانا ورضوا الدنيا كلها فى صحبته وهجروا ديارهم واموالهم وقتلوا آباءهم وابناءهم فى) تعليليه (نصرته) يعنى طائفهٔ عرب كتاب كريم حكمتنى اذعان وكمال ادب وعرفانله معجزه سن بديههٔ بادئ نظره تبين واتقان ايليوب انكا ايمان ايتديلرونبوت ومعجزه سنه تصديقله قوة ايمانه ترقى ءايقان وشرف صحبت نبى انس وجان عليه صلوات المنانى اختيار ايليوب حظوظات دنيويه يى ترك واعزازدين واعلاى كلمة الله ده هجر مال واوطان وقتل پدر وفرزند ان ايله نصرت حضرتنه بذل نقد جان وجنان قيلديلرطوبى لهم وحسن مآب (واتى) اى اورد ذلك البعض من العلماء (فى معنى هذا) دقة فهم وذكاء فطنتله سررشته اولمريله معجزات قرأنيه احياء موتى وتقليب عصاوبيد بيضاوش سائر معجزات انبيا كبى واضحه اولميوب بنى اسرائيل وامم سائره درشت فهمان وساده دلان اوانغله انلره فرستاده قلنان ايات روشن وباهره اولمغى مقتضى اولمشدر ديو بومحله دلكش سرداعذاربيان ايدن علما اتيان ايلدى (بما يلوح له رونق ويعجب منه زبرج) كسرزاى ايله زينت وزيب يعنى حسن وبهاء سخن وخوب كفتار وزيب وفرايله خوش رفتار لايح وبسنده سزاوار كلمات الجاايلدى (لواحتيج اليه وحقق) اى بنيت حقيقته (لكنا قدمنا من بيان معجزة نبينا صلى الله عليه وسلم وظهورها مايغنى عن ركوب بطون هذه المسالك وظهورها وبالله استعين) مصنف عليه الرحمه بيوررلركه اجمالا بهر يهٔ معجزات محمديه واظهريهٔ ايات احمديه عليه السلام والتحيه ايجاب ايدن دلائلى انلرك سرددلائل خفيه ومتكلفه سى امثالى ادعالرنده اغنا ايدر مرتبه مسائل معتنى بهاايله بالاده تقديم وبيان ايلدك پس قرأن جليل العنوان باهر البرهان اجل هر معجزات پيغمبران وابهر ايات كون ومكان اولديغى معلوم عالميان (شعر) وصف اودرقلم نمى كنجد * حرف ازواوز حرف بيرونست * اول اخرسزايى زاو پيدا * دائم اوهمچنانكه اكنونست

(القسم الثانى)

(فيما يجب على الانام من حقوقه عليه الصلاة والسلام) كتاب الشفا فى تعريف حقوق المصطفى صلى الله عليه وسلم تاليف الانصاليك ايكنجى قسمى حقوق خاتم النبيين وسيد المرسلين حضرتلرندن مكلفين اوزره رعايتى لازم اولان امور بيانندهدر (قال القاضى ابو الفضل) رضى الله عنه (وهذا قسم لخصنا فيه الكلام فى اربعة ابواب على ماذكرنا اول الكتاب) قاضى عياض عليه رحمة الفياض بيوررلركه فهرست كتابده ذكر ايلديكمز وجه اوزره چار قسمك برى دخى بو قسمدركه پيام آثارى تسهيلا للقارئين چهار بابه اندراجله تلخيص ايلدك (ومجموعها) محصل ابواب اربعه (فى وجوب تصديقه واتباعه وطاعته) كل ماجاءبه الرسوله ايمان وتصديق واوامر عليه سنه امتثال وذات جليل الشانه مخصوصه امورك غيريده اول حضرتنه اقتدا وفرمان شريفنه انقياددر (ومحبته) ميل نفس (ومناصحته) لغة خلوص شئ وشرعا منصوحه ارادهٔ خير قصداولنان جملدن معتبر كه درفصلنده تفصيل اولنور (وتوقيره وبره) اى فى وجوب تعظيمه والاحسان باهل وده كما عينهما فى فصول الباب الثالث (وحكم الصلاة عليه والتسليم) ماقبلهماده كذران ايدن امور مستمره على الدوام وجوبى ايجاب ايدوب كلاهماده ايسه استمرار اولمديغندن

حكمله

حكمله تعبير بيورلدى اى وفى حكمهما من وجوب غيره (وزيارة قبره) ومايتعلق به كما حسنه فى الباب الرابع فهذا الامر اجمالى سيرد عليك القدر التفصيلى فى ضمن الابواب بالوجه التكميلى

الباب الاول

(فى فرض الايمان به ووجوب طاعته) عبارت سابقه ده فى وجوب تصديقه لفظيله تعبير وبومقامده فى فرض الايمان به ايله تقرير براى تفنن ويا عندالمصنف فرض وواجب بومحلده برمعنايه اولديغن اشعار اوله (واتباع سنته) اى طريقته بالمعنى اللغوى وسنن اصطلاحيه وغيرى مندرجه در (اذا تقرر بما قدمناه ثبوت نبوته وصحة رسالته) نبوت اعم ورسالت اخص اولمغين رسالت تأخير اولندى وصحتله تعبير للتفنندر (وجب الايمان به وتصديقه فيما اتى به) كتاب مرقومده تقديم اولنان مقدماتله اول حضرتك كافة للخلق پيغمبر ومرسل اولديغنك صحت ونبوتى پيوستهٔ نصاب ثبوت ومقرراولديسه اول حضرته ايمان وهر اتيان بيورديغى اشياده تصديق وايقان واجب متحتم الاذعاندر (قال الله تعالى فآمنوا بالله ورسوله والنور الذى انزلنا) والامر للوجوب والاستدلال بالاية ظاهر ورسول فرد اكمل ونبى افضل حضرت مصطفى صلى الله عليه وسلم حضرتلريدر ونورله مراد قرأن عظيم الشان باهر البرهاندر (وقال انا ارسلناك شاهدا ومبشرا ونذيرا) حبيبا بز عظيم الشانسنى تصديق وتكذيب ايدنلره شاهد ارسال وارباب ايمان وايقانه جنت ورضوانله مژده رس واصحاب كفران وطغيانه عذاب ونيرانله منذر بعث ايلدك (لتؤمنوا) قرئ بالخطاب والغيبة فى السبعة اى لتصدقوا (بالله ورسوله) بقول دلجى خطاب حضرتنه وامتنه على سبيل التغليبدر ويا تنزيلا لخطابه منزلة خطابهم وامته خطاب اوله ديديلر اماعلى قراءة الخطاب والغيبة ضمير امته راجع اولديغى سياق كلام دلالت ايدر (وقال تعالى فآمنوا بالله ورسوله النبى الامى الاية) الذى يؤمن بالله وكلماته واتبعوه لعلكم تهتدون ايات كثيرهٔ قرأنيه ده تكرار امر واقعدر (فالايمان بالنبى محمد عليه الصلاة والسلام واجب) امتثالا لامره كرارا (متعين) پس امدى حضرت مصطفى صلى الله عليه وسلمه ايمان فرض عيندر (لايتم الايمان الا به ولا يصح اسلام الامعه) ايمان واسلام حقيقتده متغايران وشرعده متحدان اولدقلرينه بناء در بعض نسخده هر برى معرف باللامدر يعنى بركسه ايچون ايمان شرعى رسيدهٔ سرحد تمام اولمازالا اول حضرته ايمانله كمال يافته واستسلام احكام پيوستهٔ درجهٔ صحت دكلدر الا اول حضرتك موافقت انقياديله حصول پذيردر (قال الله تعالى ومن لم يؤمن بالله ورسوله) اى من لم يصدق بتوحيد الله وبرسالة محمد صلى الله عليه وسلم (فانا اعتدنا للكافرين سعيرا) قيل وضع الظاهر موضع الضمير ايذانا بان من لم يجمع بين الايمانين فهو كافر (حدثنا ابو محمد الخشنى) ضم خاء وفتح شين معجمتين ايله برقبيله يه نسبتدر (الفقيه بقراءتى عليه) اى بمجرد سماعى لديه (ثنا) اى حدثنا (الامام ابو على الطبرى) بفتح الطاء والموحدة (حدثنا عبد الغافر الفارسى) بكسر الراء ويسكن (حدثنا ابن عمرويه) فتح مهمله وسكون ميم وراوواو واسكان تحتيه وكسرها ايله وضبطه ايضا بضم راء وسكون واو وفتح تحتيه وفوقيهٔ مفتوحتين وهو الجلودى (حدثنا ابن سفيان) ابراهيم بن محمد بن سفيان راوى صحيح مسلم (حدثنا ابو الحسين) امام مسلم قشيرى صاحب الصحيح رضى الله عنه (حدثنا امية) بالتصغير (بن بسطام) بكسر الموحدة وفتحها ويصرف وقد يمنع (حدثنا يزيد بن زريع) بزنة مصغر الزرع ابو معاوية البصرى اخرج له الائمة الستة (ثنا) اى حدثنا (روح) فتح راء وسكون واو وحاء مهمله ايله ابن القاسم التميمى البصرى سنة نيف وخمسين ومائه ده مقعد صدق مخرام ايلدى (عن العلاء) فتح مهمله ومد ايله (ابن عبد الرحمن بن يعقوب) عالم مدينه ابو شبل معروف (عن ابيه) عن عبد الرحمن الجهنى (عن ابى هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال امرت) بناء مجهول له (ان اقاتل الناس) بعد حذف الجار منصوب المحل ويا مجرور در وهو عام خص منه البعض اى بمقاتلة الكفار (حتى يشهدوا ان) اى انه (لا اله الا الله ويؤمنوا بى وبما جئت به فاذا فعلوا ذلك عصموا منى دماءهم واموالهم الا بحقها) اى الا بحق يتعلق بها من وجوب القصاص وضمان المتلفات (وحسابهم على الله) اى فيما اضمروا فى انفسهم من كفر ومعصية روايتكردهٔ امام مسلم اولان خبرده سلطان سرير لولاك عليه السلام مادارت الافلاك بيوررلركه كفارله مقاتله به طرف كبريادن مأمورم تاكه انلر وحدانيت خدايه شهادت وحقانيت رسالتمى تصديق ووحى اولنديغم اموره ايمان ايدهلر چون شهادت وتصديقه مسارعت وقيام ايليه لرخون ومالارى بندن مصوندر مكر برحقه تعلق ايليه وسرائر باطنهلرى موكول الى الله در (قال القاضى ابو الفضل) مصنف عليه الرحمه (والايمان به عليه الصلوة والسلام هو تصديق نبوته ورسالة الله له وتصديقه فى جميع ماجاء به وما قاله ومطابقة تصديق القلب بذلك شهادة) بالنصب وقيل اضافه اختصاصيه در بالرفع اى اقراره (اللسان بانه رسول الله) الى الخلق كافة يعنى اول حضرته ايمان ذاتا ووصفا تامنصب جليل القدر نبوت

ومسندجليل المقدار رسالتله تكريم بيورلديغن تصديق جميع معتقدات ومقولاتنده تصديق ىمادكر ايله تصديق
جنان اقرارلسانه موافقت وتطبيقدركه حضرت محمد صلى الله عليه وسلم كافهٔ خلايقه مبعوث جناب حقك پيغمبر
ذيشانيدر (فاذا اجتمع التصديق به بالقلب والنطق بالشهادة بذلك باللسان تم الايمان به والتصديق له) وقتاكه اول
حضرتك نبوت ورسالت وافعال واقوالنه تصديق جنان اقرار لسانله همزبان اتفاق واجتماع ايليه ايمان بالجنان
وتصديق باللسانله حقيقةً كامل ومنجى اولور وتمامى ايمانله مراد احدهمانك بريسى مثلا تصديق بالقلب
دون اللسانله فقط ايمان ناقص اوله ديمكدكادر زيرا اقرار باللسان على خلاف بين الاعيان شرط وياشطر ايماندر
(كما ورد فى هذا الحديث نفسه) جرله حديثى تاكيد اولورنتكيم روايتكردهٔ ابو هريره رضى الله عنه اولان عين خبر
اطيفده وروود ايلدى (من رواية عبد الله بن عمر) رضى الله عنهما (امرت ان اقاتل الناس حتى يشهدوا ان لا اله
الا الله وان محمدا رسول الله) جامع افضائل عبد الله رضى عنه الاله جنابندن امام مسلم عليه الرحمه بوسياق اوزره
نقل ارای روايتدر لكن خبر سابقده ويؤمنوا بى لفظ شريفى مقابلى وان محمدا رسول الله فقرهٔ واضحه سيله مرويدر
(وقد زاده وضوحا فى حديث جبريل اذ قال اخبرنى عن الاسلام) جناب شيخين علم افراز روايت اولدقلرى خبرده
وقتاكه سيمرغ سدره نشين عندليب كلستان رسالت حضرتلرينه حقيقت وياشريطه وشرط اسلامدن بكا خبرداده
اول ديو شكل انسانه تمثل واجمالا تحريك رشتهٔ استخبار اولدقلرنده خير الورى عليه اجمل التحايا مادهٔ مذكورهيى
ارادهٔ بيانله سراغاز ترقى بيوروب (فقال) صلى الله عليه وسلم (ان تشهد ان) بالمخففة وتشهد يعنى تعلم بان تقول اشهد
(لا اله الا الله) امدى لفظهٔ شهادت شرط ويامعناى شهادتى مؤدى اولان شئ كافى اولديغى امر اختلافيدر قال
الشهاب والصحيح عندنا الثانى ولو بغير لفظ العربية لمن لا يقدر عليه (وان محمدا رسول الله وذكر اركان الاسلام)
وتقيم الصلوة وتؤتى الزكوة وتصوم رمضان وتحج البيت ان استطعت اليه سبيلا الحديث يعنى باقى چهار
اركان اسلام اولان نماز وروزه وحج وزكوتى بيان بيوردى (ثم سأله عن الايمان) بعدذا مما يجب التصديق به شرعا
اركان ايماندن حضرتنه پرسان اولدقده (فقال) مجيباله (ان تؤمن بالله) وحدانية واجب الوجوده ايمان ايتملككدر
امدى حديث شريفده ايمان واسلام مفهومنك تغايرى معلوم در وبعضيلر مترادفان ديمشلر اظهر قول متلازمان
اولمقدركه لا ينفك احدهما عن الاخر در وقيل بينهما عموم وخصوص مطلق كما فصل فى علم الكلام (وملئكته) جمع
ملك كدورات جسمانيه دن سالمه وتشكله قابله اجساد نورانيه (وكتبه ورسله) جمع رسول من اوحى اليه بشرع
وكتاب وامر بتبليغه عباده (الحديث) بالنصب اى اذكر الحديث واعرف ذلك (فقد قرن الايمان به محتاج الى العقد
بالجنان) فتح جيمله قلبدر وسمى به لاستتاره خلاصة الكونين صلى الله عليه وسلم خبر جليل مذكورده ايمان بالله
وباحديده ذكراولنان اشيايى تصديق قلبله اعتقاد جازمه محتاجدر ديو تقرير بيوردى (والاسلام به مضطر الى
النطق باللسان) واسلام بالله دخى لسانله نطقه محتاج اليه بالضروره در ديو بيان ايلدى لان اللسان ترجمان الجنان
(وهذه الحالة المحمودة التامة) وفى نسخة الحالة هى المحمودة يعنى اعتقاد جنان ونطق باللسان عند الله والناس
كامله ومحمودحه در (واما الحال المذمومة فالشهادة باللسان دون تصديق القلب وهذا هو النفاق) لغة اظهار
خلاف مايضمر كما قيل ✳ ويستخرج اليربوع من نافقائه ✳ اما غير محموده اولان حال كه اعتقاد جازمك غيرى فقط تلفظ
واقرار در بوايسه صاحبنه منافق تسميه اولنان صفة نامرضيهٔ خبيثه در كه ظاهرا اظهار ايمان وباطنا اخفاء كفر
وطغياندر (قال الله تعالى اذا جاءك المنافقون) خطاب عزت حضرت رسالت جنابنه در (قالوا نشهد انك لرسول الله
فاقروا بشهادة مواطئة لقلوبهم بزعمهم فرد عليهم علام الغيوب والله يعلم انك لرسوله) اى كما اظهروه ولو كان
مخالفا لما ابطنوه (والله يشهد ان المنافقين لكاذبون) ولذا فسره المصنف بقوله (اى كاذبون فى قولهم) اى فى دعواهم
(ذلك) اى كونك رسول الله صادرا (عن اعتقادهم وتصديقهم وهم لا يعتقدونه) اى والحال انهم لا يعتقدون قولهم
انك رسول الله (فلما لم تصدق ذلك ضمائرهم لم ينفعهم ان يقولوا بالسنتهم ماليس فى قلوبهم) چونكه سيه دلان ارباب
نفاق زبان زد اولدقلرى گفتارى ضميرلرى تصديق ايتميه مصمم اولميان شئ ايله ناطقه پرداز اولملرى روز جزاده انلره
سود مند اولمز آيهٔ شريفه سركردهٔ منافقين ابن ابى سلول بداصول حقنده نزول ايتمشيدى (فخرجوا عن اسم الايمان
ولم يكن لهم فى الاخرة حكمه اذ لم يكن معهم) ايمانا (ولحقوا بالكافرين فى الدرك الاسفل من النار) درك فتح راء
وسكون ايله ضد درج طبقات نيرانك اسفليدركه جهنم لظى حطمه سعير جحيم هاويه درك واشتراك لفظى ومعنويله
١ ٢ ٣ ٤ ٥ ٦ ٧
طبقات مذكورهنك هر بيرى ديگران اوزره اطلاق شاملدر (وبقى عليهم حكم الاسلام باظهار شهادة اللسان فى احكام
الدنيا المتعلقة بالائمة) جمع امام خلفا وسلاطين (وحكام المسلمين) امرا وقضاة ونواب (الذين احكامهم على الظواهر

بما اظهروه من علامة الاسلام) يعنى حقيقة بما اشتق من الايمان اولان مؤمن نامندن دور اولوب آخرتده
حكمى نايابدركه ذاتلرنده ايمان ناموجود اولمغين قعر جهنمده كفاره پيوسته عذاب ونكاله وابسته درلر همان
عالم دنياده سلاطين وحكام اسلامه متعلقه احكامده اظهار شهادت لسانله اوزرلرينه حكم اسلام
جاريدركه احكام ائمه وحكام ظواهر اوزره مبنيه وانلرك شعار اسلام وزى مسلمانله تزيى ايتدكلرى شيئه
مبنيه در (اذ لم يجعل) بناء مجهولله (للبشر سبيل الى السرائر) جمع سريره درون دلده پنهان واطلاعه عدم امكان
اولان امور خفيه (ولا امروا) باعتبار المعنى ضمير بشره راجعدر (بالبحث عنها) اى عن السرائر حضرت علام
الغيوب جل شانه براى ادمى زاد رازنهان درونه اطلاع طريقنى منسد قيلوب سرائر وضمائردن تفتيش وتفحصه
بشر مأمور قلمدى (بل نهى النبى صلى الله عليه وسلم عن التحكم) عبر به لما فيه من التكلف (عليها وذم ذلك وقال هلا)
اداة تحضيض ومستقبل اوزره دخولى امرى افاده وماضى اوزره توبيخ وانكارى مفيد اولور (شققت عن قلبه)
متعدى بنفسه وتفتيش معناسن متضمن اولمغين عن ايله تعديه ومراد امر تهيجدر باكه خواجهٔ عالم صلى الله عليه وسلم
سرائر اوزره تحكمدن امتى منع ايليوب اسامة بن زيده خطاب وسرزنش برله تلف سيف حيف اسامه اولان رجل
شانندهانك سر ضميرنى كشف وتفتيش ايچون قلبنى شق ايتدكمى ايتدك خود سر درونه اطلاع ايزد پروردكاره
مخصوص برامر مبهم در بيورديلر درج صحيح بخارى حاوى اولديغى فرايد دندركه اسامة بن زيد رضى الله عنه
جهينه اوزره سريه ايله فرستاده بيوريلوب ظفرياب اولدقلرنده بقية السيوفدن مرداس فزارى نام كسنه يه دوچار
اولوب مرداس بيم جانله رفع انكشت شهادت ايتديكى اعتباركردهٔ اسامه اولميوب داس شمشير ايله سر مرداسى
بيچوب حضور سرور كائنات عليه افضل الصلوات حضرتلرينه حاضر اولوب كارنادر براسامه يه ياد اولندقده عتابه
اغاز بيوروب اقال لا اله الا الله وقتلته مقدمه سيله خطاب ايلدكده اسامه دخى يا رسول الله انما قالها خوفا
من السلاح ايله معذرت خواه اولوب هلا شققت عن قلبه حتى تعلم اقالها ام لا كلمات معجز نكاتيله اسامه يه تعزير
وتوبيخى منتج اولمشدر (والفرق بين القول والعقد ما) مصدريه ويا موصوله در (جعل) بصيغة المفعول والفاعل
(فى حديث جبريل الشهادة) بالرفع والنصب (من الاسلام والتصديق من الايمان) يعنى شهادت لسانله مجرد تلفظ
واعتقاد جنان وقلبله تصديق بيننده فرق خبر جبريلده مقدمه اول حضرتك اقرار لسانى اركان اسلامدن وتصديق
جنانى ركن ايماندن قيلمشدركه جبريل عليه السلام حضرت داناى عالمه اسلامدن پرسشى عقبنده ان تشهد كلاميله
مجيب وايماندن سؤالده ان تؤمن لفظيله جواب داده اولمرين مشعر اولوب بومعنى تغاير اسلام وايمان اوزره مبنى در
(وبقيت حالتان اخريان بين هذين) اقرار باللسان وتصديق بالجنان ميانه سندن جمعه محتاج وبيان اولور دوحالت
ديگر باقى قالمشدر (احديهما ان يصدق بقلبه ثم يخترم) خاء معجمه ومثناة فوقيه ورا ايله مبنى للمجهول در يقال
اخترمته المنية اذا اتته بغتة بسرعة وفى الاصل معناى خرم قطع وتفريق مقصلدركه درخت بدندن شاخ زندكى
بريده قلمقده دخى استعمال اولندى (قبل اتساع وقت للشهادة بلسانه) يعنى ايكى حالتلر بريسى شخص مكلف قلبيله
تصديق ايدوب بعدذا براى شهادت رطب اللسان اولمدن درحال كاو كيرى مرك اقراره مجال ومساعدهٔ وقت
اولميه امدى حالتين سابقتينكه بريسى اقرار زبان وتصديق جنانله بالاتفاق مؤمن وديگرى اقرار باللسان وغير
مصدق بالجناندركه بالاتفاق منافق ايدى حالهٔ مسطوره بينهماده حالهٔ ديگر اولوب (فاختلف فيه) حالى بومنوال
اوزره اولان ذاتك شان ايمان وعدمنده اختلاف اولندى (فشرط بعضهم من تمام الايمان القول والشهادة به)
علمادن بعضيلر قول وشهادت لسان تمامئ ايمان دندر پس فقط شرط وعدم تمامئ ايمانله اول ذات مؤمن اولمز ديديلر
زيرا اتيان بالشهاده يه عدم تمكن مانعدر ديمشلر اما ضعف قول هويدادر (ورآه) ماض من الرأى (بعضهم مؤمنا
مستوجبا للجنة) وعلمادن بعضيلر همان قابيله اعتقاد وقبل تمكنه من النطق فوت اولان كسنه يى حقيقة مؤمن
ومستحق بهشت اولمسنى راى ايتديلر (لقوله عليه الصلوة والسلام يخرج) صيغهٔ مفعول وياقاعله (من النار من كان
فى قلبه مثقال ذرة) صغار النمل وهباء هوا اجزاسندن هر جزئه اطلاقى شاياندركه غايت قلتدن كنايه در (من ايمان)
روايتكردهٔ شيخين اولان خبر صحت اثرده كلام سيد البشر صلى الله عليه وسلم ايماندن وزن ذره مقدار سنده جايگير اولان
كسنه نار جهنمدن اخراج اولنور بيورديغى وجه تمسك اولندى امدى ذره مقدار يكه دراينه امر ايمان عند الله
الجليل عالى مقدار اولوب اجر مؤمن غير ضايع اولمسين تلويح نمايانددر (فلم يذكر سوى ما فى القلب) پيغمبر عالى جناب
حضرتلرى قلب مؤمنده مستتر اولان تصديقك غيرى حكم اقرار باللسان حديث مرقومده ياد بيورمدى زيرا
حكم ظاهر اسلام دنياده منقضى اولوب عند الرب فى العقبى حال دروندن ماعداسى سودمند اولمز (وهذا) عاجز

عن اقرار اللسان اولان مصدق بالجنان (مؤمن بقلبه غير عاص ولا مفرط بترك غيره) تشديد را ايله يعنى عند الله تعالى
ايمانى نافعدر زيرا لازم اولان امرى ترك ايتميوب كنهكار اولمدى وتلفظ بالشهادهيى ترك ايتمكه عمدا مقصر دكلدر
(وهذا) رأى مذكور (هو الصحيح فى هذا الوجه) عدم تمكن نطقله معذور اولديغى حالتده رأى صحيح وصائب ووجه
ناقبدر (وهذا) وان صححه المتكلمون الا انه قيل ان ما استدل المصنف به لا يثبت ما ادعاه لان هذا فى عصاة امته
الذين ثبت ايمانهم ويدل عليه ما فى الصحيح عن انس انه صلى الله عليه وسلم قال يخرج من النار من قال لا اله الا الله
وفى قلبه وزن شعيرة من خير (الثانية) حالت دوم (ان يصدق بقلبه ويطول مهله) فتح ميم وسكون ها وسكاهى
تحريكه مع فتح ميمه وضمها اوقوده وتانيدركه لازمى مراد اولنوب طول زماندن عبارت اولور مفعول يطول بضم
التحتية وفتح الطاء وتشديد الواو المكسورة (وعلم ما يلزمه من الشهادة ولم ينطق بها) جملهٔ حاليه در (جملة) منصوب
على الحالية (ولا استشهد فى عمره) وفى نسخة ولا تشهد (ولا مرة) واحدة يعنى قلبله تصديق واعتقاد جازم ايله معتقد
اولوب مدة مديده مجموع مؤمن به ايله اصلا ناطقه پرداز اولميوب وفى العمر مراة كثيرة دكل ولا كرة شهادتله
رطب اللسان اولميه (فهذا اختلف فيه ايضا) وهو فى الاصل مصدر آض اذا رجع وشاع فى التنبيه وصف مسطور ايله
متصف اولان ذات شانده وجه سابق مانندى اختلاف اوالندى (فقيل هو مؤمن لانه مصدق) حقيقت ايمان
وتصديق قلبى اولمغين انكله اتصافى كافى وتصديق بالجنان اتيانيله مؤمن دينلدى (والشهادة من جملة الاعمال) اقرار
باللسان ايسه حقيقة ايمان اوزره زائده وكمالى موجب اولان اركان اسلامدندر وان كانت لازمة شرعا (فهو عاص
بتركها غير مخلد) مثلا تارك صلوة وزكوة ترك شهادتله كنهكار اولوب وان دخل النار مخلد قالمز كما هو شأن المؤمن
العاصى تحت مشيئة باريده در اما اقرار شرط ايمان ويا شطر دينلر عندنده بدون الشرط مشروط دخى ناياب اولمغله
قول مذكور رسيدهٔ درجهٔ صحت دكلدر دينلر (وقيل ليس بمؤمن حتى يقارن عقده شهادة) وهى بالنصب وقيل
بالرفع وكلاهما جائز مادام اعتقادى شهادة باللسانه قرين اولميه مؤمن دكلدر دينلدى (اذ الشهادة انشاء عقد
والتزام ايمان) زيرا شهادت قبول احكام اسلامدر لان عند الاصوليين هى انشاء يتضمن الاخبار بالمشهود به لا اخبار
وقد يقال انه بحسب ظاهره لانه خبر لفظا اريد به الانشاء كقوله تعالى والمطلقات يتربصن بانفسهن ومن لم يفهم
مراده قال انشاؤه يعنى ابتداؤه (وهى مرتبطة مع العقد) دخى شهادت جزم قلبله منعقده در (ولا يتم التصديق مع
المهلة الا بها) پس لسعة القيام امهال زمانله تصديق جنان تمام اولمز الا شطر ويا شرط ايمان اولان شهادة لسانله
تمام اولور (وهذا هو الصحيح) مع تمكنه باقرار اللسان عدم مقارنت عقد جنانله مؤمن اولمديغى قول صريح صحيحدر
(وهذا نبذ) فتح نون وسكون موحده وذال معجمه ايله شىء قليل معناسنه بعض نسخده هذه نبذ بضم النون وفتح
الموحده جمع نبذة بوزن غرفة وقيل انه بضم فسكون (يفضى) مثناة تحتيه ويا فوقيه وسكون فاء وكسر ضاد
معجمه ايله مضارع افضى بمعنى اوصل (الى متسع) بزنة اسم المفعول مصدر ميمى ويا اسمدر (من الكلام فى الاسلام
والايمان وابوابهما) بحث مذكورى يسيردر وايلك احكام ايمان واسلام واجمال وتفصيلنه تعلق وترتب ايدن سعة
كلامه مفضى ومؤدى اولور (وفى الزيادة فيهما والنقصان وهل التجزى ممتنع على مجرد التصديق) كما عليه اهل
التحقيق (لا يصح فيه جملة) اجمالا امدى اعماله متعلقه مراتب اسلام تزايدندن خلاف نايابدر همان خلاف نفس
ايمان زياده ونقصانى بحثنده در پس مجرد تصديق اوزره زياده ونقصانله تجزى ممتنع ميدر وايمان اجماليده نقص
وزياده ترتبى غير صحيح اولمق (وانما يرجع الى ما زاد عليه من عمل) وتجزى نفس ايمان اوزره مازاد اولان عمل واحسان
قولهمى رجوع ايدر (او قد يعرض) كسر را ايله (فيه لاختلاف صفاته وتباين حالاته من قوة يقين وتصميم اعتقاد
ووضوح معرفة ودوام حالة وحضور قلب) ويا قوة على واعتقاد درونى ومشاهدهٔ يقينى واستمرار تصديق وحضور
وصفاى قلبله قوة وضعفا اختلاف صفات وبعد وافتراق حالاتدن ناشى نفس تصديق اوزره زياده ويا نقص وتجزى
كاهى طارى اولورمى ديو اتساع كلامه بحث مرقوم موصول اولور حاصل مرام ايمان واسلام نفسنده تجزى
قبول ايتميوب ترقى وتفاوت همان صفاته ترتب ايدر (وفى بسط هذا خروج عن غرض التأليف وفيما ذكرنا غنية)
ضم معجمه وسكون نون وفتح تحتيه ايله كفايت معناسنه در (فيما قصدنا ان شاء الله تعالى) بحث جليلده سرداده
وبسط كلام وتفصيل مقصد ناليفدن خروجدر زيرا مقصود بالذات اولان على وجه الاستيفا اداى حقوق صاحب
الاصطفا عليه التحايا در پس وفق ارادهٔ باريده اولورسه كتاب شفاده قصد مزذكر ايتديكمز امرى مغنى وكافيدر

فصــــــل

(واما وجوب طاعته فاذا وجب الايمان به وتصديقه فيما جاء به) قسم ثانى باب اول فصولندن برسى حضرت

صاحب الشريعة والبرهان عليه صلوات المنان حكم وشرعنه اتباع وانقيادى موجبه احكام بياننده در چون
اول حضرته ايمان وقبل پروردكاردن اجمالا اتيان بيورديغى اموره تصديق وايقان واجب اولديسه (وجبت طاعته
لان ذلك مما اتى به) مطلقا امر همايون واجب الاذعان اطاعتمقرونته امتثال واجبدر زيرا وجوب طاعتى
ما جاء به من الدين بالضروره جملهسندندر (قال الله تعالى يا ايها الذين آمنوا اطيعوا الله ورسوله) بشهادة افراد الضمير
طاعتين متلازمان اولديغى ايما وضمير الى كل واحد منهما يه راجعدر اظهر معنى كتاب اللهدن شرف نزول بيوريلان
اوامرده خداى ذى الجلال حضرتنه اطاعت وخطاب مستطاب جناب حقدن رسولنه شايان وحى اولان احكامده
رسول اللهه مقام ايجابده طاعت ايدلك تنبيه نبيهى پادشاه جهان آفرينه اطاعت حضرت ختم المرسلين صلى الله
عليه وسلم جنابنه طاعت ضمننده مندرجه اولديغى اشعار ايدر امدى اطاعت حق قرين طاعت نبى مطلق
بيورديغنه دائره ايات وتفاسير اول كتاب فصل بيشينى ناطق اولمشيدى (وقال قل اطيعوا الله والرسول) تلازم
طاعتين وتداوم حالتيني لما سبق مشعر اولمغين واطيعوا الرسول ايله تكرر بيورلمدى (وقال واطيعوا الله والرسول
لعلكم ترحمون) اى باطاعتهما ومتابعة شريعتهما (وقال وان تطيعوه تهتدوا) نبى الخلقك امرينه اطاعت ايدرسكز
طريق حقه رهياب اولورسز (وقال من يطع الرسول فقد اطاع الله) زيرا آمر حقيقى حضرت حق ورسول الله صلى
الله عليه وسلم مبلغدر وقتا حبيب كبريا عليه التحايا من احبنى فقد احب الله ومن اطاعنى فقد اطاع الله كلمات
حكمت نصابيله تاديب امته قصد وهمت بيوردقلرنده ارباب نفاق وشقاق حاشا ثم حاشا محمد كندوبى بزه رب
اتخاذ ايتدرمكه راغبدر مع هذا بزى شركدن زجر ايدردى ديو هرزه خاى اولدقلرنده كلام درربار حضرتى تأييدا آيه
جليله شرف نزول اولدر (وقال وما آتاكم الرسول) اى ما اعطاكم الرسول محمد من الفىء (فخذوه وما نهاكم عنه فانتهوا) اى
وما نهاكم من الغلول (وقال ومن يطع الله والرسول فاولئك الاية) مع الذين انعم الله عليهم من النبيين والصديقين
والشهداء والصالحين وحسن اولئك رفيقا سبب نزول ايه جميله باب ثانى فصل اولنده سطور تفصيله كشيده قلنور
(وقال وما ارسلنا من رسول الا ليطاع باذن الله) اى بامر الله (فجعل تعالى طاعة رسوله طاعته) اى ان طاعة الله
متعلقة بطاعة الرسول فلا يتم لاحد طاعة الله مع عصيان رسوله (وقرن طاعته بطاعته ووعد على ذلك بجزيل
الثواب) وطاعت واطاعت اوزره ثابتقدم اولنلره فاولئك مع الذين انعم الله عليهم من النبيين قول جليليله اجر
جزيل وثواب جميل وعد ايلدى (واوعد على مخالفته بسوء العقاب) ومخالفتى اوزره پابرجا اولنلره فليحذر الذين
يخالفون عن امره ان تصيبهم فتنة او يصيبهم عذاب اليم انذاريله تحذير وتخويف ايلدى (واوجب امتثال امره
واجتناب نهيه) وما آتاكم الرسول فخذوه وما نهاكم عنه فانتهوا امر لازم الاتباعيله اول حضرتك امرينه امتثال
ونهيندن اجتنابى واجب متحتم القبول ايلدى (قال المفسرون والائمة طاعة الرسول فى التزام سنته والتسليم
لما جاء به) ارباب تفسير واجتهاد بيورديلركه رسول اللهه طاعت طريقتنه التزام ومتابعتنه مواظبت وما جاء به اولان
شريعة غراسنه انقياد واذعاندر ديديلر (وقالوا) مفسرين وائمه بيورديلر (وما ارسل الله من رسول الا فرض طاعته
على من ارسله اليه) يعنى حضرت فرد بيچون جل وعلا پيغمبراندن برذاتى بعث ايتمدى الا ارسال بيوريلان قومه
اول پيغمبرك طاعتنى فرض ايلدى تمكيم وما ارسلنا من رسول الا ليطاع باذن الله كريمهسى الا ليطيعه من بعث
اليهم ايله تفسير بيورديلر (وقالوا من يطع الرسول فى سننه) بالافراد اما صيغهٔ جمعله ورودى اولى وفرائض عبارتنه
ملايمدر (يطع الله فى فرائضه) جواب شرط يعنى لم يرد به القرءان اولان امر ونهى رسول الله صلى الله عليه وسلمه
اطاعت ايلين ذات ثابتة فى القرءان اولان فرائضده حقه اطاعت ايدوب فرمانبر اولور زيرا نطق همايونى وما ينطق
عن الهوى عنوانيله شرفيافته اولمغين هر چند امر ونهى حضرت امر وحكم كردكاره مقرون ووابستهدر (وسئل
سهل بن عبد الله عن شرائع الاسلام فقال وما آتاكم الرسول فخذوه) جناب شيخ تسترى قدس سره السرى طرايق
اسلامدن سؤال بيورلدقده بو ايهٔ جامعه ايله جواب داده اولديلر (وقال السمرقندى يقال اطيعوا الله فى فرائضه
والرسول فى سنته) فقيه ابو الليث عليه الرحمه بيورركه معناى شريف فريضهٔ حق شاملهٔ شريعتده حقه اطاعت
ووفق طريقت اوزره وارده اثاردن مستفاد سنة نبويهده رسولنه اطاعت ايدلك دينلدى (وقيل اطيعوا الله فيما حرم
عليكم والرسول فيما بلغكم) اى اوصلكم من امره ونهيه ولو لم يسنده الى ربه اما قول فقيه اوليدركه فرض فعل واجب
محتم وترك فعل محرمى شامل اولور (ويقال اطيعوا الله بالشهادة له بالربوبية والنبى بالشهادة له بالنبوة) بعض نسخده
بالرسالة ورودا تمشدر والمعنى ان هذه الاطاعة اقل ما يطلق عليه اسم الطاعة (حدثنا ابو محمد بن عتاب) فتح عين
وتشديد فوقيه ايله (بقراءتى عليه) لا بسماعى لديه (حدثنا حاتم بن محمد) بن الطرابلسى (حدثنا ابو الحسن على بن محمد

ابن خلف) اى القابسى (حدثنا محمد بن احمد) ابوزيد المروزى (حدثنا محمد بن يوسف) الفربرى (حدثنا البخارى)
صاحب الصحيح عليه رحمة البارى (حدثنا عبدان) فتح عين مهمله وسكون موحده ايله بوزن التثنية غير مصروف
عبد الله بن عثمان مروزى (نا) اى اخبرنا (عبدالله) ابن وهب (نا) اى اخبرنا (يونس) بن يزيد الايلى احد الاثبات
(عن الزهرى) تابعى جليل القدر (قال اخبرنى ابوسلمة بن عبد الرحمن) احد الفقهاء السبعة على قول الاكثر (انه سمع
اباهريرة يقول ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من اطاعنى فقد اطاع الله) قبل كبريادن الجا ايلديكم اموردە بكا
اطاعت ايلين ذات من يطع الرسول فقد اطاع الله عنوان جميلى ماصدقنجه بدرستى اول كمسنه حضرت خالق البرايا جل
وعلا جنابنه اطاعت ايلدى (ومن عصانى فقد عصى الله) وهو اللازم لجعل طاعته طاعته والحاصل ان الاول معلوم
الكتاب والثانى مفهوم الخطاب (ومن اطاع اميرى فقد اطاعنى ومن عصى اميرى فقد عصانى) بطريق القياس
ولاة امره اطاعت اول حضرته اطاعتدر امابشرط انكه امر امير طاعتله مقيد ومشروط اولوب معصيتله آمر اولميه
زيرا لاطاعة لمخلوق فى معصية الخالق خبر شريفى طاعتده اطاعتى متضمندر مرويدركه اوائل اسلامده طائفۀ قريش
وسائر عرب اوزره رؤساى قبائل حل وعقد حكومتنه كردن نهادۀ تسليم واطاعت اولوب امر امارت غير معهود ايدى
وقتا كوس نوبت اسلام جهانى پرطنين ايلدى شهنشاه عالم صلى الله عليه وسلم اطراف واكنافه امرا نصب وتعيين
بيورملرى قريش وعربه كران كلمكين رقبۀ اطاعت امرادن كردن پيچ اولدقلرنده امر امرا مطاع ولازم الاتباع
اولديغن انلره اعلام بيورديلر (فطاعة الرسول من طاعة الله اذ الله امر بطاعته فطاعته امتثال لما امر الله به) فى قوله
اطيعوا الله والرسول (وطاعة له) اى الله لانه امرهم اجمالا بطاعته فطاعته طاعة لربه عز وجل وهذا بسط وتمهيد
لما قدمه ولا تكرار فيه كما قيل (وقد حكى الله عن الكفار فى دركات جهنم) حكى الله عن فلان عبارتى من غير انكار
مأثورة من السلف در اما عارف بالله ابن عباد مغربى قدس سره صوابديدى اولميوب كلام الله صفة قديمه در حكى الله
فى كلامه كذا ديو تعبيرى شايان دكلدر زيرا حكايه متأخرة عن المحكيدر مزاوار اولان اخبر الله ماندى كلامله ادا
ايلمكدر بيورمشلر لكن نقص عليك كريمه سى ورودى ايل بن عبادى رد اولور زيرا قصص وحكايه بر معنايه اولديغى
باهردر فانه وارد على الاخبار بعينه من غير فرق ودركات طبقات سفليۀ دوزخدر حضرت كردكار جل وعلا تنزيل
جليلنده بحسب مقامات اهل النار بما سيكون من حال الكفار حكايه واخبار بيورر (يوم تقلب وجوههم فى النار)
وجه اشرف اعضا والطف اجزا اولوب سائرندن اقبال وادبارده وجهه تابعه اولمغين تخصيص بالذكر بيورلدى ياخود
ذوات مراد اولنه يعنى روز جكرسوزۀ بامتده ارباب شركك جميع اعضاسى استيعابا تصريف وديكده كوشتپارەنك
جوش وخروشى اساا اتشده برجهتدن ديكره تقليب اولنور او تقلبها تغيرها عن حالها او طرحها او تبدل الوانها
(يقولون ياليتنا اطعنا الله واطعنا الرسولا) باثبات الالف رسما واختلفت القراءة وقفا ووصلا يعنى اول حالده
كفار دوزخ قرارديه لركه نوليدى بزلر كبرياى ذى الجلاله وپيغمبر ذى الكماله اطاعت ايتمش اوايدك ديو نالان
اوله لر (فتمنوا اطاعته حيث لا ينفعهم التمنى) بو تمنى غير ممكن الحصول اولان شيئى طلب واميددر پس اول دار بئس
القرارده تمنىء اطاعت خدا ورسول ايليه لر اماچه فائده حين شاهدو التمنى لم ينفعهم التمنى (وقال عليه الصلوة
والسلام) اتفاق كردۀ شيخين اولان خبر معجز اثرده سلطان دين عليه السلام بيورر (اذا نهيتكم عن شئ فاجتنبوه
واذا امرتكم بشئ) وفى نسخة بامر نهى حرف عن وامر باء ايله تعديه ايدر (فأتوا منه ما استطعتم) اول حديث دعونى
ما تركتكم انما هلك من قبلكم بسؤالهم واختلافهم على انبيائهم فاذا الخ حاصل خطاب يا امة واصحاب بودركه
چون بن سزى شئ محرم ومكروهدن منع ونهى ايلدم سزلر انى ترك ايدك لكن ايجابا اوندبا بر امر ايله سزى مامور
قيلام من غير ترك لواجب قدر تياب اولديغكز مرتبه اتيانه كوشش واهتمام ايدك بيورديلر قال الشهاب
الخفاجى وسببه انه صلى الله عليه وسلم قال فى خطبته ان الله قد فرض عليكم الحج فحجوا فقال رجل اكل عام يارسول
الله فسكت حتى قالها ثلثا فقال لو قلت نعم لوجب ولما استطعتم ثم قال دعونى الحديث وزاد الدارقطنى فنزلت ياايها
الذين آمنوا لا تسألوا عن اشياء ان تبد لكم تسؤكم وروى ذلك عن ابن عباس فى التفسير وشئ عام خص منه ما اكره
عليه المكلف قال النووى وهذا الحديث من جوامع الكلم وقواعد الاسلام يدخل فيه كثير عن الاحكام كمن عجز
عن ركن من اركان الصلوة او شرط من شروطها يأتى بمقدوره ولا يسقط عنه مقدوره ولذا قال الفقهاء الميسور
لا يسقط بالمعسور (وفى حديث ابى هريرة عنه عليه الصلوة والسلام كل امتى يدخلون الجنة الا من ابى) ضمير يدخلون
كل لفظنه باعتبار معناه راجع وباعتبار لفظه افرادى دخى جائزدر ولفظ الحاكم عليه الرحمه كلكم يدخل الجنة
وخطاب براى امت خطاب مشافهه اولور وامة اجابت مراد اولنديغى حالده استثنا منقطع ودخول جنته اولا واخرا

اعم اوله وامة دعوه مراد اولنسه استثناء متصل اولمق غير بعيددركه معصيت كفره مختصه اولور (قالوا ومن ابى
يارسول الله قال من اطاعنى دخل الجنة ومن عصانى فقد ابى) يعنى جميع امتم داخل بهشت اولورلر الا امتناع ايدنلر
داخل اولمز بيوردقلرنده اصحاب باصفا يارسول الله دخول جنته حصول نعمه ووصول منه ايكن دخولدن كيم
ابا وامتناع ايدر ديو پرسان اولديلر حضرت داناى عالم عليه السلام انلره جواب داده اولديكم بنم امريمه ممتثل
ونهيمدن مجتنب اولان كمسنه بكا فرمانبر اولوب جنته داخل ونعيم مقيله فائز اولدى وبكا عدم اطاعت ايله ترك
طاعت ايدنلر بدرستى دخولدن امتناع ايلديلر واعلم انه ان اريد بالعصاة من المؤمنين فهو تمثيل ولا ينافى العفو
ولا اخراجهم من النار وان اريد الكفار فهو استعارة ايضا والمراد دخولهم فى النار (وفى الحديث الاخر الصحيح
عنه صلى الله عليه وسلم) صحيح بخاريده نسكاشتۀ يراعۀ صحت اولان خبر ديكركه دعواى اطاعته بينۀ عادله در مفخر
البريات عليه اجل التحيات حضرتلرندن مروى وتمثيلا لامته بيوردركه (مثلى ومثل) بفتحتين المثل والمثيل
فى الاصل بمعنى النظير كشبه وشبيه ثم نقل لكل حالة وقصة او صفة (ما بعثنى الله به) ما موصوله يعنى نصرت دنيا
وذخر عقبا ايله مورث فوز وفلاح اولوب ايزد متعالك بنى بعث ايتديكى شيئله بنم حالۀ عجيبة الشان وصفۀ غريبة
البرهانم (كمثل رجل) اول كمسنه قصه سى نظيريدركه (اتى قوما فقال ياقوم انى رأيت الجيش) جنك وپرخاشه
اماده اولان جمع كثيردر (بعينى) مبالغة فى التأكيد صيغۀ تثنيه ايله ايراد خبرده مجاز توهمن دفع اكيد اولور
(وانى انا النذير) اى المنذر (العريان) اى المجرد من ثيابه المكشوف جميع بدنه مبالغة فى صدق النذارة زبان معجز
بيان نبوتدن عيان مثل مضروب ويا فى الحقيقة لباسدن تحقيق ماليديه برله تجرد ويا مجرد سلب عدو ايله قبادن عرى
ويا مجازا لباسدن عارى وغرض تدليسدن برى اولمغى مشعر اوله (فالنجا) قبل الجيم فتح نونله ممدود وكاهى
مقصوردر ومنصوب على الاغراء يعنى الزموا النجا ويا مصدريت اوزره منصوب اولوب اضيق المقام عاملى محذوف
اوله ومعناه الخلاص والفرار اى انجوا النجا (فاطاعه طائفة من قومه فادلجوا) تخفيف دال مهمله وقطع همزه
ويا تشديد دال ووصل همزه ايله كل ليلى سيرده مستعملان لغتاندر اما بالتخفيف سير اول ليلى وبالتشديد سير اخر ليل
اولمق يراعه كذار فيروزابادى در (فانطلقوا على مهلهم) فتح وسكون ها ايله رفق وسكونت (فنجوا وكذبت طائفة
منهم فاصبحوا) اى مكثوا (مكانهم فصبحهم) بتشديد الموحدة (الجيش) اى اتاهم فى وقت الصباح (فاهلكهم
واجتاحهم) جيم ومثناة فوقيه والف وحاء مهمله ايله جايحه غاره اصابت ايدن آفتدركه استيصال غارو افناء برلك
وباراپد رو هر بلاى ناكهانى ومصيبة عظيمه يه جايحه ديلور اصل مثل مضروب سر كذشت عوف بن عامر
اليشكرى ويا بنى عامردن برزن ياخود ابرهة الحبشى اولمق مرويدر حاصل كلام اول رجل برقومه كلوب اى قوم
عسكر دشمنى بن دو چشمله معاينه ايلدم وبن تلبيسدن عارى منذر وغرض تدليسدن برى يم همان جويان كريزكاه
نجات اولك ديديكده قومندن بر كروه كفتارنذيره اعتماد واطاعت ايليوب هنكام شبده رهنورد ساحل سلامت
اولوب سكونتله طريق مقصوده روان وكيد اعدادن سلامتله تخليص كريبان ايتديلر وانلردن طائفۀ ديكر تكذيب
خبر ايله قرار كاهلرنده پابرجا ومكث ايدوب قبل الرواح وقت الصباح جيش عدو اول كروه اوزره نزول ايليوب انلرى
اهلاك واستيصال ايتديلر (فذلك مثل من اطاعنى واتبع ما جئت به) مثل مضروب مذكور بر وجه صدق وصفا
بكا منقاد اولوب جانب كبريادن بعث اولنديغم امره امتثال ايدنلرمانندر امدى همان اطاعة ظاهره ايله اكتفا
شايستۀ شان عرفا اولميوب ماجاء به من العباده ايله اكمال اتباع بيورلمغى ايماء اولور (ومثل من عصانى وكذب
ما جئت به من الحق) پس عصيان مع التكذيب كمال عداوتدن ناشى اولمغله استيصال بنيانى موجب اولور امدى
عبارۀ شريفه ده مطلق عصيان غير مستأصل للانسان اولديغنه اشارت لطيفه نمايانــدر (وفى الحديث الاخر فى مثله)
بفتحتين روايتكردۀ شيخين اولان خبر صحت اثرده سلطان هرد وسرا عليه اكمل التحايا امتنى دعوتده كندو حال
وصفتى تمثيل خصوصنده ايراد بيورديلر واصل هذا المثل ملائكۀ مقربين حضراتنه منسوب اولوب جناب فخر عالم
صلى الله عليه وسلم شان شريفنده ايراد واعلام ويقظة او مناما الهام بيوريله (كمثل من بنى دارا وجعل فيها
مأدبة) ضم دال مهمله او بفتحها براى دعوه اماده قيلنان اطعمۀ ملونه وضيافه در (وبعث داعيا فمن اجاب الداعى
دخل الدار واكل من المادبة ومن لم يجب الداعى لم يدخل الدار ولم يأكل من المأدبة) يعنى اول ذاتك حال وشانى
نظيريدركه برسراى بنا ايدوب انده ترتيب ضيافه ايلدى وخلقى دعوته بر كمسنه ارسال ايليوب دعوتخوان اولدى
هركم قبول دعوت ايله اجابت ايلدى خانۀ پرنعمته داخل اولوب على قدر الطاقة فى الطاعه نوالۀ شهيه وبهيه دن
تناول ايلدى وانلركه دعوته اجابت ايتمدى داخل ضيافتخانۀ قربت اولميوب لقمه خور نعمت اولمدى (فالدار الجنة

والداعى محمد) پس سرای سرور جنت ودعوتخوان خوان نعمت حضرت محمد شفیع امتدر (فمن اطاع محمدا فقد اطاع
الله ومن عصى محمدا فقد عصى الله) امدى داعى الى الله حضرت حبيب الله جنابنه اطاعت حقه اطاعتدر وعكسه
عكسه (ومحمد) صلى الله عليه وسلم (فرق) فتح فا وسكون را ايله مصدر بمعنى فارق المؤمنين والكافرين باطاعته
وعصيانه براى مبالغه رجل عدل قبيلندندر ياخود راه مشدده ايله اعزاز مطيعين واذلال عاصين ميانه سن محمد
فصل وتفريق ايلدى معناسنه اولور (بين الناس) واول هذا الحديث انه عليه السلام نام فجاءه ملائكة فقال
بعضهم لبعض ان العين نائمة والقلب يقظان فقالوا مثله كمثل رجل الخ وفى رواية ان القائل جبريل وميكائيل
ولا يخفى ان ظاهر الحديث انه تشبيه مركب والله اعلم

فصـــــل

(واما وجوب اتباعه وامتثال سنته) بو مقامده سنت معناى لغويسى اوزره سيرت وطريقت معنالرينه اولوب فرض
مقابلى مراد اولنمزكه وجوبه منافات توهم اولنه زيرا اتباع لفظنه معطوفدر (والاقتداء بهديه) هدى بزنة ضرب
بمعنى سنته وطريقته ايضا بعض نسخده والاهتداء بهديه ورودا تمشدر (فقد قال تعالى) جواب امام يعنى وجوب
متابعت حضرت وانقياد طريقت پروصلت وسمت وسيرتنه اقتدا وموافقت نص قرآن عظيم الشانله مثبتدركه
حق تعالى بيوردر (قل ان كنتم تحبون الله فاتبعونى يحببكم الله ويغفر لكم ذنوبكم) يعنى ادعاى محبة حق وارادهٔ
مودت فاعل مطلق ايدرسكز بندن شرفيافتهٔ صدور بولان شريعت وطريقت وحقيقتمه فرمانبر ومنقاد اولك تاكم
جناب كبريا جل وعلا سزدن راضى اولوب جيب قلوبكزى كشف وكناه وعيوبكزى ستر وعفو ايليه (وقال تعالى
فآمنوا بالله ورسوله النبى الامى الذى يؤمن بالله وكلماته) جمع بين النبوة والرسالة لان المقام مقام مدح واطناب
وعبر بالظاهر ولم يقل بى ابلاغة الالتفات ولتجرى عليه الصفات الداعية للايمان واتباعه (واتبعوه لعلكم تهتدون)
اى راجين الاهتداء باتباعه والرجاء بالنسبة للمخاطبين اوهو مجاز عن التعليل كما ذهب اليه بعض النحاة وامى ايله
وصف كمال علمى معجزاتندن اولديغن تلويحدر وكلماته مراد كتب منزله دريعنى وحدانية خداى جليل وكتب
جميله يه ايمان ايدن پيغمبر امى ذى الخطر الجسيم جنابنه ايمان واوامر وزواجرنه اتباع ايديكزكه شايد ظواهر وسرايرى
بركاتيله قلزم ضلالتدن ساحل سلامت وهدايت اوله سز (وقال تعالى فلا وربك) لا مزيدة للتأكيد اونفى
لما تقدمها (لا يؤمنون) اى بى وربك (حتى يحكموك فيما شجر بينهم الى قوله تسليما) يعنى قوله ثم لا يجدوا فى انفسهم
حرجا مما قضيت ويسلموا تسليما (اى ينقادون لحكمك) ويسلموا تسليما كريمه سن تفسيردر ظاهرا وباطنا انقيادى
مفيد اولمغيچون تأكيد بيورلدى (يقال سلم) بتشديد اللام (واستسلم) اى طلب السلامة بانقياده واسلم اذا انقاد
هذا هو المصرح به فى كتب اللغة كما ذكره الراغب والحاصل امر وشان اندرك زعم ايتدكارى اسادكادركه سكا اتباع
ايتمكسزين واصل الى الله اوله لر بخداى بيچون انلر بكا وسكا ايمان ايلمزلر تاكيم اختلاف ايتدكارى امرديندهسنى
حاكم وحكمكه رام وامريكه فرمانبردار اولميه لر (وقال تعالى لقد كان لكم فى رسول الله اسوة) ضم همزه وكسرله
خصلت وقدرت معناسنه در (حسنة) صفة مؤكدة (لمن كان يرجوا الله واليوم الاخر) الاية تحرير صاحب كشاف
اوزره لفظ لمن لكم قولندن بدلدر امابقول اكثر ضمير مخاطب مبدل منه اولمغه شايان اولميوب لمن لفظى صله
وياحسنه به صفت اولور يعنى انلركه ثواب ولقا ونعيم عقبايى رجا ايدنلر اولورلر سزلر ايچون رسول اللهه اقتدا
ومتابعت برله خصلت پسنديده حصوليذير دردمك اوله (قال محمد بن على الترمذى) صاحب نوادر الاصول اولان
حكيم دانادر (الاسوة فى الرسول) شان جليل حضرتده معناى اسوه (الاقتداء به والاتباع لسنته وترك مخالفته
فى قول اوفعل) امدى تعريف الرسول عهد خارجى اولوب مراد حضرت محمد عليه السلامدر ويا براى عهد ذهنى
وياستغراق اولديغى حالده اعم اولوركه پيغمبراندن بر پيغمبر حقنده ياخود هر رسول شاننده ديمك اولور حاصلى
اول حضرت حقنده اسوهٔ حسنهٔ كريمهٔ فبهديهم اقتده فرمان جهان مطاعيله اقوال وافعال وشرعنده حضرتنه
اقتدا وطريقنه اتباع وامرا اونهيا اوارشاد اقول وفعلنده ترك مخالفه وعدم معارضه در بيورديلر (وقال غير
واحد) اى ناس كثيرون (من المفسرين بمعناه) اى بمعنى ما قاله الحكيم الترمذى وان اختلف عنهم بمبناه (وقيل هو
عتاب) من الله اى توبيخ ولوم (للمتخلفين عنه) ايهٔ شريفه دن حضرت سيما لا ر انبيا عليه التحيات بعض
غزوات جليله لرنده معيت ايتميوب خصوص حالات وعلو درجاتنده تخلف ايدنلر حقنده عتاب وسرزنشدر ديديلر
(وقال سهل) كبار صوفيه دن جناب تسترى (فى قوله صراط الذين انعمت عليهم قال بمتابعة السنة) اتباعى ايجاب
ايدن صراط مستقيمكه طريقهٔ عليهٔ حضرته اتباعله تفسير ايلدى (فامرهم تعالى بذلك ووعدهم الاهتداء باتباعه)

يعنى

يعنى اهدنا الصراط المستقيم دعاسيله جويا اولدقلرى حصول هدايتى اتباع حضرتله مقرون واتبعوه لعلكم تهتدون
جزاى جزيليله وعد ايلدى (لان الله ارسله بالهدى ودين الحق ليزكيهم ويعلمهم الكتاب والحكمة ويهديهم الى صراط
مستقيم) زيرا هادى ذى الجلالى هدايت موصله الى المولى وملت ثابته ايله بندكانى اوزره بعث ايلديكه انلرى چرك
شرك ولوث معاصيدن پاك وجامع مكارم اخلاق اولان قرآن كريم واحكام محكمه سى تعليم وتفهيم ودين قويم وراه
مستقيمه رهنما وارشاد ايتمكيچون ارسال بيوردى (ووعدهم محبته تعالى فى الاية الاخرى) اى محبة الله لهم فالمصدر
مضاف لفاعله قل ان كنتم تحبون الله فاتبعونى يحببكم الله ايت پربشارتنده اول حضرتنه اتباعله اتصاف ايدنلره
محبة جليله سن وعد ايلدى (ومغفرته) بقوله ويغفر لكم ذنوبكم اذا اتبعوه لان جواب الامر فى معنى جواب الشرط
وآثروه) مد الف ايله اى قدموه صلى الله عليه وسلم (على اهوائهم) جمع هوى بالقصر ما تميل اليه النفس دروه مطلق
ذكر اولنسه ماليس بمحمود من الشهوات اولان شئ مراد اولنور (وما تجنح اليه) فتح وضم نون وحاء مهمله ايله تميل
معناسنه درواصله الميل على احد شقيه ماخوذ من الجناح (نفوسهم) ووضع الظاهر فيه موضع الضمير اذ المعنى
يجنحون اليه ويقدمون اتباعه ومحبته على محبة انفسهم واموالهم واولادهم والناس اجمعين دخى نفسلرينك
ميلان ودلداره اولدقلرى شئ اوزره طاعت ومحبت حضرت حبيب عليه الصلاة والسلامى تقديم وترجيح ايتملرى
اوزره خداى بيچون جل شانه محبت ومغفرتنى عبادنه وعد ايلدى (وان صحت ايمانهم بانقيادهم له ورضاهم بحكمه
وترك الاعتراض عليه) حاصل كلام صحت وكمال ايمان واسلام فرمان واجب الاذعان سيد الانامه انقياد تام
وحكم همايونه رضاداده ومالهم وعليهم امر ونهيده ترك معارضه ومخالفه برله اهتمام سلامت انجام اولديغن
فلا وربك لا يؤمنون نص مسكى الختاميله عبادنه خبرداده اولدى (وروى عن الحسن) البصرى قدس سره ويحتمل
انه الحسن بن على رضى الله عنهما (ان اقواما قالوا يا رسول الله انا نحب الله) حرير بحرير تفسير ابن منذر اوزره جناب
حسن بصرى قدس سره السريدن مرويدركه جمع كثير حضرت بشير ونذير عليه سلام الله القديرجنابلرينه ديديلركه
بزلر احدى الذات وسرمدى الصفات جل شانه حضرتنه تخصيص عبادتله عرض محبت وجوينده رضاى صمديت
ايدرز (فانزل الله تعالى قل ان كنتم تحبون الله الآية) فاتبعونى يحببكم الله يعنى ان محبته تعالى انما تتحقق بطاعة
الله فطاعته بطاعة رسوله صلى الله عليه وسلم (وروى ان الاية) قل ان كنتم تحبون الله (انزلت فى كعب بن الاشرف)
عظماى يهود بنى النضيردن بر پليد عنيد ايدى غزاى بدردن التى اى صكره كافرا كشتهٔ تيغ اسلام قيلنمشيدى كما مر
قصته (وغيره) من اليهود واتباعه (وانهم قالوا نحن ابناء الله واحباؤه) كعب واتباعى بزلر اشياع عزير عليه السلام
اولمق جهتيله احبا وابناء يزدانزدر ديو كويا اولورلردى تعالى شانه عما يقولون علوا (ونحن اشد حبا لله) ثم حاشا پسرلك
پدره تقربى اسامقربون اولمغى اراده ايدرلر مع هذا اعدى الاعداء بعد بله دور ايديلر (فانزل الله الاية) تقريعا وتبكيتا لهم
ايه مسبوقه يى انزال ايلدى (وقال الزجاج معناه ان كنتم تحبون الله ان تقصدوا طاعته فافعلوا ما امركم به) الفاء
فصيحة اى اتبعونى وافعلوا يعنى زجاج مفسر بيورر معناى جليل ديمك اولوركه سزلر طاعة حق قصد وحقنه قيامه
محبت ايدرسكز بكا اتباع ايليوب سزه امر ايتديكم شيئه دركار اولك حاصلى عبدلك جناب حقه محبتنى تفسيردركه
تعارف ناس اوزره اولان محبتى تفسير صحت پذير اولميوب قصد طاعت معناسنى مشعر اولور (الا محبة العبد لله
والرسول) اى رسول الله لام مضافدن عوض اولور (طاعته لهما ورضاه بما امرا) يا اين همه عبدلك خدا ورسول
الله صلى الله عليه وسلمى محبتى انلره طاعت وفرمانلرينه سرفرو وانقياددر (ومحبة الله لهم عفوه عنهم وانعامه
عليهم برحمته) ومولاى كريمك بنده كاننه محبتى كناهلرين عفو وكمال لطف وكرميله دخول جنانى احساندر (ويقال
الحب من الله عصمة وتوفيق) مطلقا حفظ معناسنه عصمت همان حضرت پيغمبره مختصه دكلدر غيره دخى
شاياندركه عصمتله دعا هر فرده جائزدر اللهم اعصمنى عن جهد البلاء اما والذى يختص به صلى الله عليه وسلم دون غيره
هو ان يخلق الله فيه جبلة تمنعه عن كل ما لا يرضاه الله وان لا يقدر احد على قتله ونحوه يعنى معصيتدن عبادنى حفظ
وعبادتنه توفيق داده اولمسيدر دينلور (ومن العباد طاعة) وعبدك مولايه محبتى فرمان حقه طاعت وانقياد
ورسول اللهه متابعتدر (كما قال القائل) عبد الله بن المبارك ويا رابعة العدوية (تعصى الاله وانت تظهر حبه * هذا
لعمرى فى القياس بديع) لعمرى بفتح العين الحياة كالعمر بضم العين اما قسمده فتحى شذ وذاملتزمدر مبتدا وخبر
بيننده جار ومجرور اعتراضدر تقديره والله ابقائى اولعمرى ما اقسم به ان هذا الا فى القياس ديمك اولور وبعض نسخده
قياس بدلى فعال ورودى تفسير ابو الليث واحياء غزالى يه موافقدر وقياس تقدير شئ واصطلاحا بالمناسبة برشئ
ديكره الحاق وكاهى دليل معناسنه اطلاق اولنور اما قياس منطق اوزره بيان قياسدن دور در حاصل معنى جناب

حقه ادعاء محبت ایدرسن حال انکه بنه عصیان ایدرسن بو کار نادر برابرکه اظهار محبت واختیار معصیتدن بحق
قیاسده عجیب وغریبدر (لوکان حبك صادقا لاطعته * ان المحب لمن یحب مطیع) اکر دعوای محبتده راست
اولیدك محبوبکه اطاعت ایدردك زیرا ماهو القیاس حبیب محبوبه مطیع ورام اولمقدر (ویقال محبة العبد لله
تعظیمه له وهیبته منه) وعبدك حضرت باری تعالی یه محبتی شان جلیلنه احترام وعظمت وجلالنی تأملده خوف
وخشیتیدر (ومحبة الله له رحمته له) مولای کریمك بنده سنه محبتی احسان وانعامیدرکه صفات افعالیه دندر
لان معناه الحقیقی لا تلیق به فارید به غایته (وارادته الجمیل له) جمیل منصوب ومفعول مصدر اولوردخی قوله فعل
جمیلی اکرامدرکه نعوت ذاتیه دندر (وتکون) مثناة فوقیه ایله ضمیر محبته عائد ویا تحتیه ایله ضمیر جمیله راجع اوله
والاول هو المعول (بمعنی مدحه وثنائه علیه) وکاهی عبده محبة رب عند الملائکة وعلی السنة الرسل بنده سنی
مدح واقلام حق اولان لسان خلق اوزره ثناء عبدی اجرا معناسنه در (قال القشیری) صاحب الرسالة والتفسیر
امام زاهد ابو القاسم قدس الله سره العزیز یزدرکه ترجمه لری کذارا یتمشدر (فاذا کان) ای المحبة وذکره لتأویله اولان
تأنیث المصدر غیر معتبر لتأویله بان او الضمیر للجمیل (بمعنی الرحمة والارادة) عطف تفسیردر زیرا رحمت انعام ایله
مفسره در (والمدح کان من صفات الذات) امام قشیری بیوردیلرکه چون محبت ذکر اولنان نعوت وصفات معنالرینه
اولدیسه صفات ذاتیه دندر دیدیلر اما اظهر معنا رحمت صفات افعالیه وارادت ومدح نعوت ذاتیه دن اولمق صوابدید
شراحدر (وسیأتی بعد) مبنی علی الضم لقطعه عن الاضافة ای بعد هذا (فی ذکر محبة العبد غیر هذا بحول الله تعالی)
غیر قائل سیأتی یعنی بعد ذا عبدك محبتنه دائره مباحث ذکر اولنان مواردن ماعدا قریبا بتصرف الله وقدرته کشیده
سلك سطور قلم منور مصنف علیه الرحمه اتباع حضرتنه شاهد روایتکردۀ ابجری اولان حدیث مسندی ایرادنه شروع
بیورور (حدثنا ابو اسحاق ابراهیم بن جعفر) ابن احمد الفقیه شیخ المصنف رحمهم الله (حدثنا ابو الاصبع) فتح همزه
وسکون صاد مهمله وفتح موحده وعین معجمه ایله (عیسی بن سهل ح وحدثنا) داب محدثین اوزره برروایتدن دیکره
تحوله حاء مهمله ایله اشارت بیورورلر (ابو الحسن یونس بن مغیث) اسم فاعل من الاغاثة (الفقیه) کامل فی الفقه
(بقراءتی علیه قالا) ای عیسی ویونس (حدثنا حاتم بن محمد) تقدم بیانه (قال حدثنا ابو حفص الجهنی) ضم جیم وفتح
ها ایله مصغرا جهینه نام قبیله یه نسبتدر (حدثنا ابو بکر الاجری) فتح همزۀ ممدوده وضم جیم وتشدید را ایله طین
معروفه نسبت اولور وهو الامام الحافظ محمد بن الحسین وقد تقدم (حدثنا ابراهیم بن موسی الجوزی) فتح جیم
وسکون واو وکسر زا ایله بغداد قراسندن جوزه نام قریه یه نسبتدر ودخی خاء مضمومه وواو ساکنه وزا ایله خوزی
روایتکردۀ عرفی درجیل من الناس ویا قریۀ مشهوره یه منسوبدر (حدثنا داود بن رشید) بالتصغیر علم منقولدر
ابو الفضل الخوارزمی الحافظ ایکیوز اوتوز طقوز سال هجریده سوی جنانه روان اولمشدر اخرج عنه الستة
ماعدا الترمذی (حدثنا الولید بن مسلم) ابو العباس نام عالم اهل شام صاحب التألیف الجلیلة روی له اصحاب
الکتب الستة الا انه نسب الی التدلیس یوز طقسان بشده دار عقبایه خرام ایلدی (عن ثور بن یزید) حافظ حمصی که
مذهب قدریه یه نسبت اولنوب ازعاج وخانمانی احراق ایتمشلردر توفی سنة ثلاث وخمسین ومائة (عن خالد
ابن معدان) الکلاعی الزاهد الجلیل بهرروز چهل هزار تسبیحله سبحه کردان اولدیغی مرویدر یوز سکسان درت
تاریخنده سیر سرابستان نعیم ایتمشدر (عن عبد الرحمن بن عمرو الاسلمی) کذا فی النسخ وصوابه السلمی بضم السین
المهملة وفتح اللام یوز اون تاریخ هجریده عازم دار البقا اولدیلر (وحجر الکلاعی) ضم حاء مهمله وسکون جیم ورا ایله
وکلاع بفتح الکاف کسحاب دیارانداسده بر بلده در توفی سنة خمس وسبعین وروی له اصحاب السنن (عن العرباض)
عین مهملۀ مکسوره وباء موحده وضاد معجمه ایله (بن ساریة) بزنة جاریه اصحاب صفۀ باصفادن ابو نجیح السلمی
احد البکائین المشتاقین الی الله رضی عنه الاله رابع الاسلام ومات بالشام سنة خمس وسبعین (فی حدیثه فی موعظة
النبی صلی الله علیه وسلم) موعظه بطریق النصیحة طاعته حث وترغیب ایدر کلماتله تذکیردر (انه قال) اوصیکم
بتقوی الله والسمع والطاعة وان عبدا حبشیا فانه من یعش منکم بعدی فیری اختلافا کثیرا (فعلیکم) اسم فعل
الزموا ویا استمسکوا معناسنه (بسنتی) طریقت واول حضرتك احکام دیندن وجوبا او ندبا وصف بیوردیغی شیئلردر
(وسنة الخلفاء الراشدین) جمع راشد ضد الغاوین (المهدیین) فتح میم وتشدید تحتیۀ اولی ایله ذوات مهتدینکه
صدیق وفاروق وذی النورین ومرتضی رضی الله عنهم حضراتی ومن کان علی طریقتهم کعمر بن عبد العزیز رواۀ
الاسلام المجتهدین (عضوا) فتح مهمله وتشدید معجمه ایله فعل امر من عض یعض اذا اخذ شیئا بالعض ومنه قوله تعالی
یوم یعض الظالم علی یدیه (علیها بالنواجذ) ذال معجمه ایله اقصای اضراسده چهار دندانلردرکه بعض کسه ده نابایدر زیرا

ضرس حلم دخی دیرلرکه بعد البلوغ نابته دریا خود دندان ناب مراد اولانه شدۀ تمسکده مبالغه قصد اولنور یا استعارۀ
تمثیلیه یا خود تصریحیۀ تبعیه اولمق جائزدر وقیل المراد بالنواجذ جمیع الاسنان هنا واهمال دال نواجد دخی
مروی عن المنذریدر اما کتب لغته مخالفی باهردر (وایاکم ومحدثات الامور) برای تأکید وتأیید علیکم اوزره
معطوفدر جمع محدثه اسم مفعول بقول فاکم انی هردو بر فعل مضمر ایله منصوبلردر ایاکم باعدوا واتقوا محدثات
الامور تقدیرنده اولور ومحدثات کتاب وسنت واجماعه مخالف حدوث ونو پیدا اشیئلردر (فان کل محدثة بدعة)
عصر نبوتده معهود اولمین اموردر وبعضیلر قربة کانت او معصیة امر دینده زیاده قلنان حادثه دردیمشلر
(وکل) نصب ورفعله بدعة ضلالة ونقل بیهقی عن الامام الشافعی اوزره محدثات ایکی وجهه منقسم اولوب بریسی
کتاب وسنت ویا اثر واجماع امته مخالف اوله بدعة ضلاله درودیکری انواع خیر وبردن حدوث ایدن امورکه محدثۀ
غیر مذمومه دردیدیلر حاصلی هر بر بدعتکه سنته تزاحم ایلیه سیئه وتساعد ایلیه حسنه در قال النووی فی شرح
مسلم ان البدع خمسة انواع واجبة کتعلم علم النحو واصول الفقه والکلام ومحرمة کمذاهب المرجئة والمجسمة
ومندوبة کاحداث المدارس والکلام فی دقایق التصوف ومکروهة کزخرفة المساجد وتزیین المصاحف ومباحة
کالمصافحة عقب الصبح والعصر انتهی ولا ینافی هذا قوله بدعة ضلالة لان البدعة لها معنیان کل ما حدث بعد العصر
الاول وهو القسم للاقسام المذکورة ولذا قال علیه السلام من سن سنة حسنة فله اجرها واجر من عمل بها والیه
الاشارة بقوله سنة الخلفاء وقد خصها الشارع بما هو مذموم لعدم دخوله تحت القواعد الشرعیة وهذا هو المراد
بالبدعة عند الاطلاق وهو الذی جعل ضلالة حاصل کلام سلطان عالی مقام علیه الصلاة والسلام موعظۀ
دریۀ النظام سلکنه کشیده بیوردقلری جواهر کلامندندرکه بیورورلر بنم سنتمه وخلفاء راشدینم طریقتنه تمسك
ایدك ودندان دهانکزله محکم عض وامساك ایدیکز زیرا هر امر نو پیدا بدعت وهر بدعت ضلالتدر (زاد فی حدیث
جابر) بن عبد الله (بمعناه) عدم روایة باللفظ والمبنی ایله امام مسلم حدیث جابرده ملتبسا بمعنی حدیث العرباض زیاده
بالمعنی بیورور (وکل ضلالة) ای ضال بارتکاب البدع المذمومة (فی النار) ای معذب بها او مستحق بالعذاب
(وفی حدیث ابی رافع) مولی رسول الله صلی الله علیه وسلم اسمی ابراهیم ویا اسلم ویا ثابت وهرمز اولمق اختلافیدر
خبر لطیف روایتکردۀ ابو داود وترمذی وابن ماجه علیهم الرحمه در (عنه علیه السلام لا الفین) نفی بمعنی النهی ای
لا اجدن وروی لا الفین کما تقدم فی الام للشافعی وهو بضم الهمزة وسکون اللام وکسر الفاء وفتح المثناة التحتیة
وتشدید النون ای لا یفعل احدکم معاشر الامة والصحابة فعلا یکون هذا من سببه (احدکم متکیا) مائلا مستندا
وهو بالهمز والیاء ایضا والعامة لا یعرف المتکی الا من مال فی قعوده معتمدا علی احد شقیه (علی اریکته) تخت ایله
مزین سریر وقیل کلما اتکی علیه من سریر او فراش ومنصة او مخدة وجمعه ارائك (یأتیه الامر من امری) ای شیء
(مما امرت به) ومن بیانیة فیهما مما امرت به من امری قولی تفسیر واندن بدلدر ویا خود من ثانیه بمعنی الباء
اوله کقوله تعالی ینظرون من طرف خفی وبه لفظی یا امری یه متعلق اولور وامر اول بمعنی الشان اولوب شامل
للنهی وغیره اولدیغی ظاهر وثانی نهیه مقابلدر اقوله (او نهیت عنه فیقول لا ادری) هذا الامر ولا اتبع غیر القرأن
(ما وجدنا فی کتاب الله اتبعناه) حاصل خبر صحت اثر معاشر الامه هر اینه سزدن بریکزی بولمایمکه سریر نخوتده
بالین کبره اتکا ایتدیکی حالده بنم امر ونهی ایتدیکم اموردن بر امر اکا واصل اولوب کمال کبر وعجبندن ماسوی
الفرقان امری اذعان ایلم همان کتاب اللهده ظفریاب اولدیغمز حکمه منقادز غیریسن بیلمزز دیه امدی بویله
فعل ارتکابنه بریکز تصدی وجرأت ایتمسون دیك اولور چون رحمة للعالمین علیه صلاة المعین حضرتلری حقایق
قرأنیه ودقایق فرقانیه احکامنی مبین وما آتاکم الرسول فخذوه توقیعیله ذات شریفی معنون بیورلدیغی معیندر
لاجرم امر همایونه مخالفته مساغ نایاب وبو خبر لطیف اوامر وزواجر حضرتدن کردن پیچ اولانه محذر اولورکه
رافضه وخوارجدن ارباب بدع وترفه همان ظاهر قرأنه تعلق ایدوب سنة سنیه یه رغبت ایتمدیلر (وفی حدیث
عائشة) خبر صدیقه رضی الله عنهاده شیخین جنابلری بو وجهله برقع کشای عروس روایت اولدیلرکه (صنع رسول
الله صلی الله علیه وسلم شیئا ترخص فیه) رخصة صعوبتدن سهولته تحویل ایلین امردر یعنی جناب خیر الوری علیه
التحایا عزیمت اوزره عملده سهولت اختیار ایلدی امدی ابکار معانی احادیث دیکره چهره نما اولان ظاهر خوش
لهجۀ معنی سفرده افطار صوم وقصر نماز اوله (فتنزه عنه قوم) مبلغ کماله نارسیده بر جماعت اول حضرتك رخصت
داده اولدیغی شیئدن تبعد ایلدکده (فبلغ ذلك النبی صلی الله علیه وسلم فحمد الله ثم قال ما بال قوم) استفهام انکاری
ای ما شأنهم (یتنزهون عن الشیء اصنعه) جملۀ وصفیه ویا حالیه در (فوالله) تأکید او تقریر اقوله (انی لاعلمهم بالله

واشدهم له خشية) دوشيزهٔ رخصتى دراغوشدن امتناعلرى اول حضرته رسيده اولوب دهان سكر بنلرين حمدوثنا ايله لبريز ايدوب بيورديلركه بوشايستهلوم اولان قومك حال وشانلرى نه دركه رخصت يافته ودركار اولديغم شيئدن تنزه وتباعد ايدرلر قسم بخالق عالمكه معرفة باللهده بن انلرك داناترى وخوف وهراسده خائف ترينيم ديديلر انما يخشى الله من عباده العلماء نص جليلى مشيردر (وروى عنه عليه الصلاة والسلام انه قال) مخرجيندن ابو الشيخ وابو نعيم وديلمى روايتكرده لرى اولان خبرده شاه كونين صلى الله عليه وسلم بيورديلر (القرءآن صعب) سكون عين ايله ضد سهل (مستصعب) بكسر العين اسم فاعل من استصعب الامر بمعنى صعب وبفتحها من استصعب الامر بمعنى وجدته صعبا اوصيرته صعبا (على من كرهه) اى من لم يرد حفظه وتدبر اياته يعنى خواجهٔ كائنات بخانهٔ ما اوحى عليه اجل التحايا بيورديلر قرأن كريم مقتضيات ومفهوميله ذوقياب اولمينلره باعتبار المعنى والمبنى دشواردر ولقد يسرنا القرأن للذكر فهل من مدكر نص جليلى مصدوقنجه سهل واسان اولوب نيل مصراسا محبوبين ومؤمنينه شراب وشفا وعصات وفاسقينه حسرت وشدادر (وهو الحكم) فتحتينله حاكم عدل اوذو الحكمة من كمال الفضل (فمن استمسك بحديثى وفهمه وحفظه جامع القرءآن) اول كروه فائزينكه قوله كمال رضا ايله تعلق وقرأن كريمى من جهة المبنى والمعنى تفهيم وياحكم جهانمطاعنه مراعات واذعان ايليه علم وعمل سبيله روزرستاخيزده رفيق پرتوفيق قرأنله محشور اولور وفيه اشارة الى ان الحديث لايفارق القرأن وانهما كشئ واحد ودخى مجئ مع القرأن اهل قرأن ويانور قرأن ياخود عمليله وورود واجابت وياظاهرى اوزره همان تاليله تشريف ايليه وقرأنله مراد الفاظ شريفه سيدر كلام نفسى دكلدركه كلام نفسى صفة ذاتيه در (ومن تهاون بالقرءآن وحديثى خسر الدنيا والاخرة) وقرأن وحديثمه عدم توجيه فكر وحفظ وعمداه اهانة اعراض وسر پيچ ايلين ومن اعرض عن ذكرى فان له معيشة ضنكا ونحشره يوم القيامة اعمى نذارة فرماسنه مصدوق اولوب مهان وحقير وفوز نعيمدن محروم اولدى (امرت) للتأنيث بصيغة المجهول (امتى ان يأخذوا بقولى ويطيعوا امرى ويتبعوا سنتى) بعض نسخهده امرت امتى متكلم صيغه سيله ورودا تمشدر يعنى امت مرحوم طرف كبريادن امر اولنديكه وماينطق عن الهوى ان هو الا وحى يوحى كريمه سنه اعتقادله كلام درربار يمه تمسك ومن يطع الرسول فقد اطاع الله جليله سنه اعتمادا امريمه تشبث واتبعوه لعلكم تهتدون تميمه سنه استنادبرله سنتمه امتثال واتباع ايدهلر (فمن رضى بقولى فقد رضى بالقرءآن) فرمانمه سرفروبردهٔ اطاعت اولوب قوله رضاداده اولنلر بدرستى حكم جليل قرأن جميله راضى اولديلر زيرا قرأن مبين وحديث متين توامان اولوب بكديكره مخالفتى نايابدر (قال الله تعالى وما آتاكم الرسول فخذوه الاية) وما نهاكم عنه فانتهوا فان سنته مبينة وموضحة للقرأن فمن خالفه فقد ضل ولذا قالوا من اراد تفسير القرأن فليتأمله فان بعضه يفسر بعضا فان لم يجده فعليه بالسنة فان لم يجده ما اراده فيها فعليه باقوال الصحابة فانها فى حكم المرفوع (وقال عليه الصلاة والسلام من اقتدى بى فهو منى) خبر مذكور اسيل حسندن مصنف عبد الرزاق حاويدر لكن مصنف عليه الرحمه روايتنه لفظا مغايردركه من استن بسنتى عبارتيله مرويدر يعنى طريقت وشريعتمده بكا پيرو اولان اتباع واشياعمدن اولوب بكا پيوسته وبمله حشر اولور (ومن رغب عن سنتى فليس منى) يقال رغب عنه اذا كرهه وضده رغب فيه واقوال وافعال وتقريراتمى شامل احاديث مرويه طريقتمدن عدول وكراهة رو براه خلاف اولنلر سلك اشياعمه منخرط دكللردر (وعن ابى هريرة عن النبى صلى الله عليه وسلم انه قال) يقول شارح دلجى راوىٔ خبر من حيث الاسناد غير معروفدر وسيوطى عليه الرحمه دخى مناهلده تخريج بيورمدى اما روايةٔ اخراده ورود ايدن اما بعد فان اصدق الحديث كتاب الله خبر صحت اثر طويلى شهادتيله پيوستهٔ صحتدر (ان احسن الحديث كتاب الله) الله نزل احسن الحديث كتابا نظم جليلندن مقتبسدر (وخير الهدى) بالنصب ويجوز رفعه (هدى محمد) فتح هاء وسكون دال وتحتيه ايله سيرت وطريقت معناسنه مصدردر بعض نسخهده ضم هاء وفتح داللة مقصورة مضبوطه وضد ضلاله معناسنه در (وشر الامور محدثاتها) بفتح الدال تقدم تفسيره يعنى اجل خبر كتاب اللهدر وخيرترين راه طريقهٔ احمديه در وشر هر امور كتاب وسنت واجماع امته مخالف اولان بدعتدر (وعن عبد الله بن عمرو بن العاص) احد عبادلهٔ اعلامدن اولوب روايتكردهٔ ابو داود وابن ماجه اولان خبردندر (قال النبى صلى الله عليه وسلم العلم ثلاثة اقسام) حصره فيها ان قلنا العدد يفيد الحصر اعدم الاعتداد بغيرها (فما سوى ذلك فهو فضل) يعنى معتد بها اولان اصول علم اوچ بخشه منقسمدر وماعداكه وان لم يسع المرء جهله زائددر (آية محكمة) غير متشابهات اوغير منسوخة ويطلق المحكم على جميع القرأن كما قال تعالى احكمت آياته (اوسنة قائمة) مستمرة يعنى لم تنسخ لدوام العمل بها (اوفريضة عادلة) لاجور فيها وفسرت هنا بالاحكام المستنبطة من القرأن والحديث تسمية لها باعظم اقسامها

وسميت عادلة لمساواتها بالنص والمراد منها فريضة المواريث وقسمتها حاصلى علم لازم وعلوم شرعيه تفسير وحديث وفقه اولديغن مشير اولور كما قيل * كل العلوم سوى القرءآن مشغلة * الا الحديث والفقه فى الدين * فالعلم مافيه قال النبى حدثنا * وماسوى ذلك وسواس الشياطين (وعن الحسن بن ابى الحسن) هو الحسن ابن يسار البصرى وهو حديث رواه عبد الرزاق عن معمر مرسلا والدارمى عن ابن مسعود رضى الله عنه متصلا (قال عليه الصلاة والسلام عمل قليل فى سنة) فى بمعنى مع كقوله تعالى ادخلوا فى امم اى موافق للسنة ومصاحب لها (خير من عمل كثير فى بدعة) بحسب ظاهره خيراسم تفضيل اولوب بدعتده خيريت اقتضا ايدر دعلى مراد اولنمز باكه خيرايله بومقامده تعبير فاعلنك فعلنده قربت اعتقادا يتمسنه بناء اولور ياخود مرادصوم وصال اساعبادتده اصل اولان اعمال ايله اتباعدر حاصل معنى سنته مغاير اولان عمل اندلدخى اولورسه مع البدعه اولان اعمالدن خيرليدر بسيار ايسه دهز يرا سنتده اقتصاد بدعتده اجتهاددن فاضلتردر (وقال عليه الصلاة والسلام ان الله يدخل العبد الجنة بالسنة) يعنى سنته قيام سببيله حضرت ايزدمنان عبد مؤمنى اعلاى مراتب جنانه ادخال ايدر (تمسك بها) استئنافدر وبعض نسخهده تمسك بها بووجهله حال اولور يعنى سنتى اخذو مقتضاسنجه عامل اولان مقام قدس ومرام انسى فائز اولور خبر مذكور غير معروف المبنى ولكن صحيح المعنى در (وعن ابى هريرة عن النبى صلى الله عليه وسلم قال) روايتكردهٔ طبرانى فى الاوسط اولان خبرده سلطان سرير اصطفا صلى الله عليه وسلم بيوردركه (المتمسك بسنتى عند فساد امتى له اجر مائة شهيد) اخر زمانده احوال امتمك تغيرى و بدع واهوايه اتباعلرى حالنده سنتمله عامل اولان ذات ايچون طريق سديد اوزره مجاهد صد شهيد ثوابى اعطا اولنور امدى بو امت خارشفكن فساد اولدقلرنده تمسك بالسنة نيجه بوى اور تحقيقدر دينلرسه مرادا كثر امة اولمغله عطرافزاى جواب اولنشلر ياخود فساد ايله تعبيردن مراد ترك عمل بالاحاديث ومجرد عقل كاسد وراى فاسد برله سوء اعتقاد اوله (وقال عليه الصلاة والسلام ان بنى اسرائيل) لقب يعقوب عليه السلام (افترقوا على اثنتين وسبعين ملة) وروى فرقة مكان ملة (وفى الحديث) روايات مختلفه روايتكردهٔ امام ترمذى اولان خبر لطيفده سرور عالم صلى الله عليه وسلم بيوردركه اولاد يعقوب يتمش ايكى دين وملت يعنى مذهب ومشرب اوزره پريشان اولديلر (وان امتى تفترق) وفى رواية ستفترق (على ثلاث وسبعين) بنم امة دعوت وياجابتم يتمش اوچ فرقه اوزره تشعب ايدرلر (كلهم فى النار) اى فى طريقها فكانهم فيها (الا واحدة) همان ملة واحدهدن ماعدا جميع ملل سابقه ونحل لاحقه رهنورد طريق دوزخدر (قالوا ومن هم) واو برمقدر اوزره عاطفه در اى هذا عددهم ومن هم ياخود زائده اوله (يارسول الله قال الذى انا عليه اليوم واصحابى) بعض صحابى يارسول الله اول ملة ناجيه كملردر دو پرسان اولدقلرنده بالسعاده بيورديكه امروز بن واصحابمدن متابعت كتاب وسنت ومجانبت هوا وبدعت اوزره ثابت اولان رهروان طريق هدايت برملتدر امدى بووجه اوزره تعداد بيورلديغى باعتبار اصول الفرق صدوريافته درز پرافروع وشعب بسيار اولديغى كتب عقايدده مسطوره در محمد شهرستانى عليه الرحمه نك كتاب الملل والنحل نام تأليفى بوبابده اجل مؤلفاندر حاصلى عصر نبوت وزمان خلافتده فرق ضاله ظهورى نايياب اولمغين خبر مذكور اخبار بالغيب وجهى اوزره جملهٔ معجزات حضرتدندر كما تقدم بيانه (وعن انس) رضى الله عنه (قال صلى الله عليه وسلم من احيى سنتى فقد احيانى) اصفهانى ترغيبنده سرمه كش ديدهٔ روايت اولدقلرى خبرده نورچشم اصفيا عليه التحايا بيوردركه امتمدن بر ذات بنم سنتمى علمله اشاعه ونقلله اذاعه ايلسه بدرستى امر مى اظهار وذكرمى ترفيع ايتمش اولور امدى احيا منزله سنده قيلمغله استعارهٔ تبعيه ويا مكنيه وتخييليه هويدادر كما قيل * وتحسبه قد عاش اخر دهره * الى الحشر ان ابقى الجميل من الذكر (ومن احيانى كان معى) وفى نسخة كان معى فى الجنة اى مشاركا فى علو قدرى اومصاحبا لى فى النعمة ورواه اللالكائى فى السنة (وعن عمرو بن عوف المزنى) اوالمزنى منسوب لمزينة قبيلة مشهورة قديم الاسلام صحابى ذوى الاحترامدندر عصر معاويهده عازم خلد برين اولدى (ان النبى صلى الله عليه وسلم قال لبلال بن الحارث) بن عاصم بن سعيد ابن قرة ابو عبد الرحمن المزنى الصحابى وفد مزينه ايله درگاه رسالت دستكاهه تشريف ايليوب وراء مدينهده اقامت بيورمشلر ايدى سن شريفى درجهٔ هشتاده رسيده اولدقده سيرسرابستان جنان ايلدى فى سنة ستين رضى الله عنه (من احيى سنة من سنتى قد اميتت بعدى) من سنتى صيغهٔ جمع وافراد له مرويدر والاماتة ضد الاحياء وتختص بالحيوان حقيقة وترك مونه تشبيه اولنديغى عدمده اشتراكلرى يچوندر (فان له من الاجر مثل من عمل بها) مضاف مقدره دراى مثل اجر من عمل بها (من غير ان ينقص من اجورهم شيئا) مفعول ينقص دفعا للتوهم انه يعطى من ثوابهم فينقص اجرهم حديث شريف روايتكردهٔ ترمذى عليه الرحمه در رسول الثقلين صلى الله عليه وسلم بلال مزنى يه

خطابا بیورر که هر کیم عصر شریفمدن صکره ترك ذکرایله منسی اولان سنتمدن برسنتی اقامه واحیا ایلسه موجب
سنتله کارکذار اولنلرك اجر جمیلی مانندی من غیر نقصان شئ اکا ثواب جزیل حصولپذیردر (ومن ابتدع بدعة
ضلالة) اضافة ویاوصفله (لاترضی الله ورسوله کان علیه مثل آثام) بالمدجمع اثم وهو الوزر (من عمل بها لاینقص
ذلك من اوزار الناس شیئا)

(فصــــــل)

(واما ماورد عن السلف والائمة) فصل مشارالیه ماقبلنه قسم اولمغین امالیله اشارت اولندی (من اتباع سنته) من
بیان لما (والاقتدآء بهدیه وسیرته) هدی وسیرت برمعنایه اولمغله عطف تفسیردر وهدی بیان کمیت وسیرت بیان
کیفیت ویاهر دوقال وحال حضرتی ایما اوله یعنی خواجهٔ دبیرستان ما اوحی علیه اجمل التحایا طریقت علیه وهیئهٔ
سنیه سنه اتباع واقتدا امرنده صحابه وتابعین ورهروان منازل یقین وهداة دین حضراتندن ورود یافته اخبار بهیه
وآثار سنیه بیانده (حدثنا الشیخ) دراصل پیرسال خورده معناسنه در بعده ذاعر فاقدوه وداشورانه ونشر علومله
مقید اولان کمسنه ده شیوع یافته در واول من اطلق علیه شیخ الاسلام الصدیق رضی الله عنه کما قاله السخاوی
(ابو عمران موسی بن عبد الرحمن بن ابی تلید) فتح فوقیه وکسر لامله منقول من تلید بمعنی القدیم (الفقیه سماعا) علیه
لاقراءة لدیه (قال حدثنا ابو عمر الحافظ) بن عبد البر (حدثنا سعید بن نصر حدثنا قاسم بن اصبغ) فتح همزه وموحده
وغین معجمه منونه ایله (ووهب بن میسرة) بتحتیة بعد المیم اومیسرة فتح میم وسین مهمله وتشدید را ایله اوجیوز قرق
ایکی تاریخنده رهنورد عالم بقا اولوب قرطبه ده مدفوندر (قالا) بالتثنیة اوقال کل واحد منهما اواکتفاء باحدهما
(حدثنا محمد بن وضاح) تشدید ضاد معجمه ایله (حدثنا یحیی بن یحیی) اللیثی راوی موطأ (حدثنا مالك) امام مهذب
صاحب مذهب (عن ابن شهاب) محمد بن مسلم الزهری (عن رجل من آل خالد) ای اهله وقومه (ابن اسید) فتح همزه
وکسر سین یاخود ضم همزه وفتح سینله برادر عتاب بن اسید در عام فتحده انکشت زبان میوه چین شاخسار ایمان
ایلین مؤلفهٔ قلوبدندر امارجل منکردر بقول تلمسانی امیة بن عبد الله بن خالد اولمق مرویدر (انه سأل عبد الله
ابن عمر فقال یا ابا عبد الرحمن) کتابنده بلاالف وقرائتده الفله در (انا نجد صلاة الخوف وصلاة الحضر) فتحتینله ای
الصلاة من غیر قصر (فی القرءآن) یعنی سائل مذکور افضل عبادله اولان دانای پرکماله واذا کنت فیهم فاقمت لهم
الی کما موقوتا نص صریحی حاوی اولدیغی حکم نماز خوف وحضر عیانا وصراحة معلوممز درا ما (ولا نجد صلاة
السفر) وصف قصرله صلاة سفری صریحا ظفریاب اولمدق دیو سؤال ایلدی کرچه ایه صلاة خوف قصر متضمنه در
علی ماورد فی السنة (فقال ابن عمر یا ابن اخی) جریا علی عادة العرب ابن اخ تعبیری قاعدهٔ داب ادبدر (ان الله بعث الینا
محمدا ولا نعلم شیئا فانما نفعل کما رأیناه یفعل) وروی مارأیناه بدون کاف وما موصولة اومصدریه عبد الله رضی
عنه الاله بیوردیلر که ای برادرزادم فرد یهمتاجل وعلا اول جریدهٔ دیباجهٔ ایجاد صلی الله علیه وسلمی بعث
ایلدی بزلر احکامدن خبردارد کل ایدك چون سفرده قصر نماز بیوردیغی مشهود باصرهٔ یقینمز اولوب هذه صدقة
تصدق الله بها علیکم فاقبلوا صدقته امر واجب الامتثالی لب معجز جکانندن ترشح ایتمکین قصر یله مأمور اولدق
بیوردی والحاصل سرور عالم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك شریعة شریفه لری کتاب وسنتله مبینه اولوب سیرت
وطریقتندن سر پیچ ایدنلر بانهادهٔ راه ضلالات اولمسی مشیر اولور (وقال عمر بن عبد العزیز) بن مروان بن الحکم
ومادری لیلی بنت عاصم بن عمر بن الخطاب امام جلیل وشه عادل وجمیل وخامس الخلفا علی ماقیل ولایتی دوسال
و پنجماهدر عمر عزیزی بالغ نصاب اربعین اولدقده ارض حمصدن دیر سمعان نام محلده عازم تختگاه بقا اولدیلر
فی سنة احدی ومائة وهذا الحدیث رواه عنه اللالکائی فی السنة (سن رسول الله صلی الله علیه وسلم وولاة) بضم
الواو جمع وال وهو من یتولی امور الناس بو مقامده مراد بیوریلان خلفاء راشدیندر (الامر بعده سننا) جمع سنة
(الاخذ بها تصدیق لکتاب الله) بالباء واللام (واستعمال لطاعة الله وقوة علی دین الله لیس لاحد تغییرها
ولاتبدیلها ولا النظر فی رای من خالفها) والتبدیل اخص من التغییر لشمول الزیادة والنقص ویجوز ان یکون بمعنی
خلاصهٔ سخن داور خطهٔ رسالت علیه التحیه بر طریق مرضیه اظهار واختراع بعد ذا خلفاء راشدین قواعد کتاب
وسنته موافقتله قانون شریعتده نیجه قوانین ایجاد قیلدیلر مثلا فاروق اعظم تراویحده جماعتی وذی النورین کتاب
مصاحف وجمع قرآن اسامور رضیه پیدا ایتدیلر سنة سلطان انبیا وسنن خلفا ایله عمل وما اتاکم الرسول فخذوه
امر جهانمطاعی اوزره کتاب اللهی تصدیق ومن یطع الرسول فقد اطاع الله فرمان عزتقرونله طاعة حقه
انقیاد وکمال ملت وجمال شریعت اوزره باعث تقوییتدرانی تبدیل وتغییر وتحریف وتزییفه برفرده مساغ ومجرد

عقل ایله راه خلافه راهی اولان کج روشان رأینه نکاه التفات واعتباره رخصت نایابدر (من اقتدی بها مهتد
ومن انتصر بها منصور) امام قبلهٔ ملکوت صلی الله علیه وسلم سنتنه تحریك قادمهٔ اقتدا ایدنلر داخل دار الامن
هدایت اولوب مدلولیله مطلوبی اوزره استدلال واستعانتنه تقدیم همیون تسارع ایدنلر دائما منصور ومظفردر
(ومن خالفها واتبع غیر سبیل المؤمنین ولاه الله ماتولی واصلاه جهنم وساءت مصیرا) سنت سنیه یه مخالفت ومنهج
مؤمنینك غیری مسلکه راهی اولان مخموران میکدهٔ عدوانی پادشاه غیور جل جلاله امر ضلالدن انك تولی
ایتدیکی شئ اوزره والی ایلیوب مختاری اولان وبال ایله انك یمینی تخلیه واتش دوزخده سوزان ایدرکه دوزخ زشت
وقبیح اکما وی ومصیردر خبر مذکور ومن یشاقق الرسول من بعد ما تبین له الهدی ویتبع غیر سبیل المؤمنین نوله
ماتولی ونصله جهنم وساءت مصیرا تنزیل جلیلندن مقتبسدر (وقال الحسن بن ابی الحسن) ای البصری (عمل قلیل
فی سنة خیر من عمل کثیر فی بدعة) حدیث مرقوم مبنی ومعنی فصل مقدمده کذار ایلدی (وقال ابن شهاب) ای
الزهری (بلغنا عن رجال من اهل العلم قالوا الاعتصام بالسنة نجاة) یعنی سنتله استمساك وحدیثه التجا ورطهٔ هلاك
ووصمهٔ انهما کدن خلاصه بادی وباعثدر بیورمشلر (وکتب عمر بن الخطاب الی عماله بتعلم السنة) سنن سعید بن
منصور حاویه اولدیغی اثر عبر تمونندرکه فاروق منیع الجناب بعض عمال امصاره اصدار امر عالی بیوروب نامه اول
حضرتك اقوال وافعالندن روایت اولنان اموره دانش وتعلمه فرمان ایلدی (والفرائض) قسمت مواریثکه نصف
علم وفقدی اشراط ساعتدندر (واللحن) فتح لام وسکون حاء مهمله ایله (ای اللغة) رواة حدیث ویا مصنفدن لحنی
تفسیر درکه لحن علم لغت عرب علم صرف ونحو ومعانی وبیان افرادنه شامله در (وقال) روایة دارمی اوزره عمر
ابن الخطاب رضی عنه التواب بیورر (ان ناسا یجادلونکم) یعنی بالقرءآن ویعنی تفسیر فی الاصل (فخذوهم بالسنن
فان اصحاب السنن اعلم بکتاب الله) ظواهر آیات قرآنیه ومجملات دلالات فرقانیه ده خلق سزه معارضه ایدرلرسه سزانلره
احادیث نبویه ایله غلبه وجواب اداده اولك زیرا احادیث مصطفویه احکام دنیویه واخرویه یی مبنیه ومبینه اولوب
علمای امة واصحاب سنة کتاب الله احکامنه دانا ترلردر (وفی خبره حین صلی بذی الحلیفه) بالتصغیر میقات احرام
اهل مدینه وشام اولان جای مشهوردر (رکعتین فقال اصنع کما رایت رسول الله صلی الله علیه وسلم یصنع)
صندوقهٔ صحایف امام مسلم علیه الرحمه ده مشحونه مروارید اخبار فاروقیه دندرکه وقتا امیر المؤمنین رضی الله عنه
ذی الحلیفه نام مقامده احرامپوش ولبیك زن اولوب سنة الاحرام دورکعت نمازه تحریمه بند قیام اولوب بیوردیلر که
بدر منیر اسمان رسالت علیه السلام والتحیه بو محلده سعادتله قرآن وشروع نماز وتلاوهٔ قرآن بیوردقلرین معاینه
ایتدیکم کبی بندخی اقتفاء لاثره درکار نماز ونیاز اولدم بیوردیلر (وعن علی حین قرن) بین الحج والعمرة (فقال له
عثمان تری انی انهی الناس عنه وتفعله قال لم اکن ادع سنة رسول الله صلی الله علیه وسلم لقول احد من الناس)
نکاشتهٔ صحایف صحیحین اولان خبرده امامهٔ سبحهٔ کرامت علی رضی الله عنهدن محکیدرکه چون عثمان نام محلده
بین الحج والعمره شاه ولایت کرم الله وجهه قران مراد ایلدکده خلیفهٔ وقت جناب ذی النورین اکا عتاب کونه
خطاب بیوردیلر که نکاه ایدرسزبن خلقی قراندن منع ایدرم مع هذا سز درکار اولورسز دیدکده حیدر کرار
بیوردیلر که سنة فخر عالمی افراد آفریده دن برفردك قولیله ترك ایدرد کلم دیو جواب اداده اولدی امدی بو قصهٔ پرعجیبه
سلطان کونین صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك قارناج ایتملرینه دلیل صریح ونقل صحیحدر وسکوت عثمان علی
وجه الزام دخی بو مدعایه شاهددر وکاهی قران تمتع اوزره اطلاقی شایاندر (وعنه) یعنی لیث غالب علی بن ابی طالب
کرم الله وجهه جنابلرندن منقول اما روایة غیر معروفه در (الا) تنبیه (انی لست بنبی ولا یوحی) بناء مجهول له
(الی ولکنی اعمل بکتاب الله وسنة نبیه) بعض نسخده رسول الله (صلی الله علیه وسلم ما استطعت) ای مالم اضطر
الی خلافهما فان الضرورات تبیح المحظورات یعنی بیوردیلر که اکاه اولك که بن وحی جلی ایله فرستادهٔ جلیل پیغمبر
دکلم وبکا وحی خفیله دخی وحی اولنمدی وایك کتاب ربانی وسنة نبی صمدانیله بحسب الطاقة فی الطاعه کارکزار
وفرمانبردارم دیمشلر (وکان ابن مسعود یقول القصد) دراصل معنای قصد برجهته توجه واستقامة طریق اوزره
دخی اطلاق اولنوب بعد ذا بین الافراط والتفریط اعتدال ده شیوع یافته در وهذا هو المراد (فی السنة خیر من الاجتهاد
ای الاکثار منه وبذل الجهد والطاقة فی العمل (فی البدعة) دارمی وطبرانی روایتلری اوزره خادم عاقبت محمود عبد
الله بن مسعود رضی عنه المعبود بیورر ایدیکه بین الکثرة والقلة طریقة رسول الله صلی الله علیه وسلمه توسط
بدع ومحدثاتده بذل وسع وجد سعیدن خیرلودر وقد تقدم تفسیر البدعة انفا (وقال ابن عمر) عبد بن حمید مسندنده
نقش صحیفهٔ اثر قیلدیغی خبردندرکه عبد الله بن عمر رضی الله عنهما بیوردیلر که (صلاة السفر رکعتان) نبی انس وجان

علیه صلوات الرحمن حضرتلرندن قولا وفعلا شرفیاب صدور بولان نماز سفری بلا زیادة ولا نقصان ایکی رکعتدر (من خالف السنة کفر) امر شریفنی تلقی بالقبول ایتمین کفره قریب اولور یاخود قصر صلات رخصت ورخصت منت ومنت نعمت اولمغین کفران النعمه مراد اولنه ویاعنادا اومستحلا مخالفت کفر صریح واسلامدن خروجی صحیحدر دیمشلر یعنی سنة متواتره اولوب معلومة من الدین بالضروره اولدیغی حالده مخالفی کفرنده اشتباه اولنمز (وقال ابی بن کعب) الانصاری الصحابی رضی الله عنه هجرتك اولوزطقوز ویا اوتوز ایکی سنه‌سنده روبراه علیین اولمشلردر راستروان مناهج اثاردن اصفهانی ترغیبنده ولالکائی سننده یقین بیوردقلری طریق اوزره جناب ابی رضی الله عنه بیورر (علیکم) اسم فعل یعنی الزموا اوتمسکوا (بالسبیل والسنة) وقدم السبیل اهتماما بالاخلاص ان لم نقل ان العطف تفسیری وهو جائز یعنی طریق حق وطریقه رسول مطلقه ملازمت ومتابعت ایدك یاخود راه طاعة وسنتی التزام ایدك (فانه) تعلیل للحث علی التمسك والضمیر للشان (ما علی الارض من عبد علی السبیل والسنة) من زائدة للاستغراق وسبیل طریق اساتذ کبروتأنیث مساویدر (ذکر الله) صفة مخصصة لعبد (ففاضت عیناه) ای فاض ماء عینیه بکائه (من خشیة ربه) وفی نسخة من خشیة الله (فیعذبه) بالنصب فی جواب النفی المحض (الله ابدا) پس شان کلام روی زمینده بندکان خدا اولان رهنوردان سبیل وسنتدن بربنده نایابدرکه حضور قلبله ذکر مولا یه رطب اللسان ویا مجرد ورد جنانله سبحه کردان اولوب بیم عقاب وحجابدن کریان وسرشك فشا اولهده اول بنده سنه دنیا وعقباده دائما عذاب ایلیه حاشا که دنیاده برزخ وعقباده عذاب ایتمز (بیت) ندکاو پرقصور اولسه خدا اتشلره یاقمز ٭ اودل کیم وصف ذاتیله انك هردمده کویادر (وما علی الارض من عبد علی السبیل والسنة ذکر الله فی نفسه) ای احضره فی قلبه (فاقشعر جلده) بالتشدید ای اخذته قشعریرة وهی الرعد (من خشیة الله) قال الراغب الخشیة خوف یشوبه تعظیم واکثر ما یکون عن علم انما یخشی الله من عباده العلماء انتهی یعنی دخی وجه ارضده بر عبد یوقدر که طریقه مرضیه وهیئة سنیه اوزره پابرجا اولوب ازدرون ذکر خدای بیچون ایله مشغول اولوب هرموی بدنی خشیة اللهدن دمیده اوله (الا کان مثله) بفتحتین (کمثل شجرة قد یبس ورقها) صفة شجره که تحات اتی لفظنه توطئة وصف اولندی (فهی کذلك) ای دائمة قائمة علی هذه الحالة (اذا اصابها ریح شدیدة) والریح مؤنثة (فتحات) فتحاتله وتشدید فوقیة ثانیه برله تناثر معناسنه (عنها ورقها) اعتراض مثل برله بینمادده بعد مسافه‌دن ناشی ورقها لفظی بدلا ویاتأکیدا مکرر قیلندی (الا حطت عنه) صیغه مجهول ایله ای حط الله عنه والا کان مثله قولندن بدل اولور (خطایاه) جمع خطیئة وهی الذنب بو مقامده حط ایله تعبیر علی طریق الاستعاره مغفرت معناسنه اولور (کما تحات) اصله تتحات مضارع بمعنی تسقط (عن الشجرة ورقها) الخلاصه عبدك صفة عجیبه وحالت غریبه‌سی اول درخت خشك برك مانندیدرکه اکا باد درشت وزان ایلدکده برك خشکی ریزان اولور همچنان ذاکرك دخی کناهی درخت خشك برك اساریزان وعفو وغفرانه شایان قیلنور ولله الحمد (فان اقتصادا) افتعال من القصد اعتدال وتوسط وما قبلنه تعلیلدر (فی سبیل الله وسنة) لمناسبة السبیل فی ایله تعبیر اولندی (خیر من اجتهاد فی خلاف سبیل وسنة) تقدم تفسیره (وانظروا ان یکون عملکم ان کان اجتهادا او اقتصادا ان یکون) مع ما بعده ما قبلندن بدل ویاتأکیددر واعادة للفصل بینهما وان فتح همزه ایله مصدریه در شرطیة مکسوره دکلدر (علی منهاج الانبیاء وسنتهم) یعنی تأمل ایدك که عملکزك مبالغه فی الجد ویا توسط فی الحد هرنه ایسه شریعة انبیا وطریقة اصفیا اوزره موجود اوله انجا به پایان رسید کفتار ابی رضی الله عنه (وکتب بعض عمال عمر بن عبد العزیز الی عمر بجال بلده) عمال ضم عین مهمله وتشدید میمله جمع عامل لعمله فی الاموال والمصالح خلیفه جانبندن استخدام اولنان وکلاء دولت ومیر پاشادر (وکثرة لصوصه) عطف تفسیر وجمع لص سارق وراهزنان (هل یاخذهم) مثناة تحتیه ویانونله (بالظنة) کسر ظاء معجمة مشاله وتشدید نونله ظن وتهمت معناسنه (او یحملهم) ضمیر مدعی علیه اولنلره ارجاعی سیاقندن منفهمدر ویأخذهم ضمیری لصوصه عائد اولور (علی البینة) ای یکلفهم (وما جرت علیه السنة) روایتکرده لالکائی فی السنة اولان خبرده مرویدرکه بعض امراء عمریه عزیز مصر خلافت درکاهنه والی اولدقلری شهرلك فساد حال وبسیاری دزدانندن شکایت کونه عرض وانها ایلیوب دیدیلرکه بزلر اهل فساد وراهزنانی مجرد نشان وعلامت دزدی ایله سیاسة مؤاخذه ویاخود البینة علی المدعی والیمین علی من انکر میزان عدالنده سنجیده قیلمق اوزره تکلیف وموجبات امر شرع اوزره حواله ایده‌لمی دیدیلر (فکتب الیه عمر خذهم بالبینة وما جرت علیه السنة فان لم یصلحهم الحق فلا اصلحهم الله) جملهٔ ثانیه دعائیه اولمق بعید دکلدر اول شه عادل امیرنه اصدار فرمان بیوردیلرکه مظنهٔ تهم وفساد اولنلری بینه واثبات وما جرت

علیه سنة سید الکائنات ایله اخذ وعتاب ایله اکر حکم شریعت انلری بو وجه ایله اصلاح ایتمزسه مولا انلری اصلاح ایتمیوب اخذ انتقام ایتسون حاصلی صانع بیچون صنعنده حکیم وحکمنده علیمدر حدود اللهده زیاده ونقصان شایستهٔ حال حق پرستان دکلدر رضی الله عنه وعمن اقتفی اثره وآیم الله حکام زمانه‌لر فی سیاسة صاب وقتل دکل سائر حدود وتهمده مجرم ومظلوم دیمیوب حدود اللهك غیری سکنجهٔ کونا کونله تعذیب حیوان بلا فائده ایتدیکجه عالم فساد وغوایتده دخی زیاده حرصنالك وبی باك اولدقلری ملتزمین ومتسلمین خونهٔ دولت ودینده مشاهده‌در لاجرم تحدید حدودده حقك حکمتی اولدیغنه اذعان ایتمین ناشناسان احکام وحدود محنت علی الاسلام اولدیغی غنی عن البرهاندر فانا لله وانا الیه راجعون (وعن عطاء) بن ابی رباح المفسر کبار تابعین واجلهٔ مفسرینندر یوز اون بش تاریخنده ترك عالم فانی ایلدی (فی قوله تعالی فان تنازعتم فی شیء فردوه الی الله والرسول ای الی کتاب الله وسنة رسول الله) ایها الناس سزلردن اولو الامر اولنلر یکزامورد ینیدن برشیئده اختلاف ایدرسکز حکم قرآن وسنة پیغمبر اخر زمانه مراجعت ایدك دیمکدر ردوا الی الله والرسول لفظتین جلیلتینی الی کتاب الله وسنة رسول الله ایله تفسیر امام عطادن منقولدر بو معنی قول عمری مؤید اولمغین درعقب سوق بیورلدی (وقال الشافعی) مجتهد کامل محمد بن ادریس رضی الله عنه سنه اربع ومائتین اللی درت یاشنده دار الانس قدسه عزیمت ایلیوب قرافهٔ مصرده اسودهٔ مشهد مقدس اولدی (لیس فی سنة رسول الله صلی الله علیه وسلم الا اتباعها) یعنی امام محراب ملکوت صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك سنتنه علما وعملا وقلبا وقالبا اقتدادن غیریه مساغ نایابدر بیوردیلر ولله دره (وقال عمر) رضی الله عنه (ونظر الی الحجر الاسود) جملهٔ معترضهٔ حالیه (والله انك حجر لا تنفع ولا تضر ولولا انی رأیت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقبلك ما قبلتك) یعنی لولا رؤیتی تقبیل النبی علیه السلام مستصحبة لما قبلتك براعهٔ مشکبار شیخین بورسم اوزره نقش صحایف صحیحین قیلمشدرکه جناب فاروق اعظم رضی عنه رب الاکرم وقت طواف بیت مکرم وحجر الاسعده نکاهی حالنده یاد قسم ایدوب بیوردیلرکه سن حد ذاتنده زیان وسود ویرمز بر حجرسن اکر اب مجمر چکان نبوته بوسه کاه اولدیغك مشاهده ایتمیدم سنی تقبیل ایتمزدم دیو اظهار کمال متابعت سنة پیغمبری بیوروب (ثم قبله) بعده ذا جلالته خال جمال بیت الله اولان حجر اسعدی بوس ایلدی وقد وردان الحجر الاسود یمین الله فی ارضه فهو واستعارة والاضافة للتشریف کبیت الله وفیه رد علی من قال ان الحجر الاسود له خاصة فی ذاته کخاصة المقناطیس بجذب الحدید (ورئی) راء مضمومه وهمزهٔ مکسوره ویا ایله مبنی للمجهولدر وقیل انه بوزن قیل واخره همزة بالقلب المکانی فان ساعدته روایة فیها ونعمت (عبد الله بن عمر یدیر ناقته فی مکان فسئل عنه فقال لا ادری الا انی رأیت رسول الله صلی الله علیه وسلم فعله ففعلته) قائدان قطار اخباردن امام احمد وبزار سند صحیحله ترتیب مهار روایت بیوردرلرکه ابن عمر رضی الله عنهما برجای متبرکده ناقه‌سن کردیده واداره ایدرکور یلوب سببندن استعلام اولندقده بیوردیلرکه وجه وحکمتنی بندخی بیلمم الا سید براق سوار سدره مسیر صلی الله علیه وسلم حضرتلرینك بردفعه بومقامده بوکونه معامله‌لری مشهود باصرهٔ یقینم اولمغله اقتفاء باثره لاعاقابسره بوکاری ملتزم اولدم دیدیلر خبرمز قوم اکابر واصحابك امور عادیه‌ده دخی اول حضرته اتباعلرین مشعر اولور (وقال ابو عثمان الحیری) کسر حاء مهمله ومثناة تحتیه وراء ایله نیسابورده بر محله‌یه منسوبدر واصل ابی العباس الغرقیده الحنیذی ضم مهمله وفتح نون ویاساکنه وذال معجمهٔ مکسوره ایله مضبوطدر وبعض نسخ روایتنده الجذدی جیم مضمومه ودال مهمله ایله ودیکرده مصغرا الحمیدی حاء ودال مهملتین کلیسی تحریف وتصحیف واذا جاء نهر الله بطل نهر معقل مصداقنجه نقل اولمعولدر مشایخ صوفیه‌دن سعد بن اسماعیل قدس سره العزیز جنابلریدرکه شاه کرمانی ویحیی بن معاذ الرازی مانندی کبارله همصحبت اولمغین امام قشیری علیه الرحمه رساله سنده ثناخوانی اولمشلردر ایکیوز طقسان سکز تاریخنده متوجه هشت بهشت جاودانی اولدیلر (من امر) فتح همزه وتشدید میم وراء خفیفه ایله (السنة علی نفسه قولا وفعلا) فهو منصوب علی الظرفیة او تمییز محول عن المفعول ای جعلها امیرا علیه وحاکما یاخود امر فتح همزه ومیم مخففه وتشدید را ایله اجرا وامشاء معناسنه دیمشك بعیددر (نطق بالحکمة) یعنی اول ذات موفق بخیرکه کندو ذاتی اوزره عمل واعتقاد جهتندن سنتی حاکم قیله من لا ینطق عن الهوی راهنه سالك وسبیل هدی جاهنه مالك اولوب حکمة عرفا ایله زبانی ناطق اولور (ومن امر الهوی علی نفسه نطق بالبدعة) الهوی ما تهواه نفسه الامارة وتشتهیه اول ذات که نفسی اوزره هوا وهوسی امیر نصب ایده یعنی قولا وفعلا امور دنیا واخراده هوا ورای سخیفنه پیرو واتباع ایتسه شاهراه استقامتدن صد مرحله دور اولوب ترجمان جنانی اولان لسانی کویای بدعت وبی مروت اولور (وقال سهل) التستری بن یونس بن عیسی بن عبد الله رفیع شیخ الصوفیة الزاهد تقدم ترجمته (اعول

مذهبنا) بشهادة الاضافة معاشره وفيه مراداولنوب جماعة متصوفه خارج اولور (ثلاثة) بيورمشلركه اصل شجرهٔ
طريقتمز اوج فرعه منشعبه در (الاقتداء بالنبى صلى الله عليه وسلم فى الاخلاق والافعال) اول اصلك برفصلى دوحهٔ
بهشت اراى رسالت حضرتلرينه احوال باطنه واعمال ظاهره ده اقتفادر (والاكل من الحلال) ايكنجى شاخ
پربارى شبهه دن عارى اكل طيبدر (واخلاص النية فى جميع الاعمال) اوچنجى غصن پرحسنى هر كارده شوايب
ريادن تخليص نيت وسمعه دن تبريه ٔ ذمتدر وقد تصير العادات بها عبادات (وجاء فى تفسير قوله تعالى والعمل الصالح
يرفعه انه الاقتداء برسول الله صلى الله عليه وسلم) ضمير مرفوع يرفعه كلم طيب لفظنه عائددركه توحيددر وضمير
منصوب عمل صالحه راجعدر ورفع قبول معناسنه در وانه فتح همزه ايله فاعل جاء وضمير صالحه عائد اولور سورهٔ
فاطر حاويه اولديغى آيات بيناتدن اليه يصعد الكلم الطيب كريمه سنك تتمه سيدركه كلم طيب دركاه كبريايه صعود ايدر
كه مراد لا اله الا الله و ياهر تسبيح وتهليل وقرآن جليلدر اما تحقيق كردهٔ اهل تفسير اوزره عمل صالح
رسول الله حضرتنه اقتدادركه كلم طيبى دركاه معلايه رفع ايدر و قبول دركاه احديت اولور والكلام
عليه مفصل فى كتب التفسير (وحكى) بناء مجهولله (ان احمد بن حنبل) صاحب مذهب امام كمل ايكيوز قرق
برده سيرسراپستان جنانه خرامان اولوب صلاة جنازه لرينه سكز يوز بيكدن زياده كمسه نك حضورى متفق
عليه جمهوردر (قال كنت يوما مع جماعة تجردوا ودخلوا الماء فاستعملت الحديث من كان يؤمن بالله واليوم
الاخر فلا يدخل الحمام) هر مكانكه اغتساله شايان آب اوله بعده اعرفا محل مخصوص معروفده استعمالى غالب
اولمشدر (الا بمئزر) كسر ميم وهمزهٔ ساكنه وكاهى ابدال ياء ايله وفتح زاى برله ستر عورت اولنان ازار پشتمال وفوطه
ديرلر (ولم تجرد فرأيت تلك الليلة قائلا يقول لى يا احمد ابشر فان الله قد غفر لك باستعمالك السنة وجعلك اماما
يقتدى بك قلت من انت قال جبريل) والحاصل ابن حنبل رضى الله عنه بيوررلركه يوما بر جماعتله مرافقت ايلدم
انلر جامه لرندن عريان اولوب آبه كيرديلر بن انلره موافقت ايتميوب حديث نبويله عامل اولدمكه بيورمشلردر اول
كمسه كه خدا وروز جزايه ايمان ايليه حمامه فوطه سز كيرمسون ديو ورود ايدن خبر شريفى درخاطر ايدوب ليلهٔ قابله ده
بره بشير رعناء عالم معناده يا احمد بشارت بخيرسكا كه فرد بيهمتا جل وعلا حبيبى مصطفى عليه السلامك سنتيله عملدن
ناشى سنى مغفرت وفضل وجوديله مقتدى قيلدى ديو تبشير ايلدكده اى مبشر رحمانى سز كمسز ديدم بن جبريل امينم
ديديلر كما قال الضيفى فى تخميسه * اوشه كه خلقه اولوب ذاتى قرة الاعين * اوشه كه اكمل اخلاقه مظهر
اولدى بتون * همیشه سنتنه ايله اقتدادون كون * اكرم بخلق نبى ذانه خلق * بالحسن مشتمل
بالبشر متسم *

(فصـــــل)

ومخالفة امره وتبديل سنته ضلال وبدعة متوعد من الله عليه بالخذلان والعذاب) متوعد فتح عين مهملهٔ مشدده
ايله موعود معناسنه در واذا اطلقت البدعة انصرفت الى غير الحسنة داور خطهٔ رسالت عليه السلام والتحية
حضرتلرينك امر واجب الامتثالنه مخالفت ومبنى ومعنى تغيير سنت كه خلاف طريقتى اوله اعتقاد واجتهادده
بدعت وضلالتدر حضرت قهار منتقم قبلندن فاعلى اوزره دنياده عدم توفيق ونصرت وعقباده عقوبت موعوددر
(قال الله تعالى فليحذر الذين يخالفون عن امره) اى يعرضون فلذا عداه بعن وضمير امره للنبى لانه المقصود بالذكر
فى الاية وهو الذى بنى المصنف عليه كلامه هنا وفيه وجه اخر انه لله لانه الامر الحقيقى وامر وجوب اكيدايچون
اولديغنه دلالت هو ايدادر (ان تصيبهم فتنة او يصيبهم عذاب اليم) يعنى امر محمد عليه السلامدن اعراض وروكردان
اولنلر كندولره مصائب دنيا وعذاب مولم عقبا لحوق واصابتندن بغايت حذر ايلسونلر (وقال تعالى ومن يشاقق
الرسول من بعد ما تبين له الهدى) اى ظهر له الحق وثبت معاينة بمعجزاته عليه السلام (ويتبع غير سبيل المؤمنين
نوله ما تولى) اى نجعله مواليا لما تولاه من الضلالة والبدع (الاية) اى اقرأها يعنى قوله تعالى ونصله جهنم وساءت مصيرا
اول كمسه كه بيان حقله كندويه حق ظاهر اولدقدنصكره رسول الله عليه السلامه عداوت ومخالفت ايليوب اعتقاد
علم واعتماد عمل جهتندن منهج موحدينك غيرى مسالكه راهى وتابع اوله ضلالتدن تولى قيلديغى شيئه انى والى واتش
دوزخله سوزان ايدرز امدى ايهٔ شريفه حجتنه اجماع اوزره استدلال وحرمت مخالفت اجماعى مؤديه در (حدثنا ابو محمد
عبد الله ابن ابى جعفر) محمد بن عبد الله الحسنى تقدمت ترجمته (وعبد الرحمن بن عتاب بقراءتى عليهما) قيل هو فوق
السماع لانه ادل على القابلية الطاهرة فى الطباع (قالا حدثنا ابو القاسم حاتم بن محمد حدثنا ابو الحسن القابسى ثنا
ابو الحسين بن مسرور) اوچيوز اللى طقوز تاريخنده عازم راحتسراى بقا اولمشدر (الدباغ حدثنا احمد بن ابى سليمان)

تلميذ سحنون ويكنى ابو جعفر ايكيوز طقسان برده عمارى كزين تابوت فنا اولديلر (حدثنا ابن سحنون ابن سعيد
ترجمه لرى قريبا بيان اولنور (حدثنا ابن القاسم حدثنا مالك) امام مالك صاحب المذهب (عن العلا بن عبد الرحمن)
تقدم (عن ابى هريرة) رضى الله عنه خبر مشار اليه علاء عاليقدرى امام مسلم وابو داود ونسائى دخى روايت
بيورمشلر اما سند مصنف دريچه سبعه ده امام مالكه پيوسته اولاغين راه مالك مسالك اولديلر (ان رسول الله صلى
الله عليه وسلم خرج الى المقبرة) تثليث باء ايله درامافتحى افصحدر ومراد بقيع غرقددر (وذكر الحديث فى صفة امته)
سيد عالم صلى الله عليه وسلم مقابر بقيعه پانهادهٔ عزو تشريف اولوب امتنك نعت شانده نقل خبر بيورديلر اول حديث
الكم سيماء ليست لاحد من الامم تردون على غرا محجلين من آثار الوضوء (وفيه) اى فى الحديث المذكور (فليذادن) فتح
لام قسم وضم ياء تحتيه وذال معجمه والف وبعدها دال مهمله دونون مؤكدهٔ مشدده ايله مبنى على المجهولدر طرد ومنع
معناسنه (رجال عن حوضى كما يذاد البعير الضال فاناديهم الاهلم) فتح هاء وضم لام وكاهى فتح لامله اقبل واحضر
معناسنه اسم فعلدر بنفسه وحرف الى ولام ايله تعديه ايدر ومذهب خليل اوزره اصلى لم دركه لم الله شعثه دن الور اى جمعه
وها براى تنبيه اولوب كثرت استعمالندن الفى حذف اولندى يكه امر اقبال ده اسم واحد قيلندى (الاهلم) تأكيدا تكرير
اولندى (فيقال) بناى مجهولله اى يقول الله تعالى او الملائكة (انهم قد بدلوا بعدك) اى غيروا سنتك (فاقول فسحقا
ضم سين وحاء مهمله وكاهى تخفيفا سكون حاء ايله بعدا ديمكدر روه وعلى تقدير اسحقوا وابعدوا بعدا شديدا ويحتمل انه
دعاء عليهم تقديره الزمهم الله سحقا فعامله محذوف وجوبا اذا كان دعاء فنصبه على المصدرية او هو مفعول به وفى نسخة
فسحقا باعادة الفاء للتأكيد (فسحقا فسحقا فسحقا) ثلاث مرات سعادتله بيورديلر هر اينه نيچه كمسه لر كنارهٔ حوض
دلفريبه تقربدن دورباش ايله ابعاد اولنورلر شتر كمكرده وسرمست چشمهٔ آب زلاله هجوم وحزاحمه دن طرد اولنديغى
اساس بن انلرى اصحاب واتباعمدن ظن ايدوب اقبال ايدك بيا بيا ديوندا ايلدكده انلرى دورباش ايدن فرشتكان
قبل رحماندن جواب اداده اولنه لركه اول لب تشنهٔ باديهٔ ضلال حضرتكدنصكره سنتكى تبديل وتغيير ايدن كروه
خاسر بندرديد كارنده بندنى دوراد دور اولك نداسيله لب جنبان ردوصد اولورم بيورديلر اول مخموران ميكدهٔ ضلال
منافقين ذى خيال وياعصر نبوتدنصكره عياذا بالله ارتداده تصدى ايدن سزاوار نكال ياخود اصحاب بدع
ووبال اولمق اختلاف كردهٔ اهل نوالدر (وروى انس ان النبى صلى الله عليه وسلم قال من رغب عن سنتى
فليس منى) رغب حرف عن ايله تعديه ايدرسه ترك معناسنه اولور ومن اتصاليه در شيخين عليهما الرحمه جناب
خادم خدا بو مالك رحمت طريقندن تخريك سلسلهٔ روايت بيوردقلرى حديث طويل ذيلنده سيد ايجاب عليه
سلام التواب بيوررلركه اول شخص بى عون كه بنم طريقمدن سرپيچ واعراض ايليه اول ناكس بنم اتباع واشياعمدن
دكلدر ياخود بكا متصل دكلدر (وقال) بنه مشهون صحايف صحيحين اولان خبرده بيوررلر (من احدث فى امرنا)
وفى نسخة من ادخل فى امرنا وفى رواية فى ديننا (ما ليس منه فهو رد) اى مردود صيغهٔ مصدرله تعبير مبالغه
ايچوندر حاصلى افراد ذوى العقولدن برفرد كه محتاج ترقى وقابل تزايد اتمين امر واضح وكاملده كتاب وسنتدن اول
امره عاضد خفى وظاهر ومستنبط وملفوظ اولمين امرى احداث وادخاله اجترا ايليه ذلك المحدث جنابمزدن
مردود ورسعادتمزدن مطرود در بو خبر جليل اعتصام بالكتاب والسنه ده اصل اصليدر (وروى ابن ابى رافع
عن ابيه عن النبى صلى الله عليه وسلم) ابو داود وترمذى وابن ماجه عبد الله بن رافع طريقندن سرزدهٔ رياض
روايتلرى اولان اشجار اناردندركه فصل مقدمه تفصيل مبنى ومعنى كذران اتمشيدى (قال) دوحهٔ بهشت اراى
رسالت حضرتلرى بيوردى (لا الفين) ضم همزه وكسر فا ونون مشدده ايله اى لا اجدن نهى لنفسه والمراد به نهى غيره
ان يجده على هذه الحالة (احدكم متكئا على اريكته يأتيه الامر) حال ثانيه ويا جملهٔ استئنافيه (من امرى) اى
حكمى (مما امرت به او نهيت عنه فيقول لا ادرى ما وجدنا فى كتاب الله اتبعناه) وقد تقدم قريبا (زاد فى حديث
المقدام) كسر ميم اولى ايله بن معدى كرب الكندى سكسان يدى تاريخنده نركس جنانى روضهٔ جنانه نكران ايلدى
رواة حديثدن ابو داود وترمذى وحاكم خبر مقدام رضى عنه السلامده جودت بيورديلر (الا) فتح همزه ايله كلمهٔ
استفتاحدر (وان ما حرم رسول الله صلى الله عليه وسلم مثل ما حرم الله) يعنى اكاه اولك كه رسول الله حضرتلرينك
حرام قيلديغى امر حق تعالينك حرام قيلديغى شى كبيدر زيرا شان شريفى وما ينطق عن الهوى قباى زيباسيله
مطرز ومسرسعادتمندى ان هو الا وحى يوحى تاجيله متوجدر پس كتاب الله وحى جلى وسنة رسول الله وحى خفيدر
(وقال عليه الصلاة والسلام) دارمى وابن جرير وغيرهما پيرايهٔ جرايد اثارى اولان روايت اوزره شارع شرع قويم
صلى الله عليه وسلم بيوررلر (وحى) مجهول جاء قد تقديريله جملهٔ حاليه ويا معترضه در (بكتاب فى كتف) اى فى عظم

كتف لانهم فى الصدر الاول كانوا يكتبون فيها وفى الجلود لعزة الورق (كفى بقوم) متعلق بكفى والباء زائدة (حمقا) ضم
حاء مهمله وسكون ميمله محول عن الفاعل تميز يت اوزره منصوبدر غباوت وجهالت كفى الحمق قومادمك اولور
(اوقال ضلالا) شك من الراوى ضد هدايتدر (ان يرغبوا) فاعل كفى اى رغبتهم (عما جاءبه نبيهم) الى ماجاءبه
غير نبيهم (او كتاب غير كتابهم) ولو كان من كتب الله الى غيرهم يعنى مجلس سلطان كونين صلى الله عليه وسلمه
استخوان دوشانه اوزره نكاشته سفر توراتدن چند سطر كتورلدكده لب جنبان تأديب اولوب اواقومه غباوت
وغوايت بسدركه پيغمبرلرينك اتيان ايتديكى شيئدن اعراض وغيرينك الجاايلديكنه اقبال وانلرك غيره نازل
اولان كتابه نكاه والتفات ضلالى انلره كافيدر ديديلر واول كتف مكتوبه يى كتورن عمر ويا دخترى حفصه ياخود
عائشه رضى الله عنهم اولمق مرويدر (فنزلت اولم يكفهم انا انزلنا عليك الكتاب يتلى عليهم الآية) قصۀ مذكوره
بو آيه شريفه نك نزولنه سببدر يعنى انلره كفايت ايتمزمى بر عظيم الشان سننك اوزرينه انزال بيورديغمز كتاب جليل
البرهانكه مابقيت الدنيا انلر اوزرينه تلاوت اونورديمك اوله وفيه دليل على النهى عن قراءة الكتب المنسوخة
الا لمصلحة ممن يعرف النسخ والتحريف (وقال عليه الصلاة والسلام هلك المتنطعون) هلك باب ثانى وثالث
ورابعدندر ونطع فك اعلاى قدن مستعاردر هر بيهوده كار وكفتاره تعميق ايدن ژاژخاى ولافزن حقنده استعمال
اولنور يعنى اورده غالى وحاجتسز كلامله تشدق ايدنلر قهر وغضب حقه مؤديه امر مهلكه يه واقعدر بو خبر دخى
ابن مسعود طريقندن دفتر مشكين رقم صحيح مسلمده محرردر (وقال ابو بكر الصديق رضى الله عنه لست تاركا
شيئا كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يعمل به الا عملت به انى اخشى ان تركت شيئا من امره ان ازيغ) زاى وغين
معجمه ايله الميل عن الاستقامة ابوداود وغيرى روايتلرنده يار غار ورفيق حضرت صديق بيوررركه طلسم كنجينۀ نبوت
عليه التحيه بر حالده ايشلديكى عملدن بر عملى تارك اولمدم الا سنۀ حميده وسيرۀ مجيده سنه اقتفا اول كارله عمل ايلدم
خوفناكم وهراسانمكه امر همايونده برشى ترك ايدرسم راه حقدن عدول ايلدم ديو بيورمشلردر * اوكم جدال ايله
تحريك ايدوب زبان ولبن * رعايت ايميه انك لوازم ادبن * بولور لباب قهر وهلاك روز وشبن * ما حورب قط
الا عاد من حرب * اعدى الاعادى اليها ملتقى السلم *

(الباب الثانى فى لزوم محبته صلى الله عليه وسلم)

باب ثانى هر مكلف امت اوزره اول واسطۀ كار كاره افرينش حضرتلرينك وجوب محبتى ذكرنده در (قال الله تعالى
قل ان كان آباؤكم وابناؤكم واخوانكم وازواجكم) اى زوجاتكم جمع زوج ذكر وانثى اوزره اطلاق اولنور وزوجه لغة
ايضا فرقا بين المذكر والمؤنث (وعشيرتكم) وهم اقرباء النسب (واموال اقترفتموها الآية) وتجارة تخشون كسادها
ومساكن ترضونها احب اليكم من الله ورسوله وجهاد فى سبيله فتربصوا حتى يأتى الله بامره والله لا يهدى القوم
الفاسقين بعض اهل هجرتله مامور بيورلوب تخلفلرندن ناشى شرف نزوله سببدر يعنى حبيبا مخالفينه ابلاغ پيام ايله كه
اكر سزك اصول وفروع وامثال واقران ونسا ورجال وجميع خويشان ونقود واجناسدن اكتساب ايتديككز
مال وقلتروا جندن هراسان اولديغكز تجارت وبيوت وبساتيندن سزى اعجاب ايدن متاعكز خدا ورسول وطريق
حقده جهاد واجتهاده محبتدن حب اختيار ايله محبوبتر اولديسه پس انلر محنۀ عاجله ونقمۀ آجله يه نكران اولسونلر
مولاى منتقم كند ورضا ومحبتندن بيرون ونفس وهوايى رهنمون قيانلرى راه رشاد وسبيل سداده هدايت وارشاد
ايلمز (فكفى بهذا حضا وتنبيها ودلالة وحجة على الزام محبته ووجوب فرضها وعظم) كسر عين وفتح ظاء معجمه ويا ضم
وسكونله (خطرها) فتح خاء معجمه وطاء مهمله ايله قدرت معناسنه (واستحقاقه لها عليه الصلوة والسلام) يعنى
بو تهديد شديد ترغيب نبيه وحث وتنبيه وبرهان واضح ودليل لايح جهتندن حضرت مرآة عالم شهود عليه صلوة
الودود اثبات مودت ووجوب ختم محبت وعظمت شان ورفعت قدر ومنزلت ومنصب محبت كامله يه سزاوار
شايان مودت اولديغنه برهان وافى ودليل كافيدر * تملك بعض حبك كل قلبى * فان ترد الزيادة هات قلبا * اللهم
املأ قلبى بنور محبتك ومحبة حبيبك صلى الله عليه وسلم حتى لا يكون فيه محلا لغيرهما (اذ قرع) فتح قاف وتشديد
را ايله اى وبخ الله تعالى من كان ماله واهله وولده احب اليه من الله ورسوله واوعدهم بقوله تعالى فتربصوا حتى
يأتى الله بامره) چون مال وخويشاوند واولادى نفسلرينه خدا ورسوله اتباعدن محبوبتر اولانى سرزنش وآيت
انذار تفرما ايله سوء دنيا وعقبا برله تخويف بيوردى (ثم فسقهم) تشديد سينله (بتمام الآية) * والله لا يهدى القوم
الفاسقين امر وعيد ايله انلرى بعد ذا فسقه نسبت ايلدى (واعلمهم انهم ممن ضل ولم يهده الله) وانلر خذلان سبحانيله
ضال اولوب راه برهان اعانه شرفياب هدايت اولمين كروه خاسر بندن اولدقلرين بطريق الكنايه اعلام ايلدى

